BIBLIOTECA NAZ
Vittorio Emanuele III
XLVIII
H
18
NAPOLI

[illegible] Matthaeus Parker Archiepiscopus Cantuariensis [illegible]
p. 289

XLVIII. H. 18

De Antiquitate

BRITANNICAE ECCLESIÆ,

Et nominatim

De Priuilegiis Eccleſiæ Cantuarienſis, atque de Archiepiſcopis eiuſdem LXX.

HISTORIA.

Antehac non niſi ſemel, nimirum Londini in ædibus Ioannis Daij Anno M. D. LXXII. excuſa:

NVNC verò boni publici ergò recognita & recuſa.

HANOVIÆ

Typis Wechelianis, apud Claud. Marnium & hæredes Ioannis Aubrii.

M. DC. V.

NAPOLI

PRÆFATIO

AD LECTOREM.

M P

OMnibus lætã, iucundamque veterum rerum & antiquitatis memoriã, quam Hiſtoriam appellamus, fuiſſe hinc clarè perſpicueq́; cernimus. Quod cum cæteræ artes & diſciplinæ quarum cognitione ſiue ad vitæ, ſiue ingenii, ſiue morum ſiue religionis cultum ducuntur homines, abſtruſam aliquam & reconditam ſcientiam continentes, á paucioribus iiſque doctis ac induſtriis perceptæ & exploratæ ſunt, hæc vna popularis & peruulgata, omnibuſq; indoctis pariter atque doctis facilis ac communis, ad magnum vitæ inſtituendæ atque degendæ fructum, hominique inſitam cognoſcendi voluptatem, antiquitatem poſteris ſola repræſentat. Quæ quanquam ſua familiaritate atq; copia alliciat ad ſe non excultos ſolum ſed agreſtes atque rudes, vt quibus neque otium, nec ingenii facultas ad illa cæterarum artium intima indaganda concedatur, in hac rerum à maioribus geſtarum recordatione atque luce conquieſcant, eaq́; imperiti, perinde ac intelligentiores valde multoque etiam ſæpe magis delectentur, multum tamen ſemper intereſt, quantum commoditatis atque fructus docti ex hiſtoriis magis quàm indocti percipiant. Nam dum hi Heroum & magnatum caſus varios domi militiæque admirantur, dum ob clades & calamitates exercituum, Rerumpublicar. euerſiones, ciuitatum vaſtationes, rerum mutationem, bella, incendia, naufragia, atque horum omnium varietatem, inconſtantiam, & atrocitatem magna delectatione affecti & attoniti ſtupent, neq; aliam vtilitatem optant, aut ineſſe putant hiſtoriæ: quo quidque conſilio geſtum, quo authore & ſuaſore inceptum, in quem exitum ac euentum progreſſum, quibus modis ad finem deductum quidquid ſit, nunquam animaduertunt. Quæ ſane viris doctis atque prudentibus, qui in rebus inutilibus, aut ad neceſſarium vitæ vſum non ſpectantibus operam ſuam nunquam poſuere, maxima ſemper fuit hiſtorias ſcribendi, atque legendi cauſa. Vt ex antecedentium & præteritarum rerum ſcientia; quid præſentibus

atque ſecuturis vſu futurum ſit, cernere ac proſpicere poſsint. Verum non minor ſæpe eſt hiſtorias ſcribenrium quàm legentium culpa. Vt enim legentes non alium plerumque fructum quàm inanem voluptarem vel cognoſcendi, vel eadem rurſus commemorandi atque oſtenrandi imperitè atque inutiliter capiunt: ſic ſcriptores cum non ad veritatem fidemq́; rerum geſtatum exquiſitè, ſed ad commenricias vulgoq́ue ſparſas fabulas ſine delectu liberè perfuſeq́ue loquuntur, laboris inutilis, ſtudiiq́ue ſtulti popularem laudem vt iniquam mercedem fortaſſe conſequuntur, ſed de humana vita peſſimè meriti, poſteritatem auita cognitione ranquam legitima hæreditate fraudant. Deinde ſi grariæ aut ſimultatis alicuius ſuſpicio in ſcribente appateat, vt aut falſum dicere audeat, aut verum nō audeat, tota rollitur & lex & fides ab hiſtoria. Ex his vitioſis hiſtoriarum ſcriptoribus proximi atque peſſimi ſunr hi, qui parrium quæ ſemper tam bello quàm pace ſunt odio ducti, ea quæ vitio verti aut nullo aut pertenui poſſunt, omni oratione exaggerant, quæ verò maxima laude digna ſunt, in his quos factioſi improbabant, aut ſummo ſilentio, aut tacita detractione prętereunt. Hos ſingularum ætatum ſcriptores tam varios poſteritas tandem mendaces olfecit & exiſtimauit. Itaque hi perennem laudem retinuerunt, optimeq́ue in ea re de genere humano mereri putantur, qui omiſſis illis nugis atque fabulis, quibus pueriles atque aniles animi poſſunt incendi, veritati ſoli explicandæ & illuſtrandæ ſtuduerunt. Nam vt in aliis artibus magnus eſt induſtriæ laboriq́ue iocus, ſic in hiſtoria ſincerè & accuratè deſcribenda. Si quis enim Thucididem Græcum, aut è Latinis Cæſarem & Saluſtium, qui res à ſe aut ſuis temporibus geſtas, quarum certiſſimam cognitionē habere poterant, diligenter legerit, reperiet quanta ſedulitate veritatem exquiſierint, deinde quàm plano, fideliq́ue ſermone eandem expreſſerint. Qui verò in remotiſſimam anriquitatem reſpexerunt, & ex ea eruere ac ad ſuos tranſferre conabantur ea, quæ fide digna & ſuis remporibus oportuna, & poſteris tanquam hæredibus relinquenda ac patefacienda ſunt, eorum ſanè vt virtus arq; opera maior, ſic laus debet eſſe celebrior. Nam Herodotus Græcus, ne quid antiquitatis omiſiſſe videtetur, omnia ſine delectu congeſſit, quorumque pletaq́; non ab antiquis ſcriptis, ſed à vulgi fabulis accepit Qui quanquam oratione concinnus ſit atque elegans, eórum tamen qui ſanè & incorruptè iudicant, auertit ab illa tam coaceruata & referta narrationum multitudine fidem. Et quanquam à quibuſdam, quod videtur affectaſſe hiſtoriæ pater dicatur, ab aliis tamen fabularum pater meritò dictus eſt. Quæ delectationis habeant tantum quantum ſcriptor volet, verbiſque, ſententiis, omniq́ue orationis apparatu adiuuentur, authoritatém tamen nullam debemus, neque fidem commentitiis rēbùs adiungere. At Liuius Latinus veteribus rerum Romanarum ſcriptis ab origine repetitis, rectoq́ue & accurato iudicio perpenſis atque comparatis, edidit hiſtoriam Dominio ac Imperio Romano dignam. In qua nihil eſt fabuloſum, quod authoritate ac teſtimonio careát, aut quod æquabili & veriſimili narratione nō videatur ex ſe legenti fidem gignere. Quæ tam diſerta & luculenta rerum anteactarum expreſſa veritas, ſi Rebuſpublicis ad belli, paciſque adminiſtrationem, & ad mundani Imperii diuturnitatem atque conſeruationem multum valere exiſtimetur, quo tandem non animo, ſtudioque incitati eſſe debemus,

bemus, ad earum rerum veritatem atque falſitatem indagandam, quæ in Eccleſia Dei tanquam diuino Regno & Imperio, ſummi eius Imperatoris nutu, aut ab Antichriſto eiuſdem prædone ac inuaſore geſta eſſe perhibentur. Namque vt reliquarum artium ſcientia ſine diuina inutilis ac nullà putanda eſt, ſic humanos tantum euentus atque caſus, rerum verò diuinarum ſtatum à quo illi dependent, non expendere, ſupina quædam eſt negligentia, & indigna Chriſtianis. Vt cum omnia à maioribus noſtris domi, militiæve geſta digna ſint cognitu, tum ea maxima quibus aut firma ſtetit, aut vacillans fluctuabatur Eccleſia. Ex quibus intelligemus quando D. Iheſus veritate ac luce fulgens ſua eam illuſtrauerit, quando rurſus tanquam nebulis obducto Sole ab oculis Eccleſię tectus, ſerpēs ille antiquus ſeſe inſinuauerit, quibuſque artibus atque dolis potentiam ſuis acquiſierit, tum patefacta iterum veritate, quæ luctæ & concertationes in vtriuſque membris de principatu inſtitutæ fuerint, quæ in carne, quę verò in Dei ſpiritu ſuccubuerint atque præualuerint. Quo quidem in genere Euſebium, Socratem & Sozomenum, qui Apoſtolorum veſtigia ſequuti, ea ætati noſtræ literis conſeruarunt, quæ proximis Apoſtolorum ſæculis acta geſtaque fuerunt. Item Gregoram, Zonaram, ac Nicephorum, qui orientalium Patriarcharūm præfecturas, deinde Palatinam, atque Siluium, qui Romanorum pontificum vitas deſcripſerunt, eiuſq; generis permultos qui externa nobis ſcriptis referunt, non modo laudamus, ſed admiramur atque ſuſpicimus. Sed plerumque (quod dolendum eſt) cum in externis, minuſque ſæpe neceſſariis, nos totos conteramus, literiſque atque ocio faſtidiosè abutamur, quæ in noſtra Republica atque Eccleſia domi à primordio geſta ſunt, magnopere ſcire non auemus. In quo vno nos ne dignos quidem hac perbeata omnique diuina largitione affluenti Inſula iudicamus, quod dum in alienis regnis ſumus curioſi, quæ domi geruntur, ſemper ignoramus, perinde ac patresfamilias, ſeruique indiligentiores, qui quæ à vicinis fiunt ſedulò explorant, remque ſuam domi negligunt. Nam ſi quis noſtram gentem cum externis cōferat, reperiet eam etſi minutam & exiguam, vicina regna ditione multo latiora omni virtute anteceſſiſſe. Res enim bellicas & multitudine præliorum, & acri dimicatione cum hoſtibus, crebriſq; victoriis partis fortius fœliciuſque geſſimus, remque publicam melioribus adminiſtrauimus & inſtitutis & legibus. Iam verò ſi, quod eſt præſentis inſtituti, de Eccleſiæ inſtitutione atq; diſciplina agere quiſquā volet, eam ſentiet (vt illa ſane tenebróſa errorumq́ue plena tulerunt, tempora) nec accuratius deſcriptam, nec ſeuerius cultam in quacunque prouincia quam in Anglia fuiſſe, vt cauſa nulla ſit, cur in alienis magis quam in noſtris cognoſcendis laboraremus.

Atque hoc in loco veterum huius regni monumentorum ſiue negligentia, ſiue inuidia interierint, & extincta penè ſint, interitum atq; vaſtitatem deplorare iure poſſumus. Namque ſi quod multi probabiliter ſatis exiſtimant, dum inclytus Rex Henricus Octauus quibuſdam ad id deſignatis eruditis viris Anglicanæ antiquitatis indagationem, & luſtrationem commiſiſſet, & antiquiſſimorum codicum manuſcriptorum in Cœnobiis demolitis conditorum aceruos atque cumulos permiſiſſet, vt ex ea copia delectum haberent, & ad huius Inſulę hiſtoriam ſincere deſcribendam ea quę oportuna maxime viderentur ſumerent, illique quæ cum ſummo iudicio

expendere debuiſſent, leuiter atq; perfunctoriè multitudine ipſa librorum confuſi & perturbati tranſigerunt, aut malitia & rerum noſtrarum inuidia (quod de peregrino quodam atque Italo, qui eas ſatis prolixè ac latinè attigit, à ſuis in eo munere Collegis dictum atq; ſcriptum fuit) eadē aut corruperunt, aut penitus deleuerūt, quibus diris execrandum eſt, vt tam illuſtris atque ſplendidæ gētis vetuſtas in tantam ſocordiā prauitatemq́; incideret. Et tamen diuino quodam beneficio nuper euenit, vt quemadmodum illa quondam multitudo atque copia quorundam deſidia, quorundam vero malitia atque detractatione cōſumpta pene ac diſſipata ſit, ſic quæ iam extat veterū noſtrorū Scriptorū paucitas magna ſedulitate, multiſq; ſumptibus cōquiſita, & nō modo ex obſcuris Bibliothecis atq; latebris, ſed ex Pharmacopolarum officinis, cæteriſq; vilioribus peneq; culinariis locis (ita enim incuria & inuidia priorum temporum vt Aeſopica gemma ab ignarò & ventri prono gallo ſpernebatur, abiecta peneq; deleta fuerunt) eruta & conſeruata, homines induſtrios & amantes patriæ ita ad nauandam in Reip. ſuæ hiſtoria operam excitant, vt ſine peregrinis & alienigenis ipſi αὐτόχθονες rerū hic antiquitus geſtarum genuinam atque propriam, nec aliunde ſumptam aut mutuatam edant hiſtoriam. Quibus de cauſis magnam ſane gratiam debemus his qui in tanta antiquitatis noſtrę iactura, ipſoq; naufragio, eas tamen in fluctibus nantes reliquias collegerunt, quibus ad rerum noſtrarum memoriam tanquam ad portum integri ſaluiq; perduci poſſumus. Ac nobis quidem propoſitum eſt Britannicę Eccleſiæ, eiuſq; antiquiſſimæ à primis eius (vt ita dicam) incunabulis originem explicare, tū eam hoſtilibus incurſionibus multis ſeculis depreſſam & occultam, & à Gregorio Papa in nouam formam Auguſtini aduentu commutatam, ad hęc noſtra tempora deducere. Quam quidem hiſtoriam etſi tot celebres in Anglia Epiſcopales ſedes permultis præclaris monumentis poſſunt illuſtrare, duę tamen exiſtunt præ cæteris magnis nobilitatæ, Cantuarienſis nempe & Eboracenſis Metropoles. Quarum vtraq; rerum ſuarum atq; Archiepiſcoporum ſcriptores inuenit: illa Stobæum quendam, hæc Geruaſium, ac Stephanum Byrchingtonum Monachos Cantuarienſes, atque Richardū de Diceto Paulinæ Eccleſię Londinenſis Decanum. Qui tamen neq; Archiepiſcopos, neq; eorum temporibus in Eccleſiis geſta tam plene tractarunt, atq; perſecuti ſunt, vt lectori rerum copiam, aut temporum ordinem deſideranti poſſint ſatisfacere. Tum Geruaſius & Richardus vltra Hubertum Archiepiſcopum, qui Iohannē regnāte mortuus eſt, non progrediuntur. Stephanus autē in Wilhelmo Courtney deſinit, vt eadem copioſius & accuratius, ad noſtra tempora aptius retexenda atque trahenda eſſe videantur. Et quoniam Cantuarienſis Eccleſia ditione maior, actis clarior, omniq; amplitudine excellentior cæteris in Anglia ſit Eccleſiis (Nā & Eboracenſis in prouinciæ Eccleſiæq; adminiſtrationi plerumq; hanc ſequuta & imitata eſt, nec vlla alia Eccleſia quid in Eccleſiaſticis totius Angliæ rebus ſingulis ætatibus atq; ſeculis decretum, mutatū, ſancitum, abrogatumq; ſit, ſicut hæc, cōmemorare poteſt) eam potiſſimum explicandam duximus, vt perſpiciatur quibus Satanę dolis atque technis, Antichriſti illius nempe horrendæ vſucaptæ Romanæ potentiæ ſeruitus ingenuitatē Chriſtianam inuaſit in Anglia, quomodoq; rurſus in primæuam ſuam libertatem, veteremque natalium ſplendorem

orta

atque apprehenſa luce Euangelii ſeſe iterum recepit atq; vindicauit. Res eſt itaq; his noſtris temporibus, quibus profligatis Satanæ tenebris illuxit dominus cognitu ſcita atque oportuna, Cantuarienſium Archiepiſcoporum ordine à primordio hucuſq; ducta ſucceſsio. Quam ex variis antiquis ſumptam aptè atq; concinnè hîc compoſitam & cohærentè vides, vt vnius potius ſcriptoris ſeries, quàm ex multis decerptæ authoritates & ſententię videri poſſint. Antiquitatis tamen tanta à nobis ratio habita eſt, vt ſingula pene loca pro certiore teſtimonii fide authores ſuos in margine deſignent.

Ac verbis prçterea illis plerumq; vſi ſumus, quibus veteres illi ſcriptores ſuorum temporum mores actioneſq; expreſſerunt. Quæ à nobis conſulto quidem ideo facta ſunt, ne cum Pontificiorum flagitia tam inſigniter ſæpè ab ipſis Monachis & antiquis ſcriptoribus notata & deprehenſa ſunt, eadem à nobis ficta ſeu deprauata quiſquam comminiſcatur, tum ne quacunque in re ab illorũ mente & ſententia videri poſſimus receſſiſſe. Cuius quidem rei rationem potius quàm cuiuſquam ornatus aut elegantiæ habuiſſe nobis conuenit, qui non ornandę ſed purè ſimpliciterq; explicandæ veritati ſtudemus. Is ſi aſſequamur, harumq; rerum tot ſeculis abditarum hiſtoriam ad noſtrorum hominum notitiam traducamus, eum laborum fructũ quem expetimus & ſperamus, videbimur accepiſſe. Tantùm.n. abeſt vt gloriolam, aurámve popularẽ ſectemur, vt inuidorum etiam, obtrectatorúmque voculas, quæ optima quęque lacerare ſolent, æquo animo perferamus. Nã ſi qui ita affecti ſunt, vt eos rerum nouitas, aut vetuſtatis tractatio lædat, aut labores alieni videantur eis ingrati, pariantq; faſtidium, his opus noſtrũ ex omni Anglicana antiquitate collectum, ac nõnullo ſtudio lucubratum, ſcriptum non eſſe cenſemus. Sunt enim duo hominum genera, quorum iniqua temeraria iudicia non formidamus, ſed contemnimus. Vnum eorum, qui vni ſoli ſtudio addicti atq; contenti, cætera non modo negligunt, ſed carpunt, reprehendunt, ac penitus etiam ſępè damnant: alterum eorum qui omni quidẽ literarum genere verſari atq; permiſceri gaudent, ſed dum cæteris intelligentiores, peritioreſq; haberi & exiſtimari velint, alienę induſtriæ laudem tollere aut detrahere ſtudent. Illi canibus comparandi ſunt, qui ignotis ſemper latrant; hi porcis, qui ea prius conculcant, ac luto, cęnoque inuoluunt, quę mox auide deuorat. Vtrumq; ſane pernicioſum genus hominum, & à literarum cœtu, conſuetudineq; abigendum. Nam ſi omnis humanitas, vitęq; cultus elegantior expoliri magis literis, ſtudiiſq; exiſtimetur, quàm parum in literis profeciſſe videantur aliis (quicquid de ſe exiſtiment) hi, qui non modò tam inhumani quàm etiam agreſtes ſunt atq; barbari, vt alienam ſedulitatem exprobrent, inuentaq; reprehendant. De quibuſdam enim qui rebus nouis ita ſtudent, vt omnia perturbari atq; permiſceri cupiant, nec alia quàm quę ipſi pariunt dogmata, à quoquam probari velint, ne dicamus quicquam grauius, quàm cenſoria caſtigatione magis quàm verborum corruptione opus eſſe. Qui tumore ac faſtidio ſi velint tabeſcant, nos in hoc ſuſcepto labore pietati veritatiq; non hominum rumoribus obſequuti, nullius ſiue blando atq; ficto allecti, ſiue iniquo & crimino ſo ſermone deterriti, qucquid diuturna vetuſtiſſimorũ huius regni monumentorum lucubratione conſequi atq; indagare potuimus, ad omnium iudicium tanquam publicum diſcrimen ſubeundum, in apertam tandem

lucem emiſimus. In quo benignos candidoſque lectores, de duobus, haud ſecus atq; conuenit exiſtimare petimus. Primum quod Cantuarienſis Eccleſiæ dignitatem, eam quam & temporis diuturnitas, & principum conceſſiones, & ipſa iura tribuunt, tueamur atq; defendamus. Alterum quod ipſorum Archiepiſcoporum etſi non minus vitia, quàm rectè facta exponamus, non idcirco tamen magis lectores ab illius dignitate abhorreât. Nam vt Caius Suetonius Tranquillus, qui duodecim primorum Cęſarum vitas, eadem libertate deſcripſiſſe dicitur, qua ipſi vixerunt, in quibus multa nefanda facinora commemorauit, piis lectoribus inducere animum non poteſt, vt imperia atq; Monarchias, quę ad humani generis vtilitatem & ſalutem (etſi à malis ſæpe adminiſtrentur) à Deo conſtitutæ ſunt, euertant aut contemnant: ſic ea quæ de Archiepiſcopis Cantuarienſibus ſcripſimus, in quibus male perperamq; fecerunt, cum iure reprehẽdant, abalienare tamẽ vllius boni animum à tam vtili atq; neceſſaria Archiepiſcopatus in Eccleſia regenda dignitate, nullo modo debent. Ea tamen vt cunctis, ipſiſque adeò inuidis ac maleuolis (quęcunq; euomere poſſunt) vno dicto reſpõdeamus Si Papalis illa dominatio ac potentia, quam cęcitate magis & ſuperſtitione quàm contumacia tuebantur & colebant, abfuiſſet, nullos aut in rebus diiudicandis prudentiores, aut ab omni luxu continẽtiores, aut in tota vita moderatiores, magiſq; frugi & in pauperes beneficos, & quotieſcunque Rempub. capeſcebãt, Regibus atq; regno vtiliores quàm Cant. Archiepiſcopos plerumq; fuiſſe ſentient. Illa autem Papalis vſurpatio, quę tum inſtar diuini numinis ab omnibus obſeruabatur, eos communi magis temporum vitio (quis enim tum ferè vixit, quem illa cęcitas nõ infatuauit) quã ſua propria aut peculiari culpa, aduerſos eſſe ſępè fecit Regibus, aliaq; multa perpetrare, quæ tum putabantur pia, iam profligata caligine manifeſtãtur impia. Id itaq; vni hominum generi pręcipue verti vitio non debet, quod perinde omnes occupauit, nec priuatim ſingulis, ſed cõmuniter accidit vniuerſis. Tu vero pie candideque lector eum quem ſine liuore & detractatione oportet ex hac lucubratione fructum percipe, Cuius tota laus ei tribuenda eſt, qui eadem vigilantia & ſedulitate, qua ſingula quę ad Chriſtianam gerendam Eccleſiam ſunt neceſſaria, rimatur atq; colligit, etiã in iſtius ſedis antiquitatem penitus retroſpexit, noſq; peregrinantes ac errantes ad certiſſimam rerum noſtrarum fidem atq; veritatem amanter iterum reduxit domũ. Cui vt tam ſanctas & ſalubres dominico gregi vigilias & excubias agendas longęua vita ſupereſſe poſſit, ipſaq; demum æternitas concedatur, bonorum omnium aſſiduis votis interpellandus eſt ille magnus gregis paſtor D. Ieſus: cuius eſt cum patre atq; paracleto vna, & immenſa atq; infinita maieſtas.

DE VETVSTATE BRITANNICÆ ECCLESIÆ TESTIMONIA.

TRACTATVRI de Cantuarienſibus Archiepiſcopis, qui *Dorouernenſes* antiquitùs dicti ſunt: quia totius Anglicanæ Eccleſiæ Primates & Metropolitani fuerũt, commodiſſimum faciemus, ſi primam Chriſtianæ Eccleſiæ originem, & inſtitutionem in Inſula Britannica, ex antiquiſſimis Patrum ſcriptorumq; teſtimoniis, tãquam altiùs ducto huius vtiliſſimæ narrationis principio, declarauerimus. Qua diligentius perpenſa & explorata, reperiemus non modò peruetuſtam eam fuiſſe, ſed etiam ab ipſo primùm per Apoſtolos propagato per orbem Euangelio, non à Romana ſede, vt Pontificii contendunt, & plærię; imperitè autumant, & initia duxiſſe, & accepiſſe incrementa. Gyldas enim antiquiſſimus inter eos, qui fide digni ſunt, Britannicarum rerum ſcriptor, tradit Britannos iam inde ab ortu Euangelii Chriſtianam ſuſcepiſſe fidem. Tum Origenes, qui proximis fuit poſt Apoſtolos ſeculis, teſtatur Britanniam in Chriſtianam conſentire religionem. Et cum hoc Tertullianus antiquiſſimus Eccleſiæ pater, in Iudæos ſcribens de gentibus Chriſtianam fidem amplexis, meminit Britannorum. Cuius hæc ſunt diſerta verba. In quem alium vniuerſæ gentes crediderunt, niſi in Chriſtum, qui iam venit? Cui enim & aliæ gentes, Parthi, Medi, &c. vt iam Getulorum varietates, Maurorum multi fines, Hiſpaniarum omnes termini, Galliarum diuerſæ nationes, & Britannorũ inacceſſa Romanis loca. &c. Huic ætati finitimus Athanaſius, mentionem de his faciens nationibus, quæ ad Sardicum concilium conueniſſent. In magno (inquit) Sardico concilio, noſtram innocentiam plures quàm trecenti Epiſcopi ſuis calculis comprobarunt: qui ex multis prouinciis, Ægypti, Lybiæ, Pentapoleos, &c. Hiſpaniarum, Galliarum, Britanniarum, eò ſe ad concilium contulerant. Huc accedit Arelatenſis ſecundi concilii authoritas, in quo diſertè exprimitur, *Reſtitutum* quendam Londinenſem Epiſcopum ei concilio è Britannia vocatum interfuiſſe, eiuſdemquè decretis ſubſcripſiſſe. Ad extremum in Eccleſiaſtica Nicephori hiſtoria extat eiuſdem Athanaſii ad Iouinianum Imperatorem Epiſtola, in qua ſcribit. Illud ſcito, Chriſtianiſſime Auguſte, à ſeculo hanc eſſe prædicatam fidem, & hanc ipſam profeſſos eſſe, qui Niceæ conuenêre patres, ac etiamnum ſuffragiis ſuis eam comprobare omnes, quæ paſſim ſunt Eccleſias, in Hiſpania, & Britannia, & Gallia, & Germania. Omnium enim earum quas recenſuimus, comperta nobis eſt ſententia, quòd ab eis Epiſtolas habeamus. Ex quibus manifeſtò conſtat authoritatibus, non modò Chriſtianam fidem primis illis temporibus à Britannis receptam, ſed Eccleſiam inſtitutam, & Epiſcopis, ſingulisq; miniſtrorum ordinibus diſtinctam, longè ante Auguſtini à Gregorio miſſi huc aduentũ fuiſſe. Quòd ſi quis tanquam moturus nobis controuerſiam, citata teſtimonia ad eam Britanniam referat, quæ iam Galliæ prouincia, inter Normanniam & Guaſconiam interiecta eſt: perpendat Tertullianum de Britannia Romanis inacceſſa loqui, ſicut hoc verſu Virgilium:

Hom. 4. in Ezech. — *Tertull. in Iudæos.* — *In Apolog. 2. contra Arrianos.* — *Concil. Tomo. 1.* — *Caliſti. lib. 10. Cap. 46.*

Et penitus toto diuiſos orbe Britannos.

Itemq; Senecam Latinum Tragicum:

Cuique Britanni terga dedere,
Ducibus noſtris antè ignoti.

Illa enim Galliæ regio, inter Normanniam & Guaſconiam in altum Oceanum porrecta, à Iulio Cæſare Armorica nuncupata, aduentu Fabii tunc quibuſdam Romanis legionibus à Cæſare præfecti, poſt multos Gallorum motus, in Romanam deditionem,

Lib. 8. Com. de bello Gall. ab Hircio conſcript.

ſicut reliqua Gallia penitùs ceſſit & conquieuit. Nec antè Britannia dicta eſt, quàm à Britannis veteribus huius regni incolis, patriam deſerentibus, Armoriciſq; inde eiectis & deturbatis occupata, eorum nouo incolatu ſic nominata fuit, An Dom. 596. trecentis amplius poſt prædictos patres annis. Cuius rei certiſſimum habemus hodiernum argumentum, quòd illi Gallobritanni, veteris Britannici ſermonis Wallis ſeu Cambris Britannorum in hac Inſula reſiduis vſitati, verba atque idioma adhuc adeo retinent, vt ab his facilè intelligantur. Præterea nec Reſtitutus Londinenſis Epiſcopus in Arelatenſi concilio nuper commemoratus ex illa Britannia eſſe potuit. Vt nemini dubium ſit, illam de Gallicana Britannia dubitationem a Pontificiis inculcatam, eſſe manifeſtam, fraudiſque plenam calumniam. Sed ſingulatum in illa priori Britannica Eccleſia rerum geſtarum memoria prodita nobis atq; conſeruata non eſt. hæc autem, quæ de vetuſtate eius diximus, & domeſticis atque noſtris, & externis teſtimoniis ac monumentis ſatis comprobantur.

QVIS PRIMO CHRISTI DOCTRINAM TRADIdit in hac Inſula.

POSTQVAM ab ipſis Eccleſiæ incunabulis hanc Inſulam In fide Chriſtiana fuiſſe inſtructam luculenter breuiterq; expoſuimus, videamus a quo Doctóre primũ inſtituta ſit, tum quomodò vnà ſemper creuit, nec auulſa penitùs defecit vnquàm, etſi multis erroribus ab hoſtilibus incurſionibus, Romanaq; ſede huc traductis, tardiùs ſæpe corrupta, ſed diuina veritate iterum recepta ocyùs, recreata ſemper fuit. Ac primùm Paulum ipſum gentium doctorem, cum aliis gentibus, tum nominatim Britannis Euangelium nunciaſſe poſt priorem ſuam Romæ incarcerationem, & Theodoretus, & Sophronius Patriarcha Hieroſolymitanus affirmant. Hoc autem quod Pontificii incredibile atq; adeo impoſſibile ſtatuunt, cum vero cohæret maximè. Quanquã. n. ipſe ad hanc Inſulã profectus nõ ſit, tamen Claudiæ Rufinæ nobiliſſimæ Britannæ, & Græcis Latiniſq; literis inſtructæ Chriſtianam religionem ſuaſiſſe hinc perſpicuum eſt. Multos enim nobiles Britannos Romam Neronis tempore ductos captiuos iuſſu Neronis tyranni teſtatur Cornelius Tacitus. Hæc autem Claudia nomen à Claudio Cæſare accepit, poſt cuius huc aduentum, nobiles Britanni amici & confœderati Populo Romano, hæredibus liberiſquè ſuis Romana nomina imponebãt. Deinde eadem Claudia Rufo ex Hetruſca nobilitate inſigni equiti Romano, tum Tribuno militum, deinde Senatorio nupta, à marito Claudia Rufina dicta eſt. Rufus ſectæ Stoicæ Philoſophus ob clementiam morumq; mãſuetudinem, atq; ingenuitatem & verecundiam tanquàm natura inditam Pudens dictus eſt. Qui grauitate & modeſtia ſua adigebat Martialem illum laſciuum & amatorium Poetam, veteri ſibi neceſſitudine familiarem, calamo plura reformare. Itaq; Martialis tam hunc Pudentem Rufum ab humanitate, pietate, eruditione, & eloquentia, quã Claudiã Britannã eius coniugem à forma, fœcunditate, fide coniugali, doctrina, linguis & literis laudat. De qua hæc conſcripſit carmina.

Lib. 9. de curand. Græcorum affect.

Claudia cæruleis cum ſit Ruffina Britannis.
Edita, cur latia pectora plebis habet?
Quale decus formæ? Romanam credere matres
Italides poſſunt, Atthides eſſe ſuam
Dii bene, quòd ſancto peperit fœcunda marito
Quot ſperat generos, quotque puella nurus.
Sic placeat ſuperis, vt coniuge gaudeat vno
Et ſemper natis gaudeat illa tribus.

Eadem, Martialis ad virum ſuum Rufum ſæpius accedentis carmina ad Britannos Latinæ linguæ cupidòs, cum ipſa Romæ eſſet, tanquàm Xenia mittere conſueuit. De quo idem Martialis.

Dicitur & noſtros cantare Britannia verſus.

Sed poſtea accepta prædicatione diuina, tam Pudentem Rufum Senatorem Romanum, quam Claudiam ſuam coniugem totamq; ſuam familiam, Chriſti fidem amplexos teſtatur Volaterranus. Pauli autem non Petri fuiſſe diſcipulos, non modò tempus & locus concordant, ſed ipſius Gentium Apoſtoli poſterior ad Timotheum Epiſtola, cuiuis niſi pertinaci manifeſtiſſimè declarat. Quia Timotheum condiſcipulũ ſuum ſalutari à Paulo voluerunt. Vnde Paulus.

Lib. 8.

Salutant

Salutant te Eubulus,& Pudens.& Linus,& Claudia,& fratres omnes.

Hanc itaque iam ad Chriſtum conuerſam, non minus eſt veriſimile Chriſtiana dogmata ad Britannos miſiſſe ſuos, quàm ante acceptam fidem Epigrammata Martialis. Nec veriſimile ſolùm ſed verum iudicandum eſt, in tam nobili familia fuiſſe cum Claudia gentiles ſuos Britannos qui vnà baptiſati fuerunt, à quibus Euangelii igniculа per totam gentem Britannam diſperſa, viritim ad multos peruenerunt. Hæc res ſiue veritas ſit, ſiue in re tanta veritatis indagatio atque coniectura, videmus tamen quibus nitatur adminiculis, vt multò certior exiſtimari debeat, quàm illa fictio Pontificia, ſuis legationibus fuiſſe primò inchoatam in Britannia Chriſtianam fidem. Philippus enim Apoſtolus, qui in Galliam venit, & Euangelii prædicatione plures ad fidem vertit, abluitq; baptiſmate, cum de Britannia modico freto ſeparata Inſula accepiſſet, à qua Druidum ſuperſtitio manabat in Galliam, delegit ex ſuorum ſociorum numero duodecim: quibus Ioſephum Arimathienſem, qui Dominum Chriſtum ſepulchro condidit, præfecit. Qui cum in Britanniam appuliſſent, fidem Chriſti forti pectore prædicabant. An. Dom. 63. Quorum prædicatione etſi Rex Aruiragus cum proceribus ſuis ab inueterata Druidum religione abduci noluit: tamen & tam longinquæ peregrinationis, & modeſtiæ, morumque manſuetudinis eorum opinione permotus, petentibus illis quandam Inſulam, in regionis ſuæ finibus poſitam, horridam illam tunc quidèm & incultam, ſyluiſque, rubis, ac paludibus circumſeptam, ab incolis *Inſuuitrim* nuncupatam, habitandam & colendam cõceſſit. Ac deinde alii duo reges, huius exemplo, & Ioſephi ſociorumque pietate, vitæque integritate adducti, *ſingulis illis duodecim, ſingulas terra* hidas *ex gentis more ſic dictas, dederunt & confirmarunt.* Vnde & duodecim hidarum nomen adhuc retinent. In hac autem Inſula diuino admonitu templum à Ioſepho, & ſociis extructum referunt. De qua Auguſtinus à Papa Gregorio huc miſſus, primuſque (vt mox patebit) Dorouernenſis, ſeu Cantuarienſis Archiepiſcopus, ſic ſcribit. Eſt (inquit) in confinio Occidentalis Britanniæ, quædam regalis inſula, antiquo vocabulo Glaſcon nuncupata, latis locorum dimenſa finibus, piſcoſis aquis, ſtagneis circumdata fluminibus, & plurimis humanæ indigentiæ vſibus apta, ſacrique (quod maximum eſt) dedicata muneribus. In ea ſiquidem primi Catholicæ legis neophitæ, Eccleſiam nulla hominum arte conſtructam, vt ferunt, imo humanæ ſaluti à Deo paratam repererunt: Hæc Auguſtinus. Sed locus ipſe poſtquàm Ioſephus & ſocii exceſſerunt è vita, aliquot interiectis annis, ab incolis deſertus, in ſolitudinem, ſed templo remanente, mutatus; Lucii Regis temporibus, hoc caſu iterum repertus, & à Chriſtianis denuò occupatus eſt. Phaganus & Deruuianus Eleutherii Papæ, ad Lucium Britanniæ Regem legati (de quibus in ſequenti narratione dicetur) de hac Ioſephi ſociorumque in Britannia olim habitatione, aliquid Romæ percipientes, locum ipſum ſedulò perquitebant, ſinguliſque Britanniæ regionibus luſtratis, tandem dictam Aualoniam Inſulam, tanquàm ſolitudinem & deſertum penetrantes, penituſque rimantes, Eccleſiam illam quam vicini incolæ à Chriſti diſcipulis quondam extructam, & in humanam ſalutem conditam aſſerebant, inuenerunt. Quibus, aliiſque manifeſtis ſignis ac indiciis facilè intellexerunt, eam ipſam fuiſſe Ioſephi, ſociorumq; in Britannia habitationem, de qua Romæ acceperunt.

Erculphus Lib. 2. cap. 4.

Henricus ſecundus in diplomate Glaſcon. affirmat eccleſiã illam a diſcipulis Domini fundatam fuiſſe.

Anglicus. Iohannes

Neque enim à veritate alienum eſſe poteſt, Ioſephum perindè, ac alios Apoſtolos ac diſcipulos, per totum orbem ſparſos, quid ſingulis in regionibus pro Chriſto effeciſſent, quiduè ſiue aduerſi, ſiuè commodi ſenſiſſent, per nuncios ac literas certiores feciſſe collegas ſuos, tam Romæ, quàm Hieroſolymis, aliiſque in locis: aut Eleutherii legatos indagare voluiſſe ea loca, quæ à Chriſtianis priùs culta Romæ ex antiquis ſcriptis acceperunt. In hoc itaque loco præfati legati, nouem annorum moram fecerunt, vbi tam res a Ioſepho pro fide Chriſtiana geſtas, quàm memoratam hiſtoriam de Ioſephi ſociorumque appulſu, regia conceſſione, templi ædificatione, aliiſque nonnullis ex antiquis ſcriptis acceperunt, quorum memoria ad ipſum Auguſtinum Romanum, ſicuti diximus, deducta, ab eoque prodita eſt, ne quis ſuſpicetur hoc fabuloſum, aut à recenti authore traditum, temerè iam emiſſum, ſed ab ipſa origine petitum, & ab antiquiſſimis ſcriptoribus ſe inuicem ſuccedentibus, ad noſtram ætatem & notitiam perueniſſe.

Niceph. li. 2. cap. 40. hiſt. domeſt.

Io. Capgrau. in Catal. ſanct. Angliæ

Alii Simonem Zelotem in Britanniam veniſſe, & Euangelium primùm nunciaſſe, referunt. Quorum vtrumq; verum eſſe poteſt. Nam Ioſephi ſocii non nominantur, inter quos fuiſſe Simonem eſt veriſimile. Ioſephus itaque de quo certior eſt fides, ſua & ſociorum prædicatione, dilatauit per hanc inſulam Euangelium, vt permultos conuerſos & baptiſmate mundatos permeans, & traductum tandem ad Regem ipſum peruenit.

Qui Ioſepho & ſocils modicam tellurem, mille circiter paſſus ab Wellio oppido ſeiunctam, in quo olim nobile cœnubium Monaſticæ familiæ Benedictini ordinis extructum fuit, & adhûc extat templum magnificum, colendam & habitandam conceſſit. Huic loco nomen Glaſconia in Aualoniæ ſolitudine, Britannicè dicta ynyſ. i. Pomorum Inſula: nam *Aual* Pomum, ynyſ Inſulam Britanno ſermone ſignificat. Hic Ioſephus toto reliquę vitæ ſpacio conſedit, & Eccleſiæ fundamenta in hac Inſula primus iecit: ibique moriens, anno Chriſto. 76. ſepultus eſt. Ex hac prima Euangelii ſatione, reliquiæ quædam ad Lucii regis tempora permanſerunt. Quæ Euangelium latens atque conditum rurſus ipſo Rege authore, vt mox patebit, diuulgarunt. Sub Claudio autem Cæſare Euangelii lucernam primùm in Britannia voce Ioſephi accenſam teſtatur Georgius Maior.

QVANDO, ET QVOMODO REX BRITANNIÆ LVCIVS *Euangelio credens baptizatus fuit.*

LVCIVS itaque Coilli Britanniæ Regis pietate omniq́ue virtute inſignis principis, vnicus filius ad paternam laudem ſua præſtantia accedens, Pius, & alter Coillus meritò dictus, ſceptrum regium anno poſt Chriſti aduentum 179. cœpit, idq́ue 12. annis tenuit. Huius temporibus cum edicto Romano de abolenda Druidum ſuperſtitione è prouinciis cauebatur, cœpit de religione, & vero Dei cultu, cuius perſtudioſus fuit, in primis deliberare. Erat hæc Druidum diſciplina, antiquitùs in Britannia reperta, atque inde tranſlata in Galliam. Qui non modò ſacrificiis præfuerunt, ſed de omnibus publicis priuatiſque controuerſiis conſtituebant. Et ſi quis eorum decretis non obtemperauiſſet, ſtatim ſacrificiis interdicebant, quæ pœna fuit apud eos grauiſſima. Namq́ue huiuſmodi interdicti, impiorum ac ſceleratorum numero habebantur, à quibus omnes diſcedebant, eorumq́ue congreſſum conſortiumque vitabant. Druides autem neque bello interfuerunt, nec tributa pendebant, ſed multis priuilegiis & immunitatibus, magnum iuuentutis numerum ad diſciplinam perdiſcendam mouebant. Docebant animas non interire, ſed à corpore in corpus, vt Pythagoras affirmabat, migrare, tum de cœli ac ſyderum motu, de mundi magnitudine, rerum natura, de vi ac poteſtate ſuorum Deorum diſputabant. Inter quos Mercurium tanquàm omnium artium inuentorem, viarum ac itinerum ducem, & ad quæſtum, mercaturamq́; vim maximam habentem, potiſſimùm colebant. De Ioue, Apolline, & Marte, reliquiſq́ue eandem cum cæteris gentibus opinionem habebant: eorum verò doctrina non literis mandata, ſed memoriæ fuit, ne aut in vulgus proferretur, aut literarum fiducia iuuentus, quæ eam perdiſcebat, diligentiam, memoriamuè remitteret.

Ex Commen Caſarum.

Erat eodem tempore Lucius & Romanorum fautor, & Marco Antonio Vero Cæſari ſumma beneuolentia, ac familiaritate coniunctus. Cuius authoritate & decreto, cum profliganda eſſet tantæ authoritatis religio, quæ omnium memoriam ſuperabat: Luciuſque de Chriſtiana religione accepiſſet, quæ nondum authoritate regia publicata, ſed viritim per multos priuatos ſerpſit ac progreſſa eſt: diûque incertus & dubius animi, etſi Chriſtum nunciantibus tacita, vt videtur, fide tandem aſſenſus eſt, non tamen à ſuis domeſticis & popularibus, ac infimæ & abiectæ conditionis hominibus more Iudæorum, quorum infirmos animos ſimplicitas Chriſtiana offendebat: ſed ſolennioribus & Regiæ celſitudini, vt ipſe putabat, dignioribus ſacris initiari in fide voluit. Cumq́; cognouiſſet, non ſolum Adrianum, Antoninumq́ue Pium æquiſſimos Cæſares edicto ſuo cauiſſe, ne amplius in Chriſtianos religionis ergò tantis ſuppliciis animaduerteretur, verumetiam complures nobiles Romanos eandem fidem à Pontifice Romano accepiſſe, eorumq́ue exemplo Chriſtianum nomen in ſingulas prouincias ſparſum & diſſeminatum fuiſſe, ſtatuit in eadem fide ſub Eleutherio tunc Romano Pontifice inaugurari. Ad quem illuſtres & facundos viros Eluanum Aualonium, & Meduinum Belgam, per quos à Druidum, ad Chriſti fidem traductus eſt, cum literis & mandatis legauit. In quibus petiit, vt ad ſe iam doctrina Chriſtiana imbutum nuncios ac legatos, à quibus baptiſmate lauaretur, mitteret: quique vnà deferrent Romanas leges, quibus religionis, & Reipub. ſtatum in regno ſuo deſcriberet, atque ſtabiliret. Sed Eleutherius Pius Epiſcopus, diuino potiùs verbo propagando, quàm ſuæ famæ illuſtrandæ ſtudens, ſummo affectus gaudio, ob tantum Regem Chriſto lucrifactum, ſuam operam inanem & ſuperuacaneam, in eo quod poſtulabatur, iudicauit.

Sed neque Britannicæ conuerſionis laudem ſibi aſcripſit aut vendicauit, ſed Regi reſcripſit, maximam cepiſſe ſe ex eius in Chriſti fide voluptatem. Leges autem Romanas ab eo deſideratas, non eſſe Chriſtianæ Reipublicæ neceſſarias, in quibus permulta ſancirentur a Chriſtianis non ſeruanda. Neque egere eum in legibus condendis authoritate aut opera ſua, qui vtramq; haberet paginam Veteris & Noui Teſtamẽti, ex quibus adhibito procerum concilio, ſanctas & omni vitio carentes leges ſumere poſſit: tum authoritate non aliena ſed ſua fulciretur, qui in ſuo regno Dei Vicarius eſſet, eiuſqué potentiam populo ſuo repreſentaret. Cuius Epiſtola quia tam rara & auguſta eſt, totam ſeriem inſeramus.

Petiſtis à nobis leges Romanas & Cæſaris vobis tranſmitti, quibus in regno Britanniæ vti voluiſtis. Leges Romanas & Cæſaris ſemper reprobare poſſumus: Legem Dei nequaquàm. Suſcepiſtis enim nuper miſeratione diuina, in regno Britanniæ legem & fidem Chriſti. Habetis penes vos in regno vtramque paginam, ex illis Dei gratia per concilium regni veſtri ſume legem: & per illam Dei patientia, veſtrum reges Britanniæ regnum. *Vicarius verò Dei eſtis in regno iuxta Prophetam* Regem. Domini eſt terra, & plenitudo eius orbis terrarum, & vniuerſi qui inhabitant in eo: & rurſum iuxta Prophetam Regem. Dilexiſti iuſticiam, & odiſti iniquitatem: propterea vnxit te Deus tuus oleo lætitię, præ conſortibus tuis: & rurſum iuxta prophetam regem: Deus iudicium tuum. &c. Non enim iudicium neque iuſtitiam Cæſaris: *Filii enim regis gentes Chriſtianæ, & populi regni ſunt*, qui ſub veſtra protectione & pace & regno degant, & conſiſtant, iuxta Euangelium: Quemadmodum gallina congregat pullos ſub alis. &c. Gentes verò regni Britanniæ, & populi, veſtri ſunt, & quos diuiſos debetis in vnum ad concordiam & pacem, & ad fidem, & ad legem Chriſti, & ad ſanctam Eccleſiam congregare, reuocare, ſouere, manutenere, protegere, regere, vt poſſitis cum eo regnare in æternum, cuius vicarius eſtis in regno prædicto, qui cum Patre, & Filio. &c.

Hęc epiſtola communiter habetur inter leges diui Edwardi.

Cum his reſponſis reuerſi Eluanus & Meduinus, tamen à quibus Lucius baptizatus ſit, in dubio eſt. Sunt enim qui ab Eluano & Meduino, propriis ad Eleutherium oratoribus iam cum ſuperiori reſponſo reuerſis, baptizatum Lucium eſſe ſcribunt. Ex quibus Eluanus ex illo paludoſo Ioſephi diſcipulorum & ſucceſſorum in Aualonia collegio profectus, quique prima illa Euangelii ſemina à Ioſepho conſita, per latiores Britanniæ agros diſſeminauerat, ab Eleutherio Epiſcopus creatus eſt. Alter ille Meduinus Belgius, *Io. Capgrau.* qui ſacræ ſcientiæ eloquentiam, & Britannici ſermonis copiam & facultatem adiunxerat, Britannicæ gentis doctor, qui non in certo aliquo & deſignato loco, ſed vbiquè per totam Inſulam, fidem in Chriſto prædicaret, ab eodem Eleutherio inſtitutus eſt. Alii referunt Phaganum & Deruuianum Romanos, Eluano & Meduino, ab eodem Eleutherio, viris & in ſacris literis, & in adminiſtranda Eccleſia peritos, tanquàm συνέργους ſeu cooperarios adhibitos, quorum induſtria & ſcientia tanto operi perficiundo, quod in extirpando Druidũ vetuſto illo, & penitùs Britannis inſito ac innato errore, tum in ſancienda Chriſtianæ religionis diſciplina poneretur, eſſet neceſſaria. A quibus Lucius, apud quem tum νεόφυτον, ſuæ gentis in re tanta parum valebat authoritas, more ac ritu Romano baptizatus eſt. Nec eſt diſſimile, quin Eluanus & Meduinus, qui omni cura atque ſtudio propenſi, vt ad Euangelium Regem ſuum allicerent, ei morem gererent ac indulgerent, vt à Romanis, quibus tantum & gratiæ & authoritatis conceſſit, quòd illorum ope ad imperium Britannicum euectus ſit, potiùs quàm à ſuis baptizaretur, ne cum ab inſtituto alienarent. Itaque vt concedamus à Romanis baptizatum Lucium, quorum tunc fama non principatu & dominatu, ſed crebro Martyrio & conſtantia, ac ſincera fidei diſciplina, per totum Chriſtianum orbem celeberrima fuit. In hoc tamen omnia quorumcunq; ſcriptorum teſtimonia conſentiunt & conſpirant, Lucium Chriſtianam fidem prius à ſuis intellexiſſe, antequàm Romani Põtificis operam implorauerat. Quæquè (ipſo Eleutherio teſte) Regi Chriſti Vicario, diuinas paginas, & doctorum ac ſanctorum virorum copiam domi habenti non fuit neceſſaria, etſi iucunda ſibi, vtpotè quibus Romani tam gratioſi eſſent, ac vtilis ad perficiendum id, quod in religione inſtituit, videri poſſit. Hoc igitur modo baptizatus, fideq; Chriſtiana firmatus & corroboratus Lucius, tam ſuos Eluanum atque Meduinum, quàm Romanos Phaganum & Deruuianum in concilium adhibuit. Et primùm exploſa Druidum omni diſciplina, Chriſtianos doctores ad illuſtrandum Euangelium per totam Inſulam Druidum loco præfecit: tum ſynagogas & templa falſorum deorum quos Druides colebant, & ipſa delubra in Chriſtianas Eccleſias conuertebat, quas doctis & piis verbi miniſtris replebat: ad extremum, loco Flaminum *Epiſcopatus viginti octo ordinauit, eoſdemque in tres prouincias, quarum Me-*

tropoleis in tribus celeberrimis regni ciuitatibus collocauit, diſtinxit. Prima fuit Londinenſis prouincia, quæ Loegriæ & Cornubiæ finibus continebatur. Secunda Eboracenſis, quæ Northumbriæ, Deiræ, Albaniæq; fuit præfecta. Tertia prouincia in Cambria fuit, cuius præfectura in vrbe Legionum conſedebat. Lucius autem non ſuæ tantùm, ſed externis, finitimiſq; gentibus in Chriſti fide Inſtituendis magnam operam dabat. Diuinis enim rebus ſic in Britannia compoſitis, exercitum in Galliam eduxit, vt eam gentem nō ſibi ſed Chriſto ſubiugaret. Vbi eum Duces ſui bellica tractarent officia, ipſe in Euangelio prædicando aſſiduus fuit. Eiuſq; ſoror Emerita tanto Euangelii flagrauit ardore, vt pro Chriſtiana fide ipſa Martyrium paſſa ſit. Hoc itaque modo Chriſtiana religio, in Britanniam à Ioſepho primùm Inducta, ſub Lucio regali potentia publicè recepta, ſingulis miniſtrorum ordinibus diſtincta, ab Epiſcopis gubernata & fulta fuit, cuique ſic inſtituendæ ipſius tantùm Lucii Regis, non aliena, aut Romani Pontificis authoritas, ſed modicum inde auxilium, petitum magis & deſideratum, quàm neceſſarium acceſſit. Quod tam diuinum ac immenſum beneficium, tanquàm diuina quædam prærogatiua huic Inſulæ cœlitus conceſſa exiſtimari debet. Quòd ex omnibus gentibus hæc Euangelium, deletis ſuperſtitioſis ritibus, primùm publicè ac integrè profeſſa eſt. A qua profeſſione (vt proximo loco declarabimus) deinceps nunquàm deflexit.

BRITANNOS CHRISTI FIDEM AMPLEXOS NVN-*quam poſtea deſciuiſſe ad veteres gentium errores. Ne cum Auguſtinus Iunior in Inſulam veniret. Queſdam etiam ex Anglis ante Auguſtini aduentum religionem Chriſti percepiſſe.*

ILLA itaque Pontificiorum inanis laudis de Britannica gente per ſe conuerſa arrogatio, & fide propria caret, & permultis antiquiſſimis argumentis, ipſiſque adeo ſuis refellitur. Quod enim Innocentius in Epiſtola quadam contendit omnes Aphricanas & Occidentales Eccleſias, vel à Petro, vel ab eius & ſucceſſorum ſuorum diſcipulis in Chriſto fuiſſe generatas, præterquam quod hoc ineptum & falſum arguunt Maidelburgenſis authores hiſtoriæ, & oſtentationis ac gloriolæ, mundanæque acquirendæ potentiæ ſpe potius quàm à veritate profectum: ex ipſis indubitatæ fidei ſcripturis certum eſt, Paulum illum gentium doctorem, negaſſe ſe a Petro vocatum aut miſſum, qui etiam Occidentales Eccleſias, & Hiſpaniam ipſam ab oriente remotiſſimam peragrauit. Ipſeque teſtatur Euangelium per eum ad omnes gentes perueniſſe.

Præterea nec Philippus, Ioſephus, aut Simon Zelotes à Petro fidem acceperunt, ſed ab ipſo Domino. A quibus Euangelica luce primùm illuſtratam Britanniam ſupra commemorauimus.

Sulpicius Seuerus. Lib. 2 Hiſt. Sacra fol. 255.

Huic ſanctæ ſemperque obſeruandæ ſcripturarum auctoritati accedant & hiſtoriarum Eccleſiaſticarum authores. Sulpicius Seuerus, qui non modò hunc noſtrum Romanum, ſed illum integerrimum patrem Auguſtinum Afrum anteceſſit, cum de occidentalibus Epiſcopis ad Ariminenſe concilium ipſius Imperatoris atque etiam de ſtatu Eccleſiaſtico non modico, ſed de Arianiſmo, qui totum ſuum imperium perturbauit, qui ſe ab illa hæreſi diſiunxerant, conuocatis, meminit Britannos etiam Epiſcopos Interfuiſſe. E quibus tres, (nihil enim reticendum eſt veri) ludibrio habebantur cæteris occidentalibus Epiſcopis, quòd cum illi ex promiſſa Imperatoris largitione ſe alere in illo concilio ſuis opibus freti recuſabant, iſti inopes à fiſco neceſſaria hauriebant.

Hoc, author in Britannis Epiſcopis contra occidentalium Epiſcoporum cenſuram, laudi humanæ vertit, quòd vt quondam Socrates ex Athenienſi Prytannæo ali ſe dignum putabat, ſic illi ex publico promiſſo fiſco, potius quam ex ſingulorum indulgentia, quę viris authoritatem habere debentibus ſemper fuit contemptui, neceſſitatem ſuam ſubleuabant.

Huic adiiciamus Gennadii Catalogum illuſtrium virorum, qui refert Xyſti vrbis Romæ Epiſcopi, qui ante Auguſtinum fuit, tempore quendam Faſtidium Britanniarum (ſic enim eius verba ſunt) Epiſcopum, ſcripſiſſe ad Fatalem quendam de vita Chriſtiana librum vnum, & alium de viduitate ſeruanda ſana, & Deo digna doctrina. Ad hanc autem Pontificiorum opinionem minuendam non externis ſolum, ſed

lum, ſed

lùm, ſed domeſticis exemplis ac teſtimoniis abundamus. Quorſum enim ſpectat illius integerrimi, doctiſſimiq; Gildæ Britanni tam acris & vehemens in ſui temporis cleros inuectio, quem paulò ante Auguſtini illius Romani aduentum claruiſſe conſtat. Quid illa de Theono, & Thadioco Londonienſi ac Eboracenſi Archiepiſcopis, poſt patriam à Saxonibus occupatam, & Chriſtianitatem turbatam, ſedes ſuas deſerentibus, & in Cambriam atque Cornubiam profugientibus, crebra in hiſtoriis mentio? Quid quod eodem teſtimonio confirmatur: Cum barbara gens Saxonum pagana ſuperſtitione cæcata totam Chriſtianitatẽ delere contenderat: tamen Chriſtianã fidem ſub Lucio acceptam, tam in aquilonari quàm in illa Inſulæ parte, quam Britanni ſuis ſedibus pulſi tenebant, integram viguiſſe. Quæ etiam (Beda teſte) in tranquillitate & pace, vſquè ad Diocletiani tempora permanſit per totam Inſulam integra. In quibus crudeli inſectatione vexata, Albanus, Amphibalus, Aaron & Iulius, ſancti ac Euangelii prędicatione conſpicui viri (eodem Beda referente) Martyrio candidati fuêre. Deinde Conſtantinus ille Magnus, qui omnium Cæſarum primus per orbem Romani Imperii Chriſtianam fidem Imperiali authoritate propagauit, ex Helena matre Chriſtiana & Britanna natus eſt, & Maximus qui interfecto Imperatore Gratiano in Imperium crudeliter & tyrannicè inuaſit, poſteaq; à Theodoſio primo victus fuit, Chriſtianum exercitum è Britannia duxit in Galliam. Præterea (eodem Beda authore) Arrianæ ſectæ furor in Britannica Eccleſia ſæuit, quæ paulò poſt hinc eiecta & exploſa fuit, catholica fide reſeruata. Quid item, quod de Canono Armoricæ rege pagano, Chriſtianas puellas vi abducente, ſuiſq; ad ſuſcipiendam prolem concedente, traditum eſt? Quæ tamen reſtiterunt, nec Paganis Chriſto non fidentibus, corporis ſui copiam facere voluerunt. Quid de conſtante Monacho è Monaſterio Amphibali, quod Ventanæ in Britannia fuit, Conſtantino Regi ſucceſſuro extracto? Quid de Germani in Britanniam aduentu, ad Pelagianiſmum primò delendum, deinde eodem renouato prorſus extirpandum, à quo etiam, & à Lupo, Britanni à Scotis atq; Pictis armis petiti, adiuti atq; vindicati ſunt.

Roff. hiſtor.
Matt. Weſt. & alii.
Roff. hiſtor.
Beda.
Eutrop. lib. 10.
Trip. hiſt. lib. 9 ca. 20. & 21.
Paul. Diac. Lib. 2. in vit. Gratiani Imperator.
Roff. hiſtor.
Matt. Weſt.

Cuius rei rectiùs intelligatur, paulò altiùs ducenda ratio eſt. *Reſtitutum* quendam Londinenſem Epiſcopum antè diximus Gallicano cuidam Concilio interfuiſſe, & aſſenſum eius decretis adhibuiſſe. Quòd Chriſtiana religio (vt videtur) firmioribus tunc in Britannia ſtetit, quàm in Gallia viribus, quò magis expetebant Galli, vt ſuis quoquè in religione decretis, Britanni alicuius Epiſcopi conſenſus & authoritas accederet. Cùm itaque Pelagiana hæreſis, per Agricolam quendam Pelagii diſcipulum, in Britanniam illata eſſet, latiuſq; ſerpſiſſet, Britanni Guitelino iamdudum mortuo etſi doctore carerent, qui tam auerſam ab acceptis in Chriſti fide inſtitutis diſciplinam refelleret, tamen fidem nullis ſuaſionibus aut argumentis victi deſerebant: ſed moti illa ſui Archiepiſcopi *Reſtuuti* ad Gallicana Concilia firmanda accerſiti: recenti memoria, huius etiam ſpiritualis belli extinguendi auxilium mutuum à Gallicanis Epiſcopis viciſſim implorabant. Itaque cleri Synodus à Britannis implorata decreuit in Gallia, Germanum Antiſiodarenſem, & Lupum Trecaſinum Epiſcopos, viros fide ac virtute diuina pollentes, tum ſermone facundos, & in diſſerendo acres, ad Britannos mittendos, vt hinc Pelaginæ hęreſium naſcenti, diuino verbo reſiſterent. Qui Synodo parentes, nauigatione huc perducti, Verolamii populi, cleriq; conuentum ſtatuunt. Quò immenſa populi multitudo cum coniugibus & liberis vndiquè concurrit: tanta tum Britannis inerat Chriſtianæ fidei firmiter retinendæ cupiditas, vtq; ipſius Hiſtoriographi verbis vtar. Aſtabant (inquit) partes diſpari conditione diſſimiles: Inde diuina fides: hinc humana præſumptio: hinc pietas, indè ſuperbia: hinc Chriſtus, inde Pelagius author omnis prauitatis. Primo in loco beatiſſimi ſacerdotes copiam diſputandi aduerſariis præbuerunt, qui ſola nuditate verborum diû inaniter & aures occuparunt & tempora. Deinde Antiſtites venerandi, torrentes eloquii ſui, cum Apoſtolicis & Euangelicis imbribus perfuderunt. Miſcebatur ſermo proprius cum diuino, & aſſertiones moleſtiſſimas lectionum teſtimonia ſequebantur. Conuincitur vanitas, & perfidia confutatur: ita vt ad ſingulas verborum obiectiones, erraſſe ſe, dum nequit reſpondere, fateatur.

Verba ſunt Tekian.

Populus arbiter vix manus continet, iudicium cum clamore teſtatur. Poſt hunc diem ita ex animis omnium ſuaſio iniqua deleta eſt, vt Sacerdotum doctrinam ſitientibus deſideriis ſectarentur. Quibus peractis Epiſcopi ad Gallicanas ſuas ſedes, Britannis eorum opera à Pelagianiſmo vendicatis, & in Euangelio firmatis reuerſi ſunt.

Magnum eſt etiam Britannorum perfectæ in Chriſtum fidei argumentum, illa

expoſtulatio & quærela, qua in Vortigernum ſuum regem vehementèr egerunt: *quod*
Hengiſti infidelis filiam matrimonio ſibi iunxiſſet. Quare infenſi proceres, Vortigerno Regia
poteſtate abdicato, Vortimerum eius filium regem creabant. Hic potitus regno, Chri-
ſtianas Eccleſias paterno vitio lapſas ac demolitas reſtaurauit. verbiq; miniſtros in ſum-
mo precio habuit. Huic tam ordine quàm ætate proximus Aurelius, ad reparandas Ec-
cleſias totius Cleri habuit conuentum. Et cum inter hunc, & Hengiſtum iniretur pro fi-
de prælium. & Hengiſtus captus eſſet, Aurelius ab Heldano Claudio Ceſtrenſi Epiſco-
po concilium de eo trucidando accepit. Tum Octa ab eodem Aurelio obſeſſus, in ſuam
deditionem & potentiam his verbis ſe tradidit : *Victi ſunt dii mei, Deumq́; tuum re-*
gnare credo. Tum tam fœliciter geſto bello pace parta, ad Eccleſiam animum vertens,
Sampſonem Eboracenſem, & Dubritium in vrbe Legionum Epiſcopos creauit. Deindè
Arthurus Rex Chriſtianus, Sampſone a Saxonibus eiecto, capellanum ſuum Pyramum,
Dubritioq; mortuo, Tremoricum eorum loco cōſtituit. Quid quòd Aurelius ex vene-
no per Medicum interfectus, ab Epiſcopis & Abbatibus, non tam regali & ſplendido,
437. quam Chriſtiano more ſepultus eſt Anno Domini. 437. His accedunt quod fertur de
Vterpendragone, Populi ſimul ac Cleri conuentu creato, & Paſchatis feſtum honore
498. debito celebrante, anno Dom. 498. Tum de Saxonum furore Chriſtianas Eccleſias
vaſtantium. 511. De Vterpendraſione Chriſtiano ritu ſepulto, dequè Arthuro eius filio,
511. poſt patris obitum, Rege à Dubritio, Epiſcopis, & magnatibus pari modo ſacrato, anno.
516. 516. Qui Scotorum & Pictorum Epiſcopis, in Inſula Stagni, & lacus Lomnudi obſeſſis,
illis cum lachrimis petentibus, delictorum pœnam remiſit, & in gratiam ac miſeri-
522. cordiam accepit. 522, Tum de Gwenhwyuâre regina, quæ Arthurum metuens
ad Monaſterium Monialium Iulii Martyris, in vrbem Legionum confugit, in
541. eoquè religionis habitum ſuſcepit. 541. Et ante hæc Conſtantinus duos Medre-
di filios interemit, vnum Wentanæ, in Eccleſia ſancti Amphiboli iuxta altare, alte-
rum cænobio quodam Londinenſi vi ereptum. Anno. 543. Nec prætereundum
566. eſt de Columbano illo claro Scoto in Britanniam veniente. An. 566. Deq; ſeptem Bri-
tannis Epiſcopis qui ad concilium ab Auguſtino vocatum conuenerunt: nec de 2100.
Chriſtianis Philoſophis in Banchorenſi cœnobio victum & veſtitum propria indu-
ſtria, ex diui Pauli inſtituto quærentibus. Quæ tot tantaq; Presbyterorum, Monacho
rum, præſulum, Epiſcoporum, Eccleſiarum, cœnobiorum, ſediumq; vetuſta nomina,
quæ quouis ſeculo extiterunt, etſi prætermittantur, tamē futuri tēporis, ipſius Auguſtini
ætate, eorumq; qui eum ſequuti ſunt recordatio, ſatis probat Euangelium, quod primis
illis Apoſtolorum temporibus in Britannia nunciatum, non modò ſemper retentum
firmitèr, ſed ſingulis ſeculis auctum & dilatatum creuiſſe. Quodquè ne ab ipſis Saxo-
nibus ſupra modum ſæuientibus extingui poterat: ſed eos ipſos, à quibus vehementiſſi-
mè oppugnatum fuit, tandem diuino inſtinctu, & ſuaſione fideq; ſui cœpit. Ethelber-
tus enim Cantii Rex, cùm ad eum ab eodem Auguſtino veniſſent legati nunciatum,
veniſſe iam Auguſtinū, vnà cum aliis è Roma, eiquè ac ſuo populo, de Chriſto optimū
Beda. ferre nuncium. Fama (inquit) ad me huius Chriſtianæ religionis peruenit: ex gente
enim Francorum vxorem duxi Bertam, ex Chriſtianis parentibus ipſam Chriſtianam,
quæ mihi à parentibus his conditionibus data eſt, vt ritum fidei ac religionis Chriſtia-
næ, cum Epiſcopo Lybdhardo eius adiutore inuiolatam retinere liceret. Præterea per-
multos reges Angloſaxones in Chriſtiana fide inſtitutos, non ab Auguſtino aut eius ſuc-
ceſſoribus, ſed ante aduentum illorum exiſtimandum eſt, niſi non noſtris ſolùm, ſed ex-
Munſterus. ternis & Germanorum hiſtoriis fidem pariter detrahamus. Namq; refert Munſterus,
Anno Dom. 601. veniſſe ex Anglia virum quendam inſignem, regiò ſtemmate natum,
dictum Offonem, qui traiecto Rheno in votis habuit ſtabilire fidem Chriſti, quamque
ad rem primus iecit Monaſterii Schutternenſis fundamenta. Multos autem Saxones
Beda. reges Offas dictos, ex noſtris liquet monumentis. Sed ex ipſo Beda veriſimilimum eſt
hunc Offam Athelfridi Regis Berniciorum filium fuiſſe, qui ex Acia Ellæ Regis Deiro-
Lib. 18. rum filia ſeptem filios genuerat: Eanfridum, Oſwaldum, Oſwinum, Oſlacum, Oſwi-
dum, Oſam, & noſtrum de quo tractamus Offam. Nam & tempora non diſcrepant, &
regio in qua natus eſt, penè è regione oſtii fluminis Rheni, quod illum traieciſſe Mun
ſterus ſcribit, poſita eſt. Chriſtianam autem doctrinam à Columbano vel eius diſcipulis
accepit: quod etiam ex aliis Bedæ verbis colligi poteſt. Toto (inquit) tempore, quo re-
gnauit Edwinus filii præfati regis Edelfridi, qui ante eum regnauerat, cum magna no-
bilium iuuentute apud Scotus ſiuè Pictos exulabant. Itaque ad doctrinam Scotorum
cate-

catechiſati, & baptiſmatis gratia ſunt recreati. Hæc Beda. Sed Auguſtinũ Romanas potiùs conſuetudines ac ceremonias, ne dicam ſuperſtitiones induxiſſe, & ad Papalem illum dominatum in Anglia obtinendum, ſe callidè inſinuaſſe, & Anglicanas Eccleſias ex Romanis ritibus inſtituiſſe, potiùs quàm Euangelium prædicaſſe ſatis conſtat.

Sub Lucio enim Rege (vt antea diximus) in tribus Britanniæ prouinciis, Loêgria, Albania, atque Cambria, tres Metropoleis inſtitutæ ſunt. Quarum Albanenſis ſeptem Epiſcopis præfuit: in Cambria Legionenſis, ad Meneuiam translata poſtea totidem: in Loêgria autem Londinenſis, quoniam ea prouincia maior & nobilior Inſulæ pars fuit, quatuordecem diocæſes regebat. Chriſtiana itaque religio è Loêgrenſi, atque ferè ex Albanenſi prouincia: per Angloſaxones pulſa & deturbata, in Cambria retenta, & primis illis Chriſtianis ritibus ab Aſianis ſeu orientalibus Eccleſiis per Lucium regem acceptis, adhuc publicè culta fuit. Diocæſes autem Cambriæ hæ fuerunt, Henetonenſis, Tauenſis, Paternenſis, Banchorenſis, Eluienſis, Wiccenſis, ac Morganenſis. Cum quibus in primo ad ſe conuocato cleri concilio, quod Wigorniæ habebatur, de Romanæ ſedis vetuſtate & authoritate, de Petri ſucceſſione, de Pontificis in reliquas Chriſtianas Eccleſias principatu, & vt Romano more baptizarent, prædicarent, ac paſcha celebrarent, pluribus egit Auguſtinus. In quo Concilio Dionotus quidam Britannus Banchorenſis cœnobiarcha, vir doctrina & eloquio celebris, grauiter, & doctè de non approbãda apud eos Romanorũ authoritate diſputabat, fortiterq́; tuebatur Meneuẽſis Epiſcopi in illa prouincia ratam iuriſdictionem, librosq́; perdoctos ſcripſit, vnum de conſeruãdis eorum ritibus, alterum defenſorium ſedis Meneuenſis, aſſerens, non eſſe tutum aut commodum Britannis ab vſitatis in religione ceremoniis recedere, vel Romanorum faſtum ſuſtinere, eoquè magis, quòd nondùm Cambri Angloſaxonibus parebant. In quo omne Auguſtini inſtitutum, & concilium verſabatur, vt Anglis Britannos, & Romanæ Eccleſiæ Anglicanam, ſuæq́; iuriſdictioni Meneuenſem prouinciam ſubiiceret. Quod & Lælandus antiquitatis indagator ſatis ſedulus teſtatur. Debuerat (inquit) Gregorius admonuiſſe Saxones gentem perfidam, vt ſi ſincerè Chriſtianiſmum admittere vellent, Britanniæ imperium quod contra ſacramentum militiæ per tyrannidem occupauerant, iuſtis dominis ac poſſeſſoribus reſtituerent. Auguſtinus enim, quod Dionotus perſentit, prætextu fidei, gentem aduenam in alieno confirmauit imperio, vt ſuam & Romanam iuriſdictionem dilataret. Longè diſſimilis Palladio, tunc Scotorum Apoſtolo, qui Conſtantinum eorum regem (teſte Polidoro) multis precibus hortatus eſt, ne gentem Saxonum impiam contra Britannos Chriſtianos, armis iuuaret. Itaque quæ in cantu, proceſſione, ſuffragiis, adorationibus, Miſſis, templis, ſanctorum nominibus appellandis, & huiuſmodi Romanis ſuperſtitioſis ceremoniis, in ea Synodo decernere voluit Auguſtinus, à Britannis qui in Meneuenſi prouincia, à Saxonibus, & ſe, & religionem tuebantur, reiecta fuerunt. Inter quos vigebat Chriſtianitas, quæ ſub Eleutherio publicè inſtituta nunquam poſteà defecit: vt in Auguſtini vita fuſiùs deinceps declarabimus.

Lælandus. *Dionotus.* *Palladius* *Galf. monumet. lib. 8. cap. 4.*

QVORVNDAM LONDINENSIVM ARCHIEPISCOPORVM *nomina, & res geſta.*

LOndinenſes Epiſcopos Britannorum temporibus & multos fuiſſe, & doctrina, pietate, prudentia inſignes, ex his paucis quos adhuc ex monumentis noſtris habemus, intelligere licet. Nam & *Reſtitutum* Londinenſem Epiſcopum adiiſſe Arelatenſem in Galliis Synodum, in eoq́; ſubſcripſiſſe antea diximus. Qui vt ex aliorum ſcriptis diſcimus, cum Hilario Pictauienſi Epiſcopo coniugato familiaris, & ipſe cõiugatus fuit. Hunc ſequutus quidam Guitelinus Londinenſis Metropolitanus, cuius præter cæteros ſingularis in fide conſtantia, in patriam pietas, & in regerenda ſolertia, literis prodenda atque illuſtranda eſt. Cum enim ob crebras hoſtiles & barbaras incurſiones Romani tributum Britannis remittere, quam aſſiduam opem ferre maluiſſent: hi omni veneratione dignus pater, patriam quam à Romanis deſertam & hoſtibus expoſitam vidit, & Chriſtiana conſolatione roborauit atque animauit, & re ipſa iuuit, nec à fide Chriſtiana, nec à patriæ charitate, periculis procellisque vnquam ſeparatus: & ad implorandum auxilium ad minoris Britanniæ ſeu Armoricæ Regem profecturus. Durate, inquit ſuis, ac in fide Chriſtiana

Alexander Eſſetenſis Anno 436.

perſiſtite Ipſum innocate, ne in his periculis deficiatis, ſed animo forti, conſtanti, & alacri, fidem, libertatem, & patriam ab hoſtibus, Pictis & Scotis, inſulam aſſiduè & incontinenter infeſtantibus vindicetis. Poſtea in Armoricam profectus, egit cum Epiſcopis illius regionis ſuis confratribus de vicino Britannorum ſuorum periculo, ad eos celeriter quoque peruenturo, ſi opem maturam non attulerint. Regnabant tunc in Armorica Aldroenus, rex a Canano quartus, qui perſpecta viri grauitate & prudentia, illum in honore maximo habuit. A quo Rege Epiſcopus auxiliū interituræ patriæ cum luctu & gemitibus ſupplex petiit, & vt barbaris, Deoq; inuiſis expulſis, ipſe populum regnumq; Britannicum ad ſuum imperium poteſtatemq; reduceret. Cui rex expertiiſſe ſe quondam illud Britanniæ regnum reſpondit: nunc autem tantis calamitatibus afflictum, ſibi ſuiſq; proceribus eſſe ſpretum & contemptum. Verumtamen quoniam maiores ſui eam Inſulam quondam tenuiſſent, fratrem ſuum Conſtantinum illuc cum duobus militum millibus claſſe tranſmiſſurum, vt ſi diuina ope hoſtes repelleret, diademate regio inſigniretur & glorioſè parium honorifica pace poſſideret. Cui epiſcopus & ſummas gratias egit: & vocato Conſtantino Viro militiæ ſcientiſſimo: Vincit (inquit) Chriſtus, Chriſtus regnat, Chriſtus imperat: adſit ergo Chriſtus Regi Britanniæ. Ecce defenſio noſtra, ecce ſpes & gaudium noſtrum perpetuum. Claſſe itaque parata traiecit in Britanniam cum Conſtantino & militibus Epiſcopus, ad Totoneſii portum appulſus. Quorum aduentu cognito, Britanni in latibulis & ſpeluncis hoſtium formidine, multis & refertis agminibus concluſi erumpunt ad Conſtantinum & Epiſcopum ſuum concurrunt, iunctiſq; copiis in hoſtes barbaros & impios ſæuo impetu feruntur. Quibus ex Inſula tota eiectis, & profligatis, tam beati viri opera in fide Chriſtiana, & patriis ſedibus vnà permanſerunt. Hoc etiam tempore tributum Romanis antea penſitatum ſolui ampliùs deſiit. Parta victoria Conſtantinus Ciceſtriæ, quæ Britannico ſermone Caer Cayr appellatur, apud populum pro concione laudatur, & Rex Britanniæ decernitur; coniunxq; ei ex nobili Romanorum proſapia procreata, & ſub Guitelino ſanctiſſimo Epiſcopo educata, ac in fide Chriſtiana inſtituta datur. Ex qua tres inclytos filios, Conſtantem, Aurelium Ambroſianum, & Vterpendragonem, tam in fide Chriſtiana, quàm humana virtute ſtrenuos generauit. Conſtantem primogenitum in ordine Monachali educandum in Eccleſia Amphibali Wintoniæ poſuit. Aurelium & Vterpendragonem ſancto Epiſcopo Guitelino educandos commiſit. Ac poſtquam decennio fœliciter Britannis imperaſſet Conſtantinus, à quodam Picto ſeruulo ſuo, eodemq; proditore, quem in colloquium quoddam priuatum in quodam virgulto adhibuit, eſt interemptus. Eodemq; tempore, & integerrimus præſul Guitelinus optimè de patria meritus, obiit: Britannia paſtore ſimul & Rege deſtituta.

Alter. Caer Cei, & Henricus Hunting don habet.

Hinc poſt belli motus ſedatos, inter regni proceres de imperio orta eſt contentio. Nam Regis Conſtantini filii poſt Guitelini mortem, in Armoricam miſſi ſunt, quiq; ob teneram ætatem regnare, aut partes ſuas tueri non poterant. In illa itaque ciuili diſcordia Vortigernus quidam Geuiſſeorum Conſul, potiundi poſtea regni ſpe, Conſtantem Regis primogenitum, iam Monachum, è cœnobio extractum, Londinum adductum, & populo oſtenſum, vix ſuffragante populo, magna cum feſtinatione Regem creat. Et pari temeritate mortuo Guitelino, nec præſente aliquo Epiſcopo, ipſe propriis manibus Epiſcopi vice, Conſtantis capiti coronam imponebat. Deinde adoleſcenti incauto inſidias ſtruens, regni theſaurum in ſuam cuſtodiam dari procurabat, eiq; ſuaſit, vt Pictis potiùs quàm Britannis ſedes noctesq; tueretur ac defenderet. Itaque centum Picti ad perpetrandam illam fraudem, quam Vortigernus in regem meditabatur, parati, ad corporis tuitionem conſtituti ſunt. Horum omnium gratiam cùm muneribus & blanditiis collegiſſet Vortigernus, quadam die, cum largiùs in aula regis potauiſſent, ſimulauit ſe è Britannia diſceſſurum, quod annuus ei reditus, quo quinquaginta militibus ſtipendia prouideret, non supereſſet. Quo audito, Picti Regis cuſtodes iam poti: Monachum (inquiūt) iſtū trucidemus, vt Vortigernus regno potiatur: & impetu in regem ſubitò facto, eoq; interfecto, Vortigerno diadema detulerunt. At Vortigernus, vt lachrimis proditionem ſimularet, prorupit in fletum, & Londinenſibus, vbi hoc ſcelus commiſſum eſt conuocatis, Pictos proditores capite punit. Et callidè paulatim defleto ſuo ſcelere, tandem coronam ſibi impoſuit, ſed quorumcunque principum malitiam ac tyrannidem ſuperauit, & quicquid flagitioſum fuit, & pietati virtutiq; maximè aduerſum perpetrauit. Quorum omnium facinorum pœnas in ſenectute ſubiit, cum ob Hengiſti Pagani filiam nuptam regno à proceribus eiectus eſt.

Vortigernus nequitia.

Atque hæc de Guitelino Londinenſi Archiepiſcopo, ob ſumma in patriam

merita

merita celebrando viro dicta ſint. Poſt Guitelinum ſedit Voadinus Londinenſis Archiepiſcopus, idq́; vt eſt credibile, nullo interiecto, qui An. Dom. 436. occiſus eſt. Tum Gloceſtrenſis quidam Epiſcopus, nomine Theonus, à ſede Gloceſtrenſi in Epiſcopum Londinenſem translatus eſt, Anno gratiæ. 553. An verò hic alius ſit ab eo Theono Epiſcopo Londinenſi, de quo hanc mentionem facit libri Roffenſis author, qui cum Thadioco Eboracenſi, & reliquis clericis atq; Britannis patriam à Saxonibus occupatam deſerens, in Walliam atq; Cornubiam ſeceſſit, anno Chriſti. 586. non definimus.

Hect. Boethus. *Galfrid. Mi-hamer in chronog.*

DE EPISCOPALIVM SEDIVM ORIGINE, MVTATIONE, *& maioritate in Anglia.*

DELETA Druidum diſciplina, Flaminibuſq; exploſis: viginti octo Epiſcopatus tribus Metropoliticis prouinciis diſtinctos in Britannia ſub Lucio rege conſtitutos antea diximus. Metropoleis autem in tribus celeberrimis regni vrbibus, Londini, Eboraci, & in vrbe Legionum collocabantur. Reliqui verò Epiſcopi celebriores locos quaſi conſultò vitabant, & in humilioribus magiſq; ſolitariis, orationi, contemplationiq́; diuinæ congruis, ſedes ſtatuas ſtatuerunt. Quod eò eſt veriſimilius, etſi nec res ipſa, nec hiſtoria id probaret, quòd Druides ipſi, quorum loca Epiſcopi occupabant, ſub robuſtioribus arboribus & quercubus, ad eruenda dæmonum oracula latitabant: vndè ἀπὸ τῆς δρυὸς, quod quercum ſignificat, Druides appellabantur. Tum Saxonum aduentu, & religio, & Epiſcoporum ſedes deturbatæ, clãdeſtina & occulta loca quærebant. Sed aliquas mutationes tam in incolatu, quàm in poteſtate & imperio, ex caſibus euentiſq; variè ſequutis, ſingulas penè ſenſiſſe certiſſima eſt hiſtoria. Ac primò de Metropolitanis ſedibus varietate nonnulla mutatis dicamus, ab vrbe Legionum, (quæ etſi minima, tamen in Chriſtiana religione conſtantiſſimè diuturniſſiméq; permanſit) ordientes. A Lucio enim ad Arthuri regis tempora durauit: tuḿq; ſub Epiſcopo Dauide Meneuiam migrauit: vbi poſtquàm plures ſediſſent Archiepiſcopi, tandem flaua peſte, quæ Ictericia dicebatur, in Cambria feruente, Sampſon Archiepiſcopus, ſumpto ſecum pallio, Armoriam adiit, & Dolenſi ſedi præſedit. Poſt hunc 24. Epiſcopi, pallio ob inſcitiam, paupertatem vel contemptum Romanorum rituum carentes, Meneuię ſedebant, qui ab illius gentis Epiſcopis ſacrabantur, eoſq́; etiam vt ſuos ſuffraganeos conſecrare ſoliti ſunt, nulla Cãtuarienſi, aut cuicunque alteri Eccleſiæ profeſſa iurataue ſubiectione, vſquè ad Richardi primi vel vt alii volunt Henrici primi imperium, qui primus Cambrienſes epiſcopos vrgebat, ad parendum Cantuarienſi Archiepiſcopo, tanquam Primati: quod tunc inceptum, poſtea Henrico 3. regnante Bonifacius Cantuarienſis Archiepiſcopus, legatione per ſingulas cathedrales Eccleſias Cambriæ fungens, ſiue cum gratia impetrauit, ſiue legatina vi imperauit atq; perfecit. Hinc conſtat Cambrienſes eccleſias in Cantuarienſis Metropolis ditionem per Auguſtini coactionem nondum veniſſe, de longè poſt finitas inter Cantuar: & Eboracenſem Archiepiſcopum, de prouinciarum & iuriſdictionis magnitudine controuerſias.

Riſ. hiſtor. *Druides vnde.* *Girald. Cambrenſis.* *Chron. Iornalenſis.* *Rog. Houeden.*

Proximo loco de Londinenſi diſſeramus. Hæc vſque ad Auguſtini primi Cant. Archiepiſcopi tempora ab ipſa Lucii inſtitutione Metropolitanam dignitatem; etſi ob Saxonum metum & potentiam extra conſpectum, luceḿq; vulgi, clam ſemper retinuit annis amplius trecentis. Eccleſia autem eiuſdem Cathedralis vſque ad ædificationem templi Paulini, quod Ethelbertus Saxonum Rex extruxit, fuit ea quæ iam eſt in monte frumentario, qui Cornhill (ſeu Cornwell) vulgariter appellatur, Eccleſia S. Petri Parochialis, vt ex hiſtoriola in eadem conſeruata liquet. Sed Auguſtinus ſiuè Ethelberti Cantiorum Regis & hoſpitis ſui gratiá, ſiuè quia Londonia tunc regis Ethelberti non erat, ſed Seberti nepotis ſui, ſiue ea charitate & beneuolentia, qua ipſos Cantios ſe ad eos appulſum tam benignè excipientes eſt proſequutus: ſiue quòd Cantium fuit tunc prima & præcipua Britanniæ prouincia, cuius Regis ditioni cæteri reges parebant. Nam Cantiani ex antiqua probitatis prærogatiua primã in exercitu obtinent aciem, vt innata ſibi ferocitate, militũq; copia primos hoſtium conatus elidant, eaq; forma cæteri Angli prælati „ Cantuarienſi Eccleſię parent. Etſi Longini Pallium acceperit Auguſtinus, & ei primatus „ ab Ethelberto rege aſſignatus, nec Gregorio ipſo contradicente, & à ſuccedentibus coepiſcopis iſta prærogatiua palàm ſtabilita fuit.

Walter. Cinentren. *Geruaſius in mappa mũdi.*

Ad quam rem certius perpendendam tam ipſius Gregorii, quàm aliquot

iſtorũ Romanorũ pontificum teſtimonia proferenda ſunt. Quæ valeant quæ poſſunt au-thoritate, antiquitate pari valent, qua ſunt p multa hodierno vſu ſalubriter retenta. Neq; n. vt ait Iureconſultus omnium rerum quæ à maioribus geſta ſunt, rationẽ poſſumus red-dere, ita enim pleraq; ex his quæ ſalubriter conſtituta ſunt, ſubuerterentur facilimè. Sed contra calumniantes oſtendamus optimis ac commodiſſimis rationibus, ac ſine cuiuſ-cunque epiſcopalis ſedis iniuria, Metropolitanam dignitatem Cantuariæ primò loca-tam fuiſſe.

Reverendiſſimo et Sanctiſſimo Fratri Augustino Coepiſcopo: *Gregorius ſeruus ſeruorum Dei.*

In Registro Gregorii.

CVM certum ſit pro omnipotenti Deo laborantibus, ineffabilia æter-ni regni præmia ſeruari: nobis tamen neceſſe eſt, eis honorum bene-ficia tribuere. vt in ſpiritualis operis ſtudio ex remuneratione valo-ant multiplicius inſudare. Et quia noua Anglorum Eccleſia, ad o-mnipotentis Dei gratiam, eodem Domino largiente, & te laboran-te, perducta eſt, vſum tibi pallij in ea, ad ſola miſſarum ſolennia agen-da concedimus, ita vt per loca ſingula 12. Epiſcopos ordines, qui tuæ » ſubiaceant ditioni, quatenus Londinenſis ciuitatis epiſcopus, ſemper in poſterum à Sy- » nodo propria debeat conſecrari, atq; honoris pallium ab hac ſancta & Apoſtolica (cui » Deo authore deſeruio) ſede percipiat. Ad Eboracũ verò ciuitatem volumus te Epiſco- » pum mittere, quem ipſe iudicaueris ordinare: ita dumtaxat, vt ſi eadem ciuitas cum fini- » timis locis verbum Dei receperit, ipſe quoquè duodecim Epiſcopos ordinet, & Metro- » politani honore perfruatur: Quia ei quoq; (ſi vita comes fuerit) pallium tribuere Do- » mino fauente proponimus: quem tamen tuæ fraternitatis volumus diſpoſitioni ſubia- » cere: poſt obitum verò tuum ita epiſcopis quos ordinauerit præſit, vt Londinenſis » Epiſcopi nullo modo ditioni ſubiaceat. Sit verò inter Londinenſis & Eboracen- » ſis ciuitatis Epiſcopos in poſterum honoris iſta diſtinctio, vt ipſe prior habeatur, qui » priùs fuerit ordinatus. Communi autem concilio, concordi actione, quæ ſunt pro » Chriſti zelo agenda, diſponant vnanimitèr, rectè ſentiant, & ea quæ ſenſerint, non » ſibimet diſcrepando perficiant. Tua ergo fraternitas non ſolùm eos Epiſcopos quos or- » dinauerit, nec hos tantummodò qui Eboraci per Epiſcopum fuerint ordinati, ſed etiam » omnes Britanniæ ſacerdotes, habeat (Domino Deo noſtro Ieſu Chriſto authore) ſub- » iectos: quatenus ex lingua & vita tuæ ſanctitatis, rectè credendi, & bene viuendi normã » percipiant: atq; officium ſuum fide ac moribus exequentes, ad cœleſtia, cum Dominus » voluerit, regna pertingãt. Deus te incolumem cuſtodiat Reuerẽdiſſime frater. Data 10. die Kal. Iunij, imperante domino noſtro Mauricio Tiberio piiſſimo Auguſto anno 19. poſt conſulatum eiuſdem Domini anno 18. indictione 4. Miſſæ ſunt hæ literæ per Mel-litum.

Lib. Epiſt. Greg 12. ep. 15.

Sed licèt pallium Londinum ad eum à Gregorio miſſum ſit, videriq; poſſit Grego-rium, de Metropoli Londini tenenda cogitaſſe, Auguſtinus tamen conſilio ad hoc, quod facere ſenſerat, meditato, ab Etherio Arelatenſi Epiſcopo à quo ſacratatus fuit, neque Londinenſis, neq; Cantuarienſis Archiepiſcopus, ſed vniuerſali nomine An-glorum Epiſcopus creabatur, vt liberum ſibi ſit, in quacunque vellet regni regione ſe-dem ſuam collocare. Itaque prædictis rationibus motus, & ſiuè Ethelberto, ſiuè Cantiis obſequutus, Archiepiſcopatus obſoleta inſignia Londino traduxit Cantuariam. Id quod à Merlino vaticinio prædictum quidam aſſerunt his verbis: *Dignitas Londonia adornabit Doroberniam.* Quam vt firmaret, viuus (vt in vita eius dicetur) Laurentium ſucceſſorem conſtituit, ne Metropolicæ ſedis mutatio eueniret. Sed nec duodenario E-piſcoporum numero à Gregorio præſcripto, nec maioritate in Eboracenſem alteram metropolim, durante Auguſtini vita, Cantuarienſis ſedes contenta fuit. Quin Auguſti-no ſolùm indultam authoritatem ad poſteros, ſucceſſurosq; propagare, ditionemq; Cantuarienſem, vltra fines à Gregorio conſtitutos dilatare ſtudens, ſuam prouinciam & Cambriæ diœceſi, & locupletiori cultioriq; Inſulæ parte ornauit, ac Eboracenſem Borealibus magiſq; incultis finibus concluſit, ac à ſua ſeparauit. Qua quidem in re etſi tam celeberrimæ Londinenſi ciuitati, quam Eboracenſi prouinciæ, contra mentem fortaſſis Gregorii, (vt quibuſdam placet) iniuria primò facta videri poſſit, tamen illa au-thoritas quæ tunc arrogata & vſurpata videbatur, poſtea tam regiis in Anglia decretis, quam Papalibus reſcriptis, cum penes illos fuiſſet Eccleſiaſticarum rerum poteſtas, ita

Anglorũ Epiſcopus. *Mat. Weſt.* *Galfrid. Monumetenſis.* *Geruaſius Tilberienſis in ocijs imperialibus cap. 19.*

ita corroborata & firmata fuit, vt iam diu ſine omni controuerſia, in certum iudicatumque tranſierit.

Sed ne iniquis coniecturis à veritate ad ſuſpiciones torqueatur hiſtoria, æquiùs eſt exiſtimare Auguſtinum ne præter Gregorii voluntatem atquè mentem Cantuariæ potiùs quàm Londini ſedem ſuam inſtituiſſe. Etſi enim Gregorius primis illis ad Auguſtinum literis quibus pallium miſerit, loci atquè gentis ignarus, duarum tantum ciuitatum Londini ſcilicet & Eboraci, quæ celeberrimæ putabãtur, meminerit. Fuit tamen eodem tempore Ethelbertus Cantii rex omnium Angliæ regum potentiſſimus, vtpote qui imperii ſui fines ad Humbrum fluuium propagare curauerat, tum ipſa Cantuaria iuridictione ampliſſima, ad quam reliquæ Angliæ gentes Iuris habendi cauſa maximè confluebant. Ipſeq; Ethelbertus ad fidem conuerſus non modò Auguſtinienſe cœnobium Cantuariæ, & eccleſiam Roffenſem, ſed Londini Paulinam eccleſiam primus cõdidit. Quibus rebus motus Gregorius cum auctum Euangelium inter Anglos ab Ethelberto & Cantuarienſibus intellexerat non præſcriptam priùs rationem Auguſtino ſeruandam, ſed rem ſuo arbitrio tam in hac quàm in omnibus cauſis eccleſiaſticis moderandam reliquit. Id quod ex Gregorianis reſponſis ad vndecim Auguſtini quæſtiones intelligi poteſt.

RESPONSIO GREGORII PAPÆ AD TERtiam interrogationem Auguſtini.

Interrogatio tertia erat, Cur ſint diuerſæ eccleſiarum conſuetudines?

NOVIT fraternitas tua Romanæ Eccleſiæ conſuetudinem: in qua ſe meminit enutritam. Sed mihi placet vt ſiue in Romana, ſiue in Gallicanorum, ſeu in qualibet Eccleſia aliquid inueniſti quod plus omnipotenti Deo poſſit placere, ſolicitè eligas: & in Anglorum eccleſia, quæ adhuc ad fidem noua eſt, inſtitutione præcipua quæ de multis eccleſiis colligere potuiſti, infundas exempla Non enim pro locis res, ſed pro bonis rebus loca amandá ſunt. Ex ſingulis ergo quibuſcunq; eccleſiis, quæ pia, quæ religioſa, quæ recta ſunt elige: & hæc quaſi in faſciculũ collecta apud Anglorum mentes in conſuetudinem depone.

Hunc Pontifices Romani qui proximè ſequuti ſunt, ſedem Metropolitanam ita Cantuariæ confirmarunt, vt ab ea diuelli nephas eſſe decreuerunt. Namq; ad Ethelbertum primò, deinde ad Iuſtum Cantuarienſem Archiepiſcopum, qui tertius fuit ab Auguſtino, Bonifacius Papa ſcribens non modò affirmat, Metropolim ab ipſo Gregorio ſub Auguſtino Cantuariæ fuiſſe inſtitutam, ſed ſub Anathematis & gehennalis mortis pœna præcepit, ne à quoquam illhac alio transferatur, vt ex ipſis literis hic inſertis apparet.

LITERÆ BONIFACII QVINTI PAPÆ, AD ETHELBERTVM Regem, & Iuſtum Cantuarienſem Archiepiſcopum. &c.

DOMINO excellentiſſimo atq; præcellentiſſimo filio regi Ethelberto Bonifacius Epiſcopus ſeruus ſeruorum dei. Dum Chriſtianitatis veſtræ integritas ita circa conditoris ſui cultum excreuerit, vt longè lateq; reſplendeat, & in omni mundo annunciata veſtra Deo dignæ operationis augmenta referat, innumeras largitori omnium bonorũ grates Deo exſoluimus: qui nos de excelſo proſpexit & in tãto virtutum culmine erexit. Quapropter glorioſe fili quod ab apoſtolica ſede per Coepiſcopum noſtrum Mellitum poſtulaſti, libenti animo concedimus, id eſt, vt veſtra benignitas in Monaſterio in Dorobernenſi ciuitate conſtituto (quod ſanctus doctor veſter Auguſtinus beatæ memoriæ Gregorii diſcipulus, ſancti Saluatoris nomini conſecrauit: cui ad præſens præeſſe dignoſcitur dilectiſſimus frater noſter Laurentius,) licenter per omnia monachorum regulariter viuentium habitationem ſtatuat, apoſtolica auctoritate decernentes, vt ipſi veſtræ ſalutis prædicatores monachi monachorum gregem ſibi aſſocient, & eorum vitam ſanctitatum moribus exornent. Quæ noſtra decreta ſi quis ſucceſſorũ noſtrorum, ſiue Regum, ſiue Epiſcoporum, Clericorum, ſeu laicorum irrita facere tentauerit, a principe apoſtolorum Petro, & à cunctis ſucceſſoribus ſuis anathematis vinculó ſubiaceat quoadusque quod temerario auſu peregit, Deo placita ſatisfactione pœniteat, & huius inquietudinis veram emẽdationem faciat. *W. Malmſb.*

In Chriſto valeas Domine fili. Miſſa per manū Melliti Epiſcopi Londinenſis. Anno Dominicæ incarnationis. Dc.xv.

DIlectiſſimo fratri Iuſto: Bonifacius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei. Suſceptis veſtræ veſtræ dilectionis apicibus, in quibus reperimus inter alia plurimos ex gentilibus ibidem degentibus, Deo omnipotente & Domino noſtro Ieſu Chriſto auxillante conuerſos, maximè autem in partibus Cantii ad veri Dei noſtri fidem veſtris laboribus eſſe perductos, valde gratulati ſumus. Edbaldi quoque regis animum ad veſtræ agnitionis viam eſſe correctum Dominum omnipotentem in id laudauimus, qui ſui nominis ſacramentum, veſtrique laborum fructum non deſeruit, ſicut ipſe prædicatoribus Euangelii veraciter repromiſit. Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vitæ vſque ad conſummationem ſeculi. Multa eſt clementia apud Dominum, multa eſt in vobis demonſtrata, cum aperiantur corda barbararum gentium ad ſuſcipiendum prædicationis veſtræ ſingulare myſterium. Vt enim proficerent, veſtris meritis eſt eorum Saluatio procurata, Domino dicente. Qui perſeuerauerit in finem, hic ſaluus erit. Cognoui ſiquidem in veſtris ſyllabis vt ſanctæ recordationis prædeceſſor noſter Gregorius conſtituit Auguſtino & omnibus ſucceſſoribus ſuis in poſterum Metropolitanam & primitiuam ſedem in ciuitate Dorobernia, *vbi caput totius gentis Anglorum à diebus paganorum habetur*. At verò nunc per reuelationem Ieſu Chriſti qui eſt origo & caput Chriſtianitatis, eadem ciuitas exaltatur, & orthodoxa fides quæ eſt radix nobiliſſima ibidem collocatur, vt ex illa ſegete vberrimum fructum boni operis ad pabulum cœleſtis patriæ omnes inſulani metere queant. O quàm fœlix illa ciuitas, quæ meruit in ſe Chriſtum habitatorem habere. Fœlix illa ciuitas & tota gens cum illas ſuperna miſericordia viſitare non dedignata ſit, quos antè mūdi creationem prædeſtinauerat ſibi ſociare. Quare abſit ab omni Chriſtiano vt ex illa ciuitate Dorobernia aliquid minuatur, aut in aliud mutetur nunc vel futuris temporibus, quę à prędeceſſore Domino Papa Gregorio ſtatuta ſunt quomodo res humanæ quaſſentur. Sed magis ex auctoritate beati Petri Apoſtolorum principis id ipſum præcipientes firmamus, vt in Dorobernia ciuitate ſemper in poſterum Metropolitanus totius Britanniæ locus habeatur, omneſq; prouinciæ regni Anglorum præfati loci Metropolitanæ Eccleſiæ ſubiiciantur, immutilata & perpetua ſtabilitate decreuimus. Hanc autem Eccleſiam vtpote ſpecialiter conſiſtentem ſub poteſtate & tuitione ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſi quis conatus fuerit imminuere, eique de conceſſæ poteſtatis iure quicquam abſtulerit, auferat eum omnipotens Dominus de libro vitæ ſuę, ſciatq; ſe ſub anathematis vinculis eſſe innodatum. Deus te incolumem cuſtodiat Reuerende frater.

Radulphus de diceto 15. Epiſt. Poſt hunc Honorius Papa Honorio Cantuarienſi Archiepiſcopo ſcripſit, vt in ciuitate Dorobernia, Metropolitanus locus & honor Archiepiſcopatus, & caput omnium Eccleſiarum Anglorum ſemper in poſterum habeatur, & à nulla perſona per aliquam malam ſuaſionem in alium locum mutetur. Iuſtus autem cum Paulinum Eboracenſem Archiepiſcopum ordinauit, eius ſedem Eboracenſem in Cantuarienſi Metropoli ſubiecit. Sicut (inquit) Cantium ſubiicitur Romæ, quod ex ea fidem accepit: ita Eboraeum ſubiicitur Cantuariæ, quæ eò prædicatores miſit. Sicut igitur Cantuariæ ſedes prima fuit in fide, ita prima ſit in honore. Quam dignitatem atque præeminentiam Cantuarienſis Metropolis ſeptem deinceps Romani Pontifices, cum Cantuarienſes Archiepiſcopos confirmarent, tanquàm ab ipſo Gregorio acceptam, primoque inſtitutam renouarunt. Vt ſi quis hanc rem altius conſiderauerit, ne receſſiſſe quidèm Auguſtinum à Gregorii præſcripto iudicabit, ſed ipſum Gregorium mutato poſtea conſilio, quid è re maximè ſit Anglicanæ Eccleſiæ Auguſtini iudicio permiſiſſe. Itaque Auguſtinus libera ſibi facta à Gregorio poteſtate Angliam ſuo arbitrio iudicioque in religione inſtituere, huius loci commoditatem ſequutus, quæ & cultu vrbanior, & ſuis ſuaſionibus propenſior, & rebus geſtis clarior, & exteris viciniſque nationibus notior fuit, tum ab ipſo Ethelberto rege tanta munificētia magnificētiaq; allectus, Cātuarienſis Archiepiſcopus potius q̄ Lōdinēſis dici voluit. Nec minus amicitiæ atq; neceſſitudini quàm ipſi antiquitati & origini tantum honorem videtur detuliſſe, vt in gente atq; ciuitate quam primo inſtituit atq; conuertit totius prouinciæ Metropolis tanquam oraculum ſtatuatur.

Verba ipſius Geruaſii IN his autem quæ prædicta ſunt tria mihi videntur eſſe notanda: videlicet qua de cauſa Sanctus Gregorius voluerit vt Archiepiſcopus Arelatenſis Auguſtinum Anglorum ſacra-

ſacraret Epiſcopum, cùm tot inpræſentiarum ſint Archiepiſcopi Angliæ viciniores, fortè tunc temporis tot Epiſcopi non fuerunt, vel creſcente paulatim Eccleſia creuit & gloria, vt Epiſcopos in Archiepiſcopos temporis interuallo Romana commutaret Eccleſia. Cur autem in Anglia tres Archiepiſcopos inſtituerit, ſcilicet Cantuarienſem, Londonienſem & Eboracenſem, vt ſinguli ſuos numero. 12. haberent ſuffraganeos, res in propatulo eſt. Aut enim error erat ſcriptoris velociter ſcribentis, vt nomina tranſponeret ciuitatum, aut exiſtimauit Gregorius, licet ſancti ſpiritus eſſet ſacrarium, vt ciuitates in Anglia nobiliſſimæ ab inuicem æquali diſtarent proportione, & Cantuarienſis eſſet in capite, Eboracum in fine, Londonia verò in meditullio terræ. Statum itaque ſciens Auguſtini, ſitum verò terræ neſciens, de tribus Archiepiſcopis inſtituendis ſcripſit, vt ſupra dictum eſt. Attamen omnia ipſius Auguſtini ſuppoſuit diſpoſitioni. Cum Cantuarienſis Archiepiſcopus. 12. haberet ſuffraganeos, vbi nam Londinenſis ſuos. 12. reperire poterit, certè nuſquam competenter apparet. Idcirco diſpoſitioni diuinæ cuncta ſuppoſita debent eſſe Præterea notandum eſt, qua ratione nitantur qui dicunt & ſcribunt beatum Gregorium Pallia miſiſſe tribus Archiepiſcopis, Cantuarienſi ſcilicet Auguſtino qui ſedit annis. 16. & Laurentio qui poſt Auguſtinum ſedit annis. 5. qui coniuncti faciunt annos. 26. cum ipſe Gregorius non ſederit niſi annis. 13. menſibus. 6. & diebus decem: quæ cum ſimul omnia cohærere non poſſunt, vnam & ſolam perpendo rationem, quam etiam in ſcriptis vidi, licet nón authentecis, & à ſenioribus audiui, videlicet quòd Papa Gregorius tria pallia miſerit Auguſtino auctoritate Romanæ Eccleſiæ pro loco & tempore, Cantuarienſi, Londinenſi & Eboracenſi Eccleſiæ tradenda; ſiquidem prædictæ Ciuitates cum finitimis locis verbum Dei reciperent, quod quia compleri non poterit, & interim ſanctus Gregorius migrauit ad Dominum; primum Pallium habuit Auguſtinus quod ei poſt obitum conſepultum eſt. Secundum Luurentius Auguſtini ſucceſſor primus. Tertium verò Mellitus qui Laurentio ſucceſſit. Iuſto enim qui quartus erat in ordine Bonifacium Papam legimus pallium miſiſſe, anno. 30. poſtquam Auguſtinus in Angliam miſſus eſt. Hactenus Geruaſius.

In prologo ſuo de Archiepiſcopis Cantuarienſibus.

Ac Auguſtinum omnia ſuo modo in Anglia ſtatuendi à Gregorio poteſtatem adeptum, hæc etiam impulit cauſa, cur Cantuariæ Metropolitanam ſedem collocarit. Quòd Cantii quos primò lucrifeciſſet, humanitate vrbanitateque cæteras Anglorum gentes ſuperare, & in vitæ cultu atque moribus non multum à vicinis Gallis (qui politia elegantiaque Anglos anteibant) differre, ipſius Iulii Cæſaris teſtimonio perhibetur. Quodque ab his Auguſtinus tam humaniter tractatus locum impoſito ſuſceptoque ſuo religionis in Anglia negocio ſibi & ſuceeſſuris; qui peregrini & Itali diù fuerunt, tutum atque commodum delegiſſet. Londinenſes autem & Inſulæ penè mediterraneos, & in alterius regni finibus, nempè Eſſexiæ tum poſitos, tardiuſque ad fidem conuerſos, neceſſitate magis quàm voluntate reliquiſſe: eoque concilio Cantuariæ ſediſſe, quòd vnà cum ſuis, Ethelberti Regis & Cantiorum coniuncta neceſſitudine, ire ac redire tutiùs faciliuſque potuiſſet, magis quàm vt in maritimo, ac viciniori Inſulæ loco, Papæ ſeu cuiquam in tumultibus inteſtinis adeſſet, opemuè ferret, aut expectaret. Verùm eo fuit Cãtuarienſis ſedis authoritas magis conſolidata, quod cum Offa Merciorum Rex, Lamberto Archiepiſcopo & Cantuarienſibus infeſtus, annuente Adriano tum Pontifice Romano, fortaſſè muneribus ad id corrupto, Metropolim Cantuariæ *ademptam*, in vrbe ſui regni mediterranea, quæ Lichfieldia nuncupatur, ſub Aldulpho Archiepiſcopo & Primate conſtituiſſet: poſtea ſub Kenulpho rege in Merciorum regno Offa ſuccedente, iterum Cantuariæ reſtituta eſt, omniaque quæ feciſſet Offa ad nihilum redacta, viribuſque iuris carentia, à Leone tunc Pontifice pronunciata ſunt: vt ex vtriuſque iam Kenulphi, quàm Leonis ſcriptis & reſcriptis literis, in Athelardi Cantuarienſis Archiepiſcopi vita inferiùs recitatis; liquidò conſtare poteſt. Tum authoritati Cantuarienſi tuendæ atque ſtabiliendæ acceſſerunt crebræ inter Metropolitanos luctæ & controuerſiæ, in quibus Cantuarienſis vel prouocantes vel reluctantes ſemper vicit atque ſuperauit. Metropolis autem Eboraci conſtituta, cui Albania ſubiecta fuit, etſi ab illa ſede nunquàm dimota & auulſa ſit, tamen hæc Inſula in duo tantùm regna, Angliam ſcilicèt & Scotiam diuiſa, deficiente Albania, quæ ſuæ prouinciæ & alterius regni pars maxima fuit, minuta valdè & perexigua, ſi ad Cantuariam referatur, exiſtimari poteſt. Quare permoti illius ſedis Archiepiſcopi, repetebant crebrò aliquas diocæſes, vt Wigornienſem atque Lincolnienſem, quibus obtentis in magnitudine prouinciæ Cantuarienſibus Archiepiſcopis penè pares eſſe poterant: & æquipollentem à Gregorio conſtitutam

Li. 5. de bello Gall.

W. Malmſb. Li. 1. de Pōt. Cap. 4.

Aliter diminutam.

Eboracenſem cum Cantuarienſi iuriſdictionem obtinerent: vtq; à ſua Synodo, ſuaq; prouincia, perinde ac Cantuarienſes Archiepiſcopi ſacrarentur: nec ſubiectionem quocunque modo Archiepiſcopis Cant. vlla lege promitterent, aut iurarent. In quibus omnibus litibus atque controuerſiis (vt ſuis locis opportuniùs demonſtrabitur) Eboracenſes Archiepiſcopi Cantuarienſis potentia (cuius plerumque fuit & Angliæ Regibus, & Romanis Pontificibus ipſa vicinitate, & origine ſedis ſuæ quaſi coniuncta, maior authoritas) cauſa ſua victi ceciderunt: vt non tam ex prima inſtitutione, quàm ex ſequuta contentione, in qua principes atque pontifices ſemper Cantuariæ primas detulerunt, Cantuarienſis prouincia magnitudinem & potentiam ſuam acquiſiuiſſe iudicatur. Sub Lanfranco enim (vt in eius vita patebit) & Gulielmi concilio (qui armis & victoria regnum obtinuit) & pontificum variis reſcriptis, hæc inter Cantuar. & Eborac. Archiepiſcopos toties redintegrata contentio, ſic pacata, & ad concordiam redacta eſt: vt prouinciarum fines Humbro flumine ſtatuerentur, & vt in omnibus diuinum cultum tangentibus decretis ac negociis, Eboracenſis prouincia ſubdatur Cantuarienſi: & vt Eboracenſis Archiepiſcopus cum ſuo Clero, concilio à Cantuarienſi Archiepiſcopo indicto, atque congregato interſit. Deinde vt Eboracenſis Archiepiſcopus cum ſuis ſuffraganeis, ſacratum Cantuarienſem Archiepiſcopum, Cantuariam, vel ad alium eius prouinciæ deſignatum locum accedant, & vt Eboracenſes Archiepiſcopi conſecrandi per Archiepiſcopum Cantuarienſem Cantuariæ, vel in Cantuarienſi prouincia conſecrentur. Ad extremum, vt vtrique Metropolitano ſuus honos, diſtinctus tamen tribuatur: Cantuarienſis Archiepiſcopus totius Angliæ primas: Eboracenſis verò Angliæ primas edicto nuncupatus. Hæc lis, etſi ita compoſita fuerit, poſtea tamen quorundam Archiepiſcoporum Eborac. renouata fuit importunitate, qui victi cauſa ceciderunt. Nec deſunt, qui Archiepiſcopum Eboracenſem quendam Thomam, ſuffraganei vice, in conſecratione Sampſon Wigornienſis Epiſcopi, ſub Anshelmo functum fuiſſe ſcribant. Ita & maioritatem, & prouinciæ magnitudinem, Cantuarienſis ſedem omni iure firmatam tot annis occupauit, & Eboracenſem ad Boreales fines relegauit, & ad ſubiectionem redegit.

Ex Edmero.

Eboracenſis autem ſedes quanquam à conſtituto primum loco non migrauit, eius tamen authoritas quaſi ſopita 30. annis ceſſauit. Edwinus enim rex (qui Edelbertam filiam Adelberti Regis Cantuariæ vxorem duxit) poſtquam cum Paulinus (qui poſt appulſum Auguſtini cum 40. ſociis in Angliam miſſus eſt a Pontifice etiam, cum 12. aliis Clericis, in auxilium Auguſtino) cum Eboracenſi ciuitate, & adiacente prouincia, ad Chriſti fidem conuerterat, hoſtili manu à Ceadwalla Britonum, & Pœanda Merciorum regibus infeſtatus, bello periit. Cuius morte rebus turbatis, Paulinus tunc Eboracenſis Archiepiſcopus ab Auguſtino inſtitutus & conſecratus receſſit, nauigioque Cantuariam cum Edelberta Regina, ſumpto ſecum pallio profugit: vbi perhumaniter ab Honorio tunc Cantuarienſi Archiepiſcopo acceptus, Roffenſi diocæſi præficitur: non victus inopia (vt perperam ex vaniſſima coniectura colligit Polydorus) ſed ipſa vi, & temporum magis quàm rerum neceſſitate Archiepiſcopalem ſedem deſerens. Perindè enim dicere poterat Reginam Adelbertam, non neceſſitate ſed paupertate fugiſſe. Eo itaq; abſente vacauit ſedes, donec Egbertus Epiſcopus frater Regis, Pontificali authoritate pallium recuperauiſſet. Annoque poſt Paulini diſceſſum 30. Vlfridus in Eboracenſi ſede inſtitutus eſt.

Ranulph. Ceſt.

Nunc Metropoliticis mutationibus & dignitatibus expoſitis, inferiores Epiſcopatus in vtraque prouincia ſecundùm earum varietates & mutationes percurramus. Ante Auguſtini aduentum, vaſtatas à Saxonibus in Eboracenſi & Londinenſi prouinciis, Epiſcopales ſedes vnà cum religione eiecta, exiſtimare conuenit. Ideoque de Cambriæ ſedibus Epiſcopalibus, quæ fidem retinuerunt, & notior, & certior eſt hiſtoria, cuius prouinciæ Epiſcopatus ſupra commemorauimus.

Ad cæterarum notitiam & intelligentiam hoc ordine perueniemus. Sciendum eſt Britannis in Walliam, Cornubiam, & Galliam actis, Anglos atque Saxones potitam à ſe Inſulæ partem, in ſeptem regna diuiſiſſe Quorum primum, occiduam Inſulæ regionem, hos comitatus, Southamtonam, Berkeriam, Wilcetiam, Dorceſtrēſem, Someiſetenſem, Surrenſem, Deuonienſem, & Cornubiam continens, Weſtſaxonia vocabatur. Secundū ab auſtralibus Saxonibus, Southſaxonia, ſeu Southſexia dicta, illū comitatum, partemq; Surræ tenebat. Tertiū regnū Cātii finibus continebatur. Quartū ab orientalibus, Eſtſaxonia nuncupata, Londinium, Midleſexiam, Eſſexiam. ac Hertfordenſis partē

com-

comprehēdebat. Quintum ab Orientalibus etiam Eſtanglia nominata, per Norfolciam, Suffolciam, Cantabrigienſem, Elamque Inſulam extenſum eſt. Sextum in mediterraneis ſitum, Mercia ſic dicta, ab Anglico nomine Merke / quod limen, regioniſq; alicuius fines ſignificat; [*A merſey fluuio, vt quibuſdam placet.*] quia à cæterorum finibus hoc tangentibus, circumſeptum & incluſum fuit, aut (vt alii volunt) à Latino nomine Merces, quia totius Inſulæ meditullium locuples fuit, & Mercibus eò vndiq; portatis abundabat, quia à cæterorum finibus hoc tangentibus circumſeptum & incluſum fuit, Hoc autem regnum per comitatus, Lincolnienſem, Northamptonenſem, Rutlandiam, Huntingdonenſem Bedfordienſem, Bukingamienſem, Oxfordienſem, Cheſtrenſem, Derbenſem, Nottingamenſem, Staffordenſem, Waruicenſem, Gloceſtrenſem, Wigornienſem, & partem Hertfordenſis latè patebat. Septimum fuit Northumbrorum regnū, quod Eboracenſem, Dunelmenſem, Northumbriam, Cumbriam, Weſthumbriam, & Lancaſtriam comitatum ambitu ſuo cinxit. In his ſeptem regnis, Epiſcopatus ſeptem primò ab Anglis & Saxonibus poſt receptū Euangelium inſtituti fuerunt, ſed variis & incertis ſedibus; poſtea ordinibus lociſq; diſtincti, & numero dilatati ſunt.

ORIGO ET MVTATIO SINGVLARVM EPISCOPALIVM SEdium in *Anglia, iuxta Heptarchiam.*

ITAQVE in Cantii regno ſub Ethelberto rege, Auguſtinus Anglorum Epiſcopus ab Atelatenſi Epiſcopo in Gallia ordinatus eſt, qui primam ſedem reliquarum Metropoliticam *Cantuariæ* locauit. [*W. Malmſb.* *Cant. Archiepiſcopatus.*] In hac ipſe Anglorum Apoſtolatum ſeu Epiſcopatum geſſit annis 16. Poſteaque Iuſtum præsbyterum ſuum *Roffenſi* ſedi, quam inſtituit, præfecit. [*Roffenſis Epiſcopatus.*] Eodemque anno in Eaſtſaxoniæ regno, *Londonenſis* Epiſcopus Mellitus, [*Londonenſis.*] qui Seberto Regi orientalium Saxonum Euangeliū nunciauit, ab eodē Auguſtino primus conſtituitur. Auſtralium aūt Saxonū primus Epiſcopus fuit Wilfridus, qui Deiris & Bernicēſibus antea Eboraci præſidebat, ſed inde ab Egfrido Rege pulſus, Romam profectus eſt, rediensque in Angliam, cum à prouincialibus ſuis propter Regis offenſam, recipi non poterat, venit ad Ethelwaldum Auſtralium Saxonum Regem in Mercia, quondam ſub Wolfero Rege ab Egfrido victo & eiecto baptizatum, auſtraleſque Saxones fide primus imbuit Chriſtiana. Huic Ethelwaldus Rex inſulam quandam Selehei. i. vitulorum Inſulam nuncupatam donauit, in quā Mercios ab Egfrido, qui id regnum Marte ſuperauerat, in exilium actos reciperet: ibi Wilfridus Monaſterium condidit, Mercioſque ad ſe profugos, permultoſque alios Monaſtica diſciplina continuit, & illius regni Epiſcopatum geſſit. Deinde Egfrido mortuo ad ſuos reuerſus eſt. Itaque hic Auſtralium Saxonum Epiſcopatus, ab Inſulæ nomine, Selehenſis primò dictus fuit: in quo cum viginti ordine ſediſſent Epiſcopi, à quodam Stigando 21. Epiſcopo ad *Ciceſtriam*, vbi nunc reſidet, traductus eſt. [*Ciceſtrenſis.*] Weſtſaxoniam latam (vt ante diximus) prouinciam primus ad fidem conuertit, & Pontificali authoritate rexit Birinus ab Honorio Pontifice ad Kinogilſum illius prouinciæ Regem miſſus. Hic Epiſcopalem ſedem Dorceſtriæ poſuit. Sed vtroque tam Kinogilſo Rege, quàm Birino antiſtite mortuo, Agilbertus quidam Gallus accitus ex Hybernia à Kinewalio Rege Kinogilſi filio, illius gentis Epiſcopus creabatur, quem quia Rex Gallicè loquentem vix intellexerat, ſuæ nationis atque linguæ virum facundum nomine Winā, in Gallia procurauit ordinari, poſteaq; ne prouinciam ſuam in duas diſtribuit parochias, alteramque *Wentanæ. i. Wintoniæ* ſtatuit, cui inconſulto Agilberto Winam præfecit, quod is iniquo animo ferens in Gallias diſceſſit, ibique ſenio confectus moritur. [*Wintonienſis.*] Poſt hunc Wina ſolus totam Weſtſaxonum prouinciam adminiſtrauit, quo caſu Dorceſtriæ ſedes Epiſcopalis haberi deſiit, & ab Wintonia aliquandiu abfuit. Sed Hedda ſecundus à Wina illius gentis Epiſcopus, inter quem & Winam Eleutherius medius interceſſit, Epiſcopalem ſedem iterum Wintoniam reduxit, ibique firmauit atque fixit. Itaque illa modica ſcriptorum diſſenſio, vtrum à Wina, an ab Hedda, Wintonienſis Epiſcopatus initium accepit, facilè diſſoluitur, ſi exiſtimauerimus id, quod à Wina inceptum & inchoatum fuit, ab Hedda perfectum & abſolutum fuiſſe. Succeſſione enim vicini, ſolo Eleutherio interiecto, fuerunt. Sed Hedda mortuo diſſectus iterum in duas ſedes Epiſcopatus fuit, vna Wintoniæ reſtabat, altera ad Shirborniam, quæ Shirborn Monachorum in Southamptonenſi comitatu etiamnum dicitur, inſtituta eſt. In hac Aldelmus primus ſedit, poſt eum 25. quorum vltimus Oſmundus eam ſedem ſuam ſub Edwardo Rege maiore *Sa-*

Sariſburienſis.

riſburiam remouit. Tum ob huius prouinciæ magnitudinem tempore Edwardi Regis & Plegmundi Cantuarienſis Archiepiſcopi, tres aliæ ſedes erectæ fuerunt: prima Wiltonienſis, ſiue Sunningienſis, in qua Athelſtanus primus, poſt quem 7. in ea ſede fuerunt, ſedebat. Hæc etiam dicti Regis tempore in Sariſburiam traducta deſiit. Secunda Cridienſis ſeu Vnnanienſis, in qua Eadulphus primus fuit Epiſcopus, eique ſuccedebant decem, quorum vltimus Owtus Cornubienſem præſulatum ſuæ copulauit.

Exonienſis.
Wellenſis.

Quem ſequutus Leofricus coniunctas illas ſedes ſub Edwardo rege, *Exonia* collocauit, vbi nunc ſitæ ſub vna permanent. Tertia fuit *Wellenſis*, ſiue *Fontanenſis* Eccleſia, in qua Althelmus, & Wulfhelmus, qui poſtea Cantuarienſes Archiepiſcopi fuerunt, ordine primi ſedebant. Tum paulò poſt Iohannes de Villula, veterem illam Fontanenſem Eccleſiam *Bathoniam* tranſtulit. Quæ duæ ſedes in vnam iam diu coaleſcentes, ab vno Præſule reguntur, priſtinaque vtriuſque ſedis nomina tenent. In orientali Anglia quæ Northfolciam Suffolciamque continet, primus Epiſcopatum geſſit Fœlix natione Burgundus, qui Sigebertum orientalium Anglorum Regem, Erthenwaldi Apoſtatæ filium in Chriſtiana fide inſtituit, ad quod ab Honorio Cantuarienſi Archiepiſcopo miſſus eſt, An. Dom. 630. Hic Donwicki ſedebat, eumque in illa ſede ſequuti tres, quorum Biſus vltimus, cùm tanta corporis infirmitate laboraret, vt adminiſtrationi prouinciæ impar eſſet, diuiſa in duas ſedes Diocæſis fuit, quarum vna Donwicki, in comitatu Suffolciæ, altera Northelmæ in Norfolcia habebatur. Illius primus Epiſcopus Bradwinus, cui 12 huius Heatta, cui 10. ſucceſſerunt. Et poſtquàm in illis locis deſierant Epiſcopales ſedes in nouam ſedem, quæ Thetfordia nuncupatur, per Herfaſtum Epiſcopum iterum coniunctus & mutatus illius regni Epiſcopatus fuit. Sed paucis deinde labentibus annis, Wilhelmo Rufo Angliæ re-

Norwicenſis.

gnum tenente, Herebertus Loſinga Eſtangliæ Epiſcopus, Epiſcopatum illum *Nordouici* moderna in ſede ſtabiliuit. Sequitur Merciorum regnum omnium maximum, & per plurimos comitatus diffuſum. In quo Rex Penda ſeu Pæda (cuius filius Weadda Eanfledam Oſwini Northumbrorum Regis Chriſtiani filiam coniugali amore expetiuit, nuptiæque non alia conditione, quàm ſi Weadda Chriſtianus fieret, conciliari potuiſſent) Euangelium prædicari permiſit. Poſt has nuptias capitales interceſſerunt Oſwino cum Penda inimicitiæ, bellumque atrox geſtum, in quo Penda victus & interfectus eſt, & Oſwinus Merciorum regnum ſuo coniunxit, in eoque Diumas quidam à Finano Deiræ Berniciæque (de quibus proximo loco dicturi ſumus) Secundo Epiſcopo, primus Merciorum Epiſcopus eius mandato ordinatus eſt. Hunc ſine certa ſede ſequuti ſex Merciorum Epiſcopi, quorum vltimus Sexulſus, latè patentem prouinciam Epiſcopalibus Eccleſiis 5. diſtinxit, tempore Regis Etheldredi, qui quartus poſt Pendam fuit.

Herefordenſis.
Wigornienſis.

Quarum Eccleſiarum nomina hæc ſunt. *Herefordenſis*, in qua Peuca: *Wigornienſis*, in qua Boſetus: Lichfeldenſis, quæ illius gentis primaria habita eſt, in qua Headda: Leogernenſis ſiue Leyceſtrenſis, in qua Wilfridus, & Lindeſenſis, in qua Geadethus primus ſedebat: ſed poſtea Ceidredus Leyceſtrenſis Epiſcopus octauus & vltimus, hac deſerta ad

Couentrenſis.

Couentrenſem Eccleſiam ſeceſſit, quam Petrus eius ſucceſſor *Lichfeldenſi* adunauit. Eodemque modo Oſwinus octauus, & poſtremus Lindiſenſis Epiſcopus, ſuam parochiam cum Leogernenſi à Celdredo derelicta coniungens, vtramque Dorceſtriam migrans ſecum tranſportauit: cuius ſedis Eadulphus decimus & vltimus eam ſedem ad veterem

Lincolnienſis.
Elienſis.
Petriburgenſis.
Oxonienſis.
Briſtolienſis.
Glouceſtrenſis.
Ceſtrenſis.

regionem reduxit, & *Lincolnia* fixit. Quæ diocæſis magnitudine laborans ſua, detracta in Elienſi diocæſi (cuius primus Epiſcopus Herueus fuit) ab Henrico primo, nec non *Petriburgenſi*, atque *Oxonienſi* ab Henrico octauo, etſi aliquantulum diminuta, Comitatuum tamen numero adhuc eſt maxima. Tres etiam alii Epiſcopatus ab eodem Rege Henrico 8. erecti: *Briſtolienſis*, *Gloceſtrenſis*, & *Ceſtrenſis*, quæ Henrici 8. tempore Eboracenſi prouinciæ addita eſt. His itaque diocæſibus præter Ceſtrenſem Cantuarienſis prouincia tanquam ſuis numeris perfecta & abſoluta conſtat. Iam ad Northumbrorum prouinciam & Eboracenſem alteram Metropolim vltimo loco accedimus, cuius Rex Edwinus, coniugata ſibi Ethelberti Regis filia à Paulino primo Eboracenſi Epiſcopo (quem Iuſtus Cant. Archiepiſcopus ordinauit & Honorius Papa pallio donauit) ad fidem con-

Eboracenſis Archiepiſcopatus.

uerſus & Eboraci baptizatus eſt, Anno Dom. 687. Sed eo poſtea interfecto Paulinus (vt antè diximus) cum regina pallioque in Cantium reuerſus eſt. Interea ſilebat in ea regione religio. Sed paulò poſt Oſwaldus Edwini frater, qui turbato, & ab alio occupato ſuo regno in Scotia exulauerat, Chriſtianamque fidem acceperat, fratris regno reſtitutus, propagandæ per totam ſuam prouinciam Chriſtianæ religionis cupiditate ductus, duabus regionibus Dēiræ ſcilicet & Bernitiæ, quæ totum Northumbrorum regnum cõtinet,

tinet, Aidanum in Scotia ordinatum præfecit. Harum regionum Epiſcopatus, Meirnolē-ſis primò dicebatur, poſtea Lindiſfarenſis ob Inſulæ nomē, in qua Aidanus Chriſti Eccleſiam ædificauit, & Epiſcopatus ſedem poſuit. Poſt Aidanum tres Epiſcopi ibi ſederunt. Vltimus Tudda: quo defuncto Alefredus Northumbriæ Rex miſit Wilfridum (poſtea auſtralium Saxonum Epiſcopum, cuius ante meminimus) ad Agilbertum Pariſiorum in Gallia Epiſcopum, ſui regni Epiſcopum conſecrandum. Cumq́; moram diuturniorem in Gallia Wilfridus feciſſet, Rex Oſwini filii ſui ſuaſu miſit Ceddam à Cant. Archiepiſcopo, ad *Eboracenſem* iterum præſulatum ordinandum, qui in peregrinatione errans peruenit ad Winam primum Wintonienſem Epiſcopum, ab eoq́; ſacratus, Eboracum Archiepiſcopali authoritate reuerſus rexit. Poſtea redit Wilfridus, cuius aduentu Cedda ſeceſſit in Monaſterium Leſtingha, & Wilfridus Archiepiſcopatum ſuſcepit, ſolusq́; totam prouinciā geſtit. Orta deinde inter eū & Egfridum Regem, vt ante diximus, diſſenſione, auſtrales Saxones petiit, eiuſq́; loco Boſa Eboraci ſucceſſit. Inde huc vſque Archiepiſcopalis dignitas Eboraci continuò retenta eſt. Quæ Metropolis has 12. parochias quondam continebat. Eccleſiam beatæ Mariæ prope ciuitatem, vltra amnem Vſæ: Eccleſias Riponenſem, Beuerlacenſem, Dunelmenſem, Lindefornenſem, Haggelſtaldēſem. Candidæ caſæ vel Galouidiæ, Deirēſem, Bernicienſem, Cumbrenſem ſiue Carleolenſem, Ceſtrenſem, & Eccleſiam Pictorum, præter Eccleſias Scoticas, in quibus ante ſeparata regna crebris ſe bellis infeſtantia, Eboracēſis Archiepiſcopus Metropolitani & Primatis iure fungebatur. Et longè poſtquam diuiſa eſſent regna, ob eamq́; diuiſionem defeciſſet ab Eboracenſi Metropoli Scotia, quidam Foderocbus Eccleſiæ S. Andreæ (quæ poſtea Scotiæ Metropolis fuit) Epiſcopus, venit ad Thomam tunc Eboracenſem Archiepiſcopum, delictumq́; faſſus eſt ſuum, quòd ab Anglicana Eccleſia defeciſſet, ad quod Malcholini Regis, & Reginæ Margaretæ concilio & imperio adductus fuit, ne contra patrum decreta quicquam Eboracenſis ſedi detraheret. Huic Thomæ Vrbanus Papa exprobrat, quòd tam facilè profeſſionem ſubiectionis Cantuarienſis Archiepiſcopo feciſſet, in præiudicium Romanæ Eccleſiæ, quæ pacatas controuerſias ſolet refricare, vt appellatione ſua ad Papam facta lucri aliquid accreſceret. Hunc Thomam ſequutus eſt, poſt Girardum, qui 16. Archiepiſcopus fuit, alter Thomas dictus Iunior, qui hos Epiſcopos in Scotia conſecrauit, Michaelem Epiſcopum Glaſquenſem, Wimundum de Syder, & Radulphum ab Orcadenſibus electū, qui tum presbyter fuit in Eccleſia S. Petri Eboraci. Eboracenſis etiam ſedes habet ſibi ſubditum Sodorenſem Epiſcopatum in Inſula Manna, quę Monaida, ſeu Monauia, quam Angli Mannam vocant, appellatur. Hanc falſò credit Polydorus eſſe Monam veterem Druidum Inſulam, quæ iam Angleſea vocatur. Itaque cauſa non eſt, cur à Cantuarienſi illatam in parochiarum paucitate Eboracenſi ſedi iniuriam, quis quæratur aut exiſtimet. Modernæ enim, & præſentis paucitatis non tam Cantuarienſes quàm ipſos Eboracenſes Archiepiſcopus authores fuiſſe certum eſt. Quas quinquè dioeæſes, primam vltra amnem Vſæ in Eccleſia Chriſti prope ciuitatem: ſecundam ad Ripoul: tertiam ad Beuerlay poſitam: quartam in Hauguſtaldenſi Eccleſia: & quintam in caſa candida locatam ipſa Metropolis deuorauit, & in ſuum corpus traiecit, vt autoris verbis vtar: multo aliter quàm Cantuarienſis Metropolis, quæ Archiepiſcopatu tantum Cambriam priuauit, & ſedem Meneuenſem in Epiſcopalem mutauit, illamq́; prouinciam ſuæ Cantuarienſi ſubiicit: nec vt Eboracenſis, vaſtauit penitùs & abſorpſit. A quo tantum abfuit, vt a proximis finitimiſq́; ſibi ſedibus deſtruendis abhorruit, vt quia vicinum Epiſcopum ſibiq́; originis neceſſitudine coniunctum habere voluit, non in aliena, ſed in propria Cantii parochia nouam Epiſcopalem ſedem Roffæ conſtituerat. Itaque adiunctis & vnitis Eboracenſi Metropoli, ſeu potiùs in eum modum exhauſtis prædictis quinque diocæſibus, vt indigenis nō modò memoriam, ſed ne ſuſpicionē ſui vllam reliquerint tum Albania Pictorumq́; diocæſis detracta duæ tantum ſuperfuerunt ſubiectæ: Cumbrenſis olim, iam Carlilenſis dicta parochia, & Dunelmenſis, quæ ſua freta potentia etiam cum Metropoli contendebat, & ab eius ſubiectione ſeſe in ius propriū vendicare niſa eſt. Quibus ad dilatandū illius Metropolis territorium in Ceſtrenſi cœnobio erectus ab Henrico octauo, Epiſcopatus reſtitutus & adiectus eſt. Pictorum autem Epiſcopalem ſedem (cuius Beda meminit) ignorat prædictus Nicholaus.

Vide Polydorum. Lib 9.

Th. Stubbes

Polydorus.

Ex ep. Nich. ad Edmerū. Nich. Scoto in Epiſt. ad Edmerum

Carlilenſis. Dunelmēſis. Hiſt. Petriburg. Eastland

Nunc vtriuſquè prouinciæ diocæſes cum comitatibus quos nunc obtinent, repetamus. Ceſtria itaq; Ceſtriam, Comitatum & Rychmundiā & Lancaſtriam, partemq́; Flynt & Dynbigh in Wallia comitatuum continet. Dunelmenſis autem ipſum Dunelmēſem atq; Northūbriā: Carlilēſis, Cūbriā, Weſtmoriam Weſthumbriamq́; comitatus cingit.

Iſtis ſex comitatibus adiecti duo, qui Eboracenſem diocæſem ſtatuunt: ipſum nempe Eboracum & Nottinghamia prouinciam ipſam abſoluunt: alterius autem prouinciæ, quæ tam ditione quam iuriſdictione maior eſt, ſunt in Anglia 18. diocæſes. Cantuarienſis cum Roffeoſi, ipſum Cantium comitatum continet. Loodioenſis qoæ Eſſexiam, Midelſexiam, partemq; Hertefordenſis comitatus, Ciceſtrenſis Southſexiam, Wiotonienſis Southamtonenſem, Surram & Vectem Inſulam. Sarisburienſis Wilcheriam, & Bercheriam: Exonienſis & Deuoniam & Cornubiam. Bathonienſis & Welenſis ſimul iunctæ Somerſetum. Gloceſtrenſis Gloceſtrenſem: Wigornienſis Wigornienſem, & partem Waruicenſis: Herefordenſis Herefordeoſem, & partem Salopienſis: Couentrenſis & Lichfeldenſis vnà copulatæ, Staffordenſem, Derbienſem, & reliquam partem Waruicenſis, nec non Salopienſis, & partem eam, quæ ad Repillum fluuiom ſpectat. Tum Lincolnienſem omnium maximam ſex terminant comitatus, Lincolnienſis, Leyceſtrenſis, Huntingtona, Bedfordienſis, Buckinganienſis, & reliqua pars Hertefordenſis: Elienſem, Cantabrigia, ipſaq; Elis Inſula: Nordouicenſem Norfolcia atq; Suffolcia. Oxfordienſem Oxfordienſis: Petriburgenſem Northamptona, & Rotelandia: Briſtolienſemq; Dorceſtria. Quibus 18. in Anglio diocæſibus, addendæ ſunt Walliæ ſiue Cambriæ diocæſes, quæ & Archiepiſcopatu proprio priuatæ, & oumero extenuatæ ſunt, ſeptē videlicet in quatuor abeuntibus; quæ ſunt: Mencuenſis, quæ ad fanū S. Dabidis ſedet, Landauenſis, Banchorenſis, & Aſſauenſis ſiue *Eiwenſis*. In cæteris antiquioribus mutationes ex cauſis ſuo ordine in hac hiſtoria recēſendis contigere. Gulielmi etiam Regis tempore, ſub Lanfranco Cant. Archiepiſcopo in concilio Londini habito, conſtitutum & decretum fuit, vt Epiſcoporum ſedes, quæ vt diximus, in frequentatis à populo locis non erant, ſed in abditis atq; ſolitariis, iam ad ciuitates & celebriora regni loca migrarent. Vnde Dorceſtrēſis ſedes primò Lincolniā, ac Lichfeldēſis Ceſtriā, Ramesburienſis & Schirburnēſis Sarisburiā, Wellenſis Bathoniā, Cornubienſis & Cridienſis Exceſtriā deductæ ſunt. Tū Orientales ac Mediterranei Saxones, qui vulgatos Eſſexiæ & Middleſexiæ comitatus incolont, Londinenſi diocęſi ſubiiciūtur. Adhæc ſeptętrionales & auſtrales Anglos, populū latè patentē, qui Norfolci ac Suffolci dicūtur, duabus diocæſibus primò diſtinctos, vna tandem diocæſis Thetfordiæ primò inſtituta, indeq; Noruicum tradūcta, continebat. Elienſis verò ſedes, quæ primò Monaſterium fuerat, à Lincolnienſi cui ſuberat, ſeparata, ſua diocæſi, ſub Henrico 1. Rege inſtituta, Cantabrigiēſem comitatum & Inſulam Elienſem complexa eſt: Quod Lincolnienſi iuriſdictioni detractū territorium ab Henrico Rege data io eiuſdē Epiſcopi ditionem Spalding, vrbe Regia compenſatum eſt.

Ranul. Ceſt.

Nunc Epiſcopatum vtriuſq; prouinciæ numero deſcripto, eorum etiam munera, quæ vt ſuffraganei Archiepiſcopo ſuo præſtabant, eorumq; munerum dignitates, quibus alterum antecellit, explicemus. Magnopere enim ſemper laborabant in loco aliquo & dignitate peoes Primatem & Metropolitanum ſuum haberi. Idq; & ſuum proprium, & ſedis ſuæ honorem maximum eſſe putabant. Primus itaque ſub primate honos, Londinenſi Epiſcopo delatus eſt. Is in Synodo & Collegio Epiſcoporum, Cant: prouinciæ Decanus dictus eſt. Qui quicquid à Metropolitano decretum per prouinciam ſuam mandabatur, literis ſuis ad inferiores præſules exequutus, debitæ ſuæ exequutionis eundem per literas mandato remiſſo fecit certiorem. Itaq; per huoc, & totius prouinciæ Cleros ad Synodos celebrandas conuocari, & legitima primatis ſui monita peragere conſueuit. Tum in profligatis illis papiſticis ritibus pompoſis atq; ſolennibus, io ſynodis & conuentibus cleri, coram Archiepiſcopo fuit Miſſidicus. Ob quæ ſumma munera, io ſynodis & ſeſſionibus Epiſcoporum, proximus illi Archiepiſcopo locus à dexteris conceſſus eſt, niſi Eboracenſis adeſſet, quo interueniente & a dextris ſedente, Londinenſis ſiniſtras obtinuit. Poſt Londonenſem Wintonienſis in ſummo honore apud primatem fuit, quia Cancellarius eius nominabatur Huius proprium munus fuit in miſſis, in ſynodo per Londinenſem celebratis, auream pacem accipere, eandemq; ad Archiepiſcopum oſculandam deferre, & altari referre. Sed & Londinenſi ſede vacante, Epiſcopoue in remotis agente, Wintonienſis eius vices ſuſcepit, & Subdecanus Cant. prouinciæ dicebatur. Huiusq; honoris cauſa, vt Londinenſis dextras, ſic Wintonienſis ſiniſtras Archiepiſcopo proximus occupauit. Sed Eboracēſi præſente, à ſioiſtris propter Londinenſem ſedebat. Quàm grata autem fuiſſent Suffraganeis hæc honoris officia, ſub primate ſuo geſta, ex Iohannis Pountois Winton. Epiſcopi literis, Richardi Graueſend. tunc Epiſcopi Londinen. mortui vices ageotis, ad Iohannem Peckam Cant. Archiepiſcopum ſcriptis apparet.

Dorgent. W. Lewes. Lib. 5 de pa... cap. ater... ma ſandtio. et Ex Archiuis

Epiſtola Iohannis Winton. ad Iohannem Peckam Cant. Archiepiſcopum.

Ex archetycho. Anno 1284.

REuerēdiſſimo in Chriſto Patri & Domino chariſſimo, ſuus deuotus Capellanus, quicquid poteſt obedientiæ, reuerentiæ & honoris. Præeminentiæ veſtræ literas per harum baiulum nobis miſſas recepimus 11. die Decembris, quæ mixturam quandam doloris & gaudii continebant: Inĳcit nimirum animo noſtro mæſtitiā, quòd hominē gratum Deo, iuſtū, māſuetum & pium, & his diebus malis regno Angliæ tam neceſſarium, bonæ memoriæ Dominum, Richardum Londini Epiſcopum ab hac luce mors amara ſubtraxit, ſed materiam quandam gaudii & cōſolationis ſubminiſtrat, quòd excellentiam veſtram, ad noſtra, & Eccleſiæ noſtræ Winton. iura conſeruanda & augenda literarum earundem relatu cognouimus quandam ſpiritualis dilectionis prærogatiua ſolicitam & internam, pro quo veſtræ dignationi grates licet exiles & tantis meritis impares, quantas pro tempore poſſumus exhibemus. Ex hoc nempe laudis & honoris titulum veſtra pręcellens dignitas promeretur, quæ tamen ſe reputat honoratam, cùm, qui ſingulis quibusq; debetur fratribus, honor debitus non negatur. Ait enim beatus Gregorius: meus honor eſt fratrum meorum ſolidus vigor. Verùm quia alibi ſcribitur, tempore indigemus, vt aliquid maturius agamus, ne præcipitemus conſilia & opera noſtra, neque eorum ordinem corrumpamus, deliberationē noſtram ſuper hoc fecimus. Quod eiùs vices eo mortuo vel abſente, gerere & exequi ad nos tanquam ad veſtrorum Suffraganeorum Subdecanum iure conſuetudinario dictas pertinere, conſultis noſtris dilectis filiis, Priore & Capitulo noſtro Winton: cum omni celeritate accommoda abſquè moræ diſpendio reſcribemus: firmum ſemper habentes propoſitum & promptum gerēes animum ad veſtra præcepta & beneplacita exequenda. Incolumitatem veſtram in longa tempora protendat altiſſimus ad regimen Eccleſiæ ſponſæ ſuæ. Scriptum apud Farnham die prædicto.

Capellanus veſter Wintonienſis.

Nam præter dictas eminentias & prærogatiuas, etiam Reges à Londinenſib. & Winton. Epiſcopis, Archiepiſcopis Cant. mortuis vel abſentibus, tanquam eorum Vicariis in Coronatione vngi & ſacrari ſolebant. Qua ratione Edwardus Rex eius nominis II. ab Henrico Woodlock Wintonienſi Epiſcopo conſecratus fuit, abſentis Archiepiſcopi mandato, quòd Robertus Winchelshey tum Archiepiſcopus ab exilio, in quod ab Edwardo. 1. actus erat nondum reuerſus fuerat, vt in vita eiuſdem Roberti deinceps declarabitur. Poſt Wintonienſem Lincolnienſis Vicecancellarius fuit: Tum Salisburienſis Præcentor: deinde Wigornienſis Capellanus: & Roffenſis Cruciger Metropolitani ſui fuerunt.

Quibus honoribus & Primati ſuo arctius deuinciebantur, & præ cæteris illuſtriores habebantur. Atque hoc in loco commodum eſt, eas quoque profecturas, quas in ſeſſionibus ſupremi Concilii, quod Parlamentum dicitur, vtriuſq; prouinciæ tenent Epiſcopi recenſere. Primo itaque loco ſedet Cant. 2. Euorac. Archiepiſcopus: 3. Londinenſis Epiſcopus: 4. Dunelbenſis: 5. Wintonienſis, qui & nobilitati illius ordinis in Anglia Garterii Prælatus procerum illius ordinis interiori ſemper adeſt conſilio. Reliqui poſt hos 5. Epiſcopos ſine ſedium ſuarum diſcrimine, vt conſecratione priores, ita locis potiores & digniores cenſentur. Quod ſi quis Epiſcoporum Regi fuerit à ſecretis, is poſt 5. Epiſcopos prædictos primus locum capit.

Atque hi quidem prouinciales Epiſcopi Cantuarienſis Archiepiſcopi Suffraganei cenſentur & appellantur. Habent & ipſi ſub ſe ſuffraganeos, qui ea, abſentibus Epiſcopis, vel aliis grauioribus occupationibus detentis, gerunt, quæ ordinis tantum, non Iuriſdictionis Epiſcopalis ſunt. Sed & hi conſecrationem ab Archiepiſcopo Cant. perinde ac Epiſcopi capiunt, profeſſionemq; Archiepiſcopo iurant. Loca autem in quibus licet Epiſcopis ſuos ſuffraganeos conſtituere ſunt hæc.

Suffraganeorum ſedes.

An.31.Hen. 8.26.Hen 8. ca:14. Anno Dom.1534.

Cantuarienſis.	*Doueria.*	Exonienſis.	*S. Germani.*
Eboracenſis.	*Nottingamia* / *Hull.*	Carleolenſis.	*Perithe.*
Londinenſis.	*Colceſtria.*	Gloceſtrenſis.	*Gloceſtria.*
Dunelmenſis.	*Bernicum.*	Briſtolienſis.	
Wintonienſis.	*Gilfordia.* / *Suthamptona* / *Vectis inſula.*	Petriburgenſis.	
Lincolnienſis.	*Bedfordia.* / *Leyceſtria.* / *Grantham.* / *Huntingtonia.*	Oxunienſis.	
Norwicenſis.	*Thetfordia.* / *Ipſwiche.*	Menenenſis.	
Saliſburienſis.	*Schafteſburia* / *Meltonia.* / *Marleoworbe*	Aſſauenſis.	
		Banchorenſis.	
		Landauenſis.	
		Ceſtrenſis.	

Bathon: & Wellenſis.	*Tawntonia.*
Herefordenſis.	*Bridgenorthe.*
Lichfieldenſis.	*Salopia.*
Elienſis.	*Cantabrigia.*

Edmerus in hiſtoria rerũ nouarum.

Ac poſtquam Cantuarienſem ſedem dignitate ſua Eboracenſem ita viciſſe docuimus, videamus quomodo Oceanum ipſum tranſiens tandem Hiberniam, ipſamq; Galliam iuriſdictione ſuperauit. Hybernenſes Epiſcopos à ſuis poſtulatos, vel electos à Cantuarienſibus Archiepiſcopis, confirmari atque ſacrari ſolitos eſſe, ex his conſtare poteſt. Quod defuncto Donato Dubliniæ ciuitatis Epiſcopo, populi cleriq; cum conſenſu, quidam Cœnobii S. Albani Monachus Hybernenſis vocatus Samuel, electus fuit à Rege Hiberniæ qui Murierdach tum dicebatur, communiq; decreto, vt ſecundum gentis illius antiquum morem à Cantuarenſi Archiepiſcopo ſacrandus ad Anshelmum miſſus eſt.

Qui hominem aliquandiu ſecũ honorificè detentũ, & de Eccleſia Dei ſecundũ eius verbum regẽdum diligenter inſtructum, & canonicã ſubiectionem ex viſitato veteriq; more profeſſum in Epiſcopatus Dublinenſis officium promouit. Hæc autem conſecratio octauo die poſt Paſchæ feſtum ab Anshelmo miniſtrantibus ſibi in hoc officio, quatuor prouinciæ Cantuarienſis Epiſcopis ſuffraganeis ſuis Wintoniæ celebrabatur. Qui nouus Dubliniæ Epiſc. tanti patris benedictione literarum de ſua conſecratione, Regi populoque Hyberniæ ſcriptarum teſtimonio gaudens, a popularibus ſuis reditum eius gratulantibus, in ſuam ſedem honorificè ſuſcipitur. Hæc autem Cantuarienſis ſedis au- *Rob. Abbas qui ſcripſit addita mẽta ad Chronica Sigeberti. Anno 1151.* thoritas ab Eugenio Pontifice aliquantulum labefactata poſſit videri. Quin Iohannem quendã Romanæ Eccleſiæ Cardinalem presbyterũ cognomento Paparo deſtinauit legatum in Hyberniam cum quatuor palliis, quorum vnum Epiſcopo Dubliniæ impartiuit, & reliqua tria tribus aliis Hyberniæ Epiſcopis, ſubiecitq; eorum vnicuiq; 5. alios Epiſcopos.

Bern Claruar. in vita Malachia.

Tamen & hoc contra conſuetudinẽ antiquorum, & dignitatẽ Cantuarienſis Eccleſię, à qua ſolebant Hyberniæ Epiſcopi conſecrationis accipere benedictionẽ & non tam ad Cantuarieñſis ſedis minuẽdã authoritatẽ, quã ad certũ Epiſcoporũ numerũ ſtatuendũ, q

pro

pro Metropolitani olim indiſtinctè arbitrio multiplicabantur, vt ſinguli Epiſcopi plures Epiſcopatus quaſi parochiatim & eccleſiatim poſſiderent, factum fuiſſe decernitur. Ab Anshelmo enim iterum petitum ab Hybernenſibus alterius Epiſcopi conſecrationis auxilium certum eſt ex Regis prædicti, Epiſcoporum atque procerum ad eundem literis. Quod totum negotium atq; decretum inſeruimus, ne rei geſtæ veritatem vel verbo tenus immutaſſe videamur.

Edmerus.

Rex Hyberniæ Murchertachus nomine, & Doſnaldus Epiſcopus cum cæteris Epiſcopis: & quiquè nobiles cum clero & populo ipſius Inſulæ miſerunt nuncios ac literas ad Anhselmum, innoteſcẽtes ei quandam ciuitatem Wataferdiam nomine, in vna ſuarum prouinciarum eſſe, cui ob numeroſam ciuium multitudinem expediret Epiſcopum inſtitui, ſimulquè petentes, quatenus ipſe primatus quem ſuper eos gerebat poteſtate, & qua fungebatur apoſtolica fretus authoritate, ſanctæ Chriſtianitati ac neceſſariæ plebium vtilitati inſtituendo eis Pontificem ſubueniret. Iam enim ſecula multa tranſierant, in quibus eadem ciuitas abſque prudentia & cura pontificali conſiſtens per diuerſa tentationum pericula iactabatur. Elegerant autem idem ipſi in hoc officium quendam ſuæ gentis virum vocatum Malchum, eumquè ſacrandum cum communi decreto ad Anshelmum tranſmiſerunt. Decretum autem hoc:

Anshelmo Dei gratia Anglorum Archiepiſcopo, clerus & populus oppidi Watafordeæ cum Rege Mucherdacho & Epiſcopo Doſnaldo, ſalutem in Domino. Pater ſancte, cæcitas ignorantiæ nos diu detrimenta ſalutis noſtræ ſuſtinere coëgit, quia magis elegimus ſeruiliter Dominico iugo colla ſubtrahere, quàm liberaliter paſtorali obedientiæ ſubeſſe. Nunc autem quantum proficiat paſtoralis cura cognuſcimus, cùm aliarum rerum ſimilitudines ad mentem reuocamus, quia ſine regimine nec exercitus bellum, nec nauis marinum audet acceptare periculum. Nauicula ergò noſtra mundans dedita fluctibus, ſine paſtore contra callidum hoſtem qua ratione pugnabit? Propterea nos, & Rex noſter Muchertachus, & Epiſcopus Doſnaldus, & Dermec Dux noſter frater regis, elegimus hunc præsbyterum Malchum, Walchelini Wintonienſis Epiſcopi Monachum nobis ſufficientiſſime cognitum, natalibus & moribus nobilẽ, Apoſtolica & Eccleſiaſtica diſciplina imbutum, fide catholicum, prudentem, moribus temperatum, vita caſtum, ſobrium, humilem, affabilem, miſericordem, literatum, hoſpitalem, ſuæ domui benè præpoſitum, non neophitum, habentem teſtimonium bonum in gradibus ſingulis. Hunc nobis petimus à veſtra paternitate ordinari Pontificem, quatenus regulariter nobis præeſſe valeat, & prodeſſe, & nos ſub eius regimine ſalubriter Domino militare poſſimus. Vt autem omnium noſtrum vota in huius electionem conuenire noſcatis, huic decreto canonico promptiſſima voluntate ſinguli manibus propriis roborantes ſubſcripſimus. Ego Muchertachus Rex Hyberniæ ſubſcripſi. Ego Dermeth Dux, frater Regis ſubſcripſi. Ego Doſnaldus Epiſcopus ſubſcripſi. Ego Ferdomnachus Lugdunenſis Epiſcopus ſubſcripſi. Subſcripſerunt his multi plures, quos nos breuitati ſtudentes notare, non neceſſarium duximus.

Cum igitur animaduertiſſet Anshelmus eos iuſta & vtilia petere, petitioni eorum libens annuit. Electum ergò Pontificem, diligenter in iis quæ ſacra, iubet authoritas examinatum, ac multorum eum vitæ ſuæ teſtimonio dignum Epiſcopatu comprobatum, ſumpta ab eo ex more de ſubiectionis ſuæ obedientia profeſſione, ſacrauit eum Cantuariæ 5. Kal. Ianuarii, aſſiſtentibus, & cooperantibus ſibi in hoc miniſterio duobus Epiſcopis ſuis, Radulpho ſcilicet Ciceſtrenſi, & Gundulpho Roffenſi. Itaque Cantuarienſis ſedis authoritati illa Adriani per ſuum legatum Archiepiſcoporum in Hybernia conſtitutione additum magis & adiunctũ, q̃ derogatum fuit: vtpote qui nihilominus Cantuarienſem primatem in omnibus agnoſcunt ſuum. Et quia Angliæ Epiſcopatus recenſuimus, commodiſſimum in hoc loco videtur, etiam Hiberniæ Epiſcopatus, Archiepiſcopatibus & prouinciis ſuis diſtinctos enumerare. Itaq; Archiepiſcopatus quatuor ſub Eugenio conſtituti ſunt hi. Primus *Armachenſis* primas, ſub quo ſunt 8. Lugdunenſis, Rharenſis, Thuenenſis, Chonderenſis, Rathpotenſis, Ceneuercenſis, Ardachadenſis, Cluenerardenſis. Secundus eſt *Caſſilenſis* Archiepiſcopus, ſub quo hi vndecim continentur, Ligmorenſis legatus, Tumelethenſis, Eluanumenſis, Arcinorenſis, Lumpniacenſis, Kildareuenſis, Waterfordenſis, Arthfortenſis, Roſenſis, Finiabrenſis, Korcenſis. Tertius eſt *Dublinenſis* Archiepiſcopus, cui ſubiacent quinq; Binſtagnienſis, Lætheleníis, Earipolenſis, Ferdinenſis, Kildarenſis.

Quartus eſt *Tuamenſis* Archiepiſcopus, ſub quo & alii quinq; ſunt, Chieuſernenſis, Magionienſis, Achatornenſis, Killathenſis, Alſmenſis. Atque hi omnes 33. Epiſcopatus

vſitato & antiquiſſimo Hibernici regni iure ac inſtituto, Cantuarienſi ſedi, vt Metropoli parent.

Scotia etiam quanquàm ab Eboracenſi Prouincia ob regnorum diuiſionē penè coacta ſe ſeiunxit, tamen Cantuarienſem Eccleſiam, vndè gubernandi, ſuamq; prouinciā regendi iura ſumeret, vt matrem agnouit. Nam cùm Scotiæ reges in ſuo regno Metropoliticam Eccleſiam quæ cæteris præſideret, à Romanis Pontificibus poſtularent, primò Sixtus quartus Pontifex, S. Andreæ Epiſcopum, totius Scotiæ Primatem & Metropolitanum, Romanæq; ſedis legatum conſtituit. Idemq; ne Epiſcopi Scotiæ in ſuo regno capite carerent, quanquàm reclamante Eboracenſi Archiepiſcopo, has 12. ſedes Metropoliticæ S. Andreæ ſubiecit, Roſſenſem, Brechnenſem, Glaſquenſem, Dunckeldenſem, Aberdonenſem, Cathanenſem, Danublacenſem Candidæ caſæ, ſeu Galouidiæ, Moranenſem, Orcadenſem, Liſmorenſem, & Pictorum: non Sodorenſem vt quidam ſcribit. Huius enim ſedes in Manna Inſula eſt, quæ Eboracenſi paret Metropoli. Deinde Innocentius octauus Wilhelmo Shenes Regis Scotiæ ad ſe Oratorem, in eadem Metropolitica Eccleſia cum Primatis & Legatinæ authoritatis iure collocauit, eumq; & ſuos ſucceſſores ad obſeruantiam, imitationemq; huius noſtræ Metropolis his verbis adſtrinxit.

Ex Archiuis Ex Camera Apoſtolica, Lib. 22. fol. 24.

In concernentibus Archiepiſcopalia, Primatiæ, & huiuſmodi Legationis officia, iura, & eorum liberum exercitium, honores, onera, & emolumenta obſeruent, teneant firmiter, ac inuiolabiliter ſtudeant perimplere laudabiles conſuetudines inclitæ Metropolitanæ Eccleſiæ Cantuarienſis, cuius præſul regni Angliæ legatus natus exiſtit. Illas
,, hic ac ſi de verbo ad verbum exprimerentur, pro expreſſis haberi volentes, qualeſcun-
,, que ſint, ad præfatam prouinciam, Archiepiſcopatum, Primatiam, & Legationem S.
,, Andreæ, & illius Eccleſiæ, Monaſteria, beneficia Eccleſiaſtica, Epiſcopos, Abbates, Ca-
,, pitula, Vicarios, generales conuentus, & perſonas, clerum & populum eiuſdem dicta au-
,, thoritate extendimus, inducimus, & inſtituimus, ac volumus pari modo conſuetudines
,, huiuſmodi, ſicut in dicta Cantuarienſi prouincia & legatione obſeruantur, in regno
,, & prouincia Scotiæ prætactis, in poſterum perpetuis futuris temporibus inuiolabiliter obſeruari.

Præterea cum Reges Angliæ Normandiam, Guaſconiam, Acquitaniam prouincias Gallicas ſua ditione tenuiſſent, Epiſcopatibus vacātibus, ſpiritualitatis ſeu Eccleſiaſticæ iuriſdictionis cuſtodia penes Cantuarienſem Archiepiſcopum remanſit, qui Vicarios ſuos in illis diocæſibus & prouinciis delegauit. Tum ſi quis ad Romanam ſedem appellauiſſet, etiam ad Cantuarienſem, ne in iuris ſui poſſeſſione turbaretur, ſimul appellauit. Quæ appellatio, quia poſſeſſionis tuēdæ cauſa, ne lite pendente immutaretur, fuit interpoſita, tuitoria dicta eſt. Huius autem appellationis recipiendæ vim, non alteri cuiquam Archiepiſcopo conceſſam legimus: vt ſi in Eboracenſi, vel vicinis prouinciis, appellare quis ad Principem vellet, ſi poſſeſſionem interim tueri ac defendere cupit, Cant. Archiepiſcopum inuocabit. His ita breuiter expoſitis, ad Cantuar. ſedis priuilegia accedemus, ſi priùs aliam ex Anacleto huius inſulæ diuiſionem inſeruiremus. Heptarchia ante commemorata longè poſt Chriſtum fuit, ideoque notior eſt hiſtoria, huius autem veritatem quia latet plures, iuxta veterum teſtimonia proferemus. Britannia habuit prouincias quinque, videlicet. Britanniam primam, Britanniam ſecundam, Flauiam, Maximiam, & Valentiam. Prima occidentalis Inſulæ pars eſt, in qua Britones Bruto & Coryneo ducibus primò appulſi ſedes ſtatuerunt. 2. Cantium eſt in quo deindè Brutus & ſui incolæ fuerunt. 3. Flauia (quæ & Mercia dicitur) quia mercibus diues, cuius caput Londinum. 4. Maximia. i. Eboraca ab Imp. Maximo vocata. 5. verò Valentia, à Valente Imperatore ſic dicta eſt. Albania quæ nunc ſcz. abuſiue Scotia dicitur, ſicq; ordinatum à viris ſanctis prædictis duobus fuerat, vt in occidentali Inſulæ parte, quæ & nunc adulterino vocabulo Wallia dicitur, propriè vero Cambria, à Kambro Bruti filio dicta, vrbs legionum Metropolis fuerat 12. Suffraganeos habens Dorobernia quæ nunc Cantuaria dicitur, à Dun Britannico quod eſt aqua, quoniam aquis abundat, ſic nuncupata, Metropolis ab auſtrali Thamiſiæ fluuii parte. 12. Suffraganeos habens. Londonia Metropolis 12. Suffraganeos habens. Eboraca (quæ nunc dicitur Eboracum) Metropolis 12. Suffraganeos habens. Et vrbs quæ nunc S. Andreæ forſan dicitur, totidem Suffraganeos habens, olim Alba dicta eſt, vnde & Albania Prouincia, vel potius ab Albanacto Bruti filio nuncupata. Cumq; hoc ordine diſtincta ducentis annis & pluribus Britannica Eccleſia floruiſſet, ſuperuenit gens Saxonica, quæ nunc Anglica dicitur, à Bri-

Girald. Cambrenſ. lib. 2. de iure Metrop. Eccleſiæ Meneuē ad Innocent. 3.

... Camb. ... de Dialogo

tonibus inuitata, vt contra Pictos & Scotos, qui boreales Inſulæ partes occupauerant, Britonum ſtipendiis militarent. Tandem verò cum valde creuiſſent, iuncto cum hoſtibus fœdere, & ipſi quoq; peiores hoſtes effecti, miris proditionibus incolas ad occiduas partes Inſulæ propulerunt, totamq; terram reſiduam, quam & Angliam vocarunt à natali ſuo Saxoniæ ſolo, quod lingua eorum Engelont vocabatur, id eſt, Angularis terra, Britanniam occupatam ſic nominantes, nec non & Scotiæ partē non modicam, deſtructis Eccleſiis ritu gentilitatis, quoniam gentiles erant, fœdauerunt, Britonibus nihilominus Chriſti fidem in occiduis Inſulæ finibus inconcuſſè ſeruantibus. His ſic ſe habentibus miſſus eſt a Gregorio Auguſtinus Monachus in Angliam, qui duas tantum in Anglia Metropoles conſtituit, Doroberniam ſcilicet & Eboracum. Doroberniæ, quam ſibi ſedem elegerat, totam Angliam fere, quia 12. vel 13. Epiſcopatus amplos continebat, ſubiecit. Hæc Girald. Sed iſtis non immorabimur, ad propoſitum reuertamur.

Aliter, Englelonde.

CANTVARIENSIS SEDIS PRIVILEGIA *& Prærogatiua.*

NVNC ſingularum ſedium origine ac mutatione, nec non Cantuarienſis ſedis eminentia & dignitate expoſitis, operæ precium erit, huius quoque ſedis Prærogatiuam atque Priuilegia, tam ea quæ ipſa origine vetuſtateque, quam quæ Principum indulgentia atque conceſſione tenet, ſeorſim, parcè tamen enarrare. Nam vt diximus, Archiepiſcopi Cantuarienſis authoritas, non certis atque definitis Archiepiſcopalis aut Metropoliticæ Iuriſdictionis cancellis concluditur, ſed ordinaria, libera, peneque arbitraria per ſuam prouinciam excurrit & diffunditur. Cuius quidem poteſtatis & authoritatis vt ab ipſa origine ducatur, vtque facilis ac in promptu eſſe poſſit, rationem oſtendamus. Auguſtino primum, vt in eius vita patebit, poteſtatem indulſit Gregorius Regum ad Chriſtianam fidem conuerſorum authoritate, per totam Angliā Epiſcopos ordinandi, Eccleſiaſtica & iura deſcribendi, ritus ceremonias inſtituendi. Hic in ſua prima ordinatione quam ab Etherio Arelatenſi Epiſcopo in Galliis accepit, nulli certæ ſedi aſtrictus, ſed Anglorum Epiſcopus, ſeu Apoſtolus dictus eſt. Ac poſtquàm eo nomine ordinatus eſſet; tantæ dignitatis ſedem Cantuariæ locauit. Deinde Theodorus Cantuarienſis Archiepiſcopus ſextus ab Auguſtino: ſummus Angliæ Pontifex ordinatus & appellatus fuit. Ab hoc itaque initio Eccleſiaſticarum rerum ſumma poteſtas penes Cantuarienſes Archiepiſcopos, tam ab ipſis Regulis, inter quos ſeptem regionibus diuiſum tum regnum fuit ad fidem conuerſis, quàm à poſterioribus Regibus qui vna ditione totum regnum gubernabant, approbata ſemper remanſit. Adeo vt in concilio quod apud Barrum ſub Vrbano Papa. 2. contra Græcos Spiritus ſancti proceſſionem à Deo Filio denegantes celebrabatur, in quo doctè Anshelmus tum Cant. Archiepiſcopus eorum errorem refellit. Vrbanus Papa aduentu eius lætus: Hunc, inquit, pro Magiſtro teneamus, & quaſi comparem, veluti alterius orbis Apoſtolicum & Patriarcham iure venerandum cenſeamus. Sed Pontifices Romani hac authoritate præditos Cant. Archiepiſcopos vt ſuos legatos nominabant, vt authoritatem quam iure ſuo obtinebant, à ſede Romana ſumere viderentur. Non aliter atque Henrico octauo Regi inſignem illum & verum fidei defenſoris titulum Papa diplomate ſuo detulit, veritus ne quod euenit poſtea immanes ſuas vires deleret atque frangeret. Hæc fuit plærumque Papalis calliditas & aſtutia, vt quorum authoritatem in adminiſtratione Eccleſiaſtica maximam eſſe cognoſceret, is omnium Regnorum Dominium affectans, eos ſuos legatos voluit dici, vt quæcunque in adminiſtratione ſua geſſerant, ſua tanquàm vniuerſali authoritate fieri viderentur. Hac ratione non modò in Anglia Cantuarienſem & Eboracenſem, ſed in reliquis Regnis Chriſtianis celebrioribus legatos ſuos nominauit: in Scotia Archiepiſcopum S. Andreæ, in Germania Archiepiſcopum Salisburgenſem, in Gallia Remenſem, in Italia Piſanum, & in Hungaria Strigonienſem Archiepiſcopum; quorum omnium authoritas tanta fuit, vt cum inferioribus ſuæ prouinciæ quibuſcunque prælatis in omni ordinaria iuriſdictione concurrerent.

In vita Aug. & ex Epiſt. Bonifacii ad Lanfrancum.

In Memoriale Hiſtor. An. 669.

Ex Edmero.

Io. Capgrau.

Itaque Eccleſia Metropolitica Cantuarienſis quædam habet iura cum cæteris communia, legibuſque deſcripta, quædam abſoluta, ſibique ſingularia quæ legibus expreſſa non ſunt. Præſcripta legibuſque definita iura, ſunt huiuſmodi: Prouincialium Epiſcoporum poſt ſuam electionem & Regiam approbationem confirmatio & conſecra-

Peckam. fol. 87.111.

tio, in qua tamen eſt aliquid ſingulare. Nam in Eccleſia Chriſti Cant. celebranda eſt, nec in quocunque alio loco quantumuis celeberrimo, legitimè id fieri poteſt, quamuis vt a- *In Albo Registro.* libi fiat Decani & capituli Cant. conſenſus de conſuetudine accedere debeat. Ad hanc rem Epiſcopi ſacrari grandia olim tributa præſtabant. Veluti conſecrationis die qui Dominicus eſſe debet, nocteque antegreſſa, omnes familiæ Archiepiſcopi ſumptus ſacratus lautiſſimo inſtructo conuiuio ſuſtinebat, & in ſacratione cappam profeſſionalem Archiepiſcopo donabat. Poſtridie diſcedens Archiepiſcopo remunerationis præmiiq; loco Centum libras vel Marcas pro Epiſcopatus ſcilicet exiguitate aut magnitudine locique diſtantia dabat. Tapeta ſua atque veſtes ſoluta pecunia ab Archiepiſcopi Capellanis redimebat. Pecuniam etiam largam inter Archiepiſcopi famulos diſtribuebat. Crucifero Archiepiſcopi quadraginta ſolidos, totidemque Mariſcalcho donabat. Quæ tam copioſa quondam largitas in iſto conſecrationis die, ad modicam decem librarum ſummam Archiepiſcopo iam contracta eſt, aliqua præterea, ſed pertenui in famulatum liberalitate diffuſa. Pro cappis autem profeſſionalibus xx. ſup. in vnuſcuiuſque Epiſcopi conſecratione Cantuarienſi Eccleſiæ præſtantur. Quilibet etiam conſecratus in ſua inaugu- *In Lip. publ. processu.* ratione Archiepiſcopo Cantuarienſi iuramento pollicetur obedientiam Canonicam, & defenſionem omnium Cantuar. Eccleſiæ Priuilegiorum atque libertatum.

Adhæc viſitandi, Synodos & concilia cogendi, inferiorum negligentias defectuſque ſupplendi, appellationes recipiendi, ad eaſque reſcribendi, debilibus & infirmis Epiſcopis Coadiutores aſſignandi, Vicarios generales atque commiſſarios non habentibus aut idoneos non habentibus conſtituendi, præterea indulgendi, tollerandi atque diſpenſandi & ſimilia, nota ſatis ſunt ſcriptiſque legibus prodita iura. Quæ verò ſua ſunt peculiaria atque propria, aut in ciuilibus honoribus priuilegiiſque conſiſtunt, aut in Eccleſiaſticis. Ciuilibus enim multis honoribus tam antè, quàm poſt conqueſtum multi *Winchelsey. Anno 6.* Angliæ Reges Cant. Archiepiſcopos affecerunt: vt cum Nobilium & magnatum hære- *Cortney. fol. 290.* des, qui in minore ſunt ætate, antequam legitimam ætatem attingunt, in fide atque clientela regia quam Guardiam ſeu cuſtodiam nuncupant, iure Regni retinentur, Henri- *In Alb. 34.* cus. 3, Rex Angliæ Comitis Gloceſtriæ hæredes, quoties in minore ætate ad eam hæreditatem peruenirent, in authoritate & tutela Cantuarienſium Archiepiſcoporum eſſe voluit, eiuſdemque Comitis maneria de Tunbridge, Horſmondem, Braſtyd, Veileſton, Meliton & Pettys, quamdiu in minori eſſet ætate, in eorundem cuſtodia eſſe ſtatuit, vtque ab Archiepiſcopis Cantuarienſibus tanquam a primis illius Soli Dominis, quatuor militum præſtitis Feodis ac ſeruitiis Gloceſtriæ Comites eadem maneria accepta agnoſcerent, in vniuſcuiuſq; Archiepiſcopi intronizatione eis inſeruiebant, & Seneſchalli ſui atque Principalis Pincernæ officia gerebant.

Qui cum hæc eo tempore impendunt ſeruitia, certis quibuſdam Feodis atque præmiis viciſſim remunerari ſolebant. Eodem etiam ſeruitii genere D. Coniers Baro, & D. Strangwayes maneria de Whiuelton, Semer, Eſton, Alderwicke, Pothon, & Domington in Eboracenſi comitatu tenent. Oxonii item Comes, Baroneſque D. Roſſe, & D. Darcie ad obſequia & ſeruitia militaria Cantuarienſi Archiepiſcopo præſtanda pro quibuſdam ſuis prædiis maneriiſque aſtringuntur. In quorum ſeruitiorum iuribus fruendis, Cantuarienſis Archiepiſcopi Prærogatiua aliorum ſubditorum iura antecellit. Hæc eſt enim regni iure prærogatiua regia. Vt cum plurium diuerſi ſtatus & conditionis prædiorum & maneriorum pluribus primæuis ſoli Dominis, plura tribuunt militaria ſeruitia. Si princeps ſit vnius prædii aut manerii principalis Dominus, is reliquorum Dominorum tota iura ad ſe prærogatiua Regia deducit atque trahit. Ita quotieſcunque huiuſmodi hæres in minori ſit ætate, Princeps remotis cæteris Dominis totam illius tutelam & curationem nanciſcitur, quo iure totius etiam hæreditatis, quanquam plurimorum fundis diuiſæ emolumenta percipit. At Cantuarienſis Archiepiſcopi prærogatiua præ cæteris hoc habet præcipuum, vt quicunque à Principe terras tenent, ſiue in ipſo præcipuo ac principali ſeruitio, quod Capitale vocant, ſiue in militari ſi alias à Cantuarienſi Archiepiſcopo militaribus ſeruitutibus alligatas habeat, earum emolumenta atque iura quamdiù minor ſit, Archiepiſcopo Cantuarienſi deferuntur. Hoc autem tam eximium ius vetuſtiſſimum, ſemperque obſeruatum fuit. Nuper verò cùm pro Manerio de Flete in Cantio, quod Edwardus Oxonienſis Comes tunc minor in militari ſeruitio Archiepiſcopo Cantuarienſi debito tenet, res in controuerſiam veniret; perſpecta penitùs lege quæ de Regis prærogatiua lata eſt, perpenſiſque inſtrumentis atque monumentis quæ Archiepiſcopus proferebat, rerumque

antè pro terris Baronum Roſſe, Coniers, & Darcy temporibus Henrici.6.& Henrici.8. ſimiliter iudicatarum authoritate, à celeberrimo prudentiſſimoq; viro D. W. Cecilio equite aurato, iam Barone Burleighe, Regiæ Maieſtatis conſiliario,& præcipuo ſecretario, curiæq; Guardiarum & liberationum Regiarum, in qua de huiuſmodi minorum atque ſeruiturum iure diſceptatur, Magiſtro atque præſide, cum Regii procuratoris aliorumque à Regiis conſiliis in ea curia Præſentium conſenſu, decretum eſt commoda & emolumenta Manerii de Flete, ratione minoris ætatis, Oxonienſis Comitis, ad Cantuarienſem Archiepiſcopum pertinere, omniaque quæ antequam Archiepiſcopus pro iure ſuo propoſuiſſet, atq; docuiſſet, ad Regios vſus percepta ſunt, eodem decreto ei reſtituta fuerunt.

Acta in curia Ward. & Lib. 2. Iulii An 8. Regina Elizabeth

Idem munificentiſſimus pariter ac religioſus rex Henr.3. ſumma libertate & immunitate tam familiam quam prædia atque maneria Cantuarienſis Archiepiſcopi muniuit. Mulctas omnes atque pœnas, quas famuli, ſerui, miniſtri, vaſalli, coloni, aut tenentes Archiepiſcopi incurrerent, ſiue à lege, ſiue à Iudice irrogarentur, Cantuarienſibus Archiepiſcopis conceſſit: eaſque a Regiis Iudicibus ac miniſtris exigi aut peti prohibuit.

Winchelſey. Anno 6. Peckam. fol. 22. Alb. 33.

Iohanneſq; Pius Rex Huberto tum Cantuarienſi Archiepiſcopo authoritatem conceſſit, vt vetera Feoda in antiquiſſimo illo ſeruitio quod Gauelkind appellatur vſitata, ad militaria ſeruitia, & deſignatos ac præſcriptos pro illis ſeruitiis reditus transferret, vtque illius generis tenentes ac coloni pari cum reliquis Archiepiſcopalium prædiorum poſſeſſoribus immunitate gauderent.

Ex Archiuis.

Deinde Henricus 6. Iohanni Stafford Archiepiſcopo conceſſit, vt Cantuarienſiū Archiepiſcoporum tenentes, reſidentes ac firmarii, à prouiſoribus & victualium captorib. pro hoſpitio regio deinceps ſemper liberentur.

Hoc Priuilegium inclitus Rex Henricus octauus W. Waramo ſuiſq; ſucceſſoribus itidem confirmauit, ac inſuper commemorauit, vt ab omni Panagio, Peſagio, Laſtagio, Stallagio, Cariagio, Peſcagio, Picagio, Terragio, Tronagio, Pontagio, Chunnagio, Ankeragio, Wharfagio, omniq; ſecta ad ſhiras & hundred, & laſta hundredorum, a quibus antè immunes erant, quieti eſſent ac ſoluti.

Eoſdem etiam famulos, miniſtros ac colonos à tributi penſitatione, quæ pro his oneribus quæ priſci iuris vocabulis Tollagium & Muragium vocant, ac Thelonio omniquè alia præſtatione quacunq;, oneribuſq; tam impoſitis, quam imponendis per totam Angliam perpetuis futuris temporibus penitus ſoluit ac liberauit.

Alb 33. Peckam fol. 70. & 90. 311. 307.

In Cantuarienſi etiam Eccleſia illius ciuitatis Præſides ac Rectores, quos Maiores ac Balliuos nuncupant, claues quas Maſas vocant Magiſtratus inſignia ſibi à lictoribus ſuis præferri non permittebantur. Quia in ea Eccleſia illorum ceſſabat authoritas.

Ex Archiuis turris London in rotulo chartarū. An. 16 Regis Iohan Warā fol 114.

Necnon in Epiſcopatu Roffenſi Cantuarienſis Archiepiſcopus plenum Ius patronatus obtinebat, cumque ſicut alia ſui iuris patronatus Eccleſiaſtica beneficia liberè cōferebat. Eoquè vacante non modò ſpiritualium, ſed & temporalium adminiſtrationem, cuſtodiamque retinebat: eaquè Feodalia ſeruitia, quæ pro terris prædiiſque Epiſcopalibus Regibus iam deferuntur, ab Epiſcopis Roff. Cantuarienſi Archiepiſcopo tanquam illius ſedis patrono atque conditori tribuebantur. Aliaque permulta ſunt Cantuarienſis ſedis in legibus regni municipalibus commemorata priuilegia, quorum nōnulla deſuetudine contrariiſque legibus ſublata ſunt, reliqua vi priſtina & authoritate conſtāt. Quæ quidem vt qualia olim fuerint, ac iam (quatenus ſaluis Regni legibus fieri poſſit) adhuc in vſu eſſe poſſunt, non contendendi vt ea mordicus retineamus ſtudio, à nobis repetuntur: Sed ab his ad maiora Eccleſiaſticæ ſuæ authoritatis poteſtatiſque ſpacia, quæ huius loci ac inſtituti magis propria ſunt, accedamus. In his primum ac præcipuum munus eſt, quòd Angliæ Reges imperium ſuſcipientes à Cantuarienſibus Archiepiſcopis ſacrari & coronari volebant, iuramentique vinculo aſtringi Reipublicæ, vt ſceptrum gladiumque Regium ad regni tutelam atque ſalutem gerant. Hæc enim Regalis ſacratio atque coronatio Cant. Archiepiſcoporum ſemper fuit propria, vt in ſequenti hiſtoria ſæpius declarabitur. Regias etiam nuptias Cantuarienſes Archiepiſcopi coniungunt; & benedicunt. Cum enim in Windſoriæ caſtro quod in Saliſburienſi diocæſi ſitum eſt, Saliſburienſis Epiſcopus Epiſcopali iure tanquam in propria diocæſi in Henrici Regis primi cum Atheleida Godefridi Lotharingiæ Ducis filia nupſit anno ſui regni. 21. ſacrorum celebrationi ſe audacter ingeſſiſſet, ab omnibus proceribus acclamatum eſt, hoc ius Cantuarienſium Archiepiſcoporum eſſe proprium: Regeſque ac Reginas vbi-

Ex omni hiſt. notorium.

Gerua ſius Dorobernenſis. Monachus in act. Pont. Cāt. cap. de Radulpho.

Edmer. Lib. 6. Iohan. Haguſtald. Vide Regiſtrum Arundel in prima parte fol. 376. & 2. parte fol. 119. & Regiſt. Chicheley. 2. parte fol. 297. In Vita Lanfr. Ex Edmero. In Alb fol. 21. Wenchelſey fol. 17. & 60 In Alb fol. 11. Alb. 31. Alb 32. Alb. 32. Chro. Roffen.

cúnque in Anglia degerent, eius eſſe ſpeciales atque domeſticos (vt Geruaſius diſertè loquitur) Parochianos, totumque regnum etſi diuerſis diocæſibus diſtinctum ſit, ratione primatus eius eſſe Parochiam. Atque hæc adeo vera ſunt vt Regiæ procerumque oblationes, ſiue in Regio ſacello, ſiue in quacunque Eccleſia Cathedrali, Conuentuali, vel Parochiali, præſente Archiepiſcopo inter ſacra factæ, nec illius diocæſis Epiſcopo, nec Conuentui aut Capitulo, nec ipſi Sacelli Regii Decano, nec Parocho, aut alteri cuicunque, ſed Archiepiſcopo Cantuarienſi ſoli debeantur. Nam in his quæ ad diuinum cultum in principis aula pertinent, præcipua ſemper fuit cura atque ſolicitudo Archiepiſcopi. Huic proximum quòd Eboracenſis Archiepiſcopus non modo ab Archiepiſcopo Cantuarienſi ſe electum confirmari, aut ſacrari in Cantuarienſi Eccleſia petit, ſed & ipſe ad Archiepiſcopum Cant. confirmandum aut conſecrandum in eandem Eccleſiam accedit, & in ſua ſacratione obedientiam profitetur. Archiepiſcopi quoque & Metropolitani Hyberniæ, & Archiepiſcopo noſtro ſua confirmationis & conſecrationis iura capiunt, & ad huius ſedis obſeruantiam atque cultum ſe aſtringunt. Tum ipſi Prouinciales ſui Suffraganei & Epiſcopi tenentur ſinguli aliquem ab Archiepiſcopo Cant. nominatum in bonarum literarum ſtudiis alere & exhibere, donec eidem de competenti beneficio Eccleſiaſtico ſit prouiſum. Sed nec in vita ſolùm, & conſecrationis ſuæ tempore huiuſmodi officia Archiepiſcopo ſuo tribuunt, ſed mortui annulos, & ſigilla cuncta, præter eum qui optimus ſit relinquunt. Quidam etiam vt Aſſaphenſis & Banchorenſis in Wallia Epiſcopi, præter ea quæ diximus munera, equum ſuum generoſum quem Palefredum appellant, fræno ornato atque ſella inſtructum Archiepiſcopo debent. Roffenſis verò Epiſcopus, qui Capellanus Archiepiſcopi habetur, præterea donat cuppam ſeu cyphum argenteum, caneſque venaticos. His accedant Archidiaconatus Cantuarienſis vacantis iura. Archidiaconi enim Cantuarienſes Suffraganeos à Primate ſacratos in ſedes ſuas Epiſcopales ex more inducunt, quibus id muneris obeuntibus, equus cella & fræno ornatus, cyphus argenteus & decem Marcæ tribuuntur. Vacante verò Archidiaconatu Archiepiſcopus ea dona percipit. Antiquitus enim Epiſcopus quidam S. Martini dictus. Archidiaconi Cantuarienſis munere fungebatur, quo tandem deleto Lanfrancus Archidiaconatum erexit atq; ſtabiliuit, & Archidiaconum Cantuariæ primus poſuit.

Ca. 1. de off. legati. Peckam. fol. 89. Fol. 6. in Alb.

His expoſitis iam ad ea quæ Iuriſdictionis ſunt, quæq; iure quodam peculiari Archiepiſcopo Cant. competunt, veniamus. Huius Iuriſdictionis magna vis & authoritas ſemper fuit. Nam cum Archiepiſcopus & Metropolitanus non aliam in ſua Prouincia iuriſdictionem vendicare ſibi poſſit, quàm quæ iure expreſſa & definita ſit, nec ad ſuum tribunal euocare ex Epiſcoporum diocæſibus quempiam; niſi prouocando, aut aliis modis in iure expreſſis ab Epiſcopo proprio receſſerit. & Archiepiſcopum adierit: Cantuarienſis tamen Archiepiſcopus, in quacunque ſuæ Prouinciæ diocæſi ac Parochia, etiam appellatione nulla interpoſita ſingulas ac vnuſcuiuſque cauſas querelaſque diiudicandas poteſt ſuſcipere. Quæ Iuriſdictio, tam tacito omnium conſenſu, vſuque longæuo, quàm Regni inſtitutis latiſque legibus in iuris vigorem neceſſitatemque iamdiu tranſiit.

Ex Vſu confirmato. An. 24 Henr. 8. Statuta antiqua curiæ de Arcubus. Peckam fol. 166. & 177.

Ad hæc ipſarum appellationum iura, quæ omnibus Metropolitanis competunt, in hac tamen ſede ſunt propè ſingolaria. Namq; ab inferioribus iudicibus ad hunc Metropolitanum omiſſis mediis appellatur, & non gradatim vt iura præſcribunt. Statimq; appellatione recepta, vetat eos à quibus appellatum eſt, mandatis vt dicitur inhibitoriis, ne cauſam ad ſuum tribunal per appellatione delatam vlterius tractent, neue quicquam in appellantis præiudicium attentent aut faciant; quod iura ſine cauſæ cognitione fieri haud permittunt.

Albe fol. 2. c. cum tenea mur ext. de appellationibus. Pecham fol. 16. 586 191. 199.

Præterea cum in his cauſis, in quibus iam ad Regiam Maieſtatem appellatur, antiquitus ad vſurpatum Romanum Conſiſtorium appellatum fuit. Cantuarienſis Archiepiſcopus de cauſa controuerſa ſummariè cognouit, reiq; controuerſæ poſſeſſionem iuxta iuris exigentiam vni litigantium adiudicauit, proprietatis iure ad inſtantiam & exitum appellationis reſeruato. Et hæc appellatio, quia poſſeſſionis tuendæ cauſa interponebatur, tuitoria dicta eſt. Cuius præſidio vt poſſeſſionem firmaret, non modò litigantibus, ſed ipſis Romani Pontificis Iudicibus delegatis inhibuit, ne lite pendente quacunq; innouatione poſſeſſionem à ſe decretam turbarent, aut appellanti præiudicium inferrent. Ad hoc poſſeſſionis tuendæ auxilium implorandum, non modò ex ſua Prouincia, ſed ex Eboracenſi, atque Hybernia, aliiſque Prouinciis Gallicanis, quæ quondam in Angliæ Regis ditione fuerunt, omnes ad Papam prouocantes olim confugerunt.

Cum

Cum autem in ſua, vt diximus, poteſtate ſit inferiorum prælatorum defectus & negligentias ſupplere, hoc ille nulla prius negligentiæ coniunctione, probationeq́; præhabita facit, eorumq́; geſta arbitrio, libitoq́; ſuo reuocat, ac reformat.

Fol. 1. in Alb. fol. 6.

Sedis etiam Epiſcopalis in ſua Prouincia cuiuſcunq́; vacantis authoritas, quæ iure cõmuni in Eccleſiæ Capitulo vel Conuentu tanquam in reliquo corpore manet, in Cantuarienſi Archiepiſcopo conſiſtit. Sed hanc authoritatem alteri plerumq́; mandare ſolet, qui noto ſatis nomine, illius diocæſis quæ Epiſcopo caret, Cuſtos ſpiritualitatis nuncupatur. Hac prærogatiua omnia illius vacantis Diocæſis Epiſcopalia iura ad Archiepiſc. deuenerunt, veluti viſitandi, inſtituendi & reliqua, fructus etiam quorumcunque beneficiorum vacantium ad ſuos vſus percipiendi. Quod quia primus annuus valor vniuſcuiuſque Eccleſiaſtici beneficii vacantis Principi perſoluitur, æquiore nũc iure incũbentibus conceditur. Beneficia item, quæ iuris patronatus illius vacantis Epiſcopatus fuerit; ſi ſe cuſtode vacarent, liberè conferebat, quod iam Regale cenſetur ius, non Archiepiſcopale. Quanquam in Aſſaphenſi Epiſcopatu huius iuris poſſeſſionem vſq́; ad regnum Henr. 8. retinuit.

Ex omnibus Regiſt. notorum.

Epiſcopatus & Diocæſes ſuæ Prouinciæ quandocunq́; & quocunq; ordine ſibi videbitur expedire, viſitat. Indicta verò & pendente viſitatione Archiepiſcopali, tam Suffraganei quam inferiores prælati ordinaria ſua Iuriſdictione abſtinent, omniaque per Archiepiſcopum, eiuſue commiſſarios expediuntur. Cauſaſq; ad ſe in viſitatione delatas, Iudiciaq; tum cepta, finita vel relaxata viſitatione retinet ac definit. Ac præter hanc Archiepiſcopalem viſitationem, diocæſes quotieſcunque vacauerint, iure ordinario viſitat.

Alb. fol. 2. Peckã. cor. reg. à fol. 91. ad 144. Iſlip. 116. & 342.

Tamq́; latè patent huius Archiepiſcopatus Priuilegia, vt in loca firmiſſimis ſepta ac munita priuilegiis ſe inſinuent. Multa enim loca quæ à Metropolitica & ordinaria Iuriſdictione ſe eximi procuraſſent, ab huius tamen authoritate immunis ac tuta eſſe non poterant. Inter quæ illæ celebres Cantabrigienſis & Oxoniẽſis in Anglia Academiæ, quanquam peculiaria iura & exemptionis priuilegia ſibi quondam à Papa concedi procuraſſent, illis tamen authoritate poſtea Regia irritis ac reſciſſis, in Cãtuarienſis Archiepiſcopi authoritatem ſeſe reddiderunt, & tam viſitationes ſuas ſubire coguntur, quàm ad Synodalia ſua concilia per Cancellarios accedunt.

Arund. 92. 97. Alb. 2. 3. Ex Archiui. turris London. An. 20. Rich. 2. & 13. Henr. 4. Alb. fol. 16.

In Cantabrigiæ Collegio S. Petri, cuius Elienſis Epiſcopus eſt patronus, ea ſede vacante, tam præfectum quàm ſocios admittit, & vni Scholarium cui gratificari voluerit, vacantem ſocietatem confert. Oxonii Collegiorum omnium animarum & Mertonenſis eſt patronus, ac in vtriſque ordinariam & omnimodam Iuriſdictionem exercet.

Alb. fol. 3.

His iuribus atque priuilegiis firmata Cantuarienſi potentia, cùm iam in eius eſſet poteſtate, vt diximus, Prouincialia cuncta negocia arbitrio ſuo moderari atque temperare, euenit vt cum Teſtamentorum probationes & Inſinuationes, bonaque inteſtatorum adminiſtrandi commiſſiones ad Eccleſiaſticum forum ſpectarent, & teſtatorum ac inteſtatorum plerumque bona in variis parochiis diſperſa eſſent & diſſipata, nec legitimus aut ſcriptus hæres ea recuperare poſſit, niſi Teſtamenti inſinuationem, aut adminiſtrandi authoritatem ſibi à loci ordinario commiſſam ſub authentico ſigillo in foro Regio indicaret: ne diuerſis hæredibus à diuerſis ordinariis eandem authoritatem poſtulãtibus, defunctorum bona vendicandi ius daretur, quod ob locorum & poſcentium multitudinem atque varietatem ſæpe contigit, Prouinciales ſubditi pro huiuſmodi Teſtamentorum inſinuatione, & bonorum adminiſtratione petenda ad Metropolitani tribunal plerumque confluebant, Id Prouinciales Præſules ægrè ferebant, hoc ſibi ius adimi, & à locupletiſſimo quoque ſua tribunalia deſeri. Itaque cum Metropolitano ſuo in hac controuerſia ſæpè luctabantur & contendebant, & inſtabant eius authoritatem certis Metropolitani finibus ſeptam ac contentam eſſe debere. Hæc autem Teſtamentorum, bonaque defunctorum adminiſtrandi iura non à Metropolitano, ſed ab ordinaria Epiſcoporum authoritate eſſe petenda. Sed in hac controuerſia enituit max. Cant. Archiepiſcopi poteſtas atque vis. Planè enim docuit ſtrictis illis Archiepiſcopi ſeu Metropolitani iuribus ſuam poteſtatem non arctari, ſed quia totius Angliæ non modò primas, ſed ordinarius & Epiſcopus primò inſtitutus fuit, & præeſſe ſe illis, vt ſuis Suffraganeis, & æquipollentem in ſuæ Prouinciæ Diocæſibus cum illis Iuriſdictionem & authoritatem gerere. Præterea ius iſtud antequam vendicaret, à Prouincialibus ſæpiſſimè ſponteque delatum fuiſſe, ideoque accepiſſe ab illis potius quam ſe exegiſſe omnibus iuſtè videri poſſe. Ipſi enim iniquum putabant defunctorum bonis multis territoriis diuiſis cogendos hæ-

In pleriſq; Regiſt. Morton fol. 208. Peckam. fol. 144. & 150

redes ad tam varia tribunalia, certius atque iuſtius conſultum eſſe tam hæredibus quàm legatariis atque creditoribus in vno foro quàm in pluribus litigare. Illos deinde ne Suffraganeos certis teneri legibus, in ſua autem Prouincia ſuæ ſolius poſt Principum eſſe poteſtatis æquum & bonum legibus permiſcere, illorum defectus non in facto ſolùm ſed in iure à ſe ſupplendos & adiuuandos. Illorum Iuriſdictione litium multitudinem in propoſitis cauſis creſcere, & in infinitum deduci, ſua verò minui & amputari, Non ſe iniuriam illis facere, qui ſuo tantùm iure, quod ſumma æquitate nititur, vtatur. Hęc crebro repetita multiſq; annis agitata controuerſia contra Epiſcopos, ſecundùm Metropolitanum tandem definita deſiit.

Ex Archiuis

Vniuſcuiuſq; autem Epiſcopi defuncti bona vel ſecundùm eius tabulas adminiſtranda committit, ſi teſtatus deceſſerit, vel ſine tabulis, ſi inteſtatus, etſi illius ſingula bona vnius Iuriſdictionis ambitu contineantur.

Hæc & alia permulta Cantuarienſi ſedi indulta priuilegia iuraq; conſuetudine quæſita, etſi quædam contrariis legibus ſublata ſint, pleraq; tamē priſtinam vim ac firmitatem retinent.

Nam inclytiſſimu. Henricus.8.Rex An.Dom. 1534. excluſa & exacta ſuo Regno tot annis vſu capta authoritate Papali, & fucato illo Monachiſmo eiecto (qui vt in ſequenti patebit hiſtoria, perpetuum fuit omnium Principibus cum Clero interiectarum turbarum ſeminarium) multiſq; Papalibus ceremoniis deletis, Cantuarienſis ſedis Prærogatiuam, lege tam ſuo quàm totius populi conſenſu lata ſtabiliuit, totumq; illud legum rigorem mitigandi ius quod diſpenſare dicitur, quod vſucapione ſibi Romanus Pontifex vendicauit & vſurpauit, in Archiepiſcopum Cant. ſimili lege lata tranſtulit. In qua lege cautum eſt ne præter diuina, Regiſque atq; Regni auita iura Cantuarienſis quicquā decerneret.

Hanc igitur tam latè patentem Iuriſdictionem vt abſolueret, fora varia, & tribunalia ordinauit, quæ Doctis peritiſq; iudicibus, aduocatis, procuratoribus, ſcribis, notariis, & actuariis ad cauſas agendas & iudicia reddenda parauit ac inſtruxit.

Conſiſtor. Cantuar.

Primum & antiquiſſimum Cantuarienſis Archiepiſcopi conſiſtorium, Alma curia de Arcubus London vulgariter appellatur. Nomen a Templo Beatæ Mariæ Londini dedicato, cuius culmen ad ſimilitudinem intenſi arcus in ſummo curuatum & quaſi aduncum eſt, dicitur ſumpſiſſe. Iudex qui huic conſiſtorio præeſt, Decanus de Arcubus, vel officialis almæ curiæ Cantuarienſis de Arcubus nuncupatur. Decanus autem à quarundam in Londinenſi ciuitate Parochiarum, quæ à Iuriſdictione Londinenſis Epiſcopi exemptæ, & Cantuarienſi Archiepiſcopo ſubiectæ ſunt numero 13. qui decanatum conſtituit, dictus eſt. Ex earum Parochiarum numero eſt illa Arcuati templi Parochia, in quo templo hic Decanus, qui eas Parochias regit, pro tribunali ſedet. Huius eſt authoritas ordinaria atque libera, ad omnium in Cant. prouincia appellationes reſcribit nulla antegreſſa cauſæ cognitione, & in illis tuitoriis appellationibus, de quibus ante diximus, is ſolus appellantes tuetur ac defendit. In hac curia duo ſunt ſcribæ ac librarii, qui Regiſtrarii dicuntur. Quorum vnus acta iudicii, iudiciſque decreta ac ſententias in iure ſcribit, hic actuarius appellatur. Alter teſtes in iure prius iuratos ſeorſim ac diligenter examinat & exquirit, eorumque depoſitiones, partiumque ad libellos & allegationes reſponſiones deſcribit, tum omnia iudicii acta, veteraque dictæ curiæ monumenta in ordinem redacta cuſtodit, ideoque Regiſtri ſeu tabularii cuſtos nuncupatur. Aduocatorum in ea curia numerus ſexdecem antiquitùs conſtitutus eſt, ſed pro Archiepiſcopi iure atque voluntate eſt arbitrarius. Hic Doctores legum in celebri aliqua ſtudiorum vniuerſitate ordinantur, antequàm ad hoc tam inſigne tribunal accedunt. Et vt certius atque diligentius Clientibus de iure reſpondeant, antiquitus conſtitutum fuit, vt tam ordine ſacerdotali, quàm beneficiis Eccleſiaſticis animarum curam habentibus, quamdiu in illa aduocatione exercentur, abſtineant. Poſtea verò Regni ſtatuto, in ordinis illius gratiam indultum fuit, vt ab his beneficiis quæ reſidentiam requirunt, aduocationis ſuæ cauſa, inoffenſa ſtatuti ſanctione abeſſe poſſent. Cum ex eo numero quiſpiam vel mortuus fuerit, vel ordinem deſeruerit, Cantuarienſis Archiepiſcopus literis commiſſionalibus ad Decanum miſſis alium deſignat. Is die aliquo iuridico in Aduocatorum cœtu, à duobus aduocatis ad Decanū pro tribunali ſedentē deducitur. Illi Decano porrigūt Archiepiſcopales literas, quibus publicè perlectis, inaugurandum Doctorem laudant, moribus adeò commodis, iuriſque tanta peritia affirmant, vt in ſuum numerum aſciſcendum putent, Id à Decano fieri petunt: qui iuramentum ei defert de authoritate Regia

agnoſcenda,

agnoſcenda, de fideli aduocatione & patrocinio, de grata defenſione pauperum, & de licita luſtaq; Cantuarienſis Archiepiſcopi & Eccleſiæ iurium, libertatum, priuilegiorumque propugnatione atque tuitione. Quo iuramento publicè præſtito, Decanus hunc nouitium dictæ curiæ Aduocatum pronunciat, eique in aduocatorum ſubſelliis locum à dextris vel ſiniſtris ſuis aſſignat. Ad hunc locum à duobus illis aduocatis deducitur. Statimq; Decanus nodoſam aliquam & controuerſam in iure quæſtionem, de qua in vtramque partem dici poſſit, proponit. Decanus ipſe in vtramque partem diſputat, cumque perorauerit, expectat noui Aduocati ſententiam. Huic dicere incipienti imponitur à Decano ſilentium. Hoc ſilentium anno durat, in quo nouus aduocatus taciturnus peneq; mutus reliquorum aduocatorum auditor, in Archiepiſcopali foro ſedet. Doctores ſeu aduocati huius fori prioritatis ſuæ ordine, amictu doctorali in ſuperioribus ſedent ſubſelliis, Decano iudici in exponendis clientium ſuorum deſideriis reuerenter aſſurgunt, Decanumq; diebus iuridicis bini prioritatis ſuæ ordine ſubſequentes, à ſuo Collegio ad Conſiſtorium ducunt atq; reducunt. In eadem curia Procuratores decem litigantium cauſas tractant, Hi de rei controuerſæ facto litigant, iudicemq;, ac ſcribam ſimilibus quibus legum bacchalaurii amicti veſtibus penè circumſtant, nam Aduocatorum ſubſellia paulò ſunt à ſede iudicis remotiora. Illi libellos, reſponſiones, materias, allegationes aut iam conceptas iudici tradunt, aut ſcribæ dictitant, quotiesq; de iure ambigitur, procurator clientis ſui aduocatum inuocat. Is aſſurgens de iure rei diſſerit, ſi ab alterius partis aduocato contradictum ſit, & ſit in ambiguitate difficultas, quæ ſtatim à iudice explicari nequit: Iudex eam litem in alium diem refert, monetq; aduocatos, vt ad proferenda & enucleanda de ea quæſtione in die conſtituto ſibi adſint. Eo facto in lite progrediuntur. Procuratores idem iuramentum præſtant, cum in eum ordinem aſcribuntur, quod Aduocati, eoſq; cum iudice ad forum accedentes ab eoque decedentes ſequuntur. His non licet ſine aduocatorum conſilio cauſas aſſumere, aut de iure, quod imperitè & temere ſæpè faciunt clientibus reſpondere, illique perinde ac aduocati ſermone vtuntur latino, ſi quis ſecus fecerit, indicta illico à Decano pœna plectitur. Prima huius fori inſtitutio ac origo, aut monumentis tabulariisq; deletis ac amiſſis, aut librariorum negligentia incerta eſt. Sed conſtat eſſe peruetuſtam; Nam Alexander. 3. qui Romanus Pontifex fuit, Henrico ſecundo regnante ad Decanum de Arcubus reſcripſit. Et Robertus Kilwarbeius Cantuar. Archiepiſcopus, qui ſedit Anno Domini 1272. abrogatis veteribus & obſoletis illius curiæ legibus nouas condidit.

Proxima huic & quaſi vterina adeoque gemella curia, Cantuarienſis Audientia nũcupatur. Hæc omnes etiã Prouincialium querelas, cauſas & appellationes recipit. Sed illa antiqor atq; nobilior cẽſetur. Nã hu9 origo hæc fuit, quod plurimas cauſas Archiepiſcopus ipſe extra forũ domi definiuit, de quibus antequàm prõũciaret, peritis in iure doctiſque viris, quos Auditores ſuos nominauit, diſcutiendas commiſit. Itaque hæc Domeſtica penè fuit & familiaris Archiepiſcopi curia, & cauſarum auditores eum vbique ſequuti ſunt. Finitimus & coniunctus his quondam fuit Archiepiſcopi Cancellarius, qui ea quæ contentioſæ iuriſdictionis non erant, ſed officii meri, gerebat. His duo ſcribæ ſeu tabelliones inſeruiebant. Cancellario Principalis Archiepiſcopi Regiſtrarius, qui acta meri officii ſcriptis ac monumentis mandabat: Alter cauſarum curiæ audientiæ actuarius dictus eſt. Quæ duo munera à duobus adhuc diuiſa & diſpertita adminiſtrantur. Sed Cancellarii & Auditorum officia in vnum diu collata ſunt, qui in Eccleſia Paulina & Londinenſi Conſiſtorio iudicia dat. Huius tribunal ab eiſdem Aduocatis & Procuratoribus, quibus Arcuata curia frequentatur, aliis enim permiſſum non eſt in propoſitis ibi cauſis verſari. Eademq; iura atq; conſuetudines vtriuſq; curiæ ſunt.

In eodem etiam loco de hæreditatibus ab inteſtato, ſeu teſtamento delatis, deque teſtamentorum atq; legatorum iure ab alio iudice qui Cuſtos, Magiſter ſiue Commiſſarius Cantuarienſis Prærogatiuæ appellatur, iura redduntur. Qui etiam peculiarem habet atq; ſuum ſcribam, qui Prærogatiuæ Cant. curiæ Regiſtrarius vocatur Ab hoc iudice teſtamentorum quæ ad ius Prærogatiuum Cant. (de quo ante diximus) ſpectant inſinuationes, bonaq; inteſtatorum adminiſtrandi commiſſiones decernuntur. Quæ omnia negocia in ædibus Archiepiſcopi à domeſtico iudice olim adminiſtrabantur ſed litium multitudine creſcente ſtata pro his cauſis Londini curia eſt, quæ etſi dignitate inferior ſit, tamen copia & vbertate fructuum cæteras vincit atq; ſuperat. Iidem etiam Aduocati & Procuratores cauſas in hac curia curant, qui in prioribus.

Tandem eiecta prorſus authoritate papali, cum Henricus octauus, vt diximus, iuris Eccleſiaſtici moderationem & æquitatem lege lata in Cantuarienſi Archiepiſcopo poſuiſſet, conſtituta noua curia eſt, cui & iudex præfectus, qui deſideria cognoſcit eorum, qui iuris quandoq; rigidi atq; ſtricti relaxationem petunt, & Regiſtrarius qui conceſſas diſpenſationes in ſcripta refert. Ille Magiſter ſeu cuſtos facultatum, hic earum Regiſtrarius appellatur. Hæc curia quia litigioſa non eſt, in ædibus Archiepiſcopi ſine foro & tribunali plerumq; excercetur.

Habet etiam Archiepiſcopus Cant. in nonnullis Prouinciæ ſuæ Diocæſibus Parochias quaſdam à iuriſdictione Epiſcopali & Archidiaconali quacunq; ſeparatas, ſibiq; peculiares. Quibus peculiares præſunt iudices, qui peculiarium Decani appellantur, quibus etiam peculiares atq; proprii Regiſtrarii adiunguntur. Hæ autem Parochiæ ordine ſecundùm diocæſes ſcriptæ ſequuntur:

Decanatus de Archubus.

In Ciuitat. in Diocæſ. London.

ECcleſia ſancti Vedaſti.
Eccleſia ſancti Dunſtani in Orient.
Eccleſia ſancti Leonhardi in *Caſtchepe.*
Eccleſia S. Dioniſii *Backchurch.*
Eccleſia omnium ſanctorū *Lumberſtreete.*
Eccleſia ſancti Michaelis in *Croked Lane.*
Eccl. beatæ Mariæ Bothaw.
Eccleſia ſancti Michaelis in Riola, aliàs Pater noſter.
Eccleſia beatæ Mariæ Aldermarie.
Eccleſia ſancti Pancraſii.
Eccleſia beatæ Mariæ de Archubus.
Eccleſia omnium ſanctorū *in Bredſtreete.*
Eccl. S. Iohan. Euangeliſtæ *in Maſinſtreete*

Decanatus de Shorham.

In Diocæſ. Roffen.

Eccleſia de Shorhā cū Capella de Otford.
Eccleſia de Eyneſford.
Vicaria eiuſdem.
Eccleſia de Derueth.
Vicaria eiuſdem.
Eccleſia de Ferningham.
Vicaria eiuſdem.
Eccleſia de Bexle.
Vicaria eiuſdem.
Eccleſia de Earde.
Eccleſia de Northflette.
Vicarra eiuſdem.
Eccleſia de Mepham.
Vicaria eiuſdem.
Eccleſia de Clyne.
Eccleſia de Grean.
Vicaria eiuſdem.
Eccleſia de Farleigh.
Vicaria eiuſdem.
Eccleſia de Huntington.
Eccleſia de Peckham.
Vicaria eiuſdem,
Eccl. de Wrotham cum capella.
Vicaria eiuſdem.
Eccleſia de Eightham.
Eccleſia de Seuenocke.
Vicaria eiuſdem.
Eccleſia de Penhurſt.
Eccleſia de Chiddingſtone.
Eccleſia de Haner.
Eccleſia de Gillingham.
Vicaria eiuſdem.
Eccleſia de Braſted.
Eccleſia de Sundreshe.
Eccleſia de Chenening.
Eccleſia de Orpington cum Capella.
Vicaria eiuſdem.
Eccleſia de Heſe.
Eccleſia de Keſtan.
Eccleſia de Halſted.
Eccleſia de Woodland.
Eccleſia de Eaſtmalling.
Vicaria eiuſdem.
Eccleſia de Ifeld.

Decanatus de Croydon.

In Diocæſ. Londoni

Eccleſia de Harrovv.
Vicaria eiuſdem.
Eccleſia de Heſe.
Vicaria eiuſdem.

In Diocæſ. Winton.

Eccleſia de Croydon.
Vicaria eiuſdem.
Eccleſia de Wymberdon.
Eccleſia de Barnes,
Eccleſia de Horſleigh.
Eccleſia de Merſtham.
Eccleſia de Burſtovv.
Eccleſia de Chearlewood.
Eccleſia de Nevventon.
Eccleſia de Cheyham

Decanatus de Bocking.

In Diocæſ. London.

Eccleſia de Bocking.
Eccleſia de Styſted.
Eccleſia de Lachingdon cum Lavvling,
Eccleſia de Sovvthchurch.
Eccleſia de Ashe.

In Diocæſ. NorWicen.

Eccleſia de Hadleigh.
Eccleſia de Ilegh Monachorum.
Eccleſia de Multon.
Vicaria eiuſdem.

Decanatus de Ryſebergh.

In Diocæſ. Lincoln.

Eccleſia de Ryſebergh Monachorum.
Eccleſia de Halton.

In Diocæſ. Oxon.

Eccleſia de Nevvington cum pene.

Decanatus de Pagham.

In Diocæſ. Ciceſtren.

Eccleſia de Pagham cum capella
Vicaria eiuſdem.
Eccleſia de Bergſted.
Eccleſia de Louente.
Eccleſia de Tangemer.
Eccleſia de Slyndon &
Vicaria eiuſdem conſolidat.
Eccleſia omnium ſanct. Ciceſtr.

Decanatus de Terring.

Eccleſia de Terring.
Vicaria eiuſdem.
Eccleſia de Pachinge &
Vicaria eiuſdem conſolidat.

Decanatus de Sowthmalling.

Eccleſia de Maghfeld.
Vicaria eiuſdem.
Eccleſia de Bockſted cum
Capella de Okenfeld.
Eccleſia de Iſefeld.
Eccleſia de Eadburton
Eccleſia de Glynde.
Vicaria eiuſdem.
Eccleſia de Stanmer.
Eccleſia de Frenfeld.
Vicaria de Clyue.
Vicaria de Ryngmer.
Vicaria de Wadehurſt,

In Diocæſ. Ceſtren.

Welley cum ſuis pertinentibus, in Comit. Lancaſt.

Hi

Hi omnes Decanatus & Parochiæ ab Epiſcoporum & Archidiaconorum iuriſdictione liberati, Cantuarienſi Archiepiſcopo ſoli ſubiiciuntur. Præterea mos & conſuetudo Archiepiſcoporum Cantuarienſium ab antiquo fuit & eſt, vt in terris ſuis vbicunq; per Angliam ſint, nullus Epiſcoporum præter ſe ius aliquod habeat, ſed humana ſimul & diuina omnia, velut in propria diocæſi in ſua diſpoſitione conſiſtant.

In Cantio autem, quod ſua propria eſt Diocæſis atq; Iuriſdictio, Conſiſtorium Cantuariæ ſtatuit. Eius præſes Commiſſarius Cõſiſtorii Epiſcopalis Cant. appellatur, qui huius acta excipit, & ſcriptis mandat, Conſiſtorii Epiſcopalis Cant. Regiſtrarius etiam vocatur. Huic commiſſario non omnia generaliter mandantur, ſed quædam in ſpecie delegantur, maioribus & grauioribus cauſis Cancellarii audientiæ reſeruatis.

His itaque Priuilegiis, Prærogatiuis, eminentiis, immunitatibus, tribunalibus atq; curiis Cant. Archiepiſcopi dignitas, tanquàm ſuis numeris perfecta & abſoluta conſtat. Quarum rerum fides ne dubia & incerta ſit, ſciendum eſt ea partim ex Archiuis turris Londinenſis, partim ex domeſticis Archiuis in publica Cantuarienſis ſedis cuſtodia repoſitis fuiſſe deſumpta. Quæ eam vim in ſe habent, vt in ſine aliis probationum adminiculis plenam non legentibus ſolùm, ſed & iudicantibus fidem faciunt. In ipſis namq; crebris Suffraganeorum cum Metropolitano, de Iuriſdictione, luctis & controuerſiis, in quibus Suffraganei ſemper ſuccumbebant, cùm Metropolitanus iuriſdictionem ſuam, & iure primæuo fundatam, & diuturno vſu firmatam, ex his monumentis doceret; negabant Suffraganei ſuorum actorum & regiſtri authoritatem ad id probandum ſatis valere, quia in proprio regiſtro cuſtodita ſcripta, priuata non publica eſſent iudicanda.

Vide i acta ſũ quod Archiepiſcopi Cant. Regiſtrum faciat ex ſe fidem.

At verò cùm & temporis diuturnitas, & actorum frequentia, & à tanto iudice, nempe Metropolitano mandata, & à ſuis officialibus & notariis perſonis publicis diu ſeruata cuſtodia, ſimul iuncta vnius generis, & ſimilia inſtrumenta proferebantur: ob annorum geſtorumq; multitudinem, mandatis authoritatem, adminiſtrantiumq; dignitatem obtinuit Archiepiſcopus, vt ex ſuis Archiuis prolata & edita inſtrumenta, ſiue authentica, & in formam publicam redacta, ſiue priuata in ſolito & conſueto regiſtri loco cuſtodiæ cauſa poſita, ſine alterius probationis ope fidem ex ſe ſtruerent. Itaque Suffraganei, dum eneruare Metropolitani ſui vires ſtuduerunt, ipſi non modò debilitati, ſed & fracti ceſſerunt. Prædictæ etiam conſuetodines, prærogatiuæ, & priuilegia Metropolitanæ ſedi tam firmiter infixæ hærent, vt (niſi aperta lege) tolli & auelli haud poſſint. Itaq; Suffraganei, etſi Metropolitanus tolerantia & conniuentia (quod æquabilitate ſua ſæpè ſolet) iuri ſuo aliquandiù cedat, multaq; remittat, & à Suffraganeis vſurpari, vel longiſſimi temporis tractu ſinat, Archiepiſcopalia tamen iura acquirere ſibi, aut Metropolitanum excludere vel prohibere, propter iuriſiurandi religionem quod ſacrati præſtant, nulla præſcriptione poſſunt. Iuriſdictionis enim ſuæ habenas, & relaxat cum vult, & adducit ad ſe cùm neceſſe eſt.

Vide Regiſtrum Rob. Winchelſey. fol.29.

Nunc Cantuarienſis ſedis Prærogatiua & Priuilegiis ſatis breuiter expoſitis, pauca de ipſa Cantuariæ ciuitate dicamus: deinde ad Gregorium, & Auguſtinum, eumq; ſequutos Cantuarienſes Archiepiſcopos ordine accedamus. In quorum vitis geſtiſq; declarandis, authorum qui illorum temporum ſcripſerint, potiùs quàm elegantioris ſtyli rationem habere conuenit, ne quacunq; etiamſi minimiſſima in re, ab hiſtoriæ veritate deflexiſſe videamur.

DOROVERNIÆ, SEV CANTVARIÆ DEſcriptio.

Cantium, quod amœniſſima & humaniſſima Britanniæ habita ſemper fuit prouincia, ad auſtrum Solemq; Orientem Oceano Germanico; ad aquilonem vbertimo Thameſi fluio, ad Occidentem Surra, ac Suſſexia prouinciis, quas Angli Comitatus appellant, cingitur. Hæc & agrorum feracitate fœcunda, populoque generoſo ac potenti referta, plures vrbes, villaſq; in locis, ob aquas & ſyluas vicinas humanæ habitationi commodioribus condidit, & ob maritimos portus, quos multos habet peregrinorũ conſuetudine, Galliæq; vicinitate magis ..., quam reliquæ huius Inſulæ regiones à ſcriptoribus perhibetur. Quibus item rationibus, & moribus cultior, & opibus ditior iure exiſtimatur.

Durovern. aquæ ex aliàs Labens. Huius regionis antiquiſſima ciuitas nunc appellatur Cantuaria. Nam Ptolomæus Durranennum nominat: deinde ſequentibus ſeculis immutato populi idiomate, nunc Daruernum, nunc Durouernum, nunc Dorobernia, nunc Dorobrinia, nunc Dorouernia, *Girald. Cābrenſ. lib. 2.* dicta fuit: quæ conſimilia nomina, ab antiquo Britannico vocabulo Dwr / quod aquam ſignificat, deducta fuiſſe hinc quidam coniiciunt, quòd fluuius qui eam præterlabitur, *Aliter Durr.* antiquitus Dirr / nunc *Stowr* appellatur: indeque vicus per eum extenſus, Stowrſtreat / etiamnum dicitur. Cantuariæ autem nomen a Saxonibus, qui fugatis Britannis Cantium tenebant, impoſitum hac origine fuit. A Rudibraſio prudentiſſimo Britannorum Rege hæc Cantiorum celeberrima Ciuitas, ante Chriſti incarnationem. 890. condita, ab eoq; Caer / Kent / id eſt, Cantiorum ciuitas dicta eſt, quia iura hîc Cantiis dari, iudiciaq; *Aliter Cantgaret.* exerceri ſolebant. Itaque aduentu ſuo Saxones eandem Cantwarabirige / id eſt, Cantio- *Aliter Per.* rum virorũ curiam, appellabãt: Wara enim Saxonicè, pluralis eſt numerus Wer / quod virum ſignificat: Birige autem eadem lingua iudicii locus, tribunal, ſeu curia eſt ab illa prima nominis nota paulatim Anglica voce ac Canterburie: Latina omiſſis duabus vltimis ſyllabis ad Cantwara, deindè Cantuaria deuenit: quæ omnibus eam ciuitatem ſermone denotantibus, iam in vſu eſt.

Quidam hanc ciuitatem eam eſſe putant, quæ in extremo Cantii promontorio, excelſa arce portuq; celebri dicitur Douerum, à quo ad Caletum maritimum ex altera parte in Gallia oppidum ſecundis ventis ſpirantibus, quatuor horis breuiſſimus fit traiectus. Quos ſimilitudine nominis deceptos ac perturbatos errare perſpicuum eſt. *Munſter. Paulus Iouius.* Ptolomæus enim Duraruennum mediterraneam eſſe ſcribit Cantii ciuitatem, non marittimam. Deinde Beda Iuſtum ab Auguſtino in ea Cantii ciuitate Epiſcopum ordinatum, ſcribit, quæ à Dorouernia 24 ferè paſſuum millibus ad occidentem diſtat, Quæq; à primo eius conditore Roff. Roſeceſtria dicta fuit. Qui locorum ſitus & diſtantia illorum errorem arguit. Abeſt enim a Douero Roffa triginta duobus paſſuum millibus, ab eoquè ita iacet, vt in ſeptentrionem magis quàm in occidentem ſpectet. Cantuaria autem duodecim miliaribus mari abeſt, teſteq; Ptolomæo ſub lõgitudine gradus 21. Huc Hengiſtus & Horſa Saxonum duces à Vortigerno Britannorum Rege opem ſibi contra Pictos laturi, acciti appulerunt, qui eiectis poſtea Britannis ciuitatem pariter totamq; Prouinciam tenuerunt. *Beda. Florileg.* Deinde cum Cantium ab vno Rege regeretur, fuit hæc ciuitas illius Regni Metropolis. Cumq; Auguſtinus in Angliam ad Ethelbertum Cantii Regem accederet, caput Imperii Regis Ethelberti dicebatur. Hanc muro cinctam Auguſtino Ethelbertus cum Regalibus iuribus priuilegiisq; donauit, ipſe vero Raculuer receſſit, ibiquè palatium ſibi ſtatuit: ſed Auguſtinus in ea ſedem Archiepiſcopalem primò ſtatuit, cuius celebritate atque fama totius regni ac Imperii Anglicani Metropolis deinceps ſemper floruit. Templum autem ante Saxonum Imperium a Romanis quondam extructum fuit Cantuariæ, Saluatoris nomini dedicatum, quod ad Auguſtini tempora parietibus atq; tecto integrum extabat.

QVA OCCASIONE AVGVSTINVS A GREGORIO IN *Angliam miſſus eſt.*

Pontificii qui primam in Anglia Euangelii ſationem ſibi acceptam ferri cupiunt, tradunt de Auguſtini huc à Gregorio mittendi occaſione ſuis annalibus non indignam fabulam: In vſu tùm Romanis fuiſſe formoſiſſima mãcipia abducta ex Anglia in foro publicè vendere. Quæ Gregorius tùm Presbyter Romanus cum eò fortè tranſiſſet conſpicatus, & venuſtatem tantam admiratus, eorum vicem fertur doluiſſe, quòd tam præclarum hominum genus verum Deum ignoraret. Moxq; de Gentis nomine quæſiuit, cui reſponſum eſt quod Angli vocarentur: & rectè inquit, nam & angelicas habent facies, & tales Angelorum cœleſtium decet eſſe cohæredes. Deinde de qua illius gentis prouincia exiiſſent: cui quod ex Deira borealis eius regionis prouincia exiiſſent, reſponſum eſt.

At ille prouinciæ nomini alludens, perinde atque gentis feciſſet, bene inquit Deiri, id eſt de ira Dei eruti, & ad miſericordiam Chriſti vocati. Vltimò de illius Prouinciæ Regis nomine interrogauit, cumquè accepiſſet quod Elle diceretur. Alleluia (inquit) laudem Dei creatoris illis in partibus oportet cantari. Itaq; ſuſcepto papatu nihil ſibi prius faciendum duxit, quàm tam pulchram & candidam gentem in Chriſtianã vocare ſocietatem, eaq; de cauſa Auguſtinum cum ſua potentia in Angliam deſtinauit.

Sed

Sed Pontificiorum hiſtoria tantis mendaciis referta & aſſueta ſemper fuit, vt ne verum quidem aliquid enunciare niſi permiſta vanitate potuit. Vt enim concedamus Auguſtinum huc miſſum à Gregorio, tamen neq; hanc fuiſſe legationis ſuæ cauſam, eamq; non gratuitam à Gregorio & Auguſtino, ſed ab ipſis Anglis Euangelii deſiderio expetitam, locupletiorem quàm ipſum Gregorium teſtem proferre debemus neminem. Cum enim Auguſtinus & Romani vulgari ſermone neque ad verbum declarandum, neque ad vllam vitæ conſuetudinem cum Anglis loqui potuiſſent; ſcripſit Gregorius duas literas; vnas ad Theodoricum, & Theodebertum Francorum Reges; alteras ad Brunigildam reginam, in quibus rogauit, vt Auguſtinum in eo munere peragendo iuuarent. Quarum literarum verba, quæ de hac re mentionem faciunt, duximus inſcribenda.

Epiſtola 58. & Epiſt. ſeq. ex Regiſtro Epiſt. Greg.

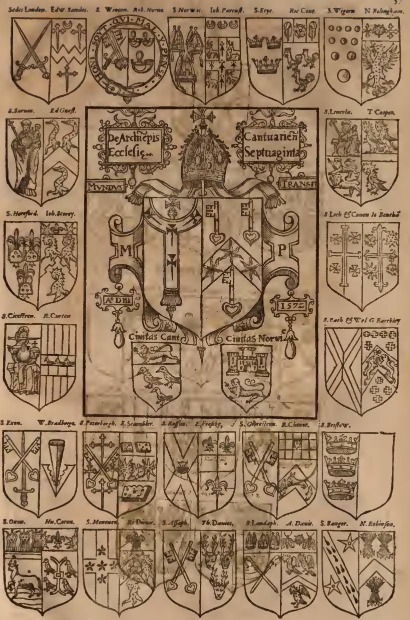
Peruenit ad nos Anglorum gentem ad fidem Chriſtianam Deo miſerante deſideranter velle conuerti, ſed Sacerdotes tui è vicino negligere: & deſideria eorum ceſſare ſua adhortatione ſuccendere. Ob hoc igitur Auguſtinum ſeruum Dei præſentium portatorem, cuius zelus & ſtudium nobis eſt cognitum, cum aliis ſeruis Dei præuidimus illuc dirigendum. Quibus etiam iniunximus, vt aliquos ſecum è vicino debeant presbyteros ducere, cum quibus eorum poſſumus mentes agnoſcere, & voluntatem admonitione ſua (quam Deus donauerit) adiuuare, &c.

IN ALTERA AD BRVNIGILDAM EPISTOLA.

INdicamus ad nos perueniſſe Anglorum gentem Deo annuente velle fieri Chriſtianam: ſed Sacerdotes qui in vicino ſunt paſtoralem erga illas ſolicitudinem non habere. Quorum ne animæ in æterna damnatione valeant deperire, curæ nobis fuit præſentium portatorem Auguſtinum, &c.

Iam verò ſi quod Gregorius ipſe teſtatur, Chriſtianam religionem Angli deſiderauerunt; vtrum ex Auguſtini & Romanorum prædicatione, quorum eis vox adhuc ne audita fuit, poſtea intelligi non potuit: an ex veteribus Britannorum ſcintillis & monumentis ne adhuc quidem penitus deletis & extinctis; credibilius eſt hoc eis deſiderium inceſſiſſe. Nam a vicinis ſacerdotibus adiuuari eos non potuiſſe narrat ipſe Gregorius. Fortaſſe non minus ob Britannos tam perfidè & crudeliter exactos, quàm ob tam immania & funeſta inter ſe bella, quibus nullis ſeruatis pactionibus ſe inuicem infeſtabant, & quòd adduci ad fœdera conſeruanda, & Britannorum iniurias reſarciendas Chriſtiana ſuaſione non potuerunt; ideoquè vt indignos Chriſtiana communione fuiſſe in tanto peccato & iniuria deſertos. Quod ſi Auguſtinus aduentu ſuo aggreſſus eſſet, eiq; ablata reſtituere ſuaſiſſet, vt eum digniſſime & in perpetuum Lælandus notauit, non Ethelberti Regis acceſſiſſet Regiam, ſed ad Monachiſmum reiectus in Anglia nihil profeciſſet. Illa verò eos in Britannos crudelius ſæuire docuit, ſed videamus quam Chriſtianam fidem in Anglorum animos aduentu ſuo ingenerauit, ſecum ne allatam Roma, an à Britannis acceptam traditamq; domi priùs. Etenim ſi Paulo gentium Doctori credimus fidem ex auditu, & auditum ex nunciatione verbi Dei ad nos peruenire; quomodo ab hoc non intellecto accipere fidem potuerunt. Deinde Beda qui nihil homini detraxit, enumeratis quæ fecit ac inſtituit cæteris, de prædicatione ſua ne verbum quidem facit. At baptizauit vno die multa hominum millia, qui baptiſmus aut inuerſus ac reciprocus fuit, aut hi quos baptizauit, non à ſe erant ſed ab aliis ante ad fidem conuerſi. Iohannes qui Iudæis primus baptizauit, venit prædicans, nec à baptiſmo ſed à prædicatione, & nũciatione Euangelii exorſus eſt. Hoc Auguſtinum in Anglia feciſſe quis ſcriptor vnquam prodidit, facere non potuiſſe docent Epiſtolæ Gregorianæ. Ceremoniarum profectò fuit hic, Romanorumq; rituum non Chriſtianæ fidei, aut diuini verbi Apoſtolus Anglis, eoſquè Romanos ac Pontificios, potius quàm Chriſtianos aut Euangelicos agere docuit. Id quod ex veteribus ipſorum Saxonum legibus & prædicationibus ante Auguſtini huc aduentum emiſſis ac diuulgatis, diuinaq; prouidentia etiam idiomate iam diu obliuione deſueto, & in aliud tranſlato conſeruatis, nuperq; ad refellendum hũc primum pontificiorum de Auguſtino errorem repertis atq; editis probatur luculenter. Primum enim pontificiam in Euchariſtia tranſubſtantiationem, inanemque corporis præſentiam negant, ac Euchariſtiam ter ad minus toti populo diſtribuendam in vtroque Panis ac Vini genere, tam ad ſanguinis quam ad corporis Dominici cõmemorationem ſtatuunt, tum ſanctas ſcripturas etiam à laicis ſedulò ac exquiſitè ad animarum ſuarum ſalutem

ſcrutandas, à quibus etiam orationem Dominicam, Symbolum Apoſtolorum, & Decalogum firmiter materna lingua teneri memoria oportere, eademq́; à ſacerdotibus etiam promptè ac memoriter dicenda, Euangeliaq́; populo perlegenda vulgari ſermone. Hic mos vſque ad Normannorum victoriam in Anglia durauit, & quia paulatim idioma tum cœpit immutari, Euangelia paulò poſt Normannorum aduentum ante Wicliffi tempora in vulgarem ſermonem iterum traducta ſunt. Præterea ſimulachra non eſſe colenda docebant, neque clericis interdicta iure diuino coniugia, qui etiam nuptiis non obſtantibus adminiſtrabant ſacra, nec ad cœlibatum ſe voto vllo aut profeſſione aſtringere volebant. Ad extremum legum de Eccleſiaſticis cauſis negotiisq́; ferendarum poteſtatem eſſe penes Principes cum Parlamenti authoritate & conſenſu, eoſquè Dei Vicarios eſſe iure, maximáq́; Chriſtianæ Eccleſiæ curam habere debere affirmabant. Quæ quidem antiqua veteris Eccleſiæ Britannicæ dogmata, diuq́; poſt illas Romanas præfecturas ab ipſis Saxonibus retenta quàm ſint verbo Dei, ac hodiernis huius regni inſtitutis conſentanea, & à Romanis diſcrepantia, omninoq́; contraria & abhorrentia, videre ſi velint clariſſimè poſſunt omnes, præſertim hi qui antiquitatem in ſacris rebus tanquàm ducem ſequuntur, quiquè non æternitatis, ſed temporis momentis, & prioribus ac poſterioribus ſeculis atque æuis iſta definiri volunt. Auguſtinum autem ex his de quibus tam acriter hoſtiliterq́; cum Britannis contendebat, in quibus pauca de doctrina Chriſtiana, ſed de Romano dominatu & potentia, ac pontificiis ritibus decertabat, ceremonioſum (vt ita dicā) magis quàm religioſum fuiſſe ex eius vita inferius deſcripta patebit, in qua copioſè ſuoq́; magis loco explicātur ea, quæ ad hūc videntur pertinere. Iā vt ad illam fabulā, à qua digreſſi ſumus redeamus. Si Gregorius Auguſtinū ad Deiros Elláq́; illorum Regem mittere ſtatuiſſet, cur Cātuariam potius quàm illuc appulſus cum Ethelbertho cōſedit, nec ad illos profectus eſt. Homo mollis atq́; Monachus, humanitate Regis Ethelberti in Cantio gente fructuoſa & perbenigna, tantis affectus honoribus, ab aquilonaribus Deirorum regionibus pruinoſis atq́; ſæuis eadem ductus humanitate retentus eſt. Ita Chriſtianitatem & inſtitutum Gregorii, vicit humanitas Auguſtini.

Sedes London. Edw. Sandes.
S. Winton. Rob. Horne.
HONI SOYT QVI MAL Y PENSE
S Norwic. Ioh. Parcuſt.
S. Elye. Ric Coxe.
S. Wigorn N Bolingham.
S. Sarum. Ed Gueſt.
De Archiepis Eccleſie
Cantuarien Septuaginta
MVNDVS
TRANSI
M
P
Aº Dni
1572
Ciuitas Cant
Ciuitas Norwic
S. Lincoln. T Cooper
S. Hereford. Ioh. Scorey.
S Lich & Couen To Bentha
S. Ciceſtren. R. Curtes
S. Bath & Wel G Barckley
S. Exon. W. Bradborne.
S. Peterborgh. E. Scambler.
S. Roffen. E. Fregheg,
S. Gloceſtren. R. Cheney.
S. BriſtoW.
S. Oxon. Hu. Coren.
S. Meneuen. Ri Dauis.
S. Aſſaph. Th. Dauies,
S. Landaph. A. Dauis.
S. Banger. N. Robinſon.

Sedes Eborac. Edm Grendall.

S Dunelm. Ia. Pilkyngton. S.Caſtren. W.Dewnam. S.Carliel. Ri Barnes.

Mortui ex vtraq; prouincia.

S Eborac. T.Yonge. S.Bangor. R Mereck. S Landaph. A Dunſtn.

S Ciceſt. W.Barlowe. S Exon. W.Alleye. S.Carliel. Io.Beſt.

S.Oxon. H.Coren. S.Sarum. Ioh.Iuell.

In prouincia Cant.

Academia.	Diocæſis.	Nomen.	Grad.	Ordo.	Patria.	Ætas.	Cõſecratio & Confirmatio
Cantabr.	Cantuar.	Matth. Parker.	Th.D.	Præsb Secu.	Norwich.	LXI.	1559. Decemb. 17.
	Cicestren.	Will. Barlowe.	Th D.	præsb. Regu.	Eſſex.	LX.	Conf. 1559. Dec. 20.
Cãtab.	Londonen.	Ant. { Kitchin. Dunſton.	Th D.	Præsb. Regu.		LXVIII.	1545. 3. Maii.
Cant.	Herefordon.	Ioh. Scorey.	Th Bac.	Præsb. Regu.	Norfolcien.	XLVII.	Conf. 1559. Dec. 20.
Cant.	London	Edm. Grindal.	Th Bac.	præsb. Secul.	Cumbrien.	XL.	1559. Dec. 21.
Cant. Ox.	Elyen.	Rich Coxe.	Th D.	Præsb. Secul.	Buckingham.	LX.	1559. Dec. 21.
Cant.	Wigorn.	Edw Sandis.	Th D	Præsb. Secul	Lancaſter.	XLIIII.	1559. Dec. 21.
Oxon.	Bangor.	Rowl Merick.	LL.D.	Præsb. Secul	Wallicus.	LIV.	1559. Dec. 21.
Oxon.	Meneuen.	Tho Yonge	LL.D.	Præsb. Secul.	Wallicus.	LIII.	1559. Ian. 2.
Ox. Cant.	Lincoln.	N Bolingham.	LL D.	Min. Secu.	Wigorn.	XLVIII.	1559 Ian. 21.
Oxon.	Sarum.	Ioh. Iuel.	Th.B.	Præsb Secul.	Deuonien.	XL.	1559. Ian. 21.
Oxon.	Aſſaph.	Ric. Dauids.	Art. M.	Præsb Secul.	Wallicus.	L.	1559. Ian. 21.
Cant.	Roffen.	Ed Gueſt.	Th.B.	Præsb. Secul.	Ebora.	LI.	1559. Ian. 21.
Cant.	Bath & Wel.	Gil Barckley.	Th.B.	præsb Secul.	Lincoln.	LII.	1559. Mar. 24.
Oxon.	Lich & Couen.	Ioh. Bentham.	Art. M.	præsb. Secul.	Ebora.	XLVI.	1559. Mar. 24.
Cant.	Exon.	Will. Alley	Art. M.	Præsb. Regu.	Barckeshire.	L.	1560 Iul. 14.
Oxon.	Norwic.	Ioh Parcuſt.	Art. M.	Præsb Secu.	Somerſet.	L.	1560. Sept. 1.
Cantir.	Peterborg.	Rob Horne.	Th.D.	Præsb Secu.	Cumbrien.	XLVI.	1560. Dec. 16.
Cantu.	Winton.	Ed Scambler.	Th.D.	Præsb. Secul.	Lancaſter.	XLII.	1560 Ian. 16.
Oxon.	Meneuen.	Ri Dauids.					Conf. 1561. Maii.
Oxon.	Aſſaph.	Th Dauids.	LL D.	præsb Secul.	Wallicus.	XLIX.	1561. Maii. 26.
	{ Gloceſtr.	Ric. Cheneo.	Th.B.	præsb Secul.	London.	XLIX.	1562. April. 19.
Cantab.	{ Briſtol.	Idem Richard cõmendatorius.					
		Hug. Dauids.	LL.B.	præsb Secu.	Wallicus.	LVIII.	1566 5. Maii.
Oxon.	Landaph.	Nic Robinſon.	Th.D.	præsb Secu.	Wallicus.	XLII.	1566. 20. Octob.
Cantu.	Bangor.	Hug. Caren.	LL.D.	præsb Secu.	Weſtmerland.		Conf. 1567. 14. Oct.
Oxon.	Oxon.	Ri. Curteis.	Th.D.	Præsb. Secul.	Lincol.	XLVIII.	1570. Maii 20.
Cantu.	Ceſtren.	Ni Bolingham.					Conf. 1570. Ian. 26.
Oxo Cant.	Wigorn.	Th. Cooper.	Th D.	Præsb. Secul.	Oxon.	LI.	1670. 24 Feb.
Oxon.	Lincoln.	Will. Bradbrige.	Th.D.	præsb Secul.	Lond.	LIV.	1570 18 Mar.
Oxon.	Exon.	Edw. Sandes.					Conf. 1570 13. Iul.
Cantu.	London.	Ed. Gueſt.					Conf. 1571. 24. Dec.
Cant.	Sarum.	Ed Freak.	Th.D.	præsb. Secul.	Eſſex.	LVI.	1571. 9. Mar.
Cantu.	Roffen.						

In prouincia Eboracenſi.

Oxon.	Ebor.	Tho. Yonge.					Conf. 1561. Feb. 25.
Cant.	Dunelm.	Ia Pilkington.	Th.B.	Min. Secu.	Lancaſter.	XLV.	1561. Mar. 2.
Oxon.	Ceſtren.	Wil. Downham.		Præbs Regu.	Hereford.	L.	1561. Maii 4.
Oxon.	Carleol.	Iohan. Beſt.		Præsb. Secu.	Eboras.	XLVIII.	1561. Mar. 2.
Cant.	Ebor. electus	W. Main.	LL. D.	Præsb Secul.	Suffolc.	LIII.	Non Conſecratur.
Cant.	Eboras.	Edmund. Grindal.					Cõf. 1570. Maii 22.
Oxon.	Carleol.	Ri. Barnes.		Præsb. Secu.	Lancaſter.	XLIII.	

NOMINA EPISCOPORVM BRITANNIÆ DESCRIPTORVM IN HOC LIBRO.

VI. *A Deo datus fol.* 52
XXIX. *Agelnothus* 54
XXVI. *Aluricus* 90
XXIV. *Athelgarus* 90
XXXIV. *Anshelmus* 115
XIV. *Athelardus* 63
XX. *Athelarus* 76
XVIII. *Athelredus* 37
I. *Auguſtinus* 37

B.

XL. *Baldwinus* 141
VIII. *Birthualdus* 55
XLVI. *Bonifacius* 173
XII. *Bregwinus* 61

C.

XVII. *Celnothus* 69
XI. *Cathbertus* 59

D.

VI. *Deus dedit* 58
XXIII. *Dunſtanus* 75

E.

XXX. *Edſinus* 95
XXVII. *Elphegus* 91

G.

XXXVI. *Gulielmus* 125
LXVII. *Gulielmus Warhamus* 31

H.

LXI. *Henricus Cicheley* 276
LXVI. *Henricus Deneus* 300
V. *Honorius* 30
XLII. *Hubertus Walt.* 146

I.

XIII. *Iambertus* 62
LXIII. *Ioann. Kempe* 289
LXV. *Ioann. Morton* 296
XLVIII. *Ioann. Peckam* 192
LIII. *Ioann. Offord, vel Vfford.* 237
LXII. *Ioann. Stafford.* 286
LII. *Ioann. Stratford.* 220
LV. *Iuſtus* 51

L.

XIII. *Lambertus* 62
XXXIII. *Lanfrancus* 110
II. *Laurentius* 49

XXVIII. *Lwingus* 93

M.

III. *Mellitus* 50

N.

X. *Nothelinus* 58

O.

XXII. *Odo Seuerus* 76

P.

LXX. *Parker. Matth.*
XIX. *Plegmundus* 74

R.

XLI. Reginaldus 145
LXIX. Reginaldus *Polus Cardinalis* 344
XXXIX. Richardus 138
XLIV. Rich. *Magnus* 162
XXXI. Robertus 96
XLVII. Robertus de Kylwarbi, *ſiue de* Kylwerdeby 188
XLIX. Robertus Wnckelſee. 199
XXXV. Rodulpus 123

S.

XLV. *Sanctus* Edmundus 164
LV. *Simon Islippe* 243
LVI. *Simon Mepham* 216
XXV. *Siricius* 90
XLIII. *Stephanus* Langton 154
XXXII. *Stigandus* 107
LVIII. *Simon Sudbury* 254

T.

IX. *Tatwinus* 58
LX. *Thomas Arundel.* 270
XXXVII. *Theobaldus* 126
VII. *Theodorus* 53
XVI. *Theologildus* 69
LXIV. *Thomas Bourgchier* 292
XXXVIII. *Thomas Becket* 128
LIV. *Thomas Bradwardyn* 242
LXVIII. *Thomas Cranmerus* 326

W.

L. Walterus Raynold. 211
LIX. Wilhelm *Courtnay* 265
LVII. Wilhelm. Wiſleſey 252
XXI. Wilfelmus 76
XV. Wilfredus 68

AVGVSTINVS.

ANNO Mauritii Imperatoris 14. qui fuit annus Domini. 596. & poſt appulſum Anglorum in hanc Britanniæ Inſulam. 150. mittitur in Angliam Auguſtinus à Gregorio Pontifice Romano, vt collapſam iam & penitus deletam, in ea Inſulæ parte, quam Angli occupauerant, Chriſti religionem inſtauraret. Acceptis igitur Comitibus circiter quadraginta Auguſtinus, iter in Angliam aggreditur. Cum verò aliquantum itineris confeciſſent, & ad ipſam Regionem propius accederent, quò commodius ſuſceptum opus peragerent, de ipſius populi moribus, natura, & indole à finitimis perquiſiuerunt: reſponſum eſt, gentem eſſe immanem, bellicoſam, & intractabilem.

Quo audito, re inuicem deliberata, in propoſito pergere pertimuerunt. Auguſtinum ergo domum remittunt, qui ſuppliciter à Pontifice peteret, vt ipſis ab itinere tam periculoſo, bona cum venia liceret deſiſtere.

Re cognita, Gregorius obnixè cum Auguſtino agit, vt ad ſocios redeat, exponit ei, quam foret opus illud Deo gratum, ipſis honorificum, Anglis ſalutare, ſimulque literas etus argumenti ipſi Auguſtino ad ſocios dat. Acceptis literis animos recolligunt, ſeſe inuicem confirmant, iter redintegrant. Acceperat etiam literas Auguſtinus ad Etherium Arelatenſem Archiepiſcopum, in quibus eum rogat Gregorius, vt Auguſtinum humaniter exciperet, vt in hoc Britannico negocio ipſum conſilio auxilióq; iuuet. Harum & ſuperiorum literarum forma extat in Eccleſiaſtica hiſtoria Bedæ Lib. 1. ca. 23. Iam verò idioma Anglicanum Romanis erat incognitum, & propterea per interpretes agi oportuit: & quia Anglis cum Francis propter vicinitatem iamdiu erat commercium, adſciſcit ſibi aliquot Francos Auguſtinus, qui interpretum munere fungerentur. Paratis omnibus nauem conſcendunt, ventis vela dant, Angliam rectà contendunt, & ad Inſulam Cantii, quæ Tanatos dicitur, nauem appellunt. *Beda.*

Egreſſi in littus, Auguſtinus, (qui cæteris in hoc negocio à Pontifice præficiebatur) aliquot ex Comitibus ſuis, cum interpretibus Gallis, ad Ethelbertum Anglorum Regem mittit. Hi poſtquam ad Regem admiſſi ſunt, quæ illis mandauerat Auguſtinus, Regi exponunt: veniſſe aliquot Roma viros, qui ad illum & vniuerſum populum Anglicanum lætum habeant & ſalutare nuncium, cui ſi velint obtemperare, æterna in cœlis vita cum Deo viuo & vero potirentur.

Legationem hanc Rex benignè excipit, ſuis imperat, vt neceſſaria omnia nouis iſtis hoſpitibus ſuppeditentur: ipſe breui de hoc tam ſalutari nuncio plura auditurus. Poſt paucos dies Rex Tanatum venit, Auguſtinum cum ſuis ad ſe euocat, colloquiũ ineunt, ac ne præſtigiis illuderetur Rex, ſub dio auditurus conſedit. Illi Euangelium Ieſu Chriſti, Regi & vniuerſo Comitatui prædicant. Rex quanquam ad primam prædicationẽ aſſenſum non dederit, tamen nec à nomine Chriſtiano prorſus abhorruit, neq; religionem ipſam penitus ignorauit, quippe qui vxoris Bertæ Chriſtianæ, & Lybhardi Epiſcopi opera, in ea aliquantulum erat inſtructus. Atqui cum ſecum reputaret viros iſtos ad ſe, ſua de cauſa è longinquis veniſſe, omnia illis (vt par eſt) officia humanitatis exhibet. Hoſpitio igitur excipiuntur, in regni Ethelberti Ciuitate Dorouernenſi (quæ tum totius quidem Anglicæ ditionis erat Metropolis) Regiis aluntur ſumptibus, ſedem ſane commodam ad Euangelium promulgandum nacti ſunt, nec id facere, à Rege ſunt prohibiti. Quid multis opus eſt? Multi Chriſto nomen dederunt, crediderunt, & baptizati ſunt.

Erat autem prope ipſam ciuitatem verſus orientem fanum, in honorem Sancti Martini antiquitus conſtructum, dum adhuc Romani Britanniam incolerent, ibi Regina cum Lybhardo Epiſcopo orare conſueuerat: eò igitur primò Chriſtiani confluere, ſacra peragere, pſallere, miſſas celebrare (non eas quidem priuatas, ſed in quibus Euchariſtiam populo diſtribuere ſoliti ſunt) prædicare etiam & baptizare publicè cœperunt donec Rex ipſe tandem conuerſus, & vniuerſus populus Chriſto lucrifactus eſt. Tum verò eccleſias collapſas reſtituunt, nouas ædificant, prophanatas & pollutas conſecrant, Chriſtianam religionem per omnem regionem vndiq; ſtabiliunt. Quin etiam Rex Auguſtino & comitibus ſuis, domum honeſtam apud Stablegate in Dorouernenſi vrbe conceſſit, Poſſeſſionibus etiam ſatis amplis eandem locupletauit, ita vt res tota opti-

Cantuaria, quam vt apud Bedam legitur tantummodo regni totius Ethelberti Regis, erat tum temporis metropolis. Beda Lib. 1, Cap. 5.

mè ſucceſſiſſe videri poſſit. Iam vero Anglorum Epiſcopus Auguſtinus dici & eſſe voluit: quapropter Arelatem ad Archiepiſcopum Etherium ſeſe contulit, & ab eo in Archiepiſcopum genti Anglorum ordinatus eſt, Statim vt domum reuerſus eſt, miſit Romam Laurentium Præsbyterum & Petrum Monachum, qui Pontifici Gregorio Anglos fidem Chriſti amplexos, & ſe eorum Archiepiſcopum factum eſſe nunciarent. Inſuper & de quibuſdam ad pręſentis Eccleſiæ ſtatum ſpectantibus Gregorium conſuluit, quæ quidem, vnà cum reſponſis Gregorii comperies in Eccleſiaſtica hiſtoria Bedæ, Lib. 1. Laurentius & Petrus paulò poſt in Angliam reuertentes, literas quidem plures a Pōtifice adferunt, ac primas ad Ethelbertum Regem, vna cum muneribus, in quibus Pontifex & Regi & ſibi gratulatur: Regi, quod ad veri Dei & Chriſti ſui notitiam peruenerat: ſibi, quod id ſua opera & induſtria factum eſſet. Ad Auguſtinum etiam binas adferunt, quarū in vnis ſignificat, ſe illi pallium miſiſſe, vaſa etiam ſacra & veſtimenta altarium, ornamēta quoq; Eccleſiarum, ſacerdotalia, ceruicalia indumenta, reliquias ſanctorum, ac codices complures, deniq; vniuerſa quæ ad cultum Dei ac miniſterium Eccleſiæ ſomniabāt neceſſaria, ſimul etiam inſinuat, quemadmodum ipſe Epiſcopos per Britanniam debeat conſtituere.

In alteris verò monet, ne de virtutibus ſuis glorietur, neue miracula quæ facta ſunt, ſibi deputet, ſed Britannis in ſalutem à Deo donata exiſtimet. Tradiderant etiam literas Vigilio, qui Etherio in Archiepiſcopatu Arelatenſi ſucceſſerat, in quibus ſibi pergratum fuiſſe demonſtrat, adiutum fuiſſe in negocio Britannico ab Arelatenſibus Auguſtinum. Hæ literæ datæ ſunt. 10. Cal. Iulii, imperante adhuc Mauritio An. Dom. 601. Exempla ipſarum proſtant apud Bedam in Lib. ſuperius commemorato. Poſtquam Auguſtinus ſedem Epiſcopalem Dorouerniæ in Regia ciuitate ſortitus eſſet, fanum aliud, quod ibi ab antiquis Romanis poſitum erat, nomine Sancti Saluatoris & Domini noſtri Ieſu Chriſti (Rege concedente) inſigniuit. Palatium etiam Regni ſui cum adiacentibus Auguſtino Rex donauit, ipſe verò Raculuer (quod ſecus mare ſitum eſt, ſeceſſit, vbi palatium ſibi & ſucceſſoribus ſuis ſtatuit, quo etiam in loco cœnobium conſtruxit, cuius vltimus Abbas Wenredus fuit. Cœmiterium etiam locum ſepulturis idoneum extra Cantuariæ ciuitatis muros ad orientem, inſtigante Auguſtino fecit: nondum enim conſuetudo erat intra ciuitatem quemquam ſepelire, vſque ad Cuthbertum Archiepiſcopum Cant. qui intra ciuitates paſſim fieri cœmiteria procurauit, Pontifice Rom. id ex illius interceſſione concedente.

Lib. Eccl. Cant. Lib. Roff.

Rex etiam Monaſterium ad orientem non longè ab ipſa ciuitate erexit, in quo rogatu Auguſtini ædem etiam diuis Apoſtolis Petro & Paulo a fundamentis extruxit, idēque Monaſterium donis ornauit ampliſſimis, vbi ipſius Auguſtini & Dorouernenſium Archiepiſcoporum, Regumq; Cantiorum corpora inhumari ſolebant. Hoc poſtea non Auguſtinus, ſed qui illi viuenti electus ſucceſſit, Laurētius conſecrauit. Quibus præclare poſitis fundantiq; initiis, Regium Dorouernenſe, quod Auguſtinus ab Ethelberto dono acceperat, ſuccedentium deinceps ſemper fuit Archiepiſcoporum Palatium. Atque hoc modo conuerſos ad Chriſtianam religionem Anglos, poſitamq; primam ab Auguſtino in Dorouernenſi ciuitate atq; Prouincia Eccleſiam eſſe putant. Sed valde dolendū eſt Anglorum cōuerſionem in illa tempora incidiſſe, in quibus collapſa Eccleſiæ doctrina atq; diſciplina, multum ab antiqua veterique puritate ad ſuperſtitionum errores degenerauit. Quanquam. n. venerandus Præsbyter Beda ſcribat, Auguſtinum ſuoſque ſocios primitiuæ Eccleſiæ vitam ac doctrinam in inſtituenda Anglorum Eccleſia imitatos, tamen res ipſa declarat non minus Romanæ ſuperſtitionis, quam Chriſtianæ religionis Auguſtinum Anglis Magiſtrum atq; præceptorem fuiſſe. Nā & Romana Eccleſia etiam Gregorio præſidente & authore, harum omnium ſuperſtitionem caput & origo fuit, indeque non modo in Angliā ab Auguſtino inductæ, ſed in varias orbis Chriſtiani Regiones diſſeminatæ latè dimanarunt. Gregorius enim Melito in Angliā ad Auguſtinū proficiſcenti vtiliter præcipiens, de non diruendis fanis quæ à gentilibus Anglis Dœmonibus conſecrabantur, ita ſcribit, vt deletis Idolis Fana ipſa conſeruarētur, & ad Chriſtianæ Eccleſiæ ritus cultumque diuinū à gentilitiis prophanationib. per aquæ benedictæ aſperſionem, altarium conſtructionē, & reliquiarum collocationē, venerationemq; expiarentur: & ipſi Auguſtino ad miſſarū ſolennia celebranda Palliū, item vaſa ſacra, altariū veſtimenta, Eccleſiarū ornamenta, ſacerdotalia atq; Clericalia indumenta, ſanctorum Apoſtolorum ac Martyrū reliquias ſe miſiſſe dicit. Ex quibus videmus quantæ tum in Romanam Eccleſiā in cœcitates & errores irrepſerant. Nec huiuſmodi ſolum malis ſanctiora Eccleſiæ inſtituta deprauata ſunt, ſed ex illa de vnius in Eccleſia paſtoris imperio

Cornuſium Dorobern.

Eccl. hiſt. gēt. Ang. lib. 1. c. 26.

Lib. eod. c. 30

Vide infra in Rob. pag. 89.

atque

atque poteſtate contentione, quàm Iohannis Conſtantinopolitani Patriarchæ ambitio viuente adhuc & acerrimè reclamante Gregorio excitauit, non modò ad ſuperſtitionē & ſacrorum omnium prophanationem, ſed etiam ad impietatem atque Antichriſti Regnum patefacta fuit ianua. Antea enim inaodita erant & incognita illa ſuperborum titulorum oomina, ſummus pontifex, & vnicum Eccleſiæ in terris caput, Chriſti vicarius, & ſimilia, qoibus ioſoleſcere poſtea cæpit Romanorum pontificum audacia, quibuſq; parere ſub æternæ mortis pœnis omnes iubentur. Et Gregorius illam Iohannis ambitionem, cum ſe vniuerſalem orbis Epiſcopum dici voluit, multis diris execratus, nullam ſibi aut Romanæ Eccleſiæ adimi prærogatiuam cooqueſtus eſt, ſed appellationem ipſam vniuerſalis Epiſcopi impiam eſſe, ſacrilegam, & Antichriſti prænunciam exclamat. In hac eius (inquit) ſuperbia, quid aliud niſi propinqua iam eſſe Antichriſti tempora deſignatur. Quia illum videlicet imitatur, qui ſpreta Anglorum ſocietate aſcendere conatus eſt culmen ſingularitatis & alibi. Ego autem fidenter dico, quiſquis ſe vniuerſalem Epiſcopum vocat, vel vocari deſiderat, in elatione ſua Antichriſtum præcurrit, qua ſuperbiendo ſe cæteris præponit. Atq; hoc modo Iohannis cupiditati & libidini omnibus Eccleſiis imperandi Gregorius piè fortiterq; reſtitit. Verùm eo mortuo, & Mauritio Imperatore interfecto (de quo eum in ſomnis antè admonitum quidam tradunt) Phocas Romanis quā Cōſtantinopolitanis ciuibus amicior, quia in Mauritii locū ſuffectus ſine cōtentione aut contradictione cuiuſquam Romæ coronatus eſt, Bonifacio Tertio, qui ſecundus à Gregorio fuit, eum quem Iohannes Conſtantinopolitanus vendicabat, & Gregorius recuſabat primatus titulum conceſſit, vt is ſummus pontifex, Romaque omnium Eccleſiarum caput diceretur. Neque tamen hoc Phocæ beneficium Romanis pontificibus multum profuit centum quadraginta deinceps annis. Nam Aphrica atq; Aſia pontifici nunquàm paruerunt. Gallia verò & Germania etſi ſe adiunxerunt, non tamen obtemperabant, niſi in his quibus libitum eſſet, donec Zacharias Pontifex Pipino Galliæ Regnum affectanti adiutor fuit, vt Hilderico legitimo Rege, quem ſtupidum & inſenſatum vocabant, amoto & in Monaſterium detruſo, Galliſquè pontificis authoritate à ſubiectionis iuramento abſolutis Regnum occuparet. Pro quo beneficio hoc à Pipino præmium ac mercedem tulit, vt in Gallicanas Eccleſias Romanus ſemper pontifex iuriſdictionem haberet.

Lib. 4. ep. 76. ad Mau. CX. Aug & epiſt. 178. Epiſtol. 83. & 194.

Flor. an. 604.

Aimonius li. 4. Cant.

Aemil. lib. 2.

Deinde Stephanus Tertius pootifex elatus ſuæ ſedis amplitudine, quaſi in Imperatoros atque Reges ius haberet, Conſtantinum Copronimum, Cooſtantinopolitanum Imperatorem, quia contra imaginum venerationem Synodum inſtituiſſet, priuauit imperio, & inſigoia, dignitates, tituloſq; imperii in Papinum ac Francorum Reges tranſtulit. Quibus adminiculis & acceſſionibus iam erecta pontificum Romanorū pontificiorū poteotia tum demum firmata fuit, cum Adriani pontificis ope Carolus Magnus imperio potitus, occidentales omnes Eccleſias Epiſcopis Romanis ſubiecit. Atq; hic etiam (quod dici ſolet) manus manum fricare cepit. Namq; Adrianus pontifex Lateranenſi indicto concilio, ſiue vim ac potentiam Conſtantinopolitanorum Cæſarum, quorum maieſtatem læſerat, imperiumq; minuerat, formidans, ſiue præda, cum Carolus in imperium alienum, ille in Eccleſias alienas rueret, diuiſa & communicata, ſe atq; omnes Occidentales Epiſcopos tutelæ commiſit Caroli, ſanxitque Anathemate à proſcriptiooe bonorū; ne tam Romanus pontifex quàm cæteri Epiſcopi electionum confirmationes & Eccleſiarum inueſtituras à Carolo magno Imp. ſuiſquè ſucceſſoribus caperent: tum vt ſuam etiam in Eccleſias dominationem perinde ſtabiliret, primus inſtituit vt illa Romana diplomata quę literas Apoſtolicas atq; bullas appellant, quo cæteris ſigillis firmiora & diuturniora viderentur, obſignareotur plumbo, cum antea tantum cera vterentur. Ita pontificia dominatio quam Gregorius tantopere deteſtatus eſt, eo mortuo ſub Phoca Imp. & Bonifacio Papa inchoata, centum ſeptuaginta deinceps annis indies creuit; tādemq; Carolo magno Imp. & Adriano primo pontifice conſpirantibus ad ſummō culmen magnitudinemq; uenit. Quā poteſtatis amplitudinē pontifices ſimulatquè nacti eſſent, Eccleſiæ gubernationē occupauit ambitio, vitæq; cōtinentiā luxus, & religionē vndiq; inuaſit ſupſtitio. Omois diuinus cultus in ceremoniarū multitudine atq; magnificētia exiſtimabatur cōſiſtere, & loco verbi pluſquā aniles, atq; pueriles fabulæ annūciabātur populo. Quarū ſi quædam proferamus, etſi ſcribentium authoritate atq; dignitate non carebant, tamen quàm ſimilia delirorum aut mente captorum ſomniis fuerunt, facile erit exiſtimare. Iohannes Turpinus Archiepiſc. Remenſis, Caroli magni (vt ipſe ſcribit) in caſtris contra Saraceoos ſocius, ſolusq; ex Epiſcopis inter primarios Galliæ principes ſeu 12. pares aſcriptus de eius morte ita ſcribit. Se cum Viennæ quodam die altari in Eccleſia

Palmer. in Chron. cler.

Sigebert.

Pol. Virg. lib. 8 de Inu. rerum.

Ioh. Turp. de vita Caroli mag. cap. 32.

aſtitiſſet, in ἔκστασιν raptum, Pſalmumq; (Deus in adiurorium) cantu extorſum, conſpexiſſe innumera tetrorum militum agmina tranſire, ac in Lotharingiam tendere, atque à quodã illius gregis Aethiopi ſimile, qui cæteros lentius inſequeretur, quæſiuiſſe quò illa pergerent agmina, illumq; reſpõdiſſe, ad Caroli magni mortem, vt eius animam in Gehennam raperent. Tum Archiepiſcopus, adiuro te, inquit, per nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt peracto itinere tuo ad me reuerti non renuas. Deinde pſalmo vix abſoluto celeriter cum cæteris redeuntẽ rogat quid egiſſent. Cui ille, tot inquit ac tantos lapides ac ligna Baſilicarũ ſuarũ in ſtatera ſuſpendit q; magis appẽderũt bona, q̃ mala eius opera, & idcirco eius animã à nobis abſtulit, q̃bus dictis Dæmon euanuit. Ita; infert Turpinus, intellexi eadem die Carolum ex hac luce migraſſe, & ſubſidiis beati Iacobi cui Eccleſias multas ædificauerat, ad ſuperna merito Regna ſubuectum. Hac operum & ſanctorum fiducia ita extenuatam, peneq; abiectam in Chriſto poneodam fidem videmus, vt ſalutis & redemptionis noſtræ laus hominibus noſtriſquè geſtis aſcripta ſit. Atque huius ſimile commentum eadem ætate de cultu beatæ Mariæ excogitatum eſt. Fuiſſe hominem religionem Chriſtianam ore profitentem, ſed adeo diſſolutum & flagitiis deditum, vt nulla cuiquam bono de eius ſalute ſpes eſſe poterat. Conſueuit tamen omni alio diuino cultu neglecto, indies beatam Mariam centies inuocare, & angelicam ſalutationem dicere. Itaque cum ægritudine ſumma laboraret in ἔκστασιν taptus, & quaſi mortuus à Dæmonibus ad Dei tribunal ductus, ac propter infinita ſcelera ad inferni ſupplicia poſtulatus eſt, Deus eum tot inquinatum vitiis ac peccatis adiudicauit Dæmonibus, verùm lata iam à Deo æternæ mortis ſententia interuenit Maria, exhibuitq; Chriſto filio ſuo ſchedulas, in quibus ſcriptum fuit quoties eam cum angelica ſalutatione inuocaſſet Dæmones rurſus peccatorum multitudinẽ vrgebãt, & in ſcriptis proferebant. Ita vtriuſq; tam beatæ Mariæ quàm Dæmonum ſcriptis in lance poſitis peccatorum ſcripta orationum ſchedulas deprimebant. Cumq; Maria ſe nihil pro quo interceſſit, proficere vidiſſet, eiuſmodi ad Chriſtum filium ſuum ſupplicatione vſa eſt. Recordare dilecte quòd de mea ſubſtantia receperis ſubſtantiam, viſibilem, palpabilẽ, & paſſibilem, & da mihi vnã guttam ſanguinis tui fuſam pro peccatoribus in paſſione tua. Et ille, impoſſibile (inquit) eſt tibi aliquid denegari.

Hæc fabula à multis ſcholaſticis authoribus repetitur & præcipuè ab eo qui ſcripſit ſermones diſcipuli.

Verba Authoris.

Verumtamen ſcias quod vnica gutta ſanguinis mei præponderat omnibus peccatis totius mundi. Accipe itaq; quod petiiſti, quam accipiens poſuit ad ſtateram, & omnia prædicta peccata quaſi fauillam præponderabat. Tum dæmones diſcedentes confuſi, clamabant dicentes. Nimis miſericors eſt Domina Chriſtianis. Vnde deficimus quoties ſe de conflictu intromiſcet. Reducta eſt ergo anima ad corpus, & ipſe poſtea conualeſcens omnia narrauit, & factus eſt Monachus. Numnam Poetarum fabulæ, aut eorum qui conſultò (ſicut Lucianus) mendacia ſcribunt, figmenta, his narrationibus ſunt ineptiora? Quæ tamen authores habent magnæ authoritatis atque famæ, & pro concionibus narrabantur, vt Populum ſuperſtitione excæcarent. Nec vt mortuis ſolis ſed etiam mutis picturis & Imaginibus diuinus honos haberetur, attributa ſunt ligneis lapideiſq; ſtatuis ſtupenda miracula. In Siria confoſſam lancea fuiſſe à quodam Iudæo in Chriſtianorũ contemptum & ludibrium Imaginem Chriſti, ex qua ſanguis vbertimè mox effluxit, Iudæumquè prodigii metu perculſum, ne ſanguis diffuſus periret vas vulneri ſuppoſuiſſe, quo qui vſi ſunt ægroti valetudinẽ recuperabant. Tum ſanguis longè latequè miſſus peruenit Mantuam, vbi propter crebra miracula magno in precio habitus eſt. Quibus auditis Carolus Imperator ad Leonem Papam ſcripſit, vt de hoc eum certiorem redderet. Leo verò Mantuam proficiſcens approbato Chriſti ſanguine ob frequentiam miraculorum, quod & alii pontifices poſt eum fecerunt, ad Carolum pergit, certũq; de præmiſſis fecit. Hanc ſuperiorum temporum ſuperſtitionum atque vanitatem poſteriores ſcriptores imitati ſunt, vt Vincentius in hiſtoriarum ſpeculo ſcribit. Quandam fuiſſe Albaniam extra Rodulphi caſtrum quæ Dolis vocabatur poſitum, in qua ſuper Eccleſiæ columnã Imago beatæ Mariæ Chriſtum Ieſum puerum amplexibus ſuis tenentis ſculpota fuit. Ad quam cum mulier quædam paupercula orandi gratia acceſſiſſet, exprobrabant ei duo in atrio ſtantes viri fatuitatem, quorum vnus in imaginem iecit lapides, eoquè ictu brachium pueri confregit, à quo humi prolapſo guttæ ſanguinis diſtallabant, perinde ac ſi viui hominis brachium fuiſſet, moxquè ille qui lapides proiecit exſpirauit, cui cum alter ſuccurrere cadenti vellet, à Dæmonibus arreptus eſt, & poſtridie mortuus eſt. Turba deinde frequens conuenit, vt Imaginem, & profluentem ſanguinem videret, qua inſpectante Imago diſcidit ornamentum, quo præcincta fuit lapideum, detraxitquè collo monile, pectuſquè ad mammillas denudauit, ob iniuriam atque ignominiam ſibiq; filioq; illatã.

Nauclerus in generatione à Chriſto.

Vincentius in ſpeculo hiſtoriali lib. 8.

Quam

Quam ſtupendam fabulam non modò ſeriò narrat author, ſed & ſanguinem illum ac Imaginem reuulſa veſte nudatam, oſculis ſuis conſpexiſſe ſcribit. Et in Hibernia fingunt ante Anglorum aduentum crucem in templo trinitatis Dubliniæ crucifixo ſimilimam, quæ & loquuta eſt, & inter duos ciues de contractu diſſidentes teſtimonium veritati perhibuit. Eademq; & fures aliena rapientes ad ablatorum confeſſionem reſtitutionéq; coegit. Infinitum eſſet cætera fabularum portenta monſtraquè, quibus infiniti libri replentur narrare, hæc tantùm recenſuimus vt quanta caligine illa tempora laborarunt lectores perſpicerent, & Deo gratias aſſiduas funderent nos tandem veritate Euangelii illuſtratos, & tantis tenebris ereptos eſſe. Itaque vt ab his ad ea quæ de Auguſtino, ipſoq; Gregorio dicenda ſunt redeamus. Certum eſt Gregorium, etſi illum vniuerſalis ac ſummi Pontificis titulum abominatus ſe ſeruum ſeruorum Dei primus appellauerit, ſuiſque ſucceſſoribus humilitatis ſpeciem, quàm verbo magis quàm re ſecuti ſunt, præſcripſerit, tamen ſuperſtitioni vſq; adeo deditum fuiſſe, vt ſua aliorumquè ſomnia inter veras diuinationes retulerit. Namq; per Romanæ ciuitatis forum tranſiens, quod Traianus optimus princeps ædificiis decorarat, cum illius bonitatis ac iuſtitiæ erga viduam quandam reminiſceretur, ad diui Petri Apoſtoli Baſilicam flens celeriter accurrit, vbi integerrimi clementiſſimiquè Imperatoris infidelitatem ac errores lachrymis deplorans, Deum pro eo ab infernalibus pœnis redimendo dicitur exoraſſe, noctequè proxima accepiſſe in ſomnis à Deo reſponſum, ſe de Traiano pro quo tantis lachrymis deprecatus eſſet, ea lege exauditum, ne deinceps pro pagano quocunque preces effunderet. Illud autem pietatis opus, quod Gregorium ad tam ardentes pro Traiano preces impulit commemoratur fuſius in Florilego. Qui pro manſuetudine & exhibitione Iuſtitiæ à pœnis infernalibus per lachrymas beati Gregorii, quingentis amplius poſt mortem ſuam annis Traianum meruiſſe liberari ſcribit. Hæc igitur & eiuſmodi infinita deliria atque ſomnia pro veris tunc miraculis celebrari ceperunt, populumquè a recto & ſincero Dei cultu deprauarunt. Vt non ſatis fœlix Anglorum ſtatus videri poſſit, qui his temporibus ab Auguſtino, & magiſtro ſuo Gregorio ad Chriſtianam fidem conuerſi ſunt, in quibus cum ambitio ſimul etiam ſuperſtitio in Eccleſiam irrepſerit, tantis erroribus in prima atque tenera religionis inſtitutione imbuerentur. Sed etſi (vt diximus) Romani Pontificis in Eccleſias principatus in hac Anglicanæ Eccleſiæ origine atque fundatione incæperit & centum quadraginta deinceps annis ſenſim creuerit, ac ſub Carolo magno confirmatus atque ſtabilitus fuerit, fuit adhuc tamen Imperatorum maior quàm Pontificum in quibuſcunquè ſiue diuinis ſiue ciuilibus rebus agendis authoritas. Namq; Prælatorum in Eccleſiis inueſtituræ, & electionum confirmationes ad Imperatores pertinebant, & conciliorum indicendorum atque appellationem finiendarum ſuprema lex ac poteſtas penes eos fuit. Namque ipſius Caroli iuſſu quinque concilia de ſtatu Eccleſiæ reformando celebrata ſunt, vnum Moguntiæ, alterum Rhemis, tertium Cabillone, quartum Arelati, quintum vero in Turonibus. Ipſe etiam Gregorius (cui eam viuendi ſcribendiquè ſinceritatem quam Pontificii aſcribunt non tribuimus) non tam cupidè ad ſe cauſas Eccleſias rapuit, quin Principibus ius ſuum relinqueret, in tantum vt muliebri Eccleſiaſticam Iuriſdictionem permiſerit. Nam cum Mennam Epiſcopum canonica purgatione abſolutum dimiſiſſet, eum nihilominus Brunichildæ Francorum Reginæ rurſus purgandum miſit, quæ cauſa in gloſſographis & commentariis fuſius explicatur. Sed de his pro noſtro inſtituto ſatis, in quibus longius ideo prouecti ſumus, ne iactare tam arroganter Pontificii debeant acceptam ab illis Chriſtianam religionem, quos tanta tum, cum Gregorius præfuit, doctrinæ corruptela infeciſſet, morumquè diſciplina in ritus quoſdam & obſeruationes ſuperſtitioſas recidiſſet, Qui religionis fucus, cultuſque ſimulatus, vſque ad Henrici 8. Regis noſtri inclytiſſimi imperium, quòd poſt Auguſtini huc aduentum nongentis amplius fuit annis, ſingulis ætatibus creſcente Pontificum poteſtate ſimul cum libidine auctus durauit, ab eoq; vnà cum Pontificis poteſtate ſic abiectus & profligatus eſt, vt Euangelii Luci veritatiq; locus eſſe ceperit.

Girald. Camp. — *In Regiſtro Gregorii.* — *Florilegus An. Domi. 605.* — *Verba authoris.* — *Nauclerus.* — *Cauſa 2. quæſt. 5. et Menna.*

Quod in hac hiſtoria declarabimus. Britannos à Lucii Regis, & Eleutherii Papæ tempore Chriſtianam retinuiſſe fidem, vt nunquam inter eos deficeret certum eſt, ſed quia à Romanæ Eccleſiæ ritibus diſcrepabant, conuocari ex his Epiſcopos atque eruditiores auxilio Ethelberthi Regis fecit Auguſtinus, vt de rebus controuerſis diſceptarent, ac in vnã ſententiã conuenirent. Namq; eius Regis ditio maxima erat, ita vt tẽporibus pacatis cæterarum prouinciarũ Reges Cantiorum Regi parebant. Cũq; ad locũ

Monumentum [illegible]

[*Gotcelinus: Ex Bed. libro 2. cap. 2.*] quendam in wictiorum atque occidentali Saxonum confinio, qui lingua Angloſaxonū *Auguſtinaer Ac*. i. Auguſtini quercus adhuc appellatur, conueniſſent, petiit Auguſtinus vt Britãnicam Eccleſiam in ceremoniis atq; religionis ſumma ſuæ in Anglia nuper inſtitutæ conformare, Romanæque ſubiicerent. Quod precibus, ſuaſionibus, atq; minis perficere tentauit Auguſtinus. At illi neque Auguſtino ſe ſubiicere, neque ab antiquis receptiſque ritibus quos ab Apoſtolis acceperant, nec Romanæ ſolùm, ſed quarumcunq; Eccleſiarum ritibus præferrent, diſcedere velle dicebant. Ita cum in hac nihil profeciſſet, aliam indixit Synodum Auguſtinus, ad quam Britanni fræquentiores quàm antea confluebant. Septem enim Epiſcopi Britannorum Hereſortenſis, Tauenſis, Paternenſis, Banchorienſis, Cluienſis, Vniacenſis, ac Morganenſis conuenerunt. Aderat etiam clericorum ingens numerus, maximè verò Monachorum profectorum ex nobiliſſimo [*Geruaſius in Mappa mundi fol. 131.*] Cœnobio, quod Saxones *Banchornaburg* appellabant quod 2100. Monachos, ex quibus maximè idiotæ & indocti reliquis miniſtrabant, victumq;, & veſtium operis ſuppeditabant, cõtinebat. Horum Abbas tum Dunetus dicebatur. Antequam autem hæc Britannorum multitudo ad Auguſtinum acceſſit, pium quendam & ſapientem Anachoritam conſuluerunt, vtrum Auguſtini ſuaſu vſitatas traditiones desererent. Quibus ille, [*Beda lib. 2. cap. 2.*] ſi homo, inquit, Dei eſt, illi morem gerite. Quomodo verò, inquiunt illi, hoc conſtabit nobis. Ex hac, inquit Anachorita, Chriſti ſentẽtia. Tollite iugũ meũ ſuper vos, & diſcite à me quia mitis ſum, & humilis corde. Si ergo inquit Auguſtinus, humilis ac mitis ſit, veriſimile eſt eũ Chriſti onus portare, vobiſq; portandũ offerre velle: ſin verò elatus ſit ac ſuperbus, à Deo nõ eſt, nec à vobis audiendus. Ad iſtuc inquiũt, qui cognoſcemus. Ingrediatur, inquit ille, in Synodũ prior, tum ſi vobis aduentantibus aſſurrexerit, Chriſti famulus eſt, illiq; in omnibus obtemperate: ſin ſecus fecerit, voſque ſpreuerit, negligatur viciſſim & aſpernetur à vobis. Intrauit itaque prior in Synodum Auguſtinus cum faſtu & pompa, eum Apoſtolatus ſui vexillo, cruce argentea, letania, proceſſione, iconibus, reliquiis, [*In frag. commentarioli Britan. deſcript.*] canticis, aliiſq; triuialibus nugis tanquam ſanguinarius & ſuperbus Monachus. Et Britannis ingredientibus non modò non aſſurrexit, ſed ne charitatis aut beneuolentiæ ſignum vultu vlloue geſtu declarauit, propoſuitq; ſi in tribus ſaltem ſecum conuenirent, vt paſcha, & baptiſmus Romano ritu celebrarentur, & Anglis verbum Dei ſecum vnà prædicarent, etſi in aliis diſſiderent, æquo animo toleraturum. At illi eum hominis faſtum arrogantiamque notarent, nulla ei in re obſequi volebant, nec ſolùm veluti in acie [*Flor. hu. 603. Bed.*] repugnabant, verum etiam ſuos vſus & obſeruationes omnibus præeminentiores Eleutherii Papæ authoritate pronunciabant. Affirmabant etiam ceremonias non ſolùm à Sancto Eleutherio pontifice primo inſtitutore ſuo, ab ipſa pene infantia Eccleſiæ dicatas, verum à ſanctis patribus ſuis, Dei amicis & Apoſtolorum ſequacibus hactenus obſeruatas, quas non deberent mutare propter nouos dogmatiſtas. [*Gotcelinus. cap. 31.*] Adhæc neque illum ſuum Archiepiſcopum habituros, cum Archiepiſcopum iam Leganceſtriæ commorantem haberent, cui deberent & vellent parere, externo verò Epiſcopo ſe minimè ſubiectos fore. Quo reſponſo Auguſtinus ira percitus, illis futura bella promiſit, ac mortis vltionem, quæ mox ſequebatur, ferociter minabatur. Quam Auguſtini atrocitatem eò [*Vide Geruaſ. Tilb. in Ociis Imperialibus li. 2. cap. 19.*] magis mirari conuenit, quòd Gregorius ad illum ſcripſerit, non eſſe neceſſarium in omnibus Eccleſiis ceremoniarum ſimilitudinem obſeruare, ſed vnamquamq; ſibi optimas eligere debere. Sed Auguſtinus ad Papalem principatum, ſuamque iuriſdictionẽ reſpexit, Gregorii præcepta non ſequutus, qui duriſſimis conuitiis illum dominatum proſcindit. De Britannis autem Auguſtino reſiſtentibus, ſic ſcribit Mantuanus in Faſtis.

Adde quòd & patres auſi taxare latinos:
Cauſabantur eos ſtulte, imprudenter, & æquo
Durius ad ritum Romæ voluiſſe Britannos
Cogere, & antiquum tam præcipitanter amorem
Tam ſtolido temeraſſe auſu. Concedere Romæ
Debuit, aiebant, potius quàm rumpere pacem
Humani quæ iuris erant, modo ſalua maneret
Lex diuina, fides, Chriſti doctrina, ſenatus
Quam primus tulit ore ſuo: quia tradita ab ipſo
Chriſto erat, humana doctore & lumine vitæ. &c.

Et ſanè illa prima de Romanis ritibus inducendis per Auguſtinum tunc excitata contentio, quæ non niſi clade & ſanguine innocentium Britannorum poterat ſedari,

ad no-

ad noſtra recentiora tēpora, cum ſimili pernicie, cædeq; Chriſtianorū peruenit. Cū enim illis glorioſis ceremoniis à pura primitiuæ Eccleſiæ ſimplicitate receſſerunt, non de vitæ ſanctitate, de Euangelii prædicatione, de Spiritus Sancti vi & conſolatione multum laborabant, ſed nouas indies altercationes, de nouis ritibus per Papas ſingulos additis, qui neminem tam excelſo gradu dignum iudicabant, qui aliquid ceremonioſi, non dicam, monſtroſi, inauditi & inuſitati, non adieciſſet, inſtituebant, ſuggeſtaq; & ſcholas, fabulis rixiſq; ſuis implebant. Nā prima Eccleſiæ ſpecies ſimplicior, & integro, ac interno Dei cultu ab ipſo verbo præſcripto candida, nec veſtibus ſplendida, nec magnificis ſtructuris decorata, nec auro, argento, gemmiſque fulgens fuit. Etſi liceat his exterioribus vti, modo animum ab illa interiori & integro Dei cultu non abducunt, quod quidem in ſummo, ab ipſo Domino recordandæ ſalutis noſtræ ſymbolo Eccleſiæ tradito, nempe Euchariſtiæ myſterio cernitur. Eius primo ceremonia in calicibus ligneis, & communibus veſtibus, à ſanctioribus, quàm qui deinceps ſequuti ſunt, præsbyteris adminiſtrabatur: & quòd in Myſſarum tanta precum, collectarum, canonum lectionumq; varietate ac multitudine refertarum ſolenniis id ſacramentum adminiſtrari volunt Pontificii, ſcimus ex eodem Martino Pænitentiario, ipſam miſſam ſic dictam, & ſacramenti illius traditionem, non alia quàm ſola oratione dominica, à Petro in orientalibus regionibus, vel, vt alii volunt, à Iacobo Hieroſolymis fuiſſe celebratum: & ſic à Chriſti primo inſtituto ducentis amplius annis in prima Eccleſia durauit: donec eam Zepherinus 16. Romanus Pontifex, quorundam ſuaſionibus ad pulchriorem materiam formamq; mutare voluit. Vrbanus vero 18. Pontifex lepidè alludens: nunc, inquit, verendum eſt, ne aureis calicibus plumbei vel lignei miniſtrent ſacerdotes. Quo dicto arguit ſuum illud ſeculum, quod multò propius, quàm Auguſtini à Chriſto & Apoſtolis abfuit, curioſis ac moroſis ritibus, ab illa primæua, & recta ſimplicitate Euangelica degeneraſſe. Illa autem in Romana Eccleſia rituum multitudo, ad immenſum, illius magni Auguſtini Hipponenſis in Africa Epiſcopi temporibus, ita creuerat, vt quæſtus ſit, Chriſtianorum in ceremoniis ac ritibus ob multitudinem duriorem tunc fuiſſe conditionem, quàm Iudæorum, qui etiamſi tempus libertatis non agnouerint, legalibus tamen ſarcinis, non humanis præſumptionibus ſubiiciebantur: nam paucioribus in diuino cultu, quàm Chriſtiani, ceremoniis vtebantur. Qui ſi ſe ſenſiſſet, quantus deinde per ſingulos Papas coaceruatus cumulus acceſſit, modum Chriſtianum, credo, ipſe ſtatuiſſet, qui hoc malum tunc in Eccleſia viderat. Videmus enim ab illa ceremoniarum contentione nedum Eccleſiam eſſe vacuam: quinhomines alioquin docti atq; pii de veſtibus & huiuſmodi nugis adhuc rixoſo magis & militari, quàm aut Philoſophico, aut Chriſtiano more inter ſe digladiantur & contendunt. Hanc autem calicum in aurea vaſa mutationem ex Triburienſi Concilio, ſub Arnolfo Imperatore inito, deſcribamus.

Vide Epiſt. Sarbariensis de quinta defensione Apologia. pag. 652.

Ex Martino Pænitentiario.

Aug. Epi. ad Ian. 119. Ca. 19. To. 2. pag. 177.

De Vascvlis Cap. XVIII.

VAſa quibus ſacra conficiuntur myſteria, calices ſunt & pateræ. De quibus Bonifacius Martyr & Epiſc. interrogatus, ſi liceret in vaſculis ligneis ſacramēta conficere reſpondit. Quondam ſacerdotes aurei ligneis calicibus vtebātur, nunc è contra lignei ſacerdotes, aureis vtuntur calicibus. Zepherinus 16. Romanus Epiſcopus, patenis vitreis miſſas celebrari conſtituit.

Tum deinde Vrbanus 5. Pontifex omnia miniſteria ſacrata, fecit argentea. In hoc enim ſicut & in reliquis cultibus, magis & magis per incrementa temporum, decus ſuccreuit Eccleſiarum. Noſtris enim diebus (vt decreto ſancitur) qui ſerui patrisfamilias ſumus, ne decus matris Eccleſiæ imminuatur, ſed magis cumuletur & amplificetur, ſtatuimus vt deinceps, nullus ſacerdos ſacrum myſterium corporis & ſanguinis Ieſu Chriſti Domini noſtri in ligneis vaſculis vllo modo conficere præſumat, ne vnde placari debet, inde iraſcatur Deus. Nos verò ad Synodum Auguſtinianam reuertemur. Inter alia quæ Britannis Auguſtinus ſuaſiſſe dicitur, hoc ab hiſtoricis ideo commemoratur, quia inſignis poſtea cladis erat occaſio. Rogauit Britannos vt ſe Archiepiſcopum reciperent, & vt communem ſecum Anglis euangelizandi laborem ſuſciperent: At Britanni, qui ab illis patriis ſedibus erant pulſi, id facere recuſauerunt, addentes, ſe meritò Anglos & eorum religionem odiſſe: quia ab illis erant tanquam canes habiti, ideoque immerito contempti. Hoc reſponſum Britannorum non illibenter captauit Auguſtinus. Inde enim ſe occaſionem nactum ratus eſt, vnde neglectum & contemptum ſui in illis vlciſceretur. Cupidè igitur hanc contumeliam

ad Ethelbertum Regem defert, eandemq; Rex non inuitus arripuit. Is inſtigat Edelfridũ
Regem Northumbrorum cognatum ſuum, etſi paganum, aduerſus Britannos, qui qui-
dem cum numeroſo & propè ſtupendo exercitu, Legeceſtriam ab Anglis ſic dictã, Bri-
tonibus vero *Caer legion* appellatam, venit: ibi enim Brochmal Britannorum dux aduen-
tum hoſtium expectarat: quò etiam confugerat Abbas Dinoth cum ingenti ſacerdotũ,
Eremitarum & Monachorum numero, maximè verò de Monaſtenio Bangor. Hi pera-
cto triduano ieiunio Deum orabãt, vt à barbarorum gladiis populum ſuum protegeret.
In hos primùm arma verti Rex iubet, quos etiam Dux Brochmal à primo hoſtiũ aduen-
tu perterrefactus, turpiter terga dans, inermes ac nudos hoſtium gladiis expoſuit: 50. ſo-
lum viri fuga ſibi conſuluerunt: reliqui ad 1200. gladio Edelfredi trucidati ſunt. Narrat
Beda Auguſtinum diuino edoctum oraculo, bellum hoc Britonum Epiſcopis & Clericis
in conſilio Auguſtiniano prædixiſſe: cùm tamen veriſimilius ſit, ipſum communicato
cum Ethelberto Rege conſilio, eius belli inferendi non conſcium modo, ſed etiam cau-
ſam fuiſſe. Vſus eſt enim illo Rege familiariſſimè, cuius ſuaſu & impulſu diximus Edelfri-
dum hanc calamitatem Britannis inflixiſſe. Atqui ſane dicitur Auguſtinus in primo de
iſtis ritibus colloquio, cùm illis precibus perſuaderi nõ poterat, comminatum eſſe: quare
non eſt abſimile eius inſtigatione hoc bellum Britannis eſſe paratum, ſi ſe illi in 2. con-
greſſu non conformarent: quidam etiam Legioceſtriæ Auguſtinum obuium fuiſſe regi-
Epitome Chron. bus ad id prælium præcinctis tradunt. Quin etiam huic coniecturæ ſuffragari videtur A-
Amandus Xierixeenſis. mandus Xierixieuſis, vir ex ordine fratrum minorum, cuius ipſius verba ſubiiciam. Cũ
enim, inquit, Britones fuerunt catholici, Saxones gentiles erant, ad quos conuertendos
miſit beatus Gregorius, Auguſtinum & Mellitum, qui Saxones conuerterunt. Sed cum
" Auguſtinus vellet Epiſcopos & Abbates Britonum adducere authoritate Apoſtolica, vt
" eum Legatum reciperent, & cum eo Anglis prædicarent, mota eſt diſcordia propter eo-
" rum inobedientiam ad ſanctum Auguſtinum, & ſic motum fuit bellum inter Britonum
" Regulos & Saxonum Regulos: qui iam conuerſi volebant Britones Auguſtino ſubdere.
" Quidam aſcribunt Bedæ teſtimonio hanc ſtragem Britannis illatam Auguſtino iam an-
te mortuo, quod ſanè ſuppoſititium eſt, nec in libris Bedæ Saxonicis habetur. Alij eam
Hiſtor. Saxon. Petriburg. ad annum 605. referunt, ipſo adhuc ſuperſtite, quibus propterea aſſentior, quia apud o-
mnes cõuenit Edelfridum Northumbrorum Regem hoc ipſo anno Britones ſubiugaſ-
ſe, & tributarios Anglis fecisſe. Nam ſi quod faciunt pontificii, ex quibuſcunq; ſine au-
thoritate & delectu authoribus, nobis ſumere quæ velimus, liceret, vt illi ex ſuis hiſtoriis
Chriſtianam religionem in Anglia inſtitutam aut reſtitutam Auguſtino ſuo totam tri-
buunt: ſic nos ex noſtris eadem authoritate atque fide, probare poſſumus, religionem
ab illo vel euerſam & deletam, vel deprauatam & corruptam fuiſſe. Idque a Merlino
prædictum fuiſſe dicitur his verbis. *Delebitur iterum religio, & tranſmutatio primarũ ſedium
fiet. Dignitas Londoniæ adornabit Dorobernιam* Quod per Gormundum fuiſſe factũ aut Au-
guſtinum, qui 1200. Banchorenſes in Wallia Monachos fecit occidi, eò quòd non obe-
Alex. Eſſebienſis. dierunt ſibi in conſilio, planè docet Alexander Eſſebienſis. Mirum enim eſt, quòd de re-
ligione delenda, & primarum ſedium mutatione & Londinenſi dignitate Cantuariam
W. Malmſ. transferenda vno vaticinio, verbiſq; cohærentibus prædixit Merlinus. Poſtquam Augu-
ſtinus Anglo ſaxones ad Chriſtianam religionẽ iuxta Romanos ritus perduxerat, ſupre-
mum obiiſſe diem dicitur, Ethelberto primò ex Anglorũ Regibus Chriſtiano adhuc re-
gnante, an. 611. 7. Kal. Iunii. poſtquam 16. annos ſediſſet, vt plures tradunt: quamuis mul-
tum laborat Thomas Spottus in Chronico ſuo, aliiq; Monachi, Auguſtinũ non tam lon-
gæuum fuiſſe, ſed multo antè tempore obiiſſe, vt ſupradictæ Wallenſis cladis ſuſpicionẽ
ac infamiam ab illo auerterent. Poſitum eſt corpus eius foras iuxta Eccleſiam beatorum
Apoſtolorum Petri & Pauli (cuius ſuperius meminimus) extra muros ciuitatis ad orien-
tem. Ea enim adhuc nec perfecta fuit, nec de more dedicata. Mox vero ac dedicata eſt,
translatum eſt corpus eius in porticum illius templi aquilonarem, ibiq; honore, quo de-
cuit, ſepultum: in qua etiam porticu ſuccedentiũ Archiepiſcoporum corpora inhumari
ſolita ſunt, vſq; ad Theodorum, qui cum ſubſequentibus Epiſcopis alibi in eadem Eccle-
ſia reconditus eſt, eò quod prædicta porticus non erat capax plurium. Extructum eſt et-
Annal. Eccl. Cant. iam in eius porticus medio altare in honorem beati Gregorii, in quo ſingulis quibuſque
Sigebertus. ſabbathis miſſæ ſolenniores celebrabantur Tumulo Auguſtini hoc epitaphium inſcri-
Florileg. ptum eſt. Hic requieſcit diuus Auguſtinus, Dorobernenſis Archiepiſcopus primus, qui
Polydor. olim huc à beato Gregorio Romanæ vrbis pontifice directus, & à deo operatione mira-
culorum ſuffultus, & Ethelbertum Regem, & gentem illius ab idolorum cultu ad fidem
Chriſti perduxit.

Erat

Erat hic Auguſtinus ſtatura procera & arrecta, ita vt à ſcapulis populo ſupereminéret: facies amabilis, & Reuerenda frons, mediáte ſuis colūbis reſultabat feneſtrata, ſæpius diſcalciatus ibat, nudis pedibus perluſtrando, callos plantis attraxiſſe. Non multò ante Auguſtini obitum Bonifacius 3. in Sabiniani Pontificis mortui locum ſurrogatur, qui poſt ſuſceptam adminiſtrandi prouinciam confeſtim cum Phoca egit, vt Romana Eccleſia eſſet omnium aliarum caput; quod ægrè nec ſine multa contentione conceſſum fuit. Tunc etiam dira humani generis peſtis, impia Mahumeti religió originem accepit. Inter Abbatiarum multitudinem, quæ huius tempore in Britannia fuerunt, Abbatia Petri & Pauli Cantuariæ dignitate cæteras omnes longè antecelluit.

Annal. Eccl. Cant.

Platinā. Sabellicus. Lib. Roff.

II. LAVRENTIVS.

SVCCESSIT Auguſtino Dorobernīæ Laurentius, natione Romanus, vir doctrina & moribus clarus, quem ſibi adhuc ſuperſtes ſucceſſorem delegit Auguſtinus, ne ſe mortuo Eccleſia recens poſita; paſtore vel modico tempore deſtituta, ad gentiliſmum denuo relaberetur: vel etiam veritus, ne ſede tantillum vacante, dignitas Metropolitica aliò trāsferretur: vt vt fuit, Auguſtinum non fefellit Laurentius. Statim enim atq; Archiepiſcopatus gradu poſitus eſt, quam ille religionem, quoſque ritus inſtituerat, hic promouere atque ſtabilire omni diligentia, ſtudio, ſolicitudine; crebris exhortationibus, & continuis bonorum operum exemplis adnititur: neque ſolùm recentis Anglicanæ Eccleſiæ curam geſſit, ſed etiam Britannos veteres, qui metu Anglorum in deſertis Walliæ ſeſe abdiderant, Scotos etiam, & Hybernos adhuc in Chriſtianæ fidei dogmate rudiores plenius erudire; & ad eoſdem ritus ſtuduit perducere. Nam cum Scoti, quemadmodum de Britannis in Auguſtino dictum eſt, Paſcha diuerſo à Romanis modo celebrarent, ipſorumque Eccleſiaſtica diſciplina à conſuetudine & more Romanæ Eccleſiæ in pluribus differret, ex Epiſcopis ſuis cum literis ad eos legaſſe dicitur Laurentius, maiorem in modum contendens & obſecrans, vt ſe Romanæ Eccleſiæ velint coniungere, receptoſque vbiuis ritus, & Catholicas traditiones admittere. Scripſiſſe etiam dicitur ad ſacerdotes Britonum, ſignificans ſe vehementer cupere, ipſos iam diſperſos & palantes, ad ouile Chriſti & Eccleſiæ vnitatem congregare. Superioris Epiſtolæ principium extas in Eccleſiaſtica hiſtoria Bedæ Lib. 2. cap. 4. hæc autem nuſquam reperitur. Et quanquā his literis nonnihil profeciſſe Laurentium refert Beda, iamque ad concordiam ſuperius diſſentientes propendere viderentur, atque adeò per omnem regionem conſtituta religio & firmata putaretur, non multò tamen poſt totius religionis perturbatio, euerſioque ſequuta eſt. Moritur enim Chriſtianiſſimus princeps Ethelbertus, vnaque cum eo moritur religio Chriſtiana. Illi ſucceſſit Edbaldus, Rex Anglorum ab Hengeſto ſextus, admodum puer, filius patri per omnia diſſimilis. Is poſtquam adoleuerat, ſuique iuris factus eſt, genio paulatim indulſit, tandem ſe vitamque ſuam omni vitiorum genere contaminauit. Inter cætera, quæ ille ſceleratè impieque patrauit, vxorem patris concupiſſe, nupſiſſeque dicitur: quæ etiam nuptiæ fuerunt ſubſequentium omnium malorum origo & cauſa. Hiſce enim copulis infauſtis infandiſque, cùm religio Chriſtiana aduerſaretur, eius primò eum cepit tædere, poſtea diſplicere inſectari, abominari. Ingenium Regis, populus (vt aſſolet) ſequutus eſt, Laurentio nihilominus inſtante, hortante, monente, vt in cœpta profeſſione permanerent. Cùm verò nihil ſe, neque ad Regem, neque apud populum cerneret proficere, quinetiam odium & crudelitatem tyranni aduerſus Chriſtianos (qui pauci erant) indies augeſcere, ſtatuit tandem è Britannia diſcedere, & ſequi in Galliam Mellitum & Iuſtum, quos alibi demonſtrabimus, à filiis *Liberti*, Regis orientalium Saxonum expulſos. Pridie ergo quàm proficiſceretur, lectum ſibi in Eccleſia Apoſtolorum Petri & Pauli ſterni iubet, in quo poſtquam recubuiſſet, multis precibus, ſuſpiriis & lachrymis, Eccleſiæ ſalutem & incolumitatem Deo commendauit. Finitis precibus ſe quieti dat: quam primùm verò obdormiſſet, *illico ei viſus eſt in ſomnis adeſſe Petrus*, ipſum corripere, caſtigare; loris & flagellis cædere, quòd immemor mandati Auguſtini & officii ſui, metu ſupplicii gregem Chriſti ſibi commiſſum Lupis rapacibus laniandum relinqueret. Hoc ſpectaculo perterrefactus, conſilio repentè mutato ab incœpto deſtitit. Edbaldus etiam rex, vbi, quæ Laurentio acciderant, ei nunciatum eſt, rei nouitate percul-

Beda. Lib. 2. Cap. 4.

An. Dom. 616.

Alter, Seberti.

Beda, Flores leg. & alii bene multi, affirmāt Laurētium, non viſione, ſed reuera loris laceratū: id ego vt commentum papiſticum refutandum arbitror:

Ex Archiuis. ſus, delicti veniam à Laurentio petiit, repudiatoque protinus turpi coniugio ad ſanitatem rediit, Mellitum etiam & Iuſtum domum reuocauit: anteacta denique vita emendata, Chriſti religionem promouere cœpit. Templum etiam beatæ Mariæ in Cœnobio S. Petri ædificauit, quod tamen non Laurentius, ſed ſucceſſor eius Mellitus conſecrauit. *Hiſtor. Eccl. Cant.* Moritur enim Laurentius eo ipſo anno, quo Edbaldus Rex fidem Chriſti amplexus erat, atque in porticu Eccleſiæ Petri iuxta Auguſtinum ſepultus eſt. Eſt opinio à Monachis profecta, eaque à poſteris libenti magis ac grato aſſenſu, quàm vero recepta, omnes Cantuarienſes Archiepiſcopos Monachos fuiſſe, à primo Auguſtino ad Stigandum: At enim hic Laurentius, de quo hactenus egimus, Monachus planè non fuit, ſed Præsbyter, id ipſum affirmante Beda Lib 1. cap. 27. *Beda Lib. 1. Cap. 27.* Interea (inquit) vir Domini Auguſtinus venit Arelaten, & ab Archiepiſcopo eiuſdem ciuitatis Ethetio, iuxta quod iuſſu ſancti patris Gregorii acceperat, Archiepiſcopus genti Anglorum ordinatus eſt: reuerſuſq; Britanniam miſit Romam Laurentium Præsbyterum, & Petrum Monachum. &c.

III. MELLITVS.

Beda. ANGLIS ad fidem Chriſti conuerſis, cùm quadraginta illi Comites, quos ſecum attulerat Auguſtinus, prædicando Euangelio non ſufficerent, Britanni verò operam ſuam planè denegauerant, ſignificat Gregorio per literas Auguſtinus, meſſem quidem multam eſſe, operarios verò paucos. Mittuntur ergo a Gregorio in ſupplementum, Mellitus Romanus Abbas, Iuſtus, Paulinus, Rufinianus, aliique complures verbi Dei miniſtri: quorum primum fuiſſe Mellitum vel hinc coniicere facilis eſt ratio. Ad illum enim iam longius in itinere profectum, ſcripſit Gregorius, vt ſuo nomine cum Auguſtino ageret, de idolis in Anglia deſtruendis, fanis Ethnicis in Chriſtiana templa mutandis, altaribus conſtruendis, de ſacrificiis vel conuiuiis in Dei laudem & honorem inſtituendis. *Roſſ. hiſtor.* Diſcedit ergo Roma Mellitus An. Dom. 601. Annoque poſt. 3. illum Epiſcopi titulo & honore inſigniuit Auguſtinus, eique orientales Saxones Thameſi fluuio à Cantio diuiſos, & orientali mari contiguos commiſit conuertendos. Horum Metropolis Londinum eſt, ciuitas ad ripam fluminis poſita, ſuis ipſius incolis frequens, alienigenarum etiam, eò (commercii gratia) confluentium multitudine illuſtris atque celebris. *Ex Archiuis. Ex Paula ſorore, Sebe- bert, Beda, Fabardus de Cantuaria, in ſpeculo hiſtoriali & alii.* Quibus etſi hoc tempore Sebertus imperaret, ſub Ethelberto tamen (cuius etiam nepos erat ex ſorore *Paula*) prouinciam adminiſtrauit. Suos enim fines Ethelbertus ad confinia Humbri fluminis extenderat.

Eius igitur nomine, & authoritate (vt veriſimile eſt) vſus Mellitus, Sebertum Regem ac reliquum populum ad Chriſtianæ religionis profeſſionem perduxit, & ſalutari baptiſmatis vnda perfudit. His ita proſperè ſuccedentibus, Rex Ethelbertus Londini Eccleſiam Pauli a fundamentis extruxit, & in ea Epiſcopalem ſedem ſtatuit, cui Mellitum electum & Epiſcopum conſecratum præfecit. *Sebertus erexit, ſi modo Fab. de Cantuaria fides habenda ſit.* *Ab eodem etiam altera Diuo Petro* ad Weſtmonaſterium pari operis faſtigio erecta eſt. Mellitus Epiſcopatus ſui An. 4. Romam profectus eſt, cum Bonifacio Pontifice tractaturus de rebus ad Anglicanam Eccleſiam neceſſariis.

Quo etiam tempore Bonifacius Synodum coegerat Epiſcoporum Italiæ, in qua de moribus Monachorum & pace decerneret. *Tho. Spottus* Huic Synodo Mellitus interfuit, omniaque ibi ſancita & decreta, ſua authoritate & ſubſcriptione confirmauit, ac in Britanniam rediens, eadem Eccleſiæ Anglicanæ obſeruanda dedit. Literas etiam à Bonifacio, vnas ad Ethelbertum Regem, alteras ad Archiepiſcopum Laurentium, tertias ad vniuerſum populum Anglicanum attulit. His peractis Mellitus Londinum reuertitur, ibiq; quamdiu licuit, commoratus Epiſcopali munere fungitur. *Beda.* An. 6. poſtquam is reuertiſſet Romã, moritur Ethelbertus Rex Cantiorum eodemque anno Sebertus nepos, qui poſt ſe tres reliquit filios, Serredum, Siuardum, & Sigebertum, In quibus nihil ſancti, nullus Dei metus, nulla religio erat. Abhorrebant inprimis à nomine Chriſtiano, & veræ religionis præcipua myſteria irridere ſoliti ſunt. Celebrante enim aliquando Pontifice miſſarũ ſolennia, illi de induſtria adeſſe voluerunt, cumq; eò peruentũ eſſet, vt Euchariſtiã populo de more Põtifex porrigeret, ſibi etiã inter cæteros dari poſtularũt. Cur nõ, inquiunt, panẽ illũ nitidũ nobis etiã porrigis quẽ patri noſtro Sabæ (ſic. n. eũ appellabãt) dare ſolebas, & adhuc populo dare nõ deſiſtis? Reſpõdit Mellit', ſi vultis ablui fonte illo ſalutari quẽadmodũ pater veſter, poteſtis etiã panis ſãcti participes eſſe: alioq; nec ſibi dare, nec illis

accipere

accipere fas eſſe. Qua Epiſcopi reſponſione, grauiter ad iram commoti ſunt, parumque abfuit, quin illi ibidem manus nefariè inijcerent; regni verò finibus illico exire mandarunt. Expulſus ad hunc modum Londino Mellitus Cantuariam ad Laurentium Archiepiſcopum ſeſe contulit, qui conditione fuit omnino non meliore. Ex morte enim Ethelberti, cui ſucceſſerat Edbaldus; Cantii etiam res Chriſtianæ eo ipſo tempore euerſæ & profligatæ ſunt. Aliquandiu igitur boni Antiſtites, quemadmodũ labenti Eccleſiæ *ſubleuarent* deliberantes, cum eidem nulla ratione opitulari ſe poſſe cernerent, cedere tandem impietati tyrannorum potius ſtatuerunt, quàm ſeſe certo & imminenti periculo, nullo cum commodo religionis obiicere. Profugit ergo confeſtim Mellitus cum Iuſto Roffenſi Epiſcopo in Galliam: nec ita multò poſt ingraueſcente Edbaldi crudelitate, idem Laurentio faciendum erat. Quemadmodum autem Laurentius conſilium profectionis mutarit, Edbaldumque Regem ad fidem conuerterit, ſuperius in ipſius vita videre eſt. Conuerſo Edbaldo domum Mellitus à Laurentio reuocatus eſt. Cum autem à Londinenſibus Chriſti religionem planè repellentibus non reciperetur, in Cantio permanere cogitur. Eodem ipſo anno, quo reuerſus eſt ab exilio Mellitus, moritur Laurentius: eiuſque loco Archiepiſcopus Cantuarienſis ſurrogatus eſt, Quo Archiepiſcopalem dignitatem adminiſtrante, Iuſtus Roffenſem regebat. Illi duo pari cura & ſolicitudine Epiſcopali munere fungentes, exhortatorias & congratulatorias literas à Bonifacio acceperunt, qui poſt Deusdedit Eccleſiæ Rom. præfuit An. Dom. 624. Erat Mellitus nobili ortus familia, mentis verò celſitudine quam natiuitate illuſtrior, terrena omnia deſpexiſſe dicitur, ſpiraſſe cœleſtia: Et quanquam corpore infirmus & valetudinarius iam diu fuerat, animo tamen forti fuit & ſtrenuo. Podagra vitam finiuit & in porticu Petri cum Auguſt. & Laurentio ſepultus eſt. Circiter hoc tempus Mahometes pſeudopropheta Epilepſia ſeu comitiali morbo laborans, quoties vi morbi in terram cadere cogebatur, Gabrielem Angelum ſibi comparuiſſe & collocutum eſſe ſimulauit; eiuſque ſplendorem cum ferre non poſſet, conſternatum concidiſſe. Tandem verò, cum eũ ſolum omnibus abſentibus morbus opprimeret, volutatus vt lutulentus ſus; & ex ore ſpumam turpiter euomens à porcis meritò dilaniatus eſt.

Ex Archiep. — *Alter Subueniret.* — *Roff. hiſtor.* — *W. Malmſb.* — *Tho. Spotton* — *Roff. hiſtor.*

IIII. IVSTVS.

IVSTVS Mellito & Paulino Roma proficiſcentibus ſocius à Gregorio Pontifice datus, Roffenſi Epiſcopatui, quo tẽpore Mellitus Londinenſi, ab Auguſtino adhuc viuente, præpoſitus eſt. Is parem cum Mellito fortunę aleam ſubiuit (exulauit enim cum eo An. Dom. 618. vt ſuperius annotatum eſt) excepto quòd cum Mellitus a Londinenſibus poſt reditum non admitteretur, Iuſtus ſedi ſuæ continuò reſtitutus eſt, cui tamdiu præfuit, quàm Mellitus vixit. Eo mortuo ad Dorobernenſem Archiepiſcopatum tranſlatus eſt. Primo Pontificatus ſui anno, *à Bonifacio* 5. Rom. Pontifice, pallium cum literis de more accepit. In illis Bonifacius, qui iam pridem à Phoca obtinuerat, vt Romana Eccleſia eſſet omnium Eccleſiarum caput, ſubiectionem & obedientiam Eccleſiæ Rom. à Mellito poſtulauit. Adhortatur etiam, vt Epiſcopos in commodioribus Angliæ partibus ordinaret. Is igitur Paulinum conſocium ſuum, virum ſanctum & prudentem, Archiepiſcopum Eboracenſem hac occaſione creauit, An. Dom. 625.

Alter Honorio primo.

Erat Edbaldo Cantiorum Regi innupta ſoror Ethelberga. Huius conſortium Edwinus Northumbriæ Rex vir adhuc à fide alienus expetiuit, ac per legatos illam ſibi dari poſtulauit. Reſponſum eſt, non eſſe fas Chriſtianam virginem homini Ethnico & Pagano locari ne fortè fides & ſacramentum cœleſti Regi prius præſtitum, terreni Regis eiuſdemque gentilis connubio violetur. Hoc cum Edwino nunciatum eſſet, ac amore puellæ vehementer arderet, nihil ſe de religione immutaturum paciſcitur, permiſſurum Reginæ omnibusque ſuis comitibus Chriſtiano more ritu que Deum colere. Quin etiam Chriſti fidem ſe ſuſcepturum, ſi Chriſtiana religio à ſui Regni prudentibus & principibus & Sanctior & Deo dignior approbaretur. Hac conditione mittitur virgo, ad hoc ſuadente Iuſto & Paulino, quibus ſpes erat; hac occaſione Chriſti religionem à Northumbris amplexatam iri. Commodum enim rati ſunt Edbaldus & Iuſtus, vt Paulinus virginis comitatui adhiberetur, tum ad fouendam religionem in ſuis; ſi fortè Pagani ad gentiliſmum ſuaderent, tum etiam ad ipſos Paganos ad Chriſti religionem conuertendos, ſi id commodè fieri poſſe videret.

In quo vtroque ita ſe geſſit, & profecit Paulinus, vt & ſuos à Paganiſmo prudenter con-
tineret, & Paganos ad Chriſtianiſmum hortando conuerteret. Edwino & Northumbris
hoc modo conuerſis, Paulinus antè a Iuſto in Cantio creatus Eboracenſis Archiepiſco-
pus primus admiſſus eſt. Iuſtus poſtquàm religionem Chriſtianam diu multúmque pro-
mouiſſet, deſiit in humanis eſſe 4. Idus Nouembris. An. Dom. 634. Sepultus eſt in Eccle-
W. Malmſ. ſia Sanctorum Apoſtolorum Cantuariæ. Quo tempore diem etiam obiiſſe Edbaldus di-
citur.

V. Honorivs.

IVsto defuncto Honorius patria Romanus, venerandus pater, & in
ſacris literis non vulgariter eruditus, quippe qui Gregorij magni
fuerat diſcipulus, Romæ in Archiepiſcopum Cantuarienſem ele-
ctus eſt, & a Paulino Eboracenſi Archiepiſcopo Lindocolnii con-
ſecratus. Hic quintus erat ab Auguſtino Dorobernenſis Eccleſiæ
antiſtes, ab Honorio Romano Pontifice eius nominis primo, pal-
lium cum literis accepit, in quibus conceſſit Rom. Pontifex, vt mo-
riente alterutro Cantuarienſi ſeu Eboracenſi Archiepiſcopo, is qui ſuperuiueret, pote-
ſtatem haberet alterius ſedis Archiepiſcopum ordinandi, vt deinceps non ſit neceſſe per
grauiora itinera Romam contendendo fatigari. Honorius accepto pallio creauit Epi-
ſcopum Fœlicem Burgundum virum Apoſtolicum, eumque ad orientales Anglos mi-
Coetus ſeſ. 1 ſit, qui ſedem habuit Epiſcopalem in ciuitate Dunmock, aliàs Dunwiche. *Hic Cantebri-*
gienſem Academiam primus fundauit An. Dom. 636. quanquàm alij Regem Sigisbertum
W. Malmſ. Fœlicis Burgundi conſilio eam inſtituiſſe ſcribunt. Fœlice mortuo Thomam Diaco-
num eius in illius locum opportunè ſubſtituit: ſtrenuus ac peruigil diuinæ militiæ dux &
Imperator, aliis in acie diuina cadentibus alios ſurrogare ſedulò admititur, ne defi-
ciente fortè milite, hoſti locus in caſtra Dominica pateret irruendi. Neque ſolùm Epi-
ſcopos tanquam ſuperiores turrium cuſtodes Eccleſiæ ſuperimpoſuit, ſed etiam prouin-
ciam ſuam primus in parochias diuidens, inferiores miniſtros ordinauit, quos etiam ſæ-
pius inſtruit & adhortatur, vt plebem Dei comiter & patienter non doctrina ſolùm, ſed
etiam vitæ probitate erudirent: his enim incredulos & à fide alienos citius capi, quam
ſeueris obiurgationibus & auſteritate morum. Huius etiam tempore turbatæ erant res
Northumbrorum: interficitur enim Edwinus Rex quem Paulinus baptizarat, ipſéque
Paulinus fugere coactus, in Cantium regreditur, vbi ab Honorio Epiſcopatu Roffenſi
donatus eſt. Ethelbergam Edwini defuncti Regis Northumbrorum vxorem, *& Edwal-*
Aliter Edbaldi. *di* Regis Cantiorum ſororem virginem velauit: quæ ad villam Limming ſibi à fratre da-
tam, Monaſterium condidit. Honorius poſtquam vitæ ſuæ curſum impleuerat, ex hac
vita migrauit, & in porticu cum ſuperioribus ſepelitur.

VI. Devsdedit, sive, Adeodatvs.

POst Honorium electus eſt (ſede prius vacante per annum & 6.
menſes) Archiepiſcopus Dorobernenſis, de gente occidentalium
Saxonum oriundus, Deusdedit, qui vita & eruditione inſignis, pri-
Io. Capgrau. mus ex Anglis Archiepiſcopus à Deo datus eſt. Patria enim lingua
Fridona vocabatur. Sed ob merita eius in Remp. præclara, nomẽ Sa-
xonicum ab electis Dei miniſtris, in Angelicum fuit commutatum,
& *Deusdedit* dictus eſt: gratia namq; Dei, illum ad opus Sancti mini-
ſterii elegit, *ſumpto ſacerdotali officio in timore Dei perfectus permanſit*. Hic ab Ithamaro anti-
ſtite Roffenſi conſecratus eſt: quia poſt Paulinum nullus adhuc erat Archiepiſcopus E-
boracenſis, ad quem id muneris ex reſcripto Pontificali pertinebat. Obiit Deusdedit Ec-
W. Malmſ. cleſiæ Dorobernenſis Archiepiſcopus pridie Idus Iulij An. Dom. 664. vltimuſq; in aqui-
lonari porticu Eccleſiæ Apoſtolorum Petri & Pauli reconditus eſt. Hoc tempore tradi-
Polychron. tur Benalt Epiſcopũ, Abbatẽ Sancti Auguſtini, coæuum & inſtructorẽ Bedæ, artẽ confi-
ciẽdi vitrũ in Anglia adinueniſſe, & occultiorũ artiũ libros induxiſſe. Monaſteriũ ſuũ A-
driano, q. ex Roma cũ Theodoro (qui proximus Deusdedit ſubſecutus eſt) in Angliã tra-
iecit, reſignauit. Tã graui morbo hoc tẽpore laboraſſe Anglos cõmemorat lib. Roff. vt ſe
populus ad prærupta maris frequens conferret, vt inde ſe in mare præcipites darent:
Lib. Roff. celeri enim morte à cruciatu liberari potius eligebant, quam diutius intabeſcendo
miſerè perire. De hac peſtilentia ſic ſcribit Beda: An. Dominicæ incarnationis 664. facta
eſt ec-

eſt eclipſis Solis die tertio menſis Maii, horam circiter decimam diei, quo etiam anno mox ſubita peſtilentiæ lues ſubſequuta eſt, quæ depopulatis prius auſtralibus Britanniæ plagis, Northumbrorum quoque prouinciam corripiens, & acerba clade diutius longè lateque deſæuiens, magnam hominum multitudinem ſtrauit. Hac peſte ſacerdos Iuba Epiſcopus Northumbrorum interiit. Hyberniam Inſulam quoque eadem clades peruaſit. Nam cum tempore Sinani & Colmanni Epiſcoporum ex Anglis multi tum nobiles, tum plebii nõ diuinæ lectionis & continentioris vitæ gratia ſeceſſerant, Monaſticam vitam profeſſi, ſibi & poſteris ſuis Monaſterium, quod *Rathmelſigi* dicitur, comparatam: hos omnes aut peſte abſumptos eſſe, aut per ignota loca diſperſos Beda ibidem refert. *Beda Lib. 3. Cap. 27.*

VII. THEODORVS.

POSTQVAM Deuſdedit mortuus eſt, vacante non modico tempore Eccleſia Dorobernenſi, miſſus eſt Romam, à Regibus Egberto Cantiorum, & Oſwio Northumbrorum, Wigardus presbyter, vir doctiſſimus natione Anglus, qui in Archiepiſcopum Cant. ordinaretur. Cui etiam Oſwius Northumbrorum Rex, munera ad Romanum Pontificem, vaſa aurea atque argentea tradidit. *Ex Archiuis.* Wigardo Romam adueniente, peſtis illic grauiter ſæuiebat, qua quidem ipſe, priuſquam Epiſcopus crearetur, cum omni prope comitatu interiit. De Wigardi morte Vitalianus Papa Oſwium Regem Northumbrorum certiorem facit; ipſe interim cum ſuis Romæ deliberans, quem in Angliam loco defuncti idoneum Archiepiſcopum mitteret. Erat hoc tempore in Monaſterio Viridano, quod eſt non longè à Neapoli Campaniæ, Abbas Adrianus, natione Afer, vir in ſacris literis & omni diſciplinarum genere peritiſſimus. Hunc ad ſe vocatum Papa Vitalianus Archiepiſcopum Cant. creaſſe voluit. Is *W. Malmſb.* ſeſe tanto oneri ſuſtinendo imparem profeſſus, honorem humiliter recuſauit. Cum verò excuſationem Pontifex non admitteret, inuenturum ſe eſſe pollicitus eſt hominem magis idoneum, qui ipſum & ætate & eruditione præcelleret: hac conditione dimiſſus eſt. Familiaris fuit Adriano Theodorus Monachus, natus Tharſi, iiſdem diſciplinis inſtructus, quibus antea diximus Adrianum, vir ætate etiam venerandus, annum enim egit 66: hic ab Adriano ſiſtitur Pontifici, quem tamen non alia lege admiſit Vitalianus, quàm ſi *Ex Archiuis.* ipſe Adrianus cum eo vna in Angliam proficiſceretur, ac diligenter proſpiceret, ne quid Theodorus, cum Græcus eſſet, moribus & ritibus Romanis contrarium in Eccleſiam Anglicanam introduceret. Cum in hoc Pontifici conſenſiſſet Adrianus, Theodorus *Capita.?* Subdiaconus factus eſt, *ac quia tonſuram Apoſtoli* Pauli more orientalium habuerat, quatuor menſes Romæ commoratus eſt, donec illi coma creſceret, quò in coronam Romano more radi poſſet. Deinde Archiepiſcopus ordinatus, & à Vitaliano Papa Romæ conſecratus eſt, anno ſalutis humanæ 668. prime Aprilis, qui fuit dies Dominicus. Eodem *W. Malmſb.* anno 6. Kal. Iunii, vnà cum Adriano in Angliam iter occupat, cum magna authoritate *Ex Archiuis.* ligandi & ſoluendi: Hi expeditum iter in Angliam non habuerunt, imminens enim hyems eos aliquandiu Maſſiliæ detinuit. Poſteà cum in Galliam peruenisſent, eos Ebronius, vir in maxima authoritate & gratia cum Rege Galliæ, remoratus eſt. *Vlerina.?* Tandem verò Theodorus dimittitur, & ad portum *Conpenewuuic?* perductus eſt, vnde etiam afflicta impeditus valetudine non ita pridem ſuluit.

Adrianus autem ab Ebronio retinetur: ſuſpectus enim illi erat, de mandatis ab Imperatore ad Reges Angliæ perferendis contra regnum Gallicanum: Ille tamen non multò poſt, cum ſe Ebronio purgauiſſet, Theodorum in Britanniam ſubſequitur, qui eum Cœnobio B. Petri Apoſtoli Cantuariæ, vbi Archiepiſcopi ſepeliri ſolent, donauit. *Ex Archiuis.* Venit Theodorus Cantuariam, An. 2. poſtquam conſecratus eſt, 6. Kal. Ianuarii. Hic bibliothecam copioſam tam è Græcis quàm Latinis libris ſecum in Angliam aduexit, quorum nonnulli Græco idiomate conſcripti apud nos manent: videlicet, Opera Homeri Græco charactere ita eximiè & exquiſitè deſcripta, vt librorum impreſſorum veritatem ſuperent: volumen grande eſt, charta etiam antiquior. Homeliæ Chryſoſtomi folio pergamenæ: Pſalmi Dauidici: *Antiquitates?* Ioſephi eadem lingua conſcripta: opera ſanè ob eximiam literarum ſcripturam noſtro ſeculo rara, & quæ perpetuæ memoriæ famã obtinere mereantur. Huic Theodoro omnis Anglicana Eccleſia (quod reliquis Epiſcopis non fecit) libenter ſeſe ſubiecit: iſque peragrata tota Inſula, Paſchæ celebrationem, reliquoſque Romanos ritus vbique ſtabiliuit: tantumque abfuit, vt aliquid à Romana Eccleſia alienum faceret, vt eius authoritatem contentioſè nimis putetur propugnaſſe. *Ex Archiuis.*

W. Malmſb.

Epiſcopos enim aliquot, diuerſo à Romanis more conſecratos ea ſola de cauſa pro arbitrio ſuo, vel dignitate plenè mouit, vel Canonicè coegit ordinari. Ius etiam & ſuperioritatem ſedis propriæ ita exercuiſſe dicitur, vt non tam iudicio & conſilio regere, quam impetu animi & perturbatione rapi videretur. Reliquas igitur huius viri virtutes, quæ ſanè vulgares non fuerunt, hæc nimia ſuæ dignitatis aſſerendæ pertinacitas non mediocriter obſcurauit. Quanquam enim poſt Britanniam ab Anglis occupatam fœliciora tempora & eruditiora non fuerint, quàm cum ille Cantuariæ præſidebat: multum tamen detraxit eius gloriæ, immerita Epiſcoporum deiectio, ac præcipuè quidem Wilfridi Eboracenſis Archiepiſcopi, quem ille indignè ſua ſede pepulit, virum ſibi & vitæ ſanctitate & eruditione & induſtria, ſi non ſuperiorem, at certè omnium iudicio parem: cui etiam illius temporis eruditi, qui multi erant, quantum Theodoro & debebant & deferebant. Nam eum non minore ſcripturarum ſcientia, quàm Theodorus prædictus eſſet, qui in literis humanioribus multum excelluit, Poëtica, Arithmetica, Aſtronomia, Muſica, Latina quoq; & Græca lingua; quas ſanè diſciplinas auditoribus ſuis, quos multos habuit, vnà cum ſcripturarum lectione copioſè contradidit. Hunc igitur tantum virum tam immoderatè & præter meritum perſequendo, & multum nocuit Eccleſiæ paci, & male conſuluit famæ ſuæ. Hac de re ſic ſcribit Will. Malmsburienſis Lib. de Pontificibus. Theodorum enim à ſede Apoſtolica miſſum Beda narrat, omnium antiſtitum Cantuariæ, vigorem Pontificalem in tota Britannia exercuiſſe. Denique & vltra & citra Humbrum Epiſcopos hos pro placito abegiſſe, hos poſuiſſe. In ipſa Eboraco, aliarum vrbium Præſules conſecraſſe, & (vt in vita beati Wilfridi legitur) eiuſdem ciuitatis Pontifices Ceddam & ipſum Wilfridum, ſeu ratione, ſeu vi repuliſſe, vbi videri & doleri poteſt humana miſeria; quòd videlicet, quantalibet quis ſanctitate polleat, non ad plenum peruicaces mores exuat: quòd illi duo oculi Britanniæ controuerſias inter ſe egerint. Siquidem Theodorus Wilfridum iniuſtè, quantum noſtra habet coniectura, eiecerit. Wilfridus Romano Papæ Agathoni (multis antè periculis iactatus) querelam detulit: modeſtè ſanè, vt qui neque Apoſtolicam ſedem directis accuſationibus vrgeret, nec innocentiam ſuam fluctuare permitteret. Eius enim verba hæc ſunt in ſuggeſtione quàm obtulit Papæ: Quid autem acciderit, vt Theodorus ſanctiſſimus Archiepiſcopus (me ſuperſtite) in ſede, quàm (licet indignus) diſpenſabam abſque conſenſu cuiuſuis Epiſcopi, tres ſua authoritate (mea humilitate non acquieſcente) ordinaret Epiſcopos: omittere magis quàm vrgere pro eiuſdem viri reuerentia conduceret, quem quidem, eò quod ab hac Apoſtolicæ ſedis ſummitate ſit directus, accuſare non audeo. Itaque quamuis hinc iudicio conſilii Rom. videmus, quod Wilfridus iudicatus & ad ſedem ſuam remiſſus fuerit, non tamen rem obtinuit, Regis Egfridi violentia, cum præſertim Theodorus vel obſiſteret ex ſententia, vel permitteret ex conniuentia. Idem etiam alibi Theodorum hanc in Wilfridum iniuriam, vt dignus eſt acerbe verbis exagitat. Nec celari (inquit) potuit manifeſtiſſima Theodori iniuria. Cum enim Wilfridus pro tribunali Regem adiiſſet, iniuriarum cauſam expoſtulans: Nihil (dixit Theodorus) reatus tibi opponimus. Sed quod conſtituimus, ratum eſſe volumus. Quo dicto quid abſurdius? quaſi diceret. Sic volo, ſic iubeo, ſtat pro ratione, voluntas.

Ex Archiuis. W. Malmſb. Cantuar. prouincia in quinq; diœceſes diuiſa eſt per Theodorum. An. 680 Chron. Wincelcũb. W. Malmſb. Lib. 1. cap. 1.

Lib. 4. Cap. 12.

Anno Dominicæ incarnationis. 678. hæc inter Theodorum & Wilfridum orta diſſenſio eſt: quo etiam tempore Cometam per tres integros menſes apparuiſſe Beda narrat: Matutinis horis oriebatur, excelſam radiantis flammæ quaſi columnam præſe ferens. Ac hæc quidem ſtella (vt ſolet) ingentem Britanniæ calamitatem portendebat. Quo enim anno Wilfridus Roma in Britanniam rediit, & prouincia ſua per Theodori inimicitias prohiberetur, (*quanquam is ſedulo Euangelium promulgaret*) ingens mortalitas multas Britanniæ prouincias corripuit. In prouincia etiam occidentalium Saxonum per 3. integros annos non pluit. Vnde populus præterquam quòd morbo, etiam famæ præter modum afflictus eſt. Idem etiam Beda narrat. Sæpe 40. homines, ſæpe plures famis acerbitatem non ferentes, ad maris ripas ſe contuliſſe, ſeſeque inde iunctis manibus fluctibus abſorbendos miſerè præcipitaſſe. Duas ſuo tempore Synodos Theodorus conuocaſſe dicitur. Primam Herefordiæ, in qua decreta decem ſancita ſunt. Capita huius Synodi habebis apud Bedam. Cum hæc Synodus celebraretur, moritur Egbertus Rex Cantiorum, menſe Iulio, cui ſuccedit Lotharius frater eius. Secundam Synodũ conuocauit *apud Clyff. iuxta Roffam.*

Beda. Ex Archiuis. Beda Lib. 4. Cap 5. An. 680. apud hethfeld, vt habet Beda, Florileg. Chron. Sax. Neoter. Chr. Saxon Petroburg. &c. Roff. hiſtor.

» Atqui cũ audiret fidẽ Eccleſiæ Cõſtantinopolitanæ hæreſi Eutychiana plurimũ eſſe turbatam,

eſt eclipſis Solis die tertio menſis Maii ; horam circiter decimam diei, quo etiam anno *Beda. Lib. 3. Cap. 27.* mox ſubita peſtilentiæ lues ſubſequuta eſt, quæ depopulatis prius auſtralibus Britanniæ plagis, Northumbrorum quoque prouinciam corripiens & acerba clade diutius longè lateque deſæuiens, magnam hominum multitudinem ſtrauit. Hac peſte ſacerdos Iuba Epiſcopus Northumbrorum interiit. Hyberniam Inſulam quoq; eadem clades peruaſit. Nam cùm tempore Sinani & Colmanni Epiſcoporum ex Anglis multi tum nobiles, tum plebii nō diuinæ lectionis & continentioris vitæ gratia ſeceſſerant, Monaſticam vitam profeſſi, ſibi & poſteris ſuis Monaſterium, quod *Rathmelſigi* dicitur, compararant: hos omnes aut peſte abſumptos eſſe, aut per ignota loca diſperſos Beda ibidem refert.

VII. THEODORVS.

POSTQVAM Deusdedit mortuus eſt, vacante non modico tempore Eccleſia Dorobernenſi, miſſus eſt Romam à Regibus Egberto Cantiorum, & Oſwio Northumbrorum, Wigardus presbyter, vir doctiſſimus, natione Anglus, qui in Archiepiſcopum Cant. ordinaretur. Cui etiam Oſwius Northumbrorum Rex, munera ad Romanum Pontificem, vaſa aurea atque argentea tradidit. *Ex Archiuis.* Wigardo Romam adueniente, peſtis illic grauiter ſæuiebat, qua quidem ipſe, priuſquam Epiſcopus crearetur, cum omni prope comitatu interiit. De Wigardi morte Vitalianus Papa Oſwium Regem Northumbrorum certiorem facit: ipſe interim cum ſuis Romæ deliberans, quem in Angliam loco defuncti idoneum Archiepiſcopum mitteret. Erat hoc tempore in Monaſterio Viridano, quod eſt non longè à Neapoli Campaniæ, Abbas Adrianus, natione Afer, vir in ſacris literis & omni diſciplinarum genere peritiſſimus. Hunc ad ſe vocatum Papa Vitalianus Archiepiſcopum Cant. creaſſe voluit. Is *W. Malmſb.* ſeſe tanto oneri ſuſtinendo imparem profeſſus, honorem humiliter recuſauit. Cum verò excuſationem Pontifex non admitteret, inuenturum ſe eſſe pollicitus eſt hominem magis idoneum, qui ipſum & ætate & eruditione præcelleret: hac conditione dimiſſus eſt. Familiaris fuit Adriano Theodorus Monachus, natus Tharſi, iiſdem diſciplinis inſtructus, quibus antea diximus Adrianum, vir ætate etiam venerandus, annum enim egit 66. hic ab Adriano ſiſtitur Pontifici, quem tamen non alia lege admiſit Vitalianus, quàm ſi *Ex Archiuis.* ipſe Adrianus cum eo vnà in Angliam proficiſceretur, ac diligenter proſpiceret, ne quid Theodorus, cum Græcus eſſet, moribus & ritibus Romanis contrarium in Eccleſiam Anglicanam introduceret. Cùm in hoc Pontifici conſenſiſſet Adrianus, Theodorus *Cogita.* Subdiaconus factus eſt, *ac quia tonſuram Apoſtoli* Pauli more orientalium habuerat; quatuor menſes Romæ commoratus eſt, donec illi coma creſceret, quò in coronam Romano more radi poſſet. Deinde Archiepiſcopus ordinatus, & à Vitaliano Papa Romæ conſecratus eſt, anno ſalutis humanæ 668. primo Aprilis; qui fuit dies Dominicus. Eodem *W. Malmſb.* anno, 6. Kal. Iunii, vnà cum Adriano in Angliam iter occupat, cum magna authoritate *Ex Archiuis.* ligandi & ſoluendi. Hi expeditum iter in Angliam non habuerunt, imminens enim hyems eos aliquandiu Maſſiliæ detinuit. Poſteà cum in Galliam perueniſſent; eos E- *Platina.* bronius, vir in maxima authoritate & gratia cum Rege Galliæ remoratus eſt. Tandem verò Theodorus dimittitur, & ad portum *Conuentuuuic* perductus eſt, vnde etiam afflicta impeditus valetudine non ita pridem ſoluit.

Adrianus autem ab Ebronio retinetur: ſuſpectus enim illi erat, de mandatis ab Imperatore ad Reges Angliæ perferendis contra regnum Gallicanum: Ille tamen non multò poſt, cum ſe Ebronio purgauiſſet, Theodorum in Britanniam ſub- *Ex Archiuis* ſequitur; qui eum Cœnobio B. Petri Apoſtoli Cantuariæ, vbi Archiepiſcopi ſepeliri ſolent, donauit. Venit Theodorus Cantuariam, An. 2. poſtquam conſecratus eſt, 6. Kal. Ianuarii. Hic bibliothecam copioſam tam è Græcis quàm Latinis libris ſecum in Angliam aduexit, quorum nonnulli Græco idiomate conſcripti apud nos manent: videlicet, Opera Homeri Græco charactere ita eximiè & exquiſitè deſcripta, vt librorum impreſſorum veritatem ſuperent: volumen grande eſt, charta etiam antiquior. Homeliæ Chryſoſtomi folio pargemenæ: Pſalmi Dauidici: [illegible] Ioſephi eadem lingua conſcripta: opera ſanè ob eximiam literarum ſcripturam noſtro ſeculo rara, & quæ perpetuę memoriæ famā obtinere merentur. Huic Theodoro omnis Anglicana Eccleſia (quod reliqois Epiſcopis non fecit) libenter ſeſe ſubiecit: iſque peragrata tota Inſula, Paſchę celebrationem, reliquoſque Romanos ritus vbique ſtabiliuit: tantumque abfuit, vt aliquid à Romana Eccleſia alienum faceret, vt eius authoritatem contentioſè nimis putetur propugnaſſe. *Ex Archiuis.*

W. Malmſb.

Epiſcopos enim aliquot, diuerſo à Romanis more cõſecratos eà ſola de cauſa pro arbitrio ſuo, vel dignitate planè mouit, vel Canonicè coëgit ordinari. Ius etiam & ſuperioritatem ſedis propriæ ita exercuiſſe dicitur, vt non tam iudicio & conſilio regere, quàm impetu animi & perturbatione rapi videretur. Reliquas igitur huius viri virtutes, quæ ſanè vulgares non fuerunt, hæc minima ſuæ dignitatis aſſerendæ pertinacitas non mediocriter obſcurauit. Quanquam enim poſt Britanniam ab Anglis occupatam fœliciora tempora & eruditiora non fuerunt, quàm cum ille Cantuariæ præſidebat: multum tamen detraxit eius gloriæ, immerita Epiſcoporum deiectio, ac præcipuè quidem Wilfridi Eboracenſis Archiepiſcopi, quem ille indignè ſua ſede pepulit, virum ſibi & vitæ ſanctitate & eruditione & induſtria, ſi non ſuperiorem, at certè omnium iudicio parem: cui etiam illius temporis eruditi, qui multi erant, quantum Theodoro & debebant & deferebant. Nam cum non minore ſcripturarum ſcientia, quàm Theodorus præditus eſſet, tum in literis humanioribus multum excelluit, Poetica, Arithmetica, Aſtronomia, Muſicâ, Latina quoq; & Græca lingua, quas ſanè diſciplinas auditoribus ſuis, quos multos habuit, vnà cum ſcripturarum lectione copioſè contradidit. Hunc igitur tantum virum tam immoderatè & præter meritum perſequendo, & multum nocuit Eccleſiæ paci, & malè conſuluit famæ ſuæ. Hac de re ſic ſcribit Will. Malmsburienſis Lib. de Pontificibus. Theodorum enim à ſede Apoſtolica miſſum Beda narrat, omnium antiſtitum Cantuariæ, vigorem Pontificalem in tota Britannia exercuiſſe. Denique & vltra & citra Humbrum Epiſcopos hos pro placito abegiſſe, hos poſuiſſe. In ipſa Eboraco, aliarum vrbium Præſules conſecraſſe, & (vt in vita beati Wilfridi legitur) eiuſdem ciuitatis Pon-

Ex Archiuis. W. Malmſb.

Cantuar. prouincia in quinq; diœceſes diuiſa eſt per Theodorum An. 680 Chron. W[illegible].

W. Malmſb. Lib. 1 cap. 2.

“ tifices Ceddam & ipſum Wilfridum, ſeu ratione, ſeu vi repuliſſe, vbi videri & doleri
“ poteſt humana miſeria, quod videlicet, quantalibet quis ſanctitate polleat, non ad ple-
“ num peruicaces mores exuat: quòd iſti duo oculi Britanniæ controuerſias inter ſe ege-
“ rint. Siquidem Theodorus Wilfridum iniuſtè, quantum noſtra habet coniectura,
“ eiecerit: Wilfridus Romano Papæ Agathoni (multis antè periculis iactatus) querelam
“ detulit: modeſtè ſanè, vt qui neque Apoſtolicam ſedem directis accuſationibus vrge-
“ ret, nec innocentiam ſuam fluctuare permitteret. Eius enim verba hæc ſunt in ſugge-
“ ſtione quàm obtulit Papæ. Quid autem acciderit, vt Theodorus ſanctiſſimus Ar-
“ chiepiſcopus (me ſuperſtite) in ſede, quam (licet indignus) diſpenſabam abſque conſenſu
“ cuiuſuis Epiſcopi, tres ſua authoritate (mea humilitate non acquieſcente) ordinaret Epi-
“ ſcopos: omittere magis quàm vrgere pro eiuſdem viri reuerentia conduceret, quem
“ quidem, eò quod ab hac Apoſtolicæ ſedis ſummitate ſit directus, accuſare non audeo.
“ Itaque quamuis hinc iudicio conſilii Rom. videmus, quod Wilfridus iudicatus & ad ſe-
“ dem ſuam remiſſus fuerit, non tamen rem obtinuit, Regis Egfridi violentia, cum præ-
“ ſertim Theodorus vel obſiſteret ex ſententia, vel permitteret ex conniuentia. Idem eti-
“ am alibi Theodorum hanc in Wilfridum iniuriam, vt dignus eſt acerbe verbis exagitat.
“ Nec celari (inquit) potuit manifeſtiſſima Theodori iniuria. Cum enim Wilfridus pro
“ tribunali Regem adiiſſet, Iniuriarum cauſam expoſtulans: Nihil (dixit Theodorus) rea-
“ tus tibi opponimus. Sed quod conſtituimus, ratum eſſe volumus. Quo dicto quid abſur-
“ dius? quaſi diceret. Sic volo, ſic iubeo, ſtat pro ratione, voluntas.

Lib. 4. Cap. 12.

Anno Dominicæ incarnationis. 678. hæc inter Theodorum & Wilfridum orta diſſenſio eſt: quo etiam tempore Cometam per tres integros menſes apparuiſſe Beda narrat: Matutinis horis oriebatur, excelſam radiantis flammæ quaſi columnam præſeferens. Ac hæc quidem ſtella (vt ſolet) ingentem Britanniæ calamitatem portendebat. Quo enim anno Wilfridus Roma in Britanniam rediit, & prouincia ſua per Theodori inimicitias prohiberetur, (*quanquam is ſedulo Euangelium promulgaris*) ingens mortalitas multas Britanniæ prouincias corripuit, in prouincia etiam occidentalium Saxonum per 3. integros annos non pluit. Vnde populus prætterquam quòd morbo, etiam fame præter modum afflictus eſt. Idem etiam Beda narrat. Sæpe 40. homines, ſæpe plures famis acerbitatem non ferentes, ad maris ripas ſe contuliſſe, ſeſeque inde iunctis manibus fluctibus abſorbendos miſerè præcipitaſſe. Duas ſuo tempore Synodos Theodorus conuocaſſe dicitur. Primam Herefordiæ, in qua decreta decem ſancita ſunt. Capita huius Synodi habebis apud Bedam. Cum hæc Synodus celebraretur, moritur Egbertus Rex Cantiorum, menſe Iulio, cui ſuccedit Lotharius frater eius. Secundam Synodũ conuocauit *apud Clyff. iuxta Roffam.*

Beda. Ex Archiuis. Beda Lib. 4. Cap 5. An. 680. apud hethfeld, vt habet Beda. Flores legum, Chron. Sax. Nicetor. Chr. Saxon. petroburg. &c. Roff. hiſtor.

Atqui cũ audiret fidẽ Eccleſiæ Cõſtantinopolitanæ hæreſi Eutychinia plurimũ eſſe turbatam,

batam, omnes huius Synodi Epiſcopos, Sacerdotes & Doctores, cuius eſſent fidei, ſcrutatus eſt: quos cùm ſanos & Orthodoxos reperiſſet, eos in eadem confirmauit. Atq; vt hic religionis ſtatus eſſet ſolidior, quinq; illa Sacrata & vniuerſalia concilia apud Græcos olim habita Anglicanæ Eccleſiæ propoſuit, quæ eadem libenter amplexata. Prima fuit Synodus Nicæna contra Arium, vbi congregati fuerunt 318. patres. 2. Epheſina ex 200. patribus contra Neſtorium: 3. Chalcedonenſis, vbi aderant 230. Epiſcopi contra Eutychē & Neſtoriū: 4. Conſtantinopolitana 150. patrū contra Macedoniū & Eudoxū: 5. etiam ibidē temporibus Iuſtiniani, contra Theodorū, Theodoricū, & Cyrillum. An. 679. cōſerto graui prælio inter Edilredū Regem Merciorū & Egfridū Regem Northanhumbrorū, occiſus eſt iuxta flumen Trenta Elbumi frater Regis Egfredi iuuenis annos natus 14. Huius interitus cum fratrem grauiter irritaret, odiūq; Regum hac occaſione inexpiabile videretur: Theodori tamen monitis vterq; acquieuit, paxq; inter eos, eorumq; regna (intercedente præſule) conciliata, multo deinde tempore perdurauit. Magno etiam in precio & authoritate fuit tum Romanis omnibus, tum etiam Agathoni Romano Pontifici, quæ ex eius ad illum literis perquàm familiaribus colligimus, quæ ſcriptæ ſunt tempore primi concilij habiti Conſtantinopoli: ex illa Epiſtola hæc verba deprompſimus. Spetabamus deinde de Britannia Theodorum confamulum ac Coepiſcopum noſtrum, magnæ Inſulæ Britanniæ Archiepiſcopum & Philoſophum, cum aliis qui ibidem hactenus demorantur, exinde ad humilitatem noſtram coniungere, & hac cauſa Concilium hucuſque diſtulimus. [*Ex Archiuis.*] Videtit lector, quanti eum Agatho fecerit, quem tam honorificè compellauit, cuiuſq; cauſa concilium vniuerſale diſtulerit. Hos libros ſcripſit. [*W. Malmsb. De Pont. c. 1.*] Summam pœnitentialem, patrum Canones, ordinationes Cleri, de fide contra Eutychem, & alia. [*Ex Archiuis.*] Non multò ante obitum Erkenwaldum Londinenſem Epiſcopum conſecrauit Alios Eboraci ordinauit, Eadhedum, Boſam & Eatam, primuſq; fuit qui Pontificalem in Anglia vigorem exercuit. Cùm ſenex eſſet ac plenus dierum, defunctus eſt. 19. die Septembris. anno. 690. cum annum iam ageret. 88. quem ſe numerum annorum, & non vltrà victurum ſomnio admonitus prædicere ſolebat. [*Beda.*] Sedit annos. 21. Sepultus eſt in Eccleſia beati Petri, ſed non in prædicta porticu, vltimus enim ibidem poſitus fuit Deuſdedit. Paulò antequàm moreretur accerſiuiſſe Londinum dicitur ad ſe Wilfridum & Erkenwaldum, quibus cum delicta confiteretur, nullo conſcientiam ſuam ita perturbari & terreri profeſſus eſt, quàm quod Wilfridum contra ius & fas, vel ipſe ſede iniuſte exuerit, vel exui permiſerit. Wilfridum igitur ſupplициter rogat, vt iniuriam remitteret, vtroſque, vt apud Deum pro ipſo intercederent. [*Roff. hiſtor.*] Præclarè hoc ſane quod reſipuerit. At verò Theodorus, vir apud omnem poſteritatem venerandus, & multum celebrandus fuiſſet, ſi huius infamiæ labem omnino non contraxiſſet.

Nam præter reliquas eius virtutes eximiè doctus fuit, ac poſt mortem in diſcipulis, qui multi erant & præclari, quaſi viuens. [*Ex Archiuis.*] In his fuit S. Beda, Iohannes Beuerlacenſis, Albinus venerabilis cœnobii Auguſtinenſis Cantuariæ Abbas, Thobias Roffenſis Epiſcopus, qui latinam ita & Græcam linguam, vt natiuam calluiſſe dicitur. Albinum Beda ingenuè agnoſcit adiutorem fuiſſe hiſtoriæ ſuæ colligendæ, in linguis etiam Thobiæ parem facit.

VIII. BIRTHVALDVS.

SVCCESSIT Theodoro Cant. Birthualdus, natione Anglus, hunc primum fuiſſe ex Anglis Archiepiſcopum falsò prodidit Polidorus Virgilius, ſuperiores omnes Italos aut Romanos faciens, in quo quidē dupliciter errauit. Deuſdedit enim ſecūdus ab hoc, de gente occidentalium Saxonum fuit, & Theodorus ante iſtum proximus, de Tharſo Ciliciæ oriundus erat. Fuit Birthualdus Abbas cœnobii Raculf. poſiti iuxta oſtium aquilonare fluminis *Gentad*, prope Inſulam Thanet, hodie Raculuer appellatur. [*Beda.*] Electus eſt in Archiepiſcopum Birthualdus Anno Dom. 692. primo die menſis Iulii, & à Godwino Metropolitano Walliæ, vel (vt refert Beda) Galliæ ordinatus eſt. [*Ex Archiuis. Al. Gendad. Beda Lib. 5. Cap. 9.*] Proximo poſt electionem anno. 3. Kalend. Iulii, pridieq; Kal. Septembr. plenam ſedis ſuæ poſſeſſionem accepit. Scripturarum ſcientia non mediocri imbutus fuit, & in Eccleſiaſtica diſciplina ſatis inſtructus, Theodoro tamen prædeceſſori æqualis nō fuit. [*W. Malmsb. Li. 1. De Pōt. Florileg. Hiſtor. Petroburg. Latine*] Birthualdo Sergius Pont. eius nominis primus, omnis Anglicanæ Eccleſiæ primatū per literas cōceſſit. Quo tēpore videlicet: An. gratiæ. 693. Ina Rex

Floribg. Hiſt. Petriburg. Latine.

Weſtſaxonum, vendicare diſpoſuit combuſtionem Mollinis cognati ſui. Sed Rex Cantii Withredus cum Cantuarienſibus ſuis humiliter obuiam veniens. 3750. libras pro nece adoleſcentis dedit. Et ſic: *Lis finita fuit, pax confirmata remanſit.* Cauſam necis tradunt quidam, quia Cantuarienſes prædictum Mollonem præfractiorem in defendendis imaginibus (vt tum ſolennis quæſtio erat) quàm par fuit, viderent. Sedente Birthualdo Epiſcopi multi in Anglia per illum ordinati ſunt: in quibus præcipui fuerunt: Daniel Epiſcopus Winton. & Thobias Winton. & Thobias Epiſcopus Roff. quorum hic Latinæ Græcæ, & Saxonicæ linguæ cognitione, eruditione etiam multiplici cæteros omnes ſui temporis longè anteecelluit. Huic Birthualdo vitio vertitur, quòd adiutor, aut potius Author fuerit Alfrico Regi Northumbrorum, denuo expellendi è ſede ſua Wilfridum, qui annos quinque à reſtitutione ſua Prouinciam Eboracenſem prudenter, & quietè adminiſtrauerat. Nam quo tempore Wilfridus Epiſcopatu pulſus eſt, prouinciæ ſuæ Eboracenſi præpoſiti ſunt duo à Theodoro ordinati Epiſcopi, Boſa & Eatra: quorum hic Berniciorum, ille Deirorum Prouinciam accepit: hic in Eboracenſi, ille in Haguſtaldenſi Eccleſia ſedem ſtatuit. Eatræ defuncto in ſua prouincia ſucceſſit. Ioannes Beuerlacenſis. Hi locis ſuis cedere coacti ſunt poſt Wilfridi reſtitutionem. Eiecti igitur Epiſcopi, qui antè infeſti Wilfrido fuerunt, iam maiori odio in eum concitati, vna cum Hida Abbatiſſa, quæ ſimultates cum Wilfrido pariter geſſit, nouas querelas Regi Alfrido deferunt eumque denuo in Wilfridum incendunt. Birthualdum etiam figmentis variis in Wilfridum concitatis, ad iram prouocant. Ille Regem inſtigat: Rex cæca cupiditate ductus, Wilfridum omnibus prædiis exuit, bonis ſpoliat, & Epiſcopatu pellit. Vtque res non inordinatè procedere videretur, decretum Theodori Archiepiſcopi prætexunt, latum quiſ ē tum, eum Theodorus & Wilfridus graues inimicitias inter ſe exercerent, cum tamen non ignorauerant (Wilfrido id etiam affirmante) Theodorum ante mortem (vt in eius vita dictum eſt,) animo compunctum iniuriarum contra Wilfridum pœnituiſſe. Sed cum nulla ratione Regi perſuadere poterat, tamen voluntati eius non ceſſit. Sponte n. iure & Epiſcopatu ſuo cedere noluit, etſi ad id faciendum & Alfricus Rex, & Birthualdus Archiepiſcopus, minis, & blandimentis eum allicere non deſiſterent. Violenter igitur à Rege finibus Northumbrorum expellitur. Ad Regem Merciorum, quem familiarem habuit, confugit, à quo ſanè & beneuole, & honorificè exceptus eſt: mortuoque Sexulfo Lichefeldenſi Epiſcopo, eius Epiſcopatus totiusque Eccleſiæ Merciorum curam illi commiſit. Rex poſtquam eum vi Epiſcopatu eiecerat, tamen vt iure etiam expulſiſſe videretur, Birthualdi conſilio Synodum Epiſcoporum conuocari facit, in quo Wilfridus, vt reſignaret, adduceretur: aut ſi id non faceret, præſentium Epiſcoporum ſuffragiis potiùs quàm iniuria Regis munere ſuo pulſus videretur. Wilfridus cum ad hoc Concilium vocatus eſſet, vim metuens primò quidem abnuit, poſtea verò ne cauſæ ſuæ cognitionem ſubterfugere videretur, fide data intereſſe placuit: ſperauit etiam fratres ſuos & coepiſcopos æquiores habiturum ſe, quàm expertus eſt. Nam quàm primum in Concilium ingreditur, omnes tanquàm ad id iam diu compoſiti illum verbis proſcindunt, conuitiis & calumniis intemperanter exagitant: tandem verò, num Theodori Archiepiſcopi decretis parere vellet, captioſè interrogant. Ille fraudem perſentiens reſpondebat, ſe illis Theodori decretis obtemperaturum, quæ à ſacris canonibus non diſſentirent. Acerbè etiā in eos inuectus eſt, quòd ea Theodori decreta, quæ iam annos. 21. ſopita quieuerant, malitioſè in contumeliam fratris refricarent: præſertim cum eadē decreta authoritate 3. Pontificum Rom. Agathonis, Benedicti, Sergii, ad nihilum redacta planeque reſciſſa diu antè fuerunt. Huic concilio Rex Alfricus interfuit, ac eum ſe propoſito fruſtratum videt, ſuoſque abs ſe ſubornatos Epiſcopos in contentione à Wilfrido ſuperatos videret, animo offenſa Birthualdum intuitus in hæc verba prorupit. Si hæc ita ſint (pater) opprimam eum per violentiam.

Stephanus Presb.

W. Malmſb.

Quæ Regis verba, quanquam graue quondam Wilfrido minitari viderentur, tamen inimicis meritò diſplicuerunt.

Quanquā n. eum Epiſcopatu ſuo pelli libenter voluerunt: tamen authoritatem Pontificis Romani, (qua omnis ipſorum gratia, & exiſtimatio nitebatur) à Rege directè violari noluerunt. Wilfridum ergo alia via adoriuntur. Exponūt ei quàm noxiæ, & periculoſæ eſſent diſcordiæ in Eccleſia Dei, nouellam verò & iam pridem poſitam Eccleſiam aliis multis controuerſiis agitari, quas quidem cum ad Epiſcopos ſpectaret componere, eos id commode facere non poſſe, ſi ipſi inter ſeſe digladiarentur: eum igitur orant & obteſtantur, vt ſponte vellet de iure ſuo & Epiſcopatu decedere.

Præterquam enim quod ea ratione Regis animum vehementer iam in ipſum exacer-

batam, omnes huius Synodi Epiſcopos, Sacerdotes & Doctores, cuius eſſent fidei, ſcrutatus eſt: quos cùm ſanos & Orthodoxos reperiſſet, eos in eadem confirmauit. Atq; vt hic religionis ſtatus eſſet ſolidior, quinq; illa Sacrata & vniuerſalia concilia apud Græcos olim habita Anglicanæ Eccleſiæ propoſuit, quæ eadem libenter amplexata. Prima fuit Synodus Nicæna contra Arium, vbi congregati fuerunt 318. patres. 2. Epheſina ex 200. patribus contra Neſtorium: 3. Chalcedonenſis, vbi aderant 230. Epiſcopi contra Eutychē & Neſtoriū: 4. Conſtantinopolitana 150. patrū contra Macedoniū & Eudoxiū: 5. etiam ibidē temporibus Iuſtiniani, contra Theodorū, Theodoricū, & Cyrillum. An. 679. cōſerto graui prælio inter Edilredū Regem Merciorū & Egfridū Regem Northanhumbrorū, occiſus eſt iuxta flumen Trenta Elbumi frater Regis Egfredi iuuenis annos natus 14. Huius interitus cum fratrem grauiter irritaret, odiūq; Regum hac occaſione inexpiabile videretur: Theodori tamen monitis vterq; acquieuit, paxq; inter eos, eorumq; regna (intercedente præſule) conciliata, multo deinde tempore perdurauit. Magno etiam in precio & authoritate fuit tum Romanis omnibus, tùm etiam Agathoni Romano Pontifici, quæ ex eius ad illum literis perquàm familiaribus colligimus, quæ ſcriptæ ſunt tempore primi concilij habiti Conſtantinopoli: ex illa Epiſtola hæc verba depromſimus. Sperabamus deinde de Britannia Theodorum confamulum ac Coepiſcopum noſtrum, magnæ Inſulæ Britanniæ Archiepiſcopum & Philoſophum, cùm aliis qui ibidem hactenus demorantur, exinde ad humilitatem noſtram coniungere, & hac cauſa Concilium hucuſque diſtulimus. *Ex Archiuis* Viderit lector, quanti eum Agatho fecerit, quem tam honorificè compellauit, cuiuſq; cauſa concilium vniuerſale diſtulerit. *W. Malmſb. De pont. l. 1.* Hos libros ſcripſit. Summam pœnitentialem, patrum Canones, ordinationes Cleri, de fide contra Eutychem, & alia. *Ex Archiuis.* Non multò ante obitum Erkenwaldum Londinenſem Epiſcopum conſecrauit. Alios Eboraci ordinauit, Eadhedum, Boſam & Eatam, primuſq; fuit qui Pontificalem in Anglia vigorem exercuit. Cùm ſenex eſſet ac plenus dierum, defunctus eſt. 19. die Septembris. anno. 690. cum annum iam ageret. 88. quem ſe numerum annorum, & non vltrà victurum ſomnio admonitus prædicere ſolebat. *Beda.* Sedit annos. 21. Sepultus eſt in Eccleſia beati Petri, ſed non in prædicta porticu, vltimus enim ibidem poſitus fuit Deusdedit. Paulò antequàm moreretur accerſiuiſſe Londinum dicitur ad ſe Wilfridum & Erkenwaldum, quibus eum delicta confiteretur, nullo conſcientiam ſuam ita perturbari & terreri profeſſus eſt, quàm quod Wilfridum contra ius & fas, vel ipſe ſede iniuſte exuerit, vel exui permiſerit. Wilfridum igitur ſuppliciter rogat, vt iniuriam remitteret, vtroſque, vt apud Deum pro ipſo intercederent. *Roff. hiſtor.* Præclarè hoc ſane quod reſipuerit. At verò Theodorus, vir apud omnem poſteritatem venerandus, & multum celebrandus fuiſſet, ſi huius infamiæ labem omnino non contraxiſſet.

Nam præter reliquas eius virtutes eximiè doctus fuit, ac poſt mortem in diſcipulis, qui multi erant & præclari, quaſi viuens. *Ex Archiuis.* In his fuit S. Beda, Iohannes Beuerlacenſis, Albinus venerabilis cœnobii Auguſtinenſis Cantuariæ Abbas, Thobias Roffenſis Epiſcopus, qui latinam ita & Græcam linguam, vt natiuam calluiſſe dicitur. Albinum Beda ingenuè agnoſcit adiutorem fuiſſe hiſtoriæ ſuæ colligendæ, In linguis etiam Thobiæ parem facit.

VIII. BIRTHVALDVS.

SVCCESSIT Theodoro Cant. Birthualdus, natione Anglus, hunc primum fuiſſe ex Anglis Archiepiſcopum falsò prodidit Polidorus Virgilius, ſuperiores omnes Italos aut Romanos faciens, in quo quidē dupliciter errauit. Deusdedit enim ſecūdus ab hoc, de gente occidentalium Saxonum fuit, & Theodorus ante iſtum proximus, de Tharſo Ciliciæ oriundus erat. *Beda.* Fuit Birthualdus Abbas cœnobij Raculf. poſiti iuxta oſtium aquilonare fluminis *Gentad*, prope Inſulam Thanet, hodie Raculuer appellatur. Electus eſt in Archiepiſcopum Birthualdus Anno Dom. 692. primo die menſis Iulij, & à Godwino Metropolitano Walliæ, vel (vt refert Beda) Galliæ ordinatus eſt. *Ex Archiuis. Al. Gentad.* Proximo poſt electionem anno. 3. Kalend Iulii, pridieq; Kal. Septembr. plenam ſedis ſuæ poſſeſſionem accepit. *Beda Lib. 5. Cap. 9.* Scripturarum ſcientia non mediocri imbutus fuit, & in Eccleſiaſtica diſciplina ſatis inſtructus, Theodoro tamen prædeceſſori æqualis nō fuit. *W. Malmſb. Li. 1. De põt. Florileg.* Birthualdo Sergius Pont. eius nominis primus, omnis Anglicanæ Eccleſiæ primatū per literas cōceſſit. Quo tēpore videlicet: An. gratiæ. 693. Ina Rex *Hiſtor Petrib. Latine*

Floril. Hiſt. Petriburg. Latine.

Weſtſaxonum, vendicare diſpoſuit combuſtionem Mollinis cognati ſui, Sed Rex Cantii Withredus cum Cantuarienſibus ſuis humiliter obuiam veniens. 3750. libras pro nece adoleſcentis dedit. Et ſic: *Lis finita fuit, pax confirmata reuixit.* Cauſam necis tradunt quidam, quia Cantuarienſes prædictum Mollonem præfractiorem in defendẽdis imaginibus (vt tum ſolennis quæſtio erat) quàm par fuit, viderent. Sedente Birthualdo Epiſcopi multi in Anglia per illum ordinati ſunt: in quibus præcipui fuerunt: Daniel Epiſcopus Winton. & Thobias Winton, & Thobias Epiſcopus Roff. quorum hic Latinæ Græcæ, & Saxonicæ linguæ cognitione, eruditione etiam multiplici cæteros omnes ſui temporis longè antecelluit. Huic Birthualdo vitio vertitur, quod adiutor, aut potius Author fuerit Alfrico Regi Northumbrorum, denuo expellendi è ſede ſua Wilfridum, qui annos quinq; à reſtitutione ſua Prouinciam Eboracenſem prudenter, & quietè adminiſtrauerat. Nam quo tempore Wilfridus Epiſcopatu pulſus eſt, prouinciæ ſuæ Eboracenſi præpoſiti ſunt duo à Theodoro ordinati Epiſcopi, Boſa & Eatra: quorum hic Perniciorum, ille Deirorum Prouinciam accepit: hic in Eboracenſi, ille in Haguſtaldenſi Eccleſia ſedem ſtatuit. Eatræ defuncto in ſua prouincia ſucceſſit. Ioannes Beuerlacenſis. Hi locis ſuis cedere coacti ſunt poſt Wilfridi reſtitutionem. Eiecti igitur Epiſcopi, qui antè infeſti Wilfrido fuerunt, iam maiori odio in eum concitati, vna cum Hida Abbatiſſa, quæ ſimultates cum Wilfrido pariter geſſit, nouas querelas Regi Alfrido deferunt eumq; denuo in Wilfridum incendunt. Birthualdum etiam figmentis variis in Wilfridum concitatis, ad iram prouocant. Ille Regem inſtigat: Rex cæca cupiditate ductus, Wilfridum omnibus prædiis exuit, bonis ſpoliat, & Epiſcopatu pellit. Vtq; res non inordinatè procedere videretur, decretum Theodori Archiepiſcopi prætexunt, latum quidẽ tum, cum Theodorus & Wilfridus graues inimicitias inter ſe exercerent, cum tamen non ignorauerant (Wilfrido id etiam affirmante) Theodorum ante mortem (vt in eius vita dictum eſt,) animo compunctum injuriarum contra Wilfridum pœnituiſſe. Sed cum nulla ratione Regi perſuadere poterat, tamen voluntati eius non ceſſit. Sponte n. iure & Epiſcopatu ſuo cedere noluit, etſi ad id faciendum & Alfricus Rex, & Birthualdus Archiepiſcopus, minis, & blandimentis eum allicere non deſiſterent. Violenter igitur à Rege finibus Northumbrorum expellitur. Ad Regem Merciorum, quem familiarem habuit, confugit, à quo ſanè & beneuole, & honorificè exceptus eſt: mortuoq; Sexulfo Lichefeldenſi Epiſcopo, eius Epiſcopatus totiusq; Eccleſiæ Merciorum curam illi commiſit. Rex poſtquam eum vi Epiſcopatu eiecerat, tamen vt iure etiam expuliſſe videretur, Birthualdi conſilio Synodum Epiſcoporum conuocari facit, in quo Wilfridus, vt reſignaret, adduceretur: aut ſi id non faceret, præſentium Epiſcoporum ſuffragiis potiùs quam iniuria Regis munere ſuo pulſus videretur. Wilfridus cum ad hoc Concilium vocatus eſſet, vim metuens primò quidem abnuit, poſtea verò ne cauſæ ſuæ cognitionem ſubterfugere videretur, fide data intereſſe placuit: ſperauit etiam fratres ſuos & coepiſcopos æquiores habiturum ſe, quàm expertus eſt. Nam quàm primum in Concilium ingreditur, omnes tanquàm ad id iam diu compoſiti illum verbis proſcindunt, conuitiis & calumniis intemperanter exagitant: tandem verò, num Theodori Archiepiſcopi decretis parere vellet, captioſè interrogant. Ille fraudem perſentiens reſpondebat, ſe illis Theodori decretis obtemperaturum, quæ à ſacris canonibus non diſſentirent. Acerbè etiã in eos inuectus eſt, quòd ea Theodori decreta, quæ iam annos. 22. ſopita quieuerant, malitioſè in contumeliam fratris refricarent: præſertim cum eadẽ decreta authoritate 3. Pontificum Rom. Agathonis, Benedicti, Sergii, ad nihilum redacta planeq; reſciſſa diu antè fuerunt. Huic concilio Rex Alfricus interfuit, ac cum ſe propoſito fruſtratum videt, ſuosq; abs ſe ſubornatos Epiſcopos in contentione à Wilfrido ſuperatos videret, animo offenſa Birthualdum intuitus in hæc verba prorupit. Si hæc ita ſint (pater) opprimam eum per violentiam.

Stephanus Presb.

W. Malmſb.

Quæ Regis verba, quanquam graue quondam Wilfrido minitari viderentur, tamen inimicis meritò diſplicuerunt.

Quanquã n. eum Epiſcopatu ſuo pelli libenter voluerunt: tamen authoritatem Pontificis Romani, (qua omnis ipſorum gratia, & exiſtimatio nitebatur) à Rege directè violari noluerunt. Wilfridum ergo alia via adoriuntur. Exponũt ei quam noxiæ, & periculoſæ eſſent diſcordiæ in Eccleſia Dei, nouellam verò & iam pridem poſitam Eccleſiam aliis multis controuerſiis agitari, quas quidem cum ad Epiſcopos ſpectaret componere, eos id commode facere non poſſe, ſi ipſi inter ſeſe digladiarentur: eum igitur orant & obteſtantur, vt ſponte vellet de iure ſuo & Epiſcopatu decedere.

Præterquam enim quod ea ratione Regis animum vehementer iam in ipſum exacer-

acerbatum leniret, Eccleſiam etiam Dei hac contentione turbatam pacaret: qua in re ſi illorũ votis annueret, ipſis quidem gratum faceret, Eccleſiæ Dei perutile, & ad proprii nominis laudẽ glorioſum. Wilfridus hac oratione, quantumcunq; artificioſa, non mouetur: quin etiam obiicit, ipſos de ſe non ita eſſe meritos, vt ad eorum nutum iure ſuo cedere teneatur. Ac quod ad Eccleſiæ vtilitatem ſpectat, ſi illis aſſenſum præberet, maiora eidem mala illaturum ſe inde verebatur: nam cum ille Paſcha Romanorum per omnem Northumbriam propagaſſet, cum Antiphonarium inſtituiſſet, ordinem Benedicti promouiſſet, multaq; alia in Eccleſiam induxiſſet, ea omnia tanquam abolita reſciſſaq; forent, ſi ſe ipſe damnaret, cum plerumq; res ipſæ à perſonis authoritatem & accipiant & amittant.

Quod autem ad ſe ſuamq; laudem attinet, vituperio potius & dedecori id ſibi futurum ait, ſi ſe iam ſenem & 40. annorum Epiſcopum deiici pateretur. Populo enim (vt ſuſpicioſus eſt) non facilè perſuaderi poſſe, ipſum innocentẽ ſponte potiùs ceſſiſſe, quam criminoſum meritò eſſe eiectum. Hoc colloquio nihil aliud effectum eſt, niſi quod Wilfridus, qui antea non grauatè Epiſcopatu ſuo caruerat, nunc ad eundẽ recuperandũ erigeretur, ita malè commentũ hoc aduerſariis ceſſit. Dimiſſo concilio Wilfridus Romam proficiſcitur, rogat pontificem, vt cauſam ſuam cognoſcere dignetur. Quid multa? Aduerſarii accerſuntur, Romam veniunt, artificioſe contra Wilfridum a Birhtualdo inſtructi, illum grauiter coram Pontifice, multiſq; aliis Epiſcopis accuſant. Atque illud inprimis, vt capitale ſcelus Wilfrido obiiciunt, quòd in ſuperiore concilio dixiſſet, nolle ſe Theodori Archiepiſcopi decretis morem gerere. Ille ſe ita generaliter loquutum negat, tantum iis, quæ canonum decretis non repugnarent, lubens obſequium prę ſtaret. Quantum verò canonum authoritati detrahat, inſontem ſine accuſatore iudicis ſententiam ſubire, neminem latere putat. Qua in re cùm Wilfridus ſingulari modeſtia cauſam ſuam ageret, omnium iudicio probatus criminis illati inuidiam pepulit: aduerſarii pudore ſuffuſi, & ſpe fruſtrati diſcedunt. Pontifex Anglorum Regibus Ethelredo Merciorum, & Alfrico Northumbrorum reſcribit. Audiſſe quidem ſe inter Wilfridum & reliquos Epiſcopos, &, quantùm ipſe coniectura aſſequi poterat, Wilfridum eſſe innocentem. Verùm quia principales partes accuſationum & iniuriarum non aderant, conſulere ſe, vt Birhtualdus Synodum Epiſcoporum denuo Britanniæ conuocet, cui Boſam & Ioannem intereſſe cogeret, & ſic vtraque parte audita litem componerent. Sin autem Boſa & Ioannes adeſſe nollent, aut iudicio non acquieſcerent, omnes coram ipſo Romæ ſub anathematis pœna comparerent. Wilfridus domum rediens has Rom. Pontificis literas Ethelredo Regi Merciorum (qui iam monachatum ſuſceperat) tradidit: ille qui ſeipſum poteſtate regia prius exuerat, a Kenredo tamen Vlfarii fratris filio, quem ſuo loco Regem cõſtitueret, obtinuit, vt pro tenore literarum Wilfridi cauſa ageretur. Birhtualdus etiam Archiepiſcopus Cant. Wilfrido antea infeſtiſſimus, comminationibus Rom. Pontificis perterrefactus, in cauſa ſuccubuit. Alfricus verò Northumbrorum Rex conſtanter in propoſito perſtitit, iniquum eſſe exclamans, virum bis ab omnibus Angliæ Epiſcopis reiectum, ad mandatum Rom. Pontificis reſtitui. Accidit, vt paucis poſt diebus Rex moreretur, cui Oſredus filius ſuccedit. Ab illo Berthfridus (quo Rex familiariſſimè vſus eſt) authoritate & gratia obtinuit, vt Synodus in Northumbria congregaretur: vbi (pertinaciter renitentibus aduerſariis) Wilfridus fauente Rege ſuperior euaſit. Qui poſt aliquot annorum quietam in ſede poſſeſſionem, lecto decumbens teſtamentum condidit, & bona omnia in quatuor partes diuiſit. Vnam eamque optimam Romanæ Eccleſiæ, cuius authoritate omnibus ſemper iniuriis exemptus, & honoribus reſtitutus fuit: alteram pauperibus: tertiam cœnobiorum prępoſitis: quartam laboris ſui comitibus indiuiduis: qui nondum terras quibus ſe ſuſtentarent, acceperant, legauit. An. 4. poſt Wilfridum reſtitutum Birhtualdus concilium Wigorniæ conuocat: Eius conuentus hanc fuiſſe cauſam referunt hiſtoriæ. Egwinus qui fuit Abbas Eueshamenſis, & Wigorniensis Epiſcopus, ſæpius factam ſibi eſſe apparitionem virginis Mariæ ſuſpicatus eſt, & propterea diuæ virgini honorem aliquem exhibere in animo habuit. Romam igitur iter capit, & Conſtantino Pontifici exponit, quemadmodum illi ſæpè Maria in ſomniis viſa & collocuta ſit, cuius rei gratia mirum in modum ab illo contendit, vt Wigorniæ, vbi ſibi Dei genitrix apparuerat, cœnobium & templum conſtruere liceret. Pontifex Egwino de viſione fidem habens, ipſius petitioni facilè annuit, ipſumq; domum cum literis dimittens, Birhtualdum admonet, vt quamprimum concilium non religioſorum modò, ſed etiam regni procerum, eò loci conuocet, vbi Egwino diua virgo apparuerat.

Verba ipſius W. Malmſb.

Quid in hac Synodo decretum ſit memoriæ non proditur, illud autem, cultum

am

Platina. Ex Archiuis le Capgra.

& adorationem imaginum permiſſam eſſe nõnulli ſcribunt, quàm verè, non ſtatuimus, ſanè ſic eſſe credibile eſt, tum quòd Conſtantinus Pontifex, (quo iubente hæc Synodus conuocata eſt) hoc tempore in Italia, concilio ibi habito decreuerat, vt imagines ſanctorum in Eccleſiarum parietibus depingerentur, tum etiam quod huic concilio Winfridus natione Anglus interfuit, qui poſtea cùm Moguntinenſis eſſet Epiſcopus, & Bonifacius dictus, non ſolùm clericorum connubia prohibuit, ſed etiam coniugatos, vxores repudiare, coegit. Huius tempore Anno Domini. 729. apparuerunt duæ Cometæ, altera Solem præcedebat orientem, altera ſequebatur occidentem, illa diem, hæc noctem comitabatur, mortalibus & noctium, & dierum pericula & calamitatem portendentes. Menſe Ianuario duabus ferè ſeptimanis viſæ ſunt. Hoc anno moritur Egbertus Sacerdos, ipſo Paſchatis die, cuius feſti celebritatem Romano more Huenſes Monachi ex illius inſtituto obſeruabant. Columbanus etiam, qui Pictos ſeptentrionales ad fidem Chriſti conuerterat, de quo ſcribit Beda. Qualiſcunq; fuerit ipſe, nos (inquit) de illo certò tenemus, quod reliquit ſucceſſores magna continentia regularíq; inſtitutione inſignes. In tempore quidem ſummæ feſtiuitatis dubios circulos ſequentes (vtpote quibus longe vltra vrbem poſitis, nemo Synodalia Paſchalis obſeruantiæ decreta porrexerat) tantùm ea in Propheticis, Euangelicis & Apoſtolicis literis diſcere poterant, pietatis & Caſtitatis opera diligenter obſeruantes. Permanſit autem huiuſmodi obſeruantia Paſchalis apud eos tempore non pauco, vſque ad annum Dominicæ incarnationis. 716. per annos. 150. hæc Beda. Apud Britones etiam poſt Bedæ mortem permanſit.

Beda. Lib. 5. Cap. 24. Beda Lib. 3. Cap. 4.

Wilredus & Suebardus. Roff. hiſtor.

Quo tempore præſulatum adiit Birthualdus, regnabant in Cantio Wilredus & Swinfardus fratres, qui Eccleſiam S. Martini in Villa Douernenſi ædificarunt, Monachoſq; ibi viuentes amplis poſſeſſionibus ditarunt. Anno. 695. Helwaldus & Hebaldus presbyteri, à Britannia in regionem Friſonum prædicandi gratia venientes, Martyrio ibidem coronabantur.

Ex Archiuis.

Sub hoc Birchtualdo Wintoniæ & Schirborniæ fuerunt duo Epiſcopatus, regnante apud occiduos Saxones Ina Rege, qui primus conceſſit illud tributum, vulgò dictum Peter Pence ſoluendum Eccleſiæ Rom. Moritur Birhtualdus. An. Dom. 731. Idibus Ianuarii, ſepultuſq; eſt in Eccleſia Cant. Sedit annos. 38. menſes. 3. dies. 14.

IX. TATWINVS.

Ex Archiuis. Alter Tarwine. Beda. Alter Breodun. Simon Dunelm. Beda.

ANNO eodem quo Birthualdus moriebatur, factus eſt Archiepiſcopus *Cant. Tatwinus* Mercius, alias Cadwinus vel Scadwinus Monachus ordinis S. Benedicti in Abbatia *Brenton*, quanquam alii eum non fuiſſe Monachum ſcribunt. Beda ſacerdotem illum fuiſſe Monaſterii *Brenton* in prouincia Merciorum conſtanter affirmat. Conſecratus eſt anno. 1. Gregorii. 3. Pontificis Romani in ciuitate ſua à Daniele Wentano, Ingwaldo Londinenſi, Aldwino, Lichfeldenſi, & Aldulfo Roff. Epiſcopis. *Vir ſuis religione inſignis, & in ſacris literis egregiè inſtructus.* Anno poſt conſecrationem 2. exorta eſt inter ſedem Cant. & Eborac. de primatu controuerſia, qua de cauſa ipſe Romam profectus eſt, vbi à Gregorio Pontifice Pallio donatus, primatus etiam conformationem accepit, deinde in Angliam celeri curſu contendit. Non multò poſt duos Epiſcopos ordinauit. De huius geſtis parum aut nihil memoria dignum reperimus. Ad huius tempora hiſtoriam ſuam Beda perduxit, vir moderato ſermone ſuæ gentis res geſtas conſcribens. Cui ſanè ob id pluriſſimum debet poſteritas, quòd plurima ſcitu digniſſima literarum monumentis tradiderit, quorum memória (ſi is non retuliſſet) obliuionis nube tegeretur. Tatwinus, vbi tres integros annos feciſſet, diem clauſit extremum, an. 734. & Cantuariæ honorificè tumulo conditus.

W. Malmſb. Li. 1. de Pót.

X. NOTHELMVS.

Ex Archiuis.

NOthelmus Londini natus, & ibidem Epiſcopus, inde ad Archiepiſcopatum Cantuarienſem tranſlatus eſt, anno. 5. præfati Gregorii. 3. & ab eodem Romæ conſecratus, à quo etiam Pallium anno ſequente accepit.

Beda.

Hunc, cum adhuc in vrbe Londinenſi presbyter eſſet, ſibi multum ad geſta Anglorum colligenda profuiſſe, Beda in Eccleſiaſticæ hiſtoriæ prologo teſtatur.

Plurima

Plurima enim ex Romani Pontificis ſcrutinio in Angliam aduexerat, quæ hiſtoriæ illius inſerere commodiſſimum ratus eſt. Hic, ſi quid dignum memoria geſſit, id omne ſilentio inuoluitur. Accidit, vt poſt paucorum annorum quietam in ſede poſſeſſionem, graui morbo correptus interiret, ſepultus in Eccleſia Cant. iacet. Hic tertius erat ex Cant. Archiepiſcopis presbyter teſtante Beda: præter Wigardum, qui presbyter etiam in Archiepiſcopum ante Theodorum ordinatus fuiſſet, ſi non prius Romæ ex peſte ingraueſcente periiſſet, quàm conſecrari poterat.

Roff. hiſtor. *The Spittin* *Roff. hiſtor.* *Beda.*

XI. CVTHBERTVS.

CVTHBERTVS ex illuſtri Anglorum proſapia ortus, erat primò Herefordenſis in Mercia Epiſcopus, inde Nothelino mortuo ad Cant. Archiepiſcopatum tranſlatus eſt, anno Pontificatus Gregorii. 3. nono; dominicæ verò incarnationis. 740. Hortatu Bonifacii Moguntinenſis Epiſcopi (cui Cuthbertus erat contemporaneus) & Ethelbaldi Regis Merciorum auxilio Synodum in Anglia conuocauit, apud Clyff iuxta Roffam. Huius Synodi hæc cauſa fuit. Præter modum ætas hæc genio indulgebat, omniq; turpitudinis generi dedita fuit, neq; ſolum per ſeculares homines impuritas graſſata, ſed etiam clericalis ordo fœdiſſimè corruptus eſt. Reges legitimas nuptias deſerentes, virginibus, iiſq; monialibus ſeſe turpiter immiſcuerant, Regumq; exempla ſequuti optimates, ſpretis propriis vxoribus, adulteras ſibi, easq; ſanctimoniales aſciuerunt. Sanctimoniales ipſæ, quò ſe vendibiliores facerent, vtq; facilius ad amorem ſui, reges, proceres, & alios quoſq; homines allicerent, ſub cultu vario, laſciuo, ſumptuoſo, & (vt authoris verbis vtar) ſub veſtitus pompa pudicitiam ſuam proſtituebant. Quin etiam Monachi, animo quidem & intrinſecus obſcuri, externo tamen corporis apparatu, niteſcere fulgereq; voluerunt: hinc facilis coniectura eſt, ipſos iiſdem vitiis, quibus Sanctimoniales miſerè conſpurcatos fuiſſe. Externus enim corporis cultus affectum animi internum prodit & indicat. Epiſcopi etiam atque Presbyteri, quorum erat, hæc tam in laicis quàm clericis reprehendere & pœnam irrogare, ad omnium ſcelera conniuerunt: ipſi ſuam vitam perditè degebant, rixas & arma inter ſe gerebant, lectioni ſcripturarum non attendebant, concionandi munus rariſſimè obibant, vnde fiebat, vt vulgus hominum in tam craſſa verſaretur ignorantia, vt vix, aut articulos fidei, aut orationem dominicam idiomate ſuo dicere potuerint. Hæc ſcelera & impium Dei contemptum, non multò poſt Cuthberti obitum irruptio Danorum in Anglis puniuit & vindicauit. Quibus vitiis, vt facilius occurreretur, hæc Synodus apud Clyff congregata eſt. Anno Domini. 747. Cui conſilio interfuerunt Ethelbaldus Merciorum Rex, cum omnibus regni ſui proceribus: Cuthbertus Cant. Archiepiſcopus, Roffenſis Epiſcopus, Totta, Hunita, ac Podda Merciorum Epiſcopi, Humfredus & Herewaldus occidentalium Saxonum præſules, Alwius Lindiſſæ Prouinciæ, & Siega auſtralium Saxonum Epiſcopi, aliiq; complures doctrina & moribus probatiſſimi. Huius Concilii capita quædam breuibus perſtringere commodiſſimum putamus.

Ex Archiuis. *W. Malmſb.* *Roff. hiſtor.* *Ex Archiuis* *Ex literis Bonifacii Epiſcopi Mog. ad Anglos reges.* *W. Malmſb.* *Ex Archiuis* *W. Malmſb.*

Primùm decreto ſancitum fuit ne quis in ſacros ordines admitteretur, qui non integritate morum bene apud omnes audiret.

Vt ſacræ ſcripturæ lectioni per Monaſteria aſſiduè operam nauarent.

Vt Dominicam orationem & Symbolum Apoſtolicum Anglico idiomate diſcant & doceant.

Vt modeſta voce ſacra in Eccleſiis canant.

Vt dies Dominicus ſummo cum honore teneatur.

Vt Regum & Principum ſalutem publicis precibus Deo commendent, &c.

Alia ſunt huius Synodi acta permulta, quæ nos ſicco pede præterire vtiliſſimum duximus: Hæc autem omnia Cuthbertus Archiepiſcopus Cant. poſt Synodum diſſolutum, per Rinebartum Diaconum ſuum Bonifacio Moguntino Archipræſuli mira celeritate tranſmiſit: quæ ille grato accipiens animo, ſine mora ad Ethelbaldum Anglorum Regem literas dedit, quorum exemplar hic ſubſcribemus.

EPITOLA BONIFACII AD ETHELBALDVM Anglorum Regem.

DOMINO chariſſimo, & in Chriſti amore, cæteris regibus Anglorũ præferendo, Ethelbaldo, Bonifacius Archiepiſcopus, legatus Germanicus Romanæ Eccleſiæ, perpetuam in Chriſto, charitatis ſalutem. Confitemur coram Deo, quia, quando proſperitatem veſtram & fidem, & bona opera audimus, lætamur. Quando autem aduerſum, vel in euentu bellorum, vel de periculo animarum de vobis cognoſcimus, triſtamur. Audimus enim quòd eleemoſinis intentus, furta, & rapinas prohibes, pacem diligis, viduas & pauperes tueris: ob quæ gratias Deo agimus. Quòd verò legitimum matrimonium fugis, ſi prætextu caſtitatis faceres, eſſet laudabile: ſed quia in luxuria, & adulterio etiam cum Sanctimonialibus volutaris, eſt vituperabile, & damnabile. Nam, & famam gloriæ veſtræ, coram Deo & hominibus cõfundit: & inter idololatras conſtituit, q templũ Dei violaſti. Quapropter (fili chariſſime) pœnitentiam agas & memorare, quam turpe ſit, vt tu, qui multis gentibus, dono Dei, dominaris, ad iniuriam eius, ſis libidinis ſeruus. Audiuimus præterea quòd optimates pene omnes gentis Merciorum, exemplo tuo legitimas vxores deſerãt, & adulteras frequentes, & ſanctimoniales conſtuprent. Quod quàm alienum ſit ab honeſtate, doceat vos aliarum gẽtium inſtitutio. Nam in antiqua Saxonia, vbi nulla eſt Chriſti cognitio, ſi virgo in paterna domo maritata, ſub coniuge fuerit adulterata, manu propria ſtrangulatã cremant, & ſupra foſſam ſepultæ, corruptorem ſuſpendunt: aut cingulo tenus veſtibus abſciſſis flagellant eam caſtæ matronæ, & cultellis pungunt, & de villa in villam inter ſe decurrunt nouæ flagellatrices, donec interimant. Inſuper & Winædi (quod eſt fœtidiſſimũ genus hominum) hunc habent morem, vt mulier (viro mortuo) ſe in rogũ incremati viri præcipitet. Si ergo gentiles Deum ignorantes tantum zelum caſtitatis habent, quid tibi conuenit (fili chariſſime) qui Chriſtianus & Rex es? Parce ergo animæ tuæ, parce multitudini populi tui, tuo pereũtis exemplo, de quorũ animabus redditurus es rationem. Attende & illud: quòd ſi gens Anglorum, ſicut in Gallia & in Italia, & ab ipſis Paganis fieri nobis relatum eſt: ſpretis legitimis matrimoniis, per adulteria defluat, naſcitura ex tali commixtione ſit gens ignaua, & Dei contemptrix, quæ perditis moribus patriam peſſundet. Sicut Burgundialibus & Prouincialibus & Hiſpanis contigit: quos Sarraceni multis annis propter peccata præterita infeſtarunt. Præterea nunciatum eſt nobis, quòd multa priuilegia Eccleſiarũ, & Monaſteriorũ auferens, etiã ad hoc ingens facinus, duces tuos prouoces: ſed animo reuoluas quæſo, quàm grauem vindictã Deus in priores Reges exercuit huius culpæ cõſcios, quàm in te arguimus. Nam Celredum prædeceſſorem tuum, ſtupratorem Sanctimonialium, & Eccleſiaſticarum immunitatum violatorem, ſplendidè cum ſuis comitibus epulantem, ſpiritus malignus arripuit, & ſine confeſſione & viatico, cum Diabolo ſermocinanti, & legem Dei deteſtanti, animam extorſit. Oſtedum quoq; Regem Deirorum & Berniciorum eiuſdem ſceleris reum, ita effrenum egit, vt regnum, in iuuenili ætate, conſimili morte amitteret. Carolus quoq; princeps Francorum, Monaſteriorum multorum euerſor, & Eccleſiaſticorum bonorum in vſus proprios commutator, poſt aſſiduos corporis dolores horrenda morte conſumpta eſt. Quapropter (fili chariſſime) paternè, & obnixè deprecamur, vt non deſpicias conſilium patrum tuorum, qui Dei amore moti, Celſitudinem tuam melius inſtituere ſtudent. Nihil enim bono regi ſalubrius, quàm, ſi talia commiſſa cum arguantur, libenter emendet. Salomon enim dicit, qui diligit diſciplinam, diligit ſapientiam. Idem (fili chariſſime) oſtendentes conſilium iuſtum, obteſtamur & obſecramus per patrem omnipotentem Deum, & Filium eius Ieſum Chriſtũ, & Spiritum ſanctum, vt recorderis, quàm fugitiua ſit vita præſens, & quàm breuis, & quàm momentanea delectatio ſpurcæ carnis, & quàm ignominioſum ſit, vt breuis vitæ homo, mala exempla in perpetuum, poſteris relinquat. Incipe ergo melioribus moribus vitam componere, & præteritos errores iuuentutis corrigere, vt hic coram hominibus laudem habeas, & in futura vita, æterna gloriá gaudeas. Valere celſitudinem tuam & bonis operibus proficere optamus.

Eius etiam argumenti literas, Bonifacius Cuthberto Archiepiſcopo miſit, in quibus præcipuè hortatur, vt Clericos & Sanctimoniales de ſplendore & pompa veſtium acriter increpet, quippe cum tanta libidinum ingluuie, tam fœda vitiorum labe conſpurca-

Chriſtum profitentes minimè deceat, etſi Romana foret Chriſtianæ religionis vnica peſtis (quæ ſeculis morum Magiſtram, viuendiq́ſolam præceptricem fallaciſſimè vendicat) ipſos Paganos crudelitate, flagitiis, & perditis facinoribus permultis gradibus ſuperet. *W. Malmſb.* Idem etiam Zachariam Papam grauiter adhortatur, vt quoſdam Paganicos abuſus Romæ graſſantes eradicet, præcipuè verò barbaram illã in plateis ducendi choros conſuetudinem, & ſacrilega quædam, & obſcœna canendi morem quotidianum. Addit præterea, *Bonifac. ad Zachar. Pap.* nunciatum illi eſſe à quibuſdam, Romanas mulieres Paganorum eſſe ſimias, quòd philacteria, & ligaturas in brachiis & cruribus ligatas habeant, & publicè vænum ſe proſtituant. Quæ omnia propagandæ veritatis, non incremento ſed impedimento nimium ſunt. Nam cum homines alioqui rudes & barbari hæc ibi vitia graſſari videant, peccandi licentiam liberè datam ſibi exiſtimant. Alia ſunt, quæ Romano Pontifici Bonifacius inculcat; verùm quia nihil ad nos, illis non immorabimur. Ad Cuthbertum noſtrum, vnde deflex imus, reuertatur oratio. Ille Eccleſiam ſuam cathedralem Chriſti, honore aliquo inſignire cupiens, cùm nulla honorabili ſepultura adornatam videret, indignum ratus eſt, defunctorum Archiepiſcoporum corporibus ſuam Eccleſiam ſpoliari: & ad Monaſterium Petri & Pauli, Sanctique Auguſtini ea ſemper transferri. Iniit ergò ſecum rationem, quonam modo hanc conſuetudinem irritam faceret. Itaque ad Regem *Ex Archiuis.* Eadbertum in Cantio tunc regnantem acceſſit, ab eo precibus contendit, vt prædictum *Tho. Spottus* ſepulturæ morem mutaret, & mutatum ſuo Regio edicto confirmaret, quod partim precariò, partim etiam precio interueniente tandem obtinuit. An. Dom. 758. Cuthbertus morbo correptus graui, mortem animaduertit ſibi impendere. Itaque in Eccleſia ſua ſeorſim decumbens, totam familiam ſuam & conuentum Monachorum Chriſti (qui *Roff. hiſtor.* ſuum de Sepultura mandatum faciiè exequi erant paratiſſimi) ad ſe vocatum, iureiurando aſtringit, ne qua infirmitatis aut mortis ſuæ fama volitaret, vnde aliquod luctus indicium publicum fieret: neue exequiæ celebrarentur, donec corpus per aliquot dies humo conditum fuiſſet. *W. Malmſb. De Pont. Lib. 1.* Tertio poſt ſepulturam die campanis pulſatur, certus rumor mortis diuulgatur. Quo audito, Aldhumus Sancti Auguſtini Abbas cum ſociis acceſſit, cadauer Archiepiſcopi iuxta ritum priſtinum, ſecum ablaturus. At vbi iam ſepultum reperit: & antiquam etiam ſepulturæ conſuetudinem Regia authoritate ſublatam didicit, fruſtratus voto, domum cum ſuis reuertitur. Quàm iniquo animo, hoc illis iam cognitum, Monachi Auguſtinenſes tulerint, ex hiſtoria quorundam ibi Monachorum planè *Tho. Spottus* compertum habemus. Cuthbertum enim ob cauſam prædictam, hominem doli plenum, vulpina calliditate: furtum denique ſerpentinum interficientem matrem quidam appellant. Alii referunt Cuthbertum non in ipſa maiore Eccleſia fuiſſe tumulo conditum, *Io. Capgra.* ſed in Eccleſia ei penè contigua, in honorem Iohannis Baptiſtæ ab ipſo fabricata, quod idcirco extruxit, vt & baptiſteria, & examinationes iudiciorum pro diuerſis cauſis, ad correctionem ſcelerum, illic celebrarentur, & Archiepiſcoporum corpora in ea ſepelirentur. Hanc verò Iohannis Eccleſiam, multis annorum tranſactis ſeculis, cum *Simeon Dunelm.* Eccleſia Chriſti, & officinis, flamma deuorauit: Eccleſiam Chriſti poſteà Lanfrancus *Sim. Dunelm.* Archiepiſcopus reparauit. An. Dom. 741. Monaſterium in Eboraco ciuitate ſuccenſum eſt. Anno. 745. Viſi ſunt in aere ignei ictus ea ætate raris nec aliter intellectis, qui penè per *Roff. hiſtor.* totam Angliam viſi ſunt Kal. Ianuarii. An. Dom. 747: ſtellarum de cœlo caſus ita omnes terrore affecit, vt conſummationem ſeculi inſtare putarent.

XII. BREGWINVS.

BREGWINVS ex antiqua Saxonia claris parentibus oriundus, poſtq; 759 è pueritia exceſſerat, ſacris literis operam dedit, cuius amore raptus, *Ex Archiuis.* in Angliam natiuo relicto ſolo, ſe contulit, *Io. Capgra.* vbi propter modeſtiam & morum integritatem, tantam apud omnes gratiam iniuit, vt in numerum reliquorum incolarum & ciuium aſciſceretur. In ſacris verò literis tantos progreſſus fecit, vt mortuo tunc Cuthberto Cant. Archiepiſcopo ſolus dignus haberetur, qui in Archiepiſcopatu etiam inuitus ſuccederet. Bonis operibus ita claruit, vt omnes ſui temporis multis gradibus antecelleret. Is de præfata mutatione ſepulturæ Archiepiſcoporum Cant. geſta prædeceſſoris ſui pro rato habens, iiſdem quoque veſtigiis inſiſtit, ad cuius confirmationem, *Edmerus in Opuſculo.* tam regia, quàm Apoſtolica authoritas ex ſua inſtigatione interceſſit. *Tho. Spottus* Cumque tres annos Eccleſiam *ſuam probe adminiſtraſſet*, ſpiritum exhalauit non tamen illius obitus

Sim. Dunelm. Roff. hiſtor. Io. Capgra. Ioambertus. Alter Edmerus. Tho. Spottus

publicè cognitus erat, quàm in Eccleſia Ioannis iuxta præcurſorem ſuum ſepultus fuerat. Tum demum mortis eius fit diuulgatio, campanis pulſatur, exequiæ de more peraguntur. Quod vbi conuentui S. Auguſtini innotuit, confeſtim Lambartus ibidem Abbas, Eccleſiam S. Trinitatis, ſiue Chriſti, armato milite ingreditur, vt corpus defuncti violenter abduceret, ſi qua in re illius voto morem gerere denegarent. Aſt vbi iam cum ſepultum, ſeque dolo, vt prius circumuentum vidiſſet, ſpe conatuque fruſtratus, dolore & ira percitus, domum cum ſociis reuertitur: appellationes pro ſtatu & libertate ſui Monaſterii, & iniuriis illatis, ad ſummum Pontificem varias interpoſuit. Circa idem tempus

Roff. hiſtor. Simeon Dunelm.

tanta de cœlo nix decidit, quæ gelu & frigore tantam mox glaciem contraxerat, vt ab ipſo hyemis initio ad medium vſque veris, terram cooperuit. Hinc arbores, oleraque magna ex parte aruerunt, & animalium maior pars fame interiit. Tunc etiam vrbes multæ, Monaſteria, villæque per diuerſa loca conſtitutæ, repentino ignis incendio perierũt videlicet, Strethburg, Wenta ciuitas, Londinum, Eboracum, Donaceſtria, aliaque per multa loca: fulmen etiam horribile tunc conſpicatum ferunt, quod plurimis terrorẽ incuſſit.

Tho. Spottus

Quantum verò timoris, fulminis horror incuſſerit, quod tunc vndecunq; peruaſit, aliis diſcutiendum relinquo.

XIII. Lambertvs, vel Iambertvs.

Ieanberch, vel Geanberch. Vt vetuſtiſſima habent exemplaria non Lamberch.

767

MONACHI Eccleſiæ Chriſti paſtoris ſolatio priuati, ancipiti cura diſtracti fluctuabant, quem loco defuncti præficerent. Lãberti prædicti Abbatis S. Auguſtini, ſummam in repetendo, ac proſequẽdo ius ſuum lite atque iudicio conſtantiam, & tam in rebus Eccleſiaſticis, quam ſecularibus, ſingularem prudentiam animaduertunt, timent tamen ne is, appellationes ad Papam factas proſequendo, ſepulturam Archiepiſcoporum precio, vel prece ad ſolitum locum reduceret. Quò igitur huic malo venienti ocyus occurrerent, Lambertum Abbatem in Archiepiſcopum eligunt, futurum ſpectantes, vt fratres Auguſtiniani auxilio tanti patris orbati, etſi non ob inertiam, amore tamen, & reuerentia, qua Lambertum proſequebãtur, ducti, ab inceptis appellationibus deſiſterent. Quæ ſpes, vt exitus rei declarauit, ipſos nõ fefellit.

Marianus. Et quod Lambertus Cantuar. Arch. Carolo Francorũ Regi ſuam opem obtuliſſet, ſi Britanniam inuaderet, &c. Mat. Pariſ. in Chriſto Sanctis Albani.

Lambertus itaque, ab Abbate Monaſterii D. Auguſtini, Archiepiſcopus Cant, factus, à Paulino Papa eius nominis primo, pallio donatus eſt. Hunc Offa Rex Merciorum (quòd graues cum Cantuarienſibus inimicitias gereret) primatu, omnibuſq; prædiis, quæ in ſua ditione habuit, ſpoliare cogitans: regnumque ſuum Merciorum, Archiepiſcopatus honore inſignire cupiens, ab Adriano Papa legatis miſſis petiit, vt Eadulfum Licheſeldenſem Epiſcopum pallio donaret, omnibuſque Regni ſui Epiſcopis præficeret: quam rem facilè obtinuit, Papa veriſimilibus Apoſtolicis argumentis (id eſt, pecuniis) perſuaſo. Romani enim Pontifices, varia ſupraq; vires negocia ſuſcipientes, facilimè vel in multis illicitis, ad aſſenſum trahuntur.

Ex Archiuis. Flor. Hiſtoriarum. W. Malmſb.

Eadulfo igitur Licheſeldenſi Epiſcopo, Archiepiſcopalem celſitudinem adminiſtranti ſubiiciebantur hi Merciorum Epiſcopi: Denebertus Wigornienſis, Werebertus Legeceſtrenſis, Eadulphus Sinaceſtrenſis, Wlmardus Herefordenſis, necnon & orientalium Anglorum Epiſcopi, ſcilicet: Harardus Helinhamenſis & Tidferth Domucenſis. Sedi vero Cantuarienſi, Londinenſis, Wintonienſis, Roffenſis, Sireburnenſis, antiſtites dum Lambartus ſedit, tantùm ſuperfuerunt, etſi neque ſumptui, neque labori pepercerit, vt ſedem ſuã priſtinæ dignitati reſtitueret.

Ex Archiuis. W. Malmſb. Li. 1: De Reg. Geſtis. Roff. hiſtor. Henr. Huntodunenſis. Edmerus. Roff. hiſtor.

Quidam verò referunt, cum legati ab Adriano Papa in Angliam miſſi, concilium apud *Calcuch* in Prouincia Northanhumbrorum tenuiſſent Anno. 787. ibi Lambertum, Archiepiſcopatus præfatam partem, Epiſcopo Licheſeldenſi remiſiſſe. Sed Lambertus poſtquã annos plurimos Præſulatus dignitatem magna cum conſtantia, nec minore labore, tenuiſſet, vitæ exitum iam ſibi inſtare præſagiens, cupienſque anteceſſorum ſuorum ſtatuta de ſepeliendis Archiepiſcopis lata in nihilum redigere, & ſepulturam ad antiquum reducere locum, iuſſit, vt ſe mortuo corpus ad Eccleſiam Apoſtolorum Petri & Pauli, Sanctique Auguſtini ſepeliendum deferretur.

Ex Archiuis. Simeon Dunelm. W. Malmſb. Alcuin.

Cuius præcepto & voluntati facilè paruerunt. Defunctus enim in capitulo S. Auguſtini, honorificè traditur ſepulturæ. Circa hoc tempus Badulf, ſiue Beadulf, Epiſcopus Candidæ Caſæ, olim vocatæ Viternæ, vltimus Epiſcoporum eius loci conſtitutus eſt. Citò enim defecit Epiſcopatus, quod in extremis Anglorum finibus ſitus Scotorum & Pictorum depopulationi nimium obnoxius fuerit. Illic Ninianus terræ mandabatur, natione Britannus, qui primus in illis partibus Chriſtum euangelizauit. Sedente Lamberto Cateracte ciuitas iniuria Eornredi Merciorum

tyranni,

tyranni, cremata & ſolo æquata fuit, quo etiam anno ipſe iuſta Dei vindicta incendio miſerè periit. Tunc etiam ſtellas de cœlo cadentes mirum in modum quiuis conſpicabantur.

Roff. hiſtor.

Non multò poſt in cœlo rubea ſigna & viſu horrida poſt occaſum Solis apparuerunt: Serpentes viſi ſunt in Suthſexia, ac ſi è terra ſcaturirent. Sanguinem etiam pluebat. Hæc prodigia, ſigna erant & prognoſtica iræ Dei, malorumque in Britannia futurorum. Breui enim poſt per Danorum latrocinia, vrbium depopulatio, & hominum magna ſtrages ſubſequuta permultos annos durauit. Nec mirum, nam & merum, & verum Dei cultum abiecerant, pietatem omnem exuerant, & viciorum ſordibus ita occalluerant, vt ſanum conſilium nihil apud eos valeret.

Sim. Dunel. Henr. Venant. Ranulph. Ceſt. Roff. hiſtor. Sim. Dunel.

XIV. ATHELARDVS.

ATHELARDVS ſiue Edhelardus primò Abbas Malduni, deinde Wintonienſis Epiſcopus, poſtremò ob virtutem ſapientiam, & fauorem procerum Archiepiſcopus Cant. fuit, anno Imperii Offæ Regis Merciorum. 35. Adriani Papæ. 21. Ac tertio ante Præſulatum Leonis. 4. qui Papa in Epiſtola quadam ſua ad Kenulfum Regem Merciorum teſtimonium Athelardo tribuit ſanctiſſimi, clariſſimi, & periciſſimi Præſulis, & bonis moribus ornati. Offa autem Merciorum Rege mortuo, nec non filio eius Edgfrido egregio iuuene (qui cum patre regnans, vnà cum patre animam efflauit) Kenulfus Cuthberti filius diademate Regio coronatur. Ad hunc Athelardus cum Eaubaldo Eboracenſi Archiepiſcopo acceſſit, vt cum eo de amiſſa Cantuarienſis Eccleſiæ dignitate ageret. Kenulfus igitur Rex ab Archiep.ſ op.is certior factus, quantum nefas diminuendo Cantuarienſem Prouinciam anteceſſor eius Offa commiſiſſet, priſtinam illi dignitatem reſtituit. Miſſis igitur ad Leonem Papam, Adriani ſucceſſorem ſuis, & omnium Anglorum Pontificum literis (ipſo Archiepiſcopo Athelardo legationem bene & fideliter fungente) quod petiit, impetrauit: vnde Alcuinus Caroli Magni præceptor, his verbis Athelardo gratulatur. Auditâ proſperitate itineris veſtri, & reuerſionis in patriam: & quomodo ab Apoſtolico ſuſcepti fuiſtis, toto cordis affectu gratias egi Domino Deo, qui magno clementiæ dono, proſpero itinere, viam veſtram dirigens, dedit vobis gratiam in conſpectu Apoſtolici, votiq; compotem redire in patriam conceſſit, & primi Doctoris noſtri ſacratiſſimam ſedem ad priſtinam dignitatem per te iterum reducere dignatus eſt.

793

W. Malmſb.

Alcuinus. Ex libro cartarum, Cantuar. eccleſia.

Quod etiam Eaubaldus Eboracenſis Archiepiſcopus mutuis probitatis officiis adiutor Athalardo Cant. Archiepiſcopo fuit, quò hæc inuaſio quàm Offa, Rex Merciorum in Cant. Eccleſiam fecerat, ad nihilum redigeretur. Idem etiam Alcuinus in alia epiſtola ad eundem Athelardum, ſic ſcribit. Audiens ſalutem & proſperitatem veſtram, & conuentum cum Eboracenſi Archiepiſcopo filio meo Eaubaldo, ſatis mihi placuit, ſperanti ex veſtræ colloquio ſanctitatis, vnitatem Sanctæ Eccleſiæ iterum renouari, quæ partim diſcuſſa eſt nulla ratione habita, ſed quadam poteſtatis cupiditate. &c. Athelardus, poſtquam ſedis ſuæ priſtinam dignitatem recuperauiſſet, literas etiam à Papa detulit, ad Kenulfum Regem Merciorum. Quas vero ad Papam prius literas dederit, non erit alienum à noſtro inſtituto hic inſerere.

W. Malmſb.

EPISTOLA KENVLFI MERCIORVM REGIS *ad Leonem Papam.*

DOMINO beatiſſimo, & verè amantiſſimo Leoni, Sanctæ & Apoſtolicæ ſedis Romanæ Pontifici, Kenulfus gratia Dei Rex Merciorum, cum Epiſcopis ducibus, & omnibus ſub noſtra ditione, dignitatis gradu ſinceriſſimæ dilectionis in Chriſto ſalutem. Gratias omnipotenti Deo ſemper agimus, qui Eccleſiam ſuo precioſo ſanguine acquiſitam inter diuerſas mundi huius procellas nouis ſemper ducibus, prioribus ad vitam ſumptis aſſueſcit ad portum ſalutis attrahere, eumque noua luce infundere quatenus nullo ſit tenebrarum errore fuſcata, ſed viam veritatis inoffenſo pede gradiatur; vnde meritò omnis per orbem exultat Eccleſia. Quia cum omnium verus remunerator bonorum, glorioſiſſimum gregis ſui paſtorem

Adrianum perpetuò remunerandum, ſuper æthera duxiſſet: ſuis tamen ouibus, pia erexit prouidentia paſtorem, qui ſcit ouile Dominicum ad caulas vitæ, non inferius agitare. Nos quoque meritò, quos extremitas orbis tenet, eodem modo præ cæteris gloriamur, quia illius ſalus & illius proſperitas eſt nobis perennis exultatio: quia vnde tibi Apoſtolica dignitas, inde nobis veritas fidei innotuit. Quapropter opportunū arbitror tuis ſanctiſſimis iuſſis aurem obedientiæ noſtræ humiliter inclinare, & quæ tuæ pietati ritè nobis ſequenda videantur, omni conatu implenda. Quæ verò rationi contraria deprehenſa fuerint, citius declinanda, ac interim à nobis omnibus modis reſecanda. Sed modò ego Kenulfus Dei gratia Rex, excellentiam tuam humilis exoro, vt te ſine offenſione animi noſtri, de profectu noſtro vt optamus liceat alloqui, quatenus me in gremium pietatis tuæ tranquilla pace percipias, & quem meritorum facultas nulla erigit, larga benedictionis tuæ vbertas, ad plebem ſuam Regendam locupletet: vt vna mecum gentem quam veſtra Apoſtolica authoritas fidei rudimentis imbuere ſtuduit, per interceſſionem tuam, contra impetus exterorum omnipotens erigat, & per te, regnum quod ipſe Deus dedit nobis, dilatare dignetur. Hanc benedictionem, omnes qui ante me ſceptro præfuerunt Merciorum, meruerunt ab anteceſſoribus tuis adipiſci: hanc ipſe humilis peto, & à vobis (ô ſanctiſſime) cupio impetrare, quatenus inprimis adoptionis ſorte me tibi filium ſuſcipias, ſicuti te in patris perſona diligo, & totis obedientiæ viribus ſemper amplector. Decet enim inter tātas perſonas fides ſancta ſeruari, & inuiolata charitas cuſtodiri. Quia paterna pietas, filiorum fœlicitas in Deo eſſe credenda eſt, ſecundum illud Ezechiæ: Pater filiis notam faciet veritatem tuam Domine. In quibus verbis te (amande genitor) imploro, vt filio tuo tametſi indigno, veritatem Domini tuis verbis Sacroſanctis notam facere non deneges: vt per tuam ſanam eruditionem (Deo adiuuante) ad melioris vitæ propoſitum merear peruenire. Quinetiam (dulciſſime) cum omnibus Epiſcopis noſtris, & cuiuſcunq; dignitatis apud nos perſona, deprecor, vti nobis de multimodis inquiſitionibus, ſuper quibus maximam ſubtilitatem veſtram, dignum duximus perquirere, benignè reſpondeas: ne ſanctorum traditio patrum, & ab illis tradita nobis Regula quaſi incognita, quouis modo vicietur in nobis. Sed ſermo tuus directus nobis in charitate & manſuetudine veniat, vt per Dei miſericordiam profuturum in nobis percipiat fructum. Primum namque eſt, quod Pontifices noſtri, ac peritiſſimi quique in nobis dicunt, quòd contra Canones & Apoſtolica ſtatuta, quæ nobis à patre beatiſſimo Gregorio dirigente, ſtatuta ſunt, (ſicut vos ſcitis) authoritas Dorobernenſis Metropolitani in duas ſcinditur parochias: cuius, (eodem patre mandante) ditioni debent ſubiacere Epiſcopi. 12. Sicut per Eccleſias noſtras legitur in epiſtola, quam fratri, & Coepiſcopo Auguſtino direxit, de duobus Metropolitanis Epiſcopis, Londoniæ videlicet & Eboraci, quam etiam apud vos haberi non dubitamus. Sed ipſe primùm Pontificalis apex, qui tunc Londoniæ ſub ornamento, & honore Pallii fuerat conſcriptus, pro eo Doroberniæ oblatus eſt atque conceſſus. Nam quia beatæ memoriæ Auguſtinus, qui verbum Dei (imperante Gregorio) Anglorum genti miniſtrabat, & glorioſiſſimè Eccleſiis præfuit Saxoniæ, in eadem ciuitate diem obiit, & corpus illius in Baſilica beati Petri Apoſtolorum Principis (quam ſucceſſor eius Laurentius ſacrauit) conditum fuiſſet: viſum eſt cunctis gentis noſtræ ſapientibus, quatenus illi ciuitati Metropolitanus honor haberetur, vbi corpus eius tumulo conditum eſt, qui his partibus fidei veritatem inſeruit. Cuius itaque (ſicut vos ſcitis) dignitatis honorem, primùm Rex Offa propter inimicitiam cum venerabili Lamberto, & gente Cantuariorum acceptam auertere, & in duas parochias diſſipare nixus: & pius Coepiſcopus & anteceſſor veſter Adrianus, rogata prædicti Regis facere cœpit, quod priùs nemo præſumpſit, & Merciorum Præſulem pallio extulit. Neutrum tamen ex his coarguimus, in quibus Chriſtus (vt credimus) æterna victoria triumphat. Sed tamen excellentiam veſtram humiles exoramus (cui a Deo meritò ſapientię clauis collata eſt) vt ſuper hac cauſa, cum ſapientibus veſtris quęratis: & quicquid vobis videatur, nobis poſteà ſeruandum reſcribere dignemini: ne tunica Chriſti inconſutilis, alicuius inter nos diſſenſionis Schiſma patiatur. Sed per veſtram ſanam doctrinā, (vt deſideramus) ad veræ pacis vnitatem dirigatur. Magna enim humilitate ſimul & dilectione hæc tibi ſcripſimus (Papa beatiſſime) clementiam tuam profuſiùs precātes, quatenus ad ea q̄ neceſſariò vobis à nobis explicata ſunt, benignè & iuſtè reſpōdeas. Sed & illā Epiſtolā, q̄ Athelardus Archiepiſcop⁹ corā cūctis prouincialib. Epiſcopis noſtris multiplicius de ſuis. & totius Britāniæ cauſis & neceſſitatib. tibi ſcripſit, pio amore perſcrutari digneris: & q̄cq̄d de reb. q̄ in ea ſcripta ſunt, fidei normula poſcat, pagina nobis veritatis

patefacere

patefacere memineris. Præterito anno legationem meam etiam, & Epiſcoporũ per Wadam Abbatem miſimus. At ille accipiens illam legationem ſegniter, imo inſipienter deduxit. Sed modò tibi modicam amoris gratiam per Brine presbyterum & Fildas, & Ceolbriht miniſtros meos (pater amande) mitto, quod eſt. 120. mãculas cum literis precans te, vt benignè ſuſcipias, & benedictionem tuam nobis dare digneris, Omnipotens Deus te longæuo tempore, ad laudem ſuæ Eccleſiæ cuſtodiat incolumem.

Responsio Leonis Papæ ad literas *Kenulfi Regis.*

DOMINO excellentiſſimo filio Kenulfo Regi Merciorum Prouinciæ Saxoniæ Leo Papa. Veniens ad ſacratiſſima limina Apoſtolorum Petri & Pauli, tam orationis vota fideliter ſoluens, quam noſtræ Apoſtolicæ ſedi cauſam ſui Sacerdotii ſuggerens, Reuerendiſſimus & ſanctiſſimus frater Athelardus, Archiepiſcopus Dorobernenſis Eccleſiæ obtulit nobis veſtræ Regalis excellentiæ ſyllabas, quibus in duabus epiſtolis à vobis directis plenis fidei rectæ; magnam humilitatem reperientes, Omnipotenti Deo gratias referimus, qui veſtram prudentiſſimam excellentiam in nobis ordinauit atque decorauit erga beatum Petrum Apoſtolorum principem, & nobiſcum habere dilectionem, & in omnibus Apoſtolicis humiliter conſentire cenſuris. Porro in vna ex illis epiſtolis reperimus, qualiter gratiam noſtræ Apoſtolicæ functionis (ſi iuxta fuiſſetis,) animã veſtram pro nobis benignè poſuiſſetis Imo & noſtræ proſperitati multum in Domino congaudeatis, & quando noſtræ dulciſſimæ admonitionis literæ ad veſtræ vnanimitatis aures perueniunt, cum omni ſuauitate cordis & gaudio ſpirituali, quaſi filii paternum munus ſuſcipere fatemini. Fatebantur verò & hoc, quod aliquantulam ex veſtra facultate benedictionem nobis offerri demandaſ: idest. 120. manculas, quas cum magno amore pro animæ veſtræ ſalute ſuſcepimus. Et prædictus Archiepiſcopus cum ſociis honorificè ac benignè ſuſceptus eſt; & adiuuari eum in neceſſitatibus ſuis libenter fecimus. Interea credentes veſtræ prudentiæ; & excellentiæ, vbi ferebatur in ipſis tuis Regalibus apicibus, quòd noſtris Apoſtolicis ſanctionibus nullus Chriſtianus contraire præſumit: ideò totis nixibus noſtris, ea quæ tuo regno expediunt committere atq; prędicare conamur, vt ea quæ vobis præfatus frater noſter Athelardus Archiepiſcopus, ſeu tota Synodus Euangelicæ atque Apoſtolicæ doctrinæ, ſanctorumq; patrum, necnon prędeceſſorum noſtrorum ſanctorum Pontificum canonica cenſura prædicante, veſtræ Regali excellentiæ, ſeu cunctis principibus gentis veſtræ, & vniuerſo populo Dei ediſſerit, nequaquam in Orthodoxa eorum doctrina quippiam reſiſtere debeatis, Domino & redemptore noſtro in euangelio dicente: Qui vos recipit, me recipit, Et, qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet. Quantò magis pro ipſa ſpe de dicto Archiepiſcopo, quem nobis valde, nimiſq; laudaſtis (ſicuti & eſt) videlicet, clariſſimus & peritiſſimus. Et quia illum ſcitis prudentem, bonis ornatum moribus, Deoq; & hominibus dignum, ecce (fili dulciſſime, & amãtiſſime, atq; præſtantiſſime, Rex bone) in his tuis aſſertionibus collaudamus Deum omnipotentem, qui talem vobis demonſtrauit Antiſtitem. Qui ſicut verus paſtor ad ſtudiũ & doctrinam ſanctarum Scripturarum, & dignam pœnitentiam valet inducere eos, qui ſub ditione ſacerdotali eius exiſtunt: & eruere animas eorum ex inferno inferiori, & ab igne inextinguibili, deducens eos in portum ſalutis, & offerre pro illis hoſtiam dignam & immaculatam, in conſpectu diuinę Maieſtatis omnipotenti Deo. Et quia multum nobis prænominatus Archiepiſcopus, in omni ſanctitate ſua, & vitę conuerſatione. vtroq; placuit valde, authoritate beati Petri Apoſtolorum principis, cuius (vel immeriti) vices gerimus, iſti talem præbuimus Præſulatum: vt ſi quiſpiam ex ſubiectis ſuis, tam Regibus, & Principibus, quàm vniuerſo populo tranſgreſſus fuerit Dominica mandata, excommunicet eum, vſq; pœniteat: & ſi impœnitens fuerit, ſit vobis ſicut Ethnicus & Publicanus. De Athelardo verò iam facto Archiepiſcopo Dorobernenſis Eccleſiæ, ſicut à nobis popoſcit veſtrorum Præſulũ excellentia, vt ei iuſtitiam faceremus, de ipſis diocæſibus ſuis, tam Epiſcoporum, quàm Monaſteriorum, quibus illicitè (vt vos cognoſcitis) & ſpoliatus eſt, & à venerabili ſede eius poſſeſſiones, quas dudũ tenuit, ablatæ ſunt: nos per omnia enucleatius trutinantes in ſacro ſcrinio noſtro reperimus, S. Gregoriũ prædeceſſorẽ noſtrũ, in integro ipſam parochiã num. 12. dicato Auguſtino Archiepiſcopo tradidiſſe, & cõfirmaſſe Epiſcopos conſecrãdi: vnde & nos veritate ipſa reperta ordinationẽ, ſiue

confirmationem noſtra Apoſtolica authoritate illi in integro (ſicut antiquitus fuerunt) conſtituentes, reddidimus, & priuilegium confirmationis ſecundùm ſacrorum Canonũ cenſuram, Eccleſiæ ſuæ obſeruandum tradidimus.

Hæc tam ſolerti diligentia Athelardi, qua dignitates & prædia ſedis ſuæ Metropoliticæ amiſſa recuperauit, nomen ſuum excelſo, ſublimiq; in loco, atque in illuſtri quadam ſpecula conſtitutum eſt, quod nulla obliuionis nube deleri, nedum tegi potuit. Nam præterquam quod Cantium ob ſumma in hanc ſedem merita, æternas huic laudes deferre neceſſariò cogitur: tota etiam Anglia, ſedis illegitimæ iugo oppreſſa, & ab hoc ad priſtinas libertates vindicata, eodem gratitudinis vinculo illi conſtringitur.

W. Malmſb.
Ex Archiuis.

Anno. 792. Carolus Francorum Rex librum Synodalem Conſtantinopoli ſibi delatum in Britanniam miſit: in quo multa veræ fidei contraria reperta ſunt: atque illud inprimis (quod omnium pene orientalium Doctorum, nec non & trecẽtorum, aut eò amplius Epiſcoporum aſſenſu confirmatum eſt) imagines adorari debere, id quod Eccleſia Dei maximè deteſtatur. Aduerſus hanc hæreſim Alcuinus Diaconus Cantuarienſis cœnobii Abbas, poſt Caroli Magni præceptor epiſtolam elegantem, variis ſcripturarum teſtimoniis fulcitam dictauit, quam vnà cum eodem libello Francorum Regi attulit. Huius conſilio & inſtigatione Carolus Rex poſtea Pariſienſe gymnaſium extruxit.

Roff. hiſtor.
Sim. Dunelm
W. Malmſb.
Sabellicus.
Munſterus.

Anno Chriſti. 793 Et Brictrici Regis Occidentalium Saxonum. 11 dira prodigia miſeram Anglorum gentem perterruerunt: Siquidem fulmina terribilia, flammeique Dracones per aera volitare ſubinde cõnſpiciebãtur, quæ ſigna miſeræ peſtes ſunt ſubſequutæ. Primò enim dira fames, deinde ſtrages horribilis externi hoſtis gladio graſſata eſt. Dani enim cum Norwegenſibus irruptione facta in Northanhumbriam & Lindiffarnenſem Inſulam, omnia ferro & face proſtrârunt, Eccleſias Chriſti diruerunt, incolas neci dederunt. Hanc cladem Simeon Dunelm. his verbis grauius inculcat.

Simeon Dunelm.

„ An. Dom. 793. 3 Idus Ianuarii: Pagani ab aquilonari climate, nauali exercitu, vt aculeati crabrones Britanniam veniendo, hac illacque, vt rapaciſſimi lupi diſcurrerunt, prædati ſunt, momorderunt, interfecerunt non ſolùm iumenta, oues, cæteraque animalia, verumetiam ſacerdotes, Leuitas, chorosque Monachorum atque Sanctimonialium. Veniunt ad Lindiffarnenſem Eccleſiam, miſerabili prædatione vaſtant cuncta, calcant ſancta pollutis veſtigiis, altaria ſuffodiunt, & omnia theſauraria ſanctæ Eccleſiæ rapiunt. Quoſdam è fratribus interficiunt, nonnullos etiam vinctos ſecum aſſumunt, perplurimus opprobriis vexatos, nudos proiiciunt: aliquos in mari demergunt.

Hi ſatis inſulam prædati, & ſibi inuicem de prælio proſpere geſto congratulantes diſcedunt. Nec minus miſeram conditionem ſecum annus ſequens attulit. Idem enim Pagani portu Egfridi Regis vaſtato, Monaſterium Doni amnis prædarunt. Cauſæ verò tantæ calamitatis irruptione hoſtium iam inceptæ, & per trecentos annos continuatæ (nam ad Wilhelmi Normanni tempora, has miſerias Britannia ſuſtulit) grauiſſima hominum ſcelera & impietas erant, quæ partim recenſui, cum de Cuthberto Cant. Archiepiſcopo agerem parum ea ſunt, quorum cauſa Gildas ſuam gentem tam acerba inuectiua proſequitur. Ad ſcelera namque procliues, omnem pudorem exuerant, metum diuinum abiecerant, vitam, vt pecora, in flagitiorum ſordibus traducebant. Præfatus ergo Alcuinus, graui cura, & ſolicitudine labefactatus atque conuulſus, Anglorum plures literis vrget: in quibus eorum calamitates acerbo luctu, & ſcelera graui querela proſcindit. Literas quas ad Higebaldum Lindiffarnenſem Epiſcopum dedit, placuit hic aſcribere.

„ Beatiſſimi patris Cuthberti Epiſcopi in Chriſto filiis, Higbaldo Epiſcopo, & omni congregationi Lindiffarnenſis Eccleſiæ, Alcuinus Diaconus ſalutem. Veſtræ charitatis familiaritas me multum lætificare ſolebat: ſed verſa vice tribulationis calamitas (licet abſentem) me contriſtauit? quod Pagani contaminauerunt ſanctuaria Dei: & fuderũt ſanguinem ſanctorum in circuitu altaris: calcauerunt corpora ſanctorum in templo, quaſi ſterquilinium in platea. Quæ eſt fiducia Eccleſiis Britanniæ, ſi ſanctus Cuthbertus cũm tanto Sanctorum numero ſuam non defendit Eccleſiam. &c. Quos item hortatur, ne à moribus anteceſſorũ ita turpiter degenerent, neue luxui, gulæ & intẽperantiæ indulgentes profeſſionis ſuæ dignitatem tanta labe conſpurcarent: ob ſcelerũ. n. grauitatẽ hæc triſtia ſuſtulerant. grauiora paſſuri, niſi tranſactos turpiter annos meliori vita cõpenſarẽt. In fine literarum addit: „ Cum Dominus noſter Rex Carolus hoſtibus per miſericordiã Dei ſubditis, domũ reuerteretur, nos (Deo iuuante) ad eũ venire diſponemus: & ſi quid tũc vel de pueris, qui in captiuitatẽ ducti ſunt à Paganis, vel de aliis neceſſitatib. veſtris proficere poterimus, diligenter ad effectũ perducere curabimus. Quas verò dedit literas ad Offam Regem Merciorum, non erit ab inſtituto noſtro alienum hîc referre. Ego (inquit) paratus eram

tus eram

rus etiam cum muneribus Caroli Regis ad vos venire, & ad patriam reuerti: ſed melius mihi viſum eſt, propter pacem gentis meæ in peregrinatione remanere, neſciens quid apud eos feciſſem, inter quos nullus ſecurus eſſe vel in ſalubri concilio proficere poteſt. Ecce loca ſancta à Paganis vaſtata, altaria periuriis fœdata, Monaſteria adulteriis violata, terra ſanguine dominorum & principum maculata. Ad Eboracenſes ſic ſcribit. Non anri auaritia (teſtis eſt mihi cognitor cordis) Franciam veni, nec remanſi, ſed cauſa Eccleſiaſticæ neceſſitatis.

Ad Ethelredum Regem, qui tertius poſt Egbertum regnauit, hæc verba habet. Ecce Eccleſia ſancti Cuthberthi ſacerdotum, Dei ſanguine aſperſa, omnibus ſpoliata ornamentis, & locus omnis in Britannia Paganis gentibus datur ad deprædandum. Et vbi primum poſt diſceſſum S. Paulini ab Eboraco Chriſtiana Religio à noſtra gente ſumpſit exordium, ibi miſeriæ & calamitatis ſumpſit initium. Quid ſignificat pluuia ſanguinis quadrageſimali tempore in Eboracenſi ciuitate (quæ caput beati totius regni eſt), quam in Eccleſia beati Petri Apoſtoli vidimus, de borealibus domus, ſereno aere, de ſummo tecti minaciter cadere? Nonne poteſt iudicari de borealibus partibus venire ſanguinem ſuper terram? Noſtrum regnum Northanhumbrorum penè periit, inteſtinis diſſenſionibus, & fallacibus iuramentis. Scribit etiam ad Wiorenſes, apud quos Beda vixerat, & obierat, ex obliquo feciſſe arguens, quod ne faciant, rogat. Aſſueſcant pueri aſtare laudibus superni Regis, non vulpium fodere cauernas, non leporum fugaces ſequi curſus: diſcant nunc ſacras Scripturas, vt ætate perfecti, alios docere poſſint. Recogitate nobiliſſimum noſtræ ætatis Magiſtrum, Bedam Presbyterum, quale habuit in iuuentute diſcendi ſtudium, talem nunc habet inter homines laudem, & multò maiorem apud Deum remunerationis gratiam. Ad Athelardum Cantuar. Archiepiſcopum de quo nunc agimus, hæc ſcribit. Hoc dico propter flagellum, quod nuper accidit partibus inſulæ, quæ prope trecentis & quadraginta annis, inhabitata eſt a parentibus noſtris.

Sed vt ad Gildæ teſtimonium reuertamur, ille cauſam ſolitudinis in Anglia refert iniurioſam principum auaritiam, & rapinam inexplebilem, Iudicum inſignem corruptelam & atrocem iniuſtitiam, præſulum prædicantium languorem & inertiam, plebis profuſam luxuriem, & intemperantiam: quos omnes, pudor retinere, modeſtia regere, verecundia temperare nullo modo potuit. Adhæc Bonifacius Moguntinenſis Archiepiſcopus, cuius teſtimonium (cum ſermo erat de Cuthberto Cantuar. Archiepiſcopo) aliquoties produximus, ipſum Athelardum Cantuar. Archiepiſcopum quòd Clericis in veſtium ſplendore nimium indulgeat, grauius increpat: Monet etiam, vt cum Romam iter habeat, & Carolum Magnum viſitet, Clericos vel Monachos verſicoloribus & ſplendidis veſtibus indutos comitatui ſuo non adhibeat, quòd Gallorum clerus modeſtiam in apparatu retinere ſolet. Gildas.

Atq; vt rē paucis complectamur, Henricus Hūtedunenſis hæc refert: Proceſſu temporis inter Anglos virtus omnis adeò defecerat, vt gentes quaſcunq; proditione ſuperarent, cuius ſceleris, etſi infamia notati, nihil tamen eos puduit. Hinc facilè conſtare poteſt, cur tanto furore iuſtitia Dei in Anglos exarſerit, quippe quos tam graui malo, tantoq; tempore affligi paſſus ſit. In hiſtoriis noſtris ac Britonum quinque plagis inſulam hanc percuſſam legimus: verùm quarta per Danorū irruptionem illata, cæteris lōge crudelior & immanior fuit. Romani ſiquidem Britanniam in ditionem ſuam breui redegerant, ſubactam legibus dominorum ſplendidè regebant. Picti verò & Scoti crebras irruptiones ex boreali parte Britanniæ faciebant: quam tamen omni ex parte non aggrediebantur, ſæpius etiam accepto graui malo ad ſua reuertentes, plures annos ab hoſtili impetu ſibi temperabant. Saxones autem pro vitium ſuarum magnitudine continuo terram hanc prælio infeſtantes ſubigebant, ſubactam fortiter retinebant, retentam ſplendidè ædificabant, ædificatā bonis legibus adminiſtrabant. Hen. Huntedunenſis.

Normanni poſtea hanc terram hoſtiliter inuadentes, caſtris poſitis, præcipua regni propugnacula obſidione cingebant, quibus facilè ſuperatis, & tributariis factis, vitam, libertates, legesq; antiqui regni benignè conceſſerunt. Dani verò terram omnem magna militum manu ſæpius inuadebant, non regnandi ſtudio, ſed prædandi, non victoriæ ſed victus cupiditate, non glorioſa, ſed prædioſa ſpe adducti: qui ſi quando in fugam verterentur, lucri aut tuti nihil accreuit: cum claſſis hoſtium inſtructior ſubito appulſu alia regni loca occuparet. Nam cum Reges Anglorum in barbaros borealem partem prædantes, copias inſtruerent, in profectione accurrit nuncius, referens,

ingentem Paganorum claſſem & auſtralia Britanniæ littora appuliſſe, vrbes & villas latè depopulari, omnia cæde & incendio replere. Quo dicto aduenit alter, occidentales Angliæ partes multis armatorum millibus repletas ferens, quibus, niſi celeriter occurratur, actum eſſe de ſuorum vita: rari enim vos in fugam verſos ferro & face à tergo perſequentur. Eodem aut poſtero die tertius vix ſpiritum trahens accelerat: ille Danorum appulſum in plagas boreales trepidè refert: domorum conflagrationem, bonorum direptionem, infantium miſeram cædem, cuiuſq; ſingularem cladem proponit. His tot ſiniſtris rumoribus acceptis, & maioribus periculis imminentibus Rex & populus timore perculſi, mærore & ſordibus obruti, variis curarum fluctibus iactabantur, quò ſe verterent. Ita vt victoria elatos, nedum lætos effecit, quòd vix vlla ſalutis reliqua ſpes eſſet.

Roff. hiſtor. Anno Domi. 797. Circa Solem, tres circuli viſi ſunt.

Sim. Dunel. Anno ſequenti Londino ſubito caſu inflammata plurium ædes & hominum multitudo perierunt.

Anno 799. Naues plurimæ in Britannico mari vi tempeſtatis partim fractæ & colliſæ, partim ſubmerſæ ſunt.

Sim. Dunel. Roff. hiſtor. Anno. 800. 10. Kal. Ian. ventus tam vehemens & violentus ab Africa flauit, vt vrbes proſtrauerit, arbores radicitus euulſerit, more ſuprà cancellos & ripas irrumpēs cuiuſq; generis animalia perdiderit.

Hoc tempore Carolo per Leonem Papam corona Imperatoris inſignito, Imperium à Græcis ad Gallos & Germanos translatum eſt: qua occaſione, & aliis pluribus de religione controuerſiis ducti Græci, ab Eccleſiæ Romanæ obedientia ſe in perpetuum ſubtraxerūt: eumq; per Romanos Pontifices ad obſequium, & Eccleſiæ ſuæ vnitatem reuerti ſæpius interpellarentur, reſcribere ſolebant: vosmet à nobis ſubtraxiſtis, non ſubtraximus nos à vobis. *Ranulf. Ceſt.*

Non multò poſt Athelardus morbo oppreſſus decubuit, & poſt paucos dies animam efflauit. Anno partæ ſalutis. 806. & in Eccleſia Chriſti, nō ſancti Auguſtini ſepultus iacet, *W. Malmſb.* Athelardus enim Lamberti prædeceſſoris ſui ſtatuta & decreta nihili faciens (quæ de ſepeliendis Archiepiſcopis lata eſſent) tum etiam Cuthberti & Bregwini anteceſſorum ſuorum veſtigiis inſiſtens, iubet ſe mortuo corpus, non in illa Auguſtini, ſed in Chriſti Eccleſia reponi. *Ex Archiuis.* Hinc adeo factum eſt, vt illius loci Monachi ac religioſi, partim metu, ne Reges (qui Archiepiſcopis in illa lite & controuerſia fauebant) grauius offenderent, eorundemq; in ſeſe iram & indignationem concitarent, nullam deinceps apud ſummum Pontificem ea de re querelam aut actionem inſtituerint. *Roff. hiſtor.* Atque ita ſepultura Cant. Archiepiſcoporum ad Eccleſiam Chriſti poſtea ſemper pertinuit.

XV. WLFREDVS.

Ex Archiuis. WLFREDVS Cantuarienſis antea Monachus, ad Archiepiſcopalem dignitatem Romæ, à Leone 4. Pontifice Romano electus. Pallium etiam confirmationis accepit, Kenulfi Regis Merciorum tertio, & Chriſti incarnati. 806. Nono Archiepiſcopatus anno Romam proficiſcitur, de negociis quibuſdam Eccleſiæ acturus, quorum veritas hiſtoriis non proditur, comitem itineris Wibertum Sireburnienſem *W. Malmſb.* Epiſcopum habuit. Hic, vel nihil dignum memoria geſſit, aut quam minimum quod ſilentio à cunctis prætereitur. *Ioh. Capgra.* Quidam referunt Leonem Papam Iuniorem miſiſſe cum Anglis fidelibus Legatos Cardinales, datis literis & poteſtate Apoſtolica, ad hunc Wlfredum Archipræſulem Dorobernia, cæterosq; Anglorum Epiſcopos, qui de Kenelmo Rege Merciorum puero ſeptenni, clam interfecto ab Aſcheberto in valle profunda vocata Cleuto, prouinciæ Cornubiæ diligenter perquirerent. Quod ſcelus conſilio Quendredæ ſororis perpetratum fuiſſe compertum eſt, vt ipſa Rempublicam ſola adminiſtraret. Eo tempore Carolus Rex Galliæ Alcuino præceptori ſuo, Monaſterium ſancti Martini Turonenſe, Abbatis iure regendum commiſit, eò quod Monachi ad ſæcularis vitæ defluxerant, ſericis veſtibus indui genio indulgebant. *Ranul. Ceſt. Io. Capgra.* Quorum inſolentiam quodam ex illis Monacho aſpiciente, duo Angeli ingrederentur dormitorium illorum ingreſſi, omnes Monachos loci illius excepto illo qui hæc videret, interemiſſe.

Ranul. Ceſt. Anno Domini. 8..... boum lues graſſata eſt per Europam, cuius incommodum Britannia maxime ſentiebat.

Ranul. Ceſt. Anno. 810. Pons ligneus, ſoc. paſſuum, quem Moguntiæ ſuper Rhenum ſtratum decennio laborare Carolus Rex non antè conſummarat, intra tres horas conflagrauit, vt ne vna quidem haſtula ſupra aquam appareret.

Anno

Anno. 8c7. Schola Anglorum (Thomæ ſcilicet hoſpitale) Romæ quondam ædificata, igne combuſta eſt. Hanc Ine Weſtſaxonum Rex paucis annis ante Bedæ obitum conſtruxit, Anno Dom. 727. vt Reges Angliæ, eorumq; affines, vtq; Epiſcopi, Presbyteri & clerici in doctrina & fide Catholica (qua appellatione Romani religionē ſuam ſoli dignantur) rectè inſtituerentur: qui primo aduerſum ab illis ſentientes, tandem, in Romana fide ſatis inſtructi & confirmati ad ſedes ſuas redicbant. Huic Anglorum Scholæ Romani Pontifices à temporibus Auguſtini primi Archiepiſcopi Dorobernenſis exercitia literarum publica propter aſſiduas hęreſes interdicebant, quæ ſub aduentu Anglorum in Britanniam pullulabant, permixtis inter ſe Chriſtianis cum Paganis, qui vera fidei dogmata fœdè corruperant. Iuxta hanc Scholam, idem Rex Ine Eccleſiam beatæ virgini poſuit, in qua Anglis Romam aduenientibus diuina myſteria peragere, & mortuos ſuos ibidem peregrinantes ſepelire licuit. Atq; vt hæc in omnem poſteritatem rata haberentur, publico edicto decretum eſt, per Saxonum occidentalium regnum, quòd Ine Rex adminiſtrabat, vt de ſingulis familiis denarius vnus (qui anglicè Romeſcot dicitur) beato Petro & aræ Romanæ annuatim mitteretur, ad Anglorum ibidem commorantium inopiam ſubleuandam.

Roſſ. hiſtor.
Roſſ. hiſtor.

Anno 829. tanta peſte Eccleſia Cant. laborauit, vt omnes Monachi præter quinq; morte perierint. Per id temporis Amalarius quidam floruit, qui in epiſtola ad Lodowicum aſſerit, Papam rectorem non eſſe totius Chriſtianæ religionis, quantum ad homines pertinet.

Th. Spottus
Marianus
Spottus.
Amalarius in Epiſt. ad Lodouicum

Non multò ante Kenulphus Merciorum Rex Abbatiam Winchombe à fundamentis extruxerat; quam dedicari vehementer inſtabat, cuius celebritati & ipſe Rex interfuit. Breui poſt Wlfredus Cant. Archiepiſc. multis precibus apud Kenulphum contendebat, vt Cantii Regem, quē in vinculis tenebat, libertate donaret: quod tandem importunitate victus Rex concedebat. Poſt hæc Wlfredus graui morbo correptus, animam exhalauit: ſepultus eſt in Eccleſia Chriſti Cantuariæ.

Ex Archiuis.
Roſ. hiſtor.
W. Malmſb.

XVI. Theologildvs.

Theologildvs ſiue Fleogildus priùs Abbas Cant. pòſt ad Archiepiſcopatus culmen peruaſit, Syredum ſucceſſorem habuit. Hic repentina morte correptus in Archiepiſcoporum Cathalogo non recenſentur: Sepultus in Eccleſia Chriſti Cantuariæ iacet.

Ex Archiuis Feogildus, in nonnullis exemplaribus.

XVII. Celnothvs.

Theologildo defuncto Celnothus, alias Ciathredus Decanus Cantuar. Eccleſiæ ſucceſſit in Archiepiſcopatu: hic à Gregorio Papa pallium accepit: ſepultus eſt in Eccleſia Chriſti Cantuar. poſtquam ſediſſet in ſede ſua. 38. annis. De quo tot annis ſedente, nihil memoriæ proditum eſſe miramur, cùm grauiſſimis periculis & maximis moleſtiis circumſeptus fuerit. Siquidem bis per Danos ſub eo Cantuarii ſedes grauiter afflicta fuit, & tam variis procellarum fluctibus agitata, ita vt horrenda rerum omnium transmutatio videretur. Anno enim Archiepiſcopatus ſui ſecundo, & Egbrithi Regis occidentalium Saxonum. 33 & Chriſti. 833. exercitus Danorum in Angliam rediit, 38. anno, poſtquam apud Donemouth, iine Doni amnis ſuperati, fuga ſaluti ſuæ conſulebant. Primum igitur Shepeiam inſulam prædati diſcedunt: deinde cum 35. nauibus omni armorum genere inſtructis proximo poſt anno apud Carram appulſis, Egbrithus Rex bellum intulit, illi verò multis & grauibus damnis illatis ſuperiores euadunt, proſtratis & cæſis duobus Epiſcopis Herefrido Wint. & Migfrido Syreburgenſi vnà cum duobus ducibus Dudda & Oſmiota. An. 5. Archiepiſcopi, & Adulfi Regis Weſtſaxonum primo, pyratæ Danorum per totam inſulam vagantes omnia ferro & face proſternebant. Quibus auditis Adulfus Rex exercitū comparat, ipſe partem copiarum ad regni propugnaculum ſecum retinet, alteram Wlfardo Conſuli ducendam tradit, vt contra Danos Haintonæ cum 33 nauibus appulſos pugnam iniret, de quibus poſt multam hoſtium cædem commiſſam victoriæ laudem deportauit. Sed & in Danos alia regni loca infeſtantes, Athelmus Conſul, acceptis à Rege militibus pugnauit, quibus ancipiti prælio diu dimicantibus tandem proſtrato Conſule, exercitu fugato, Dani victoria potiti triumpharunt.

Aſſer. Ceolnothus
Aſſer. monaſ.
Switeredus Chron. Roſſenſ.

Anno ſequenti Herebertus Conſul comparato exercitu, bellum cum Danis apud Merſware ſedentibus redintegrauit, ſed aduerſa vſus fortuna & ipſe dux periit, & milites profligati ſunt. Eodem anno Paganorum exercitus orientales Angliæ partes inuaſit, & populi numerum infinitum ferro & face trucidauit.

Sim. Dunel.

Anno proximo interiora terræ loca ſubito impetu circa Cantuariam & Roffeceſtriam multitudinem magnam proſtrauerunt.

Reſ. hiſtor.

Anno pòſt quinto Albanus Epiſcopus Syreburnenſis, cum duce Ernulfo & ſuis Summerſetenſibus, & duce Oſtedo atq; ſuis Dorſetenſibus, contra Danorum exercitum apud Pedredeſamthe pugnam inire parabant, & Deo opem ferente multos eorum proſternebant, reliquos in fugã verterũt. Alſtanus hic Epiſcopus magnæ authoritatis & potentiæ fuit, in conſiliis prudens, eiuſdem cũ Swithuno Epiſc. Winton: ætatis, ſedes vicinæ fuerunt, ſed moribus & vita diſſimiles. Swithunus enim in terrenis nauſeans Monachi otium omnino amplexus eſt: Alſtanus verò forenſium quoq; curã in ſe ſuſcepit. Nã cum temporibus Egbrithi Regis Weſtſaxonum, & Adelulfi filii eius quinquaginta annos cum ſumma rerum copia & quiete in Epiſcopatu tranſegiſſet, Egbrithò Regi Cantuaritas & & orientales Anglos bellicis laboribus ipſe Epiſcopus ſubegit. Conſpicatus etiam Adelulfi indolem ad manſuetudinem nimis propenſam, ſedulis admonitionibus ad prudentem regni adminiſtrationem incitabat, & contra Danos, inſulam infeſtantes, (ipſo pecunias è fiſco ſuo miniſtrante, & exercitum comparante) languentem regis animum accẽdebat. Multaq; per eum in huiuſmodi rebus & fortiter inchoata, & perfecta fœliciter, quiſquis annales legerit, inueniet.

Al. Pedredes muthe.

Anno vigeſimo Celnothi Archiepiſcopi, Regis Athuulfi. 16. Chriſti. 851. magnus exercitus Paganorum cum trecentis quinquaginta nauibus in oſtium Thameſis fluminis adueniens vrbes præclaras & pluribus annis inclytas, Doròberniam ſcilicet vrbem Cantuariorum, & Londinum miſerè depópulati ſunt: Regemq; Merciorum Betwlfum, qui eorum vim & furorem repellere conabatur in fugam verterunt. Quo prælio fœliciter geſto, Dani animo elati, omnes copias ſuas anno proximo Santhreiam admouent, quibus occurrebat Athelwlfus Weſtſaxonum Rex, cum magna ſtrenuorum militum manu, inter quos ita ancipiti pugna dimicatum eſt, vt incertum eſſet, vter victoriæ laudem deportaret. Et quamuis in eo nonnihil fœliciter à Rege pugnatum ſit, ſiquidem per maximam diei partem ſuperior fuerat & victoriam penè obtinuerat, Sole tamen iam in occaſu: palmam amiſit: verùm beneficio noctis, & tenebrarum adiutus, victi dedecus non ſubiit Sequenti prælio ingentem hoſtium multitudinem parua manu profligauit.

Aliter. Suthreiam. Aſſer. men. Sim. Dunel.

Eodem etiam anno Paganorum exercitus in hac regione, apud Inſulam Thannet hyemabat: cumq; anno ſequenti, dux Ealtherus cum Cantiis, & Huda cum Suthreſenſibus manus cõſeruiſſent, multis millibus vtrinq; cęſis, & naufragio ſubmerſis, vterq; ducum prædictorum bello occubuerunt.

Anno Celnothi Archiepiſcopi 24. Chriſti. 855. magnus Danorum exercitus in Inſula Shepeya hyemem tranſigebat.

Quinto poſt anno maior hoſtium numerus ex inſidiis Wintoniam aggreditur, capit, & ſolo æquauit. Non ita multo poſt Swithunus eiuſdem loci Epiſcopus ſenio confectus animam exhalauit.

Anno ſequenti Danorum piratæ rurſus in Inſula Thannet hyemarunt, firmumq; fœdus cum Cantuariis pepigerunt, quibus pecuniam pro fœdere conſeruando Cantuarii polliciti ſunt. Sed Dani vulpium more ex inſidiis noctu caſtris erumpentes, fœdere rupto, maioris lucri, totam orientalem Cantii plagam depopulati ſunt.

Anno Chriſti. 866. maxima Paganorum claſſis de Danubia Britanniam aducta, in Eaſtanglia hyemauit, tantumq; prædati ſunt, vt maior pars militum ex pedeſtribus facti ſunt.

Anno proximo ob orientalibus Anglis ad ciuitatem Eboracum caſtra mouebant, ferro & flamma vſq; ad Tinemutham omnia depopulantes. Quo tempore Northumbri ciuilibus bellis inter ſe affecti Regem legitimum Osbrichum regno expulerunt: & tyrannum quendam, Elta nòmine, nulla regali progenie ortum, ad imperii regimen ſuſcipiendum elegerunt. Sed Danorum iniuria infeſtari, ſaluti reipublicæ conſulunt, & lite compoſita Osbrichus & Elta in Danos virium ſuarum neruos intendunt, & Eboracum adeunt. Quorum aduentu Pagani timore perculſi in vrbem confugiunt, & intra mœnia ſe continentes vim propulſare conantur. Chriſtiani fugam & timo-

aliter Ella.

timorem illorum animaduertentes, etiam intra vrbis mœnia à tergo inſectantur, murum demoliuntur, factoq; in vrbem impetu, Pagani metu & neceſſitate victi curſim irrumpunt, cædunt, fugant, & ſtrenuè proſternunt. Northumbrenſes præter ſpem miſere cæſi, vtroſq; Reges amittunt, qui ſuperfuerant fœdére inito pacem cum Danis fecerunt. Quibus ſubiugatis, & vectigalibus factis Dani Egbertum præfocerunt, regnauitq; ſuper Northanhumbros vltra Tyne. 6. annos. Hæc ſunt Eboraci 12. Kal. Apr. Eodem anno Alſtanus Epiſcopus Syreburnenſis, cuius fama miris laudibus apud omnes euehitur, defunctus eſt, & Syreburniæ ſepultus.

Cogita. nam apud eſſorum, de crimine læſæ maieſtatis accuſatur.

Anno Chriſti. 868. Cometa terribilis conſpicuè viſa eſt. Breui poſt dictus Paganorum exercitus Northumbris relictis Snolingamum adiit, cum quibus Burredus Merciorum Rex pacem iniuit. Pagani vero celeriter ad Northumbros redeuntes, ibi annum integrum conſederunt, nulla ratione habita in omnes ferro & face furorem exercentes. Toto itaq; hoc tempore, quo ſedit Celnothus Archiepiſcopus Cant. tam variis procellis agitato, tamq; turbulentis tempeſtatibus referto, nullus ita à calamitate immunis fuit atque ille.

Aliter. Snotenhamum. i. Notingham.

Anno Chriſti. 870. Eadmundus Orientalium Anglorum Rex commiſſo cum Danis prælio occubuit, cumq; eo Humbrictus Epiſcopus Helmhamenſis, qui Regem eundem in regni faſtigium euexerat.

Roff. hiſtor. W. Malmſb.

Eodem anno Danorum iniuria Monaſterium de Coldingham in auſtralibus finibus Scotiæ ſitum, ſex mille paſſibus a Berwico verſus boream diſtans, ſpoliatum: hoc fœminæ incolebant, quæ omnes cum Ebba eius loci Abbatiſſa Danorum præcepto incendio traditi ſunt. Dein Monaſteria ad mare ſita Lindiſfarne Monachorum, in quo ſedes tum erat Cathedralis, cum Lindiſfarnenſi bibliotheca, concremarunt: Tinemuthenſe Monalium, Girwicenſe, & Wiremuthenſe ſexcentos Monachos ſub Benedicto Nurſino inſtitutos, (inter quos Beda Presbyter legitur educatus) depopulati ſunt: nec non & Streneshalenſe Monachorum, quod Hilda Abbatiſſa fundauit. Hinc Dani a flumine Humbri graſſantes, hæc etiam funditus euertebant cœnobia: In Orientalium Anglorum regno Croulandiam, Thomeiam, Rameſciam, Hauſtede, (quod nunc Burgum Sancti Petri dicitur) cum Inſula Elicoſi & cænobio fœminarum, in quo Ethelreda regina olim Abbatiſſæ officio perfuncta eſt. Quo tempore Barking Monaſterium octo millibus paſſuum Londino ad orientem diſtans concrematum fuit. Huius cladis particeps fuit Certeſia (vulgo Chirtheſey) Monachorum cænobium 15. millibus paſſuum diſtans Londino ad occidentem, de quo hæc habet Wilhelmus Malmesburienſis. Dertesium Monaſterium non caruit rerum neceſſariarum copia; vſque ad Danos, (vt cætera) locum illum peſſundabant, Eccleſia ſuccenſa cum Monachis & Abbate. Tradunt etiam Epiſcopalem ſedem orientalium Saxonum apud Seham tunc incendio periiſſe. Seham villa eſt ſtagno vicina, nauigaturis ad Heli quondam vix tuto: at nunc facta via per paluſtre harundinetum tranſitur pedibus. Sunt illic indicia dirutæ, & à Danis incenſæ Eccleſiæ, quæ incolas ſimul exuſtos, ruina ſua operuit. Ad hæc Sanctimoniales Reding immunes ab his malis non fuerunt, ſiquidem Anno Dom. 871. prædictus Paganorum exercitus, occidentales Saxones repetens Readingum venit, quod eſt in meridiana Thameſis fluminis ripa, in illa plaga, quæ dicitur Barkeſhire, vbi cænobium ſpoliatum & direptum ſolo æquarunt. Frideſwidæ etiam cœnobium per Danos euerſum fuit vnà cum Monaſterio Hamburgenſi, de quo Roffenſis. Hamburgenſe (inquit) Monaſterium integrum & illæſum permanſit, donec gens nefanda Danorum prouincias cæde crudeli vaſtauerat iuſto Dei iudicio, propter peccata Anglicæ gentis id exigente. De Wenlochenſis Monaſterii ſubuerſione per Danos, ſic habet Wilhelmus Malmesbur. Apud Wenloch fuit antiquiſſima Sanctimonialium domus, in qua ſanctiſſima Milburga, ſoror ſanctæ Mildredæ, neptis Pendæ regis Merciorum ex filio, tranſegit vitam & ſepulta eſt. Sed locus omnino incultus & deſertus, omnibus antiquitatũ monumẽtis violentia hoſtili & temporũ vetuſtate ſpoliatus. Regnante Edgaro Rege Winchilcombenſe Monaſterium ſolo fere nomine ſtabat: & Deirhurſt cænobiũ antiquitatis inane ſimulachrũ fuit. Veriſimile igitur eſt, vtraq; hoc tẽpore reliquorũ cladi communicaſſe. Monaſterium etiam Sancti Petri Glouceſtriæ violento hoſtium impetu proſtratum fuit. Readenduoæ etiam fuit Monaſterium celebre, ad quod Dani relicta Lindiſſa, celeri curſu aduolabant, & ex eius ſpolio hyemem ibi totam tranſigebant. Iam quoniã in mẽtionem Danorum crudelitatis incidimus, non incommodum erit hic referre calamitates, quas ex illorũ ad Inſulã Thannet appulſu ſuſtinuerit Mildredæ cænobiũ, cum ſuis ſeptuaginta

Al. Thorneiam.
Al. Hamſtede.
Io. Capgra.
W. Malmſb.
Sim. Dunel.
W. Malmſb.
Ioh. Capgra.
Roſ. hiſtor.
W. Malmſb.
W. Malmſb.
Roſ. hiſtor.
W. Malmſb.
Sim. Dunel.

virginibus veſtalibus, quas ibi primùm Theodorus Dorobernenſis Archiepiſcopus ſu-
pſtitiosè velaſſet: quarũ hoc tẽpore miſerias Capgrauus in vita Mildredæ ſilentio nõ præ-
Ioh. Capgra. terit. Pirate (inquit) Danorum in Inſulam irrumpentes, hos cædunt, illos laniant, ſin-
gula vaſtant, virgines ſanctas cum ſuo Monaſterio voraci flamma comburunt. Quid di-
cam de Monaſterio Sancti Auguſtini Dorobernię omnium primo & antiquiſſimo, Ro-
Th. Sporus manorum Pontificum atq; Regum Cãtiorum priuilegiis adeo ſuperbo, quibus fretus ab
omni ſubiectione & obedientia ſui Archipræſulis, immune ſe putarit? Imo hoc offici-
um, obſeruantiam, & honorem ab Archiepiſcopo ſibi debitum vendicarit, vt ſemper
electus loci Abbas, cum benediceretur, non ad illũ accederet, ſed Archiepiſcopus ad Ab-
batem. Credibile ne eſt inter tantas procellas hoc inſolens cœnobium tutum & à Dano-
rum impetu liberum eſſe potuiſſe, cum ipſam Dorobernjam vrbem inclytam, ita miſerè
depopulati ſint, vt ſuprà retulimus? Reputate quæſo, & mecum paulo altius conſiderate
quouſq; Danorum furor & rabies graſſata ſit, ita vt illorum vim, ne Wallorum quidem
Monarchi effugere, & iniuriam propulſare potuerint. Nam Anno Domini 876. Iugar &
Sim. Dunel. Halfdene cum 23. nauibus de Demetica regione (in qua hyemauerant) egreſſi ſunt, vt
lupi feroces, & multorum ibi Chriſtianorum ſanguinem fuderunt, pluribusq; cænobiis
faces admouendo, ſolo æquarunt. Quid multis? auſim pro certo affirmare, Deum nulli
W. Malmſb. genti (ne Iudæis quidem) maiorem intuliſſe calamitatem, quam hac tempeſtate Angliæ
Ioh. Hard. Monachis, & Sanctimonialibus: ita vt ad annum vſq; ſextum Athelredi Archiepiſcopi
Elienſis hiſt. Dorobernenſis, (qui fuit Celnothi ſucceſſor) ſiue ad annũ ſextũ Alfredi Regis, (qui tũ me-
ru Danorum in ſyluis locisq; abditis ſe occultauerat) totus eorum ordo penitus concide-
rit, & per nonaginta aut eo amplius annorum ſpacium ſitu obductus fuerit: non ſo-
lum in omnibus auſtralibus Angliæ prouinciis, ſed in borealibus etiam plus quàm du-
centis annis, ſcilicet ad annum Dom. 1074. qui fuit Wilhelmi Normanni cognomen-
to conqueſtoris ſeptimus, & Lanfranci Archiepiſcopi Cant. tertius, teſte Simeone Du-
nelmenſi: cuius teſtimonium operæpretium duximus hoc in loco commemorare. An-
Sim. Dunel. no (inquit) Dom. 1074. tres de prouincia Merciorum Monachi, pauperes ſcilicet ſpiritu,
diuinitus miſſi, in prouinciam Northumbrorum, venerunt Eboracum, petentes ab Hu-
gone filio Baldrici, (qui tunc vicecomitis munus obiuit) vt eis ducem itineris conſti-
tueret, vſque ad locum qui Munekaceſtre, (id eſt) Monachorum ciuitas appellatur,
quæ nunc noui caſtelli nomen obtinet. Quò conducti ad tempus ibidem moras
nectebant: verum nullo antiquorum Chriſti ſeruorum ibi reperto, ad *Gyrnum* iter
arripiunt, vbi præ graui ruina, Monachorum vlla ſedes vix comparuit: Eccleſias diru-
tas, domos radicitus euerſas conſpicere licuit. Horum aduentum Epiſcopus Wal-
cherus maximè gratulatus, hoſpitio liberaliter ſuſcepit. Nomina eorum hæc fuere:
Aldwinus ætate & moribus prior. Secundus Alfwius: Tertius Remfridus: quorum la-
bore & induſtria tria in regione Northanhombrorum inſtaurata ſunt Monaſteria, v-
num Dunelmi apud ſacrum Cuthberti cadauer, in honorem ſanctæ Mariæ virginis: al-
terũ Eboraci, in honorem eiuſdẽ Dei genitricis Marię vbi nobile cœnobium conſtructũ
primum habuit Abbatem Stephanum: poſt hunc Richardum: deinde Gaulfridum;
nunc verò Seuerinum. Tertium autem, in loco, qui quondam Streoneshath (id eſt) Si-
nus fari, nunc Whitby appellatur, hodie Abbatem habet Benedictum. Deniq; poſt-
quam ſæuiſſima Paganorum deuaſtatio, gladio ac flamma, Eccleſias & Monaſteria in
cineres redegerat, deficiente pene Chriſtianitate vix aliquæ ſuperfuerunt Eccleſiæ, hæ
verò virgultis, ac fæno contectæ: nullum tamen vſpiam Monaſterium per ducentos
annos reſtauratum fuit, fide omnino ſublata, & cultu vero religionis penitus obſoleto:
Monachorum nomen erat prouincialibus inauditum: religioſorum ordo incognitus,
Monachalis habitus omnes in admirationem traxit. Aſt vbi prædicti tres viri familiari-
Sim. Dunel. us aliquandiu inter eos vitam degiſſent, populus conſpicatus eorum dexteritatem, &
celebrem religionis morem, cœpit & ipſe à barbarie ad melius vitæ genus deflectere; in
reſtaurandis Eccleſiis operam impendere, collapſas renouare, nouas erigere. Plures re-
Ioh. Capgra. licta ſeculari vita Monachalem aſſumpſerunt: atq; hi de prouincialibus pauci: de re-
motis verò Angliæ partibus, plures celebritate locorum, & virtutis illorum fama inci-
tati, hilari fronte, & animo lubẽti ſe ad eorum amicitiam & ordinem adiungebant. Hæc
libuit in medium proferre, vt occultum Dei iudicium in obruẽdis Monachorũ cultibus
ſuperſtitioſis & diabolicis, ac in delendo eorum nomine & memoria, per multa anno-
rum curricula probè animaduertamus, & altius animo perpendamus. Horum tunc loco
ſuccedebant preſbyteri, qui in coniugio legitimo piè viuebant (quos Wilhelmus Mal-
mesbur. vocat ignotas cænobiorum incolas). Tunc vero Deus optimus maximus,

præbuit

præbuit ſe magis mitem atq; placatum erga Anglicanam gentem, ſiquidem cum hoſtibus dimicaturi, victoriæ laudem ſemper reportabant, liberati à Danorum crudelitate, & tuti ab omni externo hoſtium impetu vſque ad tempora Edgari permanſerunt: ſub quo Monachorum fœda ſuperſtitio de integro non ſolùm inſtaurata eſt, verumetiam ita ſubito in immenſum creuit, vt nulla ſuperiore memoria tot Monachorum & Monacharum diuerticulis noſtra gens ſcatuerit, quot hoc vno Rege Regnante in auſtralibus ſolùm Angliæ prouinciis. Quo mortuo multò magis quàm ante ira Dei commota eſt, maximè in Sodomiticam Monachorum turbam, cuius rei fides poſtea ipſorum Monachorum verbis & teſtimonio planius comparebit.

Anno Dom. 853. qui fuit annus vndevigeſimus Celnothi Archiepiſcopi Cant. Ethelwlfus filium ſuum Elfredum (quem præ cæteris vnicè complexus eſt) cum annum ætatis quintum ageret, Romam cum multo nobilium comitatu tranſmiſit. Quem Leo Papa, ſui patris rogatu vnxit in Regem, & in filium ſibimet adoptatum confirmauit: & benedictum ad patrem remiſit. Duobus poſt annis pater Ethelwlfus (à nonnullis Adulphus vocatus) decimam Regni ſui partem omnis Regii vectigalis immunitate donauit, quod ad ſempiternam ſui memoriam, Eccleſiis dedit, amore diuino raptus (vt refert Simeon Dunelmenſis) & animam ſuam redempturus. Non ita multò poſt Romam proficiſcitur, aſſumpto ſecũ ſuo filio, quẽ iã antehac eò miſerat, ibiq; tributũ vocatũ Romeſcot, quod multis annis ante & poſt Anglia penſitabat, Sancto Petro obtulit, coram Leone Papa, Romæque annum integrum moratus, Anglorum Scholam (cuius antehac meminimus) Thomæ hoſpitale vocatam, & paulo ante eius aduentum incendio conſumptam reſtaurauit. Quo peracto Roma in patriam rediens, Iuditham Caroli Calui Francorum Regis filiam ſecum in Angliam aduectam in vxorem duxit, cum qua duobus annis viuens, poſt morbo correptus obiit, ſepultus Wintoniæ cuius ciuitatis fuit (priuſquam vxores vllas duxerat) & Monachus & Epiſcopus. Sed Egberto patre defuncto, factus eſt Rex: acceptaque nobili vxore filia Burredi Regis Merciorum, quatuor ex ea filios genuit. Tradunt nonnulli Leonem Papam præfatum, licentiam dediſſe Adelulfo, vt vxorem duceret, liberoſque procrearet, quòd pater eius ſine hærede præter illum interierat. Inter cætera quæ geſſit *Adelulfus* Rex, ſingulis vitæ poſterioribus annis, religionis amore Papalis ſupra modum dementatus, trecentas mancuſſas denariorum (valet mancuſſa duobus ſolidis & ſex denariis) Romam deferri curauit. Centum in honorem Sancti Pauli Apoſtoli eadem de cauſa: centum verò in vſum ipſius Papæ. Quam munificentiam adimpleuit eodem anno quo Roma rediit. Quibus operibus ſcilicet deuotis, non liberamur è ficto Papæ purgatorio, multò minus paratur Regnum cœlorum, vt Pontificiorum turba miſeram plebem ſupra modum in fraudem illexit, & hiſce præſtigiis dæmoniacis faſcinauit: non ergo mirum ſi grauius in populum furor & ira Dei tum ſæuiit, & in immenſum accreuit, ob ſummum religionis contemptum, qui tunc paſſim graſſatus eſt. Huc etiam tendit, quod Luitpertus Moguntinenſis Archiepiſcopus (qui poſt Leonem quartum Pontificatum Romæ obtinebat) Epiſtolam ad Ludowicum Cæſarem miſit, qua Papam non ſolum grauiter peccare, verùm etiam plurimis modis errare indicat: eundemq; Imperatorem, vt eum maturè caſtiget, & ad meliorem frugem cogat, hortatur.

Sim. Dunel. — *W. Malmſb.* — *Sim. Dunel.* — *Ioh. Capgra.* — *Sim. Dunel.* — *Alter Ethelwlfus.* — *Tho. Spottm*

Anno quo obiit Celnothus Archiepiſcopus, ſedes Epiſcopalis Orientalium Anglorum (quæ antea fuit Dompne, vulgò Dunwicke) tranſlata fuit ad Elmham. Huius cauſam reddit Wilhelmus Malmesb. Tempore (inquit) Bedicani Regis Merciorum, & Egbrichti Regis Weſtſaxonum, Humbrichtus & Wilredus fuerunt Epiſcopi Orientalium Anglorum. Sed eodem Ludekano & anteceſſore eius Burredo inuadentibus prouinciam, etiã Epiſcopis neceſſariorum copia ſublata fuit. Et quidem, vtrique Reges intra Regionem, prouincialiũ incurſu extincti ſunt. Ceſſarũt tamẽ Epiſcopatus, & ex duobus vnus factus, ſedem apud Elmham villam non adeò magnam accepit. Hæc ille. Vnum adhuc reſtat, quod ſilentio præterire nullo modo poſſumus, tempore horum 17. Archiepiſcoporum Cant. ſediſſe in vrbe Romana 40. Papas. Hoc quo fato contigerit, lectoris iudicio liberũ relinquimus. Celnothus verò inter tot turbines & procellas immunis ab hiſce malis fuit, atq; vbi plurimos annos ſediſſet, tandem morbo correptus expirauit, ſepultus eſt in Eccleſia Chriſti Cantuariæ.

W. Malmſb.

XVIII. ATHELREDVS.

ATHELREDVS vir venerandus, & in rebus diuinis inſigniter eruditus, Monachus primò Eccleſiæ Chriſti Cant. deinde Epiſcopus Winton. poſt Ethelredi Regis

Theo. Spott. W. Malmſb. Ranul. Ceſt.

munificentia, ad ſedem Dorobernenſem eſt aſſumptus. De cuius geſtis hoc ſolùm literis traditum reperimus, quod Anno Dom. 872. ſeptimo Idus Iunii, die Pentecoſtes Werfridum Wicciorum antiſtitem (defuncto Alcuino) conſecrauit. Huius eruditio tãta laude celebrabatur, vt cum fœliciſſimus Princeps Alfredus excellentis doctrinæ viros in ſua Regia curia foueret & aleret, inter hos, in aulam vocatus Wertridus, tãquam anteſignanus prælucebat. Hic Dialogorum libros Gregorii primi Romani Pontificis in linguam, Saxonicam tranſtulit. Ea ætate Iohannes Erigena, natione Ealdeſaxo (dictus Scotus, quòd in Hybernia verſaretur) in Monaſterio S. Dauidis Meneuiæ claruit. Is bellorum

W. Malmſb. Ingulfus. Flores Hiſt. Hect. Boethus. Ranul. Ceſt. W. Malmſb. Ingulfus. Sim. Dunel. Aſſerius Meneuen.

metu in Galliam ad Ludowicum Regem profugit, cui Dionyſium tranſtulit, alioſque ſcripſit libros, qui quòd aliqua ex parte diſſonabant à fide Catholica, hæreticus eſt à Nicolao Pontifice. 1. habitus. cuius infamiæ metu ad Alfredum Angliæ Regem declinauit, cuius liberis præceptor eſt adhibitus. Poſtea Melduni reſedit, vbi poſt aliquot annos à pueris quos docebat (vt fertur) graphiis pforatus, animã exhalauit. Iacuit aliquandiu in obſcura ſepultura, in beati Laurentii Eccleſia quæ fuerat infandæ cædis conſcia. Sed vbi diuinus fauor multis noctibus ſuper eum lucem indulſit igneam, admoniti Monachi, eũ in maiorem tranſtulerunt Eccleſiam, & ad ſiniſtram altaris ponentes, his Martyrium eius verſibus prædicauerunt.

Clauditur hoc tumulo ſanctus Sophiſta Iohannes,
Qui ditatus erat iam viuens dogmate miro:
Martyrio tandem Chriſti conſcendere regnum,
Quo meritis ſancti regnant per ſecula cuncti.

Eccl. hiſtor.

Anno Dom. 860. Methodius Illyricus, vir Doctus, inter Slauos & Vandalos degẽs vitam, ſacras literas in ſermonem vulgarem conuertit. Ille perutilis Eccleſiæ Chriſtianę, ſuſcepti laboris imitandum ſibi propoſuit exemplum, ſanctiſſimum & vetuſtiſſimum patrem, Wilfilum Gothorum Epiſcopum, qui Anno 370. Gothicas reperiens literas vtrũque Teſtamentum in linguam ſuam vernaculam traduxit. Perſuaſit etiam Methodius Illyricus Dalmaticis & Bauaris, vt abolita lingua Latina, vulgari in ſacris peragendis vterentur: vnde Cleri Principes, Epiſcopos, & alios ad iram ita concitabat, vt fuga in Morauiam ſaluti ſuæ conſulere coactus ſit, vbi mortuus atque Olmutiæ ſepultus eſt. Eodem tempore Bulgarorum Epiſcopi contentionem habuere ſatis vehementem, cum præfato Nicholao Rom Pontifice, per Guntherum & Theologutum Epiſcopos, de matrimonii negocio, in quo Pontificem ipſum tyrannum vocabant: cuius etiam tonitrua & fulmina ſe pro nihilo ducere affirmabant.

Anno Dom. 881. plurima Gallorum Monaſteria à Danis diruta & ſolo æquata ſunt. Athelredus Archiepiſcopus poſt 18. annos in hac ſede completos, morbo & ſenio confectus obiit: Sepultus in Eccleſia Chriſti Cant. iacet.

XIX. PLEGMVNDVS.

Chron. Eccl. Cant.

PLEGMVNDVS genere Mercius, literarum ſacrarum ſcientia reliquos ſui temporis præſtãs, Dorouernenſis Eccleſiæ (Athelredo mortuo) Archipræſul electus, Romæ à Formoſo Papa ſacratus eſt, palliumque accepit, vnà cum poteſtatis Metropoliticæ plenitudine ſumma. Primò in Inſula Ceſtria, quæ ab incolis Plegemundusham dicitur, annos complures Heremiticam vitam ducebat, deinde Alfredo Regi præceptor adhibitus eſt, quem præ cæteris ſingulari fauore Rex

Aſſerius Meneuen. Geruas. Dorober. W. Malmſb.

proſequebatur. Habuerat enim alios ſibi familiares Aſſerium Meneuenſem, Grimbaldum, & Iohannem Scotum presbyteros, quorum labore & induſtria Pſalterium Dauidicũm in ſermonem Anglicanum tranſtulit, cuius priore parte vix abſoluta expirauit, cuius filium Edwardum Plegmundus Arch. more maiorum corona Regia apud Kingſtone inſigniuit. Poſtea 7. vno die Epiſcopos in Eccleſia Cant. conſecrauit, quorum ſuo loco mentionem faciemus.

Anno Chriſti. 889. Plegmundus, omneſque Angliæ Epiſcopi, atque viri religioſi ex præcepto Regis Alfredi, fidelium eleemoſynas collegerunt: collectaſque Romam, atque Hieroſolymam cum magna Theſauri ſui parte ipſemet Rex per Athelmum Epiſcopum Winton. tranſmiſit. Officium enim officio iuuatur, & manus manũ fricat, Epicharmi Comici teſtimonio. Prius enim ad inſtantiam & deprecationem Regis Alfredi, Marianus Papa Scholam commorantium Saxonum Romæ, omnis Tributi immunitate donauerat, & plurima dona prædicto Regi tranſmiſerat: Inter quæ mirandæ antiquitatis

monumen-

monumentum ſanctiſſimum, magnam ſcilicet partem illius crucis, in qua filius Dei pro ſalute hominum pependit.

Anno Dom. 905. Plegmundus Cant. Archiepiſcopus, vnà cum Rege magnifico, cognomento Edwardo ſeniore concilium magnum Epiſcoporum, Abbatum, fidelium, procerum, & populorum *in prouincia Gewiſorum*. i. (in illa parte Angliæ, quæ in plaga auſtrali ſita eſt fluminis Thameſis) conuocauit. Fuerat autem Regio illa iam ſeptem annos præ hoſtium vi & impetu furioſo, Epiſcoporum ſolicitudine & cura paſtorali deſtituta: vnde ſalubriter conſtitutum eſt in hac Synodo, vt pro duobus Epiſcopis, quorum vnus Wintoniæ, alter Sireburniæ ſedem habuit, quinque crearentur antiſtites, ne grex Domini paſtorum cura orbatus luporum lanienæ & voracitati ſubijceretur. Quorum antiſtitum ſedes hoc nomine appellantur, Wintonia, Sireburnia. Wellia, Cridium & Petrocium, quod eſt iuxta Wallenſes aquilonares, ad flumen *Heremuthe* poſita villula. Celebrato itaq; concilio, & Canonica electione facta, conſtituit Plegmundus Archiepiſcopus in ſede Wintonienſi Britheſtanum: in Wellenſi Athelmum (qui poſt Plegmundum factus eſt Archiepiſcopus Dorobernenſis:) in Cridienſi Eadulfum: in Sireburnẽſi Wolſtanum: & in Petrocienſi Athelſtanum. Sed & in aliis prouinciis ordinauit duos Epiſcopos: Auſtralibus Saxonibus (quorum antiſtites ſedem habuerunt Ciceſtriæ) virum idoneum, Burnegum præfecit: Merciis verò Kenulfum ad ciuitatem Dorceſtrię. Hi omnes vno die Dorobernię ab Archiepiſcopo Plegmundo conſecrati ſunt. Non multò poſt, facta parochiarum diſtributione, ſuperfuerunt Epiſcopo Wintonienſi prouinciæ Hamptonienſis, Sutherenſis, & Wilcenſis, cum Inſula vecta. Præterea Edwardo Rege adhuc viuente Wilcenſis pagus ſuum habuit Epiſcopum, cuius ſedes Ramisberiæ fuit: Syreburnenſis verò Epiſcopus habebat Summerſetam: Wellenſis Dorceſtriam & Barkeriam: Cridienſis, prouinciam Deuonienſem: Petrocienſis, Cornubienſem patriam. Quidam referunt ſeptem annos deſtitutam fuiſſe omnem Regionem Gewiſorum (id eſt) Weſtſaxonum Epiſcopis, quam ob rem Anno Dom. 904. Formoſus Papa in Angliam Epiſcopos miſit, quibus poteſtatem excommunicandi, & maledicendi Regem Edwardum, & ſubditos eius dabat, eum antehac benedictionem à ſede Sancti Petri, quam dederat Gregorius genti Anglorum, receperant. Qua de cauſa Edwardus Rex Synodum prædictam nobilium Anglorum congregauit, cui præſidebat Plegmundus Archiepiſcopus, interpretans diſtrictè verba Apoſtolicæ legationis, ſolutoque conſilio idem Archiepiſcopus Romam cum honorificis muneribus adiit, & offenſum Papę animum magna humilitate placauit, decretis Regis recitatis, quæ Apoſtolico ita placuerunt, vt & ſua authoritate confirmauerit, & hæc edicta ad nihilantem perpetuo anathemate damnarit. Circa hoc tempus tradunt quidam grauem litem & contentionem de Euchariſtia per Fredenardum quendam equitem auratum concitatum fuiſſe, cui reſpondebat Paſchaſius Monachus. Tempus effœminatum hoc fuiſſe Warnerus in faſciculo temporum pronunciat: fides (inquit) tum valde deficere cœpit, & Clerici maleficiis erant dediti, conſurgentibus ſectis.

Sim. Dunel. Roſ. hiſtor.
Gevviſſi, occident. Saxones ſunt.
Alter Heremuthe.
Ex Arrbenir. W. Malmſb.
Roſſ. hiſtor.
W. Malmſb.
W. Malmſb.
Warner.

Anno Dom. 906. Cometa apparuit fere per dimidium annum, præſagientibus nonnullis inde multam ſanguinis effuſionem, magnam hominum cædem, & ſtragem, quæ paulo poſt in prælio inter Danos & Anglos commiſſo ſubſequuta eſt. In quo vtriuſque gentis, ingens nobilium numerus corruit. Mirabitur fortaſſe quiſpiam, quid cauſæ ſit, quod toties Danorum irruptionis in Angliam meminerimus, cum à noſtro inſtituto ciuilia immiſcere negocia alieniſſimum eſſe debeat. Hîc breuiter perpendat iuſtum Dei iudicium, in puniendis Anglorum flagitiis, nunc Monaſteriorum conflagratione, nunc vrbium depopulatione, nunc terræ hiatu, nunc aliis ſupplicii generibus, eò quòd omnẽ religionem penitus contempſerant, metum Dei exuerant, ad ſcelera & libidines nimiũ procliues eſſent. Nam præterquam quòd in populo omne vitiorum genus latè ſerpebat, etiam bonarum artium obliuio ita vndique peruaſerat, vt ne in Pontificibus quidem cęteriſque Principibus, quicquam eluceſceret, quod ad vitam bene inſtituendam promoueret: recta exoleuerant inſtituta, templorum vaſtatio neminem affecit, pietatis exempla ſordebant, liberalium artium amor conciderat, ſtupor, & amentia quædam, obliuioque morum hominum animos penitus peruaſerat: Papalis dignitas (impiorum Pontificum culpa) eò dementiæ proceſſerat, vt iam ludibrio eſſet ſordidiſſimo cuique: nec mirum, cum tam dira pietatis obliuio eorum mentes irrepſerit, tam fœda ſcelerum libido impunè omnia loca occuparit, capite ipſo ægro, & turpiſſimæ infamiæ nota conſpurcato, vt neque perſonæ quam ſuſtinebant, nec loci quem occupabant, rationem vllam haberent. *Si ergo lumen O Eccleſia quod in te eſt, tenebræ fuerint, ipſa tenebræ quanta?* verè igitur

Roſſ. hiſtor.
W. Malmſb.
Sim. Dunel.

affirmare licet, ſi quid in illis moderati, aut decori fuit, id non tam ſua ſponte, quam Regum, Imperatorum, & in quorum tutela eſſent, metu & Reuerẽtia præſtitiſſe. In hac tam *Ex Archiuis* miſera rerum omnium facie Plegmundus moritur, & in Eccleſia Chriſti Cant. cum cæteris ſepulturam obtinuit.

XX. Athelmvs.

Sim. Dunel. *Ex Archiuis.* *Sim. Dunel.* *Roſ. hiſtor.*

PLEGMVNDO ſucceſſit Athelmus, qui primò fuit Abbas Glaſtenburienſis, deinde ad Epiſcopatum Wellenſem tranſlatus, pòſt Cant. Archiepiſcopus factus. De huius geſtis nihil tradunt hiſtoriæ, ideo neque nos comminiſci quicquam audemus. Ille poſt aliquot annorum quietam in ſede poſſeſſionem in morbum incidit, & poſt varios corporis cruciatus animam exhalauit, & in Eccleſia Chriſti Cant. ſepultus eſt. Per id tempus in Occidentalium Saxonum finibus natus eſt Dunſtanus, cuius auunculus Athelmus noſter fuit. Roffenſis hiſtoria portentũ quoddam refert, (non dicam, beluæ multorum capitum figmentum) aduectum ſcilicet in *W. Malmſb.* Angliam fuiſſe Anno Dom. 923. & 6. Idus Nouembris ſanguinem Domini, qui fluxit de lignea vel lapidea ſtatua Chriſti, cum ſecundò in imagine ſua à Iudæis pateretur. Ex hu- *Tho Spottus* iuſcemodi infinitis anilibus fabulis omnis Pontificiorum doctrina conſtat, quæ planè Antichriſtianum id eſſe Regnum, & præſtigiis Satanæ fulciri arguunt: ſublato hoc illo- *Sim. Dunel.* rum fundamento cætera ſponte ruunt. Hiſce etiam deliriis plurimorum Archiepiſcoporum vitas ſequentium refertas, fabuloſi Monachi reliquerunt. Hic Athelmus primus iecit fundamenta Monaſterii Malmsbur. Rex etiam Ethelſtanus Regio diademate perceum inſignitus, tres ædes monetis excudendis deſtinatas, Cantuariæ ædificauit, quarum vnam Regi, Archiepiſcopo alteram, tertiam verò Abbati Sancti Auguſtini, in vſus exhibuit. Tres ſimiliter *Rodoceſtria*, duas Regi, Epiſcopo vnam, præter has etiam, Londini octo, Wintoniæ ſex, Lewis duas, Haſtingæ duas, Ciceſtriæ vnam, Hamptoniæ duas, *Ex Archiuis* Warhamæ duas, Exceſtriæ duas, Schafsbury duas, & in quolibet prӕtereà oppido vnam.

XXI. Wlfelmvs.

W. Malmſb. *W. Malmſb.* *Ranulf. Ceſt.*

WLFELMVS Wellenſis etiam primò Epiſcopus, poſt Athelmum Archiepiſcopus Cant. conſecratur. De eo parum aut nihil hiſtorici meminerũt. *Reliquiarum* verò mentio fit, hoc tẽpore delatarũ per Adulfum filium Baldwini comitis Flandriæ, qui legatione huc in Angliã fungebatur, vt quartam Regis Athelſtani filiam Hugoni Gallorum Regi in vxorem poſtularet. Peracta legatione varia eaq́; grandia munera proferebat, Conſtantini Magni enſem, cui literis aureis antiqui poſſeſſoris nomen inſculptum fuit. In capulo ferreus inſigebatur clauus, quem alterum ex quatuor, quo Chriſti corpus cruci affixum fuit, conſtanter affirmabat. Adhæc lanceã Caroli Magni obtulit, quẽ ſi quãdo Inuictiſſimus Imperator cõtra Sarracenos exercitũ ducens, in hoſtem vibraret, victoriæ laudem ſemper deportabat: Atque hanc eam eſſe, quàm Dominico lateri Centurio impungebat, à pluribus inculcatum fuiſſe retulit. Nec nõ & Mauritii Beatiſſ. Martyris vexillum, euius virtus variorum in bello proſperè geſtorum cauſa fuit. Inſuper & ſanctæ crucis partẽ cbryſtallo incluſam, adbęc & ſpineæ Coronæ portionem: quæ omnia pluribus verbis collaudata, Regi Athelſtano tradebat. Quibus verò laudibus fœtida Monachorum rabies hæc deliria proſequatur, omnẽ fidei nar- *W. Malmſb.* rationem planè ſuperat. Vnum autem illud ſilentiò præterire non poſſumus, quod W. Malmsb. ad poſteritatis memoriam, tanquam vnicam Cœnobii ſui tutelam, grauiter inculcat. Nam cum Athelſtanus Rex prædictas crucis & coronæ partes Cœnobio Malmsburienſi dono dediſſet, his ſolis ſeſe ab omni hoſtium furore & impetu, immunès & maximè tutos ſomniabat. Proh Deum atq; hominum fidem, quid eſt Cbriſtum blaſpbemo & virulento ore proſcindere, ſi hoc non ſit? Videat ergo lector, quàm cæca nox mentibus mortalium incubuit, cùm hoſce fucos, poſthabita veritate tam gnauiter amplectebentur.

XXII. Odo Severvs.

ODo, cognomento Seuerus, in Orientali Anglorum Regione, ex nobili Dacorum proſapia, Ethnicorum tamen, natus eſt. Hi malè affecti erga illum, quòd iuuenilem agens

agens ætatem Chriſtianorum conuentus frequentaret, grauiſſimis malis afflictum, iure etiam hæreditario indignè ſpoliabant. Ille relicta patria ad ducem quendam Chriſtianum, Ethelelmum nomine, in aula Regis Edwardi ſenioris commorantem, ſe contulit. Dux perſpecta iuuenis indole, præceptoribus Græcæ & Latinæ linguæ periтиſſimis inſtituendum tradidit. Quorum cura & labore ad tam eximiam linguarum cognitionē breui peruaſit, vt animi ſenſum oratione ſoluta; aut quouis carminū genere ſine mora proferre, & confeſtim quiduis dictitare poſſet. Nō multò poſt ſuſcepto baptiſmo, ſubdiaconatum etiam conſilio Domini ſui accepit, in quo ſtrenuè ac diligenter aliquot annos Euangelium prædicans, tandem ſacerdotii munus obiuit. Tradunt quidam Odonem ſub Edwardo Rege militari munere priùs perfunctum, quàm ſacris ordinibus initiaretur, atque id ſanè verum eſſe, coniectura facilè aſſequi poſſumus. Nam poſt ſuſceptum Epiſcopatus gradum, tribus vicibus illum militare auxilium Regibus præſtitiſſe legimus. Sacratus enim Sciretburnenſis, vel Sariſburienſis Epiſcopus Athelſtani Regis munificentia, qui eum ſingulari fauore complexus eſt, accidit Regem contra Aulafum inſtructo exercitu expeditionem ſuſcepiſſe, cuius lateri adhibitus eſt. Iunctis vtrinq; copiis Athelſtanus Rex Odonis auxilio, hoſtes facilimè proſtrauit, Regales ſeptem duces, quos aduerſarii, in ſubſidium ſui conduxerant, interfecit, & Aulafum fugam ad naues capeſſere coegit. Rex potita victoria lætus in patriam reuertitur: & breui poſt moritur, cui Edmundus frater in Regno ſucceſſit: is fratris fortitudinem æmulans, Odonem pari amore ſibi conciliauit. Inter hæc moritur Wlfelmus Cant. Rex verò Odonis memor illum ad Archiepiſcopatum Cant. eligit, & detrectantem impellit. Odo ægrè præbens aſſenſum ait, Nouerit Britannia tota, me nullo vnquam modo conſenſurum, vt in Clericali habitu conſtitutus Eccleſiæ Cantuarienſi præſideam, quam nullus antea qui Monachus non fuerat, (quantum ipſe coniicere poteſt) rexiſſe cognoſcitur, quod tamen à veritate longè alienum eſt. Nam quoſdam presbyteros fuiſſe ſupra retulimus, ideoque hîc repetere non erit inſtituto noſtro commodiſſimum. Quid verò eſt, quod inſana Monachorum rabies comminiſci non audeat, vnde aliquod Monachatus ſui patrocinium in coniugatos ſacerdotes arripiant? Quem ordinem ob illorum coniugium ſanctum omnibus ſpretum & ludibrio habitum Odo conſpiciens, prauo Monachorum conſilio inductus, ad Floriacenſe cœnobium (quod eſt prope Aureliam Galliæ ciuitatem) ſe contulit; in quo Monachalem habitum ſuſcepit. Tradunt alii Odonem mare non tranſiiſſe, ſed miſſis à Rege legatis ad Floriacenſe Monaſterium, Abbatem loci, cum nonnullis fratribus læto curſu in Angliam tranſuectos, Odoni Religionis habitum tradidiſſe: vtcunque fuerit, non multum laboramus. Odone Archiepiſcopalem dignitatem adminiſtrante, pallium illi ab Agapeto ſecundo Romano Pontifice defertur. Fuit illi cum Athelſtano Rege firma familiaritas, quo malitioſè in domo ſua interfecto, Eadredus frater eius ab Odone corona Regia eſt inſignitus, cum quo non minor amicitia interceſſit.

Ex Archiuis.
Edmerus in Opuſculis.
Ioh. Capgra.
W. Malmſb.
Roff. hiſtor.
W. Malmſb.
Edmerus in Opuſculis.
Fabianus.
Edmerus in Opuſculis.
Ioh. Capgra.
W. Malmſb.
Ranul. Ceſt.
Edmerus in Opuſculis.

An. Dom. 940. Aulafus genere Noruegenſis; qui Regnante Athelſtano Northanhumbrorum finibus expulſus fuerat, maxima claſſe ad littora expulſus, Eboracum ſe contulit: deinde auſtrales Angliæ partes inuadens, facto tumultu ſubito Regnum Angliæ ſibi ſubiugare ſummis viribus contendebat. Quorum fama cum ad Regem Eadmundum perueniſſet, expedito curſu Legeceſtriam properat, inſtructo milite armatus Odonem etiam Cant. & Wlſtanum Eborac. comitatu ſuo adhibuit, vbi coniunctis copiis ancipiti prælio diu ab vtriſque dimicatum eſt. His ita cedentibus. Archiepiſcopi graue vtriuſque patris diſcrimen animaduertentes, præcipuè verò Regni ſubuerſionem metuentes, hac conditione inter eos pacem compoſuerunt, vt Aulafus totam Angliæ Inſulam ad borealem plagam viæ Regiæ (quę Watlingaſtrete dicitur) ſuæ ditioni ſubiectam teneret: Eadmundus verò auſtralis eiuſdem callis parte contentus pacificè frueretur: quique ſuperuiueret, Regni totius regimen obtineret. Mirabitur fortaſſe quiſpiā, quid cauſæ fuit, cur Odo Archiepiſcopus tanti fecerit præfatos Reges Eduardum, Ethelſtanum, Eadmūdum, Eadredum, & ſeſe cum illis tam intima familiaritate & conſuetudine coniunxerit. Res quidem ſatis aperta eſt. Munificentiſſimi enim in Monaſteria erant, quidam etiam ſummi Monachorum patroni, atq; ideo illorum geſta, etſi indigniſſima, ſummis laudib. ad ſidera vſque tollebant.

Eduardus enim Rex in Nouum Monaſterium Wintoniæ (quod pater eius Alfredus conſtruxerat) munificentiſſimus fuit, quippe portionem terræ ſatis amplam ab Epiſcopo & Canonicis mercatus eſt, in qua officinas erigeret, auri Marcâ pro vnoquoq; pede ſoluta. Stupenda (inquit Wilhelmus Monachus) profectò Regis abſtinentia fuit, " vt tanta ſe pateretur emungi pecunia, nolens ſcilicet de rapina pauperum, offerre Deo ſa- "

W. Malmſb.

criſicium. Nec minor fuit Regis Athelſtani liberalitas. Ille enim duo cœnobia Middle-

Roſ. hiſtor.

tonenſe & Micheleienſe à fundamentis extruxit, quibus prædia & poſſeſſiones ſatis amplas donauit. Quot præterea noua Monaſteria Rex Athelſtanus erexerit Wilhelmus Malmsb. ſe diſſimulaturum ait: illud autem ſilentio non tranſiliturum, quòd vix aliquid in tota Anglia vetuſtum fuerit, quod non vel ædificiis, vel ornamentis, vel libris, vel prædiis ditauerit: atq; ita dedita opera, antiqua recentibus inſigniora reddidit, Mamesberiæq; cœnobio multa largitus eſt prædia, chartisq; confirmauit. Poſt hunc Edmundus frater regnum adminiſtrabat, qui liberalitate cæteris inferior nullo modo fuit. Glaſconienſem enim Eccleſiam magnis prædiis & honoribus cumulauit, & ſingulare priuile-

W. Malmſb.

giū conceſſit. Edmundo defuncto Eadredus corona regia ab Odidone redimitus, & rēpublicam adminiſtrans, Dunſtanum (vt in vita eius plenius patebit) tam ſingulari amore proſequutus eſt, vt omnes regni Theſauros illius cuſtodiæ commendarit: cuius gratia

W. Malmſb.

nomen æternis laudibus affecerunt: atq; ita Regum munificētiam pari officio Monachi cōpenſabant illorum geſta (planè ſupra merita) perſæpius celebrando. Poſt Edmundū regnauit Edwinus adoleſcens, ille modico amore Monachos & eorum præcipuos alum-

Sim. Dunel. Roſ. hiſtor. Io. Capgra. W. Malmſb. Chron. Eccl. Cant.

nos complexus eſt. Huic Odo Archiepiſcopus par pari referre cupiens eodem anno, quo mortem obiit, regis & reginæ diuortium procurauit. vel quòd (vt ambigue quidam referunt) conſanguinitate ei coniuncta fuiſſet, vel quia illam præter vxorem ſuam vt adulteram adamauit. Tradunt alii Odonem Archiepiſcopum tanto furore percitū fuiſſe in Regis concubinas (quarum plures habebat) vt Eccleſiæ limitibus illis interdixerit. Nec multò poſt alteram earum, quam Rex præ cæteris vnicè dilexit, armato milite, à curia regis violenter abduxerit, eamq; in facie cadenti ferro notatam, in Hyberniam perpetuo exilio damnauit. Illa verò cicatricē obducta in Angliam rediens, ab Odone iterum capta & ſubneruata eſt. Rex id ægrè ferens diu diſſimulatum odium, tandem in omnes Britanniæ Monachos exerebat: quippe ſatellitibus miſſis, quotquot Monaſticam vitam profitebantur, omnibus facultatibus ſpoliauit, & maioribus poſtea calamitatibus affecit, ipſumq; Dunſtanum Monachorum principem, in Flandria exulare coegit. Hac tempeſtate acerba lis, & contentio grauis Odoni fuit cum Clero Cant. de pane Euchari-

Edmerus in Opuſculis.

ſtico: Alii poſt conſecrationē, priorem in eo manere ſubſtantiam: & panem tantùm figuram eſſe corporis Chriſti, ac vinum ſanguinis affirmabant. Quos Odo non ſolidis ſcri-

Ioh. Capgra.

pturarum argumētis, ſed quibuſdam præſtigiis atque hoc mendaci Satanæ miraculo diluere contendebat. Celebrante quodam die ante populum miſſarum ſolennia, cum ge-

W. Malmſb. Edmerus in Opuſculis. Chron. Eccl. Cant.

mitu & lachrymis diuinum auxilium implorabat, vt inſitum pluribus errorem cœleſti quodam miraculo depelleret. Vbi ad confractionem ventū eſſet, confeſtim inter manus pontificis fragmenta corporis Chriſti tenentis, ſanguis guttatim defluere cœpit cōpunctis ad id fortaſſe digitis. Stans itaq; pontifex, & præ gaudio lachrymas vberrimè fundēs,

Fundamentum tranſubſtantiationis papiſtica.

aſtantes miniſtros propius accedere iubet. Illi miraculi nouitate perterrefacti alta voce clamant. O te inter homines homines fœliciſſimum, cui hodie filius Dei ſemetipſum in carne dignatus eſt reuelare. Exora pſul ſanctiſſime, vt in priſtinam formā ſanguis pſens commutetur, ne nos propter infidelitatis errorem diuina vltio ſequatur. Orauit ergo, & ad aram reſpiciens, vbi ſanguinem dimiſerat, conſuetam vini ſpeciem reperiebat. Huius rei veritatem lectoris iudicio liberam relinquimus. Atque hoc fuit tranſubſtantiationis papiſticæ initium, quam Monachorum fœda turba, pro vero miſeræ plebi obtruſit. Si-

Hiſt. Patrib. Latine.

mile quiddam de Marco commentum legimus, cui in ipſo communionis articulo corpus Chriſti ab Angelo miniſtratum eſt. Nec illud eſt prætereundum, quod de Pyamone presbytero refertur, cui aliquando ſacrum Chriſti corpus offerenti, ante altare Angelus apparuit, abſentium fratrum nomina delens, & præſentium literis mandans. Hiſce deliriis & ſomniis tanquam Apollinis oracula vulgo receptis, miſeram plebem in miram fraudē heu nimiū diu illexerunt. Odone ſedente ſynodum vnam, tempore regis Edmūdi congregauit, qua diſſoluta Epiſtolā ad Suffraganeos ſuos miſit. Cuius exemplar, quòd

W. Malmſb.

eruditionis ſuæ indiciū aliquod eſſe poſſit, hic ſubiiciemus ex Wilhelmo Malmsburie.

EPISTOLA ODONIS ARCHIEPISCOPI AD SVFFRAGANEOS SUOS.

MIRABILI cuncti potentis præſulis polorum clementia opitulante, Ego Odo Eccleſiæ Domini noſtri Ieſu Chriſti Archiepiſcopus, Dorobernenſis ciuitatis Metropolitanus, coepiſcopis fidei catholicæ compagatoribus ſpiritualibus charitatis comitatus vigore, meis cōfratribus pſentiū pſperitatē, æthe-

æthereiq; decoris beatitudinem. Si aliquo modo fieri poſſet, vt totius mundi opes, ante noſtros ponerentur obtutus, ita vt imperiali munere nobis vniuerſaliter deſeruirent, libenter illa omnia diſtribuerem: meq; ipſum inſuper pro veſtrarum animarum ſalute impenderem. Quippe cum meipſum, à veſtræ ſanctitatis ſtudio cupio & ſpero corroborari, ſuper eo in quo Dominus Deus nos operarios conſtituit. Et poſt multa (quibus onus Pōtificatus exponit) ſubdidit: Ideo humiliter quaſi indignus, ſed indignus precor & hortor ſanctitatem veſtram, ne tepidè & negligenter in regimine animarum conuerſemini: vt non in tempore tremendæ vindictæ conqueratur de vobis Dominus dicens. Paſtores non paſcebant gregem meum, ſed ſemetipſos. Et iterum: Principes extiterunt & ego ignoraui. Sed potius curemus familiam Domini (ſuper quam nos conſtituit Rectores) vt cibum demus in tempore ſuo, menſuram tritici, probatam ſcilicet doctrinam. Et quamuis meritorum qualitate non præſumam conſolari & hortari quenquam, quippe qui ſolus indignus, & innumerabilium culparum reus, gaudeo & indigeo fraternis admonitionibus fideliter corroborari: tamen propter antiquam authoritatem prædeceſſorum meorum, beatæ ſcilicet memoriæ Auguſtini, & aliorum ſanctorum, quorum ſtudiis regula Chriſtianitatis ab hac Archiepiſcopali ſede cunctis finibus Anglorum innotuit: idcirco iſtos diuinos apices ad vtilitatem omnium veſtrum citare decreui, quatenus Rex auguſtiſſimus (egregio nomine Eadmūdus) eum omni populo ſuo imitari gaudeat, quod in nobis, & ex vobis audiat: omneſq; gētes quæ vndiq; regali imperio ipſius ſubiectæ ſint, titulos liquidæ noſtræ conuerſationis, ouanter ſequi ament, & delectent. Cætera epiſtolæ deſunt. Creauit hic Oſwaldum nepotem ſuum Epiſcopum Wigorn. quem poſtea ad Eboracenſem tranſtulit.

Anno Dom. 952. Eadredus Rex, Eboracenſem Archiepiſcopum Wlſtanum in Withanbiriche in cuſtodiam tradidit, quia frequentes ad eum accuſationes deferrebantur, quod ciues Theodfordenſes plurimos interfici iuſſit, vt mortem Abbatis Adelini iniuria illatam vindicaret. Alii in vincula coniectum tradunt, quòd Danis rebellantibus fautor & adiutor eſſet: breui tamen poſt reuerentiæ Clericalis reſpectu libertate donatur: qui furore & ira ob illatam contumeliam percitus protinus exſpirauit. Odo vero, vbi Cantuarienſem dignitatem plurimis annis rectè adminiſtraſſet, tandem ſenio confectus, animam exhalauit, ſepultus in Eccleſia Chriſti Cantuarienſi ſub Edwino Anglorum Rege iacet. Quo mortuo Elſinus Winton. Epiſcopus precio apud Regem Eadgarum obtinebat Cant. Eccleſiæ dignitatem. Ingreſſus Cātium ad Odonis tumulum accedebat, quem pedibus conculcatum, grauibus etiam conuitiis proſcindebat. Sequenti nocte Odonis effigies illi in ſomnis viſa eſt, exitium & perniciem minitans. Ille hæc pro nihilo ducens, Romam ad pallium recipiendum celeri curſu contendebat. In itinere per Alpes tanto algore oppreſſus fuit, vt nihil aliud remedii ad frigoris iniuriam propulſandam comminiſci potuit, quàm vt exenteratorum equorum adhuc ſpirantium extis pedes immergeret, quibus Sancti ſepulchrum conculcaſſet: atq; ita miſerè vitam finiuit. Poſt hunc Brithelmus Wellenſis Epiſcopus, ad Archiepiſcopatum Cant. electus eſt, is, quia rebelles correctionis verbere omnino non cohiberet, à Rege Eadgaro ad relictam dignitatem redire iuſſus eſt. Cuius loco B. Dunſtanus omnium iudicio comprobatus ſuccedebat.

Roff. hiſtor. — *W. Malmſb.* — *London. Liber.* — *W. Malmſb.* — *Roff. hiſtor.*

XXIIII. DVNSTANVS.

IAMQVE Eccleſiæ Chriſtianæ acies tot cæcabatur erroribus, vt verbi diuini lux à pauciſſimus cerneretur. In hac craſſa & concreta caligine, quæ denſior multis annis antè creuiſſet indies, Dunſtanus natus eſt. Huius in illo atro ſeculo ætas atq; geſta prodigioſa, portentiſq; (quæ illa cæcitas miracula vera putabat) plena fuerunt. Itaque quis ac qualis fuerit, ab ipſis incunabulis, vberibuſque ac vtero maternis, retexatur. Cuius hiſtoria, quoniam à Monaſticis illius ſeculi ſcriptorib. haurienda nobis eſt, dabit nobis prudens lector veniam, ſi adumbratis fictiſq; à ſe Dunſtani laudibus prætermiſſis, eorum tamen verba & narrationes, quæ vitæ ſuæ veritatē oſtendunt, ſequamur. Natus eſt anno primo Regis Athelſtani, in ea Angliæ plaga, quæ ad occidentem poſita, tunc Weſtſaxonia dicta fuit. Parentibus ortus vtriſque nobilibus, Herſtano Patre, matreque Kinedcida, à cuius vtero ne ſine portento fœtus exiit. Sed ab infantia penè literis inſtitutus, cum ætate eſſet prouectior, lingua ad eloquendum compoſita & formata, à parentibus ad Glaſconienſem Eccleſiam deductus eſt.

Oſbernus. *W. Malmſb.*

Io. Capgra. Ibi ingenuas & liberales artes didicit. Nondum enim cœtus Monaſticus illam Eccleſiam occupauit, Abbatiſq; nomen penitus erat incognitum, ſed artium profeſſores *Oſbernus.* regiis alebantur ſtipendiis. Si quis autem ab hominum conſuetudine ad ſolitariam vitam ſe vellet abducere, modò ſolus, modò paucioribus conſociatus, patria relicta, capta in aliena regione opportunitate viuendi vixit peregrinus. Qua occaſione Hibernenſes quidam nobiles habitandi locum à ciuili turba multitudineq; ſeiunctum Glaſconiæ delegerunt. Ibi adoleſcentes nobiles ingenuis artibus mercede inſtruxerunt. Inter quos Dunſtanus in illa iuuentili inſtitutione cæteris inſtructior, ad eas artes, muſicam, & pingendi atque ſculpendi ſcientiam adiecit. Quibus facultatibus non minus quàm nobilitate decoratus, à parentibus ad Athelinum Cantuarienſem Archiepiſcopum auunculum ſuum oblatus eſt, à quo benignè ſuſceptus & aliquandiu retentus, ob indolem, nobilitatem, & doctrinam Athelſtano Regi (cui conſanguinitatis etiam iure deuinctus fuit) commendatur. Rex adoleſcentem ſumma fouit gratia, eoque magis, quòd lyram tam dulciter iucundeq; pulſaret. Quo etiam nomine matronis aulicis fœminiſq; (quibus ſibi perinde ac cum Dæmonibus frequens commercium fuit) gratiſſimus habebatur. Illæ laſciuum iuuenem pellexerunt, vt ſacerdotalis ſtolæ exemplum artificioſa pictura ſibi proponeret, quam illæ artificioſo & acuato opere, ſericis aureiſq; filis gemmiſq; illuſtrarent. Earum rogatu hoc opus aſſumpta cythara Dunſtanus aggreditur. In quo perficiundo, fingunt Monachi, Dunſtani cytharam à pariete pendentem, & à nullo tactam, ca- *Oſber. & Legenda Dunſtani.* nora & dulci modulatione melodiam Antiphonæ, *Gaudentes in cœlis animæ ſanctorum, &c. perſonuiſſe.* Quo prodigioſo euentu perterrita familia exclamauit Dunſtanum nimis ſapere, eaq; quæ non expediunt ſcire, & ad Regem deferunt eum Dæmoniacis technis *Sim. Dunel.* præſtigiiſq; imbutum, pleraq; operari. Rex eum illico aula iuſſit cedere, cumq; diſcedentem quidam inſidiosè ſequuti ſuppliciis affligunt, vinculiſq; conſtrictum in lutoſum paludem coniiciunt. Hac contumelia & ignominia affectus venit ad Elphegum auunculum item ſuum Wintonienſem Epiſcopum. Qui illum tũ libidinoſum & laſciuum iuuenem, vt à mulieroſitate auerteret, multis argumentis hortatus eſt, vt Monachiſmum ingrederetur. Sed Dunſtanus iuuenem mulierem potius ducere, cuius quotidie blandi- *Verba Legendæ.* tiis foueretur, quàm Monachali ritu bidentinis indui panniculis maluit. Itaque ſpreto auunculi ſui conſilio, ex inteſtinorum tumore grauiſſimè cœpit ægrotare. Hunc ille morbum ſibi cœlitus inflictum autumauit, quòd Auunculi ſpreuiſſet conſilium. Itaq; accito Elphego Monachalis ſuperſtitionis habitum popoſcit, & ſe non caſtitati ſed cœlibatui *Oſbernus.* vouit. Monachatu ſuſcepto in Glaſconienſi beatæ Mariæ Eccleſia, cuius geſſit titulum, contiguam & adhærentem Eccleſiæ parietibus cellam ſuis manibus ac laboribus ſtruxit, quæ ſpeluncæ magis atque ſepulchri quàm humanæ habitationis formam præ ſe ferebat. Huius longitudo quinq; pedum erat, latitudo duorum & ſemis, altitudo ſtaturam hominis expreſſit, ſi quis in defoſſa terra conſtiterat. Aliter enim neque ſatis ad pectus *Verba Oſberni, quę vndiſſi ſcribat.* porrigebatur. Oſtiolum autẽ idem fuit quod Paries. Hæc erat iuueni ſimulanti ſanctitatem ex ingenio domus, hic lectus, hoc de mundo ſpectaculum. Sed de hoc Monacho hi verſus facti eſſe videntur.

Dæmon languebat, tunc Monachus eſſe volebat.
Dæmon conualuit, Dæmon vt ante fuit.

Qui enim Auunculi ſui conſilio concupiſcentiæ nutrimenta oculis amouere de- *Oſbernus.* buiſſet, in hac fabricata ſpelunca ſub ſanctitatis ſpecie quotidiano fœminæ congreſſu fruebatur. Hæc Alfgina dicta fuit, regali orta ſanguine, atque locuples. Quæ Chriſtum à nullo diſcere voluit, præterquam ab hoc nouitio. Cuius ex ore (vt ipſa putabat) melle dulcior fluebat oratio. Itaque tam ſancti ſermonis ſuauitate capta, nec domum redire, nec loco illi diſcedere, ſed cum Dunſtano piiſsimo iuuene manere, viuere, morique ſtatuit. Habitaculum ſibi prope eandem Eccleſiam fabricauit, eiq; Dunſtano ad conferendum de Chriſto ſermonem aſſidua fuit, continentiam profeſſa eſt, pauperibus benigna & larga fuit, plures illius ordinis viros in eo loco ſtatuit, quibus victum indies miniſtrauit. Tandem morbo graui & mortifero affecta, Dunſtani ſermone ad extremum anhelitum recreata, teſtamentum his verbis nuncupauit eſt. Ieſum
« Chriſtum rerum mearum hæredem facio, te verò eiuſdem hæreditatis tutorem conſtituo, vt quicquid ipſum cognoueris velle, tui arbitrii ſit effectui mancipare. Ex defunctæ pecuniam, ſupellectilem, & res mobiles Dunſtanus inter pauperes diſtribuit. Res verò atq; prædia Eccleſiaſticis vſibus deſtinauit. Monachorũ hic Pater, patronus, & fautor, ex illa tam opima hæreditate, quinq; cõdidit Monaſteria, & locupletauit. Hæc regnante adhuc

Athel-

Athelſtano, antequam ætatis ſuæ annum vicefimum attigiſſet, geſſit Dunſtanus. Sed mortuo Athelſtano Edmundus eius frater imperium geſſit, qui hunc tam inſignem ficta pietate Monachum ſpelunca ſua eduxit & cum proceribus ſtatuit. Proceres verò nunciata Regi de libidinibus eius & præſtigiis diſperſa fama, eum aula rurſus ſuoq; conſortio mouent. Monachi hunc fingunt, triduo poſtquam diſceſſit, in Regis iterum gratiam prodigiosè rediiſſe. Poſtridie enim Rex in venatione, famulatu caſu derelicto, ceruum per deuia fugientem ſolus inſectabatur, eumq; in montis excelſi cacumen canibus egit, ex quo tam ceruus quàm canes præcipites cecidere, grandiq; lapſu fracti periere. Rex ipſe huc ab equo effreni, quem cohibere non poterat vectus, ſimile præcipitium expectans de ſalute deſperauit. Hoc metu & periculo perplexus inuocauit Deum, meminitq; Dunſtani ex aula pridiè eiecti, ſpondit ſe & Deo religioſius ſeruiturum, & Dunſtanum in ſummo honore habiturum, ſi id diſcrimen euaſerit. Quo facto & emiſſo voto, habenæ, quas in cohibendo equo fregerat, redintegrantur, equus quiete reſtitit, Ceruus & canes reuiuiſcunt, Rexq; ſaluus ad ſuos redit. Illico ad reducendum Dunſtanum miſſi nuncii, cui redeunti occurrit Rex, apprehenſamq; eius dextram oſculatus: Agnoſco (inquit) virorum ſanctiſſime, quid in te commiſerim mali, ab improbiſſimis hominibus ſtimulatus. Gratias ago clementiæ Dei, qui non ſolùm debitum mihi ſupplicium noluit inferre, ſed etiam à præcipitio montis eripiens, longioris vitæ ſpacium in tuo nomine conceſſerit. Sit ergo inter nos deinceps perfecta familiaritas: ſit in diſponendis in Palatio & Regno rebus libera ſemper tibi facultas. Deinde loca in quibus Dunſtanus genitus, natus, enutritus, educatus aut verſatus ſit, Dunſtano ad cœnobia extruenda dedit. Dunſtanus itaque ſui ordinis Monachorum copioſa collecta multitudine, cœnobium quòd tunc ſolùm in Anglia fuit, repleuit, ipſeq; eorum dux ac Magiſter Abbatis nomine primus in Anglia appellatus eſt. Erat tunc temporis quidam Pulfricius Dunſtani frater, qui omnia ſecularia Monaſterii negocia, quibus ex inſtituto non liceret ſe Monachis permiſcere, foris tractabat. Hic moritur. Monachi autem omnes ad eius funus celebrandum Monaſterio exeunt, ſolus Dunſtanus cum adoleſcente quodam ſuo diſcipulo domi remanſit. Cumq; in exequiis Monachi moram feciſſent, exiuit cum adoleſcente Dunſtanus inſpectum, an Monachi cum fratris cadauere appropinquarent. Illi funebres ex more cantus pſallentes prope adfuerunt. Interea ſaxum quoddam volatile ac rotundum per aerem miſſum, per caput Dunſtani ita tranſiit, vt eius pileum triginta paſſibus à capite decuſſum proiecerat. Qui intrepidus adoleſcentem diſcipulum ſuum, iuſſit illud ſaxum in terram iam actum ad ſe deferre. Quod ita pondere depreſſum erat ſuo, vt ab adoleſcente ne attolli potuit. Deinde peractis exequiis Dunſtanus iuſſit id ſaxum Monaſterio illatum, tanquàm ad ſempiternam miraculi memoriam reſeruari. Perempto autem à latrunculo quodam nomine Leof, Edmundo Rege, Eadredus frater imperium ſuſcepit. Hunc omnibus iuſtitiæ pietatiſq; laudibus Monachi ſcriptis ac monumentis ſuis celebrant, quòd Dunſtanum Proceribus ſuis omniq; humano genere prætuliſſet. Quem Dunſtanus etiam chariſſimum ſuum ſolita acclamatione ſemper appellauit. Hic ſuppellectilem ſuam præcipuam, regalis hæreditatis atque iuris inſtrumenta, Regni theſauros, & à ſe acquiſitas gazas in Dunſtani Monaſterio locauit & condidit: regnum denique, corpus, animamq; adeo ſuam Dunſtano commiſit. Omnia iam in Dunſtani poteſtatem venerunt, neque quicquam, non modò in publicis regni negociis, ſed in ſuis pene priuatis rebus gerere inconſulto Dunſtano auſus eſt. Proinde regiam is ſolus vbique poteſtatem exercuit. In qua totus laborauit, vt Eccleſias, quas aut ipſe fundauerat, aut ab aliis conditas Danorum incurſio deſtruxerat, renouaret, prædiiſq; amplis ditaret. Ad hoc conatu Eadredi Regis morte Dunſtanus repulſus & prohibitus eſt. Qui cum imminere ſibi mortem perſpexiſſet, theſauros in Dunſtani cuſtodia poſitos, vt de his adhuc viuus diſponeret, repetit. Itaque Dunſtanus ad Monaſterium vbi reponebatur theſaurus profectus, eum iam regiis opibus onuſtus & ſarcinatus reuerteretur, vocem è ſummo æthere demiſſam ſibi nunciantem audiuit, Eadredum obdormiuiſſe in Domino.

Roff. hiſtor. Matt. Weſt. Ioh. Capgra. Oſbernus.

Ex vetuſtiſſima Dunſtani legenda.

Verba Oſberni.

Huic Eadwinus Edmundi filius ſucceſſit. Qui pleraq; quæ Dunſtanus Patris ac auunculi ſui temporibus totam Remp. adminiſtrans, Eccleſiis adiecerat, iterum detraxit. Quod Dunſtanus grauiter ferens, cœpit Regem liberius increpare. Rex verò eius increpationes leuiter luſit, & minis eũ ab aula deterruit. Itaq; iam tertiò aula regia Dunſtanus abiens, ad Monaſterium ſuum Glaſconiæ ſeceſſit. Monachi hunc Regem quia Dunſtano ſuo aduerſus fuit, inconſiderata libertate ſeu temeritate ſcribentes, parum verecunda narratione infami notant turpitudine.

Regem eo ipſo die, quo ſacratus fuit, cum in frequentiſſimo conuentu Procerum de regni admioiſtratione ageretur, ſe ab illis cum luſu & ſaltu leuiter ſubduxiſſe, & in venuſtæ cuiuſdam fœminæ, cuius formã deperibat, complexum inuaſiſſe, eamq; in thalamum ductam viiaſſe. Omnes Regis immodeſtia permoti tacitè murmurare cœperunt. Dunſtanus autem cum Cyneſio Epiſcopo cooſanguineo ſuo thalamum ingreditur, Regemq; impudieè laſciuieotem tam è lecto quàm è thalamo vi trahit, authoritateq; Odonis Cant. Archiepiſcopi eiuſdem fœminæ conſuetudini renunciare fecit. Hoc regis factum dum Monachi cupidius aueot prodere, ipſi ſe ſuapte meodacia produnt. *W. Malmſb. Io. Capgra. Simeon Dunelm. Fabianus. Roff. hiſtor. Henr. Huntingd.* Quidam mulierem à Rege concupitam Alfginam, quidam Athelgifam nuncupant. Quidam Regi eo ſanguinis gradu cognatam, quo iure Pontificio coniugari non poterant; aliie ius concubinam, alii alterius coniugem, quem Rex occidi iuſſerat, fuiſſe ſcribunt. Quibus inter ſe diſſentientibus & contrariis Monachis, vetuſtiſſimus, integerrimus & doctiſſimus inter eos antiquitatis ſcriptor, etſi Monachus non fuerat, Henr. Huntingdonenſis, nihil ſcribit de de Edwino grauius: quàm quòd proſpetè & laudabiliter Rempubl. adminiſtraret, bonaque fœliciter geſti imperii initia poſuiſſet, ſed anno ſui regni quinto immatura morte a patria ſublatus fuerit. Ex his Monachorum etſi diſcrepantibus fabulis, conſtat Dunſtanum impudentiſſimè in Regis ingreſſum thalamum, eaque geſſiſſe, quæ ſacerdotalis aut Chriſtianæ noo ſunt verecundiæ. Nam cæteras huius narrationis varietates conſultò omittimus. Rex Dunſtanum proſcripſit, nec aula ſolum ſed regno eiecit, Monaſterii Glaſconienſis bona poſſeſſioneſq; diripuit, & in Monachos qui tum in Anglia pauci fuerunt, ea geſſit, quæ in Odonis vita ſupra commemorata ſunt. Dunſtanus in Galliam profugit, & in Glandauenſi, vel Blandiuenſi cœnobio vno anno exulat. *Oſbernus W. Malmſb. Ioh. Capgra.* Poſt eius diſceſſum ſcribunt Monachi auditam de cryptis Monaſteriorum vocem plaudentis Diaboli gracilem & canoram, quaſi mulierculam immoderatè ridentis & cacchinnantis. Cui Dunſtanum fiogunt reſpondeotem, vt de exilio ſuo non lætetur, quòd eo reuerſo triſtior erit, quàm nunc exulante gaudere poſſit. Interea Mercii & Norrenſes, ac inter Humbrum & Thameſim mediterranei in Regem arma capiunt. A quibus autem hic tumultus motus fuerat, Monachi cautè omittunt. In hoc tumultu Edgarus Regis frater regni partem obtinet. Hi multis vtrinque illatis præliis regni vires labefactarunt, ſed Edgarus tandem potior, conuocato ad Brandanfordiam Regni concilio, fratris Edwini acta & decreta reſcindit, ablatas Eccleſiis & Monaſteriis opes reſtituit, Dunſtanumq; ab exilio ad priſtinum honorem reuocat, deinde ad Epiſcopatum Wigornenſem nolentem (vt aiunt) & voleotem promouit, poſtea ad Londinenſem, tandem biennio vix tranſacto ad Cantuarienſem Archipræſulatum. Hos omnes Epiſcopatus inuitum & importuniſſimo Regis rogatu victum Dunſtanũ ſuſcepiſſe Monachi ſcribunt, ſed Dunſtanum laudandi potius quàm veritatis declarandi ſtudio prouecti vanitatem ſæpe adhibent orationis. Alibi enim ſcribunt, cum Eadredus Cridienſem ei Epiſcoparum obtuliſſet, iſquè, quanquàm acerrimè petente & inſtante tam Rege quàm Regina eius matre repudiaſſet, proxima nocte adfuiſſe ſibi in ſomnis Petrum, Paulum, ſanctumq; Andream ſtrictos gladios manibus tenentes. In Petri gladio hæc ſententia literis aureis inſculpta fuit. In principio erat verbum. In Pauli & Andreæ gladiis nomina tantum ſua. *Oſbernus.* Hos illi gladios offerebant. Andreas qui Patronus & & vitæ ſuæ Deus aſſiduè ab eo cultus fuit, hilari cum vultu intuens. Tollite inquit iugum meum ſuper vos, &c. Petrus autem iuſſit eum læuam extendere, quàm his verbis molliter ferit. Sit hæc plaga pœna tibi abiecti, & ſignum vlterius non abiiciendi pontificatus. Dunſtanus Regi poſtridie hoc viſum narrat. Rex eo niector ſomnii, Increpauit te (inquit) Petrus quod iugum Domini contempſeris. Tres Apoſtolorum gladii prænuociant te in Eccleſiis illorum nominibus dicatis Pontificiale ius habiturum, in Wigornienſi ſcilicet atque Londinenſi. Sed quod in Petri gladio ſcriptum fuit. In principio erat verbum. Verbum autem eſt vnigenitus Dei filius, indicat te Cantuarienſi Eccleſiæ, quœ Chriſti nomini dicatur, quondam præficiendum. Hoc fabuloſum cum interpretatione regia ſomnium ex ſua ipſa ipſius hypocriſi natũ & Monachorum ſuperſtitione diuulgatum inanis hominis ambitionem, gloriæque & honorum cupiditatem oſtendit: Nam ex omnium ſcriptis conſtat Elſcinum hominem à Dunſtano ac Odone totoque Monachorum ordine, & illo adulterino cœlibatu alienum, Dunſtanum tam in Wintonienſi, quàm Cantuarienſi præſulatu anteuertiſſe. Hunc Monahi (quibus in amore atque odio nihil inanius, futilius, aut mendacius) contumeliis atque probris exagitant. Sedes Epiſcopales largitione inuaſiſſe atq; tenuiſſe ſcribunt, quodquè Romam pro pallio tendens, in Alpibus frigore, niuis atque gelu correptus moritur; id illi mendaci

ampli-

oratione amplificant, & mirabili diuino ſupplicio aſcribunt. Sed Dunſtanus qui vnum oblatum Epiſcopatum reſpuit, idem poſtea duos Wigornienſem atque Londinenſem conſcientia ſalua minimeq; turbata ſimul tenere poterat. Cuius exemplo poſtea Letinus tempore Regis Edgari Lindiſfarorum (qui nunc dicitur Lincolne) & Leogeceſtrenſium duorum Epiſcopatus copulauit, & Oſwaldus (de quo crebra futura deinceps eſt mentio) Eboracenſi Archiepiſcopatui, & Wigornienſi præſulatui eodem Dũſtano adiutore vnà præſidebat. Quem etiam ſequutus Aldulfus vtramq; Eccleſiam poſſidebat. Quibus hoc indulgent & ignoſcunt omnium iniquiſſimi cenſores Monachi, quia ex eorum grege ordineq; fuerant: at Wulſtanum eandem ob cauſam, qui habitu diſcrepabat, reprehendunt. Dunſtani quæcunque dicta, facta, geſta miracula fingunt, cum in Wigornienſem Epiſcopatum Cantuariam conſecrandus veniſſet, Odo Archiepiſcopus in toto conſecrationis ritu Archiepiſcopali eum honore tractauit, ob quod ab aſtantibus clericis reprehenſus, ſcio (inquit) filii quid in me operatur Deus, non poſſum non illud facere, quod faciendum ſpiritus Dei dignatus eſt præcipere. Me viuente Wigornienſis Eccleſia hunc habet paſtorem, me autem mortuo & Cantiorum erit Archiepiſcopus, & aduerſus mundi principem fortiſſimus præliator. Cum verò Odone mortuo Cantuariam poſtulatus veniſſet, primo aduentus ſui die cùm altari aſſiſteret, populoque ex veteri more panem diſtribueret, domus nube repente contecta eſt, & Columba è cœlo delapſa, dum miſſale ſacrificium faceret, illi inſedit. Peracto autem ſacrificio Columba ad Odonis volans tumbã ibi quieuerat, quæ in Pyramidis modum ex auſtrali altaris latere conſtructa fuit. Ab illo die Dunſtanus Odonem ſemper coluit & reueritus eſt, eoquè tranſiens flexis genibus & capite nudato conſueuit dicere. Requieſcat Ode Segode, id eſt, Odo bonus. Hæc & huiuſmodi dæmonica ſpectra pro veris diuiniſque miraculis in Dunſtano laudanda commemorant Monachi, quòd eorum acerrimus dux & propugnator contra pios verbi miniſtros licitè coniugatos fuerat. Nam Adepto Cantuarienſi Archiepiſcopatu omni opera & contentione in propagando per totum regnum Monachiſmo, & abrogando miniſtrorum coniugio laborabat. Ad hanc ſumma ei adiumenta & præſidia tam à Iohanne Papa & Edgaro Rege, quàm ab Oſwaldo & Ethelwoldo Epiſcopis atq; Monachis vndiq; comparata ſunt. Qui omnes quales fuerint, non alienum erit paucis indicare. Iohannes Papa eius nominis 13. totam vitam in vario concubinatu peregit, tandemq; cum ſe ſtrenui cuiuſdam viri vxore ex vrbe ambulans oblectaret, ab eodem pugione percuſſus, multiſque confoſſus vulneribus octo poſt diebus interiit. Edgarum ipſum Regẽ Monachi tradunt homicidam, tyrannum & mulieroſum fuiſſe. Cuius libido in illam arctiſſimã monialium caſtitatẽ irrepſit. Id Wifhildæ Monachæ adumbrata indicat ſanctimonia, cuius libidine feruens diu Rex, tandem ſeptennali pœnitentia reſipiſcit. Oſwaldus Odonis Archiepiſcopi auunculi ſui conſilio peregrè Floriacum in Guaſconia ſtudii cauſa profectus, illas vaticinandi & recondita proferendi artes (quas Manticas appellant) væſanas ſanè & præſtigioſas, interque eas Necromanticam omnium teterrimam apprimè didicit. Ex hac prodigioſa ſchola auditores multos in Angliam euocauit, quos induto Monachiſmo abbatiis, multiſque affecit honoribus. Hinc eodem temporo prodiit nequiſſimus impoſtor Gilbertus, qui Papatum poſtea gerens, Syluester ſecundus dictus eſt. Hic, vt ars ſua valeret fortior, dæmonibus ſe addixit atque conſecrauit. Quod à ſuæ ſectæ ſcriptoribus proditum eſt. Eodemq; tempore in eadem ſchola vixit Monachus Conſtantinus: Grammatica profeſſione clarus, ſed Necromantica infamis, inter cuius tranſmarinos amicos & familiares in Anglia fuit Oſwaldus quidam huic noſtro cognatus. Porro Ethelwoldus in Glaſconienſi cœnobio educatus Monachiſmum ſuſcepit ſub ipſo Dunſtano. Cuius iuuenilis ætas primò palam, deinde clã in libidinibus acta, ſenilis ambitioſiſſima fuit, & in his dæmoniacis ſtupendis horrendiſq; præſtigiis deſiit. Hic, vt ſanctas & in Paradiſo à Deo omnium conditore inſtitutas nuptias deleret, dum Paradiſum ſanctitate ſuperare contendit, Anglicanam Eccleſiam impuro cœlibatu, & ſpurco Monachatu atque Clero polluit. Ad Iohannem Papam pro pallio profectus, petiit authoritate papali eiiciendi è cœnobiis coniugatos clericos, & Monachos inducendi ſibi concedi poteſtatem: Hoc, mæchus Papa, qui legitimo thoro aſtringi noluit, indulſit facile. Deinde in Angliam reuerſus cum Rege Edgaro concubitu pariter vago delectato, de ſuo regio conſenſu tam infœlici negocio adhibendo agit. Is eadem mente & facilitate qua Papa tam impurus aſſenſus eſt. Quicquid enim Dunſtanus voluit, quaſi à Deo profectum fuiſſet oraculum, id Rex ſtatuit atq; vetuit. Nihil iam his nephandis ſuſcipiendis conatibus defuit, quàm vt Oſwaldus & Ethelwoldus ad pontificales veherentur dignitates.

Osbernus. Ioh. Capgra.

W. Malmsb. Ranul. Cest.

Osbernus. W. Malmsb. Io. Capgrau.

Io. Capgrau. in vita Wilfhilde.

W. Malmsb. Platina. Sabellicus. Benno Card. in vita Hildebrandi.

Io. Capgrau. Osbernus.

Quod Dunſtanus facile impetrauit. Erant tunc temporis plures & digniores Epi-
ſcopi conſanguinitate tum copulati. Odo enim Cantuar. & Oſkitellus Eboracenſis Ar-
chiepiſcopi ſanguine propinqui fuerunt. His duobus Oſwaldus conſanguineus. Dun-
ſtani ex altera parte cognatio fuit cum Aldelino Cantuar. Archiepiſcopo, Elphego cal-
uo Wintonienſi, & Elphego iuniore Abbate, qui poſtea etiam Wintonienſis Epiſcopus
fuit, tum Wlſſino Shirbornienſi Epiſcopo, qui prius Abbas Weſtmonaſterienſis fuerat.
His cognationibus iuncti ſe inuicem potiundis Epiſcopatibus tanquàm propriis hære-
ditatibus iuuerunt. De quo adhuc extant ab illis ſeculi atque ſectæ ſcriptoribus adhuc
variæ quorelæ. Itaque Regem acriter hortatur Dunſtanus, vt Oſwaldus prædeceſſoris
ſui Odonis fratruelis, & Ethelwaldus Abindoniæ Abbas Epiſcopi crearentur. Oſwal-
Sim. Dunel. dum illico conſecrauit Dunſtanus Wigornienſem Epiſcopum, Anno Dom. 960. an-
Rog. Houed. noq; ſequenti, mortuo Brithelino Ethelwaldum Wint. Epiſcopũ. His geſtis, de eiicien-
dis è cœnobiis & celebrioribus Eccleſiis coniugatis clericis actum eſt. Hæc enim huius
conſilii reique gerendæ ratio fuit, vt quæcunq; Dunſtanus decreuerat, ea Rex & Papa
authoritatę ſua rata facerent. Oſwaldus verò & Ethelwaldus a Dunſtano decretorum &
imperatorum miniſtri, & mandatorii executores fierent. Primum itaque hi Monacha-
les Epiſcopi delatorum & Accuſatorum perſonas gerunt, criminibusq; inſtructi adeunt
Dunſtanum Primatem ſuum. Narrant ordinem clericalem, qui integerrimus eſſe de-
bet, iam ea turpitudine notari, vt laici in vitæ conditione clericis potiores haberentur.
Crimina hoc tempore in ſpecie contra clericos expoſita non fuerunt, ſed ſcriptores in-
certa & varia multa referunt. Quidam eos elatione, inſolentia, ac luxuria deprauatos ſa-
Io. Capgra. crorum celebrationem negligere, vxores repudiare, aliasq; illicitè ducere, gulæ & e-
brietatibus vacare, bonaquè Eccleſiæ diſſipare, & ſubſtitutis vicariis, quibus modica a-
limenta decernebant, chori laborem ſubterfugere ſcribunt. Quos cum corrigi nol-
lent, Rex præbendis mulctauit, eaſque Vicariis contulit, qui hac dignitate elati, alios ſuo
W. Malmſb. loco poſuerunt vicarios, & prioribus ipſi peiores extiterunt. Quidam nullo obiecto cri-
mine, recuſaſſe tantum monachalem habitum presbyteros affirmant. Alii nihil in eos
dicunt acerbius, quàm etſi religioſi & digniſſimi eſſent clerici, tamen theſauros, quos
Monachus congeſſiſſent auidius, non ad Eccleſiæ honorem, ſed ſuis ſolebant dare vxoribus. Rex
Wig. in vita ipſe Edgarus oratione ad clerum habita, inter alia crimina clericis obiicit, non fuiſſe il-
S. Oſwaldi lis coronam patentem, nec tonſuram conuenientem, ſed quocunque notabatur ſacer-
dotum vita vitio, hi delatores & calumniatores coniugiis inſidiantes, petunt a Dunſtano
conſilia correctionis. Iſte Monachisq; dignam proferens ſententiam: aut canonicè (in-
quit) viuendum eſt, aut Eccleſiis exeundum. Horum itaque fuit hanc duram à Dunſta-
no pronunciatam exequi ſententiam. Canonicum nihil ſtatuebant, quòd cum legiti-
mis nuptiis coniunctum fuit. Itaque coniugati, dum Monaſticam illam vitam execra-
rentur, cum liberis & vxoribus nunc primum ex celebrioribus collegis & eccleſiis ſunt
excluſi. Qui Rege adito Dunſtanum iniuriarum accuſant, ſe virtutis religionisq; ſecta-
tores magis quàm Monachos eſſe aſſerunt, petunt, vt is de hac iniuria coram Rege con-
ueniatur. Rex cauſam iodicibus delegauit, qui cùm Wintoniæ in Monachorum con-
claui frequenti conſeſſu de ea re agerent, pluriumque iam ſuffragiis de presbyteris re-
ſtituendis decerneretur, prodigioſa vox audita ſubito eſt. *Non bene ſentiunt qui presbyte-*
Annales Epiſcoporum *ris fauent.* Vel, vt in pariete ſcribebatur, teſte Ioan. Capgrauo, qui hoc ipſe ſuis oculis vidit,
Eccleſiæ Humano morè crux præſens edidit ore: Cœlitus aſtata quæ perſpicis hic ſubarata. *Ab-*
Wintonienſis. *ſit vt hoc fiat: abſit hoc vt fiat: Iudicaſtis bene, mutaretis non bene.* Omnis tam turba ſedata diſ-
Polydor. ceſſit, reque penè deſperata, ac armis demiſſis presbyteri cedunt Monachis.

Noua iam per auſtralem Angliæ regionem ſurgunt Monachorum mœnia, ſum-
ptibus Regis, conſilio Dunſtani, aſſiduitate verò & indefeſſis laboribus Oſwaldi, ſed po-
tiſſimum Ethelwaldi.

W. Malmſb. Incredibile illius æui ſcriptoribus viſum fuit, vnius vrbis Epiſcopum tot tantaque
condidiſſe Monaſteria, quæ nè regiis quidem facultatibus erigi poſſe quis putarit. Huic
indicio ſunt Elienſe, Burchienſe & Thorinenſe cœnobia, quorum Ethelwaldus prima
iecit fundamenta, eaque perfecit. Nec dubium eſſe poteſt, quin his aliiſque conden-
W. Malmſb. dis ſumptus regii miniſtrabantur, quorum tamen eo mortuo multa diruta, extenua-
ta verò & diminuta certe ſunt ſingula. Hac Dunſtani Oſwaldi & Ethelwaldi vehe-
mentia & atrocitate incitati Beornellus Scotorum Epiſcopus, & Seclo vir doctus, ille
Leland. his cœptis reſtitit in ſua diocæſi: hic acerrimis verborum ſententiarum aculeis car-
mine ſcriptis Monachorum turcam laſciuiit tam argutè & facete, vt legenti ſingulis pe-
nè verſibus nõ minorem fidem de illius ordinis ſordibus & improbitate faciat, quam ad

eorum ludibrium & contemptum riſum moueat. Sed illi nullis maledictis aut opprobriis ab incepto deſtitunt. Ethelwaldus itaque primus hoc Regis & Dunſtani decretum executioni mandauit, Annoque Dom. 963. iuſſu Regis Edgari presbyteros coniugatos cum liberis & uxoribus veteri monaſterio Wintonienſi excluſit, eorumque loco Monachos recepit An. Dom. 967. nouumque Monachorum cœnobium cum Mideltonenſi cœnobio prope ciuitatem Wentanam, quæ Hida dicebatur, eodem anno condidit. Quo etiam anno Rex Edgarus in Monaſterio Rameſiæ, quod auus ſuus Edwardus maior conſtruxerat, Monachos collocauit, quibus Merwinam abbatiſſam præfecit. Tum biennio poſt Dunſtano, Oſwaldo, & Ethelwaldo præcepit, vt cū uxoribus per Merciā cœnobiis amotis coniugatis Monachos collocarēt. Huiuſmodi vſus oratione.

Sim. Dunelm.

Annales Epiſcoporum Eccleſiæ Wintonienſis.

ORATIO EDGARI.

QVoniam magnificauit miſericordiam ſuam dominus facere nobiscum, dignū eſt, O patres Reuerendiſs. vt innumeris illius beneficiis, dignis reſpondeamus operibus. Neque enim in gladio noſtro poſſidemus terram, & brachium noſtrum non ſeruauit nos: ſed dextra eius, & bracchium ſanctum eius, quoniam complacuit illi in nobis. Iuſtū proinde eſt, vt qui omnia ſubiecit ſub pedibus noſtris, ſubiiciamus illi & nos & animas noſtras: & vt hi quos nobis ſubdidit, eius ſubdantur legibus, non ſegniter elaboremus. Et mea quidem intereſt laicos cum æquitatis iure tractare inter virum & proximum ſuum iuſtum iudicium facere, punire ſacrilegos, rebelles comprimere, eripere inopem de manu fortiorum eius, egenum & pauperem, a diripientibus eum. Sed & meæ ſolicitudinis eſt Eccleſiarum miniſtris, gregibus Monachorum, choris virginum & neceſſaria eorum procurare, ac ſaluti & quieti vel paci conſulere. De quorum omnium moribus ad nos ſpectat examen. ſi vixerint continenter, ſi honeſte ſe habeant, ad eos qui foris ſunt: ſi diuinis officiis ſoliciti, ſi ad docendum populum aſſidui, ſi victu ſobrii, ſi habitu moderati, ſi in iudiciis ſunt diſcreti (pace veſtra loquor Reuerendi patres) ſi iſta ſolerti ſcrutinio curaſſetis, non tam horrenda & abominanda ad aures noſtras de clericis peruenniſſent. Taceo quòd non eſt illis corona patens, nec tonſura conueniens. At in veſte laſciuia, inſolentia in geſtu, in verbis turpitudo, interioris hominis produnt inſaniam. Præterea in diuinis officiis quanta ſit negligentia, cum ſacris vigiliis vix intereſſe dignentur, cum ad ſacra miſſarum ſolennia, ad ludendum, ſubridendum magis quàm ad pſallendum congregati videantur. Dicam quod boni lugent, mali rident: dicam dolens (ſi tamen dici poteſt) quo modo diffluant in commeſſationibus, in ebrietatibus, in cubilibus & impudicitiis. vt iam domus clericorum putentur proſtibula meretricum, conciliabulum hiſtrionum. Ibi aleæ, ibi ſaltus & cantus, ibi vſque ad medium noctis ſpacium protractæ in clamore & horrore vigiliæ. Sic patrimonia Regum, eleemoſinæ pauperum, imo (quod magis eſt) illius precioſi ſanguinis precium profligatur. Ad hoc ergo exhauſerunt patres noſtri theſauros ſuos. Ad hoc fiſcus regius detractis reditibus multis, elargitus eſt, ad hoc Eccleſiis Chriſti agros & poſſeſſiones regalis munificentia contulit, vt deliciis clericorum meretrices ornentur, luxurioſæ conuiuæ præparentur, canes ac aues & talia ludicra comparentur. Hoc milites clamant, plebs ſubmurmurat, mimi cantant & ſaltant, & vos negligitis, vos parcitis, vos diſſimulatis. Vbi gladius Leui, & zelus Simeonis, qui vt ſcorto abutentes filia Iacob Sichimitas (eorum habentes figuram, qui Chriſti Eccleſiam pollutis actibus fœdant) etiam circumciſos ſucciderunt? vbi ſpiritus Moyſi, qui caput vituli adorantibus etiam domeſticis ſui ſanguinis non pepercit? Vbi pugio Phinees ſacerdotis, qui fornicantem cum Madianita confodiens ſancta hac æmulatione Deum placauit iratum? Vbi ſpiritus Petri, cuius virtute perimitur auaritia, hæreſis Simoniaca condemnatur? Æmulamini O ſacerdotes, æmulamini vias domini, & iuſticias Dei noſtri. Tempus inſurgendi contra eos, qui diſſiparunt legem Dei. Ego Conſtantini, vos Petri gladium habetis in manibus. Iungamus dexteras, gladium gladio copulemus: vt eiiciantur extra caſtra leproſi, vt purgetur ſanctuarium Domini, & miniſtrent in templo filii Leui: qui dixit patri & matri: neſcio vos, & fratribus ſuis, ignoro vos. Agite queſo ſolicite, ne pœniteat nos feciſſe, quod fecimus, dediſſe quod dedimus: ſi viderimus illud non in Dei obſequiū, ſed in peſſimorū luxuriā impunita libertate cōſumi. Moueāt vos ſanctorū reliquiæ in quibus inſultant: veneranda altaria ante quæ inſaniunt. Moueat vos anteceſſorū noſtrorum mira deuotio, quorum Eleemoſinis veſania clericalis abutitur. Proauus meus

Edwardus (vt ſcitis) omnem terram ſuam Eccleſiis & Monaſteriis decimauit. Sanctæ memoriæ atauus meus Aluredus, vt Eccleſiam ditaret, non theſauris ſuis, non patrimonio, non ſumptibus, non reditibus parcendum putauit. Auus meus ſenior Edwardus quanta contulerit Eccleſiis, paternitatem veſtram non latet. Pater meus & frater, quibus donariis Chriſti altaria cumulauerint, meminiſſe vos decet. O pater patrum Dunſtane, contemplare quæſo patris mei oculos, ab illa lucida cœli plaga in te radiantes. Audi querulas eius voces, cum quadam pietate in tuis auribus reſonantes: Tu mihi pater Dunſtane. Tu mihi de conſtruendis monaſteriis, de Eccleſiis ædificandis conſilium ſalubre dediſti. Tu mihi adiutor in omnibus, & cooperator extitiſti. Te quaſi paſtorem, patrem, & Epiſcopum animæ meæ, morumque meorum cuſtodem elegi. Quando tibi non parui? quos vnquam theſauros tuis conſiliis prætuli? Quas poſſeſſiones te præcipiente non ſpreui? Si quid pauperibus erogandum exiſtimabas, præſto fui: Si quid conferendū Eccleſiis iudicabas, nō diſtuli. Si quid Monachis, Clericiſue deeſſe querebaris, ſuppleui. Æternam dicebas eleemoſinam eſſe, nec aliam fructuoſiorem, quam quod Monaſteriis Eccleſiisue confertur, quo Dei ſerui ſuſtententur, & quod ſupereſt, pauperibus erogetur. O pręcioſam eleemoſinam, & dignum animæ precium. O peccatis noſtris ſalubre remedium, quod a ſinu Sibillæ in peregrini muris pellicula fœtet, quod eius auriculas ornat, quod componit digitulos, quod corpus delicatum in byſſo ſtringit & purpura. Ecce pater eleemoſinarū fructus, meatum & tuę permiſſionis effectus. Quid huic querimoniæ reſpondebis? Scio, ſcio, cum videbas furē, non currebas cū eo, nec cum adulteris portionem tuam ponebas. Arguiſti, obſecraſti, atque increpaſti. Contempta verba ſunt, veniendum eſt ad verbera & non deerit tibi poteſtas regia, Habes hic tecum Venerabilem patrem Ethelwaldum Winton. Epiſcopum. Habes Reuerendum præſulem Wigornienſem Oſwaldum. Vobis iſtud committo negociū, vt & Epiſcopali cenſura, & regia authoritate turpiter viuentes de Eccleſiis eiiciantur, & ordinatè viuentes introducantur.

Hac oratione Oſwaldus animatus, exemplo Ethelwaldi præsbyteros cōiugatos quique Monachalem reſpuebant habitum ex Wigornienſi Eccleſia eiecit. Retinuit autem eos qui ſibi aſſenſere, eiſque Winſinum Decanum præfecit. Tanta deinde vigilantia & celeritate à tribus his Monachorum anteſignanis confectum negocium eſt, vt neque cuiuſquàm, nec ſua ipſorum opinione commodiusque geri potuit. Nam ex illa Regis oratione, eos ſolos ordinatè viuere iudicabāt, qui à nuptiis abſtinuiſſent, cōiugatos autem, etſi immaculati thori iura ſeruaſſent, impudicè. Itaque deturbatis ex frequētiſſimis Eccleſiis pręſbyteris, x x x x v i i i. cænobia procurante Dunſtano paucis huius Regis annis Monachis completa fuerunt. Sed cum Monachorum ſtatus tanta iſtorum arte & induſtria compoſitus, firmiſſimus putabatur. poſt obitum Regis Edgari magnam calamitatem & vaſtitatem, penè etiam interitum occaſumque ſenſit. Anno antequàm deceſſit Edgarus, grandis & horribilis terræ motus totam Angliam quatefecit. Is anno ætatis ſuę 33 Regnique in Mercia Northumbriaque prouinciis 19 In tota verò Anglia 16. mortale corpus exuit. Eo mortuo eiecti ante presbyteri dignitates, quibus tam iniuſtè penecꝫ hoſtiliter ſpoliati ſunt. hos iuuant tam Alfgina Regina Regis demortui coniux, quàm Alferus Merciorum Princeps, & plerique regni proceres, indignum iudicantes veteres colonos nouæ religionis prætextu ab aduenis & peregrinis deturbari. Hoc tam atrox & inſigne præiudicium, ab aliis regni incolis iuſtè timendum eſſet, niſi illud maturè ſuccidatur. Itaque Abbates atque Monachos ex Merciorum & Occiduæ Angliæ cœnobiis eiiciunt, & præſbyteros cum liberis & vxoribus reſtituunt. His Athelwinus Orientalis Angliæ Dux, & Alfwolfus germanus ſuus, ac Brithnotus Comes acerrimè reſtitere. Qui ſe non laturos profitentur Monachorum expulſiones, quorum ſcenica & adumbrata diuini cultus ſpecie erant allecti, & vt Monachos in ea prouincia clauſtris ſuis ſeptos defenderent, arma capiunt. Inter hos motus orta eſt grauior de Rege eligendo diſſenſio. Nam quidam Edwardum ex Ethelfleda candida, Ordmeri Ducis filia, quam Rex non in coniugio, ſed in concubinatu complexus eſt natum, quidam Ageltedum Regis ex Alfdritha Regina iuſta coniuge filium, ſed pene infantem popoſcunt. In hunc maior pars nobilium conuenit. Sed Archiepiſcopi Dunſtanus & Oſwaldus cum Epiſcopis & Abbatibus conſpirantes, in alteram partem qua de Edwardo concubinaria Regis prole aſſenſum eſt, diſceſſionem fecerunt, hoc ſibi & Monachis tutius eſſe cernentes. Agelredus enim minor & vix ſeptenis adhuc erat, qui iure regni in matris eſſe debuit tutela, cuius erga Monachos voluntas ante nota & perſpecta fuit. Itaque reclamantibus Regina & plurimis proceribus Dūſtanus Edwardum conſecrat, Regemq;

Sim. Dunelm.

Sim. Dunelm. Roff. hiſtor.

vngit

vngit, Anno 975. Eodem anno Cometæ ſtella Anglis apparuit, quam & agrorum ſterilitas & dira hominum fames, & iumentorum atque pecorum lues mox ſequuta eſt. Simeon Dunelm. Dunſtanus autem nactus ex ſententia regnum, de Monachorũ ſuorum rebus certius ſtabiliendis, ſolicitus Concilium in Orientalis Angliæ villa, quæ Kirtling dicebatur, An. 977. indixit. Ibi cum Monachorum labenti conditioni ſuccurrere voluit, nihil profecit. Sim. Dunel. Itaque hoc diſſoluto concilio aliud in regia villa in Wilceria, quæ Calne vulgò appellabatur, cogit. In hoc concilio prodigioſum ſe Duſtanus non argumentoſum oſtendit. Cum enim multis rationibus de præsbyterorum coniugiis & Monachorum cœlibatu vtrinq; cũ ſumma cõtentione controuerteretur. Alfritha Regina Alfrithũ Merciorũ comitẽ prouocauit, vt Beornelmum Scotorũ Epiſcopũ (de quo ante diximus) huic concilio curaret intereſſe. Is doctrina & facundia ſingulari ſacerdotum coniugia defendit, & ſimulatam Monachorum caſtitatem oppugnauit. Aduerſarios apertis ſcripturarum locis obruit ac refellit. Et coniugatorum pars in hoc concilio ſuperior fuiſſet, niſi Dunſtanus prodigiis potius quàm argumentis certare ſtatuiſſet. Nam & ante Regem, quem continuo obſequio & adulatione tractauit, ab hoc cœtu abeſſe voluit, cauſans ætatem, cum tamen ſuperiori concilio interfuiſſet. Et cum Monachorum cauſam labefactari ſenſit, ſenio, cum paulò amplius quàm quinquagenarius eſſet, ſe iam debilitatum, & pluribus in Eccleſia exantlatis laboribus fractũ conquæſtus eſt. Non eſſe ſuum aut ſtudiis incumbere, aut de argumentorum vi, vel ſcripturarum authoritate hærere ac pendere. Huiusque generis diſputationes ſibi moleſtas ac odioſas videri. Quibus inquit, ipſa, quam in hoc concilio partam putatis, victoria è manibus veſtris eſt ilico excidura, neque veſtras rationes aut voluntatem in ea parte ſequemur. Sic ait, Et dicto citius, Cœnaculum in quo totus omnium ordinum cœtus conſidebat, poſtibus axibuſque quibus ædificium cohærebat ſolutis, ſubito concidit, vnaque præſules, proceres, equites, nobiles pariter ac ignobiles corruerunt. Quorum interempti multi, plerique mutilati fuerunt. Dunſtanus ſolus ex trabe quadam apprehenſa reſtitit, ſine caſu aut aliqua læſione ſaluus. Qui legendam Dunſtani ſcripſit, vt hoc prodigium inſtar miraculi diuini haberetur, dicit ſolos Dunſtani hoſtes præcipitatos, & ruentium trabium pondere Henric. Huntingd. oppreſſos, reliquos ſolo caſu turbatos nullo diſcrimine aut læſione affectos. At hic qui per ætatem ſuam cauſam ſcripturis, & ratiocinando defendere nequit, quinquageſimum iam tertium attigit ætatis ſuæ annum. Fuiſſet hæc ætas, vt in pleriſque noſtri æui ſenibus potiſſimum Epiſcopis atque clericis conſpicimus, & viribus ac ſanitate corporis ſatis fulta, & in ſcripturis erudita, aut illis percipiendis dedita, niſi Dunſtani vitioſa adoleſcentia, animusque præſtigiis imbutus & inuolutus ei iam tantillo ſeni & corpus effœtum, & mentem à Deo ſanctiſque ſcripturis alienam reddidiſſent. Sed nec huius domus, in quam omnium ordinum tam conſpicui clarique viri conſultò conuenerunt, tam repentina ruina humana fraude & ope diabolica carere potuit. Quis autem crediderit diuinam opem, aut ab eo inuocatam, aut ei datam fuiſſe, cui in aliqua controuerſia ſacrarũ ſcripturarũ, verbiq; citata loca & teſtimonia diſplicuerant. Diuina præterea vindicta, ne ſanctis implorantibus, in iuſtiſſima cauſa ſemper adeſt. In qua quidem re legimus, quam pie atque iuſte ſaluator noſter Apoſtolos rogantes, vt ignem è cœlo deſcendere iuberet, his verbis reprehendit. Neſcitis cuius eſtis ſpiritus. Credendum denique aut ſuſpicandum non eſt, Dunſtanum eiuſue aſſeclas in Monachorum cauſa moderati vnquam aliquid & manſueti vel re egiſſe, vel vlla deliberatione cogitaſſe: quin omnem vt aiunt lapidem ſedulo mouiſſe, vt coniugatorum clericorum ſtatu penitus amoto, omnibus modis mõnachi firmarentur. Hoc itaque tam exitioſo prodigio peremta coniugatorum cauſa, Monachique ſuis ſedibus poſſeſſionesque fixi 600. annis in hoc Infra in vita Cranmeri. regno permanſerunt, donec vt ſub finem huius hiſtoriæ dicetur ab inclyto rege Henrico VIII. tam exiguo temporis intervallo eiecti & diſſipati, quod Dunſtano collecti & confirmati fuerunt.

Poſt hanc portentoſam Calnenſem Synodum, omnes clades & calamitates tanquam è diuina vindicta in Anglicã gentem inuectæ fuerunt, quæ nunquã deſtiterunt, donec Normannis Marte ubtigiſſet imperium. Proximo enim anno nubes media nocte per totam Angliam, nunc ſanguinea, nunc ignea viſa eſt, deinde in varios radios ac colores mutata proxima aurora diſpargitur. Hæc ſequutæ ſtragis & vaſtitatis fuit prænuncia. Nam eo tempore Edwardus Rex Alfdrithæ Reginæ nouercæ ſuæ iuſſu, qui in obſidione vrbis Roffæ defendere noluit eius ciuitatis Epiſcopum Dunſtani diſcipulum, ſicut Edhelwaldus cõtra fratrem ſuum Agelredum, qui apertas ei inimicitias denunciauerat, à militibus eſt interfectus. Monachi, vt à ſe quoq; Dunſtano transferrent

Oſbernus. omnem irritati diuini numinis culpam, huic Reginæ facto, regiæque necis cauſæ attribuunt omnia. Eaque ab hac origine ab Apolline. Deoque ſuo Dunſtano prædicta fuiſſe ſcribunt. Neque exquirunt, quo occulto Dei iudicio Rex ille ſpurius, cuius authoritate Dunſtanus legitimo thoro copulatos ſpoliauit, tam ſubito ſublatus fuerit. Sed vt ea referamus quæ Monachi ſcribunt. Occulta ſemper Reginæ Alfdrithæ cum Dunſtano ſimultas his de cauſis interceſſit. Obſtitit primò acerrime Dunſtanus, ne iam contracta *Ex hiſt. Geteri Abbatis Iohannis Brompton. quam contulit loren. Monaſt.* & deſponſata Regi Edgaro matrimonio iungeretur. Ilico enim ei ad ſe adductę Edgarus propter pulchritudinem, nuptiarum fidem dedit, & in thalamum duxit. Dunſtanus (vt ante diximus) cubilibus aulicis regiiſque aſſuetus, ſolita impudētia ſeu Monachali verecundia ingreſſus thalamum, quæſiui a Rege, quænam eſſet illa, quam in lecto & amplexibus tenuiſſet. Rex illam Reginam conſortemque ſuam fuiſſe reſpondit. Dunſtanus hoc inoffenſo Deo, & illæſa inſtitutione Romanæ Eccleſiæ fieri haud poſſe affirmat, ob ſpiritualem cognationem, quam ante cum ea contraxerat, cum filium eius de ſacro fonte leuauerat. Itaque ſæpius cum Rege egit, vt eam a ſe dimitteret, & a ſua conſuetudine ſepararet. Quod Dunſtani conſilium, Rex inſuperabili tam venuſtæ mulieris deſiderio motus, amori ſuo poſtpoſuit. Ex hac Rex primo Edmundum genuit, qui puer obiit, deinde Ethelredum, poſtea (vt mox dicemus) Regem. Hunc Monachi ſcribunt, cum à Dunſtano baptiſaretur, ex veſica vrinam in baptiſmatis lauacrum profudiſſe. Quo ſigno vaticinatus eſt Dunſtanus, Anglorum exterminium ſuo tempore futurum. His diu & clam geſtis inimicitiis, Regina Edwardo cæſo proceribus regni ſtipata, accerſiuit Dunſtanum, Archiepiſcopali iure Regem coronaturum. Is etſi offenſus penéque inuitus, *Sim. Dunelm.* ſenex tamen atque tremulus reſiſtere non audet. Sed Diadema componens (vt Monachi *W. Malmſ.* referunt) ſpiritum illum ſuum non continuit, quin & Regis & regni exitium iamiam adeſſe prænunciaret. Eademque prædictione (Monachis teſtibus) Regem octo poſtea annis voluit perterrefacere, cum Roffam ob antedictas cum Epiſcopo inimicitias obſideret, nec eam Dunſtani iuſſu ante grādem ab eodem Dunſtano acceptam pecuniam vellet liberare, Quamobrem Dunſtanus malis ominibus ei maledixit. Paulò poſt Dacorū impetus & incurſus in Anglos factus eſt. Primùm Sonthamptona maritima ac portuoſa *Sim. Dunelm.* locupleſq; villa à Dacis piratis expilata eſt, ac incolę vel trucidati, vel captiuitate abducti. Qui huius villæ ſpoliis elati Tenetland inſulam deuaſtarunt, tum in maritimis Cornubiæ ac Dorceſtrenſis prouinciæ oris prædabantur. Portlandiam inſulam depopulabantur, & Monaſterium Petroci confeſſoris in Cornubia diripiebant. Eodemq; tempore à Noruegienſibus piratis Legionum ciuitas ſpoliata fuit, Londinumq; igne conſumptum. Hæc malorum initia à Monachorum inſtitutione profecta, eorumq; deſidia & ignauia non depulſa, ad ruinam & interitum ſtirpis regiæ, & Anglicanæ nobilitatis poſtea creue*W. Malmſ.*runt. Ethelwaldus Monachorum ſub Dunſtano patronus, ſuperſtite Dunſtano cruciatu viſcerum cruriumq; tumore ita cruciatus, vt inſomnes diu noctes duceret, vix ſenectutem attingens moritur. Poſt cuius mortem Monaſteria quæ condiderat, multa ſunt diruta, reliqua prædiis terriſque detractis diminuta. De hoc non erit ab huiuſmodi narrationibus alienum, ridiculum quoddam Dunſtani ſomnium à poſterioribus Monachis ſcriptum enarrare. Dunſtanus (vt ante diximus) huius magiſter erat, cumque Glaſconiæ Abbatem præfecit, Ilico proximo (poſtquam eum præfecerat) ſomnio, ſibi viſus eſt vidiſſe arborem inuſitatam magnitudine atque celſitate, per omnes mundi plagas diffuſam atq; patulā. Cuius rami innumeris, paruis magniſq; Monachalibus cucullis onuſti eſſent atque referti. Culmen autem huius arboris, grandiſſimum cucullum cæteras omnes tegentem, cœlumque ipſum attingentem geſtabat. Cumque hoc viſo attonitus eſſet, adfuiſſe illi veneranda & Angelica canitię ſenem, ab hoc queſiuiſſe Dunſtanum de ſibi viſæ arboris coniectura, ſenemque reſpondiſſe. Arborem inſulam fuiſſe Gla*W. Malmſ. Ioh. Capgra. Edmerus.*ſconiam, cucullos infinitam ex illo cœnobio profecturam turbam, multitudinemque Monachorum, qua tota Anglia ſcatebit ac replebitur. Ille verò ſummus ad cœlum erectus reliquosque tegens cucullus, Ethelwaldus Abbas eſt, cæteros Monachos in cœlum præiturus. Sed (vt de ſomnio omittamus) certum eſt illam Monachorum (vt ita dicam) ſcaturiginem pinguedine ſoli ſaturatam, regni opes & vires exhauſiſſe, vt poſt Ethelwaldi mortem neceſſe fuit Reip. theſauros, à Monachis ad militarem opem quanquàm ſero traducere. Daci enim ea capta occaſione, quod à ſegnibus & torpentibus Monachis regni facultates eſſent abſorptæ, in gentem noſtram tanquam diuina vindicta incitati, vehementius ſæuiebant. Eodemque tempore inſtabant nouæ, & Anglorum genti incognitæ peſtes atque contagiones, quæ ventris profluuio tam animalium greges, quam hominum cœtus deleuerunt. Auctaque indies Dacorum

vis

uis ob Anglorum ſub Monachis redactorum ignauiam maritima regni occupauit littora, totam gentem ad mediterraneam depaſcendam medullam compeſcuit atque rexit. Hinc & ciuilia orta ſunt multa diſcrimina, quę Dacos effecerunt victores. A quorum furore ſi quid immune eſſet atque tutum, id Monachi alicui ſui ordinis inter ſanctos relato tribuebant. Nam in Dacorum inuaſione nulla magis depopulata & expilata fuerunt regni loca, quàm Monaſteria. Et ſi quacunque occaſione euitaſſent Dacorum inuaſiones, ſancto ſuo imputabant. Veluti in Monaſterio S. Aldelmi omnibus vndique Monaſteriis ſpoliatis, cum iam Daci accederent, Monachi amotis omnibus Monaſterii theſauris præter ſcrinium S. Aldelmi, id hoſtibus, ſi non ab ipſo Aldelino tutaretur, permiſerunt, qui ſi ſe, habitaculumque ſuum non defenderet, tam hoſtium, quàm ſe culentum ludibrio exponeret. Hoſtis quam improba fames (vt ſcribit Monachus) auidiorem effecerat, cum arrepto cultello gemmas vellet amputare ſcrinio retro tanquàm furore actus eſt, & in pauimentum eliſus pœna ſua fugauit cæteros.

W. Malmſ. Tho. Sprot. Edmerus.

Similè refert alius Monachus de S. Auguſtini ab hoſtibus Dacis Monaſterio ſeruato; cum omnia tam in Cantio, quam in vrbe Gantuaria vaſtarentur Monaſteria, hoſtiſque Auguſtani introiſſet, vnus Sancti Auguſtini precioſum pallium clandeſtino furto ademit, & ſub axilla texit. Sed pallium tanquam natiua cutis axillis ſuis adhæſit, neque vi aut arte auelli poterat, donec coram Sancto Auguſtino, eiuſque Monaſterii fratribus fuit deprecatus veniam, et crimen agnouiſſet ſuum. Quod miraculum totam Dacorum multitudinem ita perterruit, vt cæteris iam vaſtatis, hoc Monaſterium non modo non inuaderent, ſed tuerentur ac defenderent. Hæc & ſimilia Monachorum deliria omnium multis aſtantibus animos tanta ſuperſtitione tenuere, vt veriſſima crederentur. Dunſtani verò omnia dicta, facta, geſta, atque ſomnia, tanquàm certiſſima æterni fati omina ab illis tradita ſunt. Qui cum 27. ſediſſet annis moritur 14. Kal. Iulii, hæc mala contra ficta de ſe prodita vaticinia videns in humanis. De quibus in Epiſcopi Lupi ad Anglos oratione fuſiſſimè explicatur.

W. Malmſ. Sim Dunelm.

Leofan men gecnaƿað ꝥ ſoð iſ. ðeoſ ƿoꝛld iſ on oſſte, ⁊ hit nealæcð þam ende. ⁊ þi hit iſ on ƿoꝛlde aa ſƿa leng ſƿa ƿyꝛſe. And ſƿa hit ſceal nyde æꝛ Ante-Cꝛiſteſ to cyme yfelian ſƿiðe, &c.

ꝥ gecnaƿað nealæhð ſpa lenge

Quæ nimium prolixa eſt, vt inſeratur tota, ideoq; eius ſummam breuibus articulis comprehenſam perſtrinximus.

1. Huius vniuerſitatis finem inſtare docuit, quoniam peccatum exuberat, idq; ita prędictum in ſacris ſcripturis ante aduentum Antichriſti futurum, eaq; mala oſtenſa palam quatuor annis ante Ethelredi Regis obitum.

2. Gentes cum Chriſtianis conferens eas antetulit, planeq; oſtendit, quòd in illo impio diuino cultu, falſaque religione multò ſint iuſtiores, feruentiores, & obſeruantiores quàm Chriſtiani, quorum vita indies fit ſceleratior. Nam Eccleſiæ vaſtantur, ſanctitas & vita tollitur, ordo clericalis ludibrio habetur & contemptui, viduitas ad ſecundas nuptias adigitur inuita, ima plebs proditoriè è regno ſumpto precio venundatur, infantes ab ipſis incunabulis ad miſeram ſeruitutem ſumpti & redacti ſunt, omniſque benignitas & eleemoſina periit, ipſi denique liberi auita libertate & ingenuitate frui, & in ſeruili conditione conſtituti, bonis magnis partis laboribus, aut aliunde conceſſis vti prohibentur.

3. Aliaque illorum temporum vitia commemorat multa. Parentum, liber[illegible] coniugum, amicorum, propinquorum atque agnatorum non eſſe Chriſtianis, aut hominibus dignam amotis & officiis inter ſe retributionem & viciſſitudinem. Clericos amuſſi regulaque ſua arctiori contempta, & laicos communi humana lege ſpreta viuere. Quæcunque mala iam eſſe vbique diffuſa atque diſſipata, eaque quæ ad Rempubl. labefactandam & euertendam ſumma ſunt. Proditionem atque falſum in ipſos dominos atque heros. Cuius fuit indicium Edwardi Regis ipſis hoſtibus traditio, parentumque ac filiorum impietas, quod illi liberos, hi matres pecunia concedebant. Oſtendit ex hac Chriſtianæ vitæ & integritatis deterioratione, perueniſſe ad hanc gentem ignominiam & infamiam. Deinde bellum, famem, incendia, homicidium vndique gentem delere.

4. Furtum autem, egeſtatem, peſtem, latrocinia, & rapinas eſſe gentis propria & inteſtina mala. Quibus præter ſolitum acceſſere diuinitus cœli atque aeris intemperies, & ſterilitas agrorum.

5. Alia cum his punienda in regno frequentia oſtendit vitia, periuria, mendacia, & fœderum atque pignorum fractiones & violationes.

6. Piratas ipſa diuina ira ac vindicta in hanc gentem præualuiſſe. A quibus multa ſorſibus ſæpe decem aut viginti vna mulctati coniuges atque filiæ inſpectantibus parentibus & maritis ſtupratæ, Domini ipſis ſeruire coacti, Chriſtiani inſtar pecudum agminis vnà ducti & vinculis copulati, in pelagos varios acti, eos qui pecunia, vinculis, infantibus, rapinis, contumeliiſque ac ſceleribus omnibus ſe male tractabant, & in nauigia cogebant, honorabant.

7. Has omnes dicebat calamitates regno inuectas, incenſo diuino numine, quia hæc gens multifariam multiſque modis deliquit homicidio, auaritia, gula, furto, profuſione, pace ac inducijs inſidioſe conſtructis, barbariſmo, proditione atque technis vaferrimis, legum atque religionis contemptu, fraude, atq; deſertione, propinquorum oppreſſione, ordinum contemptu, & maculato coniugio, inceſtu atq; adulterio, iuramenti, fœderis, promiſſi, fidei, ieiuniorum atque feriarum crebra fractione, mēdacijs, orationisq; vanitate. Ineſſe præterea in ordine clericali Apoſtatas, & deficientes atque renunciantes fidei & inter Laicos permultos, qui ſummo odio clerum proſequūtur, legemque diuinam, atque Chriſti imperium contemnunt. Quorum exemplo qui ex fama populari magis quam ex diuina aut humana lege pendebant, ex facinoribus magis quàm ex rectè geſtis gloriam atque commodum quæſiuerunt.

8. Ad extremum vitæ prioris emendationem, pœnitentiam atque nouitatem, omniſque mali vitationē ſuadens perorauit. Habuit & aliam ad populum Anglicanum concionem, quæ huius temporis hiſtoriæ non eſt propria, quia ad vitam, ad virtutem fingendam, noſque ad diuinam voluntatem reducendos, quod vulgare eſt Theologorum thema, non ad illius ætatis corrigenda vitia pertinuit.

XXIIII. ÆTHELGARVS.

Simeon Dunelm.
W. Malmſ.

DEfuncto Dunſtano ſucceſſit Æthelgarus, Abbas primò noui Monaſterii Wintonieſis ab Ethelwaldo Winton. Epiſcopo creatus: deinde Seleſienſis Epiſcopus factus, poſtea Dacis hanc inſulā infeſtantibus, ad Archiepiſcopalem Celſitudinem euectus eſt. De huius geſtis propter temporum iniuriam, paſsim omnia loca occupantis, nihil memoriæ proditur. Aſt vbi annum vnum & menſes tres ſediſſet, vita exceſsit: ſepultus in Eccleſia Chriſti Cant. iacet.

XXV. SIRICIVS.

Chro. Huntingd.
W. Thorne.
Liber London.
W. Nuberg.
Chron. Step. Byrchenton.

SVcceſsit Æthelgaro Siricius, qui ex Monacho Glaſconienſi Auguſtinienſis cœnobii Abbas Dunſtani Archiepiſcopi beneficio creatus eſt. Poſtea vero ſub eodem Dunſtano ad Epiſcopatum Wintonienſem euectus fuit. Deinde Æthelgaro defuncto Archiepiſcopalem ſedem Anno Dom. 989. obtinuit. Qua potius, etſi antè voluēte rota fortunæ variabili (vt verbis vtar Wilhelmi Thorna) Monachi propter eorum inſolentiam ſedibus pulſi, & clerici introducti eſſent: Hic tamen ecca neſcio qua cupiditate ductus, clericos ſeculares eiicere cepit, conſtitutis rurſum Monachis, cuius veſtigiis inſiſtens Aluricus ſucceſſor, illius conatum ad effectum perduxit. Et plane Wilhelmus Nubergenſis ipſe Monachus, tamen refert, clericos ſuo ordini aduerſos in Cant. & Wintonienſi Eccleſiis ante inductum Monachiſmum olim miniſtraſſe. Poſt hęc Siricius pacem Chriſtianis ab infidelibus Dacis x. librarum millibus redemit ad ignominiam ſane penèq; perniciem totius Regni. Plura huius acta non commemorantur. Itaque poſtquam obierat, in Eccleſia Chriſti Cant. ſepultus eſt. Dedit libros ſuos valde bonos Eccleſiæ Chriſti Cant.

XXVI. ALVRICIVS.

Hiſtor. Petriburg.
Chron. Steph.

ALuricius qui & Alfricus dictus eſt, ex Glaſconienſi cœnobio ſimiliter prodiit. Primoque Abbas Abindoniæ, deinde Wiltunienſium Epiſcopus, tandemque verò Cantuarienſis Archiepiſcopus deſignatur, & à Papa Iohanne pallium accepit. Vbi Cantuariam venit, à Clericorum ordine, à quo minus vellet, ſuſceptus eſt. Hic Siricii prędeceſſoris ſui de clericis eiiciendis propoſitum adimpleuit, omneſque clericos locis ſuis cedere coegit, & Monachos introduxit.

Hoc

Hoc etiam tempore ſedes Epiſcopalis Lindiffarnenſis Dunelmum tranſlata eſt. Aluricius vbi plures annos Cantuarienſem Eccleſiam ab incurſu crudeli Danorum pie fortiterque defendiſſet, obiit Anno domini 1006. & Abindoniæ primo ſepultus, poſtea ad ſtiam Cantuarienſem Eccleſiam deductus, ibique humatus iacet.

XXVII. ELPHEGVS.

Elphegus etiam ex prioratu Glaſconiæ profectus eſt, primum Abbas Bathoniæ conſtitutus eſt, a ſplendidiſſimis parentibus originem ducens, adoleſcentiæ annos tranſegit in Monaſterio de Hyrſl, vbi religionis habitum ſuſcepit: poſtea Monaſterio egreſſus Bathoniam ſe contulit, vbi conſtructo habitaculo ſe incluſit, vt corpus nimio vigore redundans ieiuniis & continentia coerceret: vnde ad eum magna Monachorum turba, & maiorum ſuorum origine, & tam exacto genere vitæ inſtituto ducta, confluxit. Quibus ille continentiæ legẽ indicens, ſe ſe anguſta habitatione concluſit. Mox Monachi ab eo inſtituti, plærique fidei & profeſsionis immemores, præſcriptis ab eo continentiæ Regulis non parebant: ſed media nocte gulæ, potationique operam dabant; tum ad laſciuiam & omnem intemperantiam procliues, ea quæ dictu turpia ſunt perpetrabant. Mortuo deinde Wintonienſi Epiſcopo Ethelwaldo, eiuſdem Eccleſiæ Monachi cum Clericis de nouo pontifice eligendo ſummopere contendebant. Siquidẽ clerici eiuſdẽ Eccleſiæ ſceleratiſsimam vitam cõtra Canonum ſtatuta degentes, cum à pręfato antiſtite ſępius, vt prauos mores corrigerent, néue quæ praue geſſerant, pertinaci ſpiritu defendere vellent, rogati, nec eius monitis obſequuti ſanctione ac decreto excluſi ſunt, eorumque loco acciti alii, qui vita digniores habebantur. Itaque Clericis exterminatis Monachi admittuntur, vnde in Epiſcopi electione Clerici Clericum, Monachi Monachum, vterque ſuę voluntatis fautorem optabãt. Quod cum animaduertiſſet Dunſtanus, ad orationis anchoram cõfugit, Deumque futurorum ſcientiſſimum ſupplicauit, quatenus dignaretur oſtendere, quis regẽdæ Eccleſiæ dignus foret. Cũq; crebro à Deo precibus inſtaret, ſibi viſus eſt videre Andreã Apoſtolum talia dicentem. Quid inquit, Chariſsime contriſtaris? quid tam lugubres querelas lachrymando effundis? Surge & Elphego Abbati manũ impone, & Epiſcopum deſolatæ Eccleſię conſtitue, nec te aliquorum potentia prohibeat, cum non ab homine, ſed à Deo hæc de illo ſententia proceſſit. Nec vero de me te ſolicitum reddam. Ego ſum Andreas filii Dei Apoſtolus, tuæque ſalutis diligentiſſimum cuſtodem me eſſe noueris. Sicque exhileratus Dunſtanus, Elphegum, vt iuſſus fuerat, Epiſcopum Wintoni: conſecrauit, & ad ſedem ſuam cum honore remiſit.

Omnis tunc & Papę & Dunſtani in promouendis Monachis, Clericiſque deprimendis cura & ſolicitudo verſabatur, Sicut enim in Wallia quatuor Epiſcopatus, & in Anglia ſeptendecem fuerunt, ita octo eorum Epiſcopos Monachos eſſe debere, quod in alijs prouinciis aut nuſquam, aut raro inuenies, ſtatuerunt. Quia primi Romani in Anglia prædicatores, Auguſtinus, Mellitus, Iuſtus & Laurentius Monachi ante fuerunt: in aliis aũt octo Epiſcopalibus ſedibus Canonicos ſeculares, & in vno Canonicos regulares inſtituendos Epiſcopos decretum. Cuius rei teſtimoniũ ex Iohannis Papæ ad Edgarum Epiſtola de Wintun: Epiſcopatu lucidum habemus, nec procul à vero eſſe poteſt, ſimiles Papæ Epiſtolas pro reliquis Epiſcopatibus, vbi Monachi præfuerunt, emanaſſe: *Robertus Abbas*

IOHANNES Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei Eadgaro Regi excellentiſsimo, atque omnibus Epiſcopis, Ducibus, Comitibus, Abbatibus, & cuncto fideli populo Anglicę gentis Chriſtianam ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Quoniam ſemper ſunt concedenda quæ rationalibus quærũtur deſideriis, oportet vt veſtræ piæ petitionis ſtudium in priuilegiis minime offendatur præſtandis. Scimus enim glorioſe Fili imperii veſtri dignitatem zelo diuinæ legis ita vndique munitam, vt indeſinenter pro venerabilium locorum percogitet ſtabilitate, quatenus proueniente pro labore ſchola Dominici multiplicetur ſeruitii, & largitori omnium Deo abunde fructus referantur millenis. Quare Rex inclyte ac fili chariſſime, quid veſtra excellẽtia per fratrem & Conepiſcopum noſtrum Dunſtanum ab hac Apoſtolica ſede, cui licet immeriti præſidemus, expoſcit, omnibus modis concedimus, authoritate Apoſtolica ſancientes, vt de Monaſterio in Wintonia ciuitate, in honorem S. Trin. & beatiſs. Apoſtolorũ Petri & Pauli cõſtructo: quod vetus differentia noui illius quod iuxta eſt cœnobii cognominatur Canonicis *Ex Archiuis*

“ Domino & Epiſcopo, omnib. catholicæ fidei cultorib. ex patētib. culparū ſuarū turpitu-
“ dinibus odibilis, & in eiſdē ſecundū impœnitēs cor eorū, inuerecūde perdurātes, cū ſuo
“ prępoſito, vtpote vaſa diaboli eiiciātur, & ſicut veſtra ſublimitas deſiderat, dilectiſſimus
“ frater & Conepiſcopus noſter Ethewaldus regularib. diſciplinis apprime imbutus, Mo-
“ nachorum ſecundum præcepta regulæ viuentium gregem enutriat, eiſq; inibi perpetu-
“ am manſionem ſtatuat. Ille qui eorum vitam ita ſanctitatis moribus exornet, vt paſtore
“ ad laboris ſui præmium vocato, non aliunde quam ex illa congregatione alteri in lo-
“ cum regiminis ſuccedat. Quod ſi impedientibus (quod abſit) peccatis ad hoc pontificale
“ officium in eadem congregatione idoneū inueniri minime poſſe contigerit, autoritate
“ Apoſtolorum principis Petri cui Dominus ac ſaluator noſter ligandi, ſoluendique
“ poteſtatem contradidit, præcipimus, vt nemo ex Clericorum ordine ad huius regimen
“ Eccleſiæ promoueatur, ſed potius ex alia qualiter congregatione, qui dignus inuentus
“ fuerit Monachus, aſſumatur, & huic Eccleſiæ præficiatur. Si quis enim interea, quod
“ non credimus, hæc Apoſtolicæ ſedis priuilegii decreta irrita facere, & ea quæ nobis piè
“ indulta ſunt, intaminare præſumpſerit, authoritate eiuſdem cœleſtis clauigeri Petri,
“ omniumque ſucceſſorum eius ſciat ſe anathematis vinculo innodatum, & in illo ma-
“ ni iudicii die perpetualiter damnandum. In Chriſto valeas Domine fili.
“ Sed poſteaquam hoc decreto elatiores facti Monachi, intolerabilis illorum ar-
“ rogantia tam Regibus quam Epiſcopis ipſis ac proceribus viſa eſt, ab Henrico Rege poſt
“ conqueſtum eius nominis primo, intercedentibus & poſtulantibus id Epiſcopis inſti-
“ tutum fuit, vt Monachi amplius in Epiſcopatibus non præficerentur. Cuius decreti cauſam & hiſtoriam in vita Rhodulphi Cant. poſt Anſelmum Archiepiſcopi inferius recitabimus.

Elphegus autem, vt Monachi ſcribunt, ita ſe omnium moribus conformauit, vt & omnibus charus eſſet, & nemo, quod ratum eſt inter homines, eius gloriæ inuideret, tum ſummę in omnes extitit miſericordię. In ſe tamen nimium ſeuerus, & quaſi carnifex apparebat. Nam brumæ media nocte ſurgere, niuem & glaciem nudis pedibus tranſire, & ad auroram orationi vacare conſueuit. Et pranſus tam vacuus cibo fere à menſa ſurrexit, quàm acceſſit, vnde corpus illius ad tantam maciem redactum eſt vt cum manus in altum porrigeret, per medias palmarum iuncturas, claritas aeris perſpici poſſet. Tam apertæ præterea & ingenuæ fuit naturę, vt quiuis ex eius ſermone animi ſui ſenſum facile colligere potuiſſet.

Histor. Petriburg. Latine

Sed conſueuerunt ſemper Pontificii de ſuis ſanctis ſtupenda quædam & monſtri ſimilia commemorare, veluti quòd Peoronius ambulabat edens, ne carni ſuæ placeret. Pambus noluit plus vno verſu. i. dixi cuſtodiam. *u.m.u.n.d.i.l.m.* diſcere, dum ipſum cō-pleret. Qui interroganti ſe de eodem verſu reſpondit, vix XLIX. annis ipſum implere potui. Qui rogante Epiſcopo Athanaſio, vt ab eremo ſecum veniret ad Alexandriam, fleuit de ornatu mulieris. Ammonius dum cum Athanaſio veniſſet Romam, nullam ibi vidit niſi Baſilicam Apoſtolorum Petri & Pauli: qui ad Epiſcopatum tractus, ne Epiſcopus eſſet ſuā abſcidit aurē. Iohannes pater triū milliū Monachorū. Serapion pater decē millium Monachorum. Diſcorus pater C. Monachorum, qui ante communionem cō-ſcientias ſingulorum fratrum pandebat. Theonas XXX. annis tacuit. Helenus ignem in ſinu portabat. Helias CX. Monachorum pater in eremo ſolus annis LXX. Apelles faber ferrum ex fornace crudum trahens manu, nocte faciem dęmonis fingentis ſe in formā mulieris pulchræ percuſſit. Iſidorus ſuum clauſit Monaſterium, intus habens neceſſaria. Apollo annis XL. vixit in exteriori ſolitudine. Dorotheus cuius cibus erat panis ſex vnciarum, & faſciculus vnus oleris & aqua. Piamon Præſbyter cui offerenti corpus Chriſti in ſacramento angelus circa altare apparuit, nomina abſentium fratrumque præſentium ſcribens. Marcus cui hora communionis angelus corpus Chriſti præbuit. Moſes vaſa fratrum nocte aqua impleuit, per X. ſtadia, XX. vel XXX. eam afferens: quique quatuor latrones ſuum hoſpitium infeſtantes legauit, craſtino eos in commune fratrum humeris portans. Iulianus ſeptuaginta annis in cella recluſus nec viſus, nec locutus tam diu eſt. Hæc & his ſimilia infinita non deliria, ſed portenta, quis Chriſtianus æque iudicio tolerare poteſt. Sed ad Elphegum reuertamur, qui Wintonienſis Epiſcopus Alfrico mortuo, Romæ tandem Cant. Eccleſiæ pallium accepit. Vir omnibus rebus ornatus, & propagandæ pietatis ſtudio, etiam barbaros, qui inter hoſtes erant, ad veræ religionis cultum, prædicatione & exemplo adduxit. At ſæuientibus ob non ſolutum tributum Dacis, Eccleſia Chriſti ſpoliatur, ipſa

Cantua-

Cantuaria capitur, vtraque demum comburuntur. Grex Monachorum, turba virorum & mulierum decimantur, vt decimo quoque per ſortes liberato atque ſaluo, cæteri omnes trucidentur. Ita pro octingentis quatuor vita condonatis ſeptem millia, ducenti triginta quatuor ſunt interfecti. Ipſe porro Elphegus VII. menſibus, carceribus detentus, poſtea Grenouicũ adductus, ab infidelibus ſecuri percuſſus obiit, Swano Dano in Anglia regnante. Sed Daeos hoc furore ſæuientes ira Dei conſumpſit.

Lelandus. Sim. Dunelm.

Sepultus erat Elphegus in Eccleſia Paulina Londini, indeque mandato Canuti regis, ad Eccleſiam Chriſti Cantuariæ tranſuectus in ſepulchro conditur. Tanta tamen in delinquentes ſeueritate fuit, vt quendam furem pro multiplici reatu flagellis cæſum, mitti iuſſit in cippum acrioribus ſuppliciis cruciandum, qui diu in pœnis iacuit. Ethelwaldum proximè ante ſe Winton. Epiſcopum ſummo ſemper honore coluit & æſtimauit.

W Malmſ.

Ioh. Capgra.

XXVIII. LIVINGVS.

Liuingus cognomento Electanus, ab Epiſcopatu Wellenſi, quem ante geſſerat, poſt Elphegi mortem ad Cantuarienſem Archiepiſcopatum poſtulatus venit. Huius tempora, quoniam ob Dacorum crebras incurſiones turbulentiſſima, plenaque vaſtitatis fuerunt, ſine alicuius rei tanquam ab Archiepiſcopo geſtę comemoratione ſcriptores omnes pertranſeunt, Sed certum eſt Monachorum ocium totam Anglorum gentem in tantam ignauiam atque ſocordiam exemplo ſuo deduxiſſe, vt ad repellendos vndique influentes hoſtes, nec erigere animos, nec vires atq; copias colligere valeret. Ita nobilis & perbeata patria, indigenis inſpectantibus, nec reſiſtere audentibus, vicinis barbaris expoſita prædæ eſt. Huius rei vitium Monachi parum æqui iudices vt à ſe transferrent, Ethelredo Regi totum tribuunt, quem etiam inſolenter & immodeſte, pręterq; ſuum officium, regiamq; maieſtatem, quia illos nimium exultãtes coercuit, onerant maledictis. Miſerum inertem, vecordem atque ſupinum vocant. Sed quid ageret? cum omnes pene regni facultates à re militari traductæ eſſent ad ocia Monachorum. Quos etiam certiſſimum eſt allexiſſe, ſuarumque diuitiarum cupiditate incendiſſe Danos, quos tam grandi data pecunia arcere, & abigere ſuis finibus putabant. Namque Dani quo maiori largitione affecti fuerunt, eo ſæpius facturi prædam acceſſere. Quæ quidem inſania, hoſtes atque prædones muneribus non armis profligare, ab ipſis Monachis primo profluxit. Siricius enim primus decreuit, vt grandi ſoluta pecunia Danai diſcederent, qua accepta diſceſſerunt. Sed paulo poſt lucri ſuauitate deliniti cum maxima copia & multitudine rediere, & in ipſa Monaſteria, quæ opulentiſſima ex acceptis prius donis expetti ſunt, maiori impetu quam in alia quæcunque regni loca irruerunt. Rex ipſe ſæpe eos inſecutus eſt, & vt patriam liberaret, interfici iuſſit. Quo quidem facto etſi reiecta aliquandiu eorum iuga ab Anglis fuerunt, parata tamen claſſe copioſa, crudeliores reuerſi ſunt. Quos hoc aduentu, dum Elphegus auertere pecunia vellet eos quidem locupletauit, ſed ſibi atque patriæ incautè & imprudenter (vt diximus) proſpexit. Edgari inſignis claſſis, & bellicæ copiæ, quæ ſolæ reſiſtere debuerũt, cœnubiis ditandis à Dunſtano ante diſſipatæ & diſtributæ fuerunt. Nec dubium eſt quin bellica regni vis eneruata, & ocioſorum hominum affluentia hoſtibus ſatis nota, huius inuaſionis atque belli cauſa fuit. Sed hic Liuingus (de quo agimus) cum patriam ita captam & direptam ab hoſtibus animaduerteret, poſtquam ipſe à carceribus, quibus eum Dani ſeptem menſibus incluſiſſent, euaſiſſet, profugit in exilium. Ibi de afflicta patria lugens, cum Swani morte pacatæ res eſſent, & Rex AEthelredus rediiſſet, ipſe quoque reuerſus eſt. Cui reuerſo contigit, vt Ethelredo mortuo primo Edmundum AEthelredi filium, qui ob fortitudinem cognomento ferreum latus dictus eſt, regiis ſacris Londini initiaret. Cumque poſt indictum ſingulare illud certamen inter eum & Canutum Swani Daci filium, regnum ea conditione, vt vtrique ab armis diſcederent, inter eos diuideretur, ac Edmundo ex Corrici cuiuſdam inſidiis ferreo veru poſtea interempto, totum regnum in Canuti poteſtatem iam veniſſet, ei etiam Londini regium Diadema impoſuit. Ita duobus ab eo Regibus ſacratis optabilem pacem poſt tantas turbas in fine vitæ vidit. Et poſtquam ſeptem ſediſſet annis, Eccleſiamque Cantuarienſem plurimis ornaſſet donis, cum gaudio moritur, & in Eccleſia Chriſti Cantuariæ ſepultus in puluere iacet. Anno Domini 1020.

Chron. Steph. Byrchinton. Cant. Monach. de Archiepiſ.

W Malmſ. De Pont.

Chron. Eccl. Metr. Cant.

Geruaſius de geſtis regum.

Supra in vita Elphegi.

W. Malmſ. De Pont.

Geruaſius de geſtis reg.

Ste. Byrchinton.

AGELNOTHVS.

Chron Steph. Bruchenton. De Cant. Archiep. Chron Ec. Cant. Matth. Weſt. W. Malmſ.

AGelnothus qui idem Egelnotus, Athelnothus, atque Æthelnothus a ſcriptoribus variè dictus eſt, propter eximiam & inſitam virtutem onomaſiaſticè bonus appellabatur. Hic nobilis viri Comitis Agelmari filius fuit. Hoc tempore in Eccleſia Chriſti Cantuarienſi permiſti cum Monachis, Canonici Cathedrales habitum quidem Monachalem gerebant, ſed regula atque profeſſione diſcrepabant. Itaque cùm in illa ſæua Cantuarienſium per Dacos decimatione (de qua in Elphegi vita ſupra diximus) Monachi, exceptis quatuor, omnes trucidati fuiſſent, canonici iam numero potiores præfectum ſeu præpoſitum ſuum ex aliarum Eccleſiarum cathedralium more, Decanum appellabant. Hinc Agelnotus, extinctis conſumptiſque penè Monachis, ad id muneris aſſumptus, Eccleſiæ Chriſti Cantuarienſis Decanus dictus eſt, deinde ad Archiepiſcopatum electus, Romam profectus eſt Anno Dom. 1020. Ibi à Papa Benedicto & palliũ, & primatus honorem accepit, ab eoque bracchium D. Auguſtini Hipponenſis Epiſcopi, a Papa 100. talentis argenti comparatum in Angliam reportauit, ac Coucntrenſi Eccleſiæ dono dedit. Hanc autem Papalem in concedendis palliis auri argentiq; voraginem, tanquã Charybdin reprehendit, emendauitq; poſteà Canutus rex, qui ex illorum temporum cæco more, cùm Edmundo mortuo totum Imperium ſolus in Anglia geſſit, ad ſcelera ſua expianda paſchali quodam tempore profectus Romam, dona quidem in Papam contulit ingentia, atque regia, vt illum inexplebilem ſatiaret gurgitem, ſed ab eodem obtinuit, vt Schola Anglorum inſtituta Romæ, a cenſu pendendo liberaretur: deinde vt Angli atque Daci ſui ſubditi, dũ Romam ſiue peregrinationis, ſiue cuiuſcunque negociationis cauſa proficiſcerentur, a Theloneo, quod viaticum eſt vectigal, eſſent immunes. Ad extremum expoſita de immodico papali in palliis tribuendis lucro, etiam impetrauit, vt id deinceps concederetur gratis. De qua impetratione atque conceſſione lætus, ſcripſit ad Agelnotum Cantuarienſem, & Alfricum Eboracenſem Archiepiſcopos, aliosquè regni præſules atque proceres. Cuius verba, quę ad hanc rem neceſſaria ſunt, inſeruimus.

Pallia conceſſio gratuita eſſe debet.

« Canutus Rex totius Angliæ, & Danemarchiæ, & Norregiæ & partis Swanorum, « Agelnotho Metropolitano, & Alfrico Eboracenſi Archiepiſcopo, omnibuſque Epi- « ſcopis & Primatibus, & toti genti Anglorum tam nobilibus quàm plebeiis ſalutem, &c. & « infra. Conqueſtus ſum iterum coram Domino Papa, & mihi valde diſplicere dixi, « quod mei Archiepiſcopi interim angariabantur immenſitate pecuniarum quæ ab eis « expetebantur, dum pro pallio accipiendo ſecundùm morem Apoſtolicam ſedem ex- « peterent, decretumq; eſt ne id deinceps fiat. Cuncta enim quæ a Domino Papa, & Im- « peratore, & à Rege Radulpho ceteriſq; Principibus, per quorum terras nobis tranſitus « eſt ad Romam, pro meæ gentis vtilitate poſtulabam, libenter annuerunt. Et conceſſa etiam ſacramento confirmarunt, ſub teſtimonio quatuor Archiepiſcoporum, & xx. Epiſcoporum, & innumeræ multitudinis ducum & nobilium, quæ aderat. &c.

Ita pallium ex hac conceſſione atq; iuramento papali non emptum, ſed gratuitũ deinceps ſemper fuit, etſi infinitis aliis artibus atque dolis immenſos theſauros illa pontificia fraus expreſſit atque hauſit. Agelnotus autem iam cum pallio reuerſus Cantuariam Eccleſiam Chriſti nondum poſt Danicam vaſtationem integre reparatam, totam reſtaurauit, Canutoque Regi charus in intimis ſemper adfuit conſiliis. Qui cum Edmundo Regi interfecto condere magnificum atque regium voluit Monaſterium, adhibuit ſibi tum Agelnotum, cuius ſolertia præſbyteros eo loco admouit, Monachoſque ſtatuit. Etſi in præſbyteris extrudendis tam Rex quam Archiepiſcopus humanitate ſumma vſi ſunt, namque eos aut ad Monaſticam profeſſionem habitumque perduxerunt, aut ſi profiteri habitumquè illum genere noluerunt, collatis ſibi aliis rebus, ex quibus ſolito abundantius victum haberent ac veſtitum, in alia loca migrare fecerunt. Hæc regalis ſane & Archiepiſcopalis, etſi in re ſuperſtitioſa, ſcripta nobiſque ab ipſis Monachis prodita benignitas, exemplo debuit eſſe poſteris pontificiis, qui tanta impietate & ſæuitia coniugatos clericos & fœdere coniugii, & ab omnium poſſeſſionum iure nũlla facta compenſatione ſeparabant. Monachatus autem in ſingula celebriora regni loca ſe irrepſit, tamen plerumque cum ſacerdotalis ordinis viris permiſtus fuit. Id quod cum ex permultis conſtat hiſtoriis, tum ex ipſorum Monachorum ſcriptis maxime. Vt enim ea non repetamus quæ ante commemorata ſunt,

Ex Cantuarienſis Eccleſiæ hiſtoriola.

Aluricius qui ſuſceptos Siricii conatus in Clericis è Monachorũ grege penitus extirpandis perfecit, cum pro Archiepiſcopatus capiẽda poſſeſſione veniſſet Cantuariam, à Clericorum ordine, à quo minime vellet receptus eſt, de quibus ab Eccleſia ſua amouendis, quod tum in animo conſilium habuit, poſtea cum Rege communicauit. In quo narrauit, ſuam Eccleſiam Cantuarienſem ex primi eius per Gregorium & Auguſtinum inſtitutione non ab alio ordine præterquã a Monachorum poſſideri oportere, Clericos autem quorum iam multitudo non modo ſuam ſed pleraſque alias Monachales Eccleſias in Regno impleuiſſet, neceſſitate nõ lege inductos. Nã tẽpore Celnothi Archiepiſcopi Monachorum turbam peſte adeo conſumptã, & ad tantam paucitatem redactam, vt in Eccleſia Chriſti Cantuarienſi ne quinque Monachi ſupereſſent. Hac neceſſitate coactum Celnothum capellanos ſuos, & parochiales presbyteros, vt numerus orantium aſſiduus compleretur, ad Monaſterium ducere, & cum Monachis coniungere. Iam autem adaucto iterum Monachorum numero non eſſe fas, quod tunc neceſſitatis, quæ nunc ceſſat, tantum fuit, in iuris aut conſuetudinis poteſtatem transferre. Rex aſſenſus Aluricio ſuaſit, vt pro pallio profectus quam celerrime Romam, cum Papa de hac re ageret. Clerici accepto hoc Regis cum Aluricio communicato conſilio, auro & argento, cuius interuentu de Papæ iudicio ac ſententia certi ſtatuebant, onuſti, Romam properant. Sed Archiepiſcopi Aluricii nuncii, celerius antegreſſi, Papam prius in ſuam ſententiam traxerunt. Ita clericorum inanis labor pecuniam ſaltem tantam ſibi ſaluam fecit. Aluricio poſtea accedenti Papa cum magno honore ad Petri altare pallium ipſe impoſuit, cui etiam decedenti, quod Aluricius optauit, Papa imperauit, vt in Eccleſia ſua non alium virorum ordinem toleraret, quam Monachorum a Gregorio præceptum (vt ipſi tradunt) Auguſtino. Id quod reuerſus ſine mora perfecit. De qua tam atroci clericis facta iniuria, in Elphegi proximò ſequuti Archiepiſcopi vita ſupplicium diuinitus ſumptum eſt. Vt enim ante præſidente Celnotho Monachi fame perempti ad quinquenarium, ſic iterum ſub Elphego Dacorum iuſta crudelitate deleti, & ad pauciorem nempe quaternarium numerum diminuti fuerunt. Quæ renouata (vltione diuinà) paucitas Clericos iterum introduxit. Et quamuis Wil. Malmſ. exiſtimet, hoc veriſimile non videri, perturbatos ab Aluricio Clericos, & Monachos introductos fuiſſe, tamen vtcunq; res geſta ſit, W. Thorne ipſe Monachus hanc Monachorum atq; Clericorum in poſſidendis Eccleſiis viciſſitudinem neque belli, neque peſtis, neq; paucitatis ratione (quod alii ſibi adulãtes fingunt Monachi) ſed ipſorum Monachorum inſolentia contigiſſe ſcribit. Sed Agelnoti Archiepiſcopatus in hoc fœlix fuit, quod Regem Canutum bonis artibus inſtruxit. aut (vt authoris verbis vtar) permulſit. Quo quidem verbo non aliud iudicari voluit, quam Reges præliis atque cæde crebra incenſos, pacari non poſſe commodius quam humanitatis artibus. Vt Horatius ait:

Nemo adeo ferus eſt qui non miteſcere poſſit
Si modo culturæ patientem commodet aurem.

Deinde quod duos eiuſdem Canuti liberos. 1. Haroldum, deinde Hardecanutum conſecrauit Canuti memor, qui huius boni Archiepiſcopi dictis ſemper acquieuit. Elphegi corpus decennio Londini ſepultum Cantuariam deductum in Chriſti Eccleſia inhumatur. Ipſe Agelnothus cum XVIII. annis ſediſſet, quarto Kalend. Nouembris diem clauſit extremum, & in Eccleſia Chriſti Cant. ſepultus iacet. Quo etiam anno crebræ fuerunt in Anglia mortes Epiſcoporum.

Ex Cantuarienſis Eccleſiæ Hiſtoria. — *Ipſius authoris verba.* — *W. Malmſb. Li. 1. De Pōt.* — *Cap. 10. W. Thorne.* — *W.* — *Wil. De Reg.* — *Horatius Li. 1 Epiſtolarum Epiſtola. 2.* — *Chron. Eccl. Metrop. Cant. Idem Steph. Byrchinton. Matth. Par.*

XXX. EDSINVS.

EDſinus, ſæpe Eleſinus, Ealſius atque Eadſinus dictus ſacerdos ſecularis, & Haroldi Regis primo fuit Capellanus, à quo ad Wintonienſem Epiſcopatum promotus eſt. Deinde tam Haroldo Rege, quam Agelnoto Archiepiſcopo mortuo, ad Cantuarienſem Archiepiſcoparum poſtulatus & expetitus, ab Alexandro Papa pallium accepit regnante Hardecanuto Haroldi fratre. Hunc Archiepiſcopalem honorem Edſinus adminiſtrare per infirmam atque aduerſam valetudinẽ non potuit. Itaque Archiepiſcopalia omnia iura & emolumenta, cũ ipſe tanto oneri impar eſſet, Siwardo cuidam demiſit & delegauit. Ex eo Siwardus, Vicarius, Conepiſcopus, & Archiepiſcopi vices moderans dictus eſt. Scribunt quidem Hardecanuto mortuo, Edwardum minorem Æthelredi Regis filium qui in Normannia

Ste. Byrchinton. — *ad Brandeſto W. Malmſb. De pontif.* — *W. Malmſb. De Pontif.*

pauperrime exulauerat, atque Emmam matrem aduerſam ſibi ſenſerat, Godwino Comite cum Danis renitentibus, in quorum tum poteſtatem regni copiæ perueniſſent, ad obtinendum in hoc regnum huius Archiepiſcopi opera conſilioque aditum. Quod ob magnam Regis in eum gratiam a vero alienum exiſtimare non debet. Edwardus enim iam regno potitus ab eodem Edſino die Paſchali, Elfrico Eboracenſi Archiepiſcopo, omnibuſque regni Epiſcopis & magnatibus aſtantibus, Wintoniæ conſecratus, & coronatus eſt, eumque vt Patrem coluit ac obſeruauit. Sed Edſinus diuturna inualitudine intabeſcens, cum ab ea recreari nullo remedio ſe poſſe intellexerat, omni adminiſtratione ſponte (vt diximus) abdicatus, ſe morti paraturus, egit cum Edwardo Rege, & Godwino Comite, ſecreto atque longo ſermone, vt Siwardus Abindonienſis Abbas, vicarius & coadiutor ſuus, ſe mortuo in Archiepiſcopali ſede ſuccederet, verum quia Siwardi magna fraus & ingratitudo in ipſum Edſinum, qui eum honoribus tam amplis auxerat, & opibus locupletauerat, Regi comperta poſtea fuit, deſignatus iam Edſini ſucceſſor amotus eſt: Conceſſus tamen ei ob Edſini honorificam memoriam Roffenſis Epiſcopatus fuit, quo facti pudorem tegeret, & amiſſæ dignitatis mæſtitiam auferret. Fraus hæc fuit, quod omnia Archiepiſcopatus bona, quæ in ſuam cuſtodiam ab Edſino data eſſent, tam cupidè miſereque ſibi reſeruauit, vt ne alimenta quidem neceſſaria infirmo Edſino, qui in eius poteſtatem ſe poſuerat, adminiſtraret. Quæ ægritudo citius Edſinum quam vis morbi conſumpſit. Itaque Edſinus poſtquam XI. annis infirmiſſima valetudine Archiepiſcopus fuiſſet, quinto Kal. Nouemb. obiit, & in Eccleſia Chriſti Cantuarienſi ſepultus eſt. Nomen ſuum hoc modo ſcripturis ſupponere conſueuit. Ego Edſinus Archiepiſcopus Chriſti Eccleſiæ ſubſcripſi. Huius tempore ſedes Epiſcopalis Cridienſis ad Exoniam deducta fuit, quæ iam vna diocæſi Deuoniam, atque Cornubiam complexa eſt. Siwardus autem ægritudine ex proprii facinoris indignitate, ac turpitudine confectus, defertur Abindoniã, ibique duobus menſibus in morbo decumbens, moritur ac ſepultus eſt. Edſinus ex voluntate Edwardi Regis inter ſanctos relatus eſt. In his Archiepiſcopis quorum turbulenta tempora nihil memorabile pepererunt, etſi ſimus breuiores, ea tamen recenſuimus quæ commemorantur à ſcriptoribus. In his quæ ſequuntur Archiepiſcopis ob regni atque imperii ad Normannos mutationem, prolixiora ſcribendi argumenta dabuntur.

W Malmſ. De Pont. — *Steph. Byrchinton.* — *Chron. Eccle. Metrop. Cant.* — *W Malmſ. De Pontif.* — *Florl.* — *Siwardū hunc conſecratum fuiſſe archiep. tradit.* — *Ste. Byrchinton.*

XXXI. ROBERTVS.

W Malmſ.

Robertus gente Normannus, ex cœnobio Gemiticenſi venit in Angliam, accerſitus ab Edwardo Rege, cui (ob ſua in eum antea in Normannia exulantem merita, amicitiamque quæ Regi cum Wilhelmo Normanniæ Duce tunc interceſſerat) charus fuit. Primum Londinenſis Epiſcopus, deinde Cantuarienſis Archiepiſcopus, eiuſdem Regis gratia inſtitutus eſt. Huius acta etſi pauca, tamen inſignia & mirabilia poſteritati traduntur. Hic enim author atque conſiliarius fuit tam pio ſanctoque Regi, (vt a quibuſdam aſſeritur,) quod liberis caruiſſet, vt Golielmum Normanniæ Ducem hæredem, Regnique ſucceſſorem inſtitueret. Ideoq; vna cum Heraldo tunc Comite in Normanniam miſſus eſt, vt Regis beneuolentiam, regnique potiundi ſpem Duci declararet. Et Heraldus de regno poſt Regis obitum Duci tradendo, fidem ſuam iuramento tunc Rhotomagi obligauit, quam poſtea fregit, regnumque cõtra iuramenti ſui religionem doloſè occupauit. Cuius rei pœnas, in prælio poſtea victus à Duce, amiſſo regno, morteq; perſoluit. Sed Archiepiſcopus, cum & Regis Edwardi & Ducis ſucceſſuri, obtenta per hanc legationem gratia, potentiam ſuam à quocunque periculo munitam, tutamque exiſtimaret, nec cuiuſquam authoritatem ſuæ parem ferre poterat, Emmæ reginæ, Edwardi regis matris, cuius & regi populoque gratiam, virtutiſque famam, & amicitiis diuitiiſque firmatam potentiam in Anglia tunc maximam eſſe perſpexerat, exitium, inaudito & inuſitato fraudis genere, cuius euentus ſibi exitioſus fuit, fabricauit. Primùm Regem ipſum facilimis moribus præditum & accuſationibus, quærelíſque aures patefacientem, in eam incendit, quod nec ſe exulantem excepiſſet, fraternæque cædis cum Godwino Comite rea fuiſſet. Tùm quod cõſuetudine Aldwini Wintonienſis Epiſcopi in Wintonia vbi morabatur, vteretur familiarius, quam neceſſe eſſet probæ, quippe ſolo contentæ Hardecanuto filio qui ante regnabat, & ſoli intentæ pontifici, quem colebat. Horum criminum rea poſtulata bonis prædiisq; ſpoliata. & in cænobium Warwellæ detruſa, (deductis facultatibus & regalibus ſumptibus) parciſſimè ex fiſco in arctiſſima cuſtodia alebatur.

Ex Bruto. — *Robert. Winton. Monachus in Epit. rerum Britan.* — *Antiquiores hiſtorici nihil tale habent etſi ſit apud recentiores quoſdam Monachos inuentum.*

Godwinus

Godwinus in exilium cum filiis ſuis actus, eiuſdem Archiepiſcopi procuratione, opera & conſilio quod Reginæ fauebat. Aidwinus Epiſcopus Emmæ dictus Amaſius, Wintonienſis ciuitatis mœniis ſe continere, nec inde ſub pœna capitis efferre pedem iuſſus. Regina in his conſtituta anguſtiis, literis ad Epiſcopos, quos ſibi fidos intellexerat (quæ Regi traderentur) miſſis, & excuſauit ſe, & eos ſolicitauit, vt pro ſe intercederent, Regemq́; rogarent, vt de ſe legitimam ſine mora inquiſitionem haberet, Vel vt lege ageret, & de ſe quamprimùm cognoſceret atq; ſtatueret. Literarum ſumma erat hæc: torqueri ſe magis aliena quàm ſua infamia, probare ſe iudicio paratam, & ſe & Wintonienſem Epiſcopum iniuſtè diffamari, filiiq; ſui cædis inſontem, nec vnquàm contra Regem aliquid eſſe molitam, placereque ſibi ad criminum vitationem, etiam candentis & igniti ferri periculũ; hoc tantum petere, vt abiecta cunctatione in Eccleſia S. Swithuni, hæc ſua probatio purgatioq́; fieret. S. curam enim eſſe ſe cogitationis & cõſcientiæ proprio teſtimonio.

Summa literarũ Emmæ Reginæ matris ad Edwardũ Regem filiũ.

Quòd ſi in hoc inquiſitionis negocio Rex tarderet, & procraſtinatione vteretur, ſeſe morituram. In tanta enim paupertate, quæ ſe ridiculam effeciſſet, & vulgi opprobrio moleſtam, inuiſam vitam producere non poſſe, Regemq́; filium ſuum maiori infamia, vulgiq́; odio flagraturum, ſi ſe Reginam ac matrem, nec teſtibus, aut legitimis probationibus, nec ſua cõfeſſione iudicatam, eriminiſque expertem, tam famoſa & arcta cuſtodia puniret. Omnibus enim perinde eſſe odioſum, ſi aut mater filium, aut filius matrem tam atroci odio proſequeretur. Eoque magis, quòd in excelſo loco dignitatis ambo poſiti; vt virtutes, ſic & vitia vtriuſque in omnium oculos conſpicua & nota magis incurrunt. Ac Epiſcopi acceptis Reginæ literis Edwardum Regem conſulunt, querelam & preces Reginæ exponunt. Rex facilitate & innocentia ſua, (qui nihil vnquam ſua ſponte, niſi prouocatus ab aliis commiſiſſet perperam,) eorum precibus facilimè ſuperatus eſſet, niſi reſtitiſſet Archiepiſcopus, qui ea tunc apud Regem exiſtimatione fuit, vt ſi cornicem dixiſſet eſſe candidam, aſſenſum ei fuiſſet. Qui cum Epiſcopos pro Regina acriter inſtare ſenſerat, fraudem ſecum meditatus, quæ & illos ludere, & Regis animum ad matris gratiam propenſum & inclinantem, auertere poſſit, ſic exorſus eſt. Conueniſtis (inquit) fratres Dominum noſtrum Regem de matre ſua, fera; non fœmina: qua interceſſione retorquetis crimen matris in filium. Illa enim (omnium petulantiſſima) in Regem & minas & conuitia euomuit, & vnà cum Epiſcopo Winton. adultero ſuo & ſtuprorum ac libidinũ (frequentatore) ſocietate coniunctiſſimo ſuo, (etſi callidè ſimulat ſanctitatem,) Regem ipſum ſacrilegii reũ audet arguere, quod illi indigno Epiſcopo, (quem illa Chriſtum Domini nominabat,) authoritate Regia iuſtè bona abſtulerit. Sed rem ipſam tangamus. Illa adultera Epiſcopum adulterum purgare vellet crimine. Quis autem purgabit eam; quæ præterquam quòd eſt adultera, & filii ſui Eluredi interfectionem conſenſu ratam habuit, & Edwardo venenum procurauit. Et quanquàm Regia dignitate ſit cæteris fœminis eminentior, tamen tot tantorumq́ue criminum ſuſpecta, genere examinationis ſtrictiſſimo ſiue diſquiſitionis grauiſſimo & eiuſmodi perſonis inuſitato, & ſeculis omnibus inaudito, quò & ſe, & amaſium pariter ſuum culpa vacare probet. Quod ſi perferre illæſa poterit, ego, (quia me huic accuſationi inſcripſi,) honoribus meis (veſtro iudicio condemnatus) priuabor; purgatique reſtituentur; ſin purgationis iudicio rea deprehenſa fuerit, Monaſtica vita perpetua includatur. Cuius rei inuidiam atque culpam ne penes Regem eſſe putetur, in me recipiam. Ac ne vos de genere probationis ſiue purgationis diutius ſuſpenſos teneam, ſic ſtatuo. Hæc infamis fœmina, nouem ignitos & candentes vomeres nudis pedibus ſupergrediatur & tranſeat, quorum quatuor pro ſuo, quinq́; pro Epiſcopi Wintonienſis, (quem innocentem aſſerit,) iudicio fiant: Si titubauerit, ſi ſingulos vomeres pleno pede non preſſerit, ſi qualitercunq́; læſa fuerit, feratur in eam tanquã fornicariam ſententia. Quæ etſi aliis durior cenſura videatur, mihi tamen mitius & indulgentius ſecum actum videtur, quòd quæ capite plecti debuit, pedibus tantùm probatur. Itaque ſeueriſſimum hoc Archiepiſcopi decretum, à Rege & Epiſcopis (etſi inuitis,) probatur. Adeo tunc Archiepiſcopalis authoritas etiam in potentiſſimos valuit, vt ipſa Regina, nec ſuis, nec Regis filii ſui, nec procerum aut Epiſcoporum viribus, nec alia ratione quàm innocentia ſua prohibere à ſe tam inſignem contumeliam & iniuriam potuit. Dies ad hoc & locus Wintoniæ ſtatuitur. Quò & Rex & Magnates & Epiſcopi ad vnum omnes conuenere præter Archiepiſcopum. Qui Doueri ægritudinem ſimulabat; vt ſi præter opinionem ſuam negocii euentus ſequeretur, citò & ſine impedimento poſſit aufugere. Regina huius decreti certior facta, illius atrocitate non minus turbata fuit, quã ſi optatiſſimum nuncium accepiſſet, Regiſq́; iuſſu è Monaſterio Wintoniam reducta eſt. Iamque expiationis dies aderat.

Robert. Archiepiſcopi contra Emmam inuectio.

Nocte præcedente Regina ad S. Swithuni tumulum vigilans orauit, illum inuocauit, vota ſuæ, ab illo ſi periculo defungeretur redemptionis permulta fecit: tandem poſt multas vigilias, (obrepente breui ſomno,) vidiſſe in ſomnis dicitur Sanctum Swithunum aſſiſtentem, dicentemque. Conſtans eſto filia, Ego ſum Swithunus quem inuocas, ego tecum ſum, ne paueas. Confundentur qui te perſequuntur, quia cum tranſieris per ignem, flamma non nocebit te. Tu autem remittes hanc noxam filio tuo. In hoc autem Monaſterio, vt diximus, omni contentione & interceſſione, Regina petiit tam periculoſam purgationem ſubire, quia in ſummo fuit omnibus in Wentana ciuitate precio, quòd multis & ſuis, & maritorum ſuorum, Edwardi, Canutiq́;, & Hardecanuti filii ſui, Regum prædiis diuitiiſque illud antè locupletauerat: tũ vniuerſo Angliæ Clero chara fuit, quòd eos ſemper in tanta authoritate atque gratia apud Reges tenuiſſet, vt mirum eſſe non poſſit, eorum omnium votis, ſuffragiis, viribuſque eam in tanto diſcrimine fuiſſe ſeruatam. Poſtridie Rex (aſſiſtentibus ſibi Epiſcopis & proceribus) pro tribunali ſedet, quò cum frequens populi Clerique corona ſiue multitudo conueniſſet, educta in publicum Regina interrogatur: an id genus examinationis vellet ſubire. At illa modico vſa ſilentio, his verbis Regem affata eſt. Domine ac fili chariſſime: Ego Emma mater tua, quæ te vtero ſuſtuli, de proditione in te & Eluredum filios meos, nec non de turpitudine, violataque pudicitia cum huius ſedis Epiſcopo impetita, Deum inuoco, & in corpus meũ teſtor, me nihil eorum, quę mihi ſunt impoſita, nec re, nec propoſito, aut cogitatione cõmiſiſſe: illaque (etſi maximè rigida) ignis probatione ſum contenta, nec dubito, quin Dominus Deus, eadem potentia qua Suſannam ab iniquiſſimis vaferrimiſque iudicibus liberauit, igniſque vim à tribus pueris in ardentem fornacem coniectis prohibuit, me etiam in hoc diſcrimine, tum à tam iniuſti iudicii fraude & ſeueritate, tum ab ignis ſenſu tuebitur. His dictis, in templi pauimentis (ex ritu & more benedicti) nouem vomeres, incendio penè flagrantes collocantur: Reginaque inſons, calceis caligisq́; exuta, impoſitò peplo, ac reiecta chlamide ſuccincta; inter duos tandem Epiſcopos media ad tormentum ducta eſt. *Cæteri è templo in exteriora atria diſcedunt.* Totius autem populi Clerique quaſi vna voce vlulantis, S. Swithunum inuocantis & exclamantis, S. Swithune libera eam: maximus fletus penè ad cœlos ſublatus eſt, tantuſque clamoris ſonitus vocibus, viribuſq́; omnium factus eſt, vt ſanctus Swithunus vel ilicò ſine mora, vel nunquàm occurreret, vt tonitrua reboantia ſuperaret. Credebant enim illa ſua vociferatione (vt author refert) Deum ipſum vim pati, coactumque ſeruum ſuum Swithunum quaſi violenter extractũ è cœlo, ad liberandam Reginam dimiſſurum. Epiſcopi ductores, etſi à lachrymis cohibere ſe non poterant, Reginam tamen conſolabantur. Et qui illam hortabantur, vt fortiter hoc perferret, nec timeret, magis ipſi quàm illa timebant. Illa cuius tota cogitatio ſinè formidine in precibus defixa fuit, ad locum accedens, (Epiſcopis pedes illius vtrinque dirigentibus,) nouem vomeres nouem paſſibus, ſingulos totius corporis pleno pondere premens, citò ſupergreſſa, nec ferrum vidit, nec ſenſit incendium. Et vlterius ab Epiſcopis ducta. Num me (inquit) extra eccleſiam in qua probanda ſum, eſtis ducturi? cur ad vomeres non ponor? At illi à lachrymis gaudio ſubito reuocati, ſingultientes reſponderunt. Domina Regina reſpice, hoc atrox & arduum negocium mirando diuino auxilio illæſa facilè tranſegiſti. Quæ ſublato peplo reſpexit, viditque ferrum, diuinumque agnouit miraculum. *Redeamus igitur inquit* ad Regem filium meum, vt perſpectis meis pedibus; ſciat me non aliud mali, quàm iniuriam & intolerabilem infamiam eſſe perpeſſam. Itaque ad Regem reuerſi rem omnem narrant: cui vberrimè cadebant lachrymæ, & ad innocentis matris pedes humi iacens. Peccaui, inquit, mater in Deum & in te, quòd qui omnem à te propellere iniuriam, infamiamque delere & abſtergere debuiſſem, tam ancipiti periculo à viro inimiciſſimo te exponi permiſerim. Itaq́; indignus ſum filius tuus dici. Nec ipſum Deum, quem ſemper ſumma pietate colui, propitium ac ſecundum mihi futurum ſuſpicor, niſi hoc meum facinus pœna aliqua de me ſumpta expiatur, tuaq́; materna indulgentia remittatur. At illa pronum ad terram erigens filium. Meus erga te mi fili amor, quacunque, inquit, ſiue tua, ſiue alterius iniuria perimi nullo modo poteſt: mihi itaque plene hanc tua ſupplicatione ſatiſfactum eſt ſed de Aldwino Epiſcopo cogitare te oportet, cui perinde ac mihi iniuria fuit illata. Ab eo veniã ſi petieris, & ablata reſtitueris, dignum & te Rege, & me matre tua facies. Itaque accerſitus Epiſcopus a Rege mœrente & veniam petẽte, ordini ac loco (extra quem poſitus eſſet,) reſtitutus, inter Epiſcopos ſedebat. Poſteaque, vt admiſſum in matrem facinus expiaret, Rex ab Epiſcopis virgis cæſus, tribuſque maternis ictibus percuſſus, in matris gratiam populique venerationem rediit: omnia prædia cum fructibus medio ſiue interiecto tempore perce-

perceptis, Reginæ & Epiſcopo Wintonienſi reſtituuntur. Qui diuinæ liberationis non immemores, vterique tam Regina quàm Epiſcopus, nouem muneria ad perpetuam nouem vomerum reique geſtæ memoriam Monaſterio S. Swithuni ſinguli conceſſerunt. Quas donationes Rex & ratas confirmauit, & alia duo muneria, ſcilicet Meones & Portland Monaſterio prædicto largitus eſt. Poſt hæc Rex matris aſſiduis precibus Comitem Godwinũ cum filiis ſuis, (redditis eis priſtinis honoribus) ab exilio reuocauit, & in ſummo honore habuit. Quorum ac Regis totiuſque populi odio, tantique facti inuidia Archiepiſcopus laborans profugit, ac in exilium ſe dedit voluntarium, vbi mortuus tãdem in Gemiticenſi Monaſterio (vnde prodierat) ſepultus iacet.

Erat hæc Emma ob pulchritudinem venuſtatemque corporis ab Ethelredo Rege ad coniugalem conſuetudinem expetita, dictaque flos Normanniæ, Richardo Normanniæ Duce tertio, viro incredibili magnanimitate, pectoriſque fortitudine prædito, procreata. Qui quia nullum vnquàm periculum formidauerat, Richardus impauidus, ſeu ſine metu, cognominatus eſt. Huius conſuetudo fuit, vt vbicunq; propè Eccleſiã vel cœmiteriũ tranſiret, equo in Eccleſiã oratũ deſcẽderet: Et ſi Eccleſiã clausã nõ poſſet intrare, pro forib. tẽpli oraret. Itaq; in nocturno quodã itinere Eccleſiã procul cõſpicatus, ad eam diuertit, q̃ apertã ingreſſus, vidit in feretro humanũ cadauer iacens ſine cuſtodibus, ſepulturæ deſtinatum. Quo viſo non tardatus, ad cancellam oratum feſtinauit. Et chirothecis detractis ac iuxta ſe poſitis attollens manus, tacitè deuotéque orauit. Finita oratione audiuit à tergo ingentem ſonitum quaſi commoti & concuſſi feretri, hominẽque aperto ore contra ſe brachia extendentem. At ille nullo modo ſtupefactus, impoſito ſibi crucis ſigno imperauit cadaueri, vt Dei nomine acquieſceret. Quod cùm non faceret, indignatus dux, pertranſiit, & educto gladio corpus illud medio diſſecauit, vt hinc inde ex vtraq; feretri parte diuiſum caderet: egreſſuſq; templo ad ſuos venit. Hac de cauſa per Normanniam edixit, ne deinceps cadauera ſine cuſtodibus & vigilia relinquerẽtur, donec ſepultura conderentur: vnde poſteà inoleuit conſuetudo, vt mortui ſub vigilum cuſtodia ſeruarentur, donec humarentur in ſepultura, qui mos in Angliam è Normannia fortaſſe traductus eſt.

Petrus de Ichamp in An. 957.

Præclarum facinus fundamentum vigiliæ mortuorum.

Ac paulò poſt Godwinus Comes, cum in ſplendido & ſolenni conuiuio ad menſam propter Regem ſediſſet, & in eorum conſpectu pincerna cum potu properans, vno pede titubans atque penè lapſus, altero caſum vitans, ſe recepiſſet, Comes alludens euẽtui, quòd tam citò pes vnus alteri ſubueniſſet, Regi dixit: *Hoc modo frater fratri opem ferre oportet.* Cui Rex ilico reſpondit. Ita & frater mihi opitulari potuiſſet, ſi ſibi licuiſſet per te. Comes ex hoc reſponſo mæſtus, fruſto panis in manus ſumpto, dira ſibi imprecans dixit. Faxit Dominus Deus, vt hæc offa, quam in os mitto, ſit mihi exitialis, ſi fraternæ tuæ cædis author aut reus fuerim. Acceptamque offam deglutire non poterat, ſed quaſi ſtrangulatus ilico exſpirauit. Quo viſo Rex, nec mente nec corpore motus: Extrahite inquit miniſtrantibus, delapſum ſub menſa canem. Quod peregerunt, & Wintoniam ductum ſplendidè ſepelierunt. Sub hæc tempora Aldwinus Epiſcopus deceſſit, cui Stigandus, de quo proximè tractaturi ſumus, ſucceſſit. Et quia ille purgationis modus Reginæ impoſitus, tum tanti periculi vitatio, morſque Godwini execrationibus optata, incredibilẽ legentibus admirationem poteſt adferre, commodiſſimum erit hoc in loco, ad illorũ temporum notam ea referre, quæ in huiuſmodi purgationis & execrationis genere à veteribus obſeruata fuerunt.

Si quis itaque furti, adulterii, homicidii, proditionis, falſi periurii aut cuiuſquàm grauioris criminis ſuſpectus eſſet, ſi nec ſuo teſtimonio, nec teſtibus, nec claris perſpicuiſq; probationibus conuinci poterat, accuſatore vel iudice id poſtulante antiquitus conſtitutum fuit, vt aqua gelida vel feruenti, aut candenti & ignito ferro, manu vel aliqua parte corporis tactus de criminatione probaretur, vt ſi frigoris vel caloris vim admoto corpore ſenſiſſet, reus iudicaretur: ſin expers ſenſus fuiſſet, à ſuſpicione abſolueretur. In tam incredibilem ſuperſtitionem peneq; feritatem illis ſeculis cæcitate peruentum eſt, vt humanis ſenſibus vim adferrent, vel elementis detraherent.

Quoniam quæ quandoque miracula ad nominis ſui gloriam illuſtrandam, gentibuſque notam faciendam potentet & rarò effeciſſet Dominus, ea leuiſſimis de cauſis, ſinguliſque priuatis noxis, crebrò præſcriptis oratiunculis & exorciſmis ſuis inanibus, & decantatis ex ore potius, quàm corde emiſſis fieri repetebant. Neque animaduertebãt Dominũ, cum in carne fuiſſet, ea præter naturam ſigna poſcentibus, ſæpe denegaſſe.

Et Apoſtolos eadem niſi raro vt gentes ad fidem allicerent, edidiſſe. Hæc autem curioſa nimis criminum exploratio a veteribus Anglis & Saxonibus, priſco nomine Ordalium appellabatur. Cuius nominis hæc fuit origo & interpretatio. Or in veteri Saxonum lingua (vt quibuſdam placet) priuandi particula fuit, cum præponeretur dictionibus: ſicut α. Græcè. Vt enim μέρος, pars, ἄμοιρος ſine parte intelligitur Græcè: ſic del Saxonicè aliquid ſiue pars, Ordel / non pars, ſine parte, expers vel ne quicquam ſignificauit. Et adhuc eiuſdem nominis vis aliqua moderna lingua retinetur. Paucum enim paruã partem a ſmall deale / multum, magnam partem a great deale: nullam partem, no deale partiríque to deale dicimus. Ordealeum igitur, ſiue Ordealium appellabant veteres Saxones, id genus inueſtigationis criminum, quo vendicati cruciatibus adhibiti, ſi doloris omnis, & culpæ expertes iudicarentur: quaſi qui pœnam nequicquam ſentiſſent, neque quicquàm perpe- » ram, vt ſuſpicabatur, commiſiſſent. Hæc autem credulitas, quæ tam multos decepit, à » duorum Conſiliorum Triburienſis & Moguntinenſis decretis, (quæ Zelotypiæ legem à » Moſe deſcriptam imitabantur,) in populum deducta fuit. Triburienſis Concilii hæc eſt » conſtitutio. Si nobilis homo ingenuus in Synodo accuſatur, & negauerit, ſi fidelem eum » eſſe ſciuerit, cum duodecim ingenuis ſe purget. Si autem deprehenſus fuerit in furto, per- » iurio aut falſo teſtimonio ad iuramentum non admittatur: ſed ſicut qui ingenuus nõ eſt, » cum feruente aqua vel ferro calido ſe purget. Moguntini autem Conſilii hæc conſtitu- » tio eſt. Qui presbyterum occidit XII. annos excommunicationi ſecundùm Canones » imponatur: aut ſi negauerit, ſi liber eſt cum LXXII. iuret. Si autem ſeruus, ſuper 12. vo- » meres feruentes ſe purget: conuictus noxæ vſque ad vltimum vitæ tempus militiæ cingulo careat, & abſque coniugii ſpe maneat. Sed etſi præter hæc aquæ & ignis in experiundis reis facta pericula, aliæ etiam probationes tam in ſacra cœna ad Eucharistia, quàm in eſculentis & poculentis inſtituta ſunt, prius tamen de illa elementari, deinde de his poſterioribus, inferendi vel auferendi criminis modis dicamus. Omnes autem huiuſmodi expiationes præſcriptis quibuſdam exorcizandi & creaturas adiurandi formulis celebrabantur. Illa verò elementaris duplex, vt diximus, fuit. Aquoſa ſcilicet & ignea. Aqua vel calefacta multum & feruens fuit, vel gelida. In hanc accuſatus totus iniectus eſt, & tunc ſi crimine vacauit, ad fundum ferebatur, Conſcientia verò pauentem aqua non recepit, ſed tanquàm pondere carentem ſupra leuauit ac ſuſtulit. Hoc vltimum genus purgationis ad purgatorii demonſtrationem & confirmationem infert Bernhardus pater, & Doctus & pius, qui vt plurima ſanctè & eruditè ſcripſit, tamen vt in prouerbio eſt, » Bernhardus non vidit omnia. Bernhardi verba hæc ſunt. Quæſiti (inquit) fidem (nempe » hi qui purgatorium non credebant) cum de quibus ſuſpecti videbantur, omnia prorſus » ſuo more negarent, examinati iudicio aquæ mendaces inuenti ſunt. Cumque iam nega- » re non poſſent, quippe deprehenſi, aqua eos non recipiente, arrepto, vt dicitur, freno dé- » tibus tam miſerè quàm liberè impietatem non confeſſi ſed profeſſi ſunt. Hæc Bernhardus.

Alterum genus aquoſæ probationis fuit aquæ bullientis & feruidæ, in quam poſtulati bracchium cubito tenus immerſum, ſi ſine dolore & læſione proferri poſſit, liberabatur: ſin dolorem aut cicatricem quam minimo iudicio ſignificaret, damnabatur. Hoc aquoſo probationis genere, Ruſtici, ſerui, libertini, aſcriptitii, & infimæ conditionis homines expiari ſolebant.

An. 1177. Et An. Henr. 2. 23.

Walter Couentren.

Sed interdum & nobiliores criminis ſuſpecti, aqua probabantur. Cum Londini ab ipſis ciuibus nocturna latrocinia perpetrabantur, cuiuſdam latronis manus, dum diuitis mercatoris ædes inuaderet, in conflictatione abſciſſa eſt, vnde is captus & carceribus mancipatus, cum de vita ſpem pollicitatione Iudicis acciperet ſi ſocios proderet, indicauit plures, inter quos quidam Iohannes (cognomento Senex) nobiliſſimus & ditiſſimus indicatus eſt. Qui cũ iudicio aquæ ſe abſoluere nõ potuit, obtulit Regi quingentas Marcas, vt vitam redimeret. Sed quia aquæ iudicio periit, Rex nummos repudiauit. Itaq; Iohannes iudicio publico condemnatus ac fune ſuſpenſus eſt.

Ex accuſatione ſimplici, & vnica.

De Nobilioribus autem & ingenuis ſuſpectis per ferrum candens quæſtio habebatur. Quod multiplex fuit: Aut enim ſimplex Ordaleũ dicebatur, cum de vno crimine agebatur, cuius ferrum vnius erat libræ: aut ſi de pluribus, duplex triplexque ſecundùm criminum multitudinem Ordaleum adhibitum fuit, quod pro criminum numero multiplicata pondera continebat. Hoc autem modo ſolitum eſt hoc Ordaleum perfici. Reus aut ferrum nuda manu candens ferebat, aut nudis pedibus ſuper ignitos vomeres, ſingulis à ſe diſtantes paſſibus, totidem paſſibus incedebat : & ſi aduſtionem

ſenſiſſet,

ſenſiſſet, aut manibus pedibuſue læſus eſſet, carceribus, morte, exilio, vel eiuſmodi legitima pœna plectebatur, vel ſine dolore & nocumento ſolutus diſceſſit. Nunc expoſitis huius Ordalii generibus, oſtendamus quibus antiquorum Regum Angliæ legibus ſancita fuerint, ab Ethelſtano ordientes: qui totum hoc de Ordaleo inſtituit in magna Synodo apud Geateleiam, ex prudenti Wlhelmi Archiepiſcopi Archiepiſcopi aliorumq; Epiſcoporum conſilio, & rurſus in Grataneleano concilio, cui Wlſtanus Archiepiſcopus interfuit, idem confirmauit. Cuius hæ ſunt Leges.

1 De Ordalio præcipimus in nomine Dei, & præcepto Archiepiſcopi, & omnium Epiſcoporum, ne aliquis intret Eccleſiam, poſtquam ignis infertur, vnde iudicium calefieri debet, præter presbyterum, & eum qui ad iudicium iturus eſt. Et ſint menſurati IX. pedes à ſtaca vſque ad Marcam, ad menſuram pedum eius qui ad iudicium ire debet. Et ſi aquæ iudicium ſit, calefiet donec excitetur ad bullitum, & ſit alſætum ferreum vel æreum, vel plumbeum vel de argilla: & ſi Anfealdtyhde ſit, immergatur manus poſt lapidẽ, vel examen vſque ad Wriſte: & ſi triplex accuſatio ſit, vſque ad cubitum. Et cum iudiciũ paratum erit, ingrediantur ex vtraque parte duo homines, & certi ſint, vt ita calidum ſit, ſicut prædiximus. Introeant totidem ex vtraque parte Iudicũ ex longo Eccleſiæ, & ſint omnes ieiuni; & ab vxoribus ſuis ſe abſtineant ipſa nocte, & aſpergat ſuper eos aquam benedictam, & det eis oſculari, textum ſancti Euangelii, & ſignum ſanctæ crucis, & nemo faciat ignem diutius, quàm benedictio incipiat, ſed iaceat ferrum ſuper carbones, vſque ad vltimam collectam: poſtea mittatur ſuper ſcaphas, & non ſit illic alia loquutio, quam vt precentur ſedulò Deum patrem, vt veritatem ſuam in eo manifeſtare dignetur. Et bibat accuſatus aquam benedictam, & inde conſpergatur manus eius qua iudicium portare debet. Et ſic adeat, nouem pedes menſurati diſtinguantur inter ternos. In primo ſigno iuxta ſtacam teneat pedem ſuum dextrum; in ſecundo ſiniſtrum, inde transferat dextrum pedem in tertium ſignum quando ferrum proiiciet, & ad ſanctum altare feſtinet, & poſt inſigilletur manus eius; & inquiratur die tertia, ſi immunda ſit vel munda in ipſa ſigillatione. Et qui leges iſtas fregerit, ſit ordalium, ſit iudicium vel examen fractum in eo, & reddat Regi, Cxx. s. witæ.

Ex antiquiſſimis exemplaribus ſic referente Chron. Iorolanenſi.

Anefealdetihtle, id eſt, ſimplex accuſatio.

2 Si quis ipſa triplicis Ordalii ſententia in fanum irrupiſſe conuincatur, is prout in libro habetur iudiciali, compenſato.

3 De Ordalio ſimplici ſtatuimus, vt ſi quis furti ſæpius fuerit accuſatus, atque ipſa tandem Ordalii ſententia in reos referendus videatur, nec porro habeat, qui fide eum ſuſtentent ſua, in cuſtodiam mittitor, vnde eum cognati, prout antea effati ſumus, liberanto.

4 Præterea ſtatuimus vt vnus per omnem ditionem noſtram, atque idem ſit nummus, eumq; nemo extra oppidum cudito. Atqui ſi monetariorum quiſquam nummos corruperit, ei manus ſcelere violata præciditor, atque nummariæ conſpicienda fabricæ affigitor. Sin nummi adulterati poſtulatus aliquis, criminis ſuſpicionem diluere voluerit, candentis ferri quæſtione, manum ſceleris puram atq; immunem oſtendito. Quin ſi ipſa Ordalii ſententia reus extiterit, ita vti antea à nobis dictum eſt, fiat.

7 Qui ſe Ordalii quæſtione examinandum obtulerit, triduo quàm id ſit aggreſſurus, ſacerdotem, vt is ſacra de more peragat, adito, atque interim pane, ſale, aqua & oleribus tantummodo veſcitor, miſſæ præterea illis ipſis diebus intereſto, munuſque ſuum offerto: Sub ipſo autem quo eſt Ordalium ingreſſurus die, panem Euchariſticum ſumito, ac iureiurando ſe illius de quo appellatur, ſceleris purum, minimeque conſcium iurato: Tum ſi aqua gelida faciunda eſt quæſtio, ad ſeſqui vlnam funis in aquam mergitor. Sin ferro fiat candenti, per continuum triduum obſignanda non reſignetur manus.

De eo qui ſe ad Ordalii ſententiam ſubiturus ſpondent.

Canvti Leges de Ordaleo.

1

Feſtis diebus omnibus, quatuor temporum ieiuniis, quadrageſimâ, cæteriſq; omnibus, quibus ritè fuerit indictum ieiunium diebus, omnis Ordalii ac iuriſiurandi iuriſdictio intermittitor.

2 Si cuius apud centuriatos labefactata ſit fides, adeoq; is crebre fuerit accuſationis infamia notatus, vt eum tres ſimul viri criminentur, alia quàm ex triplici Ordalio excuſatio nulla eſt accipienda. Verũ enimuero ſi herus eius affirmarit, nec iuſiurandum violaſſe ſeruum, nec iudicio Ordalei (poſt coactum Wintoniæ Concilium) cecidiſſe, ex eadem illa centuria fidelem vnum & alterum herus euocato, qui vnà ſecum iureiurando confirment,

nec fidem iureiurando obſtrictam feſelliſſe ſeruum, nec Ordalii ſententia in reos relatum, nec furti nomine perſoluiſſe quicquam, niſi quidem præſtò fuerit præpoſitus aliquis, cuius in hac re ſatis habeat ponderis, dicti authoritas. Tum ſi iuſiurandum dederint, accuſato fiat eligendi poteſtas, vtrum ſimplicis Ordalii ſententiam ſubire, an iuſiurandum, quod vni libræ & 30. denariis æquali proportione reſpondeat, in tribus centuriis præſtare voluerit. Sin id illi iureiurando confirmare verebuntur, triplicis Ordalii quæſtione reus examinator: id autem ad quem nam modum fieri oportebit in lege ſua pluribus refert Canutus. Actor viros qui præiurent quinque adhibeto, ipſe ſextus eſt.

3 Seruus ſi ipſa Ordalii ſententia in reos referatur, primò inuſtus compungitor, atque ſi ſecundò Ordalii quæſtione examinatus culpæ reus fiat, alia quàm capitis pœna non eſto.

4 Si quis ſaluti Regis aut Domini ſui inſidias retenderit, vita & rebus ſuis omnib. plectitor, niſi quidem triplicis Ordalii quæſtione crimen diluerit.

De his qui ad iudicium ferri vel aqua iudicati ſunt per iuſtitiam Regis.

LEGES BONI REGIS EDWARDI.

1

DIE illo quo Iudicium fieri debet, veniat illoc miniſter Epiſcopi cum Clericis ſuis, & ſimilis iuſtitia Regis cum legalibus hominibus prouinciæ illius, qui videant & audiant, vt æquè omnia fiant, & quos Dominus per miſericordiam ſuam, non per merita ſaluare voluerit, quieti ſint & liberè recedant, & quos iniquitas culpæ non Dominus damnauerit, iuſtitia Regis de ipſis iuſtitiam faciat.

2 Si quis captiuus exilio deſtinatus, habuerit vxorem ſuam in patria ſubſiſtentem, & dixerit aliquis parentum murdrati eam nequitiæ fuiſſe participem, expurget ſe iudicio Dei. i. Ordalio, quam ſi elementia Dei & innocentia ſua ſaluauerit, remaneat legalis cum dote ſua & maritagio.

Has & alias leges boni Regis Edouardi confirmauit Gulielmus Rex, & alii eum ſequentes.

LEX GVLIELMI REGIS.

1

DECRETVM eſt, vt ſi Francigena appellauerit Anglum de periurio, aut murdro, furto aut homicidio, aut *Ran*, quod dicitur aperta rapina, negari non poterit, Anglus ſe defendat, per quod melius voluerit, aut iudicio ferri candentis aut duello.

Quod Wilhelmi Regis decretum ante à prioribus Angliæ Regib. obſeruatum etiam à poſterioribus Regibus vſq; ad Iohannis Regis tempora retentum fuit.

Atque hæc de Ordalio aqua ferroque probando: Nunc alia purgandi genera explicemus. Proxima eſt igitur Euchariſtica, de qua in Cōcilio Wormacienſi his verbis ſtatutum eſt.
» Sic ſæpe contingit, vt in Monaſteriis Monachorum furta perpetrentur,
» idcirco ſtatuimus, vt quoniam ipſi fratres de talibus expurgare ſe debent, miſſa ab Abba-
» te celebretur, vel ab aliquo ex præſentibus fratribus, & ſic expleta miſſa omnes commu-
» nicentur in hæc verba. Corpus Domini ſit tibi hodie ad probationem. *Et iterum*: Si Epi-
» ſcopo aut Presbytero aliquod maleficium imputatum fuerit, pro ſingulis miſſam cele-
» brare debet & cōmunicare, & de ſingulis ſibi imputatis innocentem ſe oſtendere. Quod
» ſi non fecerit, quinquennio à liminibus Eccleſiæ extraneus habeatur.

Eademq; purgatio in Angliam Canuti legibus recepta eſt, vt in L. ſua. §. Si quis.

Si quis itaque (inquit) ſacerdotem ad certam aliquam religionis normam viuētem in crimen vocarit, atque is nullius ſibi ſceleris conſcius fuerit, Miſſam (ſi modo id facere non vereatur) celebrato, & Euchariſtiæ perceptione vnius calumniā omnē ſolus contūdito: ſin triū fuerit accuſatio, percepta (ſi modo auſus fuerit) Euchariſtia, atq; adiūctis ſibi aliis eiuſdē ordinis duob. omnē cogitati ſceleris ſuſpicionē diluito. &c. Si vero eorū, q arę deſeruierint aliqs, amicis orbatus adeoq; qui ſecū vnà pariter iurēt nō habēs, criminis fuerit poſtulatus, panē execratione deuotū comeſto, atq; de eo fiat, prout diuina feret voluntas, niſi quidem licitum fuerit Euchariſtiæ perceptione ſe culpa liberare.

Hūc ſpectat quòd Lotharius Imperator, de adulterio petitus ſub Adriano Papa ſecundus ſe, adhibitis proceribus Euchariſtiæ perceptione purgare voluit: qui omnes eodem anno perierunt, vt Chriſtianus Maſſæus An. 855. refert lib. 14. diuina ne ordinata virtute, an occulto veneno, quo in eiuſmodi myſteriis etiam Papæ perempti ſunt, incertum nobis eſt. Maſſei autem diſerta verba repetamus. Lotharius Imperator de adulterio

dulterio petitus, ſe per literas ad Adrianum Papam miſſas excuſare conatus eſt. Cui reſpondit Pontifex, ſi non es adulterij reus, veni Romam. Et corpus Chriſti nobiſcum ſume, venit Imp. negauit adulterium, ſumpſit Euchariſtiam vnà cum principibus ſuis qui omnes eodem anno perierunt. Lotharius autem vix Placentiam veniens mortuus eſt. 8. Augusti.

Alterū propellēdi criminis genus Monomachiā ſeu duello expertum fuit. In quo tam accuſator ſeu actor, quàm reus de veritate accuſationis & iure actionis in iudicio prius propoſitæ, armis decertabant, vt ſecundum eum qui viciſſet aut aduerſarium ad deditionem coegiſſet, iudicaretur. In hoc genere conſtitutum fuit, vt partes per ſe vel procuratores, liberos tamen homines, duello experiri poterant.

Vltimum quod ſcimus periculi genus, in panis hordeacii & Caſei comeſtione fuit. Qui manducatus inſontibus alimento, reis autem Iudicio fuit, vtpote à quibus deglutiri non poterat: ſed è gula proiectus omnes corporis artus tremore ac pallore affecit. Atq; hæc omnia creaturis per certos exorciſandi modos adiuratis fiebant. Quos etſi varios penaq; innumerabiles recenſere non poſſumus, certos tamen ad ſingula expiationum genera accommodatos demonſtrabimus. Ac primum de ferro & aqua exorciſatis dicamus.

Hoc genus, poſtremo in loco ponendū tam quod à Normannis (quū anglis illis antiquioribus antea ignotū erat) inuectum eſſe tū quod arcānum in more apud nos eſt poſitum.
Ex veteribus miſſalibus & pontificalibus Saxonicis.

PVRGATIO PER FERRVM.

Post accuſationem legitimè factum & triduum in ieiuniis, & oratione conſummatum, ſacerdos, veſtibus ſacris præter caſulam indutus: ferrum ante altare poſitum forcipe accipiat, & hymnum trium puerorum decantans, ad ignem deferat. Quo cùm peruenerit, dicat ſacerdos hanc orationem ſuper locum vbi fiet ignis ad faciendum iudicium.

Benedic Domine Deus omnipotens locum iſtum, vt ſit nobis in eo ſanitas, ſanctitas, caſtitas, virtus, & victoria, & ſanctimonia, humilitas, bonitas, lenitas & plenitudo legis, & obediētia Deo patri & filio & ſpiritui ſancto, hæc benedictio ſit ſemper ſuper hunc locum, & ſuper omnes habitantes, in eo, per. &c.

Inde ſequutæ ſimiles ſuper ignem benedictiones, quibus finitis ad Miſſam peruentum eſt, quæ plurimis eius generis exorciſmis conſarcinata, in celebratione Euchariſtiæ his verbis ad reū participantem vſa eſt. Corpus hoc & ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti ſit tibi hodie ad probationem. Qua peracta rurſus pergit ſacerdos ad ferrum purgatorium, multis oratiunculis ſanctos ſanctaſq; omnes inuocans: quo perueniens legit Euangelium. In principio erat verbum, &c. quo perlecto aquam benedictam ſuper ferrum ſpargit, & ſignum crucis faciens dicit, in nomine patris. &c. Mox accuſatus accipiens ad nouem pedum menſuram ferrum perferat. Huius deniq; manus ſub ſigillo triduum incluſa tegatur, & ſi ſanies crudeſcens in veſtigio ferri reperiatur, culpabiles & immundus dicatur: ſin autem mundus extiterit, laus & gloria deo referatur.

Purgatio per aquam feruentem, eodem ritu, quo per candens ferrum peracta fuit paucis verbis immutatis: loco enim horum verborum. Si hoc candens ferrum tetigerit, hæc dicta ſunt: ſi in hanc aquam feruentem miſerit manum ſuam. Hac purgatione Sanctus Paternus probatus fuit, huius manus ter immerſa læſionem non ſenſit: quamuis Regis miniſtri illud ipſum attentantes combuſti ſunt.

Quo etiam tempore Mulgunnus Borealium Britonum Rex edixit per omnem Britannniam vt omnis mendax aqua feruentiſſima deprehenderetur. Et Cuthbertus Cant. Archiepiſcopus, quia has examinationes in Eccleſia Chriſti Metropolitica Cant. fieri noluit, aliam Eccleſiam in orientali parte maioris Eccleſiæ eidem penè contiguam; in honorem S Iohannis Baptiſtæ erexit, vt examinationes iudiciorum pro variis cauſis conſtitutorum, quæ ad correctionem ſceleratorum in Eccleſia Dei fieri ſolent, ibi celebrarentur, & Archiepiſcoporum corpora ſepelirentur. Et hic error tantis tenebris eam ætatem obduxerat, vt Wilhelmus Malmesburienſis ſcribat. Omnes qui in Eccleſia Glaſconienſi, ferro vel aqua examinandi fuerant, ſi orationem in ea Eccleſia deponerent, omnes quos illa præſens memoria confitebatur, vno excepto de ſalute ſua tripudiarent:

Io. Capgra.
Ex Catalogo domini Wadlenſium, & in Vita Paterni ibid. & Ioh. Capgrau. Edmerus
W. Malmſb. De antiquitate Glaſ. Eccleſia cap. de dignit. eiuſdem.

PVRGATIO PER AQVAM GELIDAM.

Peractis (vt antè) triū dierū ieiuniis, & factis de more, vt ſupra deſcripſimus, datur accuſato aqua benedicta, vt bibat, cū hac execratione. Hęc aqua ſit tibi in ꝓbationē hodie, deinde aquæ gelidæ, in q̃ mittēdus eſſet reus,

huiuſmodi coniuratio adhibita eſt. Adiuro te creatura aquæ in nomine Dei patris omnipotentis, qui te in principio creauit, & iuſſit miniſtrare humanis neceſſitatibus, qui & iuſſit te ſegregare ab aquis ſuperioribus. Adiuro te etiam per ineffabile nomen Dei Ieſu Chriſti Filii Dei viui, ſub pedibus cuius mare & elementum diuiſum ſe calcabile præbuit, qui etiam baptizari ſe in aquarum elemento voluit. Adiuro te etiam per Spiritum Sanctum, qui ſuper dominum baptizatum deſcendit. Adiuro te per nomen ſanctum indiuiduæ trinitatis, cuius voluntate aquarum elementum diuiſum eſt, & populus Iſrael ſiccis pedibus ſtatim tranſiuerit. Ad cuius etiam inuocationem Heliſæus ferrum quod de manubrio exierat, ſuper aquam natare fecerat, aut nullo modo ſuſcipias hunc hominem. N. ſi aliquo eſt culpabilis de hoc quod ei obiicitur, ſi licet autem per opera aut per conſenſum, vel per conſcientiam, ſeu per vllum ingenium, ſed fac eum natare ſuper te, & nulla poſſit eſſe contra te, cauſa facta, aut vllum præſtigium inimici, quod illud poſſit occultare. Per nomen autem Chriſti præcipimus tibi, vt nobis pro nomine eius obedias, cui omnis creatura ſeruit, quem Cherubin & Seraphin collaudant, dicentes, ſanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus exercituum, qui etiam regnat & dominatur per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

Poſtea recitatis aliis exorciſmis, reus exutis veſtibus aquas introiit: Quibus ſi immergeretur, liberabatur, ſin vero ſuſtentaretur, nec inundari poterat, damnabatur.

Exorcismvs panis hordeacii et Casei.

QVORVM appenſio vnius erat vnciæ, omnibusq; præſentibus ieiunis ſacerdos primitus Letanias fecit, deinde huiuſmodi precatione vſus eſt.

Domine Ieſu Chriſte qui regnas in cœlis & in terris, & immobiles es in omnibus operibus tuis, dominator dominantium, Deus Angelorum & Patriarcharum, Prophetarum, Apoſtolorum, Martyrum, Confeſſorum, Virginum, & omnium electorum, præſta quæſumus per ſanctum & mirabile nomen tuum, vt qui reus eſt huius furti vel homicidii, aut adulterii ſeu maleficii, de quo hic nunc requiritur, vel in facto, vel in conſcientia, ad appoſitam ei pro oſtenſione veritatis, creaturā panis ſanctificati vel caſei, faux eius claudatur, guttur eius ſtranguletur, & in nomine tuo ante illud reiiciatur quàm deuoretur, ſed & ſpiritus diabolicus, cui nulla communio cum tua ſuper veritate in hoc negocio ad ſubuertendum iudicium prauis præſtigiorū ſuorum molitionibus nil præualeat, ſed qui reus & cōſcius eſt rei præfractæ, ad hoc parabolum ſanctificati panis, vel caſei, & præſertim per Dominici corporis & ſanguinis communionem, quę accepit, tremat, & tremēdo palleat, & mutabūdus in omnibus mēbris appareat: innoxius verò & inſcius ſobriè ad ſalubritatem ſui cum omni facilitate, hanc partem panis vel caſei in nomine ſignatam manducando degluriant, vt cognoſcat omnes, quia tu es iudex iuſtus, qui ſaluos facis ſperantes in te, & non eſt alius præter te, qui viuis & regnas per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

Hæ omnes adiurationes ex veteribus miſſalibus & Pontificalibus Saxonum Libris verbatim excerptæ ſunt. In quibus multa, quæ adhuc in vſu à Pontificiis habentur de veſtibus, Templis, altaribus, locis oratoriis, campanis, paneq; & aqua ſanctificandis, eiſdē adiurationibus ritibusq; deſcribuntur. At illæ tam contrariis legibus quàm deſuetudine paulatim ſublatæ ſunt. Hæc verò eadē amentia cæcitateq; retinētur. Sed mirū non eſt hanc varietatē & inconſtantiā Papalibus ineſſe legibus, quæ (vt in prouerbio eſt) omnia precio fingunt atq; refingūt. Nā illas omnes, aquæ, ferri, duelli, ac Euchariſtiæ purgationes tanq̄ authore Diabolo fabricatas, Deūq; tentantes tandē poſt multa ſecula Pont. Romani prohibebant. Et de reis iudicia ſumi nō alia ratione quā ſpontanea confeſſione, vel luculentis teſtimoniis atque probationibus ſtatuebant. Eāq; purgationem, (quod à vulgo recepta eſt.) vulgarem, hanc ſuis inſtitutis ſancitam canonicam adpellabant. De qua Gregorius primus ad Brunigildam Reginam Francorum, de Menna Epiſcopo purgando meminit & improbat.

Cauſa 2. Quæſt. 5.

Poſteaq; Stephanus Papa quintus de parentibus partus opprimentibus, coram Huberto Epiſcopo Maguntino purgandis non admittit, ferri candentis, vel aquæ feruentis, examinationem. Spontenea. n. confeſſione inquit, vel teſtium approbatione publica delicta, habito præ oculis Dei timore, commiſſa ſunt regimini noſtro iudicare. Occulta verò & incognita illi ſunt relinquenda, qui ſolus nouit corda filiorum hominum.

Mono-

Monomachiam verò prohibuit Nicolaus, quæ ciuilibus ac Iuſtiniani legibus antè interdicta fuit, cum hæc & huiuſmodi ſectantes Deum ſolummodo tentare videntur, Sed vtrum illa Euchariſtica panis atq; caſei purgatio ſimiliter tollantur, dubitat cum ſuis gloſſographis Gratianus, & diſceptata paululum controuerſia, tandem eas quoq; abrogari concludit. Quòd quanquã Sixtus Papa coram Valentiniano Imperatore, ac Leo poſteà ea purgatione obiecta ſibi crimina diluebãt, tamẽ ipſi reſcripſerũt. Suũ exẽplũ aliis hoc nõ eligentib. formã nõ dare, neq; quenquã nolentem cogere. Id quod euidẽtius appatet ex ſequentium Paparum Epiſtolis Decretalib. in quibus nõ aliã purgationẽ quã canonicam à ſe deſcriptam permittebant. Vnde Honoricus. 3. qui vixit tempore Iohannis Regis Angliæ, filii Regis Henrici ſecundi eam purgationem prohibuit. Nouũ ne hoc an vſitatum à Pontificiis poſſit cenſeri, vt ea quæ priorum patrum ac conſiliorum decretis ſtatuta fuerunt, a poſteris ſuperſtitioſa, Deum tentantia, & contra canones facta fuiſſe dicantur.

Secret. Lib. 5 tit. de purgatione canonica & de purgatione vulgari.

In quo errorem proprium & mutabilitatẽ oſtendunt. Etsi enim aſſentior, rectè ac ſecundùm Deum egiſſe Pontifices, quod huiuſmodi nugis ac præſtigiis, quæ multis ante eos ſeculis in ſummo vſu & exiſtimatione à veteribus culta & obſeruata fuerunt, fidem omnem ac authoritatem detraxerint: in hoc tamen deſidero illorum ſiue pietatem ſiue prudentiam, quòd quæ in eo genere corrigere volebant, in alio deteriora effecerũt, vt immutata magis & ad nouas ſuperſtitiones traducta, quàm penitus deleta & extincta cernantur. Legat enim qui volet recentiores, & noſtro præſertim æuo editos Pontificales ac Miſſales libros, reperiet eos & ceremoniarum multitudine, & peragendi difficultate atq; tædio, & exorciſationis amentia priores illos longè ſuperare. Quibus enim non dicam verbis, ſed portentis hæc & eiuſmodi a Pontificiis adhuc adiurantur. Primarius lapis & cœmentum pro Eccleſia ædificanda, Sal & aqua, Panis benedictus, Dedicatio recentis Eccleſiæ, Altaria, vaſa, indumenta, linteamina & ornamenta Eccleſiaſtica: Altare portatile, calix cum patena, crux noua, ſanctorum imagines, Campanæ atq; ſigna, cineres, incenſus, tum in militum (vt vocant) regularium erectione, arma, enſes & vexilla bellica. Hæc omnia, quàm ſolenni ritu ſanctarum ſcripturarum ſententiis ad ſuas decantationes perperam adhibitis, pontificii peragunt, paucis videamus. Lapis cum Cæmento Epiſcopi manibus primùm aqua benedicta ſparſus inſculpto crucis ſigno, his ſententiis in fundamento poſitus eſt. Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli. Deinde tu es Petrus, & ſuper hanc Petram. &c: Poſtea precabantur, vt qui ad perficiendam Eccleſiam auxilium dederint, corporis & animæ ſalutem conſequantur.

Ex Cerimonial: Miſſal. & Pontifical: Saxon.

In dedicatione autem Eccleſiæ iam extructæ Epiſcopus Eccleſiam ter circumiens, oſtium baculo paſtorali ferit hoc pſalmi carmine. Attollite Portas: &c: Cui Diaconus intus exiſtens reſpondet ferè exanimatus : Quis eſt iſte rex gloriæ? &c. Deinde ingrediens Epiſcopus in fundamento Eccleſiæ cineribus ſparſo, Alphabetum Græcum & Latinum baculo deſcribit: tum variis multiſq; Epiſcopi Clericiq; inceſſibus, rectis, obliquis, retrogradis & tranſuerſis parietes ac pauimenta aqua ſparguntur. Cruces in parietibus chriſmate cum dextro Epiſcopi pollice depinguntur : & infinitis penè completis ceremoniis ad extremum precatur, vt populus in ea conueniens per ſacerdotum libamina cœleſti ſanctificatione ſaluatus, animæ ſalutem perpetuam conſequatur. Et diſcedens Portam his verbis Epiſcopus vngit chriſmate. Porta ſis benedicta, ſanctificata, conſecrata, conſignata & Deo commendata. Porta ſis introitus ſalutis & pacis: Porta ſis oſtium pacificum, per eum, qui ſe oſtium & oſtiarium appellauit. Non his auguriis conditum Solomonis templum fuit, quod plura condentis voluntate oblatum Deo, ab ipſo conſecratum fuit. Altaria autem innumeris huius generis precibus conſecrantur, vt quicunq; in hoc altari ſacranda libamina deuotus obtulerit, vel ſacrata ſuſceperit, ſubſidia præſentis vitæ accipiat, & remiſsionem pariter omnium peccatorum conſequatur, & gratiam ſempiternam redemptionis percipiat. Et, manè ſurgens Iacob erigebat lapidem in titulum, fundens oleum deſuper, votum vouit domino : verè locus iſte ſanctus eſt, & ego neſciebam: ac erit Nomen meum ibi, dicit dominus: &, ſtetit Angelus iuxta aram templi. Si autem reliquias in ara reconderat Epiſcopus, addidit : Nationes ex longinquo ad te venient, & munera deferent: &c. Euangelium autem eo die legebatur ex. 5. Matthæi. Si ergo offers munus tuum ad altare. &c. Ad deuouendum autem altare portatile, decantatis plurimis pſalmis & oratiunculis, precabatur Epiſcopus: Deus qui quondam legem in tabulis condidiſti lapideis, & lapideum metallum ad obſequium tui ſacrificii condidiſti, annue dignanter, vt quicquid huic altari oblatum, ſacratumue fuerit, nomini tuo aſſurgat, religioni proficiat, & fidei ſit honori. Calix cum patena

hoc modo benedicuntur: vt quemadmodum Melchiſedech ſacratus fuit calix: ſic hoc vaſculũ & patena per ſacerdotis benedictionẽ ſanctificetur, & corporis ac ſanguinis domini nouum ſepulchrum fiat. Tum ſacris ritibus (tanquam Moſis iuſſu à Maria contextis,) tributa exorciſmis vis eſt arcendi malignos ſpiritus, & corporalia, noua redemptoris noſtri ſudaria dicta ſunt. Crux verò nouæ vitæ lignum, per quod veteris ligni ab Adamo ſumptio, expiata appellatur. Quam Epiſcopus benedictam flexis genibus adorans & oſculans precatur, vt orantes, ſeque inclinantes ad illam, inueniant corporis & animæ ſanitatem. Et vt ſignum crucis ſit remedium ſalutare generi humano, ſoliditas fidei, profectus operum, redemptio animarum, protectio, ſolamen ac tutela cõtra ſæua iacula inimicorum. Et imaginibus ſimilis optata poteſtas eſt, vt quicunq; coram illis ſanctum aliquem honorauerit, illius precibus gratiam in præſenti, & æternam gloriã obtineat in futuro. Ac vaſis ornamentisq; ſacratis, vt omnis immũdus ſpiritus confuſus longè diſcedat, ab Epiſcopo petitum eſt. Pro Campanis adiuratis Epiſcopi interceſſionibus poſtulatum fuit quemadmodum Moſis tuba, populus & ad diuinum cultum conuenit, & in hoſtes incenſus eſt, & clangore tubarum Hiericontis mœnia corruerunt, & aduentu domini mare fugit, montes exultauerunt, & tota terra turbata eſt: ſic per Campanæ tactum atq; ſonitum fideles inuitentur ad ſacram matrem Eccleſiam, & cum melodia illius auribus inſonuerit populorum, creſcat in eis deuotio fidei, amor ſpiritualis, procul pellantur omnes inſidiæ inimici, fragur grandinum, procella turbinum, impetus tempeſtatum, temperentur infeſta tonitrua, ventorumq; flatus fiant ſalubriter ac moderatè ſuſpenſi, proſternat aerias tempeſtates, dextera tuæ virtutis, vt hoc audientes tintinnabulũ tremeſcant ac fugiant, ante crucis in eo depictum vexillum.

In gladiis, armis, vexilliſq; ſacrandis precantur Epiſcopi, vt ſint inimicis ſigna terribilia, at ſanctis intercedentibus ſolidamenta, & victoriæ certa fiducia. Panis ad ſimilitudinem quinq; panum, Chriſti benedictione multiplicatum guſtantibus imprecatus fuit, vt reciperent ſalutem tam animæ quàm corporis. Iam verò ſalis aquęq; benedictio, eorundemq; commixtio an non diſertis verbis eſt exorciſmus? Nam poſt planum exorciſmum adiurat ſacerdos, vt ſint creaturæ exorciſatæ, precaturq; vt omnibus ſumentibus ſint ſalus animæ atque corporis, vt quicquid eo ſale tactum aut reſperſum fuerit, careat omni immunditia, ab eoque fugiat & diſcedat omnis phantaſia & nequitia, ac verſutia diabolicæ fraudis, omniſq; ſpiritus immundus adiuratus exemplo eius ſalis, qui ab Eliſæo propheta in aquam proiectus ſterilitatem deleuit, tum vt aqua exorciſata ſumat effectum, ad abiiciẽdos dæmones, morboſq; pellẽdos, vt quicquid ea ſparſum ſit, careat omni immũditia, liberetur a noxa: Non illic reſideat ſpiritus peſtilens, nõ aura corrũpens, diſcedant omnes inſidiæ latentis inimici: & ſi quid eſt, quod aut incolumitati habitantiũ inuidet, aut quieti, aſpſione huius aquę effugiat. Ad extremũ, vt cõmixtio ſalis & aquæ efficiatur ſalutare ſacramentũ. Incenſum etiam benedictum creditur recipere hanc poteſtatem, vt omnes languores, omneſq; infirmitates, cunctæq; inſidiæ inimici, odorem eius ſentientes effugiant.

Sed quid huius generis infinita exempla perſequar? Cui enim dubium eſt huiuſmodi exorciſmis papales ritus & ceremonias abundare, qui ab his, quos in ordinatione Ordalii, vulgariſq; purgationis antiquitus ſecuta eſt, quam ſerò damnabant, aut nihil differunt, aut pluribus magiſq; ſtupendis præſtigiis referti ſunt. Ac Sanctus Auguſtinus, qui ſuo tempore de ceremoniarum multitudine quæſtus eſt, ſi iam viueret, quid de hoc immenſo numero & prolixo earum celebrandarum modo exiſtimare poterat? Scribit enim Ianuario de ceremoniis loquens. “Ipſam tamen religionem “quàm paucisſimis & manifeſtiſſimis celebrationum ſacramentis miſericordia Dei eſſe “liberam voluit, ſeruilibus oneribus preſſit, vt tolerabilior ſit cõditio Iudæorum, qui etiamſi tempus libertatis non agnouerint, legalibus tamen ſarcinis non humanis præſumptionibus ſubiiciuntur. Hæc Auguſtinus. Et ſanè valde deflenda eſt huius temporis conditio, quòd Eccleſiæ Patres eadem mentis acie ab Eccleſia reſecare has & eiuſmodi ceremonias ſeu potius nugas, aut nolunt aut non poſſunt, qua priora illa Ordalii vitia cernebant atq; corrigebant. Sed illis vt ſuperſtitioſis damnatis & deletis, hæc quæ mordicus retinent, quamuis puerilia & deliria ſint, ex illis tamen fabricantur atque ſtruunt. Quantò modernis Pontificibus æquior fuit Gregorius qui ſcribit. Quomodo regulæ ſanctorum patrum pro tempore, loco, & perſona & negocio inſtante neceſſitate traditæ ſunt. Hi autem nulla neq; temporis; neque loci, neq; negocii, neq; perſonæ, neq; cuiuſquam rei quàm ſuæ voluntatis atq; gloriolæ rationem habentes, nc puſillis in rebus veritati cedere voluot.

Epiſtol. 119. cap. 19.

Per-

Perpendat ſecum diligenter lector ex circumſtantiis, quas ſecundum rerum geſtarum varietatem atq; fidem ex probatiſſimis ſingularum ætatum ſcriptoribus deſcripſimus, illa quæ miracula affirmabant, fuiſſe Dæmonis tantùm ad decipiendum vulgus per Papalem clerum exercitata ludibria, nec magis dicenda miracula quàm fuerunt illa à Pharaonis præſtigiatoribus demonſtrata.

XXXII. STIGANDVS.

STIGANDVS, vnde, aut à quibus originem traxit, neſcitur. Certum eſt autem, (quocunq; laborauit vitio,) & magno animo, & profundo ingenio, & de patria bene meritum fuiſſe. Is in Remp. & Epiſcopatus gerendos, per gratiam Edwardi Confeſſoris, Regis leniſſimi, & ſanctiſſimi Principis (cuius fuerat capellanus,) virtute ne an calliditate irrepſerit, pariter incertum eſt. Nam indoctum & illiteratū planè fuiſſe conſtat. Quæ tamen non ſibi peculiaris, ſed toti Anglicano clero fuit tunc communis inſcitia, vt temporis potiùs quam hominis defectus cenſeatur. Ad Archiepiſcopalem celſitudinem his gradibus aſcendit. Primùm orientalium Anglorum fuit Epiſcopus apud Helmham. Quem locum deſeruit, non tam liberè & ſponte, quàm vt Wintonienſi Epiſcopatu longe vberiori frueretur poſt obitum Alwlni Epiſcopi. In quo occultatū diu auaritiæ & ambitionis ſcelus primò ꝓdidit atq; patefecit. Quare auarus, ambitioſus, & Simoniacus paſſim nūcupatur. Quæ vitia indicauit apertius, quòd Wintonienſi Epiſcopatu non contentus, cum Regis animum, in Robertum tunc Cantuarienſem Archiepiſcopum, commotum animaduertiſſet, eodem ſiue in exilium eiecto, & ſede pulſo, ſiue ſponte fugiente, viuente tamen, & ſuperſtite, nec abdicato, Archiepiſcopatum occupauit. Hic Robertus antea Regi charus, poſtquam Emmæ Reginæ matri ſuæ indixiſſet, vt violatæ pudicitiæ ſuſpicionem, ignitis & incenſis vomeribus, nudis ſuis pedibus ſupergreſſis, deleret & abſtergeret, eidē poſtea inuiſus fuit. Hunc igitur ſupplantauit Stigandus, & vſitatis ritibus, ac ceremoniis omiſſis, iuſſu tantum regio conſecratus eſt, anno eiuſdem Regis 10. & Leonis Romani P. 3. Roberti tamen pallio vſus, & primus in habitu clericali, (vt quidam ſcribūt, ſed inconſulte) Archiepiſcopatu functus eſt. Hinc prædo dictus, & alienæ poſſeſſionis inuaſor, qui non per oſtium in Chriſti gregem & ouile intrauit. Nec tamen Archiepiſcopatu adepto Epiſcopatum Wintonienſem dimiſit, ſed inexplicabili ductus cupiditate, contra morem & inſtitutum Eccleſiæ vtrumq; retinuit. Et quamuis ſæpe à ſede Romana accerſeretur, tamen vafris dilationibus & muneribus euaſit, eiuſq; authoritatem contempſit, atque deriſit, donec, vt mox dicetur, Wilhelmo Regi pœnas dediſſet, quē nullius ſuperauit calliditas & aſtutia. Hoc igitur Archiepiſcopatu, ſiue aſtu, ſiue gratuita Regis largitione potitus, ne ſumma contentione, oblatiſue muneribus, à ſede Romana pallium obtinere potuit: etſi tunc omnia Romæ perinde eſſent vænalia, ac prioribus & recentioribus temporibus. Tandem interuenientibus muneribus, à quodam Benedicto, ſui ſimili, & eiuſdem criminis reo impetrauit. Qui excommunicatus & à ſacris prohibitus, pari nequitia Romanam ſedem inuaſit, qua ille Cantuarienſem tenuit. Hæc cum geſſiſſet Stigandus, ratus ea tranquilla & diuturna fore, ſubitò ſequuta ſunt tempora, in Anglia aliquandiu turbulenta, & plena procellis, calamitoſa verò & planè exitioſa Stigando. Nam mortuo Edwardo Rege, (qui ob vitæ integritatem, in regnando iuſtitiam & continentiam, legumq;, ſiue à ſe latarum, ſiue ex veteribus ſumptarum æquitatem, inter ſanctos relatus eſt) ſucceſſit Haraldus: Cui Gulielmus Normanniæ Dux, qui, tam ex promiſſo Edwardi, (cuius hoſpes in exilio fuerat) quam iuramento Haraldi, (cuius fratres obſides tenuit) Regnum Angliæ vindicauit, ob eiuſdem iuriſiurandi violatam fidem & religionem, bellum indixit, & armatum Normanorum militem copioſa claſſe tranſuexit in Angliam; vbi cum Haraldo aperto Marte & inſtructa acie de imperio dimicabat. Haraldus cerebro ex teli ictu tranſfixo cum Anglo ſuccubuit: Gulielmus & victoria regno potitus eſt. Has regnorū mutationes, ne caſu, aut fortuito, nec humanis tantum viribus euenire, non modò à Philoſophis, (qui naturales aiunt eſſe Rerumpub. conuerſiones,) ſed à Theologis, (qui quod veriſſimum eſt diuinitus fieri aſſerunt,) admonemur. Hoc autem Normannorum Imperium multis ante Edwardum annis, tacitè & quaſi diuino oraculo prænunciatum legimus.

Walter. Couentren. W. Malmſb. Mat. Paris. Anno 1070. Ex Ioranal. hiſtor. W. Malmſb. Hiſt. Petrib. Latina. Walter Couentren. Hiſt Petrib. Latina. W Malmſb. Ioh. Capgra. An Edwar. Conf. 10. & dom. 1052. Ex Ioranal. hiſtor. Chron. Eccl. Cant. W. Malmſb. Ex Ioranal hiſtor. W. Malmſb. Tho. Sport. Anno 1066

Canuto enim Rege, qui aliquot fuit ante Edwardum annis, Brithwoldum quendā (tunc Wentanum Epiſcopū,) cum in nocturnis excubiis & lucubrationibus ſubiiſſet ſibi

Ex Ioranal. hiſto.

de ſtirpe Regia, (quæ prope extincta & deleta fuerat,) cogitatio, altus compreſſit ſomnus, in quo ſibi viſus eſt videre Petrum Apoſtolum, conſecrare Edwardum Regem in Normannia tunc exulantem, cælibi vita, ac viginti quatuor annis regnaturum. Quæ res non obſtupefecit, ſed ſic extulit Brithwoldum, vt percunctaretur, quis eſſet in regno ſucceſſurus. Cui hoc reſponſum eſt. Regnum Anglorum, Regnum Dei eſt. Et ipſe ſibi prouidebit regem. Ac ſanè, vt nec concedendum, ſic nec detrahendum nimium ſomniis. Nam huius vaticinationis, qui peruetuſtos authores habet teſtes, euentus ipſe certus eſt. Quod admonet propheta oraculi inſtar eſſe diuini. Ipſiq; Gulielmo in ſomnis occurrebat, de ſua in lõgæuum regnatura gente, & progenie. Quam cum videmus ea fœlicitate regnare, cur de huius Regis, aut illius Epiſcopi ſomnii veritate dubitamus? Sed ad Stigandum reuertamur.

Tho. Spott. Certum eſt, Guilielmo Duci, cùm Haraldum in acie proſtrauerat, totam Angliam ei ſuam vim & poteſtatem conceſſiſſe, præter Cantium comitatum; in quo Stigandus, (ſiue belli renouandi cauſa: Siue vt æquiore alia & tolerabiliori ſubiectionis conditione ſe ac ſuos illius imperio ſubiiceret) delituit. Id tamen effecit pro ſuis Cantiis, quod in ſua patria nemo. Omnes enim inopinata cæde Haraldi, ſtupore & mœrore perculſi, in Gulielmi ditionem ſe dabant, præter Cantios. Qui conſultore Stigando, ſe domi, ſuiſq; finibus continebant. Ad quos cùm Gulielmus iter perrexiſſet, Stigandus, aduocato ſibi Egelſino Abbate Auguſtinenſi, qui totius, ſũe Cantii principatum tenebant, vniuerſum Comitatus populum in vnum locũ congregabant, quibus & miſeram ac ſeruilem vicinorum conditionem, ſub Normannorum iuga redactam, & ſua pericula, quę ex Gulielmi aduentu imminebant, declarabant. Populus mori potiùs in acie voluit, quàm ab vſitata libertate ad incognitam & inſolitã ſeruitutẽ deduci. Itaq; dies ſtatutus eſt, quo apud Swaneſcõbe Cantii oppidũ inſtructi armatiq; rurſus cõuenirent. Stigandus & Egelſinus, (Machabæorum more) Duces exercitui præfecti, & vt auxilia ſua geminarent, inito conſilio decreuerunt, vt adueniente duce, & præoccupatis tranſitibus, ſinguli milites ſingulos ramos, ea (vt videtur) magnitudine, qua vnuſquiſq; ſe tegere poſſit, in manibus coràm geſtarent. Poſtridie Gulielmus in campeſtribus prope Swaneſcombe / totam Cantii multitudinem, tanquam nemus mobile ſe circumdantem, & paulatim moderato greſſu appropinquantem, attonitus mirabatur. Cantii cum propius à Duce abeſſent, eumq; circumuallatum animaduertiſſent, ramos deiiciunt: arcubuſq; tenſis, gladiis euaginatis, & haſtis vibratis, cæteriſq; armorum generibus extenſis, tubæ ſono prælii ſignum dant. Dux cum exercitu ſtupefactus eſt: vtpote qui ſuperiori elatus victoria, tanquam in pugno continere ſe totam Angliã exiſtimaret: Nunc hoc ſubito Cantiorũ motu perterritus, non de victoria ſolùm, & amiſſione exercitus, ſed de ſua vita periclitabatur. Poſtulatum eſt itaque, vt colloquium prius haberetur, antequam iniretur prælium. Stigandus & Egelſinus Cantiorum Duces, mandati ſunt eorundẽ ad Gulielmum legati, qui pro ſuis Cantiis hac oratione vſi ſunt.

Occurrunt tibi, Dux Inclyte, Cantii, amici & tuæ ditioni pařituri, ſi æquiſſimis eorum poſtulatis conceſſeris, vt qui libertatem à maioribus acceptam, & leges ac conſuetudines patrias retinere contendunt, nec in ſeruitutem inexpertam redigi, aut noua iura tollerare volunt. Regiam enim poteſtatem, non dominatum ferre poſſunt. Illibata itaq; libertate, reſeruatiſquè moribus, legibuſq; priſtinis, recipe Cantios, non ſeruos, ſed fide & amore in te affectos ſubditos. Sin libertatem legumq; immunitatem auferre niteris, vnà & vitam auferes. Malint enim incerto Marte tecum dimicare, & ſub certis hoſtibus in acie ſuccumbere, quã in foro ſub incertis legibus. Nam quanquam cæteri Angli ſeruitutem pati poſſunt, Cantiorum tamen eſt propria libertas.

Dux & hac oratione, & nonis anguſtiis perculſus, perplexo atque turbato animo, conſilium cum ſuis habuit. Cumq; ſibi veniſſet in mentem, quàm ancipiti prælio dimicaturus eſſet, aut ſi infecta re diſcederet, quàm ſibi, non modo ad infamiam ignominioſum, ſed ad iacturam acquiſiti nuper Regni periculoſum foret, ſi Cantium totius Regni clauem, reliquo regno non adiungeret, & amicitia magis atque fœdere, quàm vi retineret, non neceſſitate magis, quàm voluntate, conceſſit Cantiis, vt liberè ſecundùm vetera inſtituta viuerent. Itaque inter Gulielmum & Cantios, initum fœdus fuit, & obſides vtrinq; dati.

Poſteaq; depoſitis armis, læti Cantii, lætos Normannos Rofeceſtriam deducunt, vbi Duci Gulielmo, & Comitatum, & Douorenſe nobile caſtrum in deditionem tradunt. Hic autem vetus mos & conſuetudo Cantiorum in legibus Anglorum municipalibus, appellatur, Gauelkinde: quæ in toto regno ante Ducis aduentum, frequens & vſitata

vſitata fuit: poſtea cæteris adempta, Cantiis ſolum ex hac Stigandi & Egelſini armata intercesſione & inſtantia, integra & inuiolata remanſit. Quæ res, ſatis comprobatur ex antiquis ſcriptis de conſuetudinibus Cantii, vbi inter cætera ſic ſcribitur. Dicit Comitatus quod in Comitatu iſto de iure debet de eiuſmodi grauamine eſſe liber, quia dicit, quod Comitatus iſte, vt reſiduum Angliæ, nunquàm fuit conqueſtus, ſed per pacem factam ſe reddidit Conqueſtoris dominatui, ſaluis ſibi omnibus libertatibus ſuis & liberis conſuetudinibus primò habitis & vſitatis. Subacto igitur, ſeu potius conciliato Cantio, de quo maximè laborabat, quòd illic regnum ingredientibus & exeuntibus, portus aditúſque eſſet maximè commodus ac opportunus, ad inaugurationem ſeu coronationem properauit Gulielmus. In quo quanquam moris eſt, Reges à Cantuarienſi Archiepiſcopo conſecrari, tamen a Stigando vnctus non fuit, ſed ab Aldredo Eboracenſi Archiepiſcopo: vel, quia Stigandus ab exercendo ſuo munere per ſedem Romanam prohibebatur: vel, quia noluit viro ſanguinolento, & per tam diram cladem atque cædem patriam ſuam occupanti munus conſecrationis conferre: vel, quod eſt veriſimilimum, quòd Gulielmus a Stigando ſuſpenſo & interdicto, & multorum criminum a ſede Romana poſtulato, atque reo, conſecrari recuſabat: ſed quæcunque fuerit cauſa, certum eſt Gulielmum, omni externo cultu tractaſſe Stigandum perhonorifice, & comiter eum permulſiſſe, etſi peſſimè de eo ſenſerat, quòd triſtis eius exitus declarabit. Namque finitis inaugurationis ſolennibus, præſidiiſque paſſim diſpoſitis, omnibuſque rebus ſedatis & pacatis in Anglia, Rex Gulielmus in Normanniam reuerſurus, Stigandum etſi renitentem, ſecum vna cum aliis regni proceribus duxit, honoris, vt dixit, cauſa. Sed credibilius eſt, timuiſſe Gulielmum, eius tum verſutum & callidum ingenium, tum gratiam & potentiam, qua valebat in Cantio, ne eo abſente nouos motus in Anglia concitaret, & defectionis author fieret. Nec paſſus eſt eum vſquam abs ſe diſcedere, antequam rediret in Angliam, etſi benignè atque blandè in Normannia retentum. Namque eum patris nomine appellare ſolitus, occurrit ei ſæpius cum illis (iam obſoletis) processionum pompis, longa ſerie ductis, domumque duxit atque reduxit, & in conuentibus cum magna veneratione aſſurrexit, neque quicquam non modo officii, ſed ne obſequii atque obſeruantiæ in eum prætermiſit. Sed poſtquàm rebus in Normannia compoſitis in Angliam reditum eſt, illa tam diuturna Ducis ſimulatio, reipſa in apertum prorupit odium, etſi id verbis adumbrauit Gulielmus, & facti inuidiam in Alexandrum Romanum Pontificem tranſtulit. Miſero enim Stigando ſtructæ ilico inſidiæ, & tacita Gulielmi interpellatione, miſſi ab eodem Alexandro, Hearmenfredus Sedunenſis Epiſcopus, & Iohannes ac Petrus presbyteri, Cardinales Legati, vt de Stigando Archiepiſcopo & Angliæ Clero inſtituerent & ordinarent iudicia. quibus hùc illùc agitatus Stigandus, nunc in Scotiam cum Alexandro Lincolnienſi Epiſcopo profugit: nunc Elienſe Cœnobium latitandi, & ſe occultandi cauſa petiit. Tandem totius Cleri Synodus Wintoniæ facta, vbi legati prædicti, multis cõtra Stigandum obiectis criminibus, eum ob tres cauſas Archiepiſcopatu & ordinibus abdicabant. primò quòd Archiepiſcopatũ Cantuarienſem ſimul cũ Epiſcopatu Wintonienſi tenuiſſet. non noui ſanè aut inuſitati in Anglia tunc exempli, quòd recenti ante eum ætate Dunſtanus & Oſwaldus, quos hiſtoriæ inter ſanctos & integerrimos patres referunt, in Epiſcopatibus plurales fuerunt, ille Wigornienſem ſimul cum Londinenſi, hic Eboracenſem Archiepiſcopatum & Wigornienſem (vbi in Eccleſia ſanctæ Mariæ, quam ipſe condidit, ſepultus iacet) ſimul tenuerunt. Deinde quod Archiepiſcopatum Roberto viuente, neque amoto poſſediſſet. Ad extremum, quòd Roberti pallium Cantuariæ relictum (qui vi iniuſtè ab Anglia pulſus eſt) aliquandiu vſus eſt, & poſtea à Benedicto Papa, qui excommunicatus & ſacris interdictus fuerat, eò quòd pecuniis ſedem Apoſtolicam inuaſit, pallium accepiſſet. In eodem Cleri conuentu, multi alii à ſtatu & dignitatibus non iure, ſed regali Papalique authoritate per legatos coacti receſſerunt. videlicet frater eius Ageimarus Eſtanglorum Epiſcopus eſt degradatus, Abbates etiam aliqui ibi degradati ſunt, operam dante Rege, vt quamplures ex Anglis, ſuo honore priuarentur, in quorum locum ſuæ genti s perſonas ſubrogaret, ad confirmationem ſcilicet Regni ſui, quod ſuper acquiſierat. Hinc & nonnullos, tam Epiſcopos quam Abbates quos ſine vlla euidenti cauſa, nec leges ſeculi damnabant, ſuis honoribus priuauit, & vſque ad finem vitæ, cuſtodiæ mancipatos detinuit. ſuſpicione (vt diximus) tantum inductus noui Regni. Stigandus verò ad ſummum iam adductus diſcrimen, deprecatione ne ad Gulielmum, an iuſta expoſtulatione vteretur, incertus, eum per fidem tam firmiter vtrinque datam ac interpoſitam, inſtanter obſecrauit. ne ſe tam iniquis permittat calamitatibus. At Rex leniſſimis, & manſuetis

Roger de Ceſtria.
W Thorne. Roff hiſtor.
Ioranal hiſt.

Roger de Ceſtria
Ioranal. hiſt.

Walter Couentren.
An 1069. in octauis Paſchæ.
An. Wilhelmi Conqueſt. 4
Polychron.
W. Malmſ.
An gratiæ 1070.
Radulph de Duceto.
Walter. Couentren.
Aurea hiſt. pars.
Rog. de Ceſt.
Roff hiſt.
W. Thorne,
Florileg.
W Malmſ.
Epiſ. Chron.

Hiſtor. Petrib. Latina.

verbis eius rei authoritatem & atrocitatẽ ſibi derogauit, ac Papalibus mãdatis attribuit: Verumtamen Stigandum exauctoratum, boniſque ac fortunis ſpoliatum, carceribus perpetuis incluſit, ibique famelicum ex fiſco pareſſime alebat, vt extorqueret fortaſſe, quos theſauros condidiſſet. Id enim à Stigando quæſitum fuit, qui multis & magnis iuramentis aſſeruit, ne quicquam ſibi aut æris, aut bonorũ ſupereſſe: vel quia ſpes eum aliqua tenuit libertatis, in qua tam grandi theſauro aut ipſe frueretur, aut ad perniciem Ducis vteretur: vel quia tam indignis modis a Duce tractatus, peierare & mori maluit, potius quã tàm inſigni beneficio inimicum Ducem afficere. Ex fame enim interiit & ægritudine voluntaria, poſtquam Archiepiſcopali ſedi ſeptendecim annis incubuiſſet. Eo autem mortuo in exanimati corporis collo, clauicula alligata reperta eſt, quę ingentis theſauri indicium dedit, & magnarum opum in ſubterraneis ſpecubus occultarũ: chartæque inuentæ, in quibus cõſcriptæ ſunt ſummæ theſauri ſui, quibusque in prædiis latebant, cuiuſque magnitudinis, ponderis, & qualitatis metalla fuerunt. Quæ omnia in lucrum Gulielmi, qui non modo non læſus, ſed plurimum adiutus ab eo fuit, ceſſerunt.

XXXIII. LANFRANCVS.

Ex Ioranal. Chron. Sax. Cant. Sigebert. Gemblac. W. Malmſ. Al. Herluino, ſet habet quidam Lanfranci aqueduc. Aur. hiſtor. 2. part.

LAnfrancus natione Tranſalpinus, patria Papienſis (quæ ciuitas Mediolanenſis eſt ditionis, a Mediolano x x. mille paſſibus diſiuncta) ab ineunte ętate in literis educatus, & cum adoleuiſſet, progreſſus in Normãniam venit, fama & celebritate Eliſini Abbatis Becceẽſis prouocatus in itinere Rhotomagum profecturus, veſperi per ſyluam tranſiens, incidit in latrones, a quibus manibus ad tergum alligatis ſpoliatus, & in denſum cõiectus eſt. Mane à viatoribus tranſeuntibus opem clamore petiit, & ſolutus eſt. Inde ad Beccenſe Cœnobium ſe contulit, vbi ad inopiam tantam ſubleuandam, dialecticam ſtipendio profeſſus, Monachus primum, deinde Prior Beccẽſis fuit: Poſtea Gulielmi Ducis dono, Abbas ſcil. Sancti Stephani Cadomenſis cœnobii, quod Dux erexerat. Deinde Gulielmus Angliæ regno potitus, Stigãdo tã turpiter a ſede quaſi auulſo, Lanfrancum omni literarum genere excultum, & in quo ſummam gerẽdi regni ſpem & fidem collocauerat, ad Archiepiſcopatum Cantuarienſem ex Normannia vocat: quem Lanfrancus, & à Rege coactus, & à Papa Alexandro iuſſus ſuſcepit. Celeberrima eſt autem huius præ cæteris electio & conſecratio. Electus enim eſt a maioribus Cantuarienſis Eccleſiæ, tum acceſſit procerum atque præſulum, totiusque quaſi populi conſenſus in aula Regis: quod ſane eſt inſtar Senatus ſeu Parliamenti Anglicani. Ad eum vero conſecrandum omnes in Anglia Epiſcopi conuenerunt, ſeruato antiquo & veteri conſecrationis more, & qui adeſſe non poterant, literis & legationibus excuſabantur. Conſecratio hæc tam nobilis & peruulgata, Quarto Calendas Septembris, & quarto anno Gulielmi Regis celebrata fuit Cantuariæ, cui interfuerunt Gulielmus Londinenſis, Siwardus Roffenſis, Walchelinus Wentanus, Remigius Dorcenſis, Horſaſtus Helmanenſis, ſiue Tbedfordenſis, Stigerardus Seleſſienſis, Hermannus Sireburnenſis, Giſo Welienſis. Hac tam inſigni claritate electus & conſecratus fuit Lanfrancus. Paulo poſt Thomas Eboracenſis Archiepiſcopus electus, ex more Cantuariam ad Lanfrancum ſacrandus venit. Hora ſtatuta eſt, qua Thomas quæſtionem ſeu examinationem ſubiret: qua Lanfrancus cum ſuis Suffraganeis in Choro lineis indutis ſtabant, & Thomam expectabant. Quo adueniente, Lanfrancus ei detulit ſubiectionis & obedientiæ profeſſionem iureiurando confirmandam, Thomas reſpondit: Nõ ſe id facturũ, quod ſaluo iure, & maiorum ſuorum more & priuilegio ſuæ Eccleſiæ facere non poſſit. Itaq; niſi ſcriptis, authoritatibus & tabulis obſignatis, clariſque probationibus ſibi de re tanti momenti liqueret, quia noluit exemplo ſuo Eboracenſi Eccleſiæ quicquam præiudicii generari, ſine ſacratione diſcedere maluit, quam ignotam ſibi ſuæque Eccleſiæ obedientiam adiuramento profiteri. Et quanquam in ea ſuaſione aperte monſtraſſet Lanfrancus, quod nihil à Thoma flagitaret, quam quod & Cantuarienſis Eccleſiæ authoritati, & Eboracenſis iuri, ac vtriuſque conſuetudini eſſet conſentaneum, tamen Thomas minimè ſacratus diſceſſit, & habita ad Regem querela eum in Lanfrancum irritauit.

Wil. Gemeticenſis. Roſ. hiſtor.

Roger. de Ceſtria. Ioranal hiſt. Chron. Sax. Cant.

An.1070

An. Gulielm. Conq. 4. W. Malmſ.

Roger. de Ceſtria. Ioranal hiſt. Chron. Sax. Cant.

Walter. Couentren. W. Malmſ.

Lan-

Lanfrancus contra expoſita Regi tam probabili facti ſui ratione, eoque pacato atque mitigato impetrauit, vt Thomas quod ante recuſabat, Regis edicto coactus, iam obedientiæ profeſſionem Lanfrancu ex ſcriptis cum iuramento recitaret, in qua ſe Lanfranco obtemperaturum in omnibus, quę ad Christianę religionis cultum pertinent, abſolute promiſit. Poſteaque Lanfrancus a reliquis Angliæ Epiſcopis, qui prius ab aliis ſacrati fuerant, ſubiectionis profeſſionem vna cum cappis profeſſionalibus petiit & accepit. Thomæ vero Eboracenſis Archiepiſcopi profeſsio verbatim ſic deſcripta eſt.

Chron. Sax. Cant.
Polydorus.
Radulphus. de Diceto
Toranal. hiſt.
Hiſt. Eccl. Cant.

Decet Chriſtianum quemque Chriſtianis legibus ſubiacere, nec his, quæ à ſanctis patribus ſalubriter inſtituta ſunt, quibuslibet rationibus contraire. Hinc namque iræ, diſſenſiones, inuidiæ, contentiones, cæteraque procedunt, quæ amatores ſuos in pœnas æternas demergunt. Et quanto quis altioris eſt ordinis, tanto impenſius diuinis debet obtemperare præceptis. Propterea ego Thomas ordinatus Eboracenſis Eccleſiæ Metropolitanus antiſtes, auditis cognitiſq; rationibus abſolutam tibi Lanfranco Dorobernenſi Archiepiſcopo tuiſq; ſucceſſoribus de canonica obedientia profeſsionem facio, & quidquid a te, vel ab eis iuſte & canonice inibi iniunctum fuerit, ſeruaturum me repromitto. De hac autem re, dum a te adhuc ordinandus eſſem, dubius fui. Ideoque tibi quidē ſine conditione, ſucceſſoribus verò tuis conditionaliter me obtēperaturum eſſe promiſi. Paulo poſt Lanfrancus cum Thoma Eboracenſi, aſſociato etiam Remigio Doceſtrenſi Epiſcopo, pallium ab Alexandro Papa recepturi Romam profecti ſunt. Lanfranco aſſurrexit Papa, motus fama quæ de viri ſapientia & doctrina percrebuiſſet: quod honoris non authoritati, ſed ſcientiæ ſuæ detuliſſe dixit. Itaque duo conceſſa ſunt Lanfranco pallia, vnum honoris, amoris alterum. Cui Lanfranci ſeu virtuti, ſeu fœlicitati Thomas inuidens, cepit coram Papa litem de ſubiectione & primatu antea Regio decreto ſopitam redintegrare, tum prouinciæ ſuæ fines in Licoln. Wigorn. & Lichefeld. diocæſes dilatare, quas ex veteribus regni inſtitutis ſuæ ditionis ambitu contineri aſſeuerabat. Quæ diſceptatio quia priuilegiis & conſuetudinibus, ac priuatis vtriuſque Archiepiſcopatus inſtitutis certius quàm iure ſcripto definiri poſſe videbatur, decretum eſt a Papa, vt a Rege & Regni proceribus diiudicaretur. Qui in Windoſorienſi Caſtro, vt ex ſequenti decreto apparet, contra Thomæ intenſionem prouincias Humbro flumine ſeparabat, & Eboracenſem prouinciam ſeiunctis illis, quas Thomas vendicabat, diocæſibus, & Cantuarienſi prouinciæ a ſcriptis, perexiguis (ſi ad Cantuarienſem referatur) finibus concludebant.

Toran. hiſt.
Roger. de Ceſt.
Walter. Couentren.
A. 1072.
An. Guliel. Conc. 6.
Rog. de Ceſt.
Roff. Hiſt.
Chron. Sax. Cant.

Constitvtio svper cavsa de primatv,

quem Dorobernenſis Archiepiſcopus ſuper Eboracenſ. Eccleſiam iure ſua Eccleſia proclamamabat, ordinata de conſenſu Domini Wilhelmi, ad tunc Regis Angliæ & Archiepiſcoporum Cant. & Eborac. & cæterorum qui interfuerunt, Epiſcoporum.

Huius controuerſia conſtitutio ex pluribus Pontificum literis in lib. 2. cap 17. plenius apparet.
Wil. Mal. De Pontif.

ANno ab incarnatione Donini noſtri Ieſu Chriſti. 1072. Pontificatus autem Domini Alexandri Papæ vndecimo, Regni vero Wilhelmi glorioſi Regis Anglorum & Ducis Normannorum ſexto. Ex præcepto eiuſdem Alexandri Papæ, animante eodem Rege in præſentia ipſius & Epiſcoporum atque Abbatum ventilata eſt cauſa de primatu, quem Lanfrancus Dorobernenſis Archiepiſcopus ſuper Eboracen. Eccleſiam iure ſuæ Eccleſię proclamabat, & de ordinationibus quorundam Epiſcoporum, de quibus ad quem ſpecialiter pertinerent, certum minime conſtabat. Et tandem aliquando diuerſis diuerſarum ſcripturarum authoritatibus probatum atque oſtenſum eſt, quod Eboracenſis Eccleſia Cant. debeat ſubiacere. eiuſque Archiepiſcopi, vt primatis totius Britanniæ, diſpoſitionibus, in his quæ ad Chriſtianam religionem pertinent in omnibus obedire, Subiectionem vero Dunelmenſis, hoc eſt, Lindiffarnenſis Epiſcopi, atque omnium regionum a terminis Liciſfildenſis Epiſcopi, & Humbræ magni fluuii vſque ad extremos Scotiæ fines, & quicquid ex hac parte prædicti fluminis ad parochiam Eboracenſem Eccleſiæ iure competit, Cantuarienſis Metropolitanus Eboracenſi Archiepiſcopo eiuſquè ſucceſſoribus in perpetum obtinere conceſſit. Ita vt ſi Cantuarienſis Archiepiſcopus concilium cogere voluerit, vbicunque viſum ei fuerit, Eboracenſis Archiepiſcopus ſui præſentiam cum omnibus ſibi ſubiectis ad nutum eius exhibeat, & eius Canonicis diſpoſitionibus obdiens exiſtat. Quod autem Eboracen. Archiepiſcopus profeſsionem

Cantuarienſis Archiepiſcopo facere etiam cum ſacramento debeat? Lanfrancus Dorobernenſis Archiepiſcopus, ex antiquo anteceſſorem conſuetudine oſtendit, ſed ob amorem Regis Thomæ Eborac. Archiepiſcopo ſacramentum relaxauit, ſcriptamq; tantum profeſſionem recepit, non præiudicans ſucceſſoribus ſuis, qui ſacramentum cum profeſſione a ſucceſſoribus Thomæ exigere voluerint. Si Archiepiſcopi Cantuarienſes vitam finierit, Eboracenſis Archiepiſcopus Dorobernıam veniet, & cum qui electus fuerit, cum cæteris præfatæ Eccleſiæ Epiſcopis, vt primatem proprium iure conſecrabit. Quod ſi Eboracenſis Archiepiſcopus obierit, is qui ei ſucceſſurus eligitur accepto a Rege Archiepiſcopatus dono, Cantuariam, vel vbi Cantuarienſi Archiepiſcopo placuerit, accedet, & ab ipſo ordinationem canonico more ſuſcipiet. Huic conſtitutioni conſenſerunt præfatus Rex, & Archiepiſcopi Lanfrancus Cantuarienſis & Thomas Eboracenſis & cæteri qui interfuerunt Epiſcopi. Ventilata eſt autem hęc cauſa prius apud Wentanam ciuitatem in Paſchali ſolennitate, in capella regia, quæ ſita eſt in caſtello; poſtea in villa Regia, quæ vocatur Windiſor, vbi & finem accepit, in præſentia Regis, Epiſcoporum, Abbatum diuerſorum ordinum, qui congregati erant apud curiam in feſtiuitate Pentecoſtes.

✠Signum Gulielmi Regis, ✠ Signum Matildis Reginæ. ✠ Ego Lanfrancus Dorobernenſis Archiepiſcopus ſubſcripſi. ✠Ego Thomas Eboracēſis Archiepiſcopus ſubſcripſi, ✠Ego Gulielmus Londinenſis Epiſcopus conſenſi, cum multis aliis Epiſcopis & Abbatibus, vt in Archiuis patet.

Ioran.hiſt. Chron.Sax. Cant. Reg.de Caſt.

Sed Romæ ſiue ob hanc motam controuerſiam, ſiue ob indignitatē Thomæ & Remigii commotus Pōtifex, vtrumq; paſtorali baculo & annulo priuauit: illum quod ſacerdotis eſſet filius: hunc quia multis opibus Gulielmum in Anglia ſuperanda iuuit, & muneribus pactus de Epiſcopatu, ſi Gulielmus rerum potiretur, Lanfrancus tamen vt reſtituerētur interceſſit, & ſumma gratia impetrauit. Lanfrancus & opinione ſui, principiſq; ac pontificis gratia elatus, cepit reliquos regni Epiſcopos præ ſe contemnere, ac imperitiam exprobrare (licet moribus & vitę ſanctitate iudicio populi longe ſuperiores) quę res multum de fide ſua, & exiſtimatione apud Regem, proceres, & plebem traxit. His iſta goſtis, ſucceſſit Alexandro Romæ, Gregorius, qui Hildebrandus dictus eſt. Qui coniugatos ſacerdotes nouo exemplo à diuinis muneribus & officiis amouebat, & vt multis ac ſanis videbatur, temerario & inconſiderato contra ſanctorum patrum ſententiam præ iudicio. Qua de re Lanfrancus Synodo Wintoniæ habita ſtatuit inter alia, vt nullus canonicus vxorem haberet. Extra vrbem in vicis & caſtellis ſacerdotes non compellendos vxores dimittere. prohibendos autem ne matrimonio contraherent, qui iam cælibes eſſent. Tum Epiſcopis iniunctum, ne quos auſint presbyteros vel Diaconos ordinare niſi cælibatum profeſſos, vt mox indicabimus. Alia Synodus celebrata Londini, ſub eodem Lanfranco, in quo decretum eſt, vt quædam ſedes Epiſcopales, quæ in oppidulis ac pagis antea fuerant, in ciuitatibus & locis celeberrimis collocarentur. Quo factum eſt vt Lincolnia, Bathonia, Sariſburia, Exonia, Ceſtria, atque Ciſteria, ciuitates nouæ Epiſcoporū ſede ac incolatu nobilitatę ſint. Elmhamenſis verò Epiſcopatus ſedes ad Thedfordiam deducta migrauit. Quam illinc poſtea Norduicum, tranſtulit quidam Hereberus Loſinga dictus. Extra ciuitatem Cant. in parte orientali erat Eccleſia ſancti Martini, vbi ſedes Epiſcopi erat, qui domi, vel in comitatu ſemper manebat, & vices Archiepiſc. (qui Regis curiam frequentabat) per omnia gerebat. Monachos Eccleſiæ Chriſti (ac ipſe monachus) in obſequium accipiebat: ſolennitates in Eccleſia Metropoli celebrabat. quibus peractis ad ſua rediebat. Hic & prior Eccleſiæ Chriſti (quem Decanum vocabant) in Synodis pari ornatu conſidebant: Atque hic mos vſque ad tempora Normannorum perdurauit, Eiuſque Epiſcopii præſul extremus fuit Godwinus. Quo mortuo anno ſcilicet 1065. Lanfrancus Epiſcopū Eccleſię beati Martini ſubſtituere renuit, dicens quod in vna ciuitate duo Epiſcopi eſſe non deberent, cū reuera in ciuitate Epiſc. non fuit, ſed extra ciuitatem. Is igitur loco Epiſcopi quendam Clericum ſuum Archidiaconum ordinauit, cuius rei ante mortem eum pœnituit. Præterea Lanfrancus etſi aliis in rebus, multa & præclara edidiſſet, pietatis ſimul & eruditionis indicia, Wulſtanum tamen virum integerrimum, nec ſibi aut cuiquam pietate ſecundum, ab Epiſcopatu Wigornienſi extrudere nitebatur: ſed ſiue totius populi, qua florebat Wulſtanus, gratia impeditus, ſiue illo diuulgato miraculo, de Wulſtani paſtorali baculo, Edwardi Confeſſoris ſepulchro infixo, nec cuiuſquam manu aut potentia pręterquam ipſius Wulſtani auulſo, perterritus, ab incepto non ſine magna infamia deſtitit. Lanfrancus non modo ob Eccleſiæ, ſed ob Reip. adminiſtrationem ſpectatæ fuit antiſtes induſtrię. Abſente enim Gulielmo, omnia

Mat. Paris.

An. 1074

Chron. Sax. Cant

Lib Vigor. Eccleſia. Ranulphus. Wil Malmſ

Sigeb. Gem.

Ex frag. hiſt. quod in Chro Roff. preſtat.

Ioran al. hiſt Roff. hiſtor.

omnia Lanfranco mandabantur, qui ſumma prudentia cuncta moderatus proceres atque plebē in officio tranquille, ſine vllo motu aut tumultu cōtinebat. adeo vt ſi quæ defectionis aut ſeditionis ſuſpicio naſcebatur, ad eam ilico compeſcendā maximus & potentiſſimus quiſque, opem & adiumentum illi imperanti præſtitit. Cuius ſapientiæ ſic confiſus Gulielmus, vt etiam ad Rhotomagenſe concilium eum accerſiuit, cui Gulielmus præfuit. Interfuere autem Iohannes Archiepiſcopus Rhotomagenſis, Odo Baiocenſis Epiſcopus, Hugo Luxouienſis, Michael Abrincenſis, Gilbertus Ebroicenſis, Robertuſque Sagenſis Epiſcopi. In hoc autem Rhotomagenſis Coocilio, Gulielmus permulta, non minus de negociis Eccleſiaſticis, quam de noui Angliæ regni vtilitatibus decreuit. Sed inter alia Lanfrācus, cū Archiepiſcopatus ſui iura a ſede diuulſa; ab aliis inuaſoribus teneri animaduerteret, huic quoque malo ſanando remedium adhibuit. Odo enim quidam tunc Baiocenſis in Normannia præſul, idemque Cantii Comes, plurima Archiepiſcopatus prædia iniuſte occupauit, quæ recuperauit & ſedi reſtituit Lanfrancus. Et præter minuta illa prædiola viginti quinq; muneria Archiepiſcopali ſedi illius opera recuperata fuere. Totam autem ſuam Eccleſiam, atque territorium terra marique tā libera & à vectigalibus, exactioonibuſq; ac ſeruitutibus immunia, atque ipſa regia prędia prædicabant, præterquam in tribus: primo ſi via regia defoſſa fuerit: deinde ſi ſucciſa in ſuo prædio arbor in regiam viam procliuis ceciderit: tertio ſi homicidium vel ſanguinis effuſio fiat. Idem & Eccleſiam Chriſti Cantuariæ caducam & partim ruinam minantem, partim magna ex parte combuſtam inſtaurauit, & xenodochia duo iuxta vrbem Cant. ſcil. Harbaldowne & S. Johns, quorum alterum leproſis, alterum infirmis conſtitutum erat, condidit, quibus de theſauro Archiepiſcopi, 140. libras ſingulis annis dabat. Prætetea Eccleſiam Gregorii extruxit, in qua canonicos poſuit, qui infirmis ſeruirent: aliam item Eccleſiam iuxta ædes leproſorum. in qua Deo ſeruierunt & ſepeliebatur. Fuit etiam in pauperes munificentiſſimus, quibus quingentas libras quotannis Eleemoſinæ loco erogauit. Cumque fames Angliam grauiter premeret, Loodinum miſit, vbi vel mille pauperes paſcebat. In conſecratione eius repertum eſt ſcriptum ſuper caput dum conſedit, illud Euangelicum. Date Eleemoſinam, & ecce omnia mūda ſunt vobis. Quod futuram tanti viri liberalitatē antea declarauit. Eccleſiam Cathedralem Roffenſem (veteri demolita) extruxit, eandemque plurimis opulentis donis affecit, & munerium Lamethæ cum patronatu Eccleſiæ, quam prius Goda Comitiſſa Eccleſiæ Roffenſi dedit ante Normannorum aduentum, eidem ſedi a Rege adiungi libenter ſatagebat, ſed poſtea permutatione ſeu excambio hoc Lamethe munerium, à Richardo Rege, Anno 1196. Cantuarienſi ſedi commodius, Huberto tunc Archiepiſcopo conceſſum fuit, cuius loco munerium Darenta Roffenſi Eccleſiæ obtigit, Gelbertus tamen tunc Roffenſis Epiſcopus conſeotire noluit, ante obtentam quandam aream iuxta Eccleſiam beatorum Martyrum Stephani & Thomæ, in qua ſibi palatium (nuper muro latericio per Io. Fiſcherum cinctum) extruxit. quod nunc vocatur Carlel place. Itemquè annuū cenſum quinque marcarum de Eccleſia de Lamethe, quas Epiſcopus Roff. annuatim Archiepiſcopo pendere cōſueuit. Epiſcopi.n Roff. Londinū profecti in manerio de Lamethe hoſpitio excepti fuerunt ex eoque paleam, ligna, cæteraquè ad rem familiarem opportuoè atque commodè percipere ſolebant. Id quod charta Huberti Archiepiſcopi de rectore Eccleſiæ de Lamethe. An. 1196. per Priorē & Capitulum Cant. confirmata, (Godefredo tunc Winton. Epiſcopo teſtimonium ad id perhibente) manifeſtè declaratur. In Monachos etiam Albanenſes perliberalis fuit, in quos mille marcas contulit, & munerium de Redbourne acqoiſiuit. Et quamuis ſummā gerebat Reipub. curam, tamen Theologiæ ſtudio aſſiduè & incontinenter vacabat, nec minorem operam legendo quam ſcribendo dabat. In eo enim ſtudio, ſimulatque adoleuiſſet, pater Haribaldus & mater Roſa eum diligenter inſtitui procurabant. Itaq; veteris atque noui Teſtamenti libros, à ſcriptoribus corruptos correxit, & emendatos atq; ſinceros edidit. Acutiſſimeque contra Berengarium de Euchariſtia in ſcriptis diſſeruit. In Paulinas Epiſtolas & Pſalmos Dauidicos edidit Commentaria, & nonnulla alia opuſcula quotannis diuulgauit. Archiepiſcopalem iuriſdictionem etſi leniter & ſine aperta contentione, tamen ſeueriſſimè exercuit. Nam fractis primùm viribus Thomæ Eboracenſis, in ea controuerſia, quę antea de ſubiectione & primatu cōmemorata eſt, poſtea q. nutu rem gerebat. Nec tamen iniuriam cuiquā facere vnquam putabatur. Ad colloquium illius facilis aditus cuiuis patebat, triſtem à ſe neminem dimiſit, ſed ſi quem mærore affectum conſpiceret, cauſa accuratè indagata, medelam adhibuit.

Anno poſt ſuſceptum Archiepiſcopatum tertio, Monachi Cant. ſecularibus omni-

Sigeb. Gemblac.

Sigeb. Gemblac.

An. 1074

Matt. Paris. Annales Eccleſiæ Cant. Radulph de Duceto

Vide placitum apud Pynendenā inter Lanfrancum & Odonem in textu de Eccleſ. Roffen. per Ernulphum Epiſcopum.

Ex vita Lāfranci.

Sigeb Gemb Roff hiſtor. Radulphus de Duceto.

Auctor hiſto. 2. part.

Matt. Paris.

W. Malmſ.

no ſimiles, venari, aucupari & genio indulgere conſueuerũt, vt illos conſules magis quã Monachos, ob ſeruorum ingentem cateruam cenſeres, quorum inſolentia Lanfrancus auſteritate ſua paulatim repreſſit & extinxit. Eodem etiam anno Lanfrancus Petrum quendam Lichefeldenſem ſeu Ceſtrenſem Epiſcopum Colceſtriæ conſecrauit, & anno ſequenti Patricium Dubliniæ, in Hibernia Epiſcopum Londini.

Chron. Ranulphi.

Chron. Sax. Cant.

Sexto anno celebrabatur Concilium apud Winton. in hæc verba. anno ab incarnatione Domini. 1076. Indictione. 14. regnante in Britanniaglorioſiſſimo Rege Wilhelmo, Præſidente Cantuariæ Lanfranco totius Britanniæ Primate, in Eboraco vero Thoma Archiepiſcopo, eo inquam Anno in Kalend. Aprilis habita eſt Synodus Wintoniæ conuocata ab eodẽ Cant. Eccleſiæ Primate. In qua fratris noſtri Ailrici Ciceſt quõdam Epiſc. cauſa canonice definita, & ad certum finem perducta eſt. Decretumque eſt vt nullus Canonicus vxorem habeat. Sacerdotum verò in caſtellis vel in vicis habitantium habentes vxores non cogantur vt dimittant, non habentes interdicantur vt habeant, & deinceps caueant Epiſcopi, vt ſacerdotes vel diaconos non præſumant ordinare, niſi prius profiteantur, vt vxores non habeant. Nulluſque Clericus aut Monachus in Epiſcopatu alicuius ſuſcipiatur, abſque Epiſcopi ſui literis. Si quis vero Monachus etiam Canonice ſuſceptus fuerit, non permittatur Eccleſiis publice deſeruire, &c. Statutum eſt etiam ne aliquis Clericus ciuilis vel Ruſticus, de beneficio Eccleſiæ aliquod ſeruitium reddat præter illud quod fecit tempore Regis Edwardi. Laici vero ſi de crimine ſuo accuſati fuerint, & Epiſcopo ſuo obedire noluerint, vocentur ſemel, & iterum, & tertio. Si poſt tertiam vocationem emendari noluerint, excommunicentur. Si autem poſt excommunicationem ac ſatiſfactionem venerint, foris facturam ſuam quæ Anglice vocatur. oferhyrneſſe ſeu lahslite, pro vnaquaque vocatione Epiſcopo ſuo reddant. Præterea ſtatutum eſt, vt nullus filiam ſuam, vel cognatam det alicui abſque benedictione ſacerdotali. Si aliter fecerit, non vt legitimum coniugium, ſed vt fornicatorium iudicabitur. Supplantationes vero Eccleſiarum omnibus modis interdicimus.

Ex Lib. Conſtitutionum Eccleſiæ Wigorn. pag. 101

Id eſt contumaciæ ſiue legis violata pœna.

Eodem anno Hernoſto Cantuarienſi Monacho Roffenſem Epiſcopatum dedit, & Londini conſecrauit.

Anno v i i. mortuo Hernoſto Epiſcopatum Roffenſem in Gundolphum alium Cantuarienſem Monachum contulit, quem Cantuariæ conſecrauit.

Eodem anno Thomas Eboracenſis per literas eum rogauit, vt duos ex Cantuarienſi prouincia Epiſcopos ad conſecrandum quendam in Orchadibus, iuxta Scotiam Inſulis poſtulatum Epiſcopum mitteret. Qui Wulſtanum Wigornienſem & Petrum Ceſtrenſem ad hoc muneris legauit.

Octauo anno publico Cleri concilio Londini inito, Ailnodum Glaſtinenſem Abbatem depoſuit.

Vndecimo, Wilhelmum Dunelmenſẽ Epiſcopum in quadam Claudiæ ciuitate, ad Eboracenſem Archiepiſcopatũ vſitato ritu tranſtulit, iubente id Rege, & ſe conſentiente, eo quod a Scotorũ Epiſcopis, qui ſubiecti ſunt, habere ſibi adiutoriũ non potuit.

Decimo ſexto anno donatum Monachum ſuum Cantuarienſem Dubliniæ Epiſcopum ſolitis ſacris inſtituit.

Eodemque anno Concilio Deuceſtriæ habito Wlfecetelũ Exulandenſis cœnobii Abbatem priuauit, & Robertum Ceſtrenſem, Willielmumque Helmeanenſem vno die Cantuariæ conſecrauit, & paulo poſt Mauricium Londinenſem Epiſcopum Wintoniæ ſimilibus ſacris firmauit.

Decimo octano anno mortuo Willielmo Rege in tranſmarinis partibus, filiũ eius Willielmum iuxta patris inſtitutum in Regem elegit, quem in Eccleſia Petri in occidẽtali parte Londoniæ ſita ſacrauit & coronauit. Quo etiam anno Godfredum Ciceſtrenſem, Iohannem Wellenſem Epiſcopos, & Guidonem Eccleſiæ Auguſtinenſis Abbatem Cantuariæ ſacrauit. Monachi verò huic Guidoni valde reſtiterunt, vt neceſſe Lanfranco poſtridiè fuerat, adiuncto ſibi Odone Baiocenſi Epiſcopo Regis fratre, qui tunc è Normannia Cantuariam venerat ad Auguſtinenſe cœnobium, ſacratum nuper Abbatem ducere, & Monachis acriter imperare, vt eum ſuſciperent, eique obtemperarent, iuſſis his qui obſtare vellent, ilico exire, & Monaſterio cedere: Paucis itaque relictis reliqui diſcedebant. His qui remanſerant præſentibus, Lanfrancus Abbatem honorificè in ſede locauit. Quod ipſe facere coactus eſt, quia Elwicini Prioris opera tunc inter alios contumaces ad id haberi non poterat. Quem cum nonnullis aliis delicti authoribus Cantuarienſ. carceribus cuſtodiri iuſſit Lanfrancus. Quo facto nunciatum eſt ei cæteros abire iuſſos, ſub caſtro (ad Eccleſiam Sanctæ Miltrudis poſito) conſediſſe.

ſediſſe. His nunciatum ab eo eſt, ſi delicti veniam petituri ante horam nonam ad Monaſterium ſponte redirent, impunitos fore. Ea vero hora præterita, non vt liberos ſed vt fugitiuos reducendos. Itaque dubii & ſuſpenſi animis, irent an redirent, ſeu fame coacti, *Chron. Skil. Cant.* ſeu ſponte adducti maior eorum pars pertinaciæ pertæſa, obedientiam Abbati promiſit. Qui reuerſi ſuper Auguſtini tumulũ (quod ſacramẽti loco habebatur) Guidoni obediẽtiã iureiurãdo profeſſi ſunt: reliquos vt trãſfugas cepit, & huc illuc in Eccleſiis ſparſos ac diſiũctos vinculis cõpedibusq; tenuit, donec ad ſubiectionẽ iurãdã cogerẽtur, poſteaq; locis ſeparatos reduxit Caor. Sed huius diſſẽſionis ſcintilla poſt has ſumptas pœnas in cineribus permanſit. Columbanus enim Monachus mortem Abbati clam minatus, deprehenſus & ad Lanfrancum adductus eſt. Is in quæſtione rogatus, an Abbatem voluerit interimere, reſpondit, id ſe præſto facturum, ſi in ſua eſſet poteſtate. Quo audito ante Monaſterii portas, populo inſpectante ligatus, flagellis cæſus, ac abraſis & amputatis crinibus, Monaſterio & vrbe excluſus, ignominioſe diſceſſit. Huius vindicta cæterurum audacia repreſſa eſt. Verum poſt Lanfranci obitum, qui ilico, vt videtur, poſt hanc rem geſtam contigit, Monachi cum ciuibus quibusdam coniuncti & conſpirantes, Guidonem domi interficere tentabant. Cuius familia cum defenſionem pararet, pluribus vtrinque vulneratis, & aliquibus cæſis, Abbas in Eccleſiam ægre profugit. Quod facinus cum percrebuiſſet, miſſi ſunt à Rege Cantuariam, Willielmus Wentanus, & Gundolphus Roffenſis Epiſcopi, cum aliis regni proceribus de eo cogrituri, & ſupplicia de reis ſumpturi. Monachi rei reperti & iudicati ſunt. Quos manifeſti criminis reos, cum legati publica pœna, iuxta delicti qualitatem corrigere vellent, prior & cæteri Monachi qui inculpabiles fuerunt reſtitere & interceſſere, ne ratione huiuſmodi infames, populoq; deſpicabiles haberentur. Itaque occultis pœnis ſeorſim a populo plectebantur, & ex Auguſtinienſi Monaſterio eiecti, & viritim in ſingula Monaſteria diſperſi, eorum loco xxiiii. noui Monachi ſuffecti ſunt. Ciues verò armata manu Monaſterium ingreſſi effoſſis oculis cæcitatem pœnam tulerunt.

Incertum eſt, quid Monachorum & ciuium odium in Guidonem cogitauerat. Sed veriſimile eſt, Lanfrancum contra illos, qui ei, cuius ſtuduerat reſiſterant, nimis acrem & vehementem fuiſſe, vt ne repulſam quidem æquo animo ferre potuiſſet. Nam *W. Thornc.* que Scollando quodam Abbate Auguſtinenſi mortuo, ſumma ope & contentione nitebatur, vt Monachus quidam ſibi charus eligeretur, quod cùm authoritate nec precibus obtinere poterat, rem (quod turpe dictu eſt) tentauit pecunia, vt Monachos corrumperet. ad extremum aggreſſus magna interceſſione Regem, nihil profecit. Sed eius mandato alium doctrina celebrem, à Monachis electum inuitus ſacrauit. Regi nihilominus intimus & chariſſimus, populoque gratioſus, de Willielmo Rufo (quem in militia educauerat) Rege poſt patrem creando, etſi fratri minor natu eſſet, ſuaſit, de quo pariter & iniuria Wulſtano illata, etſi cætera cuncta fœliciter geſſiſſet, *Aurea hiſt. 2 pars* *An. 1081* male audiebat. Itaque Gulielmo conqueſtore mortuo Rufus ſucceſſit, & à Lanfranco *Gibernenſ.* Cantuarienſi, Thoma Eboracenſi Archiepiſcopis, nec nona Londinenſi Epiſcopo vnctus & creatus eſt. Sed Lanfrancus ab hoc Rufo aduerſi aliquid ſenſit, fortaſſe quod iu- *Roger de* uenilem eius animum in armis & re militari ante ſub eo exercitatum, iam Regem, ſano *Caſtria.* conſilio ad amorem & timorem Dei, virtutemq; vehementius hortatus ſit. Nam in exi- *Richard. Ciceſtr.* lium actus Romam profectus eſt, & varias regiones in exilio peragrans, charta no- *Aurea hiſt.* cte quadam quaſi diuinitus lapſa eſt in manus Clerici, in qua ſcriptum erat: Guliel- *2 pars.* mus Rufus occiſus eſt: quod poſtea contigit. Namque haud ita multo poſt allatum *Walter Couentren.* nuncium eſt ei de Ruffi morte, qua intellecta. ad ſedem Cantuarienſem reuerſus eſt, ibi- *Roff hiſtor.* que cum annis nouendecim ſediſſet, Archipiſcopatus muneribus, & huius vitæ moleſti- *Matt Paris. Chr. Ranul.* is perfunctus, febri quemadmodum optauerat laborans obiit 4. Iunii, Anno Domini 1088. vacauit ſedes 4. annis.

XXXIV. Anſelmus.

ANſelmus ex Auguſta Burgundiæ ciuitate ad Alpium radices poſita oriũdus, ac illuſtribus parentibus, Gundulfo patre, ac Heineberga matre progrnatus, & à pueritia ingenuè, liberaliterquè inſtitutus, ad Beccenſe Cœnobium, permotus Lanfranci fama, diſcendique ſtudio venit:

Roger de Ceſtria. *Matt. Pariſ.* *Roff. hiſtor.* *Ioran. hiſt.*

Ibi ætatis ſuæ anno 27. primum fit Monachus, deinde Lanfranco ad Cadonienſem Abbatiam præfecto, in Beccenſi prioratu ſucceſſit, in quo ordine quindecim annis ſtetit. Tum Eluino Beccenſi Abbate mortuo, Anſelmus Abbas creatur: quem gradum quindecim etiam annis geſſit. Tandē ab Hugone Ceſtriæ Comite grauiter ægrotante, celebritate ſui nominis peruulgata, in Angliam accerſitus venit, vt quædam illius Comitis negocia procuraret, & Ceſtrenſis Monaſterii cœtum, excluſis ſacerdotibus Monachis compleret. De quo cum Wilhelmus Rufus accepiſſet, eum Cantuarienſem Archiepiſcopum nominauit. Omnes autem Archiepiſcopatus prouentus toto quadriennio Rex perceperat, plurimasque Eccleſias venales habuerat, & triginta Cæmiteria in ferarum paſcua redegerat, & Eccleſiarum vacantium fructus ſibi reſeruauerat. Cuius lucri ſuauitatem, cum vel prorſus amittendam, vel valde minuendam ex Archiepiſcopatus conceſſione ſenſerat, pœnituit eum ilico huius tam promptæ & propenſæ in Anſelmum beneficentię Itaque vt eius animum a ſuſcipiendo oblato Archiepiſcopatu auerteret, ſimulate primò expoſuit: etſi amore & meritus eius ductus Cantuarienſem Archiepiſcopatum ipſi contuliſſet, tamen ſe iam cernere, grauitatem & magnitudinem Prouinciæ Cantuarienſis maiorem eſſe, quam quæ ab homine Monaſticis occupationibus, vigiliis, lucubrationibusq; diuinis dedito, perferri ac ſuſtentari poſſet. Sed cū neq; hac ſuaſione quicquam profeciſſet, proque certo comperiſſet, Proceres, populumque Angliæ aduerſos, aut minus fidos ſibi, Anſelmo fauere, eumque ad Archiepiſcopi munus iam oblatum flagitare, aperte contradicere noluit: veruntamen excepit poſſeſsiones rerum Eccleſiaſticarum, quas illo vocationis quadriennio fecerat, vt Anſelmi quoque authoritate & ſententia ratæ eſſent. Ad quæ Anſelmus nolle ſe dixit illi Eccleſiæ nocere, in quam officii nihil contuliſſet. Itaque eum Archiepiſcopatum deſerere noluit, Abbatiam Beccenſem, obtenta Rothomagenſis Epiſcopi licentia (in cuius diocæſi fuit) ſponte ſed non ſine vberioris ſpei cauſa deſerens, Archiepiſcopus Cantuarienſis à Walkelino Wintonienſi tum Epiſcopo confirmatur, fidelitatemq́ue Rufo Regi de more fecit. Tum

Ex Guborn. Mat Pariſ. Ioranal. hiſt.

vero in ea ſede locatus & conſtitutus cepit Regem liberius atque ſeuerius de tam inexplebili cupiditate, & rapina bonorum Eccleſiaſticorum admonere, qua nihil poſſit eſſe certius, quod tot cœmiteria feris ipſis ob ruinam Eccleſiarum compaſcua feciſſet. Sed cum ſuis precibus & exhortationibus de Regis animo ſpem nullam concipere potuiſſet, veniam petiit Romam eundi pro obtinendo ab Vrbano Papa pallio. Qua ſiue petitione, ſiue nominatione turbatus & accenſus vehementer Rex aſſeruit & acriter contendit, hoc Anſelmum contra ſuæ fidelitatis promiſſæ fœdus feciſſe: fuiſſe enim a patre ſuo decretum, ne quiſquam qui a Rege nuncupatus non eſſet, in Angliæ regno eo Papæ nomine cenſeretur: & qui ſecus feciſſet, læſæ maieſtatis reum Regiſque inimicum, quod regni conſuetudinem violaret, iudicandum. Huius vero rei veritatem Edmerus his verbis deſcribit.

Edmerus.

,, Regē de tranſmare regreſſum Anſelmus adiit, & vt ſibi Romā ad Papā Vr-
,, banum pro ſtola ſui Archiepiſcopatus eundi licentiam daret, humiliter petiit. At ille ad
,, nomen Vrbani turbatus, dixit ſe illum pro Papa non tenere, nec ſuę conſuetudinis eſſe, vt
,, abſque ſua electione alicui liceret in regno ſuo Papam nominare. Hinc igitur orta quæ-
,, dam grauis diſſenſio eſt, ſed in aliud tempus diſcutienda eſt dilata. Iubet ergo vt totius
,, Angliæ Epiſcopi, Abbates & Principes ad diſcuſſionem diſsidii huius apud caſtrū quod
,, Rochingam dicitur, vna veniant: factum eſt: & tertia ſeptimana quadrageſimæ iuxta
,, edictum conuenerunt. Cauſa in medium ducitur, & Anſelmus diuerſis querelis hinc in-
,, de concutitur. Siquidem multi, ſed maxime Epiſcopi, Regii voluntati fauere volen-
,, tes ſpreto æquitatis iudicio, id probare nitebantur: quod Anſelmus ſalua fide quam
,, Regi debebat, nullatenus poſſet in Regno ipſius, Vrbanum ſedis Apoſtolicæ præſu-
,, ſulem pro Papa tenere. Quibus cum plura, quæ ratio tulerat, obiecta fuiſſent, & An-
,, ſelmus eos ex verbis Domini; Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei,
,, Deo: aliiſque nonnullis, quæ ratio nulla refellere poſſet, penitus infrœnaſſet, illi e con-
,, tra quod dicerēt non habentes, eum in Regē blaſphemare vno ſtrepitu clamauere quā-
,, duquidē auſus erat in regno eius (niſi eo cōcedente) quicq̄ vel Deo aſcribere. Igitur ad
,, vnam regiæ indignationis vocem, quidam ex Epiſcopis Archiepiſcopo ſuo atque prima-
,, ti, omnem ſubiectionem atque profeſſam obedientiā, vno impetu abnegant, eique vni-
,, tatem fraternæ ſocietatis pari voto miſerandi abiurant. Quidam vero in eis tantum
,, quæ ex parte Vrbani Papæ præciperet, illi ſe negant obedituros Epiſcopi Itaque omnes
,, (Roffenſi ſolo excepto) aut vno aut alio modo debitam illi ſubiectionem & obedientiam
,, abnegāt. Rex etiam ipſe cunctam ei confidentiam & ſecuritatem in ſuis omnib. ademit,
nec ſe illum pro Archiepiſcopo vel patre amplius habiturum iurat, niſi ipſe Vicario

beati

beati Petri vlterius obediturum ſtatim deneget. Tres dies in iſto negocio clamoribus in Anſelmum & contumeliis grauidi expenſi ſunt, tandem in hoc fine concludunt.

At Anſelmus in ſuo propoſito conſtans, poſtulat à Rege, vt tutus Regno diſcedat. quo ſibi negato, factæ ſunt vtrinque induciæ ad Pentecoſten, & plena pax & tranquillitas promiſſa. Nihilominus Anſelmus, hominibus ſuis captis & ſpoliatis, terriſque vaſtatis in immenſum afflictus eſt. poſt hæc tamen Vrbanum per Walterum Albanenſem Epiſcopum (qui pallium Anſelmo à Roma Cantuariam detulit) pro Papa ſuſcepit. Cuius *Annales Eccleſ. Auguſt.* ſtilus etſi Vrbano & Anſelmo aduerſus Regem & prælatos benignior eſt, tamen oſtendit nō eſſe nouum, Papalem iuriſdictionem ab Angliæ Regibus recuſari. In hac autem tractanda controuerſia, Rex cum Vrbano Papa priuatim egit de Anſelmo ab Anglia penitus abducendo. Sed cum ob eximiam viri doctrinam, morumque probitatem id efficere non poterat, Anſelmus accepto iam pallio Archiepiſcopalem curam & authoritatem Rege conniuente exercuit, & Samuelem quendam Dublinenſem Archiepiſcopum, Malchumque Waterfordienſem primum Epiſcopum, ad Regis Murierdach populique in Hibernia petitionem, alioſque Epiſcopos, accepta ſubiectionis profeſſione Lamethi conſecrauit. Sed poſt Cambrenſem expeditionem reuerſus Rex expoſtulari cum Anſelmo cepit, de militibus ab eo miſſis, ad tantum gerendum bellum parum idoneis, & noua crimina inferre de his, quæ Anſelmus de Eccleſiaſtica libertate *Reg. de ceſt. Mat. Paris.* recuperanda atq; retinenda, nec nō de vaſtitate & ruina Eccleſiarū quæ Regis inuaſione acciderant, liberius & palā & ſecū priuatim egiſſet. Quibus ſuis factis receſitis, datur ilico Anſelmo vtriuſque rei facultas atq; optio, ſiue manendi in Regno Angliæ, cum ea præſtatione fidelitatis & obſequii Regi, quam iuriſiurandi ſacramento promiſerat, & a ſuperioribus Archiepiſcopis præſtari conſueuit, & ne quacunque de re ad Papam de Rege prouocaret, & ad ſedem Apoſtolicam appellaret. vel ex Angliç regno diſcedendi. *Iornal. hiſt.* (quod homini peregrino atq; aduenç difficile non fuerat.) Itaque Anſelmus conſtitutis ſibi vndecim dierum induciis, intra quos confectis rationibus ſuis transfretaret. ego (inquit Regi & Proceribus) vado, vobis tamen benedictionem meam, ſi non contemnitis, impertior. Quam cum ſe Rex non ſpreturum dixit. Anſelmus ei leuata dextra benedixit, & Cantuariam diſceſſit, ibi quatuordecim dies manſit. Et poſtridie nauem Doueri conſcenſurus (tanquàm inſignis alicuius criminis reus,) à quodam Wilhelmo Clerico Regis ad id nuncio detinetur, donec magna plebis aſtante corona, ſupellectile ſua tota perſcrutata, bonis omnibus exutus, ſuperato mari, alieno littori nudus expoſitus eſt. Poſt eius diſceſſum, Rex proſcripſit omnia, quç Anſelmi iuris erant, & in ſuum dominium tranſtulit, & quæcunque ſtatuerat, irrita pronunciauit. Anſelmus autem Lugdunum perrexit. Inde Romam à Papa accerſitus, qui perbenigno eum hoſpitio accepit. Inter Romam venit Wilhelmus, qui Anſelmum in littore diſcedentem ſcrutatus eſt, *Geruas. in vita Edwardi.* Regis ad Papam legatus, vt de Anſelmi cauſa inducias ad ſequentem Michaelis Archāgeli feſtum impetraret. Quo conceſſo, Anſelmus id ægrè ferens, Lugdunum reuerti conſtituit. ſed à Papa ad Concilium, quod tum conuocatum fuit, retentus eſt. Inter cæteras illius Concilii ſanctiones, excommunicationis ſententia lata eſt, tam in laicos Eccleſiarum inueſtituras dantes, quàm in Clericos eaſdē à laicis accipientes. Et pendētibus de Anſelmi cauſa induciis obiit Papa, & paulò poſt Rufus Rex, qui ſe viuente nec Synodos Eccleſiaſticas ad vitia corrigenda celebrari, nec plurimas Eccleſias a Clericis poſſideri permiſit, ſed earum fructus percepit, iocoſe ſemper hòc verſu illudens toti clero. Panis Chriſti, panis pinguis eſt. Rufo autem mortuo, ſucceſſit frater eius Henricus, à Mauricio Londinenſi Epiſcopo conſecratus. qui calamitoſum & diſcerptum à fratre Eccleſiæ ſtatum reſarciuit, Anſelmum ab exilio reuocauit, eique procurationem Eccleſiaſticam commiſit. Quantum autē Anſelmo fauerit, ex ſuo ad Londinenſes de Anſelmi ſeruorum & famulorum immunitate, eoſquè benè humaniterque tractando miſſo diplomate, quo petit vt Anſelmus ac ſui tam liberi & quieti eſſe poſſint, ac Lanfrancus cū ſuis fuerit, vt è conceſſione Wilhelmi Conqueſtoris intelligi poteſt. Et vt perſpiciamus quam fuerit illa ætas aperta & ſimplex, minimèque prolixa & curioſa verbis, non erit alienum ipſum diploma latinè Anglicèque ſcriptum verbatim inſerere, quod totum in vtraque lingua comprehenſum, ne palmæ latitudinem attingit. Magnum autem Regis ſigillum, quod nunc in fine diplomatum appendi ſolet, in hoc antiquo diplomate ad modicam membranæ partem paulatim extenſam & exciſam ex diplomatis ſiniſtro latere adhæret. Sigilla verò antiquitus diplomatibus ſuis Reges non appēdebant, quod tamen ab Edwardo Regum Angliæ primo inductum fuit, qui chartis ſuis ad veritatis teſtimonium ceram impreſſam appendebat.

DIPLOMA HENRICI REGIS.

H. Rex Anglorum, Huge de Boclande, & W. Baignardo, & omnibus miniſtris meis Londoniæ. ſal. Præcipio & volo vt omnes homines Anſelmi Cantuarienſis Archiepiſcopi quos in Londonia habet, & omnes ſui in ea villa eũtes & redeuntes, ita quieti de omnibus conſuetudinibus ſint, ſicut vnquam Lanfrancus Archiepiſcopus ſuos in ea melius & quietius habuit tempore patris mei, & videte ne eis vllam iniuriam faciatis. Teſte Hug Comite de Ceſtra apud Weſtmonſter.

H. Ængle landeſkinng. gret Huge de Bocland 7 W. Bainard. 7 ealle mine ſcireſeſ on Lundene. Ic wille 7 beode þ ealle Anſelmeſ Arcebiſceopeſ mænn þe he hæfð on Lundene. and ealle hiſ oðre mænn þe cumeð and fareð into þære burh. þ hi beon ſwa ſackleſ of ealle gerihten ſwa ſwa Landfranc Arcebiſceop hiſ mænn betſt hæfd on mineſ fæder tune. 7 harſt geð þ ge heom naht ne miſbeoden. t. Hug. Comite de Ceſtra ap. weſtmonſt.

Autor hiſtor. W. Malmſ. Anſelmus vero Eccleſiaſticam ſuã procurationem diligenter exercens totius Cleri Synodum Londini conuocauit, in qua plurimi ab Eccleſiaſticis dignitatibus ob Simoniacas pactiones, aliaq; flagitia deiecit: Guidonem Abbatem Wimondenſem, Eldwinumq; Ramſenſem Symoniacos: Galfricium Petriburgenſem, Haymonem Ceruellenſem, Egelricum Midletonenſem, quòd in clero non eſſent ordinati, Richardum Elienſem, & Robertum Sancti Edmundi, ob varios defectus & exceſſus. *Sim. Dunelm. Ex Archiuo.* Illius autem Synodi, quæ anno tertio Henrici primi celebrata fuit, conſtitutiones ſunt hæ.

1. VT Epiſcopi ſecularia officia ne ſuſcipiant, nec ſint ſicut Laici, ſed ordinatas veſtes, vt religioſas perſonas decet, habeant, vt ſemper & vbique honeſtas perſonas teſtes habeant ſuæ conuerſationis.
2. Vt Archidiaconatus ne dentur ad firmam.
3. Vt Archidiaconi ad minus ſint Diaconi, & vt nullus Archidiaconus præsbyter, Diaconus canonicus vxorem ducat, aut ductam retineat.
4. Subdiaconus ſi poſt profeſſionem caſtitatis vxorẽ duxit, eadem lege cõſtringatur.
5. Præsbyter quamdiu illicitam conuerſationem mulierum habuerit non ſit legalis, nec miſſam celebret, nec ab aliis audiatur.
6. Vt nullus ad Subdiaconatum vel ſupra ordinetur ſine profeſſione caſtitatis.
7. Vt filii Præsbyterorum non ſint hæredes patrum ſuorum.
8. Vt Clerici ne ſint Secularium præpoſiti, ſeu procuratores aut Iudices ſanguinis.
9. Vt præſbyteri ne eant ad potationes.
10. Vt veſtes Clericorum ſint vnius coloris, & calciamenta ordinata.
11. Vt Clerici qui ordinem ſuum abiecerunt, aut redeant, aut excomunicentur.
12. Vt Clerici patentes Coronas habeant.
13. Vt decimæ non niſi Eccleſiis dentur.
14. Vt Eccleſiæ aut præbendæ ne emantur.
15. Ne noua Capella fiat ſine conſenſu Epiſcopi.
16. Ne Eccleſia ſacretur, donec prouideantur neceſſaria & Præſbytero & Eccleſiæ.
17. Ne Abbates faciant milites, vt in eadem domo cum Monachis ſuis manducent aut dormiant.
18. Ne Monachi compatres, aut Monachæ commatres fiant.
19. Ne Monachi teneant villas ad firmam.
20. Ne Monachi Eccleſias niſi per Epiſcopos accipiant, neque ſibi datas ita ſpolient ſuis redditibus, vt Præſbyteri ibi ſeruientes in aliquo penuriam patiantur.
21. Vt fides inter virum & mulierem occulta, & ſine teſtibus de coniugio data, ſi ab alterutro negata ſit, irrita habeatur.
22. Vt criniti ſic tondeantur, vt pars aurium appareat, & oculi non tegantur.
23. Vt cognati vſque ad ſeptimam generationem ad coniugium copulentur, vel copulati ſimul permaneant, & ſi quis huius inceſtus conſcius fuerit, & non oſtenderit, eiuſdem criminis participem ſe eſſe cognoſcat.
24. Ne corpora defunctorum extra parochiam ſuam ſepelienda portentur, vt preſbyteri parochiæ perdant, quod inde illis debeatur.
25. Ne quis temeraria nouitate corporibus mortuorum, aut fontibus, aut aliis rebus, (quod contigiſſe cognouimus) ſiue Epiſc. authoritate, reuerẽtiã aut ſanctitatẽ exhibeat.

16. Nequis illud nepharium negocium excercet, quo hactenus homines in Anglia ſolebant veluti bruta animalia venundari.

Synodus iſta Londinenſis Synodi appellatione etiam vulgo ferebatur, cuius conſtitutiones ſtatim ſpretæ atque contemptæ fuerunt. Nam Girardus Eboracenſis Archiepiſcopus, cum illos Canones edixiſſet ſeruandos, totus illius prouinciæ clerus recuſauit, vnde Anſelmo ſcripſit:

Ioranal. hiſtor.

Sitio Clericorum meorum integritatem. Sed præter in paucis admodum vel aſpidis ſurditatem, vel fabuloſi cuiuſdam Prothei mutabilitatem inuenio. Varns linguarum aculeis modò minas, modò conuitia infligunt. Profeſſiones verò mihi penitus ›› abnegant Canonici illi, qui ſine profeſſione ad ſacros ordines inordinabiliter ſunt ›› prouecti. hi etiam qui in præſbyterio vel Diaconatu conſtituti, & vxores ſiue concu ›› binas in publico hactenus habuerũt, & ab altari nulla ſe reuerẽtia continuerũt. Cũ vero ›› ad ordines aliquos inuitò, dura ceruice renitũtur, ne in ordinando caſtitatẽ profiteãtur. ››

In fine libri Epiſtolarum Anſelmi.

Obſtitit etiam ne Canones huius Synodi legum vim & poteſtatem ſortirentur, ingens inter Regẽ & Anſelmũ diſcordia, & contentio de Eccleſiarum inueſtituris orta. Nam toto illo triennio quo abfuerat Anſelmus, ſedibus Epiſcopalibus & Eccleſiis vacantibus, Rex arbitratu ſuo viros Eccleſiaſticos præpoſuit, earumque poſſeſſionem per inueſtituram, & baculi paſtoralis, & annuli donationem tradidit. Quod quidem inueſtiendi ac in poſſeſſionem inducendi ius, Chriſtiani principes tunc temporis ſibi vendicarunt atque reſeruarunt. Ex his igitur qui authoritate Regia Epiſcopalibus & Eccleſiis inducti fuerunt, petiit Rex, vt qui ſacrati non eſſent, ab Anſelmo conſecrarentur. qui verò abſente eo ab aliis Epiſcopis cõſecrati eſſent, in conſortium & conſuetudinẽ ſuam & Epiſcoporum cœtum permitteret. In vtroque horum Anſelmus Regi reſtitit, tum quòd cæteri Laici Regis exemplo, authoritate priuata præſbyteros ſine legitima Epiſcoporum approbatione ſacerdotiis præficerent, tum quòd Vrbanus Romanus Pontifex ſuperiori concilio ſtatuiſſet, Ne quis de manu Regis aut laici Eccleſiæ alicuius inueſtituram acciperet. aut laicali authoritate poteſtatẽ apprehenderet. At Rex, Regnique proceres, Epiſcopi, & cuiuſcunque generis aulici, hoc præter regni conſuetudinem ab Anſelmo factitatum indigne ferentes, aſſerebant aſſenſuros ſeſe nunquam tam iniquo Papæ decreto: & potius tam Anſelmum regno exterminaturos, & ab Eccleſia Romana penitus diſceſſuros, quàm hanc Papæ ſententiam à iure regio, regnique conſuetudine prorſus alienam, ratam haberent. Quem procerum & Epiſcoporum ſecũ conſpirantẽ & congruentẽ ſenſum cum animaduertiſſet, Rex Girardo Eboracenſi Archiepiſcopo ſuaſit & mandauit, vt ipſe hoc conſecrationis munus ſuſciperet & abſolueret. Girardus hoc oneris in ſe aſſumpſit diemq; ad conſecrationis huius celebrationem Londini in Paulina Eccleſia præſcripſit. Quò cũ plures conueniſſent, Wilhelmus Wintonienſis Epiſcopus tunc ſacrandus, baculũ paſtorale & annulũ (quæ a Rege accepiſſet) " iterũ Regi tradidit: dixitq;, quæ iniuſte accepiſſet amplius ſe non poſſe retinere. " Cuius facti nouitate, quòd præter omnium expectationẽ tam ſubitò & inopinatò accidit, perculſus Rex, Wilhelmi bona proſcripſit, eumq; regno eiecit. Poſtea multis in vtrãq; partem, ſicut in omni diſſidio fieri ſolet, huc illuc inclinantibus, ad diſcordiã tantã quæ Regi recentis regni victoris filio periculoſa foret ſedandã, conuentum eſt vt ad ſciſcitandũ Papæ (tanquã Apollinis) oraculũ, Anſelmus & Wilhelmus Werelaſt Regis legatus, qui ſemper Anſelmi partibus aduerſus fuit, Romã proficiſcerẽtur. His Romæ ante Papæ tribunal hanc cauſam agentibus, Anſelmus Papæ cauſam, coram Papa præſente & iudice: Wilhelmus Regis ſui abſentis nec iudicis cauſam tractauit. Cumq; Wilhelmus vehementius in Regis propoſitum affectus dixiſſet: Regem ſuũ, ne pro Regni Angliæ amiſſione ius Eccleſias donandi, & earũ poſſeſſionẽ tradendi amiſſurum. Reſpondit Paſchalis Papa: (vt verbis Edmeri authoris vtar.) Si quemadmodum dicis, Rex tuus nec pro Regni ſui amiſſione patietur Eccleſiarum donationes amittere, ſcias, ecce corã Deo dico, quia nec pro ſui capitis redemptione, eas illi aliquando Paſchalis Papa impunè permitteret, habere. Hoc itaq; Papæ tam excelſo & magnifico reſponſo, cauſa ſecundùm Anſelmum contra Regem definita eſt. Alii ſcribunt Anſelmum audiuiſſe Paſchalem Papam illam diram & cruentam excommunicationis ſententiam in Laicos inueſtituras dantes, & Clericos eas à laicis capientes fulminantem, eaq; perterritum Principi ſuo a maioribus ſuis vſitatum ius vendicanti, conſentire non auſum. Nam in illa excommunicatione Papa huiuſmodi verbis vſus eſt. Execrabile videri manus, quæ in tantam eminentiam ›› excreuerant: vt quod nulli Anglorum conceſſum eſt, Dominum cuncta creantem ›› ſuo miniſterio creent, & eundem ipſum pro redemptione & ſalute totius mundi, ſummi ››

An. 1103.
Ioranal. hiſt.
Walter. Couentren.
Giberienſ. Roger. de Coſtria. Rof hiſtor.
Matth. Par.
Edmerus.

tamen de inueſtituræ iure quicquam diſcederet, mediam quandam in huius cauſæ deciſione viam ſequutus eſt: vt Epiſcopi a Rege ante inueſtiti, quos Paſchalis excommunicauerat, ab illa ſententia ſoluerentur, & in ſedibus ſuis confirmarentur: ſed ne tale quid in poſterum à Rege aut Laico quocunq; fiat, cauit atque ſtatuit. Quo Papæ decreto Rex acquieuit, & Anſelmum omnibus bonis & fructibus exilii tempore a ſe perceptis & retentis plenè reſtituit. Redit igitur in Angliam Anſelmus ſummo totius populi applauſu, à Regina & optimatibus perhonorificè in regnum acceptus. Rex enim Normannico motu detentus erat, quo ſedato Normanniam iterum ſuo ſubiecit imperio. Reuerſusque Concilium Regni publicum Londini indixit, in quo ſtatutum fuit, Non licere Regi vel cuicunq; laico per baculum & annulum Epiſcopum vel presbyterum quemcunque inueſtire, ſatis eſſe vt homagium ab Epiſcopis Regi fiat pro poſſeſſionibus temporalibus. Hiis ex Anſelmi ſententia geſtis, cepit prioris illius Londinenſis à ſe celebratæ Synodi decreta executioni mandare, & ſacerdotum legitimas nuptias prophanare atque diſſoluere: ſed cum Rex animaduertiſſet maiorem melioremq; Cleri partem, aut eſſe maritos, aut filios ſacerdotum coniugatorum, illoſque Londinenſis Concilii Canones, de vxoribus renunciandis, & vouenda continētia plurimis diſplicere, permiſit Clericis matrimonia, ſicut patris fratriſque ſui temporibus ſub Lanfranco Archiepiſcopo erant permiſſa. At Anſelmus tunc Regis obſtitit indulgentiæ, & ſacerdotes vxorum conſuetudinē habentes Eccleſiaſticis beneficiis ſpoliauit, cuius proiectæ præfractæque pertinaciæ ceſſit tandem Rex. Qui quod authoritate potuiſſet efficere, maluit Anſelmi importunitati cōcedere. Sub hæc tempora, mortuo Girardo Eboracenſi Archiepiſcopo, Thomas (Samſonis Wigornienſis Epiſcopi filius,) Archiepiſcopus electus eſt: qui cum ab Anſelmo conſecrandus eſſet, prouinciæ ſuæ Clero eum pellente & inſtigante, ſubiectionem Cantuarienſi ſedi debitam, & à prioribus Eboracenſibus Archiepiſcopis præſtitam profiteri recuſauit. Ob quam contumaciam Anſelmus nec eum conſecrare voluit, & ne ab alio quoque Epiſcopo ſacraretur, per literas vetuit. Itaque Thomas ſine conſecratione, totò Anſelmi tempore vitæ, electus tantummodò ſtetit: eo verò mortuo Rex, regni proceres atque Præſules, ad ineundum de Eboracēſis Archiepiſcopi conſecratione Conciliū Lōdinum conuocauit. Epiſcopi enim ab Anſelmo prohibiti conſecrare illū noluerūt. Quod cum Thomas Comes Meletenſis, cuius tunc fuit cum Rege intima maximaque gratia, ſenſiſſet, vultu ſermoneque ſæuiori quæſiuit: An quiſquam huiuſmodi literis parere auderet, ſine Regis authoritate & ſcientia. Quo perterriti & ſtupefacti Epiſcopi, Samſonē Wigornienſem Epiſcopum, Thomæ Eboracenſis Archiepiſcopi patrem accerſitum rogarunt, vt filium ſuum conſecraret, Qui id ſe facturum negauit, niſi Thomas Cantuariēſi ſedi ſubiectionē ex more profeſſurū promitteret. Cui & Rex aſſenſus eſt, iuſſitq;, vt quinto Kal. Iulii prox. in Eccleſia Paulina præſentibus Epiſcopis Thomas ſacraretur, & pręſtitā à ſuperiorib. Archiepiſcopis profeſſionē faceret: quo tēpore conuenientib. Epiſcopis, qui ſacras ceremonias abſoluerent, porrigitur Thomæ profeſſio ſigillo obſignata iam olim à ſuis præceſſorib. legi ſolita, quam cùm ſumma grauitate & reuerentia, qua decuit, apertè legiſſet, Epiſcopo Londinenſi (Eccleſiæ Cant. Decano, Priore etiam eiuſdem Eccleſiæ præſente) tradidit. Profeſſionis forma hæc erat.

W. Malmſb. *Roff. hiſtor.* *Ex Archiuis.*

Ego Thomas Eboracenſis Eccleſiæ conſecrandus Metropolitanus profiteor ſubiectionem & Canonicam obedientiam ſanctæ Dorouernenſis Eccleſiæ, & eiuſdem Eccleſię primati canonicè electo & conſecrato, & ſucceſſorib. ſuis canonicè inthronizatis, ſalua fidelitate Henrici Regis, & ſalua obedientia mea Romanæ Eccleſiæ.

Anſelmus verò Cantuariæ, 4. Idus Auguſti, Wilhelmum Wintonienſem, Rogerum Saliſburienſem, Raynelium Herefordenſem, Vrbanumq; Glamorganenſem Epiſcopos conſecrauit, præſentibus Gerardo Eboracenſi Archiepiſcopo, & aliis Cantuarienſis prouinciæ præſulibus. Multum autem & operæ & ſumptus contulit, in ornando & inſtaurando Eccleſiam Chriſti Cantuarienſem, & in inſtituendo Ceſtriæ Monachorum Cœnobio, ab Hugone Comite prius extructo, cuius Richardum Capellanum ſuum Abbatem fecit. In ſcribendis Epiſtolis frequens & aſſiduus fuit, quarum 367. ad noſtra tempora reſeruantur. Scripſit tractatus varios. 1. de veritate. 2. de libertate arbitrii. 3. de caſu diaboli. 4. de grammatico & diſcipulo. 5. vocatur monologion: multas dialecticas quæſtiones propoſuit & ſoluit: Scripſit etiam Libellum Sententiarum Proſologion: librum Epiſtolarum ad diuerſos: librum de Incarnatione verbi: librum, cur Deus homo: ad hæc de conceptu virginali: de orationibus contemplatiuis, & de proceſſione ſpiritus ſancti. Et biennio poſt ſecundum in Angliā ab exilio reditum tranſacto: in Abbatia Sancti Edmundi grauiſſima febri correptus Cantuariam feſtinauit, ibiquè diu lecto decumbens,

W. Malmſb. *Aurea Hiſtor. 2. part.* *Chron. Roberti.* *Edmerus Iornal. hiſtor.*

vndecimo Kal. Maii. An. 1109. ætatis ſuæ. 76. & Pontificatus An. 16. obiit, tumuloque ad caput Lanfranci ſepultus & conditus iacet.

Hic Anſelmus etſi doctus & in omni vita continens habebatur, tamen in ſua ſententia pertinax a veritate & doctrina Chriſtiana ſæpe deflexit, Chriſtianæq; laudis gloriulam & inanem famam, potius quam virtutem ipſam adamauit. Nam & de ſe ſupra Chriſtianam modeſtiam iactitare ſolitus eſt, & in hæc ſacerdotum coniugia vehementius & ſuperſtitiuſius, quam homini docto & Chriſtiano par fuit, incaluit. Ipſe enim de ſe dixit. Nullum ſe vnquam verbum voce protuliſſe, cuius recordatione grauari poſſit conſcientia, & tamen cum piſciculum crudum incautus in cœna comediſſet, ingemuit & defleuit tantum peccatum, quòd contra Dei ſanctionem de crudo ſumpſiſſet. Cuius autem ſpiritus eſt iſta ſimulatio & iactantia? vt ſe perhiberet, ne verbo vnquam erraſſe, tum vt in crudi cumeſtione quæ caſu contigit, tantum delictum agnoſceret.

At in diſſoluendis ſacerdotum lege diuina permiſſis nuptiis, ne obfirmatum ſenſum deponeret, ſæuus & ſupra omnem modum atrox eſſe putatur. Hic enim primus nuptias ſacerdotibus omnino interdixit. Nam priores, Dunſtanus, Ethelwoldus, & Olwoldus, qui Monachorum patres dicti ſunt, coniugatos Clericos ab vxoribus non ſeparabant, ſed Monaſteriis ſolum excludebant, neque hos ſolum, ſed quoſcunq; ſeculares, ſi Monachatum non ſuſciperent.

Henricus Hunt.

Scribit de Anſelmo his verbis Hiſtoriographus. Anſelmus Archiepiſcopus ad feſtum S. Michaelis Concilium tenuit apud Londoniam, in quo prohibuit vxores ſacerdotibus Anglorum (antea non prohibitas) quod quibuſdam mundiſſimum viſum eſt, quibuſdam periculoſum, ne dum munditias viribus maiores appeterent, in immunditias horribiles ad Chriſtiani nominis ſummum dedecus inciderent. Sed quem affectum ſortita ſit hæc Anſelmi prohibitio, perinde eo viuo atque mortuo videamus. Tribus enim exilii ſui annis irritam fuiſſe declarauimus. Reuerſus autem tanta eam ſeueritate exercuit, vt & coniugatos beneficiis amouerit, & vxores non deſerentes proſcripſerit, eorúmque bona Diocæſis Epiſcopo adiudicarit, & eos cum vxoribus adulterii damnarit. Quo ſuo exemplo permouit, vt diximus, Regem præter ſuam conſuetudinem, exhauſtis ſuis in Normannico bello facultatibus, ex Clericorum coniugiis quæ prius approbauerat, & de quibus ipſum Anſelmum, etſi fruſtra interceſſerat, pecuniarum quæſtum facere, & penſionibus ad retinendam illius Anſelmi conſtitutionis pœnam, & retinendas vxores, Clericos ſupra ſuas vires onerare: quas tandem & remiſit, & ſacerdotum coniugia permiſit, vt ducentis penè poſt Anſelmi cōſtitutionem annis rata manerent: etſi frequentia ſequentium Cantuarienſium Archiepiſcoporum edicta prohibitoria promulgabantur.

Nec multus eſſe volo in eo, quod multis admirabantur, cum nephandum illud præter naturam vitium, ita tunc temporis in Monachis & religioſis inoleuerit, quo animo aut propoſito nuptias Anſelmus vetuerit. Id quod Sanctus Bernhardus vberius teſtatur. Tolle, inquit, de Eccleſia honorabile coniugium & thorum immaculatum, non-
" ne reples eam concubinariis, inceſtuoſis, feminifluis, mollibus maſculorum concubito-
" ribus & omni denique genere immundorum? Sed Anſelmus præterquam quòd ab eo,
" quod ſemel apud ſe ſtatuerat & addixerat, ſiue id æquum ſiue iniquum fuerat, auelli nulla ratione poterat. Fuit etiam in Principes Regníque proceres aduerſus, penéque imperioſus, quod ex multis ſuis contumaciis leuiſſimis de rebus Regibus appoſitis facilimè cernimus. Nam cum, vt diximus, de inueſtituris controuerſiam Regi Henrico, (qui eum vnicè dilexerat, & ab exilio reuocauerat,) mouiſſet, nec morem vllum Regi, proceribus, atque Præſulibus gerere vellet, ſponte nullo petitus cogente (vt ait Edmerus) Regno Romam diſceſſit. Quo exemplu, quod a pluribus reprehenſum tum fuit, animauit ſucceſſores ſuos Regibus aduerſos eſſe, & querelas de illis Romano Pontifici deferre, Regnumq́ue ſacris interdicere, vt populum Romanæ ſuperſtitioni deditum, ad inteſtinos tumultus prouocarent. Deinde Romam profecturus, cum rogaretur, vt Regis ad Papam legatum vna ſecum in itinere proficiſci permitteret, elatus nimium & inhumanus, etſi multorum exhortationibus & precibus petitus noluit: ſed obfirmato animo reſpondit. Quod dixi, dixi. Ad hæc cum à Rege ipſo Henrico rogaretur, vt Thomæ Eboracenſi Archiepiſcopo ſacrādo deliberādi inducias daret de profeſſione ſubiectionis, proterue & iracundè reſpondit. Satius eſſe ſibi viuo in fruſta diſcerpi, quàm vnius horę moram ad eam deliberationem, quæ conuellat prædeceſſorum ſuorum inſtituta capiēdam indulgere. Itaque in ipſo ſenio, cum iam haud procul abeſſet à morte, obſtinatiæ & ira-

Ex annalibus Cantuar. Anſelmus, Wilhelmo Rufo, (qui ei dederat Cantuar. comitatū ex ſolido, quā Lanfrancus tenuerat ex beneficio) dixit, Summo Pontifici debeo obedientiam, tibi conſilium & auxilium.

cundiæ

cundiæ calore ductus ad Thomam ſcripſit arrogantius. Priuare ſe eum omni ſacerdotali ordine, quem ab aliquo ſuorum Suffraganeorum accepiſſet, interdixitque ne paſtorali ſe cura vllatenus immiſceret, donec ſubiectionem profiteretur, his verbis. Tibi quoque Thoma interdico ſub anathemate, ex parte Dei, vt nunquam Epiſcopatus Eboracenſis benedictionem ſuſcipias, niſi prius profeſſionem facias. &c. Atque harum literarum copiam ſingulis Angliæ Epiſcopis miſit, quibus ſub eodem anathemate præcepit, ne quiſquam ei manus imponeret. Atque hæc ſanè Anſelmi & Archiepiſcoporum ſimilis contumacia Regibus cauſam iuſtam præbuit, cur illis mortuis tam multis annis penes ſe Archiepiſcopatum tenuiſſent, vt de moderato aliquo & pacifico viro, qui pertinacia ſua hos tumultus in regno permiſcere noluit, ad tantum onus ſuſcipiendum prouiderent. Sed oon tam durum & iniquum in his Anſelmus ſe oſtendit, quàm facilem & procliuem in grauioribus ſceleribus tolerandis: pro pluribus enim Simoniacis interceſſit, de quo lepidè Matth. Paris. Anſelmus Archiepiſcopus pro Epiſcopis & Abbatibus degradatis, multa precum inſtantia Papam rogare cœpit, vt cum illis miſericorditer diſpenſaret, vt poſſent amiſſas recipere dignitates. Tum ſedes clementiſſima, quę nulli deeſſe conſueuit (dūmodo albi aliquid vel rubei intercedat) præſcriptos Pontifices & Abbates ad priſtinas dignitates reuocauit. &c. Hic igitur tam conſtans & pius pater ob caſtitatis ardorem incenſus contra coniugatos, ob Papæ lucrum Simoniacis, (quos omnia diuina humanaq; iura deteſtantur,) æquabilis & benignus fuit. *Matt. Paris.*

Anſelmo mortuo Elienſis Epiſcopatus ab Henrico Rege à Lincolnienſi diocæſi ſumptus, erectus eſt, quo Heruæus tunc Banchorenſis Epiſcopus primus functus eſt. At Rex poſt Anſelmi obitum, patris fratriſq; ſequutus veſtigia, cum præter ſuum inſtitutum iam ad quæſtum animum intenderat, tam Cantuarienſis Archiepiſcopatus, quàm aliarū Eccleſiarum vacantium emolumenta atque iura in ſuos vſus contulit. Et illa rigida Londinenſis Synodi de prohibitis Clericorum coniugiis decreta ſeruari mandauit, illiuſq; reos pecunia mulctauit: tandemque generalem & lucroſam mulctam omnibus indiſtinctè Clericis, ſiue coniugatis, ſiue ſolutis indixit: & Epiſcopatus quoſcunque vacantes pacto & recepto precio conceſſit. Epiſcopatum Dunelmenſem Ranulpho Capellano ſuo mille libris donauit: & Thetfordenſem Roberto Loſango muneribus interuenientibus contulit: qui illam ſedem ad Noruicenſem ciuitatem, in qua nunc permanet, primus traduxit. *Ex Archiui.*

XXXV. RODVLPHVS.

RODVLPHVS patria Normannus, Monachus Benedictinus, auditor Lanfranci in Cœnobio Cadomenſi quondam fuit. Sagacienſis primò Abbas, inde ab Anſelmo ad Roffenſem Epiſcopatum deductus eſt. Cumq; Archiepiſcopatum Cant. multaſque alias ſedes & Eccleſias vacantes multis annis penes ſe Henricus Rex primus tenuiſſet, continua procerum atque Præſulum interpellatione tandem ſuperatus, multis ad ſe ad caſtrum Windeſor conuocatis, deliberauit de dignis Præſulibus ſedibus vacantibus præficiendis, inter quos Farecium Abindoniæ Abbatem Rex ad Cantuarienſem Archiepiſcopatum deſignauit, virum ſpectatæ grauitatis & prudentiæ. E magnatibus autem complures, qui Monachos odiſſe cœperunt, aliquem è Regiis Capellanis aut ſecularibus Clericis ad Archiepiſcopalem dignitatem ſumi volebant. Cui reclamatum eſt, quòd à prima ſedis illius inſtitutione, quam Auguſtinus poſuit, ſecularis ordinis (vt aſſerebant) nemo eam ſedem tenuiſſet, præter Stigandum, cuius infœlix exitus tam ſanctæ inſtitutionis violatæ ſignum oſtendit. Itaque ab omnibus penè Rodulphus ad Archiepiſcopalem Celſitudinem poſtulatus, à Rege mutata ſua de Farecio ſententia probatus, & in frequenti Epiſcoporum conuentu ab Wilhelmo Winton. Epiſcopo Cantuariæ conſecratus eſt, Anno Paſchalis 15. & Henrici primi 14. palliumque quinto Kal. Iulii proximo, à Paſchali miſſum per Anſelmum quendam (Sanctæ Sabinæ Abbatem, Anſelmi Archiepiſcopi Cant. nepotem,) Cantuariæ magnifico quodam & inſtructo apparatu, frequentique populi corona accepit: quo die etiam Teolfum Wigornienſem Epiſcopum Cantuariæ conſecrauit. His temporibus, ſiue Anglorum indignitas, ſiue Regum in peregrinos potius & Normannos propenſio, ſiue quòd ſæpe in vſu eſt, eorum

Mat. Paris. Ieruaul. hiſtor. Aurea Hiſt. 2. pars. W. Malmſ. Chron. Cenob. Marrinī Roger. de Creſtria. Roff. hiſtor. Ex Archiuis.

Mat. Paris. Rodulphus de Diceto. Walter. Couentrenſ. W. Malmſ. Roger. de Creſtria. Roſ. hiſtor. Ex Archiuis.

quos domi nouerimus, etſi multò digniores ſunt, faſtidium tulit, vt Epiſcopatibus gerendis Angli non cenſerentur idonei, Normannique quantumuis indigni iudicarentur apti. Ex quo paucis annis euenit, vt eminentiores Eccleſiaſticas dignitates quaſq; Normanni poſſiderent.

Ioranal. hiſtor.

Namque hic Rodulphus ſenex valetudinarius, paralyticus & pedibus æger fuit, præterea difficilis ac moroſus, ad extremum in Regem ipſum, a quo promotus fuit, ingratus. Cum enim Henricus Normanniam ſubiugaſſet, reuerſus ad Windſorienſe caſtrum,

Roger. de Couſtria.

Regni proceres deliberandi & conſilii capiendi cauſa conuocauit, ibique nuptias cum Adelina Godefredi Lotharingiæ Ducis filia celebrauit, Sarisburienſis tunc Epiſcopus ad deſponſationis munus à Rege & Regina expetitus, & veſtibus ſacris indutus ac paratus, à Rodulpho Archiepiſcopo deſiſtere iuſſus eſt, illudque negocii ab eodem Rodulpho Wintonienſi Epiſcopo committitur. Deinde cum Rex apud Barkleiam tempore Paſchæ fuiſſet, & poſt ſub Pentecoſten Londinum rediens corona inſignitus in throno ſederet, & tum Regina conſecranda & coronanda eſſet, Rodulphus Archiepiſcopus tunc miſſam celebrans ad Regem, (quòd abſente, vt ſuprà diximus, Anſelmo, à Thoma Eboracenſi Archiepiſcopo, in conſecratione diadema impoſitum ei eſt) acceſſit. Cui accedenti Rex comiter aſſurrexit. Quæſiuit Archiepiſcopus, quis eius capiti diadema impoſuerit. Mea, inquit Rex, haud refert, ideoque neque illius memini. At Archiepiſcopus atra bile percitus inquit: nullo id iure fecit, quiſquis ille fuerit: proinde aut tu à gerenda corona ceſſabis, aut ego ab adminiſtranda miſſa. Ad hæc Rex nihilo turbatus vultu placido & modeſto reſpondit. Si, vt ais, hoc diadema capiti meo non iure impoſitum, tu id facias, quod iuri cenſeas conſentaneum, ego non refragabor. Quo dicto acceſſit propitius Archiepiſcopus, manuſque ad diadema Regis capiti detrahendum attollens, cum Rex etiam fibulam ſub mento ligatam, qua diadema capiti vinciretur, ſolueret, Proceres Regis modeſtiam & Archiepiſcopi iracundiam admirantes, vnà voce in Archiepiſcopum ferebantur, inſtabantque, ne in tam ſolenni Reginæ coronatione Regi Diadema auferret. Quorum clamoribus actus Rodulphus acquieuit, & Regi aſtans canticum, Gloria in excelſis, exorſus eſt, & ſubſequente, vt conſueuit, choro miſſa illa quiete peracta eſt. Ex quo perſpici poſſit, quàm intempeſtiuè & impudẽter lenitate Principis illius generis homines abuſi ſunt, qui Monachali ſanctitate ſe digniores reliquis, & in Principes habere imperium putabant. Henricus enim Rex vrbanitate, comitate, affabilitate, lenitate, iuſtitia & fortitudine omnes ſui temporis Principes anteire putabatur. Huc etiam acceſſit, quod omni literarum genere Cantabrigiæ, Lutetiæque inſtructus à pueritia ita profecit, vt Willielmus eius pater eum Epiſcopali muneri aptum cenſuerit.

Rudburnus.

Qui doctrinæ præſidio & ſaluberrimas multas leges ipſe condidit, & Papales technas & ſæpe olfecit, & cautè vitauit, vt ſi eam opportunitatem, quam Henricus octauus nactus fuiſſet, & Papalem iuriſdictionem exterminaſſet, & præfractum, ac à Papa concitatum in ſe Clerum, in officio tenuiſſet. Hoc autem Rodulphi factum, non modò Regi & proceribus, ſed ipſis Epiſcopis, totique Clero tam inuiſum & indignum fuit, vt aperto ore, omnes dicerent: ſe nunquam permiſſuros vt Monachi amplius Archiepiſcopatus gererent, nec eorum imperium æquo animo laturos; quorum conſenſum Rex laudauit, & iure ratum ſtatuit. In Elphegi vita ſupra deſcriptum eſt, octo Epiſcopatibus Monachos præfuiſſe, & quòd ad Edgari Regis petitionem Iohannes Papa ſub anathemate ſtatuiſſet, Wintonienſem Epiſcopum neminem niſi Monachum inſtituendum. Nunc videmus eodem anathemate ſpreto & contempto, tam Regio quàm Epiſcoporum conſenſu & decreto detruſos ad inferiora clauſtra rurſus Monachos, & ab Archiepiſcopali Celſitudine, & Epiſcopali dignitate deiectos. Quod tamen primo illo decreto non præualuit: nam duo tunc ſequuti Archiepiſcopi Monachi fuerunt, tertius Beckettus primus

Matt. Paris
Sim. Dunelm.
Ioranal. hiſtor.
Rodolphus de Diceto.
Gubernenſis.
Roger. de Couſtria.
Roff. hiſtor.

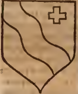
poſt Stigandum Canonicus, Archiepiſcopus Cant. ſacratur. Huius etiam Archiepiſcopi temporibus denuo repetita fuit illa toties de Archiepiſcopi Eboracenſis profeſſione Cantuarienſi ſedi mota contentio. Nam mortuo Thoma Eboracenſi Archiepiſcopo ſucceſſit Thurſtinus, qui & ſolicus fuit, ac ambitioſus, & in propoſito tam pertinax atque ſtrenuus, vt Archiepiſcopatum illum tanta ſua ac amicorum opera expetitum atque ambitum maluit deſerere, quàm debitam ſubiectionem profiteri.

Hic cum omnia Romæ venalia ſciuiſſet, & quòd ab vno Papa decretum eſt, ab altero precio reſcindi poſſe ſperabat, cum Calixto tum Papa egit, vt ab eo Romæ conſecraretur. Et quanquã in illo publico Regni cõcilio, quod Salisburiæ de Matilda Regis filia Henrico Imperatori nubenda celebrabatur, multum de hac cõtrouerſia altercatũ ſit, Thurſtanus tamẽ cũ ſe retroactis Regũ iudiciis in hac cauſa facilè vinci poſſe pſpexiſſet,

ne illo concilio de cauſa iudicaretur procurauit, poſteaq; Romam profectus, conſecrationem a Calixto inuito Rege & Archiepiſcopo Cantuarienſi obtinuit. Quo audito Rodulphus in ipſo ſenio & infirmiſſima valetudine Romam etiam properat. Expoſitaq; Papæ aduentus ſui cauſa, cum de ſedis ſuæ prærogatiua (per hanc Thurſtini ſurreptã clàm ſe à Papa conſecrationem) multùm violata egiſſet, verbis ſanè benignis & perhumanis permulſus eſt. Reſponſa verò in vtramq; partem ambigua Apollinis oraculis ſimilima accepit. Papam nihil contra Cantuarienſis Eccleſiæ priuilegium ſacturum, vtrique ſedi pariter fauere & indulgere, ſed omnia iura Epiſcopalia in Papæ ſinu recondita eſſe, eaque Papæ cum ſibi licuerit, licitum exercere: vt hoc conſecrationis negocium Archiepiſcopo Cantuarienſi non poſſit iure diſplicere. Quæ quam in partem Rodulphus acciperet incertus, in Angliam re Principi nunciata reuerſus eſt. Rex hunc Thurſtini morem indignè ferens, edixit, ne in Angliam rediret. Papa horrenda excommunicationum fulmina in Regem & Rodulphum iaculatus, coegit eos Thurſtanum ſaltem in Eboracenſem prouinciam recipere, hac lege, ne extra propriam diocæſin quicquàm adminiſtraret, Eccleſiæque Cantuar. ſedi dubitam ſubiectionem profiteretur. Ad hanc rem multa ex Eccleſia Cant. vetera monumenta eruta & deprompta ſunt, quæ cauſæ finem imponebant: quæ ab Edmero verbatim deſcripta ſunt. Calixtus ſub hæc tempora Petrum quendam Monachum ad Regem miſit, quem ſuum in Anglia moraturum legatum ſtatuit. At Rex non ſe permiſſurum vllum in ſuo regno Papæ legatum reſpondit. Id enim & contra morem regni & Regis priuilegium eſſe, Calixtumque Papam ſummam ſibi & Cantuarienſi ſedi in conſecrando Thurſtano iniuriam feciſſe. Oſtenſa igitur illa vetera monumenta Petro legato fuerunt, quibus perſpectis Petrus, Papam illud Cãtuariẽſi ſedi illatum præiudicium correcturum, & priuilegia priſtina reſtituturum ſpoſpondit. Sed Rodulphus ad firmam iam ſenectutem prouectus, & paraliſi perpetuo triennio laborans, non tam corpore quam animo æger, poſtquàm 8. annis ſediſſet, 13. Kalend. Nouembris Anno Domini. 1122. obiit, mortuuſque triduo in media parte nauis Eccleſiæ Cantuarienſis ſepultus iacet. Vir fuit affabilitate præſtans, nullo delicto notabili ſuſpectus, niſi quòd ad iocos & riſus inclinatior erat, quàm gradum & ætatem ſuam decebat, ideoque Nugax dicebatur.

Sim. Dunel. Mat. Paris. — *Ex Archiuis.* — *Iornal hiſtor.* — *Matt. Paris. W. Malm. Ex Archiuis. Roff. hiſtor.* — *Edmerus.*

XXXVI. Gvlielmvs.

De huius Archiepiſcopi ortu, & iuuenili inſtitutione nihil comperimus, cognomento autem Corbel vel Corbois dictus eſt, quidam Willielmum de Turbine eum nominant. Primò Clericus ſecularis, deinde Monachus Benedictinus, poſt Sanctæ Oſithæ de Chiche Prior fuit. Annoque 22. Henrici primi, tertioque Calixti Papæ in Purificationis feſto tam huius Archiepiſcopatus ab Henrico Rege, quàm legatinæ authoritatis à Calixto Papa munus ſuſcepit, conſecratus à Willielmo tunc Winton. Epiſcopo, Londinenſi Epiſcopatu vacante, peractoque ſacrationis ritu Romam profectus eſt, vt pallio donaretur. Ibi tum Thurſtinus Eboracenſis Archiepiſcopus (de quo in Rodulphi vita antea diximus) nactus, vt putabat, tempus idoneum, inſtabat iterum Calixto Papæ ne ſua ſedes Cantuarienſi ſubdatur, ſed quia Calixtus Regis, procerumque ac Præſulum animos ad Cantuarienſis ſedis dignitatem minuendã prorſus alienos & auerſos commouere in ſe noluit, veritusque ne quod antea ſenſerat, ſi præter eorum mentem & expectationem quicquàm ſtatueret, ad dedecus & ignominiam Papalis authoritatis penitus reſcinderetur, eam litem à ſe penitus amouit & abdicauit. Etſi Chronica Petriburgenſis Saxonica diſertè teſtatur his verbis. Quòd aurum & argentum hanc controuerſiam diremit. Itaque tam Gulielmus quam Thurſtinus vnà redeuntes ad Henricum Regem in Normannia tunc agentem accedunt, eoque ſalutato veniunt in Angliam. Rebus ſic compoſitis Gulielmus Archiepiſcopale munus iam gerere & excercere cepit: ac primùm Epiſcopatum Roffenſem vacantem Iohanni Archidiacono ſuo Cantuarienſi dedit. Deinde Alexandrum Lincolnienſem Epiſcopum Cantuariæ, & Godefridum regni Cancellarium Bathoniẽſem Epiſcopũ Lõdini conſecrauit. Quarto ſuæ conſecrationis anno frequentem Cleri Synodum in Monaſterio S. Petri Londini celebrauit, cui Iohannes Cremenſis Honorii ſecundi tum Papæ legatus

Ex Archiuis Gubernẽſis. Matt. Paris. — *Chro. Sigeb.* — *Sigeb. Gemblacenſis. Ex archiuis.*

interfuit. Qui cum acerbiſſimis contumeliis Clericorum coniugia exagitaſſet, ſequenti nocte in propatulæ meretricis ſinu & amplexibus, fœdiſſimaque voluptate deprehenſus eſt. Cuius rei turpitudine & infamia coactus, legationis ſuæ infectis negociis, nulliſq; ſalutatis aut reuiſis clam diſceſſit. Poſt hanc Synodum cum & nuptiæ iam eſſent Clericis iterum interdictæ, & Clerici ad illius impuri cœlibatus iuga per Willhelmum humilis & puſilli animi virum arceri non poterant, egit cum eo Rex, vt eorum corrigendorum authoritatem atque ius ſibi permitteret. Quod Willielmus facile conceſſit ex quo Rex

Gigisburnenſis.
Sigeb. Gemblacenſis.
Capeta, nam Henricus ſecundus multo poſt, regnū adeptus eſt. Atq; ſtoris lagus, tempeſtate Henrici primi hoc ac cidiſſe narrat.
Ex Archiuis.

quæſtum magnum conflauit, quòd ſacerdotalia coniugia venalia fecerit. Hæc Synodus Willielmi Synodus dicta eſt. Eodemq; anno Henrico primo mortuo, cum Henricus ſecundus diademate Regio ſacrandus eſſet, Thurſtinus nullam veteris ſuæ ſimultatis & querelæ occaſionem prætermittens, contempto ob animum puſillum atque modicum Gulielmo Regis capiti diadema imponere nitebatur, ſed tam à Rege quàm à magnatibus Præſulibuſq; ignonimioſè turpiterque repulſam pariter ac ludibrium tulit, tū Cruciger eius vna cum cruce, quæ ante Thurſtinum geſtabatur proſtratus, cum riſu & cachinnis è Regis capella probroſè eiectus eſt, & coronationis ceremonia à Gulielmo celebrabatur. Huius Archiepiſcopi tempora inſignia calamitate & incendio Londinenſis vrbis & Paulini templi commemorantur. Vrbs enim ab Eccleſia S. Clementis, (quæ Danorum Eccleſia dicebatur,) ad Pontem exuſta & vaſtata fuit An. Dom. 1130. qui octauus fuit conſecrationis ſuæ annus. Eodemque anno Eccleſia Chriſti Cantuariæ ſimili flagrauit incendio atque concidit, quam Gulielmus iterum extruxit, & ſplendido ac magnifico apparatu dedicauit, Rege, Regina, ac Dauide Scotorum Rege, & vtriuſq; regni proceribus præſentibus. Huic Eccleſiæ iam ſacratæ Rex donauit Eccleſias S. Martini Doucrenſis. Neque quicquam præter hoc à Gulielmo munere ſuo dignum geſtum

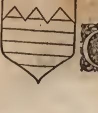
Walter. Couentren. Pag 16:

eſt. Animi tam anguſti & debilitati fuit, vt ab Henrico de Bleſſe Wintonienſi Epiſcopo, Stephani Regis fratre, qui hoſpitium S. Crucis prope Wintonienſem ciuitatem condidit, in legationis iure quod tacitè obtinere conabatur, ſuperatus penè ceſſit. Primum enim Henricus pro legationis munere Romam petiit, hunc Gulielmus ſequutus eſt, vt Henrico reſiſteret. Sed ita valuit Henrici authoritas vt Cardinalis creatus Gulielmo mortuo in legatione ſuccederet. Declarauit etiam inconſtantiam Gulielmi Stephani Regis coronatio, quam primus contra iuriſiurandi fidem in Londinenſi concilio à ſe primùm, deinde ab omnibus optimatibus Præſulibuſque Matildæ Auguſtæ eiuſque hæredibus de regni ſucceſſione promiſſi celebrauerat. Cui vnà cum Gulielmo Henricus Wintonienſis, & Rogerius Sariſburienſis, cum nonnullis Abbatibus, proceribus verò quàm pauciſſimis interfuerunt. Gulielmo autem periurii conſcientia trementi atq; pauido in ipſa coronationis ceremonia & miſſa celebranda è manibus excidit hoſtia: poſteaque Anno. 1136. ægritudine mæſtitiaque concubuit, cum 15. Annis & 9. menſibus ſediſſet moritur, in Eccleſia Cantuarienſi humatus. Quo anno obierunt etiam Epiſcopi Exon. & Roffen. & ſtatim poſtea obiit Thurſtanus iſte prædictus Eborac. Archiepiſcopus, qui iuſſu & admonitione ſua excitauit Boreales regni proceres vt reſiſterent Scotis, qui ſe crudeliter, cum innumerabili exercitu in Northumbriam infuderunt. Ipſe verò Archiepiſcopus, cum ægritudinis cauſa huic pugnæ intereſſe non poſſet, miſit loco ſuo Rodulphum Dunelmenſem, ſiue (vt alii volunt) Orcadenſem Epiſcopum ad populum exhortandum.

Ex Polecratoe. Roger. de Coſtria. Mat. Paris.
Walter. Couentren.
Annal. Ebora. Archiepiſ.

Hic Thurſtinus non tam iuris alieni oppugnator in detrahenda ſedi Cantuarienſi priſtina ſubiectione, quàm ſui ſtrenuus aſſertor & vindicator fuit. Nam coram Papa præſentibus Scotiæ Regis oratoribus acerrimè vindicauit, Scotiam & ſuæ Eboracenſis eſſe Prouinciæ, & Scotiæ Regem Angliæ Regis vaſallum. Poſteaq; de hac quæſtione cū Dauide Scotorum Rege armis & prælio dimicauit, eumq; ſuperauit. At animo æger cum ſe fruſtra toties ac tam diu contra Cantuarienſis ſedis dignitatem contendiſſe vidiſſet, ſpōte dimiſſo Archiepiſcopatu ad Monaſterium Pontis fracti ſeceſſit, ibiq; Monachiſmo induto reliquam vitam peregit.

Iornal. hiſtor. Walter Couentren.

XXXVII. Theobaldvs.

GVLIELMO ſucceſſit Theobaldus, cuius etiam originis & inſtitutionis ignota eſt hiſtoria. Sed ex Monacho Benedictino, Abbas Beccenſis fuit: deinde anno 2. Regis Stephani in Londinenſi Concilio (per Albertum Hoſtienſem Epiſcopum Romani Ponti-

Pontificis Legatum coacto,) à Suffraganeis electus eſt Cantuarienſis Archiepiſcopus, præſente Ieremia Cantuarienſ. Eccleſiæ priori, ab eodem etiam Legato, eodem in concilio conſecratus eſt. Ac Romæ ab Innocentio. 2. pallium accepit, à quo etiam legati nati titulo donatus eſt, qui ſedi & ſucceſſioni ſuæ attributus ab omnibus Cantuarienſibus Archiepiſcopis inde vſq; retinetur. Parum eruditus, ſed moribus commodis, ingenioq; miti ac manſueto fuiſſe perhibetur, vt tã regibus quàm proceribus populoq; gratioſus fuerit. Huic Monachi omnia ſua prædia permiſerunt, & ab ipſo foti ac nutriti fuerunt, ſed poſtea liberam eis rerum ſuarum poſſeſſionem reſtituit. Conſecrauit primò Walterum Dant. Archidiaconũ in Roffenſem Epiſcopum, à Monachis Roffenſibus iuſſu ſuo electum. Roffenſis enim Eccleſiæ Cantuarienſes Archiepiſcopi primi ordinatores & patroni deinceps ſemper fuerunt. Deinde Rogerum Cantuarienſem Archidiaconum ad Eboracenſis Archiepiſcopatus culmen euexit, eumq; (accepto obedientiæ iuramento) conſecrauit. Archidiaconatũ autẽ Cant. Thomæ Becket, de quo proximo loco dicendum eſt, contulit, quem tanta gratia Regi conciliauit, vt regni Cancellarius, quod maximæ dignitatis eſt officiũ, à Rege conſtitueretur. Siluestro deinde Priori Auguſtinenſi à Monachis Abbate electo, conſuetam benedictionem denegauit, quod eſſet infamis, is prouocauit ad Papam, qui crebris eum interpellauit pro Siluestro benedicendo literis. Diu rem diſtulit Theobaldus, ſed papaliũ literarum multitudine & inſtãtia coactus, Pontificalẽ benedictionẽ in Auguſtinenſi Cœnobio, Syluestro tandẽ impertiuit. Ieremiam autẽ priorem, qui ſuæ electioni interfuit, ſumma ſibi fide & beneuolentia coniunctum, diu, vt ei crebro vices ſuas committeret, occulta interueniente ſimultate, quæ firmiſſimas amicitias diſſoluit, tandem infeſtauit, & loco mouit. Sed appellatione ad Papam interpoſita Ieremias per Henricum tunc Wintonienſem Epiſcopum, & Papæ legatum eius mandata peragentẽ reſtituitur. Quod Theobaldus præter ſuam conſuetudinẽ indignè ferẽs, iureiurãdo affirmauit ſe ab omni ſacrorũ adminiſtratione ceſſaturũ, quamdiu Ieremias præeſſet Eccleſiæ. Itaq; Ieremias metuens ne ſua cauſa Monaſterium graue aliquid ab Archiepiſcopo, tam grauiter ſibi infenſo pateretur, Monachorũq; odia in ſe concitaret, acceptis 100. marcis quibus creditoribus ſatisfaceret, prioratu ſponte ceſſit, & tota reliqua vita in Auguſtinẽſi Cœnobio priuatus delituit. Anno huius Archiepiſcopi cõſecrati tertio, Eugenius Papa generale Conciliũ indixit Remis, ad quod Theobaldus accitus eſt. Itaq; Henricus tum Winton. Epiſcopus, Papæ Legatus, qui in eo munere ſæpe cũ Theobaldo contenderat, vt Theobaldũ virum apertũ, ſimplicẽ ac fidelem in Regis aut Papæ odium traheret, verſutiſſimè egit cum vtroq;: cum Papa, vt Theobaldum ad concilium vocaret; cum Rege, vt eum in Anglia retineret, vt ſi Papæ non pareret, cenſuram Eccleſiaſticam, ſi Regi, proſcriptionem & ciuilem pœnam timeret. Rex Henrici conſilio Theobaldo interdixit ex regno exitũ, omneſq; maris portus obſeruari præcepit, ne exiret. Sed vt illa cœca & miſera tulerunt tempora, Papis magis eſt quàm principibus, præſertim à clero obſequutũ. Itaq; omniũ cuſtodum atq; vigilum manus euaſit Theobaldus, transfretauit, ac Remenſi Concilio interfuit. Regis poſtea mandato proſcriptus eſt: iſq; Regem atq; regnũ viciſſim interdicti ſententia percuſſit. Concilio. a. dimiſſo rediit in Angliam; & in Norfolcia aliquantiſper reſedit, & Epiſcoporum interceſſione Regi conciliatus, interdictum relaxauit. Poſtea tantum valuit in Anglia authoritas eius atque gratia, vt Stephanum Regem & Henricum Matildæ Auguſtæ filium pro iure Regni Marte dimicaturos, ſua opera & diligentia Wallingfordiæ conciliauerit: quo & bellũ atrox ac inteſtinũ auertit & patriæ tranquillitatẽ incolumitatẽq; peperit. Reuerſus autẽ Theobaldus exegit modicã argenti ſummã à S. Auguſtini Monachis pro datione chriſmatis, quinquaginta tantùm ſolidos & 7. denarios, quorum ſolutionem Monachi negabant, Theobaldus cenſuris eos coegit. Res per appellationem ad Papam delata eſt. Is reſcripſit ad Henricum Wintonienſem Epiſcopum & Robertum Hereford. Epiſcopum, vt de cauſa cognoſcerent eandemque definirent, qui ſententiam contra Monachos ſecundùm Theobaldum tulerunt. Pacatis in Anglia rebus Concilium Romæ iterum indictum eſt. Ad quod Theobaldus cum Waltero Roffenſ. Simeone Wigorn. Rogero Couentrenſi, Robertoq; Exceſtren. Epiſcopis, cum totidem Abbatibus vocatus acceſſit, eoq; finito omnes comiter nulla lite aut diſcordia mota reuerſi ſunt. In hoc quieto & tranquillo Reipub. ſtatu Theobaldus frequentem cleri Synodum habuit Londini, An. Dom. 1152. qui fuit ſuæ conſecrationis decimus quartus. Huic Concilio interfuit Rex Stephanus cum Euſtachio ſuo filio, cuius, vt eſt veriſimile, prouocatione cõuenerunt. Poſtulauit enim vt Euſtachio Regi creando conſentirent, ad q; Papæ literis ac mãdato veriti adduci nõ poterãt. Itaq; Rex & Euſtach. ira perciti oẽs eos Synodo incluſos,

Ex Archiuis Roff. hiſtor. *An. 1138.* *Matt. Paris* *Sig. Gemblacenſis.*

Hiſt. Eccleſ. Cant.

W. Thorn.

Geruas. Dorobernenſ.

Geruas. *Tho. Spott.*

Robert. Ab. Sancti Michael.

Geruaſius

Chr. Rober.

Walt. Couentr. *Chron. Pet.*

Annal. Eccl. Aug. Cant.

ac obſcſſos minis excogitabant, vt metu ac terrore efficerent id, quod authoritate atque gratia non poterant. Ac plerię; ad Regis voluntatem ac nutum redacti ſunt. At Theobaldus Synodo clam ac cautiſſimè egreſſus, cymba per Thameſim ad oſtium maris vectus, nauiculam conſcendit, & ad tranſmarinas oras traiecit. Cuius diſceſſione Rex multò turbatior eum iterum proſcripſit, eiuſquè bona fiſco adiudicauit. In eodem etiam Concilio, multa friuolarum appellationum genera prohibita ſunt, quæ ab Henrico Winton. Epiſcopo, Regis fratre & Papæ Legato, viro robuſto atque ſtrenuo, ſuam potentiam ſupra Archiepiſcopalem dignitatem efferenti, omnesę; cauſas ad ſuam tribunal trahenti, ſuſcitata fuerunt. Quamdiu enim tā elati & inſuperabilis animi vir, Papali legatione fungebatur, infinitæ ac inuſitatæ appellationes vndię; ad eū adferebantur. Graues ideirco inter Theobaldum & Henricum Wintonienſem inimicitiæ gerebantur. Nā Cantuarienſis in Wintonienſem ordinariam, & Wintonienſis in illum legatinam poteſtatem exercuit. Quibus duabus poteſtatibus inuicem collidentibus, & fracta Eccleſiæ pace ad Romanum pacificatorem conuolarunt, cui quæſtionem eò gratiorem quò ponderoſiorem attulerunt: Et alter quidem cauſa potior, ſed neuter inexhauſto ſaeculo reuerſus eſt. Mortuo Stephano ab exilio reuocatus eſt Theobaldus, ac Henrico. 2. ob morum placeabilitatem atque conſtantiam, multò maiori gratia quàm Stephano fuit. Thurſtinus ſeu Gulielmus eius ſucceſſor iterum clam & ambitioſè tentauit, vt Henricus à ſe Eboraci coronaretur. Sed Rex contra Cantuarienſ. dignitatem nihil fieri paſſus, non niſi ab eo, aut eius mandato coronari voluit, vt ex literis eius conſtat, quas hic inteximus.

Lucius papa Henr. Win. pallium miſit, volens ibi nouum conſtruere Archiepiſcopatum, & 7. ei Epiſcopos aſſignare.
Chr. Roſ.
Geruas.
W. Nubergenſis.

" HEnricus Rex Angliæ & Dux Normanniæ, & Aquitaniæ, & Comes And. Theobaldo Cantuar. Archiepiſcopo ſalutem. Super hoc quod mihi mandaſtis, quod audieratis me coronandum, ad natale ab Archiepiſcopo Eborac. apud Lincoln. in prouincia veſtra. Sciatis quod nullo modo me ibi coronabit, nec alibi contra dignitatem veſtram. Ibi enim me coronabit, ſicut mandaſtis, Lincoln. Epiſcopus, ſi præſentiam veſtram habere non potero, quam multum deſiderarem. Sed hac vice parco labori veſtro, & cum Dominus Lincoln. Epiſcopus poſſit modo ſupplere vices veſtras, nolo, quod ad me veniendo tanto labore vexemini. Et hoc pro certo ſcitis, quod nec in his nec in aliis, quādiu coronam portabo, veſtram offendam gratiam, nec diuinam dignitatem. Teſte T. Cancellario apud Nottingham.

Sig. Gembl.
Rog. Houed.

Idem verò Gulielmus cum à Rege repulſam tuliſſet, rem Romæ tentauit, vbi cum nihil profeciſſet, reuerſus in Angliam, in miſſa hauſto ex calice veneno expirauit. Et tamen Rex à Theobaldo poſtea coronatus anno. 1155. qui ſuæ conſecrationis fuit 17. eius conſilio in maximis rebus, regnię; adminiſtratione ſemper aſſenſus eſt. Theobaldus placidam & hilarem, concordemę; cum Henrico Rege ſenectutem produxerat: ſed languente valetudine, ipſaquè ſenectute, (quæ morbus eſt,) infirmus, ſuas vires indies ſine labore ac mæſtitia, ipſo die atq; tempore tolli ac labefactari ſenſerat. Itaque de piè acquiſitis piè teſtari voluit. Teſtamentūę; condidit, in quo ſingula quæ ſuperfuerant illi bona pauperibus & in pios vſus contulit. Huius tempore Roffenſis Eccleſia atq; ciuitas combuſta eſt, fereę; Cantuaria tota, & Eccleſia Cathedralis Eboracenſis. Tum Nordouici ad contemptum & ludibrium ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti affixus cruci puerulus à Iudæis fuit. Nouus itidem nummus vniformis per totum regnum percuſſus fuit. Sed ſuæ tandem ſenectutis & languidæ vitæ moleſtia pertæſus Theobaldus benè, (vt fuerunt illa tèmpora) anteactam vitam morti perſoluit An. Dom. 1160. cùm 22. annis ſediſſet, ac in Eccleſia Chriſti Cant. ſepultus in puluere dormit.

Roſ. hiſtor. Giſburnēſis. Ioranal. hiſt. Aurea hiſt. 2. pars. Annal Aug. Eccleſ Cant. Walter. Couentrens. Geruas. Doroberneuſ.

XXXVIII. Thomas Becket.

Ex Archiuis. Roff. hiſtor.

DE hoc Thoma multa variè magis quàm verè ſeribuntur. Itaque danda nobis opera eſt, vt veritate diligenter indagata, in lucem ea proferamus, quæ certiſſimæ fidei eſſe poſſint. Patria & ciuitate Londinenſis fuit, patre Gilberto Becket mercatore, matre peregr.na, nēpe Syria progna-tus. Puer à priore Mertonenſis Cœnobii primis literis imbutus, cum & ſedulus & docilis, ætateę; prouectior fuerat, ad Academiam Pariſienſem miſſus eſt, ibi cùm & doctrinam vberiorem, & linguam Gallicam calleret,

Londi-

Londinum reuerſus Iuſticiarii munus aliquandiu adminiſtrauit. Sed eius pertæſus, in Theobaldi (de quo anteà diximus,) tum Cantuar. Archiepiſcopi familiam & clientelam irrepſit, ab eoquè ob ingenium & doctrinam vnice dilectus in Italiam miſſus eſt, vtius Ciuile perdiſceret, ne quid in eo deſiderari poſſit, quod ad adminiſtrationem Reip. (ad quam Theobaldus eum iam animo deſtinarat,) pertineret. Itaque iuris ciuilis ſcientiam conſequutus ad Theobaldum redit, à quo Archidiaconatu Cantuarienſ. præpoſitura Beuerlacenſi, & Rectoria de Bromfeld donatus eſt. Deinde eiuſdem Theobaldi commendatione in Regis familiam acceptus, totius regni Cancellarius, (qui ſummus eſt in Anglia magiſtratus,) conſtituitur, opimis tam ſpiritualium quam ſecularium dignitatem reditibus locupletatus. Quem tanta fide prudentiaq́; geſſit, vt Regis erga ſe beneuolentiam indies cumularet. Theobaldus, vt diximus, ſub hæc tempora, cum ſenio confectus & infirma valetudine eſſet, quò minus Reip. operam nauare potuiſſet, eo plus authoritatis ad Thomam acceſſit. Idque eò quidem conſilio feciſſe Theobaldum ſcriptores tradunt, quod cum Thomam in conſiliis fidum: diligentem & cautum, in dubiis prouidum & intrepidũ, in aduerſis fortem & magnanimum comperiſſet: Regem verò etſi adoleſcentem, ſapientem tamen & argutum cognouiſſet, veritus ne Rex procerum atque laicorum conſuetudine & conſilio ab Eccleſiaſtica iuriſdictione tuenda ſe ad laicam augendam inclinaret, in hoc Cancellariatus munere Thomam Regi coniungeret, vt aduerſa Clero conſilia labefactaret, & regiorum miniſtrorum audaciam reprimeret, qui publicæ poteſtatis iuriſque prætextu, iam Eccleſiæ quàm prouincialium facultates diripere conſpirauerant. Itaque Thomas Aulam ingreſſus quò gratior Regi & Proceribus atque Aulicis haberetur, clericalem amictum, conſuetudinemque depoſuit, & aulicum ſplendorem ac magnificentiam induit. Ac vt Regi ſe in omnibus accõmodaret, eoſdem pene mores, eandemq́; vitæ degendæ rationem ſibi finxit, eaſdem epulandi, atque dormiendi horas ſtatuit, vna ſiue in ſeriis ſiue in iocoſis rebus ſemper adfuit, in omni curiali lepore feſtiuus & concinnus fuit, gloriam; auram popularem, & multorum clientelam ambiuit. Præterea aucupio; venatione, veſtium ſplendore, egregioq́; corporis cultu, copioſo frequenteq́; famulatu; equis generoſis; argenteis auratiſq́; ornamentis, epularum & conuiuiorum crebra lautitie, omniq́; aulico nitore tam profuſè vtebatur, vt multi dicerent, ei Archidiaconatus ſui, quem retinuit, & ordinis Clericalis (Diaconus enim iam fuit) ſibi in mentem non venire. Adhæc papalia atque clericalia iura tanta ſeueritate defendit, vt multorum procerum à ſe voluntates alienaret, & Regi ipſi nonnunquam reſiſteret. Quod æquiori animo tulit Rex, quia in cæteris cunctis rebus gerendis vtilem ſibi fuiſſe eius operam experiretur. Non minus enim domi, quàm militiæ Regi magna admiratione laudequè profuit. Giſortium & alia quatuor loca munitiſſima, quæ in Gallia ad Regem pertinebant, cum à Gallo occuparentur, recuperauit. Eas vrbes quas Rex in agris Toloſanis vltra Guaſconam bellum gerens cepit, dum Rex in bello progrederetur, Thomas militibus inſtructus donec Rex rediret conſeruauit, aliqua etiam caſtella ipſe oppugnauit. Sed in hac tanta gratia & potentia multorum qui occultas in eum ſtruebant inſidias inuidia conflagrauit. Quæ eò vehementius exarſit, quod cum Maria Regis Stephani filia, Abbatiſſa de Rummeſia Mattheo Boloniæ Comiti nupſiſſet, duaſq́; filias ei peperiſſet, Thomas hoc tanquam ingens & indignum facinus prorſus aperteq́; damnauit, quod Comitis multorumq́; procerum in eum odia accendit.

Hovedẽn.
Walter Couentren.
Roſ. hiſtor.
Ioranal. hiſt.
Reg. de Ceſtria.
Donatus ſum per Dmo al bano, quo eo per primus redatus Eccleſiolam de Brampfeld.
Matt. Paris.
Verba Herb.
Walſinham.
Cantuarienſ.
Roſ. hiſtor.
Matt. Pariſ.
Flor.

Quæ tamen non minus cautè vitauit quàm deſpexit, Regis tanta gratia fretus, vt magno penequè regio apparatu, vt Margaretam Galli filiam triennem, Henrico Regis filio ſeptenni ſponſam accipere, Parriſios mitteretur. Hæc ſponſalia Henrico Piſano, & Willielmo Papienſi in Burgo Cardinalibus, & Papæ Legatis ſacra miniſtrantibus celebrata Anno. 1160. quarto nonas Nouembr. omniaq́; inter Regem atque Gallum odia diſſidiaque pacata, paciſquè diuturnæ fœdera pacta ſunt. Obiit paulò ante Adrianus Papa qui natione Anglus fuit, & Hyberniam Inſulam Regi Henrico. 2. ſubiugandam papali diplomate conceſſit, ea conditione vt pro ſingulis eius Inſulæ domibus denarium annuum beato Petro ſolueret. Sed eò mortuo Cardinales qui diuerſarum partium & factionum fuerunt (quidam enim Cæſarem, quidam Regem & Gallum ſequebantur) duos Antipapas elegerunt. Cæſariani videlicet Octauianũ, alteri Alexandrum, inter quos durante (vt dicemus) ſchiſmate diuturno, Alexander tandem potior, & ſuperior euaſit. His geſtis Theobaldus Cantuarieñſis (vt diximus) Archiepiſcopus longæua ætate, vitaq́; functus eſt. Cuius mors in Archiepiſc. ingreſſum tanquã in perpetuæ cum Rege diſſenſionis ſeminarium, & ad propriam ruinam ac perniciem aditũ Thomæ

Matt. Paris.

patefecit. Rex enim etſi totis ſuis viribus pro Thoma vt Archiepiſcopatu potiretur contendit, tamen tanto, tam aſſiduo ac tam vtili eius ſemper obſequio quinque continuis annis in quibus Cancellariatum geſſit, vſus, exiſtimare non potuit Thomæ ſtudium in Reip. præſertim cauſa iam aucta ſua dignitate ſibi aduerſum eſſe potuiſſe. Itaque Theobaldi morte per nuncios in Normannia vbi Thomas ſecum tunc egit, cognita, Rex cui maximæ curæ fuit, vt is Theobaldo in Cantuarienſi ſede ſuccederet, ne Monachi Can- *Herbertus.* tuarienſes (quos ſatis præfractos & pertinaces cognouerat) alterum eligendo ſuum propoſitum & deſiderium anteuerterent, primùm Thomam ad ſe vocauit, ei & Cambrorum infeſtationes, & ſe in Normannia, atque Gallicanis prouinciis occupato Anglorum ad deficiendum mobilitatem facilitatemq; indicauit. Quæ mala eò ſe magis dixit pertimeſcere, quòd Theobaldus prudentiſſimus & fidiſſimus ſibi præſul nuper obiiſſet, cuius mors ſe abſente perturbationum ac nouorum in Rep. motuum cupidos citius excitare poſſit, ea verò antequam naſcerentur, & in apertum diſcrimen erumperent, cohiberi ſine tumultu atque ſuſpicione vlla poſſe, ſi Thomas in Angliam properaret, & authoritate atque præſentia ſua regni ſubditos ad fidem Henrico Regis filio iureiurando præſtandam adduceret. Quod ſimul atque perfeciſſet, Rex ei Cantuarienſem Archiepiſcopatum promiſit, vt filio ſuo etſi minori in regno, & Thoma in ſacerdotio collocato ipſe tutius ac ſine vllius perturbationis, aut defectionis metu & diſcrimine externa bella gerere poſſit. Ad hæc Thomas fertur reſpondiſſe. Ea quæ ad Remp. componendam, ius *Herbertus.* regium, fidemque filio ſuo publicè dandam ſpectarent, ſe ex animo Regis curaturum, ſed de Archiepiſcopatu Cantuarienſi cum meminiſſet quàm diſſimilis ſibi ab aulica vitæ inſtituendæ ratio ſuſcipienda ſit, dixiſſe Regi: ſi id contingat, tantam Regis gratiã quæ ſuo diuturno & continuo obſequio collecta fuiſſet, non eſſe duraturam. Quod in ſacerdotio tanto poſitus à quo detrahere ſtuderent nobiles atque Curiales, non modo morem in omni re perinde ac in Cancellariatu ſolebat, Regi gerere non poſſit, verumetiam ſi de regni & Eccleſiæ dignitate atque iuribus contentio naſceretur, in eius partibus tuendis atque conſeruandis ita Regi reſiſteret, vt hæc iam ſumma gratia in atrox & exitiale aliquod odium verteretur. Verùm Rex qui iam de vtriuſque tam Regiæ quàm Eccleſiaſticæ Iuriſdictionis certis finibus ſtatuendis ſenſit, Thomam ad id commodiſſimum ratus, cum rem perfici ſine mora voluit, intimum ſibi ac fidiſſimũ Conſiliarium Richardum de Lucy vocauit, ei narrat perinde ſibi curæ fore vt Thomas in Archipræſulatu Cantuarienſi, ac vt filius ſuus Henricus in Regni Angliæ ſolio collocaretur, proinde eum vnà in Angliam proficiſci iuſſit operam daturam vt res ad eum quem Rex propoſuit, exitum perduceretur. Ac cum in Angliam Thomas, Richardus Lucy aliiquè Regis *Roſ. hiſtor.* legati veniſſent è primò præſules atque proceres, deinde reliquos ſpectatæ conditionis *Matt. Paris.* *Flor.* ſubditos Henrico Regis filio fidẽ iureiurando publice præſtare adegerunt. Hoc iuramẽtum quod *Fidelitatis* dicebatur, Thomas primus iurauit, ſalua fide Regi patri quamdiu viueret ac regno præeſſe vellet, & reliqui ordine ſecuti eodem modò iurarunt. Hac itaque iuratoria ſecuritate præſtita, totius Cantuarienſis prouinciȩ Clerus edicto Regis *Matt. Paris.* Weſtmonaſterii conuenit, ac Thomam (Rege per nuncios acriter ſolicitante) Archie- *Flor.* piſcopum Cantuarienſem nemine (præterquam Londinenſi Epiſcopo) contradicente *Herbert.* *Iornal. hiſt.* ſumma conſpiratione & conſenſu elegit. anno domini. 1162. regni Henrici ſecundi 7. Pontificatus Alexandri tertii 2. ac ætatis ipſius Thomæ electi 44. Deinde Presbyter ab Waltero Roffenſi Epiſcopo (ante enim Diaconus tantum fuit) Sabbato Pentecoſtes ordinatus., poſtridieque ab Henrico Wintonienſi Epiſcopo ſolenniter conſecratus, & in Throno Archiepiſcopali Cantuariæ collocatus eſt. Qui primus poſt Normannorum victoriam Anglus Cantuarienſem dignitatem occupauit. Conſecrationi huic tam illuſtri interfuit Henricus Regis filius cum pleriſque Regni proceribus, & quatuordecim Cantuarienſis prouinciæ Epiſcopis, innumeraq; plebis multitudine atque copia. Ea peracta Adamus Abbas Conchamenſis ad Alexandrum Papam, qui rebus nouo ſchiſmate Romæ turbatis in monte Peſulano in Alpibus morabatur, pro pallio miſſus eſt. Quod ſimul atque Thomas accepiſſet tam diſſimili & immutato genere vitæ à *Roff. hiſtor.* priori illa curiali fuit, vt Monachalem ſuperſtitionem ſub veſtitu clericali texerit. Nam *Arch.* vt ſcribit Triuetus, poſt ſuſceptum paſtoris officium ſupra humanam æſtimationem fa- *Nic. Triuet.* ctus eſt Deo deuotus. Conſecratus enim cilicium clam induit fæmoralibus, & vſus eſt *Wil. Cant.* vſq; ad poplices alicinis, ſub veſtis clericalis honeſtate habitũ colẽs Monachalẽ. Et Wil. Cant. paucis conſciis ſub lorica fidei militabat, gaudens quia in triplici veſte triplicem perſonam gerere, exteriori Clericum exhiberet, interiori Monachum occultaret, & intima Eremitæ moleſtias ſuſtineret. Ex quo quidem exiſtimare facile eſt quamuis Mo-

na-

machorum ſibi ſtudia hac diſſimulatione adiunxerit, quantum tamen Regis præſulum, atq; procerum animos abalienauerit, ſi quis ea quæ de communi omnium voto, de Monachis ab Epiſcopali dignitate deinceps repellendis in Rodolphi vita antea ſcripſimus, animaduerterit. Atque hæc prima eſſe poterat offenſionis & diſſenſionis regiæ cauſa, quod cum antea politius vrbaniusq; vixiſſet, iam odioſam illam Monachalem inſtitutionem ſuſceperit, ſiue ſponte ſua, ſiue quod illam obſoletam papalis excommunicationis ſententiam in Elphegi vita antea deſcriptam timuerit. Quæ noua religio etſi tam ſubito Thomæ inceſſerit Archidiaconatum, tamen Cantuarienſem ſuſcepto Archiepiſcopatu (etiam Rege acerrime poſtulante,) diutius distulit dimittere.

Rodolph. de Diceto.

Ideoque Regis gratiam hoc ſibi merito ademptam primò, poſtea tamen redintegratam non agnouit ad plenum. Itaque cum antea Thomas & Regis gratia & authoritate in Rep. quam maxima floreret, ex hac commutatæ vitæ dignitate maximæ & ſine vlla reconciliatione perpetuæ diſſenſionis tempora ſubitò inciderunt. Cuius rei veritatem vt ab ipſis Monachis copioſiſſimis Thomæ præconibus accepimus, ita declarabimus, ne (quòd ab hiſtoria noſtra alienum eſſe volumus,) ad alteram partem nimio motu ac feruore rapi videamur. Ad ſummum iam apicem & faſtigium aſcenderet authoritas Papalis, contra quam etſi principes luctarentur, tamen a prælatis atque clero, qui omnes Papæ nexibus, non tam conciliorum & reſcriptorum papalium decretis, quæ pro legibus ſeruabantur, quam ſuperſtitione, & religionis inſcitia, mentisquè cæcitate & cauteriata conſcientia, aſtricti fuerunt, dum Eccleſiæ ſuæ dignitatem, immanitatemq; defenderent, coram Romani, pontificibus ſacerdotali q̃ Regali authoritate propenſioribus ſuperabantur. Itaq; Thomas etſi ante ſemper Regi aſſenſus ſit, & in ſingulis deliberationibus, conciliiq; capiendi congreſſibus à Regni iure, Regiaquè dignitate nunquam diſceſſerit, tamen (cùm animo ſemper elato, excelſoque fuerat,) Archiepiſcopus iam Cantuarienſis ſacerdotali magis quàm regiæ dignitati amplificandæ ſtuduit, & ex occulta Papæ Clerique ſuaſione totus ac ſupra modum Eccleſiaſticis priuilegiis incubuit, à quibus ne digitum vnquam, vt aiũt, latum receſſit, qui pro illis augẽdis ius omne reliquum tam Regni quam Regis extenuaret. Ac Archiepiſcopatu ſuſcepto vt à mundanis rebus totus ad Eccleſiaſticas traductus videretur, Cancellariatu ſeſe abdicauit, nunciosquè ad Regem tunc in Normannia detentum, cum regni ſigillo miſit, nec poſſe ſe ſcripſit curiæ & Eccleſiæ ſimul vacare. Rex qui Thomæ operam in regni adminiſtratione cum ſua filiiquè ſui adhuc minoris coniunctum eſſe voluit, iam ſui facti quòd eum ad Archiepiſcopatum extuliſſet, pœnituit, ſimulquè pertimuit, quorſum hæc præpopera Thomæ abdicatio, cuius elationem magnificentiamq; cognouit, euaderet.

Mat. Paris.

Itaque magnam ex hac re ægritudinem (cuius tamen cauſam in ſe retorſit) atque animi perturbationem Rex altamente repoſuit. Deinde Thomas cum Eccleſiæ ſuæ Cantuarienſis iuribus augendis & conſeruandis tanquam ad aras ſeſe deuouiſſet, multos plebeios atque nobiles pro prædiis quæ Cantuarienſis Eccleſiæ fuiſſe propria aſſerebat, in ius vocauit, & authoritate, iuriſquè ſcientia potior ea recuperauit.

Harbert.

De quibus tanquam illatis iniuriis confeſtim multi Regem in Normannia adierunt, ac de Thoma grauiter conquæſti ſunt, quòd prætextu Eccleſiæ in omnium penè bona poſſeſſionesq; inuolaret. Quibus de cauſis à Monachis propugnator atque vindex iurium Eccleſiaſticorum, ſed à cæteris rerum alienarum expilator atque prædo dicebatur.

An: 1163.

Paulò poſt redijt è Normannia in Angliam Rex vt effrenem Thomæ clerique potentiam exiguis magis certiſq; finibus coerceret: Cui vnà cum Regis filio occurrit obuiam Southamptonæ Thomas, qui à Rege in oſculo, ſed non in gratiæ plenitudinem receptus eſt, ſicut vultus eius ſtatim auerſus omnibus qui aderant, palam indicauit, animi tamen motum adhuc repreſſit atque cohibuit.

Verba Mat. Parn.

Hic Regis reditus ex tranſlatione corporis Edwardi Regis atque confeſſoris quam Thomas Weſtmonaſterii peregit, celebris ac inſignis habebatur. Eodem etiam anno Alexander Papa Turonenſe Concilium celebrauit, cui Archiepiſcopi & Prælati Angliæ Regis permiſſione ac licentia interfuerunt, ac à dextris Papæ Thomas cum ſuis ſuffraganeis, à ſiniſtris verò Eberacenſis Archiepiſc. cum ſolo Dunelmenſi Epiſcopo ſederunt, ibi capto de Eccleſiaſtica quadam ſupra regiam libertate pertinaciter retinenda conſilio à papa ocyus dimiſſi & in Angliam reuerſi ſunt. Poſt hoc Turonenſe Conciliũ cum omnibus pene in rebus Clerus ſe a populo disiunxiſſet, cepit in Anglia de regni atq; ſacerdotii authoritate atque vi multo varioq; ſermone diſceptari, factaq; perturbatio grauis de prærogatiua atq; priuilegiis ordinis clericalis.

Gemblacēſis Matt. Paris. Sigebertus.

Regi. n. in regni tranquillitate cuſtodienda, quietiſq; ac pacis perturbatoribus exterminãdis occupato à iudicibus ac miniſtris ſuis nũciatũ eſt, furta, rapinas, homicidia, & eiuſmodi delictorũ genera à clericis frequẽtius

quam à laicis perpetrari, quos a ſeculari brachio atq; gladio tuebatur & vendicabat excommunicationis Eccleſiaſticæ fulminatio. Quam prælatorum & Cleri licentiam vt reprimeret, & ſecularis regiæque poteſtatis ius a ſacerdotali diſtingueret, Rex conſuetudines quaſdam, quas regni vocauit, ab Henrico primo Rege auo ſuo deſcriptas, ſed non dum editas ſtatuit promulgare. Quod vt tutius faciliuſque facere poſſit, nuncios ad Papam miſit, vt ab eo prius cōfirmarentur, ne Prælati, ac maxime Thomas Cant. Arch. qui ſe iam ante regiam Celſitudinem efferre cepit, reluctari poſſint. Sed in Turonenſi priori Concilio inter Papam & Angliæ prælatos interueniſſe tam occulta fœdera veriſimile eſt, vt ſuam magis quam Regiam dignitatem extollere conſpirauerint. Nāq; illarū conſuetudinum capitulis a Papa reiectis, Regii Legati re infecta reuerſi ſunt. Hoc ita Regem commouit, vt quia Prælatos atque Clerum Duce Thoma in vnam ſententiam contra ſe coiſſe animaduerterat, toto iam animo a Clero auerſus, & in omnibus cauſis atque priuilegiis laicalem ordinem contra Clerum adiuuaret. *Wil. Cant* Thomas verò Regis offenſam & ægram mentem non amplius iam obſequio leniuit, ſed maiori pertinacia irritauit. Nam cum Rex vectigal quoddam à ſingulis terræ hydis ad regni defenſionem tunc pendi cōſuetum in fiſcum quotannis ſuum deferri iuſſerit, Thomas obſtitit, eamq; penſionem arbitrariam atq; liberam cuique debere eſſe dixit, non a Rege præſcriptam aut coactam. Tum in atrociſſimis facinoribus per laicos Iudices ac Regios miniſtros deprehenſi quidam Clerici, in quos Rex à ſuis Iudicibus pœniſq; legitimis animaduerti maxima ſeueritate voluit, à Thoma tanquàm patrono ſeruati, mitiuſq; quam delictis par erat caſtigati, omnes quæ ſequebantur tragœdias excitarunt. In his vnus in Sarisb. diocæſi à regiis Iudicibus pro homicidio ad Epiſcopum ductus eſt, Regis officialibus & interempti propinquis atq; neceſſariis inſtanter vt de eo iudicium fieret & ſupplicium ſumeretur flagitantibus. *Herbertus.* Ei vero acriter inficianti cum teſtibus & probationibus luculentis (iuxta Iuris in cauſis criminalibus exigentiam) conuinci non poterat, canonica purgatio indicta eſt, in qua cum defeciſſet, Epiſcopus Archiepiſcopum de pœna imponenda in iure conſulit. Arch. autem conſultus mandauit vt omni priuatus eccleſiaſtico beneficio exauthoraretur, & in monaſterio ad agendam anguſtiſſimæ vitæ perpetuam pœnitentiam recluderetur. Quo quidem ſupplicio Rex cōtentus non fuit, ſed vt ad mortem ſubeundā produceretur, & ſeculari poteſtati (cum ſe coram iudice Eccleſiaſtico purgare non poterat,) puniendus traderetur, flagitauit. Sed Thomas iam dux & author Cleri ne id fieret reſtitit. Haud ita multò poſt cum papalis Clerus hac Thomæ ferocia nimium exultaret, Philippus quidam Brois Canonicus ad Regiū tractus Tribunal, Iuſticiarios Regis in iure ſedentes multis probris contumeliiſq; affecit, cuius audacia Regem non modò in ipſum ſed in totum Clerum commouit, & quanquam Thomas iam ſerò Regem placare ſtudens cum virgis publicè cæſum, ab omni Eccleſiaſtico beneficio munereq; ſuſpenderit, tamē Regis indignatio ita creuit, vt occultos Clericorum inquiſitores per Regnum collocarit, quibus ſingula clàm luſtrantibus tantam facinorum copiam in Eccleſiaſtico ordine deprehendit & conquiſiuit, vt quia leuibus prælatorum caſtigationibus augerētur indies Clericorum flagitia, ad ea corrigenda regia & atroci animaduerſione opus iam eſſe cerneret. Itaque dum Rex populi pacem, Arch. Cleri libertatem tueretur, præſulum procerumque concilium Weſtmonaſterii conuocatum eſt. *Herbertus.* In eo facinoroſiſſimis Clericis ſcatere iam regnum vbiquè conqueritur, qui in talibus deinceps flagitiis deprehenſi vel conuicti niſi ſuis lictoribus (Eccleſiæ præſidio ac patrocinio deſtituti) tradantur, Eccleſiā breui nihil aliud quàm Latronū aſylum, regnumquè ei prædam eſſe futuram. Nam parum curare eos Eccleſiaſticum adimi ſibi ordinem, qui eius veneratione à tam grauibus delictis nollent contineri: didiciſſe præterea ſe dixit Rex ab vtriusque iuris peritis Clericos facinoroſos tanquam infames ab Eccleſiæ corpore amputandos, & ad Laicalem animaduerſionem detrudendos, proinde ſe cum Rex eſſet, gladium ad facinoroſos coercendos a Deo datum gereret, non magis Clericorum deinceps ſcelera quàm Laicorum impunita paſſurum. Ad quæ Thomas cum ſuis ſuffraganeis & prælatis reſpondendi diem poſterum petit. Eo die multa pro Eccleſiæ libertate ac immunitate, ne ad alia quam ad ſua tribunalia pro quibuſcunq; rebus ducerentur, protulit. Regem rogauit ne nouas leges aut noua exempla in Cleri præiudicium aut grauamen ederet, quod ſi faceret ſe nec debere ſuſtinere, nec poſſe. Rex cùm omnes reliquos prælatos in Thomę ſententiam conſpiraſſe cerneret, ſe nec legibus nec exemplis nouis vſurum, ſed priſtinas Regni regiaſquè conſuetudines ab Henrico primo auo ſuo collectas & repetitas, ab omnibus regni incolis teneri præcepturum reſpondit, rogauitq; an illi eas eſſent ſeruaturi. Ad quod Arch. ſe & confratres ſuos illas obſeruaturos eſſe dixit,

ſaluo

ſaluo ordine ſuo: reliquiquè omnes tanquam in eius verba iuraſſent à Rege ſigillatim interrogati eodem modo reſponderunt, præter vnum Hilarium Ciceſtrenſem Epiſcopum qui cum Regem ea adiectione turbatum perſpexerat, ſe Regias & regni conſuetudines *bona fide* ſeruaturum promiſit. Sed Rex enim ira excandeſcente mitigari non poterat, paratam vidiſſe contra ſe Clericorum inſtructam ſub Thoma duce aciem dixit quam alio remedio diſſiparet, ac denuo iuſſit vt abſolutè & ſine conditione vlla eas ſe conſuetudines obſeruaturos promitterent. Archiepiſcopus non alia ſe ratione hoc permiſſuros quā de membro & honore terreno iurarent. i. ſaluo ordine ſuo. Ita cum longa altercatione penè aduesperaſſet, à Rege inſalutati omnes diſceſſerunt, à quibus Ciceſtrenſis Epiſcopus quod à conceptis Thomæ verbis recedere præſumpſerit, ſingulorum conuitiis exagitatus eſt. Poſtridie Rex accitum Thomam omnibus quibus eum in Cancellariatu muneribus auxiſſet pręterquam Archiepiſcopatu amouit, & craſtino clam ante lucem Londino Oxonium diceſſit. Interea Thomas cum ita interceſſiſſet & quaſi tribunitiam poteſtatem interpoſuiſſet Regiis conſuetudinibus, Clericos etiam facinoroſiſſimos à regni iure & poteſtate Regia vendicauit & ad ſuum Tribunal tam ipſos quam Laicos illos accuſantes compellere ſtuduit. Qui conatus & Reip. pernicioſus & ad Regiam Maieſtatem amplitudinemque minuendam ſpectare ab omnibus putabatur. Rex è contra commotus permiſſam fuiſſe Clericis Eccleſiaſticæ iuriſdictionis prætextu tam impiè nequiterque delinquendi licentiam, graues pœnas ſanxit quibus Clerus perinde atque populus teneretur. In qua tam acerba (quaſi inter regnum atque ſacerdotium) digladiatione etſi Thomas pertinaciter aliquandiu perſtitiſſet, tamen eius ſuffraganei (Luxonienſis Epiſcopi Normanni interuentu) ad Regis ſententiam adducti, cum parari ſibi aliquam exitioſam machinam à Rege formidarent, Thomam deſeruerunt. Paulò etiam poſt Thomas (eiuſdem & Herefordenſis Epiſcopi ſuaſu, Robertique Vendunię Comitis, nec non Abbatis de Elcemoſyna, qui ſe à Papa miſſum ad Thomam dicebat vt Regi obtemperaret,) Oxonium ad Regem profectus (ea quæ Regem tantopere offendebat clauſula detracta,) ſe purè & abſolutè obſeruaturum Regias conſuetudines promiſit. Quo facto exhileratus Rex diem, quo ea de re vltra deliberaturi ſecum adeſſent, Clarendoniæ ſtatuit. Cumque eò conueniſſent (præſidente Iohanne de Oxonia) coram omnibus Prælatis & proceribus Regni facta eſt recognitio conſuetudinum ſiue libertatum Regiarum propter eas diſſenſiones, quæ inter Clerum, & Regis Iuſtitiarios, regniq; magnates tum frequentes inciderunt. Quas ſinguli bona fide in verbo veritatis obſeruaturos ſpoponderunt. Deinde Rex has conſuetudines Regni (populo iam conuocato) in Tripartitis & indentatis membranis tribus copiis deſcribi mandauit, quas Archiepiſcopi & Epiſcopi tam iuramento quam ſigillis & chirographis ſuis communirent, & ſe pro iure culturos promitterent quarum vnam penes Arch. Cant. alteram penes Eboracenſem, tertiam penes ſe in Regiis Archiuis reponendam voluit permanere. Sed cum deſcriptas conſuetudines perlegiſſet Thomas, dubitare ſe dixit an illarum quædam inter conſuetudines eſſent habendæ, itaque diem deliberandi antequam ſigillum & chirographum adhiberet petiit. Eo conceſſo Wintoniam profectus; cum eſſet in itinere ex neceſſariis ſuis quidam eum liberius increparunt, quòd tanta facilitate Regiis conſuetudinibus aſſenſus ſit, quorum ſermone variè & inconſtanter à priori aſſenſione lapſus, abſtinuit (quaſi ſua conſcientia ſuſpenſus) à diuinis, donec promiſſo atque iuramento Regi præſtito authoritate Papæ ſolueretur. Papa ad ſoluendam quam confirmandam fidem promptior huius promiſſi liberationem indulſit Thomæ, damnauitque eas quas Rex ratas eſſe voluit conſuetudines, quia Eccleſiaſticam iuriſdictionem quam dilatari voluit, coercebant. E quibus vna fuit ea quæ de Eccleſiarum iure patronatus deſcripta, ab eodem Alexandro Papa in reſcripto, quod iam inter decretales extat, reprobatur. Poſtea Thomas cum Regem in ſe hoſtiliter affectum cognouiſſet, quod à Papa fide Regi data liberatus eſſet, apud Rumenel nauem conſcendit ad Papam profecturus, ſed reflante vento in Angliam reiectus eſt. Concilium tum Rex Northamptoniæ tenuit, eò à lictoribus Regiis tractus Thomas repetundarum, peculatus, periurii, proditionis, falſi, pro his quæ in Cancellaria Regis geſſerat, tam à Rege ipſo, quam à Præſulibus & proceribus impetitur. Et Epiſcopi Regi promittebant ſe Thomā eorū criminum reum coram ipſo Papa docturos. At Thomas quia ab Henrico Regis filio, eiuſq; in abſentia Iuſtitiario liber & abſolutus ab omni anteacti Magiſtratus ratiocinio Arch. Cant. deſignatus fuit, (ne eorum quæ tunc geſſit iudicium pateretur) ad Papā appellauit, & ſub pœna Anathemaris Suffraganeis ſuis Epiſcopis, cæteriſq; præcepit, ne in ſe patrem ſuū atq; Iudicē ſententiā vllā promulgarēt. Qui appellatione ſua reiecta, & ſpreto Anathemate ſententiam nihilominus protulerunt.

Herbert. Archiep.

De his conſuetud. Vide in Arch Geruaſio, Matt. Paris, & in Quadriga Thomæ.

Nam Mat. Paris. ad hunc modum ſcribit, Hanc recognitionē cōſuetudinum & libertatū, Deo deteſtabilium, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, priores, Clerus, cum comitibus, baronibus, & proceribus cunctis, iurauerunt ſe obſeruaturos Dominum Regem, & hæredes ſuos bona fide, & abſq; malo ingenio in perpetuum: Inter alios etiam hoc omnibus Thom. Cāt. conſenſit.

c. quanto ext. de iudæis.

Lorenzal. histor. Walter Couentren. Roſſ. hiſtor.

Itaque condemnatus crucem quam manu tenebat, in altum erexit, & à curia palam receſſit, noctéque ſequenti ad mare quàm celerrimè contendit, fragilique cimba tribus tantum comitatus traiecit in Belgium. Inde ad Alexandrum Papam qui ſchiſmate adhuc durante Senonis fuit, ſe recepit, à quo ad Pontiniacenſe Cœnobium commendatus ſecurus aliquandiu delituit. Ibi omnes conſeruatores earum libertatum & conſuetudinum quæ Clarendoniæ à Rege prupoſitæ ac promulgatæ fuerunt, multoſque Regis fautores nominatim excommunicauit, quas quidem conſuetudines non libertates ſed execrandos abuſus appellauit. Rex deinde Thomam proſcripſit, Archiepiſcopatũ Cantuarienſem cuſtodiæ Ranulphi de Broke commiſit & Gilbertum Londinenſem Epiſcopum, alioſque nonnullos tam ad Flandriæ Comitem, quam ad Gallorum Regem, atque Papam Legatos miſit, vt Thomam proditurem atque profugum ſuis ditionibus non reciperent, tum à Papa petiit vt conſuetudines Clarendoniæ promulgatas confirmaret. Papa rem à ſuis Legatis inter Regem atque Thomam definiendam reſpondit, Regiſq; Legatos dimittit. Gallus cum fugatu ex Anglia Thoma turbas & rerum nouarum cauſas cieri exiſtimauerat, pacis fœdera (ex ingenito Gallis more) indicta cauſa violauit, Mõtemque Caluum, Giſortium, aliaquè Regis in Normannia caſtella ſubitò oppugnauit. Thomas ex illo Pontiniacenſi Cœnobio in omnes Cantuarienſis prouinciæ Epiſcopos noua excommunicationum fulmina iaculatus eſt. Multa vtrinq; inter Regem atq; Papam de hac cauſa legationes, quas longitudinis atq; vanitatis cauſa quia nequicquam profecerunt prætereo. Sed Rex cum Thomæ audaciam ita à Gallo atq; Papa adiutam intellexiſſet, primùm illũ ex Pontiniacenſi Cœnobio (qui locus Thomæ maximè placuit, Ciſterciẽſi Cõcilio in Anglia coacto, in quo omnib. Ciſterciẽſibus fratribus minatus eſt Regno in exilium abituris, niſi Thomam omnib. Ciſterciẽſib. Cœnobiis excludi curarẽt) deturbauit: deinde oẽs eius cognatos, & amicos quoſcunq; à quib. Rex eũ ſubleuari ſuſpicabatur, regno exterminauit, ac ꝓſcripſit. *Roſſ. hiſtor.* Epiſcopi qui à Thoma excõmunicabantur, ſynodo cõuocata in eius præſentia, ne munerib. ſuis Epiſcopalib. excõmunicati fungẽtes, irregulares efficerentur, comunẽ appellationis vocem emiſerũt. Quã appellationẽ Thomas reſcriptis ad eos literis refutauit. Epiſcopi & Gilbert⁹ maximè Lundinen. Epiſcop⁹, in quẽ inueterato quodã odio, quòd is ſolus (vt diximus) eius electioni detraxiſſet, Thomas potiſſimum ſæuit, opem Regiam vt à Thomæ ſæuitia tutarentur, implorarunt. Thomas cũ in Pontiniacenſi Cœnobio per fratrum Ciſtercienſium authoritatem, Regiſq; gratiam, locus illi tutus eſſe non poterat, ad Papam Alexandrum ſimili quoque fortuna huc illuc à Frederico Imperatore ob ſchiſma tum pulſum iterum confugit. Ibi exul exulem ſimili pertinacia præfractum inuicem iuuit atq; conſolatus eſt Quod vbi Rex Henricus comperiſſet, cum & repulſam in ſuis æquiſſimis poſtulatis ab Alexandro pati, & hoſtem atq; perduellionem ſuum Thomam ab eodem ſubleuari tolerare non poterat, duos facũdos viros Clericos ſuos, Iohãnem de Oxonia, & Richardum de Yuelceſtria Legatos ad Fredericum Cæſarem deſtinauit, quibus mandauit vt quia Lodouicus Antipapa iam mortuus eſſet, eum de altero eligẽdo ſolicitarent. Nam Regem Alexandri qui ſibi tantopere aduerſus fuit, omnem authoritatem repudiaturum, vnaque cum Cæſare contra Gallum atque Papam omnem ſuam operam atque vires coniuncturum, vt Alexandro Papatu depulſo, alter Papa crearetur. Cæſar aſſenſus hoc negocium Colonienſi dedit Archiepiſcopo, vt Romanis artibus edoctus Cardinales ad id tam Cæſaris quàm Regis nomine adduceret. Interea per totum regnum edixit Rex, ne quis ad Alexandrum Papam, aut Thomam appellaret, nec eorum excommunicationes, bullas, præcepta aut decreta quęcunque inferret regno, ediceret, recitaret vel publicaret, ſi quis fecerit, vt capite tãquam perduellionis reus plecteretur. Tum omnes regni puberes iureiurando aſtrinxit, Alexandro Papæ iuſquè authoritati renunciare. *Herbertus.* Gallum etiam literis rogauit, vt à ſe ablegaret, nec tantis officiis hoſtem ſuum Thomam tractaret atq; retineret. Sed Gallus manere eum apud ſe qui rebus in Anglia turbandis aptus eſſet, pati maluit quàm Henrico Regi gratificari. Hinc tanta beneuolentia, tantis ſtudiis, mutuiſq; animis coaleſcere inter ſe Cæſar atq; Rex cœperunt, vt Papa eorum potentiam, ſimulq; ea quæ in ſe parabantur veritus, Cardinales vt Regem placarent eiq; Thomam conciliarent duos δωροφάγοι, & relegatione quam legatione digniores in Angliam miſit. Hi cũ multis inanib. promiſſis Regẽ ineſcaſſent præmiis doniſq; pro inutili legatione affecti, nulla recõciliatione procurata, ad Papam reuerſi ſunt. Poſt quorum reditum Thomas à Gallo contra Regem animatus, & multò quàm ante pertinacior, noua in Epiſcopos, & qui quotidie cum Rege verſabantur aulicos excommunicationum proiecit fulmina. Acceperat enim antè præfatam

Cardi-

Cardinalium legationem nouam à Papa poteſtatem quoſcunque in Anglia ſibi aduerſos habuerat (Rege Regina, Regiiſque liberis proximiſque cognatis ſolummodo exceptis) excommunicandi, qua iam cum Gallo Regis inimico coniunctus nimis inſolenter abuſus eſt. *Matt. Paris* Itaque Rex Alexandrum Papam promiſſi per Cardinales nuncios ſuos ſibi haud ita pridem facti admonet. Papa ſe illius antiquatæ authoritatis Thomæ (ante Cardinalium aduentum conceſſæ ſed nuper reuocatæ) prætextu excuſauit. Gallus legatos ad Papam atque Cardinales miſit, vt Thomæ cauſam contra Regem tuerentur, eumque tanquam oculi ſui pupillam defenderent. Papa in his difficultatibus inter Regem atque Gallum poſitus quid ageret, aut cui magis obſequeretur, incertus fuit. Tandem vt vtriuſque inuidiam vitaret, Regem rogauit vt cum Gallo de hac re communicare dignaretur, Gallum etiam monuit ne Regem in ea re commoueret propter eam cum Cæſare coniunctionem, quæ Rege in priori amicitia, fœdereque retento auerti poſſit, eo verò offenſo & alienato Romanæ curiæ ipſiuſque Galli detrimento maximo futura ſit. *Matt. Paris* Atque hoc in loco admirari libet varietatem & inconſtantiam Monachorum, qui ipſum Papam atque Cardinales quod in hoc diſcrimine Regi propenſiores fuerint tantis inſectentur opprobriis, Gallum autem (cum bella & apertas inimicitias contra Regem geſſit,) quod Thomam contra Regem atque patriam ſibi coniunctum dilexerit, pietatis virtutiſque laudibus ornent: adeo proditiones omnes & ſcelera probant: quæcunq; pro Eccleſiaſticæ pietatis ambitione & libidine ſuſcipiuntur. Verum inter Regem atque Gallum reſarcitis (ex Papæ conſilio) antefractis fœderibus, Rex ex Anglia in Normanniam, indeque ad inuiſendum Gallum Pariſios venit, vbi (cæteris rebus tranſactis,) de Thoma cum Rege conciliando colloquio agi cepit. Atque aderat in aula Thomas ſed in Regis conſpectum nondum venit, ideoque ea quæ ad concordiam ineundam neceſſaria putauit, in ſcripta redacta ad Regem miſit. In his erat vt Archiepiſcopatum Cant. omniaque ab eo recepta plenè reſtitueret, tum alias poſſeſſiones (poſtquàm Archiepiſcopus fuit) ablatas redderet. Quibus poſtulatis Rex reſpondit, reſtituere ſe nihil ei poſſe qui ſponte Eccleſiam deſeruerit, itaque cum è regni conſuetudine, Regiſque dignitate Cantuarienſis Eccleſię quam Thomas fuga voluntaria pro derelicta habuit, fructus vacantes certis iam perſonis contuliſſet, nolle ſe dixit ea, quæ prout iure regni potuit contuliſſet, in irritum dubiumue reuocari, eſſe paratum ſe Thomæ ſatisfacere vel coram ipſo Gallo, vel ſenatu Pariſienſi, aut ſi id Thomas mallet coram diuerſarum prouinciarum in Lutetia Academia ſtudentibus Scholaribus. *Herbertus* Quo dicto omnium animi Thomæ ſimulatione ante à Rege auerſi conciliati ei ſunt, ſtatimque intromiſſus Thomas ad pedes Regis Angliæ his verbis procidit. Domine Rex totam cauſam vnde inter nos orta eſt diſſenſio, tuo committo arbitrio, *ſaluo honore Dei*. Qua adiectione grauiter commotus Rex, Regiæ dignitatis munificentiæque immemorem, & ingratum eũ appellauit, & ad Gallum conuerſus. *Alanus abbas Tewkesburienſis.* Quicquid iſti inquit, diſplicuerit, dicet honori Dei eſſe contrarium, ſed ne videar vel Dei, vel ſuo honori in aliquo velle reſiſtere, hoc tantum poſtulo Multi in Anglia extiterunt Reges, quorum quidam maiori, quidam minori authoritate atque ditione fuerunt quàm ego ſum. Multi rurſus Archiepiſcopi Cant. præter hunc magni atque ſancti viri. Itaque quod officii ſuorum anteceſſorum maximus meorum minimo præſtitit, hoc mihi Thomas præſtet, atque acquieſcam. Quæ cum dixiſſet Rex, ab aſtantibus vndique acclamatum eſt, Rex ſatis ſe humiliat. Cumque Thomas aliquantiſper ſiluiſſet, Gallus, Quid, inquit, Domine Archiepiſcope, vis eſſe maior ſanctis viris, vel maior Petro? Quid dubitas? Ecce pax pro foribus. Ad hæc reſpondit callidè ſatis & elatè Thomas, illorum temporum atque horum non fuiſſe rationem eandem, illos pedetentim Reges ad Chriſtum obſequio allexiſſe, cum omnia quæ ad religionem ſpectarent vno momento perficere non poterant, ſe ab his non eſſe receſſurum quæ iam Eccleſiæ acquiſita atque lucrifacta ſunt. Præterea lapſos illos in multis, vt homines ipſumque Petrum ſingulos fuiſſe, quorum exempla ſequi neceſſe non haberet, creuiſſe Eccleſiæ facultates ſemper conſtantia Prælatorum, quas ſuæ iam acquiſitas Eccleſiæ vt diminuantur nunquam eſſe paſſurum. Quibus reſponſis cum pertinax & moroſus fuiſſet, vtriuſque Regni proceres impedimentum pacis arrogantiæ Thomæ imputabant, indignumque eſſe aiebant, vt qui è patria fugit, aleretur in Gallia, Et tamen intercedentibus vtrinque multis ad concordiam vtcunque reducti eſſent Rex & Archiepiſcopus, niſi tam temerè emiſiſſet eam adiectionem Thomas, *ſaluo honore Dei*. Omnem enim aliam ſecuritatem promiſit illi Rex, præter *oſculum Pacis*, Archiepiſcopus autem omnes alias concordiæ conditiones repudiauit. *Matt. Paris* Cum itaque diſceſſiſſent, Rex eo die ſatis vitam proditoris ſui dixit ſuperbiam, Præſuleſq; atq; proceres concordiæ mediatores, multa recedentes Archiepiſcopo in os obiecerunt.

„ Quòd ſemper ſuperbus, elatus, ſapienſque in oculis ſuis fuiſſet, propriæque ſemper „ ſectator voluntatis, quod per ipſum ex parte iam deſtructa, penitus citò deſtrueretur Eccleſia. Quorum atque aulicorum clamoribus actus Thomas Aula diſceſſit, nec quò ſe reciperet certo cognouit, ſed Rege in Angliam reuerſo ſolita ſua perfidia Gallus Thomam iterum per nuncios ad ſe vocauit, eumque omnibus rebus abunde inſtructum miſit ad Senones. *Matt. Paris. Flor. Wil. Cant.* Rex deinde ne inteſtini in Anglia motus ex hac Thomæ turbatione naſcerentur, cum Galli mobilitatem verſutiaſque perſpexiſſet, filium ſuum Henricum Angliæ Regem corona ſacrare decreuit, vt ipſe tranſmarinas ſuas prouincias, de quibus à Gallo timebat, ſecurè adminiſtrare poſſet. Itaque omnes Regni Præſules atque Proceres Idibus Iulii. 1170. Weſtmonaſterii iuſſit conuenire. Quod cum Thomas accepiſſet impetrauit à Papa literas ad Eboracenſem Archiepiſcopum reliquoſque Angliæ Epiſcopos, ne ſine ſuo mandato, & Eccleſiæ Cantuarienſis conſenſu quis Regem ſacrare præſumat. Sed antequam literæ promulgatæ eſſent, hæc regalis coronatio à Rogerio Eboracenſi Archiepiſcopo in Eccleſia S. Petri Weſtmonaſterii peracta eſt, Londinenſi, Sariſburienſi, & Roffenſi Epiſcopis præſentibus, qui de iure Eccleſiæ Cantuarienſis, ad cuius dignitatem atque ius Regum Angliæ coronatio ab antiquo pertinere dignoſcitur, proteſtati ſunt. Perfectiſque coronationis ſolennibus Rex traiecit in Normanniam, atque Gallum adiens de Thoma tantis ab eo officiis culto, tantaque liberalitate ſubleuato acerbius expoſtulauit. Is cum & ius Regni firmatum filio, & res in Angliam ſedatas atque compoſitas cognouiſſet, Regis iam præſentia nonnihil perterritus, ſolummodo de recõciliatione procuranda ſe ſtuduiſſe dixit, petiitque à Rege vt id ſuo interuentu fiat, Thomam enim iam eius diuturno ſuaſu ad omnem obſeruantiam Regi deferendam eſſe paratum. Quæ Galli oratio Regi non diſplicuit, itaque acceſſitus Thomas cum nihil ad ſummam reconciliationem præter oſculum defuiſſet, in ipſo iam amplexu atque oſcu-*Matt. Paris* lo, *in honore* (inquit) *Dei vos oſculor*. Quibus verbis turbatus iterum Rex ab oſculo receſſit, nihil præter occultam diſſimulationem ſub his conſuetis Thomæ clauſulis, *Nunc ſaluo* *Matt. Paris.* *ordine meo, nunc ſaluo honore Dei, nunc ſalua fide Dei*, & ſimilibus abſconditam eſſe ſuſpicans. *Herbertus.* Sed paulò poſt Rhotomagenſi atque Senunenſi Archiepiſcopis atque Niuernenſi Præſule Papæ nomine procurantibus, Rex Gallum in die Mariæ Magdalenæ ad fractũ vallem iterum conuenit, quò adductus Thomas cum Rege hoc modo in gratiam rediit. In quandã planitiem equis vecti vt priuata inter ſe colloquia conferrent ſeceſſerunt, factaque reconciliatione Archiepiſcopus ſe ab equo demiſit, & ad pedes Regis ſe proiecit, Rex verò inclinato Archiepiſcopo ab equo deſcendens, eum medius vlnis eleuauit, atq; equum aſcendenti frenum & aſcenſorium aptauit atque tenuit, quæ curioſitas duobus tribuſue ſpaciis factis iterum repetita eſt, omnibus qui aderant cernentibus & admirantibus, ſed cauſas neſcientibus. His geſtis cum à Rege reſtitutionem petiiſſet, iuſſit Rex vt prius Cantuariam proficiſcatur, & ſe quiete gerat in Prouincia: quod ſi fecerit, omnia ſe illi perinde atque vellet & optaret redditurum.

Ac ad filium ſuum Henricum nuper coronatum Regem ſcripſit, reconciliatum eſſe ſe Cantuarienſi Archiepiſcopo Thomæ, proinde ſibi atque his qui ſecum Angliam *Herbertus.* exiiſſent, reſtituat ea quæ tribus ante eorum diſceſſum menſibus habuerunt. Thomas *Matt. Paris.* cuius animus ſola elatione & vindictę cupiditate ſaucius fuit, antequam rediret Cantuariam, quaſdam excommunicationis & Anathematis ſententias à Papa diu ante latas, & ſuo arbitrio permiſſas in Angliam præmiſit. In quibus Eboracenſem Archiepiſcopum, Londinenſem, & Sariſburienſem Epiſcopos, alioſque nonnullos qui Regis minoris coronationem celebrarunt, nominatim ferit. Quo facto maiori faſtu atque arrogantia poſt ſeptem annorum exilium reuerſus eſt quàm aufugit. Illi ad Regem in Normanniam traiiciunt, quæruntur omnia rurſus à Thoma nouis Papalibus cenſuris eſſe perturbata, ſe quia in filii coronatione obtemperabant Regi, à Papa atq; Thoma quaſi aqua & igni interdictos. Rex renouatum ſibi ex hac iterata Thomæ pertinacia dolorem continere non potuit, illiſq; qui ex Anglia venerant Epiſcopis ad filiũ Regẽ remiſſis, cæteris aũt audientib. famulis acerbiſſimas & grauiſſ. contra Thomã voces & querelas emiſit. Non poſſe ſe amplius ab illo homine fidẽ & obſeruantiã ſperare, qui vix dũ reſtitutus, oẽs nouarum offenſionum, & Reip. perturbationum cauſas conquireret, execrandum ſibi eſſe illum diem quo Thomam ad Archiepiſcopatum extulerit, aut reſtituerit, qui cõtumacia Maieſtatem violat Regiam, totumque ſine vindice conculcat regnum: omnes quos nutrierat aut beneficiis affecerat iti maledictos, ſi aliquis de ſacrificulo qui ipſum atque Regnum indeſinenter perturbat, dignam pœnam non ſumat. Huic funeſtæ Regis execrationi interfuerunt quatuor Milites Reginaldus filius Vrſi, Hugo de Mortuilla, Guli-

elmus

elmus de Tracy,& Richardus Brito,qui ex tam triſti Regis ſermone collegerunt gratiſſimum ſe illi obſequium præſtaturos ſi Thomam interficerent. *Roger. de Ceſtria.* Intereà Thomas maximo equitatu atque famulatu ſtipatus Cantuariam venit,ibi à Monachis ſummo gaudio receptus, Papales illas cenſuras in ſuos Suffraganeos promulgauit: deinde eadem magnificentia atque pompa venit Londinum, & in Londinenſem iterum Epiſcopum totumque ſuæ diocæſis Clerum eas diras Papales ſententias repetit. Inde cum ad Regem filium qui tum apud Woodſtook prope Oxonium egit properaret, Regis nomine a Militibus Regiis Cantuariam reuerti, eaſque ſententias quas in Epiſcopos atque Clerum *Mat. Paris.* denunciaſſet reuocare iuſſus eſt. Quo accepto nuncio ad munerium, ſiue munimentum quoddam ſuum de Harwel, quod ſeptem miliaribus à Cœnobio Sancti Albani diſtabat diuertit. Venitque ad eum poſtridie de reditu ab exilio gratulatum Abbas Sancti Albani, quem rogauit Thomas vt Regem filium adiret, eique vt Thomæ aduentum ad ſe admitteret molli aliquo ſermone ſuaderet. Sed cum Rex offenſus per Thomam fuiſſet, quod ſuam coronationem à ſuſpenſis Epiſcopis,& adminiſtrationem ſui officii non habentibus,celebratam,fuiſſe vbique prædicaret,ne ipſum Abbatem à Thoma accedentem admiſit. Reuerſo Abbate,Thomas etſi irritatum vtriuſque Regis animum,commotoſque cunctos in ſe ſuos Suffraganeos cerneret,elatos tamen ſpiritus non remiſit, ſed criſtas erigens rediit tumens & ſuperbus Cantuariam, à multis tamen ſpretus & contemptus,qui eum à Rege in itinere repulſum reiectumque cognouerant. In his erat quidam Robertus Brook,eius Ranulphi frater conſanguineus qui Thoma prius (vt diximus) proſcripto Regis mandato Cantuarienſis Archiepiſcopatus fructus percepit. Hic cuiuſdam iumenti quod Thomæ fuit & culinæ neceſſaria vehebat, caudam amputauit,illudque mutilatum ludibrii cauſa duxit ante Thomam. Poſtridie qui dies Chriſto nato feſtus fuit,Thomas è ſuggeſto in Regis clientes atque famulos nimis intemperanter inuectus eſt.& Ranulphum de Brook qui Cantuarienſis Archiepiſcopatus prædia Regio iuſſu ſe abſente tenuit, eiuſque conſanguineum Robertum cum multis aliis maligno ſpiritu *Herbertus.* perpetuo percuſſit Anathemate. " Et quia Natalis Chriſti dies eo anno in diem Veneris " inciderat,etſi ex publico more cæteri veſcebantur carnibus,is tamen (qui ſolus omnibus " religioſior videri voluit) à carnium eſu abſtinuit. In qua tamen præſcripta ſibi à carnibus " continentia in Eboracenſem Archiepiſcopum & Epiſcopum London. reliquoſque Epiſcopos " Regiſque Clericos ac miniſtros qui ex Regis voluntate & mandato quicquam " geſſiſſent, nunquam deſtitit contumelioſè debacchari. " In quibus inſolentiæ ac elationis ſuæ furiis, " die Lunæ, (qui innocentibus in Bethlehem Herodis crudeli iuſſu trucidati " ſunt,ſacer habebatur,) è Normannia Cantuariam in Angliam ſecundis ventis appulerunt " illi quos antea nominauimus Regis execrationi præſentes quatuor milites, qui poſtridie ad Thomam ingreſſi nunciarent ei mandaſſe Regem vt filium ſuum Regem, cuius coronationi apertis calumniis detraxerat, reuerenter adeat, eique homagium atque fidelitatem pro Archipiſcopatus ſui Baronia iuramento præſtet; tum vt Clericos quos ab exilio peregrinos in Angliam ſecum duxerat,ſi hic remanere volunt, de Regis atque regni ſecuritate iurent,tertio vt Epiſcopos cæteroſque excommunicationis & Anathematis ſententia irretitos abſolutione laxaret. His Thomas reſpondit. Regem vel à ſe vel ab aliquo ſuorum Clericorum iuramentum quod exigere iure non poſſit, nulla vi, ratione que extorturum. Epiſcopos autem alioſque qui coronationem Regis minoris celebrantes,ſibi & Eccleſiæ ſuæ Cant. manifeſtam iniuriam intuliſſent à Papa non à ſe excommunicatos,qui (ſi reſarcire damnum atque præiudicium iuramento promitterent) eos abſolueret. Ipſum enim Regem voluiſſe dixit, vt hanc Eccleſiæ ſuæ factam ab Eboracenſi & Epiſcopis contumeliam,authoritate Eccleſiaſtica reformaret. An igitur, inquiunt milites, Regem filii ſui deſignas proditorem, vt is ſuam coronationem ratam non haberet,aut infectam eſſe vellet? Quonam animo ſi iſta ſcirent vtroſque laturos putas? Mea inquit,Thomas haud refert,nam ſi mihi meæue Cantuarienſi Eccleſiæ à Regibus aut alio quocumque fiat deinceps iniuria, in promptu eſt remedium. Quod de regni interdicto,a Papa diu ante interminato dictum acceperunt Milites. Itaque multis minis *Annal. Eccl. Auguſt.* vtrinque datis ac relatis, diſcedentes Milites Monachis à Rege præceptum aiunt, vt Thomam ne exiret intus ſeruarent, *Aurea hiſto. part. 2.* atque hora veſpertina armati in Thomam atque Monachos ſacra facientes irruentes exclamarunt, vbi eſt regni Regiſq; proditor Archiepiſcopus? *Rogerus de Ceſtria.* Ille à tertio quartoue presbyterii gradu quem aſcenderat eis obuiam regreſſus ab vnoquoque Militum gladio capite vno ictu percuſſus, atq; trucidatus, gradibus cecidit. *Math. vel M. Weſtm.* Cuius Cadauer cum Milites aut in mare, vel amné aliquem proiicere, vel in minuta fru-

Geruaſius. ſta diſcerpere vellent à Priore atque Monachis ſine vlla dilatione mox humi conditum eſt. Papa omnes generaliter qui Thomæ (quem inter Martyres ſuoſquè ſanctos retulit) necis rei conſciique fuerunt, excommunicauit. Rex ipſe per legatos iuramento ſe purgare coactus eſt. Abſolui tamen non poterat niſi certis pœnarum generibus peractis. In his erant vt in Angliam reuerſus ad Thomæ tumulum flexis genibus deuotè oraret, & in Monachorum capitulo a ſingulis ordine fratribus vno virgæ ictu percuteretur, tum ducentis militibus Hieroſolymis alendis trecentos aureos vno anno præberet, poſtremò vt conſuetudines quas ſanxit Clarendoniæ reuocaret, atq; faceret irritas. Thomas etſi celebri teſtimonio Martyrii à Papali clero pro Eccleſiæ ſuæ Cant. priuilegiis candidatus, & in Eccleſia Chriſti humili primùm, & in cripto poſitus, deinde ſublimiori & excelſo ac ſumptuoſo delubro conditus fuerit, in quo caput eius ſeorſim a cadauere ſitum, Thomæ Martyris corona appellabatur. ad quod peregrinantes vndiq; confluerent, muneraq; precioſa deferrent, ſtupendaq; edita miracula, quæ ab Anglicis Latiniſq; ſcriptoribus eius laudes celebrantibus commemorantur, vtq; perenni gloria, nullaq; obliuione interitura floreret, horis matutinis atque veſpertinis preces ab acutiſſimo Theologo Thoma Aquinate, elegantiori ſtylo, tanquam rythmo compoſitæ atq; concinnatæ, quibus auditorum aures mulcerent, in eiusq; ſtuporem raperentur, quotidie ei fuſæ fuerint tandem tamen (ſeculis aliquot labentibus) diligenti ac ſedula indagatione, adhibitis totius regni præſulibus ac proceribus, Rex & qualis Thomas fuerit, certò comperit, quàm nephanda geſſerat, quantaſq; turbas & tragœdias in regno concitauerat. Ideoq; nomen eius in publicarum precum libris vt ſanctum vbiuis decantatum deleri penitus & abradi præcepit. Intolerabili enim arrogantia & ſupra regiam authoritatem iuraq; publica, magiſq; quàm Chriſtianæ aut Eccleſiaſticæ libertatis immunitas diuino iure poſtulat, ſe extulerat. Tanta autem fama & celebritate adumbratæ ſanctitatis ſuæ nomen percrebuerat, vt Cant. Eccleſia in qua delubrum eius ſitum erat, quæ vt diximus Chriſti ſeruatoris Eccleſia ex prima inſtitutione dicebatur, id nomen amiſerat, & in S. Thomæ Eccleſiæ nomen ferè tranſierat. Sed hic ſemper eſt adulterinarum & fucatarum rerum exitus, vt veritate tempore probata hypocriſis pateſiat, & in nihilum concidat.

XXXIX. Richardvs.

Ex Archiuis.

POst Thomæ cædem menſem februario proximo, Robertus quidam Beccenſis Abbas Cantuarienſis Archiepiſcopus electus eſt, qui tranquilla & placabili vita delectatus, procellas, quibus Thomas exagitatus fuerat, metuens, id muneris conſultò vitauit. Egit deinde cum Priore & Monachis Cant. Rex, vt preteritarum turbarum & contentionum memores, ſedatum aliquem & quietũ virũ ſuo conſenſu probandum eligerent, ne in turbulentum & ſeditioſum rurſum inciderent. Reſpondit illi Regi, Gyburnenſ. Radulphus de Diceto. ſe id facturum. Itaq; Richardus Monachus Benedictinus S. Martini Douerenſis Monaſterii Prior ab illis electus, & ab Henrico Rege Cant. Archiepiſcopus appellatus, ab Alex. 3. Anagniæ his verbis conſecrabatur. Tibi Richarde tuiſq; ſucceſſoribus Cant. Eccleſiæ primatum, ita plenè concedimus, ſicut à Lanfranco & Anſelmo aliiſq; ipſorum prædeceſſoribus quondã Cant. Archiepiſcopis fuiſſe poſſeſſum conſtat. Et paulò poſt Archiepiſcopus primas & Romanæ ſedis legatus cum pallio in Angliam redijt. Hic electus Regi fidelitatem iurauit, ſaluo ordine ſuo, nulla prorſus facta mentione de prioribus regni cõ- Matt. Paris. hiſt. maio. ſuetudinibus obſeruãdis. Cauſa ſuæ ad Papã profectionis hęc eſſe poterat, ſi credendũ ſit Cant. Geruaſio, cùm procuratione Henrici Regis maioris, vt diximus, eſſet electus, Rex filius electioni reſtitit. Itaq; cũ Cantuariæ cõſecrandus eſſet; dilata eius literis confirmatio & conſecratio fuit, quòd eo inſcio electio interueniſſet. Iam enim ceperat Patri Regi aduerſus eſſe Rex filius. Sed Richardus etſi facili atq; ſimplici ingenio fuerat, nec apertè auderet contendere, cum tamen videret Friderico Imperatore & Henrico Rege Papæ cedentibus, quantis interuallis Papalis authoritas in illa Cæſaris Regiſq; luctatione iam tunc regiam ſuperaſſet, literis & nunciis clam Romam præmiſſis, ipſe celerrime ſubſecutus eſt. Eò cum veniſſet, ſenſit ſibi acrem contentionem contra grauiſſimos ad- Geruaſius. uerſarios ſub nũmulario Iudice futuram, quorum potentiam formidans in apertam aciem prodire noluit, ſed pecuniarii Iudicis benignitati confiſus, quod virtute effici debuit, id tentauit pecunia, Clam enim teſte Geruaſio immenſam pecuniã profudit. Habebat

enim

enim grauiſſimos aduerſarios, infectoq; negocio domum redire ſimulabat, ſed cum iam iter parauerat, a Papa reuocatus ſubitò confirmatus conſecratuſq;, & more maiorũ Angliæ Legatione & priuilegiis munitus eſt. Liberalis, affabilis, prudenſque fuiſſe dicitur, obſequio tam in Papam, quam in Regem procliuis, quorum neutrius animum voluit in ſe ſeu pertinacia ſeu conſtantia vlla commouere. Nam Epiſcoporum electiones ad voluntatem nutumq; Prioris ſine inquiſitione legitima in Camera Regis confirmare conſueuit, de quo ab Alexandro Papa reprehenſus eſt, Papalem autem amicitiam pecunia ſibi colligauit. Primo ſuæ conſecrationis anno, quatuor Epiſcopos Richardum Wintoniensem, Elienſi, Herfordenſi & Cieeſtrenſi Lamethi conſecrauit totamque Prouinciam ſuam, legatinam vbique exercens poteſtatem frequenti equitatu ac famulatu ſtipatus, nimio apparatu atque ſumptu Eccleſias & Cœnobia onerans, & in plurimorum maleuolentiam incurrens peragrauit. Cumque Glocestriam perueniſſet, in Eccleſia Sancti Oſwaldi (quæ Eboracenſis Archiepiſcopi iuri ſuberat,) Clericos Rogeri tunc Eboracenſis Archiepiſcopi, qui cum alterius iuris eſſent, nolebant Cantuarienſis iuri eſſe ſubiecti, omnibus pene cenſuris percuſſit. Ex hoc omnia diſcordiarum ac turbarum, de quib. inter Archiepiſcopos mox dicendum eſt, ſeminarium profluxit. Reliquis duobus annis res Eccleſiaſticæ ex inteſtinis Patris, filiiq; Angliæ Regum bellis conticuere. Sed illis biennio poſt tranquilla pace Conciliatis Richardus concilium Weſtmonaſterii celebrauit. Cui Rogerus Eboracenſis Archiepiſcopus nõ interfuit, ſed ſuæ Prouinciæ Clerus querelam de ſui Archiepiſcopi cruce in Cant. prouincia geſtanda renouarunt, ac etiam Lincolnienſem, Ceſtrenſem, Wigotnienſem, & Herefordenſem diocæſes ſui Archiepiſcopi prouinciæ ac iuriſdictionis iure eſſe debere aſſeuerabant. Tum nouam querimoniam edunt de iniuria & Anathematis ſententia, quam Clericis Eboracenſibus in Eccleſia S. Oſwaldi Gloceſtrenſi miniſtrantibus , & ad illum accedere vt ſuæ prouinciæ Clericis monitis, ſed recuſantibus intulerat. Super quibus interpoſita tanquam à grauaminib. appellatione Cantuarienſem Archiepiſcopum ad Papam prouocabant. Quo accepto Rex hanc litem Wintoniæ his conditionibus diremit. Vt S. Oſwaldi Eccleſia Eboracenſi Archiepiſcopo ex Dominio & conceſſione Regia iudicaretur, eiuſque ibi miniſtrantes Clerici iure & ſententia Archiepiſcopi Cant. ſoluerentur: ſed de reliquis ferendæ crucis ac Prouinciarum ambitus controuerſiis, vt Rotomagenſis Archiepiſcopi iudicio ſtarẽt. Sequenti anno, qui fuit ſuæ conſecrationis quintus in Cantuarienſi diocæſi tres Archidiaconatus, quæ vno ante contenta fuerat, ordinauit. Eodem anno Rex conciliũ Northamptoniæ indixit. Iamq; Scotorum Rege Regi Angliæ ſubiecto & de fidelitate iurato, ceperunt in hoc concilio Archiepiſcopi, vtrum Cantuarienſi an Eboracenſi Prouinciæ Scotia ſubdatur litigare, multæque aliæ ſuſcitatæ lites, quas in aduentum Papalis legati iã accerſiti & expectati Rex dimiſſo eo concilio diſtulit. Ipſe tamen ne ob occupatos a ſe Epiſcopatus tam diu vacantes malè audiret, Lincolnienſem Epiſcopatum xvii. annis vacuum Galfrido notho ſuo contulit. Qui Regis mandato electus, cum tam ob natalium ordinumque defectum, quam alias cauſas confirmari conſecrarique domi non poterat; Romam peregrinaturus abiit, ibique nullis ſuſceptis ordinibus largitione Epiſcopatum obtinuit. Iamque Legatus in Angliam a Papa venit nomine Hugocio (Henrico Rege id poſtulante,) tam vt Reginam Elenoram a ſe diuortio ſepararet, quàm vt primatus inter Cant. & Eborac. Archiepiſcopos controuerſiam componeret. Hic concilium Weſtmonaſterii in infirmorum Monachorum Eccleſia coegit, quò ab vtriuſque Prouinciæ Clero confertim conuentũ eſt. Cumque dies inchoandi conciliũ aderat, Legatus in ſublimi ſedens ſolio dextras Cantuarienſi Archiepiſcopo conceſſit. Sed Eboracenſis Regem ſibi quam Cantuarienſi propitiorem ſperans ſiniſtras reſpuit, & impudentiſſimè inter Legatum & Cantuarienſem natibus innitens ſedere, tandem in primatis ſui gremio reſedit. Vix tandem vmbone ſuo, quo ad medium locum obtinendum decertauit, Cantuar. attigerat, cum à plurimis tam Epiſcopis quã Clericis atq; laicis turpiter reprehenſus eſſet. Miniſtri Cantuarienſis Archiepiſcopi facinoris indignitate, & iuſtæ correptionis vehemẽtia incitati Eboracenſem è Domini ſui gremio ereptũ, & humi deiectum pedib. conculcant, & Archiepiſcopalib. inſignib. cõtumelioſiſſimè detractis atq; laceratis pugnis contundunt. At Cantuarienſis cũ ſuos tãta ira percitos auocare & continere non poterat, ſaltem vt diſceſſu ſuo ſecum abduceret, concilio exiuit. Miniſtri Dominum ſequuti Eboracenſem humi proſtratum, veſtibuſque diſcerptis obſitum relinquunt. Tandem Eboracenſis anhelitu frequenti reſpirans ſemianimis ſurgit. Ad Regem qui cum filio ſuo concilio intererat, horridus ſqualiduſque accedit , querelam contra Cantuarienſem exponit. Rex accepto Eboracenſis tantum nuncio in Cantuarienſem

Radulphus Niger. Ex Archiuis. Cquæſtio... De appell. Florileg. Iorualan. Radulp. de Diceto.

Houeden.

Matth. Paris in ? maior. Florileg. Ex Archiuis.

Ex Archiuis.

Florilegus.

Geruaſius. Houeden. Radulphus de Diceto.

primò incenſus eſt, poſtea temeritatis & impudentiæ propriæ patefacta veritate, eum tam ridiculum ludibriis & cachinnis affectum dimiſit. Cum iam a Rege Eboracenſis cum ignominia diſcederet, plerique cum clamoribus inſequuti, vade, vade, inquiunt, traditor Sancti Thomæ, manus tuæ adhuc fœtant ſanguine. Ille autem miſer non iam Thomæ, ſed proprio madebat ſanguine. Sed quia Regem minorem ſine Thomæ mandato coronauerat, quod vt ante diximus redintegratæ diſcordiæ ac Thomæ necis cauſam dedit, exiſtimauit vulgus eum eius rei conſcium & authorem fuiſſe. Inter has turbas Hugocio metu perplexus, data benedictione concilium iam infauſtum ſubito diſſoluit, & Cantuarienſem tanquam huius pulſationis reum ad Papam appellauit, quod & Eboracenſis fecit. Cantuarienſis quoquè ne appellationibus vtrioquè obrueretur, ſe ſuoſquè Papali protectioni tam Legatum quàm Eboracenſem ad Romam appellando ſubiecit: ita ab omnibus appellatum eſt. Sed poſtridie Cant. qui Pontificiorũ morem nouerat, muneribus legatum ſedauit: illi itaque conciliati vtrinque appellationes remiſe- *Geruaſius.* runt: Eboracenſis autem ſuæ adhæſit. Legatus Cantuariam profectus in Archiepiſcopi palatio ſe occultauit, nec ſui copiam vllis fecit, teſteq; Honendeno, abſcondit ſe à facie *Houenden.* illorum. Ipſoquè paſchate cum omnes expectarent vt ad miſſarum ſolennia prodiret, mare celeriter & clam petiit atq; traiecit. Poſtea Archiepiſcopus Cantuarienſis & Gaudfridus Elienſis à Rogero Ebor. iterum coram Rege accuſati ſunt, quòd in concilio Weſtmonaſterienſi violentas ei manus attulerant, qui cum delato iuramento id negaſſent, ſeq; purgaſſent, Rege mandante reconciliati ſunt. Eodem anthore inter Cant. & Eborac. Archiepiſcopos quinquè annorum induciæ factæ ſunt. Qui iurato inuicem promiſerunt, tam de illa verberatione quàm de cæteris motis cõtrouerſiis ſe Rhotomagenſis & Fran- *Ierolanenſis.* *Geruaſius.* ciæ Epiſcoporum arbitrio firmiter ſtaturos. Mortuo iam Henrico Rege filio Richardus Archiepiſcopus Regi maiori charus (Prouincia ſua Gilberto Londonienſ. Epiſcopo ſe abſente, commiſſa) ad Siciliæ Regem proficiſcitur Angliæ Regis Legatus, cum Iohanna Regis filia eandem Siciliæ Regi nuptiis coniuncturus. Eodemq; anno reuerſus Williel- *Iorolan.* mum quendam de Watermilla Abbatem Sancti Petri de Burgo tam gradu quàm dignitate deiecit.

Geruaſius. Sexto conſecrationis ſuæ Anno Guidonem Banchorenſem Epiſcopum conſecra- *Houenden.* uit. Eodem anno Rogerus Auguſtinenſis Cœnobii electus Abbas Archiepiſcopum benedicendus adiit. Id ſubiectione & obedientia ſibi viciſſim promiſſa paratum ſe facere dixit. Hoc Monachi ſe immunes aſſerẽtes recuſabant. Sed poſtea quàm accepiſſent Abbatem ſuum id munus ſine benedictione adminiſtrare non potuiſſe, his conditionibus conſenſerunt, ne id in Cant. Eccleſia fieret. Et vt profeſſionis ſchedulæ adderentur (ſaluis vtriuſq; Eccleſiæ Priuilegiis) cui reſponſum eſt, Abbatem debitè debere profeſſionem facere, ac non ex ſcripto ſed a corde dicere: ſalue ſanctà parens, vel ſalue feſta dies, vel ſaluis priuilegiis. Id Abbas & Monachi ſe facturos negabant, nec verbo ſed ſcriptura profeſſuros aiebant. Itaq; reiecta eorum petitione Rogerus Papam adiit, eiq; cœnobium ſuum reddidit vectigale. Papa itaq; ad Archiepiſcopum reſcripſit, vt omni exceptione & mora ſublata eum ſine profeſſione in Eccleſia ſua Auguſtinenſi benedictione ſacraret. Quo mandato perterritus Archiepiſcopus venit ad Auguſtinenſe cœnobium ſecundum Papæ monita facturos. Sed interuentu Prioris Cant. Eccleſiæ, qui multis Eccleſiæ Metropoliticæ dignitatem eſſe arguebat, ceſſauit ab eo quod facere cœperat Archiepiſcopus, Romamq; profecturus traiecit in Normanniam. Ibi Regi exponit iniurias & contumelias, ab Auguſtinenſi Abbate Eccleſiæ ſuæ factas. Rex tam infelici tempori morem aliquatenus geſturus Archiepiſcopum ſecum retinuit, ipſe rem authoritate Papæ compoſiturum promiſit. Romanos enim aiebat, muneribus magis & lucro inhiare quàm iuſtitiæ ſtudere, ideoquè maiores inter eos ſeditiones & litigia commoturos. Itaq; Archiepiſcopus Regi obſequutus rediit. Sed Rogerus Papam iterum adiit, ab eoquè tam benedictione quàm immunitate atque priuilegiis decoratus, cum reſcripto in quo Papa Cœnobium Sancti Auguſtini Cantuarienſ. ſuæ tantum iuriſdictionis, & ab omnibus aliis ademptum aſſerebat, rediit. Quo facto incertius eſt ſtatuere, v- *Iorolan.* trum Papæ cupiditatem auri, an ſuam honoris & ambitionis magis expleuerit. Sed Anno ſequenti Papa ne Archiepiſcopum, quem etiam ante emunxerat, penitus à ſe hac in- *Iorolan.* iuria alienaret, perhumanis eum literis vltro ſcriptis permulſit, in quibus eum certiorem fecit de concordia cum Frederico Imperatore conciliata. Eodemq; anno Epiſco- *Archiui.* pos S. Dauid in Wallia conſecratus, profeſſionem manu ſua ſcriptam & ore prolatam Ri- *Floriley.* chardo tradidit. His temporibus Lateranenſe Concilium 25. Canonibus incluſum & compre-

comprehenſum beneficiorum & decimarum iura ſtatuens ab eodem Alexandro celebratum eſt.

Huius Alexandri reſcripta extant in Gregoriano Decretalinm Codice plura quàm cuiuſquàm Papæ, quorum pleraquè ad Epiſcopos & Clerum Angliæ data ſunt. Richardus morem Papæ pariter ac Regi gerens, multis benignus ac munificus, cum iam decem annis, octo menſibus, in ſumma Papæ Regiſquè gratia ſediſſet, parum vnquàm incommodi tuliſſet, improuiſa morte migrauit è vita. Scribunt enim cum in prædio ſuo Wrotham ſommo alto compreſſus eſſet, humanam perſonam terroris ac authoritatis plenam ei adfuiſſe & dixiſſe. Tu qui es? Cumq; Archiepiſcopus pauore expergefactus haud reſponderet, ſubiunxiſſe. Tu es qui diſſipaſti bona Eccleſiæ tibi commiſſa, & ego diſſipabo te de terra. Quo dicto euanuit. Diluculo itaque ſurgens Archiepiſcopus Roffam perrexit, ſtupiduſquè familiari cuidam ſuo in itinere narrauit quid ſibi in ſomnis occurriſſet.

Gernaſius. Houeden.

Cumque finem narrandi feciſſet, tanto frigore, horrore & mentis ægritudine confectus eſt, vt vix ad villam Eccleſiæ Roffenſis quæ Halings appellatur perduci poterat. Ibi lecto decumbens colica paſſione aliiſquè morbis vehementer afflictus, poſtridiè 15. Kalend. Martii nocte exſpirauit. Cadauer eius Cantuariam poſteà delatum in Eccleſia Chriſti in oratorio ſanctæ Mariæ ſepulchro honorificè conditum eſt.

Huius Archiepiſcopi tempore Cant. Eccleſia iuſta eſt, Anno Dom. 1177. & Roffenſis cum vrbe tota Anno. 1178, Nummuſq; vniformis iterum in regno percuſſus eſt. Hoc quoq; tempore nix ita valles impleuit, dumos cooperuit, preſſitq; arbores, vt infinita pecorum turba niue reſoluta, in aquis perierint. Anno Domin. 1177. in Waltamenſe cœnobium quod Heraldus extruxerat, (excluſus clericis ſecularibus) primò inducuntur Monachi.

Liber Roſ. Floriley.

Ex Archiuis.

XL. Baldwinvs.

Baldwinvs Deuonienſis patria, ignoti pauperis filius, Exóniæ natus, & literis conſtitutus, paucis annis eos fecit progreſſus, vt ipſe ſcholam apertit, publicèq; doceret. Inde in clericali ordine cõſtitutus moribus vitaq; tã cõſpicuus, vt populi lucerna diceretur, Archileuita creatus eſt. Quem honorem ſponte deſerens, inter cãdidos Monachos ſeu Ciſterciẽſes aſcriptus, tranſaxus in eo ordine aliquor annis, Fordienſis Abbas in Deuonia creatur, inde ad Wigornienſem Epiſcopatum traductus, & deinum ad Archiepiſcopalem celſitudinẽ, ex ſui ordinis Monachis primus euectus eſt. In quo eligendo inter Cantuarien. Eccleſiæ Monachos & Prouinciæ Suffraganeos, magna diſcordia (breuiter perſtringenda) commota eſt. Electionis ius clero populoq; olim commune, clerus tandem penes ſe retinuit, excluſo populo. Quod etiam non plebeianis clericis permiſſum, ſed in Eccleſiis Cathedralibus ad Conuentus & Capitula redactum eſt. Archiepiſcopi verò á totius Prouinciæ Epiſcopis eligi ſolebant.

Ex Archiuis.

Radulph. Niger.

Sed & in Archiepiſcopalibus ſedibus ita ſe tandem permiſcebant cum Suffraganeis Conuentus & Capitula, vt interdictis & prohibitis tandem illis, eligendi ſibi ſolis vendicarint.

Quod in Baldwini electione clariſſimè patuit. Primùm enim egit Rex cum Priore & Monachis Cantuarienſis Eccleſiæ, vt de moderato aliquo atq; pio viro ad id muneris apto deliberarent.

Deinde cum Epiſcopis, vt neminem eo munere dignum cenſerent, qui non prudens, doctus, moribusq; tantæ dignitati commodis aptiſq; fuerit, ne (quod ante ſenſerãt) rebus ſedatis noua Reip. perturbatio contingat.

De electione Baldwini ſic deſcripſimus teſtantur.

Epiſcopi Regi parentes agunt cum Monachis Cantuarienſibus nouo Thomæ Martyrio elatis, & præfractis, vt in Archiepiſcopo eligendo ſecum conſentirent. Hi non ſe permiſſuros reſpondent, vt ei rei Epiſcopi ſe interponant, ſuum eſſe ius peculiare atque proprium, quo ſi cedant, Eccleſiæ Chriſti iniuriam ſe facturos timent.

Geruaſius. Giſburnenſ. Walt Couentrenſ.

Regi res nunciata eſt, is precari ab his quibus imperare debuerat coactus, vt in

electione conuenirent cum Epiſcopis, nec obtinuit. Multa vtrinque dicta, reſponſa, ſcripta, reſcripta, ſunt. Ad Papam mulus Regis, Epiſcoporum, Prioris ac Monachorum nunciis literiſq; crebris itineribus, itum reditum eſt. Obtento tandem, Epiſcopis Cant: Prouinciæ, & priori Eccleſiæ Cant: Papali reſcripto, vt de Archiepiſcopo idoneo prouideant & conſentiant: Londinenſis Epiſcopus qui ſenſum Monachorum perpulchrè callebat, Priore & Epiſcopis ad colloquium congregatis, rogauit Priorem an aliquem adhuc eligiſſent. Is papalium literarum ignarus, negauit. Quas Londinenſis ilico protulit, earumquè authoritate communem Epiſcopis cum Monachis eligendi facultatem à Papa conceſſam oſtendit. Itaque diem ſtatuit, quo electioni adeſſet. Eo die abfuit Prior. Quo contumace & abſente, Epiſcopi vnanimes ac concordes eligunt Badwinum Wigornienſem Epiſcopum: quo nihil optatius Regi fuit. Ante enim in Thomæ vita diximus, Thomam ab Anglia profugum in Pontiniacenſi in Gallia cœnobio delituiſſe, indeque Ciceſtrenſium fratrum decreto, id exigente Rege, eiectum, è quorum numero veriſimile eſt hunc Baldwinum fuiſſe, Regiquè eo nomine charum, quèd ab inteſtina & ciuili diſſenſione abhorruerat. Sed quocuoquè nomine Regi placuerit, certum

Houeden. Floril. Archiui. Geruaſ.

eſt quorumcunq; ſcriptorum teſtimonio, eum pium, doctum, prudentem, & moderatum fuiſſe. Quem Giraldus ſuus etiam tam in peragranda Wallia quàm in expeditione Hieroſolymitana Comes Archidiaconus Brec: ſic deſcribit: Colore fuſco, vultu ſimplici ac venuſto, ſtatura mediocri, habitudine corporis bona, ſed tenui non craſſa. Mori-

Gir. Camb. in itinerario Cambriæ.

bus iſtis. Modeſtus ac ſobrius, abſtinentiæ magnæ, vt vix vnqum in ipſum quicqnam ſiniſtrum auſa fuiſſet fama præſumere: ſermone parcus, ad iram tardus. Literarum ſtudiis à pueritia imbutus, iugum domini ab adoleſcentia portans. Hoc igitur ab Epiſcopis electo, fremuerunt Monachi, & minarum appellationumq; atrocitate atq; vi non Regem ſolùm, ſed Epiſcopos ita deterruerunt, vt Regi Papales inſidias & amicitias experto, neceſſe fuit Cantuariam proficiſci, obnixeq; a Priore atq; Monachis petere ac inſtare, ne hanc querelam ad Papam deferant, quibuſuis ſe ab illis conditionibus datis contentum, ſi in Baldwinum conſentiant. Quid multa: Res aliter tranſigi non poterat, niſi & Baldwinus Epiſcoporum electioni renunciaret, & Epiſcopi eandem electionem caſſarent. Ea lege ſe Baldwinum electuros promittunt. Ceſſerunt Monachis & Rex & Epiſcopi, prioremq; eius electionem irritam ſtatuerunt. A priore igitur & Monachis denuo Bald-

Geruaſius.

winus eligitur, & Epiſcoporum omnium conſenſu confirmatur. Hæc eligendi diſcordia nouem menſibus durauit, qua tranſacta, per Legatos Regis & Conuentus Cant. nunciata Papæ res eſt. Is qui nihil lucri à concordi regno ſperabat, pallium & veterem Cantuarienſis Eccleſiæ dignitatem facile conceſſit, & per legatos impertiuit. Quibus reuerſis & à Conuentu honorificè receptis Baldwinus pallio donatus, & in Archiepiſcopali throno locatus eſt Cantuariæ 14. Kalend. Iunii. Anno. 1185. Annoq; Regis Henrici. 2 31. Toto reliquo Anno Rex Baldwino coniunctiſſimus Monachis eius voluntati tam ſtrenuè reſiſtentibus ſpeciem quandam beneuolentiæ præ ſe ferebat, omniaque tum tranquilla fuere, vt ſine vlla perturbatione ac tumultu deliberandi ac conſilii capiendi opportunum tempus daretur. Itaque ea concilii ratio Regi cum Baldwino habita eſt, cuius exitus Cantuarienſes Monachos ob eorum inſolentiam Regi & Epiſcopis exoſos honore conſueto, & eligendi facultate priuaſſet. Thomæ Martyrium per totum orbem Chri-

De Hackintonenſi Eccleſia. Geruaſius fuſiſſime tractat. Geruaſ. Houeden. Floril. & Archiui, concordant.

ſtianum à Pontificiis ſcriptoribus diffuſum tam illuſtre habebatur, vt qui eius nomini aliquid conſecraſſet vel condidiſſet ſanctis ipſis pares atque ſimiles viderentur Itaq; Baldwinus ex Regis propoſito & conſilio D. Thomæ Martyri nouum templum Hackingtoniæ in Eccleſia S. Stephani, quæ à Cantuaria ad Aquilonem poſita tribus diſtat ſtadiis, extruere & dedicare ſtatuit. In hac Eccleſia ad exemplum & ſimilitudinem S. Thomæ, qui ipſe ſecularis fuit, ſeculares Clerici, Canonici & Præbendarii inſtituendi erant. Numeruſque præbendariorum æqualis Suffraganeorum Cantuarienſis prouinciæ numero conſtitutus fuit: vna præbenda Regiis ſumptibus ordinanda, & Regi, eiuſq; ſucceſſoribus Angliæ regibus conferenda fuerat, vt perenni quadam & longæua per heredes ad finem ſeculi ducta pœnitentia cædes Thomæ penitus expiaretur, reliquæ prebendæ Suffraganeis concedendæ eorumq; ſumptibus erigendæ erant. Ad hoc opus, quod ſumma religionis tantiq; colendi Martyris laude omnium ore ferebatur, acceſſit Papæ authoritas & licentia Baldwino conceſſa, quartaquè pars omnium oblationum, quæ ab illo die Thomæ delubro deferrentur. Incepta res eſt, omneq; tigni genus vndiq; conquiſitũ, ad eumq; locum deportatum fuit, ſed Monachi omnibus callidiores, omnium etiam aſtutiam olfecerunt. Quibus cum Baldwino ſimultas ſemper interceſſit, inuicemq; inuiſi ac infeſti erant, omniaq; Baldwini inſtituta & conſilia ſuſpecta habebant,

nec eos

nec eos opinio fefellit. Deſtinarat enim ex Regis inſtinctu Baldwinus, frequentes Epiſcoporum cœtus ibi celebrare, quibus Rex quoties vellet, cum ex eorum numero atque grege eſſet, intereſſe poterat. Opereq; perfecto & abſoluto in eadem Eccleſia Epiſcopos conſecrare, Synodos habere, oleum cum lacte ad cōſtandum chriſma permiſcere, ſingulaquè quæ ordini ſuo incumbebant facere, & paulatim non eligendi ſolùm ſed quæcunq; alia Monachorum Cant. iura eò deducere, Monachi hæc quæ certò ſtatuebantur, tanquàm vaticinantes, ſuſpicabantur & prædicabant euentura, modiſquè omnibus auertere nitebantur: vt Iuno, quæ Imperii ſui locum Carthaginis ſtatuit præter voluntatem Iouis: *Virg. Lib. 1. Æneid.*

Hic currus fuit, Hoc Regnum Dea gentibus eſſe.
Si qua fata ſinant, iam tum tenditq; fouetq;

Sed Æneæ aduentu perterrita, ne mutaretur Imperii locus, exclamat.

—— Mene incepto deſiſtere victam?
Nec poſſe Italia Teucrorum auertere Regem?

Sic Monachi Cantuarienſes illam Hackingtonenſis Eccleſiæ fabricam fore ſui fundi calamitatem præſcientes ad Romanum Æolum accedunt.

Æole, namq; tibi Diuum pater, atque hominum Rex.
Et mulcere dedit fluctus & tollere ventos.
Gens inimica mihi.
Incute vim ventis.
Sunt mihi bis ſeptem præſtanti corpore Nymphæ.
i. effectricem auri. *Quarum quæ forma pulcherrima Chryſopopuam.*
Connubio iungam ſtabili, &c.

Hunc Æolum ſi Neptunus aliqois compeſcuiſſet, Regis & Baldwini conſilium ad fœlicem exitum perductum eſſet. Sed minarum & cenſurarum eius turbines atque flatus ita omnia permiſcebant, vt eo commodo nec geri nec perfici quicquam poterat. Iam enim paratis ad extruendam hanc Thomæ Martyri dedicandam Eccleſiam cunctis neceſſariis, venit Cantuariam Baldwinus, introducturus quoſdam ſeculares clericos à tribus Monachis obuius fit in itinere, qui Priorem ſuum nomine Cant. Eccleſiæ ab eius inſtituto ac propoſito Romam appellaſſe denunciarunt. Verumtamen pergit Baldwinus, ad S. Stephani Eccleſiam accedit, percrebuit eum nouos clericos ibi inſtituturum. Miſſi rurſus à Priore Monachi, qui appellatione præmiſſa, inhibitiſq; tam Archiepiſcopo quàm clericis inſtituendis, ac Rectore Eccleſiæ S. Stephani, negocii progreſſum impediant. Baldwinus prohiberi noluit, ſed peractis ſacris clericos inſtituit ac inducit, Priorē adminiſtratione ſua remouet, appellātibus altari interdicit, eum qui appellationē recitauit Conuentu excluſit. A ianitoribus exigit iureiurando fidem, ne ſe inſcio Monachorum quempiam foribus exire permittant. Prior ipſe qui Honorius dicebatur exiens, Romam magnis itineribus contendit. Corruſcationes Papales expectantur. Interca Rex hos nouos motus metuens, legauit ad Monachos Ceſtrenſem Epiſcopum electū, Iohannem Nordouicenſem, & Willielmum Wigernienſem, qui multis rationibus, blandoque ſermone, permixtis interdum minis, ſuaſerunt vt de his controuerſiis de quibus ad Papam prouocaſſent, Regis atque præſulum iudicia ſubirent. Illi appellationem ſuam ab Honorio ſuo Priore iam ad Papam perlatam aiunt, nec poſſe eo abſente ſtatuere quicquam. Epiſcopi ad Regem redeunt, & iſta referunt. Turbatus hoc reſponſo Rex, Cantuariam ipſe venit, Archiepiſcopum & Monachos ad ſe vocauit, litemque dirempturum promiſit. Monachi tenaces propoſiti, rem ad Papam delatam eſſe aiunt, ideoquè ſe alterius iudicio eam cauſam non permiſſuros. Itaque infecta pace Rex rediit. Miſſi à Rege & Baldwino ad Papam legati, & à ſingulis Cantuarienſ. prouinciæ Epiſcopis datæ literæ. Papæ legatis ſuo more ſalutatis, lectiſque literis Regis & Baldwini, Epiſcoporum literas ad feneſtram reiecit. Diem ſtatuit, quo de cauſa cognoſcere voluit, eo die ab vtraquè parte re expoſita, Papa ſecundùm Priorem & Monachos iudicauit. Ad Archiepiſcopum ſcripſit, & ſerio imperauit, vt Priorem ac Monachos à ſe amotos, prohibitos vel excluſos, in integrum reſtituat. Diximus ante ipſum Papam Baldwino operi ſuo aggrediendo authoritatem dediſſe. Sed Papis ſemper fuit liberum tam ſua quàm aliorum decreta reſcindere. His literis Baldwinus non deſtitit, nec Monachos reſtituit, & quo magis eos irritaret ac incenderet, Chriſma Londini conſecrauit. Illi Romam recurrunt, ſe reſtitui per legatos procurātnouas à Papa Baldwino literas referunt, quibus ei multis minis iniunctū eſt, vt nouā Eccleſiam quā poſt Monachorū denūciationē conſtruxerat, demoliret, nec in opere incepto amplius pergeret. Itaq; ab opere

deſtiut Baldwinus cum Rege & totius ſuæ Proninciæ præſulibus, petulantiſſimis Monachis Papæ iudicio ſuccumbens. Sed cum tam contumelioſe ſuperari a Monachis nollent, nouum conſiliū initum eſt, quod ille Romanus Æolus reſcriptorum ſuorum procellis iterum diſflauit. Diruí iam ex Papæ mandato Baldwinus iuſſerat omnia, quæ Hackingtonæ conſtruxerat. Ea iuſſu ſuo ſolo æquata ſubito ſunt. Sed terrarum permutatione acquiſiuit ab Epiſcopo & Monachis Roff. prædium quoddam in villa Lametha, quę interfluente Thameſi è Regione Weſtmonaſterii ad orientem poſita eſt. Ad hoc prædium lapides, cæmenta & tigna, omniaq; quæ ad Hackingtonenſem Eccleſiā erigendam parauerat deferri iuſſit. Redintegratum opus eſt Vrbano Papa mortuo, qui ſumma ope Monachos iuuit. Ei ſucceſſit Gregorius. 8. Regis & Baldwini fautor. Qui animos iam erigunt, & Monachi deſpondent, ſicut contrariarum rerum interuentu qui ſtudent partibus, hilariores aut triſtiores eſſe ſolent, ſed Gregorius ſecundo Papatus menſe fatis conceſſit. Durauerat iā quatuor amplius annis ſub quatuor Papis, Lucio, Vrbano, Greg. Clementeq;, hæc Haccingtonenſis extruendæ & diruendæ, & mutandæ Eccleſiæ controuerſia. Quo ſpacio infinitum eſſet Monachorum querelas & eiaculationes, Baldwini ſeueritates, Regis ipſius diſſimulationes, excuſationes, & actorum ſuorum renocationes omnes ipſa temporis neceſſitate coactas recenſere. Quæ breuitati ſtudentes omittimus, ab hac enim Eccleſia tanquàm à fonte manarunt omnia. Sub hæc tempora Prior Cant. Honorius ex peſte interiit, quem cum ſuis aſſeclis Cantuarienſes Monachi inter ſanctos venerari voluerunt. Cuius loco Regis & Baldwini authoritate & gratia ſucceſſit Rogerius. Iamquè Henrici ſecundi prudentiſſimi principis aderat mors. Quæ illi obtigit, vt exiſtimare conuenit, celerius, quòd tam Indigna Regi atque patri à Monachis atque liberis tuliſſet. Quæ tamen forti Regioq; animo tolerauit, & prudenti vitauit. Huius inclytiſſimi Regis obitu, quæ de Hackingtonenſis ſiue Lamethenſis negocii exitu dicenda ſunt, ad ſuum locum reiicientur, ſed inter illas turbas, alia quædam à

Fr. an. Gilbertus. Baldwino geſta ſunt pertranſeunda. Anno conſecrationis ſuæ quarto Monachos Cant.

Mat. Paris. tanto odio habuit, vt deturbatis è S. Trinitatis Cœnobio Monachis, authoritate regia ſeculares induxerit. Sed cum ad Papam itum eſſet, Rex maluit controuerſiam ſopiri, &

Florileg. Monachos reſtitui. Eodemq; anno Weſtmonaſterii Baldwinus Richardo Regi diade-

Matt. Paris. ma impoſuit, 3. Nonas Septembr. præſentibus Rhotomagenſi, Treuerenſi, & Dublinenſi Archiepiſcopis. Proximo anno Godefridus Winton. & Hubertus Sariſburienſis Weſtmonaſterii in ſacello S. Katarinæ, & paucis poſtea diebus Richardus Londinenſis, & Willielmus Elienſis Lamethæ ab eodem Baldwino conſecrati ſunt. Eodem etiam anno Rex Richardus Archiepiſcopatum Eboracenſem, Godefrido fratri ſuo notho, qui ante nullis ſacris initiatus Lincolnienſis Epiſcopus fuerat, contulit. Quo electo interceſſit pro ſedis Cantuarienſis dignitate coram Rege Baldwinus, eaquè de re Willielmi Normanni decretū protulit, & tam Godefrido electo q̄ omnibus aliis Epiſcopis Angliæ appellatione ad Papā promulgata interdixit, ne à quocunque quàm à Cant. Archiepiſcopo ordinaretur atq; ſacraretur. Iohannes Regis frater Dorſeti atq; Somerſeti Comes ad Iohannem Anagninæ Cardinalem in Angliam appulſum, & Clementis Papæ Legatum Baldwinum appellauit, quod Comitatum ſuum interdicto ſuppoſuerat ob nuptias, quas

Florileg. cum filia Comitis Glouerniæ tertio ſibi gradu iuncta conciliaret, appellatione ſua ad Papam refutata. Hanc appellationem Legatus ratam habuit, & Baldwini interdictum aboleuit. Idem Legatus ſacellum Hackingtonenſem in Monachorum gratiam, etſi iam dirutam ſoloquè æquatam, atroci ſententia prophanauit. Sed interceſſione Regis ne Baldwinus Monachorum calumniis infeſtaretur, conſenſum eſt vt modica in eo loco capella, ſine Lauacro & cæmiterio, vnius ſecularis clerici miniſterio contenta extrueretur. Rogerius etiam qui Honorio Priori ſucceſſit, Monachorum odia ſuſtinere non poterat, itaq; ſub hoc Legato Cant. Monachis ceſſit & ad Eueſham Cœnobium & Regis & Baldwini gratia Abbas migrauit

Richardus Rex patris ſui ſeditionibus & coniurationibus ſuis læſi memor peccatum quod defleuit, expeditione Ieroſolymitana abolere ſe poſſe putauit. Quam quidem ad rem omnia inquirit atq; parat, & ad grandem pecuniam conflandam tributa popoſcit, regias poſſeſſiones vendit, locat, pignoriq; dat. Inter alia Hugo de Puſez vir glorioſus & multis criminibus infamis, cum Epiſcopatum Dunelmenſem 40. annis ſine ordine clericali tenuiſſet, Northumbriæ Comitatū à Rege precio acquiſiuit. Cumq; ex more accingendus Comitatus gladio, Comitisque nomine appellandus à Rege eſſet, ſubri-

W. Nugergenſis Lib. 4. cap. 5. dens Rex: Eu, inquit, ego mirus artifex ex veterano Epiſcopo Comitem feci iuuenem. Multi crucis & illius expeditionis votum cum Rege ſuſceperunt. Inter quos Baldwinus,

phus

Hubertus Sariſburgenſis & Ranulphus de Glandfeld totius regni ſub Rege procurator, & Hugo Dunelmenſis fuêre, Verùm Ranulphus illo munere procuratorio ſe abdicauit, vt ad profectionem Ieroſolymitanam commodius ſeſe præpararet. Sed Hugo Regi iam ad iter parato 1 0 0 0. marcas obtulit, vt abſente Rege in Ranulphi locum, Regni procurator deſignaretur, domiq; à militia vacaret atque maneret. Quod datis nummis impetrauit, ſed poſtea ob voti ſui redemptionem Romanæ ſedi, *quæ nulli deeſt petitioni argenti*, infinitam pecuniam largitus eſt. *Verba Math. Parn.*

Baldwinus cum Rege profecturus Concilium Weſtmonaſterii habuit, ibi rebus ordine compoſitis, maioris excommunicationis ſententiam in omnes pronũciauit, qui peregrinationis ſuæ tempore Eccleſiæ Cantuarienſis iura perturbarent, vel minuerent. Inde Cantuariam profectus eandem ſententiam promulgauit. Poſteaque acceptis baculo & pera, fidoquè comitatus Huberto, Duuoria traiecit. Et ad Syriam, itinere multis regionib. terra mariq; ſuperatis, prouectus Aconem ad exercitũ Regis peruenit, cuius pars fame & inopia grauiter laborabat, pars aeris inclementia morbum contraxerat, alii diuturnitate temporis, tam longè à patria diſtracti, fatigati ſunt quos omnes Baldwinus, verbo, vitæ claritate, & ſumptibus ſuis conſolatus, tandem læthali morbo correptus, in obſidione vrbes Acon obiit poſtquàm ſediſſet annis ſex, menſibus vndecim, diebus quinque. Ibi teſtamento militibus, omnia legauit, bonaquè ſua Huberti fidei inter eos diuidenda commiſit. Is tam piam teſtationem non minori fide in omnibus executus eſt, mortuumque honorificè humauit. In hunc Baldwinum etiam mortuum Cantuarienſes Monachi ſæuiebant. Osbertum enim Briſtolienſem, quem ex Baldwini conſilio Richardus Rex S. Trinitatis Cœnobii priorem cõſtituerat, mortuo Baldwino Regeque abſente eiecerunt. Deinde ex optimi hominis bonitate ac virtute calumnias fabricarũt. Nam quia natura mitis ac lenis fuit, torpentem ac tepidum vocante. Et quia Regi obſequutus eſt, ab Vrbano Papa Monachorũ fautore in Epiſtola his verbis reprehenſus eſt. Vrb. Pp. ſeruus ſeruorum Dei, Monacho feruentiſſimo, Abbati calido, Epiſcopo tepido, Archiepiſcopo remiſſo, ex quo Monachi affirmant, quòd melior Monachus ſimplex quàm Abbas, melior Abbas quàm Epiſcopus, melior Epiſcopus quàm Archiepiſcopus fuerit. Sed facile eſt tam Papalem quàm Monachorum in bonum virum inuidiam & maledicentiam animaduertere, quorum hi inuiſum eum habebant, ille placabilem & moderatum Archipręſulem nõ tulit, ſed tumultuoſum aliquem (qualis Thomas fuit) optauit. Hic Baldwinus legatina authoritate Walliam primus viſitauit, & in ſingulis cathedralibus Walliæ Eccleſiis ſolennes miſſas Pontificalibus indutus ornamentis, celebrauit. Primuſque illam totam prouinciam in Cantuarienſi ſtatuit. Etſi quidem Wallenſes Epiſcopi etiam ſubiectione profeſſa à Cantuarienſibus Archiepiſcopis ante ſacrati fuerunt. In qua peragratione complures Wallenſes cruce ſignatos militiæ Chriſtianæ aſſeripſit, ſecumque ad bellum Ieroſolymitanum perduxit. *Gerald. Camb.*

XL. REGINALDVS.

REGINALDVS etſi poſt electionem improuiſa morte abſorptus caruit conſecratione, tamen omnino non eſt prætereundus ſilentio, quoniam & prætet voluntatem Regis electus eſt, & Monachi elatos animos adhuc non demittentes, in eo eligendo non arrogantiam ſolum, ſed & virulentiam ſuam prodiderunt. Baldwino iam mortuo datæ ſunt ilico à Rege ad Priorem & Conuentum Cant. literæ quibus eos rogauit, vt aliquem ſuo iudicio probandum eligerent. Acceptis his cum tam læto nuncio literis, incredibile dictu eſt, quantũ Monachi geſtiebant. Sed, vt in improuiſa beneque accepta nouitate eſſe ſolet, dubitabant Monachi, an ea quæ acceperant, quæque vera eſſe maximè optabant, certa ne an ſecus eſſent. Hac incertitudine perplexi atq; ſuſpenſi de regiis literis deliberaturi conuenêre ter, antequã certi quicquàm ſtatuiſſent. Interea Rhotomagenſis Archiepiſcopus, qui poſt Elienſis Epiſcopi fugã à Rege abſente præfectus regno fuit, de Regis voluntate agit cum Epiſcopis. Hi Londinenſis Epiſcopi mandato, qui Decanus habetur Cantnarienſis ſedis, Cantuariam conuenerunt. Quorum aduentu inter Monachos ſupicio orta eſt, eos ex Regis voluntate rem acturos. Clam itaque de Reginaldo Bathonienſi Epiſcopo (qui Monachis confœderatus priuati Monachi habitum ſumpſiſſet) conſenſerunt. *Haec Hiſtoria à Geruaſio ſumpta eſt.*

Cum Epiſcopis aderat Cantuariæ Rhotomag. Archiepiſcopus præfectus regno, veneruntque ad Priorem & Monachos Regis mandatum expoſituri. Prior in Epiſcoporum & conuentus ſui præſentia Regis per Rhotomagenſem voluntate prius declarata,

Verba Geruaſii.

Ecce, inquit, authoritate regia ex mandato veſtro parata ſunt omnia. In nomine Sanctæ Trinitatis Regnaldum eligimus Bathonienſem. Quem præſentem protinus apprehendunt Monachi, etſi (vt aiunt) inuitum, renitentem, plorantem, & clamantem, in Eccleſiam violenter trahunt, & in ſede Metropolitana quaſi re bene geſta atque rata ſtatuunt. Sedata aliquantulum hac Monachorum inſolentia atque turba, Rhotomagenſis Regis nomine appellationem ab his Monachorum geſtis interpoſuit, paucíſque inde diebus conuocatis Londini Epiſcopis & regni proceribus, Bathonienſis a Rhotomagenſi interrogatus eſt, An Monachorum de ſe electioni conſentiret. Bathonienſis de ſua in Regem fide atque obſeruantia præfatus. Monachi, inquit, matricis Eccleſiæ ad quos ſpecialiter ſpectat electio, perſonam noſtram elegerunt renitentem & reclamantem, vt ipſi vidiſtis: nunc autem quia quęritis, quid ſentiam, dico vobis mente munda ab omni contagione ambitionis, quod ſi ſuæ electioni ſtare voluerint Monachi, anxius

Verba Geruaſii.

& inuitus conſentio: ſi vero reſpuerint, gratulabundus cedo. Verumtamen quia contumelias quorundam & minas audiuimus, prohibemus ex parte Dei & authoritate Cantuarienſis Eccleſię, ſub appellatione ſedis Apoſtolicæ, & anathematis interminatione, ne Cantuarienſi Eccleſiæ vel Bathonienſi aliqua præſumatis inferre grauamina. Dixitque Prior Cantuarienſis: Ab electinne quam tam iuſte & legitime fecimus non reſipiſcimus, ſed vnanimi conſenſu firmiter ſtamus, & ne quolibet molimine præpediatur, ſedem Apoſtolicam appellamus.

Veloces hac de re nuncii ad Papam ab Archiepiſcopo electo & Priore miſſi aduolauerunt. Quibus ſine mora traditum ilico pallium, & ſatis benignè confirmata eſt electio. Nulla res vnquam à Monachis fœlicius atque celerius Romæ peracta eſt. Quæ ſanè Romanæ fœcis atque αἰσχροκερδίας ſuſpicione non caret, quod infimæ & abiectæ conditionis hominibus, cum Regibus, totiusque regni magnatibus non modo contendendi audacia, ſed & vincendi ſpes ingenita fuerit. Sed ipſe Deus omnis vltor contumaciæ atque maliciæ, hanc Monachorum cum Bathonienſi coniurationem in ipſo iam electo vindicauit. Interea enim dum Romæ de mittendo Pallio, & electione ſtabilienda agebatur, Reginaldus Bathoniam proficiſcens obiit in itinere Dogmerſfeldiæ (quæ in Southamptonnenſi comitatu (pagus eſt) decimo quinto die, poſtquam electus fuerat, ipſoque Chriſti Natiuitatis feſto cadauer eius Bathoniam vectum, & ſepultura conditū eſt. Cuius inexpectata mors tanto luctu à Monachis plagebantur, vt ſi Dominus Thomas iam eorum preces exaudiret, aliquidue tanto numine dignum præſtare poterat, dubium non eſt, quin Reginaldus ad viuos à mortuis reduſſet. Sed credibilius eſt Reginaldum eodem ſanctitatis præmio cum Thoma affectum, viuorum conſortia penitus deſeruiſſe, & mortuorum latebras ſempiternas ſectari. Hoc tempore Hugo Epiſcopus Ceſtrenſis è Conuentrenſi Eccleſia excluſit Monachos eorūque loco introduxit clericos ſeculares: Sed Hugone mortuo eiectis rurſus Clericis Monachi recepti ac reſtituti ſunt.

Geruaſius Houend. Matth. Parus. hiſt. minor. Radulphus de Diceto, Lib. Roff.

XLII. HVBERTVS.

INter has domi factiones atque partes, quas tanto ſtudio & ſedulitate ſectabantur Monachi, Richardus Rex multis præliis fœlieiter geſtis, Cypro & Acone captis: totaq; Syria ſuperata, dum ad hos nouos Monachorum motus compeſcendos in Angliam properaret, ex Philippi Regis Galliæ, & Henrici Imperatoris coniunctis & occultis inſidiis, ab Auſtriæ Duce in quadam ciuitatula, quę Gynacia nuncupatur, captus, & Imperatori traditus eſt. Quibus conſtrictus difficultatibus, de Anglia tamen, quę iam tam Regali quam ſacerdotali poteſtate careret, ſuſpenſus magis & ſolicitus quam de ſe fuit. His tot ſimul congruentibus malis exiſtimauit Rex neminem citius faciliusq; ſuccurrere poſſe, quam Hubertum. Cuius & erga ſe fidem, & in rebus agendis ſolertiam, tam ex illa veteri cum Baldwino neceſſitudine, quàm ex multis aliis argumentis domi militiæque perſpectam & cognitam habebat. Hic Hubertus in villa Weſtderehamiæ in Norfolcia natus eſt. Educatus vero à Ranulpho de Glandſeld, præclaræ prudētiæ viro Iuriſperito, regniq; generali Procuratore: Decanus primo Eboracēſis, deinde An. 1. Richardi Regis a Baldwino (vt ante diximus) Sariſburēſis Epiſcopus ſacratus, eiuſq; Ieroſolymitani

Florilegus In Vienna ciuitate 13. Cal. Ian. Wil. Neub. Lib. 4. cap. 3

itineris

itineris comes, ac teſtamenti hæres fidei Commiſſarius, mortuoq; Baldwino Regi intimus (per quem omnia militaria & caſtrenſia negocia gerebantur) fuerat.

Ex chartis fundationis Monaſteriorum.

Cumq; Decanus eſſet Eboracenſis, emit à Galfrido Galfridi filio de Weſtderchã quicquid terrarum in eadem villa & pertinentiis habuit, vel habere potuit cum pertinentiis, cum aduocationibus Eccleſiarum, & omnibus libertatibus. &c. ex quibus Premonſtratenſis Ordinis Monaſterium, pro ſuæ (vt ait) patriſque ac matris, & Ranulphi de Glandfeld & Bertæ vxoris eius animarum ſalute (à quibus inquit, nos nutriti ſumus) fundauit atque condidit. Quam conceſsionem eiſdem pene verbis cum eſſet Epiſcopus Sarisb. poſtea renouauit.

Hunc igitur literis ad Reginam Elnorem matrem ſuam, & Rhotomagenſem Archiepiſcopum, quem Regno præfecerat, expeditum in Angliam, quam celerrimè proficiſci iuſsit, vt turbulentum rerum ſtatum pacaret, & ſe redemi quam citiſsime curaret. Quam quidẽ ad rem etſi virtute ſingulari ingenioque polleret, tamen ne authoritas illi tam grauia & difficilia munera obeunti deeſſet, Archiepiſcopum Cantuarienſem eum creari voluit. Quod vt fieret & matrem Elenoram & Rhotomagenſem literis inſtanter rogauit. Ab his Epiſcopi Regio nomine ſolicitati fidem dederunt, ſe hoc negocium inuitis Monachis curaturos. Scripſerat eodem tempore ad Monachos Rex, vt de pio Antiſtite Cantuarienſi Eccleſiæ præficiendo conuenirent, nec de Huberto mentionem vllam fecit. Id illi in eam partem interpretabantur, ac ſi eis Rex libera electionis iura ſine quacunque interceſsione aut nominatione permiſiſset. Sed Rex qui hoc inuitis illis perficere nitebatur, rogare eos amplius noluit à quibus prioribus literis repulſam tam indignam tuliſset. Regina iam & Rhotomagenſis conuocatis Londini Epiſcopis, Priori & cõuentui Cantuarienſi nunciarunt, vt 1 v. Calendas Iunii ad Cantuarienſem Archiepiſcopum eligendum adeſſent. Illi cum de tacita Regis voluntate ſuſpicarentur, veriti quid in tanto rerum diſcrimine contingere poſſit, Hubertum (inſignem prudentia & pietate virum) eligunt. Dieq; ſtatuto Prior in Epiſcoporum concione Londini Hubertum (quo non viderent aliquem in Anglia præſtantiorem) electum declarat. Res præter Reginæ & Epiſcoporum expectationem accidit, vt eorum de Huberto eligendo conatus a Monachis (quos ſolos obſtaturos putabant,) iuuaretur. Itaque Londinenſis Epiſcopus ſtupore affectus: bene (inquit) feciſtis qui præſentaſtis nobis noſtrum electum. At Prior, Nos, inquit, ad quos de iure ſpectat eligendi poteſtas, Regię curię noſtrum pręſentamus electum, Qua re tam fœliciter ex omnium votis perfecta, miſsi ſine mora Romam pro pallio & legatina poteſtate legati. Hubertus interea in Mertonenſi cœnobio Monachatu initiatus eſt, quo Monachos Cantuarienſes Baldwino familiari ſuo ob illius ordinis contemptum infenſos commodius ſibi res grandes molienti deuinciret. Poſtea de Rege redimendo agit. Ad eam rem ex quadrante prouentuum totius Regni, rebusq; ſacris ac Eccleſiis dedicatis venditis, tum Ciſtercienſium Monachorum exacta lana, centum 50. marcarum millia congerunt. Quæ æquiſsimis omnium animis tam Inclyto Regi liberando perſoluta ſunt. Richardus Rex (redemptionis precio, & certarum conditionum obſidibus Imperatori) datis captiuitatis nexu ſolutus, in Angliam feſtinat.

Gerua ſius.

Verba Geruaſii.

Archiuis Willielmus Paruus. Houend. Geruas.

Archiuis.

Interea à Cœleſtino Papa nuncii cum Pallio & Legatinæ authoritatis mandato redeunt. Quibus Anno Domini. 1194. ſolenniter ſuſceptis, vna cum Archiepiſcopali & legatina poteſtate totius regni adminiſtrationem geſſit, & tam foro Eccleſiaſtico Archiepiſcopus, quam laicali Cancellarius, & criminalibus atque capitalibus iudiciis ſummus Angliæ Iuſticiarius præſidebat. Neq; enim vnq̃ in Anglia quiſpiam tanta atque hic imperandi coercendique poteſtate præditus fuit. In qua tamen non modo moderatus atque pius fuit, Regiſq; gratiam, populiq; beneuolentiam conciliauit, ſed etiam facinoroſos acriter caſtigauit, tumultus prudẽter ſedauit, ſeditioſiſq; atque coniurantibus fortiter reſtitit ac repugnauit. Vt difficile dictu ſit, quanta temperantia lenitatem cum ſeueritate permiſcuerit. Willielmum quendam Longobardum leguleium atque factioſum (qui in pendendo illo pro Rege captiuo redimendo tributo, ciues Londinienſes atque plebem ad tumultũ pene concitauerat) capite punit. Hic Willielmus cum ea ſuaſione populi ſeditionem commouere non poterat, capeſcẽdam à vulgo æqualem atque parem cum ſuperioribus libertatem, & a ceruicibus ſuis deiiciendam illam locupletum potentiorumq; authoritatem omni ſeruitute intolerabiliorem ſæpius pro concione prædicauit. Huic ingens plebis multitudo adhæſit, quæ eum vbique ſequuta eſt. Vt ipſi ſummi iudices, regnique cõſiliarii eum ad ſe vocatum tanta multitudine deterriti dimittere cogerentur. Hinc tantos ſibi ſpiritus, arrogantiamque ſumpſit, vt ciuem Londinenſem ſibi occurrentem trucidaret. Quo per vrbem cognito Willielmus vndi-

Florileg.

Geruaſius. Houenden. Tho. Spot. Wil. Neuirburge Cano.

Geruaſius. Houenden. Wilhelm.

que armis petitus, & multitudine ſua diffuſa atq; diſſipata cum concubina & octo ſociis in Arcuatum templum actus eſt. Ibi ſe tanquam in æde ſacra, vnde quenquam vi eximi nefas eſſet, diu continuit, donec Huberti mandato flammis templo adhibitis vltro exiuit. Tum deprehenſus, & tam atrocis concitationis reus iudicatus per plateas ciuitatis equorum caudis ligatus & ad London. turrim tractus laqueo gula circumducto à furca paululum pendebat, ilico præciſo laqueo ſemiuiuus demiſſus, viſcera ei & inteſtina euulſa ſunt, capiteque amputato corpus in quatuor partes diſſectum eſt. Qui cum eo ad arcuatum templum confugerunt laqueis a patibulo gula pēdentes ſuffocati ſunt. Hunc tam graui ſupplicio damnatum inſana plebs vt Martyrem diu colebat, corporiſque membra atque oſſa vt ſanctas reliquias venerabatur.

Archiuus.

Coniuratorum cum eo numerus multorum millium fuit, qui Huberti moderatione & prudentia depoſitis armis pacati ſine ſupplicio ad ſua ſeceſſerunt. Ita coniuratione delata, de ducibus ſumpta pœna, & multitudo ſeruata eſt. Nec minus ſolers atque ſagax Hubertus fuit, in Iohannis Comitis contra Regem fratrem iam captiuū ſentiendis & anteuertendis inſidiis. Nam rege capto Iohannes (contra fraternam neceſſitudinem & fidem datam) cum Philippo Galliæ Rege fœdus idque iuratò inierat.

Wil. de nouo burgo.
Floriles.

Quo nequiter ſtabilito, Philippus Regi (in Imperatoris cuſtodia vigilantiſſimi ſeruato) ſine vlla cauſa bellum denūciauit. In illa impia confœderatione pactum eſt, vt ſuſcitatis vnà & vndique ad bellum inferendum copiis Gallus Normanniam, Iohannes Angliam ſubito occuparent, vt nulla reſpiratione aut intercapedine data, captiuum adhuc Regem & Angliæ regno, & Gallicarum regionum Dominio prorſus exuerent. Sed tam ſceleratis inceptis obſtitit, Regemque abſentem iuuit ſumma ſubditorum per Hubertum conciliata retentaq; fides & obſeruantia. Iohannes caſtrum Windeſur eiecto Elienſi Epiſcopo, regnique Cancellario, tenuit id militibus, copiiſque clam inſtruxit ſuis, eas copias poſt bellum in Syria geſtum doloſe ſubtraxit fratri, auxilia à Belgis, Cambris, & Scotis expectauit. Belgæ iam copioſa claſſe ad Anglicanas oras appulerant ipſis paſchalibus feriis, ſed confluente omniū ordinū nobiliū pariter & ignobilium infinita multitudine atque turba à littore prohibentur. Itaq; mutata velificatione, & conuerſa puppi diſcedunt. Cambri Kingſtoniam prętergreſſi cum ad caſtrum appropinquarent, annonę caritate prędæ ſe dabant, agros vaſtabant, iamque fame pene enecti ſine ordine palantes à populo fugati & exacti ſunt. Scotus auxilium plane denegauit. Hubertus interea quamcunque cogere potuiſſet pecuniam ad Reginam miſit, qua excercitum inſtrueret. Ipſe Weſtmonaſterii cum Epiſcopis & Prælatis conſilium iniuit,

Houeden.

in quo Comitem Iohannem Anathema pronunciauit, niſi hoſtilitate aduerſus Regem depoſita delictum agnoſceret, & in Regis gratiam ſuppliciter redire ſtuderet. Regina iam copioſum excercitum parauerat, ei Rhotomagenſem ducem præfecit. Is Caſtrum Windſor (quod vincere potuiſſet) longiore obſidione tenere ſuſpicabatur quòd

Wil. de Burg.

Normannis quibuſdam in eo militibus pepercit. Præterea parum Regi fidus putabatur, quòd poſt Huberti aduentum regni adminiſtratione motus fuerit. Itaque regni Proceres fide in Regem integri, animiſque infracti, abiecta Rhotomagenſis procraſtinatione & tarditate ſe accingunt, & Iohannem hac conditione ad caſtri deditionem compellūt,

Florilegus.
Wil. de Burg.

vt milites ſalui diſcedant. Quo conceſſo ipſe in Gallias profugit, & Philippo Regi turpiter adhæſit. Philippus interea Giſortium in Normannia proditione magis quam virtute cepit. Deinde Rhotomagum accelerauit. Sed aduolans citius Leyceſtriæ Comes Regem anteuertit, ciuiumque animos firmauit. Regique aduenienti patefiunt portę ciuitatis, quas cum ingredi vellet, fundis & ſagittis, ex vrbe iactis, tum aqua feruenti immunda atque turbida ab ipſis mulierculis ciuitatis (mœnia in virili amictu tenētibus) in milites effuſa tam ignonimioſam & turpem repulſam perpeſſus eſt. vt deſerta penitus Normānia ad ſuam regionem cum infamia feſtinaret.

Geruaſius.

His itaque duobus inteſtinis tumultibus periculi atque diſcriminis plenis prudenter auerſis & profligatis, Regeque liberato primus Huberti conſecrationis annus optimis auſpiciis tranſactus eſt. Iamque Regis aduentus a Regina matre, & Regina ſponſa, ab Huberto (omnia moderata & ſecunda iuxta Regis deſiderium gerente) & à cunctis ordinibus Regi obſequentibus, auidè expectatur. Interea perfectis iſtis ſeriis ante Regis aduentum (inter ponamus iocoſa). Omnes iam ordines aduentanti Regi occurrunt. Inter quos Godefridus Eboracenſis Archiepiſcopus Regis (vt ante diximus) ex illicito coitu frater, cum in itinere cruce ante ſe lata Cantuarienſem prouinciam attingeret, Regia via progredi cum cruce metuit. Itaq; ne crucē videretur deponere, per deuia atq; dumos progreſſus crucē magnifice geſtans Sandwici quo Rex appulerat, omneſque concurrebant, ei obuiam dat. Id Hubertus ægre tulit, & de iniuria illa cum Rege conqueſtus eſt. Rex has

ſiue

ſiue nugas, ſine minutas controuerſias à ſe ad Papam tranſtulit. Idem Godefridus in Epiſcoporum conuentum, qui de Huberti electione Londini habitus eſt, ante cum cruce glorioſius venerat. Cui a Roffenſi Epiſcopo grauiter & acutè reprehenſo, omniumque clamoribus cum cruce exploſo, a nemine aſſurrectum eſt. Tum vero in plateis inceſſit cum cruce magnificentius, adulterina ſua nobilitate & cognatione fretus. Sed minis ciuium quos faſtu ſuo incenderat, & conſilio Magnatum (qui Regis cauſa ei proſpexerant) crucem depoſuit & ne vi rumperetur aut adimeretur, abſcondit. Controuerſia etiam inter Londinenſem & Roffenſem Epiſcopos, cum Hubertus Pallium Crucemque ſuſciperet, de intronizatione mota eſt. Intronizandi enim ius Londinenſis vt decanus, Roffenſis vt Capellanus Archiepiſcopi ſibi vendicauit. His autem litigantibus interponunt ſe Monachi, ſuumque ius aſſerunt eſſe. Tum totus Epiſcoporum cætus inſtabat, & ad ſe tam intronizationem quàm conſecrationem ſpectare affirmabant. Hac diſſenſione turbata aliquantulum pallii ſuſcipiendi ceremonia fuit. Tandem ſic compoſita lis eſt, vt in throno ſedentis Epiſcopus Londinenſis, pallium autem ſuſcipientis, Epiſcopus Roffenſis Archiepiſcopi dextras occuparet. Sed his omiſſis ad Regem redeamus.

Verba Wal. Parui.

Paulò ante Regis aduentum miſſæ à Comite Iohanne ad confæderatos literæ, quibus interceptis Hubertus caſtrum Marleburgenſe (quod erat Comitis) obſidione cepit, exercituque diſpoſito & ad obſidendam Notinghamiam locato Regi occurſum redit. Qui Roffæ obuii mutuis ſe amplexibus lachrymantes tenuere. Tum Nutinghamiam properant, vrbemq; ac caſtellum capiunt. Conciliumque totius regni eò Regis iuſſu coactum eſt, in quo Hubertus dextras, & Godefridus Eboracenſis ſiniſtras Regis tenuerunt. In eo conſilio amputatis omnium diſſenſionum cauſis, motibuſquè pacatis, omnia quæ Rex vendiderat, aut leuiter conceſſerat ante bellum Syriacum reſtituta ſunt. Hugoque Dunelmenſis, (de quo in Bald. vita antea diximus) Northumbriæ Comitatu redditio, Comes eſſe deſiit, & in Epiſcopatū reuerſus eſt. A Rege autem poſtulatum eſt, vt quoniā captiuitate (quę ſeruituti æquiparatur) regalia iura videbatur amiſiſſe, diadema ſibi imponi, ſceptrumque tradi denuo permitteret. Cui libenter aſſenſus eſt. Ad eam rem Wintoniæ ab omnibus ordinibus mira celebritate conuentum eſt. Ibi Huberto Cantuarienſi Archiepiſcopo diadema atque ſceptrum iterum ſuſcepit. Poſtea Reip. cura illi commiſſa nauem Hamptoniæ conſcendit, & in Normanniam traiecit. Hubertus Londinum reuerſus eſt, ibiquè Hubertum (Cantuarienſem Archidiaconum) Sariſburienſem Epiſcopum ordinauit. Paulo poſt Hugo Dunelmenſis obiit, cui mundus non crucifixus, ſed infixus fuit. Huic Philippus ſucceſſit, (vt aiunt) accinctus gladio (vt Eboracenſis faſtum & arrogantiam minueret) venit Eboracum. Ibi tam Eccleſiaſtica quàm temporalia excercuit iudicia, totamque Eboracenſem prouinciam ad nutum redegit ſuum. Sed Godefridus Eboracenſis Archiepiſcopus Romam aduolauit, vt ſe ſuamquè prouinciam ab Huberti poteſtate eximeret, ibi nihil profecit. Tum ad Regem fratrem in Normanniam venit, cuius aures nunquàm cuiquàm contra Hubertum querenti patefactæ ſunt. Itaq; (inani labore, ſumptuquè ſuſtentato) domum reuerſus eſt. Hubertus eodem anno Glocestriam viſitauit. Ibi Robertum Abbatem de Tornay (in ſua præſentia conſtitutum) dignitate priuauit. Is prouocauit ad Papā. Sed ſpreta appellatione Hubertus legatinæ & Metropolitanæ ſuæ iuriſdictioni adhibens ſecularem, eum anno & ſemeſtri tempore carceribus & vinculis Gloceſtriæ tenuit. Huberto iam omnes tanquàm Regis & Papæ vicario parebant. Iſque ne fide erga Regem deeſſet, nouam iuramēti formam deſcripſit, qua in toto Regno peruulgata cunctos aſtrinxit, vt pacem Regis totis viribus ſeruarent. Sub hęc tempora Cambri refertis agminibus erumpunt in Angliam, prædiſquè ac incendiis agros & oppidula vaſtant. Hos Hubertus collectis quā celerrime militibus in ſuas Regiones fugauit & coegit. Tum caſtellum de Pool obſidione cepit, & inſtruxit militibus. Ab hac autem Cambrorum fuga rediens Iohannem de Conſtantiis Wigornienſem Epiſcopum electum Stratfordiæ conſecrauit. Hubertus toto biennio ſummos tam in Eccleſia quam in Rep. Anglicana gerens magiſtratus, inuidia iam (quę ſecundarum rerum comes eſt) multorum cœpit flagrare. Ad eam vitandam callidè hac diſſimulatione Regis de ſe ſenſum tentauit. Egit cum Rege nunciis atque literis defeſſum ſe iam eſſe atque imparem tanto oneri ferendo, nec valere regnum ſimul cum Eccleſia adminiſtrare, ideoque ſe vehementer cupere vt regni negocia alteri delegarentur, vt Eccleſiæ gubernatione diligentius poſſit proſpicere. Rex hoc primò tulit grauatè, quia nemo ſimilis ei in regni iure deſcribendu & conſeruando fuerat, ſed tamen precibus tanta ratione nixis Rex conceſſit, multum laudata illius diligentia & fide in adminiſtrando officio, quòd corpore debili &

Huc vſque ex Geruaſio & Wal. Paruo.

Walter. Couentren. Houenden. Geruaſius.

Ex Archiuis.

valetudinario fuiſſet. Hubertũ iam ſuus dolus feſellit, qui expectauit vt Rex inuitũ eum in regni adminiſtratione retineret. Itaq; pœnituit eum huius tam facile citoq; impetrati poſtulati. Expertus enim eſt quod in cuſtodiẽdis illis eſt tetributio multa. Vt igitur quod imprudenter fecerat conſultius vitaret, antequã adminiſtrationem deponeret, collectis iam ſuis rationib. quas Regi reddere parauerat, ad Regem ſcripſit ſe illo biennio ad opus Regis ex Angliæ regno acquiſiuiſſe vndecies cen t. n. a millia marcatũ. Itaq; ſi opera diuturnior ſua Regi placere poſſit, non ſe laborem recuſaturum, ſeq; curaturum vt ne ſenectus ſua quanquam ingraueſcens impedimẽto ſibi in huiuſmodi negocio fiat. Hubertus etſi prudens atque placabilis, hoc tamẽ iudicio ambitionem & cupiditatem oſtendit ſuã. Neque enim noſtri fuit inſtituti in Huberto deſcribendo, virum bonum, ſanctum aut Euangelicũ, ſed prudentem vtilemq; Regi ac Reipublicæ Magiſtratum proponere. Qui longo maiori vſu & peritia in Aula, foro atque caſtris quàm in Eccleſiis fuerit.

Verba Walt. Couentren.

Id quod ex Giraldi (de quo in Baldwino antea diximus) teſtimonio ſatis liquet. Qui cum in eum ante ſcripſiſſet acerbius, & tam latinæ linguæ quam literarum inſcitiam, varias mercaturas, Regiique ſigilli cui profuit abuſum, liberius metro taxauiſſet, ea cuncta potius malignitate famæ conficta, quam à veritate profecta reuocauit, his verbis. “Vt enim ea quæ de ipſo vere dici ac ſcribi poterant paucis aperiam. Erat itaque vir ille, vir animoſus ac ſtrenuus, & inter virtutes varias incomparabiliter dapſilitate conſpicuus, vnde vt ad animi magnitudinem res illi ſuppeterent & facultates, fuit in acquirendo modis omnibus ſolicitus nimis & curioſus. Attamen erat hic Principis frenum, & tyrannidis obſtaculum, Populi pax & ſolacium, maiorum pariter & minorum ſuis diebus contra publicæ poteſtatis oppreſſiones in neceſſitate refugium. Hæc ille.

Girald.

“Neque enim ſi verum indicare volumus, in Republica Chriſtiana quicquam ſani atque integri ſeculum illud tulit. Fictaque & adumbrata religionis ſpecie propoſita, totus Clerus in ſceleribus, muneribus, honoribus & rapinis neglecto penitus verbo impune volutabat. Huius mali origo ab hoc profluxit, quod contra Orthodoxorum patrum decreta, Clerus nimium mundanis ſe negociis immiſcuit. Nam & eodem tempore Eccleſiæ Paulinę London. Decanus ærarii Regii cuſtos fuit, ſiue vt vocant theſaurarius. Is eo fungens officio ingentem clam theſaurum coaceruauit, tandem in lethalem morbum incidit, cumque iam valetudinis nulla ſpes eſſet, ab Epiſcopis & magnatibus admonetur de ſumendo corpore Chriſti, quo audito cohorruit, remque conſultò diſtulit. Quod illi mirati Regem rogant, vt ad ſacramenti perceptionem eum compelleret. Accedens Rex eũ rogauit, monuit, atq; iuſſit. Is ſe id facturum craſtino promiſit. Interea ad teſtamentũ condendũ monitus eſt. Ad quod paratus, exire pręter vnũ ſcriptorẽ cæteros voluit. Is teſtamentum ſcripturus expectans quid Decanus dictaret, ex more teſtamentorum ſic orſus eſt. In nomine patris, & filii. &c. Quod cum Decanus comperiſſet, iratus iuſſit id deleri, & hæc verba tantũ ſcribi. Lego omnia bona mea Domino Regi, corpus ſepulturæ, & animam Diabolo. Quo dicto expirauit. Rex cadauer illius iuſſit curru exportari atque in amnem proiici & demergi. Cuius generis exempla idcirco proferenda ſunt, vt deterreatur à vectigalibus Regiis exigendis & ciuilibus publiciſquè occupationibus Clerus. & Euangelio propagando præcipue ſtudeat ac incumbat. Huberti autem ſeculo omnium pene rerum poteſtas penes clerum fuit. Nec ciuilia ſolum ſed & bellica officia ſæpe gerebant. Hinc & illud ſcitum dictu eſt, quod cum in bello cum Gallis geſto Richardus Rex Beluacenſem Epiſcopum tanquàm excercitus ducem cepiſſet, eum diu compeditum tenuit, ne armis quidem quæ in bello geſſerat exutum. pro quo Papa interceſſit, ac mirari ſe ſcripſit cur tam duriter & acerbe dilectũ ſuum filium Beluacenſem Epiſcopum tractauerit. Richardus ilico detracta Beluacenſi Epiſcopo Lorica, & miſſa per legatos, interrogauit Papam, nũquid hęc eſt veſtis filii tui?

Ex Frag. quodam veteri.

Willielmus Paruus.

Atque hoc in loco curioſis & nimis exquiſitis Cleri iam cenſoribus commodè reſpondere poſſumus. Quæruntur abeſſe eos à iudiciis conſiliiſque Regni publicis, tum à negociis muneribuſque Reip. abſtinere. Olim verò cum Epiſcopi & viri Eccleſiaſtici Rempub. capeſcebant, & Collegia extructa & vberiora ab his merita in laicos longe quã iam profecta fuiſſe. Quibus de rebus vt æquiores Cleri iudices eſſe poſſint, intelligendum eſt hæc de quibus nunc tractamus tempora, in Cleri conditione atque ſtatu ab his noſtris longe aliena & diuerſa fuiſſe. Eccleſiaſtici tum viri adminiſtrabant omnia non Eccleſiaſtica ſolum ſed ciuilia, ſæpe etiam ipſa bellica officia. Cum Vrbanus quintus Papa tempore Sim. Langham Cant. Archiepiſcopi mandaret, vt de his qui plura Eccleſiaſtica beneficia contra canonica decreta ſimul poſſiderent, inquiſitio in Anglia haberetur, compertum eſt Clericos fere omnibus curiis & tribunalib. Regiis fuiſſe pręfectos,

Vide Regiſt. Langham. fol. 12.

intet

inter quos ſecularia Regis munera diſtributa fuerunt,his Eccleſiaſtica beneficia, quibus animarum cura annexa non fuit,confertim & cumulatim acceſſere.Ex quibus cum quidam Cancellarii,quidam iuſticiarii,quidam theſaurarii Regni eſſent,aliiq; in ſingulis foris Regiis alia Regis munera negociaque procurarent, percipiebant ex prębendis, dignitatibuſq; Eccleſiaſticis quibus animarum cura non imminebat prouentus annuos ducentarum,trecentarum,aut quingentarum,ſæpe etiam mille librarum. Alii etiam beneficia ipſa curata (vt aiunt) coaceruabant, & ſæpiſſime quinque, decem, viginti, ac nonnunquam plura tenebant. Vt in veteribus monumentis in quibus tam Clericorum quam ipſorum beneficiorum nomina, vnacum eorum locis atque parochiis ſigillatim deſcripta ſunt, abunde declaratur. In hac bonorum exuberantia, tum honorum atque munerum tantorum dignitate atq; faſtu, quid Clero eſſe potuit lautius aut elatius,nihil enim eis ne ad regalem magnificentiam defuit. Qua ſane affluentia & elatione iam inflati atque tumidi, An.3.Henrici Regis tertii a ciuilibus magiſtratibus honoribuſque ſemoti ſunt (inſtigantibus hoc atq; flagitantib. illuſtrib. viris laicis) quibus cadē munera commiſſa ſunt. Sed iſti laici tam perperam rem geſſerunt & extenuatis Regiis publicis vectigalibus, ac in ſuam rem verſis tanto detrimento Reipublic,fuerunt. vt eidem Regi adhibitis ſibi in concilium viris moderatis ac prudentibus neceſſe fuit Clericos in priſtinis muneribus collocare,quia quę per eos gerebantur & Regi,& ſubditis commodiora multo ac vtiliora fuerunt. Sed vt cuiuis ſi libeat, liceat plebeianæ ac vulgaris orationis inconſtantiam & mutabilitatem admirari. His ipſis præſentis argumenti temporibus extiterunt ex ſingulis ordinibus nonnulli, qui Clerum tum hoc nomine acerrime taxarunt, quod qui ad illum diuinitatis gradum,quo nihil in humana vita ſanctius cenſeri debet,euecti eſſent,ſecularibus negociis tanquā ſeruilibus operis impedirentur, & in pecuniariis ac fiſcalibus à ſuæ vitæ dignitate alieniſſimis rebus, à diuinis abducti hærerent. Ex quibus quædam (vt ex Decani illius Paulini exemplo patet) conſcientiæ atque animæ iacturam naufragiumque paſſi ſunt. Cuius generis exempla etſi repeti ex monumentis multa poſſent,ſilentio tamen ne hiſtoriā multitudine ac prolixitate turbemus, prætereamus. Cuiuſdam ſaltem authoris verba (qui, cum omnium rerum tam ciuilium quàm Eccleſiaſticarum poteſtas penes Clerum erat, ſcripſit) recenſenda ſunt. Is de Dunelmenſi Epiſcopo Hugone, quem in Baldwino antea tetigimus, quòd immiſcuit ſe temporaliū negociorum procurationi his verbis facit mentionem. Idem officium (nempe procuratoris Regni) Dunelmenſi Epiſcopo, nec obluctanti à Rege commiſſum eſt. qui nimirum proprio contentus officio, diuini iuris multò decentius quàm humani miniſter extitiſſet, cum nemo poſſit vtrique (prout dignum eſt) deſeruire. Atque illud dominicum ad Apoſtolos,non poteſtis Deo ſeruire & Mammonæ, maximè ſucceſſores apoſtolorum reſpiciat. Si enim velit Epiſcopus vt cœleſti pariter & terreno Regi placeat, ad vtrumque ſe officium diuidere. certe Rex cœleſtis qui ſibi vult ex toto corde, tota anima,tota virtute ſeruiri, miniſterium diuinum non approbat, non diligit, non acceptat. Quid ſi Epiſcopus nec ſaltem dimidius, quæ Dei ſunt,& decent Epiſcopum, exequatur,ſed vices ſuas indignis & remiſſis exequutoribus committat, vt terreno vel foro, vel palatio totus ſeruiat? Nam nec terreni Principis ratiocinia quiſquam dimidius ſufficienter adminiſtrat. Hactenus ille. Cuiuſmodi quidem ſententiis & exemplis admonemur illam aſſiduam clericorum in mundanis atque ciuilibus rebus operam atque curam,quę tardiores eos & ineptiores ad diuina facit,eſſe omni oratione reprehendendam, & valde iniquam eſſe querimoniam eorum qui eos notant quòd ſe ſecularibus non immiſcent, eoſque à diuinis quibus incumbere totis viribus debeant, reuocare ſtudeant. Quorum conatus non minus inanis & inutilis Eccleſiæ cenſeri debet, quàm eorum qui à quacunque adminiſtratione, & rerum ad bene viuendum neceſſariarum copia, clericos (tanquam mercenarios) ad inopiam & infamiam obtrudere vellent. Nam & ſatis ſuperque eis ad vitam honeſtè decoreque degendā ſuppeditari conuenit, & his Reip. munerib. quę ſine Eccl. detrimēto tractare atq; exequi cōmode poſſūt vacare debent. Vt ea ſolūmodo in hac re tam à Principibus quam ab ipſis clericis teneatur moderatio, ne his negociis adhibeantur, quæ ab ordine ſuo alieniſſ.iudicētur.deinde vt ea quæ aduocantur,ſic exerceant, vt Eccl.cura non deſerta aut neglecta Deo maxime placere, deinde vtiles Reipub. ciues eſſe ſtudeant.

Vide Regiſt. Peckam. fol.22. — *In alb. lib. & Regiſt.* — *Ex Regiſt. Simon Langham.fol.12. & in Alb. fol.22.* — *Wil. Nub.* — *Verb. autor.*

Sed vt his miſſis de Huberto ea quę omnes hiſtoriæ produnt referamus, etſi in illam ætatem incidit quæ cæca & Ægyptiacis tenebris plena fuit, tamen & Regem & patriam amauit, & ſaluberrimarum legum ferendarum ſuaſor Regibus Richardo & Iohanni fuit. Cuius conſilio illa de vini, olei, & panni ponderibus ac menſuris, nec

non de panis æſtimatione quam Aſſiſum vocant, ſtatuta promulgata fuerunt. Nec aliud in eo vitiũ (præter ea quæ illa tulerãt tẽpora in quibus religionis ſenſus extinctus fuit) regnabat, quam quæ maxima plerunque occupat ingenia, ambitio, honoriſq; cupiditas. *Richardus monachus. Wilielmus Paruus.* cuius ſane ſtudio vt ne populi prçconio careret, nihil humile aut minutum cogitãs Turrim Londinenſem & ingenti muro, & foſſa qua aqua vndique duceretur cinxit. Domum Præmonſtrentium dictum Derham conſtruxit, Cænobium Ciceſtrenſis ordinis Wulferhamptoniæ inchoauit, quod morte abductus non abſoluit. Archiepiſcopatum autem & magnificis ædificiis decorauit, & multis prouentibus ac prædiis locupletauit. Præterea ampliſſimis & ſecuriſſimis priuilegiis (quæ priſtinis antiqui Anglici iuris vocabulis *Archiuo.* Geld, Dengeld, Hidagium, Pecunia pro murdro, opus pontium, Caſtelorum, Porcorum, Clauſurarum auxilium, Pecunia pro exercitu, Warpon, Bloodwhit, & Childwhit, & Villenagia nuncupantur,) non ſuas tantum poſſeſſiones & prædia ſed & Monachorum firmauit. In familiæ autem copia, & ſplendore ipſos Regios ſumptus pene adæquauit. Ad quæ tot tantaque tam publica quam priuata negocia, Eccleſiaſtica ſua munera ſufficere haud potuiſſent niſi & ciuilia adiunxiſſet. Nactus eſt præterea ex conceſſione Regis, impuberum eorumque qui in minori eſſent ętate curationes ac tutelas. Quos a rerum ſuarum adminiſtratione & agnatorum hæreditatibus diutius abſtinere fecit vt fructus medii in ſuam commoditatem lucrumque cederet. Sed hunc tanta Regis, Papæ, præſulum, magnatum, omniumque ordinum gratia, & fœlicitate fluentem & abundantem ſoli Cantuarienſes Monachi compreſſerunt. Quorum dolus peritiſſimos, audacia potentiſſimos ſuperauit. Quod vt intelligatur, ad illam Hackingtonenſi Eccleſia narrationem in Baldwino commemoratam, & hunc in locum reiectam redeundum nobis eſt. Hubertus ad Regem in Normanniam profectus *Geruaſius.* eſt, ibi de Regni negociis ſermone ſecreto habito, & exigui temporis mora ducta redit in Angliam. Poſt reditũ ilico ad Cantuarienſes Monachos tam Regio quam ſuo nomine miſit Waltamenſẽ, Redingenſẽ, & Chertesenſẽ Abbates. Hi molli ſermone tã Regis quã Archiepiſcopi in Cantuarienſem Eccleſiam merita exponunt, optandum eſſe aiunt vt Monachi, vtrique ſuam viciſſim obſeruantiam oſtendant, vnam rem eſſe eamque facilem in qua de Rege & Archiepiſcopo optime mereri ſimul poſſint, ſi Eccleſiam à Baldwino Lamethæ inſtitutam, eiuſque morte ac temporum difficultate intermiſſam, iam ſine controuerſia perfici & ad exitum perduci ſinant: cupere enim valde tam Regem quam Archiepiſcopum (omnibus tam ſecundis ſibi & regno à cœleſti numine præſtitis) vt aliquod opus inſigne atque celebrandum Deo ſanctiſque dedicaretur. *Richardus Monachus.* Hoc accepto nuncio Monachi vix dato reſponſo (tanquam rerum fortunarumqoe ſuarum omnium occaſus & interitus imminetet,) acti furiis, ilico capitales ſuſcipiunt cum Huberto inimicitias, & in contumelioſiſſimam appellationem erumpunt. Eamque ad Papam quam celerrime delatam huiuſmodi calumniis refertam conſareinaruot. Omnium iam calliditates & in Eccleſiam Cant. iniurias etiam ipſius Baldwini, hũc Huberti conatum anteire. Ciuilibus illis officiis & muneribus a diſciplina & cura Eccleſiæ abduci eum penitus & auocati. Eius rei argumento eſſe quod contra iura Eccleſiaſtica, & immunitatem Eccleſiæ ciuilia & criminalia iudicia in Eccleſia Catholica Eboracenſi exercuerat, quod Willielmum Longobardum ex arcuato templo vi eximi mandauit, eumque capitali ſententia damnauit, quod in militia & caſtris Dux, author Chriſtiani ſanguinis fundendi ſæpe fuerit Non eſſe ſperandum vt is rei Eccleſiaſticæ proſpiciat, niſi authoritate Papali ſe abdicare omnibus ciuilibus Magiſtratibus compellatur, & Eccleſiaſtica iuriſdictione fungenda ſeptus concluſuſq; teneatur. *C. cum ex iniũ. to lib. 5 de noui operis nunciatione.* Hac appellatione prouocatus Papa ad Regem & Archiepiſcopum ſub Anathematis interminatione ſcripſit, vt tam Cancellaria Regia quam criminali capitalique tribunali moueatur. Tũ vt Eccleſia Lamethæ inchoata penitus expenſis Archiepiſcopi diruatur, & ſi qui ibi diuina celebrauerint Clerici, ab officio Clericali ſuſpẽdantur. Quod Papę reſcriptũ inter decretalia iura retulit Gregorius. Ita Rege & Archiepiſcopo inuitis, Archie*Geruaſius.* piſcopus ciuilibus magiſtratibus exuitur. Sed de Eccleſia Lamethana inſtabãt. Ad Papã veloces ab omnibus tã Rege quã Epiſcopis nũcii literæque mãdantur, Monachis cõditiones æquiſſimæ offeruntur. Nihil acturum Archiepiſcopũ quod Cantuarienſi Eccleſiæ præiudicium poſſit generare. Quorum petitio neque à Monachis accepta, neque a Papa audita fuit. Dirui inuiſam hanc Monachis capellam neceſſe eſt. Nouum conſilium initum eſt vt ex huius deſtructæ Eccleſiæ puluere altera Maidſtoniæ ſuſcitaretur. Id etiam à Monachis anteuerſum eſt. Qui tanta vehementia & ardore hanc litem perſecuti ſunt, vt hoc ad ſuum exitium inceptum opus ita deleretur, vt nullam non

modo

modo memoriam, ſed ne ſuſpicionem ſui relinquere poſſit. Hubertus (inuicti animi pene que inuictæ authoritatis vir) Monachorum preſſus anguſtiis ceſſit. Monachi etſi Romæ tam Rege quam Archiepiſcopo potiores fuerant, tamen ceſſerunt tandem aliquantulũ de iure ſuo. Itaque arbitrariò poſtea his conditionibus conuentum eſt, vt Eccleſia Lamethæ extrueretur, quæ tamen facienda non erat ſuper fundamenta operis demoliti. Eius Eccleſię redditus & prouenius annuus nõ amplius quam centum libratum cenſeretur, in ea Canonici viginti inſtituendi. Sed in ea ſacros ordines, Epiſcoporum conſecrationes, Abbatum benedictiones, Chriſmatis confectiones Archiepiſcopus non celebraret. His itaque tam indignis modis Hubertus a Monachis victus & deiectus eſt. Poſtea Gaufridus filius Petri Eſſexię Comes, ſummus Iuſticiarius Angliæ qui criminalia & capitalia (vt diximus) moderatur iudicia à Rege inſtitutus eſt. Impetrauit hoc tempore Hubertus moneriũ de Lamethã, quod ab Epiſcopo & Monachis Roff. (vt in Baldwino ante diximus) terrarum permutatione acceperat, ſibi & ſucceſſoribus ſuis a Richardo Rege confirmari in perpetuum. Eandemque poſtea confirmationem à Ioanne Rege obtinuit. Hubertus depoſito magiſtratu ciuili, Eccleſiæ curæ totus vacabat. Conſecrauitque poſtea Rubertum de Salopesby Epiſcopum Banchorenſem, & Euſtachium qui in Cancellarũ munere ei ſucceſſit Elienſem Epiſcopum Weſtmonaſterii, debita accepta ab vtroq; ſubiectionis profeſſione. Poſteaq; G. Conuentrẽſem Cantuariæ ſimiliter profeſſum. Interea inuictus & pius Rex Richardus à Pictauienſibus in Gallia ictus baliſta, moritur. Et Iohannes frater ſucceſſit, & ab Huberto diadema ſuſcepit Londini. 10. Kal. Iunii 1199. Sub hæc tempora ſcripſit ad Hubertum Eugenius Papa de decimis (quæ ante indiſtincte ex voluntate laicorũ quibuſuis clericis pendebantur) ne fraus vlterius fiat, ſoli parocho, in cuius parochia prædia poſſident, integre perſoluendis. Quo etiam anno Gulielmus genere Normannus, Eccleſiæ S. Pauli Canonicus Weſtmonaſterii ab Huberto London. Epiſcopus conſecratus eſt. Hubertus etſi iam ſine publico magiſtratu eſſet, tamen ob anteacta in Rẽp. merita nõ minus fuit populo quã ante gratioſus. Sed a Rege alienior, quod illius in fratrẽ & Rẽp. conatus (vt ante diximus) fortiter prudenterq; fregerat. Sequenti autẽ anno Iſabellã, quã Rex Iohannes vxorem duxerat, Reginã Weſtmonaſterii conſecrauit, ac paulo poſt Maugeriũ Wigornienſem Iohannẽ Noruicenſem, & Ægydium Herefordenſem, Epiſcopos Weſtmonaſterii ſacrauit. Eodem etiã anno Iohãnes Rex Chriſti diẽ natalẽ magno apparatu Guilfordiæ celebrauit multaq; miniſtris ac militib. ſuis munera diſtribuit, & ſplendidis indumentis, quib. ab aliis dignoſci poterãt, ornauit atq; diſtinxit. Quod & Hubertus, cuius (vt diximus) familię lautities à pari cũ Rege contendebat, Cantuariæ fecit. Id Rex in ſuam contumeliã factũ eſſe putauit. Itaq; inuiſum Archiepiſcopũ atq; ſuſpectũ habuit. Sed poſtea Rex ab itinere boreali q; in Northumbriã ſuſceperat reuerſus, cum Iſabella regina venit Cantuariã, ad Hubertum Archiepiſcopum, ibi in feſto Paſchæ diademata regia ſolenniter geſtarunt, quibus Archiepiſcopus Hubertus copioſas (ne dicam ſuperfluas) miniſtrauit expenſas. Cum tamen perſpexiſſet quanta fides, & in regiis procurandis negociis induſtria cum animi magnitudine cõiuncta in illo fuerat, tum quanta autoritate cunctis regni ordinibus emineret, conciliatum ad ſe vocauit, & in Normanniam properans cuſtodem regni reliquit. Deinde ad Eccleſiam de Feuersham Rex pręſentauit Archidiaconũ Wellenſem. Sed intercedebant Abbas & Monachi Cœnobii de Feuersham eam Eccleſiam ſuæ donationis atque collationis eſſe. Itaq; Monachi manu militari ſeruata Eccleſiæ cuſtodia Archidiaconum ingreſſu prohibent, tum appellatione querelam ad Papam deferunt. Rex ad Archiepiſcopum ſcripſit. Is cum Abbate & Monachis vehementer agit vt Regi parerent. Monachi Cantuarienſium Monachorum exemplo incitati, eo duriores fuerunt quo magis ab Archiepiſcopo rogati fuerunt. Spes illos certiſs. tenuit, Regẽ & Archiepiſc. Papalib. mandatis in hac cauſa ſibi ceſſuros.

Rex incenſus mandat Monachos è templo flammis exigi. ſed poſtea mitigato hoc præcepto iuſſit eos à Vicecomite Cantii manu militari vi abſtrahi. Is iuſſum Regis peregit, & armato milite complet Eccleſiam. Archidiaconus etiam Cantuarienſis Monachos vi tenentes Eccleſiam excommunicauit, araſque tanquam hac vi execratas diruit, Eccleſiam diuinis vſibus interdixit. Iterum ad Papam Monachi appellant.

Quo audito Hubertus ita perterritus eſt, ne rei euentus in ſe recideret vt Regem obnixe rogaret, ne cum Monachis amplius contenderet, vtque omnia oblata reſtitueret; quod Rex Huberti ſuaſu conceſſit. Tum Archidiaconus ſua decreta laxauit, & reuocauit. Ita Monachi omnium pene iuriſdictione, legeque ſoluti animos extulerunt.

Floril. Hou. adiu. Walsingham. Paruum.

Archiui.

Floril. Mat. Parii. Chron. maior & minor. Houend.

Floril. Mat. Parii.

Tho. Spot.

Hic Hubertus per chartã ſuã dedit Eccl. Cant. pro reparat. librorum Eccl. Eccleſiam de Halegaſt.

Richar. 2. Monachus continuator Radulphi Nigri. Archiuũ.

Hubertus poſtquam vndecim annis VIII. menſibus ſediſſet, cum Roffam ad conciliandos cum Epiſcopo Monachos proficiſceretur, gemina febri percitus eſt, diuertitque ad Manerium de Teuham, ibi æger quartiduo animam efflauit. Sed corporis ægritudo, neq; animi pietatem, neq; memoriam labefactauit. Cuius rei fuit indicium in ſumma ægritudine, de bonis ſuis legitima piaq; teſtatio. Morte tamē eius nunciata, Rex gauiſus, arrepto Cantuariam itinere, in hæreditatem eius inuaſit, bonaque omnia cepit: Sum inquit, nunc tandem Rex Angliæ. Cadauer eius Cantuariam traductum, & in Chori pariete ad Auſtrum poſita conditum eſt Anno 1205. 3 Id. Iulii.

XLIII. STEPHANVS LANGTON.

Mat. Paris Chron. maior & minor. Florilegus. Ste. Byrchenst. Archiui.

PONtificiam potentiam & donationem ſuperbam atq; faſtidioſam nulla ratione ſe Regibus extuliſſe magis, quam Monachorum inſolenti pertinacia ex hac hiſtoria veriſſime conſtabit. Nam Huberto mortuo Cantuarienſes Monachi Reginaldum quendam ſuum Subpriorem Archiepiſcopum media nocte elegerunt, veriti ne ſua contumacia, quam libertatem appellabant, coerceretur à poteſtate regia. Itaq; Rege inconſultò hunc ſuum electum intronizabant, & cum literis expeditum miſerunt ad papam, iuramento prius præſtito ſe hanc electionem nulli patefacturum, aut ſe palam pro electo geſturum ſine Monachorum licentia. Sed ille ſimulatque traieciſſet, & veniſſet in Flandriam, elatus gloriola, quodq; ſuæ electionis famam ante ſuum aduentum Romam perferri voluit; id ſuæ cauſæ multum exiſtimans profuturum Monachorum literis prolatis & oſtenſis hoc promulgauit. Monachi tanquam inſigni iniuria atque proditione accepta ad Regem volant, delicti ſui veniam alterumque eligendi poteſtatem ab eo petituri. Is eos familiari atque ſecreto colloquio delinitos rogauit; vt Iohannem Gray Noruicenſem Epiſcopum eligerent Archiepiſcopum. Quod cum polliciti eſſent, Rex Iohanem Gray (qui tum regia quædam negocia Eboraci procurauit,) accerſiuit, eumque perhonorifice duxit Cantuariam. Ibi in Regis populique præſentia, in Metropolitana Eccleſia Prior Cantuarienſis Iohannem Gray ex Regis licentia in Archiepiſcopum Cantuar. rite & legitime electum palam pronunciauit. Quo facto Monachi ſine mora hymnos ex more canentes in Cathedra Archiepiſcopali eum collocarunt. Deinde Rex omnium rerum temporalium ad Archiepiſcopatum pertinentium poſſeſſionem ei dedit, Sed Monachi dum non minus leuiter & inconſtanter quam contumaciter deſideriis propriis obſecuti ſunt, ex hac geminata electione Regi totiq; regno perniciem clademq; pepererūt. Nam cum ad Papam Innocentium ventum eſſet, is captauit ex hac Monachorum varietate ſuam tam in Principes quam in clerum potentiam & dominationem declarandi occaſionem. Atq; ipſis Monachis delicti ſui formidine perculſis imperauit, ſub illo ſoluendi atque ligandi iure quod tunc ſuum proprium eſſe ſtatuit, eiq; omnes imperite ac ſtolide aſſenſi ſunt, vt Stephanum Langton genere quidem ac origine Anglum, ſed aliarum nationum cōſuetudine à patria peregrinum, caſſatis vtriuſque tam Reginaldi Subprioris, quam Iohannis Gray Noruicenſis electionibus eligerent. Monachi iuratam fidem ante dederunt Regi, ſe nunquā in quenquam præterquā in Iohannem Gray conſenſuros. Sed quid agerent inſtante, flagitante, adeoque minante Papa. Interponebant ſe eodem tempore contra Monachos corā Papa Cantuarienſis prouinciæ Suffraganei. Iuſq; Metropolitani electionis ius ſuum proprium vendicantes, aut ſibi cum Monachis cōmune. Sed Papa tulit contra Suffraganeos pro Monachis ſententiam (non quidem ob rei atque cauſæ merita) ſed vt Monachis propriæ temeritatis atq; culpæ metu perterritis, in ſuamq; poteſtatē iam adductis ſuam in hoc negotio tranſigendo voluntatē imperaret. Reſtiterunt aliquandiu Monachi, hac excuſatione vſi, non ſibi præter regiū conſenſū, & totius Conuentus authoritatem licere eligere quenq̃. Sed Papa ſuarū cenſurarum fulmina vibrans, cum iam duæ Monachorū partes atque ſectæ, adeſſent Romæ quarum vna Subprioris, altera Iohannis Gray electionem confirmari ſolicitauit: Sciatis inquit, vos qui hic Romæ adeſtis qui potiores & digniores Cantuarienſis Conuentus

Florilegus verba.

" habendi eſtis, plenam poteſtatem ſine cæteris Archiepiſcopum eligendi habere. Regis
" autem conſenſus in his electionibus, quarum confirmatio ad Romanam ſedem ſpectat,
" expectandus non eſt proinde vobis qui tot & tales eſtis, vt ad hanc electionē celebrādā

aliorum

aliorum ſuffragia non videntur nobis neceſſaria, in virtute obedientiæ & ſub Anathematis pœna præcipimus, vt illum eligatis quem nos damus vobis in paſtorem animarum veſtrarum. Monachi perplexi, & Regi ne an Papæ obtemperarēt hæſitantes, magis tamen Papalem quam Regiam iram ac ſæuitiam expaueſcentes, Stephano Langton coacti & inuiti cum tacito fremitu, murmureque conſenſum præbuerunt. Solus Helias quidam de Brantefeld Monachus (qui Regis & Iohannis Gray electi cauſam ſumma fide atq; opera procurauit) aſſenſus nō eſt, Qui Papæ metuēs iniurias, Roma clā & celeriter deceſſit in Angliā. reliqui Romæ præſentes Monachi pſallentes TE DEVM Stephanum electum poſſeſſionis loco ad altare duxerunt. Qui poſtea 15. Cal. Iulii Viterbii ab ipſo Papa conſecrationem accepit. Deinde Monachis Cantuar. in Angliam dimiſſis, quibus omnem Papalem benignitatem Papa promiſit, quòd Stephanum creaturam ſuam elegiſſent, vt Iohannem Regem mitigaret, ipſorum Monachorum rogatu ſcripſit literas pleniſſimas flagitioſæ ac aſtutæ aſſentationis atq; blanditiæ. Quibus rogauit Regē vt Stephanū Lāgton virum facūdia, doctrina, vitæque bonitate nemini ſecundum iam electum & conſecratum, virtute & authoritate ſua regia in Cantuarienſem Archiepiſcopatum acciperet. Sed Rex his Pontificiis dolis, iuſtoque dolore turbatus atq; percitus, Monachos qui Romæ eſſent & hanc in ſuum contemptum atque præiudicium electionem celebraſſent, læſæ maieſtatis reos publicauit, cæteros qui Cantuariæ in Monaſterio latuiſſent, proſcripſit, & tam ſuis clauſtris quam Regni finibus in exilium eiecit, omnia tam Archiepiſcopatus quam Eccleſiæ Cantuarienſis bona atque prædia fiſco & ærario ſuo adiudicauit. Stephano Langton ingreſſum in Angliam ſub læſæ maieſtatis pœna interdixit. Hic motus à Papa, Stephano, & Monachis Cant. concitatus tantas inuexit Angliæ Regi atque regno contumelias atque ſtrages, quantas ab hoſtili inuaſione vix vnquam accepiſſe videatur. Stephanus Langton ſi hæc Pontificia fraus & calliditas abfuiſſet, ne indignus quidem Archiepiſcopali Celſitudine exiſtimari à quopiam ritè potuit. Erat enim tam corporis quam animi atque morum conſtitutione & dignitate, omniſque doctrinæ ac humanæ inſtitutionis præſidio adminiſtrandæ Eccleſiæ iuxta illa tempora ita compoſitus, vt omnium iudicio Anglicanæ regendæ Eccleſiæ aptiſſimus iudicaretur. Nam Pariſiis educatus ſub optimis Magiſtris fuit, Regique Franciæ ac proceribus familiaris & acceptus, Academiæ Pariſienſis Cancellarius conſtitutus eſt. Deinde à Papa qui ſe iure poſſe id affirmat, quod dolo ſæpiſſime fecit (quorumque hæreditates atque regna a iuſtis dominis tranſferre ad alienos) accitus Romam & S. Chryſogoni Cardinalis creatus eſt Itaque Rex hunc quem elegerunt Monachi patriam deſerentem, Pariſiis inſtructum, Regi & magnatibus Galliæ familiarem, inde a Papa ad Romanum gerendum Cardinalatum, non minus Regni atque ſui inimicum publicum iudicauit, quàm Papam atque Monachos, qui hunc ſe inſcio (etſi contradicere ſecretę electioni potuiſſet) & inuito in ſui atque regni lęſionem eligi curauiſſent. Atque illius Subprioris tam aſtute & clanculum electi querela renouata Regi eſt, vt nihil à Monachis amplius quā ſimultas atq; fraus ſperanda aut expectāda ſit. Ad extremū ſūptus regii, regnique theſauri ad confirmationem Iohannis Gray a Monachis in Papam & illum ſordidū Cardinalium cætum (è quibus ipſe Stephanus vnus erat) profuſi atque conſumpti ſatis argumento eſſe Regi omnibuſque potuit, quam exigua fides verſutiæ Monachali, atque deuotio Romanæ auaritiæ, cupiditatique adhibenda ſit. Itaque eiectis Monachis cum quibus ſibi Regnoq; ſuo commercium deinceps eſſe noluit, ad Papam, cuius è re geſta, literiſque ſermonem blandum ſummæ fraudi adhibitū perſpexiſſet, cum comminatione & exprobratione reſcripſit, non poſſe ſe tam inſignem ab illa ſede iniuriam pati, quæ permultis ab Angliæ regibus affecta beneficiis tam indecenter ſe iam geſſerit, vt mala pro bonis reddidiſſet. Papa qui cēſurarum ſuarum fulmine toties Angliam terruiſſet, Regiſque res in Normānia & tranſmarinis prouinciis aliquantulum labefactari ſenſerat, hunc Stephanum ex ordine Cardinalium Romanæ ſedi contra ſuam patriam addictum & confœderatum (vt ipſe putabat) nactus accingit ſe iam ad inferendum huic regno vulnus illud, quo etſi diu ſaucium ſanari non poterat, tandem tamen ipſo Papiſmo veluti totiùs mali morbo abiecto & profligato, diuinas vires tanquam valetudinem priſtinam recuperauit. Interea dum de his motibus clam a Papa conſilium capitur, in Angliam venit Iohannes quidam Florentinus cum Papali legatione huc miſſus, humilis quidem duobus tantum equis, tertioque claudo ſine equite ſed ductore, ac tribus famulis Regnum intrauit, ſed totam perluſtrans regionem, congeſſit grandem & copioſam pecuniam. Deinde ne coaceruandis tantum copiis, non dandis huic regno ſanis conciliis operam dediſſe videretur, Cleri

Mat. Paris Chron. minor.

Ex Archiuis

Matth. Paris. Chron. minor.

Verba Mat. Paris

Verba Mat. Paris.

concilium Radingham cōuocauit, quo congregato & aliquandiu celebrato (onuſtis illis ſuis ſarcinulis ſecure cauteq; diſpoſitis) feſtinans repente ad mare properat, & tranſuectus Angliam ſalutauit à tergo. Miſſi etiam eodem tempore ad perturbandum Reip. Anglicæ iam vacillantis ſtatum a Papa Innocentio inauditæ fraudis & malitiæ homines qui Minores fratres vel prædicatores dicebantur. Hi ſub externa & adumbrata humilitatis ſpecie hypocriſin ſummam occultabant, victu tenues, & veſtitu non obſiti ſed humiles fuerunt. Pedibus nudis, griſeis tunicis, funiculis nodoſis cincti incedebant. Diebus feſtis populo ſemper prædicabant, quod quia ab Epiſcopis Monachatu, & reliquo tum clero factitatum non erat, odium ſummum ab eis creatum illis fuit. Exortique ſunt alii qui hanc fictam & vltro ſine neceſſitate ſuſceptā egeſtatē damnabāt, neq; ex Chriſti aut Apoſtolorum & diſcipulorum exemplo, quos mandata ipſa preſſit inopia, ſed ex proprii ſenſus vanitate inſtitutam docebant. Verum hi fratres vulgari atque populari aura tantopere florebant. vt breui acquiſitis facultatibus, etſi ex profeſſo nihil ſui poſſidere ſtatuebant, quaſi nihil habentes omnia poſſidebant, & ædificia ſplendida, quæ fraternitates vocabant, extruebant, vicinaque his adiecta prædia comparabant. His tota tellus Anglica referta ſubito & repleta eſt, & non modo vrbes atque ciuitates ſed ipſi vicus & pagi frequētati. Horum prædicatio cum hypocriſi coniuncta conciliauit Papæ, à cuius dolo fraudeq; meditata profecti ſunt, magnam Anglorum beneuolentiā. Vt ex hac improba caterua coniunctis & conciliatis ſibi ſubditis, liberius audaciusque in Regem id moliri & perficere poſſit, quod in Anglię Regem regnumq; ſe facturum cum Cardinalibus decreuiſſet. Hoc enim aſtu collecta populi beneuolētia ſcripſit ad Regem Papa, vt omnia ſua tam in Cantuarienſes Monachos quam in Stephanum Langton acta, geſta, ſeu decreta reſcinderet, eoſque ſuo in omnibus iuri ſine damno aut amiſſione quacunq; reſtitueret. Mandat negocium Willielmo Londinēſi, Euſtachio Eleuſini & Maugero Wigornienſi Epiſcopis, vt ſi ſuaſionibus adducere Regem ad ea quæ Papa imperauit non poſſint, totum Angliæ regnum Eccleſiaſtico interdicto ſupponerent. Qui Papæ in omnibus etiam contra Regem atque ſuam patriam obſecuti, cum Regem in eo quod ſtatuerat fortiter ſtantem auertere, nec minis nec blanditiis Pontificiis à ſententia potuiſſent, ex Papæ mandato interdicti cenſuram per totum regnum denunciarunt, eaque denunciata mox cum Ioſelino Bathonienſi, & Ægidio Herefordenſi Epiſcopis à regia vindicta ſe fuga tuebantur. Omnis iam diuinorum celebratio in Eccleſiis vbique ceſſauit, paruulorum baptiſmate, & auriculari confeſſione, & Euchariſtię communicatione è vita migrātibus ſolummodo retentis. Quod ex callida indulgētia Papæ conceſſum eſt, vt abalienatis à Rege, ſibiq; conciliatis regni ſubditis tam regnum quam Regem ſibi ſubiiceret. Quo etiam conſilio Stephanus Langton paulo poſt impetrauit, vt in Eccleſiis ſaltem conuentualibus ſeptimanatim liceret diuina celebrare. Rex Eccleſiarum omnium prouentus edicto in fiſcum diſtringit. Monachorum, fratrum & ſacerdotum impura & infinita turba regno auolant. Tumultuari populus & magnates non modo deficere, ſed reſiſtere cœperunt his quæ legitime Rex imperitauit. Itaque metuens ne Papa ſubditos ſuos à parendi neceſſitate, & magnates à iuriſiurandi religione abſolueret, eos quos ſuſpectos habebat pecunia, libertatibus & poſſeſſionibus mulctauit, vel obſidibus datis coercuit, & in officio continuit. Eorum Epiſcoporum conſanguineos & familiares (qui Papale interdictum promulgarunt) bonis ſumma ſecuritate & æquitate ductus priuauit, quia regni hoſtes & profugos ex relictis ſibi facultatibus in tranſmarinis regionibus lautius exhibuiſſent, qui omnibus affluentes deliciis, cum Lupum viderunt venientem, dimiſerunt oues, & fugerunt, ſplendideq; quotidie ac hilariter conuiuati ſunt.

Verba Mat. Paris in Chr. maiori. Mat. Paris Chron minor.

In hoc tanto motu ductus eſt ad Regem homicida quidam, qui ſacerdotem in via publica trucidaſſet, quem Rex impune abſolui & dimitti iuſſit quod inimicum ſuum interfeciſſet. Papa cum Iohannem regio pectore tam firmiter in ſententia iudicatoq; perſeueraſſe intellexerat, cum prius iniquo illo interdicto ſuo contra ipſa ſua pontificia iura lato totam Anglorum gentem ob vnius tantum culpam (ſi modo regalis in iure ſuo tuendo cōſtantia culpa dicenda) ſit biēnio toto afflixiſſet, acriori cenſura Regem ipſum ſolum ferire ſtatuit. Itaq; Papalis excommunicationis fulmina in eum nominatim cum Cardinalium conſilio iaculatus eſt. Eam ſententiam Londinenſi, Elienſi, & Wigornienſi Epiſcopis, qui poſt interdicti publicationem aufugerunt, iamq; laute & delicate in exteris nationibus vixerunt, in omnibus Angliæ Eccleſiis proponendam committit. Illi à tam ſuaui molliq; ocio ad periculoſum negociū auelli ne papali præcepto potuerūt. Sed his quæ in Anglia manſerunt Epiſcopis atq; prælatis, impoſitū ſibi onus delegarūt. Qui regē timentes obedire domino ſuo Papæ

non

non audent, vt à Monachis his verbis taxentur. Effecti ſunt vniuerſi metu Regio vel fauore canes multi, non audentes latrare. Verumtamen ex more atque dolo Pontificio illius excommunicationis literæ per plateas & vias publicas per totum regnum diſſipatæ ad ſingulorum notitiam peruenerunt, multoq́; ſecreto murmure omnium occupauit ora atque colloquia. Inter quos eum ad fiſcum Regium Gaufridus Noruicenſis Archidiaconus negociis regiis intendens ſediſſet, cepit aſſidentibus exponere excommunicationis ſententiam in Regem iam latam, affirmauitque non eſſe tutum Capellanis, & Eccleſiaſticis dignitatibus, beneficiiſque affectis ſeruire Regi amplius. Ideoque aulam deſerens, ad Eccleſiaſtica beneficia quæ Regis ſeruitio acquiſierat, ſeceſſit. Rex hunc tã proditoriè à ſe deficientem per Willielmum Talbot militem prehendi & ad ſe reduci fecit, eumque in publica cuſtodia ſeruatum, donec ſiue pœnæ, ſiue conſcientiæ tædio pertæſus vitæ fuit, & exſpirauit, detinuit. Interea Iohannes Rex ne his Papalibus perterrefactus diris, Regia multa exantlauit, Wallos & Hybernos ſubiugauit, Scotos ſuis conditionibus ad concordiam redegit, Clericos Romanos exterminauit, ne Romæ aut extra Regnum cauſæ quæcunque tractarentur, edixit. Rebelles in regno compeſcuit, Othoni Imperatori conſanguineo ſuo grandem ex Anglia pecuniam conflauit, mutuoq́; dedit, nec Papam, nec Stephanum, nec illius ſectæ quæcunque formidauit. Cuius rei certiſſimum eſt argumentum, quòd cùm Hugo Lincolnienſis Epiſcopus ex Regia licentia electus, Regique pollicitus eſſet ſe ad Rhotomagenſem Archiepiſcopum profecturum ad ſacrationem obtinendam, iſque more Pontificio callidè ad Stephanum Langton confugiſſet, factaq; ei ſubiectionis cum iuramento profeſſione ab eo ſacrationem accepiſſet, eum vt proditorem meritò proſcripſit, & Epiſcopatus Lincoln. bona ſuo fiſco detulit. Papa non minus in Angliæ Regem quam in ipſum Imperatorem Othonem elatus, eum etiam ſingulari excommunicatione ferit, vtriq; ſanè (vt ea fuerunt tempora) gladio Papali nec diuina nec humana acie prædito percuſſi, attoniti magis & ſtupefacti quàm vulnerati fuerunt. Vulnus. n. ille hebes Papalis gladius infligere nõ potuit, probatis ſed imperitis, nec ſenſu acri pditis ſtuporẽ intulit. In quo tamẽ vt diximus inuictam Regiamq́; animi magnitudinem Iohannes declarauit, quòd nunquàm defecit antequam Stephano Langton cum illis profugis Epiſcopis Papam ſolicitantibus, Papa inauditam à ſeculis tulit de Rege regno abdicando ſententiam. Cuius impii decreti executionem Philippo Francorum Regi (Iohanni totiq́; Angliæ regno inimiciſſimo) in remiſſionem omnium anteactorum ſuorum ſcelerum atque criminum commiſit ac mandauit. Pandulphus Cardinalis Legatus Papæ, vir ex illa Pontificia inſtitutione ſatis callidus & verſutus, hoc negocium ex Papæ & Cardinalium ſententia tractauit commodè. Legatione & procuratione Papali primò Galliæ Regem Philippum inſtigauit ad arma. Quem cùm non modo propenſum ſed paratum & incitatum ad bellum pro regno acquirendo gerendum animaduerteret, aſtu paulatim ſedauit. Nolle ſe dixit, neque ipſum Papam velle in Angliæ Regem hoſtilia denunciari, antequam in eo deſperatio quædam totiuſq; volũtaris à Romana ſede abalienatio cerneretur. Hoc planè præſtigioſo Pandulphi conſilio Galliæ Rex ab armis contra Iohannem ſuſcipiendis continetur. Interea Iohannes ad bellum, quod ſatis fœliciter adminiſtrauit ſæpe contra hos hoſtes quorum coniurationem acceperat, ſe accinxit, nauem & excercitum copioſè parauit ac inſtruxit, ipſeq́; laceſſere ſuum hoſtem maluit, quam ab eo prouocari. Itaque claſſem & exercitum eduxit in Galliam, & cum claſſe fuiſſet in Oceano, Stephanus Langton cum ſuæ ſectæ profugis & exulibus rediit in Angliam, ac Papalem ſententiam, qua Rex amotus regno fuit, promulgauit. Rex tam domi quam foris inter hoſtes vndique interiectus, ſubditorum fide Pontificia ſuperſtitione ſibi detracta, règnoque per proditores occupato, ad Papales conditiones per Pãdulphum coactus non ſine magno diſcrimine fuit. Alioquin ne coniunctis vnà Papæ atque Regis Galliæ copiis ſuperari potuit. Pandulphus, cum Galliæ Rex excercitum atque claſſem traiecturus parauiſſet, miſit ad Regem Iohannem Legatos qui eum de tanto periculo imminente admonerent, eiuſq́; vitationem ex Pandulphi conſilio habendam docerẽt. Nihil aũt Regem magis ad tam turpes Papales conditiones adegit, quàm quòd ne à magnatibus populoq́; ſuo deſereretur, pertimuit. Itaq́; Pandulphi aduentum per eoſdem legatos optauit. Is tam atrox inſtanſq́; periculum omni oratione exaggerauit, vitariq́; vno tãtum modo poſſe docuit. Si Papæ Romanæq́; Eccleſiæ ſe ſubmittens recipere ab eo regnũ vellet à quo priuatus eſt, qui eodem ſpiritu ſorbere ac flare, ſoluere ac ligare poteſt. Rex his quaſi cõpeditus difficultatib. Pandulpho aſſenſus, regna ſua Papæ reſignauit, ab eoq́; eadem recepit, pollicita & ei ſcriptis confirmata annua mille marcarũ penſione. Deinde Rex abſolutus, interdictũ relaxatũ, exules reuocati, Eccleſiiſq́; ablata reſtituta ſunt.

Verb. Matt. Paris in Chron. maiori.

Chron. Cœnob. Martini.

Sed Stephanus Langton etſi has iniurias & calamitates tam Regi quàm regno conflauit, tamen cum rebus compoſitis in Cantuarienſi Archiepiſcopatu cum Regis beneuolētia ſediſſet quietus, victus amore atq; charitate patriæ, cū Iohannes Rex in Pandulphi manus ſceptrum & diadema Regium conceſſiſſet, iniquiſſimo id animo ferens, accedens ad altare ob tam indignum Papæ facinus continere ſe non potuit, quin in appellationis vocem a tam grandi illato Angliæ præiudicio prorupit, & in reliquis vitæ geſtis amãtem patriæ, doctumq; ac prudentem patrem ſemper ſe declarauit. Pandulphus rebus ſic ad Papæ voluntatem in Anglia perductis, octo librarum millibus onuſtus lætus reuerſus eſt.

Hæc de ambitioſo, reliqua de Stephano Langton vt de vtili patriamque amanti, eodem tamen viro, dicenda ſunt. Anteactum ſeptennium fuit regni Tragœdia, ſequitur iam ex ſequutò Pontificatu Comœdia. Nam cum Papa Iohanni ad ſui regníque deditionem aſſenſa omnia atque liberrima iura Regia (quod in illius tunc dixit fuiſſe poteſtate) conceſſiſſet, Rexq; auferendis priuilegiis atq; libertatibus coercere magnates a ſe prius deficientes voluit, Regi adhæſit Papa, Baronibus Stephanus. Ex hac Regis & Baronum diſcordia, ingens regni perturbatio ſequuta multis durauit annis. In qua Rex pene victus atque ſuperatus de regno Papali ditioni tradendo cogitauit. Nouerat enim, quod Papa ſuper omnes mortales ambitioſus erat & ſuperbus, pecuniæq; ſititor inſatiabili, & "ad omnia ſcelera pro præmiis datis vel promiſſis aptus & procliuis. Hunc itaque muneribus, regniq; ſpe ſolicitauit Rex, vt authoritate ſua Archiepiſcopum & Barones ſibi aduerſos compŕimeret atq; coerceret.

Verba Mat. Paris in Ch. maiori.

Multa ſanè atq; æqua iura poſt crebras altercationes Baronibus ipſo Marte inſtantibus Rex conceſſit, & à Papa confirmari procurauit. Quibus cum ſedari non potuiſſent, Papa illis iuribus priuilegiiſq; reſciſſis Barones in Regem rebelles excommunicauit. Hanc ſententiam Stephano denunciandam atq; publicandã commiſit. Is iam ad generale concilium quod Papa Romę celebrandam ſtatuerat, Wintonienſi Epiſcopo, & Pandulpho Papæ nunciis, qui mandatum ſcriptum de Baronibus excommunicandis attulerant (reſpondit, hanc Papæ ſententiam fuiſſe tacita veritate in Barones latam, ideoq; nolle eandem executioni mandare, antequàm Papam ipſe conſuluiſſet. At illi ex Papæ præcepto tam Stephanum Archiepiſcopum mandata Papæ exequi tardantem ab Eccleſiæ ingreſſu & celebratione diuinorū ſuſpendebant, quã Barones excommunicabant. Itaq; Stephanus Romam properat, ibi ab Abbate de belli loco, & Thoma de Huntindona atq; Godefrido de Croucomb militibus, Regis nunciis & procuratoribus coram Papa eſt accuſatus, quod opera & conſilio ſuo Barones Angliæ Regem a ſolio deiicere molirentur, cumq; à Papa literas accepiſſet vt eos Eccleſiaſtica cenſura à Rege perſequendo refrenaret, ipſe a ſacris prohiberi atq; ſuſpēdi quàm id exequi mallet. Stephanus his criminationibus victus & perturbatus nulla excuſatione vſus eſt, ſed humiliter petiit à ſuſpenſione abſolui. Cui Papa cum indignatione reſpondit.

Verba Matt. Paris.

Frater, per ſanctum Petrum nō ita facile beneficium abſolutionis impetrabis. Itaq; eiuſdem ſuſpenſionis ſententiam noua fulminatione duplicauit, denunciariq; per Angliam totius Cantuarienſis prouinciæ Suffraganeis mādauit. Interea Eboracenſis Eccleſiæ Canonici Simonem Langton Stephani fratrem Eboracenſem Archiepiſcopum elegerunt, quem Papa iam incenſus contra Stephanum in eodem concilio ad ſe præſentatum confirmari atq; ſacrari Canonicis ſeuerius obiurgatis prohibuit, ſed paulò poſt Stephanus à dicta ſuſpenſionis ſententia hac ſtipulatione conditioneq; interpoſita, quòd de his controuerſiis quæ inter Regem & Baronem exortæ eſſent, Papæ arbitrio ſtaret, quodq; ante eaſdem finitas & pacatas in Angliam non rediret, abſolutus eſt. Concilium autem illud generale quod more Papali grandia prima fronte præ ſe tulit, in riſum & ſcòmma quo Archiepiſcopos, Epiſcopos, Abbates, Dècanos, Archidiaconos, omneſq; ad id cōcilium accedentes artificioſè ludificatus eſt, deſiit. Illi enim cum iam nihil geri in tanto negocio cernerent, redeundi ad ſua cupidi veniam ſigillatim petierant. Quibus Papa non cōceſſit, antequam ſibi grandem pecuniam promiſiſſent, quã à mercatoribus Romanis prius accipere mutuo Papæq; ſoluere coacti ſunt, anteq̃ diſcedere Roma potuiſſent. Papa iam accepta pecunia quęſtuoſum hoc conciliū diſſoluit gratis, totuſq; Clerus abiit triſtis, Papa ſã Iohanni Regi coniunctiſſimus quod ſe ſuumq; regnū ſibi permiſiſſet, Barones Angliæ contra Regē quicquã molientes prius generaliter excōmunicatos ad Regis rogatū ſeorſim & nominatim excōmunicauit. Qui hac vſi ſunt in Papã execratione. Exhauſtorem pecuniæ Anglicanæ, & exactorem nobilitatis Britanniæ tibi inclinantem defendis, vt in barathrum Romanæ auaritiæ omnia demergantur. Papa præterea ſtatuit ipſum Stephanum Langton Regis intuitu depriuare, niſi Cardinales reſtitiſſent.

Matt. Paris. in hiſt. minori.

Verba Matt. Paris in Ch. maiori.

Cum

Cum itaque amouere eum Rex ne Papa adiuuante potuit, fingunt Monachi eum in ægritudinem lethalem & ineuitabilem incidiſſe, ex eoque contabuiſſe, etſi verius eſt eum ex veneno à Monacho ſibi in quo delituit, Cœnobio miniſtrato interiiſſe, ipſorum Monachorum inteſtino odio, qui neque Regem neque Papam, neq; quenquam aduerſos ſibi, tolerare atque ferre poterant. Paulo ante Iohannis mortem, Papa interdicente acerrimeq; minante & excõmunic. telo fulminante, inuito à Monachis & Baronib. inſtigatus intrauit hanc gentem ſuperaturus Lodouicus Philippi Gallorum Regis filius, qui aſſeruit tam eſſe ſibi quàm Papæ liberum Angliam in ſuam ditionem vendicare, neque in cuiuſquam Regis aut Principis eſſe poteſtate Regnum ſua voluntate in alium transferre, aut alteri vectigale reddere. Proinde inquit Regnum Angliæ patrimonium beati Petri nec erat nec eſt, nec vnq̃ erit. Poſt has turbas Lodouicus magnos in Anglia motus excitauit Papali omni iuriſdictione contempta, donec poſt Iohannis Regis mortem Henrico 3. Iohannis filio natu maximo regnante, cum iam Barones miſerum ſuum ſtatum deflentes reſipuiſſent, & Henrico adhæſiſſent, de acquirendo regno deſperauit, & in ſuas oras Gallicanas reuerſus eſt. Sed ante deceſſum abſolutus à Papæ legato tum Angliæ regno quàm à Papali ſententia fuit. Sed ab illo abſolutionis & pacis beneficio excepti omnes Epiſcopi, Abbates, Priores, & Prælati, qui quacunque opera aut conſilio, etſi coacti fuiſſent, Lodouicum iuuerunt, vt legati faucibus quaſi deuorandi exponerentur. Simon autem de Langton & Geruaſius de Hobrugg. omnibus beneficiis boniſq; ſpoliati, Romam profecti ſunt, Papalem miſericordiam (quæ parua fuerat,) experturi. Hugo autem Lincoln. Epiſcopus (de quo ante diximus) cum in Angliam rediiſſet, qui auri argentique locuples habebatur, pro Epiſcopatu recuperando ad curandam intercutem ſeu hydropſin Papæ, mille marcas, & ad extinguendam ſitim Legati centum ex probatiſſima moneta numerauit. Rex Henricus iam decem annis natus in hac minori ætate in Willielmi Pembroki Comitis, Regni Mariſcalci tutela cuſtodiaq; poſitus, à Petro Wintonienſi & Iohanni Bathonienſi Epiſcopis abſente Stephano Cant. primò vnctus & ſacratus fuit, deinde Lodouico cum ſuis Gallis ſtrenuè penituſq; electo, dictoque Comite Pembrook mortuo; Henricus Rex in tutela Petri Wintonienſis Epiſcopi poſitus fuit, denuoque à Stephano Cantuarienſi Archiepiſcopo in frequentiſſima Cleri populique frequentia Weſtmonaſterii coronatus, eiuſque concilio crucis ſigno ſuſcepto in Chriſtianam militiam aſcriptus eſt. Poſt Iohannis Regis & Innocentii Papæ obitus, tranſactis compoſitiſque omnibus inter Regem & Barones controuerſiis; Stephanus tandem *ἐγχειρισμοῦ* cepit. Conſilium prouinciale Oxonii in Eccleſia de Oſne ſtatuit. In quo iuuenis quidam qui ſe Ieſum Chriſtum nominauit, & in manibus pedibus atque latere confoſſa vulnera oſtendit; damnatus, morteque crucis affectus eſt. Cum eo pariter mulieres duæ, quarum vna ſe Mariam virginem, altera Mariam Magdalenam nuncupauit damnatæ, Et Diaconus Apoſtaſiæ conuictus, omni Clericali gradu amotus, flammiſque abſumptus eſt. Leges Eccleſiaſticas eodem concilio. 46. tulit, quarum permultæ in prouincialibus conſtitutionib. typis expreſſæ ſunt, reliquæ in Archiuis cuſtoditæ manent: Quæ quo ſtatu atque conditione Anglicana tunc ſteterit Eccleſia apertiſſimè demonſtrant. Huiuſque concilii tempore, Epiſtolæ decretales quæ ius Pontificium continent, ab Innocentio nono editæ atque publicatæ ſunt.

Verba Matt. Paris. in Chr. minori.

Matt. Paris. Chro. minor.

Verba Matt. Paris.

Verba Matt. Paris.

Ch. Lambeth.

Ex quo colligi poteſt iura huius regni Eccleſiaſtica illis Pontificiis eſſe priora. Stephanus Archiepiſcopus gloriolæ atque pompæ ſuæ adaugendæ ſtudens inſtituit tranſlationem Thomæ Becket Cantuariæ, cui tam ſtupendæ ceremoniæ maxima totius Cleri, nobilitatis, populique frequentia cum ipſo Rege interfuit, qui illud cadauer è marmoreo lapide ſublatum, & in nouo phetetro ex auro gemmiſq; conſtructo collocari viderent. Et vt multitudinem copioſam congregaret, Londino Cãtuariam itinerantib. ea ceremonia durante fœnum & equinum pabulum exhibuit. Tunc ipſo tranſlationis die vinum è canalibus ad hoc fabrefactis per varia vrbis loca iugiter diſtillare fecit. Sumptus quos in hac celebritate immenſos ſuſtinuit, ſic Archiepiſcopatus non modo Theſauros ſed facultates exhauſit & labefactauit, vt ne à quatuor deinceps ordine ſequutis Archiepiſcopis refici ac recolligi potuiſſent, ſed quaſdam huius Thomæ, quem tam pompoſè ſanctificauit, reliquias Romam ante tranſportauerat, ob quas honorificè ſuſceptus eſt. Cum autem omnes regni tumultus eſſent ſedati, Stephanus Archiepiſcopus pro his libertatibus interceſſit, de quibus tanta contentione inter Iohannem Regem, atque proceres non modo ad amiſſionem regni, ſed ad internecionem gentis digladiatum eſt. Cui Wilhelmus Briewer Regius quidam conſiliarius. Haud (inquit) concedendæ, nec iure obſeruandæ ſunt illæ conſuetudines quas ſubditorum in Regem vibratus gladius impetrauit.

Antiq. Britan.

Aurea hiſt. 2. part.

Matt. Paris Chro. maior & minor.

rauit & extorſit. Hunc liberius increpauit Archiepiſcopus. Si inquit Regem diligeres, pacem regni non impedires. Et ad Regem conuerſus admonuit eum iuramenti de concedendis illis libertatibus, quas diſcedente ex Anglia Lodouico Baronibus præſtitiſſet.

Rex conſtantia & grauitate Archiepiſcopi, nec non iuramenti religione ac recordatione ſuperatus, dignam Rege ſententiam emiſit. Decere ſe & iuramenti memorem eſſe, & eas conſuetudines atque libertates ad quas aſtrictus tanta religione eſſet obſeruare. Itaque edicta per totum regnum propoſuit, vt ex ſingulis Angliæ comitatibus duodecim milites vel ingenui atque legalis ſtatus homines ad ſe protinus conuenirent, quos omnes iuramento onerauit, vt ſumma fide ac diligentia inueſtigarent & inquirerent, quæ ac cuiuſmodi libertates tempore Henrici aui ſui in Anglia obſeruatæ fuerunt. Hi inquiſitione habita ea quæ veriſſima certiſſimaque compererunt, miſerunt ad Regem ſcripta. Ex quibus Rex fundamentum iuris Angliæ municipalis, quod iam magna charta nuncupatur, conflauit. Quo facto ſeditiones omnes compeſcuit, ſuamque Remp. liberrimis inſtitutis & legibus decorauit. Eodemque anno ob tantum conceſſum regno beneficium quaſi ἀντίδωρον ad facultates augendas Regias, quas Iohannes Rex in illis externis & inteſtinis tumultibus exhauſiſſet, omnium hæredum minorum donec ad legitimam hæreditatem perueniſſent, tutelas ac cuſtodias quas in iure municipali Guardias appellamus, conceſſerunt. Stephanus Archiepiſcopus in hac concordia regni Cleri Synodum habuit Weſtmonaſterii. In qua is diuinam concionem ad populum habiturus cum illo ſcripturarum loco è ſuggeſtis exorſus eſt. In Deo ſperauit cor meum, & adiutus ſum, & refloruit caro mea. Cui ſic incipienti è concione plebeius quidam alta voce exclamauit. Per mortem Dei inquit, mentiris, cor tuum nunquam in Deo, nec refloruit caro tua. Qui mox à reliqua concione deprehenſus, eductus templo dimiſſa cõcione dignas tanti ſceleris & audaciæ pœnas dedit. In hoc etiam concilio conſtitutiones nonnullas prouinciales edidit. Sub hæc quoque tempora fratres Minores dicti Franciſcani, qui tredecim tum tantum fuerunt, in Angliam ingreſſi ſunt, & capella S. Mariæ Virginis à Rege Henrico tertio illius fundamentum cum lapidibus & cœmento manibus ſuis ponente extructa eſt. Romanus Helluo Lupina voracitate lucro inhians miſit Ottonẽ quẽdam ſuum in Angliam nuncium, eiq; hoc in mandatis cum ſuis ad Regem Henricum literis dedit, vt ab Eccleſiis in Anglia Cathedralibus, duas prębẽdas quarũ vna ab Epiſcopo, altera de capituli portione ſumenda ſit, duaſq; ex ſingulis cœnobiis ex Abbatis ſimiliter Conuentuſq; portionibus Eccleſiæ Romanæ exhiberi procuraret. Is Regi Papales tradidit literas. Rex qui à Papæ petitione etſi animo toto abhorruit, tamen quia irritare illum noluit, lectis & occultatis literis reſpondit, quòd ſolus negocium tanti momẽti expedire non potuit. Ita conſilio Stephani Cant. Archiepiſ. conſtitutus Othoni dies eſt in octauis Epiphaniæ, vt in totius Cleri populique conuentu poſtulatum Papæ tractaretur

Verba Matt. Paris. in Ch. maior.

Weſtmonaſterii. Eo die adfuit Otto, cui Rex Papæ literas recitandas reddidit. In quibus idem Papa allegauit ſcandalum Romanæ Eccleſiæ, & opprobrium vetuſtiſſimũ, notam ſcilicet concupiſcentiæ, quæ radix dicitur omnium malorum, & in hoc præcipuè quod nullus poteſt aliquod negocium in Romana curia expedire, niſi cum magna effuſione pecuniæ, & donorũ exhibitione. Sed quoniã ſcandali huius & infamię Romana paupertas cauſa eſt, debent Angli matris inopiã ſubleuare vt filii naturales. Quia niſi à vobis & aliis viris bonis & honeſtis dona reciperem', deficerẽt nobis neceſſaria vitę, q; eſſet omnino Romanæ incongruũ dignitati. Ad iſtud itaq; ſcandalũ penitus eradicãdũ, per cõſiliũ fratrum noſtrorũ S. Romanæ Eccleſiæ Cardinaliũ, quandã prouidimus formã, cui ſi volueritis conſentire, à ſcãdalo matrem veſtram poteritis liberare, & in curia Romana ſine donorum obſequio exhibitionem iuſtitiæ obtinere. Forma autem prouiſa hæc eſt. Petimus inprimis ab omnibus Eccleſiis Cathedralibus, duas nobis pręþendas exhiberi, vnã de portione Epiſcopi, & alteram de Capitulo. Et ſimiliter de cœnobiis, vbi diuerſæ ſunt portiones Abbatis & Conuentus, à Conuentibus quantum pertinet ad vnum Monachũ æquali facta diſtributione bonorum ſuorum, & ab Abbate tantundem. Hęc quæ directis & adumbrantibus ſanctitatem verbis Papa poſtulauit, non minus ſalubri quam prudenti conſilio vitauerunt Angli concedere, etſi nec expreſſè negarunt, priores Papæ inſidias & ſæuitiam experti. Rex ipſe ſimulata valetudine concilio deceſſit. Epiſcopi muti & ſilẽtes, ne noui tumultus orirentur, ad diocæſes & ciuitates ſuas diſcedere iuſſi ſunt.

Ottoni pro Papa totis ingenii ac orationis ſuæ neruis inſtanti à quodam Iohanne Archidiacono Bedfordienſi reſponſum eſt. Quia hæc res quæ Regẽ valetudinis cauſa iã abſentem maximè tangit, & Epiſcopos ad ſua loca abire iuſſos, nec non quoſcunque Eccleſiarum patronos, his abſentibus, non eſſe reliquis tutum ſi in abſentium præiu-

dicium

dicium quicquam præſumerent reſpondere. Nec dum Bedfordienſis perorauit, quin Iohannes Mareſcalcus Regis nuncius in Ottonis præſentia præcipit prælatis, ne laicum ſuum feudum obligarent Papæ. Itaque Otto penè ſtupefactus, his qui aderant alium deliberandi diem ſtatuit, nempe mediam quadrageſimam, ac in ſe ſuſcepit Regis & abſentium prælatorum aduentum procurare. Sed illi Rege non iubente ne diem illum admittere voluerunt, itaque ſinguli ſine legati venia ad ſua receſſerunt. Interea alius Papæ legatus hanc cauſam à Gallicanis Epiſcopis ſolicitauit, eadem ad verbum vſus oratione atque ſuaſione, cui Archiepiſcopi Lugdunenſis procurator reſpondit. Fieri non poſſe vt hac conceſſione ille gurges atque fons Romanæ cupiditatis expleatur. Diuitiarum enim copiam redegiſſe ſemper Romanos ad inſaniam. Quo perorante à reliquo Gallicano concilio his verbis Legato Romano reſponſum atque concluſum eſt. Domine, moueat vos zelus vniuerſæ Eccleſiæ, & ſanctæ ſedis Romanæ: quia ſi omnium eſſet vniuerſalis oppreſſio, poſſet timeri, ne immineret generalis deceſſio, quod Deus auertat. Quo reſponſo Legatus Romanus ipſa mente & conſcientia attonitus reſpondit, ſecum in Romana eſſet curia nunquam huic exactioni conſenſiſſe, huius autem Papalis mandati literas ad eum poſtquam in itinere multum progreſſus eſſet perueniſſe, quod quidem peragere etſi neceſſarium, tamen moleſtum & odioſum fuit, & ad extremum addidit non ſe amplius in tam callido negocio antequam reliquæ Chriſtianæ gentes conſenſerint, progreſſurum. His in Anglia perceptis ſuaſit Stephanus Archiepiſcopus Cant. Papæ & Cardinalibus tantum negocium non eſſe Ottoni aut externo cuidam, ſed ſibi qui & Eccleſiæ Romanæ Cardinalis, & Anglus ac Cantuarienſis Archiepiſcopus eſſet committendum. Itaque Papa confiſus Stephano (qui aſtutè eum luſit,) literas tam ad Stephanum de illo negocio gerendo & ſuſcipiendo, quàm ad Ottonem, vt eo omiſſo ſine vlla mora & procraſtinatione Romam rediret, dedit. Literæ Ottoni iam in Scotiam, vt ex ea prouincia aliquid emungeret, properanti, cum in itinere Northamptonam perueniſſet, (procurante Archiepiſcopo) redditæ ſunt. Quibus obliquo oculo & demiſſo vultu perlectis eas proiecit in ignem, ſed Dominum ſuum Papam veritus, propoſito mutato cùm nihil ex Anglia aut Scotia congeſſiſſet, vacans, inanis, mæſtitiaque confuſus ex Papæ mandato (tanquam obtotto collo) Romam ex Anglia retractus eſt. Cumque iam Otto diſceſſiſſet, Stephanus Papæ mandatum ſatis verſutè tractauit. Conuocari à Rege procurauit Epiſcopos & magnates ad hanc rem antea ſatis inſtructos. Coram his Stephanus Papales literas recitauit, quibus auditis ſinguli ſingulos quaſi riſus mouebant de inexplebili auaritia Romana, quæ cupiditate excæcata hos verſus nunquam intellexit.

Verb. Mat. Paris. in Chron. maiori.

Quod virtus reddit, non copia, ſufficientem,
Et non paupertas, ſed mentis hiatus, egentem.

Verba & verſus Mat. Paris. in Chron. maior.

Tum Rex ante prouiſus & meditatus reſpondit. Hæc quæ nobis Papa ſuadet, totum orbem tangunt Chriſtianum. Nos itaque qui à reliquo orbe diuiſi atque ſeparati ſumus, & ab ipſa Roma maximis interuallis disiuncti, cum intellexerimus quid cæteræ gentes de his exactionibus ſtatuerint, earum exemplo ad Papæ obſequendum erimus promptiores. His dictis dimiſſum eſt concilium, & Papa fruſtratus magna ſpe. Huic autem Pontificiæ fraudi, quæ omnes ſibi per orbem Chriſtianum Eccleſias reddere vectigales cenſuit, videmus quam apertè ingenueque Gallia, quàm occultè & inſidioſè Anglia, quę à Papa tot calamitatibus afflicta fuit, reſtitit. Stephano iam ſenio confecto inſtabat ſumma huius æui dies.

Sed anno antequam deceſſit Cantuarienſem Archidiaconatum Simoni fratri ſuo, qui à Papa Innocentio de Archiepiſcopatu Eboracenſi repulſam paſſus eſt, reliquiſque ſuis bonis orbato poſtea contulit. In cuius etiam gratiam in concilio ſtatuit, vt quæcunque Cantuarienſ. diœcæſis Eccleſiæ, ſiue in ſuis feudis atque muneriis, ſiue in Monachorum eſſent ſitæ, quo ante immunes erant atque liberæ Archidiaconali iuriſdictioni ſubeſſent. Ipſe cum 22. annos ſediſſet, & poſterioribus annis ſe vtilem atque charum patriæ ciuem declaraſſet, in quodam ſuo munerio quod Slindonam in Suſſexiæ comitatu appellant, 7. Idus Iulij obiit, atque Cantuariæ pridie nonas eiuſdem deductus, & in capella S. Michaelis ſepultus eſt. Cum autem corpus eius corā altari Cant. Eccleſiæ, ſepulturæ tradendum iaceret, Monachi eiulantes in magna Cleri populiq; corona appellationem ad Papam alta voce eiecerunt, Eccleſiam ſuam, perſonas Eccleſiæ, iura & libertates eiuſdem, terras & poſſeſſiones & homines ſuos, ſub protectione Domini Papæ, & Romanæ curiæ ſubiicientes, & interdicentes ne aliqua Eccleſiaſtica vel ſecularis perſona aliquid attentare præſumat in iudicium Eccleſiæ Cantuarienſis. Multa ſcripſit clo-

Ste. Byrchinton.

ganter & eruditè Biblia ſacra his capitibus, quibus nunc in Chriſtianis Eccleſiis diſtincta ſunt ſeparauit. Richardi Regis vitam & hiſtoriam deſcripſit. Huius tempore vicus ſeu Burgus de Southwerke cum Eccleſia Sanctæ Mariæ incendio conſumpta eſt. Quod quidem incendium Londinum Pontem vſque ad Turrim & Vinetariam plateam pertranſiit.

Matt. Paris. Ch. maior. & minor.

XLIV. Richardvs Magnvs.

SEpvlto Stephano, Cantuarienſes Monachi qui de ſuo gremiu fœtum aliquẽ tot annis parturiebant, Regem prius de facultate eligendi rogantes, elegerunt quendam ſuæ ſocietatis inſignem, alienæ infamem, Walterũ de Hemeſnam 3. Nonas Auguſti. Hunc electum ad Regem præſentarunt, qui habita cum Epiſcopis deliberatione deiecit tam celebri electioni eundem: quòd & eligentes virum deſpicabilem, ſibique ac regno inutilem elegiſſent, & quòd electus duplici infamia laboraret. Pater enim eius furti poſtulatus ac conuictus fuit, ideoque gula ſuſpenſus patibulo.

Ipſe autem contra Regem Iohannem interdicti tempore ſtetit. His Regiis criminationibus adiecerunt Cantuarienſis prouinciæ Suffraganei, quòd ſanctimonialis cuiuſdam conſuetudine vſus eſſet, ex eaque ſæpius compreſſa ſuſcepiſſet virili fortitudine atq; ſexu pueros. Renouabant præterea cauſam contra ſe antea Romæ ab ipſo Innocentio cõtra ius omne definitam, quòd hunc Suffraganeis non adhibitis vocatiſue elegiſſent. Electus autem hic Walterus, etſi in Anglia de his criminibus & anteacta ſua vita inquiſitionem haberi noluit, Romæ tamen, vbi omnia tam eſſent venalia, de nullo flagitiu deſperauit. Eò itaque feſtinat, ſed Regii & Epiſcoporum nuncii eum antegreſſi præoccupauerunt Papam. Qui nihilominus inueteratæ Papali aſſuetus ſeu natus aſtutiæ, negocium procraſtinauit, & in aliud tempus reiecit. Craſtinum Cinerum definiendi diem ſtatuit. Interea tam nuncii Regis quam Walterus multa pollicitando Papæ & Cardinalium animos lactabant, (qui quaſi ſub haſta & auctionis cauſa venditioni atque licitationi tradetetur,) à qua parte plurimum exigi poſſit, expectabant. Gregorius tum Papa, cum Fredericum Imperatorem excommunicationis gladio diſſecare & perimere non poterat, ſumptis armis indixit illi bellum Itaque Epiſcopus Ceſtrenſis, & Epiſcopus Couentrenſis Legati Regii, cum Papam & Cardinales moroſos & difficiles in reſpondendo inueniſſent, veriti ne Rex deſiderio ſuo fraudaretur, & Monachi vincerent, conſilio inter ſe pernicioſo atque deteſtabili habito, Papæ promiſerunt ad bellicos ſuos contra Imperatorem ſumptus omnium mobilium rerum in Angliæ & Hyberniæ Regnis decimationem. Quo promiſſo exhileratus Papa ſine mora aut vlla ſuaſione venit in eorum ſententiam. Itaq; craſtino cinerum die ſtatuto ipſe in conſiſtorio & pro tribunali ſedens, pronunciauit Walterum à Monachis electum, à duobus ſuis Cardinalibus ſcilicet Petro & Albanenſi de quibuſdam Chriſtianę religionis dogmatibus examinatum, nõ modò malè ſed peſſimè reſpondiſſe, illumque electum prorſus eſſe Indignum, ac ſi de rigore iuris procedere vellet, aliud dicere cogerentur. Itaque eam electionem caſſauit, & tam ob electi quàm ob eligentium indignitatem atque culpam prouiſionem Cantuarienſis Eccleſiæ ſibi reſeruauit. Qua reſeruatione Regiam cauſam non minùs periclitari metuerũt Regis nuncii, quàm electione Walteri: ne quod in Stephano Cant. Archiepiſcopo ab Innocentio conſtituto contigit, in alio ex Romano gremio atque ſinu à Papa præficiendo iam rurſus eueniat. Itaq; magna celeritate ab Henrico Rege ad Papam literas impetrabant, vt ſua tam ampla promiſſa rata haberet, & Richardum Lincolnienſis Eccleſię Cancellarium virum & ſcientia & fama atque vita inuiolata clarum, ad Archiepiſcopatum Cantuarienſem promoueret. Papa tanta largitione delinitus Regi conceſſit quod optauit, literiſq; ad Suffraganeos Cantuarienſis ꝓuinciæ datis oſtẽdit, quo numine inſpiratus ſummã habuit curã de viro idoneo Cantuariẽſi Eccleſiæ præficiẽdo, quã appellat nobiliſſimũ ſedis Apoſtolicę membrum, atq; ipſam terreſtrẽ in Anglia paradyſum, in qua lignũ boni & mali ſatũ eſt, & à qua profluunt quatuor torrentes, quæ vitã mortuis, ſanitatem ægrotis, libertatem ſeruis, & audaciã timidis conferunt, nẽpe ex Thomæ Martyrio & miraculis. In hac autem paradyſo collocandum Richardum Lincolnienſem Cancellarium, in quem vitæ ſpiraculum inſpirauit. Præcepitque omnibus Suffraganeis Clericiſque totius prouinciæ, vt huic ſuæ digniſſimæ creaturæ in paradyſo conſtitutæ in

Verba Matt. Paris.

Verba Matt. Paris. in Epiſtola Papa ad Suff. Cãt. prouin. Ste. Byrchinton:

omnibus pareant & obtemperent. Erat hic Richardus ſtatura eleganti, erecto & procera, oratione facunda atque dulci, in omni genere literarum ſcientia recondita, vitaquè non reprehendenda ſed inculpata. Hic ſine pallio ab Henrico Roffenſi Ediſcopo conſecrationem Cantuarienſ. accepit, cui Rex Henricus interfuit in feſto S. Trinitatis, inſigni (vt tunc ſolitum eſt) luxu atque pompa: quo etiam die Londinenſis & Elienſis Epiſcopi ab eodem Henrico conſecrati fuerant. Papa cum Regis votis atque precibus in hoc Archiepiſcopo creando ſatisfeciſſet, promiſſam retributionē expectauit. Miſit itaque in Angliam Stephanum quendam ſuum capellanum. Is poſtquam Rex omnes cleri atque populi ordines congregaſſet, expuſuit domini ſui Papæ poſtulatum. Bellum ei atrox contra Fredericum pro Eccleſia Romana, quam cæterarum dicebat matrem, ſuſcipiendum, æquum autem eſſe afflictam & deſipientem matrem à filiis ſublouari. Itaque decimam omnium bonorum petiit ex Anglia, Cambria, & Hybernia Papæ ſine mora tribui. Rex quod ante promiſerat etſi iam præſtare nollet; ſilentio tamen aſſenſiſſe viſus eſt. Barones expreſsè negarunt. Epiſcopi tridui aut quatridui deliberationem petierunt, poſtea timentes ne Papa vim ſui fulminis coruſcam in illos mitteret, aſſenſi ſunt. Tum Stephanus prælatis oſtendit literas Papæ procuratorias, in quibus ei poteſtas data eſt has decimas taxandi & recipiendi. Ad quod in ſingulis regni comitatibus procuratores ſubſtituit, publicata prius excommunicationis ſententia contra omnes, qui hunc vberrimum Papæ ilico perſolui quæſtum quocunque modò impedirent. Quæſtores autē ſuos in ſingulis comitatibus conſtitutos ſub excōmunicationis, aut interdicti pœna monuit, vt certo ſtatuto die optimi ponderis, nuperrimèque percuſſam monetam ex his exactis decimis collectam, qua Papæ creditoribus poſſit ſatisfacere, mitterent. Qui duriſſimè à clero populoquè hanc decimationem flagitarunt, vt illi Eccleſiaſtica vaſa vendere vel pignori dare, hi futuram etiam meſſem creditoribus obligare cogerentur. Aderant vna fœneratores ex Italia permulti, qui illum abraſorem Stephanum vbiquè comitati, his qui papali exactioni ſoluendo non eſſent, pignoribus & hypotheca captis mutuam pecuniam dabant. Ita cum magno regni detrimento & calamitate exactiſſimè hæc decima à Stephano Papa percepta eſt. Solus Ranulphus Ceſtrenſis Comes reſtitit, qui generoſo & magnanimo pectore ſuum comitatum in papalem redigi ſeruitutem, populumq; ac clero eiuſdem tantam pati ſolutionem non permiſit. Quem tamen Papa ſatis aliunde locupletatus fulgure & cenſuris ſuis nominatim non læſit.

Richardus autem compoſitis multis Prouinciæ ſuæ negociis, Prouinciæ ſuæ Synodum Weſtmonaſterii congregauit, in qua tredecem ſalubertimas prouinciales leges tulit, quæ tam æquabiles & temperatæ ſunt, vt ſuæ manſuetudinis ſpecimen præbere ac indicare poſſint. Sed etſi natura mitis ac manſuetus fuit, in vendicandis tamen Eccleſiæ ſuæ iuribus acris atque fortis. Quod ex ea controuerſia, quæ inter eum & Hubertū Cantii comitem, exercitata diu fuit, facilè conſtat. Hic Hubertus vir tam authoritate ſua, quā Regis gratia potens in Rep. fuit, belli paciſq; negocia fœliciter ſub Rege Iohāne & Henrico geſſit, vnde & Iuſtitiarius criminalis fuit regni, & quòd caſtrum Doueri obſidione Gallorum à Lodouico expugnatum fortiter defendit, Comes Cantii creatus eſt. Huius etiam filium Richardum Henricus. 3. militari cinxit cingulo. Hic primus Eccleſiaſtica inuaſit atque deprædatus eſt iura. Itaque Richardus Cantuarienſis de eo conqueſtus eſt Regi, quòd Tunebrugenſe caſtellum cum tota villa & vicinis ruſticis prædiis, aliaſque Clarenſis Comitis terras, quæ durante minori ætate hæredis eius ad Eccleſiam Cantuarienſem ſpectabant, ab Eccleſię Cantuarienſis iure poſſeſſioneq; detinuit. Rex verò nullius querelam contra Hubertum admiſit, ſed Archiepiſcopo reſpondit. Hubertum hæreditatem de ſe Rege, vt principali Domino tenere, quod iure municipali dicūt, in Capite tenere. Minorum autem hæredum tutelas & cuſtodias ad regiam coronam pertinere. *Rel. ex Matth. Pariſ. Chron. mai & minor.*

HocRegis reſponſo repulſam immotam ferens Archiepiſcopus, omnes dictarum poſſeſſionum inuaſores alioſque qui cum his commercium haberent, præter ipſum Regem excummunicauit. Hæc prima Eccleſiaſticorum iurium à laicis occupatio, primaque ob tantam iniuriam excommunicatione ſumpta vindicta fuit. Deindè Archiepiſcopus Romam profectus eſt. Rex diſceſſu eius cognito ad Papam Rogerum de Cantelu cum aliis nunciis legauit; qui quærenti Archiepiſcopo contradicerent, & regia iura defenderent. Romam venit Archiepiſcopus, querelam coram Papa tam contra Hubertum Eccleſiaſticorum iurium prædonem, quam contra Regē illius ſolius conſilio & procuratione Remp. adminiſtrantem, Epiſcopos Cant. prouinciæ Suffraganeos in Fiſco ſeu

Sic volo ſic iubeo, ſtet pro ratione voluntas.

Verumtamen quia nullum fuit ſiue poſtulatione ſiue poſtulati vitium, conceſſa Monachis facultas eſt eligendi alium. Illi igitur Iohannem Subpriorem ſuum eligunt, cui & Rex aſſenſus eſt. Sed cum Romæ literas ſuæ electionis exhibuiſſet Papæ, Cardinalibus quibusdam, qui de doctrina eius atque moribus exquirerent, traditus eſt. Hi triduò poſt retulerunt Papæ ſe iuſtam in eo recuſationis cauſam inuenire non poſſe. Papa tamen cuius ſola voluntas vim legis habuit, eum non aliam ob cauſam repulit quàm propter ſenectutem, ſeniq; bono congruam ſimplicitatem atque integritatem, eiquè ſuaſit tantam dignitatem à ſene tam miti ſimplicíq; ingenio prædito ſuſtineri non poſſe, proinde conſultius facturum eum ſi Monachorum electioni renunciaret. Is Papæ obſecutus facilè ac ſine mora ceſſit, veniaquè impetrata diſceſſit in Angliam. Monachis a papa denuo imperatum eſt vt virum aliquem ſtrenuum & valentem, qui prouinciam totam fortiter adminiſtrare poſſit, eligerent. Tertiò itaque Blunduoi à Rege probatum qui Oxonii tum ſtuduit elegerunt. Hunc etiam reiecit Papa, quòd familiaris Petro Wintonienſi Epiſcopo ab eodem duo marcarum millia accepiſſet, quibus vt ſuſpicabatur Cantuarienſes Monachos ſe eligentes muneribus & Simoniaca prauitate corrupit: deinde quòd duo beneficia Eccleſiaſtica ad curã animarum deſtinata, contra conſilii præſcriptum ſimul tenuiſſet. His Simoniæ & ambitionis notis Iohannis Blundi electio reprobata à Papa eſt. Iamq; Monachos Cantuarienſes præſentes Romæ Papa

(Vt ſtricto ſupplicat enſe potens)

rogat, vt Cantuarienſi Eccleſiæ tribus electionibus reſciſſis, exemplo Saræ vxoris Tobiæ paſtore tanquam maritò deſtitutæ, Edmundum Eccleſiæ Sarisburienſis Cannnicum atque Theſaurarium, virum pium atque doctum ſuis notis atque ſuffragiis deſignarent. Hic Edmundus Abindoniæ in Barkeria natus eſt patre Edwardo, matre Mabella cognomento Diuüe, (quia mercaturam copioſam Abindoniæ exercebant.) Parentes hunc Edmundum in Oxonienſi Academia, quæ quinque paſſuum millibus abeſt Abindonia, bonis literis ab ineunte ætate educari curarunt. Quibus diligenter excultus in virili ætate Theologiæ ſe ſua ſponte dedit. In eaquè progreſſus & in ordinem clericalem aſcriptus verbum diuinum in Oxonii, Gloceſtriæ, & Worceſtriæ comitatibus paſſim & aſſiduè prædicauit. Deinde in Canonicatum in Sarisburienſi Eccleſia aſſumptus eſt. Edwardus huius pater à coniugio cum vxoris conſenſu ſe diſiunxit, & vitàm Monaſticam in Cœnobio Euſham ingreſſus eſt. Sed hunc Edmundum tam ſpectatum prudentia, moribus & doctrina virum, inſtante ne Papa quidem, Cantuarienſes Monachi qui Romæ fuerunt, ſine Regis & ſui conuentus aſſenſu eligere voluerunt. Papa ei tanquam ex taciturnitate Monachorum qui apertè contradicere non audebant electo, tranſmiſit pallium, quo ductus in abſentem, peregrinum, & ignotum motu haud ſcimus ex hiſtoriis. Satis autem conſtat eum à Rogero Londinenſi Epiſcopo ſacrationẽ accepiſſe Cantuariæ. An. Dom. 1234, eodemq; die induiſſe pallium tempore miſſæ, quã celebrauit ipſo Rege cum 13. Epiſcopis magnaque hominum multitudine præſente, ſacratus autem & in Arhiepiſcopalium iurium poſſeſſione poſitus, Angliam inteſtino motu turbatam hoc conſilio iuuit. Regi ſuaſit vt à conſiliis ſuis Petrum Wintonienſem Epiſcopum & Petrum de Riuallis viros ambitioſos, totiuſq; ciuilis diſcordiæ authores ſegregaret. Ipſe cũ Ceſtrenſi & Roffenſi Epiſcopis in Walliam profectus, inter Regem & & Leolinum aquilonaris Walliæ principem, ac Richardum Comitẽ Mariſcalcum (qui coniunctis copiis bellum in Regem parabant,) pacem conciliauit. Regni Comites qui à Rege defeciſſent, in gratiam Regis, & priſtinos honores reduxit. Petro Wintonienſi Epiſcopo Rex præcepit, vt ad Epiſcopatus ſui ſedẽ ab aula prorſus recederet, ibiq; animarum curæ vacaret. Petrum autem de Riuallis contumelioſiſſimè, ex Aula eiecit, minatus quòd niſi in clericali ſorte eſſet, ſuis manibus oculos illi effodere vellet. Hæc autem per Archiepiſcopum conciliata pax fœderibus fractis in bellum iterum prorupit. Edmundus autem paci ſtudens cleri Synodum Londini congregauit, in qua 36. prouinciales leges tulit, quarum pleræque pontificia ſuperſtitione refertæ atque plenæ ſunt, reliquæ æquitate atque ratione nituntur. Edmundus enim æquabilis & temperatus atque iuſtus fuit, tum ab omni populari atque ciuili diſcordia, hiſquè rebus quibus ea concitatur, inferendis iniuriis, & rapinis muneribuſq; extorquendis animo toto ſemper abhorruit: Quæ hominis virtus atq; cõſtantia pontificiorum odium (quod eum optime de patria meritum in exiliũ egit) comparauit. Quod tamen cõmode vitare atq; adeo cõtẽnere potuiſſet, ſi Regis à ſe animũ & beneuolẽtiã pro minuto & paruo pẽdẽdo iure quodã pontificio à ſe penitus nõ alienaſſet. Quæ quanq̃ prolixior narratio futura eſt, hoc tamen

Policrat. Chro. Sancti Alban. Abbreuiat. Richard. Cic. Ex Archiuis.

Ex Archiuis.

Matth. Pariſ. Chron. ma. & minor.

In Archiep. ordine exponatur. Rex Willielmo Mareſcalco Glocestriæ Comite in Hybernia mor-
Matt. Pariſ. Chr. maior. & minor. tuo, ſororem ſuam Elenoram eiuſdem Comitis vxorem ſtuduit nuptiis Simonis Mountford Leyceſtrenſis poſtea Comitis coniungere. Sed illa ſiue ex animo, ſiuè ſimulatè, ſimulatiq́; Mareſcalco marito orbata eſſet, antea caſtitatem vouerat. Itaq; Edmundus qui aſtringere illam ad votum conſeruandum voluit totis viribus, his nuptiis reſtitit. Regeq́; acriter increpauit, quod homini nuptiis conciliandis, Eccleſiaſtica iura diſſoluendi author fieret. Quæ in impediendis his a Rege conſtitutis nuptiis Edmundi opera & oratio, Regem ab eo prorſus abalienauit atque ſeiunxit. Itaque non minus incenſus quàm cautus Rex clam cum Papa egit, vt tam ad hunc Archiepiſcopum quam alios ſibi aduerſos coercendos ſubditos aliquem ſtrenuum & ſolertē virum cum legatina poteſtate in Angliam mitteret. Papa ex ſua Regisq́; ſententia delegit Ottonem S. Nicolai in carcere Tulliano diaconum. Cardinalem. Hic inſtructus dolis & arte pontificia, Pariſiis in itinere iam fuit, antequàm de aduentu eius Archiepiſcopus aut Magnates quicquam vel
Verba Mat. Pariſ. minimo ſigno aut ſuſpicione vlla accepiſſent. Hunc itaque aduenientem Magnates his maledictis execrantur. Immutatorem totius regni vocant. Qui oblata inæſtimabilia munera accepit quidem palàm aliqua, ne Romanam auaritiam indicaret omnibus, ſed ea quæ in oculis coràm non accepit, callidè ſibi reſeruari iuſſit. Rex ipſe ad loca maritima occurrit, ſuſcepitq́; inclinato ad genua capite, & ad mediterranea officiosè deduxit. Epiſcopi & prælati muneribus pluſquàm decuit affecerunt. Legatus commodum ex hac Regis cum proceribus diſcordia ad regnum expilandum tempus nactus, primò ſuo aduentu, beneficiorum in Anglia vacantium reditus atq; fructus in Romanorum gregem
Mat. Pariſ. in vtr. Chro. huc adductum profuſiſſime diſſipauit. His hac prima largitione permulſus inceſſit vbiq; ſtipatus. Edmundus Regem de huius Legati ingreſſu increpat, ipſumq́; legatum Anglicani cleri per eum vexati & expilati, tantorumq; acceptorum munerū reprehendit. Rex & Legatus Egmundi orationem deriſam & contemptam luſerunt. Sed Legatus eandem vt magnam iniuriam poſtea vltus eſt. Interea Simon Mountfort muneribus obtinuit à Papa, vt ſponſæ ſuæ Eleenoræ ſororis Henrici Regis relaxato & remiſſo voto, progredi ad celebrandas nuptias iure pontificio illæſo poſſit. Papa mandauit intercedente hac aurata interceſſione Legato Ottoni, vt (voto non obſtante) pro matrimonio prædicto ſecundùm Simonem & Eleenoram iudicaret. Is mandatum Papæ ſine mora peregit. Ita Edmundo ſpreto, nuptiæ factæ ſunt. Hæc prima contemnendi, ludibrioq́; afficiendi Edmundum Archiepiſcopum cauſa fuit. Alia deinde his Regis & Legati acquiſitis inimicitiis grauiora in hominem inſontem atq; pium meditata mala ſunt. Romana ſub hęc tempora feruens & inexplebilis auaritia cuiuſquàm generis hominibus doctis ac Indoctiſſimis atque ſummis patefacta eſt. Mirum enim eſt, quibus artibus per orbem Chriſtianū, in Anglia verò maximè expreſſit vndiquè pecunias. Decima illa Stephano Langton Archiepiſcopo paucis ante annis Papæ perſoluta exhauſta eſt, ſed redintegrandis technis, redintegranda ſolutio eſt. Illa decima Romanum exercitum contra Fridericum Imperatorem alebat. Iam autem noua fraude excogitata pro terra ſancta dimicandum eſt.
Verb. Matt. Par. in Chr. maiori. Itaque deſtinati vndique à Curia Romana legati, qui prædicando, ſupplicando, præcipiendo, comminando, excommunicando atque exigendo innumeros regni ſubditos extorres & mendicos reddiderunt. Scripſit Papa & Angliæ Regi, populo atque clero literas
Matth Par. in vt. Chron. verborum adumbrato fuco, ſpecieq; ſanctiſſimas, ſed reipſa omni pietati & iuſtitiæ Chriſtianæ contrarias. In quibus dolere ſe ait amiſſionem illius ſancti regni ex induciis breui inter Soldanum & Orientalem Cæſarem olim pactis breuiquè deſituris immınere. Prouocandos itaq; ad id defendendum, aut ſi amittatur recuperandum omnes Chriſtianos. Itaq; ſe ad tam pium facinus ſumma charitate motum ex plena ſua indulgendi, ſoluendiq́; atque ligandi poteſtate, qui aut ad illud bellum ſuſcipiendum ſe inſcribere, aut proficiſcentibus largiri aliquid volunt, iuxta operæ aut datarum facultatum modum peccatorum remiſſionem largiri & polliceri. Qui in hanc militiam inſcripti ſunt, crucis Chriſtianæ ſigno notandi fuerūt. Poſtulatum ad hoc non modò militare, ſed & nauale ſubſidium fuit. Ad hanc rem ſuadendam ex fratrum Minorum ordine exorti Pręedicatores per Angliam paſſim ſcatebāt. His à Papa conceſſa poteſtas eſt huic militiæ ſe vltro aſcribentes cruce ſignare, poſtridieq́; acceptis nūmis ab eiuſdem voto ſoluere, veniamq́; peccatorū in multos dies concedere. Hi è religioſis (etſi minimi) tamen hac accepta poteſtate populo plebiq́; gratioſi, ſed Monachis, quibus Papa hanc facultatē nō permiſit, odioſi fuerūt. Verū paulò poſt cū populus (etiā ipſis Monachis ſuadentibus) perſpexiſſet, q̄ accurato atq; vaferrimè fabricato dolo tāto corraſa & collecta pecunia fuiſſet, infectoq́; cōtra Imp. tā hoſtiliter vibrato bello, accepta ab Anglia tanta pecunia pacē ilico ſequutā.

Nullum-

Nullumque in Terram ſanctam apparatum, aut militum delectum haberi, ipſoſquè qui profectiones vouiſſent, vota ſua pecunia redimere ab ipſis religioſis Papæ quæſtoribus rogatos, ipſis animis & conſcientia læſi atque ſauciati ceperunt, tam inſidioſam auaritiam papalem apertè atque paſſim reprehendere ac taxare. Itaque poſtea magis magiſque cæptum eſt tam fraudulentis & iniquis pecuniarum expreſſionibus obſtari, cum apertè cognitum & vulgatum eſſet Romanam ingluuiem atque ſordem ſanctitatis prætextu ſolum lucrum inhiare. Sed Legatus Otto vt hanc ſuæ Romanæ curiæ infamiam & contumeliam cautius deuitaret, munera iam reſpuere contra conſuetudinem Romanorum callidè cepit, vt grauioribus oneribus Angliam demum opprimeret, & affluentioribus largitionibus illam voraginem ſatiaret.

Ac primum vt in omnium animos ſimulata ſanctitate influeret, magnates diuturnâ diſcordia vindictam meditantes conciliauit. Deinde Synodum Londini induxit, cui Archiepiſcopos, Epiſcopos cæteroſq; Prælatos, ac inferioris cleri procuratores adeſſe mandauit, vt de ſuæ legationis poteſtate cognoſcerent, & de Eccleſia Anglicana reformanda tractarent. Interim Epiſcopi & Prælati eſculenta atque poculenta abunde Legatò miniſtrabant. Petrus Wintonienſis à Rege (vt ante diximus) aula prohibitus, male ſibi metuens, quinquaginta opimos boues, centum ſummas ſelectiſſimi tritici, & octo dolia vini generoſiſſimi Legato miſit. Hæc gratuitò accepit Legatus quia à paſtore locuplete profecta ſunt, à cæterorum accipiendis muneribus fuit temperantior, iuris ciuilis regulam ſecutus, vt neq; paſſim, neq; vbi neq; ab omnibus accipere videretur. *ff. de of. proconſul.* Hoc concilium in Eccleſia Paulina celebratum eſt. Incepto concilio miſit ad Legatum Rex, eiquè præcepit ne contra authoritatem poteſtatemq; ſuam regiam quicquam decerneret, aut tractaret. Vbi legatos Otto in occidentali templi parte extrui mandauit ſibi ſedem faſtigioſam, ad quam gradibus peruenire poſſit: ibi priſtina inter Cant. & Ebor. Arch. de præeminentia renouata contentio eſt, certabant enim vt ſolebant ad Papam appellando, vtri dextras aut ſiniſtras legati ſedentes tenerent. His altercantibus, En inquit Legatus (prolata Bulla Papali) videtis, hic depictum Chriſtum crucifixum, eiquè a dextris Paulum, & à ſiniſtris Petrum aſtare, inter quos nunquam mota eſt de Chriſti dextris aut ſiniſtris occupandis contentio, etſi ambo ſint in gloria coæquali. Verumtamen propter Petri Clauigeri dignitatem, & Apoſtolatus principatum, meritò à dextris crucis eius imago collocanda videtur. *Ver. Matth. Par. in Chr. maiori.* Ita ſedatis Archiepiſcopis deinceps Cantuarienſis à dextris, Eboracenſis à ſiniſtris legati ſedebant. In hoc conſilio Simon Langton Archidiaconus Cantuarienſ. (de quo in Stephani Archiepiſc. vita antea dictum eſt) petiit vt Ottonis legationis authenticum Papæ mandatum publicè legeretur. Quo facto, Otto aduentus ſui cauſam. Papæ conſilium declarauit. Deinde addidit ad ſuam notitiam perueniſſe, multos in Anglia ſpurios & ex illegitimo coitu natos beneficia Eccleſiaſtica, permultoſq; plura quã iure permiſſum eſſet poſſidere, quorum plerique nobili genere orti, cum iam legibus amouendi eſſent, non modò inſidias illi occultas ſed vim apertam pararent. Itaque Archiepiſcopos & Epiſcopos atque prælatos obſecrauit, vt hanc à ſe vim prohiberent ac repellerent. Exortus deinde eſt Wigornienſis Epiſc. ex illuſtri prognatus ſanguine, mitraque depoſita ita perorauit. Qui hæc beneficia (pater ſancte) tenent nobiles ſunt, aut ætate prouecta aut iuuenili. Senes per honorifice ſemper hucuſq; vixerunt, familiam lautam adminiſtrarũt, eleemoſynaſq; foribus apertis abundè largiti ſunt, hos iam ad paupertatem detrudi ignominioſiſſimum eſſet. Adoleſcentes autem feroces atque ſtrenui ſunt, qui armis dimicare potius quàm beneficiis cedere malint. Ego ipſe in hac ſemper fui ſententia, vt in diſcrimen omnium meorum beneficiorum venire maluerim, quàm huiuſmodi veſtræ cõſtitutionis prætextu vel vnũ deponere. Proinde rogamus vt non tibi minus in hoc negocio proſpicias, quã nobis qui contra tã generoſam multitudinem nos opponere in hac cauſa nec poſſumus nec audemus. Sed eo iam omiſſo, pro tua noſtraq; incolumitate Papam cum Romam redieris, cautè prudenterq; conſulas. Legatus hoc reſponſo deterritus, etſi aliis quos oratione ſua deſignauit amoris, proſpicere ac prouidere ex vacaturis beneficiis Romanis ſuis voluit, tamen ab incepto deſtitit, & à Synodo petiit vt ſecum vnà de hoc tanto incommodo communibus literis Papæ auxilium implorarent, quo promiſſo pergit in concilio Legatus. Deinde conſtitutiones ſuas ſcriptas & in ordinem redactas legi ac publicari fecit. Quæ etiam Legatinarum in Anglia conſtitutionum appellatione denotantur. Sed permulti (è quibus Archiepiſcopus Cant. Edmundus primus atque author fuiſſe putabatur) finita Ottonis legatione omnia ſua legatina decreta iura reſcinderet irritaq; facere ſtatuebant. Quod ad Legatum delatum eſt. Is itaq; à Papa in libello authentico, in quo omnes illæ cõſtitutiones exaratæ ſunt decretalẽ

ri.

de confirmandis in perpetuum Ottonis legibus Epiſtolam imperauit. Hanc decretalem in Papæ regiſtro reconditam recitauit in concilio publicè Magiſter Attho, qui Ottonis conſtitutiones his annotationibus quas iam habemus, explanauit. His itaque conſtitutionibus promulgatis atque roboratis, hoc concilium tertio die diſſolutum & dimiſſum eſt. Et data à Legato benedictione omnes cum paruo gaudio receſſerunt.

Verba Mat. Paris in Ch. maiori.

Hoc autem diſſipato concilio, quia motus inteſtini ſunt ilico concitati, Papa literis Ottonem Romam reuocauit. In quibus eum monuit tam populum quàm clerum ad grandem Romanæ ſedis ignominiam oberatum eius aduentu, & ad pauperiatem exactum fuiſſe, proinde ſibi omiſſis legationis negociis ſine mora Romam redeundum. Sed legatus malens in Anglia remanere, & metere vbi non ſeminauerat, cautè procurauit, vt ſcriptum D. Papæ deſtinandum, Regis & Rich. eius fratris, ac Epiſcoporum ſigillis firmaretur, in quo quàm vtilis eſſet Regi, Regno atque Eccleſiæ Anglicanæ exponeretur. Qua fraude diſceſſum hinc ſuum, diutius quàm vtile aut neceſſe Angliæ fuit, retardauit.

Verba Mat. Paris in eodem.

Sub hæc tempora Hugone Wellenſi Epiſcopi Lincoln. mortuo electus eſt à Capitulo Robertus cognomento Groſeceſte, id eſt, Caput craſſum, vir humili quidem ſtirpe ſatus, ſed virtute, prudentia, doctrinaq; inſigni. Hunc cum Radinghi conſecrare Edmundus voluit, Cantuarienſes Monachi pro iure ſuæ Eccleſiæ, extra quam non eſſe celebrãdam cuiuſcunq; Cantuarienſ. Suffraganei conſecrationem ſe inuitis affirmabant, interceſſerunt.

Vide genealogiã antiquã ipſius Groſec. vbi aperte monſtratur illũ nobili ſanguine natũ.

Tandem in huius conſecrationem, de futura ſua diſſenſione ſi alibi quàm Cantuariæ deinceps conſecrationes habeantur, proteſtati. Idem etiam Edmundus Radulphum de Madeneſtane Epiſcopum Herefordenſem conſecrauit. Ac paulò poſt Henrico Roffenſi Epiſcopo mortuo, Monachi Richardum quendam de Wendouere ſuis ſuffragiis electum Edmundo conſecrandum præſentarunt. Is eum vt indignum reiecit. Hinc orta & exaggerata contentione Monachi appellando Romam volant. Edmundus eos pari celeritate ſequutus eſt. Sed Otto Legatus, cum iam opportunitatem vindictæ de Edmundo ſumendæ nactus eſſet, eam nulla ratione prætermiſit. Primum ei iam nauem aſcendenti vetuit diſceſſum, veritus ne de ſe magis quàm de Monachis querelam iuſtiorem ad Papam deferret. Sed quia iam Ottonis à Papa reuocati, authoritas ceſſare Edmũdo viſa eſt, reſpondit eius iuſſu ſe retineri nolle, cuius non modo congreſſum, ſed & expilationes direptioneſq; fugeret, cuiuſquè iam reſciſſa nihil valeret authoritas. Ita Romam Edmundus properat. Ibi de ſuæ gentis atque prouinciæ Anglicanæ direptione inſatiabili Ottonis impreſſa auaritia grauiter conqueſtus eſt. Multa etiam importunè dixit in Regem. Cuius tota criminatio in abſentes emiſſa etſi veriſſima fuit, tamen ab ipſis reis abſentibus ſic vitata, eorumq; interceſſione atq; gratia ſic ab ipſo Papa reiecta eſt, vt in cæteris etiam ſuis iuſtiſſimis cauſis poſtulationibuſq; ſuccubuerit. Nam primum electio Richardi Roffenſis Epiſcopi, quam Edmundus irritam pronunciauit, à Papa confirmata eſt, & pro Monachis contra eum lata ſententia. Deinde ſententia quædam, quam Edmundus in Hugonem Arundelliæ comitem antea tulerat, alio Papæ decreta infirmata atque reuocata eſt, & in vtraque lite Edmundus a 1 expenſas mille marcarum aduerſis partibus ſoluendas adiudicatus. Ita inglorius, triſtis, nec itinere magis & longinqua profectione laſſus, quàm ſumptibus defatigatus, & ad ſummam inopiam pulſus in Angliam vir pius reuerſus eſt. Eum iam redeuntem excepit noua contumelia atq; calamitate Legatus hominemq; Romæ proſtratum & deiectum, omniumq; rerum tædio afflictum atque miſerum, maiori mærore ægritudinequè confecit. Monachi enim Cantuarienſes elegerunt, ſibiquè præfecerunt Priorem inconſulto Archiepiſcopo. Quod quia præter ius ac conſuetudinem factum eſt, eos excommunicauit Edmundus, quos Legatus non minus cæca munerum cupiditate, quàm aperto Edmundi odio relaxauit, eorumq; electionem confirmauit.

In die Sancti Guthberti & Gebberſactum, eſt feſtum Sancti Cuthberti duplex, in Eccleſia Roffenſi.

Ex Chron. Roff.

Eandem verò iterum Edmundus infirmauit, & Monachorum contumacium pœnam auxit, eorumquè Eccleſiam interdicto ſuppoſuit. Tandem creſcente diu hoc, tumultu ne ſuperior in hac controuerſia Edmundus videretur, Legatus ipſe Cantuariam accedit, auditaquè & repetita iterum cauſa, compertaquè Monachorum fraude in quodam authentico ſcripto deprauando, Priorem amouit, Monachos acriter caſtigauit, è quibus quoſdam perpetuæ pœnitentiæ damnauit, quoſdam arctiori regulæ ordiniquè aſtrinxit.

Verumtamen prorogato iam ſibi Legationis tempore, & Edmundo Archiepiſcopo ad hoc ſilentium coacto, vt neque reſpondere nec omnino hiſcere auderet, tanquam

callidus

callidus & clandeſtinus inueterator qui ſe inſinuauit dolo, iam tandem rebus ex ſua ſententia firmatis exactiones apertè cepit flagitare. Ac primùm vt Monachos compeſceret, authoritate Papæ Abbates regni in Eccleſiam S. Martini Londini conuocauit; his duras arctaſque leges de ordine Monaſtico reformando dedit. Ita Rege ipſo, diuturnitate & obſequio, Archiepiſcopis autem & Epiſcopis, Abbatibus totoque Clero tam artificioſè meditatis à ſe technis in ſuã poteſtatẽ nutumq; deductis, impetrare exiſtimauit ſibi facile eſſe, quicquid rogaret, cum iam imperare potuiſſet. Ad hanc direptionẽ ſeu poſtulandã ſeu imperandã cogit Epiſcopos ad Synodũ Londini, ab his nouas pecuniarias petit procurationes. Sed Epiſcopi iam præter opinionem legati reſpondent. Quod toties bona Eccleſiæ exhauſerat Romana importunitas, quod nullo modo amplius tolerarent, exhibeat vos qui inconſultè vos vocauit. Quo reſponſo Henricum, qui Ottonem accerſiuit, & poſtea a Papa auocatum detinuit, notarunt. Ac poſteaquam concedere nequicquam voluerunt, cum magno murmure frementes à concilio diſceſſerunt. Hac tactus contumelia in Scotiam ſe accingit. Sed Scotorum Rex aduentu eius cognito occurrit ei ſuum regnum ingredienti, ingreſſumq; prohibet. Nunquam aliquem ante à Papa Legatum Scotiam intrauiſſe aſſerens. Satis enim rectè & ex ordine religionis cõponi poſſe in Scotia res Eccleſiaſticàs ſine Papalis legati interuentu. Sed ille verſutus Otto, ne cum tam inſigni contumelia ac repulſa in Angliam repelleretur, multis precibus ingreſſum ſaltem, & aliquam moram in Scotia his legibus impetrauit. Ne quicquam incõſultò Rege moliretur, vtque Chirographo ſuo authentico ante diſceſſum patefaceret ac indicaret, illũ ingreſſum non eſſe trahendum deinceps in conſequentiam.

Verba Mat. Paris. in Ch. maior.

Ingreſſus tandem his conditionibus Scotiam, Epiſcopos, & eos qui Eccleſiaſtica beneficia poſſidebant, ad ſe ſigillatim vocauit, pecunias multas Papæ nomine collegit, tandem quaſi de improuiſo Regeque inconſulto receſſit clam à Scotia, Chirographumque illud quo Regi oportuit teſtatum reliquiſſe, illum ſuum in Scotiam introitum non futurum deinceps præiudicium & exemplum, iam ſimulatè vt Regem falleret ſcriptum ſecum ſubduxit.

Reuerſus iam Otto in Angliam Imperatorem Fredericum Papæ iuſſu, primum in Cœnobio S. Albani, deinde in Eccleſia Paulina Londini excommunicauit. Hinc rumores varii in plebe exorti atque ſparſi de Papæ & Imperatoris meritis; vter religioſior iudicandus eſſet. Cuius tam varii omniumque pene vocibus frequentati ſermonis cauſam dederunt tam Imperatoris quàm Papæ ad Regem & magnates Angliæ literæ eius excuſatoriæ, huius autem criminatoriæ.

Matt. Paris. Ch. maior. & minor. Flors leg.

Verba Mat. Paris. in Ch. maior.

Quibus in populum peruulgatis ipſi Romani Pontificis fautores ſolam execrabilem auaritiam omnem fidem ſuis ſuaſionibus abrogaſſe aiunt. In omnium ore hæ voces iteratæ ſæpe ſunt. Sentit Eccleſia Occidentalis præcipuè Anglicana oppreſſiones Romanorum quotidianas, nec adhuc vnquam vel minimas preſſuras ſenſit Imperiales. Additque populus: Quid ſibi vult hoc. In Epiſtolis ſuis humiliter de Deo ſcribit Imperator & Catholicè, niſi tantum quòd hac vltima, Papali perſonæ derogat, non officio, nec publicè prædicat, nec procaciter ſuſtinet quicquam hæreticum, vel prophanum, non vſurarios nobis miſit ſicut Papa nec raptores redituum. Et ſic eſt ortum ſchiſma in populis formidandum.

Iiſdem temporibus manus cupiditatis Romanæ iniecta in Eccleſiam, quæ fuerat iuris patronatus militis cuiuſdam Aquilonaris Thomæ Tuing. Is Romanorum iuga ceruicibus Anglorum depellere contendens cum procerum literis Romam profectus eſt. Quarum literarum ſumma erat hæc. Demerſam pene Romanis fluctibus, auctis eius ſedis in eos procellis, Anglicanæ libertatis naui culã, proinde coactos ſe excitare è ſomnis Dominum qui in Petri nauicula quieuit, vnaq; voce clamare. Domine ſalua nos, quia perimus. Ius patronatus multarum in Anglia Eccleſiarum fuiſſe ſibi ſuiſque maioribus à primæua Chriſtianæ religionis inſtitutione hæreditarium atque liberum, antequã nuper hoc ſibi à Papæ mandatariis & miniſtris adimi ceptum ſit. Neſcire ſe vtrum eius voluntate ac mandato, an conniuentia & permiſſu ſuo hoc fiat. Vtcunque ſit, proſpiciendũ illos, ſi libertates regni auitàs atq; priſtinas violare non deſiſtant, ne contentiones, iræ, rixæ, & cruentæ cædes oriantur. Quanquam hoc ante poſtulatum conceſſumq; fuerit, tamen iam in præiudicium Roberti Tuing militis renouatum ab Ebor. Archiepiſcopo non ferendum exemplum. Timere ſe ex vicino incendio periculum ſuum, valdeq; mirari quod ab eodem fonte Romano, aqua dulcis & amara ſimul poſſit diffluere; petere ſe vt quod ab Eboracenſi admiſſum contra Roberti ius fuit, authoritate Papæ reſcindatur.

Verb. Matt. Par. in Chr. maior.

His literis ferocia Papalis aliquantulum domata eſt, qui eos leniſſimis æquiſſimiſque literis leniuit, & aliis ad Legatum datis imperauit, vt quod Eboracenſis in præiudicium Roberti Tuing perfecit irritum decernatur, nihilque deinceps contra Laicorum iura in Eccleſiarum patronatu ſtatuatur. Sed quo magis ſibi Papa in Laicos benignior eſſe viſus eſt, eo atrocius in totum Clerum ſæuit. Qui cum Laicos Papalibus nexibus leuari, ſeq́; ſolos Papali crudelitati relictos viderent. Heu (inquiunt) ſolum datæ ſunt in direptionem & prędam Romanam poſſeſſiones perſonarum Eccleſiaſticarum, & imbellium religioſorum.

Verba eiuſdem in eodem.

Legatus autem iterum congregauit Londini Epiſcopos. Qui ſperabant tantæ ac tam crebræ direptionis aliquam leuationem, ſed legatus contrà nummarias procurationes expectauit. Cui petenti vnanimes & concordes reſponderunt Epiſcopi. „ Quod toties & tam diuerſis argumentis bona Eccleſiæ exhauſerat Romana ſemper hians importunitas, quòd exhauſtis iam ferè omnibus, vix poterant reſpirare vel ad modicum tempus, nec „ vellent huiuſmodi ampliùs extorſiones tolerare. Et addiderunt. Quid vtilitatis contulit „ adhuc regno vel Eccleſiæ iſtius ſuperſtitioſa dominatio? Itaque Legatus ab iſtorum perſeuerantia ſibi tam inutili, ad humilitatem Monachorum & religioſorum ſoluto hoc cōcilio conuerſus eſt, à quibus quicquid voluit impetrauit ſine gratia. Ac paulo poſtquam hoc concilium dimiſſum eſt, ante Cleri diſceſſionem Willielmus Ræle Epiſcopus Noruicenſis ab Edmundo conſecrationem accepit in Eccleſia Paulina Londinenſi, infinita Prælatorum & magnatum turba præſente. Sed Papa cum Imperatorem Fredericum atrociſſimo bello perſequi propoſuiſſet, nouas vbique pecunias corradendi artes excogitat. Orſus ſemper verſutias & dolos ſuos in Anglia, in hac præſertim Regis procerumque exitioſa penè regno diſcordia: quam is vt ſibi commodiſſimam captauit, eamq́; ſimultatibus clam per Ottonem interiectis, ne ſuo incommodo ſedaretur, aluit. Ac primùm cruce ſignatis (de quibus ad bellum Hieroſolymitanum paratis ante diximus) per Ottonem Legatum imperat, ne ſe ad id iter ante aliud tempus a ſe ſtatuendum pararent. Quos à voto poſtea nummis legato ſolutis liberauit. Deinde à fide à ſubditis Imperatori iuramēto data omnes abſoluit, præcepitq́; vt tota vi in eum tanquam in Dei & Papæ inimicum irruerent. Sed tantum promeruit Romanæ Eccleſiæ improbitas omnibus execranda, quod à nullis, vel à paucis, meruit Papalis authoritas exaudiri. Alia deinde calliditate rurſus aggreſſus eſt Papa rem pecuniariam. Emiſit per totum orbem Chriſtianum infinitam ſcaturiginem fratrum minorum, quos vbiq́; prædicatores ordinauit, vt Imperatori oblatrarent, & ſingulis pecunias ad hoc bellum contra Imperatorem gerendum minis, blanditiis, indulgentiiſq́; ac peccatorum remiſſionibus imperarent. Huius ordinis viri cum ob voluntariam profeſſam paupertatem eleemoſynas deſpecti ante collegiſſent, iam authoritate Papali cæteris Clericis ac religioſis elatiores, deſtinati ad Reges de Papæ voluntate nuncii ſpeciales, aulas intrabant.

Verba Mat. Paris. in Ch. maiori

Verb. Matt. Paris in Ch. maiori

Non ſicut quondam mollibus induti in domibus Regum erant; ſed vilibus veſtiti in domibus, cameris, & palatiis Principum, Regum conſiliis ſecretioribus admittebantur. Ex hac ſordida labe Angliæ Rex quendam Iohannem S. Ægidii fratrem ad ſuū conſilium acciuit. Imperator de Regis Angliæ ad Papæ voluntatem inclinatione certior factus, degenerem eius timidumque animum arguit, quòd ſe, qui ſororis ſuæ coniugio tāta ſibi affinitate coniunctus eſſet, in ſuo regno excommunicari à Papa permitteret. Tum quod immemor nuptialis fœderis & amicitiæ, Papæ Legatum (exhauſtorem atq́; vaſtatorem ſui regni,) ad vtriuſque perniciem ac ruinam graſſati in Anglia, indeque ad Papam regni ſui Theſauros atque copias transferre tam diu ſiuiſſet. Rex Imperatori ne an Papæ diſpliceret dubius, ſcriptis tam ad hunc quàm ad illum literis, Papam vt mitius cum ſuo affini, qui ſororem ſuam duxiſſet, ageret rogauit: Imperatori, quòd ſibi tributario atq́; vaſallo Papæ neceſſe eſſet in omnibus obtemperare Papæ, ſe excuſauit. Sed tamen ſibi conſcius quod Ottonem occultum regni ſui, & Imperatoris inimicum, nimia ſibi familiaritate coniunxiſſet, eamq́; amicitiam vt ſibi regnoque inſidioſam amputare voluiſſet, conſuluit Ottoni bona fide vt Romam ocyus properaret, metuendū enim ei eſſe tam à Clero quàm à populo Anglicano, ſi moram hic diutius feciſſet. Legatus hac Regia monitione perturbatus, nec moram hic diuturnam ſperans, imitatus eſt medicos non indoctos, qui his quorum curationē ſuſcipiunt, quoſq́; cito ac ſine ſuſpicione atq́; ſenſu perimere ſtudēt, leuiſſimo mortis genere, ſanguinis miſſione interimūt. Sic legat' ex Anglia iā ſua expilatione exhauſta & exangui noua φλεβοτομία non modò vitalē ſanguinē, ſed ipſam animā elicere tentabat. Primo nouas procurationes exegit, deinde omnes ad militiam Ieroſolymitanam ſuo nutu aſcriptos, exacta ſolutione, voto ſoluit.

Hoc lippis

Hoc lippis & tonſoribus cum omni debacchatione notum eſt.

Verba Mati. Paris in Ch. maiori.

Illas procurationes nullis minis obtinere poterat. Abſurdum enim videbatur etiam ſimplicibus, quod ſimplicem Dei populum ſubſtantia ſua moliebatur Romana curia priuare, nihil petens niſi aurum & argentum. Tandem verò in diſcrimine Papa poſitus inſtante cum ſuis copiis Imperatore, mandat Ottoni vt quintam Anglicanorum prouentuum ad bellicos ſuos contra Imperatorem vſus ſine mora cogeret. Otto nulla procraſtinatione aut circuitione vſus hoc à Rege, Clero, populoq; flagitat. Ad Regem his verbis fideles ſui acceſſere. Domine Princeps nominatiſſime, quare permittis Angliam fieri prædam & deſolationem tranſeuntium, quaſi vineam ſine maceria communem omni viatori, ab apris exterminandã: cum habeas efficax priuilegium, vt non fiant tales in regno iſto exactiones: nec ſit dignus priuilegio, qui eo conceſſo abutatur. Quibus talia perſuadentibus, ait. Nec volo nec audeo Domino Papæ, in aliquibus contradicere.

Verba euſd. in eod.

Hoc Regis reſponſo populus ſalutem deſperauit, & Regis regniq; calamitatem deplorauit. Legatus verò Regis animo ſic fracto & Papæ metu debilitato inſolẽtior, Epiſcopos, Magnates, & Prælatos Radinghi congregat, Papæ mandata de colligenda prouentuum quinta exponit. Illi Regis formidine qui ſolus reſiſtere debuit atque potuit attoniti, negare apertè noluerunt, deliberandi ſaltem inducias petierunt. Dies datus ſtatuendi eſt. Eo die cum Edmundus Cantuarienſis Archiepiſcopus de quibuſdam ſuis tam contra Regem ipſum, quàm contra Cant. Monachos coram Papa expoſitis querelis, ſententiam ex ſuo deſiderio expectaſſet, (quanquam ſemper antea audacter reſtiterat) tamen ea ſpe nixus, (quæ vt poſtea dicemus, eum maxime fefellit, & in exilium ac è vita coegit,) Papæ poſtulationi conceſſit, & vt reliquis tam flagitioſæ ſolutionis exemplum præberet, octingentas marcas ilico numerauit. Huius exemplo reliqui æquali ſolutioni multi aſſenſi ſunt, promiſſamque pecuniam præſtiterunt. Hanc execrandam & vaferrimam Papæ rapinam, ſequuta eſt altera grauior & callidior. Intrauit enim Petrus Rufus quidam clandeſtinus Papæ ad eruendam ex omnibus latebris pecuniam nuncius. Hic omnes locupletes Epiſcopos, & Prælatos ſigillatim pertranſiit, à ſingulis pecunias Papæ nomine exegit. Denegantibus & moroſis, quid inquit? Hic atque ille Epiſcopus, Abbas, vel Decanus hoc idem ſæpius factitauit. Demum adactos hac fraude ſolutioni iureiurãdo aſtrinxit, ne cuipiam negocium Papæ ante ſex menſes indicarent.

Tandẽ Pontificibus & Prelatis expilatis deſcendit Papa per legatum ad inferiores Clericos abſorbendos. Hos, nempe parochos, legatus in Berksheria conuocat. Exponit bellum contra Imperatorem hæreticum à Papa ſine mora gerendum. Illi reſpondent Imperatorem nondum eo crimine condemnatum.

Præterea Eccleſiam non vti bracchio ſeculari contra hæreticos. Deinde ſi ſe Papa defendere, aut Imperatorem oppugnare cupiat, id ex ſuis Romanis facultatibus faciãt. Anglicanas enim Eccleſiaſticas poſſeſſiones non ex arca Petri ſed ex Principum atq; magnatum domi conceſſione ſuppeditatas ad Anglicarum Eccleſiarum regimen, non ad Papalia prælia fuiſſe. Hos parochos tandem ad ſe, diſſenſione interiecta, Legatus traxit. Paulò poſt Eccleſia S. Pauli Londini à Rogero Londinenſi Epiſcopo titulo Cathedrali dedicata eſt. Cui rei gerendę Rex cum Epiſcopis & magnatibus interfuit. Quibus omnibus Londinenſis Epiſcopus, Decanus & capitulum eiuſdem Eccleſiæ lautiſſimum conuiuium inſtruxerunt, Legatus vt aliquid pro ſuo iure in tanta ſolennitate agere videretur, ante actorum in quatuordecim annis criminum in hoc templo dedicationis tempore deuotè orantibus remiſſionem edicto in templi valuis affixo tribuit.

Verba Mati. Paris in Ch. maiori.

Sed poſt has dedicatorias epulas, (namque in delinquendi venia concedenda facilitatem, aliam iam tanquam vltimam manum Clericorum bonis adferre à Papa cogitur.

Verba euſd. in eod.

Qui in congreganda pecunia vigilantiſſimus paſtor iubet ne omnẽ ſimul Clerũ ad ſolutionẽ vrgeat, ne vna voce q̃ ſæpe fecerunt contradicãt, ſed ſingulos ſeorſim artificioſè iterũ tractet, Rege tamẽ in eos prius cõmoto, quò toti deterriti atq; ſtupefacti facilius citiuſq; ſoluant. Legatus verò, qui tam improbũ magiſtrũ habuit, de docto factus iã doctior ad nocendũ, primũ Regis animũ in eos incẽdit, deinde Londinum omnes concilii de rebus Eccleſiaſticis ineundi prætextu cõgregat. Ibi nulla res ꝓpoſita deliberationi fuit, ſed legati aſtutia,. Clerus totus à Rege præſente multis minis & conuitiis exagitatus, finito mox concilio diſceſſit. Legatus labefactatam & defeſſam iam prædam ea ratione quam Papa præſcripſerat, inſequitur, eamque miſere dilaniatam vorat. His factis cum omnibus iam inuiſus maximo odio legatus flagraret, cum Oxonienſem Academiam

viſitare vellet, Abbatis Oſnei Cœnobii hoſpitio vſus eſt, ibi perhonorifice à Scholaribus delicatiſſimis atque vberrimis eſculentis poculentiſque oblatis ab eoque acceptis inuitatus. Cum autem (vt in tam celebris & famoſi viri aduentu ſæpe ſolet) Scholarium turba introite hoſpitium eius vellet, a ianitore ac legati famulis vi repulſi ſuut. Id ægre tulerunt, eoq; moleſtius quod tantis muneribus ipſum Iouem placari potuiſſe ſperabant. Itaque vim vi repellentes ad arma ventum eſt. Prodierunt confertim Romani cum Oxonienſibus dimicaturi, ſed Coquo Legati in ea dimicatione trucidato ſuperati receſſerũt, & occluſis foribus ingredi volentibus reſtiterunt.

Legatus ipſe horrore ac metu tremens in Oſnei templi Turri ſeu pinnacidio ſe occultat. Inueſtigant eum vndique Oxonienſes, & exclamant. Exi foras ſcelcſte, expilator Angliæ, Romanæ cupiditatis gurges. Ille miſſo clam ad Regem, qui tum Wallingfordiæ agebat nũcio, eius præſidio a tanto periculo & Scholarium obſidione liberari petit. Rex miſſis ſatellitibus hominem eximit. Liberatus iam in Oxonienſes ſæuit, omnes ſacris interdicit, officiis & beneficiis præditos priuat, Eccleſias interdicto recludit, lectiones. diſputationes ac quaſcunq; literarũ exercitationes fieri vetat. Ab his cenſuris liberari & abſolui nõ poterant, antequã Abbas Oſnei, præfectiq; ac magiſtri capite pedibuſq; nudi, to-

Fabianus.

gis exuti, reliquiſq; veſtibus diſcincti tranſeundo plateã Chepeſide ad domũ legati acceſſiſſent, eiq; ſe ſupplices obtuliſſent. Fabianus huius tam hoſtilis dimicationis cauſam docet, quod conſtitutiones in Presbyteros coniugatos, atq; concubinarios aliaſq; iuuenili Clero parum gratas ſanxiuiſſet.

Supereſt vt de exilio morteque Edmundi Cant. Arch. pauca dicamus. Inter cæteras querelas quas contra Regem Papæ porrexerat, maxima fuit, quod Eccleſias tam Metropoliticas quàm Cathedrales atque Conuentuales vacuas, & paſtoribus orbatas ad ſuã vtilitatem & detrimentum Eccleſiarum diutius in ſua cuſtodia teneret. Itaq; a Papa impetrauit, vt ſi Rex electione permiſſa de digno aliquo paſtore Eccleſiæ cuicunq; vacanti intra ſemeſtre ſpacium non prouideret, iure perinde ac in parochialibus Eccleſiis deuoluto ab Archiepiſcopo prouinciæ prouideretur. Quod Papæ decretum magna pecunia data ab Edmundo obtentum, Rex ab eodem Papa reſcindi ac in irritum reuocari procurauit, In quo ſanè Polidorus ipſe falſus decepit ſæpe multos, dum hoc à Rege ipſo per Edmund, & aliquandiù ſeruatum ſcribit, donec conſueto lucro carens quod ante pro miſerat, ipſe reuocauit. Non enim à Rege ſed à Papa, Regi damnoſa profecta hæc conceſſio eſt. Deinde nec vnquam receptum exemplo vllo aut vſu fuit. Rex enim accenſus Bonifacium quendam Winton. Epiſcopum ſe ignaro electum, vt Regiam poteſtatẽ declararet, protinus amouit.

Laude ne, an Vituperio dignus ſit Edmundus, alii Viderint. Apud Florilegum legitur pecunia Papa data, hoc eum primo effeciſſe: Et apud Matt. Pariſienſem, de 800. marcis ad temporis Papa numeratis, vehementer doluiſſe, atque eum primum de exilio cogitaſſe. &c. Pol. Ang hiſt. lib. 16.

Deinde Edmundus patriam & Eccleſiam tot iniuriis vexatam & oppreſſam, Rege tolerante, & Papa exigente, ſeque tot Pontificiis dolis deluſum, authoritatemque ſuam Metropoliticam Legati ex faſtu & auaritia fabricati interuentu diminutam ægerrimè ferens, Regem ſalutans increpat, & profuſe lachrymans, Nunquam, inquit, faciem meã videbis amplius, vitæque pertæſus, cum ea amplius cernere noluit, quæ ne audire quidem ſine dolore potuit, in voluntarium ſecedit exilium, marique traiecto venit in Galliam, & in Pontiniaco Cœnobio in precibus ac ieiuniis Deum aſſidue pro Anglia à Romanorum faucibus redimenda interpellans, triſtiſſimam vitam aliquandiu produxit.

Matt. Parit. Chro. maior.

His tempotibus Iudæi, qui Nordouici aduenæ fuerunt, puerum quendam Chriſtianum ſuo ritu circumciderunt, quem in Chriſti noſtri ſaluatoris contumeliam cruci affigendum reſeruarunt. Sed pater adoleſcentis eo diligenter exquiſito, facinoreque comperto Iudæos criminis reos ad ſupplicium poſtulat, qui equinis caudis diſtracti, patibuloq; ſuſpenſi perierunt. Edmundus autem ægritudine & abſtinentia in tabem, deinde in acutiſſimam febrim incidit. Mutatoque recuperandæ tam afflictæ imo deſperatæ valetudinis cauſa, a Pontiniaco ad Soiſim loco obiit 16. Kal. Decemb. poſtquam octo annis in Archipræſulatu vixiſſet. Diſſectoque a Medicis ventre euulſa cum corde viſcera in Soiſi ſepulta ſunt, cadauer Pontiniacum reductum Archiepiſcopali ritu humatum fuit. Legatus Otto Edmundo iam mortuo etiam Ciſtercienſia Cœnobia ab omni penſitatione munitiſſimis Papæ priuilegiis liberrima, mandato & authoritate ipſius Papæ Legatus inuaſit. Illi verò fortiter reſtiterunt, ſuiſque priuilegiis coram Papa oſtenſis, ſi veterem vim non obtinerent, nihil deinceps ab Anglis ei ſperandum edixerunt. Hoc Papa veterus ad Ottonem literis ſe excuſauit. Non eſſe ſuæ intentionis ſcripſit, vt pecuniarias a Ciceſtrenſibus procurationes exigeret, itàque mandat ſi viſitationis aut quacunq; alia cauſa ad eos acceſſerit, præſcriptis illi ordini cibis tantum contentus ſit, & a carnibus abſtineat. Ciceſtrenſibus à faucibus Legati tam opportune ereptis, cum vaſtatis omnibus

nullius

nullius deprædationis ſpes ſupereſſet, ex Anglia iam arida & exangui Romam feſtinat. *Verb. eiuſdem in eodem*

Qui huc miſſus non erat ad oues quæ perierant protegendas, ſed ad pecuniam quam inuenerat, vindemiandam. Hic autem prædator Angliæ qui 300. Eccleſiaſtica beneficia Italis Romaniſque ſuis in Anglia contulerat, à Rege, magnatibus & Præſulibus cum tubarum clangore ad littus maris deductus eſt, ibi Regem amplexus legatina inſignia depoſuit, nauemq; conſcendit, non minus pecuniis quam ſingulorum diris & execrationibus onuſtus. *Verb. eiuſd. in eod.* Cum traieciſſet, multaque itinera confeciſſet, à Prædonibus Imperatoris captus & ſpoliatus eſt. Factus præda de prædatore iuxta illud propheticum: Væ qui prædaris, nonne tu prædaberis?

Edmundum autem ſex penè annis ſepultum, Innocentius Papa veritus ne manes ipſius mortui Romanam ſedem ob tot acceptas iniurias vindicarent, ſanctorum ſuorũ Pontificio catalogo inſcripſit. *Matt Paris. Flors leg. Polichro.* Cuius corpus anno ſequenti translatũ eſt à Lodouico Francorum Rege, iterumq; triennio poſt è ſepulchro leuatũ, nouoq; pheretro ex auro, argento, & Chryſtallo fabricato incluſum fuit.

Huius Archiepiſcopi tempore Gregorius Papa Decretales Epiſtolas ab Innocentio prius editas retexuit, ſuoq; nomine edidit, in quibus quædam non tam iuris quàm lucri cauſa innouauit. Hoſpitium item S. Katarinæ quod Turri Londinenſi adiacet, ab Eleenora Regina filia Comitis Prouinciæ Gallicæ ad ſuſtentandas debiles & pauperes fœminas extructum eſt. Nec non & Iudæis ad Chriſti fidem conuerſis aliud hoſpitium (quod nunc rotulorum ſeu archiuorum Regiorum cuſtodiæ deſtinatum eſt,) ab Henrico Rege (eius coniuge) dedicatum fuit.

XLVI. Bonifacius.

Romana curia, mortuo iam tabeque & mœrore confecto Edmundo, pio atque erudito viro, inſatiabili ducta pecuniæ cupiditate, vt effrontes & impudicæ meretrices abiecta verecundia exponere ſe venales ſolent, omnibus gentibus, & præſertim Angliæ ſe proſtituit precio: *Ex Mat. vbi ſupra, meretrix quam mouens.* exemploque ſuo affines Prouincias vſura, (quam modicum,) & (Simonia, (quam nullum delictum putauit,) tanquam contagione fœdauit.

Quæ quidem inſignis & impudica impudentia Reges atque populum religionis prætextu atque ſpecie diu deceptos & infatuatos, à ſuis dolis & præſtigiis, quibus lucrum ſine modo captabat, primùm auertere cepit.

Nam vt ſcorta venuſtiora quamdiu aliquam retinent verecundiam & ipſa retenta ſunt, ſin totam deſeruerint, ſimul deſerta ſunt: Sic Roma muneribus moderata procos multos amplexa eſt, tandem verò cum ſupra modum ſæuire atque corrupta eſſe cepit, omnes abalienauit.

Poſt Ottonis diſceſſum Rex qui non modo ſuſpicari ſed perſpicere planè atq; cernere Papales fallacias cepit, Curſinos fœneratores Italos, qui mutuas pecunias his qui Papalibus exactionibus ſoluendo non eſſent, ſub vſuris credebant, quique Papali aſtu vt Angliam obærarent introducti fuerunt, regno eiecit.

Sed Papa Gregorius poſtquam nummis Angliam exinaniſſet, & ad grande æs alienum redegiſſet, nouam adhuc exhauriendi rationem excogitauit. Quoſdam in Anglia ſibi charos atque fidos Abbati & Conuentui de Burgo cum ſuis mandatis miſit. Hi Papæ nomine contendunt, vt Eccleſiam aliquam quæ ſui iuris patronatus erat, & centum marcarum redditu annuo æſtimandam ipſi Papæ conferrent.

Hanc illi a Papa rurſus locationis titulo accepturi, Papæ annuum prouentum perſoluerent, reſiduum ſuis vſibus reſeruarent. Papæ ad hoc improbum pactum mandatarii poteſtatem habebant, Abbatem & Conuentum ad hoc per cenſuras Papales compellendi.

Sed Abbate abſente reſpondit Conuentus hoc ſe ſine Regis permiſſu, qui Patronus huius ſuæ ac permultarum in Anglia Eccleſiarum ſit, non poſſe licitè concedere. Sed inſtant atque flagitant Papales mandatarii, vt mox atque clam hoc negocium tranſigatur. Sperare enim ſe in aliis Eccleſiis eadem perfecturos, ſi exemplum cæteris ab hac prima conceſſione proponatur.

Circumuenti iam hac tam ſubita flagitatione Monachi non aliam tam importunam petitionem vitandi ratione inuenire potuerant, quàm vt Abbatem abſentem cuius neceſſarius fuit conſenſus, conſulant. Abbas de tam callido & clandeſtino conſilio certior factus Regem clam inſtruxit. Is commotus, tandemque Romanos laqueos atq; cupiditatem (cui modus nullus adhiberi poterat) execratus, reſtitit, ac edixit ne quis deinceps huiuſmodi Pontificia mandata exequeretur aut ſuſciperet. Ita fraudis Pontificiæ euentus inanis tandem ſibique ignominioſus fuit. Interea duo Clerici Romani, (Ottonis legati quaſi Vicarii) in Angliam clam ingreſſi ſunt Petrus Rufus de quo antea dictum eſt & Petrus Supinus, qui tamen ſedulus fuit & indefeſſus exactor pecuniæ. Huic Hybernia, illi Anglia expilanda commiſſa eſt. Conuentus Cleri publicos non cogebant, etſi exigēdi, interdicendi, excommunicandi, & pecuniam variis modis à miſera Anglicana Eccleſia extorquendi, vt huiuſmodi rapinis Eccleſia Romana, ab his incommodis quibus ab Imperatore (vt illi dicebant) tam diu aſſecta & vexata eſt tandem reſpiraret. Maxima autem huius rei gerendæ poteſtas penes Petrum Rufum fuit, qui ſe alteri antetulit. Quoſque ille in Hybernia ligaſſet, hic Londinum prius appulſos relaxare ſolebat. Et ne authóritate ſpernenda & perexigua præditus videretur, literis quas ad ſingulos dedit, quos ad „ ſoluendum ſolicitauit, ſcriptum nominis ſui titulum ſic pręponere ſolebat. Magiſter Pe„trus Rufus, Domini Papæ familiaris & conſanguineus ſalutem. &c. Quo titulo à ſingulis multa exegit. Collega autem ſuus Supinus paucis menſibus mille libras collegit, quas ad Petrum Rufum Londinum ſaluus duxit. Cumque iam plurimis repetitis expilationum generibus omnem auri argentíque copiam ex Anglia, Scotia, & Hybernia exhauſiſſent, nunciatum eis eſt Gregorium Papam mortifero & exitiali morbo laborare. Itaq; onuſti iam atque referti Romam properant. Veriti ne a Rege, ſi de tanta Papæ inualitudine cognoſceret, retinerentur, collectaſque pecunias refundere cogerentur. Nec eos ſanè fefellit opinio. Mox enim atque Cantuarienſium Monachorum ope tranſiiſſent in Galliam, ad Regem cum literis in Angliam venit Walterus de Ocrá Legatus Imperatoris. In illis literis nunciata eſt Regi mors Gregorii Papæ, deinde Rex admonitus vt tam Papales prædones, quàm prædam caperet atque detineret. Sed illis (vt diximus) iam elapſis Waltherus iratus Regis ignauiam increpauit, & ipſe Prædonum vt naſuti canes ſolent, olfaciens veſtigia, viarum quibus incedebant diuerticula perſcrutatus eſt. De quo Imperatorem quàm citiſſimè certiorem fecit.

Itaque illi cum diuulgata iam Gregorii mors eſſet inſidias veriti, abdiderunt ſe vnà cum præda in amicorum & conſanguineorum ædibus, vt palam atque liquidò deprehendi non poterant. Sed Imperator per ſingulas ſuæ ditionis in Italia ciuitates de his Papalibus nunciis, multarumq; Eccleſiarum & præſertim Anglicanæ mercatoribus indagari fecit. Eoſq; tandem captos carceribus atque vinculis coercuit. Eorum affines, familiares & conſanguineos, quiue his opem vllam dederant proſcripſit, pecuniam omnem per tabelliones & ſcripta penes ciuitatum mercatores atque depoſitarios exploratam iniſtis Dominis reſtitui curauit. His expilationibus quæ tam infœliciter ceſſerat, defeſſa tādem Romana curia. Quæſtores, vt deinceps oſtendemus huc non miſit amplius, ſed pecunias quas exegit, ad ſe perferri cautè voluit. Gregorius autem Papa qui bello in Imperatorem moto totum orbem Chriſtianum tumultu permiſcuit, Angliamque maximè perturbauit, ægritudine atque tabe confectus obiit, quòd Imperator Caſtellum in Campania, ad quod Papæ conſanguinei confugerant, expurgatione cepit, ipſoſq; captos patibulis ſuſpendit, & in huius vindictæ memoriam turrim quandam ſemidirutam reliquit. Ac mortuo iam Gregorio dolore ne magis an hilaritate ingemuerit Rex, incertum eſt. Nam incredibili ac intoleranda quadam ſeruitute, à qua viuente illo ſe vendicare non poterat, liberatus eſſet iam, ſi regni Barones in fide obſequioq; ſtetiſſent. Sed reluctantibus ſibique aduerſis illis, reſpublica per exteros atque peregrinos adminiſtrata eſt.

Itaq; poſtquam de Archiepiſcopo Cantuarienſi iam diu deliberaſſet, Eleenoræ Reginæ ſuaſu Bonifacium Petri Sabaudienſis in Prouincia Gallia filium, Reginæ auunculum, à Monachis Cantuarienſibus eligi poſtulauit. Hi virum ignotum, tanta Regi affinitate coniunctū etſi ab illa ſede prohibere libentius quàm eligere vellent, tamen cū Papā quem nondum ſciebāt eſſe mortuū, omnia Regi indulgere & concedere ex tam multis argumētis accepiſſent, veriti ne ſi præter Regis ſententiā quenq; elegiſſent, repellerentur, in Bonifacio eligendo Regi obſequuti ſunt. Ac ritè celebrata electione Rex ilico membranam de laude & commendatione aſſumentis ſui Bonifacii ad Papam cōſcribi, & tam ſuo Regio quàm Epiſcoporum & Abbatum ſigillis appenſis tanquam publico commu-

niqꝫ omnium teſtimonio roborari, inuitis quidem permultis ſed perterritis atq; eneruatis curauit. Bonifacius enim præterquam quod nobili genere ortus, & corporis proceritate, atque vitilis perſonæ dignitate præditus fuerit, cæteris in rebus indignus tantæ gerendæ dignitati exiſtimabatur: vnde quidam Cantuarienſes Monachi pudore atque mœrore affecti quod eum elegiſſent, Cantuarienſem Eccleſiam deſeruerunt, & ad perpetuam agendam pœnitentiam arctiſſimo ordini Carthuſiano ſeſe aſtrinxerunt. Verùtamen haud ita poſt Rex legatis ad Innocentium Papam, qui tum Lugduni fuit, cum illo ſuo atque Præſulum ſcripto atque ſigillato teſtimonio miſſis facile impetrauit, vt in ea ciuitate ſacrationem ab ipſo Papa acciperet. Ac paulò poſt Petrus Sabaudienſis Comes in Angliam venit, qui illas magnificas ędes quas Henricus ſeptimus reparauit, & pauperibus alendis deſtinauit, primus extruxit, quæ antiquum nomen the Sauoy adhuc retinēt. Incidit hic Bonifacius in tempora valde periculoſa atque turbulenta, ob motus atque tumultus frequentes qui non modo ob papales exactiones (à Rege conniuentibus oculis permiſſas,) ſed etiam ob aduenarum peregrinorumq; aduentum, quorum conſilio Rex omnia geſſit, inter Regē & Barones concitati ſunt. Ad quos ſedandos in Parliamēto Oxony celebrato ſtatutum atque decretum fuit, vt vetera regni iura ante Gulielmi Normãni victoriam vſitata, & vi magis quàm deſuetudine, abrogata regni incolis reſtituerentur. Ad quæ obſeruanda tam Rex quàm Barones mutuis iuramentis præſtitis ſeſe aſtrinxerunt. Sed Rex ratus ea iura ad populi libertatem augendam, ſuamq; dignitatem minuendã eſſe remiſſiora, egit cum Papa poſtea vt eius authoritate à iuriſiurandi religione abſolueretur. Papa hoc vt ſolet fecit, vtpote qui regibus & magnatibus diſſidentibus ſibi vſu cepit potentiam Regemq; clam ſoluit iuramento. Ex quo ciuilia bella inter Regem ac Barones mox ſuſcepta ſunt. In hac ciuili diſcordia Papa qui occaſionē quãcunq; ſiue acquiſitam, ſiue oblatam pecunias in Anglia colligendi prætermittere noluit, Martinum quendam nouum pecuniarum exhauſtorē cum excommunicandi, interdicendi & quocunque modo etiam arbitrario ſibi repugnantes coercendi authoritatem in Angliam miſit. Is dum Rex & magnates ciuili conflictatione impedirentur, Prælatos Angliæ non minus hoſtiliter aggreſſus eſt, quos à beneficiorum fructibus percipiendis indicta cauſa ſeueriſſimo decreto ſuſpendit, donec Papali voluntati ſatisfactum fuiſſet. Quibus de illa voluntate quærentibus reſpondit Martinus; vt permulti annui redditus conſanguineis atque clericis Papæ ab Angliæ prælatis contribuerentur. Se autem redditum nullum qui viginti Anglicas libras annuas non valeret admiſſurum, ne quiſquilias in Anglia colligere videretur. Equos præterea elegantiores atque generoſos (quorum tunc habebatur in Anglia copia) à prælatis exegit. Quos etſi ſuæ negociationes atque adeò maximè neceſſarias excuſationum cauſas allegarent, tamen ad præſtandum Papalium pœnarum atrocitate compulit. His modis magnus Eccleſiaſticorum beneficiorum, præbendarum, atque dignitatum numerus Romanis clericis abſentibus acquiſitus, nec non equorum ſelectiſſimorum copia celeriter Romam traducta eſt. His tot iacturis labefacta à Papa Anglia, cepit totus populus atque clerus de Papali iugo ſuis ceruicibus penitus excutiendo cum Rege conſpirare. Qui quaſi parturientes, conceptum ac retentum alta diu mente odium in apertas tandem querelas effundunt. Angliam tam varias tantaſque largitiones vlteriùs ferre non poſſe, ſi ſuis conſanguineis clericiſq; Romanis ex Eccleſiis prouentus prouidere cupiat, poteſtatem ſuam vicinioribus Italicis Eccleſiis non Anglicanis, tam longe Romana diſiunctis admoueat. Nam Eccleſiaſticos in Anglia prouentus à Regibus ac magnatibus Eccleſiarum patronis ad continuum diuinum cultum in Anglia gerendum hoſpitalitatis munera, & alendos eleemoſynis pauperes, Eccleſiarumq; extructiones atque reparationes fuiſſe ſuppeditatos. Quibus peractis, ſi ex Eccleſiaſticis facultatibus ſuperſit quicquam, id pontium, arcium, & viarum refectioni aliiſquè regni neceſſitatibus ſubleuandis, quàm illi Romano ſacerdotali luxui concedi eſt æquius. Præterea nec honeſtum nec tutum Anglis eſſe poteſt Papam ſuis contra Imperatorem inſtruere, qui & affinitatem cum Rege nuptiis contraxit. Ex quibus liberi procreandi ex Anglica regia ſtirpe prouenirent. Deinde Imperatorem obeſſe atque incommodare poſſe multùm Angliæ, ſi aut vicinas mercaturas impediat, aut contra Lodouicum Francorum Regem ad eas prouincias recuperandas quas armis cepit, auxilio ſuo non ſubueniat. His malis compulſus Henricus Rex ad Papam ſcripſit, & eum obnixè rogauit, vt miſeræ diuquè afflictæ Angliæ, & à Romanis expilatoribus ad viuum atq; adeo ad oſſa reſecatæ tãdem parceret, laborare eam & inteſtinis & externis multis incōmodis, quibus omnibus multò grauior & acerbior eſſet auara illa Romana manus. Cuius alleuiationem ſi ſaltem pauliſper ſen-

An. 1244. *Verba Mat. Paris.*

tiret, cæteris malis ſe explicare citius ac facilius poſſit. At Papa regiis precibus commotus magis quàm mitigatus, non modò de tam atroci explicatione nihil remiſit, ſed nouo ambitionis genere potentiam ſuam dilatare ſtuduit. Dauidem enim Northwalliæ principem, qui fide data ſe Angliæ Regi aſtrinxerat, ab ea fide liberare, ſuoque dominio mancipare voluit, vt Romanæ Eccleſiæ ex illa prouincia quingentæ annuæ marcæ ſoluerentur. Hac pollicitatione atque ſpe Dauidem in Regem contumacem & rebellem protexit atque fouit, donec publicis inſtrumentis in iure probaretur principem Walliæ Regis Angliæ vaſallum atque ſubiectum fuiſſe. Deinde hac amota fraude pontificia cum ita exhauſtæ eſſent Anglorum facultates, vt ne Regi auxilia præſtare poterant, Rex ſubſidio ſibi a Clero denegato, a Papa petiit vt is ad eos monitorias atq; adeo inſtigatorias literas daret. Cuius rei euentus in ſe poſtea recidit. Cum enim ne Papa quidem intercedente impetrare aliquid à prælatis potuit, Papam tamen magna pecunia remunerare coactus eſt. Præterea cum animaduertiſſet Papa Anglos authoritate ſua magis quàm regia pecunias dandas impelli poſſe, prodeſſe ſibi multo prudentius quam Regi decreuit. Cumq; iam tam præſules quàm Magnates pecuniario ſubſidio iuuare Regem ſatis æquis conditionibus promiſiſſent, venit in Angliam Martinus quidam ad exigendas pecunias Papæ Legatus, poteſtate quadam noua & inaudita præditus, quàm is mira ſedulitate & ſeueritate exercuit. Hunc tam improbum pecuniarum raptorem Angli mutata in eius nomine litera Mattinum appellabant. Hic Romanis clericis Eccleſiaſtica beneficia ſimulatq; vacarēt ſcriptis (vt aiunt) bullatis, quorum infinitam ſecum adduxit copiam, contulit, Vt in omnium ore hoc eſſet, Martinum Schedulas multas non ſcriptas ſed bullatas, in quibus quicquid vellet exarare poterat, ſecum in Angliam attuliſſe. Cum itaque Anglicanum clerum ad feſtinam decem millium marcarum ſolutio-

Verba Matt. Paris.

“nem vrgeret, illi duabus iſtis à Rege & a Papa poſtulationibus tanquam inter incudem & malleum contriti. Heu inquiunt. Duplex inſtat petitio, vna Regis, altera Papæ, ſed à Rege ſperare aliquā retributionem poſſumus, à Papa verò nullam. Itaque cum Regem iam iuuaſſent, Martino, qui eos Londini conuocatos dilectiſſimos Eccleſiæ Romanæ filios, in quorum ſinu repoſita tota ſpes Papalis eſſet, Comites appellabat, reſpondent ſe neq; tam frequentes contributiones, neq; Eccleſiarum Romanis conceſſiones vlterius eſſe laturos. Quam quidem ad rem Imperatoris ad Regem literis inſtigati facilè fuerunt. In quibus Regem rogat, ne auxilia præſtari Papæ ad ſuam perniciē diutius pateretur. Se de his controuerſiis, de quibus tam grandis infamia papalibus calumniis inuſta ſibi ſit, Angliæ atq; Galliæ Regum procerumq; iudicio ſtaturum. Nec nō Angliam ab illo tributo quod Innocentius à Iohanne Rege exegit, aliisq; grauaminibus quibus quotidie afflicta eſt, ipſo Marte vindicaturū. Martinus tamen vacantibus Eccleſiis auidas manus ſemper iniecit. Cum enim Rogerus quidam Præcētor Eccleſiæ Satisburienſis Bathonienſis Epiſcopus ſacraretur, omnes priores eius dignitates cuidam Papæ conſanguineo contulit. Quo etiam tempore Robertus Paſſeleue qui in theſauris Regiis cuſtodiendis & augendis totus verſatus eſt, eoq; nomine Regi charus, ab Eccleſiæ cathedralis Ciceſtrenſis Canonicis, qui Regi placere ſtuduerunt, Ciceſtrenſis Epiſcopus electus eſt. Quod Bonifacius Cantua. Archiepiſcopus indignè tulit, & Epiſcopis prouinciæ ſuæ conuocatis in difficilibus quibuſdam & nodoſis quæſtionibus per Linbulnienſem Epiſcopum propoſitis ſeriò examinauit, deinde electione reſciſſa hunc Robertum repulit, & Richardū quendā de Wiz loco ſuo (inconſulto Rege) ſubſtituit. In qua turba atq; lite Martinus ille prouiſor Romanus qui præſens atque promptus lucro inhiabat, Richardi vacantes redditus bullato ſcripto ſine mora contulit. Rex autem tantam contumeliam non laturus in Epiſcopatus Baroniam & poſſeſſiones ſeculares ingreſſum Richardo interdixit. At paulo poſt Bonifacius Cant. Archiepiſcopus cum Wigornienſi & Herefordenſi Epiſcopis qui Anglis inuiſi, ſuſpectiq; fuerunt, quòd Papæ tantum tribuebant (Rege etiam inconſulto) Romam profecti ſunt. Bonifacius hanc itineris ſui cauſam commemorauit obæratam iam eſſe ſuam Cantuarienſem Eccleſiam in quindecim mil-

An.1245 libus Marcarum. Cuius æris alieni atrocitas & magnitudo ſine Papæ auxilio diſſolui haud poſſet, ſed tamen diſcedens à Cantijs multis & exquiſitis rationibus, maximè verè cædendis vendendisq; nemoribus pecuniam magnam conflauit. Et per prouinciam Galliam & Allobroges, vt expugnaret militem quendam prouincialem qui Reimundi Comitis Prouinciæ filiam & hæredem ad cōiugium raptauerat, tranſiit. Ad hunc expugnandū theſaurus grandis in Anglia coaceruatus eſt, etſi hoc prætextu eximendi clesiam Cantuarienſem ab ære alieno hoc feciſſe viſus eſt.

Ad Papam deinde accedens precio impetrauit, vt Epiſcopatum in Prouincia Valen-

tinum

num aliaſque commodas & optimas Eccleſias quas in illo itinere acquiſierat cum Cantuarienſi Archiepiſcopatu retineret.

Interea Papa cum ad colligendas in Anglia pecunias non multùm ſe legatis proficere animaduerteret, callido nouoq; inito cum Cardinalibus ſuis (qui ſoli erant amatores pecuniæ) concilio ipſe in regnum accedere ſtatuit. Cardinales ſub adumbrata & ficta in Regem amoris ſpecie inſidias ſuas occultantes ad eum communes literas dant, in quibus conſilium ſe exponere amicum, Regi vtile, regnoq; honorificum exponunt, vt Rex per illuſtres aliquos nuncios Papam rogaret, vt Angliam (in qua ius quoddam proprium atque ſingulare tenet) dignaretur ſua præſentia illuſtrare.

Verba Mat. Paris.

Nihil Regi fore glorioſius quàm vt id quod nullius Regis temporibus acciderit, iam ad perpetuum ſui regniq; decus contingat, ſe operam ſedulo daturos vt ſi Rex hoc peteret, à Papa impetraret. Eoquè paratiores futuros quod meminerint dixiſſe nuper Papam, quam grato animo delicias Weſtmonaſterii, & diuitias Londini inuiſere cupiat. Rex his ſubdolis Cardinalium blanditiis facilè primò irretitus, prudentem poſtea conſilio auocatus eſt. Qui Regi ſuaſerunt, Romanorum rapinis atque Simonia, nec non Courſinorum ac Italorum qui vnà cum illis Angliam ingreſſi ſunt vſuris, integritatem & quaſi pudicitiam Angliæ ſatis violari. Opus non eſſe vt ipſe Papa præſens prædatum accedat. Hanc autem improbam Cardinalium inſinuationem, eſſe flagitationem callidam. Petiiſſe enim Papam tam Franciam quàm Aragoniam ingrediendi à Regibus poteſtatem, a quibus repulſam paſſus eſt. Id quod infamia Papalis curiæ promeruerat, cuius fœtor ad nubes fumum teterrimū exhalabat. Papa cum intellexiſſet, quam ingratus ſuus in Angliam aduentus foret, generale Concilium Lugduni indixit. Ad quod primò citat Regem & præſules Angliæ, in quibus maximam ſe habere ſpem, maximumque percepiſſe ſolatium teſtatur.

Verba Mat. Paris.

Papæ nuncius Nonis Martiis Regem & præſules ad hoc concilium citauit, Concilii dies dictus eſt octauo Kalend. Iulii. Interea Rex miſit ad Papam capellanum quendam ſuum Laurentium de S. Martino, vt pro abſentia quorundam prælatorum à Cōcilio veniam peteret, & de iniuriis ſibi a Bonifacio Cantuarienſi Archiepiſcopo illatis quereretur. Papa illud conceſſit, ſed in altero cum Bonifacio (cuius largitione delinitus fuit) contra Regem ſtetit. Rex etſi Papæ reſiſtere palam auſus non ſit, tamen Magnates clam incitat. Illi portus omnes obſeruari, & veloces Papæ nuncios qui cum mandatis ad Martinum Papæ prouiſorem quotidie ibant & redibant detineri, Papalesq; literas ad ſe perferri præcipiunt, & paulò poſt Douerum applicuit Curſor papalis, onuſtus literis & mādatis (vt aiunt) bullatis quæ variis argumentis pecunias corradendi, potius quam dicendi aut orationis figuris erant refertæ. Hunc Douerenſis portus cuſtos captum carceribus incluſit.

Cuius rei fama ad Martinum illum citius quam ad Magnates ipſos perducta eſt: Is Regem adiit, rem indicat, Rex adhuc Papam veritus, ad cuſtodē ilico ſcripſit vt Curſorem illum liberaret. Ita ipſe ſaluus ad Martinum ſuum papales chartas ſaluas perduxit. Iam Lugdunenſis illius concilii dies inſtabat. Papa ipſe menſe Maio aduenit. Cuius primo aduentu conclaue Papæ ſubito combuſtum eſt. Hoc quidem callidè factum putabant vt incepto concilio cauſa Papæ exigendi pecunias miniſtraretur. Sed vt multi aſſerebant, execrabilis in charta quam à Iohanne Rege de tributaria Anglia facienda extorſit, in eodem incendio periit. Papæ ante inchoatum hoc conſilium cepit illam authoritatem, quam vendicare rum in animo habuerat, in Lugdunenſes Canonicos exercere. Itaque in præbendas quaſdam vacantes inuaſit, in quarum poſſeſſionem conſanguineos & affines ſuos miſit. Cui in os reſtituerunt Canonici Lugdunenſes, cum minis & iuramentis exclamantes, quod ſi tales Lugdunenſem Eccleſiam ingrederentur, nemo eos ſeruando ſeruare poſſit, quin in Rhodanum vicinum amnem mergerentur. Quibus dictis deterriti Papæ conſanguinei ne in aſpectum quidem prodierunt, ſed ſubitò euanuerunt. Ac in Anglia Magnates cum hoc concilium imminere ceruicibus ſuis animaduerterent, Rege in ſuam ſententiam contra Papam clam adducto, miſerunt Fulconem quendam Warini filium totius Anglicani populi ad Martinum Prædonem nuncium, Martinus tum Lundini in nouo templo fuit. Quem Fulco his verbis allocutus eſt. Recedens ſtatim exi ab Anglia. Cui Martinus. Quis mihi hoc mandat? An tu ex te ipſo hoc habes? Cui Fulco. hoc tibi per me mandat eorum qui arma nuper Luitoniæ & Dunestapliæ ceperunt vniuerſitas (magnus enim in illis tum oppidis conuenerat gladiatorum numerus quos Rex ipſe ſuſpectos habebat) & ſi ſano (inquit Fulco) cōſilio credis, ne moreris vſq; in diem tertium, ne tu in fruſta concidaris cum omnibus tuis.

Verba Mat. Paris.

“ Receſſit trepidus & ſuſpiria ducens Martinus, Regem adiit. Commemorat quæ ei nũciata ſunt, rogat an authoritate ſua, vel ſubditorum temeritate fiant. Cui Rex. Ego, inquit, huius rei author non ſum. Sed Barones mei vix ſe continent quin in me arma capiant, quia deprædationes & iniurias tuas quæ modum omnem, iuſque atq; fas ſuperant tamdiu toleraui. Hoc reſponſo perplexus Martinus petiit ſaltem exitum è regno facilem atq; tutum. Cui Rex commotus & iratus, Diabolus te inquit perducat & inducat in inferos, mandauitq; pallatii ſui Mariſcalcho cuidam Roberto Noriſco, vt Martinum ad mare ſaluum perduceret. Cui pauidus iam Martinus tanquam ad latus adhæſit dum ad mare deduceretur, veritus omnes quos conſpexerat, ac quibus obuius eſſet, ne ab illis trucidaretur. Subindeq; Robertum rogauit ſupplex vt ſe protegeret, his verbis. O mi amice Roberte, & domine mi, habes ne filium, nepotem, conſanguineum, vel amicum,

Verba Mat. Paris. quem cupis in redditu Eccleſiaſtico promoueri? Cui Robertus. Abſit inquit, vt aliquis meorum per te potiatur ingreſſu in Eccleſiam. Et cum Doueram perueniſſent, Vade inquit Robertus, ne ſi vel reſpicias ſaltem in Angliam, in fruſta ab ipſis nautis diſſeceris, vel maris fluctibus obruaris. Ita feſtinanter traiecto Martino plerique Itali Simoniaci, & Courſini vſurarii qui totam penè ſua contagione contaminarunt Angliam, in latebris ſeſe abſconderunt, & repente diſceſſerunt, Martinus qui magnis itineribus ad Papam contendit, quo furore exactus ſit ab Anglia declarauit. Papa excanduit quòd Franciæ & Aragoniæ Reges ingreſſum in ſuorum regna ſibi prohibuiſſent, & quòd Angliæ Rex aduentum ſuum oblatum non acceptaſſet, ſed nuncium ſuum diris & execrationibus eieciſſet. Et in voce ſuſurra, oculos obliquando, & nares corrugando. Expedit inquit, vt

Verba Mat. Paris. hos regulos conteramus, & componamus cum Imperatore. Contrito. n. vel pacificato “ Dracone, cito ſerpentuli conculcabuntur. At Henricus Rex tandem & penè ſera pœnitentia ductus inſatiabilem illam Romanæ curiæ cupiditatem abominari & deteſtari cepit, & poſt Martini diſceſſum per ſingulos Comitatus inquiſiuit, quantis ex Anglia Eccleſiaſticis annuis prouentibus Romani atque Itali per Romanam curiam locupletati fuerint. Et repertus eſt annnus redditus ſexaginta millia marcarum, quam ſummam ne regius quidem tum attigit redditus. Quara permotus Rex cum conſiliariis ſuis deliberauit, de mittendis ad concilium legatis, qui publicam querelam de Papæ ſuorũq; legatorum grauiſſimis exactionibus & rapinis proponerent. Nec non ab illo tributo quod Iohannes Rex ſine conſenſu regni promiſerat, liberationem poſtularent. Hi quarto die poſt inceptum concilium Regis regnique cauſam in concilio oſtendunt, cum ſumma iniuria belli ciuilis tempore extortum ab Angliæ Rege multis calamitatibus oppreſſo, Romano Pontifici tributum, id remitti petunt, quia nobilitas atque populus nunquam aſſentire, nec vllis rationibus adduci poſſent, vt conſentiant. Ad hoc Papa nec vultum, nec vocem extulit, ſed mutus contiuuit. Tum interiecto ſilentio protulerunt totius Angliæ vniuerſitatis literas ſummam omnium iniuriarum & calamitatum quas Papalis auaritia in Angliam inuexiſſet continentes. Quibus palam recitatis reſpondit tandem Papa, cum de reſponſo diu vrgerent Legati. Tantum negocium moram in deliberando requirere. Cumq; ita dilatata & procraſtinata res eſſet, addiderunt Legati nouam quandam impudentem, & intolerandam exactionem nuper a Romana curia inuentam eſſe. Dum quæ prius conceſſiſſet, ea commodi ſui cauſa, cum hac clauſula quã legulei, Non obſtante &c. vocant, ſtatim reuocaret. Ex quo nemo iuris ſui diu certus eſſe queat. De his propoſitis atq; poſtulatis diu reſponſa expectabant legati quibus tandem expreſſum eſt, quod poſtulata ad votum non reportarent. Quare irati cum his minis atque diris diſceſſerunt, ſe nunquam tributum ſeu quodcunque aliud deinceps Romanæ cupiditati ſoluturos, aut ex Anglia ſolui præſtariue Romæ permiſſuros. Sed Papa callidus illis leniter & æquabiliter concilio dimiſſis, Epiſcopos atque Prælatos quos detinuit excommunicationem comminando coegit, vt ſignis & ſigillis ſuis Iohannis Regis de tributo conceſſionem confirmarent.

De quo Rex certior factus iuramento profeſſus eſt ſe contra infirmos illos & timidos Epiſcopos pro regni libertate ſtaturum, nec cenſum deinceps vllum Romanæ curiæ

An. 1246 præſtiturum.

Papa inſignem ſibi à Rege & proceribus Angliæ contumeliam factam putauit, quòd cum ſuoſq; Legatos in Cõcilio tantarũ iniuriarũ reos feciſſent, vt ne à minis quidẽ apertis continere ſe poterat, quin apertè denunciaret, ſi Imperatorẽ Fredericũ ſuperare poterat, proximum ſibi fore contra reluctantes & deficientes Anglos de tributo negocium. Incitauitq; in Regẽ Angliæ Francorũ Regem, qui tamen initas paulo ante inducias

ne Pa-

ac Papa poſtulante frangere noluit. Lugdunenſi autem Concilio iam finito in quo ſpontaneis donis, vel ſaltem clanculum poſtulatis Papa multas opes congeſſit. Bonifacius Papale reſcriptum omnibus Cantuarienſis Prouinciæ clericis obtinuit, vt ex illius prouinciæ beneficiorum vacantium vectigalibus ſeptennio proximo ad illud æs alienum diſſoluendum, quod in tranſlatione Thomæ quam Stephanus fecerat, Cantuarienſis Eccleſia contraxerat, decem millia marcarum colligere poſſit, præter duo millia marcarum annuatim ei ab Eccleſia Cantuarienſi ſoluendarum.

Quæ Regem conceſſio primò valde commouit. Qui miror, inquit, ſi Boniſacius Cant. Archiepiſcopus quem ego ad tantam dignitatem euexi, iam eiuſmodi meo regno incōmoda à curia Romana procuret. Sed Rex etſi aliquandiu reſtiterat, tamen vtrumq; tam Papam, quam Archiepiſc. Cant. infeſtare noluit, ſed precibus ac intereeſſione victus tandem ceſſit. Verumtamen literis ac edictis iam tandem per totam Angliam præcepit, ne Papales nuncii ad pecunias ſiue clam ſiue palam petendas in portus reciperentur, aut vagari regnumue circumire permitterentur, ſi qui huiuſmodi inuenti eſſent, carceribus includi iuſſit. Quo facto ſubditorum animos multis Romanorum iniuriis demiſſos atq; labeſactatos extulit & exhilerauit. Et paulò poſt vt omnes vias papalibus in Anglia deprædationibus intercluderet, præſules & Magnates regni ad concilium in Parliamento Londini celebrato conuocauit. In quo Rex abiecta illa Papali ſormidine regiam & ſe dignam vocem extulit. Satis iam diu ſe ac ſubditos ſuos papalibus dolis ludificatos, ſe tam multis promiſſis deceptum fidem deinceps nullam habiturum. Quod & Legati ac procuratores tam ſui quàm regni in Concilio Lugdunenſi à Papa male aut nihil reſpondente ſpreti contemptiq; diſceſſiſſent. Et quanquàm aliqua ſatis æque conceſſerit, eadē tamen indies reuocauerit, & vt verè dici poſſit, grauiores manus Angliæ quam vnquam ante attulerit. & quaſi in ſuum regniq; contemptum plus ſolito nuper ſæuierit. Quibus generaliter, regioquè modo declaratis, adiunxit ilico & in ſpecie explicauit papalia grauamina huic regno illata.

1. Quod non contentus fuerit illo ſubſidio quod vocatur denarius S. Petri, ſed mille indies modis & aſtutiis ſine conſenſu regio, & contra antiqua iura, libertateſq; regni, & contra appellationem Legatorum & procuratorum in Concilio Lugdunenſi interpoſitam in Anglia pecunias conficit.

2. Deinde quòd Eccleſiæ & præbendæ in Anglia conferuntur Italis ac Romanis idioma regni neq; loqui neq; intelligere valentibus, à quibus Eccleſiaſticæ regni facultates exhauſtę, & extra regnum ad peregrinos traductæ ſunt in animarum periculum, & Eccleſiarum ruinam atque vaſtitatem.

3. Tum quod à cæteris Eccleſiis quibus exteros non præſecit penſiones exigit, etiam contra ſuas literas.

4. Adhæc Italos Italo, Romanus Romano in Anglicanis beneficiis tanquàm hæreditario iure ſuccedant, & in omnibus penè cauſis Angli ad Romanum tribunal contra regni conſuetudines & iura ſcripta, nec non contra ipſa Papalia priuilegia antiquitus conceſſa trahuntur.

5. Præterea ille nouus & prioribus omnibus ſeculis inauditus Papalis nuncius & aduena, qui NON OBSTANTE, dicitur. Qua clauſula nouis conceſſionibus atque indulgentiis prioribus ſemper derogat, per quam iuramenti religio, conſuetudines antiquæ, ſcripturarum vigor, conceſſionum auctoritas, ſtatuta iura & priuilegia debilitantur, plures nuper in Anglia quàm ante vnquàm afflixit & oppreſſit. In qua quidem plenitudine papalis poteſtatis exercenda immoderatius ſe Papa geſſit, quàm procuratoribus regni verbo tenus nuper dederat in promiſſis. *Verba Mat. Paris.*

6. His accedunt infinita colligendi, & è regno ſine Regis conſenſu euehendi pecunias genera, contra quæ in eodem Lugdunenſi Concilio aperta voce à Regis atque regni procuratoribus appellatum eſt.

7. Ad extremum in beneficiorum & præbendarum Eccleſiis quas Itali, & Romani in Anglia poſſident, nec verbum diuinum enunciatur, nec ritus & ceremoniæ Eccleſiaſticæ ſeruantur, nec pauperibus eleemoſynæ conferuntur, ſed hoſpitalitas, animarum cura, & diuina obſequia negliguntur, & ædificiorum tam parietes quàm tecta corruunt.

De his grauaminibus quibus tamdiu oppreſſa conticuit Anglia, tandem in querelam erupit. Scriptæ ſunt ad Papam de illis quaternæ literæ, vnæ ab Epiſcopis, alteræ ab Abbatibus, tertiæ à Baronibus, quartæ ab ipſo Rege. Epiſcopi timere ſe ſcribunt ne regnum Angliæ à Papali ſacerdotio pro his quas diu tulit calamitatibus, penitus ſeiūgatur.

Abbates commemorant minas magnatum atque procerum, ſe Eccleſias in ſuam proprietatem reuocaturos, ſi exteris aut Romanis deinceps conferantur. Magnates atque populus exclamant quanta ſcandala de rapina & auaritia Romana non modò per Angliam, ſed per totum orbem diſſipata ſint. Se non permiſſuros vt ſua patria deinceps tam malè tractetur, ne Rege quidem conniuente. Et niſi, inquiunt prędicta per vos citius corrigantur, pro certo teneat ſanctitas veſtra, non immerito timeri poteſt, quod tam Eccleſiæ Romanæ, quàm Domino Regi tale periculum imminebit, quod eidē remedium (quod abſit) facile non poterit adhiberi. Rex obnixè Papam rogat vt procerum atque præſulum poſtulatis ſine mora concedat. Ne ſi ſecus fiat, Romana, inquit, Eccleſia, & nos in tali ſimus periculo conſtituti, cui nos oporteat in perpetum ſubiacere.

Verba Mat. Paris.

His literis miſſis populus, ne Rex in Papam iam concitatus labaſceret aut a propoſito deſiſteret, nouas criminationes addidit. Prælatos Angliæ, Papa per ſuos internuncios id clam petente, militaria ſeruitia promiſiſſe, quæ ſoli Regi ad belli adminiſtrationem, regniq; defènſionem debentur. Quoſdam viginti, alios decem, nonnullos plures aut pauciores, fortiſſimos ex delectu habito milites equis armiſq; inſtructos ad quæcunquè Papa præſcripſerit loca miſſuros. Quæ fraus papalis vt Regem & magnates lateet, interminatum eſſe à Papę mandatariis grauiter omnibus præſulibus ſub excommunicationis pœna, ne ante ſex menſes commiſſa Papæ cuiquam enunciarent. Id etiam repetitum & exaggeratum eſt, quod de vacantibus beneficiis Bonifacio conceſſum paulò antediximus. His rebus turbatus Rex edixit, & proſcriptione ſanxit, ſi quis quodcunque militare auxilium ſine ſuo iuſſu ſuppeditare Papæ audeat.

Verba Mat. Par.

Papa his Anglorum literis non reſpondit, ſed tem ad ſecundiora ſibi magiſq; opportuna tempora ſilentio reſeruauit. Et vt opimam ouem cuius toties tondiſſet vellera, non modo excoriaret ſed mactaret, & euiſceraret, ſequè ipſis inteſtinis ſatiaret. Nam cum Fredericus Imperator comperuiſſet Papam Anglico numiſmate ditatum indies, in his portubus quibus commeantibus in Angliam fit tranſitus, cuſtodes occultos & inſidiatores poſuit. Eius conatus cum præſciuiſſet Papa hoc dolo antęuertit. Inſtituit nouos non tonſores, ſed lanios, ſub ſpecie religionis prædicatores & minores fratres dictos. Hi amictus habitu mutato regnum clanculum ingreſſi ſunt, Monachis præcipuè reclamantibus. Qui cum animaduertiſſent quantis priuilegiis ad eleemoſynas imò verius rapinas non pauperum, ſed Papæ nomine colligendas eſſent muniti, quæ ſuæ fidei, id quod optabant, non committerentur, exclamabant Papam ſui lucri cauſa indies religioſorum nouos ordines fingere ac formare. Nam Monachorum ordo qui ſtrictiſſimus antea putabatur, iam præ his nouis fratribus in contemptum abiit. His omnia indulſit Papa, vt quia peccantes clam ſibi delicta confitentes audirent, eoſque in pœnis retinerent vel relaxarent, non modò ordinariorum præſulum loco, (præterquam in foris & tribunatibus) in ligandi & abſoluendi poteſtate eſſent, ſed quæcunq; Papę mandata & imperata peragerent. His itaque nouum & inauditum negocium in mandatis dedit, vt clericorum ab inteſtato decedentium hæreditates atque bona ad Papæ commoditatem raperent. Obierant enim Lincolnienſis, Bedfordienſis, & Northemptonenſis Archidiaconi opulentiſſima tam in pecuniis quam in vaſis precioſis, & copioſa ſupellectile hæreditate ſine teſtamento relicta, quæ ad laicorum cognatorum poſſeſſionem peruenit. Quam ſibi adimi tanquàm pinguem & dulcem bolum è faucibus eripi Papa moleſtè tulit. Quod cum Regi denunciatum eſſet, non animo ſolum, ſed & verbis execrari cepit tam varias & multiplices pecuniæ colligendæ aſtutias. Quas tamen edictis per totum regnum propoſitis vetuit. Sed Romæ iam cum Papa multi Anglicani aderant clerici, qui cappis, vt aiunt chorealibus & infulis, ornamentiſq; Eccleſiaſticis ex Angliçæ tunc more gentis ex lana tenuiſſima, & auro artificioſe intexto fabricatis vterentur, huiuſmodi ornamentorum aſpectu & concupiſcentia prouocatus Papa rogauit cuiuſmodi eſſent. Reſponſum eſt Aurifriſia appellari, quia Aurum & eminens ex panno lana, quam Angli Froſe appellant, ſimul contexta ſunt: cui ſubridens & dulcedine captus Papa. Verè inquit, hortus noſter deliciarum eſt Anglia, verè puteus eſt inexhauſtus, & vbi multa abundant, de multis multa ſumere licet. Itaque concupiſcentia illectus oculorum literas ſuas bullatas ſacras miſit ad Ciſtercienſes in Anglia Abbates, quorum orationibus ſe deuotè commendauerat, vt ipſi hæc Aurifriſia ſpecioſiſſima ad ſuum ornandum chorum compararent. Hoc Londinenſibus placuit, qui ea tum venalia habebant, tantiquè quanti placuit, vendebant.

Verba Matt. Paris.

Vnde multi manifeſtam auaritiam Romanæ Eccleſiæ deteſtabantur. Sed his nitidis muneribus ſatiari Papa non poterat, quin interea dum Legati regii cum mandatis

Verba Matt. Paris.

ſupra

ſupra ſcriptis eſſent Romæ, Papa cum in exiguo quæſtu Anglicanum ſibi Clerum flexibilem eſſe ſenſiſſet, ſcripſit Wintonienſi & Noruicenſi Epiſcopis, vt ſex marcarum millia à Clero ſuis vſibus perſolui curarent. Illi mandatum Papę occipiunt exequi, ſed à Rege ſub proſcriptionis pœna prohibentur. Clerus inter Regem & Papam interpoſitus, ac vtriuſque minis perterritus, qnid ageret incertus fuit, ſed quia in Rege conſtanriam deſiderabant, veriti ne animo deficeret, & vt ante ſæpe fecit, ſuccumberet Papæ, permnlti clandeſtina ſolutione tam Regis quàm Papæ indignationem vitabanr. Nuncii deinde qui de Regis, procerum, Prælatorum, totinſque Anglicani populi æquiſſimis poſtulatis Romam miſſi ſunt, redierunt. Illi Wintoniæ, vbi Parliamentum habitum eſt, exponunr quàm ſuperba Papæ reſponſa tulerant. Se probris laceſſitos, & repulſos ab omnibus tanquam ſchiſmaticos fuiſſe. Papam autem dixiſſe. Rex Angliæ qui iam recalcitrat atq; Frederiſat, ſuum habet conſilium, ego verò meum habeo. Rex hoc allato nuncio commotus, vbique in Anglia per præcones edixit, ne à quoquam deinceps quicquam præſtaretur Papæ Sed Papa incenſus iam iracundia aſperius Prælatos ſub omnibus ſuis pœnis interminatus eſt, vt antedictam pecuniarum ſummam ſuo nuncio in nouo rum templo Londini commorante quàm citiſſimè perſoluerenr. Rex ipſe minis fratris ſui Richardi Cornubienſis Comitis qui ſibi ſemper aduerſus fuit, etſi idem acriter ante ſæpe contra Papam cum magnatibus ſteterat atque ſcripſerat, & Epiſcoporum cum eo conſpirantium vt Regem huc illuc tam in Papæ quàm in populi ſui odium traherent, inter quos præcipuus erat Wigornienſis, cui conceſſa poteſtas à Papa fuit regnum ſacris interdicere, metu fractus & debilitatus ſuccubuit. Hinc cunctis excidit recuperandæ libertatis ſpes dolorque cruentus, quòd Romanæ cupiditatis faucibus ac hiatibus Anglia ſola deuoranda permiſſa ſit, omnium penè corda pertranſiit. Papa cum tam dolo quàm minis Regem & Barones Angliæ compeſcuiſſet, ſingulis vicibus ſingulas atque nouas ſe locupletandi ex Anglia fraudes excogitauit. Imperium Conſtantinopolitanum victis & repulſis eiuſdem hoſtibus reſtaurare & Græcorũ qui ſchiſmate à fide Romana ſe ſeiunxiſſenr, inſolentiam frangere ſe velle multis præconibus diuulgauit. Ad hos nouos conatus, nouis ex Anglia ſumptibus opus eſt. Itaque inſtituit quendam quem Prouincialem miniſtrum fratrum minorum & prædicatorum in Anglia appellauit, ad hunc ſex literas dedit, quarum vnæ, de quibus vltimo loco dicendum eſt, ſibi ſoli reſeruandæ, nec cum altero quoquam communicandæ eſſent. Reliquæ quinque cum fratribus & prædicatoribus communicandæ.

Quarum primæ continebant, vt cum fratribus inquirat de vſurariis viuis, captaſq; ab his vſuras cenſuris Eccleſiaſticis ad Imperii Conſtantinopolitani reſtaurandi neceſſitatem colligant & conuertant. Secundæ, vt qui militiæ ſacramentum pro eodem imperio recuperando ſuſcipere, aut aliquid ex ſuis bonis largiri velint, à peccatorum pluribus annis perpetratorum pœnis relaxarentur. Tertiæ vt quæ ſub vſuris acquiſita, & in Teſtamentis ab vſurariis conditis legata, fidei commiſſa, ſeu quocunq; modo relicta ſint ad eiuſdem imperii ſnbſidium colligantur. Itidem vt quæcunque aut quocunque modo, à quibuſcunque teſtatoribus malè parta relicta ſint, iiſdem vſibus cedanr:

Quartæ, vt quæ à reſtatoribus in pios vſus diſtribuenda relicta ſunt; huic vni rei atque ſoli toto proximo triennio conferantur. Quintæ vt qnæ viui pactionibus atque commerciis fraudulenter nequiterue acquiſierint, cogantur ad Conſtantinopolitani Imperii reſtitutionem Papæ perſoluere. Sed ſextis illis literis inaudita quædam omnemque omnium malignitatem ſuperans inerar fraus. Nam fratres & prædicatores hæc Papæ mandata vbique publicè denunciantes, ſimul excõmunicationis ſententias frequentes in omnes contradicentes, reluctantes, & non parentes fulminarũt. Hi abſolui niſi ab hoc prouinciali fratrum & prędicatorũ Papaliũ miniſterio ex Papæ præcepto non poterant.

Itaque huic illis ſextis literis in mandatis dedit Papa, vt recepta ſibi, vel fratribus pro delicto atq; contumacia, congrua ſatisfactione, quæ in Papæ vſus conuerſa eſt excõmunicatione ſoluerẽtur. Nec minus induſtrii in occulta hac fraude fratres prædicatores, quã in illa altera aperta rapina Queſtores Papæ fuerunt, quibus cũ Rex nõ minus Papales cenſuras, quã fratris ſui Comitis, & Prælatorũ inſidias cauens reſiſtere verebatur, à Frederico Imperatore vt effœminatus ac mollis reprehenſus eſt. Qua reprehenſione impulſus cepit iterũ erigere animũ, verbiſq; ſæpe in Pontificiã cupiditatẽ inuectus eſt. Quę ad Papam perlata, ira ſanctitatem ſuam commouebant, vt furore pene perculſus aſpectu toruo in Cardinalium præſentia exclamaret, ſe Regnum Angliæ protinus omnibus ſacris prohibiturũ. E Cardinaliũ tũ grege fuit quidam Monachus Ciſtercienſis ordi-

nis, Anglus nomine Iohannes. Is Papæ huiuſmodi ſe oratione oppoſuit. Domine Papa huic iræ quæ ſine cauſa concitata eſt, adhibe temperanter modum. Circumſpiciamus & vos & nos qui culmen Eccleſiæ ſumus, in quibus malis & diſcrimine verſemur vndique. Terra ſancta amiſſa eſt. Eccleſia Græca à nobis diuiſa receſſit. Imperator Fredericus qui potentia reliquos Reges, Principeſque ſuperat, aduerſus nobis eſt. Nos ipſi non modo à ſede Romana, ſed ab vrbe, ipſaque Italia huc tanquam in exilium coacti ſumus. Gentes autem Chriſtianæ non minus bellis inteſtinis & exteris, quàm per nos afflictæ ſunt. Hũgaria timet ne ſuæ indigenæ exterminentur à Tartaris. Germania bello ciuili per nos moto quaſſatur. Hiſpania in ipſos Epiſcopos ſæuire incipit. Gallia quam aduentu & præſentia noſtra ad magnam egeſtatem adduximus, cum hoſtibus noſtris conſpirat, & in nos meditatur inſidias. Anglia noſtris iniuriis toties læſa quaſi Aſina Balaam, calcaribus

„ & fuſtibus cæſa, tandem loquitur & obloquitur, & ſe nimis & intolerabiliter conque-

Verba Mat. Parn.

ritur fatigatam. Iſmaelitico igitur modo omnibus odioſi, omnes ad odium prouo-

„ camus.

Qua tamen veriſſima & æquiſſima oratione præfractus & pertinax Papa mitigari non potuit, antequam per ſuos nuncios certior factus fuerit, Regem etſi tam diras contra ſe voces emiſerit, omnem tamen expilandi poteſtatem ſuis quæſtoribus re ipſa permiſiſ-

„ ſe. Cuius rei gaudium, vultum & animum Papæ mirificè ſerenauit. Ex hac Regis & An-

Verba Mat. Parn.

glorum facilitate, cum quicquid voluit aut impetauit, Papa tam facile, aliqua nonnunquam, ſæpe etiam cum nulla contradictione impetrauit, ad grauiſſimam totius Cleri oppreſſionem ſe accinxit. Iuſſit vt in beneficiis & dignitatibus Eccleſiaſticis reſidentes tertiam, abſentes autem dimidiam prouentuum partem ſibi præſtarent. Cumque antea ſæpe literis ad Regem & Clerum datis pollicitus eſſet ſe deinceps ab his tam grauibus exactionibus abſtenturum, in hoc nouo & tam attoci mandato inſeruit illam nouam & inauditam à ſeculis clauſulam de qua antea diximus (non obſtante) quæ omnem æquitatem & iuſtitiam ante conceſſam abolet & extinguit. Hoc negocium Londinenſi Epiſcopo iniunctum eſt, qui cum in Eccleſia Paulina multos Prælatos conuocaſſet, & Papæ mandatum demonſtraſſet, à Rege nuncii interuenerunt diſtrictè prohibentes ne tam diræ & in totius regni vaſtitatem impoſitæ ſolutioni conſentirent. Qui læti concilio interrupto ab inceptis deſtiterunt. Et ne ſine cauſa id feciſſe viderentur, collectis multis neceſſariis argumentis & rationibus, quibus probant Papæ mandatum non modò inutile ſed impoſſibile & intolerabile Eccleſiæ Anglicanę futurum, omnes vna voce non modo contradixerunt, & ad præſentiam D. Ieſu Chriſti, & concilii vniuerſalis quandoque per eius gratiam conuocandi appellatunt.

Cum tantis iniutiis regnum à Papa preſſum eſſet, Rex aliquo remedio ſuccurrendum

Vide Matt. Parn. fol. 952. 953. 954. An. 1247.

putauit. Itaq; Parliamentum Londini habuit, in quo decretum eſt legatos a Rege & toto regno ad Papam cum literis mittendos. Literarum ſumma fuit. Anglos etſi maxime vellent atque cuperent, non poſſe tam immenſas & infinitas pecuniarum largitiones Papæ præſtare. Angliam ſuæ ſanctitatis pedibus obuolutam obnixè ſupplicare, vt ſibi toties tõſæ, & ad viuum reſecatæ tandem parcat. Sed Papa hoc accepto nuncio, vt Regem verſutis blanditiis permulceret, nec tamen à propoſito deſiſteret, per curiales quoſdam Regi familiares quos corruperat, ſuaſit Regi, ſe iam tandem Regis precibus, quem Romanæ curiæ tam fiduin ſemper intellexit, adductum, vt Regi quæ voluit concederet.

Itaque & remittere ſe illam decimarum petitionem, & præterea prouiſiones pro Italis deinceps non facturum, ſine hac verborum formula. Rogamus Dominum Regem cum inſtantia magna, quod placeat Domino Regi, vt huic vel illi prouideatur de tali beneficio. Hac fraude non magis pacauit quam illaqueauit Regem. Qui quandocunq; rogatus à Papa eſſet, nunquam contradixit. Cumque ſopita & ſedata iam tempeſtas eſſet, prodeunt duo minores in Anglia fratres tanquam ex antris Lupi incautum gregem inuaſuri. Hi mandata Papæ ſeorſim Epiſcopis & Prælatis cum pœnis & cenſuris horrendis exponunt. Primò Lincolnienſem Epiſcopum cuius diocæſis latiſſima eſt, aggrediuntur, ab eo mandatis Papalibus oſtenſis ſex marcarum millia popoſcunt. Quibus Lincolnienſis. Fratres, inquit, Hæc exactio ſalua Papali authoritate inexaudibilis, &

„ inhoneſta eſt, nec minus ad implendum impoſſibilis, nec me contingit ſolum, ſed Re-

Verba Mat. Parn.

gem & vniuerſitatem regni, quibus inconſultis mihi neque conſentire, neque reſpondere fas eſt.

„ Eodem etiam modo ſingulos Anglia perluſtrata tentabant, à quibus cum eadem reſponſa tuliſſent, cum diris execrationib. & minaci murmure ſeceſſerũt. Et interea dum hi ſigillatim omnia ſcrutarentur, ingreditur Angliam Capellanus & familiaris

Papæ quidam nomine Marinus, cum Legatina quidem authoritate etſi ornamentis & inſigniis careret. Hic Marinus alter ab illo Martino auidiſſimo Papæ quæſtore fuit, de quo paulò antea dictum eſt. Et nominis ſimilitudinem ſequutus, dum alii venatum, iſte piſcatum pecunias a Papa miſſus eſt. Has largitiones cum Anglis audacter imperaret, à Gallicano Clero mutuam ſaltem ſibi modico tempore præſtari pecuniam argutis ſcilicer & callidis rationibus per diuerſos legatos petiit. Sed Galli multò in ea re quam Angli prudentiores cum comperiſſent nullam ſibi iure contra Papam actionem competere, qua mutuam pecuniam recuperarent, ne teruncium ei credere voluerunt. Itaque legati per Galliam non modò inanes atque vacui, ſed riſu & cachinnis deluſi redierunt. Interea dum Papæ nuncii tam cupidè graſſarentur in Anglia, Epiſcopi Cantuarienſis prouinciç qui Papæ amplius q.d præſtare apertè ſæpe recuſaſſent, etiã illi, quam diximus, Bonifacii Arch. Cantuar. conceſſioni teſtiterunt, quos ille authoritate Papali ab Eccleſiaſticis muneribus ſuſpendit, eoſdemque à Papa Romæ excommunicari, ac quoſcunque alios Bonifacio propoſito teluctantes, detrahentes, vel fraudem quouiſmodo facientes impetrauit. Hæc excommunicatio per Decanum Beluacenſem Papæ mandatarium Epiſcopis & Clero Cantuarienſis prouinciæ denunciata eſt, qui tam diris cenſuratum telis confoſſi, inuiti Bonifacio aſſenſi ſunt. His igitur qui tam fortiter primò reſtiterant tam cito labefactatis, Papa vt conſueuit non deſtitit ad ſe quæcunque potuit ex Anglia rapere. Itaque Abbati Abendoniæ ſcripſit, vt cuidam Romano de fructuoſa aliqua & opulenta Eccleſia prouideret. Romanus vt aquila muſcas non captauit, & cum multæ vacarent, de Papæ mandato ſtatim non inſtabat, ſed expectauit vbetrimam. Tandem Eccleſia S. Helenæ in Abindonenſi villa quæ maximè optima fuit, rectore caruit. Hanc Romanus ex Papæ mandato petiit. Eandemque Rex fratri ſuo vterino Æthelmaro, qui tot Eccleſias poſſederat vt earum numerum ignoraret, conferri voluit. Abbas perplexus & tanquam inter duos molares lapides conterendus, quid ageret ſtatuete nõ potuit, Conuentum & amicos conſuluit. Illi Regi gratificandum cenſent, magis quàm Romano, quem inſidiatorem penes ſe vigilem ac perpetuum experiretur. Abbas ex eorum conſilio conceſſit illam Eccleſiam Æthelmato. Papa Abbatem hunc infirma valetudine ſenem Romam citauit, vbi conuitiis multis exagitatus, de contemptu iudicium ſubire debuit, niſi quingentas annuas marcas Romano illi ſe ſolututum obligaſſet. Præterea cum Abbas S. Edmundi mortuus eſſet, Monachi alium eligerunt. Quem vt Papa confirmaret, miſerũt ex fratribus ſui ordinis tres Romam, qui electione Papæ præſentata, cum ſine vlla contentione aut contradictione celebrata eſſet, expectabant vt ſine controuerſia confirmaretur. Sed Papæ fictis in electum querelis ſine vlla inquiſitione ex poteſtatis ſuç plenitudine electionem caſſauit, & electum reiecit. Monachi triſtes diſcedere parati ſunt. Quos tanta mœſtitia affectos, & abeuntes Papa reuocauit. Cum inquit, miſeri miſericordia indigeant, ex mera gratia noſtra vobis electum veſtrum concedimus. Verumtamen reſpiciat in octingentis marcis, quas tali mercatori, cui nos tantum debemus, ſoluat.

Monachi ex impudenti auaritia tantam ægritudinem conceperunt, vt eo- „
rum vnus Lugduni, alter Doueri cum eſſent in itinere ex tanto dolore interitent. *Verba Matt. Paru.*
Tertius æger & ægrotus ſuperſtes fuit vt tam indignum Papæ facinus fratribus ſuis „
referret.

Bonifacius autem Cantuarienſis tandem è prouincia, vbi non ſub Chriſti, ſed mundi vexillis militauit, in prouinciam Cantuarienſem quam abſens (vt diximus) expilauit, reuerſus imitatus Papam nouam pecunias conficiendi rationem ſequutus eſt. Viſitare prouinciam totam, Epiſcopos, Abbates, Clerum, atque populum voluit. Ab Eccleſia ſua Cantuarienſi exorſus eſt. Quam tam duris legibus & inſtitutis vt ad ſoluendum cogeret, tractauit, vt omnes exclamarent precium iam Mõachos ſuæ ſtultitiæ & improbitatis ferre, quod peregrinum indoctum, & Marti potius quàm religioni intentum elegiſſent. Cuius rei fama cum eum viſitantem vbique præcurreret, ingratus & inuiſus ad ſingula loca acceſſit. An. 1250.

Cum iam Londinum veniſſet Epiſcopi Cicestrenſis magnificas ædes Londini poſitas occupauit, cibaria à Londinenſibus nullis adhibitis ſibi conuiuis exegit. Fulconem virum pium & eruditum Londinenſem Epiſcopum contra Clericalem verecundiam in ea viſitatione contumeliis palam onerauit. Et poſtridie cum Decanum & capitulum S. Pauli viſitaturus, acceſſiſſet, ab his ad Romanum Pontificem appellantibus excluſus eſt. Quos nihilominus excommunicauit. Deinde inflatus atq; tumens & caſtra redolens induit ſe lorica, ad Prioratũ S. Bartholomæi acceſſit. Cui intranti occurrunt Subprior cum Conuentu cappis chorealibus amicti. Quos honorem ei ſummum exhibentes

elata fronte deſpexit, & ſuum aduentum viſitandi cauſa fuiſſe denunciauit. Cui vnus ex eo conuentu alta voce reſpondit. Habere ſe Epiſcopum doctum & vigilantem, cuius munus eſt, cum neceſſe ſit, eos viſitare, ab alio autem non velle, nec iure oportere ſe viſitari. Quo reſponſo ira percitus Bonifacius non in loquentem, ſed inſano more in Subptiorem, qui proximus ſibi fuit, ſenem & infirmum quanta vi potuit, crudeliter irruit, pugno ad terram cedit, in pectus ſenile, faciem ſenis venerandam, & canum caput pedibus inſæuit, cappam precioſiſſimam ex auro & gemmis contextam diſcerpſit, & à tergo ſenis detraxit, eam in multas minutas partes laceratam conculcauit, quæ famulis ſuis in reliquum conuentum pari dementia ſæuientibus prædæ fuit. In illa conflictatione Bonifacius tertorium cecidit, in quo caſu eum veſtimenta ſua diſſiparentur lorica eius à multis conſpecta eſt. Qui prædicabant eum caſtris potius quàm Eccleſiis adminiſtrandis eſſe aptiorem, & ad pugnandum, quam viſitandum, ad ſeſe vendicandum, quam alios corrigendum paratiorem. Poſt hanc pugnam Canonici Londinenſem Epiſcopum adierunt, ille eos rem Regi prout geſta ſit, narrare voluit. Ad aulam cum veniſſent, Regem nec alloqui, nec conſpicere poteſtas eis fuit, neque quiſquam eorum querelam deferre Regi voluit. Qui Reginæ interceſſione ne aures de Bonifacio quicquam conquerentibus patefacere potuit.

Interea Ciues Londinenſes ad arma conuolant, Bonifacium in fruſta diſtracturi, niſi Regio iuſſu & edicto pacati & compreſſi eſſent. Bonifacius lintrem clam petiit, & Lametham deductus eſt per Thameſim. Canonici ad Papam appellarunt. Bonifacius cum iam Lamethi ſecurus eſſet, excommunicationis ſententiam in D. Pauli, & S. Bartholomæi capitulum & conuentum fulminauit, in qua etiam Fulconem Londinenſem Epiſcopum tanquam eorum fautorem innodauit. Poſt has rixas penè digladiatorias Decanus D. Pauli, vir grauis atque prudens cum nonnullis aliis literas Epiſcoporum & Prelatorum Cantuarienſis Prouinciæ certam præmiſſorum fidem continentes Romam ad Papam pertulerunt. Hos cum aliis Regis literis, & nobilitati ſuæ gentis confiſus inſecutus eſt cum magna pompa & apparatu Bonifacius. Sed cum eſſet Romæ & veriſſimas contra ſe criminationes paratas intelligeret, aduerſarios tam Regis ac Reginæ, quam ſuo nomine partim minis partim blanditiis compeſcuit. Deinde vt prouinciam Cantuarienſem ad nutum ſuum in perpetuum proſtraret, egit cum Papa de viſitationis ſuæ iure eius authoritate firmando, quod cum intellexiſſent Suffraganei, pecuniam grandem ad ſuppeditandos in iure ſumptus in curia Romana, quæ pecunia interueniente more arundinis ventis agitatæ, huc illuc flecti conſueuit, conflabant. Graue enim omnibus viſum eſt Bonifacium nec moribus nec doctrina excultum, poſtquam 11. marcarum millia abſens *Verba Matt. Paris.* è ſua ſola prouincia hauſiſſet, iterum viſitationis prætextu prouinciam exhaurire ſtatuiſſe: ſed cum Rex Papam iterum literis inſtanter rogaſſet, vt Cantuarienſi Bonifacio in omnibus contra Suffraganeos ſubueniret, Fulco Londinenſis Epiſcopus primus animo defecit, ſubmiſit ſe Archiepiſcopali iuriſdictioni & iuramento ſe aſtrinxit ſtaturum eius arbitrio. Poſt cuius defectionem reliqui coniunctam cauſam deſeruerunt. Sed Papa qui perceptis vtrinque à litigantibus vt æquus index videretur, quanquam cætera indulſit, Bonifacio tamen Londinenſem Epiſcopum, Decanum & Canonicos S. Pauli. Subpriorem & Canonicos S. Bartholomæi, alioſque nonnullos, quos Bonifacius tam temere excommunicauiſſet, abſolui præcepit. Sed Bonifacius Decanum & Capitulum D. Pauli iterum aggreſſus eſt. Officialem in Anglia diſcedens Romam Euſtachium de Leir conſtituit. Huic mandauit vt Decani & Canonicorū Londinenſiū viuendi conſuetudinē, & delicta obſeruaret. Is eos in nouo crimine deprehenſos, ſimulatq; a priori excommunicatione abſoluti eſſent, iterum excommunicauit. Huius rei indignitas iterum concitauit Cantuarienſis prouincię Clerum, vt mutua deliberatione, coniunctiſq; facultatibus, huius Bonifacii qui vindictam & potentiam tantam ſectatur, tyrannidem à ſe quantocunque dato precio auerterent. Itaq; Dunſtapliæ conuenerunt, ibi deliberatione habita decreuerunt procuratorem ſuo nomine generalem cum hac authoritate mittendū, vt quatuor millia marcarum pro redimenda deſiderata ſua libertate Papæ promitteret, ſimulq; de multis aliis Bonifacii iniuriis in Cantuarienſem prouinciam illatis Papā redderet certiorem. Papa huius lucri ſpe Epiſcopis reſcripſit, ſe Bonifacii in eos imperium mitius redditurum, cupere autem ſe, vt omnium rerum quæ perperam in Anglia geſſiſſet, notitiam ad ſe perferri curarent. Nec minus Epiſcopis & Prælatis, quàm Regi & Archiepiſcopo Papa moderationem & æquitatem ſui iudicii decretiq; pollicitus eſt. *An. 1252.* Sed quotidianis vtriuſq; partis donis locupletatus ſententiam diu diſtulit diffinitiuam.

Papa tandem ſumpta hinc inde pecunia viſitationem Bonifacio, adhibito in procuratio-

curatio-

curationibus exigendis modo, conceſſit. Et vtriq; parti cõtra ſe inuicem muneribus quæ ipſe percepit colluctanti, huius ſententiæ moderatione & æquabilitate ſatisfeciſſe ſibi viſus eſt. Hac ſententia lata rediit in Angliam Bonifacius, cuius aduentus omnium diris execratus eſt. Propoſitæque illi aduenienti contra ſe omnium ordinum querelæ infinitę fuerunt. Quibus non miſericordia ſed ira permotus reſpondit. Hi ſunt duri tumores in primo aduentu noſtro. Diem edixit callidus & verſutus quo in Eccleſia arcuata Loudini ſolenniter ſederet, his qui eo die adeſſent peccatorum triginta annis perpetratorum remiſſionem promiſit. Huius indulgentiæ ſpe magnus populi numerus confluxit.

Qui cum magna quædam & expectanda cuperent, non aliam quam tetram quandam & cruentam excommunicationis ſententiam ſine omni exceptione in omnes, (pręterquam in Regem, Reginam, Comitem Richardum, & Comitiſſam eorumq; liberos) qui quocunq; nomine in Bonifacium, eiuſue conatus aliquid dicere, cogitare, vel perpetrare auderent, exaudire potuerunt. Hanc ſententiam Wintonienſis Epiſcopus electus An. 1253. Æthelmarus frater Regius vterinus in ſua diocæſi vt nullam declarauit. Sed Bonifacius eandem Oxonii iterum promulgauit. Iamque iterum hanc ſuam viſitationem inchoauit Bonifacius, ſed ex aſtuto Papæ præſcripto & conſilio moderatius. Nam in prouincia vtriuſque dolis & euiſcerationibus pene deleta & extincta quid in ipſa moderatione moderatum eſſe potuit? Sed tamen viſitationem ſuam in Roffenſi puſilla diocæſi inceptam & repetitam geſſit ſine muneribus, vt facilior ſibi ad alias Cant. prouinciæ diocæſes aditus pateſieret. Annal. Vet. Auguſt. Cat. An. 1255. Ad reliquas tamen cum acceſſit, turbas magnas fecit, ita vt hęc viſitatio tumultuoſa paſſim dicta ſit. Nam in Lincolnienſem Eccleſiam mortuo iam Epiſcopo ius conferendi præbendas & Eccleſias, quod antea capitulo vacante ſede competebat, vendicauit, contradictores omnes excommunicauit. Reſtitit ſumma vi Willielmus Lupus Archidiaconus Lincolnienſis appellatione ad Papam emiſſa. Hunc non ſolum excommunicatione, ſed omni alia afflictione Bonifacius inſequutus eſt. Itaque latebras quæſiuit in quibus cum ne tutus deliteſcere potuit, Romam pergit, Papam adit, qui exulis atq; profugi pro ſuæ Eccleſiæ iure miſertus eum abſoluit, & a Bonifacio protegit, ſimulque ſpem de reſtituendo Lincolnienſis Eccleſiæ in ea controuerſia iure ei diſcedenti dedit. Sed cum in itinere eſſet moleſtiis & laboribus toto antedicto triennio defatigatus, efflauit animam. Deinde Roffenſem Eccleſiam, in qua in viſitationis exordio fuit moderatus, ademptis quibuſdam terris pro ſpreto quodam ſibi (vt aſſeruit) impendendo ſeruitio, diu vexauit. Cantuarienſes Monachi qui in eo nihil mite aut moderatum animaduertebant, a Papa priuilegium obtinuerunt, ne viſitando, ſuſpendendo, vel excommunicando ſe aut Eccleſiæ ſuæ ſtatum turbarent. Sed ille Papales de eo priuilegio literas ſibi, cum in Monaſterio S. Albani eſſet, traditas igni cremauit, earum latores excommunicauit. Ad Regem & Papam de hac immoderata atque ſæua crudelis hominis potentia conqueſtum eſt. Rex coniugis ſuæ gratia, cuius auunculus Bonifacius erat, diſplicere ei noluit. Papa ob gentis ſuæ in prouincia nobilitatem ſibi vicinam, tum ob diuiſam inter eos Anglicanam prædam, cum peſſimè meritus eſſet, tamen blandè comiterque affari ſemper coactus eſt. Nam q[illegible] facinus eſt commune, eorum quoque præda debet eſſe communis. Itaq; his turbis in prouincia, quam toties detractis facultatibus eneruauit, commotis ad liberandum fratrem ſuum Thomam Sabaudienſem quondam Comitem, qui à ciuibus vrbis Taurinæ carceribus incluſus & detentus fuerat, & bellum gerendum, ex Anglia iam locuples in prouinciam profectus eſt. Ibi ne Papa quidem adiuuante, & cenſuras omnes in Thomæ inimicos fulminante quicquam profecit, ſed copiis conſumptis inanis & inglorius reuerſus eſt. Interea dum abeſſet Henricum Lexinton Lincolnienſem Epiſcopum electum in tranſmarinis partibus conſecrauit. Et Rex Henricus, motus ac defectionem in Guaſconia timens, cum ad eos compeſcendos maturè proficiſci cuperet, pecuniæ nerui ſcilicet belli defuere. Nec in regno toties & tam miſere permiſſu ſuo à Papa & Bonifacio expilato vnde ſumere poſſit, ſciebat. Itaque ad Papam pecuniam accepturus mutuam confugit. Papa non alia ratione quam ſub vſuris, iiſque grauiſſimis, tum toto Angliæ regno ſibi ſub pignore & hypotheca conſtituto, pecunias credere voluit. Rex vt pecuniarum copiam haberet, ſe ſuumq; regnum ſub pœna exhæreditationis ſi pecunia ſtatuto die nõ redderetur, ilico obligauit. Cuius facti temeritas & imprudentia omnium pene animos à Rege abalienauit. Papa hanc pecuniam à fœneratoribus ſuis Italis ſumpſit. Ac Rege in Guaſconia occupato, nouam & execrandam viam excogitauit, qua & fœneratoribus ſuis ex Anglorum pecuniis ſolueret, & Rex hypotheca & obligatione commiſſa regnum amitteret. Ruſtandum quendam Italum cum Herefordenſi Epiſcopo poteſtate & calliditate inſtruxit ſua ad comparandas pecunias, lite-

tis ſuo nomine ſeorſim ſingulis Eccleſiis Cathedralibus & conuentualibus ſcriptis, vt quædam quingentas, quædam ſexcentas, quædam ſeptingentas, quædam mille Sterlingorum marcas (ſic enim vetus ille nūmus Angliæ appellabatur) Papæ mutuas darent. Si pecunias paratas non haberent, indicauit a quibus mercatoribus ſub vſuris poſſint ſumere. Poteſtatem Ruſtando & Herefordenſi Epiſcopo, quos huius mutuandæ pecuniæ conſtituit quæſtores, veniam his Eccleſiis quæ mutuari pecunias vellent, terras & Eccleſias ipſas ſi vellent pignori dandi. Omnes Angliæ Prælati hac de re Londinum conuocati ſunt, propoſita hæc cauſa eſt. Quæ tam inaudita quæſtura cum omnes anteactas expilationes ſuperaſſet, Londinenſis Epiſcopus exclamauit. Potius quàm conſentiam huic extremæ ſeruituti & iniuriæ Eccleſiæ, capite plectar. Hunc ſequutus Wigornienſis: & ego inquit, ſuſpendio mallem & cruce perire quam hanc non modo ſeruitutem, ſed euerſionem & ruinam Eccleſiæ cernere. Horum conſtantia reliqui in vna ſententia contra Ruſtandum conſpirantes fortiter ſteterunt. Quos ita cohærentes cum à Ruſtando diſtrahi non potuiſſent, Ruſtandus eis iterum conuocatis cauſabatur Bonifacii Cant. Archiepiſcopi pluriumque aliorum Epiſcoporum abſentiam, & Eboracenſis Archiepiſcopi mortem Papæ negocio impedimento eſſe, itaque eos a conuentu illo demiſit. Interea Papa à Ruſtando de his quæ in Anglia gererentur, certior factus, ne turpem & ignominioſam repulſam pateretur, per nuncios verſutè conſuluit, ſe hanc pecuniam petere, vt Regem ſibi ſub regni hypotheca obæratum illo ære eximeret. *Verba Mat. Paris.* Si igitur authoritatē Regiam ſuæ Papali adiungeret, ſe eo ære Regem facile ſoluturum. Quæ omnibus ſeculis
„ commemoranda fraus Papalis Regem anteactis ſuis dolis ad eam inopiam coactum in
„ tam odioſam traxit ſententiam, vt à cunctis Eccleſiaſticis viris in Anglia diceretur. Papam & Regem velut paſtorem & Lupum in ouium exterminium eſſe confœderatos.

Itaque cum tertio conueniſſent hoc Ruſtando imperitante Prælati, compoſita eius dolo ſcriptura in membranis fuit, in qua ſinguli Prælati faterentur ſe a mercatoribus imò potius nummulariis & fœneratoribus tranſalpinis grandem quandam pecuniarum ſummam ad ſuam & ſingulorum vtilitatem conuerſam accepiſſe mutuam. Cui Leonardus quidam doctus atque prudens omnium conſenſu contradixit. Ruſtandus vir & doctus & verſutus nolle ſe dixit ex vnius ſermone ſingulorum colligere ſenſus, itaq; iuſſit vt ordine ſeorſim ac ſigillatim ſinguli ore ſuo aſſenſum præberent, aut diſſentirent. Quæ inopinata docti hominis aſtutia attonitos omnes ſtupefecit. Vſi itaque longo ſilentio neque contradixerunt, nec aſſenſi ſunt. Tādem Ruſtandus gemitibus & ſilentio Anglicani Cleri motus ſimulauit ſe velle cum D. Papa de hoc negocio conſulere. Illi inter *Mat. Paris.* gemitus anhelantes affirmabant, quod mori in hac cauſa via fuiſſet Martyrii manifeſtior, quàm fuerat cauſa beati Thomæ Becket Martyris. Itaque Romam ad Papam Decanum D. Pauli communem omnium nuncium & procuratorem miſerunt, veriti ne hac Regis & Papæ confœderatione Eccleſia Anglicana in ſeruitutem cunctis ſeculis deplorandam veniret. *An. 1256*

Papa non modo Clerū per Ruſtandū, ſed priuatis literis nobiles & magnates regni ad pecuniam ſibi mutuo dādam ſolicitauit. Inter quos à Richardo Cornubiæ Comite quingentas marcas mutuas poſtulauit. Sed Richardus uon ſe contracturum cum eo mutuum reſpondit cum quo iure contendere & experiri non poterat. Lanam item à Ciſtercienſis ordinis Monachis tantam flagitauit, quantam vno integro anno ad ſui ſuſtentationem collegiſſent. Decanus autem D. Pauli cum eſſet Romæ ab Alexandro Papa, qui Innocētio vaferrimo illo & inexplicabili Anglicani Theſauri heluoni ſucceſſerat, reſponſum in tam arduo & perplexo negocio ſatis æquum & benignum tulit. Vt quia Rex cum regni hypotheca alienigenis nempe Italis creditoribus ſeſe obligaſſet, vt pro ea pecunia quam ad æs Regium diſſoluendum præſtarent, decimam honorum Eccleſiaſticorum quam ad terram ſanctam redimendam polliciti eſſent, retinerent. Ita regni hypotheca ab Angliæ Clero liberata & redempta eſt. Iamque Bonifacius à bello Taurino in prouincia (vt diximus) reuerſus, ab Epiſcopo Roffenſi, cuius iura & libertates apertè violauerat, ad Papam appellatione præmiſſa citatus eſt. Sed Regis affinitate, & nobilitate ſua, tum Papę *Hæc vſque ex Mat. Paris. reliqua ex continuatione hiſtor. eiuſdē ſumpta ſunt.* coniunctione in anteactis rapinis fretus, quæcunque in ſe ſuſcepta eſſent, contempſit & ludibrio habuit. Ita in ſua prouincia Cantuarienſi diutius in Clericorum bonis graſſandi otium & occaſionem viſitando atque corrigendo captans, aliquot annis ſecurè permanſit. Hoc anno Eccleſia Cath. Sarum à Bonifacio in feſto S. Michaelis dedicata eſt & Hugo de Balesham Collegii S. Petri Cantabrigiæ fundator, Epiſcopus Elienſis conſeeratus. Sed poſteaquā Alexander Papa Regē ab eo iuramēto, quod de ſeruandis regni priſtinis iuribus atq; libertatibus cum Edwerdo ſuo filio, Baronibus regni, (vt ante diximus)

Oxonii

Oxonii in Parliamento præſtiterat, ſecretò abſoluiſſet, Rexq; ab eorum iurium obſeruatione receſſiſſet, nec pacta ſeruaſſet, ciuile bellum atrox inter Regem & Barones ſuſceptū eſt. Hæc iura quæ à Rege fracta ſunt in legibus regni municipalibus Magnacharta dicuntur, quæ Bonifacius antea cum omnibus Regni Epiſcopis pōtificialibus ornamentis induci in aula Weſtmonaſterienſi ſub excommunicationis latæ pœna, ex Regis præcepto ab omnibus ſeruanda præceperunt. Itaque his à Rege iuribus violatis cum arma eſſent capienda, proſpexit ſibi Bonifacius diſceſſione quæ inſtar fugæ fuit, & ne tam quęſtoſæ prouinciæ lucrum amitteret, vices ſuas Hugoni Mortimero viro tam in pecuniis congerendis ſcientiſſimo commiſit. Quam quidem ad rem ſatis cautus atque prouidus tam à Rege quàm à Baronibus in ipſo pene præcinctu atque caſtris antequam diſcederet, veniam impetrauit. Ita in patriam Sabaudiam diſceſſit. Hoc tempore Vrbanus Papa reſciſſis duabus electionibus quas Wintonienſis Conuentus feciſſet, Iohannem Oxon. Ebotacenſem Cancellarium in Winton. Epiſcopum Romæ conſecrauit, qui Papæ ſex marcarum millia, totidemque Iordano Papæ vicecancellario ſoluiſſet, & quanquam à Papa ſacratus ęſſet, tamen ſubiectionē poſtea Bonifacio iureiurando promiſit. Ac Vrbano Papa mortuo, magna inter Cardinales de altero oligendo contentio diu mota fuit. Qui tandem Guidonem Sabinenſem Epiſcopum militem quondam vxoratum, tunc autem in Anglia Romanæ ſedis legatum elegerunt. Hic Clemens dictus eſt. Sed Angliæ præſules ac Barones haud clementer tractauit, ſed quamdiu vixit, ſummo odio perſecutus eſt eò quòd legationis tempore ingreſſus in Angliam ei prohibitus eſt. Interea bellum hoc procurante Vrbano Papa qui Alexandro ſucceſſit, per Ottonem & Octobonum in Angliam miſſos legatos tandem tranſactum & pacatum. Poſtea Octobonus duas Cleri Synodos, vnam Northamptoniæ, alteram Londini celebrauit; in quibus conſtitutiones multas prouinciales tulit, quæ inter iura huius regni Eccleſiaſtica etiam nunc obſeruantur. Bonifacius quoq; poſtquam quadriennio toto aberat Cantuariam reuerſus eſt, ſed antè aduentū ſuum & ingreſſum, conditionem à Baronibus accepit, vt in ſua prouincia non nouas turbas vt antea concitaret, ſed ſe quietè ac pacificè gereret. Sed in hac abſentia Walterum Gifford Bathonienſem Epiſcopum electum ab Epiſcopo Pariſienſi mandauit conſectari. Et reuerſus Hugonem de Sanwico Londinenſem Epiſcopum Cant. conſecrauit. Walterum autē de Lauilla Sariſburienſem electū à Winton. Epiſcopo vicino mandauit conſecrari. Cumq; turbulentus Reip. ſtatus pacatus eſſet, Rex ad eas controuerſias quas Eccleſia Bonifacius diſſeminauerat, componendas adhibuit animū. Itaq; illæ cum Epiſcopo & Eccleſia Roffenſi, cum Epiſcopo & Eccleſia Lōdinenſi, cum Eccleſia Lincolnienſi, Sariſburienſi, & cum Eccleſia ſua Cantuarienſi lites quas ante commemorauimus, ne aliqua veterum diſcordiarum ſcintilla in Rep. aut Eccleſia ſupereſſet, Rege ipſo intercedenre ſopitæ & extinctæ ſunt. Roffenſem Epiſcopum & Eccleſiam feudalia ſibi pro omnibus ſuis terris debere ſeruitia in iure vicit. Horum ſeruitiorum loco 12. annuas marcas ſtipulatus eſt. Douorenſis autem Eccleſiæ ſubiectio in illa pactione Epiſcopo Roffenſi reſeruata eſt. In Lincolnienſi Eccleſia ſede vacante totum ius Epiſcopale obtinuit, octo tantum Eccleſiis quæ in ciuitate Lincolnienſi ſitæ ſunt, exemptis & capitulo retentis, Viſitationem plenam ſumma vi & ope reſiſtentibus omnibus Suffraganeis, ipſiſq; inuitis compleuit, procuratione vniuſcuiuſq; diei in viſitando conſumptæ ad quatuor marcas taxatæ. Item cum Richardo Glocestriæ Comite de his ſeruitiis militatibus quæ Cantuarienſi Eccleſiæ pro muneris de Tunbridge/Braſtid/Werlſton/Horſmond/Meleſton iure debentur, nec non de eiuſdem Comitis ordine, loco, & ſtipendio in Archiepiſcoporum Cantuarienſium inttonizationibus pepigit. Cantuarienſem Eccleſiam grandi ære alieno prædeceſſorum ſuorum Stephani, Richardi magni, & Edmundi immoderatis ſumptibus deuinctam 22. marcarum millibus liberauit. Aulam illam nobiliſſimam & ampliſſimam Cantuarienſis palatii cum ſuis appenditiis quam Hubertus inchoauit iſte perfecit & abſoluit. Vnde ioco inter familiares ſuos dicere ſolitus eſt. Maiores ſuos ſibi aulam conſtruendam locaſſe. Prædeceſſores inquit, mei iſtam aulam cum magnis expenſis fecerunt, bene quidem fecerunt, ſed expenſas ad illam conſtruendā niſi de pecunia mutua non inuenerunt, videtur quidem mihi, quod ego illam feci: quia illorum debita perſolui. Quod, vt diximus, reuera præſtitit. His perfectis Synodum prouincialem Londini ex Vrbani Papæ mandato celebrauit. Huic Otto & Octobonus Legati interfuerunt. In ea prouincialia iura ſeu decreta 17. promulgata ſunt. Paulò poſt cum ſibi ſanctior & moderatior, vtpote qui caſtris & tumultibus, quibus antea totus vacabat, relictis Eccleſiæ curam gerere cepit, Regem cum Epiſcopis ſuis adit. Eum rogat vt regni ſui peregrinorum incurſu qui præcipuas Ec-

An. 1266.

Annal. Ecc. Aug. Cant. Ste. Byrch. de Arch.

Geruas Dorob. in Mappa mundi. Steph. Byrchinton.

cleſiaſticas dignitates & Eccleſias tenebant, labefactati memor, deinceps præficiat ſuæ gentis atque nationis, inter quos optimus delectus haberi poteſt, viros doctos atq; pios. Cui Rex, Hoc inquit libenter faciam. Proinde ęquũ cenſeo vt tu qui alienigena & indoctus ſis, meuſq; frater Athelmarus Winton. Epiſcopus, quos non alia quam affinitatis & cognationis ratione præficiendos tantis dignitatibus curaui, ad reliquorum exemplum vos abdiceris Eccleſiis, & proſpiciam vt vobis eruditi atq; pii viri ſuccedant. Hoc Regis reſponſum Bonifacium ita pupugit, vt moleſtam ſibi vitam in Anglia deinceps ducere ſemper viſus ſit. Itaque cum ſciuiſſet ſe & Regi ipſi ingratum, & populo atq; clero inuiſum fuiſſe, redire potius in ſuam patriam, quam Cantuariæ manere voluit. Itaque nemoribus ſuccisis, locatis Archiepiſcopus prædiis, exactis à tenentibus variis tributis, permultiſq; aliis Cleri & prouinciæ ſuæ ſpoliis, ingenti confecta pecunia, ab omnibus penè execratus in ſuam patriam Sabaudiam profectus eſt: ibi in S. Helenæ caſtello, poſteaquam 26. annis, & menſibus ſex, ac 16 diebus à ſua conſecratione ſediſſet, à prima verò electione viginti nouem annis, 15. Kalend. Auguſt. obiit. Maideſtoniæ in Apoſtolorum Petri, & Pauli, nec non Thomæ Cantuarienſis honorem hoſpitale multis prædiis inſtructum fundauit. Quod hoſpitale noui operis vulgariter dictum eſt. Hoc poſtea Willielmus Courtney Cantuarienſis Archiepiſcopus in Collegium ſecularium ſacerdotum mutauit. Vulgus eum ſæpe vt vxoratum exprobrabat. Viuus multa magnificè magis quam piè geſſit. Eodemq; modo moriens teſtamento ſingulis Abbatibus ad Ciſtercii capitulum accedentibus decem marcas legauit. Vt proximo poſt eius mortem capitulo quadringenti plures Abbates conuenirent. Huius tempore Palatium Weſtmonaſterii igne penè totum deletum eſt. Et ciues Noruicenſes ob Monachorum odium Eccleſiam Cathedralem cum palatio incendunt. Annonæ item caritas parentes in multis locis ad liberos ſuos deuorãdos compulit. Modius enim tritici 12. ſolidis, interdum etiam 16. æſtimabatur. Prouidentia item Oxonienſis Academię diplomate regio confirmata eſt. His igitur calamitatibus & cruentis Papæ rapinis, cuius authoritas iam tandem exoſa Regibus atq; populo vacillare, & ad ruinam paulatim vergere cepit, Bonifacii Archiepiſc. ignominioſè & infœliciter geſtus ac tranſactus eſt. Quo mortuo Papa Simonem de Mountford Leyceſtrię Comitem, omneſq; qui cum eo occubuerant, quos ante excommunicauerat curia Romana, abſoluit. Dicebat enim Romanam curiam in ſententia contra eos lata fuiſſe deceptam.

An.1270.

Matt. Pariſ. Hiſt. de Abb. de Furneys.

Hic Bonifacius vt moribus geſtiſq; peregrinus, ſic nomine ipſo & appellatione reliquis omnibus tam prioribus quàm eum ſequutis Archiepiſcopis fuit diſſimilis. Id quod Radulphus de Diceto Eccleſiæ quondam Paulinæ Londinenſis Decanus, vir in Anglicana hiſtoria ſui temporis peritiſſimus, qui ad Hubertum Archiepiſcopum ſcribens ex illa tam longa Archiepiſcoporum Cantuarienſium tot annis ducta ſerie, mirari ſe ait, ne duos vnquam vno eodemue nomine appellari. Quod quidem vſque ad Huberti tempora, vt ipſe annotauit, verum fuit. Nos verò qui 70. Archiepiſcoporũ vitas in hoc opere deſcripſimus multò magis mirari debemus, & animaduertendum eſſe diximus, præterquam quod & hic Bonifacius, & quatuor poſt eum Archiepiſcopi nominibus à cæteris omnibus diſtincti & diſcriminati fuerunt, ex illo toto ſeptuagenario numero, ne mediam partem coniunctam Archiepiſcopalem ſedem tot annis occupaſſe, quot hic noſter ſeptuageſimus ſolus ad hunc annum Dom. 1572. tenuit. Qui quod deinceps annis ęum locum tenebit, in eius ſolius eſt cognitione atque poteſtate, qui ſuo arbitrio regit & cuſtodit ſingula.

XLVII. ROBERTVS DE KYLWARBI, SIVE *de Kylwerdeby.*

An. 1271. *Potr. de Ickeham. Ciburn. Walſ.*

EODEM anno quo Bonifacius Sabaudienſis Cantuarienſis Archiepiſcopus regno atque vita (vt diximus) ceſſit, tanti & tam copioſè diffluentes imbres poſt fulgura atq; turbines Cantuariæ conſecuti ſunt, vt incredibilis & a ſeculis in illa ciuitate inaudita pluuia non modò agros ſed ipſam pene ciuitatem inundauit. Die primùm toto atque ſequente nocte aere tonante, nimbi confertim collecti obduxerunt tenebris ciuitatem, à quibus profluens pluribus diebus pluuia

pluuia, greges & armenta ex agris abduxit, præſepia ſubuertit, ipſas arbores vi ſua proſtrauit, ſæpe etiam radicitus auulſit. Hoc diluuium fames & annonæ caritas occupauit, famemq́; contagio & peſtis. Vt vulgus dicere ac exiſtimare ſolebat: hanc diuinam cladem & vltionem ob Bonifacii permiſſa & perpetrata ſcelera Cantuariæ contigiſſe. Interea Henricus Rex Clemente Papa mortuo, Romanaq́; ſede triennio penè vacante, aliquam alleuiationem intolerabilis illius iugi papalis ſenſit. Itaque modica ſibi a Papali exactione intercapedine conceſſa, tanquam reſpiratione & paucorum dierum ab hoſtili direptione induciis datis, cepit illam excelſam & illuſtrē Weſtmonaſterienſem Eccleſiam fabricare. Poſtea Nordouicum ad ſumendam de his pœnam, qui (vt in Bonifacio diximus) in Cathedralem Eccleſiam & Palatium incendium miſerunt, magnatibus ſuis ſociatus profectus eſt. Ibi facinoris tanti duces flammis deleuit, reliquos aut patibulis ſuſpendit, aut equis diſtraxit. Qua peracta ſeruitute cum ad S. Edmundi Cœnobium diuertiſſet, lethali morbo correptus obiit, teſtamentumq́; moriens nuncupauit, vt creditoribus ſolutis bonorum ſuorum reſiduum diſtribueretur indigentibus. Paulò antequam è viuis exceſſit, licentiam Monachis Cantuarienſibus eligendi Willielmum de Chillinden Conuentus ſui Subpriorem in Archiepiſcopum Cantuarienſem fecit. Is electus Romam ad Gregorium decimum, qui Vrbano iam mortuo ſucceſſit, vt electio firmaretur, profectus eſt. Sed Gregorius, vt maiorum ſuorum exemplo ſpecimen aliquod in papatus ſui primordio illius (vt nuncupant) plenariæ poteſtatis oſtenderet, hominem apertum atque ſimplicem vt electioni cederet facilima non ſuaſione ſed oratione coegit.

Tho. Walſingham. Nic. Triuet. An. 1272.

Huius loco ſine Monachorum cōſenſu, ſimulans in Subprioris illius electione vitium manifeſtum, quod in ſuam poteſtatem ius cōferendi tranſtulit, interueniſſe Robertum de Kylwarby Cantuarienſem Archiepiſc. pronunciauit. Hic Robertus gente Anglus, ab ineunte ætate Pariſiis educatus, artes illas ingenuas & liberales profeſſus eſt. Quarum profitendarum gradu donatus in Angliam rediit, & fratrum Minorum, quique (vt ſupra in Bonifacio commemorauimus) cum prædicatoribus Roma miſſis occultam Papæ in Anglia quæſturam gerebant, ordinem ingreſſus eſt. Horum ille non miles Gregorius, ſed Anteſignanus fuit, nempe Prouincialis, cuius inter eos munus præcipuum & vberrimum fuit. Nam quos reliqui fratres prohibuiſſent à ſacris, hic ſolus (vt diximus) ex Papæ mandato reſtituit.

Ex Archiuis.

Quod munus vndecim annis gratiſſimus Romanæ curiæ quæſtor geſſit. Hunc cum cedente atque repulſo Willielmo, Papa ſua voce tanquàm oraculo Cantuarienſem Archiepiſcopum declaraſſet, Monachi quorum inſolentia Regibus ſæpe (vt in Baldwino declarauimus) moleſta, iam tandem ab ipſo Papa quam contra Reges implorare cōſueuerunt, fracta eſt, ne ius eligendi amiſiſſe viderentur, hunc Robertum a Papa Antiſtitem declaratum, etiam & ipſi eligunt. Ad eumq́; Londini cum illa fratrum minorum ſeu prædicatorum ſcaturigine agentem ſuum Subpriorem, qui electioni ſuæ coram Papa renunciauit, Priorem Douorenſem, & Officialem Cantuarienſem miſerunt, qui eum Conuentus nomine electum ſalutarent. At Robertus etſi Archiepiſcopatum hunc Papæ acceptum tulit, vt Monachorum gratiam & beneuolentiam colligeret, perhumaniter eos accepit atq́; tractauit, ſecumq́; de Eccleſię Cantuarienſis negociis conſilium daturos octo diebus retinuit. Inter alia, conſecrationis ſuæ diē primā quadrageſ. dominicā ſtatuerunt, quæ illo anno in 4. Kal. Martii incidit. Eo die conuenerūt vndecim Cantuarienſis Prouinciæ Suffraganei, reliqui ſe procuratoribus conſtitutis excuſabant. In quorum præſentia à Willielmo Bathonienſi Epiſcopo (nam Londinenſis aduerſa valetudine impeditus abfuit) in ipſa Eccleſia Metropolitica Cantuarienſi conſecratus eſt. In ipſa conſecratione Prior Cantuarienſis exegit ab hoc Roberto tria millia marcarum, quæ Conuentus Cantuarienſis in electione Willielmi de Chillindon Subprioris Cant. electione conſumpſiſſet, quæq́; Papa eidem Willielmo electioni renuncianti promiſiſſet, proximum Archiepiſcopū Cōuentui redditurum. Sed Robertus hac ab eo repetita pecunia in Priorem motus, inquiſitione habita de moribus eius atq; vita ſcrutatus eſt, vt eum Prioratu amoueret. Quod cum intellexiſſet Prior, indixit Conuentū, vt ex tam grandi debito mille & ter centum marcas Archiepiſc. remitterent. Quo conceſſo Archiepiſcopus ab inquirendo deſtitit. Peracta conſecratione rediit Londinum. Ibi mortuo (vt diximus) Henrico Tertio, cum Edwardus eius primogenitus eſſet in Siria, multaq́; in Saracenos geſſiſſet egregiè, Robertus Cantuarienſis cum regni præſulibus & magnatibus in Nouo templo Londini congregatis, Edwardum abſentem Dominum & Regem ſuū agnouerunt, eumq́; paternæ dignitatis ſucceſſorē populo toti per Angliam præconum

Step. Byrch. de Arch. Cant. *Pet. delckeham* *Walt. Giſb.* *Ste. Byrch. Arch.* *Chro. Malt.* *Tho. Walſ.* An. 1273.

vocibus declarari fecerunt. Et ærarii cuſtodes, regiiq; fiſci procuratores & miniſtros, qui
regni prouentus in vſus regios conſeruarent conſtituerunt. Interea Edwardus primus
An. 1274 cum de patris obitu accepiſſet, dimiſſis Acone ſtipendiariis militibus in Angliam feſti-
nat, marique traiecto Siciliam applicuit. Ex Rex Carolus obuiam honorificè dedit, e-
umque Romam comitatus eſt. Vbi Edwardus cum Gregorio. X. familiari ſuo mul-
ta communicabat. Nam cum poſt Papæ Clementis mortem, qui Vrbano ſucceſſit Ro-
mana ſedes tribus pene annis Pontifice careret, Cardinales hunc Gregriorum decimum
(qui tum cum Edwardo in caſtris & Chriſtiana commilitia Acone fuit, & Theobaldus,
Archidiaconusq; Leodicenſis dicebatur) Henrici Regis Angliæ, & Edwardi filii ſui gra-
tia Romanum Pontificem elegerunt. Itaque magna ex illa militari familiaritate & con-
iunctione neceſſitudo atque amicitia inter Gregorium Papam & Edwardum Regem
conflata eſt. Itaq; Gregorius Edwardo ad eos ſumptus quos in Siria feciſſet recuperan-
dos poteſtatem conceſſit bonorum in Anglia quorumcunque tam temporalium quàm
ſpiritualium decimam partem à Clero percipere, Egregium ſcilicet munus, cum de ſuo
” largiri nihil voluit, de alienis bonis ſumendi veniam indulſit. Roma itaque huiuſmodi
” Papæ beneficio affectus Edwardus Rex diſcedens ab Italiæ ducibus cum tubis & tripu-
diis per Hetruriam in Burgundiam ductus eſt. Ibi à proceribus Angliæ occurſum ei fu-
it, qui Galliam magno honore & admiratione tranſeuntes tandem in Angliam appel-
lunt. Cumq; iam paucis diebus in Reginæ matris, & Antiſtium procerumque ſuorum
conſuetudine ad deliberandum de publicis priuatiſque negociis fuiſſet, in Angliam à
Gregorio Papa miſſus venit Romanus quidam Clericus Raymundus natione Guaſco-
nus, cum authoritate viros Eccleſiaſticos papalibus animaduerſionibus compellendi
decimam tam temporalium quàm ſpiritualium Edwardo Regi ſoluere. Ex qua ſine mo-
ra collecta pecunia Rex perexiguam tulit partem. Raymundus enim (qui nomine Regis
huic conficiendæ pecuniæ præfectus fuit) Papalis potius & Romanæ cupiditatis, quàm
Regiæ neceſſitatis quæſtor exiſtimari iure debuit. Qui cum rationes retuliſſet pro ſuis
in hoc negocio expenſis atque opera non modicam portionem detraxit, deinde Papæ
Domino ſuo donum tanto Pontifice dignū exhiberi poſtulauit. Quę duę rationes, hanc
tam copioſam pecuniam penè totam abſorpſit, vt Regi ex præſulum beneuolentia vix
aliquid Regiis dignum gratiis relictum ſit. Cumq; hoc exemplo Gregorius Papa in Chri-
ſtianas Eccleſias Romano more graſſandi occaſionem nactus eſſet Concilium generale
indixit Lugduni, vbi cum inutiliter de coniūgenda Græca cum Romana Eccleſia mul-
ta acta eſſent, illiuſq; coniunctionis ex Paleogi Græcorum Imperatoris & Epiſcoporum
Græcorum literis ad Papam datis ſpes inanis, aſtu Gregorii totum concilium lactauiſ-
ſet, decretum fuit, vt toto proximo ſeptennio & prouentum Eccleſiaſticorum decima
pars in terræ ſanctæ ſubſidium ſolueretur. Cuius (vt patebit poſtea) cum quæſtores à Pa-
pa conſtituti eſſent, in Romanam auaritiam non illius negocii expeditionem aut curam
tota conuerſa eſt.

W. Giſbor. Petr. de Icka ham. Hanc decimā cum Gregorius poſtulaſſet, deliberandi diem Arch. Epiſcopis, Præ-
latis ſtatuit, quo vel conſentirēt vel diſſentiendi cauſas & rationes oſtenderent. Adueni-
ente die pleriq; contradicere non auſi apertis ſuffragiis aſſenſi ſunt. Inter quos Rober-
tus Kylwarby Cantuar. Archiepiſcopus ab ipſo (vt diximus) Papa conſtitutus. Pater in-
Ver. Giſbor. & Ickeham. ” quit ſancte, Opus & creatio manuum veſtrarum ego ſum, & Eccleſia mea Eccleſia ve-
ſtra, bona mea, bona veſtra ſunt. Diſponite ergo de Eccleſia mea, & de bonis meis, ſicut
de bonis propriis. Inter cæteros autem qui contradicere ſtatuerunt, erat Simon quidam
de Mepham Decanus Lincolnienſis. Qui Papæ tradidit ſchedulam excuſatoriam, An-
gliæ Eccleſiæ expilationes diuturnas & varias continentem, quibus ita deiecta & de-
preſſa, vt vix aut ne vix quidem aſſurgere aut ſe attollere poſſit. Cui perlecta ſchedula
Papa. Dictaſti ſchedulam hanc D. Decane? Et ille pater ſancte ego dictaui & ſcripſi. Et
Verb. authorum pradictorum. ” Papa. Numquid conſentis & tu, vel contradicis? Et ille, Domine non contradico. Et Pa-
pa: aliud eſt nō conſentire, aliud nō contradicere. Quid igitur, conſentis? Eodemq; iterū
modo reſpondit. Domine non contradico. Cumq; aliter non reſponderet, priuauit eum
” dicto citius omnibus beneficiis Eccleſiaſticis. Cuius metu cæteri ſine contradictione aſ-
” ſenſus ſuos præbuere.

Tandem ipſe Decanus ne ſolis diſſentire videretur, & dignitates amitteret, vnà cum
reliquis aſſenſus eſt, & elapſo triduo beneficiis ſuis reſtitutus. In hoc concilio Gregorius
multas cōſtitutiones, quas in certis Decretalium titulis digeſſit, quæq; Gregorianæ con-
ſtitutiones appellantur, tulit.

Hoc

Hoc anno Thomas Aquinas, curioſus magis & ſubtilis quàm ſolidus Theologus in quodam Ciſtercienſium Monachorum Cœnobio, quod Noua foſſa dicebatur obiit. Io eoquè concilio Papa quo facilius in oppreſſos anteactis iniuriis Anglos ſeſe inſinuaret, [Flor.] Edwardum Regem ob terram ſanctam ſua præſentia & aduentu ſeruatum infinitis laudibus extulit. Huius decimæ ſolutione à Clero promiſſa Concilium ſtatim à [An. 1275] Gregorio diſſolutum eſt, Iámq; in Anglia apparatus ſplendidi ad Regem & reginam Elecnoram regiis ſacris initiandos inſtituti ſunt. Qui Weſtmonaſterii à Roberto Cantuar. Arch. 14. Kal. Septemb. regiis coronis inſigniti, atq; ſacrati ſunt. Interfuerunt his ſolenniis regina Mater Regis, Comitum, præſulum nobiliumq; pariter & ignobilium copioſa frequentia. Ex alienigenis autem Alexander Scotorum Rex, & Dux Britanniæ. Quorum [Flor.] vtrique in vxores ſuas ſuſceptis duabus Regis ſororibus affines Regi fuerunt. Sed [Petr. de Ichsham.] horum coniugibus ſubita ereptis morte accidit, vt nuptiarum gaudia lugubres exitus [Guborn.] ſortita ſint. Poſteaq; in vigilia S. Nicolai, terræmotus, fulgura, & tonitrua, Dracoq; i- [Walſing.] gneus & Cometa Anglos terruere, in qua tempeſtate Regis Iuſticiarii, dum ad tribunalia in aula Weſtmonaſterienſi accederẽt, ad Crucem lapideam quæ Charing Croſſe appellatur, conſiſtere, ibiquè terrore perculſi conſidere coacti ſunt, ſequutaq; hunc terrorem eſt lues ex oue morbida ex Hiſpaniis importata, quæ monſtri ſimilis, & ouium inuſitata magnitudine inſtar biennalis bouiculi fuit, dum in Anglia cum ouilibus gregibus permiſceretur, eos illata contagione infecit. Hæc lues 28. annis durauit. Interea Robertus exacto iam primum ſub conſecrationis anno vetera Cantuarienſis curiæ, quæ in ar- [An. 1276] cuato Londini templo celebratur, ſtatuta à multis Cantuarienſibus Archiepiſcopis antiquitus ſancita, deſuetudine penè adumbrata renouauir, omniaquè breuiter quinq; articulis complexus eſt. Deinde ſuę Prouinciæ Clerum ad nuuum templum conuocauit, cui concilio etiam Eboracẽſis Archiepiſcopus accerſitus interfuit. In hoc Concilio Lewelyn Griffini filius Princeps Walliæ, quia mandatis Regiis obtemperare recuſauit, totius Synodi decreto excommunicatus eſt. Et cum ad pertinaciam dicti principis com- [An. 1277.] peſcendam bellum Edwardo Regi neceſſariò ſuſcipiendum eſſet, militumque delectus habendus, ciuibus Canr. duodecim equites imperauir. Illi Monachos rogant, vt ex ſuis [In Record. Cant. Mon.] bonis horum militum ſumptibus cõferrent Id Monachi ſine Regis & Archiepiſcopi ſui authoritate & conſenſu facturos negant. Itaq; commoti ciues inierunt inter ſe iuramento fœdos ſe indignis modis Monachos mulctaturos.

Primò omnes Monachorum in vrbe Cantuarienſi inquilinos ex omnibus vrbanis illorum prædiis proſcriptione eiecturos, omnes eorum redditus percepturos, & daturos pauperibus. Deinde edicturos ne quis Cantuarienſis ciuis cum Monachis quocunque modo contraheret. Ad hæc ſe quæcunq; in vrbem Monachorum cauſa importata aliunde eſſent diſtracturos. Monachis præterea quos cepiſſent detracturos ad corporis nuditatem & ignominiam veſtes. Monaſterium ipſum valle atque foſſa profunda, vt ingreſſus & egreſſus omnis prohiberetur, circumſepturos. Ad Thomæ delubrum peregrinantes iureiurando adacturos, ne pecunias offerrent. Ad extremum vt quietes ad Regem mittendi Thomæ delubrum inuaderent, & ex eo exquiſitiſſimos annulos vi ablatos digitis geſtarent. Hic autem ciuium Cantuarienſium in Monachos ſæuus conatus à Robertu leni & benigna ſuaſione repreſſus eſt. Inerat enim huiuſmodi illa rudie temporis ignaris hominibus grata de ſuperſtitioſis nugis dicendi ſuadela. Iamq; Monachi poſt fratrum & prædicatorum in Angliam aduentum (vt ante diximus) Regi atque populo præ illis deſpectui eſſe ceperunt. Hoc pacato tumultu, totam Canr. Prouinciam [Vide ſupra in Edmundo.] viſitationis iure peragrauit, ſequè donis non imperitando, ſed artificioſè vt ſui ordinis fratres ſolebant ſuadendo locupletauit. In hac viſitatione Academias ipſas Metro- [An. 1278.] politica authoritate ingreſſus eſt. Et Oxonii in ſcholis non modò de Theologia, ſed de Philoſophia, atque Logica argutè diſceptauit. In quibus artibus multas Oxonienſium opiniones & ſententias tanquam minus probabiles reprehendit atq; reuellit. Quas opiniones Iohannes Peckam qui eum in Archiepiſc. proximè ſequutus eſt inſtituta Cleri Synodo, eum inania tantum & inepta Sophiſtarum eſſent deliria, tanquàm hæreticas & à fide Chriſtiana abhorrentes condemnauit. Eodem anno fratrum Minorum Cœnobium ex veteri Londinenſi Turri ad occiduam ciuitatis partem quondam poſita, ipſaq; vetuſtate demolita, grandi à prouincialibus fratrum Mioorum ſolicitatione collecta pecunia conſtruxit.

Huius occidentalis turris reliquias, quæ in lapidibus & cœmento fuerunt, ad reparãdam Templi Paulini Cancellam incendio deletam Londinenſi quondã Epiſcopo Wilhelmus Normannus cõceſſit. At Robertus hoc extructo & condito ad Minorũ fratrum

commodam habitationem Cœnobio, iam locuples atque diues, à Nicolao tertio Papa, inter quem & Gregorium Aridanus quintus interceſſit, Romam ad precium participandum accitus eſt, ab eoquè Cardinalis Hoſtienſis, & Portuenſis Epiſcopus creatus Qui Cantuarienſis Archiepiſcopatui non tam ſponte ceſſit, quàm vt alium ſui ordinis atq; loci virum illius ſcaturiginis Minorum in Anglia fratrum, ſicut ipſe fuerat prouincialem loco ſuo à Papa ſurrogari procurat. Scripſit in Theologia, Logica, atque Philoſophia acutè permulta, quibus de rebus viuus ſæpe eodem acumine diſſerere conſueuit, eoſq; libros diuulgauit. Simulatq; ad Cardinalatum, & Epiſcopatum Romæ gerendũ acceſſit, correptus graui morbo fuit, ex eoq; paucis poſtea diebus Vitribii interiit, vbi
An.1279 homo conditus iacet.

XLVIII. Iohannes Peckam.

QVAM gratioſus fratrum Minorum & prædicatorum (qui in Angliam, ſedentibus, vt diximus, Edmundo, & Bonifacio, à curia Romana nouæ religionis prætextu miſſi ſunt) ordo Papis habebatur, non modò ex antegreſſo Roberto Kylwarby, ſed ex fratre Iohanne colligemus. Namque his fratribus præualentibus, Monachi in
An.1279. quibus omnis vitæ ſanctitas, & puriſſimus Dei cultus ineſſe antea putabatur, hoc nouo à Papa ſuſcitato religioſorum numero ignaui & deſidioſi, ideoquè inutiles atque putidi cenſebantur.

Horum igitur aucta & illorum extenuata tam Regi quàm Papæ gratia, cum Robertus ex illo fratrum grege primus Cantuarienſis Archiepiſcopus, Cardinalis & Portuenſis Epiſcopus à Nicolao Papa creatus Cantuarienſis Archiepiſcopatui ceſſiſſet, Papa eundem Archiepiſcopatum Iohanni Peckam, Monachis Cantuarienſibus non modò non requiſitis, ſed etiam inuitis contulir, eumq; ſine Suffraganeorum præſentia Romana in curia conſecrauit. Nam Monachi Robertum Burnel Bathonienſem Epiſcopum Regni Cancellarium poſtularunt, qua poſtulatione ſpreta & contempta Iohannes in Archiepiſcopatum Papali voce tanquam fulmine immiſſus eſt. Hic Archiepiſcopatum gerens illius verſuti ordinis nomen retinuit nec aliter quàm frater Iohannes appellari voluit. Natus in Suſſexia obſcuris parentibus fuit, & in Cœnobio de Lewes puerilem inſtitutionem accepit. Poſtea Oxonii ſtuduit, vbi fratrum etiam ordinem ingreſſus eſt. Cuius ordinis paulò poſt, exemplo Roberti Kylwarby cui ſucceſſit, Prouincialis præficiebatur. Quem locum cum aliquandiu tenuiſſet Lutetiam Theologiæ ſtudio motus profectus eſt. Inde Lugdunenſis Canonicus electus Lugdunum migrauit. Quæ dignitas tanquam iure Cantuarienſis Eccleſiæ à Cantuarienſibus Archiepiſcopis vſque ad Henrici quinti tempora retenta eſt. Lugduni autem cum eſſet, iuri ciuili atque Pontificio operã dedit. In quibus vt vberiores haberet ꝓgreſſus, Italiæ Academias perluſtrauit. In his
Vide in ſuo cum diuturnam operam poſuiſſet multũq; profeciſſet, Romanã curiã adiit. In qua cauſas
Reg. fol. 217. tanta iuris peritia tractauit, vt ſacro Papæ palatio cauſarum auditor a Papa præficeretur. Ipſe de ſe ſcribit in literis ad Lincoln. Epiſc. datis, ſe Pariſiis, & in Anglia & in Rom. curia
Nic. Treuet. multis annis publice legiſſe. Geſtu, inceſſu, & ſermone glorioſo ac elato, animo tamen benigno atque liberali fuit. Cumq; magna ex more ſolennitate atque pompa Cantuariæ in throno ac ſede Archiepiſcopali collocandus eſſet, literis ſuis Winton. Exon. Wigorn.
Arch. fol. Bathon. Noruic. Hereforden. Ciceſtren. Roffen. Landaff. Epiſcopos, Abbateſq; ac Prio-
157. res ſuæ prouinciæ locupletiores intereſſe, ac tam magnifico conuiuio carnem ferinam, volucres, piſces, & eiuſmodi munera exhibere iuſſit.

Deinde (vt diximus) cum Robertus Kylwarby ſe Archiepiſcopatu abdicaſſet, hic Iohannes frater oraculo Papæ Nicolai Anno. 1278. dominica prima quadrag. Archiepiſcopus Cantuarienſ. creatus, & in Angliam ad ſuam ſedem miſſus eſt. Monachi Cant. hanc in Archiepiſcopatu conferendo Papæ iniuriam, qui regia æquiſſima iura ferre non poterant, inuiti perpeſſi ſunt.

Hic frater Iohannes, vt Robertus Kylwarby in Concilio Gregorii X. ante fecit,
In literis ad Pap. ſcriptis. Vide Arch. ſubinde ſe Papę creaturam, papamq; ſuum creatorẽ agnoſcit. Sed ditus ille creator, ſuam creaturam in primo Archiepiſcopatus ingreſſu exactis quatuor marcarum millibus diripuit, peneq; deſtruxit.

Qua de re his verbis ad Papam ſuum creatorem, cuius cœlum Romæ ſitum eum

omni

omnipotentia exiſtimabatur, ſcripſit. Ecce me creaſtis, & quanto creatura à ſuo naturaliter appetit perfici creatore, ſic in meis oppreſſionibus cenſeo per vos recreandum. Sane nuper ad me peruenit cuiuſdam executionis litera horribilis in aſpectu, & auditu terribilis, quod niſi infra menſem a feſto Beati Michaelis mercatoribus Lucanenſibus cum effectu de quatuor millibus marcarum quæ in Romana curia contraxi, ſatisfaciam, ex tunc ſim excommunicationis ſententia innodatus, & in Eccleſia mea, & alijs maioribus, pulſatis campanis, accenſis candelis, excommunicatus denuncier ſingulis diebus Dominicis & feſtiuis. Hanc tam grandem ſolutionem impoſſibilem ſibi futuram reſcribit. Quoniam & Robertus Kylwarby diſcedens Eccleſiæ Cantuarienſis bona ſecum abſtuliſſet, & ante eum Bonifacius ædificia Archiepiſcopalia caduca & ruina reliquiſſet, & Rex vnius anni redditus retinuiſſet, & ſibi ad vnius anni ſumptus ſuſtinendos mutua ſumenda eſſet pecunia. Quæ in Anglia tam crebris ſolutionibus exhauſta haberi vix aut ne vix quidem poterat. Et ad Gẽtilem quendam ſuum in Romana curia familiarem ſcribit, ſe coactum ad accipiendum mutuo duo millia marcarum pro intronizationis ſuæ ſumptibus octauo Idus Octob. proximi faciendis. Illa autem Papalis cautela, vt hi, quib. pecunias mercatoribus ſuis ſoluendas imperaret, agnoſcerent ſe eas ad ſuos vſus mutuos prius accepiſſe, non noua iam fuit, ſed à Ruſtando quondam (vt in Bonifacio antea diximus) Papæ in Anglia quæſtore callidiſſimo in vſum, nouo exemplo introducta eſt. Iohannes ſæpe atque multa non modo Papæ, ſed Cardinalibus, ſuoque quondam confratri atque prædeceſſori Roberto Kylwarby vt ab hac ſolutione liberaretur ſcripſit, quod cum impetrare non poterat, data ei eſt poſt diuturnam interceſſionem ægre tandem vnius anni ad ſoluendum dilatio. Interea Robertus Kylwarby Anglicanis (vt diximus) ſpolijs locuples in dignitatis ſuæ culmine poſitus, cuius vſuram perexiguo percepit tempore, Romæ vita functus eſt. Quo mortuo atque inteſtato frater Iohannes Peckam ad Papam qui inteſtatorum bona, pauperibus & pijs vſibus ipſo iure Pontificio conceſſa ſibi reſeruauit, de reſtituendis Cãtuarienſi Eccleſiæ 5000. marcis, quas Robertus Romam diſcedens ab eadem Eccleſia iniuſtè abſtuliſſet, literas dedit. Ad quas etiam repetendas procuratorem Anſelmum quendam ſuum conſtitutum cum multis ad Cardinales mãdatis miſit. Etſi mirum videri poſſit hominem ſatis aſtutum atque callidum, quique ipſas Romanas verſutias longè edoctus tempore cognouiſſet, eiuſmodi expectatione atq; ſpe decipi voluiſſe. Præſertim cum ſuo exemplo ex antedictis quatuor marcarum millibus Papam non reddendis, ſed exigendis rationibus aſſiduam dare operam intellexiſſet. Sed dum hac petitione liberari ſe ſaltem ab illa 4000. marcarum præſtatione ſperabat pro iiſdem ſoluendis, literis nouis Papales execrationes minantibus ilico interpellatus eſt. Qui quaſi imperato ſibi ſilentio re perinde atque ſpe excidens deinceps conticuit. Iamq; ad prouinciam regendam conuerſus Concilium Cleri Lamethi celebrauit. In quo non Euangelii prædicationem, ſed Lugdunenſis Concilij à Gregorio decimo ſancita, & Othonis atque Octoboni Romani Pontificis Legatorum decreta (de quibus in Edmundo & Bonifacio antea diximus) religioſiſſimè obſeruanda præcepit. Præterea leges Eccleſiaſticas ſexdecim nouas condidit, quæ inter prouinciales conſtitutiones continentur.

Verba ipſius Epiſt. ad Archiad.

Vide ſuprà in Bonifacio.

An. 1280.

Flori legiſ.

Hoc concilio durante Ebotacenſis Archiepiſcopus dum vt Regem adiret. Cantuarienſem prouinciam cruce ante ſe geſtata ingreſſus eſt. Ea res (vt ſæpe antea diximus) magnarum inter Archiepiſcopos contentionum cauſa ſæpe fuit.

Itaque Iohannes Cant. edictis per totam ſuam prouinciam promulgatis ſub excommunicationis pœna iuſſit, ne quis Ebotacenſi aut ſuis famulis eſculenta, poculenta, ſeu quæcunque ad victum neceſſaria miniſtraret, vlliuſue publici aut priuati negocii commercium cum illis haberet. Cuius rei ſeueritate cum aut prouincia infectis negotiis exeundum, aut fame pereundum eſſet Eboracenſibus, crux illa tanto faſtu erecta, humiliter depoſita & deiecta fuit.

In eodem Concilio exemptos quos vocant, qui Metropolitani iuriſdictione contineri, eiuſque iuſſu ad concilium accedere recuſarunt, excommunicationis atque ſuſpenſionis pœnis afflixit. Inter hos Weſtmonaſterii, S. Albani, S. Edmundi, & Waltami Cœnobiorũ Abbates tanquã reliquorũ duces prouocabant ad Papã, quibus magnus per Cant. prouinciam exemptorũ numerus adiunctus adhæſit. Sed cũ Cãtuarienſis Archiepiſcopi vim ac potentiã ſuſtinere nõ poterãt, appellatione deſerta in eius poteſtatẽ & miſericordiã ſeſe cõmittebant. Cõcluſo aũt & dimiſſo illo Cõcilio prouinciã totã viſitando perluſtrauit, magis vt de ſingulis Eccleſiis totiuſque prouinciæ ſtatu certior fieret, quàm vt ſeueritate aut Eccleſiaſtica diſciplina vteretur. Cuius lenitatis atque moderationis cauſæ perhibentur, quod primo ingreſſu prouincialium ſuorum beneuolentiam

Flori leg.

An. 1281. Arch.

captauit, ideoque durius adhuc cum eis agere noluit. Deinde quod bello à Cambris in
An. 1282. Regē Edwardum moto, Iohannes in Cambriam vt ſedaret tumultum Rege ipſo (vt aſſe-
runt) inſcio ſeceſſit. Hoc bellum à Leolino Criffini filio Walliæ Principe fratre ſuo Daui-
de inſtigante, nec non ariolis quibuſdam Cambrenſibus, qui Principi ſuaſerunt iam iam
fore vt Bruti diademate, prout Merlinus quondam vaticinatus eſt, inſigniretur, totamq;
Britanniæ Inſulam ſolus regeret, ſuſceptum eſt. Etſi Leolinus eiuſque frater Dauid ſcri-
Flor. leg. ptis ad Iohannem Cant. cum in Cambriam veniſſet literis, affirment ſe arma ſumere,
quòd contra inita fœdera Regii Iuſtitiarii & Balliui Cambros iniuriis non tolerandis to-
ties affeciſſent, vt mori, & in acie perire malint quàm vitam in ſeruitute atque tyrannide
Vide Arch. moleſtam ducere. Itaque cum Iohannes de pace concilianda in Snowdonia Cambriæ
prouincia diu ſed fruſtra tractaniſſet, in Angliam rediit; excommunicationiſque ſenten-
tiam Oxonii, vt in Bonifacio ante diximus, in pacis Regiæ violatores latam contra
Leolinum & Dauidem, eorumq; milites promulgauit. Sed antequam in Cambriam
pedem intuliſſet, veritus ne vi retineretur, nec redire facile cum vellet poſſet, R. Burnell.
Thom. Wal Bathonienſem Epiſcopum, quem (vt ante diximus) Cant. Monachi in Archiepiſcopum
ſingham. poſtularunt, Vicarium ſuum, & adminiſtratorem ſuæ prouinciæ generalem conſtituit.
Et vt Cambros aliquo merito deuinciret, multos ex ea prouincia Clericos indoctos, e-
gentes, atque peregrinos nouo ſuperſtitionis modo inſtituto, in Angliam miſit. Codices
enim Euangeliorum ornate & curioſe in membranis ligatos ſingulis dedit, his qui inſci-
Arch. tia literarum pronunciare aliquid ex illis non poterant vt ſaltem quarundam inſtar reli-
quiarum manibus geſtarent populoque oſtenderent, præcepit. Tum literas ad multos
dedit, in quibus rogauit, vt hos Cambrenſes Clericos Euangelium non ore proferentes,
ſed digitis baiulantes reciperent, & ad eleemoſynas percipiendas circumire permitte-
rent. Illi itaque Codices Euangelii ſcripti circumducentes, eos inſano & amenti ſine do-
Arch. ctrina vulgo non ſine admiratione, & ſtupore, idiomate ſuo Euangelion Euangelion cla-
mantes oſtendebant. Qua ſuperſtitione Angliæ deluſa plebs ignaros & ignotos homi-
nes multis donis affecit. Rebus his in Cambria geſtis, Edwardus Rex armata & militari
manu Cambriam inuadit. Ibi tum Edmundus quidam ſtrenuus miles cum Leolino ſu-
bitò conflixit, eumque fuſo exercitu trucidauit. Fractiſque Cambrorum iam animis Da-
uid, qui ſuis impoſturis has turbas concitauit, paulo poſt à Regiis ſatellitibus captus, &
Flori leg. Regi traditus eſt. Amborum capita palis longis ſuperpoſita, & in altitudinem erecta ſu-
pra Pontem Londinenſem more proditorum fuerunt. His ſuperatis ducibus tota Cam-
bria in Regis Angliæ ditionem ſe protinus dedit. Cuius rei euentus ſuæ ſpei, & expecta-
tioni quam ex Merlini vaticiniis colligebant, planè contrarius accidit. Vt victoria quam
ſibi ſtatuerunt euenturam à Deo concederetur Anglis. Poſt hanc victoriam Cambri
quandam partem ligni eius crucis, cui ſeruator noſter Ieſus Chriſtus affixus fuit, Re-
gi obtuliſſe perhibentur. Subiugata itaque Wallia Rex Northamptonæ Parliamentum
tenuit, ad quod Cambriæ Barones acceſſerunt, Regique fidem & homagium iureiuran-
do dederunt.

In hoc Parliamento illa de Manu mortua lex, ne omnes ſoli poſſeſſiones in Eccle-
Wal. Ot- *born. petr. de* *Ickeham.* ſias tandem transferantur lata eſt. Cuius ferendæ legis fratrum & prædicatorum auari-
tia, qui poſſeſſiones acquirere contra ſuum inſtitutum cœperunt, cauſam dedit. Deinde
Aimarus quidam de Monte forti Clericus, quem Rex Cambrenſis belli reum ſuſpica-
batur, & carceribus incluſit, intercedente Cant. Archiepiſcopo cum ſuis Suffraganeis,
ſimulque fideiubente ne quid detrimenti ab eo Reipublicæ inferatur, liberatus eſt. Is
Romam ſe ad Papam contulit, & abiecto Papæ authoritate Clericatu ſe addixit infauſtus
militiæ. Paulò enim poſtquam ſe armis enſeque cinxiſſet, nullo geſto aut ſuſcepto diſcri-
mine obiit. In hoc Parliamento Iohannes Cant. Arch. cum Rex à Clero decimam pro-
uentuum Eccleſiaſticorum ad ſumptus in Cambria factos recuperandos toto proximo
triennio ſibi ſolui petiiſſet, viciſſim petiit vt iura & priuilegia vetera pro Eccleſiaſtica im-
munitate a Britannorum, Saxonum, & Dacorum Regibus antiquitus tributa, quæ in S.
Arch. Edwardi & Canuti Regum Legibus deſcripta, ab Willielmo Normanno approbata, ab
Henrico primo in controuerſiam vocata, ſed ab Henrico ſecundo reiecta & poſthabita
fuere, iam tandem authoritate Regia, omniumque in eo Parliamento conſenſu firmarē-
tur. Cuius rei deliberatio decima iā conceſſa in aliud tēpus dilatata eſt. Hoc itaq; dimiſſo
Parliamēto, Iohānes Cant. Arch. prouinciā diligentius q̄ ante fecit viſitari, criminaq; ac
An. 1283. delicta prouincialiū accuratius explorare, ſeueriuſq; animaduertere ſtatuit. Viſitationē
1282. hanc ſuſcepturus, proſpiciendum ſibi maximè putauit, vt Papæ ne ab eo turbaretur in
quibuſcunque mandatis obſequeretur. Diximus ante in Roberto Kylwarby, Papæ
Gregorio

Gregorio X. conceſſum in Lugdunenſi Concilio decimale ſubſidium ad recuperandam terram ſanctam. Hanc decimam in Anglia Edwardus 1. collegit. Papa id ægrè tulit ab alio quàm à ſe aut à ſuis collectoribus hanc pecuniam perceptam fuiſſe. Itaq; vt conſtare omnibus poſſit, qua dominatione ac potentia non modo in Clerum, ſed in Reges ipſos Romanus Pontifex elatus ſit, & quibus obſequiis ipſos Epiſcopos ſibi arctauit, vt ſua mãdata in ipſos Reges peragerent, ex vnis literis hic inſertis à Papa ad hunc Iohannem ſcriptis, quibus imperat vt Regem ſub interdicti pœna, cuius atrocitatem Anglia Iohanne Rege (vt diximus) regnante ante ſenſerat, à dicta ſolutione ceſſaret. Quod mandatũm Iohannes celeriter & ex præſcripto; Papale imperium magis quam regale metuens exequutus eſt.

LITERÆ DIRECTÆ D. PAPÆ ET CARDINALIBVS.

An. Dom. 1283. Edwardi primi. 11.

Ordinationes Epiſc. quinto.

Ex Regiſt. eius fol. 66.

SANCTISSIMO patri ac Domino Martino Dei gratia ſacroſanctæ Romanæ ac vniuerſalis Eccleſiæ ſummo Pontifici. Frater Iohannes permiſſione diuina ſacerdos Cantuar. inutilis, cum omni reuerentia & honore pedum oſcula beatorum. Sanctitatis veſtræ literas duodecimo Kal. Nouemb. recepi London. ſub forma inferius annotata.

Martinus Epiſcopus ſeruus ſeruorũ Dei Venerabili fratri Archiepiſcopo Cantuar. Salutem & Apoſtolicã benedictionẽ. Intellecto nuper quod chariſſimus in Chriſto filius noſter, (Edwardus) Rex Angliæ illuſtris pecuniam decimæ in regno Angliæ per Lugdunen. Concilium terræ ſanctæ conceſſæ ſubſidio, quæ per Collectores à ſede Apoſtolica deputatos in ſacris & tutis locis depoſita, ſub fide ſugique cuſtodia ſeruabatur, de locis ipſis, ſigillis ſeriſque violenter effractis, quibus loca eadem firmabantur, motu proprio, pecuniæ præfatæ cuſtodibus renitentibus & inuitis totaliter amoueri, & ad certum locum pro ſuæ voluntatis libito, non abſque magna diuinæ Maieſtatis offenſa, multoque Apoſtolicæ ſedis contemptu, ac eiuſdem terræ graui diſpendio fecerat aſportari: mirati fuimus non modicum & turbati, cum ſine noſtra & ipſius ſedis licentia ſpeciali attentare talia minimè debuiſſet. Vnde nos præfato Regi noſtras ſub certa forma dirigimus literas, inter alia continentes, vt ipſe diligenti meditatione conſiderans, quantum in hoc ſuum offenderit creatorem, cuius in hac parte negociũ agitur, quantum Romanam Eccleſiam perturbarit, quantumue læſerit famam ſuam, pecuniam ipſam in locis de quibus extitit, de mandato Dominici Regis amota faciat, ſublata difficultate qualibet, excuſationibus ſeu rationibus in literis Regiis nos ſuper hoc tranſmiſſis, expreſſis nequaquam obſtantibus, quas omninò friuolas duximus reputandas, cum integritate reſtitui ſeu reponi, vlterius a ſimilibus abſtinendo, ac etiam Eccleſiaſticas aut alias quaſcunque perſonas, penes quas prædicta pecunia eſt depoſita, vel eam deponi contigerit per Apoſtolicam ſedem, pro terræ iam dictæ commodis diſponendam, per ſe vel per alium ſeu alios nullis impetendo moleſtiis, nullis vexationibus perturbando, illam in hoc efficaciam & ſolicitudinem impenſuram; vt debitæ reſtitutionis celeritas aſportationis indebitæ auſum redimat, & ſedis prædictæ gratia quam libenter ad filios deuotos extendimus, circa eum non immeritò augeatur. Nec ipſum latere volumus, quod quantumcunque perſonam eius ſinceris affectibus proſequamur, Regioque libenter deferamus honori, nequaquam pati poterimus, cum non ſit deferendum homini plus quàm Deo, quin ſuper hoc ſi opus extiterit, aliud remedium apponamus. Volumus igitur, & fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta in virtute obedientiæ diſtrictè præcipiendo mandamus, quatenus ad eundem Regem te perſonaliter conferens ipſum iuxta datam tibi à Deo prudentiam, ex parte noſtra diligenter moneas & inducas, vt infra vnius menſis ſpacium poſt monitionem tuam, prædictam pecuniam in locis eiſdem iuxta literarum ipſarum tenorem, cum integritate reſtitui faciat ſeu reponi; apertè prædicens eidem quod cum tantum & tam graue dictæ terræ ſanctæ diſpendium nolumus, ſicuti nec debemus, aliquatenus ſuſtinere, niſi huiuſmodi monitioni parere curauerit, tam contra eum quàm terram ſuam prout qualitas facti exegerit, & expedire viderimus, procedemus.

O impudẽtiam.

Vide charitatem papalem magnus partam pecuniis.

Vnde hoc papa.

Et quia huiuſmodi negocium potiſſimè incidet cordi noſtro, volumus vt de monitione tua; & ipſius Regis reſponſione, ac aliis quæ ſuper hoc egeris cum eodem,

Vbi Theſauri ibi Cor.

confici faciat duo publica ſimilia inſtrumenta, quæ nobis per latorem præſentium mittere non poſtponas. Nihilominus ſignificaturus nobis plenariè quicquid ſuper permiſſis duxeris faciendum, vt per te ſuper his informati plenius & inſtructi, tutius & efficacius in hac parte procedere valeamus. Dat. apud vrbem veterem. 3. Non. Iulii. Pont. noſtri. An. 3.

Creatura Papæ promptum in Regem obſequium.

HVic igitur ſanctitatis veſtræ mandato vires & vota ſubiiciens reuerenter requiſito, indilatè Rege prædicto, repertoque in finibus Walliæ, poſt literas veſtras eidem directas, quas ipſius inculi manibus, literas etiam veſtræ beatitudinis mihi miſſas, coram ipſo & magnatibus ſuis tunc præſentibus expoſui vulgariter & apertè, tandemq; expoſita authoritate mandati Regem ipſum monui ſuper tribus.

Primò vt pecuniam decimæ ſuis iuſſionibus aſportatam faceret integraliter infra menſem ad priſtina loca cuſtodiæ reportari, tanta deuotionis promptitudine, quæ poſſet aſportationis maculam expiare.

Charitas.

Secundo vt de cætero à talibus auſibus penitus abſtineret, adiungens quod licet ipſum Apoſtolica clementia in chariſſimorum filiorum numero complectatur, ſi tamen ipſum contingeret in talibus offenſionibus de cætero inueniri, nec poſſe eam nec velle virgam ei correctionis ſubtrahere, ne parcendo homini, diuinis iniuriis quas non corrigeret, aſſentiret.

Modeſtia.

Tertio ne cuſtodib. vel depoſitariis pecuniæ memoratæ aliquid huius occaſione moleſtiæ vel grauaminis irrogaret. Quibus ſilenter ac reuerenter auditis, tandem cum ſuis deliberatione præhabita ad ſibi propoſita ſic reſpondit.

Ad primum inquiens, quoniam non fuiſſet neceſſarium pro hac cauſa ſummum pontificem nobis ſuas literas deſtinaſſe, nec Archiepiſcopum ad Regiam acceſſiſſe præſentiam cum penè duobus elapſis menſibus pecuniam prædictam iuſſerimus reſtitui cum effectu.

Ad ſecundum ſubiungens, quod nihil indebitum intendebat de cætero contra Eccleſiam attentare.

Rex minus Papæ perterritus, & ſit ſubſellium eius.

Ad tertium, miramur aſſerens, quare ad illos cuſtodes iubemur ſpecialiter innocentiam cuſtodire, cum noſtri ſit propoſiti immobilis conceptio, ſicut & debitum Regiæ dignitatis nullum lædere pro viribus innocentem. Demum iuxta mandati veſtri beneplacitum pater ſancte feci fieri publica inſtrumenta, præcepta veſtra reuerenter & diligenter ſicut potui in omnibus executus. Adhæc nouerit veſtræ prouidentia ſanctitatis, quòd licet communiter fidedignis teſtimoniis aſtruatur, quod prædicta pecunia ſit iuxta iuſſionem Regiam ſuis cuſtodiis reſtituta, huius tamen præciſa veritas ſciri non poterit, niſi per illos qui ipſius nouerunt pondus, numerum, & menſuram. Cuſtodiat Dominus incolumitatem veſtram Eccleſiæ ſuæ ſanctæ per tempora longiora. Scriptum penultima die Nouembr.

Archiui.

In viſitatione autem quam peractis Papæ mandatis exorſus eſt, primum Iudæos in perpetuum exilium acturus ſcripſit Epiſcopo Londinenſi, vt eorum omnes Synagogas euerſas & demolitas ſolo adæquaret Quod decretum paulò poſt Rege procurante mitigatum eſt, ac Iudæis permiſſum vnum templum in publico aliquo ciuitatis loco, in quo ſuos ritus amputata tamen ceremoniarum multitudine celebrarent. In hac viſitatione crimina & exceſſus permultorum Clericorum atque laicorum acriter caſtigauit.

Arch. fol. 142.

Primum quia plura beneficia retinendi licentia in Anglia impunè contra iura permiſſa Clericis fuit, eam non ab infimis modo, ſed à ſummis ſumpto ſupplicio eradicauit. Nam Richardum More ſacræ Theologię profeſſorem Epiſcopum Wintonienſem electum, nec non Iohannem Kyrkey capellanum Regis ad Lichefeldenſem Epiſcopatum etiam electum, quia in beneficiis plurales ante fuerant, confirmare noluit ſed reiecit. Quorum vtrique cum ad Papam appellaſſent, appellationes longo tempore proſequuti eas tandem tædio deſerere, & iudicatæ à Iohanne contra ſe ſententiæ ſtare inuiti coacti ſunt. In huius autem locum Iohannes Pontiſarius ab ipſo Papa Wintonienſis Epiſcopus creatus eſt, qui Wintonienſes Monachos grauiſſime inſectauit, & Epiſcopatus iura atque prædia mirum in modum ex Monachorum ſpoliis auxit, vt ex illius Eccleſiæ monumentis apparet. Cumque hos in iure viciſſet, inferiores clericos qui plura beneficia ſimul tenebant, aggreſſus eſt. Quos omnes vno beneficio contentos eſſe compulit. In quo propoſito ſtetit durior, quod Romæ Cardinales quidã, vt ex eius literis intelligi poſſit, eum corã papa accuſaſſent, quod hunc Anglicani cleri exceſſum mitius tolerarſſet. Quam iniquam criminationem vt vitaret, plures non modo beneficiis amouit, ſed huiuſmodi maledictis.

ctis,Filios Belial,contemptores Canonum,vſurpatores,& beneficiorum ſacrilegos ap- *Arch.*
pellat. Nec minus in plurales quam in abſentes & non reſidentes acris iudex fuit, à pri-
mis & elatiſſimis exorſus. Epiſcopum Lichefeldenſem peregrinum & Anglicanæ linguę
ignarum,ideoque extra ſuam diocæſin commorantem edicto publicato monuit,vt ſub
amotionis pœna ad Epiſcopatum rediret,ibique reſideret. Cumque iam veniſſet,eum a-
cerrimè increpauit,quod etſi idiomatis inſcius paſcere ſuæ Diocæſis gregem verbi præ-
dicatione nequiſſet,præſentia tamen ſua eleemoſynis & liberalitate alere debuiſſet. Cũ-
que Collegium 𝔚𝔬𝔩𝔲𝔢𝔯𝔥𝔞𝔪𝔭𝔱𝔬𝔫 in Lichefeldienſi diocæſi,cuius ius patronatus ad Cãt.
Eccleſiam olim ſpectabat,viſitare voluiſſet,iure & priuilegio exemptionis quam vendi-
cabant a Canonicis vetitus & excluſus eſt. Cuius rei controuerſia cum Romam delata
penderet,Iohannem Theodoſium de Camilla litem hanc Romæ perſequentem duabus
rectoriis in quibus non reſidebat,ſpoliauit. His diebus fatetur in literis ſuis Reginæ Frã-
ciæ ſcriptis,expendiſſe in refectione ædificiorum in muneriis ſuis pluſquam duo millia
marcarum. *An.1284.*

Et An.1284. dicit ſe expendiſſe circa 3. millia marcarum in ædificiis neceſſariis. *Arch. In Regiſt.*
Hoc tempore cauſa quædam inter Archiepiſcopum Eboracenſem, & Dunelmenſes *fol 45.*
Monachos controuerſa ad Cantuarienſem Archiepiſcopum per tuitoriam appellatio- *Fol.134.*
ne deducta eſt. Archiepiſcopus autem aliis impeditus negociis cauſam Priori de 𝔖𝔬𝔲𝔱𝔥-
𝔴𝔢𝔯𝔨𝔢/ Decano de Archubus,& Canonico cuidam Eccleſiæ Paulinæ delegauit,quibus
etiam mandauit,vt tuitionis euentum de cauſa principali cognoſcerent. Similiq; in-
ter Dunelmenſem Epiſcopum,& Eboracenſem Arch. controuerſia Archidiacono Cãt-
uarieñſi appellationis tuitoriæ iure cõmiſſa eſt,in qua Archidiacono Cãt. de ea lite cogno-
ſcẽti data eſt Eboracenſem Archiepiſcopum ſuumq; Officialem inhibendo à gerenda in
Dunelmenſis Epiſcopi præiudicium quacunque iuriſdictione comprimendi poteſtas.
Adulteria & ſtupra non minori ſeueritate vendicauit, cum Ciceſtrenſem diocæſin viſi- *An. 1285.*
taret,Rogerum Ham Præsbyterum fornicarium ad triennalem pœnitentiam iureiuran- *Arch.*
do adegit. Quod temporis in ieiuniis,orationibus.& longinquis ad Romam,Coloniam,
& Compoſtellam peregrinationibus contereret, beneficiorum ſuorum redditibus ſibi
prohibitis,& in pauperum vſus ſequeſtratis. In Satisburienſis etiam parochiæ viſitatione
compertum fuit Osbernum Gifford militem Moniales duas ex Wiltonienſi Cœnobio
abduxiſſe. Quem Cantuarienſis Archiepiſcopus excommunicatione primò percuſſit.
Deinde ſub his duris conditionibus relaxauit, Primo ne in tota reliqua deinceps vita vl-
lum monialium Cœnobium ingrederetur,aut monialis cuiusquam conſortio vteretur.

Deinde vt tribus diebus Dominicis in Eccleſia parochiali Wilton exutus veſti-
bus virgis verberaretur. Eandemq; poſtea pœnam tam in foro, quàm in Eccleſia paro-
chiali de 𝔖𝔠𝔥𝔞𝔣𝔱𝔢𝔰𝔟𝔲𝔯𝔶 publicè ſubiret. Adhæc multorum menſium ieiunium ei iniun-
ctum eſt. Præterea omnibus militaribus inſignibus detractis priuatus,nec calcaria deau-
rata,nec gladium,nec cellam militarem,aut deauratas phaleras habiturus. Ad extremũ
vt nec veſtes coloratas ſed tantummodo de roſeto, cum agninis pellibus vel ouinis, nec *An.1286*
vtatur camiſia poſteaquam fuerat caſtigatus per tres annos,ordinem ſuum inuitare non *Arch fol.*
rediret antequam tres continuos annos in terra ſancta exegiſſet. Ante omnia vt monia- *142.*
les ad Cœnobium ſimili pœna mulctandas reſtitui atque remitti curaret. Hæc omnibus
ſe iureiurando facturum ſpopondit,ieiuniorum nihilominus ab Epiſcopo Satisburienſi
illi præſcribendo modo. Nec minorem in reprimendis iuriſdictionem ſuam contemnẽ-
tibus ſeueritatem Petrus quidam de S. Marco Decanus de Arcubus exercuiſſe fertur,qui
Herefordenſis Epiſcopi Officialem ſuis monitis non parentem 1. decem, deinde aucta *Archiui.*
& perſeuerante contumacia 40. marcis tanquam rebellem & poteſtatis ſuæ contempto-
rem mulctauit,nec non Epiſcopum ipſum Herefordenſem,quod Officialis ſui partes au-
dacius tueretur,excommunicauit,eiuſque capellum interdicto Eccleſiaſtico ſuppoſuit.
Hoc etiam tempore lis quædam inter Lincolnienſem Epiſcopum & vniuerſitatẽ Oxon.
aliquot annis de iuriſdictione Epiſcopi in Scholares vniuerſitatis agitata eſt. De qua Io-
hannes Cantuarienſis cum Scholarium tum cauſam vacillare,nec iure ſtare poſſe intel-
lexerat,Scholaribus reſcripſit. Si in iure contenderent vinci eos ac ſuperari neceſſe eſſe,
præſertim cum his quibus niterentur priuilegiis à iuriſdictione Epiſcopali iure commu- *An. 1288.*
ni ſtabilita eximi nequaquam potuiſſent. Ipſeq; perluſtrata reliqua prouincia Oxonien- *Archiui.*
ſem Academiam iure Metropolitico viſitaturus adiit. In qua viſitatione quaſdam Philo-
ſophicas opiniones, quos errores & à Roberto Kylwarby ante reprehenſos docuit,tan-
quam hæreſes & à fide Chriſtiana abhorrentes è ſuggeſtu Latinè refellit. Inter has vna
erat in homine eſſe tantummodo formam vnam. Quam frater Iohannes non concoxit,

Verba Ioh. Peckam.

necolligeretur inde corpus Chriſti non fuiſſe vnum numero viuum & mortuum, nec ſanctorum corpora eadem tota vel ſecundum partes in orbe exiſtere vel in vrbe, ſed alia quædam quæ non pepererunt matres, ſed de nouo peperit phantaſia. Sed iſtæ hæreſes Philoſophicæ ab Oxonienſium Scholis in prædicatorum & fratrum turbas profecti & diſſeminati fuerunt. Inter quos Richardus Knapwell doctor ordinis prædicatorum octo opiniones contra Iohannis Peckam aſſertiones defendit. Hunc itaque Iohannes Peckã ad ſuum tribunal vocauit, eoque non accedente, eum ſuaſq; opiniones cum ſuo Clero damnauit. Sed Hugo de Manceſtria eius ordinis Prouincialis interceſſit, & Cant. reſtitit. Allegauitque neminem in ſui ordinis fratres, præter ſolum Papam poteſtatem habere.

Ex Chron. Tho. Vuycke.

Ex Epiſt. ad Card. Geſfridum.

Itaque appellatione interpoſita ſuperſedit negocio Cantuarienſis atque continuit. Nec quicquam deinceps in homunculum fratrem valuit eius authoritas, qui in Regem & Epiſcopos omnia poterat. Idem acutus frater & Theologus, cum è ſacris ſcripturis ꝓbare vellet, non eſſe permiſſum Clericis duo beneficia Eccleſiaſtica retinere, protulit hanc ex Euangelio ſententiam: qui habet duas tunicas, vnam tribuat non h..benti, & qui habet eſcas ſimiliter. Richardus ille frater inter alia quæ de nugis Philoſophicis ſcripſit, edidit vnum de Formarum vnitate libellum, vt omnibus liquidò conſtare poſſet eum nullis Cantuarienſis minis deterritum in ſententia ſua perſeueraſſe. His in prouincia viſitanda geſtis, ſcriptis ad pleroſque Suffraganeorum literis, ne ſe, ſuos officiales, & tribunalia muneribus (quæ cum inſigni Prælatorum opprobrio diu npharie percipi in viſitatione intellexerat) deinceps inquinari permitterent, admonuit. Quod ſi ſuæ monitioni non parerent, ſe admiſſa deinceps in muneribus percipiendis ſcelera ſeuerius animaduerſurum. In literis etiam ad Ordoneum Cardinalem Tuſculanum Epiſcopum ſcriptis quæritur de quodam, quem remigem, ſuam nauem atque puppim ſubuerſurum nominat, qui muneribus moueri, ac duas pelues aureas plenas Florenis accepiſſe ait. Idem ad Romanæ curiæ Vicecancellarium ſcribit, comperiſſe fuiſſe in Anglia multa priuilegia per falſarios fabricata. Sed commoti Suffraganei, quod non modo tam crebris viſitationibus, ſed etiam quotidiana iuriſdictione partes ſuas in eorum diocæſibus tam ſæpe interponeret, querelam 25. articulis comprehenſam in eum proponebant. Cuius querelæ vim & euentum cum in ſeipſos recidiſſe intellexiſſent, ea omiſſa luctari amplius cũ Metropolitano noluerunt. Inter hos Suffraganeos Londinenſis tum Epiſcopus grauaiè tulit quendam Henricum de Stookes ſuæ London. dioecæſis Rectorem, de beneficiorum pluralitate coram Decano de Arcubus in ius vocatum fuiſſe. Qua de re ſcripſit Iohannes Peckam ſe id non laturum, ſed niſi deſiſtat tam in hac quam in aliis cauſis de ſuis Clericis ſubditiſue cognoſcere, ſe appellationis ad curiam Romanam ſacram anchoram petiturum. Cui Iohannes ſtupuiſſe ſe ſcribit de illa minaci & præiudiciali ſua pagina. Sane inquit, duo per nos vobis illata fuiſſe grauamina cauſamini. 1. quod Henricum Stookes de „ pluralitate beneficiorum ad noſtrum euocauimus examen. 2. quod ipſum per Decanum „ de Arcubus citari fecimus, adiungentes quod ſubditus Suffraganei Metropolitano non ſubeſt, quaſi velitis iura Cantuarienſis Eccleſię quæ tueri & defendere iuraſtis, ad ſimplices Metropolitani limites coarctare. Decani autem de Arcubus proceſſibus cõſuetis pa-„ rare obicem nullatenus præſumatis. Pro certo ſcituri, quod iura Eccleſiæ Cant. partim „ ſcripta, partim à doctoribus authenticis notata, partim pacificè obtenta longo prouincię „ vſu intendimus contra omne hominum genus quantum poterimus conſtante animo „ defenſare. Subacta ſibi iam his modis prouincia Clerum ſuum Redinghi congregauit. In eo Concilio quinq; leges tulit. Propoſuitq; cognitionem de patronatu Eccleſiarũ multis annis ad Regium tribunal ſpectantem inde ad Eccleſiaſticum forum traducere, tũ prohibitiones Regias in litibus de bonis & catallis prorſus reſcindere, & ne deinceps Eccleſiaſticos Iudices à iure reddendo retardarent vetare, Sed Rex incepto hoc audito nũciis ad Concilium deſtinatis multis, tam Archiepiſcopũ quã toti Clero minis præcepit vt deſiſterent. Vnde factum eſt vt à ſua præſumptione Archiepiſcopus penitus tranſiliret. Ita diſſoluto Concilio omnes Prælati ſpe inanes receſſerunt.

Vide ſupra de prærog. & priuil. Cant ſedis.

Verba ipſius Epiſt. fol. 89.

An. 1290. Aqib.

Petr. de Ickeham.

Verba Ickeham.

In eo etiam Conciliu fama publica id exigente perquiſiuit de Epiſcopo quodam con-„ cubinario. De quo ad Matthæum quendam Romanæ Eccleſiæ Cardinalem ſcripſit, ſed de eius nomine mentionem nullam fecit. Id enim, vt ait, nuncio ſuo proferendum commiſit. Petiit in illis literis à Cardinali Matthæo, vt de eo corrigendo Papam ſecreto ſermone conſuleret, neq; res enunciaretur. Multos enim ei in Romana curia amicos & exploratores fuiſſe, potiſſimum autem mercatores Lucanenſes, quorum (vt diximus) opera in expilationibus & vſuris Papa ſæpe vſus eſſet.

Hunc

Hunc autem non nominatum Epiſcopum cum ſecreto conueniſſet, atque quæſiuiſſet, an vera eſſent quæ de eius concubinatu fama retuliſſet, teſtes quos Archiepiſcopus expectabat & adeſſe iuſſit metuens, tandem turpia narraſſe, & ipſius turpitudinis diem faſtum fuiſſe, ſcribit. Deinde eadem ſeptimana cum Mortlaci moreretur, veniſſe ad eum fœminam quandam Iulianam de illius Epiſcopi factis quædam narraturam. Ea iuramento coacta peperiſſe ſe quinq; libros ex eodē Epiſ. adhuc ſuperſtites faſſa eſt. Hunc cum coercere vellet, metuens ne ſe muneribus ad papam fundendis defenderet, per hūc Cardinalem præoccupauit Papam. Propono, inquit, eum adhuc aggredi iterato. Sed ſcio quòd conatus meus parum proderit, niſi me litera iuuet Apoſtolica. Mox enim vt eum retigero, appellationis aliis falſidicæ rete meum effugiet, infinitam pecuniam effuſurus. Peto autem vt in omnibus aliis mihi per vos adſit adminiculū Papæ, per quod mea creſcat authoritas, & timor incutiatur rebellibus, meaquè iuriſdictio excitetur, vt conſtantius noua inchoem, & inchoata authoritate maiori valeam confirmare.

Verb. Iohan. Peckami. fol. 12.

Superiori anno annonæ maxima fuit copia, ita vt frumēti modius tribus denariis Lōdini venderetur, ſed ex imbrium hoc proximo anno tam abundè fluentium copia, quæ non modò prata, ſed ipſa ſegetū arua obruit & inundauit, ea caritas cōſecuta quadraginta annis durauit, vt idē modius qui paulò antea tribus denariis iā duobus ſolidis væniret. Eodem anno Carolus princeps Achaiæ, Regis Aragoniæ ſubditus, ob proditionis metū vel ſuſpicionem carceribus incluſus, gratia Regis Angliæ interpoſito de integra in Regem Arragoniæ habenda fide, & obſidibus datis liberatus eſt, à quo iuramento execranda & deteſtabili authoritate Nicolai quarti Papæ poſtea abſolutus, regnum Siciliæ contra fidem & religionem inuaſit atque tenuit. Iohannes Peckam Cantuarienſ. Archiepiſcop. cum tredecim annis ſediſſet, adeſſe ſibi huius vitæ ſenſit exitum: teſtamentum itaque condidit, cuius executores Nicolaum de Knouile Rectorem de Maidſton / & Simonem de Greille conſtituit. Hi poſt mortem Gualteri Reynolds ſede Archiepiſcopali vacante ad reddendam executionis ſuæ teſtamentariæ rationem à Priore Cant. in ius vocati ſunt. Rationibus exactis compertum eſt ex inuentario præter legata in ſpecie relicta, ſuperfuiſſe ex Iohannis Peckam bonis 5305. libras, 17. ſolidos, 2. denarios & quadrantem monetæ Anglicanæ. Hanc ſummam ad defecti funera, ſuasque expenſas hi callidi executores ſibi penè totam à Priore decerni obtinuerunt. Vt reddita ratione non amplius quinquè ſolidis ſex denariis in pauperum & pios vſus diſtribuendis remanſerit. Hinc videmus quibus artibus tam occultam auaritiam hic bonus virtexit. Quia paupertatem & inopiam Archiepiſcopatum ſuum ingreſſus deplorabat (vt diximus) ſuam. Idem paucis annis tanta abundantia copiaq; repletus eſt, vt Cardinalibus & curialibus Romanis grandia ſtipendia annua decerneret, & quod laudi verti debet, pauperibus muneriorum ſuorum 770. marcas diſtribui mandauit. His tam immenſis ſumptibus non obſtantibus, conſanguineos ſuos multos mirum in modum pluribus prædiis locupletauit, alioſq; ad equeſtrem, alios ad generoſum ordinem euexit, quorum de ſtirpe nonnulli in Cantio, atque aliis Angliæ comitatibus veterem tunc inſtitutum & ab eo acceptum ſplendorem retinent. In omnibus quas frequētet ſcriptitauit literis, hoc titulo exorſus eſt. Iohannes Frater Cantuarienſis Eccleſiæ ſacerdos humilis. Regi ſuiſq; miniſtris pro Eccleſiæ Cantuarienſis prædiis atq; iuribus ſæpe audacter reſtitit, vt irato & offenſo ſæpe Rege de exilio ſubinde excogitaret. Ideoquè multis præbendam quam (vt diximus) Lugduni habuit patentibus reſpondere ſolitus eſt. Se diem illam videre & expectare, quo hinc abiens ibi reſideret. Quanquam ex fratrum & prædicatorum ordine prodiit, iuris tamen ciuilis & pontificii quàm ſacrarum ſcripturarum fuit peritior, etſi libros permultos in illa rixoſa, garrula, & digladiatoria fratrū theologię conſcripſit. Quorum mendicitatem Euangelicam perfectionem nominabat, eiuſq; oppugnatores hęreticos eſſe dicebat. Cum annis 13. 24. ſeptimanis, & biduo Cantuarienſem prouinciam rexiſſet 13. menſe Ianuario obiit, & Cantuariæ in Eccleſia Chriſti ſepultus eſt.

Ranu. Mon. Ceſt. Guborn. Pet. de Ickaham. Flor. Roſ. Sapientia eius, ante obitum ſuum fuit totaliter deuorata, et ſine planctu monachorū moritur. Florileg. Step. Byrch.

LIX. ROBERTVS WINCHELSEE.

MAGNAS varietates atque mutationes perferre eorum dignitas atque ſtatus, qui in ſummis Reip. aut Eccleſiæ muneribus negociiſq; gerendis, dum multis quorum ſenſus diſpares & diuerſi

ſunt obſequi ſtudent, fluctuantur & diſtrahuntur, conſiliis, nec in vna ſententia perſeueranter durant. Vt quod de fortunæ inconſtantia atque leuitate veteres non magis imperitè quam impiè ſenſerunt, noſtris potius erroribus atque vitiis quam incertis caſibus aſcribatur. In quo quidam, qui mores vniuſcuiuſq; ſibi fortunam fingere affirment, rerumquè humanarum euentus in humana poteſtate ſtatuunt, etſi ab eo communi receptoq; errore recedere, propiuſq; ad veritatem ſe deduci putarunt, tamen dum à rerum humanarum gubernaculis temeritatem, inconſtantiam atque ſtultitiam, quarum humanæ actiones plenæ ſunt, non ſeiungunt, in eundem quem reprehendunt, ac vitare vellent errorem incidunt de Fortuna. Quæ a ſuis defenſoribus non alia eſſe putatur quam huius vitæ varia atque commutabilis ratio, cuius eſſe propriam & à qua ſeiungi non poſſe definiunt.

Quod ſi his viris Eccleſiaſtica poteſtate præditis, de quorum nunc geſtis tractamus, inſediſſet fixa dignitati & profeſſioni congruens cogitatio, omnia ſumma prouidentia, & incommutabili ratione ac ſapientia adminiſtrari, non inanem nec Chriſtianis dignam laudem ex his rebus quæſiuiſſent, in quibus nec ſe interponere, nec contendere tantùm debuerunt, nec ciuilium rerum atque mundanarum fluctibus ſeſe expoſuiſſent, cum in Eccleſiæ portu nauigare potuiſſent. Sed omnis tum inter Pontifices atque Reges de Imperio magis atque dominatu, quàm de Eccleſia ex diuini verbi præſcripto gerenda fuit contentio. In qua cum acres dimicationes non armorum, ſed dirarum & execrationum eſſent concitatæ, præſules inſcitia verbi ipſi cæci, ac cœcorum duces Papis adhærebant, & abiecta obedientia Regibus non parebant, quibus diuino humanoq; iure eſſent ſubiecti. Hanc illi contumaciam, conſtantiam, & Eccleſiæ libertatem tunc appellabant. Quiq; in ea pertinacia vitas aut fortunas amiſiſſent, Martyres ac Confeſſores appellabant. Quæ niſi multis tunc anteactis ducta annis in hominum animis inueteraſſet fallacia, ac multos præſertim præſules à fide, atque cultu, quem regibus tribuere debebant, ad Papam abduxiſſet, ſatis bene & cum laude ab Archiepiſcopis & Epiſcopis geſtos magiſtratus exiſtimare conuenit, ſi quis eorum acta perpenderit. Sed quia ab illa ſede Romana vel dolis infatuati, vel ſceleribus & contagione inquinati fuerunt, & ab obſeruantia Regibus debita receſſerunt, ſibi ex rebus geſtis nō modò laudem detraxerunt, ſed in vita moleſtias ac iacturas, & poſt mortem infamiam atque ignominiam pepererunt.

Ex horum numero fuit Robertus Winchelſee Cantuarienſis Archipræſul, cuius acta, ſi quo animo in patriam & Rēpub. geſta ſint, exiſtimari debeant, recta iudicanda ſunt, ſin Romanam conſuetudinem prauitatemq; ſpectes, ſcelerata atque impia. Et quia nonnunquam vir bonus & amator patriæ, nonnunquam fraudis, proditionis, ſuperbiæ & rapinæ plenus variè à ſcriptoribus perhibetur, ſine nota aut calumnia, eaq; qua poſſumus breuitate ſcriptorum teſtimonio oſtendamus, qualis ab adoleſcentia fuerit, qualemque ſe publicè in muneribus gerendis oſtenderit, adiunctis ſimilium rerum quæ ſuis temporibus contigerunt euentibus, vt lectori liberum ſit de hominis Vita atque geſtis pro arbitrio ſuo iudicare. Gentem eius ac originem ſcriptores nobis non prodiderunt. *Ste. Byrchto.* Sed in grammatica inſtitutus puer Cantuariæ fuit, non modò indole docilis, ſed forma adeo liberali, moribuſq; tam facilimis, atque commodis vt tunc quaſi vulgari vaticinio prædiceretur eum Cantuarienſem Archiepiſcopum olim euaſurum. Ac poſtquàm puerilem ætatem & inſtitutionem exceſſiſſet, Lutetiam profectus eſt, vbi liberalium artium peritia percepta, gradum Magiſtri ſuſcepit. His poſtea artibus Theologiæ ſtudium adiunxit, in eo ſtudio octo annis continuis cum ſumma non minus vitæ atq; morum, quàm doctrinæ ac literarum laudis celebritate perſeuerauit. Tum ſingulorum Pariſiis ſtudentium ſuffragiis vniuerſitatis illius Rector electus eſt. In quo magiſtratu integrè prudenterque gerendo priorum laudem multis nominibus ſuperauit. Eo magiſtratu perfunctus rediit in Angliam, ſuique periculum in Oxonienſi Academia in Theologia atque his artibus, quas Lutetiæ percepiſſet publicè diſſerendo atque concionando fecit, *Walſing.* ac omnium iudicio probatus Doctoris gradum obtinuit. Paulò poſt cum non minus prudentiæ & rerum vſu quàm literarum cognitione pollere cognitus eſſet, omnium ſuffragiis & precibus impoſitum ſibi Cancellariatus munus ſuſcepit. In eo adminiſtrando multa in vtilitatem & honorem Academiæ, eaque potiſſimum quæ ad literarum ſtudia amplificanda commodiſſima videbantur, ſtatuit. Malaſque & deprauatas conſuetudines quibus iuuenes à ſtudiis abduci facile ſolent, aboleuit, atque ſuſtulit. Ab hoc diuturno literarum otio maturitatem ſuam aſſecutus ad Eccleſiæ negociū traductus

eſt,

eſt, donatus Archidiaconatu Eſſexiæ & Præbenda in Eccleſia Cathedrali London. In ea Præbenda reſedit, quotidieq; in templo ſanctas ſcripturas interpretatus eſt, tum in verbo è ſuggeſtu docendo atque declarando fuit aſſiduus. Archidiaconatum ipſe quotannis viſitauit, iuriſdictione tam moderatè ac prudenter vſus, vt ſummæ doctrinæ, prudentiæ, & æquitatis fama vbiquè notus atque conſpicuus fuerit. Ita eruditione ac integritate tanta perſpecta, quæ cum ætate ſemper in eo adoleuiſſent à pueritia, venit in tantam Regis, præſulumq; procerum atque omnium ordinum gratiam & admirationem, vt mortuo Iohanne Peckam, cum eligendi poteſtas Monachis Cantuarienſibus a Rege data eſſet, ex omnium votis & applauſu Cantuarienſis Archiepiſcopus electus ſit. Cumque Romam ad Cœleſtinum Papam confirmandus atque ſacrandus veniſſet, Papam totamque Romanam curiam in tantam prudentiæ doctrinæq; ſuæ admirationem ac ſtuporem traduxit, vt non cognouiſſe ſe in quocunq; dicerent, tantam morum animique manſuetudinem cum literis & prudentia coniunctam. Itaque cum in Cardinalium gregem cooptare, Romæq; ſecum retinere decreuerunt. Sed expoſitis multis cauſis neceſſariis, cur à Cantuarienſi Eccleſia abeſſe non poterat, ægrè tandem obtinuit, vt ſacratus in Angliā rediret, & Prouinciæ ſuæ gubernandæ vacaret. Interea verò dū Archiepiſcopus abeſſet, Edwardus Rex a Clero Weſtmonaſterii congregato, poſtquam pecunia in bellicos vſus effuſa eſſet, & nouum ſibi bellum inſtaret in Gallos ſuſcipiendum, flagitauit omnium tam ſpiritualium quàm temporalium bonorum ſemiſſem. Qua à ſeculis inaudita exactione Prælati ſtupidi timore diu obmutuere. Tandem præterito & conturbati reſpirantes deliberandi diem petierunt. Is perbreuis ſtatutus eſt. Interea Gulielmus quidam de Monteforti, Eccleſiæ Paulinæ Decanus, vt Regis animum à tam immenta & intolerabili exactione, ſuaſione aliqua auerteret, ad curiam ſanus & incolumis venit, & meditatam atque conceptam orationem coram Rege exorſus repente concidit, & animam efflauit. At rex nihilo turbatus die ſtatuto miſit ad Prælatos Weſtmonaſterii congregatos Iohannem de Hauering militem. Is Regis nuncius alta voce edixit, vt ſi quis petitioni regiæ obſtare aut contradicere vellet, in medium prodiret, vt eius perſona cognita violatæ atque turbatæ regiæ pacis reus iudicaretur. Qua oratione perplexi & attoniti Prælati Regiis poſtulatis conceſſerunt. Quæ conceſſio totius inter Regem & prælatos, maximè verò Cantuarienſem Archiepiſcopum diſſenſionis perpetuum (vti declarabitur) ſeminarium fuit. Hoc anno Cœleſtinus Papa, ſiue tædio ſiue conſciētia motus; ſiue quod verius eſt Benedicti Caietani qui ei callidè ſucceſſit, inductus dolo ſeſe abdicauit papatu, edita prius conſtitutione de Ceſſione ſeu renunciatione Romanorū Pontificum, & acri habita admonitione vt ſine diſſenſione atque intercapedine virum induſtrium & ſolertem eligerent. Eò itaque renunciante inſinuauit ſe in Cardinalium gratiam ſummo dolo & calliditate Benedictus, qui poſtea Bonifacius octauus dictus eſt. Qui ſimulatque electus & coronatus eſſet conſtitutionem Cœleſtini reſcidit, in Cardinales quos ſuis partibus aduerſos putauit ſumma crudelitate ſæuit, Epiſcopum & Cardinalem Oſtienſem à quo coronatus fuerat, vſu Pallii priuauit. Annum Iubileum profuſa magna indulgentiarum per orbem terrarum copia magnificè celebrauit. Librum ſextum Decretalium edidit, de quo Cœleſtinus eius aſtuta ſuaſione cum papatui ceſſiſſet, deceptus hoc veriu vaticinatus eſt.

Flor. Walſing. An. 1294 — *Ste. Byrch.* — *Flor.* — *Flor. Walſing.*

Aſcendiſti vt vulpes, regnabis vt Leo, & morieris vt Canis.

Cuius vaticinii veritatem euentus ipſe (vt ſuo tempore poſtea dicemus) comprobauit Iamq; Robertus Winchelſee in Angliam reuerſus eſt, Rege Edwardo in Cambriam ad Walienſes qui nouos tum motus fecerant, ſubiugandos profecto. Eum igitur Archiepiſcopus adiit, eique ex veteri more atque inſtituto fidem iureiurando dedit. Tum Madockum Leolinum Cambrum qui bellum in Regem parauerat excommunicauit, eumque excommunicatum per totam Angliam & Cambriam denunciari multis publicis edictis præcepit. Eoquè pacato tumultu Archiepiſcopus à Rege cum ſumma gratia Londinum receſſit. Ibi cleri ſui Synodum celebrauit. In qua cum prælati vno ore de expilatione & vaſtatione Eccleſiarum conqueſti eſſent, cum Regis petitis ipſi obſtare aut reſiſtere non audebant, Papam prætextu cuiuſdam conſtitutionis in qua ſancitum erat, ne quid inconſulto Papa Regibus à Clero ſolueretur, opponebat Hæc itaque conſtitutio renouata eſt in ea Synodo, aliæq; permultæ latæ, quarum pleræq; inter iura prouincialia obſeruanda deſcribuntur. Hac Synodo peracta, deſcripſit aduocatis, iudicibus, & procuratoribus, aliiſq; miniſtris almæ ſuæ curiæ de Arcubus iura quædam & ſtatuta; quæ ipſe in templo arcuato ſedens pro tribunali legit atque obligauit

An. 1295. Flor. Walſing. Flor. — *Arch.*

Ste. Byrthm. Flor. Walſing. quinto Idus Nouemb. Deinde venit Cantuariam, ibiquè thronum Archiepiſcopalem cum magna Pompa & ſolennitate ingreſſus eſt. Ipſoquè conſecrationis die Iohannem Monmuthenſem ſacræ theologiæ profeſſorem Landauenſem Epiſcopum creauit atque conſecrauit. Et decem theologiæ profeſſoribus decem opulenta beneficia curata, in eaquè bacchalaureis decem minora contulit. Subactis autem (vt diximus) Cambris Edwardus Rex à Scotis atque Gallis vndique bello pulſus eſt. Itaque ne tot ac tantorum hoſtium viribus & impetu obrueretur, cum Romanorum Rege fœdus iniit. Cumq; ad bellum in vtroſquè tam Scotum quam Gallum accinctus eſſet, Bonifacius Papa qui ſuum eſſe putauit, Regum lites mercede componere, ad Galliæ & Angliæ Reges Albanenſem atque Prænestinum Cardinales miſit. Hi in Anglia nihil profecerunt, quia Edwardus inconſulto Rege Romanorum, cum quo medio iuramento confœderatus erat, „ quicquam aut de pace aut de induciis cum Rege Galliæ noluit decernere. Itaque Lega- *Verba Flor.* „ ti Papales infecto negocio pro quo venerunt, in Galliam remearunt, præ exhauſta pe- „ cunia multa nimis, & a viris religioſis duplam pecuniam extorſerunt. In huius belli apparatu Rex à populo atque clero exegit opem pecuniariam. Populus ilico conceſſit, ſed Clerus ſuadente Archiepiſcopo rem aliquandiu diſtulit, & habita deliberatione Papæ vices in Anglia gerens, ne in fraudem ſuperioris (vt diximus) Londinenſis Cõcilii quicquam agere viderentur, *Florileg.* Archiepiſcopus indulta ſibi conferendi cum Suffraganeis atque Clero licentia vnanimi conſenſu Regi obtulit decimam partem prouentuum Eccleſiaſticorum. Hanc oblationem Rex ſpreuit atque reſpuit. Archiepiſcopus & cum eo Clerus in decreta ſumma perſeuerarũt, nec eam augere voluerunt, ſed Regi iterum obtulerunt. Rex hanc Cleri & Archiepiſcopi conſtantiam admiratus eos ſemel atque iterum monuit primum per Iuſticiariũ, deinde per quendã Cancellariæ ſuæ Clericũ vt ſaltem trientem, aut quadrantem bonorum ſuorum offerrent. Stetit adhuc firmiter Clerus in propoſito, & Archiepiſcopo duce decimam iterum obtulerunt. Rex ſiue quòd bellica eius negocia moram pati non potuiſſent, ſiue memoria prioris illius tam profundæ largitionis ſuperiori anno (vt diximus) à clero conceſſæ ductus, hanc oblatam ſummam æquo atq; grato animo accepit. Eaquè ſoluta ad bellum properans Clerum dimiſit. Et ad Belgas profectus cum Rogerus Couentrenſis atque Lichefeldienſis Epiſcopus exceſſiſſet è vita, Willielmum quendam de Langtona eligi procurauit, qui in partibus tranſ- *Verba Flor.* marinis Regis inſtantia ab Albanenſi Cardinali conſecratus eſt, priuilegiorum Cantuarienſis Eccleſiæ, in omnibus ſtatu ſuo ſaluo. Interea verò dum Edwardus aberat in Belgia, Scotorum inuaſione reuocatus eſt. *Flor. Walſing.* Qua fortiter repulſa, Scotis ſuperatis, & capto Berwico theſaurum in Gallicanum bellum paratum exhauſit. Itaque Parliamentum in ipſo Berwico tenuit, vbi Magnates Scotiæ in prælio victos atque dediticios ad fidelitatem iuramento & in ſcriptis polliendam adegit. Rex ipſe Scotiæ captus Londinum miſſus & Turri incluſus eſt. Poſtea ad reficiendas conſumptas in eo bello pecunias nouum ſibi pendi tributum poſcit. In quo ciues & mercatores octonarium, Coloni duodenarium perſoluunt nummum. Clerus ne quicquam vel obtulit, vel conceſſit, prætendens præfatam conſtitutionem Papæ, videlicet, non eſſe permiſſum quicquam de Eccleſiaſticis facultatibus detrahere & conferre Regibus inconſulto Papa. Interim enim Robertus Archiepiſcopus mandatum de ea re bullatum à Bonifacio Papa obtinuerat. Rex cõmotus Parliamentum Londinum prorogauit, ibi in feſto Hilarii adeſſe Clerum ſuis poſtulatis benignius reſponſurum iuſſit. Interim omnia Cleri horrea frumento iam plena ſigillis publicis obſignari & occludi præcepit. Hoc imperatum dum Regis miniſtri peragerent, Robertus Archiepiſcopus lucta iam atque contentione cum Rege inſtituta, mandauit papalem conſtitutionem ſub excommunicationis pœna inhibentem, ne ex prouentibus Eccleſiaſticis Regi aut cuicunque principi ſeculari tributum pendatur, in Cathedralibus Eccleſiis diuulgari. Die ſtatuta Parliamento inchoato Archiepiſcopus cum Suffraganeis & Prælatis iniit Concilium in Eccleſia Paulina Londini, & decreuerunt in priori ſententia ſtare, nec quicquam Regi concedere. Quo accepto decreto miſit Rex ex aula ſua nuncios, qui ſuo nomine agerent cum Clero, quoniam eorum & tranquillitas maior, & fructus atque redditus annui tunc eſſent longè vberiores quàm populi, vt ad Regem in his bellicis anguſtiis adiuuandum ſe oſtenderent promptiores.

Chro. Sancti Albani. Quibus Archiepiſc. Satis, inquit, conſtat, quod ſub Deo vniuerſali rerum Domino, duos habemus Dominos, ſpiritualem D. Papam, & temporalem D. Regem. Et quanquã vtriq; obtemperandum eſt, ſpirituali tamen magis quàm tẽporali Domino eſt obſequendum. Itaq; Legatos ad D. Papam mittere deſtinamus, vt eius venia obtenta id Regi largiri

giri

giri poſſimus quod à nobis flagitat. Ad hæc Regis nūcii. Statuite aliquos ex vobis, inquiunt, qui hæc Regi referant. Nos enim experti ſumus eius animum huiuſmodi dictis ac reſponſis accendi & commoueri ſolitum. Accepto tandem hoc reſponſo Rex indignè tulit his Papæ cleriq; dolis ſic in regno ſuo ludificari, excluſo è Parliamento Clero cōcilium cum ſolis Baronibus atq; populo habuit, totumq; ſtatim Clerum protectione ſua priuauit. Tum capitalium criminum & maleficiorū Iudex edixit pro tribunali non eſſe Archiepiſcopis, Epiſcopis, aut Clero quacūq; affectis iniuria in foro regio pro quibuſcunq; litibus, querelis vel negociis ius tribuendum. Quibuscunq; autem contra eos agere vel experiri volentibus Regis voluntate atque iure licere.

W. Thorn.

Clerus tam atroci decreto perciтus contumaciam remiſit. Elegerunt Eboracenſem Archiepiſcopum & Dunelmenſem, Elienſem, & Sarisburienſem Epiſcopos cum aliis, quibus vices ſuas commiſerunt, vt remedium aliquod opportunum, quo & papalis excommunicatio & regia proſcriptio ſimul vitari poſſint. Hi ſtatuerunt deponendam in æde ſacra quintam bonorum Eccleſiaſticorum partem ad Eccleſiæ Anglicanæ tuitionem & defenſionem vrgentiſſimæ neceſſitatis. Qua & à papali comminatione ſalui, & in gratiam protectionemque iterum recipiuntur. At Robertus præfractus a ſententia non deſtitit, ob quam contumaciam bona eius quæcunque in vſus regios occupata ſunt, domoque eiectus vix hoſpitio cuiuſquam accipitur, proteſtatione ſemper hac vſus, ſe nequicquam nihilo magis præſtiturum, omneſque qui præter Papæ voluntatem Regi aliquid contuliſſent, bullata illa excommunicatione teneri. Sub hæc tempora cum Archiepiſcopi & Epiſcopi de hac dubia & ancipiti inter Regem & Papam authoritate conſulerent, ſuborti ſunt duo fratres ordinis prædicatorum, qui argumentis probabant, ſubueniendum eſſe Regi à Clero in belli neceſſitatibus, non obſtante prohibitione papali. Simulq; edictum eſt a Rege, ne quis ſub incarcerationis pœna in Regem, eoſue qui iam pridem ſuam protectionem quæſierant, illius papalis excommunicationis ſententiam promulgaret. Quo facto diſſipatum fuit Epiſcoporum concilium, qui vtriuſq; gladii formidine perterriti, quid agerent, incerti fuerunt. Eoquè magis quod Robertus concilio diſcedens. Saluet, inquit, vnuſquiſq; animam ſuam. Clerus autem & animam & bona ſimul ſeruare ſtatuens, cum protectione carentes à nullius iniuria tuti eſſe poterant, ſupplices Regem eiuſq; curiam adibant, & nunc quartam nunc quintam bonorum ſuorum partem non rogati vltro offerebant, vt ablata Regia manu temporalia redimerent, & ſub regia tutela defenſioneq; ſecurè viuere poſſent.

Mat. West.

Walt. Giſburnenſis.

An. 1296

Rex cum neceſſariò ſibi & celeriter aggrediendos armis Gallos animaduerteret, commodius eſſe duxit hanc Archiepiſcopi iniuriam diſſimulare, donec bello confecto de eo pœnas ſumere ſuperatis hoſtibus ſine tumultu & diſcrimine poſſit. Itaque Parliamento Londini celebrato, Archiepiſcopum in gratiam recepit, eiquè ablata reſtituit. tum vt populum diſcedens deliniret, adhibitis ſibi Archiepiſcopo & filio ſuo Edwardo principe, nec non Waruicenſi Comite, in aula Weſtmonaſterii in quam conueniri populum iuſſerat, orationem flebilem habuit. In qua multis ſe rationibus excuſauit quòd toties tam grandem pecuniam tributis augendis & exigendis tam à Clero quàm à populo confeciſſet. Ad id ſe inuitum coactum ne populum ſuum in hoſtes ſanguinarios vndique infeſtantes permitteret. Se iam in Galliam pro eorum ſalute profecturum & ſuam vitam ſummo diſcrimini expoſiturum. Si victor ſaluis rebus redierit, redditurum ſe ſubditis ea quæ acceperat, ſi non redierit, vt filium ſuum Edwardum Walliæ Principem Regem crearent, petiit. His dictis Archiepiſcopus vt populum ad Regem flecteret, effundens lachrymas ſuſcepit Regem ea quæ promiſerat præſtiturum, & ilico populus extenſis manibus vno ore fidem Regi ſtipulantur. Comites autem & Barones iam Rege in Flandriam feſtinātē eū deſeruiſſent, niſi libertates in Magna Charta & in Foreſta à patre ſuo, (vt in Bonifacio diximus) ratas confirmaret. Ad quod, ne tardaretur aut impediretur in hoc itinere inuito & reluctante animo ductus eſt. Quo conceſſo Coloni qui duodecimum denarium ante promiſiſſent, iam libenter octauum obtulerunt. Rebus itaq; ſic ex ſingulorum animis & ſententia compoſitis, Rex ſecundis auris atq; velis in Flandriam applicuit. Interea dum Rex Gandaui in caſtris & exercitu inſtruendis occuparetur, Gallus vim eius pertimeſcēs biennales inducias obſecrabat. Quas non aliam ob cauſam fecit Rex, quam quòd de Comitum & Baronū domi in ſe confœderatione accepit. Nā cum populi ſubſidium ad Regis qui tum aberat ærarium eſſet ſoluendum, Comites, & Barones interceſſerūt, nec ſolui quicquam à populo aut à Regiis quæſtoribus recipi permiſerunt. Quoniam ſe conſultis, ſine quorum, vt aſſerebāt, conſenſu tributum exigi aut imponi populo non debuiſſet, ea ſolutio conceſſa eſt.

Walſingh. Flor.

Flor.

Quæ Magnatum interceſſio populum à Rege ad eorum confœderationem conciliauit. Itaque plebe & Magnatibus vna coniunctis Edwardus filius Regis, qui patris abſentis in regno vicarius fuit, concedendis his quas vendicabant libertatibus, periculum quod ad ſuum patriſq; exitium fuit meditatum prudẽter auertit. Eodem etiam tempore Scoti fracta Berwici, (vt diximus) Regi data fide Northumbriam & regni finitima ſibi loca armis inuadunt, rati Regem ad bellum Gallicum omnem opem militarem abduxiſſe, ad quorum audaciam reprimẽdam populus nonum, Clerus decimum denarium *Walſingh. Flor.* Comitibus abſente Rege conceſſit. Quod Regi magnopere diſplicuit, Clerum qui tam aduerſus ſuis petitionibus fuit, iam abſente ſe Comitibus, qui ſuis à populo conceſſis tributis ſoluendis reſiſtebant, tam facilè conceſſiſſe. Hæ res Archiepiſcopum Regi ſu- *An.1298* ſpectum de procerum coniuratione fecerũt, & inducias, quas alioquin rebus ſic ad bellum inſtructis & paratis noluiſſet, cum Gallo inire, & in Angliam quàm celeriter redire Regem impulerunt. 12. igitur Kal. April. reuerſus vindictam, quam in Archiepiſcopum & proceres confœderatos meditabatur, celauit, donec in illis duorum annorum (vt diximus) cum Gallo induciis Scotos perfidos ſubiugaſſet, & rem ſuã à periculis tantis tutam feciſſet, atq; roboraſſet. Scotos primò aggreſſus eſt. Hos cõmiſſo prope villam quæ *An.1299. Walſing. Flor.* Fronſurke appellatur, prælio ſuperauit. Hoc anno Bonifacius Papa aliquandiu intermiſſam ſuæ poteſtatis plenitudinem, ne in deſuetudinem abiret, cœpit exercere. Nam Gulielmo Elienſi Epiſcopo mortuo, diuiſo in duas partes capitulo, vna pars Priorẽ Elienſem; *Flor.* altera Iohannem de Langtona Cancellarium Regis eligerunt. Hæc electionis diſſenſio aliquandiu coram Roberto Cantuarienſi Archiepiſcopo agitata eſt, qui cum ſecundùm Priorem iudicaſſet Cancellarius ad Papam prouocauit. Ita ad curiam papalem vtrique contendunt. Ibi à lite receſſerunt, & ſuæ electionis ius Papæ arbitrio commiſerunt. Qui vtriſque reiectis, iuſſit Procuratores Conuentus Elienſis vt ex illis exemptis Cœnobiis videlicet, Weſtmonaſt. S. Edmundi, S. Auguſtini, vel S. Albani Abbatem eligerent, illi à priori electione non receſſuros ſe reſpondent. Commotus hac (vt dixit) contumacia, Papa pronunciauit ius conferendi Epiſcopatum Elienſem ob procuratorum improbitatem ad ſe pertinere. Itaq; ex mero proprioq; ſuo motu Noruicenſem Epiſcopum ad Elienſem tranſtulit, & Noruicenſem Epiſcopatum Priori Elienſi contulit. Defunctoq; tunc temporis in ſua curia Ottonino Archiepiſcopo Dublinienſi, Richardum Feringe Archidiaconum Cantuarienſem ad eum Archiepiſcopatum promouit, & Archidiaconatum Cantuarienſem Iohanni Cancellario Regis, qui de Elienſi Epiſcopa- *Flor.* tu contendebat, contulit. Eodem etiam anno Minores qui dicebantur in Anglia fratres, quorum votum & inſtitutum erat proprio carere, è cœno & mẽdicitate tam emerſi Papæ obtulerunt in auro quadringenta millia Florenorum, & infinitam in argento pecuniam, vt eis terras, prædia, redditusq; annuos acquirendi atque poſſidendi more Monachorum venia ſuo diplomate ſiue Bulla daretur. Quibus D. Papa. Vbi eſt inquit, illa veſtra pecunia? At illi, In manibus mercatorum. Quo audito eos tertio iuſſit reſponſum accepturos. Interim mercatorem penes quos depoſita eſſet pecunia, à depoſiti contractu, pecuniaq; fratribus reddenda abſoluit, & ſub Anathematis pœna iuſſit, vt Romanæ ſedis vſibus eam reſeruaret. Fratribus tertio die pa- *Annales breues Cant.* pale diploma expectantibus, reſpondit. Regulam S. Franciſci Canonizatam, ſe nullo ſenſu deprauare aut violare velle, nec permiſſurum vt fratres ab ea declinarent. Paulò ante (vt in Roberto Kylwarby diximus) lata eſt in Anglia illa Manus mortuæ lex, quæ prohibet Collegiis, Cœnobiis, fraternitatibus, atque religioſis iſtis qui iam in infinitum creuiſſent, ſine Regio conſenſu terrarum & prædiorum acquiſitiones. Ea lex ab horum fratrum intemperanti hypocriſi & ingluuie nata eſt. Quorum mendicitatis ſpecie tecta rapina, niſi illa lucroſa Papæ religione, & ſaluberrimis regni legibus coercita fuiſſet, *An.1300.* omnium hæreditates atque bona per breui deuoraſſet. Sed ab his quæ illis temporibus contingentia interpoſuimus, ad Regem & Archiepiſcopum reuertamur. Rex Scotis in prælio (vt diximus) fuſis, cum & inteſtina ſibi & externa mala imminere ſenſiſſet, do- *Verba Flor.* meſtica ſimulans, prudenter primò cauit de externis. Cumq; ſe ad Scotos ſuperiori victos & examinatos prælio penitus debellandos accinxiſſet, à Papa per Archiepiſcopum Cãtuarienſem, qui eius iuſſa ſedulò exequutus eſt, ſatis pro imperio prohibitus eſt, ne Scotos ſuæ protectioni ſubmiſſos vlterius præſumeret debellare. Qua communicatione papali, cum Rex aliis permultis difficultatibus teneretur, ſuſcepto in Scoto negocio ſuperſedit. Tum Bonifacio Papa procurante inter Angliæ & Franciæ Reges inita pax eſt, & nuptiæ inter Angliæ Regem, & Margaretam Regis Franciæ ſororem Regali more atque magnificentia contractæ, & in Eccleſia Metropolitica

Cant-

Cantnarienſi, ipſo Archiepiſcopo diuina miniſtrante celebratæ ſunt. Verum paulo poſt illa diu celata & occultata ſimultas quam Papa in Regem Franciæ alta mente repoſuerat, in apertum odium conuitiumque erupit. *An. 1301.* Nam dum Regis legatus cum Papa de multis iniuriis in Regem factis ageret, Papa cum minis & ſuperciliis contractis, Nos, inquit, habemus vtramque poteſtatem. Et ille pro domino ſuo reſpondit, vtique domine. *Verba Flor.* Sed veſtra eſt verbalis, noſtra realis. Et in tantum excanduit ira domini Papæ, vt diceret mouere ſe velle contra eum Cœlum & Terram. Sed has Papæ minas quas verbis emiſit, poſtea vt dicemus re ipſa, quemadmodum Legatis edixit, Rex Franciæ vlrus eſt. Papa cum ſibi à Gallo metuit, ne ſibi deeſſent copiæ, decimam Eccleſiaſticorum bonorum in *Flor.* Anglia triennio toto, concedentibus id libenter Epiſcopis, qui Regi id ad bellicos vſus poſtulanti denegarunt, vſurpauit. Hoc anno Elienſis & Wigornienſis Epiſcopi obierunt, in quorum loca vtriuſque Eccleſiæ Cōuentus Commonachos ſuos elegerunt, qui electi cum conſecrationis gratiam à Cantuarienſi Archiepiſcopo obtinere nō poterant, ad Papam profecti ſunt. *Flor.* Is perpenſo rurſus electionis vtruſque ordine atque modo, Wigornienſem Monachum ab Epiſcopatu reiecit, ſed Elienſem confirmauit. Deinde Wigornienſem Epiſcopatum cuidam Minorū fratrum iure (vt aſſeruit) ad ſe deuoluto contulit. Edwardus verò Rex pace cum Gallo nuptüs (diximus) interuenientibus & affinitate firmata, ad Scotos coercendos bellicas copias iterum parauit. Qui cum cognouiſſent omnia Romæ fuiſſe venalia opimis muneribus Papam ditarunt, vt ſua protectione Edwardi Regis vim hoſtilem prohiberet, & ab eius poteſtate eximeret, ſuaque conſeruaret. Papa Lombardum quendam cum ſuis imperatis ad Cantuarienſem Archiepiſcopum miſit, qui Regem in expeditione ſequuti cum ad eum veniſſent, exponunt Papæ mandatū, nēpe Scotos nulli præterquā ſibi, Romanæq; capellæ ſubiici, proinde vt Rex ſuſcepta in eos arma deponeret, Papæ nomine iubēt. Fieri. n. non poſſe quin ciuitas Hieruſalē ſuos ciues protegeret. Quibus cōmotus Rex. Ego, inquit, neq; propter Hieruſalem, nec Sion deſiſtam, quin Ius meum in Scotos fœdifragos & periuros ipſo Marte tuear. Mox Legatus Papæ reuertitur, ac Rex nihilominus ad bellum pergit. *Walſing.* Sed ne videretur irritabilem Papam in ſe rebus vix domi compoſitis concitare, miſit Comitē Lincolnienſem, & Hugonē Spenſer ad Papā qui multis monumētis & exēplis de iure ſuo in Scotos agerent. Quibus de rebus inter Papam & Regem ac proceres Angliç ſcriptas ac reſcriptas literas conſultò omittimus. Sub hæc tēpora Moniales Angliæ, cum eis egrediendi ſuas cellas & quocunque libitum fuerit, vagandi licentia permiſſa fuerat, nec iure vllo prohibita, laſciuire cœperunt, itaque Bonifacius Papa de eis cellis ſuis includendis ad Epiſcopum Cantuarienſem & ſuæ prouinciæ Suffraganeos decretalem ſcripſit epiſtolam, in qua poteſtas eis facta eſt Moniales viſitandi, & circumſeptos eorum *Walſing.* cellis præſcribere terminos quorum finibus contineri debeant. *Flor.*

Iamque digladiari inter ſe Rex Franciæ, & Papa cœperunt. *An. 1302.* Hic verbalem, ille realem gladium, vt mutuis (ſicut paulò ante diximus) conuitiis comminari inuicem ſunt, vaginis ſuis eduxerunt. Vter autem acurior & pernicioſior fuerit, Papæ triſtis exitus *An. 1303.* declarabit. Papa excitatis illis in Franciæ Regem inimicitiis pœnituit ſe affinitatem & *Thom. Walſing ham. Floril. Adam Murimuthenſis.* pacem ei cum Angliæ Rege conciliaſſe. Itaque literis Regem Angliæ ad pactam pacem frangendam ſolicitauit, & ſi Gallum Marte aggredi vellet, immenſam pecuniam pollicetur. At Rex qui alias Papæ perfidiam ſenſiſſet, à Galli fœdere niſi ab eo prouocatus recedere noluit. Tum Papa in Gallum excommunicationis ſententiam fulminauit. Quam nemo ei nunciare aut in Gallia promulgare auſus eſt. Deinde omnes Galliç prælatos, Theologos, iuriſque canonici vel ciuilis peritos publico edicto monuit, vt coram eo Romæ in proximis Kalend. Nouemb. comparerent. Et Galliæ viciſſim ſub proſcriptione edixit, ne quis ſuo regno aurum, argētum, vel merces quaſcūque exportaret, & in Regni finibus exploratores cnnſtituit, qui Regno exeūtes ſcrutarentur Quibus de cauſis die ſtatuto Clerus Galliæ ſe per tres Epiſcopos nuncios excuſauit. Itaque Papa Iohannem quendam Monachum præſbyterum Cardinalem miſit Lutetiam, *An. 1304* qui Clerum papæ nomine ſeorſim & ſecretò conſuleret. In eo Conuentu milites quidam regii coram Clero & populo Pariſienſi Papam Bonifacium de hæreſi, Simonia, & homicidio poſtularunt, Regiſque nomine ab eo ad Concilium generale appellarunt. Tum Iohannem Cardinalem Papæ Legatum regno egredi iuſſerunt. Regem enim ſuum nullam in ſe authoritatem Papæ permiſſurum donec obiecta crimina in Concilio delcuiſſet. Papa ſub hæc tempora ad Anagniam Campaniæ ciuitatem vbi natus erat, venit. Ibi vim realis gladii à Rege Galliæ illati exitioſam ſibi retundere non potuit. Proſcripſerat & excommunicauerat antè quoſdam Cardinales Columpnenſes Papa, quorum frater Scar-

S

ra aſſociato ſibi Gnlielmo de Longareto Regis Galliæ Seneſchallo, aliiſque Regis miniſtris & ſatellitibus, Papam copioſa manu militari ſubito obſeſſum tenēt. Quę vis procurante Rege Franciæ, Papæque familiaribus ac vicinis vna conſpirantibus in Papam mota eſt. Qui iam tantis præſidiis obſeſſus, cum nec auxilium, nec euaſionem ſperare poterat, flagitat a Scarra pacis conditiones. Scarra nullas dare aut accipere conditiones volnit, niſi Papa fratres ſuos Cardinales Columnenſes reſtitueret, & Papatui poſtea renunciaret, ac corpus ſuum dederet. Quibus auditis Papa ingemuit, animam effuſurus potius quam papatui ceſſurus. In hac obſidione Marchio Anagnienſis ciuitatis Papæ nepos, acceptis de ſua & filiorum atque famulorum vita conditionibus Papa inconſulto Scarrę ſe dedit. Quo cognito defleuit amare ſuam cōditionem Papa. Nam poſt deditionem Marchionis, Scarra irruptione in palatium factaPapam cepit, & peſſimis probris ac maledictis onerauit. Quibus Papa ne reſpondit, tandem Scarra ad renunciandum multis minis Papam voluit cogere, ſed non potuit, omnibus autem indumentis, ornamentis, auro, argento, theſauroque adeo ingenti, vt omnium in orbe Chriſtiano principum diuitias ſuperare crederetur, eum ſpoliauit, eductumque palatio equo effreni conuerſo ad caudam vultu impoſuit, & per ciuitatis plateas ludibrio habendum circumduxit. Tandem cum militibus ſociis, tantisque ſpoliis vrbe diſcedens papam nudum, egenum, fameque pene peremptum eiecit in plateas. Vbi gemitu & eiulatu famelicus ſua voce, (nam præcones & nuncii, famulis ſuis trucidatis vel fugatis, ei defuerunt) coactus eſt indulgentiam, & omnium peccatorum veniam illis polliceri, qui eum cibo & potu reficerent. Hac ore papali promulgata indulgentia, concurrunt aniculæ & mulieres permultæ ſuperſtitioſæ, qui eum in palatium ductum fouent, & cibis ad ſaturitatem, replent, clamantes, viuas ſancte pater. Cum ex hoc diſcrimine atque fame vires atque animum collegiſſet, Romam diſceſſit totus luctuoſus & ſqualidus, ibi æger paucis poſt diebus periit. De quo iuxta Cœleſtini vaticinium mortuo hæc carmina condita fuerunt.

Vulpes intrauit, tanquam Leo Pontificauit.
Flor.
Exiit, vtque canis, de diuite factus inanis.

Item, de vino.

Walſing.
A re nomen habe, benedic, benefac, Benedicte.
Aut nomen peruerte, maledic, malefac, Maledicte.

Huic Papæ ne mortuo quidem Gallus pepercit. Sed vt de hęreſis, ſimonię, & parricidii criminibus poſt mortem damnaretur, ſæpe inſtitit. Cuius odio ducta tota Gallia ne ſextum librum Decretalium ab eodem papa editum inter iura canonica admittere voluit. Quod ſi Iohannes quondam Angliæ Rex huiuſmodi gladio Papæ cenſuris reſtitiſſet, nec ſe nec regnum tot calamitatibus poſtea (vt commemorauimus) cōfertim ſubſequutis expoſuiſſet. Bonifacio tam ignominioſa morte ſublato ſucceſſit Benedictus,
A. 1350.
qui cum anteceſſoris ſui cladem lugubri concione deploraſſet, eiuſque authores Anathemate feriiſſet, & Columnenſium ſtirpem delere ſtatuiſſet, Pincerna eius muneribus corruptus miſcuit eius poculis venenū. Quo hauſto 15. poſtea die obiit Peruſii. Cui Bertrandus Archiepiſcopus Burdegalenſis Clemens quintus vocatus ſucceſſit. Hic duos Anglos Cardinales, & Epiſcopum Dunelmenſem Hieroſolymitanum Patriarchum creauit, nec non Gulielmum Grenefeld Archiepiſcopum Eboracenſem, & Rhadulphum Baldock Epiſcopum Londinenſem electos confirmauit atque conſecrauit Romę. Edwardus vero Angliæ Rex Scotis ſuperatis, cum neque de Gallo nuptiarum affinitate ſibi iuncto, nec de Papa a quo a iuramenti fide qua ſe Baronibus obſtrinxerat, abſolutus eſt, obtinuit, opportunitatem nactus eſt illius in ſe abſentem (vt diximus) coniurationis reos, inter quos Robertus Archiepiſcopus Dux & Author fuiſſe ſuſpicabatur, vindicandi.

Walſing.
Nam quia huius inteſtinæ ſeditionis cauſam, iuramentum Regni ſui proceribus de obſeruandis eorum priuilegiis ac immunitatibus a ſe præſtitum eſſe ſenſerat, eius religione amplius non teneri, ſed papali authoritate ſolui voluit & obtinuit. Qua quidem in re Patris ſui Regis Iohannis exemplum ſe imitatum ac ſequutum affirmauit: qui inſtantia & neceſſitate procerum adductus facile iurare conſueuit, vt eos concitatos ſedaret, eamque facilitate reſilere à iuramento, quoties ſibi tempus arrideret, prætendens ſemper papalem abſolutionem à priori præſtito iuramento. Qua Regum tam ſupina cæcitate, papalis iuriſdictio ad eam magnitudinem creuit, vt Reges pluſquam Ægyptiaca obſcuritate inuoluti, Papæ tantum authoritatis deferrentes quæcunque vel firmiſſima ac ſanctiſſima iura atque fœdera ea diſſolui poſſe, ſæpe ad ſuam & regno-

rum

rum perniciem credebant. Omnibus itaque firmatis ac diſpoſitis a Rege adiumentis, *Walſing.* de domeſtica fraude & conſpiratione pœnas tandem hoc ordine ſumpſit. Comitem Mareſcallum, primo de hac coniuratione cauie aggreſſus eſt. Is nec contradicere, nec celare patefactam proditionem valens, Regis gratiam petiit, pro qua obtinēda, vniuerſorum ſuorum bonorum eum hæredem inſtituit. Quam conditionem Rex perbenigne accepit, & vt eum in officiu fideq; retineret, terras ęſtimatas mille libris annui redditus Comiti ad vitam conceſſit. Reliquos quoque coniuratores eodem aſtu ſigillatim perſenſit, & pecuniaria pœna, quia capite, vt potuit, noluit, ſingulos mulctauit. Ad extremum conuenit Archiepiſcopum, eumque huius conſpirationis tanquam ducem & authorem arguit, & de grauiſſimis criminibus poſtulauit, præcipue vero de proditione, & leſæ Regiæ Maieſtatis crimine. Quod Rege militiæ cauſa abſente cum Comitibus regnique proceribus doloſum inierat conſilium, de Rege a regni ſolio deiiciendo, perpetuiſque carceribus mancipando, & filio ſuo Edwardo patris loco ſubſtituendo. *Annal. Eccl. Auguſt. Cant.* Qui cum multis conuitiis agitatus a Rege, inficiari prædicta non poterat, in terram pronus ad pedes Regios cecidit, cum lachrymis & eiulatu, facinorum veniam obſecrans, Regemq; Dominum ſuum, quod nec voce, nec literis antea fecerat, appellans. Ita hic elatus, Deo & hominibus odioſus, qui per totum Anglorum orbem ſua ſuperbia & ſacerdotium deturpauit & clerum, & tyrannidem in populum inauditam exercuiſſet, nunc ſcelere ſuo à Rege deprehenſo, peccati conſcientia, & metu pœnæ perterritus, deiectus & proſtratus humi pro Rege iacet, ei pallium tendit, eiuſque miſericordiæ ſe ſuaque bona permittit. Cui Rex, non ego inquit, de te ſupplicium ſumam, ne meæ vindictæ, quanquā iuſtiſſimæ, magis quam tui ordinis rationem habere videar. Ac quanquam tu & illo ordine & gratia mea indignus ſis, rem tamen ipſam Coepiſcopis tuis, ipſiq; quē aduocas Romano Epiſcopo, referant, *Walſing.* vt à paribus tuis (ne me iniquum ſentias, ipſius proditionis quod in ſubdito ſummum ſcelus eſt, quodquè meæ auditioni & tribunali reſeruatur, haud dubie iudicem) in delicto tanto arguaris. Adiecit ad iſta Rex. Non ſolùm in maximis, ſed etiam in minimis, paruiquè momenti rebus, ſimultatem & maliciam agnoui tuam, in quibus authoritate fretus tua, patientia mea nimium abuſus es. Quoties enim in prouincialibus tuis viſitationibus te per literas interpellaui, ne meos, ſaltem in meo viuentes obſequio clericos vexares, aut quacunque ratione in ius vocares. Qui tamem omni illorum appellatione & mea interceſſione poſthabita, & regali authoritate cōtempta, beneficiis ſuis ſpoliati ſunt. Cū hęc dixiſſet Rex, Archiepiſcopus denuo confuſus & mente turbatus, ac his conuitiis digniſſime affectus, inuſitato, ac præter legem exemplo, a Rege benedictionem petiit. Cui Rex. non te|mea, ſed me tua, deceret, inquit, magis benedictio. Rex itaque cum degenerem & conſcium Archiepiſcopi animum ex metu conſpexiſſet, ad Papam querelam de eo inſtituit: Quod ſtatum Regni ſui alioquin tranquillum, & ſua virtute ab externis hoſtibus tutum, ſe abſente domi turbauerat, & proceres inſidias & res nouas molientes defenderat atque fouerat. *A. 1306.* Rubertus Archiepiſcopus ad Regis inſtantiam papali edicto ad Romanam curiam citatus eſt. *Flor. Adam Murimut.* Quo cum veniſſet, ab executione officii ſui, & temporalium atque ſpiritualium adminiſtratione ſuſpenſus eſt, donec de accuſationibus ſibi impoſitis, & per Regem obiectis, legitimè ſe purgaret. Cumque ſe à Regis præſentia ſubduxiſſet, antequam Romam proficiſceretur inter Monachos Cantuarienſes, quia ei iam egeno & proſcripto nemo alimenta miniſtrare auſus eſt, aliquandiu deliruit, & ab his nutritus atque fotus eſt. Quo cognito eos quoque proſcripſit Rex, vetuitq; edicto ne quis eis ad vſus vitæ neceſſarios miniſtraret. *Ste. Byrch. Annal. Aug. Eccl. Cant.* Tum octoginta e clauſtris Monachos præcipitauit. Prædia in fiſcum contulit. Eiecti ad mendicitatem Monachi ne a fratribus quidem mendicantibus ſubleuati ſunt, ſed vicatim per ſingulas ædes eleemoſynas petebāt. Tandem Rex in exilium acto Roberto Monaſterio boniſque reſtituit.

Franciæ Rex a Papa Bonifacio (vt diximus) excommunicatus, hoc anno a Clemente Papa abſolutus eſt, ſed petiit vt Bonifacius mortuus hæreticæ prauitatis damnaretur, eiuſque oſſa exhumata igne cremarentur. Tum in Papa eligendo ius trium ſuffragiorum vendicauit, ſed à Papa neutrum obtinuit. Roberto autem Archiepiſcopo in exilium acto Wintonienſis Epiſcopus pro eo interceſſit, eumque Dominum ſuum appellauit. *Annal. Eccl. Cant.* Rex eo turbatus Epiſcopum Wintonienſem protectione ſua priuauit, eiuſq; bona in fiſcum deferri iuſſit, quod alium quam Regem Dominum agnoſceret, ac talem qui proditionis & manifeſtæ in Regem contumaciæ reus, vel ſubditi ius in ſuo regno amiſiſſet. *Chron S. Albans.* In hoc Archiepiſcopi exilio Clemens quintus Papa Cātuarienſis ſedis oeconomos conſtituit Gulielmum de Feſta Archidiaconum Arrauenſem, & Petrum Amali- *Annal. Eccl. Cant.*

num Canonicum Burgenſem: qui authoritate nixi Papali Noruicenſem Epiſcopum de primitiis, quas a ſuæ diœceſis Clero vendicauit in ius vocabant. Papa vero hoc motus exemplo qui ea quæ Epiſcopi in ſuis diœcæſibus ſibi arrogarunt, iure ſiue iniuria vſurpare, partaque ab aliis acquirere ſibi ſolebat. popoſcit & imperauit ſuæ cameræ primitias cuiuſcunq; Eccleſiaſtici in Anglia beneficii triennio proximo vacaturi, Archiepiſcopalibus, Epiſcopalibus, & Conuentualibus Eccleſiis dumtaxat exceptis. Interea dum Robertus Archiepiſcopus exul aberat, inclytus rex Edwardus primus qui Cambros & Scotos imperio ſuo ſubiecit, & Gallos afflixit in triceſimo quinto ætatis ſuæ anno obiit. Quo mortuo Archiepiſcopi abſentis & exulis ſiue metus, ſiue authoritas, atque gratia tantũ valuit, vt cũ duobus pene annis in exilio vixiſſet, Edwar. Rege eius nominis primo mortuo, cum Edwardus ſecundus corona regia conſecrandus eſſet, Winton. Epiſcopus, tunc Archiepiſcopi vicè eius abſentis literis & ſpeciali mandato in Rege conſecrando functus eſt.

Al. Regni.

Cum enim Archiepiſcopus Cant. vocatus fuiſſet ad curiam Romanam, reſponſurus ſuper quibuſdam rebus ei per legem Angliæ obiiciendis, iſte Edwardus filius regis Edwardi poſt mortem patris ſui, vt ius Eccleſiæ Cant. ſaluaret, domino Papæ Clementi ſcripſit, quod Archiepiſcopum Cantuar. ad Eccleſiam ſuam mitteret, vt ab ipſo Coronã regni ſuſcipere poſſet. cum coronatio Regum Angliæ ad Archiepiſcopos Cant. noſcatur pertinere Reſtitutus igitur ad ſtatum ſuum per dictum papam Archiepiſcopus prædictus, cum præ debilitate corporis ſui tantum feſtinare non poſſit vt præfatæ coronationi intereſſet, fecit ſub ſigillo ſuo tribus Epiſcopis commiſſionem ſuam, vt vnus eorum quem Rex eligere vellet, ipſum Regẽ vice ſua coronaret. nẽpe Wintonienſi, Sariſburienſi, & Ciceſtrenſi. Et quia Epiſcopus Ciceſtren. actualiter erat regis Cancellarius, qui propter ſuum officium debebat coram Rege in coronatione calicem Sancti Edwardi portare. & Epiſcopus Sariſburienſis, corpore debilis nimis erat, placuit domino Regi, quod Epiſcopus. Winton, officium faceret & impleret: Archiepiſcopo verò Eborac. quia ſine ſua cruce venire noluit, non eſt permiſſum huic ſolennitati intereſſe.

Revocatio Clementis Papæ.

Clemens Epiſcopus ſeruorum Dei, venerabili fratri R. Archiepiſcopo Cant. ſalutẽ, & Apoſtolicã benedictionẽ. Cum, ſicut oblata nobis ex parte tua petitio cõtinebatur, coronatio Chariſſimi in Chriſto filii noſtri Edwardi Regis Angliæ illuſtris, quæ in proximo imminet, fœliciter dãte domino facienda ad te ratione tuæ Eccleſiæ pertinere noſcatur, nos nolentes quod in hac parte officium tuum valeat impediri, tuis ſupplicationibus inclinati omnes literas, ſi quas ſuper commiſſione coronationis Regis ipſius alicui vel aliquibus forte direxerimus, cuiuſcunq; tenoris exiſtunt, authoritate præſentium reuocamus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ reuocationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolrum eius ſe nouerit incurſurũ. Datæ Pictauis 11. Kalend. Februar. Pontificatus noſtri anno tertio.

Archiui.

Poſteaq; Regi nouo conciliatus, ab exilio reuocatus & reſtitutus eſt. Tum vero cum & Regis gratia & authoritate magna in Rep. floreret, Auguſtinenſi Cœnobio redemit ſua temporalia 200. l. & 200. ſummis grani, & prouinciales conſtitutiones celebres nouem edidit, & perſtrenuus Eccleſiæ Anglicanæ Rector, regniq; iurium, libertatumq; aſſertor ferebatur. Cuius rei laudem etſi ſibi vendicauit, fuit tamen in illis aſſerendis nimius, & Regi ſemper aduerſus, vt Papæ, cũ quo coniunctiſſimus fuit, id tribueret, quod Regi derogaret, nec tam libertatem regno, quam Papæ potentiam acquireret, Regiſq; authoritatem minueret ac in Papam transferret. Diximus ante à Iohanne Peckam Cant. Archiepiſcopo fuiſſe conſtitutum, vt Clerici plura beneficia non tenerent, ſed vno contenti ſint, tum vt præſbyteri, vel ante adeptum beneficium, vel anno poſtea ordinarentur, deinde vt in beneficiis reſiderent. Huiuſq; conſtitutionis hæc fuit ſanctio: Quod ſecundi beneficii apprehenſa poſſeſſione, vel perceptis fructibus, vacaret ipſo iure primum, tum ſi poſſeſſor præsbyter non ordinaretur, vacaret etiam ſimili modo beneficium, & non reſidentes ad reſidentiam moniti priuarentur, iuſq; præſentandi denuo ad patronum rediret. Quæ Iohannis conſtitutio a Lugdinenſi Concilio profecta eſt, ſub Gregorio decimo celebrata, de quo Polychro. hoc verſu affirmat. *Gregorius denus*

Polychro.

congregat

congregat omne genus. Cui tamen Concilio quanq̃ generali Reges Angliȩ interceſſerunt, nec ſe teneri Conciliorum decretis amplius affirmabant, proferentȩs veterum ac maiorum ſuorũ de ea immunitate priuilegia, vt quidam referunt, Edwardum primum in Robertum Winchelſey hac de cauſa primo commotum, quod in prouincialibus viſitationibus, tantum pecuniæ à Clero, pluralitatum, ordinum, & reſidentiȩ ratione, ſecundum prædeceſſoris ſui Iohan. Peckam conſtitutionem, in quam vniuerſus fere Clerus tum cõmiſerat, exegiſſet. Arch. Qua in re tam acris fuit, vt ne Regiis rogatis pro ſuis Capellanis ceſſerit. Edwardus itaque ſecundus, quanquam multũ tribuit Roberto iam ab exilio reuerſo, fortiter tamen, tam in Concilio Lugdinenſi, quam domi inſtabat, ne ſibi miniſtrantes Capellani, aut Concilii decreto, aut Ottonis aut Ottoboni Papȩ ad Angliam Legatorum aut Cant. Archiepiſcopi conſtitutione ad ſacros ordines, vel reſidentiam, vel certum beneficiorum numerum aſtringerentur. Quod ex multis ſuis, tam ad Archiepiſcopos Cant. & Eboracenſem, qui illius Cõcilii decretum in Anglia exequi nitebantur, quàm ad plures patronos, qui huiuſmodi conſtitutionis & decreti vi ad beneficia, quæ putabant vacua, præſentare alios volebant, reſcriptis apparet. Quorum vnum tanquam reliquorum indicium & exemplum inſeruimus.

Edwardus Dei gratia &c. Abbati de T. ſalutem. Intelleximus vos ad Eccl. de M. quam ,,
quidam Clericus noſter W. de C. eſt canonicè aſſequutus præſentaſſe de facto, ratione ,,
Concilii Lugd Cum igitur Clericos noſtris inſiſtẽtes obſequiis ſtatutum illud non liget, ,,
eò quod claræ memoriæ Reges & Principes Regni Angliæ, progenitores noſtri, à tempo ,,
re huius non extat memoria, ea immunitate & libertatè hactenus gauiſi ſunt, quod Cle- ,,
rici dum eorum ſeruitiis intendebant, a nemine coarctabantur ad ordines ſuſcipiendos, ,,
vel ad reſidentiam perſonalem in ſuis beneficiis faciendam, ac ad nos, in quem liberta- ,,
tes ſeu immunitates huiuſmodi deriuantur, ſpectare dignoſcatur. Clericorũ noſtrorum ,,
indemnitati proſpicere in hac parte, deuotionẽ veſtram requirimus & rogamus firmiter ,,
iniungẽtes, quatenus præſentationẽ, quæ ad dictã Eccl. de M. à vobis minus prouidè, in i- ,,
pſius Clerici, imo verius noſtri præiudiciũ proceſſiſſe dignoſcitur: ſtudeatis ꝓinde reuo- ,,
care, prȩſẽtatũ à vobis ab incepta ꝓſecutione deſiſtere, faciẽtes taliter in iſto negoco vos ,,
habere curetis, q̃ nos nõ oporteat ſuper hoc manꝰ apponere ſolicitudinis amplioris Dat. ,,
&c. Reuerſus autem & reſtitutus Cantuarienſis Archiepiſcopus Robertus ex Regis An. 1308 atque Papȩ mandato omnes redditus, fructus, & prouentus qui ſe abſente ab adminiſtratoribus Eccleſiæ ſuæ percepti ſunt, exquiſitè ſibi redditis rationibus accepit. Ita exilii ſui calamitas ſummæ ſibi vtilitati ceſſit. Adam Murimutenſis. Namq; omnium qui ante eum Archiepiſcopi Cantuarienſes fuerant, ditiſſimus ex hoc euentu euaſit. Vnde ipſe adeo locupletatus ſe hoc verſu de exilio ſuo ſæpe narrans conſolari ſolebat. *Nihil nocebit aduerſitas, vbi nulla iniquitas dominatur.*

Hoc anno Robertus Ratford, & Henricus Spigurnel, capitalium criminum in Cantio iudices, vt in illis iudiciis quȩ Aſſiſas vocant, reis iuramenta tempore quadrageſimæ deferrent, ab Archiepiſcopo facultatem impetrauerunt. Quæ quidem licentia à Ex Archiuis. Papa ante conceſſa Stephano Langton Archiepiſcopo Cant. Henrico Rege Regnante itinerantibus iudicibus ex publicis Regiis literis ab eodẽ Archiepiſcopo impertita, his verbis dignoſcitur. Henricus Dei gratia Rex Angliæ, Dominus Hiberniæ, Normanniæ, ,,
Aquitaniæ & Comes Andeg. vniuerſis præſentes literas inſpecturis S. in domino. Cum ,,
venerabilis pater Steph. Cant. Arch. authoritate domini Papæ, & de conſilio fratrũ ſuorũ ,,
fecerit nobis gratiam, de iuramentis præſtandis coram Iuſticiariis noſtris, de præcepto A. 1309.
noſtro itinerantibus, ab inſtanti aduentu Domini vſque ab vigiliam S. Thomȩ Apoſtoli, ,,
& à principio ſeptuageſimæ vſque ad dominicam qua cantatur. Iſti ſunt dies; dũtaxat in ,,
cauſis ſubſcriptis. nẽpe in Aſſiſis vltimæ ꝓſentationis, de morte anteceſſoris, nouæ diſſei- ,,
ſinæ, de magna Aſſiſa, & de inquiſitionibus quæ de terris emergent coram eiſdem Iuſti- ,,
ciariis noſtris vel, per iudicium, vel de conſenſu partium. ita quod hoc conceſſum tantũ ,,
hoc anno durabit, vſque ad diem dominicum ſupradictum. Nos per has literas noſtras ,,
patentes proteſtamur quod hæc conceſſio nobis ad præſens facta vſque ad diem Do- ,,
minicam prædictam non trahetur ad conſequentiam poſt diem eundem. In cu- ,,
ius rei teſtimonium eidem Domino Cantuarienſi Archiepiſcopo dedimus has noſtras Adam Murimutenſis.
literas patentes ſigillo noſtro ſigillatas. Teſte meipſo apud Weſt. 26. die menſis Octobr. Walſing.
An. Regi noſtri decimo.

Sed euenit poſtea perpetui & ineuitabilis luctus atque ægritudinis Archiepiſcopo cauſa, quod Edwardus Rex Petrum de Gauerſton qui omnium tam præſulum quam procerum odio ſemper flagrauit, & in Hiberniã ab Edwardo patre ſuo Rege rele-

gatus eſſet inuitis omnibus reſtituerit atque reuocauerit. Hic primo aduentu Couentrenſem Epiſcopum Eboraci ex Regis præcepto carceribus includi procurauit. Vnde Archiepiſcopus in Parliamento nullum negociũ à prouinciæ ſuæ Clero tractari paſſus eſt, donec Couentrenſis è publica cuſtodia eſſet liberatus. Sub hæc tempora Conciliũ

An. 1310 generale Viennæ celebratum eſt in quo multa & nephanda crimina in celeberrimum

Walſing. & ditiſſimum Templariorum ordinem propoſita fuerunt. Cuius accuſationis author

Mornmut. fuit rex Franciæ, qui in eo Concilio filium ſuum Regem Hieroſolymitanum creare, &

Memoriale hiſtoriarum Templariorum bona atque prędia illi gerendo regno conuertere conatus eſt. Templarii itaq; in eo Concilio inſtituta accuſatione, quòd Chriſtum Dominum diffiterentur, multaque horrenda nec ſuis nominibus deſignanda facinora aſſiduè perpetrarent, damnati ſunt. Omneſq; ex edicto Regio Galliæ finibus excedere ilico capite iuſſi ſunt, ſed Galliæ Rex ſpe fruſtratus eſt Namque grandi interueniente pecunia Papa Templariorum poſſeſſiones atque prædia Hoſpitalariis adiudicauit. Poſtea Robertus Archiepiſcopus prouinciale Concilium Londini celebrauit, in quo Templarii de iiſdem criminibus accuſati fama publica, de qua ſe purgare non poterant, oppreſſi & damnati, & toto ordine diſſoluto ad perpetuam pœnitentiam peragendam per cœnobia ſinguli diſtributi ſunt. In Concilio autem Viennenſi altercatione à quibuſdam mota, non oportere tam celebrem ordinem totum ob quorundam confeſſionem damnari, Papa Clemens in Bulla ſua condemnatoria hanc adiecit clauſulam; quanquam iure non poſ-

Verb. Wal. ſumus, tamen in plenitudine noſtræ poteſtatis dictum ordinem reprobamus.

Eodem anno Henricus Rex Alemanniæ, creatus Imperator, tres coronas hoc

Memor hiſt. ordine accepit, Aquiſgrani argenteam, Mediolani ferream, & Romæ auream. Qui ſequenti anno in quodam Caſtello Piſanæ ciuitati vicino cum à Romana curia rediret veneno extinctus eſt.

Adã Murim Eodem etiam anno Radulphus Bourn Auguſtinenſis Eccleſiæ Abbas electus,

An S. Aug. fol. 129. cum ad Papam Auinioni iam agentem confirmandus acceſſiſſet, reuerſus domum teſtatur ſe vidiſſe in itinere piſcinam in quadam Monialium Abbatia quæ Prouines dicebatur. In qua cum educta aqua luto purgaretur, multa paruulorum oſſa, ipſaquè corpora adhuc integra reperiebantur. Vnde ad criminalia iudicia ſubeunda viginti ſeptem Moniales Pariſios ductæ, & carceribus mancipatæ fuerunt. De quibus quid actum fuerat, neſciuit.

In ſuperiori autem Londinenſi Concilio Walderus Couentrenſis, qui ab his carcerum anguſtiis in quas Petri de Gauerſton odio ductus eſſet, ſolo Archiepiſcopo intercedente liberatus eſt, excommunicabatur. Quòd Archiepiſcopum & clerum per fide

Ada Mur. deſerens Petro adhæſit, nec his conſtiturionibus ſeruandis quas in eo Concilio ſanciuiſſent, vellet iurare. Ab illa excommunicatione Walterus Couentrenſis appellauit ad papam, & interim cum Petro coniunctus illius concilii conſtitutiones reſcindi procurauit. Hoc annu Robertus Archiepiſcopus Iohannem Heron equitem ob necem Rogeri

Ada. Mur. Graccein arce Londinenſi carceribus detentum, à Rege, vt clericum, & in foro ſpirituali iudicandum poſtulauit. Cui conceſſit Rex. Poſtcaque idem eques a Londinenſis Epi-

A. 1311. ſcopi vicario ad purgandam cædis prædictæ ſuſpicionem in Londinenſi Conſiſtorio re-

Archiui. ceptus, eiuſquè decreto liberatus eſt. Cuius acta ab Archiepiſcopo reuocata, & irrita facta fuerunt, equitique vt cædis reo, publica pœna iniuncta, actotumque ab Epiſcopi Londinenſis Vicario reuocatio in Eccleſia Paulina per Decanum de Arcubus & Officialem Cantuariẽſem publicata fuit. Lis quædam inter Priorem & Conuentum de Lewes. ac Epiſcopum Norwicenſem in foro regio de iure patronatus, ſeptem annis agitata, finem hoc modo ſortita eſt. Prior & Conuentus præſentabant quendam Reginaldum Bedaling ad Eccleſiam parochialem de Feurel, quem Epiſcopus indignum Eccleſiaſticis beneficiis pronunciauit, & reiecit, de quo in foro Regio a Priore & conuentu petitus eſt. Quibus reſpondit: Admittere ſe Clericum præſentatum non potuiſſe, quem beneficiis Eccleſiaſticis indignum pronunciauerat. Itaque iudices regii ab Archiepiſcopo de indignitate clerici certiores fieri voluerunt. Qui Noruicenſis Epiſcopi factum comprobauit, iudicibuſque regiis his verbis reſcripſit, Inuenimus quòd R.B. in breui mentionatus eſt, inhabilis ad omne beneficium Eccleſiaſticum. Itaque ſecundum eius reſcriptum & Noruicenſis Epiſcopi decretum in foro Regio iudicatum fuit. Et ne iudices ſeculares Eccleſiaſticam iuriſdictionem prohibitionibus regiis nimium coercerẽt, obtinuit à Rege primùm, vt cauſæ prohibitionum à reis delatæ diligenter a Clericis ad id iuratis examinarentur, tum vt falſas cauſas deferentes carceribus & pecunia mulctarentur: deinde vt prælati iuriſdictione præditi, omnes prohibitiones ex falſis & iniuſtis cauſis è foro

regio ad ſe emiſſas, proximo quoquo Parliamento Regi proceribuſque deferrent: Ad extremum vt vtriuſque fori iuriſdictionem propriis cancellis terminaret, Eccleſiaſticæ authoritatis iura conceptis verbis a Rege deſcribi & prælatis exponi in articulis quos articulos Cleri vocant, procurauit. Iuriſdictionem Archiepiſcopalem tam ſeuere exercuit, vt ne magnatibus delinquentibus parceret. Iohannem enim Warren. Surriæ Comitem, a propria coniuge temere diuertentem, & domi ſuæ publice cum meretrice luxuriantem ab eiuſdem conſortio & præſentia, coacto iuramento abegit. Tum Comitem adhuc cum ea laſciuientem, liberoſque ex adulterinis amplexibus procreantem edicto publico ad Synodum citauit, vbi tam periurii quam adulterii reus iudicatus, ſcortique familiaritate iterum interdictus eſt. Regem Edwardum primum vnice adamauit, a quo Spenſeros, alioſque Regis animum adulatione & facto obſequio, ad iniurias & libidines allicientes Parliamenti authoritate in exilium coegit. *Walſing. Murimut.*

Vitia quæ in hoc Archiepiſcopo deprehenſa ſunt, non tam hominis quam temporis propria fuerunt. Nam pro Eccleſiæ libertatibus cum Papa, & pro regni iuribus cum Baronibus aduerſus Regi fuit. In quarum vtraque cauſa Salomonis dictum verum expertus eſt. Indignationem Principis morti comparandam eſſe. Beneficia Eccleſiaſtica nunquam niſi doctis contulit. Precibus atque gratia nobilium fretos & ambientes ſemper repulit. Iuuenibus literarum ſtudioſis ad Academias miſſis annua alimenta decreuit. In Eleemoſynis & largitione quotidiana omnes ante ſe & ſequutos Archiepiſcopos anteire dicendus eſt. Pauperibus oſtiatim mēdicantibus præter quotidianas ex fragmentis largitiones quolibet die Dominico & feria quinta ſingulis pro Eleemoſyna habenda ad loca vbi degebat venientibus panes frumentarios quadrante valentes dari præcepit. Horum panum numerus tempore caritatis annonæ quatuor, tempore copiæ trium millium fuit. His in illis feſtis ſolennioribus centum quinquaginta denarios, totidem pauperibus in pecuniis numerandos addidit. Infirmis præterea, ſenioue confectis, puerperis & eiuſmodi egenis prodire ad Eleemoſynas petendas haud valentibus mitti ſingulos panes cum modica carnium, aut piſcium, iuxta diei varietatem, quantitate iuſsit. Subleuabat inſuper eos qui a ſecunda fortuna caſu ad inopiam detruſi erant, quoſque pudor à mendicitate prohibebat, quibus & veſtes & pecunias miſit. In menſa fuit inter conuiuas, lætus affabilis, iucundus. Detractores, adulatores, & ſcurras à ſua hilaritate & epulis ſeiunxit. A quibus & à conſortio cum in ſecretiora & interiora loca abduxiſset, precibus primum, deinde ſtudiis incubuit. Poſtquam ab exilio reuerſus eſset, ſex annis in magna Edwardi ſecundi Regis gratia vixit. Quem cum adhibitis & reſtitutis Speuceris viris populo & magnatibus odioſis abalienaſſe à ſe optimum quemque vidiſſet, ægritudine contabuit, & Ottefordiæ obiit. 1313. quinto Idus Maii. Inde ad Eccleſiam Cantuarienſem cadauer eius deductum, & prope altare Sancti Gregorii ad parietem auſtralem ſepultum eſt. Sepulchrum eius, quia populus eum mortuum tanquam ſanctum frequens adorauit, demolitum atque deiectum eſt. Bibliothecam cum veſtibus modicíſq; quæ ſupererant bonis, Eccleſiæ Cantuarienſi donauit. *Memor hiſt. Steph. Byrchinton. Steph. Byrchinton. Arch.*

L. WALTERVS RAYNOLD.

MOnachorum ſuperſtitioſam ſolitudinem, quæ cum Epiſcopis ipſiſque Regibus toties luctabatur, iam tandem ab alia huiuſmodi face, fratrum nempe & prædicatorum vulgari atque trita mendicitate ſuperatam, & vtriuſq; ordinis profuſionem, huiuſmodi caruiſse gratia in hoc Waltero oſtenſum eſt. Diuturnis altercationibus atque rixis ſe inuicem multis iam annis laceſſerunt Monachi atq; fratres, hi illis ſolitudinem & ignauiam, illi viciſsim iſtis mendicitatem & petulantiam exprobrâres. Sed ſuperatis tandem Monachis & à fratribus ſupplantatis, vtrique cum vulgo contemptui eſse coeperunt, tandem Papæ atque Regi ludibrio fuerunt. Robertus Kylwarby ac Iohannes Peckam ex illa (vt diximus) mendicitate, quæ tam plebi, quoniam noua, Papæ quoniam quæſtuoſa, gratioſa fuit, ad Archiepiſcopalem apicem aſcenderunt. Quem nouum, & tanta paupertatis & religionis ſimulatione adumbratum quæſtum, ac ad Romanam explendam cupiditatem traductum, cum Principes, præſules atque proceres olfeciſſent, execrandam illam ſuperſtitionis ſentinam abominati ſunt. Papa cum hoc nouum a ſe inſtitu-

chiepiſcopus ſæpe contingebat, vt ſua Archiepiſcopalis iuriſdictio prouinciarum appellationibus & querelis a Romana curia ſuſceptis impediretur, huic ſuis conatibus maxime obfuturo malo muneribus occurrendū putauit. Itaq; exēplo Iohannis Peckam (de quo ante dictum eſt) Papā, Cardin. atque Romę curialis aunuis ſtipēdiis, donisq; plurimis affecit. de Papa expertus id quod Poetę de Ioue fingūt. *Placatur donis Iupiter ipſe datis.* Quæ largitio octo ampliſſimis Papæ conceſſionibus atque priuilegiis remunerata fuit. Prima, vt toto proximo triennio cohibita interim Suffraganeorum atque prælatorum iuriſdictione totam prouinciam Cantuarienſem procuratoribus conſtitutis ſibi viſitare liceat, & procurationes nihilominus integras percipiat. Secundā, vt tam loca religioſa, quam alia quæcunque firmiſſimis exemptionis priuilegiis & iuribus communita a ſua viſitatione ſe eximere atq; vendicare nequeant. Tertia vt irregulares ducentos, qui cum ſuſpenſi & excommunicati eſſent diuina celebrando irregularitatem contraxerunt, diſpenſando ad priorem ſtatum, Regulamque reſtituat. Quarta, vt cum centum clericis ætate minoribus, ideoq; ad Eccleſiaſtica beneficia animarum cura prædita inhabilibus ſuper eo natalium defectu diſpenſet. Quinta, vt centum homines ob violentam manuū iniectionem in Clericos ipſo iure excommunicatos diſpenſando abſoluat. Sexta, vt quadraginta clericis plura Eccleſiaſtica beneficia curata ſimul retinendi facultatem concedat. A. 1314. *Ste. Byrch.* Septima, vt quotieſcunque Eccleſiam aliquam Cathedralem vel Collegium viſitat, dignitatem, prębendam vel Eccleſiā aliquā ſibi, cuicunq; voluerit conferendā, reſeruet. Octaua, vbicunq; ac quoneſcunque prædicat, viſitat, vel tranſeundo eleemoſynas largitur, aut hoſpitalitatem edat, criminum centum retroactis diebus perpetratorum veniam fatentibus & contritis concedat. *Ada. Mur.* His auctus & locupletatus papalibus priuilegiis viſitationē exorſus eſt. Ac Lincoln. diocæſin omniū (vt ſępe diximus) maximā ipſe viſitauit. Ac huic proximā Noruicēſem ingreſſus à Rege exorto a Baronibus motu auocatus eſt, eā itaq; impeditus alteri viſitandā cōmiſit. Interea fratres prędicatores generale capitulū Londini celebrarūt, quo inito libellus facetus conuiciis & ludibriis plenus, & in appellationis morē confictus in eos editus, & Paulinæ Eccleſiæ valuis affixus, magnū prætereuntibus riſum iocumque commouebat. Illa autem Walteri viſitatio mortuo Clemente Papa aliquandiu intermiſſa eſt. An. 1315. Cui in Papatu ſucceſſit Iacobus Haſe Cardinalis Portuenſis, qui ſe Iohanem 22. nominauit.

Hic Lugduni in Eccleſia Cathedrali coronatus eſt, Philippo Galliæ Rege præſente, *Adam Murimutenſis.* qui Papæ equum inſidente frœnum à loco coronationis ad domum fratrum prædicatorum vbi Papa hoſpitio acceptus eſt, manibus tenens inceſſit pedes. Quo etiam die non aliis quam Clericis Lugduni equitare permiſſum eſt. An. 1316. Huic Edwardus Angliæ Rex opulenta dona plurima doctis quibuſdam viris ex Academia Oxonienſi deſtinatis nunciis miſit. Quæ munera cum grauiſſime acceptaſſet, retributionis loco ab Angliæ Clero *Thom. Walſing.* vacantium toto proximo triennio beneficiorum primos fructus exegit. Eodem anno grauiſſimo inter Regem & Barones exorto (vt diximus) tumultu Cancellinus atque Lucas Romani Cardinalis à Papa ad eam diſcordiam componendam in Angliam miſſi ſunt. Qui cum Dunelmum profecti eſſent, vt Lodouicum de Bello monte, natione Gallum, indoctum, atque claudum cui papa Dunelmenſem Epiſcopatum prouiſionis *Walſing.* titulo contuliſſet, in eiuſdem poſſeſſione collocarent, à latronibus in itinere capti at- *Murimut.* que ſpoliati fuerunt. Quæ quidem calamitas lucroſa illis fuit, quod reuerſi cum hanc ſibi factam iniuriam deploraſſent, collecta ad hoc damnum reſarciendum grandi a Cle- *Verba Murimut.* ro pecunia, duplo plus repetierunt quam amiſerunt. Deinde permultis iiſque ſelectiſſimis ex Epiſcoporum donationibus, beneficiis & dignitatibus Eccleſiaſticis ſeſe locupletarunt, paceque nequaquam interRegem & proceres reconcilata Romam referti & *Murimut.* A. 1317. opulenti reuerſi ſunt. His & ſimilibus prouiſionibus, tributis, ac impoſitionibus Angliam oppreſſit ac onerauit Papa. Quæ in aliis regnis obtinere nulla fraude aut ſeueritate potuit; Soli Angli, ſicut boni Aſini quicquid eis imponitur tolerantes, in his & aliis quantumuis grauibus paruerunt. Ac paulo poſt idem Papa eam in plurales conſtitutionē edidit, quæ in Extrauagantibus (quas aiunt) conſtitutionibus immiſcetur, & incipit. Execrabilis. Cuius conſtitutionis in quamplurimis a beneficiis amotis beneficia ſub Clemente proximo Papa multò quam ante vendibiliora fuerunt. Nam diſpenſationes quas Iohannes decreto ſuo reſcidiſſet, renouauit. Quidam tamen hanc fuiſſe Papæ Iohanni eius conſtitutionis ferendę cauſam dixerunt, *Walſing.* quod conceſsis ei (vt diximus) beneficiorum vacantium fructibus, ea conſtitutione pleraque in Anglia beneficia incumbentibus orbauit. Eodemq; anno Papa decretalium librum ſeptimum edidit & feſtum Corporis Chriſti cum magna ſolēnitate inſtituit. Illis autem a proceribus in Regem con-

citatis turbis, Scoti Angliam inuaſerunt ad Eboracum, & Lancaſtriam vbique prædati ſunt: Ac Beruicum proditione cœperunt, ſed conciliata cum proceribus pace Rex inſtructo exercitu Scotos in ſuos fines ex Anglia repulit, & Beruicum amiſſum recuperauit. Ad quod bellum adminiſtrandum, decimam a Clero poſtulauit, qui id ſine Papæ licentia concedere ſibi nefas eſſe reſponderũt. Ita Adamus Murimurenſ. ad Papã a Rege miſſus eſt. Papa Regis cauſa hãc ſolutionẽ Clero facile permiſit, ſed paulo poſt Epiſcopo Wintonienſi mortuo, Papa Epiſcopatus collationẽ ſibi reſeruauit, eumq; Rigando cuidã ſuo in Anglia nuncio Rege inuito & irato cõtulit. Qui a Londinenſi Epiſcopo, quoniam Walterus Cantuarienſis Regi fidus eſſe noluit, in Monaſterio S. Albani conſecratus eſt. Interea Walterus illam celebrem viſitationem quam Vrbano mortuo intermiſit, iam accepta noua a Iohanne poteſtate peregit. Nam ſolus Londinenſis Epiſcopus ei appellando reſtitit, quo eiuſdem papæ reſcripto ſuperato, & in poteſtatem Walteri remiſſo, reliqui humiliati ſunt. In qua viſitatione indulta ſibi (quæ ante commemorauimus) priuilegia à Londinenſi Eccleſia exorſus in, qua capellano ſuo prouiſionis titulo opimã præbendam contulit, per procuratores executus eſt. Multas item ſynodos, in quibus Regi ſubſidiariam à clero tribui opem popoſcit, celebrauit. Sed Oxonii in quodam Cõcilio quod Concilium Oxonienſe ſecundum appellatur, multa iura tulit, inter quæ de appellationibus decreuit. Nullam appellationem a grauaminibus & interlocutoriis, ſed a definitiua tantum ſententia eſſe interponendam. Quam conſtitutionem Simon Mepham vt iniquam, & multarum à Suffraganeis inferendatum ſubditis iniuriarum cauſam poſtea reuocauit. Idem Walterus in alia Synodo Lamethi celebrata ad appellationis vites in beneficiorum cauſis moderandas conſtitutionem tulit æquiſſimam Quomodo fructus beneficii lite pendente ſequeſtrentur. In quo conſilio Clerus pro ſalario publici prælectoris Hebraicarum literarum in Oxonienſi Academia quadrantem ex ſingulis libris Eccleſiaſticorum prouentuum conceſſerunt. Ac paulò poſt Hugone Spẽſer, de quo in Rob. Spenſ. Winckelſei antea dictũ eſt, Regi cõciliato, viro plebi pariter & proceribus inuiſo. Barones atmis ſuſceptis eius prædia & terras vbique diripiebant. Qui cum Regis edicto de armis deponendis non paruiſſent, proditores & leſæ maieſtatis rei decreto pronunciati ſunt. Ita bellum inteſtinum vtrinque paratum eſt. Ad hoc ſedandum bellum Cardinales Romani ingreſſi Regnum cum nihil profeciſſent, commeatu exacto Romam reuerſi ſunt. Sed ſuperatis tandem Baronibus, eorumque quamplurimis capitalibus pœnis affectis, Scoti, quia papæ legatis quia bello deſiſtere noluerunt, excommunicati fuerunt, crebro & confertim in Angliam prædatum irruerunt. Ad hęc Franciæ Rex Edwardum Regem Angliæ in his turbulentiſſimis temporibus edicto ad reddendum ſibi pro Guaſconia homagium in Galliam vocauit. Ad hęc tot ſimul cõgruentia mala vitanda Parlimentum Londini habitum eſt. In eo etiam de his qui illius belli Baronibus ſuſcitati rei fuiſſent inquiſitum eſt. Inter quos Adam Herefordenſis Epiſcopus à Regiis lictoribus deprehenſus, & pro Regio tribunali cauſam de proditione & leſæ Maieſtatis crimine dicere iuſſus eſt. Ac obiectis criminibus multis, pulſatus conuitiis & opprobriis cum diu ſtupidus obmutuiſſet, tandem ſic ora reſoluit. Domine Rex, veſtram Regiæ Maieſtatis reuerentia ſemper ſalua. Ego S. Eccleſiæ Dei miniſter humilis ac membrum, & Epiſcopus conſecratus licet indignus, ad tam ardua nequeo reſpondere, nec debeo abſque Domini Cantuarienſis Archiepiſcopi poſt ſummum pontificem mei directi iudicis, & aliorum patrum Epiſcoporum, meorum parium conniuentia vel conſenſu. Quo dicto Archiepiſcopi & Epiſcopi qui interfuerunt aſſurgentes Regi pro collega ſuo interceſſerunt, cumque Rex exorari noluit, totus clerus Epiſcopum à Regis iudicio ſubeundo tanquã Eccleſiæ membrum, vendicauit. Quorum actus clamoribus Rex eum Cantuarienſi Archiepiſcopo cuſtodiendum aliàs de criminibus reſponſurum tradidit. Sed paulò poſt Regio iuſſu iterum captus & ad Regium tribunal ductus eſt. Qua re Epiſcopis qui tum pene omnes Londini fuerant nunciata, Cant. Ebor. & Dublin. Archiepiſc. crucibus erectis, dec ẽaliis Epiſc. magnaq; huiuſmodi caterua comitati ad locum iudicii magna celeritate contendunt. Quorum aduentu fugatis miniſtris Regiis confratrem & Coepiſcopum ſuum a cunctis derelictum atque ſolum in cuſtodiam ſuam ſuſceperunt. Eoque abducto ilico ſub Anathematis pœna dixerunt, ne quis manus ei violentas adferre præſumat. Rex hac Cleri audacia commotus, eo abſente inquiſitionem de ſuis perpetrati legitimam inſtituit. Ita conuocatis Laicis (nam Clerici ſecularibus præſertim capitalibus iudiciis adeſſe tum ne regia authoritate adduci aut cogi poterant) propoſ. crimina quę certis iã diſtincta formulis & articulis ante

Herefordenſi

Herefordenſi Epiſcopo obieciſſet, eos iureiurando aſtrictos iuſſit, vt inquiſitione per legitimas coniecturas, factique euidentiam ex iuris præſcripto habita, reque tota inter ſe perpenſa & communicata, quid de articulorum veritate crederēt, communi reſponſo referrent. *Walſing.* Illi ſiue metu Regis, ſiue Epiſcopi odio, ſiue rei veritate aut probabilitate ducti reſpondent, Epiſcopum Herefordenſem omnium criminum in articulis comprehenſo tum ſibi reum videri. Quo reſponſo approbato Rex Epiſcopum proſcripſit, prædia & terras in ſuam cuſtodiam cœpit, bonis omnibus ſpoliauit. Sed Epiſcopus ex omnium Archiepiscoporum & Epiſcoporum conſenſu ſub tutela Cantuarienſis Archiepiſcopi qui Regi eum tandem reconciliauit, delituit. Hic poſt creatos in Anglia Epiſcopos primus laicalia iudicia ſubiit. Cuius rei atrocitas poſtea (vt in Iohaone Stratford dicemus) permixtis in criminalibus iudiciis Clericis atque laicis aliquantulum mitigata eſt. Cumque iam Walterus Archiepiſcopus Regis animum multo obſequio, lenique ſermone placaſſet, quia is ſolus in tam tumultuoſis temporibus ſumma fide Regis gratiam & beneuolentiam retinuit, & quicquid aliqua æquitate nixum poſtulauerat ſine difficultate obtinere poterat, prouocatus eſt à toto Clero, vt cū Rex pecuniariā opē à Clero petiiſſet, pro reſtituēdis priſtinis Eccleſię libertatib. atq; iuribus, hisq; in perpetuū confirmādis cū Rege ageret. Archiepiſcopus qui Regis animū ſenſumq; ex longa conſuetudine perpulchrè calluiſſet, conuenire eum de re tanta noluit, antequā Clerus ſuam in Regem obſeruantiā aliquo beneficii ſigno declaraſſet. *A. 1326.* Itaq; Conciliū Weſtmonaſterii cū Clero habuit. Ibi propoſuit de Eccleſiæ Anglicanæ & Eccleſiaſticarū perſonarum, rerumque ſuarum perpetua pace, ſecuritate & immunitate procuranda. *In libro inſcripto de diuerſis tract. Mon. Aug. Dorob.* Tum de Scotis interdicti & excommunicationis ſententias a Papæ Legatis promulgatas contemnentibus, & Angliam nihilominus inteſtinis nuper bellis afflictam quotidie inuadentibus, & in omnes ſine laici aut Eccleſiaſtici ordinis, aut ſexus diſcrimine immane impieque ſæuientibus repellendis. Tertio de illis authoritate legitima puniendis atque corrigendis qui laicali vi ac potentia ſine authoritate canonica in Eccleſiarum aut dignitatum poſſeſſionem Clericos inducunt aut eiiciunt. Quarto de nouo modo colligendi denarios Sancti Petri ſtatuendo, & prouiſione beneficiorum Eccleſiaſticorum per ſedem Romanam facienda, moderatione procurationum Cardinalibus Papæque Legatis adhibenda, nec non peregrinis ad reſidendum in his beneficiis quæ in Anglia tenent compellendis, quibus de rebus Andreas quidam de Bregges a Prælatis Angliæ ad Papam nuper miſſus erat. Quinto vt Regi tot externis & inteſtinis bellis pecunia exhauſto ſubſidii nomine Clero tribuatur. His poſtulatis reſpondit primo moroſe atq; duriter Clerus. Cum Eccleſiaſticorum bonorum cuſtodes eſſent, ſæpe ſe auxilium regium ſed fruſtra inuocaſſe, tum Regem non ſua voluntate ſed impiis laicorū ſuaſionibus a Clero auerſum, ideoque canonicis remediis & cenſuris reſiſtendum atque pugnandum vt Eccleſia auita libertate fruatur. Scotos vero laicorum opibus, & Clericorū precibus eſſe repellendos, quibus orantibus, vt eleuatis Moiſis manibus vincebant hoſtes Iſraelitæ ita Anglos fore victores. De laicali autem potentia atque vi in inducendis & deturbandis Eccleſiaſtica poſſeſſione Clericis, ad Canones atque Papam, quia alia deficiunt, nec ſpernantur remedia, eſſe recurrendū. De aliis autem rebus Andreæ Bregges Romam profecto commiſſis ſibi fas non eſſe ante eius reditum reſpondere. De ſubſidio concedendo ſtatuere ſe nihil poſſe nec audere, quoniam ſuorum temporum malicia in tam immenſum creuerat, & continua præſtatio decimarum, & beneficiorum vacantium Romano Pontifici fructus perſoluti, & Cardinalibus ac legatis Romanis præſtitæ procurationes, ita Eccleſiaſticas opes exhauſerat, vt Regiis ſubleuandis neceſſitatibus ne id tribuere poſſent quod libentiſſimis animis vellent. Sed paulo poſt expoſitis Clero ſuis Regi ſemper ad eum finem, vt Eccleſia Anglicanę tuendæ in tam perplexis temporibus vtilis eſſe poſſit, miniſtratis obſeruantiis, tum quam procliuem & facilem Regem in Eccleſiæ vtilitatem ſenſiſſet, adduxit facile totum in ſuam erga Regem de pecuniario ſubſidio ſententiam Clerum. Qua oſtenſa & indicata Cleri in tam aduerſo tempore benignitate, Rex non modo reſtituit Eccleſiæ Anglicanæ vetera & antiquiſſima Priuilegia, ſed nouis, videlicet. De non exigendis a Clero in Regis hoſpitium eſculentis, poculentis, & vecturis à Clero, ac ſimilibus immunitatibus auxit. Quæ quia typis expreſſa non ſunt, authoritate (quod dolendum eſt) hoc tempore carent ſua.

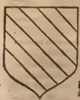
Idem Walterus, quod Regi gratioſiſſimus fuerit, Regis æquiſſima reſponſa ad Prælatorum petita obtinuit. Quæ hodie ſub hoc titulo, *Articuli Cleri*, in iuribus regni municipalibus typis expreſſa feruntur. In hoc etiam Parliamento ad Walteri &

Epiſcoporum inſtantiam Rex conceſſit, vt nobilium corpora, qui ob bellum antedictum morte crucis affecti ſunt, ſepulturæ traderentur. Ab hoc Archiepiſcopo capitulum Exonienſe veniam noui Decani eligendi petierunt, qui electus ante ſuam electionem ab Epiſcopo confirmatam, ſibique datam ab eo poteſtatem Decanatum non ſuſcepit.

Ex Archiuis

Subactis Baronibus omnia in Anglia pacata & tranquilla fuiſſent, niſi Hugonis Spenſeri odio quem Rex Wintonienſem Comitem creauit, Regina cum ad pacem cum fratre ſuo Franciæ Rege componendam cum filio ſuo Edwardo miſſa eſſet, redire amplius negaſſet. Quam cum Rex cum filio nondum quatuordecim annis nato exhæreditaſſet ac proſcripſiſſet, bellum Regi ipſi exitioſum exortū eſt. Nam Regina nuptiis inter Edwardum ſuum filium & Philippæ Ducis Hannoniæ filiam conciliatis, ad vindictam de Rege marito ſumendam ope Hannoniæ Ducis Angliam armis ingreſſa eſt. Cui plerique tam præſules quam proceres, quia Spenſeros ferre non poterant, adhæſerunt. Ipſe Walterus ſemper animo puſillus & ignauus, in aduerſiſsimis Regi rebus defecit, & Regem ſimulate colens clam pecunias Reginæ ſuppeditauit. Rex tot bellis & papalibus exactionibus ad eam inopiam redactus eſt, vt cum in tanto diſcrimine pecunia careret, a Papalibus denariorū Sancti Petri collectoribus ducentas ſexaginta libras, cum ipſe abundare debuerat, mutuari cogeretur. Iamq; exercitibus ex vtraque parte inſtructis edicta etiam ab vtraque parte contraria promulgata ſunt. Rex Reginam cum ſuis: Illa Spenſeros, Robertum de Baldock Cancellarium, & Exonienſem Epiſcopum Theſaurarium proſcribunt. In hoc tumultu Ciues Londinēſes hos Cancellarium & Theſaurium vi capiunt, illum carceribus ac vinculis in noua porta Londinenſi conſtrictum fame ac ægritudine interimunt, hunc captum ſecuri percutiunt, atque dilaniant. Spenſeri tandē vterq; comprehenſi cum aliis nobilibus vltimo ſupplicio affecti ſunt. Rex in Wallia pene profugus delituit. Interea ab Archiepiſcopo Waltero qui Regem plane deſeruit, Edwardus Regis filius Windſoriæ Rex creatus & coronatus eſt. Ac paulo poſt Iacobus Barkeley Exonienſis Epiſcopus electus Reginæ iuſſu ab eodem Waltero conſecratus eſt. Papa qui eius Epiſcopatus collocationem ſibi reſeruauit, metu & iracundia percitus, hunc Archiepiſcopum tanta acerbitate ob ignauiam reprehendit, vt vitæ iam pertæſus, poſtquā 13. annis, nouē menſibus, & viginti diebus ſediſſet, cū ſumma ægritudine animam efflauit, & Cant. in Auſtrali choro muri ſepultus eſt. In rebus proſperis ſatis moderatus & æquabilis: ſed in aduerſis animo infirmiſſimo & abiecto peneq; nullo fuit. Munerium de Caldecote cum boſco de Thorlehot dedit conuentui Eccleſiæ Chriſti Cantuariæ. Prohibitiones regias quæ tunc Rege inſcio frequentes è regio criminali foro ab imperitis Iudicibus manabant, non tam authoritate quam iure ipſo & æquitate habitis conſultationibus deleuit atque fregit. In homine conſtantia, fides, & animi magnitudo deſiderabantur.

L.I. SIMON MEPHAM.

Arch ex proceſſu elect. Sim. Mephā

MOrtuo vt diximus Archiepiſcopo Waltero, Eccleſiaſticarum rerum poteſtas, & Archiepiſcopalis authoritas, penes Priorem & Conuentum Cantuarienſem remanſit. Hi omnem iuriſdictionem in vniuerſam Cantuarienſem prouinciam Commonacho cuidam ſuo Galfrido de Eton commiſerunt. Sed Londinenſis tunc Epiſcopus huic commiſſioni ſe acriter oppoſuit, quod ex veteris cuiuſdam compoſitionis inter Conuentum Cantuarienſem, & ſuffraganeos quondam initæ forma apparuit. Conuentum duos viros idoneos ad id muneris deſignare, & Londinenſi Epiſcopo Cantuarienſis Prouinciæ decano præſentare debere, e quibus vnus a Londinenſi Epiſcopo approbandus, & Priori atque Monachis iuriſdictionem eorum authoritate ſuſcipiendam remittendus fuerat. Itaque Conuentus duos nominabat, illum quem diximus Galfridum, & Hugonem de ſancto Iuone, Monachos Cantuarienſes ambos. Ex his Galfridus a Londinenſi Epiſcopo approbatus eſt, accepitque à Conuentu Cantuarienſi Eccleſiaſticam iuriſdictionem plenam, præterquam in his rebus quæ Archiepiſcopali ſede plena, Archiepiſcopi authoritati eſſent reſeruatæ. Poſtea conuentus Cantuarienſis in Epiſcopalibus ſedibus vacantibus officiales ſeu ſpiritualitatis cuſtodes collocauit. Sed Decanus & Capitulum Exonienſis Eccleſiæ aliquandiu reſtiterunt, donec minatoriis Cantuarienſis Eccleſiæ

literis

literis pro ſua Iuriſdictione ſcriptis ceſſerunt, & Adamum Murimutenſem (de quo in Waltero antea diximus,) gratis atque æquis animis Cantuarienſi vacante tandem ſpiritualis iuriſdictionis in Exonienſi diocæſi vacante cuſtodem admiſerunt. Inde huc vſque præualuit Eccleſiæ Cantuarienſis per totam Prouinciam Archiepiſcopatu vacante æqualis ac par Archiepiſcopali potentia. Erat eo tempore Prior Cantuarienſis quidam Henricus, vir vt exiſtimari conuenit, nimus rerum vſu, quam iure ipſo prudens, iuriumque Cantuarienſis Eccleſiæ vacante ſede quod ab anteceſſoribus ſuis neglecta videbantur, explorator ſedulus atque ſagax, tum in gerendis Eccleſię rebus aſſiduus atque ſolers. Hic paucis menſibus omnem illam intermediam iuriſdictionem ante intermiſſam plene exercuit atque renouauit. De Clericis ad Eccleſiaſtica beneficia præſentatis & patronorum iure diligenter inquiſiuit, electiones confirmauit, inteſtatorum bona adminiſtrāda commiſit, prouocantium appellationes recepit, teſtamēta actis inſinuauit, ab executoribus & adminiſtratoribus rationes exegit, inter quos maxime Epiſcoporum defunctorum teſtamentorum executores, aut bonorum adminiſtratores interpellauit. Ita vt Iohannis Peckā (vt in eius vita diximus) teſtamentum exequētes ad rationes reddendas coegit. Adhæc viſitauit, procurationes percepit, Synodū celebrauit, Clerum ex mandato regio ad Parliamentum citauit, contumaces & in ſuam iuriſdictionē cōmittentes pœnis coercuit, beneficia vacantiū ſediū cōtulit ad hæc capas choreales, annulos & ſigilla a ſingulis Cant. prouinciæ ſuffraganeis Cant. Eccl. vendicauit, omniaq; ad Archiepiſcopalē iuriſdictionem per ſingulas ſpecies tam exquiſite exercuit, vt nihil fuerit prætermiſſum præter Epiſcoporum conſecrationem, quam cum ſua authoritate peragere non poterat, Epiſcopo Londinenſi mandauit & iniunxit, vt is ſuffraganeis Cantuariæ in Chriſti Eccleſia die quodam ſtatuto congregatis, Meneuēſem & Bangorenſem Epiſcopos tunc electos & ſua authoritate confirmatos conſecraret. Quibus ſic conſecratis in teſtimonium & fidem conſecrationis literas conuentus ſigillo ſigillatas dedit. Exercitata hoc modo & agnita Cantuarienſis conuentus ſede vacante poteſtate ſcriptis ad Regem literis petierunt nouum Pontificem eligendi poteſtatem. Qua impetrata in patrem ſuum & Patriarchatus honorem elegerunt Simonem Mepham ſacræ Theologiæ profeſſorem, canonicum Ciceſtrenſem & in Eccleſia cathedrali Laudauenſi præbendarium, nec non Rectorem de Tunſtall. de cantio oriundum, virum ſacrarum literarum in illo vt putabatur ſeculo peritiſſimum. Cuius electionem cum Rex approbaſſet, Prior Henricus & Conuentus Cantuarienſem veriti ne Papa electionem illam reſcinderet, prouiſioniſque titulo alium Archiepiſcopum crearet, nuncios Auinionem, vbi Papa cum ſua tunc curia manſit, mittunt. His ampla procuratoria ſuo nomine ſingula gerendi, & ne pecunia deficeret, quantumcunque vellent mutuum vſque ad ducentas marcas ſterlingorum Romæ ſub Hypotheca omnium ſuorum bonorum contrahendi dederunt, ea lege & conditione vt electionem Simonis Mepham à Papa corroborari obtinerent. Is tandem donis ſuperatis electionem confirmauit, & Simonem Auinione conſecrauit. Accepta autem à Papa conſecratione ad Prouinciam regendam reuerſus eſt.

A. 1320.

Arch. An. 1328

Ac primum cum (vt in Ioanne Peckam antea diximus) canonicatus præbenda in Eccleſia Lugdinenſi Cantuarienſi ſedi Archiepiſcopali fuerat in perpetuum aſcriptus, ad eius fructus percipiendos procuratorem Richardum quendam de Solbury Eboracenſis diocæſis Clericum conſtituit, ſicut ex infra ſcripto procuratorio, quod vt de iure dicti canonicatus liquere poſſit inſeruimus, patet.

Ex ipſo Autographo.

Omnibus ad quos pręſentes literę peruenerint, Simon permiſſione diuina Cantuarienſis Archiepiſcopus totius Angliæ Primas, ſalutem in Domino ſempiternam. Nouerit vniuerſitas veſtra quod nos facimus & conſtituimus procuratorem noſtrum dilectum nobis in Chriſto M. Richardum de Solbury Eboracenſem diocæſis Clericum, ad petendum & recipiendum fructus, redditus, prouentus, & obuentiones quaſcunque munerii noſtri de Quincraco Lugdunenſis diocæſis, aulam etiam, ædificia ſiue munerium noſtrum infra clauſtrum Eccleſiæ Lugdunenſis ſituata, necnon emēdas & ſatiſfactiones debitas pro damnis datis in eiſdem, & ad tractādum & componendum & tranſigendum ſuper eiſdem fructibus, redditubus, damno, & emendis, & ad agendum & defendendum pro eiſdem, & ad locandum & arredandum dicta muneria, & ædificia & penſionem recipiendum pro eiſdem, & ad liberandum & acquietandum ſoluentem, necnon adiurandum de calumnia & veritate dicenda, & omnia facienda quæ de iure neceſſaria fuerint in pręmiſſis vel opportuna, etiam ſi mandatum exigant ſpeciale. Dantes eidem Procuratori poteſtatem alium procuratorem ſubſtituendi, & eundem reuo-

candi quotieſcunque ſibi videtur expedire. Pro eodem etiam procurat. & ſubſtituendo ab eodem rem ratam haberi & iudicatum ſolui cum omnibus ſuis clauſulis promittimus, omnibus quorum intereſt cautionem. In cuius rei teſtimonium ſigillum noſtrum præſentibus eſt appenſum. Datum apud Wingham vi. Idus Martii. Anno Domini, Milleſimo Trecenteſimo Viceſimo Octauo.

Adam Murimutenſis. Tho. Walſing.

Poſtea Londini Reginam Philippam Edwardi III. coniugem coronauit, deinde Concilium prouinciale tenuit, in quo iura quædam vt à ſeruilibus operis in diebus Paraſceues, animarum, & Conceptionis ceſſaretur, & de iuriſdictione, ac bannorum matrimonialium editione condidit. Inter quæ Oxunienſe illud de appellationibus a definitiuis tantum ſententiis interponendis decretum tanquam iniquum ſuſtulit.

Murimut. Walſing.

Hæc iura in Prouincialibus Angliæ conſtitutionibus adhuc deſcripta ſeruantur. In eodem Cōcilio totius Cleri conſenſu excommunicati ſunt omnes, qui Walteri Stapleton Exonienſis Epiſcopi trucidationis, (de qua in Waltero Archiepiſcopo antea diximus) opera, ope vel conſilio rei fuerunt. Id quod Polidorus a Iohanne Stredford factu eſſe imperitè autumat, dum plus æquo hilaris ac facetus Simonem Mepham Archiepiſcopum Cantuarienſem fuiſſe oblitus ſit. Hic annus Papas congeminauit. Nam dum curia papalis eſſet Auinione, exortus eſt Romæ Antipapa Petrus de Corbario ordinis minorum fratrum. Qui inſtigante & adiuuante Lodouico Bauariæ Duce in Regem Romanorum electo, ſed a Papa repulſo, à Romanis ciuibus receptus, Cardinales, ac eiuſmodi Romanæ curiæ miniſtros creauit. Deinde Lodouicum contra alterius papæ interdictum Re-
An.1329 gem Romanorum in ipſa Romana ciuitate, a qua alter papa diu exulauerat, coronauit. Ideoque alter alterum maledictis, & diris illis ſolitis cenſuris fulminatis execratus eſt. Tandem hic Romanus Papa potentia & viribus impar, ab illo Auinionenſi vtpote valentiori ſuperatus, delicti ſui veniam petiit, Papatu ſe abdicauit, & abſolutus ad fratres ignominioſe receſſit.

Adam Murimutenſis. Walſing.

Paulo poſt Rogerus Sariſburienſis & Iohannes Bathonienſis Epiſcopi in Anglia mortui ſunt. Ac Sariſburienſis Eccl. Præſulem Papa Robertū quendā de Wiuble, virum non modo indoctum, ſed inuenuſtum prouiſionis prætextu creauit. Sed in Bathonienſi Epiſcopatu Radulphus quidam de Salopia electione aſſumptus, citoque antequam Papa de vacatione comperiſſet, per Simonem Archiepiſcopum confirmatus & conſecratus eſt. Quod cum Papa cognouiſſet citationibus & edictis Rhodulphum, longiſq; in ſua curia dilationibus vexauit. Tandem tamen de curia Romana ſe redemit, vt rata eſſent facta de ipſo non ſine magna pecuniæ quantitate.

Verba Murimutenſis.

Iam enim illa de Epiſcopatibus prouidendis Papalis conſuetudo ad immoderatam licentiam excreuerat. Vt Epiſcopatus in Anglia nullus vacaret, cui ille ante prioris Epiſcopi mortem de ſucceſſore longe ante non prouidiſſe contenderet. Ita & eligendi iura violauit, & Epiſcopatus pro ſuo arbitrio imperitioribus plerumque contulit. Ac priores Papæ modum ſaltem in hac prouidendi iniurioſa licentia aliquem retinuerunt. Sed iſti poſteriores iuſticiæ finibus ab Antecesſoribus ſuis ſemel violatis, modum in iniuria nullum probabant, ſed de omnibus ſine diſcrimine prouidere cœperunt. Atque vt plerumque euenire ſolet, vt omnia tum ad ruinam vergunt, cum ad ſummum perducta ſunt: ſic hæc Papalis prouidendi impetas quæ omnem iam modum exceſſerat, legibus (vt poſt dicetur) a Rege Eduardo Tertio latis tandem repreſſa & coercita eſt. Ipſumque Pontificale culmen quod ſupra Deum hominesque eleuatum eſt, iam tandem (vt ex ſequenti hiſtoria patebit) ad exitium paulatim inclinare & deduci labentibus annis cœpit. Sed vt de his ꝓuiſionibus dicamus, quas tā importune ſibi Papa vendicauit, ſimulatque hic Simon Mepham Archiepiſcopatum ingreſſus eſt, Thomas Cobhā Epiſcopus Wigornienſis (de quo in Waltero antea diximus) obiit, ad quem Epiſcopatum Adamum Herefordenſem prouiſionis prætextu tranſtulit, tum Herefordenſi Eccleſiæ de quodam Thoma Charletō prouidit. Quid enim in transferendis & conferendis Eccleſiis prouiſionis vſurpato titulo Papa, ſi ei permiſſa diuitius libere facultas fuiſſet, efficere in quocunque regno non potuiſſet. Literas autem ad Simonem de illa prouiſione ſcriptas duximus inſerendas, vt liquere omnibus poſſit, quanta impudentia eam ſibi vendicauit.

Ex Registro Cantvariensi Epistolarvm Ecclesiæ tempore

Simonis Mepham. Fol. 46.

IOhannes Epiſcopus, Seruus ſeruorū Dei, Venerabili fratri Archiepiſc. Cantuarienſi ſalutem & Apoſtolicam Benedictionem. Ad cumulum tuæ cedit ſalutis & famæ, ſi perſonas Eccleſiaſticas præſertim Pontificiali dignitate præditas

ditas diuinæ propitiationis intuitu oportuna præſidii & fauoris gratia proſequaris. Nuper ſiquidem vacante Eccleſia Hereford. pro eo quod nos Venerabilem fratrem noſtrum Adamum Wigornienſem, olim Herefordenſem Epiſcopum, tunc & adhuc apud ſedem Apoſtolicam conſtitutū, à vinculo quo eidem Herefordenſi Eccleſiæ tenebatur, de fratrum noſtrorū conſilio, & Apoſtolicę poteſtatis plenitudine abſoluentes, ipſum ad Eccleſiam Wigornienſem tunc vacantem duximus transferendum, præficiendo eum illi in Epiſcopum & Paſtorem. Nos itaque attendentes quod nullus præter nos de ordinatione ipſius Eccleſiæ Hereford. ſe ea vice intromittere poterat. pro eo quod nos diu ante huius vacationem Eccleſiæ Herefordenſis prædictæ prouiſiones omnium Eccleſiarum Cathedralium tunc vacantium & vacaturarum in poſterum, per translationes per nos tunc temporis factas, & ex tunc faciendas de Prælatis eorum ad alias Eccleſias tunc vacantes & non antèa vacaturas diſpoſitioni noſtræ duximus reſeruandas. Decernendo extunc irritum & inane, ſi ſecus ſuper his per quoſcunque quauis auctoritate ſcienter vel ignoranter contingeret attentari. De præficiendo eidem Herefordenſis Eccleſiæ, ne prolixæ vacationis expendetur incommodis, perſonam valentem ac etiam fructuoſum per cuius induſtriam ſtudioſam ſalubriter poſſet regi ac dirigi, & etiam fœliciter ac vtiliter adaugeri, cogitare cœpimus diligenter, & poſt deliberationem quam cum eiſdem fratribus noſtris ſuper hac detentam habere curauimus in dictum filium Thomam de Charleton electum Herefordenſem Canonicum Eboracenſem in ſacerdotio conſtitutum, Iuris ciuilis profeſſorem, virum quidem prout ex teſtimoniis fide dignis accepimus vitæ munditia redimitum, decorum, elegantia morum, diſcretionis, & conſilii maturitate conſpicuum, aliarumque multiplicium virtutum titulis inſignitum, aciem direximus noſtræ mentis, quibus omnibus debita meditatione penſatis de perſona eiuſdem Thomæ electi eidem Herefordenſi Eccleſiæ de fratrum prædictorum conſilio authoritate Apoſtolica duximus prouidendum, ipſumq; illi perfecimus in Epiſcopum & Paſtorem, curam & adminiſtrationem illius ſibi tam in ſpiritualibus quàm in temporalibus plenariè committendo. In eo, à quo vniuerſorum chariſmatum dona perueniunt confidentes, quod prædicta Eccleſia Herefordenſis per ipſius electi diligentiæ ſtudium fructuoſum, clementia ſibi opitulante diuina votiua honoris & commodi ſuſcipiet incrementa. Vt igitur idem electus in commiſſo prædictæ Hereforden. Eccleſiæ ſibi facilius proficere valeat, tuus fauor eidē fore noſcatur plurimū opportunus fraternitatem tuam rogamus & hortamur attente, per Apoſtolica tibi ſcripta mandantes quatenus prædictos electum & Eccleſiam Hereford. habens pro noſtra & dictæ ſedis reuerentia propenſius commendatos, in ampliandis & conſeruandis iuribus ſuis & ipſius Eccleſiæ eundem electū tui fauoris præſidio proſequaris, quod ipſe tuo fultus auxilio in commiſſo ſibi Eccleſiæ Herefordenſis prædictæ regimine ſe poſſit vtilius exercere, tuq; diuinam miſericordiam & beneuolentiam dictæ ſedis exinde valeas vberius promereri. Dat. Auinion. VII. Kal. Octobris pontificatus noſtri anno 12.

Nec minus in Epiſcopatibus quam in pecuniis prouidendis ſedulus hic Papa fuit. Cum enim in Lodouicum Imperatorem electum, & Romanam Regem ab Antipa (vt diximus) coronatum, bellum ſuſcipiendum decreuerat, fructus beneficiorum vacantium quadriennio ſibi reſeruauit. Quos cum in Anglia iuſſu nutuque ſuo, vt ſolebat obtinere non poterat, ſaltem vt prædam cum Rege participaret, eos Regi vir perbenignus & liberalis conceſſit. At Simon Mepham Archiepiſcopus, in cuius tempora hæc & eius generis alia inciderunt, cum mitem, & benignam naturæ (vt exiſtimabatur) ſuæ indolem quam ſiue ſibi ſimulate finxerat, ſiue origine ſua acceperat, penitus depoſuerat, iam in Monachos Cantuarienſes quorum gratiam ex humili loco in Archiepiſcopatum prouectus eſt, & in totam Cantuarienſem prouinciam, iuriſdictionis ſuæ vi ac poteſtate fretus, nimium elatus tandem concidit. Monachos Cantuarienſes de terris atque prædiis ſuis primum laceſſiuit. Ab his ad Papam prouocatus eſt. Papa vt ex minimis tunc ſolebat negociis eo tempore Leherium quendam de Concoreto ſuum in Anglia Wallia Hibernia, atque Scotia non Legatum (Id enim Reges ſe inconſultis antea vetuere,) ſed nuncium miſit, illique hanc litem inter Archiepiſcopum & Monachos definiendam commiſit. Ille ſuſcepta cauſæ cognitione ſiue iure, ſiue iniuria Archiepiſcopum in cauſa principali damnauit, deinde expenſas litis ſeptingentis libris eadem ſententia æſtimauit, quas comminatis illis ſolitis Papalium cenſurarum pœnis ſoluere die perbreui ſtatuto, niſi eas ipſo facto ſubire velit, mandauit ac præcepit. Hanc diram ſententiam ab illo Papæ nuncio nequam, hic noſter Mepham haud ſatis æquo animo ferre potuit. Sed quid aut contra Papæ nunciū, aut contra Monachos qui

præualuerunt ageret. Ab his itaque fractus & debilitatus, multo maiora amens adortus
eſt. Namque ab infirmis victus voluit cum valeotioribus contendere. More anteceſſo-
An.1331. rum totam Cantuarienſem prouinciam ſtatuit viſitare. In qua incepta viſitatione Par-
lamentum à Rege conuocatum eſt. Eoque inchoato Cleri Concilium ſub Archiepiſco-
An.1332. po celebratum Londini. A quo Concilio ſpreto Archiepiſcopo ilico deceſſum eſt, rebus
nullis ne à Rege quidem imperatis aut ſolicitatis geſtis. Hoc finito Cōcilio viſitationem
Metropoliticam iterum ſuſcepit. Ab ea Iohannes Grandiſoous tunc Exonienſis Epi-
ſcopus ad Papam, vt eius viſitationem ſaltem aliqua mora retardaret, appellauit. Erat hic
quoque Iohannes Grandiſonus origine Caotius, & familiaris Simonis Mepham, ſed eius
iuriſdictionem vel ſpreuit, vel formidauit, cui cùm iure noo potuit, tamen vt potuit ad
Papam appellando obſtitit. Cum itaque in illa viſitatione Simon Mepham Roffenſem,
Ciceſtrenſem, Sarisburienſem, & Bathonienſem Wellenſemque diocæſes Metropoli-
tica viſitatiooe ſecurus tranſiſſet, & Exonienſem viſitaturus iogredi vellet, Iohannes
Exonienſis eum militari manu prohibuit. Cumq; Archiepiſcopus armis cum Exonien-
ſi congredi ſtatuit, re Regi nūciata literis Regiis reuocatus, infecto viſitationis negocio
ex illa diocæſi turpiter & ignominioſè receſſit. Ex hac viſitationis repulſa, & ſuperiori il-
la Monachorum in iure victoria animo deiectus iocidit in ægritudinem. Et cum domū
rediens eſſet in itinere in oppido quodam Magfeld febri lethali contracta. 12. Octobris
obiit. Sedit annis quinque, menſibus ſex, diebus. 12. Habuit hic Archiepiſcopus in Can-
Steph. Byrchenton. tuarienſi prouincia ex ſua patria, nempe Cantio ſex ſuffraganeos Epiſcopos. Nempe Io-
hannē Grandiſonum Exonienſem, qui eum ægritudine & furore ad mortem (vt dixi-
An.1333 mus) perculit. Stephanum Graueſend Londinenſem, Henricum Borowaſhe Lincol-
nienſem, Thomam Cobham Wigornienſem, Richardum Swinfeld Herefordenſem,
& Hamonem Roffenſem. Corpus autem Simonis. 7 kal. Nouemb. Cantuariam dedu-
ctum, & marmorea tumba incluſum ſepulchro traditum eſt, ex parte aqnilonari Capel-
læ Anſelmi quondam Cant. Archiepiſcopi.

LII. Iohannes Stratford.

SÆpè vſu venire ſolet, vt hi quorum vita recta &
cum virtute maxime coniuncta, & laude illu-
ſtris, & pręmiis honoribusque aucta, periculisq;
aditis, laboribusque multis ſuſceptis optimè de
Republica merita fuerit, dum in ſuſpicioſa ac
maledica multitudine inſidias quæ ab obtrecta-
toribus intenduntur, vitare non poſſunt, extre-
ma diſcrimina ac dimicationes fortunarum atque vitę ſentiant. Hu-
Ex Epiſt. Rich. Dun. ius rei conſpicuum ſpectaculum præbuit Iohannes Stradford, cuius
ſolida cū virtute parta laus, in Aula, loco ſanè lubrico & fallaci, inuidiæ, criminationibus
quę obiecta, niſi cum ſumma tolerantia, prudentiaque ſæpè cauiſſet, ſummum ſibi
exitium interitumque attuliſſet. De cuius gente atque patria nihil accepimns. Ideoque
ab ipſa inſtitutione, primoq; in Rempublicam & Eccleſiā ingreſſu demonſtrandus no-
bis eſt. Iuri ciuili atque Canonico adoleſcens operam dedit. In quibus paucis annis do-
ctus atquè prudens euaſit. deinde famæ celebritate notus, ad Lincolnienſem Archi-
diaconatum ſpirauit, quum iuriſdictionem cum prudenter diligenterque aliquandiu
adminiſtraſſet, a Waltero Archiepiſcopo, de quo antea diximus, Almæ curiæ Cantua-
rienſi de Arcubus London. Decaous & officialis præfectus eſt. In quo gerendo Magi-
ſtratu non minus iuriſperitiam, quàm rerum multarum intelligentiam, & acrem atquè
acutam in diiudicandis & definiendis litibus perſpicaciam declarauit. Ita ingenio in eo
tam fœlici, & tam ſingulari doctrina exculto cognito, Regis Edwatdi 2. intimis conſiliis
adhibitus, eiusque Secretarius fuit. Cuius legatione, cum ad Iohannem Papam Romæ
fungeretur, & Wintonienſem Epiſcopatum morte vacantem, Rege inconſulto Walte-
ri Archiepiſcopi interceſſione atquè gratia prouiſionis titulo ab eodem Papa adeptus
eſt. Quæ res ei magnas moleſtias atque turbas primò generauit. Namque Robertus Bal-
dock Regni (vt diximus) Cancellarius, Regi Edwardo 2. charus, Wintonienſem epi-
ſcopatum tunc ambiuit. Quo à Iohanne Stratford intercepto, confingere atquè com-
miniſci omnes rationes cœpit, quibus Iohannem Straiford Epiſcopum Wintonienſem
in omnium odium atque inuidiam traduceret. Ipſe Iohannes Strarford, quodam die
dominico, in cuius miſſa (vt ex more pontificio conſuetum eſt) cantabatur verſus, *Mul-*

tæ tribulationes iuſtorum &c. conſecrationem Epiſcopalis muneris perhibetur accepiſſe. Eoque quaſi vaticinio pereulſum dixiſſe: Nihil ſibi præter moleſtias in reliqua vita ſupereſſe. Nec falſus quidem eſt. Nam prædictus Robertus Baldock, qui non minus gratia, quam ſuaſione Regem huc illuc flectere atque impellere ſolebat, ſimulatque Iohannes epiſcopatum gerere cœpit, eum proſcribi, & epiſcopatus prædia in Regis cuſtodiam tradi, ac ab eius vſibus ſequeſtrari procurauit. Tum variis eum edictis in ius vocauit, quibus propoſitis cum Iohannes metù delituiſſet, nec in ius veniſſet, nouo & atrociſſimo edicto promulgatum eſt, ne quis Iohannem ædibus aut hoſpitio exciperet, eiue alimenta miniſtraret, aut quocunque homine aut cõmercio cum eo contraheret. Has ærumnas anno toto ſatis moderatè tolerauit.

Ste Byrch.

Tandem Walterus Archiepiſcopus cum Papæ literis Iohannis cauſam deprecantibus Regem adiit, & ſui in Iohannem tantoperè commoti animi, tantæque ſæuitiæ cauſas requirit.

Epiſt. Rich. Dun epiſc.

Rex omnia ſe Roberto Baldock Cancellario ſuadente ſtatuiſſe reſpondit, quoniam Wintonienſis Epiſcopatus, quem petierat, & ad Papam pro Roberto ſcripſerat, Iohanni ſe ignaro collatus eſſet. At Walterus eam tum fuiſſe Papæ in prouidendis epiſcopatibus conſuetudinem noſtris exemplis docuit, quæ ſi Regi non probaretur, tamen quia tam diu impune à Regibus tolerata ſit, vt in totum deinceps edicto aut lege vetaretur, nec tam grauiter in Iohanne viro docto & prudenti ſine exemplo animaduerteretur, petiit. Itaque Walteri oratione Rex Iohannem in gratiam recepit, & iuramento ab eo de fide in Regem gerenda præſtito, prædia Epiſcopatus cæteraq; ablata iura reſtituit. Non ei iam amplius in Regis gratiam reducto Cancellarii aut cuiuſuis maleuolentia potuit obeſſe. Nam Rex perſpecta eius in quibuſdam quas obierat legationibus grauitate atque prudentia, & intimis ſuis conſiliis adhibuit, & ſummis gerẽdis Regni negotiis præpoſuit: quæ tanta fide & ſolertia adminiſtrauit, vt Rege in maxima & exitioſa, ſicut in Waltero antea diximus, pericula atque diſcrimina adducto, & à ſuis Conſiliariis, ipſoque Waltero Archiepiſcopo, cui plurimum confidebat deſerto, Iohannes tamen ab eo non diſcederet, nec aduerſæ parti adhæreret, donec tacito quodam Reginæ & Rogeri Mortimeri ſui Conſiliarii iudicio neci adiudicatus, atque huc illuc ad latebras quærendas diu actus eſt. Tandem Edwardo ſecundo mortuo, & Spenſeris ac Reginæ aduerſariis ſupplicio deletis cum nihil in Iohannem Stratford criminari potuiſſent, præterquàm quod cum Edwardus ſecundus à ſuis Conſiliariis proditus ac proiectus eſſet, hic ſolus ſummo ſtudio & integritate fidus permanſit, non modò in magnam Reginæ, & Edwardi Tertii Regis gratiam receptus, ſed Regio ſummo tribunali Cancellarius præfectus eſt.

Ste. Byrch. Thom. Wal. Adã Murim.

Deinde Simone Mephã Archiepiſcopo Cantuarienſi mortuo, Rex Papam literis rogauit, vt Archiepiſcopatum Iohãni Stratford conferret. Quo cognito Prior & conuentus Cantuarienſis eundem in ſuũ Archiepiſcopum poſtularut, de neceſſitate facientes virtutem.

An. 1333.

Papa cum Edwardi Regis deſiderio in Iohanne Stratford conceſſiſſet, in rebus alienis pluribus gratificandi voluntatem Romano exemplo declarauit. Nam cum ad Cantuarienſem Archiepiſcopatum Iohannem à Wintonienſi Eccleſia tranſtuliſſet, Adamum de Orleton Wigornienſem Epiſcopum, intercedente Rege Franciæ, ad Wintonienſem Epiſcopatum traduxit.

Aliter Torleton & habet Thomas de La more. Ad. Murim.

Id quod Edwardum Regẽ Angliæ, qui literis pro alio interceſſerat, nec ferre poterat, vt Franciæ Rex quem ſuſpectum habebat, in ſui regni obtinendis Epiſcopatibus tantum proficeret, temporalia omnia huic papali Epiſcopo Wintonienſi detrahere mouit: eoque magis quòd hic Adamus in legationibus quas ad Regem Franciæ ſubiiſſet, Franciæ magis quam Angliæ Regi obſequendo maiorem dediſſe operam ſuſpicabatur. Sed paulò poſt in Parliamento Londini habito, Rex ei Clero petente reconciliatus temporalia reſtituit. In quo Parliamento Rex obtenta ope pecuniaria à Clero atq; populo expeditionem in terram ſanctam vnà cum Rege Galliæ ſe ſuſcepturum promiſit. Ad eam rem Iohannes Cantuarienſis Archiepiſcopus ad Papam & Franciæ regem, vt certus illius ſuſcipiendæ militiæ dies ſtatueretur, miſſus eſt. In eo itinere à Iohanne Papa pallium ſibi Hammone Roffenſi Epiſcopo nuncio miſſum accepit.

Steph Byrch. An. 1334. Walſing. ad Ad Murim.

Tum eiuſdem Iohannis Papæ ad quem miſſus erat, morte nũciata, illius in terram ſanctam expeditionis infecto negocio rediit Cantuariam, vbi In feſto Dionyſii ſolita ſpecie atque pompa introniʒatus eſt. Deinde Cantuarienſem Eccleſiam, ciuitatem, atque diocæſin viſitauit. Hieroſolomitana autem expeditio quæ ab Angliæ, Franciæque Regibus coniunctis copiis erat capeſcenda, à Franciæ Rege res nouas in Angliam moliente impedita eſt. Itaque Benedictus papa illas ſexennales decimas in eum vſum à Clero antè conceſſas percipi vetuit, perceptas autem reſtitui his qui eas ſoluiſſent mandauit. Verùm in Anglia cum bellum à Gallo, expectaretur, ea decima in cathedralibus Eccleſiis repoſita, Regi ipſi ad ſum-

An. 1335 ptus bellicos Cleri conſenſu donata eſt. Nam Gallus cum pro Scotis ab Edwardo Rege ſæpe oppugnatis interceſſiſſet, clam fœdere cum illis inito, bellum Angliæ Regi inferre ſtatuit. Cuius fœderis & apparatus ſuſpicione olfacta, Edwardus ob pacem confirmandam Epiſcopum Lincolnienſem multis comitatum proceribus, ad Gallum legauit. Cui in mandatis dedit, vt ſi Gallum a pace auerſum ſentiret, adiret Lodouicum Imperatorem, vt cum eo, aliiſque Germaniæ principibus ſummæ coniunctionis fœdera paciſceretur. Lincolnenſis autem Epiſcopus ex Regis præſcripto, ſimulatque Galli ſimultatem eũ perſpexiſſet, fœdus cum Lodouico & Germanis fecit. Hoc pacto fœdere, Rex cum Iohanne Stradford Cantuarienſi Archiepiſcopo quem prudentiæ & fidei plenum cognouerat, de hoc bello Gallico conſilium capit. Is quia Gallus eum indicta cauſa prouocauerat, nec oblatas pacis æquiſſimas conditiones accipere voluerat, ſuadet vt in hoc bello ad quod laceſſitus erat, gerendo Regnum Franciæ iure hæreditario, & cognationis proximitate ad ſe ſpectare vindicaret. Ita fore vt ad perpetuum huic administrando bello ſuppeditandum ſubſidium Clerum, populum, omneſque ſui Regni ordines ſumma alacritate excitaret. Deinde vt in militum delectu copioſum exercitum ex viris ad pugnam valentioribus, & Ducibus in re militari peritioribus conflaret. Quo comparato & cum omni militari copia inſtructo, vt fœcialibus ad Gallum miſſis Regnum Franciæ ſibi reddi peteret, aut bellum denunciaret. Tum vt ſine mora traiecto exercitu Gallum aggrederetur, monuit. Seſe enim curaturum, vt abſente Rege Reſpublica recte adminiſtraretur, & neque pecunia nec alia quæcunque ad bellicos vſus neceſſaria Regi in caſtris in pcinctu occupato deſit. Quo cõſilio nihil tã illuſtri & magnifico Regi optatius eſſe potuit. Miſſi illico fæciales, & bellum indictum eſt. Tota iam Anglia atque Gallia magno tumultu laborabant: aliaque regna fama & celebritate tanti belli in varias expectationes adducta ſunt. Papa tam bello quam pace rei pecuniariæ ſtudens, ad Angliæ Franciæque Reges miſit duos Cardinales. Hi vtruſque Regnis peragratis cum pacem cõciliare nequiuiſſent, ampliſſimam procurationem perci-
A. 1337. piendarum a Papa ſibi in vtroque Regno datam poteſtatem oſtenderunt Cuius vi cum multis execrationibus atque diris de ſingulis libris ſolidum extorſerunt. His legatis iam ditatis atque ſaturis, Poeta quidam Anglus tunc temporis, hæc carmina de Romana cupiditate lepide confinxit:

Roma capit marcas, burſas exhaurit & arcas.
Ad Murim. *Vt tibi tu parcas, fuge Papas & Patriarchas.*

Edwardus autem Angliç Rex paratis iam copiis antequam exercitum traieciſſet, Parlamentum tenuit in quo Archiepiſcopus Cantuarienſis Concilio Cleri celebrato Regi decimam triennalem à Clero concedi obtinuit. Subſidio iam comparato Rex exercitum in Flandriam claſſe deduxit. Omnem regni curam & gubernationem Archiepiſcopo commiſit. Ad Imperatorem Lodouicum Coloniæ agentem tendit. Ibi renouatum fœdus nuper ictum fuit, & Edwardus totius Imperii Vicarius à Ludouico ſubſtitutus eſt. In primo horum principum congreſſu mirari ſe dixit Lodouicus, cur Edwardus Angliæ Rex cæterorũ Regũ more non ſe proſtraſſet ad ſui Imperatoris pedes. Cui
Th. Walſin. reſponſum eſt. Angliæ Regem cæteros in hoc anteire Reges quod in ſacratione vnctus ſit. Renouata itaque & confirmata tam honorifica pactione Edwardus ad exercitum quem Antuerpiæ locauit, rediit. Franciam hoſtiliter inuadit, ad Papam eum à bello reuocantem de iure ſuo in Francia hæreditario ſcribit. Interea in Anglia Reip. negocia à Cantuarienſi Archiepiſcopo, bellica verò à Sariſburienſi Comite qui Scotis ſtrenuo
Murimut. reſtitit, gerebantur. Sub quæ tempora Stephanus Londinenſis Epiſcopus obiit, in cuius locum Richardus de Bintworthe electus eſt, qui Ottefordiæ a Iohanne Archiepiſcopo confirmatus, eiuſque iuſſu à Ciceſtrenſi Epiſcopo Lamethei conſecratus fuit. Deinde duobus tribuſue annis in hoc Gallico bello tranſactis euenit vt Rex pecunia celeriter egere cœpit. Qua deſtitutus, & pene in ipſo Martis diſcrimine eneruatus Cantuarienſem Archiepiſcopum de ſua pollicitatione qua ſe de nummis toto bel-
A. 1340. lo parandis prouiſurum promiſerat, interpellat, Archiepiſcopus mirari ſe ait tantam pecuniam quæ in multos annos ſuffectura eſſet, vno aut altero anno obliguriri poſſe. Tum hortatur literis Regem vt malos conſiliarios, theſauri ſui exhauſtores, & pecuniarum profuſores a ſe remoueret. In tantis enim hiſque bellicis negociis adhibendos Regi viros aſſiduos, frugi, atque cautos, pecuniamque niſi modus & ſumma cautio adhibeatur, facile diſſipari ſolere. Eodemque tempore Lodouicus Imperator fœdifragus ad Edwardum Angliæ Regem imperioſe ſcripſit, vt litem & contentionem de Regno Franciæ armis & dimicatione motam atque controuerſam depoſito bello ſuæ

diiudicationi

diiudicationi permitteret. Quod cum Edwardus renuiſſet, Lodouicus Imperii Germanici Vicariatus munus violatis & ſpretis fœderibus reuocauit. Sed Edwardus nihilominus in bello contra Gallum ſuſcepto acriter & animoſe perſtitit, donec Papa, quem Gallus huius belli exitum ſibi perniciosiſſimum fore pertimeſcens muneribus præoccupaſſet, interiectis ſuaſionibus & minis tàm ad Regem ipſum quam ad Archiepiſc. Cantuarienſem ſcripſiſſet, vt a bello deſiſteret, litemque iudicio non vi atque Marte componeret. *Tho. Walſ. Ad Mir.* Archiepiſcopus qui huius belli ſuaſor fuerat, cum & tributis & Romanis deprædationibus exhauriri atque labefactari Regni vires perſpexerat, vt tunc in illa Pontificia dominatione Pontificibus magis quam Regibus parebant, & Papæ ſententia iam pacis author eſſe cœpit. Id non minus Rex indigne tulit, quam regni proceres vt cum Marte ſuperior eſſe poſſit, iã Archiepiſcopo deficiẽte, & ceſſante ab eo quod promiſerat à legitima Gallicanæ hæreditatis vendicatione, ad iniquiſſimam cum Gallo pacem inultus & inglorius cogeretur. Omnium iam odium Archiepiſcopus ex hac inconſtantia, & mutatione conſilii incurrit. Inter hos Henricus Lincolnienſis Epiſcopus & Galfridus Scroope miles, Regis iuſticiarius, occulto quodam diuque ſimulato in Archiepiſcopum odio, Regem atrocius incendunt, eum proditionis, & cum Gallo conſpirationis, læſæque maieſtatis inſimulant. *St. Byrch.* His criminationibus, & rerum in caſtris neceſſariarum inopia motus Rex Angliam clam ingreditur, mediaque nocte in turrim Londinenſem ne minimo quidem de aduentu eius rumore ſparſo deductus eſt. *A. 1342.* Ibi conſilium initum eſt, tandemque definitũ vt Archiepiſcopus, & Epiſcopus Ciceſtrenſis Regni Cancellarius, & Couẽtrenſis Theſaurarius, vna cum aliis a ſatellitibus & lictoribus deprehenſi ad publicam cuſtodiam rerum à ſe abſente Rege geſtarum rationem reddituri ducerentur. Mane accedunt Satellites Lametham. Sed Archiepiſcopus eo pridie deceſſerat, tum Londinũ reuerſi Couentrenſem & Ciceſtrenſem Epiſcopos cum aliis deſignatis capiunt. Captos ad turrim deducunt. Hoc peruulgato Archiepiſcopus Cantuariam feſtinat. Eum Nicolaus Cantelupo miles à Rege miſſus ſequitur, qui adducto ſecum quodam Iohãne Farindon Notario publico, vt geſta cum Archiepiſcopo in acta inferret, Archiepiſcopum Regis nomine monuit, vt quoniam is tranſmarinis mercatoribus ſub bonorum ſuorum hypotheca atq; pignore ſeſe obligaſſet, de pecuniis reddendis quas Rex ad bellicos vſus mutuos ſumpſiſſet: Cumque Rex pecuniis de quibus percipiẽdis in eo ſummam fidem collocauerat fruſtratus negocia bellica intermiſiſſet, Regiuſque exercitus cum Regni proceribus in caſtris, rebus in militia neceſſariis egerent, vt pecuniam illam aut ſtatim creditoribus qui Regem atque proceres indies interpellauerant, repræſentaret, aut creditoribus in foro tranſmarino reſponſurus in Flandriam traiiceret, & ſeſe in ipſorum cuſtodiam traderet, donec totum æris pro quo ſe obſtrinxerat, eſſet diſſolutum. *St. Byrch.* Hoc explicato nuncio Miles præſente tabellione reſponſum petiit. Archiepiſcopus deliberandum de tantis rebus antequam reſponderet, ait. Diſceditilico Miles. *Vide in T. Walſ. de his literis, anno 1342.* Iam Cantuarienſis Archiepiſcopus cum non modo fortunarum ſed vitæ atque capitis obiectum ſibi crimen animaduertiſſet, cum Rege multis hinc inde ſcriptis literis egit, vt conſiliarios ſibi ſaniores adhiberet, vt ab adulatoribus, & alienæ vitæ detractoribus caueret, nec bellum foris geſturus pacem domi perturbaret. His literis aliiſque ſuaſoriis modis, cum Regem pacare non potuiſſet, cœpit de integritate atque fide tam in Regem quam in Regnum ſua populo è ſuggeſtu prædicare. Itaquę Cantuariæ in Eccleſia Metropolitica conuocata Cleri, populique concione, hoc Thema ex ſcripturis propoſuit. *Non pertimuit Principem & potentia nemo vicit illum. &c.* *Eccl. 48.* In ea longo varioq; ſermone, Thomam Cantuarienſem quondam Archiepiſcopum qui à ſecularibus negociis ad Eccleſiæ regimẽ ſeſe traduxiſſet, laudauit. Ipſe autem ſe vituperauit, quod omiſſa Eccleſiæ cura, in rebus Regiis procurandis totus & aſſiduus fuerat. Cuius rei precium ſe ob ſua in Regem & Regnum merita in inuidiam & capitis diſcrimen adducto iuſtiſſime pertuliſſe, cum lachrymis teſtatus eſt. Deinceps autẽ in Eccleſia regimine ſe vigilantiorem fore promiſit. His peroratis Articulos quoſdam excommunicationum, quibus à ſe vim Regiam prohibere voluit, illo tetro & immani more Pontificio accenſis & extinctis candelis, campaniſque pulſatis edidit. In his articulis excomunicati ſunt omnes qui pacem & tranquillitatem Regis aut Regni perturbarent, laici qui violentas manus Clericis attulerint, qui in eorum prædia, ædes aut bona inuaſerint, qui immunitatem Eccleſiaſticam violauerint, qui libertates in magna charta Baronibus conceſſas aliqua machinatione detraxerint, qui crimina falſa in quempiam confinxerint, maxime vero quicunque Archiepiſcopum vel ſuæ prouinciæ Epiſcopum quemcunque in Regis odium aut iram traxerint, eúm ve *St. Barth.*

vel eos proditionis aut cuiuſquam famoſi & capitalis iudicii reos falſo dixerit. His in Eccleſia Cantuarienſi publicatis articulis, mandauit Epiſcopo Londonenſi, cunctiſq; Prouinciæ ſuę ſuffraganeis, vt in ſuis Eccleſiis atque diocæſibus eoſdem promulgarent. Rex vt Archiepiſcopum fulminantem compeſceret, Londinenſi Epiſcopo ſcripſit, ſe bellum tam anceps atque varium Archiepiſcopo ſuadente pro iure ſuo & hæreditate ſuſcepiſſe, eum iam qui author belli fuerat, cum hoſte ſuo Francię Rege conſpiraſſe, ac vt tantis ſumptibus inaniter factis vt iuris ſui vendicationem omitteret, & exercitum dimitteret ſoadere, tum nec ſuum vt promiſerat exercitum alere, nec tranſmarinis creditoribus ſatiſfacere, a quibus ad bellicos vſus eo interueniente grandis pecunia mutuo ſumpta fuiſſet, quique Regem atque proceres continoo interpellaret. Ad extremum Regni adminiſtrati rationem ab eo poſcere, quod is callide excommunicationem & cenſurarum ſpecię ſubterfugit. Poſtea venit ad Archiepiſcopum Radulphus Baro de Stafford. miſſus a Rege, qui adductis ſecum Iohãne Button aduocato & Iohanne Farrendon Notario publico qui Regis nomine Archiepiſcopum monuit, vt ad Regem ſine more accederet, vt de hoc bello rebuſque tam Angliam quam Galliam tangentibus vna cum cæteris prælatis & magnatibus deliberare poſsit. Cantuarienſis autem de hac re deliberaturum reſpondit. Paulo pòſt a Duce Brabantiæ ex Flandria Legati Cantuariam venerunt, quibus cum Archiepiſcopus ſui copiam non feciſſet, cauſam ſuę legationis in ſcriptis ad crucem excelſam extra portam Prioratus Cantuarienſis affixis a meridie proponunt. Citati ac in ius vocari à Duce Brabantiæ Iohannem Cantuarienſem Archiepiſcopum, vt in Flandria de debitis Regis Angliæ pro quibus obligatus extiterat, in iure reſponderet, ibidem moraturus iuxta iuramentum in ea parte præſtitum, donec Dominica debita plenè fuerint perſoluta. In hac turba Rex dedit ad Priorem & Conuentum Cantuarienſem literas, ad earum exemplum quas prius ad Londinenſem Epiſcopum dederat ſcriptas, mandauit, vt publice coram populo atq; Clero Cant. recitarentur. Quibus allatis Prior & Conuentus Archiepiſcopum certiorem faciunt, literas apertas oſtendunt. Is die cinerum aduocato populo atque Clero in Cant. Eccleſia ſuggeſtum aſcendit. In ea condirione de ſua fide & integritate in regiis rebus gerendis multa dixit. Regias literas in quibus eum Rex multis probris exagitauit, publicari mandauit, tum ſingula crimina & conuitia diluit. Poſtea hanc ore editam reſponſionem in ſcriptis conceptam per totam Cantuarienſem prouinciam publicauit. Ad eas res replicauit, quas literas ex Stephano Byrchington qui ſolus eas commemorat, hic inſeruimus.

EDwardus Dei gratia Rex Angliæ & Franciæ, & Dominus Hiberniæ, Prior & Capitulo Cantuarienſi ſalutem. Veteribus probatur hiſtoriis, & ex his quæ quotidie geruntur clarius eluceſcit, quomodo multi bonitate Principum & honore qui in eos collatus eſt in ſuperbia abutentes, nituntur interdum malitiæ ſuæ commentis Regum ſtudia laudabilia deprauare. Et vt manifeſtius quod dicimus cunctis fidelibus innoteſcat, veſtra & eorũ memoria non credimus excidiſſe, quod nos dudum in annis adoleſcẽtiæ ad Regni ſolium exaltati, in eiuſdem ſuſcepto regimine, ſanis conſiliis dirigi cupientes, quia Iohannem tunc Wintonienſem, nunc vero Cantuarienſem Archiepiſcopum fidelitatis & diſcretionis virtute credebamus aliis præeminere, eius Conſilio ſuper his quæ animæ noſtræ ſaluti expediunt, & Regni noſtri augmentum & conſeruationem reſpiciunt; ſpiritualiter & temporaliter vſi ſumus, & in tantam familiaritatem eſt a nobis ſuſceptus, ac illam in ſe humanitatem expertus; vt pater noſter vocaretur, & adoraretur ab omnibus poſt Regem ſecundus. Cumq́ue poſtmodum Regnum Francię ad nos fuiſſet iure ſucceſſorio deuolutum, & a Domino Philippo de Valeſio de facto notorio occupatum: Idem Archiepiſcopus nobis importuna inſtantia perſuaſit, cum Principibus Almanniæ & aliis contradictum Philippum fædus inire, & guerrarum diſpendiis exponere nos & noſtra, promittens & affirmans quod expenſas ad hoc neceſſarias de terrarum nõſtrarum prouentionibus, & aliunde quæſitis ſubſidiis abundãter fecerit miniſtrari: adiiciens inſuper quod ſolũmodo de perſonis ad bella doctis & ſtrenuis ſoliciti eſſemus, quia ipſe pecuniã neceſſariam ꝓ noſtris neceſsitatibus & ipſorum ſtipendiis efficaciter procuraret: Vnde nos mare tranſitu, manum ad ardua miſimus, & circa bellicos apparatus immẽſas vt oportuit expẽſas fecimus: & confœderatis nobis in maximis pecuniarum ſummis nos obligauimus, de promiſſo nobis vt præmittitur auxilio confidentes. Sed heu quum in illuſoriis baculo arundineo iuxta ſententiam propheticam, ſi innixus fuerit homo, intrabit in manum eius & perforabit eam, fiduciam poſuimus, & ſubtracto nobis (vtinam non fraudulenter) ſperato ſubſidio, neceſſitate compulſi ſub vſuris grauiſſimis quaſi importabilia contra-

ximus

ximus onera debitorum: & ſic retardata expeditione vlteriori coacti ſumus ab inchoatis magnanimiter hoſtium aggreſſibus ea vice deſiſtere & in Angliam remeare. Vbi expoſitis præfato Archiepiſcopo noſtris ærumnis multiplicibus, & infortuniis memoratis, conuocatoque ſuper hoc Parlamento, Prælati, Proceres, cæteriq́ue fideles eiuſdem regni noſtri, nonæ partis garbarum, agnorum, & vellerum ſuorum, præter decimam nobis à Clero conceſſam, tale nobis dedere ſubſidium, quod ſi fideliter collectum fuiſſet congruo tempore, & obtentum ad expeditionem dictæ guerræ, debitorum ſolutionem, & inimicorum confuſionem, non modicum adminiculum præſtitiſſet: & forte ſecundum moltorum opinionem veriſimiliter ſuffeciſſet, Idem Archiepiſcopus ad dicti ſubſidii cullectionem & aliorum nobis neceſſariorum ſubminiſtrationem iterum promiſit interponere efficaciter partes ſuas. Vnde eius promiſſionibus inhęrentes, reſumptis viribus nauigio ad hoc congregato verſus Flandriam nauigantes, commiſſo graui bello nautico cum hoſtibus qui in noſtram & totius gentis Anglorum perniciem procurauerant, miſericordiſſima illius clementia qui ventis & mari imperat, non noſtris meritis obtinuimus de tantorum hoſtium inumeroſa multitudine victoriam & triumphum. Quo peracto cum pergrandi exercitu pro iurium noſtrorum recuperatione progredientes exiode caſtrametati ſumus prope ciuitatem fortiſsimam Tornacem, in cuius obſidione aliquandiu iugiter occupari, & continuatis expenſis, & laboribus fatigati, præſtolantes in ſilentio nobis promiſſum adiutorium. ſperabamus indies miniſterio dicti Archiepiſcopi in tot & tant s noſtris neceſſitatibus reuelari. Tandem ſpe concepta fruſtrati, licet per plures nuncios & diuerſas literas plene ſignificauimus præfato Archiepiſcopo, & aliis Conſiliariis noſtris ſibi adhærentibus, noſtras indigentias & pericula varia quibus expoſiti propter defectum promiſsi ſubſidii memorati vtilitatem ſemper & honorem quos ex ſuccurſu pecuniæ conſpeximus, nos poſſe faciliter obtinere, nullum tamen ab eis emolumentum recipere potuimus, quia ſua non noſtra negocia curantes, & commoda propria procurantes friuolis excuſationibus, & fucatis verborum phaleris ſuam deſideriam (ne dicamus fraudem ſeu maliciam palliabant, ſimiles illuſoribus, qui (vt Eſaias ait) deridendo ludificant dicentes. ***Manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta modicum ibi, modicum ibi.*** Vnde proh dolor factum eſt vt dum triumphandi ſuper inimicos noſtros arridetur nobis gratiociſſime ſpes propinqua, præualente penuria cogeremur inuiti treugis inuitis conſentire, cum verecunda noſtræ expeditionis retardatione & exultatione non modica æmulorum. Reuerſis igitur nobis in Flandriam, cum eſſemus pecunia vacui, & æris alieni mole preſſi, nec ſupereſſet quicquam in noſtris vel noſtrorum Marſupiis vnde poſſemus neceſſitatibus noſtris conſulere, & debita ſtipendia noſtro obſequio militantibus erogare, compulſi ſumus vſurarum voragine nos immergere, & humeros ſupponere cumulatis oneribus debitorum.. Tandem conuenerunt ad nos amici fideles peregrinationis noſtræ comites, & tribulationis participes, cum quibus tractatum habuimus diligentem ſuper optatis remediis, quibus à tanta infortuniorum tempeſtate poſſemus commodius reſpirare. Viſum eſt omnibus præfatæ retardationis euentum triſtabilem & egeſtatis noſtræ incommoda multiplicia culpa vel deſidia, ne dicamus malicia, præfati Archiepiſcopi: de cuius diſcretione tota Regni noſtri diſpoſitio pendere videbatur, & cæterorū officialium quos eius Conſilio ſuper Regni negocia conſtituimus accidiſſe, & vehementer iniuriantes, ac contra nos tacite murmurantes, ſuper eo quod dictorum Archiepiſcopi & officialium inſolētiam Regia manſuetudo tanto tempore voluit incorrectam, ſuot publice proteſtati, quod niſi ſuper his faceremus, congruum remedium cœleriter adhiberi, oporteret eos ſe noſtris obſequiis ſubtrahere, & ab inito fœdere retroire. Et hoc vtiq; in regni noſtri ſubuerſionem, & noſtram perpetuam ignominiam, & nationis Anglicanæ perpetuum opprobrium redundare: quod auertat noſtris temporibus Clemētiſſimi patris benignitas, in cuius ſoliditate fixa eſt inuiolabiliter anchora noſtræ ſpei. Vnde nos ad diſciplinam & correctionem habuimus noſtrorum Officialiū mentis aciē dirigentes quoſdā ex eis quos ex cauſis probabilibus de mala adminiſtratione, iuſticiæ ſubuerſione, ac ſubditorum noſtrorum oppreſſione, acceptorum munerū corruptione, ac aliis offenſis grauibus ſuſpectos habuimus: à ſuis officiis fecimus prout nobis licuit amoueri: alios quoque inferioris gradus in præmiſſis culpabiles ſub tua cuſtodia detineri, ne ſi libertate ſolita potirentur, ſupplantaretur eorum aſtutia iuſticiæ executio, & deluderetur callide inquiſitio veritatis: quam cum ex dicti Archiepiſcopi animi latebris eò certius & plenius elicere crederemus, quo nihil eorum quæ ad informationem noſtram in hac parte conferre poterant, ipſum

Manda remanda.

veriſimiliter latere debuerat, cui totius Reipublicæ noſtræ adminiſtrationem, & ſummam rerum gerendarum à multo tempore duximus committendam, ſibi per fidelem noſtrum Nicolaum de Cantelupo ad hoc ſpecialiter deſtinatum mandauimus, quod ad noſtram præſentiam, qui eius perſonali colloquio perfrui videbamur, Londinum venire maturius non tardaret. Ipſe vero ſemper timidus in proſperis, & timidus in aduerſis, trepidus timore vbi non erat timor, mortis ſibi periculum per aliquos nobis inſiſtentes intentatum & comminatum, ſi ab Eccleſia Cantuarienſi recederet imminere: minus veraciter allegauit: quia hoc teſte Deo ex pura conſcientia nunquam in mentem noſtram cecidit: nec alicuius nobis inſiſtentis vt credimus tetigit cogitatum, quanquam Clero & populo Regni noſtri malignitatis ſuæ ſe meritò reddidit odioſum. Nos autem qui cunctos ad noſtram præſentiam accedere volentes, præcipuè noſtris ob hoc literis vel nunciis conuocatos plena volumus ſaturitate gaudere: ad conuincendã eius maliciam dilectum & fidelem noſtrum Radulphum de Stafford hoſpitii noſtri Seneſchallum, ad ipſum deſtinauimus, vt ei ſecurum conductum offerret, & faceret Regias nihilominus literas patentes ſigillo noſtro conſignatas ei fecimus præſentari, iterato mandantes quod ad nos perſonaliter accederet, ſolicitudinem noſtram informaturus ſuper noſtris negociis, quæ longo tempore geſſerat, vt præfertur. Ipſe verò precum & mandatorum noſtrorum lenitate contempta, vultu & animo indignato reſpondit, quòd ſe noſtris conſpectibus ſeu colloquiis nequaquàm conferret, niſi in pleno Parliamento, quod his diebus ex cauſa rationabilibus nullatenus expedit conuocari.

Sed quia idem Archiepiſcopus quem Regalis benignitas beneficiis & honoribus magnificis ampliauit, & in ſuæ familiaritatis ſacratium & vnanimitatem amicitiæ, & vinculum fœderis acceſſiuit, ſuper quem ſicut patrem chariſſimum totus noſter ſpiritus & animus requieuit. qui etiam dum eius volũtatibus per omnia acquieuimus, ſophiſticæ dilectionis faciem ſuæ mendacis beneuolentiæ palliatam in ore patris amabilis nobis prætendere conſueuit, ſubitò in vtrum onerosum grauem & crudeliter eſt conuerſus: & beneficiis acceptis ingratus, timoris arrogantia benefactorem perſequitur: & illam nobis retributionem impendit quam vulgariter prouerbium dicit. Mus in pera. Serpens in gremio: Ignis in ſinu, ſuis conſueuerunt hoſpitibus exhibere. Nam licet in nobis ad Regale faſtigiũ iure hæreditario diuina cooperante gratia ſublimatis deteſtabile ſemper ſit & fuerit abuti potentiæ magnitudine, qui ſummis deſideriis affectamus clementia & lenitate cum moderamine iuſticiæ gubernare ſubiectos, vt optata cunctis mortalibus pace fruantur, opem tamen noſtram innocentiam, ac conſiliariorum, & officialium noſtrorum Regalem iuſticiam perſequentium fidelitatem & diligentiam conuitiis lacerat publice prædicando: & ſuis literis patentibus in diuerſis partibus publicari mandando, quod poteſtate Regia modernis temporibus cõtra iuſticiam opprimitur populus, Clerus cõfunditur, & Eccleſia variis exactionibus collectis, & talliis prægrauatur. Et quia nomen boni paſtoris quo hactenus ſemper caruit, cum ſit reuera iuxta communem opinionem & confeſſionem propriam (vt publice fertur) emiſſam notoriè mercenarius, fallaciter vſurpare. Fucatum zelum vulpinæ calliditatis fuco perizomate palliatum, ad liberationem Eccleſię cuius vexationis ſi quas in rebus vel perſonis noſtro tempore ſuſtinuit præfati Archiepiſcopi duntaxat remiſſioni & callidis adinuentionibus, ac reprobris conſiliis ſunt veraciter aſcribendæ, nequiter ſimulat ſe habere, & quaſdam excommunicationis ſententias in libertatis Eccleſiaſticæ, & magnę chartæ violatores in genere dudũ latas, ad ſigillandũ opinionẽ Regiã & præfatos miniſtros Regios defamandos, ac ſeditionem in populo nobis commiſſo proditoriè ſuſcitandum, & deuotionem comitum, procerum, & magnatum Regni noſtri, Maieſtati Regiæ ſubtrahẽdum, ſpecificatis nonnullis articulis propter & contra ſolitum modum in conſilio prouinciali traditum mandauit per ſuas literas in locis pluribus inſignibus publicari. Quamobrem nos volentes (vt tenemur) integritati famæ noſtræ proſpicere, & præfati Archiepiſcopi maliciæ obuiare, paratiſque nobis & noſtris ab ipſis laqueis cautius declinare prouidimus, propter ea quæ ſuperius expreſſa ſunt. Vt ad præſens de multis eius peruerſis actibus taceamus aliqua deducere in publicam notitionem: nempe eius improuido conſilio & ſuaſu in iuniore ętate cõſtituti, tot donationes prodigas ac alienationes prohibitas ac gratias fecimus exceſsiuas, quod per eas ęrariũ noſtrũ totaliter eſt exhauſtũ, & fiſcales redditus ſunt enormiter diminuti, ipſuſque munerũ acceptione corruptum, magnas pecuniarũ ſummas nobis debitas quibuſdam ſine rationabili cauſa cũ id nulla neceſſitas vel vtilitas expoſcebat cõperimus remiſiſſe, & plurimos prouẽtus & redditus

Mus in pera.

ditas qui pro noſtris vtilitatibus & neceſſitatibus conſeruari debuerant, ſuis ſuorumque vſibus applicaſſe, & aliis perſonis male meritis erogaſſe, quæ etiam nedum munerum ſed & perſonarum acceptorum cõtra votum noſtrũ, & præſtitum nobis fidelitati ſolitum iuramentum ad officia publica in terris noſtrę ditioni ſubiectis, dignis & benemeritis propoſitis & repulſis, indignos admiſit, multaque alia animo maligno temere attentare præſumpſit, in ſtatus noſtri detrimentum, & dignitatis Regiæ læſionem, ac populi nobis ſubditi damnum non modicum & grauamen, poteſtate ſibi tradita, & commiſſo ſibi officio abutendo, quæ ſi violata obſtinatione & obſtinata rebellione, & continuata præſtiterit, congruis loco & tempore intendimus declarare, vobis firmiter iniungendo mandantes, quod hæc omnia ſingulatim clare in locis quibus expedire videritis publicetis, & faciatis, per alios publicari piam intentionem quam habemus ad ſubducẽda incommoda & promouenda commoda ſubditorum, ipſis iuxta datam vobis à Deo ſapientiam efficaciter commendantes & in taliter vos habentes quod veſtram debeamus ſolicitudinem prouidam merito commendare. Teſte meipſo apud Weſtm. 13. die Febr. Anno Regni noſtri Angliæ. 15. Regni vero noſtri Franciæ ſecundo.

EXCVSATIO ARCHIEPISCOPI.

Reuerendo Domino ſuo Edwardo Dei gratia Franciæ & Angliæ Regi Illuſtriſſimo Iohannes permiſſione diuina Eccleſiæ Cantuarienſis humilis miniſter ſuus olim temporaliter, nunc autem magis in Domino animæ corporiſque ſalutẽ & omni tempore perſeuerare in bono ac reniti viriliter ſuggeſtionibus malignis & prauis quæ corrumpunt faciliter bonos mores. Duo ſunt quibus principaliter regitur iſte mundus: ſacra pontificalis auctoritas & regalis ordinata poteſtas, in quibus eſt pondus tantò grauius & ſublimius ſacerdotium. quantò & de ipſis Regibus in diuino reddituri ſunt examine rationem. Et ideo ſcire debet Regia Celſitudo ex illorum vos dependere iudicio, non illos ad veſtram poſſe dirigi voluntatem. Quis enim dubitat ſacerdotes Chriſti Regum & principum, omniumque fidelium, patres & magiſtros cenſeri? Nonne miſerabilis inſaniæ dignoſcitur ſi filius patrem, diſcipulus magiſtrum ſibi ſubiugare conetur? plurimique põtificum alii Reges, alii Imperatores, excommunicaſſe teſtatur auctoritas canonica ſcripturarum. Et ſi ſpeciale aliquid de perſonis principum inquiratis, beatus Innocentius Archadium Imp. excommunicationis mucrone percuſſit, quia conſenſit ſanctum Iohannem Chryſoſtomum a ſede ſua violenter expelli. Sanctus etiam Ambroſius Mediola. Archiepiſcopus pro culpa quæ aliis ſacerdotibus non adeo videbatur enormis, Theodoſium magnum Imperatorem excommunicationis vinculo innodauit. Qui poſtea præſtita primitùs ſatiſfactione cõdigna meruit ab eodem abſolui, & tempore certiori & loco viciniori. de conſimilibus exempla plurima poſſunt poni. Ideo qualeſcunque pontifices & ſi errore humanitus accidente, non tamen contra Religionis fidem vllatenus excedente nullatenus videntur a poteſtate ſeculari poſſe vel debere percelli. Boni ſiquidem & religioſi principis eſt contritas & concuſſas eccleſias reſtaurare, nouas ædificare, ſacerdotes Dei honorare & cum reuerentia ſumma tueri, ad inſtar fœliciſſimæ recordationis & pii principis Conſtantini dicentis: cum ad eum fuiſſet delata quæſtio Clericorum. Vos a nemine iudicari poteſtis ſecularium ſcilicet Iudicum qui eſtis ſolius Dei iudicio reſeruati iuxta aſſertionem Apoſtoli dicentis. Spiritualis homo a nemine iudicatur. Conſideret igitur veſtra ſerenitas quanta & qualis ſit filii pœna diuino iure & humano debita & inflicta patris verenda inhumaniter detegentis, patremque innocentem nequiter diffamantis, cui filius vt præmittitur tenetur impendere reuerentiam & honorem. Paganorum enim Principes, templorum & Idolorum ſuorum Pontificibus quos flammines appellarunt, non modicum honorem exhibuerunt & exhibent ſuo more. Quanto magis Chriſti Miniſtros & Pontifices reuereri tenentur Chriſtianorũ Principes veri Dei, fideique Chriſtianæ cultores. Sed proh dolor, ordine prępoſtero & turbato, honor nobis occaſione dignitatis, cui præſidemus, licet indigni tanquam patri veſtro exhibendus conuerſus eſt in opprobrium deuotio in blaſphemiã, & reuerentia in contemptum. Dum veſtras regias patentes regio annulo ſignatas Epiſtolas, quin verius libellos famoſos per æmulos & inimicos noſtros amare dictatos & ſcriptos, crimina varia & multa enormia contra nos in noſtri infamiam & falſo fabricata conuitia continentes, ſicut ex ipſorum lectione luculenter poterit apparere ſuffraganeis omnibus noſtræ prouinciæ Cantuar. Decanis, Abbatibus,

Prioribus & ipſorum Capituliis aliiſque viris eccleſiaſticis publicandos, ſeu publicandum in noſtram vtinam & non diuinam iniuriam demandaſtis. Vt ſic ipſorum ſubditorum noſtrorum erga nos deuotio tepeſceret & veteretur obedientia in contemptum, ex quo inopinabili ne dicamus facto deteſtabili, cunctis intuẽtibus oſtẽditur manifeſte, quod Regia poteſtas quæ a Domino procedit ſecundum dicta Salomonis Regis ſapientis. Audite Reges & intelligite, diſcite iudices finium terræ, quoniam data eſt à Domino poteſtas vobis, & virtus ab altiſſimo eſt infuſa, ipſum Dominũ Deum in perſonas miniſtrorum & ſacerdotum ſuorum non ſolum in diuinæ legis iniuriam iudicare præſumũt, ſed contra Dei, legis humanæ & rationis naturalis ordinem, patrem ſpiritualem ſuum & parem terræ maiorem, illis non vocatum, non conuictũ, per recordum veſtrum, vt vulgaribus verbis vtamur, condemnare videmur, inauditum in animæ veſtræ periculum, in diuinum noſtrum omnium parium & Regnicolarum terræ præiudicium, manifeſtum ac perniciosum exemplum. Nec quiſquam calumniando cauſetur quòd propter criminis conſcientiam quæramus ſubterfugia, ne per vos obiiciendorum ineamus certamen. Nouit enim altiſſimus quòd præ cunctis mortalibus vos videre corditer affectamus, vt veſtri regnique pericula ſubditorum veſtrorum affectionis & corda adulatione omnimoda circumſcripta veſtræ Celſitudini intimemus, & vt geſta veſtra vtinam laudabilia aliis cederent in decorem iuxta illud ſapientis, componitur orbis Regis ad exemplum, & etiam vt viſa facie noſtra reduceretis ad memoriam ſeruitia, quæ dum in veſtris egerimus obſequiis, deuote & fideliter iuxta animi noſtri conſcientiã. Sic Deus nos adiuuet in examine vltimo quando omnes aſtabunt ante tribunal ipſius recepturi prout geſſerint in ſuo corpore bonum ſiue malum, & maxime vt coram vobis, Prælatis proceribus & paribus Regni famam noſtram epiſtolis & libellis veſtris prædictis turpiter laceratam, ac etiam ſuggillatam, purgatam, veram, & puram ſicut eſt Deo teſte, duceremus in publicã notionem. Sed propter noticiam quorundam principalium conſiliariorum veſtrorum vobis aſſiſtentium notorias nobis minas mortis illatas, qui in terra iſta non ſicut Ioſeph in Ægypto, ſed ſicut tyranni dominantur in ſolio his „ diebus iuxta dictum ſapientis. Multi tyranni ſederunt in ſolio, & inſuſpicabilis portauit „ diadema. exiſtente ſic gladio in manu furioſorum non ſuperba elatione vel inobedientia ducti, ſed currenti cedendo furori ipſorum hucuſquè ad vos noſtrum acceſſum diſtulimus, nos iuſto metu qui in conſtantiſſimum caderet excuſante. parati tamen parêre veſtræ in omnibus Maieſtati, honore Dei & Eccleſiæ ſuæ ſanctæ ſtatu & ordine noſtris in omnibus ſemper ſaluis. Sane ne medii temporis interuallo huius tyrannorũ poteſtate durante ad quam euellendam oriens ex alto vos iuuare dignetur, vt impleatur dictũ ſapientis. Oportebat enim illis ſine ceſſatione quid ſuperuenire interitum exercẽtibus tyrannidem, infamiæ noſtræ clamor amplius inualeſcat ad detegendam innocentiã noſtram ſingulis articulis in ipſis epiſtolis ſeu libellis famoſis contentis, non ſophiſticè ſed veraciter in forma quæ ſequitur reſpondemus. Continent ſiquidẽ epiſtolarum veſtrarũ prædictarũ ſeu libelli famoſi prædicti primordia probris plena, quod vobis dudũ in annis adoleſcentiæ ad Regni ſolium exaltatis, in eiuſdem ſuſcepto Regimine ſanis conſiliis dirigi cupientes noſtro conſilio ſuper his quæ animæ veſtræ ſaluti expediebant & Regni veſtri augmentum & conſeruationem ſpiritualiter ac temporaliter vſi fuiſtis, quod quæ poſtmodum Regno Franciæ ad vos iure ſucceſſorio deuoluto & à Domino Philippo de Valeſio de facto notoriè occupato, Regiæ maieſtati perſuaſimus, importune fœdus noſtrum cum Alemannis & aliis pro recuperando iure veſtro, quod que ſolummodo de perſonis ad arma doctis & ſtrenuis cogitaretis. Quia nos pecuniam neceſſariam pro veſtris veſtrorumque neceſſitatibus & ſtipendiis efficaciter prouideremus, & quia huius ſubſidio caruiſtis ex toto vos debito, grauiſſimo ſupponere oportuit vſurarum. Ad hæc ſereniſſime Princeps nobis tacentibus & lingua minimo palpitantibus facti notorietas congruum nouit dare reſponſum In principio enim regiminis veſtri, dum Eccleſiæ Wintonienſis præfuimus, quorum conſilio regebatur Maieſtas regia regno conſtat. Nouit enim qui nihil ignorat quòd cùm quæſtio Regni Franciæ poſt mortem Regis Caroli fratris ſereniſſimæ matris veſtræ in parliamento tunc apud Northampto celebrato, tractata diſcuſſaque fuiſſet, quodque idem regnum ad vos hæreditario iure extiterat legitime deuolutum, & ſuper hoc fuit ordinatum quod duo Epiſcopi Wyngorn. tunc, nunc autem Wintonienſ. Couentren. & Lych. in Franciam dirigerent greſſus ſuos, nomineque veſtro Regnum Franciæ vendicarent, & prædicti Philippi de Valeſio coronationem pro viribus impedirent, qui iuxta ordinationem prædictam legationem eis iniunctam tunc aſſumentes greſſus ſuos verſus Franciam direxerunt,

Excuſatio contra primum articulum.

Reſponſio Archiepiſcopi.

ditexerunt, quę quidem legatio maximam guerræ præſentis materiam miniſtrauit. Nulla fuit tunc diſpuſitio noſtra penes vos & adoleſeentiam veſtram vt alios in ſpiritualibus & temporalibus vos regentes accepta, quia nec tunc de Regiis negoeiis nos intromiſimus quouiſmodo, ſed in curia Regia qua de cauſa, nouit Deus, omnibus fuimus Regiis odioſi. Poſtmodum verò vnitatis temporibus ex quo placuit veſtræ Maieſtati quòd veſtra negocia vna cum aliis veſtris ſecretariis tractaremns pro pace inter duo regna Angliæ ſcilicet & Franciæ facienda, conſiderando animarum corporum rerumque pericula ex guerrorum voragine imminentia, inſtitimus toto poſſe pluriesq; mare propterea tranſeuntes non abſq; periculis multis, laboribus, & magnis expenſis cum Prælatis variiſque proceribus Regni veſtri ipſius Philippi quæſiuimus præſentiam perſonalem menſuramq; omnem non dicamus ſufficientem ſed ſuperhabundantem ante hæc tempora ſatis publicatam pro pace habenda obtulimus cum effectu. Ipſo verò Philippo obturante more aſpidis aures ſuas & nos audire nolente miſſi fuerunt ad eundem ex parte veſtra duo legati Epiſeopi ſpirituales Dunelm. ſcilicet & nunc Winton. pro pace huius procuranda, & ex alio latere bonæ memoriæ Domini H. Lincoln. Epiſcopus & Wilhelmus de Monteacuto. & Wilhelmus de Clynton. nunc Comes Sarum & Hunter qui nec pacem poterant procurare nec guerræ dilationem aliquam obtinere, ſed ipſis nunciis adhuc in tranſmarinis partibus conſtitutis dictus Philippus de Valeſio commiſſiones varias ad omnes partes ſuas maritimas mox tranſmiſit ad interficiendum & deſtruendum homines & naues Angliæ vbicunq; in mari poterant inueniri, manum armatam nouimus ad inuadendum terram veſtram Vaſconiæ cum omni feſtinatione mittendo. Sicq; per ipſum Philippum & non per vos guerra inchoata iuxta deliberationem & cōſenſum parliamenti veſtri apud Weſtm. tunc ea occaſione conuocati & non ſoliùs noſtri occaſione grauis ſœuitiæ & obſtinationis animi indurati Philippi prædicti Anglicos inuadētis & menſuram omnimodam recuſantis, & pro iure veſtro in regno Franciæ adipiſcendo per dictum Philippum nequiter occupato cum Alemannis & aliis fœdus inire ordinatum extitit & conſenſum, pro veſtris verò & veſtrorum ſtipendiis in hac parte ſoluendis in conſilio quodam apud Staunford. tunc propterea conuocato cùm certis mercatoribus terræ veſtræ nobis præſentibus conuentiones certæ factæ fuerunt: de quarum forma in Cancellaria veſtra apparere poterit ſatis clare, quæ ſi obſeruatæ fuiſſent vna cum aliis ſubſidiis per Clerum & populum in ſubſidium guerræ veſtrę & magnis lanarum cuſtumis, non ſolum noſtro ſed omni conſiliatiorum veſttorum arbitrio pro tota guerra huius ſuffeciſſent. Et ſatis nouit veſtra Maieſtas quod conuentiones prædictæ per nos nec violatæ nec immutatæ fuerunt, quodq; ad manus noſtras ſubſidia nullatenus deuenerunt. Si ergo infortunium aliquod propter defectum pecuniæ contigerit quod nos tædet, hoc illis qui dictas conuentiones fregerunt & dicta ſubſidia male expenderunt & dilapidauerunt, & non nobis qui portauimus pondus diei & æſtus eſt totaliter imputandum, ex eo maximè quod poſt primum veſtrum tranſitum non remanſimus in hoc regno.

Sed cum Renerendis patribus Dominis Cardinalibus & Dunelmèn. Epiſeopo pro pacis reformatione prædictæ in Franciam præceſſimus ad vos tunc in Brabantia moram facientes occaſione prædicta eundo & redeundo vicibus iteratis. Et demum dicto pacis negocio tanquam deſperato totaliter derelicto vobiſcum in Brabantiam per aliqua tempora morā traximus, nobis vtiq; ſatis grauem. Veſtræq; neceſſitatis participes effecti pro debitis grauiſſimis ſub vſurarum quantitate contractis, de quibus in epiſtolis veſtris prędictis plenior fit mentio, vnà vobiſcum & aliis Prælatis ac proceribus terræ veſtræ, & pro vobis diuerſimodas vtinam non in præiudicium ſtatus veſtri affectione paterna quocūque periculo circumſcripto obligationes fecimus valde graues. Sicq; sereniſſime Princeps non in illuſotis baeculo arundineo ſpem veſtram noſtris conſideratis operibus poſuiſtis, ſicut in epiſtolis veſtris memoratis, ſed in bacculo firmiſſimo illi ſimili in quo Iacob Iordanem tranſiuit, & cum duabus turmis eſt glorioſè reuerſus. Cum quāta ei gloria vice ſecunda veſtra deeotata eſt reuerſio, nouit mundus, vtinam continuetur ad Dei laudem honoremq; veſtrum temporibus ſecuturis.

Subſequenter etiam mirabile manus nobis imponitur in epiſtolis antedictis, quod retardata expeditione veſtra vlteriori coacti fuiſtis ab inchoatis magnanimiter hoſtium aggreſſibus ea vice deſiſtere & in Angliam remeare conuocatoque parliamento præfati proceres cæterique fideles eiuſdem regni veſtri nonæ partis garbarum, agnorum & vellerum ſuorum præter decimam vobis à Clero conceſſam pro expeditione guerræ veſtræ ſubſidium conceſſerunt. Ad cuius ſubſidii collectionem & aliorum vobis neceſ- *Ad ſecundū Articulum.*

ſariorum ſubminiſtrationem efficaciter permiſimus interponere partes noſtras. Cuius permiſſionis occaſione poſt glorioſam victoriam vobis in mari à Deo conceſſam caſtrametati iuxta ciuitatem Tornacen.

In cuius obſidione per aliqua tempora fatigari ſpe recipiendi ſubſidium memoratum cogente penuria cogebamini inuiti treugis inuitis conſentire. Sereniſſime Princeps vt cum Reuerentia deuota loquamur. Veſtra non ignorat Maieſtas quod ſubſidium totius nonæ partis vobis vt permittitur conceſſum ante tranſitum veſtrum ſecundum, veſtris creditoribus variis pro primo anno de conſenſu veſtro ac totius conſilii veſtri extitit totaliter aſſignatum prout ex ipſis aſſignationibus luculenter poterit apparere. Et vt aſſignationes prædictæ firmiter ſeruarentur pluries poſt tranſitum veſtrum ſecundum literatorie præcepiſtis.

Reſponſio Archiepiſcopi.

Ex quo poteſt manifeſte liquere quod ad obſidionem prædictam cuius etiam obſidionis initium ignorauimus, nihil Deo teſte tranſmittere potuimus nec promiſimus deſtinare. Nec imputari nobis potuit dicti ſubſidii retardata ſolutio cuius terminorum ſatisfactio in pleno Parlamento extitit ordinata. Et ideo his & aliis cauſis nos aliiq; conſiliarii veſtri præmiſſa plenè penſantes, veſtræ nunciauerant Maieſtati quod ſine præſentia veſtra perſonali vobis ſubuenire minimè potuerunt. Non ergo dici poterunt illuſores conſiliarii veſtri prædicti dicentes. Manda remanda &c. Sed ſerui perfecti & veraces Domino. Non ficta ſed veriſſima nunciantes, ſecundum illud Euangelii. Cognoſcetis veritatem & veritas liberabit vos. Et ſic fiet Domino concedente. Modicum etiam vel nihil de ſubſidio prædicto ante veſtram ſecundam reuerſionem extitit perſolutum, ſed omnia ad miniſtrorũ veſtrorũ præſentiũ manus deueniẽt. Vtinam ad honorem veſtrũ bene inpoſterum diſponantur. Ad hæc Domine metuende, in veſtris inſeritur epiſtolis memoratis quod reuerſis vobis in Flandriam poſt obſidionem prædictam non fuit aliquid in veſtris vel veſtrorum marſupiis vnde potuiſtis neceſſitatibus veſtris conſulere, & debita ſtipendia veſtro obſequio militantibus erogare. Compulſi fuiſtis vſuragini vos immergere, verſumq; fuit amicis veſtris fidelibus & peregrinationis veſtræ participibus huiuſmodi incommoda & infortunia, culpa, deſidia, & vt prætenditur malitia noſtra & aliorum veſtrorum Officialium contigiſſent quorum ducti conſilio ne à veſtro recederent iuuamine remedium volentes opportunum apponere in præmiſſis quoſdam veſtros Officiales amouiſtis. Alios ſub tuta cuſtodia detineri feciſtis. Credenteſq; per informationem de commiſſis per eoſdem plenius informari per Dominos Nicolaum de Cantilupo primò & Radulphum de Stafford hoſpitii veſtri ſeneſcallum nobis poſtmodum demandaſtis, quod ad veſtram perſonalem præſentiam ea occaſione maturius accedere curaremus nobis non minus propter timorem varium à nobis prætenſum ſalui & ſecuri conductus literas Regias deſtinando. Nos tamen precum & Regiorum mandatorum lenitate contempta vultu & animo indignato prætenditur tale dediſſe reſponſum, quod nos veſtris aſpectibus ſeu colloquiis nequaquam offerremus niſi in pleno Parlamento coram proceribus & paribus veſtri Regni. Quod Parlamentum vt teſtantur epiſtolæ memoratæ certis de cauſis non expedit facere iſta vice. Reuerende Domine veritate conſiderata perſpicua præmiſſorum leuis eſt reſponſio ad eadem. Non enim iuſto iudicio nobis imputari potuit in Flandriam veſtra reuerſio, cum nulla vt præmittitur noſtra præceſſerit permiſſio & per conſequens de fraudis vel negligentiæ noſtro commento conqueri non poterunt veſtro obſequio militantes: nouit enim altiſſimus quod tunc & omni tempore quo veſtro operam dedimus officio fideliter & diligenter veſtra proſecuti ſumus vt promiſimus negocia & mandata: & iuxta vulgare dictum: vltra poſſe viri non vult Deus vlla requiri. De eo verò quod fideles amici & veſtræ peregrinationis Comites ſimiliter his affectant congruum adhiberi remedium, credendum eſt prout verba ſonant quod iuſto præcedente proceſſu non voluntario ſed maturo vt culpabiles pro culpa pœna legitima percellantur.

Ad tertium Articulum.

Quod autem Clerici à iudicio ſecularis poteſtatis exempti laiciq; liberi contra leges & regni cõſuetudines ac contra formam magnæ chartæ capiantur & detineantur inuiti, quantũ qualeq; ſit eorum facinus qui hæc agunt, non poteſt eſſe incognitum Regiæ Maieſtati, cum pericula animarum ex his contingentia non ſolum ſacris conſtitutionib. ſint expreſſa, ſed per nos & Suffraganeos noſtros per totam noſtrã prouinciam Cantuar. diuulgata ſint, & tam clero quàm populo publicata. Et certe ſereniſſime Princeps multum timemus quod proceſſus in terra veſtra facti & habiti his diebus vtinam legitimi & maturi populi veſtri corda (quod abſit) à vobis auertent niſi celerius adhibeatur remedium opportunum.

Nuncii

Nuncii verò veſtri prænominati qualia ex parte veſtra nobis nunciauerunt & prout eis placuit, iniunxerũt, non poſſunt eſſe tacita vel occulta vt puta coram Notariis & hominum multitudine publice nunciata. Quorum primus Dominus videlicet, Nicolaus de Cantilupo literas Regias credentiæ ſub ſecreto ſigillo ſecum deferens, credentiamq́; ſuam exponens. Nobis iniunxit, Noſq́; citauit, vt in Brabantiam infra octo dies tunc immediate ſequentes pro certis veſtris Regiis debitis quibus extitimus obligati transfretando dirigeremus celeriter greſſus noſtros, illuc continuè moraturi donec plenè ſoluerentur debita ſupradicta. Sane verò nuncius Dominus ſcilicet, Radulphus de Stafford quaſi peregrè proficiſcens & nullam ſecum omnino literam deſerens nobis dixerat nudo verbo. Cito te quod te trahas verſus Regem aſſerens, ſimiliter nudo verbo quod minantium inſidias non oportuit nos timere. Si ergo nunciata huiuſmodi inſertis in epiſtoſtolis veſtris in ea parte clauſulis conſonantia fuerunt, iudicet iuſtus iudex. Videbuntur cuique circumſpecto repugnantia continere in Brabantiam ſtatim diuertere, in Anglia pro informationibus præmiſſis obtinendis iugiter permanere. Sciatque veſtra ſerenitas quod non timor vanus, ſuperbia, inobediẽntia, contemptus, vel criminis cõſcientia a facici veſtræ viſione delectabili nos retraxit. Sed cauſa iuſtiſſima ſuperius allegata, ęquo libramine ponderata, & vt cum reuerentia debita & deuota lòquamur, licet literæ Regiæ conductus ad conſilia veſtra veniendi, morandi & reuertendi ſufficientes prima facie viderentur, ſi ad veſtra conſilia fuiſſemus vocati ſicuti non fuimus. Eodem tum die quo porrectæ nobis fuerant literæ memoratæ directum fuit Breue Regium Vicecomiti Cãt. quod nos venire faceret coram vobis & conſilio veſtro London. ad reſpondendum ſuper contemptu certo in eodem Breui contento. Quo tamen zelo iuſtitiæ veſtrę memoratum conceptum fuerat, nouit Deus. Licet ergo Regius conductus in ſuo caſu liberam nobis recedendi tribueret facultatem, natura tamen Breuis prædicti coactam nobis impoſuit neceſſitatem inimicorum noſtrorum manibus remanendi. Quod non decuit nec decuiſſet Regiam Maieſtatem. Semper tamen vt prædiximus parati fuimus & erimus in præſentia veſtra Prælatorum & procerum ac parium terræ ad obiicienda nobis ſingula reſpondere, pariumque iudicio per omnia ſine contradictione parere. Statu noſtro & ordine ſemper ſaluis.

Illi autem qui Parlamenti conuocationem impedire nituntur, occaſionem nõ cauſam legitimam prætendentes, declarationem conantur effugere veritatis, teſtante veritate quæ dicit. Omnis enim qui male agit, odit lucem.

Ad quartũ Articulum.

Ad illud autem quod inſeritur in epiſtolis memoratis videlicet nos Regalis benignitatis beneficiis & honoribus magnificis ampliatos, ſuper quem vt patrem chariſſimũ veſter animus requieuit, noſque vobis in virum oneroſum crudeliter eſſe conuerſum, beneficiorum acceptorum immemorem & ingratũ, benefactoremq́; perſequentẽ, illamque vobis retributionem impendimus quam mus in pera, ſerpens in gremio, & ignis in ſinu ſuis conſueuerunt hoſpitibus exhibere. Tacita veritate falſitate expreſſa ad ingratitudinẽ huius nobis ſalua Reuerẽtia veſtra minus veraciter impoſitam, magis ex odio dictantis epiſtolam quàm mittentis taliter reſpondemus: voce namq́; dicitur veritatis. Omnis qui reliquerit propter me patrem vel matrem, vxorem aut filios, domum vel agros, centuplum accipiet & vitam poſſidebit æternam. Præmiſſa dicentem inuocamus in teſtem, quod à tempore illo quo veſtris ſpiritualiter inſudauimus obſequiis, in tãtum iuxta ſcientiam ab altiſſimo nobis datam cum omni fidelitate, deuotione, & diligentia ſicut præmiſimus, negociorum veſtrorum expeditioni pro honore veſtro & ſaluatione Regni veſtri animum noſtrum dedimus adeo integrum ad eadem, quod non ſolum patrem & parentes, vxorem id eſt, Eccleſiam noſtram & filios ſpirituales, domuum & agrorum noſtrorum emendationem & culturam reliquimus atque curam noſtram, ſed die nocteque de vobis & negociis veſtris ſoliciti multoties tranſiuimus noctes inſomnes, noſtris laboribus tranſmarinis & ciſmarinis aliqualiter non parcentes, vtinam nõ in periculum animæ noſtræ corpus exinaniuimus, & bona noſtra temporalia expendẽdo quaſi pauperes facti ſumus, amoremque Cleri & populi Regni veſtri veſtra procurando commoda perdidimus, ſicut nouit mundus.

Mus in pera.

Et ſi iſta ſunt facta vitrici vel parentis iudicet qui mentiri neſcit Omnipotens verax Deus: vobis enim ſemper fuimus pater gratus, filiis autem noſtris ſpiritualibus quod dolentes referimus, occaſione veſtri vitricus oneroſus. Mus in pera veſtra non fuimus, quia in veſtris obſequiis non veſtra ſed noſtra corroſimus, quod ſentimus ſerpentis prudentiam exercendo, non veneni malitiam effundendo in gremio. Ignemque diuini amoris & charitatis in ſinu veſtro non comburentem ſed iuxta nobis datum à

Mus in pera.

Domino intellectum illuminantem effectu ſedulo accendendo. Pro quibus ex quo deeſt humana retributio, nobis retributionem impendat qui eſt bonorum omnium retributor.

Nec noſtram apud altiſſimum minuere poterit retributionem Regalium beneficiorum ampliatio nobis impoſita ex malitia vt conuicimus dictatoris, præſertim cum Regiam Magnificentiam nō deceret talia improperia recitare. Non enim per Principum ſecularium quorumcunq; collationes vel procurationem beneficiis & honoribus magnificis quibus hactenus potiti ſumus, aliqualiter ampliamur, ſed per gratam Dei munificentiam qui de bonis collatis nulli improperat & omnibus tribuit affluenter.

Ad quintum Articulum. De illo verò quod nobis velamine quodam impingit, Regis nos innocentiam, totiusq; ſuorumque conſiliariorum & Officialium Regalem iuſtitiam proſequentium fidelitatem & diligentiam lacerare publicè prædicando & literis demandando, quòd poteſtate Regia modernis temporibus contra iuſtitiam populus opprimitur, Clerus confunditur & Eccleſia variis exactionibus & talliis prægrauatur. Si præmiſſa veritate nitantur altiſſimus bene nouit, veſtram namque innocentiam conſeruare & aliis publicè prædicare mente & ſpiritu ſtuduimus inceſſanter omni poſtpoſita fictione, pro qua conſeruanda Deum hactenus deprecati ſumus & quotidie deprecamur, & vt ſubditi noſtri pro ſtatu veſtro incolumi conſeruando & fœliciter dirigendo orationum ſuffragia effunderēt noſtris patentibus literis pluries direximus & in poſterum faciemus.

Si tamen quorundam Officialium veſtrorum præſumptione damnabili abſq; veſtra vt credimus conniuentia contra iuſtitiam populus plus ſolito ſit oppreſſus, Clerus & Eccleſia variis taxationibus & talliis prægrauentur, ſingula euidenter apparent cum iam à viris Eccleſiaſticis exigatur quod nullatenus conceſſerunt. Nuuis etiam legibus vtinam non voluntariis & inuſitatis ſic populus veſter regitur his diebus, quod ipſius ſubſtantia vix ad victum ſufficiens ad vltimam (niſi Deus auertat) paupertatem in veſtrum opprobrium deducetur.

Nec talia ad veſtram veſtrorum Officialium cum in ſpecie nullum nominauerimus, innocentiam lacerandam diximus, propoſuimus, ſeu publicauimus intentione ſiniſtra, ſed vt per ea Regia mota Maieſtas remedium apponeret eo citius opportunum, ne per illicita grauamina populi veſtri affectio deuotionem conſuetam quod abſit, auerterent amorem in odium diuertendo.

Ad ſextum Articulum. Et quia Serenitas Regia impoonere nobis pro ſuæ literæ dictatoris maleuola voluntate videtur, quod nomen boni paſtoris quo ſemper caruimus iuxta commounem opinionem & confeſſionem propriam, qua nos mercenarium nominauimus, nitimur vſurpare, fucatum zelum vulpinæ calliditatis fuco perizomate palliatum ad liberationem Eccleſiæ, cuius vexationes ſi quas in rebus vel perſonis veſtris temporibus ſuſtinuit noſtris, dumtaxat remiſſioni & callidis adinuentionibus ac reprobis conſiliis ſuot tantummodo aſcribendæ.

Ad quæ reſpondemus ſicut materia ſubiecta permittit. Nam veritas bonum paſtorem ſe nominabat dicens.

Ego ſum paſtor bonus. Nulluſq; alius dicere ſe poteſt paſtorem bonum teſtante ipſa veritate quæ dicit, Nullus eſt bonus niſi ſolus Deus. Si ergo prædicando publicè dixeramus nos bonū paſtorem non eſſe ſed mercenarium iuxta doctrinam diximus Saluatoris dicentis. Cum omnia præcepta feceritis, dicite vos ſeruos inutiles. Et ipſa nouit veritas quod nunquam fallaciter ſeu alio quæſito colore boni paſtoris nomen vſurpare cogitauimus, ſicuti nec ſumus nec eſſe poſſumus, ſed reiectis calliditate vulpina & perizomate antiqui peccati velamento tales quales ſumus pro neceſſitatis veſtræ releuamine & Regni veſtri vtilitate, q̄o potius ſaluatione, q; occultata fide innumeris inſpeximus expoſitū periculis cum cæteris Prælatis & Cleri noſtræ prouinciæ procuratoribus interpoſuimus iugiter partes noſtras & concedi procurauimus tallias & ſubſidia quamplurima in Cleri prædicti onus maximum & grauamen, vt ipſorum ſubditorum ſuccurſu hoſtes Regis, Regni & Eccleſiæ pellerentur, Eccleſia & Regnum pacis ſuauitate gauderent, pro quibus vt videtur quod per vos nulla culpa poſſet rationabiliter nobis impingi, communi prouerbio atteſtante. Si culpent alii: te me laudare neceſſe eſt.

Ad ſeptimū Articulum. Super eo verò quòd nobis imponitur quod quaſdam excommunicationum ſententias in libertatis Eccleſiaſticæ & magnæ chartæ violatores in genere dudum latas ad ſuggillandum opinionem Regiam, & præfatos miniſtros Regios diffamandos, ac ſeditionē in populo Regi cōmiſſo, ꝓditoriè ſuſcitandā, & deuotionem Comirū, procerū, & Magnatum Regni veſtri Maieſtati Regiæ ſubtrahendam, mandauimus per literas noſtras in lo-

in locis pluribus inſignibus publicari. Quia præmiſſa proditionis crimen in caput noſtrū retorquere videntur, quo caſu Rex nullus vel Dominus temporalis iudex noſter competens eſſe poteſt, ſicut ſatis ſuperius eſt oſtenſum, proteſtamur palam & publicè per præſentes, quod per dicta vel dicenda in nullo ſtatu noſtro præiudicare intendimus in hac parte, ſed iudicis cuiuſcunque ſecularis examen totaliter declinare. Extra iudicialiter tamen ad noſtram innocentiam detegendam bene fatemur nec poſſumus diffiteri quod excommunicationum quaſdam ſententias in libertatis Eccleſiaſticæ & magnæ chartæ violatores, & alias aliquas à ſanctis patribus olim latas in genere denunciauimus & per alios fecimus nunciari. Regiam tamen perſonam Reginæ & liberorum ſuorum quatenus potuimus excipiendo ſpecificè atque clarè, quibus neminem diffamauimus cum nullum nominauerimus in eiſdem, nec per hoc in populi, ſalua dictantis reuerentia, ſeditionem proditoriè procurauimus, qui vobis in omnibus eſt in præſenti obediens iuxta ſubtrahi fecimus, qui vobis intendunt per omnia ſicut decet prout mundus totus poterit intueri, ſed nobis ille qui nouit omnia teſtis erit quod Magnates & populares Regni veſtri quatenus nobis fuit poſſibile ſemper induximus publicè & priuatim, vt vos intimè diligerent, & vobis in veſtris agendis promptius aſſiſterent, & vos toto poſſe iuuarent, ſicut toti Regno veſtro ſatis eſt notum.

In fine verò epiſtolarum veſtrarum prædictarum multa videntur contra nos ad ſuggillationem famæ noſtræ dicta, propoſita, & generaliter recitata, videlicet quod vos in minori ætate conſtituti improuido noſtro conſilio donationes prodigas, alienationes prohibitas, gratiaſque feciſtis aliquas exceſſiuas, ita quod per eas ærarium veſtrum totaliter eſt exhauſtum, vlterius aſſerentes quod munerum acceptione corruptos magnas pecuniarum ſummas vobis debitas quibuſdam ſine cauſa rationabili remiſiſſe, plurimoſque veſtros fiſcales redditus & prouentus noſtris noſtrorumq; vſibus applicaſſe & aliis perſonis malemeritis erogaſſe, quodque non ſolum munerum ſed & perſonarum acceptor exiſtens cōtra votum veſtrum & præſtitum vobis fidelitatis ſolitum iuramentum ad officia publica, in terris veſtræ ditioni ſubiectis, dignis & benemeritis poſtpoſitis & repulſis, indignos admiſimus, multaque alia animo indignato temere attentare præſumpſimus in ſtatus Regii detrimentum, & dignitatis Regiæ læſionem, in damnum populi & grauamen, poteſtate nobis tradita: & commiſſo nobis officio abutendo.

Præmiſſa iterum proteſtatione prædicta, quia Regia Maieſtas in præmiſſis periurium per viam criminis nobis vt videtur imponit, qua cauſa iudex noſter non eſtis ſicut nec eſſe poteſtis.

Ad generalia tamen generaliter reſpondemus, quod iuxta diſcretionem nobis à Deo conceſſam in veſtris exiſtentes officiis, veſtræ Regiæ Maieſtati ſemper fideliter deſeruiuimus, ſanaq; conſilia iudicio noſtro vobis dedimus in agendis, donationibus prodigis aut alienationibus prohibitis, gratiis ve exceſſiuis, ſeu magnarum pecuniarum ſummarum vobis debitarum remiſſionibus, ſiue tam rationabili per vos factis, munerū corruptione, odio, amore vel fauore: nullum fallaciter præbentes aſſenſum, ſed honorem veſtrum & commodum in præmiſſis & aliis omnibus pro viribus conſeruando.

Et quia donationibus variis & remiſſionibus aliquoties viriliter reſtitimus, à Regiis ſeruitoribus & aliis reportauimus ſæpius malas grates. Et ſi in ſpecie conſtiterit de præmiſſis ſingulis congruum ſecundum Deum & veritatem daremus ſpeciale reſponſum.

Noſtræ enim memoriæ non occurrit ad præſens quod donationes magnas aliquas nobis præſentibus & ſcientibus Regia fecerit Celſitudo. His dumtaxat exceptis quas certis Comitibus per vos nuper de nouo creatis ex conſenſu Parlamenti ſolennis in Regio veſtro palatio tunc apud Weſtm. celebrati, largitione Regia contuliſtis, quas tunc credidimus & adhuc credimus, non in præiudicium Regium factas eſſe, ſed & in veſtri cedere commodum & honorem. Docet enim rerum experientia qualem locum pro vobis & regno hactenus tenuerunt, quantaq; pro vobis paſſi ſunt & patiuntur ad præſens. De exceſſiuis verò gratiis ſeu remiſſionibus Regia libertate factis non recolimus in præſenti niſi de remiſſione debitori toti populo veſtro Anglicano, in vltimo Parlamento veſtro vobis tunc præſentibus apud Weſtm. cōuocato, intelligere voluerit veſtra ſerenitas quæ ea occaſione ex conſenſu Regio & totius Parlamenti conceſſa fuerat veſtra maiori vtilitate penſata, vt terræ communitas nonam concederet ſupradictam, nec alio modo cōſentire voluit dicta communitas ad nonæ prædictæ ſubſidium faciendum, quod nobis ratione præuia non poterit imputari,

Dictis vero generalibus iuxta iuris exigentiam ſpecialius declaratis, ad declarata

reſponſa dabimus ſatis clàra, vnum tamen non omittimus de quo miramur nobis oblectum, quod noſtris & noſtrorum vſibus Regios applicauimus redditus & prouentus, quia nouit in cœlo reſidens iuſtus iudex, quod nec terras Regias prouentus vel redditus aliquos nobis vel noſtris hactenus applicauimus, nec vnquam applicare voluimus, ſed in veſtris & parentum veſtrorum negociis pro quibus 30. duabus vicibus mare tranſiuimus, & verſus Scotiam eundo multories & redeundo, aliiſque variis veſtris agendis in tantum de noſtro expendimus, quod de marſupiis noſtris dici potuit ſicut ſuperius in veſtris epiſtolis recitatur. Modicum ibi, modicum ibi. A principio enim guerræ vſque in diem præſentem ab ærario Regio nihil omnino recepimus 300. libris exceptis, ſicq; malum contra nos excogitatum proponitur, laborum, expenſarum, & noſtræ gratitudinis nullus memoriter recordatur. Ideo dicere potero cum Iob, vtinam appenderentur peccata mea quibus iram merui, & calamitas quam patior in ſtatera. Certè quaſi arena maris hæc grauior appareret. Perſonarum acceptores verè Domino teſte nunqnã fuimus, ſed Regiam voluntatem ſemper præponere cupientes, ad officia publica quibuſcunque terris & locis Regiæ ditioni ſubiectis dignos præfecimus & præfici procurauimus, quatenus humana conditio mores hominum ſcire permiſit iuxta ſcientiam & poſſibilitatem nobis deſuper datam, dona vel munera propterea a nemine admittentes. Et ſiquis dicere voluerit & probare quod munera vel pecuniam ab aliquibus recepèrimus, occaſione præmiſſa parati erimus quærelantibus omnibus & etiam impetificandis quandocunque Regiæ placuerit Maieſtati ſecundum legem Regni & conſuetudinem reſpondere. Honore Dei ſtatu & ordine noſtris in omnibus ſemper ſaluis. Scientes ſeueriſſime Princeps pro conſtanti quod ſi ſana conſcientia veſtri conſilii arcana vobis reuelare liceret, oſtenderemus apertiſſimè toti mundo quibus omnium præmiſſorum defectus iuſto Dei ac hominum veracium iudicio imputari deberet. Hæc ad libellum famoſum prædictum reſponſa ſufficiant in præſenti, & vtinam propter honorem Regium nunquam ſcriptus & publicatus fuiſſet. Qui licet famam noſtram ſuggillare & lacerare prima facie videatur, conſideratis tamen intime conſiderandis & ſcriptis in illo, non ſine proditionis Regis & Regni macula & animæ ſuæ periculo iuſto iudicio euadere poterunt qui libellum huiuſmodi dictauerunt, ſeu in his præbuerunt conſilium vel conſenſum, vel in eo contenta ad noſtram iniuriam recitarunt, ſeu ad noſtram infamiam publicarunt.

Quod corde perfecto Maieſtas Regia conſiderare dignetur quam incolumem & ſibi placabilem conſeruare Rex ille dignetur per quem Reges regnant & Principes dominantur. Amen.

LITERÆ EXCVSATORIÆ DOMINI REGIS CONTRA *Archiepiſcopum.*

EDWARDVS Dei gratia Rex Angliæ & Franciæ & Dominus Hyberniæ Epiſcopis &c. Cicatrix cordium ſuperbia quæ ſemper aſcẽdit, plerumq; generat morbos ex remediis & ex medicina languorem. Et hoc probat Iohannes Cantuarienſis Archiepiſcopi præſumptio faſtuoſa, qui cum pridem de nobis & noſtris quædam ſiniſtra, ſicut in literis noſtris excuſatoriis ſuper hoc vobis & aliis nuper directis plenius continetur publicè prædicaſſet, & ea mandaſſet in pluribus locis inſignibus publicari, iam prioribus iniuriis iniurias cumulans grauiores, excuſationes noſtras veras, quas ad medelam læſæ dignitatis & famę Regiæ prouidimus, noſtris fidelibus intimari: nititur exquiſitis machinationibus impugnare, & per nouas literas vobis & aliis noviter deſtinatas calumnioſo calamo ſtiloque mendaci grauius & durius diffamare. Et licet ſit de more ſummorum Pontificum, Cardinalium, & Prælatorum inferiorum affatus & literas Regias Reuerenter & benignè ſuſcipere, ipſe tamẽ dictas excuſatorias noſtras iuſta & vera, quod congruis loco & tempore clarè probare proponimus continentes, deteſtabiles & libellos famoſos intitulat in noſtro nomine maculam falſam ponens, quia ſi quis gerens ſalutis publicæ cuſtodiam, ſcripta probare crimina ſit paratus, ſi aſſertionibus ſuis opitulata fuerit vera fides, à culpa famoſi carminis excuſatur, & habetur ex hoc laude dignus. Ipſe etiam non ſeruato more maiorũ qui Principes ſuos colere ſolent & diligere, & pro eis obſecrationes, orationes, poſtulationes, ac gratiarum actiones à ſe & aliis fieri, facere, & ipſos inſtruere in ſpiritu lenitatis, contra nos & laterales noſtros in elationis ſpiritu temerariæ factionis & inuentionis peruerſæ telam orditur, iniquitatem ſuam prolongando, & quærens ſolatium miſerorum plures vi-

res vi-

res,videlicet habere conſortes in pœna, & quod deterius eſt in peccato ſuffraganeos ſuos & alios deuotos,& fideles noſtros mendacii ſermonibus in noſtros præcipitare ſatagit irreuerentiam & contemptum, & quamuis apud Deum non gradus elongatiorum, ſed vitæ melioris actio comprobetur, glorians in altitudine ſtatus ſui ſibi tanquam Chriſto legato reuerentiam exigit,quam nobis à ſe debitam non impendit,quin imo eum ipſe & alii prælati Regni qui de nobis Eccleſiarum ſuarum temporalia recipiunt ex debito fidelitatis iuratæ,fidem,honorem & reuerentiam debeant exhibere,ſolus ipſe pro fide perfidiam, pro honore contumeliam, & contemptum pro reuerentia reddere non veretur. Vnde & ſi parati ſimus & ſemper fuerimus patres ſpirituales vt cõuenit reuereri, eorum tamen offenſas quas in noſtri & regni noſtri periculum redundare conſpicimus, non debemus conniuentibus oculis præterire. Conqueritur autẽ idem Arch. contra ſe abſentem inauditum, & indefenſum crimina quædam in præfatis literis noſtris excuſatoriis obiecta fuiſſe,& ſe reum capitalium ſcelerum iudicatum,acſi nos vt fatuè prætẽdit proceſſerimus criminaliter ad ſummam contra eum,quod vtiquè non eſt verùm,cùm ſolius excuſatoris vices dumtaxat impleuimus neceſſitate compulſi,ne famam noſtram negligere videremur. Sed videat calumnioſus reprehenſor ſi in caput ſuum hæc querela iuſte valeat retorqueri,qui nos Regem ſuum & conſiliarios noſtros abſentes, inauditos, indefenſos,ne coniunctos oppreſſores & tranſgreſſores iurium falsò & malitioſè verbis aſſertiuis deſcripſit, cum nempe meritò culpa redarguit,qui reprobatum à ſe crimen incurrit,& in quo alium iudicat ſeipſum condemnat,dum in eodem ipſe reprobus inuenitur. Ad hoc licet non noſtris vtilitatis ſed propriis cupiditatibus ſtuduerit inſeruire, improperat tamen & iactat ſe Regiis negociis, vt verbis eius vtamur,laborum faſtigio deſudaſſe, vnde Dei & hominum timet grauiſſimas offenſas multipliciter incurriſſe, & hoc iuſtè timere poterit,cum in illorum ſorte cenſeatur, qui iuxta Propheticum improperium docuerint linguas ſuas loqui mendacium: & vt iniquè agerent,laborarunt. Cęterum ad alia quædam fabuloſa & fucata verba in ipſius Arch. literis comprehenſa,licèt ea poſſemus rationibus luce clarioribus cõfutare,ne ſermonem protrahamus, duximus ad præſens non dare reſponſum. Sed quia non decet cum homine contentioſo funem trahere, nec eius peruerſitatibus conſentire,vobis in fide & dilectione qua nobis tenemini,firmiter iniũgendo mandamus, quòd non obſtante quocunq; mandato ipſius Archiepiſcopi,cui in derogationem honoris Regii contra fidelitatis iuramentum nobis præſtitum obedire non debetis, ad publicationem eorum quæ in præfatis literis noſtris excuſatoriis continentur,iuxta ipſarũ ſeriem procedatis. Et qui de conſecratione iurium & prærogatiuarum noſtrarum Regalium quæ progenitorum noſtrorum Regum Angliæ dignè recolenda prioritas magnificè defenſauit, ſumus vt debemus ſummè ſoliciti, ac idem Archiepiſcopus ad concitandum contra nos Clerum & populum, & ad impediendum expeditionem guerræ noſtræ quam per eius conſilium principaliter aſſumpſimus,quaſdam denunciationes & publicationes ſententiarum excommunicationum,ac monitiones iniurioſas,ac iuri coronæ & Regiæ dignitatis noſtræ præiudiciales cum per eas nitatur in multis articulis à nobis auferre iuriſdictionem nobis notoriè competentem,cuius cũ ſimus Rex inuictus, capaces eſſe dignoſcimur,& qua nos & progenitores noſtri ſciẽtibus & tolerãtibus ſummis pontificibus ac prælatis & Clero Regni noſtri vſi ſumus pacificè ab antiquo,fecit & per alios fieri & publicari mandauit,in Maieſtatis noſtræ læſionem & iurium ac prærogatiuarum noſtrarum Regalium derogationem manifeſtam,vobis deſtrictè & ſub incumbenti periculo prohibemus,ne publicationes,denunciationes ſeu monitiones huiuſmodi indebitas, & iuribus ac prærogatiuis noſtris Regiis derogatorias & præiudiciales,vel alia per quæ fideles noſtri contra nos concitari,vel expeditioni guerræ noſtræ in ſubuerſionem noſtri & fideliũ noſtrorum poſuit,quod abſit,aliqualiter impediri ad mandatum ipſius Archiepiſc. vel alterius cuiuſcũq; quomodo libet per vos & alios faciatis, vel quantum in vobis eſt ab aliis fieri permittatis. Et ſi quid per vos in hac parte attentatum fuerit,celeriter reuocetis. T. meipſo apud turrim London. 31. die Martii. Anno.&c.

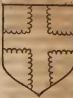
His ita cedentibus, Rex edicto Archiepiſcopum in ius vocauit, Archiepiſcopus non eſſe ſibi tutum,niſi in Parlamento coram præſulibus & proceribus Regni ſe de tantis criminibus purgare reſpondit. Parlamentum itaquè conuocatum & protectio Regia Archiepiſcopo vt tutè accedere poſſit,data eſt. Cum Londinum veniſſet, Londinenſem & Ciceſtrenſem Epiſcopos ſecretò cõuenit. Ab his cum magna Clericorum & armigerorum multitudine ad Regis palatium, vbi Parlamentum indictum fuit, ductus accedit. Cui ingredienti occurrunt ſeneſchallus & Camerarius Regis,qui eũ Regis nomine Par-

lamen‑um intrare prohibebant, donec in ſcaccario Regis de criminibus obiectis iudicii ſubiſſet. Cantuarienſis ne Regem commoueret, venit in ſcaccarium. ibi articulorum de quibus accuſatio inſtituta fuit, copiam accepit, quibus ſe habita deliberatione matura reſponſurum promiſit. Tum eum Regis venia Parlamentum ingreſſus eſt. Ibi coram cunctis præſulibus & proceribus Regni ſui ad Parlamentũ aduentus cauſas exponit. Pro honore, iuribus & libertatibus Eccleſiæ, pro commodo & vtilitate Regni, pro emolumento & honore Regis: ad extremum vt de diuerſis criminibus ſibi impoſitis, & per totam Angliam publicatis in Parlamento ſe purgaret. Eo die nihil actum eſt ſed Rege iubente dimiſſo Concilio ſinguli receſſerunt. *Verba S. Byrchens.* Alio die cum Archiepiſcopus ingredi Parlamentum vellet, à quodam Wilhelmo Attewoode ſatellite Regio Regis nomine prohibitus eſt, quo facto Archiepiſcopus aſtantes ſic affatus eſt. Amici, Rex me ad hoc Parlamentum ſcripto ſuo vocauit. Et ego tanquã maior par Regni, poſt Regem & vocem primam in Parlamento habere debens, iura Eccleſiæ meæ Cantuarienſ. vendico, & ideo ingreſſum in Parlamentum peto. Et cum ingredi à ſatellitibus excluſus non potuit, crucẽ propriis manibus apprehendit, ac firmiter aſſeruit ſe ab eo loco non receſſurum, donec Parlamentum ingrediẽdi poteſtas ei à Rege fiat. Acceſſerunt ad Archiepiſcopum deinde alii minis & maledictis Archiepiſcopum inſectantes. Quibus Archiepiſcopus. Maledictio inquit Dei omnipotentis & beatiſſimæ matris ſuæ, & Sancti Thomæ, & mea ſuper capita eorum qui ipſum Regem taliter impediunt, veniat, Amen, Amen. In hac turba proceres aliquot à Parlamento prodeunt. Quos Archiepiſcopus obſecrauit, vt Regem pro ſuo & Cant. Eccleſiæ iure exorare vellent, illi ſe id facturos humaniter pollicentur. Interim articuli quidam callide fabricati, & vt Archiepiſcopo populare odium generarent, vbiq; publicati ſunt. Huius in Archiepiſcopum conflictationis authores cenſebantur Wintonienſis Epiſcopus, D. Darſi, & Wilhelmus de Kyllesby. Sed Wintonienſis rem callidè diſſimulauit. Hi aperti in inimicitiis fuerunt. Tandem Magnatum *Verb. Steph.* interceſſione atq; gratia Archiepiſ. Regis venia Parlamentum ingreſſus, de omnibus ſibi criminationibus impoſitis legitimè ſe in Parlamento purgaturum obtulit, vnde electi fuerunt duodecim pares Regni Angliæ, videlicet London. Hereforden. Bathonen. & Exon. Epiſcopi. Tum Arundel, Sariſburienſis, Huntingdonenſis, & Suffolcienſis Comites, & Henricus Percy, Thomas Wake, Radulphus Baſſet, & Radulphus Neuil Barones, vt hi de criminibus Cantuarienſi obiectis deliberarent, Regique referrent quid conſultum factu ſit.

Steph. Byrch. An. 1342. Ac paulò poſt purgatione nulla indicta aut recepta omnibus pene Parlamenti ordinibus pro Archiepiſcopo deprecantibus, Rex eum ſua ſponte legitimè purgatũ & excuſatum pronunciauit, eumq; multò magis charum quam ante habuit, omnibusq; gerendis in Anglia rebus ſe in militia abſente præfecit. Hoc diſſoluto Parlamẽto Rex ſubditis hac in Archiepiſcopum declarata beneuolentia arctiſſimè deuinctis in militiã pergit. At Archiepiſcopus poſtquàm has deleuiſſet innocentia ſua calumnias, in Arcuata ſua Londini curia ſtatuta ab aduocatis & procuratoribus aliiſq; obſeruanda edidit. Tũ Cleri ſynodos duas in Eccleſia Paulina Londini celebrauit in quibus æquiſſimas multas cõſtitutiones, quæ hodie obſeruantur, tulit. Rex Gallum feroci Marte expilans poſtquàm *Tho Walſ. An. 1344.* biennio bellũ geſſiſſet, exercitu in caſtris relicto in Angliam reuerſus eſt, & Weſtmonaſterii Parlamentum tenuit. In eo Clerus ei conceſſit decimas triennales, & Rex Clero viciſſim conceſſit, quòd nullus Archiepiſcopus vel Epiſcopus coram iuſtitiariis Regis iudicium ſubeat, niſi Rex hoc nominatim & ſpecialiter præceperit. Tum quod nullus Clericus coram iuſticiariis Regis iudicium ſuſtineat, ſiue ad ipſius Regis, ſiue alicuius partis inſtantiam, ſi ſe ſubmittat Clericatui, & dicat ſe membrum Eccleſiæ ſanctæ, nec debere ipſis iuſtitiariis reſpondere. Quod ſi quis Clericus de Bigamia accuſetur, de eo nõ fore permiſſum iuſtitiariis inquirere, ſed mittatur Curiæ Chriſtianæ. Iohannes autem Archiepiſcopus poſt quàm quindecim annis ſediſſet apud Magfeld in morbum lethalem incidit, ibi condito teſtamento omnia in famulos diſtribuit atq; obiit. Moriens Simonẽ *An. 1348.* Islepe ſibi in Archiepiſcopatu ſucceſſurũ prædixit. In Eleemoſynis aſſiduus fuit, ſingulis diebus ſummo mane. 13. pauperibus. 13. d. tum hora nona aliis. 13. ſingulis panem & carnes cum olere coctas, & hora pomeridiana aliis. 13. ſingulos panes & denarios largitus eſt. In ſubditos benignus & miſericors fuit. Cum nemine ſummo iure agere voluit, ſi qui in leges commiſiſſent, cum his diſpenſare, magis quàm pœnas exigere ſolebat. Eccleſiæ Cantuarienſi cappam precioſiſſimam, & mitram peroptimam & libros Decretalium atq; decretorum dedit Conuentui Cantuarienſi annuam penſionem centum ſolidorũ de Eccleſiis Preſton & Boston. monaſterio de Feuerſam appropriatis aſſignauit.

Cor-

Corpus eius in Craſtino beatæ Mariæ Cantuariam deductum & in Eccleſia Chriſti ad ſummum altare in auſtrali parte, ad gradus altaris Dunſtani in tumba alabaſtri honorificè ſepultum eſt.

LIII. Iohannes Vfford vel Offord.

Post Iohannes Stratford mortem, etſi Rex Edwardus in caſtris & Gallico bello detẽtus in Angliam redire ſine ſuo & exercitus incõmodo non potuiſſet, tamen omnia pacis atq; belli negocia, tam prudenter à Iohanne Stratford prouiſa fuerunt, vt nihil Regi domi foriſue pertimeſcendum fuit. *Tho. Walſ.* Id iudicauit Rex qui ſimulatq; audiſſet Papam conciliatum Lodouico Imperatori fuiſſe qui ſe inuito Imperium geſſiſſet, ac vtroſque a Gallo ſeductos conſilium iniiſſe, quomodo Regem ad pacis conditiones cogerent. Ineant, inquit, inter ſe quaſcunq; volunt cõditiones, ego enim cum vtroq; dimicare valeo. Quo quidem tempore cum Papa ſuam in Gallum beneuolentiã, à quo multis donis muneribusq; iam effectus eſt, nouo quodam & inſigni, ſed inani titulo declarauit. Nãq; virum nobilem Lodouicum de Hiſpania Galli legatum in hoc pacis ac induciarum procurando negocio creauit in publico conſiſtorio earum Inſularum Principem, quæ in Oceano vicinæ Hiſpaniæ fortunatæ dictæ ſunt. Earum incolæ tũc Barbari, quidam feri & immanes nulla religione aut diuino cultu imbuti fuerunt. Lodouicus autẽ hunc Regium titulum laude gratiáq; dignum futurum dixit, cum Papa earum Inſularum poſſeſſionem pacificam ſibi traderet. Nam in Epiſcopatibus & Eccleſiaſticis dignitatibus conferendis poſſeſſionem ſimul atq; titulum conceſſit. Quod ius cum in Regnis ſibi vendicauit, meritò luſus & contemptus eſt. Ac in Epiſcopatibus prouidendis reſiſtere iam primum Papæ proceres Regni cum Rege ceperunt. *Walſing.* Namq; Richardo Bury Epiſcopo Dunelmẽſi mortuo Rex ad Papam pro quodam Thoma Hatfeld ſuo Secretario interceſſit. Quem cum pleriq; indoctum laicum, & gradu Epiſcopali indignum ad Papam criminabantur. Papa, ſi Rex, inquit, pro aſino ſupplicaſſet, obtinuiſſet ad vota iſta vice. *Verb. Walſ.* Papalis huius obſequii cauſa hæc fuit. Rex cum proceribus paulò ante ad Papam ſcripſerat non licere ei de Epiſcopatibus & Eccleſiaſticis beneficiis in Anglia amplius prouidere. Rex ipſe ſecretarii ſui gratiam primus à propoſito, in quo ſe contra Papam cum proceribus ſtaturum promiſiſſet, receſſit. Id indigne tulerunt proceres ac Papa illico Regi illa (vt dixit) vice aſſenſus eſt, veritus ne ſi contradixiſſet vſurpatæ ꝓuiſionis iura amitteret. Namq; paulò ante cum Clemẽs Papa duobus ſuis Romæ Cardinalibus duo millia annuarum marcarum de beneficiis Eccleſiaſticis proximè vacantibus (epiſcopalibus & conuentualibus Eccleſiis dumtaxat exceptis) prouidiſſet, nec Clerus palã contradicere, vix autẽ occulte hiſcere auderet, Rex cum magnatibus ſibi iunctis, has papales exactiones amplius pati noluit, ſed Papæ ꝓuiſores Regno diſcedere ſub carceris pœna ſine mora mãdauit. Quibus exactis à Papa literis obiurgatus eſt, ad quem viciſſim literas de libertate Anglicanæ Eccleſiæ Regia magnificentia & authoritate dignas dedit. Quibus à Papa & Cardinalibus perlectis obſtupuerunt, nec literis tanta dignitate ac ratione plenis reſpondere potuerunt. Quas vt ſcriptæ atq; reſcriptæ fuerunt, vtraſq; inſeruimus.

Epistola Regi directa pro Cardinalibus, quibus *prouiſiones prius fecerat, expulſis de ſuis prouiſionibus.*

Clemens Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei chariſſimo in Chriſto filio, Domino Edwardo Regi Angliæ illuſtri ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Dudum poſt creationem nouorum ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium, prouida & matura deliberatione præuia per nos facta honoribus Dei & Eccleſiæ ſuæ Sanctæ, ac vtilitati Reipublicæ conuenire quod Cardinales ipſi qui ſuper expediendis negociis ad alueum Apoſtolicæ ſedis vndiq; confluentibus nobiſcum labores & onera patiuntur, & haberent congruè vnde ſuis valerent neceſſitatibus ſecundùm ſtatus ſui decentiam prouidere.

Demum excogitatis & mediis licitis, quibus abſq; minori Eccleſiarum & perſonarum Eccleſiaſticarum grauamine huius prouiſio ſequi poſſet, de beneficiis Eccleſiaſticis tunc in diuerſis regnis in partibus Chriſtianitatis vacantibus & in antea vacaturis vſquè ad certam ſummam pro ſingulis eorundem nouorum Cardinalium, & ſub certis formis & limitationibus præfatis Cardinalibus diſtinctis eis prout expedire vidimus prouinciis gratias fecimus ſpeciales. Cum. a. duobus ex eis de ducatu Aquitaniæ oriundis, videlicet dilectis filiis noſtris Adamaro tituli Sanctæ Anaſtaſiæ & Gerardo tituli ſanctæ Sabinæ, Præsbyteris Cardinalibus, de huiuſmodi beneficiis in regno & terris tuis fili chariſſime conſiſtentibus in forma pro ipſis & aliis prædictis Cardinalibus cum magna deliberatione Cōcilii ordinata gratias huiuſmodi prouiderimus faciendas, ipſiq; pro eis cōſequendis gratiis certos procuratores ac nuncios ſuos Eccleſiaſticos viros ſcilicet prudentes & literatos ad partes regni tui Angliæ deſtinarent. Ipſi procuratores & nuncii poſtquam ad regnum peruenientes prædictum, inceperunt ibidem dominorum ſuorū prædictorum negocia proſequi ſupradicta, per gentes & officiales regios non ſolum impediti ſuper eis, quinimo captiuati, & tandem de regno prædicto expulſi cum ignominia (ſicut infeſtis nimii relatibus percepimus) extiterunt. Profectò fili dilectiſſime ſi præmiſſa quæ de procuratoribus prædictis præmittimus veritate nitantur, attenta deuotione ſincera quam ad dominum & ſacroſanctum Romanam Eccleſiam Matrem tuam gerere dignoſceris, ſicut claræ memoriæ progenitores tui Reges Angliæ geſſerunt dum in humanis agerent, ea de tua proceſſiſſe conſcientia faciliter credere non valemus. Certum eſt autem quod non ſolùm in regno & terris tuis prædictis, imo quaſi in omnibus regnis ex partibus tam propinquis quam remotis, vbi catholicæ fidei vrget cultus aliis nouis Cardinalibus conſimilem gratiam fecimus, in quibus rebellionem aliquam præter prædictam, quam ſi vera ſit cum dolore cordis referimus, factum nullatenus audiuimus vſquequaq;, ſatis namq; honoribus & commodis regiis credebamus & credimus expedire quod Cardinales & illi maxime qui naturaliter afficiuntur, ad honores & commoda tua regia in regno & terris tuis beneficia obtineant eccleſiaſtica, quia ex hoc procul dubio libentius & frequentius ad promouendos profectus regios inducuntur, & vtinam illi qui nutriti de micis eiuſdem Romanæ eccleſiæ, & ad honores & ſtatus exaltati per eam, impedimenta & alia prædicta procuraſſe non abſque magnæ ingratitudinis vicio, & aliis ſuis periculis veriſimiliter exiſtimantur. Ex quibus præter hoc excommunicationis & aliis pœnis & ſententiis promulgaris aduerſus tales à canonibus ſe periculosè animum ſubiecerunt, quæ ſalutis famæ, & honoris Regii fœlicia reſpiciunt incrementa, fidelibus intenderunt ſtudiis & contrarium acceptando nequaquàm lucra propria ſub manu regia venarentur. Demum Regiā rogamus Excellentiam, & in Domiño attentius exhortamur quatenus his quæ præmiſimus & aliis quæ in hac parte circumſpectioni Regiæ poſſunt occurrere, diligenti præmeditatione intra pectoris regii clauſtra diſcuſſis, ea quæ contra dictos procuratores & quoſdam alios præfati Adamari Cardinalis miniſtros qui poſtmodum in eodem regno capti & detineri dicuntur, facta fuerūt reparari & renouari decentur & benigne faciat, ipſosq; procuratores Regio fauore ſuffultos circa proſequēda in eodem regno ſupradicta negocia, plena ſecuritate gaudere pro diuina & noſtra dictæq; ſedis reuerentia faciat Regia Celſitudo, aures nō accōmodando regias illis aliquā in Dei offenſam, Eccleſiæ prædictæ contumeliam, ac honoris ſalutis & famæ tuæ culminis læſionem, poſſent quomodolibet redundare, vt Dominum tibi ſemper propitium, & ſedem prædictam ſuper tuis opportunitatibus conſtituas promptiorem, reſcripturus nobis fili dilectiſſime quæ tua Regalis circūſpectio circa hæc prouiderit ordinanda. Data apud villam nouam Auinion. diocæſ. quinto Kalendas Septembris pontificatus noſtri Anno ſecundo.

EPISTOLA REGIS ANGLIÆ MISSA PAPÆ CLEMENTI PRO LIbertate Eccleſiæ Anglicanæ, plena fructu, cui pro tunc Papa aut Cardinales reſpondere rationabiliter neſciebant.

AMANTISSIMA in Chriſto patri ac Domino Domino Clementi, diuina prouidentia ſacroſanctæ Romanæ ac vniuerſalis Eccleſiæ ſummo pontifici Edwardus eiuſdem gratiæ Rex Franciæ & Angliæ & Dominus Hiberniæ deuota pedum oſcula beatorum. Penſata ſedis apoſtolicæ clementia quæ de fomento deuotionis Chriſti fidelium ac animarum ſalute, ſolet eſſe

eſſe ſummè ſolicità non querens quæ ſua ſunt, ſed quæ ſunt potius Ieſu Chriſti, tenet probabiliter noſtra fiducia q; veſtra maturitas in ſpecula Celſitudinis Apoſtolicæ præ claritate meritorum & ſcientiæ diuinitus iam erecta, ea quæ decus Eccleſiæ & deuotionem plebis attenuât, ac animarum & rerum pericula comminantur, curabit miſericorditer reformare. In publicam autem non ambigimus notitiam perueniſſe, qualiter ab exordio naſcentis Eccleſiæ in regno noſtro Angliæ progenitorum noſtrorum Regum Angliæ procerum ac fidelium dicti regni dignè recolenda, prioritas præter diuini cultus augmentum conſtruxit Eccleſias, & ipſas amplis dotauit poſſeſſionibus & priuilegiis communiuit, ponens in eis miniſtros idoneos qui fidem Catholicam in ſubiectis ſibi linguis & populis fœliciter peragrarũt, per quorum curam & ſolicitudinem vinea Domini Sabaoth in cultu & fructu ibidem mirificè fæcundauit, ſed quod dolendum eſt, ipſius vineæ propagines degenerant in labruſcas, & exterminant eam apri de ſylua, ſingulareſq; feræ depaſcũt eam, dum per impoſitiones & prouiſiones ſedis Apoſtolicæ, quæ ſolito grauius inualeſcunt, ipſius peculium contra piam voluntatem, & ordinationem donatorum manus occupant indignorum, & præſertim exterorum, & eius dignitates & beneficia conferuntur pinguia perſonis alienigenis plerumq; nobis ſuſpectis, qui non reſident in dictis beneficiis, & vultus commiſſorum eis pecorum non agnoſcunt, linguam non intelligunt, ſed animarum cura neglecta, velut mercenarii, ſolummodo temporalia lucra quærunt, & ſic diminuitur Chriſti cultus, animarum cura negligitur, ſubtrahitur hoſpitalitas, Eccleſiarum iura depereũt, ruunt ædificia Clericorum, attenuatur deuotio populi. Clerici dicti regni viri magnæ literaturæ & conuerſationis honeſtæ qui curam & regimen poſſent ſibi ſalubriter peragere, & forent pro noſtris & publicis conſiliis opportuni, ſtudium deſerũt, propter promotionis congruę ſpem ablatam, quæ diuinæ ſcimus non eſſe placita voluntati. Quinimo graue noſtrum & fidelium noſtrorum verſatur præiudicium, & ineffabile periculum, niſi ſuper hoc citius & conſultius caueamus. Nam ius patronatus quod nos & fideles noſtri in talibus obtinemus beneficiis, eneruatur. Curia noſtra in qua dumtaxat cauſæ ſuper iure patronatus dictorum beneficiorum tractari debent, deluditur, & ſic iura coronæ noſtræ tam probroſè quam damnoſè depereunt, & regni theſaurus ad extraneos, ne dicamus noſtros maleuolos aſportatur, ſubtili forſan coniectura, vt Regni depreſſo ſacerdotio & eius exhauſto theſauro, reddatur regnum debilius in aduerſis, quæ ſingula & alia quæ ex prȩmiſſis ſequuntur incommoda fuerunt nuper coram nobis in Parlamento noſtro generali pro communitate dicti Regni palam expoſita, vnanimi & feruenti petitione ſubiuncta, vt prædictis diſpendiis quæ dictæ communitati videntur intolerabilia, celeriter occurramus. Nos autem Anglicanæ depreſſionem Eccleſiæ, & exhæreditationem coronæ noſtræ ac mala prædicta quæ diſſimulata diutius afferrent veriſimiliter grauiora patulo cernentes intuitu, ad vos ſucceſſores Apoſtolorum principis, qui ad paſcendum non ad tondendum oues Dominicas, ac ad confirmandum non ad deprimendum fratres ſuos mandatum à Chriſto ſuſcepit, iſta deferimus votiuis affectibus ſupplicantes, quatenus præmiſſis debitè ponderatis, ac conſideratis, quod de iure creandi ſunt de vico populi magiſtratus & iuxta dictum prophetæ, dandi ſunt de eodem loco populi vinitores, quod per beatos apoſtolos legitur eſſe factum, dum gentibus viros linguarum ſuarum habentes notitiam tranſumpſerunt.

Penſata etiam deuotionis plenitudine, qua domus noſtra Regia & Clerus & populus dicti regni perſtiterunt, hactenus in obedientia dictæ ſedis, propter quod non haberet paternus affectus eis onera & grauamina cumulare, & pater filiis theſaurizans, alleuians dictarum impoſitionum & prouiſionum ac onerum tam per ſedem Apoſtolicam inualeſcentiam grauitatem, permittentes vlterius, vt patroni patronatus ſui ſolatium non amittant, Eccleſiæ, Cathedrales & aliæ dicti regni liberas electiones, & earum effectum habeant, quas quidem Eccleſias dicti progenitores noſtri dudum ſingulis vacationibus earundem, perſonis idoneis iure ſuo Regio liberè conferebant, & poſtmodum ad rogatum & ad inſtantiam dictæ ſedis, ſub certis modis & conditionibus conceſſerunt, quod electiones fierent in dictis Eccleſiis per capitula earundem quæ conceſſio fuit per ſedem Apoſtolicam ex certa ſcientia confirmata, ſed contra formam conceſſionis & confirmationis prædictarum, dicta ſedes per reſeruationes & prouiſiones ſuas, dictis Capitulis electiones adimit ſupradictas, & nobis ius & prærogatiuam, quę iuxta formam dictæ conceſſionis nobis competunt in hac parte, propter quod iuxta legem dicti Regni noſtri ex quo lex in conceſſione poſita non obſeruatur, conceſſio reuoluitur, & rei ſtatus reuertitur in primæuum:

Super præmiſſis itaq; dignè quæſumus veſtram benignitatem ad honorem Dei &
" ad ſalutem animarum, nec non ad tollendum ſcandala & præiudicia prælibata, feſtiuum
" & ſalubre temperamentum apponere, vt nos & noſtri qui perſonam veſtram ſanctiſſi-
" mam, & ſanctam Romanam Eccleſiam reuereri cupimus (vt debemus) ceſſantibus di-
" ctis malis intolerabilibꝰ in paternæ veſtræ dilectionis dulcedine quieſcamus, reuireſcat,
" veſtraque deuotio per oſtenſam nobis piæ moderationis veſtræ clementiam recreata.
" Conſeruet vos altiſſimus ad regimen Eccleſiæ ſuæ ſanctæ per tempora proſpera & lon-
" gæua. Data apud Weſtmon. 25. die Sept. Anno Regni noſtri Franciæ quarto, Regni verò
noſtri Angliæ 17.

In his literis ſi Rex perſeueraſſet, prouiſiones omnes ei ademiſſet. Sed in tanti belli ſtrepitu permulcere tam irritabilem patrem aliqua tolerantia conſultius fuit quàm incendere.

Tho. Walſ.

Verba Auth.

Papa his temporibus cum Regis procerumq; conſenſu à prouiſionibus quas ſine modò fecit in totum prohibendus eſſet, à Rege tamen rogatus Dunelmenſem Epiſcopatum Thomæ Hatfeld Regis ſecretario contulit. Id quod iniquiſſime tulerunt proceres, Regem tanta inconſtantia à tam ſano propoſito deflexiſſe. Papa verò quamuis ſui Cardinales, Regis ſecretarium indoctum, laicum, & Epiſcopatu indignum cenſerent, tamen vt ſuæ vſurpationis conſuetudinē vſumq; retineret, Verè, inquit, ſi Rex Angliæ
" pro Aſino ſupplicaſſet, obtinuiſſet ad vota iſta vice. Quæ ſanè non iam noua inceſſit Papæ religio. Nam ante hunc Lodouicum quendam de Bellomonte Gallum quadrageſimum ſextum Epiſcopum Dunelmenſem Regem atque Franciæ precibus adductus, qui latinè vix legere poterat Epiſcopum creauit. Monachi Dunelmenſes Henricum Stamford Priorem de Finchall elegerunt, qui cum Romam confirmandus veniſſet accepit illum Gallum ante ſuum aduentum iam ad Epiſcopatum admiſſum, ſed tamen Papam adiit, ſibiq́ue non diſplicuiſſe dixit quod Dunelmenſem Epiſcopatum quo ſe indignum fuiſſe fatebatur, alteri contuliſſet. Cui Papa. Fili mi inquit. Neque odio perſonæ tuæ, nec vitio aut quocunq; in te defectu ſed magna Regum atque Reginarum inſtantia alterum admiſimus, tibiquè deinceps de aliis prouidebimus. Hac verborum lenitate cum Priorem electum dimiſiſſet, Lodouicum Chirographis ad tantam Romanæ curiæ ſoluendam pecuniam obligauit quantam quatuordecim annis non diſſoluit. Qui in conſecratione ſua literarum inſcitiam legendo prodidit. Vt authoris verbis vtar. Erat autem

Ex catalogo Epiſcoporum Lindiſfarnenſium & que Richardum Bury.

" Lodouic. de ſanguine Regū Franciæ & Siciliç. Facie venuſtus erat, ſed vtroq; pede clau-
" dicans, dapſilis valde vt à multis diceretur prodigus, ad habendū cupidus, ſed de modo
" acquirendi non curans, tanta cupiditate excæcata fuit anima eius vt nihil dimiſit q̄ co-
" loratè habere potuit. Sed cauſam Eccleſiæ ſuæ viriliter defendebat. Ad ſequelā eius de-
" claratū fuit in Parliamento Regis, q̄ Epiſcopus Dunelmenſis debet habere forisfacturas
" guerrarū infra libertates Epiſc. ſicut Rex habet extra. Laicus erat latinum non intelligēs,
" & cum difficultate pronuncians. Vnde cū in conſecratione ſua ꝓfiteri debuit, quamuis
" permultos dies ante inſtructorē habuiſſet, legere neſciuit, & cum auriculantibus aliis cū
" difficultate ad illud verbū *Metropolitica* perueniſſet, diuq; anhelans pronunciare nō poſ-
" ſet dixit in Gallico. *Soit pour dit*: i. dictum puta. Et cum ſemel celebraret ordines, neq; pro-
" nunciare poſſet, In ænigmate, dixit circūſtātibus. *Per Saint Lowys il n'eſt pas courtoys qui ce-*
" *ſte parolle ycy eſcrit.* i. Per Sanctū Lodouicum parum humanus fuit qui hoc verbū hic ſcri-
" pſit. Semper ſtuduit quomodo de Priore & Conuentu pecuniā extorquere poſſit. Bullā
" habuit ad præficiendū in Priorem, quēcunq; de domo vellet. Et aliam ad habendū quar-
" tam partē bonorum prioratus, durante guerra Scotiæ. Hęc ipſius authoris verba inſerui-
" mus vt mos Papalis in cōferēdis ſub ꝓuiſionis ſuæ titulo beneficiis, à lector. intelligatur.

Mortuo Iohanne Stratford cum Prior & Conuentus Cantuarienſis Thomam Bradwardin ſacræ Theologiæ profeſſorem vnanimes elegiſſent, Rex qui Iohanni Vfford multò magis quàm alteri promouendo fauit ad Papam ſcripſit, vt Iohannem Vfford prouiſionis titulo ſpreta Monachorum Cant. electione Cantuarienſem Archipræſulem crearet. Id Papa celeriter effecit, eoq; viua voce creato tantas ei Romanas gratias, conceſſiones, & priuilegia indulſit, quantas vnquàm nemini. Hic Iohannes Vfford in iure ciuili & canonico Cantabrigiæ inſtitutus primò legum doctor, deinde Decanus Eccleſiæ Cathedralis Lincolnienſis fuit. Et quia nobili genere ortus eſt (Suffolcienſis enim comitis fuit filius) tūq; nobilitati ſingularem iuris prudentiam & eloquentiā adiunxiſſet, ad Regis conſilia vocatus, & Regni Cancellarius conſtitutus eſt. Cuius tantæ amplitudinis ac honoris perbreuem vſurā morte, vt dicemus, extinctus accepit. Hoc tēpore æris ex bello Gallico magna in Anglia fuit inopia, eūq; ilico ſequuta tāta annonæ copia,

vt fru-

vt frumenti modius tribus denariis & bos pinguis ſex ſolidis octo denariis Londini vænerint. Sed hanc panis ſaturitatem peſtis, omnium quæ vnquàm Angliam infecerunt grauiſſima occupauit. Ea ſtatim poſt Natiuitatis Dominicæ celebratum feſtum, ipſa nimirum hyeme, & rerum omnium ad victum neceſſariarum copia cum vix vlla contagionis ſuſpicio oriri mortalibus potuit, incepit. Nec ita longo quidem tempore, quinque tantum menſibus durauit. Nam ad finem menſis Maii ope diuina citra homioum ſpem extincta eſt. Sed interim dimidiam pene hominum multitudinem deleuit atq; conſumpſit, tum in Monachorum, religioſorum, & præsbyterorum impuram turbam tanto furore, tanquam diuina vindicta ſæuit, vt ne decimum quoque illorum ſuperſtitem reliquerit. Itaque vncta illa ſcaturigine ad tantam paucitatem redacta, beneficia atq; cœnobia pene deſerta ſunt. Ipſæ Eccleſiæ parochiales pene omnes inofficiatæ fuerunt. Namque earum rectores grege relicto aufugerunt, nec vlla mercede parochos conducere ad mortuos ſepeliendos, aut diuina miniſtranda potuerunt. Nemo fere certa ſede manere voluit, ſed vnuſquiſque mortis formidine, cum tamen nullus locus tutus eſſet, (peſtis enim hæc tam dira omnes pariter inuaſit,) huc illuc vagabatur. Presbyteri atq; ſerui oppidatim mendicare, potius quam mercede victum acquirere malebant. Quæ mendicitas & vagandi licentia huius contagionis orta metu, ceſſante peſte effrænata poſteà libidinè magis quam neceſſitate durauit. Ad quam coercendam lata tunc primum lex fuit. Vt quicunq; viribus valens, ſi nec mercaturam, nec certum artificium nec agriculturã exerceret, nec prædia, poſſeſſioneſue, reddiius aut prouentus quibus ſe commodè ſuſtentare non poſſit haberet, alicuius Mercatoris, Artificis, vel Agricolæ ſeruitio ſi ſponte nollet requiſitus datis fideiuſſoribus inuitus manciparetur. In qua etiam lege ſeruorum, artificum & operariorum mercedes ne nimium parumue exigendo atq; ſoluendo iniuria cuiquam fieret æquabili ſumma moderatæ atq; taxatæ ſunt. An. 1350.

Atque hæc peſtifera ſtrages non modo Angliam, ſed alias gentes Regioneſque vaſtauit. Cuius cauſa perhibetur annus ille Iubileus omnibus Chriſtianis gentibus Romã vndiq; confluentibus, & remiſſionem peccatorum ſpectantibus celebratus. Hunc annũ Bonifacius octauus ita inſtituit, vt qui centeſimo quoquo anno Romam viſitarent, his omnium ſcelerum atq; impietatum expiatio concederetur. Idem enim Bonifacius, qui ſe tam in diuinis quàm humanis iuribus totius orbis Dominum appellaſſet, & Imperatoris Conſtantini donationem Syluestro Papæ factam, potius rei alienæ vero Domino reſtitutionem quàm legitimam conceſſionem fuiſſe dixiſſet. Hunc Iubilæum annum vt Romanæ curiæ limina tanquam totius orbis oraculum à cunctis gentibus vno tempore frequentaretur, primus induxit. *Platina in vita Clementis 6.*

Sed hunc centeſimum annum Clemens ſextus ad quinquageſimum, ac poſt eum Paulus ſecundus ad viceſimum quintum, vt gentes humanæ ſæpius Romæ conuenirẽt, reduxit, in fauorem vt ipſi dicebant, animarum, ſacrarum ſcripturarum authoritate atq; Maieſtate ad ſuum quæſtum & libidinem nefariè abutentes. *Vt quia abundauit iniquitas, ſuperabundaret & gratia.* Quam Papæ impietatem atq; faſtum gentiumq; ſuperſtitionem atq; cœcitatem Deus hac per totum orbem Chriſtianum in ipſo anno Iubileo dilatata peſtilentia vindicauit. Iudicauitq; iuſtis precibus atque pietate non peregrinationibus & contaminata ſuperſtitione, quæ tunc omnium gentium mentes quaſi obligatas occupauerat ſe placari, aut mortalium crimina expiari poſſe. Vnde facete quidam cum ad animarum ſalutem inſtitutos annos Iubileos diceretur, id ita eſſe poſſe reſpõdit, vt animabus ſanitatem adferant. Nam corporibus exitium ſæpe attulerunt. Namque in hoc peſtifero Iubileo cuius cõtagio omnes gentes infecit, quinquaginta hominum millia Pariſiis peſte enecti ſunt, & in vicina finitimaque ciuitate quæ ſancti Dioniſii nuncupatur quatuordecim. In Anglia verò (vt diximus) innumeri perierunt. Londini cœmiteriis ſepultorum multitudine completis, in vno Carthuſianorum cœmiterio quinquaginta hominum millia inhumata ſunt. Noruici præter Clericorum, Monachorum, & huc illuc vagantis populi turbam quinquaginta ſeptem ipſorum ciuium millia ſepulta Catalogus quidam recẽſet. Non iam extare in ea ciuitate aut vicinis ruribus ad quintum milliare proximis tantam multitudinẽ multi autumant, quanta in illa peſtilentia deleta fuit. Yarmuthi maritimo oppido tanta mortalitas fuit, vt incredibile penè ſit tantam multitudinem eo oppido contineri potuiſſe. Et tamen in tantum funeſta contagione quæ tantã hominum vaſtitatem atque cladem vbique gentium peperit, Edwardus Rex qui Caletum maritimum Galliæ portum ſuis victoriis opportunum atque commodum cepit, quique multitudine præliorum cum multis ſimul gentibus Scotis, Gallis, & Hiſpanis dimicabat, eiuſque totus exercitus qui illa Romana limina non adibant, non modò inco- *Faſciculus temporum.* *Fabianus.* *Ex Archiuis Noruicenſ.* *Vt in Valuis Templi apparet.* *Edward. 3. An. regni ſui.*

lumis ſed indies auctus fuit. Quo tempore nauali pugna Hiſpanorum ingenti claſſi reſtitit. Tum ad bellum in Gallum motum perſequendum filium ſuum primogenitum Edwardum cum copioſo & optimo delectu inſtructo exercitu in Gallias miſit. Is Guaſconiam, Tholouſam, & Norbonam incendiis atque ſpoliis neque hoſtibus quidem repugnantibus depopulatus eſt. Quem Rex ipſe ſequutus in Gallias tranſiit, multaq; in præliis facinora præclarè geſſit. Et cum audiſſet Scotum periurum fracta pace atque fide ſe abſente Angliam inuaſiſſe, & Beruicum oppidum in vtriuſq; Regni finibus ſitum cepiſſe, ac caſtellum militibus omniq; ope bellica munitum oppugnaſſe rediit, Scotumq; bello aggreſſus Beruicum recuperauit, eumque in mediterranea Scotiæ perſecutus ad deditionem regniq; Scotiæ traditionem coegit. Interim Edwardus Regis filius multas Gallicanas prouincias bello ac incendio diripuit, captiuos multos eoſq; opulentos crebris dimicationibus & conflictationibus cepit. Burdeacum maximam Guaſconiæ ciuitatem cum exercitu ſaluus peruenit. Eodemq; tempore Dux Lancaſtriæ alio Anglorum exercitu alias Galliæ prouincias vaſtauit. Quos illa peſtis in Papæ Iubileo exorta quæ vbique pene ſingulos afflixit nunquam attigit. Ita vt cum nunciis, Legatis, literis, omnibuſq; modis ad pacem ineundam à Papa ſæpe ſolicitarentur victoriæ tam glorioſæ quæ poſtea cõſecuta eſt, ſpe, nec Papæ minis, nec hoſtium potentia, nec illius peſtis contagione deterriti ab armis diſcedere voluerunt, vt in ipſa acie motuq; bellico militibus maior, quam in tam inſano Iubileo peregrinantibus ſanitas atq; ſecuritas adfuerit.

Ex omnibus hystoriis.

Has lugubres ſtrages Iohannes Vfford Archiepiſcopus paucis menſibus vidit, qui cum ſex menſibus & ſex diebus pallium expectaſſet, neq; conſecratus, nec pallio donatus vna cum illa funeſta peſti ſeptimo die menſis Iunii in villa dicta Totenhall extinctus eſt. Corpus eius proximo ſummo mane Cantuariam ſecretò ductum, & ſine Archiepiſcopali magnificentia & ad parietem aquilonarem iuxta murum Thomæ Becket ſepultum eſt. Huius bona quoniam inteſtatus obiit Andreas Vfford Archidiaconus Midleſexiç conſanguinitatis iure adminiſtrauit, qui à Simone Iſlip Cantuarienſi (vt poſtea dicemus) Archiepiſcopo in ius vocatus, etſi Iohannes Vfford tam paucis menſibus Archiepiſcopatum tenuiſſet, & Thomas Bradwardyn ei proximus ac inter Simonem & Iohannẽ interiectus fuiſſet, in mille & centum libris triginta quinq; ſolidis duobus denariis obulo & quadrante ob dilapidata & caduca ædificia damnatus eſt.

LIV. THOMAS BRADWARDYN.

THOMAS Bradwardyn, cuius vt ante diximus electio Rege intercedente a Clemente Papa Iohanne Vfford in Cantuarienſem Archiepiſcopatum recepto, reprobata fuit Hartfeldiç in Suſſexia natus eſt. Poſt puerilem inſtitutionem adoleſcens diuinarum literarum ſtudio operam dedit. In eo ſtudio vitæque ſanctitate ab adoleſcentia conſpicuus ad Regem Edward. Tertium per Iohan. Stretford Arch. Cant. deductus eſt, vt Regis confeſſor fieret. In quo munere a regni negociis atq; curis vacuus ſine honoris aut præmii petitione, Regi bello militiæq; aſſiduus fuit. Quem etiam increpare atq; redarguere ſimulatq; eum a recto deflectere aut aberrare ſenſerat, liberius quã quiſquam nullo metu deterritus ſolebat. In bello aũt Gallico longo atq; difficili, magnaq; varietate terra mariq; iactato, illaq; multitudine præliorum in quibus vt prædiximus Galli fuſi ſunt, non modo ſecretius Regem admonere ſolebat, ſed frequentes totius exercitus conciones habuit; in quibus ſanctiſſima diſertiſſimaq; facundia, appoſitiſq; exemplis ex Theologia libatis, Regẽ & exercitũ languentes excitauit, vt victoriarũ ferocitate nimiũ exultantes ne modũ tranſilirent, cõtinuit. Vt illas nobiles & glorioſas victorias quib. Galli debellati, & in Regis Angliæ ditionẽ adducti ſunt, permulti nullius potẽtiæ aut prudẽtiæ magis quã huius diuini ſimpliciſq; viri ſanctitati & moderationi aſcriberent. Cui cũ facile fuit quiſa Rege impetrare, ægrè tamẽ adductus vt in Lincoln. Canonicatũ, & in Londinenſi Ecclesia cancellariatũ ſimul teneret. Hic qui ante Iohannẽ Vfford à Monachis Cantuarienſib. ſola virtutis fama ſine preſentatione & ambitione electus eſt, etſi Regiis precibus repulſam indignam à Papa tulit, animo tamen motus aut offenſus nullo iudicio videbatur. Quod cum Regi vitio à multis verſum fuerit, Rex ſe excuſauit quod tam ſani ſanctique viri conſuetudine in caſtris & Maris diſcrimine commodè carere non potuiſſet. Itaque ſepulto Iohanne Vfford, Monachi Cantuarienſes hunc Thomam

Bradwardyn interim elegerunt, electum verò ſummo ſtudio Regi inſtant atque vrgent vt admittat. Rex Monachorum importunitate & contentione ductus ſuo confeſſore viro integerrimo carere, eumq; Cant. Eccleſiæ ac Prouinciæ pręficere coactus eſt. Clementem autem Papam ferunt ſimulatq; de morte Iohannis Vfford accepiſſet antequã Cantuarienſium monachorũ electio cuius erat ignarus, ſibi præſentaretur ſuo more proprioque motu atq; ſponte huic de Archiepiſcopatu prouidiſſe.

Hoc itaq; modo à Monachis electus, à Rege permiſſus, & à Papa ipſo expetitus Thomas Bradwardyn ad Papam confirmandns atq; ſacrandus Auinionem inuenit. Vbi Monachorum electione corroborata ſacrationis ſuæ ritus atq; ceremonia in Eccleſia fratrũ minorum à Bertrando quodam Ebredunenſi præsbyrero atque Cardinali in ipſorũ Cardinalium corona ſolenniter celebrabatur. In ipſo autem conſecrationis conuiuio, Hugo Tutelenſis Cardinalis, Papæ conſanguineus, vir faſtũ inanis, Thomæ Cantuarienſis iam ſacrati humilitate & ſimplicitate deſpecta, vt ei conuitium faceret, vilem quendam & abiectum homunculum aſino inſidentem & Archiepiſcopatum petentem induxit, qui à toto Cardinalium cœtu reprehenſus & ſtultitia notatus diſceſſit. Peractis autem conſecrationis ritibus Thomas Bradwardyn Papa & Cardinalibus ſalutatis rediit in Angliã. Ac primò Regem adiit à quo nómine patris ſalutatus Archiepiſcopatus Cantuarienſis temporalia accepit. Ab eo mox Lametham diſceſſit vt longinqui itineris laſſitudinem auferret. Ibi Roffenſis Epiſcopi hoſpitio aliquot ſeptimanis viuscorpore ex illa laſſitudine quaſſato incidit in febrem, ex ea quinque ſeptimanis, & quatuor diebus poſtquam à Papa conſecratus fuerat, antequam Cantuariæ intronizaretur, è vita migrauit. Poſtea Cantuariæ in Capella Anſelmi Archiepiſcopi ad parietem auſtralem humo cõditus eſt. Ita vno anno tres orbitates ac vacationes Cantuarienſis Eccleſia paſſa eſt. Hic vltra multos alios libros per eum ſcripros, vnum magnum opus ſcripſit cui titulum fecit de cauſa Dei contra Pelagium, qui liber adhuc extat.

LV. SIMON ISLIPPE.

SIMON Islippe ex iuris peritorum etiam Schola adhunc Archiepiſcopatum aſcendit. Cuius ex Scholis primus gradus fuit in Eccleſia Paulina Canonicatus. Deinde ſub Iohanne Stratford Archiepiſcopó, Eccleſiaſtico tribunali in Arcuata Londini curia præfuit. Poſtea Edwardi Regis Tertii conſiliarius, ſecretarius, & priuati ſigilli cuſtos fuit. His muneribus cum laude atq; fide geſtis, mortuo (vt diximus) Thoma Bradwardyn, Monachi Cantuarienſes hunc Simonem quem Regi ac pleriſque gratioſum fuiſſe cognouerant ſumma conſenſione elegerunt. Sed Papa vt prouidendi morem quem vſurpatione non iure diu iam cepiſſet, retineret, Monachorum electione ſpreta Simonem in Archiepiſcopatu non electionis, ſed ſuæ prouiſionis titulo collocauit. Ea de re bullata ſua diplomata in templo Arcuato Londini quarto die Octobris publicata ſunt. Deinde menſe Decembri proximo à Radulpho Stratford Londinenſi Epiſcopo in Eccleſia Paulina conſecratus eſt, aſſiſtentibns Willihelmo Edindon. Wintonienſi, & Iohanne Therisby Meneuenſi Epiſcopis. Poſtea Michaelem Northburg legum doctorem ad pallium Romæ petendum, & Rogerum Dorking ad illius præbendæ, quam iure (vt diximus) Cantuarienſis ſedis in Eccleſia Lugdunenſi Cant. Archiepiſcopi tenebãt, fructus percipiendos, procuratores conſtituit. Palliumq; obtentum à Wintonienſi Epiſcopo in munerio de Esher accepit. Donatuſque pallio Cantuariæ ſecretò ad vitãdam ſumptuum immoderatam luxuriam, & profuſas epulas intronizatus & parciſſimè conuiuatus eſt. Nam vir in omnibus frugi, ſed nimium ſeuerus fuit. Cantuarienſem diocæſin cũ ſumma animaduerſione viſitauit, & in ſubditorum exquirendis criminibus ſolers, multos Clericos locis & beneficiis amouit. Tum Roff. & Ciceſtrenſem diocæſes quaſi tranſiens, omniaq; conniuentibus oculis præteriens perfunctoriè viſitauit. Id illi lenitati & moderationi aſcribebant ſuę. Sed poſtea cum domi ſuæ ſedens plures de quorum criminibus cognouiſſet ad pœnas ſubeundas è diocęſibus euocaſſet, compertum eſt eum non lenitate, ſed ſeueritate Archiepiſcopatũ geſturũ. Hæc cepta aſperitas Iohannẽ Buckingham Lincolnienſem Epiſcopum impulit, vt ſe ſuoſque Papali priuilegio, quod Auinione à Papa Clemente magnis muneribus impetrauit, ab huius Archiepiſcopi iuriſdictione

Ste. Byrchint. Arch.

An. 1349.

An. 1350.

defenderet. Quod priuilegium poſtea Archiepiſcopo id Romæ flagitante reſciſſum atq; reuocatū eſt. Namq; Oxonienſis Vniuerſitatis Scholares Cancellarium ſuum quendam Willihelmum de Palmorna elegerunt. Qui cum ad Lincolnienſem Epiſcopum in cuius Diocæſi tunc ſteut, Oxonium confirmandus veniſſet, crebris procraſtinationibus in aliud temporis ab Epiſcopo reiectus eſt. Id tam vniuerſitas Oxonienſis quam ipſe *Steph. Byr.* Cancellarius electus indignè tulit. Qui facti querela coram Archiepiſcopo declarata ab eo opem & remedium ad tam diutinam & voluntariam ſine cauſa tollendam moram petierunt. Archiepiſcopus edicto Lincolnienſi præcepit vt Cancellarium electum die quodam ſtatuto confirmaret, aut coram ſe compareret, dicturus cauſam cur admitti & confirmari non debeat. Interea Archiepiſcopus cauſam Iohanni Caulton Cancellario ſuo & *Ad. Murimuth.* Eccleſiæ Cathedralis Wellenſis Decano commiſit. Die ſtatuto aderant Cancellarius electus & Oxonienſis Vniuerſitatis procuratores qui confirmationem & conſecrationem inſtanter petierunt. Lincolnienſis autem Epiſcopus non comparuit in cuius abſentis cōtumaciam Cantuarienſis Cancellarius in negocio electionis legitimè procedens, eam legitimè riteq; celebratam, ac Canonicam eſſe pronnnciauit. Quo facto Archiepiſcopus Cancellarium confirmauit & eundem ad vniuerſitatem Oxonienſem regendam admiſit, gregiq; Scholarium ſcripſit, vt ei iam admiſſo iuxta Vniuerſitatis iura & ſtatuta obtēperent atque pareant. Ab hac admiſſione Lincolnienſis Epiſcopus priuilegio ſuo antedicto fretus ad Papam appellauit. Archiepiſcopus autem reiecta appellatione, eum vt ſuę Iuriſdictionis & Archiepiſcopalis authoritatis contemptorem ad ſui tribunal vocauit, & non accedentis proteruiam interdictis Eccleſiaſticis in eius terras prædiaque latis mulctauit. Multa deinceps in hac lite coram Papa agitanda controuerſa ſunt, in quibus Lincolnienſis reuocato ſuo priuilegio à Cantuarienſi victus ſuccubuit. Cantuarienſis autem *An. 1351.* Lincolnienſi ſuperato, Andream Vfford Archidiaconum Midleſexiæ adminiſtratorem bonorum Iuliannis Vfford Cantuarienſis (vt diximus) Archiepiſcopi pro his ædificiis quæ caduca atque ruinoſa Iohannes Vfford in Archiepiſcopatu Cantuarienſi reliquerat, in iure conuenit, & grandem illam pecuniam, quam (vt in Iohanne Vfford antea diximus) ab eodem executore recuperauit, in Palatio Cantuarienſi reparando erogauit. Idemq; totum munerium de Wrotham demolitus ædificia quæ Iohannes Vfford Maidenſtonię inchoauit, ex demolitis tignis, lapidibus, & cœmento eo traductis abſoluit. His ſumptibus factis à Papa impetrauit, vt ſibi liceret à prouinciæ ſuæ Cantuarienſis Clero tantis Archiepiſcopalibus ferendis oneribus ſubſidium comparare. Id ita ratum eſt vt à ſingulis Marcis quatuor denarios exigat. Sed eius prætextu quæſtores totam decimam, *Arch. Ste. Byrch.* Papales literas aliter ac conceſſionis verba fuerunt interpretātes, à Clero extorſerūt. Cuius tamen hoc aſtu & non modò indebitè, ſed præter ipſius Papæ conceſſionem ſolutæ pecuniæ repetitioni in curia Romana quæ aliena ſibi aſciſcere, non refundere ſolebat, tunc locus non erat.

Quia me veſtigia terrent
Omnia.

Arch. Archiepiſcopus deinde à Rege & proceribus in Parlamento obtinuit, vt legum atq; libertatis Eccleſiaſticæ oppreſſiones, quibus Clericorum ſtatus diu afflictus fuit, ſtatuta tollerentur. Quo impetrato cum Clerici permulti priuilegio Clericali abutentes quàm *Anno 25. Ed. 3.* plurima flagitia perpetrarent, Rege & proceribus id flagitantibus ab Archiepiſcopo, ſuiſque Suffraganeis ſtatutum eſt vt Clerici de capitalibus criminibus, teſtibus, probationibus, ſuàue confeſſione conuicti Epiſcopalibus perpetuo carceribus mancipati, ad priſtinum locum aut ordinem nnnquam reſtituantur, ne ordini Clericali ſcandalum gene- *Vide registrum Sim. Islippe. Fol. 54.* retur. Sed perpetuam agentes pœnitentiam, quarta & ſexta feriis & in ſabbathis pane doloris, & aqua anguſtiæ ſemel in die, cæteris diebus pane & tenuiſſima cereuiſia. Dominico autem die pane, cereuiſia, & legumine tantummodo nutriantur. Huic ſimilem cōſtitutionem antea ediderat Bonifacius quondam Cant. Archiepiſcopus, quam Gulielmus Linwode inter Cantuarienſium Archiepiſcoporum conſtitutiones, quas ipſe notis interpretatus eſt, diunlgauit. Noua in ſuperiori Parlamento inter Cantuarienſem & Ebora- *G. item ſtatutum de pœnis.* cenſem Archiepiſcopos de illa toties repetita geſtandę Crucis altercatione, quęſtio mota eſt quam Rex ipſe tandem tota lite ab Archiepiſcopis eius arbitrio compromiſſa hoc modo compoſuit. Vt alterius Prouincia crucem ſuam liberè ante ſe ferre poſſit. Sed Eboracenſis in ſubiectionis ſignum & ſinguli eius ſucceſſores ſecundo menſe poſtquam deinceps Cantuarienſem prouinciam ingreſſi fuerint, pro pacifica crucis delatione nuncium aliquem ſolennem videlicet Vicarium ſuum in ſpiritualibus generalem, vel cauſarum auditorem, vel aliquem legum doctorem, vel Militem ad Eccleſiam Cathedralem

Cantua-

Cantuarienſem cum vna imagine aurea valoris xl.l.ſterl.ſculpta ad ſimilitudinem Archiepiſcopi crucem in manu ſua deferentis, vel altero iocali aureo prædicti valoris mittat. *Steph. Byr. Arch.*

Cumque huiuſmodi nuncius ad Eccleſiam Cant. acceſſerit imaginem illam vel iocale ad delubrum Thomæ Becket in præſentia prioris, ſupprioris, vel alterius præſidẽtis offerat publicè ac deuotè. In Parlamentis autem, tractatibus, & conſiliis Regis cum Cantuarienſis & Eboracenſis Archiepiſcopi ſimul interſint, quia Cantuarienſis Eccleſia antiquior & præeminentior fore dignoſcitur, Cantuar. Archiepiſcopus dextras, & Eboracenſis ſiniſtras Regis occupabunt, eorum crucibus eodem modo à dextris ac ſiniſtris ſepoſitis. *Ex Archiuis & autographo.* In conſiliis etiam, conuocationibus, ſynodis ac ſimilibus congreſſibus quibus vtriq; interſunt, primus locus Cantuarienſi, ſecundus vero Eboracenſi tribuatur. Tum crucigeri cum in via ampla atq; lata conuenerint, cruces ſimul deferãt, ſed in portarum introitu atq; exitu locisq; anguſtioribus Cantuarienſis crucifer præibit, & Eboracẽſis ſequetur. Hanc compoſitionem Rex ſigillo ſuo roboratam in palatio ſuo Weſtmonaſterienſi promulgauit viceſimo die menſis Aprilis: Quã Innocentius ſextus Papa quinto Kal. Martii ex ſua certa ſcientia, non obſtante quod tunc in compoſitione huiuſmodi Suffraganeorum, Prælatorum, Conuentuum, & capitulorum vtriuſq; prouinciæ conſenſus iure requiſitus non acceſſerit, omnemq; alium tam iuris quàm facti defectum ſupplẽs cõfirmauit. *An. 1443* Hæc crucis gerendæ controuerſia trecentis penè annis durauit. Etſi enim Alexander. 3. Rogerum quondam Eboracenſem Archiepiſcopum crucem in Cantuarienſi prouincia efferre vetuiſſet, tamen Eboracenſes cum ab aliis Papis contrarias literas, vt de primatu cum Cantuarienſibus contenderent accepiſſent, omniaq; iura pecuniarum interuentu a Papis diſſolui atq; reſcindi poſſe ſperarent, in hac contentione, donec Rex decretum ſuum interpoſuiſſet perſeuerabant. Nihil enim à Papa, qui vno (vt aiunt) ſpiritu, ſorbere atque flare poteſt, ita conſtitutum vnquam fuit, quod cum illa clauſula *Non Obſtante* facilime non dirimeret.

Hanc Regiam compoſitionem præualuiſſe, & in actum atque conſuetudinem trãſiiſſe conſtat.

De obitibus Cant. Quod Iohannes Tirrel miles centum annis poſtea, videlicet Anno Dom. 1452. Iocale quoddam aureum quadraginta libris æſtimatum tum Arch. Eborac. ad portã Cantuarienſis Eccleſiæ ſplendidè receptus Thomæ Delubro prædictæ compoſitionis authoritate obtulit. *An. 1443.* Poſt hæc grauis inter Scholares & oppidanos Oxonienſes vtri imperarent contentio commota eſt, in qua cum ad arma ventum eſſet aliquibus vtrinq; cæſis Scholares oppido acti ſunt. *Al. Lincoln.* Elienſis autem Epiſcopus cuius tum Iuriſdictioni ſuberat Oxoniũ, pœnas oppidanis inflicturus oppidũ Eccleſiaſtico interdicto ſuppoſuit. Deinde eo paulatim relaxato parochis omnibus præcepit, vt ſi in diuinorum adminiſtratione oppidani interuenirent, aut intereſſent in ſacrorum celebratione, tantiſper ceſſarent, donec oppidani diſcederent. *Robertus Aueſbury. Th. Walſingh.* Huic aliam nempe excommunicationis pœnam Archiepiſcopus adiunxit. Sed Scholaribus huc illuc diſſipatis Rex cum de literarum interitu atque clade doleret, totã controuerſiam ad ſe aduocauit. Qua audita cum de oppidanis ſupplicium ſumpſiſſet, Scholaribus totã ſeditionis noxã ea lege remiſit, vt ad Vniuerſitatem redirẽt, & abiecta iam ac intermiſſa literarũ ſtudia recolerent. Id eis ab Archiepiſcopo nunciari voluit.

Deinde vt Scholares ab Oppidanorum iniuriis atque vi deinceps ſecuri eſſe poſſint, pro damnis in ea conflictatione Scholaribus illatis in CC L. l. Scholaribus reddẽdis cõdemnati ſunt, deinde ſub graui pœna obligati ne vim deinceps vllam Scholaribus inferrent. *Arch.* Tum totius Oppidi Regimen Cancellario Vniuerſitatis, excluſis penitus & in perpetuũ abdicatis oppidanis, à Rege cõmiſſum eſt. Cuius etiã auditioni cognitio de panis, potus, vini, omniumq; victualiũ ponderib. ac mẽſuris cõceſſa eſt. *An. 1444* Præter has publicas oppidanorũ mulctas permiſſum eſt Scholarib. iure priuato de ſingulis iniuriis ſingulis actionib. oppidanos corã Cãcellario cõuenire. Dũ hæc Oxonii gerũtur, Cãtabrigiæ reb. pacatis, Collegiũ q; Aula S. Trinitatis de Norwico nuncupatur iuris ſtudio addictũ & cõſecratũ a Willihelmo Bateman Noruicẽſi Epiſcopo extructũ eſt, cui decimas atq; rectorias aſſignatas Arch. & cõuentus Cant. ſigillis ſuis ratas fecerũt. His temporibus Rogerus Northburgh Couẽtrẽſis & Lichefeld. Epiſcopus obiit. In eius locũ Robertus Stretton Canonicus Lichefeld. Edwardo Regis filio Walliæ Principe intercedẽte electus eſt. *Steph. Byrch.* Hunc Papa vetuit, ne ſe ꝓ electo gereret antequã in Romana curia de morib. ſuis ac doctrina, nec nõ de ordine atque iure electionis examinationẽ ſubiiſſet. Is Auinione à Papa primo quaſi indoctus repulſus eſt, deinde precib. atq; gratia Principis Walliæ mutata ſentẽtia,

Papa ad Archiepiſcopum Cant. & Epiſcopum Roff. ſcripſit, ab his examinatus ſi dignus videatur ad Epiſcopatum admittatur, cum quibus etiam ſolicitè egit Princeps Walliæ, vt cum humanitate ac fauore, non ad amuſſim (vt aiunt) tractaretur. Cantuarienſis & Roffenſis cum ſummo gratificandi ſtudio Walliæ Principi obſequi voluerunt. Verùm ea fuit hominis electi inſcitia & indignitas, vt nefas eſſe iudicarent cuiuſcunq; gratia atq; precibus virum tam imperitum in tanta dignitate locare. Ecli Principi vtcunq; ſatisfactum eſt quod vir tam indignus Epiſcopatu reiectus & repudiatus non erat, ſed cauſa tota abdicata, integra ei reſeruata eſt. Itaq; Papam Princeps iterum inuocat, qui vices ſuas tum Londinenſi Epiſcopo commiſit. A quo Principis gratia, & Papæ authoritate, quę omnes in homine imperitiſſimo defectus ſuppleuit, legitimè electus, & Epiſcopatu dignus pronunciatus atq; conſecratus eſt. Hoc tam inſulſo & imperito viro ad Epiſcopatũ promoto Thomas de Lyld Elienſis Epiſcopus vir doctus atq; pius aulicorum inuidia, quodque Regem minus prudenter verbo vno atq; altero temere emiſſo prouocaſſet, in capitis diſcrimen venit.

An. 1358. Steph. Byrch Catalogus Epiſcoporum Elienſium. Arch.

Comitiſſa Mariſchalla Domina Wake Regis conſanguinea, quæ in Huntingdonenſi Comitatu vicina prædia Elienſi Epiſcopo poſſidebat, multis ſuſcitatis de agrorum finibus controuerſiis Epiſcopi potentiam non ferebat. Hinc incendiarii quidam qui Comitiſſæ ædes inflammauerunt deprehenſi, Elienſem Epiſcopum & ſuos famulos ſuos auctores, & incendii illius reos criminantur. De quo ignorante Epiſcopo, inſtante Comitiſſa, & mandante Rege inſtituta ſubito de illius incendii authoribus & miniſtris inquiſitio eſt. Iudiceſq; à Rege delegati, qui ex more atq; iure regni duodecim viris legalibus conuocatis iuramento delato mandauerunt, vt de crimine, & de reis inquirerent, & eos quos ex inquiſitione reos comperiſſent ad ſe deferrent. His duodecim iuratis, Incendiarii qui Epiſcopum eiuſq; familiam arguebant teſtes proferuntur. Quorũ recepto teſtimonio iurati illos incendiarios nominatim incendium illud perpetraſſe, ac Epiſcopum in facinus cum his conſenſiſſe referunt. Quo dicto iudices irrogata incendiariis pœna Epiſcopum Elienſem in 9. C. libris Comitiſſæ pro incendii iactura reparanda ſoluendis condemnarunt. Quam ſummam ilico ac ſine mora ex Regis edicto atq; præcepto ſoluit. At Elienſis Epiſcopus cuius animus nec in ſecundis rebus elatus, nec in aduerſis deiectus aut demiſſus fuit, nouam de hoc tam famoſo ſibi iudicio litem inchoauit.

An. 1359. Ste. Byrch Catal. Epiſc. Elienſium.

Impetrauit à Rege poſt multas preces, vt de teſtium fide, & tam iniqui teſtimonii falſitate & periurio inquiſitio Huntingdoniæ habeatur. Die ſtatuto prioris illius teſtimonii inquiſitionis, & iudicii copia a iudicibus poſtulata haberi non potuit, quia inſtante & procurante Comitiſſa Miles quidam Regius in cuius tum cuſtodia fuit, exhibere illam iudicibus noluit, ſine qua cum iudices in cauſa progredi nequiuiſſent, re infecta diſceſſerunt. Elienſis autem hanc ſibi contumeliam non à iudicibus ſed à Comitiſſa ne Rege quidem inſcio factam exiſtimauit. Itaq; Regem temere ac iracundus adiit, acriterq; iuſtitiã ſibi miniſtrari petiit. Cui Rex, quis te inquit prohibet in regno noſtro legem habere vel iuſtitiam? At ille inaniter & inconſideratè effutiens reſpondit. Domine ſic eſt quod in cauſa mea jus obtinere nequeo poteſtate vt credo Regia impeditus. Quo audito Rex accenſus: certè inquit tu Thoma de Lyld falſum dicis, nunquam à me impeditus fuiſti, proinde ius tuo merito congruum tibi reddetur. Ita offenſo atq; commoto Rege Elienſis Epiſcopus diſceſſit. Paulo poſt Parlamentum Weſtmonaſterii celebratum eſt. Ac eo durante Cleri Synodus habita Londini, in qua Clerus nullam ſuam opem aut operã in bellicis negociis Regi defuturam promiſit. Sed in Parlamento illius iniuriæ quam ab Elienſis Epiſcopi verbis acceperat memor, illum de iniuria poſtulauit, Elienſis verba quæ Rex recenſuit, negauit. Rex teſtes produxit. Quibus teſtimonium ſecundum Regem ferentibus Elienſis attonitus obſtupuit. Cantuarienſis Archiepiſcopus cæteriq; ſuffraganei cum Elienſem temeritate magis quam propoſito in Regem deliquiſſe animaduerterent, flexis genibus & gemitibus obſecrabãt. At Rex cum exorari noluit Epiſcoporũ cętu egreſſus, Elienſis Regem poſtea nunquam conſpexit, ſuperuenit.n.ei in hac quaſi contumacia diſcedenti noua calamitas. De hac offenſa Regis rixa inter ſuos & Comitiſſę famulos orta eſt, in ea Radulphus quidam genere Normannus Elienſis Epiſcopi Camerarius interfecit Willihelmum Holm. Comitiſſæ familiarem, & in Normanniam aufugit. Quo accepto Epiſcopus ad Somersham feſtinauit In itinere occurſum ei eſt confeſtim à ruſticis per famulos Comitiſſæ concitatis. Quos cautè deuitans ad domum ſuam ſaluus Somershamiæ peruenit. Ibi quid è re ſua maxime ſit ſtatuẽs cum Regis irã & ſuperioris iudicii iniuriam conſideraret, fore vt de hoc homicidio perinde ac de illo incendio eõdemnaretur, & agris boniſq; ſuis direptis proſcriberetur, omnia ſua pecora & mobilia ilico venundari, preciumq; ad ſe perferri iuſſit. Id vt iuſſit peractum eſt. Interea iudices Regii inquiſitione per duodecim legales homines habita Elienſem Epiſcopum illius homi-

cidii

cidii reum tanquam ſuaſorem & homicidæ fautorem atque receptorem ſtatuunt. Sie Syrd. Arch.

Eo iudicio omnia eius bona atque prædia Regis fiſco adiudicata ſunt. Ipſeque à Regiis iudicibus citatus vt coram eis in Regio foro capitis cauſam dicerет. Qua a Cantuarienſi Archiepiſcopo ac non nullis Cantuarienſis prouinciæ ſuffraganeis comitatus acceſſit ad tribunal Regium. Cumq; declinatoriis exceptionibus ſubterfugere Laicorum iudicium non potuit, reſpondit ſe antedicti homicidii neq; conſcium, nec conſultorem fuiſſe, nec ipſum homicidam poſtea vidiſſe, aut a ſe alioue quocunque recipi, occultari, ac foueri permiſiſſe. De quo petiit vt per pares ſuos, cum ipſe vnus de paribus Regni eſſet, non per inferiores diſcutiatur & diſcernatur. At iudices plebeiis conuocatis, & ex eorum numero duodecim delectis, patefacta illis totius rei geſtæ ſeriæ, Epiſcopũ iuxta eorum cenſurã homicidii damnarunt. Elienſis hac iniuria & atrocitate perculſus petiit ab Arch. vt de hoc tã famoſo crimine eo q; nec laici iudices ſui nec plebeii pares iure ſui eſſe poterãt, vt corã eo primate & Metropolitano canonicè ſe purgare liceat. Archiepiſcopus id æquitate & iure poſcente conceſſit. Sed antequam ad purgationem criminis acceſſit, Huntingdonenſi Archid. in cuius Archidiacon. homicidium perpetratum fuit, vices ſuas commiſit. Vt publicis edictis ac præconiis citaret omnes qui contra Elienſem de eo homicidio obiicere aliquid vellent. Id ſæpe ab Archidiacono Huntingdonenſi factitatum eſt. At verò cum nullus Elienſis Epiſcopi accuſator prodiiſſet, Archid. interpoſito decreto oẽs ab eius accuſatione deinceps excluſit. His geſtis ad Archiep. ventum eſt, à quo Elienſis cum à nemine in comitatu & Archidiacon. Huntingdoniæ accuſaretur, petiit vt canonica purgatione tã atrocis criminis infamiã coram ſe iudice delere poſſit. Archiepiſc. autem quid ageret incertus, veritusq; ne hac purgatione præiudicium criminali iudicio in Regio foro inſtituto fieret, acquieſcas inquit, meis conſiliis. Prius D. Regem adeas, cum eo in gratiã redeas, ita ad has turbas placabilis, & ad omnia Eccleſiæ iura, iura quibus iam priuatus es reſtitueris. Neq; enim aut mihi aut tibi tutũ eſſe poteſt in hac purgatione procedere. Elienſis cum de Regis gratia & reconciliatione deſperaret, nec auxilii quicquam Archiepiſcopo tam timido expectaret, cum & edicto proſcriptus, & carceribus ſi deprehenderetur mancipandus eſſet, mare tranſiit, & ad Papam confugit. Rem omnem explicat, Papa in hoc negocio totius ſuæ authoritatis periculum in Angliа verti metuens, cauſam ad ſuum tribunal vocauit. Wilhelmum Shareshul, Wilhelmum Thorp, Henricum Grene, Wilhelmum Nocton, & Simonem Drayton Regios iudices, Sir. Syrd. miniſtros atque milites edictis in valuis Eccleſiæ Paulinæ propoſitis ad ſuam curiã citauit. Quos venire ad ſe recuſantes excommunicauit. Deinde pœnas contumacia vt dixit Arch. creſcente aggrauauit. Eorum agros atque prædia interdicto ſuppoſuit. Eos qui excommunicati obierunt aut inhumatos ſepulturis extrahi, & è cœmiteriis in paludes projici fecit. Inter quos Simon Drayton inſignis & Regi charus miles poſt latam in ſe excõmunicationis a Papa ſententiam mortuus, ac poſt ſepulturam exhumatus eſt. Ad has Romanæ curiæ procellas ſedandas ſæui turbines in Anglia ſuſcitati ſunt. Edicto enim Regio proſcripti omnes fuerunt, qui literas, citationes, excommunicationes aut cenſuras papales in Angliam importare, proferre, procurare, aut promulgare audebant. Captiq; nonnulli Elienſis Epiſcopi nuncii atque capellani, quorum quidam in Turri Londinenſi, alii in Noua Porta Vinculis cuſtoditi diuturna carceris moleſtia & inedia perempti ſunt. Papa iam vehementius ad Regẽ ſcripſit, niſi de iniuriis in Eliẽſem Epiſcopum à ſuis iudicibus & miniſtris factis ſatisfactum fuerit, ſe ad grauiora in Regnum Angliæ proceſſurum. Rex bello peritus vndiq; ne domi tumultus oriretur, ad hanc tam grauem litem componendam ad Romanam curiam legatos miſit. Lis colloquio inter Regis Legatos & Elienſem Epiſcopum ad concordiam reduci cepit. Sed Elienſis tam diuturnæ controuerſiæ anguſtiis atq; mora fatigatus, vitæq; pene pertæſus obiit. Quo mortuo omnis controuerſia extincta atque ſedata eſt. Verùm Rex Edwardus huius periculi quod ob edicta papalia Regno ſibiq; in tanto diſcrimine imminebat memor, bello finito & victoriis vndiq; partis 38. poſtea anno, ſui Regni, cum papales minas non amplius pertimeſceret, Parlamento edidit ea ſtatuta, quæ communiter *ſtatuta de prouiſionibus & præmunire* appellantur. Quibus Romanæ curiæ potentia coercita in Anglia tanta licentia & impunitate poſtea nunquam præualuit. Hic Thomas de Lyld Elienſis Epiſcopus in æquiſſima cauſa ſuccubuit, quod ea proteruitate & audacia Regem in ſe commouit, & auxilia a Papa poſtulauit. Vir ſatis prudens & pius fuiſſe perhibetur, ſtatuta Collegii Corporis Chriſti Cantabrigiæ a viris doctis eiuſdem Academiæ condita confirmauit anno conſecr. ſuæ primo An. Domin. 1345. Eodem tempore quo is obiit, magna fuit vbiq; Epiſcoporum mortalitas, in Anglia vno anno ſeptem, Roff. Elien. Hereforden. Meneuen. Lond. Wigorn. & Landauen. obierunt, in quorum omnium loca ab Innocentio Papa, alii ſurrogati ſunt.

Ste Byrch. An.1362 Archi.

Sequenti anno obierunt Lincolnienſis & Ciſtrenſis Epiſcopi, quibus etiam à Papa ſucceſſores dati ſunt. Sub hæc tempora Edwardus Regis filius Princeps Walliæ Aſſaphenſi Epiſcopo mortuo Epiſcopalia iura atque prædia Epiſcopatu vacante ſibi vendicauit Quæ ad Cantuarienſem Metropolim longa cõſuetudine acquiſita ſpectare omnium pene tam laicorum quam Clericorum in illa diocæſi teſtimonio, Archiepiſcopus in iure aliquandiu cum Principe contendens probauit, cauſamq; obtinuit. Paulo poſt Dunelmenſis Epiſcopus obiit.

Vetus autem pſit, nec ſeparata eſt.

Ad eum Epiſcopatum Regis gratia Thomas Haifeld Præbendarius de Oxgate in Eccleſia Paulina permotus eſt. Eam Præbendam Londinenſis Epiſcopus cuidam Nicolao Stanwey contulit. Rex qui priorem Præbendarium ſua gratia ad Dunelmenſem Epiſcopatum euexit ſui iuris atque donationis eam Præbendam fore aſſeruit, qui per ceſſionem vltimi incumbentis vacauit, & tam Epiſcopum quam Nicolaum in ſuum forum traxit. Qui allegabant cognitionem de Eccleſiaſticorum beneficiorum vacatione ad Eccleſiaſticum forum non Regium ſpectare debere. Rogerus autem Hillarye, & Henricus Grene Iuſticiarii Regis quòd iniquis dilationibus litem procraſtinabant, ad Romanam curiam citati ſunt, qui cauſam ilico è Regio foro ad Eccleſiaſticum remiſerunt. Elizabetha nobilis fœmina poſt mortem Iohannis Comitis Cantii ſui mariti monialium cultum & religionem profeſſa eſt. In quo cum aliquot annis perſeueraſſet cuiuſdam militis Euſtatii Abriçourts amore capta, egreſſa monialium domum contraxit contra votum nuptias, & manè ante lucem ſine bannorum editione matrimonium ſolennitatum eſt. His Archiepiſcopus pœnas graues pecuniarias inflixit, eoſquè obligauit vt duobus capellanis perpetua ſtipendia aſſignarent, & vt ieiuniis orationibuſque diu vacarent, matrimonii vinculo nomine diſſoluto. Cantuar. Archiepiſ. celebre Oxonii Collegium quod Cantuarienſe appellatur condidit, cui Magfeld atque Pagham rectorias appropriauit. Idemq; Eccleſias de Munketon & Eſtrey Cantuarienſibus Monachis conceſſit. Sed in hoc malè audiuit quod 26. damas atq; ceruos quos Comes Arundelliæ annuatim Cant. Archiepiſcopo ſoluit, ducẽtis quadraginta marcis acceptis eidem Comiti, ſuiſq; ſucceſſoribus remiſit. In itinere cum Maghfeldiam profectus eſſet equo in paludem decidit.

In quo caſu cum equus certaret, ac ſe recuperare vellet Archiepiſcopus luto inuolutus ac totus madefactus eſt, Ita madidus ac lutoſus Magfeldiam peruenit, vbi in ſomnũ antequàm veſtes exuiſſet incidit, ex eo paralyſim contraxit, & poſtquam annis 15. menſibus quatuor, & diebus. 12. ſediſſet, Maghfeldiæ obiit. Moriens Cantuarienſi cænobio

An. 1366.

mille oues legauit, & veſtimenta ſua aurea, cappam precioſiſſimam & vaſa argentea, videlicet ſex duodecim diſcorum argenteorum, tot ſalſaria, quatuorquè pelues argenteas armis ſuis inſignitas. Sine populi frequentia, & quàm minimis expenſis humari voluit, omnibus in rebus (vt ex eius vita pateat) magnificentiam, multitudinemq; ſumtuum vitans. Huius inter Prouinciales duæ tantam conſtitutiones exiſtunt.

LVI. SIMON LANGHAM.

SIMONE Iſlippe Cantuarienſi Archiepiſcopo mortuo Monachi Cantuarienſes Willihelmum Edindon Wintonienſem Epiſcopum poſtularunt. Is autem eorum poſtulationi renunciauit.

Deinde interceſſione Regia Vrbanus quintus Papa Simonem Langham a ſede Elienſi, ad Cãtuarienſem prouiſionis titulo tranſtulit. Monachus hic primò Weſtmonaſterienſis, deinde Prior, ac demum Abbas fuit.

Quo etiam tempore Regi intimus totius Theſauri ærarii, Regiorumq; redditum cuſtodiam & quæſturam habuit. A Weſtmonaſterienſi deinde cœnobio ad Londinenſem Epiſcopatum adductus eſt, ſed ilico Elienſi per mortem (vt antea diximus) Thomæ de Lyld vacante, Regis & Papæ gratia eò tanquàm ad pinguiorem prouinciam migrauit.

Ste Byrch. Catal. Epiſc. Elienſium Fũdator Eccleſiæ Weſtmonaſt.

Ab eaq; vt diximus Papæ prouiſione deductus, pallium à Bathonienſi Epiſcopo quarto Nouembris in capella Sancti Stephani Weſtmonaſterii accepit, deinde Cantuariæ in feſto Annunciationis beatæ Mariæ intronizatus eſt.

Hic

Hic Archiepiſcopus in tota vita, omnibuſquè quæ geſſit muneribus non minus pronidus atq; ſagax, quam beneficus ac liberalis fuit. Ipſo autem conſecrationis die Homagii, *An. 1367.* fidelitatiſquè ſeruitia a Comite Stratfordiæ, Thoma Roſe, Iohanne Kyriel, Roberto Brokyl, Radulpho Senileger, militibus, aliiſq; nonnullis pro his prædiis quæ de eius dominio poſſident, ei Cantuariæ præſtita ſunt. Id quod in ſingulis Archiepiſcoporũ conſecrationibus, & intronizationibus cum magna ſolennitate fieri conſueuit. Primo *Videlicet de his homagiis in Reg. Peckam.* ſuæ translationis anno Vrbanus Papa in eos qui plura eccleſiaſtica beneficia tenerent, ſeueriſſimũ edictum propoſuit, ac Simoni Langham Cantuarienſi Archiepiſcopo mandauit, vt in ſua prouincia ſuo iuſſu omnes ſuffraganei diligenter inquirerẽt, quæ ac quot eccleſiaſtica beneficia atque dignitates in ſingulis diocæſibus à ſingulis tenerentur. Tũ quænam alia vectigalia, munera, ſtipenida, vel ſalaria clerici prǽter eccleſiaſtica poſſiderent. In ea inquiſitione compertum fuit nonnullos viginti Eccleſias & dignitates ipſius Papæ authoritate poſſidere, illiſq; inſuper iiſdem priuilegiis indultum eſſe, vt ſine modó atque numero qnaſcunq; alias quocunq; modo nactas licitè retinere poſſint. E quorum numero præcipnos hic ſelectos inſeruimus.

Quo quidem tempore omnia publica Regis regniq; munera à clericis adminiſtrata ſunt. Nam Simon Langham Archiepiſc. Cantuar. quod antecedentibus & ſubſequentibus temporibus in vſu plerumq; fuit, Cancellarius erat. Iohannes Bathonienſis Epiſcop. theſauriarius. Dauid Wollor Præsbyter cuſtos rotulorum. Wilhelmus Wicham Archidiaconus Lincol. cuſtos priuati ſigilli. Iohannes de Troy Præsbyter theſaurarius Hiberniæ. Robertus Caldwel Clericus huſpitiũ Regis. Wilhelmus Bugbrig generalis receptor ducatus Lancaſtriæ, Wilhelmus Asheby Cancellarius Scaccarii. Iohannes Newnebam Camerarius Scaccarii, vnuſq; cuſtodum theſauri & iocaliũ Regis. Wilhelmus de Mulſo alter Camerarius & receptor atq; cuſtos theſauri ac iocalium. Iohannes Ronceby Clericus familiæ, & diſpoſitor ac contralator ſumptuum & expenſarum in operibus regiis. Rogerus Barnburgh, Willielmus Mirſeld, Robertus Muskam, Wilhelmus Burltall; Michael Rauendale, Thomas Nuby, Richardus Rydick, Wilhelmus Lound. Clerici in Cancellaria regia. Richardus Cheſterfeld ſubtheſaurarius Regis. Thomas Brantingham theſaurarius Regis in partibus Guines, Merk, & Calis. Qui omnes Clerici, Eccleſiaſticis beneficiis & dignitatibus abundabant Inter hos Wilhelmus Wickam mortuo Wilhelmo Edindon Wintonienſi Epiſcopo ab Vrbano Papa eius Epiſcopatus adminiſtrationẽ in temporalibus & ſpiritualibus impetrauit, annoq; ſequenti Epiſcopus Wintonienſis & Cancellarius Regis creatus eſt. Cuius tota vita in pecuniis congerendis, ſtudium in duobus nobiliſſimis Collegiis Oxonii & Wintoniæ extruendis ad finem Reip. vtilem, ſibique gloriuſum relatum eſt. Hoc anno Edwardus Regis filius prælio cõmiſſo fudit Henricum quendã Nothum Hiſpanũ, *The Waſ. Arch.* qui coniuncto ſibi quodã Bertrando magnoq; cõparato exercitu Petronem Regem regno expulerunt, vertit in fugam, & exercitum eius totum fudit ac diſſipauit, Regemq; in regnum reſtituit. Pro hac tam inſigni victoria; eleemoſinæ, orationes ac ieiunia ab Archiepiſcopo per totam prouinciam publicantur. Eodem etiam anno prouinciam ſuam viſitaturus, in Eccleſia & Diocæſi propria Cantuarienſi exorſus eſt. In qua vix aliquid geſſit memorabile, præterquam quod Londini Clerũ & populum de decimis diſſentientes magnaq; altercatione contendentes, hoc decimãdi modo ſtatuto. vt vt de ſingulis redditibus x. s. valẽtibus denarii quadrans parocho ſoluatur, præter oblationes atq; decimas perſonales. Ac paulò poſt orta inter eum & ſcholares Cantuarienſis Collegii ab anteceſſore ſuo Simone Islippe (vt diximus) extructi, Oxonii cõtrouerſia. Archiepiſcopus enim fructus rectotiæ de Pagbam ad illud collegium à Simone Islippe conceſſæ ſequeſtrauit. A qua ſequeſtratione à ſcholaribus ad Papam appellatum eſt, ſed Archiepiſcopus appellationi non concedens Iohannem Radingal Monachum Cantuarienſem ſcholaribus durante beneplacito præpoſuit, quem etiam cito domum rouocauit, aliumq; Monachum Cant. Henricum Woodhil collegio præfecit. Hic rem ſtrenuè ex animo & ſententia Simonis Langham Archiepiſcopi geſſit: Cuius hic fuit conatus vt ſecularibus eiectis Clericis introducerentur Monachi. In eo tũ collegio educatus eſt Iohannes Wicliffe de quo deinceps plura dicenda ſunt. Is ſumma ope Monachis reſtitit. Sed Archiepiſc. potentia, & Papæ ad quem appellatum erat gratia Monachi ſuperiores in cauſa fuerunt, quibus ſeculares Clerici cedere coacti ſunt. His geſtis Vrbanus Papa Cantuarienſem Archiepiſcopum Simonem Langham Romæ titulo Sancti Sixti Cardinalem creauit. Quo audito permotus Rex prædia Archiepiſcopatus tanquàm vacantis in ſuam poteſtatem recepit. At Archiepiſcopus nihilo tui ba-

tus ægrè tandem a Rege impetrata Romam proficiſcendi licentia è ſuo famulatu deſtitutus omnibus Archiepiſcopatus inſignibus exutus, omniq; iuriſdictione Priori & conuentui Cantuarienſi dimiſſa ad Pontificem properauit Ibi ſuſcepto Cardinalatu in maxima Papæ, Romanæ curiæq; gratia vixit, poſteaque a Gregorio Papa duodecimo Cardinalis Præneſtinus epiſcopus creatus eſt. Neq; haud ita diu vixit, quin Auinioni vita functus atq; ſepultus ſit. Ac triennio poſt oſſa eius exhumata & ad Weſtmonaſterienſe cœnobium, quod (vt mox dicemus) maxime adamauit, plurimiſq; donis ac ingentibus affecit deducta, ſepulchroq; honorifico condita ſunt In Eccleſiam Cantuarienſem non ita liberalis ac munificus fuit, ad quam cum ab Elienſi traduceretur, hæc carmina Poeta quidem compoſuit.

Exultent cœli, quia Simon tranſit ab Ely,
Cuius in aduentum, flent in Kent millia centum.

Eiuſdem in Weſtmonaſterienſe cœnobium inexhauſta extitit & profuſa liberalitas. In quo ſimulatque Abbas fuiſſet, quæcunque Monachus aut Prior ante comparauerat conſumpſit, in ipſo primo ingreſſu æs alienum Eccleſiæ Weſtmonaſt. quod ab Anteceſſoribus ſuis contractum erat & ad ſummam duarum millium & ducentarum marcarum creuerat, diſſoluit. Grandem inſuper pecuniam quam Monachi mercatoribus ſigillatim debebant, ſoluit. Quos vt filios ſemper fouit, monaſterioquè continuit, nihil ab his vnquàm ad ſe priuatim abduxit, ſed vt eorum portiones augeret de ſuo conceſſit.

Ex li. de fundatione ecclesia Weſt.

Deinde cum Regis eſſet Theſaurarius & Cancellarius permultis comparatis prædiis illud cœnobium locupletauit. Ex Anglia diſcedens libros. 830. lib. cappaſquè & veſtimenta 437. lib. æſtimata eidem monaſterio donauit. Moriens etiam omnia ſua nomina atque debita, tum vaſa aurea ac argentea legauit. Debitorum ſumma trium millium nongenta quinquaginta quatuor libris. t. 3. 5. & quatuor denariis in Inuentario deſcripta fuit. Vaſa verò duobus librarum millibus ac ſeptingenta æſtimata ſunt.

Præterea Cardinalis Carthuſianorum cœnobium Auinioni condidit, & ad Conuentũ Weſtmon. mille marcas miſit ad annuum redditum quadraginta marcarũ comparandum, ad augendas portiones quatuor Monachorum, qui perpetuas miſſas pro ſe & parentibus celebrarent. Pecuniæ ſumma quę ex huius beneficentia ad Weſtmonaſterienſe cœnobium peruenit, exiſtimatur fuiſſe octoginta librarum millium. Vnde Monachus Weſtmon. carmina conſcripſit.

Res es de Langham tua Simon ſunt data quondam
Octingentena librarrum millia dena.

Hunc itaq; multis encomiis monachi Weſtmonaſterienſes celebrarunt, dignumq; eſſe dixerunt vt qui cum primo illius eccleſiæ fundatore compararetur. Cuius tumulo hoc Epitaphium inſcripſerunt.

Simon de Langham ſub petris his tumulatus
Iſtius Eccleſia monachus fuerat, Prior, Abbas,
Sede vacante fuit electus Londinienſis
Praſul, & inſignis Ely, ſed poſtea primas
Totius Regni, magnus Regiſq; miniſter.
Nam Theſaurarius, & Cancellarius eius
Ac Cardinalis in Roma prasbiter iſte,
Poſtq; praneſtinus eſt factus Epiſcopus, atq;
Nuncius ex parte Papa, tranſmittitur iſtuc
Orbe dolente pater quem nunc reuocare nequimus,
Magdalena feſto milleno ſeptuageno
Et ter centeno ſexto Chriſti ruit Anno,
Hunc Deus abſoluat, de cunctis qua male geſſit,
Et meritis matris ſibi calica gaudia donet.

In hoc autem Cardinali catalogum Anglorum Cardinalium ex ipſa Romana curia deſumptum deſcripſimus.

CARDINALES ANGLICI.

1. *Hadrianus.* *Papa.* 4.

NICOLAVS cognomento Boſo natione Anglus ex oppido S. Albani Bathonienſis diocæſis Monachus Ordinis S. Benedicti in Monaſterio de Malmesbira in Anglia, &c. Fuit Abbas in Monaſterio S. Rufi prope Valentinam in Galliis in eadem congregatione: quum ob Abbatiæ ſuæ negocia ad ſedem Apoſtolicam ſub Eugenio. 3. Papa veniſſet, in eiuſdem Pontificis notitiam venit, qui cognita eius virtute, doctrina, morum grauitate & ſanctitate eum Epiſcopum Cardinalium Albanum creauit, licet inuitum & renitentem, Legatumque ſedis Apoſtolicæ creauit, mittens eum ad partes Noruegiæ & Sueciæ vt Chriſtum gentibus illis barbaris prædicaret. Ipſe autem in Legationem proficiſcens ſua prædicatione intra aliquot annorum ſpacium ita profecit, vt omnes gentes quarum gratia profectus fuerat, ad Chriſti fidem traduceret. Re beuè geſta Romam reuerſus Anaſtaſium. 4. qui Eugenio 3. ſucceſſerat mortuum inuenit Anno ſui Pontificatus primo vix exacto, magni nominis vir iam factus. Quamobrem omnium Cardinalium Suffragiis. 3. Nonas Decembris aliquibus diebus ab obitu Papæ Anaſtaſii. 4. iam elapſis in eius locum Pontifex Maximus renunciatus Hadrianus 4. appellari voluit, Anno Chriſti. 1154. Sedit nnos. 4. & menſ. 9. Fridericum Imperatorē cognomento Barbaroſſam coronauit. Obiit Anagniæ An. Chriſti. 1159 K.l. Sept. Cadauer Romam allatum in Baſilica S. Petri in pilo marmoreo iuxta capellum Gregorii Papæ. 3. ſepultum eſt.

Autor illorū temporum.

2. *Boſo.*

Boſo Anglus Papæ Hadriani nepos, Diaconus Card. tit. ſanctorum Coſmæ & Damiani, poſt Præsbyter Card. tit. S. Pudentianæ & S. Ro. Ecc. Camerarius ab eodem Papa Hadriano. 4. creatus.

3. *Ancherus.*

Ancherus ciuis & Archidiaconus Londonienſis Præsbyter Cardin. tit. S. Praxedis Vrbano Papa 4. An. 1262.

4. *Robertus,*

Fr. Robertus de Kylwarby ordinis prædicatorum Anglus magiſter in Theologia ex Archiepiſcopo Cantuarienſi Epiſcopus Portuenſis, & S. Rufinæ Card. à Nicolao Papa tertio creatus. An. 1277.

5. *Bernardus.*

Bernardus de Anguiſcello Anglus ex Archiepiſcopo Arelatenſi Portuenſis, & S. Rufinæ Epiſcopus Card. à Martino Papa. 4. creatus.

6. *Hugo.*

Hugo Attratus Anglicus Presbyter Card. tit. S. Laurentii in Lucina ab eodem Papa creatus. An. 1291.

7. *Berardus.*

Berardus Anglus Epiſc. Card. Prænestinus à Nicol. 4. creatus. 1288.

8. *Leonardus.*

Leonardus Gnercini Anglus Epiſcopus Cardinalis Albanus à Bonifacio 8. creatus. 1300.

9. *Guillelmus.*

Fr. Guillelmus Anglus ordinis prædicatorum Magiſter In Theologia, præsbyter Card. tit. S. Sabinæ a Benedicto. 11. creatus. 1303.

10. *Gualterus.*

Fr, Gualterus Anglus, Magiſter in Theologia, Ordinis prædicatorum, Regis Edwardi primi Confeſſor, Præsbyter Card. tit. S. Sabinæ, à Bened. 11. creatus. 1304.

11. *Thomas.*

Fr. Thomas Ordinis prædicatorum, Magiſter in Theologia, Oxonienſis, Præsbyter Card. tit. S. Sabinæ, a Clemente. 1. creatus. 1305.

12. *Adam.*

Adam Anglus, Epiſcopus Herefordenſis, Præsbyter Card. tit. S. Cæciliæ ab Vrbano 6. creatus. 1378.

13. *Philippus.*

Philippus Anglus, Epiſcopus Lincolnienſis, magiſter in Theologia, tituli S. Nerei & Achillei, à Greg. 12. Papa creatus. 1408.

14. *Thomas.*

Thomas Anglus, Epiſcopus Dunelmenſis, præsb. Card. tit. S.

15. *Robertus.*

Robertus Anglus, Epiſcopus Sarisburienſis, præsb. Card. tit. S. } à Iohanne. 23. creati. 1411.

16. *Henricus.*

Henricus Bewford Anglus, Epiſcopus Wintonienſis, præsb. Card. tit. S. Euſebii abſens creatus à Martino. 5. 1426.

17. *Iohannes.*

Iohannes Stafford Anglus, Archiepiſcopus Cantuarienſis, præsb. Card. tit. S. Balbinæ ab Eugeno. 4. creatus. 1439.

18. *Thomas.*

Thomas Bourgchier Anglus, Archiepiſcopus Cant. præsb. Card. tit. S. Cyriaci in Thermis, à Paulo Papa. 2. creatus. 1465.

19. *Iohannes.*

Iohannes Morton Anglus, Archiepiſcopus Cant. præsb. Card. tit. S. Anaſtaſii ab Alexandro. 3. creatus. 1493.

20. *Chriſtophorus.*

Chriſtophorus Banbrigge Anglus, Archiepiſcopus Eboracenſis, præsb. Card. tit. S. Praxedis à Iulio Papa. 2. creatus. 1511.

21. *Thomas.*

Thomas Wolſeus ex oppido Suffolcienſi Ipſewiche diocæſis Noruicenſis, Archiepiſcopus Eboracenſis, præsbyter Cardinalis, tit. S. Cæciliæ a Leone. 10. creatus. An. 1515.

22. *Iohannes.*

23. *Reginaldus.*

Iohannes Fisherus Epiſcopus Roffenſis præsbyter Card. tit. S. Vitalis. } A Paulo Papa 3. creati.
Reginaldus Polus Anglus, Diaconus Cardinalis. S. Mariæ in Coſmedin.

Sunt & alii decem Cardinales Angli vel plures, ante Innocentii quarti tempora, quorum cognomina & titulos ignoramus.

In hoc Catalogo hic Simon Langham non recẽſetur, ſicut nec Stephanus Langton, nec Iohannes Kemp qui Cantuarienſes Archiepiſcopi fuerunt, quos veriſimile ex illo omiſſo denario numero fuiſſe.

Ex Rota temporum collectũ à fratre minore Sceſto. Anno Do. 1530.

Sed hæc noſtrorum Cardinalium commemoratio non adeo admirabilis eſt atque illa Romanorum Pontificum computatio, quam Iohannes. 22. Papa de ſuis prædeceſſoribus collegit. Recenſet enim ex ordine S. Benedicti, cuius ipſe fuerat. Papas. 24. fuiſſe Cardinales. 183. Archiepiſcopos. 1464. Epiſcopos. 3502. Abbates innumerabiles.

Hæc Io. Maluerne. Mon Wig. in Cõtinuatione Ranulphi. Ann. 1376.

Hic Cardinalis Simon Langham, dum ſedit in collatione ſua poſt prandium, ſubitò Paraliſi percuſſus loquelam ſuam amiſit, qui per tres vel quatuor dies ſuperuiuens. in feſto S. M. Magdalenæ ſpiritũ ſuũ Deo reddidit. Cuius corpus apud Donezere iuxta Auinionem inter fratres Cartuſienſes in Eccleſia noua, quam ipſe à fundamentis fecerit conſtrui, eſt ſepultum, & poſt. proceſſu temporis oſſa eius inde apud Weſtmonaſterium vbi primitus fuerat Abbas in Anglia ordinauit deferri, cui Monaſterio multa bona legauit. Hic duobus annis paulò amplius ſedit, cõſtitutionem vnam aut alteram edidit, quarum vna in titulo de conſuetudine inſerta eſt.

G. Statutũ.

LVII. Wilhelmvs Witlesey.

Step. Byrch. Arch.

Wilhelmus Witleſey conſanguineus fuit Simonis Iſlippe Cantuarienſis quondam Archiepiſcopi, ab eoque non modò educatus & liberaliter inſtitutus, ſed ad multos honoris gradus euectus. Adoleſcens ex auunculi conſilio iuri operam dedit, ac vtriuſq; iuris doctor, eiuſdem negocia in Romana curia procurauit. Quæ cum ſedulitate atque fide ad exitum perduxiſſet in Angliã reuerſus, fuit vicarius Archiepiſcopi generalis

neralis atque officialis, tum Decanus de Arcubus, quibus muneribus Archidiaconatũ Hungtingdoniæ, & rectorias de Croidon atque Cliff adiunxit. Ab his Eccleſiis atque muneribus ad Roffenſem Epiſcopatum, inde ad Wigorniẽſem, tum ad Londinenſem,

An. 1368

poſtremò Simone Langham creato Cardinali, & ad Romanum pontificem abducto ad Cantuarienſem Archiepiſcopatum ab Vrbano Papa quinto Idus Octobris translatus eſt. Archiepiſcopatus autem temporalia ei Weſtmonaſterii in feſto Sancti Hilarii reſtituta ſunt. Fuerunt tunc temporis Romæ Angli quidam Iuris ciuilis & pontificii periti. E quibus quatuor, videlicet Thomas Paxton, Robertus Strarion, Iohannes Shepdam & Simon Sudbury maximæ authoritatis in curia Romana & cauſarum in Rota auditores fuerunt, quibus Archiepiſcopus authoritatem procuratoriam dedit à Papa petendi & ad ſe tranſmittendi pallium.

An. 1369

Id quod ei à Willihelmo Wickam Wintonienſi Epiſcopo Cal. April. Lamethi traditum eſt. Et xvi. die menſis Iunii proximo Cantuariæ ſine ſolita ſpecie atque pompa intronizatus eſt.

Ste. Byrch. A. 1370.

Anno ſequenti. 21. videlicet Ianuarii celebrauit Cleri Synodum in Eccleſia Paulina Londini, in qua ipſe latinè, doctè ac diſertè concionatus eſt. In qua Synodo Robertus Thorp, Iohannes Knenet, & Thomas Ludloe Regis iuſtitiarii Regis nomine triennales decimas à Clero concedi ad bellicos ſumptus petierunt. Et multo ſermone habito clerus biennales decimas ægrè tandem cõceſſit, ac poſtea enim ea conceſſione Rex contentus non eſſet, Dux Lancaſtriæ, Regis filius, Comes Arundelliæ, Comes Waruicenſis, & dominus Guido Brianus Synodũ ingreſſi inſtarunt Regi bellum tam diuturnum pro incolumitate atq; gloria patriæ tam præclaro fœliciterquè gerenti triennales decimas à Clero qui ab omni opera & labore belli immunes fuerint, non eſſe denegandas. Quorum inſtantia atque præſentia, decimæ ſtatim nullo contradicente conceſſæ ſunt. Eodem anno Vrbanus quintus papa Willihelmo Archiepiſcopo acriter præcepit vt vniones beneficiorum Eccleſiaſticorũ & eorum impropriationes factas Monaſteriis diſſolueret, eaſquè deinceps fieri haud permitteret, ſed hoc Papæ præceptum eo mortuo obliuioni commiſſum, nunquàm poſtea renouatum eſt. Carthuſianorum item cœnobium Londini ſumptibus Michaelis Northburgh Londinenſis epiſcopi, & Walteri Menny militis cum illa mortifera peſtis (de qua in Iohanne Vfford antea diximus) in Anglia graſſabatur inchoatum, Londinenſi Epiſcopo mortuo ab eodem Waltero etiam hoc anno perfectum eſt.

A. 1371.

Edwardus Rex multis commiſſis prælüs & hoſtibus ſæpe fuſis bellum paulatim intermittere, & ad pecunias exhauſtas reficiendas in Angliam redire coactus eſt. Itaque Parlamentum Londini celebratum eſt. In quo de bellico ſumptu, & Regiis opibus, Regniq; facultatibus conſumptis actum eſt. Tam æquè ac tam atrocis criminationis inuidia in clerum quia omnia regia munera, ciuiliaque officia proceribus bellum cum Rege in militia gerentibus ab his adminiſtrata fuerũt, conuerſa fuit. Quo in clerum concitato motu, Proceres vt Clerum in Regis odium adducerent, & ab huiuſmodi muneribus amouerent, Regi ſuadent multò ſibi atque vniuerſo Regno commodius magiſque è re fore ſi clericis abdicatis in eorum loca laicos ſubſtitueret. Rex ex hac nouitate commodum ſperans exactis à clericis adminiſtrationum ſuarum rationibus hiſque amotis, tam Cancellariæ, quàm Ærario ſuo aliiſque officiis Regiis præpoſuit laicos.

Th. Walſ. cum alii.

Quorum adminiſtratio tanto detrimento atque incommodo Regi ac Reip. fuit, vt ne quinque annis retinere officia ſibi commiſſa potuerunt, quin Clericis reſtitutis cederent, vt in Simonis Sudbury Cantuarienſis Archiepiſcopi vita in proximo loco dicetur. In hoc Parlamento cleri Synodus ab Archiepiſcopo in Eccleſia Paulina Londini celebrata eſt 24. die Aprilis, ad quam à rege miſi venerunt Robertus Thorp Cancellarius, & Thomas Scroope Theſaurarius Regis vtrique clericis nuper amotis ſuccedentes. Hi ſubſidium quinquaginta millium librarum à Clero Regi exhiberi in tantis bellorum ſumptibus & difficultatibus petierunt.

Alter Richardus.

Clerus hoc infinito ſumptu bellico exhauriri iam Eccleſiam docent, nec ſibi ſupereſſe tribuendi amplius facultatem. Eo itaque die Regis miniſtri diſcedunt vacui. Interiectis paucis diebus oratione magis inſtructa atque meditata redeunt, ſed nihilo magis profecerunt. Archiepiſcopus Regis & proceribus obſequutus ſynodum ad capellam in ædibus Ducis Lancaſtriæ ſitam ab Eccleſia Paulina prorogauit. Eò adeſſe ſingulos iuſſit.

Polych. continuator Arch.

Et quamuis ſtatuto tempore abeſſent plures, tamen Ducis Lancaſtriæ, Procerumque ſolicitatione, maxime verò Edwardi Regis filii oratione qui plurimas ſe promiſit immunitates atque libertates à patre ſuo Clericali ordini concedi procuraturum, omnes qui aderant ſolutioni. 5000. li. conceſſerunt. Willihelmus autem Archiepiſcopus iam ſenio confectus corpore fuit tam debili ac infirmo, vt nulla re geſta duos pene annos domi æger acquieuit. Sexto autem tranſlationis ſuæ anno Rege id procurante

A. 1374.

ſynodum in Eccleſia Paulina conuocauit. Ipſe ſuggeſtum aſcendens de hoc Themate. *Veritas liberauit nos*, latinè prædicauit. Cumquè perorauiſſet, inualetudinis infirmitate ſynodo diſcedere, & vices ſuas Londinenſi Epiſcopo committere coactus eſt. In hac ſynodo iterum à Clero Regis nomine petitum ſubſidium fuit. Clerus ſe iam paucis annis Regiis ſumptibus exhauſtum penitus & eneruatum conqueritur, eoquè magis quod non minus a Rege quàm à Papa ſingulis pene annis interpellarentur. Cuius intolerabile iugum ſi à ſuis ceruicibus depelli poſſit, ſubuenire ſe poſſe commodius Regiis neceſſitatibus. Eaque tandem lege annalis decima conceſſa Regi fuit. Sed Willihelmus Courtney Herefordenſis tunc Epiſcopus qui puſtea vt dicemus, ad hunc Archiepiſcopatum euectus eſt, nobilitate & genere ſuo fretus. Erat enim Comitis Deuoniæ filius, media ſynodo ſe animoſe extulit, altaq; voce edixit. Nec ſe neque ſuæ Diocæſis Clerum quicquam daturos antequam Rex his calamitatibus quas Clerus tam diu paſſus eſt, remedium adhibuerit. Hac tranſacta ſynodo miſſi ſunt ad Papam à Rege nuncii vt cum eo agerent, ne deinceps beneficiorum vacantium reſeruationes & prouiſiones faceret, & vt electi ad cathedrales vel conuentuales Eccleſias ſuis electionibus pleno iure gauderent, & à Metropolitanis ex veteri more & inſtituto firmarentur, aliaquè exponerent papæ in quibus Rex populuſquè atque clerus Angliæ ſe nimis diu iam grauari ſenſerat. Quibus papa reſponſa in ſcriptis concluſa dedit, ad quæ Rex ex præſulum procerumquè ſuorum ſententia reſcribere vellet, papam de Regiis poſtulatis determinaturum. Hoc accepto reſponſo in Parlamento decretum eſt, vt Cathedrales Eccleſiæ ſuis liberè electionibus fruerentur, eaſque Rex nec ſua potentia, nec interceſſione ad Papam impediret, ſed ope & autoritate iuuaret. Quod tamen ſaluberrimè conditum ſtatutum deinceps parum profuit, nec diu ſeruatum eſt. Et ſi mox in A. 1375. conſuetudinem vſumquè receptum in exemplo Thomæ Arundel à monachis Elienſibus electi Epiſcopi fuit. Quam electionem ſexto die Aprilis Willihelmus Archiepiſcopus in capella ſua Ottefordiæ confirmauit, ipſumque electum eodem die ibidem conſecrauit. Quo Anno 1. Idus Octob. in ſumma ſenectute & ægritudine Archiepiſcopus Lamethi ex hac vita deceſſit, poſtquam annis ſex, menſibus octo, & quatuordecim diebus ſediſſet. Sepultus iacet in naui Eccleſiæ Chriſti Cantuarienſis, inter duas columnas Arch. è regione tumuli Simonis Islippe. Huius Archiepiſcopi interceſſione atque gratia Oxonienſis Academia à iuriſdictione Lincolnienſis Epiſcopi per Vrbanum quintum Papam exempta eſt, & tam libera poteſtas Cancellarium ſuum eligendi facta ſcholaribus, vt Cancellarius ſine admiſſione quacunque ſimul atque electus ſit, magiſtratum inire atque gerere poſſit.

LVIII. SIMON SVDBVRY.

Poſtquam in ſuperiori (vt diximus) Parlamento electionis libertas à Papis atque Regibus tot ſeculis impedita, renouata iam ac reſtituta viſa ſit, Monachi Cantuarienſes quos libertas effrenatos & indomitos, ſeruitus autem moderatos ſatiſque tolerabiles ſemper efficit, Wilhelmo Witleſey Cantuarienſi Archiepiſcopo mortuo, votis & ſuffragiis ſuis Anglum quendam Romæ Cardinalem qui patriam deſeruiſſe ad Archiepiſcopatum poſcebant. Quod Monachorum tam aduerſum Regno atq; peruerſum ſtudium, Regem tam iuſto dolore affecit, vt de eis proſcribendis, & tam Monaſterio quàm Regno expellendis conſilium haberet. Sed Gregorius vndecimus tum Papa vt Regem Monachis conciliaret, eam poSt. Byrch. Arch. ſtulationem repudiauit, Regeque conſentiente Archiepiſcopatum Cantuarienſem Simoni Sudbury Londinenſi tunc Epiſcopo prouiſionis titulo donauit. Hoc itaque tam recenti nouoque exemplo præfractorum Monachorum proteruia illius de liberis electionibus ſaluberrimæ legis vires fregit, & papalem authoritatem conſeruauit.

Simon Sudbury alias Tybold dictus eſt, illud enim nomen à patre, hoc à patria ſeu ciuitate accepit. Nigello Tybold patre, ſtirpe generoſa Sudburiæ Suffolciæ oppido in parochia S. Gregorii natus eſt. Ab ineunte ætate in literis educatus cum adoleuiſſet ad Gallicas & Italicas Academias, ad Ciuilis & Pontificii iuris cognitionem habendam à patre miſſus Doctoris gradum ſuſcepit. Romæque Innocentii ſexti domeſticus Capellanus, & cauſarum in Romana rota auditor fuit. Cui idem Innocentius Cancellariatum

cellariatum Eccleſiæ cathedralis Saris burienſis prouiſionis titulo contulit. Mortuoque Michaele Northburgh Londinenſi Epiſcopo eadem prouiſione ad Londinenſem Epiſcopatum euexit. In quo cum multis annis quietus Regique Edwardo tertio obſequẽs ſediſſet, prouiſione Papæ Gregorii contra Monachorum poſtulationem tranſlatus eſt. Cui in Londinenſi Epiſcopatu Wilhelmus Courtney Herefordienſis tunc Epiſcopus, eoque mortuo (vt deinceps dicendum eſt) in Archiepiſcopatu Cantuarienſi ſucceſſit. Tranſlationis ſiue prouiſionis ſuę bullas papales Londini accepit ſexto die menſis Iunii. Quibus publicatis ad Archiepiſcopatum ſeſe tranſtulit. Primo tranſlationis ſuæ anno Angli atq; Galli longo Marte defeſſi ad pacis fœdera ineunda procliues eſſe cœperunt. De qua re vtrinque Legati Bruxellas miſſi ſunt. Ex Anglia Cantuarienſis Archiepiſcopus, & Dux Lancaſtriæ Legati Gallos Bruxellis conuenere. Ibi aliquot menſium facta mora tranſactum nihil eſt, itaque Menſe Martio reuerſi ſunt. Et Archiepiſcopus Dominica palmarum poſt reditum Cantuariæ cum ſolita magnificentia Comite Staff ordiæ Seneſcballo in epulis adminiſtrante intronizatus eſt. Poſtea cum nec pacis eſſet ſpes, nec ad bellum propagandum paratæ facultates, Parlamentum vt his anguſtiis ſubueniatur conuocatum eſt. In eo etiam habita Londini in Eccleſia Paulina ſynodus, in qua Archiepiſcopus in concione hunc locum ſcripturæ latinè tractauit. *Datum eſt vobis noſcere myſteria.* Cõcione finita, Regis nuncii ſynodum ingreſſi ſunt, qui diuturnum bellũ, multas præclare partas victorias, Regiſquè inopiam ac egeſtatem longa oratione commemorantes, opem pecuniariam a Clero flagitant. Reque expoſita ſine reſponſo diſcedunt. Deinde Willihelmus Courtenay Londinenſis Epiſcopus, qui ſe antea (vt in Wilhihelmo Witleſey diximus) his ſolutionibus oppoſuit, iniurias multas ſibi ac Willihelmo Wickam Wintonienſi Epiſcopo factas in ſcripta redactas exhibuit ſynodo. Petitquè ne quid Regi concedatur, antequam pro illis iniuriis ſatisfiat. Synodus aſſenſa conſtituit Archiepiſcopum vt Regem conſuleret. Is prorogata ſynodo Regem adiit, Cleri offenſas exponit, vt Epiſcopus Wintonienſis reſtituatur intercedit. Rex paulo ante in lethalem morbum inciderat, & de Cleri poſtulatis deliberandi tempus petiit, eum tamen in ſpem inducit ſe omnẽs commemoratas iniurias ablaturum. Hac ſpe Archiepiſcopus Clericorum animos erigens, modicũ interim ſubſidiũ obtinuit, vt ſinguli Clerici beneficiis aut dignitatib. prędìti. 12. d. Curati autẽ 4. d. Regi ſoluãt. Huic ſynodo Wickamus Wintonienſis Epiſc. a Rege proſcriptus, nondũ tamen reſtitutus interfuit. Cui ingredienti à ſingulis honorificè aſſurrectum, locuſque ſedenti honori ſuo congruus delatus eſt. Lancaſtriæ Dux mortuo iam Edwardo Regis filio inuictiſſimo Principe, tũ Rege ægroto Regnum pene ſolus adminiſtrabat. Qui in maximam affectati Regni ſuſpicionem venit quòd cum militibus atque Burgenſibus Parlamentum egerat, vt legẽ Salicæ legi in Galliis ſimilem conderent: Ne fœminis in Angliæ Regnum ius ſucceſſionis daretur. Qua impia ſuaſione populum quem lenire ſibiquè verborum ſumma blanditie deuincire ſtuduit, maximè alienauit. Deinde nobiliſſimum virum Edmundum Mortimer Marciæ Comitem, cuius filia proxima pòſt Richardus Regis nepotem Regni hæres extitura fuit, infeſtauit. Clero non inuiſus ob multas iniurias, hic enim author fuit, cur à Regiis muneribus (vt in Wilhelmo Witelſey antea diximus) eſſent amoti, ſed cum his nouis rebus tam occultè ſtuderet, Regi ſuſpectus in minori indies fuit gratia. Itaque eo inuito Wintonienſis Epiſcopus & ſuæ priſtinæ dignitati, & omnibus Epiſcopalibus iuribus quibus diu caruerat, reſtitutus eſt. Tum D. Latimer Regis Camerarius Duci Lancaſtriæ coniunctiſſimus aula excluſus & eiectus, omneſquè laici qui proceribus procurantibus amotis clericis, negociis curiiſquè Regiis præficiebantur, tanquam mali adminiſtratores abdicati, & Clerici iterum recepti ſunt. Adam Hunton Meneuenſis Epiſcopus Cancellarius , & Henricus Wakefeld Wigornienſis Theſaurarius fuerunt. Iohanne Kneuet, & Thoma Scroope laicis, qui ea munera prius gerebant, turpiter & cum infamia deiectis.

An. 1375

An. 1376

Polych. continuator.

Arch.

Arch. Wal.

Th. Walſ.

Et quia tempus ipſum nos duxit in memoriam & recordationem ſagaciſſimi & opulentiſſimi Præſulis Willihelmi Wickam Wintonienſis Epiſcopi, breuiter commemoremus ea quæ à probatæ fidei ſcriptoribus de eo referuntur, non vt præcones (celebrandi enim, eumquè laudandi partes his concedimus qui ex collegiorum eiuſdem profecti ſpatiis maiori & abundant otio. & facultate præditi ſunt) ſed vt ex hiſtoriæ fide atque veritate perſpiciamus quàm minimis initiis exorſa grandia modicis paulatim incrementis ad tantam magnitudinem creuerunt. Genere infimo adeoquè perobſcuro ortus eſt, vt quidam ſeruili fuiſſe conditione ferant. Aliiſquè inſuper nominibus Perottum & Longum appellatum ſcribunt. Et tamẽ quocunque modo in clericalem cenſum

De Wil. Wickam.

Iohan Bal.

I. Leland.

tandem. Vix enim mediocriter eruditum, etſi in pleriſque rebus peragendis ſolertem & perſpicacem fuiſſe conſtat. Tum clericali ordine ſuſcepto Windoſoriæ vixit aliquandiu ignobilis & inter pauperiores clericos, ſed eo tempore Rex Edwardus tertius multa ædificia in arce Windoſoriæ demolitus eadem lautius & elegantiori ſtructura ædificare ſtatuit. In hoc nouo opere Wickamus ſe primò inter fabros & operarios (cum ibi in paupertate, ordine tamen clericali egiſſet) interpoſuit, & aſſiduus fuit, ſæpeque cum otioſus tantum ſpectator eſſet, & operam ac manum adhibebat, & de ordine modoque ædificandi ſententiam dixit ſuam. Habuiſſe enim in Architectura peritiam, ſiue eam in ſeruilibus operis, antequam eſſet clericus, ac hærili inſtitutione, ſiue inſtinctu, bonitateque ingenii accepit. Inductus enim hoc ab arte aliqua methodove habere non poterat.

Contin. hiſt. Ran. an. An. 1360.

Hinc conſtat, quod fama hominis Regi nunciata tanto operi perficiũdo præfectus fuit, & vt chronographus ſcribit. Willihelmum Wickam Rex de paupere clerico aſſumens

Verb. author

conſtituit ſuperuiſorem operum ſuorum, & ad eius diſpoſitionem omnia eius ædificia tunc temporis erant peracta. Iamque vir in hoc artificio intelligentiſſimus, idemque aſſiduus atque frugi, a tenuiſſima fortuna quam diu tolerauit ad Regis ſeruitium deductus, non minus obſequendi Regique in omnibus ſatisfaciendi rationes quam ædificandi ſequutus eſt. Neque enim commodius quicquam magiſque opportunum ei ad Regis beneuolentiam captandum eueniſſe potuit, quàm illud tam accuratum in ædiũ lautitie atque magnificentia ſtudium, in quo Rex victoriis partis & ob ſenium à militia ceſſans maxime cepit delectari. Cumque omnia ad hoc ædificium ſpectantia Wickami poteſtati ac arbitrio permiſſa eſſent, vndique ex toto Regno conquiſiuit omnis generis architectos, fabros, cæmentarios, & huiuſmodi tam extruendi quam deſtruendi operarios. Quorum ad tantum opus tanta opificum multitudo requiſita eſt, vt a Rege edictum ſit per totam Angliam vt omnes opifices ad ſuum opus ſuſcipiendum conuenirent, nec quiſquam vllum penes ſe retineat niſi hoc nouo opere perfecto & abſoluto. Hic Wickamus ſummus Architectus non minori ſedulitate quàm intelligentia quotidie impertiebat. Quo obſequio & aſſiduitate in tantam Regis gratiam ſeſe inſinuauit, vt in omni penè conſuetudine ac colloquio familiariſſimus ei fuerit. In qua opportunitate cum & pluralitas beneficiorum Anglicanis Clericis (ſicut in Simone Langham antea diximus) in vſu maxime fuerit, & ei a Rege facile fuit impetrare, aliorum exemplo, Regiſque conceſſione atque gratia beneficia Eccleſiaſtica atque dignitates coaceruauit. Nam præter Archidiaconatum Lincolnienſem, & Wellenſem præpoſituram, & illam vberimam rectoriam de Maniheht in Deuonia, duodecim præbendas in cathedralibus Eccleſiis obtinuit. Quæ omnia coniuncta beneficia in Papali regioque cenſu octingenta ſeptuaginta ſex libris, tredecim ſolidis, quatuor denariis tunc æſtimata fuerunt.

In Regiſt. Sym. Lang. Fol. 12.

His locupletatus beneficiis cum & ingenio & rerum multarum vſu ac experientia valeret, regemq; aſſiduo obſequio, Proceresque atque aulicos comitate, humanitateque leniter, generis ignobilitatem, literarumque inſcitiam ita adumbrauit vt eius gratiam, existimationemque non minuerent. Is autem nobiliſſimum doctiſſimumque quemque tam opibus quam dignitate anteiret. Nam eo Windoſoriæ perfecto iam & fabricato ædificio Rex ei priuati ſigilli cuſtodiam commiſit, & quæcunque conſilia communicauit. Idem ſuaſor Regi fuit in Inſula de Shepey caſtellum, ne portus & emporium mercatorum fieret, extruendi, etſi locus ipſe parum commodus ei rei putaretur. Quidam narrant Wickamum extructa Arce Windſorina in interiori quodam pariete hæc verba (quæ latine tam appoſite & facete exprimi nequeunt) inſculpſiſſe. 𝔗𝔥𝔦𝔰 𝔪𝔞𝔡𝔢 𝔚𝔦𝔠𝔨𝔞𝔪, i. Hoc fecit Wickam. Quæ locutio in Anglicana lingua quæ caſibus raro diſcriminatur, tam ambigua eſt, vt incertum ſit, vtrum is arcem, an arx eum effeciſſet. Hoc Regi à calumniatoribus quibuſdam in eius inuidiam ita delatum eſt, vt quaſi Wickamus omnem extructi ædificii laudem ſibi arroganter vindicarit. Quod cum Rex iniquo animo tuliſſet eique probroſe obieciſſet: non ſibi tam magnificæ, regiæq; ſtructuræ laudes, ſed ſtructuræ ſuas dignitates, commoditateſque aſcripſiſſe dixit. Nec ego (inquit) hanc arcem, ſed hæc Arx me effecit, & ab ima conditione, ad Regis gratiam, opes atque dignitates euexit. Cum hoc reſponſo aduerſariorum calumniam vitaſſet, opibus & potentia creuit indies. Vacanteque (vt diximus) epiſcopatu Wintonienſi cum Rex ad ſummum honoris apicem hominem infimum perducere ſtuduiſſet: inſtituit eum Regni Cancellarium, & cum Vrbano Papa egit, vt Wintonienſis Epiſcopus crearetur. Sed Papa ſiue quòd inops literarum, ſiue quòd locuples pecuniarum Wickamus fuerit, etſi Rege inſtante à Wintonienſibus Monachis electus ſit, confirmationem anno amplius diſtulit, commiſſa tamen ei ſpiritualium et temporalium rerum illius Epiſcopa-

tus

tus interim cuſtodia. Cum Wintonienſem epiſcopatum cupidè ambiret, quidam ferunt Regem ipſum doctrinæ exilitatem, tenuitatemque ei exprobaſſe, Wickamumque reſpondiſſe, etſi indoctus fuerit, ſe tamen fæcundum fætum parturire qui doctorum hominum maximam copiam procrearet. Id de ampliſſimis illis collegiis quæ Oxonii ac Wintoniæ extruxit poſtea ſubintellectum eſt. Verùm ei in ſummo iam honoris gradu collocato orta mox inuidia eſt. Nam à Duce Lancaſtriæ Iohanne Gaunt qui (vt ante diximus) Regem in totum clerum concitauerat, repetundarum atque fraudis in omnibus quos geſſerat magiſtratibus accuſatus eſt. Eiuſque potentia, cum ad Regem iam infirmum accedere vt ſolebat non potuit, tractus in Regium forum nulla ſibi reſpondēdi aut crimina diluendi conceſſa dilatione aut venia à violento quodam iudice Willihelmo Scipwit Regis tum iuſtitiario condemnatus eſt. Tum eodem Duce procurante ablata ſunt ei Epiſcopatus ſui temporalia, quæ vt vulgarem plauſum, cuius perſtudioſus fuit, captaret, Richardo principi Regis nepoti Comiti Burdegalliæ atque Ceſtriæ, qui tum etiam Walliæ principatum qui Edwardi patris ſui fuerat accepit, concedi impetrauit. Ita Wintoniēſis epiſcopus Wickamus ſpiritualibus Epiſcopatus ſui ſuſtentatus temporalibus diu caruit.

Th. Walſin. Continuator hiſt. Ranul.

Præterea Dux eidem Regis nomine præcepit, ne aulæ Regis intra viceſimum lapidem appropinquaret. Huius autem tam atrocis odii Ducis ac vindictæ cauſa fuit, quod Wickamus natiuum Ducis ſtatum in controuerſiam vocaſſet. Nam cum Dux (vt diximus) Regnum clandeſtinis & occultis modis quæreret, Wickamus eum ſuppoſititium non Regium partum fuiſſe dixit. Reginam enim grauidam, quæ Gandaui peperit, non filium ſed filiam edidiſſe. Tum veritatem ne id Rex ægre ferret, qui maſculum deſiderabat, ſupponi ſibi iuſſiſſe Flandrenſis cuiuſdam fœminæ filium eodem pene momento natum, & ita fouiſſe ac Regi exhibuiſſe partum quem non peperit, videlicet Iohannem de Gaunt Lancaſtriæ ducem. Et hæc omnia Reginam moribundam ſibi ſecretiſſima confeſſione retuliſſe, obnixeque rogaſſe vt ſi Iohannes ille Gandauenſis vel Regnum affectaret, vel deleta Regia ſobole hæreditario iure capeſſeret, Wilhelmus Wickam hoc palam diuulgaret, ne hæreditas Regni ad alienum & ſuppoſititium deueniret. At Wickamus etſi in hac Epiſcopali tantùm vmbra atque ſpecie, & bonis & Regis gratia ſuaque authoritate quibus ante floruit careret, tamen Ducis potentiam maleuolentiamque callido & aſtuto conſilio, cum aperta vi non potuit anteuerti: Regi iam ægroto ipſaque ſenectute confecto ſemper aderat atque miniſtrabat quædam fœmina Alicia Perres. Hæc Regi languido & infirmo obſecuta maiorem quàm ipſe Dux cum Rege iniit gratiam. Temporiſque commoditatem commodis ſuis adiungens, de multorum cauſis muneribus præmiiſque conducta ſolicitauit Regem. Hanc præſente mercede, & vberiori promiſſa ſpe Wickamus adduxit, vt à Rege reſtitui ſibi oblata Epiſcopatus iura, tam ea quæ ante percepta & in fiſco reſeruata eſſent, quàm omnia prædia procuraret. Quod illa inuito Duce continuò impetrauit. Quod etſi Dux grauiſſimè tolerauit, tamen huic fœmiueæ gratiæ, Regiæque conceſſioni non repugnauit. Tanta tamen in eum iracundia Rex antequàm Alicia Perres interceſſiſſet, in Wickamum ſæuit, vt cum generali indulgentia atque remiſſione ſingulis ſubditis pene ſingula commiſſa flagitia condonaſſet, ſolum hunc Wickamum immunitate exemerit. Et quanquàm clerus populuſque aſſiduas Regi preces pro Wickamo funderent, omnium tamen interceſſioni ſolus Dux reſtitit, antequàm ab Alicia Perres vinceretur, cum qua contendere & coram Rege decertare ne tutum quidem ſibi eſſe duxit. Reſtitutus iam & mirum in modum locupletatus Wickamus omne ſuum ſtudium atque curam ad præclara & magnifica illa Oxonii ac Wintoniæ condenda collegia conuertit. Quæ conſtructa & abſoluta, tam præclaris legibus ſtatutiſquè fundauit, terriſque ac poſſeſſionibus ita locupletauit, vt cæteris literarum collegia poſtea ſtatuentibus tanquam exemplar atque ſpeciem quam imitarentur, propoſuiſſe videatur. Id quod à præcipuis collegiorum Cantebrigiæ Oxoniique patronis poſteà obſeruatum eſt, vt in his quæ fundauerunt collegiis Wickami iura & ſtatuta pauciſſimis verbis immutatis verbatim deſcriberent. Quæ res prudentiam eius ſingularem, hiſque quæ in Rep. geſſit muneribus dignam iudicauit, quòd ad bonarū literarum incrementum in quibus ne mediocriter eruditus exiſtimabatur, tam accommodata & appoſita ſtatuta excogitauit. Præter hæc maximis ſumptibus extructa collegia Eccleſiæ Cathedralis Winton. nauem fabricauit. Conſanguineos permultos opibus prædiiſque ditauit. Multis Eccleſiis multa contulit. Qua tam larga immenſaque munificentia non obſtante, condito teſtamento legata ad ſummā. 6270. lib. præter vaſa, gēmas, libros, veſtimenta & ſuppellectilē moriens in pecuniis reliquit.

Ex Archiuis

In regiſtro Courtney. Fol. 215.

Inter quæ legata.100.li. Aliciæ Perot cõſanguineæ ſuæ concedũtur. Quæ an eadẽ fuerit quam Aliciam Perres hiſtoriographi nuncupant, cuius (vt diximus) gratia Regi reconciliatus fuerit, incertum eſt. Honeſtis artibus tantas congeſtas opes quæ tam laudabiliter viliterque conſumptæ ſunt exiſtimare conuenit. Vir ſemper frugi fuit, atque ipſa parſimonia quæſtum fecit maximum. Simulatque epiſcopatum ingreſſus eſt Wilhelmi Edindon anteceſſoris ſui executores coram Wilhelmo Wileiey Cantuarienſi (vt

In Registro Wikeley. diximus) Archiepiſcopo in iure conuenit. Ab his 127. afros. 1556. boues, 3876. multones. 4717. oues matrices. 3521. agnos, &c. 1662. libras. x. s. pro reparatione ædificiorum ad ruinas vergentium recuperauit. Sedit annis. 37. mortuuſque in Eccleſia Cathedrali Wintonienſi ad auſtralem parietem in naui Eccleſiæ honorifico egregioque tumulo conditus eſt.

Nunc ad Simonem Sudbury Cantuarienſem Archiepiſcopum reuertamur. Cuius tranſlationis anno ſecundo Edwardus Rex tertius obiit, & Richardus ſecundus eius

A.1377. ex Edwardo principe nepos Weſtmonaſterii ab Archiepiſcopo Cant. anno ætatis ſuæ. 11. vnctus & ſacratus eſt. Eiuſque coronationis ritibus finitis conſtituit Archiepiſcopũ

Tho. Walſ. ſuum Cancellarium, qui Cleri ſynodo Londini congregata obtinuit duas decimas concedi Regi. Eodem anno Ioannes Wiclyffe ſacræ theologiæ profeſſor, & Eccleſiæ parochialis de Lytterworthe in Leyceſtriæ Comitatu Rector multa in Romanam curiam, conſuetudinemque Oxonii diſputauit, eadem è ſuggeſtu coram populo ac proceribus ſæpe prædicauit. Huic Lancaſtriæ Dux & è plebe permulti adhærere cœperunt. Gregorius autem Papa veritus ne eius ſuaſione Angli deficerent, ad Regem, Archiepiſcopum, Epiſcopos, & Oxonienſis Academiæ Cancellarium acriter ſcripſit, vt eum aut coercerent, aut prorſus abſcinderent. Hunc itaque captum & ad ſe adductum Cantuarienſis Archiepiſcopus in Ducis Lancaſtriç præſentia iuſſit, ne huiuſmodi dogmata deinceps diuulgaret. Sed Iohannes Wiclyffe etſi aliquandiu conticuit, tamen poſtea maiore feruore concitatus in apertas voces contra impios & ſuperſtitioſos Romanæ Eccleſiæ ritus erupit. Quem cum Epiſcopi Papæ iuſſa atque minas illis cæcis & periculoſis temporibus metuentes ſeuerius caſtigare ex Papæ atque Regis præcepto voluiſſent, conuenerunt Lamethi. Eò Iohannes Wiclyf ductus eſt. Quò tanta turba non modò ciuium ſed ruſticorum confluxit, & in ipſam capellam irruit, vt Epiſcopi ſubito ſtupore correpti ſuæ vitæ timebant. Quos metu trementes atque fractos quidam Lodouicus Clifford generoſus audacter monuit, ne quicquàm contra Iohannem Wiclyffe præſumerent definire. Quo dicto Iohannes Wiclyffe ab Epiſcoporum iudicio cuſtodiaque liberatus diſceſſit. Poſtea Archiepiſcopus perplexus ſynodum Londini conuocauit, in qua nonnulla de hoc euenturo ſchiſmate cauit, & conſtitutiones quatuor edidit, ac dein-

An.1378 de in curia ſua de Arcubus multa reformauit, & monumenta eiuſdem curiæ publica, archiuoſque cooſeruandi modum, ordinemque deſcripſit. Cumque Rex priori à Clero conceſſa decima exhauſta & conſumpta iterum egere cepiſſet, Archiepiſcopus alia inſtituta Londini Synodo de hoc themate Latinè in ſuggeſtu perorauit.

Arch. *Vigilate & orate.* Deinde inchoata Synodo ipſe cum Cancellarius Regni eſſet, expoſuit Regis neceſſitatem, cui pecuniario ſubſidio eo ſuadente æquiſſi-

An.1379 mis animis à toto Clero ſubuentum eſt. Archiepiſcopalem ſuam iuriſdictionem à ſuffraganeis aut inferioribus prouinciæ prælatis contemni ac violari nunquàm impunè permiſit. Iohannem Appleby Decanum Eccleſiæ Paulinæ, Rogerum Holmes eiuſdem Eccleſiæ Cancellarium, tum Adamum Motteron Londinenſis Epiſcopi Vicariũ in ſpiritualibus generalem, quia decreto cuidam à Decano almæ curiæ de Arcubus non paruiſſent, ſententia ſeueriſſima lata, omni munere Eccleſiaſtico & authoritate priuauit. quam tamen illis pœnitentibus & ſuppliciter genibusq́; flexis delicti ac contumaciç veniam deprecantibus, tum Iohanne Lancaſtriæ Duce, & Wilhelmo Wickam Wintonienſi Epiſcopo vnà exorantibus remiſit atque relaxauit. Appellationes prouincialium ſemper recepit, earumque cognitionem pluribus cõmiſit, nec eas à quocunque impediri ſiuit. Walterum Asbury choralem Vicarium in Regia capella Windoſoriæ ab iniuriis Wilhelmi Mugg primi decani eiuſdem capellæ appellantem in priſtinum ius commiſſione aliis facta reſtituit. Id quod in illa libera & ab omni alia præterquã Regis au-

An.1380 thoritate priuilegio vindicata capella iure Metropolitico ſibi non licuit, ſed quia ex primæuæ illius capellæ inſtitutione Cãcellarius regni principis vice atq; authoritate functus

An.1381. eſt. Poſtquã ſex annis, vno mẽſe ac decẽ diebus ſediſſet in populari ſeditione intereptus

Froiſſart. eſt. Hic popularis motus ſuaſione cuiuſdam Iohannis Ball ſeditioſi atque popularis Presbyteri concitatus eſt. Quum ad Wicliffianorum inuidiam, ex illa ſecta & inſtituti-

one

one prodiſſe quidam fingunt, falſo equidem & ignoranter, quemadmodùm cum ad narrationis exitum peruenerimus mox declarabimus. Atque verum tamen eſt eodem pene tempore huius inſaniam, quo Wicliffi doctrinam vulgo ſparſam & propagatam fuiſſe. Sed vt in omni nouitate ac mutatione fieri ſolet, atque hodiernis his temporibus factitatum eſt, nunciata luce Euangelii, & libertate Chriſtiana, inſana plebs ſcelerum impunitatem & omnium in Eccleſia atq; Republica ordinum perturbationem ſperat. Quæ ſi duces aut authores immanitatis ſuæ nacta ſit, nulla ferarum ipſarum feritas tanta eſt, quę poſſit cum illius feritate contendere. Cuius rei nunquàm in Anglia conſpicuum magis atq; euidens argumentum fuit, ex cuius ante greſſis colligere ſequētia licet, quàm illius perditi & tumultuoſi ſacrificuli exemplum. Qui annis amplius viginti plebe plaudente vbique in latebris docuit, ſtatum ſeruilem contra naturam & legem diuinam violenter à potentioribus inſtitutum, & à Chriſtianis ceruicibus depellendum, eoſque qui nobilitate & diuitiis pollerent, aut plebem dignitate anteirēt ad æquabilitatem reducendos. Omnes enim homines gradu ac fortunis pares eſſe voluit. Tum obedientiam magiſtratibus & præſertim Clero debitam, nec non decimas ſubtrahēdas. Quibus nephariis & popularibus opinionibus permiſcuit quædam Wicliffi dogmata, quæ à potentioribus tum atque doctioribus recepta cognouerat. Hæc & ſimilia vulgo plauſibilia primò publicè prædicauit, deinde ſacris interdictus in plateis, vicis, atque campis multitudine congregata diſſeminauit, Clerum in omni ſermone maledictis & calumniis onerauit. Tandem excommunicatus cum in contumacia perſeueraſſet, ab Archiepiſcopo captus & carceribus incluſus eſt. Cumquè ad carceres duceretur, prædixit ſe manu militari & viginti armatorum millibus carceribus educendum. Id quod paulò poſt euenit. Namque ruſtici & coloni, qui ſerui aſcriptitii fuerunt iam confertim tumultuari & congregari ceperunt. Qui multitudine copioſa in campo Blackheathe collecta Iohannem Strawe, & Walterum Tiler, eiuſmodi enim nomina conſultò, & in contumeliam ludibriumque militum & armigerorum ſibi imponebant, furoris ſui duces crearunt. Paucisque diebus ita adauctus eſt eorum numerus vt ne Regis vim aut potentiam pertimeſcerent. Ac primò in carceres frangunt, & reos eximunt ſuæq; turbæ adiungunt, inter quos tum fuit perditus ille atque flagitioſus presbyter Iohannes Balle. Hunc ſibi paſtorem & miniſtrum præficiunt. Qui concione habita de hoc vulgari metro & prouerbio perorauit. Whan Adame Dalue, and Eaue Span, who was then a gentleman. In eo themate explicando omnes homines pares fuiſſe creatos, & æquali ſimilique primæuo atque naturali iure vixiſſe dicebat. Illa honorum, graduum, dignitatum, & ordinum diſcrimina, vt ambitioſorum hominum & potentiorum inuenta quibus plebem opprimerent, & in ſeruitutem cogerent, damnabat. Deinde ſuaſit vt Archiepiſcopum, Epiſcopos, Regni proceres, iuriſperitos, iuſtitiarios, omneſque qui iudiciis, tribunalibus, aut conſiſtoriis præeſſent tanquàm plebeianæ libertatis inimicos trucidarent. His deletis & ſublatis facile ſibi fore ſeruitutem omnem atque paupertatem exterminare, eaque iura deſcribere quibus ſimili poteſtate, & æquali dignitate ac fortuna omnes viuere poſſint. Hoc iam tempus eis diuinitus eſſe conceſſum in quo ſeruituris iugum deponere poſſint, quod ſi prætermittant non eſſe vnquàm amplius pro libertate ſperandū. Cum hæc & his ſimilia plauſibilia dogmata decantaſſet, magnis clamoribus à tota multitudine dictum eſt: Eum prophetam cœlitus miſſum eſſe, ſolumque dignum qui Archiepiſcopus & Regni Cancellarius eſſet. Ac ſtatim concilio capto decernunt, Archiepiſcopum, & Regni Cancellarium alioſq; nonnullos ſimulatque deprehenderentur ſine vllo iudicio vt Regni proditores & plebis inimicos plectendos capite. Deinde edicta ſua publicè proponunt, quæ Regis & plebis ſine cōmunitatis nomine excluſis Epiſcopis & proceribus conceperunt. Rex legatis ad eos militibus quibuſdā quæſiuit cauſas quare tāta multitudine ac frequentia conſpirarent. Illi Legatos ad Regem redire, eiq; nunciare iuſſerunt. Se pro magnis quibuſdam Reip. negociis conueniſſe, de quibus cum ipſo Rege cōmunicare vellent, proinde neceſſe ei eſſe ſi coniurationis ſuæ cauſas, propoſitaq; ſcire vellet, vt ad eos accedat. Hoc impudens atq; audax coniuratorum reſponſum cum accepiſſet Rex, conſilium cepit, eundum ne ſibi an manendū eſſet, tum quib. modis tumultus ille aut quiete ſedandus, aut vi cōpeſcendus ſit. Multi ſuadent vt Rex eos adeat, fore .n. ſi Rege præſente verbis ac ꝓmiſſis lenioribus permulceātur, depoſitis armis ad ſua ſinguli ſecedant. Verùm Archiepiſc. Cant. & Robertus Hales Magiſter hoſpitalis S. Iohānis Regni Theſaurarius contra ſuadēt, neq; dignum neq; tutum eſſe Regi tam abiectā & deſperatā multitudinē adire, de quibus ſumendū eſſe aperto Marte & vi militari ſuppliciū dicebāt. Quod cum plebi nunciatū eſt,

Th. Walſin.

exclamarunt ſe quæſituros Archiepiſcopum & Robertum Hales eoſque Regis atque plebis hoſtes morte affecturos. Ac protinus itinere Londinum arrepto, primum in Ducis Lancaſtriæ domum quæ tum Sauoia fuit inuadunt, ibi omnia diripiunt, vaſa argentea atque aurea ſecuribus minutatim proſcindunt, pannos aureos & holoſericos diſcerpunt atque lacerant, annulos, iocalia, gemmas malleolis conterunt, ſupellectilem omnem conuulſam & contritam in profluentem Thameſim, aut cloacas proiiciũt, ad extremum ædes ipſas quæ pulchritudine atque magnificentia quaſcunque etiam ipſas regias ſuperabant, immiſſis ignibus & incendio flagrantes relinquunt. Cum ad has Ducis ædes acceſſiſſent, vetabãt edicto, ne quis clam ſubriperet, aut priuatis vſibus aliquid reſeruaret ex illa tam ornata & ſumptuoſa ſuppellectile, ſed omnia deleri & vaſtari iubebat. Repertus eſt vnus qui in ſinum multa precioſa clam cõgeſſerat, quem cum ipſa domo iiſque quę acquiſierat, & celauerat combuſſerunt. Eo ad iuriſperitorum domos quę prope Temple bar tum ſitæ fuerunt, & ad hoſpitium Sanctis Iohannis de Clerkenwell properant, odioque Roberti Hales pari incendio vaſtant. His geſtis cum numerus eorum iam pene in infinitũ creuiſſet, in tres partes ſe diuidunt, vna agros depopulabatur, & ex præda reliquos ſuſtentabat, altera in eo loco qui Mileſend, eo quod mille paſſibus Londino abeſt, dicitur, collocata eſt, vt Londinum proficiſcentes obſeruarent, quos iurare coegerunt vt Regi atq; plebi communitati ſemper ſint fideles. Tertia pars in monte prope arcem Londinenſem quæ vulgariter Towerhill appellatur, caſtra poſuit. Rex cum Archiepiſcopo, Conſiliariiſque ſuis Arcem Londinenſem ſexcentis ſagittariis, aliiſque permultis militibus inſtructam tenuit. Qui tamen hanc inſanam plebem multitudinemque metuentes animis conciderunt, & ingreſſum permiſerunt. Illi confertim ingreſſi regiis militibus minantur cædem, Regem ipſum conueniunt, libertatem & diuitias poſcunt, Archiepiſcopum & Robertum Hales ad cędem poſtulant. Quid multa? impetrant quæcunque flagitant. Ac primum Archiepiſcopum in miſſæ celebratione deprehenſum cum Roberto Halas, & Iohanne Legg lictore quodam Regio arce educunt, & capitibus ſecuri abſciſſis interimunt. Poſt hanc cladem nullis quos ſuæ dementiæ aduerſos ſuſpicabantur, pepercerũt, ſed indicta cauſa ſine diſcrimine crudeliſsima permultos morte affecerunt. Rex eis quaſcunque peterent conditiones obtulit, ſi a cæde & incendiis abſtinerent. Qua pollicitatione Regia mitigati multi, armis caſtriſque relictis defeſſi domum redeunt, reliqui vt conceſſiones regiæ in ſcripta publica redactæ ſigillo confirmarentur, petierũt. Aliquot iam diebus de cunditionibus inter Regem atque hos ruſticos actum & interdum variatum eſt. Walterus Tyler ruſticorum tribunus petiit ſibi Regio diplomate fieri poteſtatem trucidãdi omnes Iuriſperitos, omneſque qui ratione ſcientiæ, ſtudii, vel officii quicquam negocii in iure municipali haberent. Eaque petitione expoſita cum Regem (etſi deliberaſſet) conceſſurum putauit, rediit ad ſuos & digito labiis admoto. Ante quatriduũ fore dixit, vt omnia Regni iura de ore ſuo manarent. Poſtridie Rex per militem Iohannem Newton eum de conditionibus oblatis acturum accerſiuit, & vt ocyus accederet, rogauit. Is verò ſi tanta feſtinatione opus ſit, properare, & ad Regem ſuum redire celeriter militem iuſſit, ſe enim greſſu ſuo proprio arbitrioquè venturum. Eumq; tardius equo inſecutus Regi in campo ferrario obuiam dat. Ibi antequã Regem conuenit, idem miles equo vectus rogauit eum quid de conditionibus à Rege oblatis cenſeret. At Ruſticus Tribunus iam elatior. Deceret inquit, peditem magis quam equitem cõſpectui meo te repræſentaſſe. Cui miles veteris militiæ atq; probitatis memor: iniuriam inquit tibi non facio, quod equitem eques alloquor. Quo reſponſo incenſus Ruſticus eductũ vagina pugionem in militem vibrat, eumquè proditorem appellat. Miles viciſſim ſuum eduxit enſem, & ruſticum mentiri aſſeruit. Qui concitatis ilico ſuis ruſticis commilitonibus in militem ſe armis defendentem irruit. Rex cum exitium imminere militi perſpexiſſet, iuſſit vt equo deſcenderet, & enſem traderet. Tum Maior Londinenſis ciuitatis Wilhelmus Walwoorthe, aliiq; milites & armigeri Regii indignum eſſe dicebant, vt Rex militem ruſtico cedere iuberet, aut ruſticorum inſolentiam impunitam ferret. Quibus auditis Rex etſi annis pene puerilibus eſſet, tamen ſuſcepta iam audacia Maiori imperauit, vt tribunum ruſticum arreſtaret. Maior Regis iuſſum fortiter executus, renitentem ruſticum lictoris ſceptro magno ictu in capite percuſſit, & ad terram dedit. Mox miniſtri Regii eum circumdederũt à quibus gladiis cõfoſſus & trucidatus obiit. Duce ſuo interẽpto, ruſtici vt mortem eius vindicarent ad arma ſe accingunt. Hos Rex vt pacaret, magna vocę clamauit. Cur adeo ob proditoris mortem qui vos ſeduxit ſęuitis. Sequimini me Regem veſtrũ, qui quæcunq; petieritis concedã. Itaq; vt eos è ſuburbiis quę incẽdere ſtatuebãt,

educeret

educeret in campos feſtinauit. Illi eum confertim ſequuti ſunt. Interea Willielmus Walwoorthe Maior Londinenſis cum mille ciuibus armatis ſuccurrit, qui turbam illam ruſticam & inarmaram circumducunt, & aliquibus captis atque cæſis, reliquos ad deditionem compellunt. Quorũ multitudo tanta fuit vt cũ ad ſupplicia retineri nõ poſſint, palantes & diſperſi aufugerunt. Sed poſtea in Cantio & Eſtſexia redintegrare coniurationem ceperunt. Quibus Rex de manumiſſione, libertate, atque venia, diplomata ſigillata miſit, ne concitarentur denuo. Hic itaque ſeruilis atque Ruſticus tumultus impius preſbyteri ſuaſionibus excitatus præter hominum expectationem diuina ſolum potentia ſedatus atque pacatus eſt. Paulo poſtquam Walterus Tyler interfectus eſt, Maior Londinenſis vir ſtrenuus atque ſedulus Iohannem Straw alterum ruſticorum Ducem Londini in cauponali perpotantem deprehendit, & capite damnauit, damnatumque multis modis ſolicitauit, vt finem & propoſitum huius vulgaris commotionis declararet. Is cum aliquandiu hæſitaſſet, & conticuiſſet, ſubiunxit Maior. Certò ſcias nullam vitæ ſupereſſe ſpem, ſed celerem tibi adeſſe mortem, proinde conſule animæ tuæ ſaluti. Et ſi verum fateri vis, ego in adiutorium animæ tuæ triennales miſſas faciam celebrari. Id quod ab aliis aſtãtibus ciuibus promiſſum ei eſt. Tum abiecta vitę ſpe & recepto miſſarum ſolatio. Eo inquit tempore, quo in Blackeath conuenimus, Regemque accerſiuimus, ſtatuimus omnes quos adduxiſſet Milites, armigeros, & generoſos ſubita morte interfeciſſe. Tum Regem in noſtram poteſtatem cepiſſe, & cum eo totum regnum perluſtraſſe, eoque populo exhibito ſuaſiſſe eum noſtræ coniurationis Ducem fuiſſe. Illosque quos trucidaſſemus proditores, & læſæ maieſtatis reos. Deinde conciliata vbique nobis plebe primo proceres, deinde Regem, poſtremò Epiſcopos, Monachos, Canonicos, & Eccleſiarum rectores de terra ipſa deleuiſſemus. Soliquè fratres & præsbyteri mendicãtes ſacra nobis celebraſſent. Omnibuſque iam qui aduerſi nobis fuerunt extinctis atque ſublatis leges nouas condidiſſemus, & Reges in vnoquoque regni comitatu creaſſemus, quibus tanquam Imperatorem Walterum Tyler Cantii Regem præpoſuiſſemus. Quod propoſitum quia per Archiepiſcopũ impeditum eſt, ideo in eum maiori furore quam in quenquam exarſimus, primumque morte mulctauimus. Iohannes Ball popularis & ſeditioſus presbyter huius coniurationis ſuaſor Couentriæ captus, & ad Regem in monaſterio Sancti Albani tunc agentem ductus eadem pene confeſſus, de Wiclyffo eiuſque dogmatibus mentionem nullam fecit Cuius etiam literæ aſtutæ & ſeditionis plenæ de religione nihil prorſus commemorant. Atq; huiuſmodi quidem tumultus non modo in Cantio, & Eſtſexia ſed in pleriſque regni Comitatibus quaſi vno tempore orti ſunt.

Hac diplomata vide in Th Walſ. f 106.

Hac diplomata vide in Th. Walſ. Fol. 106

Eodem enim anno Cantebrigienſes oppidani magno furore correpti, in collegia & ſcholares irruerunt. In prætorio ſuo (quod Tolbothe appellant) Maior & Burgenſes conuenerunt die Sabbati poſt feſtum corporis Chriſti. Ibi de ſubdendis ſibi in perpetuum ſcholaribus conſilium ceperunt. Iacobum quendam Grancester inſani ſui ſtultique conatus Ducem & authorem creauerunt. Quem inuitum atquè reluctantem, mortis metu, ad ſuſcipiendas illas partes fidemque ſibi iuramento dandam, de his omnibus perficiendis præſtandiſque quæ illis mandarent, coegerunt. Ei fratrem ſuum Thomam Grandecester adiungunt, vtroſque villæ ſuę Burgenſes ſeu municipes creant. Hos inuitos duces furioſi ſatellites ſequuti primo collegium corporis Chriſti adeunt, ibi ædificia diripiunt, chartas, ſcripta, & monumenta incendunt, localia & bona collegii auferunt. Collegiorum præfectos & magiſtros vi aggrediuntur, eos omnibus Academiæ a Regibus antea conceſſis immunitatibus & priuilegiis iure iurando renunciare, ſibiq; & ſuis in perpetuũ ſucceſſoribus obedientiam profiteri, mortis metu compellunt. Adhæc obligatorias exigunt literas quibus ſcholarium vniuerſitas Maiori & municipibus Cantebrigienſibus in tribus libratum millibus deuincirentur, ſoluendis ſi vnquàm ab illis iuratis pollicitationibus deinceps recederent. Nec non acquietancias ſeu liberationes quibus ab omnibus debitis, recognitionibus, obligationib. litibus, actionibus, querelis, & impetitionibus ſcholarium ciuilibus vel criminalibus, quocunque modo contractis, tam motis, quàm deinceps mouendis, eximi & exonerari poſſunt, extorquent. Præterea ciſtas & Archiuos Vniuerſitatis tam in Eccleſia beatæ Mariæ quàm in ædibus Carmelitarum inuadunt. Inde chartas, bullas, literas patentes Regias, ſcripta, & monumenta omnia eruta igne cremant. Tum media fere nocte campanam magnam in Eccleſia beatæ Mariæ pulſari iubent, cuius ſonitu excitati in prætorium conueniunt. Ibi præconis voce dictum eſt vt in domum Wilhelmi Wigham Vniuerſitatis bedelli ſeu viatoris ac præconis impetum facerent, eumque qui primus

comprehenderet trucidaret. Eius ædes diripiunt, chartas omnes atque literas quia eas Vniuerſitatis fuiſſe credebant, incendunt. In hac turba edictum Regis ſuperuenit, quod & proclamatum eſt, ne quis deinceps ſub pæna capitis & amiſsionis bonorum inſultū aliquē faceret, aut ſeſe cum armis telíſue congregarēt. Oppidani nihilominus præcipiti & inflāmato furore agitati, magna celeritate ad Prioratū de Bernwel q̃ mille paſſibus abeſt contendūt, ibi arbores in ambitu Prioratus poſitas ſuccidūt. multaq; vaſtant, & diripiunt. Poſtea reuerſi cum omnia ſibi proſtrata exiſtimarent vt aliquem modum finemque furori ſtatuerent, omnes chartas reliquasque membranas & ordinationes, ac ſtatuta Vniuerſitatis in foro tanquam publico incendio atque ſtrage conſumūt. Ad extremum cum ad cineres redacta eſſent omnia, delira quædam & inſana anus, nomine Margareta Stars collectos cineres in ventū manu proiecit atq; diſſipauit, exclamās alta voce, *Abſcedat Clericorū peritia: Abſcedat Clericorū peritia*: poſtquā oppidani depoſitis armis ſinguli diſceſsiſsēt, Rex de tam ſeditioſo & graui motu certior factus; Iuſtitiarijs quibuſdam Eirenarchis mandauit, vt inquiſitionē Cantebrigiæ horum ſceletum inſtituerent. Tum Rex Rogero cuidam de Scales militi, ac Vicecomiti Cantebrigienſi alijs literis mandauit, vt Cantebrigienſes Municipes ſingulos captis centum librarum recognitionibus, (quarum vna pars Regi, altera Cancellario vniuerſitatis debeatur) ad parendum Regis Iuſtitiarijs coercerent. Deinde Municipes Cantebrigienſes in Parlamento de inteſtino tumultu & inſurrectione accuſati atque victi omnes immunitates, libertates atque priuilegia, ipſaq; adeo Municipii iura amiſiſſe Regis ſententia iudicati ſunt. Rexque diſſoluto prius Cantuarienſis oppidanorum Municipio, adempta illis priuilegia, Vniuerſitati Cantuarienſem quam Matricem & propagatricem ſcientiarum & doctrinæ appellauit, conceſſit, vt Cancellarius Vniuerſitatis Cantebrigienſis, ſuiq; ſucceſſores ac vices eorum gerentes, ſoli & in ſolidum, habeant cuſtodiam Aſsiſæ panis, vini, & cereuiſiæ, ac cognitionem & punitionem eiuſdem ac etiam Aſſiſæ & Aſſaiæ, ac ſuperuiſum menſurarum & ponderum in Dominica villa Cantabrienſis & ſuburbijs eiuſdem. Nec non poteſtatem inquirendi & cognoſcendi de forſtallatoribus, regradariis, carnibus, & piſcibus, tam putridis, vitioſis, & aliis incompetentibus, quam alijs, & ſuper his punitionem debitam faciendi. Et gubernationem, correctionem & punitionem præmiſſorum ac aliorum victualium quorumcunque ſimul cum finibus, foris facturis, amerciamentis inde prouenientibus, pro quadam firma decem librarum nobis & hæredibus noſtris inde annuatim reddendis in perpetuum. Et quia iam poſito in ipſorum Maioris, Baliuorum & Communitatis libera electione, ex præcepto noſtro ſi ipſi reſiduas libertates, & priuilegia in manu noſtra taliter exiſtentia, per quod annuo incremento vltra antiquam firmam quam ipſi pro villa & omnibus libertatibus & priuilegiis per ipſos prius obtentis recipere an relinquere voluerint. Nec non idem maior, Balliui, & Communitas reſtitutionem reſiduarum libertatum, & priuilegiorum prædictorum cum incremento quatuor Marcarum nobis & hæredibus noſtris pro eiſdem in perpetuum vltra antiquam firmam ſuam prædictam reddendarum humiliter & inſtanter ſibi fieri poſtularunt. Quare volumus & firmiter præcipimus quod idem Maior & Burgenſes dictam villam cum ſuis pertinentiis. & habeant & teneant ſibi & hæredibus ſuis in perpetuum adeo planè ac integrè ſicut ea ante impetitionem, ſubmiſſionem & decreta prædicta rationabiliter habuerunt & tenuerunt. Hactenus breue Regium. Ex quo perſpicimus quam dignè atque regiè ſeditioſi vulgi in doctorum hominum cætum temeritas caſtigata & compreſſa fuerit. Atque huiuſmodi initio atque cauſa illa priuilegia municipibus Cantebrigenſibus adempta, in Scholarium iuriſdictionem tranſlata atque deriuata peruenerunt. Oppidani autem & municipes hoc ipſo adhuc miſerè plectuntur quod etſi detracta eis & ſcholaribus conceſſa ſunt illa inſignia priuilegia, tamen pro iuribus & libertatibus reſiduis quatuor marcas annuas vltra cenſum & tributum antiquum Regi pendunt.

In his omnibus tumultibus nihil prius & antiquius fuiſſe videmus imperitæ plebi quam literarum & doctrinæ interitum atque cladem, deinde deiectionem Cleri.

Quibus obtentis, non modo iurium violationem, ſed nobilitatis ac principatus euerſionem, omniſquè ſocietatis & Reipub. Ordinumquè confuſionem & perturbationem facile cenſent ſecuturam. Verùm non modò Anglia, ſed & aliæ nonnullæ gentes Chriſtianæ hac vulgi inſania tunc turbatæ atque vexatæ fuerunt. Lutetia Pariſiorum (cuius eſt præter cæteras maximè nobilitata crudelitas) tam frequentes & immanes ſtrages edidit, vt ea ciuitas ſub infœlici quodam & ad teterrimam crudelitatē propenſo

penſo

penſo & inclinato ſidere ſita exiſtimetur. Id quod ex illa recenti nobiliũ plebiſq; ſtragẽ menſe Auguſto ſimulatis inter Nauarrę Regem, & ſororem Regis Galliæ nuptiis edita nuper cernimus. In qua præter decem millia virorum (vt fertur) trucidata quadringentę nobiles fœminæ primo militum libidini proſtratæ, deindè ab eiſdem crudeliter interemptæ ſunt, iubente id Papa, vt eos quos pontificii Hugonotos in Gallia vocant deleret. In quo tumultu etſi illos quos Hugonotos appellabant, trucidare tantum voluiſſent, tamen pontificũ multi cecidere. Quæ enim inſania eſt militari libidini ac vindictæ ſubditorum atque ciuium ſupplicia committere, quæ nec modum ſeruare vllum, nec his qui omni culpa vacant parcere poteſt, ſed in eos ſine diſcrimine ac delectu maximè ſæuit, à quibus maximam prædam & rapinam ſperat? Nec dubium eſt quin hæc pontificiorum in concitando militari furore dementia, ac in pactis violandis perfidia in ſeipſos olim ſit maxime reciſura. Sed quoniam huius verbi ***Hugonoti***, quo Pontificii ignominioſe deſignant Euangelicos in Gallia, fecimus mentionem, videamus quo tempore atque cauſa ea appellatio exorſa primo ſit. Cum Iohannes Wiclyff (vt diximus) multa in Romanum Pontificem, eiuſque curiam in Anglia docuiſſet atque prædicaſſet, qui eius doctrinam ſequuti Romanam deſerebant, Lollardi à vulgo dicebantur. Eodemque pene tempore, quia Wiclyffiana diſciplina ex Anglia in exteras gentes peruenit, hi qui in Gallia aliquid in Pontificiam ſuperſtitionem dixiſſent, Hugonoti dicti ſunt. Ac primum de probroſo illo Anglico nomine, tum de hoc Gallico dicamus. Plerique eos Lollardos appellari ſolitos putant qui in quadrageſima, & diebus prohibitis veſcebantur carnibus, ſed errant. Nam à Lollio ſeu Zizania Lollardos primo dictos hinc colligimus. Cum Wiclyffiana dogmata in Anglia ſerpſiſſent latius, Fraterculus quidam ordinis mendicantium in concione pro Paulina cruce Londini habita in Wiclyffianos longo ſermone inuectus eſt. In eo ſermone explicuit Parabolam de inimico ſeminante lollium in agro boni patrisfamilias ſumptam ex 13. capite Euangelii ſecundum Matthæum, & crebris conuiciis frequenter in Wiclyffianos interpoſitis eos lollio comparabat. Ex qua frequenti appellatione, vocabulo in vulgus recepto & diſſipato Lollardi deinceps appellati ſunt. Quod etiam ex conſtitutione Thomę Arundel Cantuarienſis Archiepiſcopi quam in Wiclyffianos edidit, apparet. In qua conqueritur Anglicanã Eccleſiam multis hæreticis opinionibus, & præſertim ***nouo damnabili Lollardiæ nomine*** ſuo tempore inuectam. Quod verbum Willielmus Lyndewoode in illius conſtitutionis commentario à Lollio dictum ait. Quia ſicut lollium (inquit) inficit bonas ſegetes, ſic Lollardi inficiunt fideles ſimplices inter quos conuerſantur. Atque hęc de Anglico, nũc de Gallico nomine pauca dicamus. Hugonotorũ appellationẽ in Gallia, eodẽ pene tẽpore quo Lollardorũ in Anglia exortã fuiſſe, eoſq; qui à doctrina Põtificia receſſerunt, deſignaſſe exiſtimandum eſt. Quæ ab Hugone Aubrioto Burgundione Pariſiorum præſide hoc caſu incepit. Carolus Q. apud Vicennas mortuus ad D. Antonium Campeſtrem delatus eſt. Ibi aliquot dies aſſeruatus, dum fratres eius adueniſſent, dum ex æde diui Anton. funus effertur, ſcholaſtici ſtudii Pariſiẽſ. qui ſpectãdi cauſa frequẽtes aderãt, à ſeruientibus Hug. Aub. Pariſ. pręſidiis, quia forte pręcedẽtẽ pompã impedierunt, propulſi in eũ eiq; ſeruiẽtes tumultuati ſunt, Quorum aliqui qui deprehendi potuerunt in vinculis habiti ſunt. Ab hoc ſeuero initio progreſſus in nocturnis excubiis Scholares Pariſienſes, ſi quos nocte vrbem oberrantes deprehenderet, acriter caſtigauit. Ad quos etiam coercendos arcem Antoninam mœnibus fortiſſimis cinctam & pontem S. Michaelis, atque Caſtellum extruxit. Itaque cum ſummo Vniuerſitatis Pariſienſis odio flagraret, & à Pontificia doctrina tota mente & conſcientia abhorreret, animaduerteretur, de hæreſi poſtulatus & condemnatus eſt Et niſi Galliæ proceres pro eo interceſſiſſent, periiſſet flamma. Hanc pœnam ſeptem pene annis ſuſtinuit, donec difficilimis tributis impoſitis Pariſienſis populus ſuſceptis ſubito armis in Regem eiuſque conſiliarios repentinum impetum fecit. Eoque cum paucis ad Meldas fugato omnes illius exigendi tributi conſiliarios & miniſtros interemit. In hoc tumultu carceribus fractis compediti laxati ſunt. Et Hugo Aubriotus Epiſcopalibus carceribus liberatus in Burgundiam diſceſſit? De quo eadem pene verbatim narrat Nicolaus Egidius in ſuis Annalibus & Chronicis Gallice ſcriptis. Hugo Aubriotus Burgundiæ oriundus, qui in Gallorum controuerſiis diiudicandis autoritate atque gratia plurimum valebat, intercedente Duce Burgundiæ Pariſienſis præpoſitus inſtitutus eſt, in eoque Magiſtratu æquiſſime atque prudentiſſime Pariſios rexit. Quo authore atque inceptore multa præclara & ſumptuoſa ædificia Pariſiis extructa ſunt, videlicet,

Tho. Walſ. in Ypodigm. Neuſtriæ.

C. Finaliter de hæreticis in Verb. Lol.

A. 1380.

An. 1387

Froiſſart La mere des hiſtoires de France. c. 109. la ſixieſme aage. Annales Rob. Gagu. de reb. geſtis Franc. Annales Nic. Egidii.

Pons S. Michaelis, eaque mœnia quæ ad Arcis Antoninæ præſidium collocata, per Sequanam præterlabentem fluuium extenduntur. Tum paruum Pontem, atque Caſtellũ Parrifienſ. ædificauit, aliaque vrbis præſidia quibus Scholares Pariſienſes nocte armatos & oberrantes vrbe prohiberet, & ſi quos deprehenderet, compeditos in eodem Caſtello teneret. Hic de multis criminibus accuſatus eſt. Quoniam, vt permulto ſermone percrebuit, Prælatos atque Clerum magnopere deſpexit, maximeque Pariſienſis Vniuerſitatis Scholaribus aduerſus fuit. Qui odio in eum ſummo ducti, de ſua vita interiori inquiſitiones multas haberi procurarunt. In qua turpis, inhoneſtus, & flagitioſus inuentus eſt. Diuulgatum etiam fuit, quòd cum Iudæis conſuetudinem haberet, quòdque Altaris Sacramento fidem non haberet, nec ſua delicta ſacerdotibus fateretur, ſed huiuſmodi ceremonias derideret. His criminationibus victus in publica cuſtodia in eodem Caſtello quod Scholarium Pariſienſium coercendorum gratia extruxit, poſitus & detentus eſt. Deindeeò eductus, Pariſienſi Epiſcopi carceribus & cuſtodiæ traditus, audita & publicata ſua confeſſione hæreticus iudicatus, & combuſtioni atque flammis adiudicatus eſt. Sed Principibus Galliæ deprecantibus moderata fuit hæc tam grauis ſententia, & pœna capitalis. Et in Eccleſia beatæ Mariæ Pariſienſi hæreticus, & Iudaicę ſuperſtitionis ſectator, atque ſacrorum ſacramentorum contemptor declaratus æternis carceribus pane atque aqua alendus adiudicatus, & vt aboleatur illius in perpetuum memoria Epiſcopali carceri incluſus eſt. Itaque huius Hugonis odio, quem Scholares Pariſienſes inuiſum habebant, hi qui à Romana diſciplina poſtea deſciuerunt

Verbatim ex Annalib. & Chron. Nicolai Egidii Galliæ ſcriptor.

» runt Hugonoti in Gallia dicti ſunt, vt vno pene tempore tam Gallis quam Anglis Ro-
» manam fecem deferentibus nomina ignominioſa & probroſa à calumniantibus pon-
» tificiis impoſita ſint. Alii huius appellationis aliam cauſam ſtatuunt, ac illud nomen in
» Turonenſi ciuitate inuentum aiunt. Cuius ciuitatis vna porta ab Hugone quondam
» Rege extructa eſt. Itaque cum hi, qui nouam quam appellabant religionem, in Turo-
» nẽſi ciuitate ſequuti ſunt, in locum Hugonis portæ vicinum ac propinquum orandi &
» ritus ſuę religionis celebrandi cauſa conuenire conſueuerunt, à reliquis ciuibus ratione
» illius portæ Huguenots ſiue Huguenauds, id eſt, Hugonenſes dicti ſunt: verùm, quæ-
» cunque fuerit ad eos deſignandos huc vſque recenti nominis origo prima, iuſſu tunc

Regio multis pœnarum generibus afflicti, & crudeliter magnis cateruis Pariſiis interempti ſunt. Cuius tam atrocis ſæuitiæ authores atque ſuaſores ipſi plebi ac multitudini (quæ tam cruentam ſtragem ferre non poterat) mox pœnas dederunt. Namque ope & adiumento ciuium Pariſienſium Burgundiones in ciuitatem intromiſſi Comitem Armanacenſem, Rege Gallorum ab Anglia Rege in prælio capto, & captiuo Londinum ducto, rebus omnibus in Gallia præfectum comprehenſum viuum quidem excoriauerunt, & excoriati corpus ſanguinolentum plumis inuoluerunt, tum in aerem ductum & aliquandiu per proprias corigias ſuſpenſum cum ſanguine madido congelato plumæ infixæ durius inhærerent, auulſis ſigillatim plumis, tot mortis tormentis & cruciatibus affecerunt, quot plumas detraxerunt. Ac præter hunc in iſta ſeditioſa rabie tam ſingulari & inaudito ſupplicio affectum Cardinalem de Baar, Archiepiſcopum Remenſem, Epiſcopum de Meux, Epiſcopum Conſtantienſem, Epiſcopum de Liſeaux, Abbatem Sancti Dionyſii, Cancellarium Franciæ, Præpoſitum Pariſienſem interfecerunt. Atque his cæſis quatuordecim millia popularium trucidarunt. Nec in viris ſatiari hæc dira ſtrages poterat, antequam inermium fœminarum quinque millia interemiſſent. Nam qui iudiciorum atque legum pœnas vulgi furori ac temeritati exercendas permittunt, non modò reos ſed inſontes acerrimis ſuppliciis tradunt. His Pariſiis geſtis Henricus Angliæ Rex Rhotomagum longa obſidione tenuit. In ea ciuitate obſidionis tempore bis centum ſeptuaginta perſonarum millia fuiſſe cenſita perhibentur. Ex his centum millia fame perierunt, ſuperſtitum eſca fuit, equina et canina caro, mures item feles & ſoraces in deliciis habebantur. Canis pinguis, 10.s. venit, equus macer viginti marcis, ouũ. 13.d, Pomũ 3.s. 4.d. Pirũ. 20.d. quarta pars lagenæ frumẽti 10 s. Hac fame pene oẽs enecti reddiderunt ciuitatẽ, & inermes diſcedere permiſſi ſunt præſtito Regi iuramẽto, ne toto deinceps anno contra ſe arma capiant. Quibus exemplis videmus quanto ſupplicio Chriſtianorum mactationes non humana modò ſed diuina ratione vindicentur. Sequenti anno fœdus inter Ducem Burgundiæ & Delphinatem Franciæ poſt diuturnas inimicitias atque ſimultates initum & iuramento firmatum eſt. Eo fœdere conſtituto Delphinas verſutus & fœdifragus, cum ingenuitatem & apertam indolem Ducis Burgundiæ in conſeruandis pactis perſpexiſſet, familiaritate & amicitia ſimulata eum ad colloquium inuitauit. Burgundiæ Dux fœderum fide & religione ductus, ſine ſuſpi-

Ex hiſtoria Thom. Ott. an. H. 5. & 6. An. Dom. 1418.

Aliter Richardus.

cione

tione incaute ad eum venit. Ac ſimulatque veniſſet militibus clam ſuppoſitis proditus & interemptus eſt. Hanc tam vafrè atque ſimulatè à Gallo fabricatam patris necem ducis hæriſis filius cum vlciſci voluit, miſſis ad Angliæ Regem, qui tum cum Gallo de Regno bellum gerebat, nunciis, in eius clientelam, amicitiam, fœdus ipſamque militiam recipi petit, ac iuramento de ſumma fide gerenda præſtito deuenit vltro ſubditus Regis Angliç. Ac ne Scotia quidem in periuriis, crudelitate, & perfidia diſſimilis cenſetur Galliæ. Ad quæ vitia ſi ſtellæ atque ſidera ex Aſtrologorum ſententia regionibus dominantur, fato quodam dedita videri poſſit. Subeſt enim vt Aſtrologi cenſent verſutiſſimo & inconſtantiſſimo ſideri Scorpioni. Cuius mores in ſingulis pene Scotis exprimuntur. *Iohannes de Rupeciſſa in lib. quē nominabat oſtēſor futurorum.* Sunt enim crudeles, elati, intemperantiæ & libidini dediti, falſi atque vafri, pacis, induciarum, fœderumque fractores, natura autē tam fera & Indomita, vt etſi in bellis ſæpe victi ſuccubuerint, & ſubiectionem iureiurando promiſerint, redintegrare tamen cōtra fidem datam prælia, & mortis atque Martis diſcrimina ſubire, quam exteræ cuiuſquam gentis dominationem perferre malint. Itaque cum Aſtrologi Martem ſcorpionis eſſe dominum eique præeſſe autument, Scotiam crebris vaſtationibus, incendiis, ſtragibuſque cruentis ex illa Martis & Scorpionis coniunctione perpetuo ſubeſſe ſtatuunt. Hæc itaque ſceleratiſſimorum ſimilitudo morum Gallos atque Scotos ſemper inuicem conciliauit. Tanta enim vtriuſque gentis feritas & immanitas In vindictis prodita eſt, quanta non modo inter Chriſtianos, ſed ne inter barbaros à ſcriptoribus vllis perhibetur. Et quanquam his enumerandis deflexiſſe aliquantulum ab hiſtoriç prçſentis tempore videamur, tamen ea quæ explicauimus, propoſito ita coniuncta ſunt, vt inſeri ea quodammodo neceſſe ſit: Nunc ad Archiepiſcopum mortuū, qui ab his tumultuoſis ruſticis interfectus eſt, reuertamur. Cuius corpus rebus poſtea pacatis ad Eccleſiam Cantuarienſem delatum, & ex parte auſtrali altaris Dunſtani ſepultum eſt.

Hic Archiepiſcopus qui ab impia ingrataque multitudine tam diram cladem perpeſſus eſt in tota vita munificus ac liberalis fuit. Cantuarienſ. muros vetuſtate collapſos redintegrauit, eamque portam quæ Weſtgate appellatur, primus ædificauit. Sudburiç in Suffolcienſi Comitatu vbi (vt diximus) natus eſt, Collegium ſçcularium clericorum multis ſuis hæreditariis & emptis poſſeſſionibus, opibuſque ditatum extruxit, antequam ad Archiepiſcopalem ſedem peruenit, cum Londinenſis eſſet Epiſcopus. *Arch Ste. Byrchintoni.*

LIX. WILHELMVS COVRTNAY.

HIc nobilis Antiſtes ex gente illuſtri atque clara profectus eſt, patre natus Hugone Deuoniæ comite. Iuri ciuili & canonico adoleſcens aſſiduam operam dedit. In eo ſtudio maturitatem ſuam aſſecutus, ordinē clericalē ſuſcepit. In tribus deinde cathedralib. Eccleſiis Bathoniēſi, Exoniēſi, & Eboracēſi tres Præbendas obtinuit. Poſtea nō minus nobilitate quam doctrina prudētiaq; celebris. Tertio regnāte Edwardo. Metropolitano verò Simone Islippe ad Herfordenſem Epiſcopatum electus eſt. Inde Simoni Sudbury à Londinenſi Eccleſia ad Cantuarienſem translato in Londinenſi Epiſcopatu, eoque mortuo in Archiepiſcopatu ſucceſſit. *Ste. Byrchin. Walſing. Arch.* Monachi Cantuarienſes in vno ſenſu congruentes eum poſtularunt, ac Vrbanus Papa ſextus ignarus poſtulationis Monachorū prouiſionis vſurpatione eum ante ad Archiepiſcopatum tranſtulit, & Londinenſem Epiſcopatum Roberto Braibrooke contulit, Translationis ſuæ diploma bullatum (vt aiunt) in Eccleſia Chriſti Cantuarienſi publicatum eſt nono Ianuarii. *An. 1381.* Deinde à Rege acceptis temporalibus, & homagio prçſtito cōtulit ſe Lametham. Eo venit Monachus quidam Cantuarienſis à Priore & Couentu cum cruce Archiepiſcopali miſſus. Eamque Archiepiſcopo in capella ſua Lamethæ ſedenti his verbis XII. Ianuar. tradidit. Pater Reuerende nuncius ſum ſummi Regis qui te rogat, mandat, & præcipit, vt Eccleſiam ſuam regendam ſuſcipias, eamque diligas & protegas. In cuius ſignum nuncii, ſummi Regis vexillum tibi trado ferendum. *Verba Arch.* Archiepiſcopus autem accepta à Monacho cruce dubitationē ipſe hanc iniecit. An crucem ante ſe perferre liceat antequā à Papa palliū accepiſſet. Ex eaque quæſtione alia dubitatio nata eſt. Regis Boemiæ ſoror Regi Angliæ Richardo 2. nuptura in Angliam hoc tempore venit. Has Regias nuptias Cantuariēſis Archiepiſcopus iure (vt diximus) Metropolitico cele-

brare, & Reginam coronare debuit. De quo non minus ante acceptum pallium quam
de cruce gerenda dubitauit. Qui tam perplexus dubitationis ſcrupulus non à iureecon-
ſultis & cauſidicis, ſed à Monachis Cantuarienſibus, qui actus crebros & frequentes re-
rum ſimiliter ſine pallio geſtarum proferebant, & Cantuarienſis Eccleſiæ conſuetudi-
nem allegabant, facile ſublatus eſt. Et tamen Archiepiſcopus etſi ex Monachorum
aſſertione geſta ante ſe cruce inceſſit, tamen proteſtationem caute interpoſuit. Non ſe
id in Romanæ curiæ contemptum facere. Deinde regales illas & ſolennes nuptias
Weſtmonaſterii in celeberrimo ac frequentiſſimo procerum cœtu paulò pòſt feſtum
Epiphaniæ celebrauit. Et ineunte poſtea vere Thomam Cheyney illuſtrem militem ad
An.1382 Papam legauit. Cui & Iohanni Treſnaul Anglo & Papalis palatii magiſtro authorita-
tem dedit procuratoriam petendi ab Vrbano papa pallium. Quo impetrato Thomas
Cheyney reuertitur, ſecumque adductum pallium Londinenſi prius dedit Epiſcopo.
Qui ſexto die Maii magna aſtante populi clerique corona, Archiepiſcopo in capella in
munerio ſuo de Croidon ſedenti, id ſolita pompa & magnificentia tradidit. His ſolenni-
ter peractis ritibus in Archiepiſcopali adminiſtratione ita proceſſit: Baliuos Cantuari-
enſes, qui laica poteſtate adulteria & huiuſmodi crimina, quæ à Prælatis erant corri-
genda vindicauerunt, Eccleſiaſtica cenſura compeſcuit. Cleri Synodum in fra-
trum prædicatorum Cœnobio Londini habuit, in ea plurima Iohannis Wicliffi dog-
mata, quæ non modo inter doctos ſed in ipſum vulgus late ſparſa fuerunt quaſi hæretica
& errorum plena damnauit. Robertum Rugg Oxonienſis Academiæ Cancellarium, &
Thomam Brighwell ſacræ theologiæ profeſſorem, quos Wicliffianæ hæreſis ſuſpectos
habebat, eadem dogmata diffiteri, contrariiſque chirographis ſuis aſſenſum præbere
coegit. Tum Nicolaum Hereford, Philippum Ripington ſacræ theologiæ profeſſores,
& Ioannem Asheton in artibus Magiſtrum Wicliffo aſſentientes, cum ab ea aſſenſione
nollent auelli, lata ſententia hæreticæ prauitatis condemnauit. A qua ſentētia illi ad Pa-
De his articulis & toto proceſſu vide Regiſt. Courtnay fol. 25. Th. Walſingh. pam prouocabant. Archiepiſcopus appellatione reiecta eos nihilominus excommuni-
cauit. Tum illa Wicliffiana dogmata condemnata, ipſoſque hæreticos & excommuni-
catos denunciari, tam Oxonii quam Londini mandauit. Rex huic Eccleſiaſticæ ſeueri-
tati adiungens ſuam literis ad Archiepiſcopum, & eius Suffraganeos, nec non ad
Cancellarium Oxonienſem ſcriptis authoritatem dedit apprehendendi, & carceribus
An.1383. mancipandi quoſcunque in dictis dogmatibus ſuſpectos habebant. His geſtis magna
crudelitate in permultos de religione, ſuoq; in rebus diuinis ſenſu vndique ſæuitum eſt.
Alteraque cleri Synodus Oxonii conuenit, in qua Regi conceſſum ſubſidium eſt, Hu-
gone Segraue Regis theſaurario id Regio nomine petente. Tum Nicol. Hereford, Phi-
lippus Ripington, & Iohā. Aſpeton iureiurādo prędictis Wicliffianis dogmatib. renun-
ciarunt, & ab excommunicatione abſoluti atque reſtituti ſunt. Ipſe Ioānes Wicliff huc
illuc ne deprehenderetur latebras quærens perſequentium inſidias vitauit, tandem in
feſto S. Thomæ paralyſi correptus vitam aliquandiu in ægritudine vſque ad Syluеſtri
feſtum produxit. Tumque in his quæ diuulgarat dogmatibus conſtans moritur. Ea ve-
rò dogmata latius propagata in Galliam atque Flandriam peruenerunt. Itaq; Henricus
Spencer Epiſcopus Noruicenſis militiæ quàm Theologiæ peritior, exercitu ſibi à Rege
tradito, acceptaque ab Vrbano Papa ligandi ſoluendiq; poteſtate, traiecit in Flandriam.
Dunkirke muro cinctam ac munitā ciuitatē oppugnauit. Ea capta permultas alias villas
& caſtella proſtrauit. Mox magnus ex Flandria Galliaque & Armorica Britannia mili-
tum coniunctus numerus exercitum triginta millium conflanit. Hi Epiſcopum quin-
que tantum millium ducem magno impetu prope Dunkirk aggreſſi ſunt. Sed in ea
Arch. Thom. Walſing. dimicatione ſeptendecim millibus cæſis reliqui fuga diſcrimen euaſerunt. Ex Anglis
ſeptem tantum milites interempti ſunt. Pro hac victoria, & Noruicenſi Epiſcopo, ſuo-
que exercitu frequentes publicæ preces in Cantuarienſi prouincia ex Archiepiſcopi
mandato fuſæ ſunt. Interea in Anglia Richardus Scroope miles Regni Cancellarius eo
munere abdicatus eſt, & Rex Robertum Braibrooke Londinenſem Epiſcopum eius lo-
co Cancellarium conſtituit. Hoc tempore Cantuarienſis Archiepiſcopus quendam
Richardum Iſmonger de Ailsford in Cantio, quia criminoſos à prælatis corrigendos
authoritate laica caſtigauit, & iura libertateſque Eccleſiæ violauit, excommunicauit. Is
humiliter petens, iureiurando ſe Eccleſiaſticam iuriſdictionem non violaturum, pę-
namque quamcunque ſuæ contumaciæ ac temeritatis dignam & ab Archiepiſcopo
imponēdam ſubiturum promiſit. Pœna iniuncta fuit hæc, vt primò in foro de Weſtmal-
ling in frequentiſſimo conuentu populi trinis diebus forenſibus fuſtibus nudus cędere-
tur,

tur, deinde tam Maidſtonię q̄ Cantuarię eadem pœna atq; toties plecteretur. In vltima verò caſtigatione Cantuariæ Eccleſiam nudus ingrederetur, & Thomæ delubro cereum. 5. li. ceræ offerret. Quam iniunctam pænam excōmunicationis ſtatum reincideret. Papa cuidam fratri Carmelitano Waltero Diſs, qui Ducis Lancaſtrię fuerat confeſſor, poteſtatem plurima indulgendi priuilegia conceſſit. In his erat vt ſi quos Papæ capellanos crearet, hi nullius iuriſdictione, nulla Regula aut inſtituta diſciplina tenerentur. Itaque Petrus de Pateshal Auguſtinenſis, pecunia data in numerum papalium *Tho. Walſ.* capellanorum ab illo Carmelitano aſcriptus eſt. Itaque ab illo arcto vitæ genere quo diu grauiter conſtrictus tenebatur, relaxatus omnē immunitatem atque impunitatem propoſitam ac permiſſam ſibi exiſtimauit. Et ilico omnes fratrum ordines abominans Wiclyffianis ſe adiunxit. His omnia clandeſtina & impura fratrum flagitia indicauit. Eorumq; ſuaſu ſuggeſtus aſcendens contra fœdiſſimos fratrū ordines vbiq; prędicauit. Tū in ſcriptis valuis Paulinæ Eccleſ. affixis varia confratrū inter ſe homicidia, furta, rapinas, Regis atq; Regni proditiones, adulteria, & nefandas contra naturam fœditates propoſuit. Et vt ſibi fides haberetur, occiſorum & tortorum nomina commemorauit, dieſque atque loca quibus illæ cædes perpetratæ ſunt deſignauit. Hac patefacta nefanda fratrum turpitudine multi indies à Romana ſuperſtitione deſciuerunt, & Wicliffi dogmatibus aſſenſi ſunt. Inter quos Wilhelmus Neuil, Lodouicus Clifford, Ioannes Clenbow, Richardus Stowry, Thomas Latimer. Ioannes Montagu, Laurentius de Sancto Martino nobiliſſimi, & generoſiſſimi Milites fuerunt. Quos pontificii Lollardos & Capuciatos ſiue Pileatos nominabāt, eo quod altaria prætergreſſi ex Pontificio inſtituto ſacramēto pixidi incluſo leuatis pileis honorem non deferebant. Hi illum Auguſtinenſ. fratrem, Papæ Capellanum à fratrum & Monachorum impetu tuebantur, eaque quæ de eis prædicarat ac prodiderat, veriſſima aſſerebant. Magna plebis multitudo his equitibus adhæſit, & papiſmum execrata eſt. Pontificii hac indies adaucta multitudine quid agerent eo magis incerti fuerunt, quod Romæ ſub Vrbano Papa quidam Antipapa exorſus eſt. Ipſeque Vrbanus Papa in magnas ab aduerſariis anguſtias coactus à Rege atque Clero Angliæ opem & adiumentum petiit. Tum Archiepiſcopus qui in Wicliffianos ante vehementiſſimus erat, iam in Arundelliæ Comitem magnam con- *Arch.* trouerſiam inſtituit. Cuius ſeruuli piſcinā in Archiepiſcopi munerio de Southmalling Ciceſtrenſis diocæſis ſublatis piſcibus euacuauerunt. Quo facto Archiepiſcopus in magnam actus ſæuitiam Ciceſtrenſi Epiſcopo mandauit, vt piſcinæ ſuæ prædones, quos ſacrilegos & Cantuarienſis Eccleſiæ violatores nominauit, excommunicatione feriret. Comes autem Regem adiit, petiitque vt de ea controuerſia, ne excommunicationem incurrat, in ſua præſentia tranſigatur. Atque Archiepiſcopus poſtquam Rex huius controuerſiæ cognitionem ſuſcepiſſet, ad Ciceſtrenſem Epiſcopum ſcripſit, vt latas excommunicationes reuocaret, & ab excommunicando deinceps deſiſteret. Nonnulla his ſimilia aliquot annis geſta ſine commemoratione quidam commode præteriri poſſunt. Rege vero & proceribus diſſidentibus vt omnes lites ſederentur, Parlamentum Londini tentum eſt. Ibi Archiepiſcopus Synodum celebrauit & in concione Cleri de hoc ſcripturarum themate perorauit. *Super muros Ieruſalem conſtitui cuſtodes.* Tum Regi *An. 1387* decimam concedi impetrauit. In eo Parlamento cum proceres multos qui ſeditionis *Thom. Walſ.* inter eos atque Regem authores fuerunt, ad ſupplicia popoſciſſent, & de vltimo pluri- *Arch.* morum ſupplicio agerēt, Archiepiſcopus cum ſuis Suffraganeis qui iure intereſſe cauſis ſanguinis tractandis non poterant, interea dum proceres reos neci adiudicarēt, à Parlamento hac vſus proteſtatione receſſit.

PROTESTATIO FACTA PER DOMINVM IN PAR-*lamento pro ſe & Suffraganeis ſuis.*

IN Dei nomine Amen. Cum de iure & cōſuetudine Regni Angliæ, ad Archiepiſcopum Cantuarienſem, qui pro tempore fuerit, nec *Regiſt. Courtnay fol. 74.* non cæteros ſuos Suffraganeos, Confratres, & Coepiſcopos, Abbateſque & Priores, alioſque Prælatos quoſcunque, per Baroniam de domino noſtro Rege tenentes, pertineat in Parlamentis Regis quibuſcunque vt pares Regni prædicti perſonaliter intereſſe, ibidemque de Regni negociis & aliis ibidem tractari conſuetis, cum cæteris dicti Regni paribus & aliis ibidem ius intereſſendi habentibus conſulere, &

tractare,ordinare,ſtatuere,& diffinire, ac cætera facere quæ Parlaměti tĕpore ibidĕ imminent facieoda, in quib. omnib. & ſingulis, nos Wilhelmus Caotuar. Achiepiſcopus, totius Angliæ primas, & Apoſtolicæ ſedis legatus, pro nobis, noſtriſque Suffraganeis, Coepiſcopis, & Confratribus, nec non Abbatibus, Prioribus, ac Prælatis omnibus ſupradictis proteſtamur, & eorũ quilibet proteſtatur, qui per ſe, vel per procuratorem hic fuerit modo præſens, publicè, & expreſſe, quod intĕdimus, & intendit, volumus ac vult quilibet eorum in hoc præſeoti Parlamento, & aliis vt pares Regni prædicti more ſolito intereſſe, conſulere, tractare, ordinare, ſtatuere, & diffinire, ac cætera exercere cum cæteris ius intereſſendi habentibus in eiſdem ſtatu & ordine noſtris & eorum cuiuslibet in omnibus ſemper ſaluis. Verum quia in præſenti Parlamento agitur de nõnullis materiis, in quibus nõ licet nobis aut alicui eorum iuxta ſacrorum canonum inſtituta quomodolibet perſonaliter intereſſe, ea propter pro nobis & eorum quolibet proteſtamur, & eorum quilibet hic præſens etiam proteſtatur, quod non intendimus, nec volumus, ſicuti de iure non poſſumus, nec debemus, intendit, nec vult aliquis eorundem, in præſenti Parlamento dum de huiuſmodi materiis agitur vel agetur quomodo libet intereſſe, ſed nos & eorum quemlibet in ea parte penitus abſentare, iure paritatis & cuiuslibet eorundem intereſſendi in dicto Parlamenro quoad omnia & ſingula mihi exercenda, noſtris & eorum cuiuslibet ſtatu & ordine congruentia in omnibus ſemper ſaluo. Ad hęc inſuper proteſtamur, & eorum quilibet proteſtatur, quod propter huiuſmodi abſentiam non intendimus, nec volumus, nec eorum aliquis intendit, vel vult, quod proceſſus habiti & habendi in præſenti Parlamento ſuper materiis antedictis, in quibus non poſſumus nec debemus vt præmittitur intereſſe, quantum ad nos & eorum quemlibet attinet, futuris temporibus quomodolibet impugnentur, infirmentur, ſeu etiam infringentur.

An. 1388 *Tho. Walſ.* Aliud deinde Cantabrigiæ Parlamentum in cœnobio Carmelitarum inchoatum eſt, ibique ſynodus Rege procurante in Eccleſia Beatæ Mariæ celebrata Regi à Clero hac cõditiooe conceſſa decima eſt, ſi ipſe ante Cal. Octobris prox. cum exercitu in Gallos mare traiiceret. Io eo Parlamento multa ſalubriter conſtituta ſunt, lataque lex eſt. Ne quis ſine Regis licentia aliquod beneficium prouiſionis papalis titulo ſibi conferri procuraret. Qui ſecus fecerit vt Regis protectione excludatur.

Tho. Otterburn. Item ſtatuta ſunt de ſtipendiis famulorum, de publice mendicantibus, de armis non ferendis, de ludis non exercendis niſi ad arcum, de ſtapula reuocanda de Middleborough ad Caleſiã, de laboratoribus non recipiendis in aliena villa niſi ſub ſigillo Hundredi &c. Hoc anno Dominus Ioannes Triuet iuſtitiarius Regis ſupremus lapſus ab equo interiora ſua dirupit. In hoc anno Scoti quietis neſcii intrantes Angliam (io prouiſis prouincialibus) agebant cædes & rapinas, multos captiuantes, & villas conflagrantes, duce eorum Willhelmo Comite de Douglas, qui ſtatim peremptus eſt manu Henrici Percy in primo congreſſu, quem Comes de Dunbar cepit cum fratre ſuo Radulpho Perci vbi multi ex Anglis cæſi ſunt. Scoti nihilominus humiliari aduentum aliorum procerum non audentes expectare, fugerunt. In ſuperiori autem Parlamento cum laici ſubſidium ſub hac conditione Regi conceſſiſſent, ſi Clerus decimam concederet, Archiepiſcopus cum ſuis ſuffraganeis valde iniquum & peſſimi exempli aſſerebant Cleri in Regem donationes quæ ſpontaneæ gratuitæque eſſe debent, à laicis tam ſtrictis modis & conditionibus alligari. Proinde de ſe quacunque cleri conceſſiooe in Synodo non acturos, niſi illa laicorum cooditione deleta. Itaque Rex qui eo die interfuit expungi laicorum conditionĕ iuſſit, quod mox publice in Parlamento factum eſt. Poſt hęc Archiepiſcopus cum viſitationem Metropoliticam in prouincia peragere conſtituit, vt maiori authoritate niteretur, impetrauit ab Vrbano Papa vt ſine Romanæ curiæ impedimento viſitationem totius prouinciæ ſuſciperet. Itaque Roffenſem, Ciceſtrenſem, Bathonienſem ac Wellenſem nec non Wigornienſem diocæſin nullo reſiſtente aut contradicente viſitauit. Cum autem ad Exonienſem ventum eſſet, viſitationemque inchoaſſet, eandemque ſæpius de die in diem ac de loco in locum protogaſſet, & iuriſdictionem tam Epiſcopi quam reliquorum in ea diocæſi prælatorum durante ſua Metropolitica viſitatione ſuſpenſam teneret, ac impediret, Exonienſis Epiſcopus omnibus ſuæ diocæſis præcepit ac mandauit, ne Archiepiſcopo in viſitatione parerent, tam vt beneficiorum inſtitutiones, collationes & admiſſiones, tenementorum inſinuationes, bona ioteſtatorum adminiſtrandi commiſſiones, electionum confirmationes, cauſarum omnium cognitiones atq; deciſiones, criminum correctiones, omniaque iura ordinaria non aliunde quam à ſe ſuiſve inferiroibus in ſua diocæſi prælatis peterent.

Regiſt. Courtney. fol. 89.

Omnes

Omnes qni ſecus fecerint eodem edicto ſententia lata excommunicauit. Hoc prohibitorium atque cenſorium Exonienſis Epiſcopi edictum, Archiepiſcopus contrario edicto ſuſtulit ac deleuit, & excommunicationis illius ſententiam ac inanem prouunciauit. Exonienſis deinde quater ad papam appellauit, & appellationes ſuas in ſcriptis Eccleſiæ cathedralis Exonienſis valuis affixit. Eas omnes Archiepiſcopus reiecit ac refutauit, & nihilominus in viſitatione pergit. Ipſum Epiſcopum reſponſurum certis in viſitatione propoſitis articulis variis edictis citat. Quidam Exonienſis Epiſcopi aſſeclæ Petrum Hill Archiepiſcopi mandatarium in oppido Tapsham comprehenderunt, maleq; mulctatum, mandatum in membranis ſcriptum & Archiepiſcopi ſigillo ſigillatum quod in ſinu ad Epiſcopum citandum habuit dentibus cum cera mandicare, & deglutire coegerāt, Ad quos tanquam rebelles & facinoroſos coercendos Rex Edwardo Courtney, Deuoniæ Comiti, aliiſque mandauit vt eos inuentos ad Archiepiſcopum ducerent. Capti tandem hanc pœnam ab Archiepiſcopo iniunctam ſubeunt. In Eccleſia Cantuarienſi, Paulina London. & Exonienſi, diebus feſtis ſtatutis, camiſiis tantum induti crucem cereis accenſis portatis in illa papali proceſſione præcedant, tum miſſidicum præsbyterum qui quotidianas miſſas ad tumulum Comitis Deuoniæ celebret dato ſalario ſuſtentent. Poſtremo. 20ſ. ſinguli reficiendis Exoniæ ciuitatis muris municipibus ſoluant. De hac peracta pæna Archiepiſcopum teſtimonio trium Decanorum Londinenſis, Cantuarienſis & Exonienſis ſigillis ſuis ſigillatò certiorem faciunt. Poſtea Archiepiſcopus in viſitationis negociis proceſſit, & Willihelmum Byd legum doctorem aduocatum curiæ de arcubus, quia contra Cantuarienſis ſedis dignitatem conſilium Epiſcopo Exonienſi dediſſet, ordine atque loco mouit. Tum iuramentum præſcriptis quibuſdam verbis concepit, quod à ſingulis eiuſdem curiæ aduocatis deinde admiſſis præſtitum & obſeruatum eſt. Exoniēſis autem Epiſcopus appellationem ſuam quam ad Papam contra Archiepiſcopum interpoſuit ſedulò proſequutus eſt. Sed cum ſuam conditionem non modò inferiorem ſed duriorem eſſe perſpexiſſet quòd Rex Archiepiſcopo adhæſerat, appellatione deſerta ad Archiepiſcopum ſupplex confugit, & tam delictum ſuum quàm Archiepiſcopi authoritatem, iuriſdictionem & prærogatiuam agnoſcens temeritatis & contumaciæ veniam, In quam conſilio potius quàm iudicio ſe ductum fatebatur, impetrauit. Sariſburienſis autem Epiſcopus cum viſitandus eſſet eoſdem ſibi ſpiritus animumque reſiſtendi Archiepiſcopo ſumpſit, ſed in iure vt ſibi viſus eſt, cautius prudentiuſque egit. Cum enim Archiepiſcopum ſola Vrbani papæ authoritate ad viſitandum ſuffultum putaret, Vrbano mortuo à Bonifacio ſuo ſucceſſore prò ſe ac ſuæ diocæſis ſubditis priuilegium ne Vrbani literarum authoritate viſitarentur impetrauit, ratus Archiepiſcopalem & Metropoliticam authoritatem atque iuriſdictionem niſi Papa ſubueniente haud valere. Sed Archiepiſcopus & in iure peritior, & vſu atque experientia certior, & in aula, Romanaque curia gratioſior, cum ad eum in munerio de Croidon, cum Papali priuilegio quo ſe à viſitationis iure eximi putabat, Sariſburienſis Epiſcopus veniſſet, ſtatim decretum ſuum interpoſuit, ac coram tabellione actis inſinuauit ſe Sariſburienſem Epiſcopum, eiuſque totam diocæſim authoritate Metropolitica viſitaturum. Deinde Epiſcopum edicto ac mandato ſuo publico monuit, vt Metropoliticam viſitationem, de Vrbani Papæ conceſſione nec verbum nec mentionem faciens in Eccleſia ſua cathedrali Sarum ſtatuto & præfixo die ſubeat. Eo die Epiſcopus inani priuilegio imprudenter ſecurus abfuit, & ab inchoata Archiepiſcopi viſitatione tanquam ab illato ſibi ſuiſque ſubditis grauamine ſæpius appellauit. Archiepiſcopus non eadem moderatione huius contumaciam qua Exonienſis Epiſcopi tolerauit, ſed ſtatim eundem excommunicauit. Deinde eundem de periurio & contemptu poſtulauit, quòd à ſubiectione quam Cantuarienſi Archiepiſcopo in conſecratione iureiurando promiſerat, priuilegiis obtinendis & appellando receſſerat. Sariſburienſis Epiſcopus hac aſſidua ſeueritate, & recenti exemplo confratris ſui Exonienſis Epiſcopi detcritus, cum in iure ſuccumbendum ſibi fuit, appellationibus renunciauit, & Clariſs. viro Comite Sariſburienſi aliiſq; nõnullis exorantibus, cum ſe ſubieciſſet Archiepiſcopi in gratiam receptus eſt. Tum viſitationē Archiepiſcopi quietus & pacatus ſubiit, nec inde vſque quiſquam ſuffraganeorum viſitationis iure cum Archiepiſcopo luctatus eſt. Reliquas tunc diocæſes ſine moleſtia viſitauit. In Lincolnienſi ſolūmodo à viſitatione quorundam Monachorum gratia & interceſſione Abbatis Albanenſis Oxonii ceſſauit. Ita viſitatione peracta aliquantulum conquieuit.

Regiſt. Courtnay. fol. 146.

Hoc anno exorti ſunt effrœnati quidam & audaciores clerici, qui ſibi licere

Walſingh.

affirmabant nonos præsbiteros atque clericos more pontificum creare, & ſacros ordi-
nes celebrare. Eademque ſe in Eccleſiaſtica adminiſtratione, poteſtate præditos aſſere-
bant qua Epiſcopi. Itaque multis manus non dicam ſacras ſed temerarias imponebant,
Th. Ottərb. qui eodem faſtu arrogantiaque ducti eandem Eccleſiaſticæ poteſtatis æqualitatem ſibi
cum ſummis pontificibus communem vendicabant. Anno autem ſequenti illud cõtra
papales prouiſiones ſtatutum renouatum eſt, quod toties latum & repetitum, quia ſiue
Papæ dolo ac potentia, ſiue clericorum amentia obſeruatum non eſt, grauiori pœna
ſancitum eſt, vt qui huiuſmodi prouiſiones procurarent, tanquam rebellionis rei car-
ceribus includantur. Tum Rex edictum in toto Regno propoſuit vt Angli qui in curia
An. 1395. Romana beneficia ſibi a Papa conferri procurabant redirent. Quo accepto Romam
deſerunt atque reuertuntur. Papa verò cõmotus quod ab Anglis qui ſua limina maxi-
mè frequentabant, eſſet deſertus, Abbatem quendam callidum in Angliam celeriter
proficiſci iuſſit, vt & cauſas Anglorum diſceſſionis exploraret, & Angliæ Regem in Gal-
lum commoueret. Is ſubdolus Regem conuenit. Papæ ſalutem Regi dicit, eius bene-
uolentiam exponit, mirari ſe multum ait cur illa iura de prouiſionibus, quare Impedit,
& præmunire facias, ac huiuſmodi in Romanæ Eccleſiæ præiudicium ac detrimentum
lata permittantur, petit vt abrogentur. Si id proceres ægrè ferant, non de Rege ſed de Pa-
pa querantur. Tum Gallum Antipapæ fauere, & eodem fœdere iungi ſuadet vt Rex
eum bello petat, fore vt Gallus ſuccumbat, quia Papa eum excommunicaturus, eiuſq́;
Regnum interdicto ſuppoſiturus eſt. Hæc Abbas Papæ nuncius. Rex verò petiit vt
donec Parlamentum conuocetur, in Anglia maneat. Id Abbas haud grauatè fecit mul-
tis clericorum donis muneribuſque delinitus. Parlamento conuocato interrogatum
eſt vt illa contra papales prouiſiones & ſimilia iura tollantur, cui tam milites Parlamen-
An. 1395 ti atque Burgenſes quàm proceres reſtitere, hoc ſolùm in honorem Papæ tolerantia
indultum eſt vt papales prouiſiones per Regis gratiam ad proximum tantũ Parlamen-
tum ratæ ſint. Circa hæc tempora mirum in modum creuit eorum numerus qui Wick-
lyffo aſſenſi ſunt, vt non modò plebs ſed nobiles proceresque Regni exiſtimabantur his
opinionibus imbui, quas Wickliffiani prædicabant. Multaque in opprobrium & de-
decus Epiſcoporum atque Cleri dicta, edicta, ſcripta ac diuulgata ſunt, quæ vix compri-
mi authoritate regia potuerunt. Id ſcriptores Epiſcoporum ignauiæ atque ſocordiæ
tribuunt quos ſciunt quæ ſua fuerunt, non quæ Ieſu Chriſti quæſiuiſſe. Ipſe Archie-
Tho. Walſ. piſcopus etſi Eccleſiaſticas opes annuis ſolutionibus indies exhauriri ſenſerat, tamen
obtinuit à papa vt ſuæ prouinciæ clerus de ſingulis. 20.s. quatuor denarios ſibi ſoluant.
Hanc licentiam Papæ Archiepiſcopus Eboracenſis & Epiſcopus Londinenſis executi
ſunt. Lincolnienſis autem ab hoc tributo ad Papam appellauit. Qua appellatione
pendente Archiepiſcopus poſtquàm quindecim annis. 11. menſibus & biduo ſediſſet
pridie Cal. Aug. apud Maidſton obiit. Vbi demolito veteri opere collegium ſecularium
ſacerdotum extruxit ac fundauit. Tum Eccleſiam de Mepham collapſam ad vſus in-
firmorum fratrum redintegrauit, iuxtaque eum quatuor nouas ædes extruxit. Eccleſiæ
Cant. ad reparationem nauis Eccleſiæ, clauſtri, & murorum mille marcas legauit. Item
imaginem argenteam & deauratam Trinitatis cum ſex Apoſtolis circumſtantibus pon-
deris. 160. li. Album veſtimentum cum ſex cappis, viride veſtimentum cum. 7. cappis, li-
broſque permultos. In eccleſia Cantuarienſi iuxta feretrum Thomæ Becket ex auſtrali
parte ſepultus iacet.

LX. Thomas Arvndel.

Cantuarienſis Eccleſia à monachis, fratribus, ac
plebeiis Clericis tot ſeculis pene vſu capta, à no-
bilibus tandem & illuſtribus viris occupata eſt.
Nam mortuo Willihelmo Courtenay cuius
Archiepiſcopatus tranquillè & quietè tranſa-
ctus eſt, Thom. Arundele origine ac generis cla-
ritate pari, ſed diſſimili diuerſaque fortuna ſuc-
Arch. ceſſit. Hic patrem habuit Arundelliæ Comitem, & adoleſcens theo-
logiæ deditus Clericali ordine initiatus geſſit Archidiaconatum Ta-
unton. Tum cum ſubdiaconus tantum eſſet ad Elienſem Epiſcopatum electus, inde
An. 1396 ad Eboracenſem Metropolim, ac demum ad Cantuarienſem prouiſione papali per-
uenit. Cuius prouiſionis bulla. 11. Ianuarii Cantuariæ publicata eſt. Deinde D. Henricus

Chillinden

Chillinden Cantuarienſis Prior crucem Archiepiſcopalem in Eccleſia Weſtmonaſterienſi Rege ac proceribus præſentibus vſitata illa & concepta verborum formula quam in Wilhelmo Courtnay ſupra retulimus, tradidit. Et decimo Februarii proximo ab Wilhelmo Wickam Wintonienſi Epiſcopo pallium accepit. Tum Cantuariam profectus decimonono eiuſdem menſis magnis ſumptibus & ſolita magnificentia intronizatus eſt. Eo die Cleri ſynodus Londini conuenit. Quam Edmundus Stafford Exonienſis Epiſcopus Regni Cancellarius ad finem eius menſis prorogauit. In hac ſynodo ſcholares Oxonienſes querelā contra Thomam Hyndman Vniuerſitatis Cancellarium, & Nicolaum Faux eius commiſſarium propoſuerunt. Quod exemptionis iura quibus ab Archiepiſcopali & Epiſcopali iuriſdictione Vniuerſitas fiat immunis a Papa impetraſſent, non modo in Metropolitani & Ordinarii, ſed in Ipſius Vniuerſitatis præiudicium atque grauamen. Quod priuilegium ſeruitutis potius quam libertatis inſtar eſſe docebant. Cum enim antea ſi iniquis Cancellarii aut Procancellarii imperiis opprimerentur, aut iniuriis afficerentur, appellationibus & Archiepiſcopali æquitate ſubuentum eis fuit, nec in vnius poteſtatem redacti, à quo nec permiſſa eſſet prouocatio, nec ſuperioris iuriſdictione poſſit coerceri, quaſi perpetuæ ſeruituti ſubiacerent. Itaque ab Archiepiſcopo petierunt vt quoniam ſuam in eos iuriſdictionem agnoſcerent, & anteceſſoris ſui Willihelmi Courtnay moderationem atque prudentiam, cum Academiam Oxonienſem tam in capite quam in membris viſitaret experti eſſent, vt ea à Cancellario eiuſque Commiſſario procurata priuilegia reſcinderet. Quibus ipſi interpoſito ad id Michaele Sergeaux iuris vtriuſque Doctore legitimo procuratore expreſſe atque publice in ſynodo renunciarunt. Eam renunciationem Archiepiſcopus ratam habuit, & exemptionis Oxonienſis priuilegia irrita & inania iudicauit. Tum Cancellarius quaſi furore actus, petulanter ac immodeſte ſe abdicauit magiſtratu, ſynodoque ſine venia diſceſſit; ſed Archiepiſcopus eum edicto reuocauit, eiuſque proteruiam atque audaciam repreſſit. In eadem ſynodo Doctores Oxonienſes quaſdam Iohannis Wicleffy opiniones expoſuerunt, quas ſynodus condemnauit, ſynodo autem dimiſſa Archiepiſcopus ſtatuta quędam pro curia de Arcubus condidit, deinde totam pene prouinciam viſitando luſtrauit. Londini veterem quandam de ſoluendis decimis conſtitutionem à Simone Nigro Londinenſi quondam Epiſcopo latam renouauit. Ea conſtitutione cautum eſt vt parochiani ſingulis diebus Dominicis atque Feſtis denarii quadrantem parocho offerant, nec non tantundem ex ſingulis redditibus 10.s. In tota autem viſitatione cauſas & querelas omnium prouincialium, ſuſpenſa ordinariorum iuriſdictione audiuit, atque definiuit, viſitationemque in nonnullis Diocæſibus anno amplius prorogauit, eaque finita cauſas ad ſe ante delatas non ordinariis ſed aliis à ſe cōſtitutis commiſſariis, à quibus iuramento ſuæ iuriſdictioni parendi exegit delegauit. Tota viſitatione completa Richardus Rex Parlamentum Londini tenuit poſt octauas natiuitatis Sanctæ Mariæ, ad quod conuenire iuſſit omnes Dominos ſibi adhærentes cum armatis & ſagittariis, ac etiam homines comitatus Ceſtriæ (vt inquit Thomas Otterburnæ) ad vallandum latus ſuum; quorum tutelæ Rex ſe totaliter commiſit. In quo Parlamento Dux Gloceſtriæ, & Comes Arundelliæ, frater Archiepiſcopi, nec non Comes Waruici læſæ maieſtatis atque proditionis condemnati ſunt. In eo Parlamento cum Archiepiſcopus (vt in Wilhelmo Courtnay ſupra cōmemorauimus) dum de pœnis capitalibus ageretur abfuit, proſcriptus, & exilio mulctatus eſt. Dari ei ſunt quadraginta dies, quibus ſi nō exiret patria, capite plecteretur. Is Romam profugit, & in maxima vixit gratia cum Bonifacio Papa, qui ad Regem ſcripſit vt tam illuſtrem nobilemque præſulem in priſtinam gratiam ac dignitatē reſtitueret. Sed cū nihil proficeret Bullis ac verbo tenus eum ad S. Andreæ Archiepiſcopatum in Scotia tranſtulit, & multis Eccleſiaſticis dignitatibus in Anglia eum inuito Rege prouiſionis titulo locupletare ſtatuit. Quod cum Rex accepiſſet, ad Papam acerrime in Archiepiſcopum inuectus his verbis ſcripſit.

T. Otterb.

A. 1397.

LITERÆ REGIÆ AD EPISCOPVM ROMANVM ADVERSVS *Thomam Arundel.*

Hæc ex continuatione Polichronic: in anno Rich. 2. circa anno Dom. 1397.

THomas proditionis non expers noſtræ Regiæ maieſtati inſidias fabricauit, pro cuius demeritis, imo potius inexplicabilibus maleficiis is æternum ſolum eſt paſſ⁹ exilium, qui pati potius debuit & merito proditoris ſupplicium, vnde Dei reuerentia fuit propicia noſtra maieſtas regia,

de quo dolet eadem Regia Celſitudo, dolent etiam & mirantur omnes & ſinguli Regni noſtri. Cum iam intelleximus eundem Thomam ad veſtræ ſanctitatis præſentiam euocatum, & talibus conſolatoriis ſermonibus ipſum vt dicitur animaſtis, quod ad eadem beneficia vel maiora infra noſtrum Regnum vel ſaltem in partibus noſtræ ditioni ſubditis ſe credit veriſimiliter promoueri, & in his & in aliis ſedis Apoſtolicæ communiri. Quod quàm directè & immediatè contra ſtatum noſtrum & Regni noſtri pacificam gubernationem, ac manifeſtum periculum quod ſilentio præterimus tenderet, vita noſtra comite nullatenus tolerabimus, & ſi totus mundus ad hoc quomodo libet conſentiret. Nouimus etiam hunc hominem ad medullas, nouimus eius animum (impatientē quidem pacis cuiuslibet) qui ad inueteratas imaginationes nobis ſuſpectiſſimus totam intentionis ſuæ congeriem etſi non publicè, tamen per fuſcata velamina ſi liberum ad partes noſtras poterit habere recurſum inter noſtros ligeos deriuabit. Prouideat igitur ſancti apoſtolatus veſtri diſcretione hac in parte tale præiudiciū contra mentem præſertim noſtram & conſcientiam nobis quod tum vix credere poſſumus inferatur, per quod inter ſacerdotium & Regnum ſcandalorum materia valeat exoriri; quæ forſan tam leuiter ſopiri non poterit, ſicut ex cauſa inhoneſta inconſultius generari. Vt enim plano non ficto ſermone loquamur, amicus autem nobis beneuolus eſſe non poterit qui notoriis inimicis dextras exhibet ſiue confert. Alibi namque ſi vobis placuerit ſatis ſibi prouidere poteris, dum tamen noſtro manum non intigerit in catino. Quod enim in partibus à nobis diſtantibus & remotis ſibi prout vobis placuerit prouideatis, Regia maieſtas æquanimiter poterit tolerare. Hanc quæſumus materiam cordi teneriter commendetis, prout volueritis quod Regia deuotio ad veſtræ voluntatis beneplacita vehementius accendatur. Et ſic nec Papa nec Cardinales valebant Regiæ maieſtati con-*Al. Rogero.* trauenire. Sed Thomæ Waldane tunc London. Epiſcopo & theſaurario Angliæ ad inſtantiam Regis conceſſi Papa ſucceſſionem ſedis Cantuariæ.

Quibus literis Papa deterritus, non modò Thomam Arundell non promouit, ſed Rege poſtulante Rogerum Walden Eboracenſem Decanum & Londinenſem Epiſcopum Cantuarienſem Archiepiſcopum creauit. Hic toto tempore quo Thomas exilio mulctatus peregrinatus eſt, ſe pro Archiepiſcopo geſſit, ſynodos celebrauit, conſtitutiones nonnullas prouinciales tulit, inter quas vna de obſeruandis feriis inter eas edita eſt quas Wilhelmus Lyndwoode congeſſit & diuulgauit. Tum Papa poſtquàm Regi in Rogero Walden promouendo placuiſſe atque gratum feciſſe viſus ſit, cœpit prouiſoriam ſuam poteſtatem in creandis & transferendis Epiſcopis declarare. Iohannem Lincolnienſem Epiſcopum ad Epiſcopatum Ceſtriæ tunc vacantem tranſtulit. *An. 1398* Lincolnienſem Epiſcopatum Henrico Beuford Iohannis Lancaſtriæ ducis ex Katharina Swinford filio vt ſibi ducem deuinciret, contulit. Sed Lincolnienſis cedere potius quam tam ambitioſam pati tranſlationem maluit. Itaque ea ſpreta ingreſſus Monaſterium Cantuarienſe cum Monachis reliquum vitæ curriculum peregit. Eo itaque ce-*Tho. Walſ.* dente frater quidam prædicatorum qui Regis cōfeſſor fuerat à Landauenſi Epiſcopatu ad Ceſtrenſem tranſlatus eſt. Rex cum animaduerteret Papam abſoluta quadam & effrænata in ſui Regni Epiſcopatibus diſponendis vti poteſtate, clerum conuocauit, & ab his quæſiuit, An Papæ liceret arbitrio atque voluntate ſua quoſcunque vellet creare atque transferre Epiſcopos. Clerus cui tum nephas fuit de Papæ poteſtate detrahere aut dubitare, Regiis interrogatis directe non reſpondit. Sed ſuaſit vt Rex quaſi Cleri populique ſui Regni ſupplicationibus inſtigatus papam ſuis literis rogaret, vt à talibus tranſlationibus, collationibuſque pro commodo Eccleſiæ Anglicanæ deſiſteret. At Rex accepto tam puſillo & inerti à clero reſponſo in papam motus iurauit. Quod ſi Papæ in hoc negocio conſtanter Clerus reſtitiſſet, ſe in eorum auxilium Regiam manum admouiſſe. Venit ad Regem eo tempore Petrus de Boſco Aquenſis Epiſcopus Papæ nuncius, egitque vt Rex permitteret ſuis ſubditis à Papa beneficiorum prouiſiones acquirere, & ſtatuta contra prouiſores breuiaque de quare impedit, & præmunire facias reuocaret. Sed Rex ob populi procerumque poteſtatem qui contra vehementer niterentur, id ne ſuæ quidem eſſe poteſtatis reſpondit. Itaque eum re infecta dimiſit. Hoc anno Romæ repertus eſt theſaurus Helenæ matris Conſtantini primi Chriſtiani Cæſaris in nūmis aureis Helenæ effigie percuſſis. Huius theſauri magnitudine Papa ca-*An. 1399* pitolium & caſtellum S. Angeli Romæ conſtruxit. Sub hæc tempora Rex Iohanne Lācaſtriæ duce mortuo Henricum eius filium ac hæredem, quem antea in Hiberniam relegaſſet, perpetuo damnauit exilio, & ipſe multis pecuniis magniſque copiis collectis ad ſupplicium de Hibernis ſumendum qui Marchiæ Comitem trucidaſſent profectus eſt.

Interea Henricus dux Lancaſtriæ ſe cum Thoma Arundell Archiepiſcopo & eius nepote ante interempti comitis Arundelliæ filio in mutuo exilio ſe coniunxit. Qui coniunctis & comparatis copiis Angliã ingrediuntur, & primò Wilhelmũ Scroope Theſaurarium, alioſq; Regis cõſiliarios, quorum improbis ſuaſionibus, & ſe proſcriptos & multa à Rege perperam ac in Reip. detrimentum geſta cognouerant, Briſtoliæ captos ſecuri feriunt. Rex nunciata hac turba in Angliam feſtinat. Interim dux Lancaſtriæ grãdem exercitum ſexaginta millium conflarat, & omnium pene animos à Rege tantis tributis alienatos, ſibi conciliarat. Rex in his anguſtiis non minus armatam hoſtium vim quàm ſuorum fugam & defectionem pertimeſcens petiit cum Thoma Arundel Archiepiſcopo quem in exilium miſerat atque proſcripſerat, colloquium. In eo colloquio, Regno cedere ſe paratum ait, ſi vitæ ſecuritas ſibi fiat, victuſq; reliquo vitæ ſpacio honorificus ſuppeditetur. Eaq; conditione ſe reddidit in Ducis Lancaſtriæ poteſtatẽ. Tum Boniſacius Papa cũ Regem à duce Lancaſtriꝫ ſuperatum acceperat, Rogerum Walden tanquam inuaſorẽ atq; prædonem de Archiepiſcopali Celſitudine poſtquàm eam duobus annis occupaſſet, deiecit, eò quòd præſumpſerat aſcendere cubile viuẽtis Verba Walſ. patris ſui, reſtituitq; per literas bullatas in Archiepiſcopatum Thomam Arundell, totiuſq; rei crimen atque odium in Regem & Rogerum Walden à quibus deceptum ſe ac circumuentum conqueritur, conuertit. Poſtea cum Richardus Rex Eborac. Archiepiſcopo & Hereſordenſi Epiſcopo procuratoribus ſuis conſtitutis in Parlamento ſeſe regno abdicaſſet, eaque abdicatio omnium in Parlamento præſentium apertis votis ac ſuffragiis rata eſſet, Henricus Lancaſtriꝫ Dux regnum hæreditatis proximitate ilico in Parlamento vendicauit. Cui ab omnibus aſſenſum eſt. Tunc ab Archiepiſcopo Thoma Arundell manum eius dextram tenente ad Regale ſolium ductus, in eoque collocatus Th. Walſ. eſt, & Archiepiſcopus ſumpto hoc ſcripturarum themate. Vir dominabitur in populo eius, magnanimitatem ac virtutem in Parlamenti concione laudauit. Deinde eundem Weſtmonaſterii die Lunæ in quo Edwardi Regis confeſſoris commemoratio celebrabatur, in frequentiſſimo omnium ordinum vndiq; applaudentium cætu coronauit. Ac dum Parlamentum Weſtmonaſterii habitum eſt, Thomas Archiepiſcopus in Eccleſia Paulina Synodum celebrauit. Ad eam Northumbriæ & Weſtmerlandiæ Arch. Comites à Rege miſſi ſunt. Qui Clero indicabant non ſe ad pecunias exigendas à Rege veniſſe, ſed vt Regis in Clerum & Eccleſiaſticam libertatem beneuolentiam declararent. Qui omnes Eccleſiæ immunitates Regia poteſtate tuiturus eſt, & hæreticos ſibiq; aduerſos quorumcunque his quibus Clerus optaret ſuppliciis affecturus. Itaque petiit vt pro ſua regnique ſalute preces aſſiduas effundant Domino. Archiepiſcopus Cleri nomine magnas viciſſim Regi reddit gratias, petiitq; vt autoritate Regia papales prouiſiones & præuentiones tolleret, quibus effectum vt viri docti in Academiis ſtudentes, cũ præmia indignis & ambitioſis ea Romæ quærentibus darentur, ſtudia deſererent, & inſcitia doctrinam expelleret. Eius ſe mali remedium inuenturum Rex pollicitus eſt, Rogerus autem Walden ſede Archiepiſcopali motus in Epiſcopali ordine & charactere A.1400. priuatus aliquandiu in luctu gemituque ſine Epiſcopatu vlloue publico adminiſtrando munere delituit. Tandem Cantuarienſis Archiepiſcopi benignitate ad Londinenſem Epiſcopatum promotus primo ſuæ conſecrationis anno obiit. Multi deinde vno alteróque anno in Regem inteſtini motus facti ſunt. Quibus ſedatis Rex viduam Iohannis de Montefracto Ducis minoris Britanniæ quondã vxorem ſibi matrimonio coniunxit. A. 1403. Ea à Cantuar. Archiepiſcopo Weſtmonaſterii Regi nupta & coronata fuit. Poſt quas nuptias orta eſt alia noua quorundam procerum in Regem coniuratio, qui vt vulgus commouerent, & ad res nouas moliendas accenderent, Richardum Regem Regno inuitum & coactum ceſſiſſe, ſed tamen ſuperſtitem eſſe, atque bellicas vbique copias ad recuperandum Regni ius parare fingunt. Quibus captis, vltimoque ſupplicio affectis, Walſing. & depoſito tumultu Parlamentum Londini congregatum eſt. Tum Clerus Archiepiſ- Arch. copo iubente in Synodum eodèm conuenit. Inchoata Synodo Northumbriæ, Weſt- A.1404. merlandiæ, ac Worceſtriæ Comites, & Thomas Herpingham Camerarius Angliæ ingreſſi Synodum Regias anguſtias & neceſſitatem exponunt, opem à Clero poſtulant. Paucis inde diebus clerus bonorum decimam pollicetur, & à Rege in Parlamento pro Clericis laicali ſeu Regio foro conuictis ſtatutum ferri obtinuit. Tum Archiepiſcopus conſtitutionem Simonis Iſlippe de clericis conuictis ante commemoratam obſeruari præcepit, & quoſdã Londinenſes Wicliffianas opiniones vt hæreticas deteſtari, atq; abiurare compulit, Conciliumq; ſtatim diſſoluit. Atq; anno ſequenti reperita iterum ſynodo, alteraque decima à Clero Regi præſtita eſt. Sed Milites & Burgenſes Parlamenti

cum præſtare iuxta ſuas copias atque facultates Regi nollent, clerum tanquam omniũ hæreditatum, bonorumq́; inuaſorem & poſſeſſorem accuſarunt, a quibus niſi temporalia ſubtrahantur, non poſſe laicos Regiis neceſſitatibus ſubuenire oſtenderunt. Quibus reſpondit Archiepiſcopus, clericos ſemper Regi amplius multò quã laicos, ſæpiuſq; Decimas quã hos, Quintasdecimas Regi perſoluiſſe. Tum etſi abeſſent Abbatię Clerici, tamen ſuos colonos atque famulos Regi in omnibus bellis atque præliis pari aut maiori numero quam laicorum adeſſe, ac inſuper nec domi ocioſos eſſe cum pro Regis regnique ſui incolumitate bello atque pace quotidianas preces agerent.

Et cum hæc prolocutor militum vultu voceque prætendiſſet publicè ſe preces Eccleſiæ paruipendere: iam, inquit Dominus Cantuarienſis, video manifeſte quorſum tendit Regni fortuna, excluſis vilipenſiſque ſuffragiis quibus diuinitas placari ſolet. *Verba Walſ.* Certe nunquam fuit diu Regnum ſtabile quod vacauit a precibus & deuotione. Attamen tu qui vilipendis cleri religionem, ne tu putes impune direpturum Eccleſiæ poſſeſſionem Erat autem prolocutor miles, dictus Iohannes Cleyne, qui vt fertur, militiam ſortemque Chriſti deſerens, in ſortem Martis apoſtatando tranſierat. Nam, pro vt dicunt, Diaconus fuerat ordinatus, nulla tamen, vt reſiliret diſpenſatione licentiatus. Archiepiſcopus inter hæc Regem nutantem conſiderans, ſurrexit genuflexo coram Rege, rogauit vt attenderet primitiuam propoſitum ſuum, quod cuilibet ſeruaret iura propria pro poſſe ſuo, attenderet & iuramentum quod non inuitus præſtiterat, videlicet quod Eccleſiam miniſtroſque eius honoraret, foueret, & manu teneret, attenderet & periculum iuramenti ſui, dedecus violati, & Eccleſiam gaudere permitteret ſuis priuilegiis & libertatibus quibus gauiſa eſt anteceſſorum ſuorum temporibus, vereretur offendere Regem per quem Reges regnant, vereretur & cenſuras quas incurrunt qui res Eccleſiaſticas deprædantur, quo omnes conſtat excommunicationis ſententia innodari. His a Cantuarienſi prolatis, Rex præcepit ei repetere ſedem ſuam aſſerens voluntatis ſuæ fore, Eccleſiam in adeo bono ſtatu dimittere ſicuti eam inuenerat vel potius meliori. Archiepiſcopus concionatus militibus dixit: vos inquit & veſtri ſimiles conſiliũ dediſtis domino noſtro Regi Moderno, & anteceſſoribus ſuis vt confiſcarent bona Cellarum quæ Gallici vel Normanni poſſederunt in Anglia, dicentes ei per hæc diuitias accumulandas in magna copia, & quidem pro vt valent multa fului metalli millia, ſed tamen conſtat hodie Regem non eſſe ditiorem dimidia quidem marca, vobis vel extorquentibus vel emendicantibus de manu ſua, & vobiſmet appropriantibus dicta bona, vnde poteſt conuinci vos non pro Regis vtilitate, ſed pro veſtra cupiditate temporalia iura petere. Quia proculdubio ſi Rex (quod ab ſit) veſtro ſatisfaceret execrando propoſito, non eſſet opulentior vno quadrante ſequenti anno.

A.1405. Poſt hæc Archiepiſcopus Cantebrigienſem Academiam iure Metropolitico viſitauit, *Arch.* multaq; Collegiorum ſtatuta ordinauit, prauas conſuetudines deleuit, facinora ſcholarium caſtigauit, & cum viſitationem remiſit, omnia quæ ſibi in viſitatione detecta fuerunt, cauſaſq; de quibus cognoſcere ac inquirere cœpit, ſuę iuriſdictioni reſeruauit. Reliquos Archiepiſcopatus ſui annos in ſynodis celebrandis, hiſque coercendis *An.1411.* qui Iohannis Wiclyffi dogmata ſequuti ſunt tranſegit. Neq; enim vllus eo Archiepiſcopo ſine ſynodo & conceſſione ſubſidii effluxit. Anno autem conſecrationis ſuæ. 10. cum & Regni Cancellarius conſtitutus & in Regis legatione miſſus eſſet, Henricum Bewford Wintonienſem Epiſcopũ qui Willihelmo Wickam ſucceſſit, Vicarium ſe abſente generalẽ cõſtituit. Is eo anno ſynodũ Lõdini cõuocauit, Regiq; decimã & ſubſidiũ concedi impetrauit, poſtea eidem ſynodo papalis quidam quæſtor acceſſit, multaque papæ *Arch.* tribui voluit, quæ a clero denegata ſunt. Proximo anno cum Gregorius duodecimus *An.1412.* electus eſſet Papa, eique, Petrus de Luna quibuſdam Cardinalibus aſſentientibus ſe oppoſuiſſet, & Papa Benedictus diceretur, Archiepiſ. clerum Londini Rege ipſo præſente conuocauit, ſuaſitque vt dum confligerent ac digladiarentur inter ſe Papæ, tributa Romanæ curiæ pendi ſolita in Regis cuſtodia ac ſequeſtro ponerentur. Cui a Rege atque Clero aſſenſum eſt. Illud decretum in populi concione proximo die dominico ad crucem Paulinam publicatum eſt, tum legati ad Romanam curiam miſſi ſunt Wintonienſis *An.1413* Epiſcopus, D. Scroope, & Cantebrigienſis atque Oxonienſis Academiæ Cancellarii, qui nunciarent colluctantibus Papis niſi alteruter papatum deponeret, neutri deinceps Anglos quicq̃ præſtituros. Ac ne gemini papæ rem Romanam peſſundarent, Conciliũ generale Piſis in Herturia conuocatum eſt ad quod à ſynodo Robertus Satisburienſis, & Henricus Chicheley Meneuenſis Epiſcopi cum Priore Cantuarienſi Cleri procuratores conſtituti atq; miſſi ſunt. In eo Concilio Cardinales amotis confligentibus illis & gannien-

gannientibus papis nouum elegerunt, quem Iohannem 23. appellarunt. Legatis autem ad Concilium emiſſis Archiepiſcopus in ea ſynodo iura quædam qnibus tam Cantabrigienſis quàm Oxonienſis Academiæ tenerentur condidit, quæ in publicatis conſtitutionibus continentur. Nam & Richardus Rex Thomæ Arundel Cantuarienſis Archiepiſcopo antequàm in exilium iret, vtraſque Academias, etſi (vt ante diximus) exemptionem priuilegio clã à Papa obtinuiſsẽt, ſubiecit, & obtenta priuilegia nõ minus Archiepiſcopali quam Regiæ autoritati præiudicialia, ideoque reſcindenda decreuit. *Vid. regiſtrũ Morton. fol. 114* Wicliffianorum numerus indies iam adauctus eſt in quos Archiepiſcopus atque clerus ſumma crudelitate ſæuire cœperunt. Quam quidem ad rem totius cleri ſynodus Londini conuenit, & Wiclyffiana dogmata iterum condemnauit. In eis dogmatibus Iohannes quidam Badby Wigotnienſis diocæſis ſutor veſtiarius ſuaſus conſtanter perſeuerauit. Hũc Wigornienſis epiſcopus primò in ſua diocæſi hæreſis condemnauit, poſteaque ad hanc ſynodum duxit. Ibi Archiepiſcopus eum de dogmatibus an ea vera crediderat, interrogault. A.1414. Is ingenne & audacter confeſſus, abduci ab eorum fide atque ſuaſione noluit. Itaq; Archiepiſcopus Wigornienſis Epiſcupi ſententiam in eum ante latam confirmauit. Eumq; Duci Eboracẽſi, & Wintoniẽſi Epiſcopo regni Cãcellario, Dominoq; Rooſe rotulorum cuſtodi, qui Synodo interfuerunt, tradidit, à quibus ad Regem ductus eius *Arch. Walſinghã.* præcepto carnificinæ commiſſus, & in fabrorum ferrariorum campo igne crudeliter crematus eſt. In hac Wiclyffianorum cæde atque vaſtitate Henricus Quartus obiit, eoque mortuo Henricus quintus eius filius ſuſcepto imperio Londini idibus April. ab Archiepiſcopo Cantuarienſi coronatus eſt. Poſteaq; cum Epiſcoporum crudelitas mactatione atque clade infimorum ſatiari non poterat, in nobilibus potentioribuſq; expleta eſt. Nam in hac immani atq; fera ſæuitia creuit eorũ numerus qui Wiclyffo aſſenſi ſunt. Ex eo numero fuit vir nobilitate & àgnatione ſua, atq; affinitate clarus Iohannes Oldcaſtell, quiq; cum Domini Cobbam hærede atque filia contraxit nuptias, ex eaque *Arch. Walſing.* gente ac familia Dominus Cobham appellatus eſt. Wicliffiani quos tunc Lollardos appellabant iu libellis famoſis, quos in valuis Eccleſiarum lociſque publicis propoſuerũt, affirmabant centum hominum millia ſuæ ſectæ adhærere. Ex hoc facto cum motus & perturbatio Reip. timeretur, & de huius Wiclyffianæ multitudinis ducib. inquireretur, Iohannes D. Cobham qui fauere illis plurimum viſus eſt, in diſcrimen atque dubitationem adductus eſt. Qui naturæ ſuæ ingenuitate cauſæque integritate fretus, cum de eo quæreretur, nihil celauit. Itaqne ſynodo Londini congregata Archiepiſcopus conſilium cum ſuffraganeis capit, quibus modis contra Iohannem D. Cobham in hoc negocio agere oporteat. *Walſinghã.* Regi enim non minus nobilitate quàm virtute atq; probitate ſua charus fuit, & ſynodalia Archiepiſcopi decreta quibus Wiclyffiana dogmata damnata fuerunt, contempſit atque deriſit. Igitur Archiepiſcopus Regẽ primò cõuenit, ei diſcrimen atque periculum huius euenturi mali exponit, Iohannem D. Cobham grauiſſimè accuſat. Rex virum nobilem ſibique chariſſimum præſenti periculo exponere noluit, rogauit Archiepiſcopum vt inquiſitionem differret, ſeſe enim cum eo acturum, vt ab illis opinionibus reuocaret, ſed cum neq; proficere quicquam ſuadendo Rex potuit, & indies ab Epiſcopis interpellaretur, virum clarum ſibique familiariſſimum Epiſcoporũ poteſtati & carnificinæ permiſit. Archiepiſcopus itaque eum edicto in Eccleſia cathedrali Roffenſi propoſito ad ſynodum citauit. Qui cum comparere noluit, excõmunicatus & Regis mandato Roberto Morley milite turris Londinenſis cuſtode apprehẽſus & ad carceres ductus eſt. Tum ſæpius examinatus ab Archiepiſcopo, Romani pontificis *In conſtitut. An. dom. 1406. Articulo 7.* poteſtatem, Romanaque inſtituta, ritus & ceremonias execratus eſt, cumque in ea ſententia conſtanter perſtitiſſet ab Archiepiſcopo tandem hæreticus pronunciatus atq; condemnatus eſt. Ac paulò poſt à patibulo cathenis pendens crudeli flamma ſuppoſita crematus obiit. Multique eum ſequuti ſimilem necem fortiter pertulere. In ea etiam ſynodo multi falſarii qui papales bullas & ſigilla confinxerunt, & adulterarunt, deprehenſi ſunt. Clerus autem poſtquàm D. Cobham condẽnaſſent, in ſynodo decreuerunt, ne ſacræ ſcripturæ in Anglicanam linguam verterentur.

Atque vtinam dum tam impiam legem generalem tulit Archiepiſcopus Oxoniæ, meminiſſet ſaltem illius ſermonis quem in Annæ Reginæ funere Weſtmonaſterii de laudibus eius habuit, cum eſſet Cancellarius Regni & Archiepiſc. Eboracenſ. quæ regina obiit. Anno. 1394. Quã non alio nomine magis laudauit, quam quòd quãuis aduena eſſet atq; peregrina nempe Bohemica & ſoror Wenceslai Regis Bohemiæ & coniunx Ric. 2. tamen quatuor Euangelia in Anglicam linguam verſa & doctorum commentariis declarata aſſidue meditaretur. Vt quod in tam nobili fœmina, regiaque

Ex lib. Wigorn. coniuge commemoratione ac præconio dignum duxit, in cæteris tam execranda pœna ſententiaque non vetuiſſet. Sed cum in eadem concione funebri, à tam piæ Reginæ ſactis literis deditæ laudibus ad reprehendendam Prælatorum atque clericorum ſocordiam & ignauiam in propagando Euangelio tranſiiſſet, nec minus ſequi tunc Regni Cancellarius fuit quam alios mundanis negociis deditos, & à paſtorum vigilantia curaquè auerſos acerrimè increparet. Multi hæc verba quæ ad ſpeciem & vſurpationem veritatis ſimulatè dixiſſet, facetè Iudeotes affirmabāt ſi Cancellariatus munere, aulicisque negotiis relictis dare ſe totum Euangelio vellet, ac perinde faceret vt prædicaret, nunquam emiſſum à quoquam ſermonem meliorem. Sed quia ea dixit, à quibus eum fuiſſe alieniſſimum, & ambitioſe actæ vitæ, & legum nefariè, crudeliterquè latarum inconſtantia declarat, detraxit ſibi ſuæque orationi fidem, ideoquè poſtea cum perueniſſet ad ſedem Cant. iram dei in fine vitæ ſenſit: quippe (vt ſcribitur) lethali morbo correptus ita faucibus atque lingua ligatus eſt vt nec deglutire, nec fari poterat, atque tandem mutus, fameq; enectus obiit. Th. Gaſcoin in dictionar. theologico. Quod diuinum ei illatum ſupplicium iuſtum fuit, vt qui verbum diuinum ſalutarem Chriſtianorum eſcam nunciari vetuiſſet, is elinguis & inedia periret. Annis ſeptendecim, vnoquè menſe ſedit. Sepultusq; in boreali parte nauis Eccleſię Cantuarienſis iacet. Nulla in re magnificū ſe oſtendit. Sed ingreſſus Archiepiſcopatū campanile condidit Cantuariæ, & more rituquè pontificio campanas quinque nominibus impoſitis conſecrauit. Primam Sanctam & indiuiduam Trinitatem, alteram virginem Mariam, tertiam Angelum Gabrielem, quartam ſanctum Blaſium, quintam Iohannem Euangeliſtam appellauit.

LXI. Henricvs Chicheley.

LEge (vt diximus) atq; ſanctione iam diù ante cōtra Papales prouiſiones lata, multiſque Regum decretis, & Cleri interceſſionibus, procerumq; atque populi minis interpoſitis ne impetrarētur à Papa Epiſcopatuum & beneficiorum prouiſiones, ea tamē adhuc impunitate ac licentia permiſſæ atque obtentæ ſunt, ac ſi nullo iure vetari putarentur. Quæ Regum conniuentia & permiſſio pontificiorum audaciam ita aluit, vt cum Monachi Cantuarienſes auitam ſuam eligendi poteſtatem papalibus prouiſionibus aliquot iam ſeculis ſuſpenſam & intermiſſam recuperare vellent, & à Rege accepta venia Henricum Chicheley Meneuenſem Epiſcopum ad Metropolitanam ſedem poſtulaſſent, is electioni neque conſentire, ne-
Archiep. An. 1414 que diſſentire voluit, ſed Papæ arbitrio rem totam permiſit. Papa verò Iohannes. 23. vt prouiſionis vſucapionem teneret mordicus, nec ab ea deſuetudine vlla aut contrariis tolerandis actibus recederet, Monachis Cantuarienſibus reſcripſit Cantuarienſis
Th. Walſin. Archiepiſcopatus collationem ſuæ prouiſioni ante mortem Thomæ Arundel fuiſſe reſeruatam, ſeque irritum ac inane decreuiſſe quicquid ab his, aut aliis quibuſcunque, in ſuæ prouiſionis præiudicium fieret. Tum Archiepiſcopatum eidem Henrico Chicheley prouiſionis ſuæ prætextu donauit. Qui Papæ prouiſionem admiſit, eoque titulo Archiepiſcopatum ingreſſus eſt. Natus eſt Henricus Chicheley in oppido Heighamfeyris Northamptonienſis Comitatus, & Oxonii in iure ciuili ac canonico in collegio nouo à Willihelmo Wickam Wintonienſi quondam Epiſcopo extructo inſtitutus. Ibi Doctoratus gradu in vtroque iure ſuſcepto Sarisburienſem Archidiaconatum ab Epiſcopo Sarisburienſi accepit. Tum multa regia negocia, munera, & legationes obiit, quibus prudenter & integra fide perfunctis, Regis gratia ad Meneuenſem Epiſcopatum, deinde ad Cantuarienſem Archiepiſcopatum aſcendit. Cui Archiepiſcopatum gerenti Henricus Bewford Winton. Epiſcopus pallium à papa miſſum. 29. menſis Iulii Rege ac proceribus multis præſentibus honorifice tradidit. Deinde Archiepiſcopus Archiepiſcopatus prouentus ſemeſtri tempore quo Archiepiſcopatus fuiſſet vacuus
An. 1415 Regi debitos, numeratis ſex centum marcis redemit. Papa Meneuenſem epiſcopatum, à quo Henricum Chicheley Cantuariam tranſtulerat, cuidam ſuo notario Anglo Archidiacono Surrey contulit, atque mox eundem notarium ad Lichefeldienſem tranſtulit, deinde Meneuenſem anno ſequenti Stephano Pattrington Carmelitano fratri dedit. Omneſque adeo Epiſcoporum tranſlationes & prouiſiones authoritate Papæ, ſpretis adhuc legibus & Regum interdictis impune factæ ſunt.

Verùm

Verum magna & inaudita pene iam accidit huic Papæ calamitas. Nam Concilium generale in Conſtantia Germaniæ ciuitate, Imperatore electo & Cardinalibus id procurantibus ob diſſidium inter duos (vt diximus) Antipapas quorum vtrique Papatum vendicabant, componendum per orbem Chriſtianum conuocatum eſt. Itaque ſynodus in Anglia Londini celebrata eſt, vt legati ac procuratores ad Concilium profecturi conſtituerentur. Comes Waruicenſis, Epiſcopi Sarisburienſis, Bathonienſis, & Herefordēſis, cum Abbate Weſtmonaſterii, & Priore Wigorniæ hanc legationem obierunt. Ex his (vt diximus) Papis vnus Gregorius duodecimus dictus eſt. Is cum impar eſſet alterius potentiæ, Roma profugit, & in Aragonia delituit.

Tt Walſingh.

Hic in Concilio abdicauit ſe ea conditione Papatui, ſi Iohannes alter Papa perinde cederet. Iohannes autem qui Romę permanſerat, & ſe pro Papa palam geſſerat, omnemque illam Papalem poteſtatem exercuerat, & emolumenta vberrima perceperat, ab Imperatore vt ſchiſma tam diuturnum ceſſaret, ægre tandem inuitus & adductus abdicationem ſimulauit. Sed pridie quam cedendum & renunciandum fuit, clam nocte diſceſſit, & in Auſtria à Duce perfugium quæſiuit. Motus hac perfidia & calliditate Imperator eum armis inſecutus, venatorio & fero veſtitu amictum, & arcus ac ſagittas breues geſtantem tandem apprehendit. Eodemq; habitu adductū, Concilio & frequētiſſimo Cardinalium cœtui exhibuit.

Qui paſtorem ſuum ferino habitu mutatum, lupum & prædonem Eccleſiæ ſententia lata iudicauerunt, & addixerunt carceribus. Vulgus eius bona tanquam proſcripta ſtatim diripuit, quorum precium inæſtimabile pene fuit. Ipſe auri argentiq; Theſaurus. 75. librarum millibus cēſebatur. Quibus auditis in Anglia collecta & in Paulina Eccleſia recōdita donec hæc inter Antipapas altercatio diiudicaretur, pecunia ruptis ſeris extracta, & Regi ad vſus bellicos conceſſa eſt. In ſuperiori autem Londinenſi ſynodo Henricus Archiepiſcopus poſtquam Legati ad Cōcilium deceſſiſſent, de priuilegiorum & exemptionum vitiis cepit diligenter explorare. Hoc à Monachis ita reprehenſum eſt, vt dicerent nouum Archiepiſcopum hoc initium ſuorum actorum feciſſe vt bilem & amaritudinem ſuam declararet. Hæc verò ſynodus poſtquam Clerus duas decimas Regi cōceſſiſſet, dimiſſa ac diſſoluta eſt.

Walſingham.

Walſingham.

Ac Rex Henricus iam pecuniis omnibuſq; bellicis copiis inſtructus exercitum fortem & inuictum in Gallias traiecit, vbi multis celeberrimis partis victoriis tandem prælio acri commiſſo in loco qui Agincourt appellatur, Gallorum exercitus ſuperbiſſimo delectu, & diligentiſſima conquiſitione collectus pene omnis interiit, Rege ipſo cum ſeptingenta proceribus captis, cæſis autem tribus Ducibus, quinque Comitibus, & centū proceribus, armigeris ac militibus quatuor millibus ſexaginta nouem. Gregarii autem milites quorum numerus non eſt relatus tanquàm pecora mactati ſunt. Omnium quæ vnquàm facta ſunt præliorum hoc ſecundiſſimum & glorioſiſſimum Anglis, calamitoſiſſimum & ignominioſiſſimum Gallis fuit. Nam ex Anglis Edwardus Dux Eboraci, & Michael Comes Suffolciæ, quatuor equites, & vnus armiger, militeſq; viginti octo tantum cecidere. Capto itaq; Gallo Rex inclytis nobilibuſq; ſecum ductis captiuis rediit in Angliam.

An. 1416.

Arch.

Et altera ab Archiepiſ. celebratā ſynodo duas decimas à Clero cū ſumma beneuolentia & gratificatione oblatas accepit. In hac ſynodo dies feſtus Iohanni Beuerlaco dedicatus eſt, & Abbates multi qui exemptionis prætextu abfuerunt, ſacris ab Archiepiſcopo interdicti, cum eius Iuriſdictioni paruiſſent, ſtatim reſtituti ſunt. Sinodoq; finita Archiepiſcopus Iohannem Wackering Nordouicenſem; Edmundum Lacy Herefordenſem, & Iohannem Chaundler Sarisburienſem electos Epiſcopos, dum Papatu vacante prouiſiones ceſſarent, Londini confirmauit atq; conſecrauit. Interea in Concilio Conſtantienſi Papis abdicatis Wiclyffiana dogmata condemnata ſunt. Tum Iohannes Hus, & Ieronymus Praghe contra fidem eis datam, quam Concilium cum hereticis non eſſe ſeruandam decreuit, crudeliter flammis combuſti. Quæ quoniā ſatis fuſè ab aliis explicata ſunt, hic ſuo tēpore obiter attigiſſe nobis ſufficiet. His geſtis longa deliberatione habita Cardinalis de Colūna electus Papa prodiit. Cuius electioni Richardus Londinēſis Epiſcopus; qui etiā dānato Iohanne Hus, antequā flammis traderetur coram Imperatore & Cōcilio Latinè prædicauit, primū ſuffragiū dedit. Hic Papa in Sancti Martini feſto elect⁹, Ipſe Martinus dictus eſt. Ac poſtridie præsbyteratus, perendieq; Epiſcopatus charactere ſuſcepto primā miſſam in Cōſtantienſi Eccleſia celebrauit. Huic miſſæ 140. mitrati interfuerūt. Poſtea in coronationis ſuæ ſolenniis Anglicis Clericis plurimus honos delatus eſt. Namq; Prior Sācti Iohannis de Clerkenwel in peragēdo coronationis ritu Papæ dia-

Walſing.

An. 1417.

dema tenuit. Deinde ei in prandio ſedenti ab eodem priore, & Abbate Sancti Edmundi miniſtratum eſt. Poſt prandium Papa equo ornatiſſimè phalerato vectus, Cardinalibus, Epiſcopis & Abbatibus phaleratis etiam equis inſidentibus comitatus, ciuitatem Conſtantienſem tranſiit. Imperator in illa equitatione equum Papæ fræno pedes duxit.

Quem Reges, Duces, Nobiles, Proceres, cæteriq; laici pedites ſequuti ſunt. Eam Cleri elationem, & Principum populiq; demiſſionem tam cæca tempora tulerunt.

Ac Martinus Papa in ipſo Pontificatus ingreſſu iura ſua prouiſionum vſurpata cœpit exercere. Namq; Meneuenſem Epiſcopum Stephanum ad Ciceſtrenſem, eiuſq; loco Benedictum Bangotenſem ad Meneuenſem ſedem tranſtulit. Tum eodem anno Henricus Cantuarienſis Archiepiſcopus Londini ſynodum conuocauit. In quam Dux Bedfordiæ qui Rege in Gallico bello abſente Rempublicam adminiſtrabat ingreſſus, literas de Martino Papa à Conſtantienſi Coucilio miſſas oſtendit. Quæ poſtquam eſſent publicè recitatæ hymnis & litaniis cantatis noui Papæ commemoratio celebratur, Tum Regi bellum cum Gallis gerenti ſynodus decimas duas conceſſit. In hac Synodo Rob. Gilbert. ſacræ Theologiæ profeſſor Mertonenſis collegii Oxon. præſes, longa & diſerta oratione egit vt Scholaribus, quorum in literarum ſtudiis induſtria viguit, attribuantur & ad victum interim neceſſaria, & proponantur maturis præmia.

In regiſtro Chicheley. An. 1417.

Hunc ſequutus Thomas Kington legum doctor, & aduocatus curiæ de Arcubus pari facundia pro Cantebrigienſibus interceſſit. Quibus ſuadentibus decretum eſt, vt Eccleſiaſticorum beneficioru patroni, ea vacantia his qui graduum dignitatibus ab Academiis donati ſunt, deinceps cōferant, gradus & profeſſionis ratione iuxta beneficiorum cenſus & valores habita. Hoc ſaluberrimum decretū ab artiū magiſtris atq; profeſſoribus, qui ſua multitudine reliquos in Vniuerſitatibus regentes ſuperabant, cū in Scholariū congregatione de eo approbādo ageretur, temere tanquā iuuenili multitudine reiectum & repudiatū eſt, Nō alia ſanè ratione quàm quod doctoribus, aliiſq; quibus ordine & loco eſſent inferiores, in adipiſcēdis beneficiis pares eſſe non poterant. Ad eam etiam ſynodum Bedfordię Dux miſit quēdam à ſe Wiclyffianæ doctrinæ ſuſpectum homunculum, qui ob corporis breuitatē Iohannes Dwarfe dictus eſt,

An. 1419.

ſynodumq; ingreſſus riſus & cachinnos omnibus pene cōmouit. Is dogmatib. quibuſcunq; ſibi obiectis renunciauit, & dimiſſus eſt. Quod quo cōſilio Dux Fedfordiæ fecerit, iocone an ſerio difficile eſt iudicare. Exiuit. n. poſtquam omnia negaſſet homuncio, ne tam deſpectus a Clero quàm ipſe Clerū deſpiciens atq; ludēs. Anno conſecrationis ſuæ ſexto Archiepiſcopus aliā ſynodū Londini celebrauit, in qua cōceſſa Regi eſt Eccleſiaſticorū prouentuum media decima. In hac ſynodo Richardus Walker Wigornienſis præsbyter maleficii reus eam ſectā ad crucē Paulinā prædicante Lōdinenſi Epiſcopo poſtquā pœnitentiā egiſſet publicè execratus eſt. Ac ſuorum præſtigiorū codices atq; inſtrumenta flammis deleuit publice. Iamq; multi Epiſcopi in Anglia obierunt, in quorū loca Martinus Papa prouiſionis titulo ſubſtituit alios. Neq; enim quiſquā tam Immodica & effrænata conferendi atq; prouidendi licentia vſus eſt atq; hic Papa, qui in Conſtantienſi Concilio ingreſſus Papatū, omniū Eccleſiarū vacationes inter-

An. 1420.

poſito decreto ſibi reſeruauit. Duobus his proximis annis tredecim Epiſcopatus in Cātuarienſi prouincia transferēdo atq; prouidendo cōtulit. Ciceſtrenſi Henricū, Sarisburienſi Iohannē, Wigornienſi Philippū, Roffenſi Richardū, Lincolnienſi Robertū, Exonienſi Edmundū, Herefordenſi Thomā, ac Lichefeldienſi Thomā præfecit. Tum ad Londinēſem ſedem vacuā Epiſcopū Ciceſtrenſem tranſtulit. Ad Ciceſtrenſem rurſus Epiſcopum Herefordenſem, & ad eius ſedē Roffenſem traduxit. Ac in Roffenſi demū Eccleſia Iohānem Langton Cantuarienſem monachū Epiſcopū præfecit. In quo Epiſcopatu prouidendo Cantuariēſi Archiepiſcopo iniuriam feciſſe Papa viſus eſt, quod is Epiſcopatus à Cantuarienſi Archiepiſcopo primò erectus atq; ſtabilitus omnia tam ſpiritualia quam temporalia iura ab eodem accepit. Semperq; ſub eius tutela atq; poteſtate fuit, & Roffenſis Eccleſiæ Epiſcopus Cantuarienſi Archiepiſcopo pro temporalibus homagium præſtare cōſueuit. Cuius homagii verba à Iohanne Langton Gallicè prolata hic inſeruimus.

Ex regiſtro Chicheley. Fol. 34.

Ieo Iehan Langdon Eueſque de Roceſtre iure à les Saintz Euangelies qui de ce iour en auant ſerra foial, & loial & foy porterai à vous treſreuerent pier en Dieu Henry par la grace de Dieu l'Archeueſque de Canterbury & primat de toute l'Angleterre, & à vos ſucceſſeurs, des terres & tenementes les queux ieo claime tenir de vous, & loialment ferai & cannoiſtres les ſeruices qua Ieo dois fair a vous mon ſeigneur, ſi Dieu me aide & les ſaintes Euangiles.

Verum Papa neq; modo neq; ratione vlla habita ſine diſcrimine omnes iam in Anglia Epiſcopatus conniuente Rege & in bellis occupato prouiſione ſua contulit. In qua exercēda tātopere feſtinauit, vt ſimulatque Eboracenſem Epiſcopatū fuiſſe vacuū accepiſſet,

Richardum

Richardum Linçolnienſem Epiſcopum eò temere tranſtulit. Verùm cum Decanus & capitulum Eboracenſe authoritate legum contra Papales prouiſiones ſancitarum ei reſtitiſſent, neque Richardum Lincolnienſem Epiſcopum inani Papę titulo prouiſum Archiepiſcopatus & Eccleſiæ Eboracenſis poſſeſſionem ingredi permiſiſſent, coactus eſt *In regeſtro Chicheley. Fol. 33.* Papa contraria Bulla eum quem ad Archiepiſcopatum promouere voluit, ad Epiſcopatum Lincolnienſem tanquam à calce ad carceres iterum reuocare. Quo Eboracenſium exemplo Papalis in Epiſcopatibus prouidendis authoritas, contra quam nec leges Regni, nec edicta Regia, nec procerũ populiq́; minæ valebant, primum fracta & debilitata fuit. Archiepiſcopus deinde octauo ſuæ conſecrationis anno ſynodum Londini in Paulina Eccleſia celebrauit. *An. 1410.* In hac ſynodo primò conceſſa eſt à Clero Regi decima. Sed Clerus à Rege viciſſim impetrauit.

Ne hoſpitii ſui pro victualibus prouiſores Clericorum bona, aut poſſeſſiones attingerent. Deinde vt Clerici in forio Regio capitalium criminum poſtulati datis fideiuſſoribus iudicio ſiſti carceribus liberentur. Tertiò vt præsbyteri caſtrati felonum, id eſt, homicidarum pœnis afficerentur. Tum in eadem ſynodo Willihelmus Taylor liberalium artium profeſſor qui in Wigornienſi diocæſi neque ſanctos neque Chriſtum Ieſum ratione humanitatis eſſe pro ſalute Chriſtiana innocandos docuit, quoniam eadem & ſimilia dogmata ante coram Thoma Arundel Cantuarienſi Archiepiſcopo confeſſus & deteſtatus eſſet, tanquam in hæreſim relapſus, Clericali ordine atque gradu priuatus, & laicali poteſtati traditus eſt. Ad hanc autem ſynodum Iohannes Rikinghal Cantebrigienſis Vniuerſitatis Cãcellarius quoniam abfuit ab Archiepiſcopo citatus venit, qui ſe cũ Iohanne Caſtel Oxonienſi Cãcellario coniunxit, illudq́; de conferendis beneficiis Cãtebrigiæ vel Oxonii ſtudentibus decretum quod ab artium (vt diximus) profeſſorib. ante receptum & admiſſum non fuit, renouari impetrauerunt. *Vide ſecundam partem regeſtri Chicheley Fol. 27.* Huic autem doctis viris cõceſſo à ſynodo præmio impuri indoctiq́; fratres diu reſtiterunt. Sed Henricus quintus Rex literarum ſtudio ductus contra petulantem fratrum inſtantiam ad ſynodum de eo interponendo decreto ſcripſit, idq́; in Parlamento poſtea confirmauit. *Th Walſingh.* Deinde conſtitutionibus quibuſdam latis de inductionum ac inſtitutionum feudis moderandis, hæc ſynodus finita & dimiſſa eſt. *An. 1413.* Sequẽti autem anno altera in eodem loco incepta & inchoata eſt, in qua Henricus quidam Webbe qui ex illa licentioſa turba (de qua in Thoma Arũdel diximus) profluxit, & in Wigornienſi diocęſi ordine Clericali legitimè non recepto diuina miniſtrare, & prædicare conſueuit, pœnæ fuſtium adiudicatus eſt. Itaq́; in tribus Cathedralibus Eccleſiis Paulina, Wigornienſi, & Bathonienſi nudus in proceſſionibus virgis verberibuſq́; publice cæſus eſt. Hoc anno indictum eſt generale Concilium Baſileæ, & *Th Walſingham.* Anglicani Cleri nunciis ac procuratoribus eò profecturis in hac ſynodo prouiſum eſt ſubſidium. In huius ſynodus extremo Henricus Whit præsbyter quibuſdam dogmatibus renunciare coactus eſt. Eodem etiam anno Katharina Angliæ Regina filium primogenitum die ſancti Nicolai Epiſcopi in arce Windſorina peperit, cumq́; Hẽricum ſextum nominauit. Cui ab Archiepiſcopo Cantuarienſi cum ſumma populari lætitia ac ſolennitate baptiſato teſtimoniũ fidei ex more perhibuerunt Iohannes Dux Bedfordiæ, & Hẽricus Wintonienſis Epiſcopus. Ac Reginam poſt hunc fœlicem partum & purificationẽ valens menſe Aprili proximo ad Regem in Normanniam traiecit. Cuius ſecundus iucũduſq́; aduentus Regalibus amplexibus exceptus eſt. At Rex in hoc bello Gallico omni contentione, vigiliis, laboribuſq́; ſudans, etſi omnia ſibi proſpera ſecundaq́; euenerunt, tamen ex intemperata laſſitudine febrem acutam contraxit. Cuius vi conſumptis & exhauſtis viribus à Medicis deſperatus obiit penultimo Auguſti. *Th Walſing.* Cuius immatura mors non à ſuis modò ſed ab exteris atq́; peregrinis ob bellicam virtutẽ lugenda fuit. Qui nullum vnquam prælium ſine parta victoria geſſit. Mente benigna atq́; pia, vultu modeſto, ſermone raro ac moderato fuit.

At verò in conſiliis ſagacitatem, & prouidentiam, in iudiciis æquitatem, in bellicis rebus agendis magnanimitatem & conſtantiam ſummam declarauit.

Idem in rebus diuinis, tribuendiſq́; eleemoſynis fuit aſſiduus. Cuius tota vita in Caſtrenſibus expeditionibus penè contrita eſt. Moriens in Teſtamento præcepit vt Weſtmonaſterii ſepeliretur. Quod magna ſolennitate & publico mœrore factum eſt. Iuſta ei tribus in locis Cãtuariæ, Londini & Weſtmonaſterii celebrata ſunt. Paulo poſt etiã Rex Galliæ cũ de generi ſui morte accepiſſet, luctus ei funebres decreuit, & proceres ac magnates ſuos iureiurando conſtrinxit, ne ſe mortuo à fœdere de Regno Gallię Anglię Regi tradendo recederent, ſed cum tam glorioſo amiſſo genero conſolationem nullam admiſit ipſe ægritudine, doloreq́; confectus 13. poſtea diebus vita ceſſit. Iamq́; vtrumq́; An- *An. 1424.*

Arch. gliæ quàm Galliæ regnum iure fœderis & hæreditatis ad Henricum ſextum infantem & in incunabulis fotum obuenit. Cuius tutela ex partis Teſtamento Iohanni Bedfordienſi, & Humfrido Glouceſtrenſi ducibus commiſſa eſt. Inter quos ita diuiſa & diſpertita règna fuerunt, vt Bedfordienſis Galliam, & Glouceſtrenſis Angliam adminiſtraret. In Gallia verò Carolo Rege defuncto Carolus Regis filius qui viuente patre inita fœdera rupit, regnum ſibi vendicauit, propoſitiſq; edictis ſe Carolum ſeptimum Galliæ Regem nominauit.

Ad quem comprimendum in Anglia militum delectus habitus, pecunia confecta & omnia bellica & adiumenta comparata ſunt. Arcbiepiſcopus Cantuarienſis 12. Octob. Clerum in Eccleſia Paulina conuocauit. In ea Henricus Bewford Wintonienſis Epiſcopus regni Cancellarius, & Iohannes Stafford Bathonienſis electus Epiſcopus regni Theſaurarius ad bellum Gallicum opem à Clero petunt, & interpoſita paucorum dierũ deliberatione Willihelmus Linwood officialis curiæ Cantuarienſis de Arcubus hoc reſpõſum ab inferiori Cleri ſynodo acceptũ Epiſcopis declarauit. Non eſſe penes Cleri procuratores poteſtatem ſubſidiũ concedendi. Nam cum indicta ſynodo in ſingulis diocæſibus conſtituti eſſent, Clerus his ſolationibus cõſentiendi licentiã expreſſe ademit. Quia tantis tributis diu pendendis ad magnam inopiam & egeſtatem deuenit. Itaq; Cancellarius à ſuperiori ſynodo ad inferiorem tranſiens longa & diſerta oratione de Regis iã minoris neceſſitate, ac de inſtanti in Gallia bello egit, ac ne quicquam ſuaſit Poſtridie aderant & alii Conſiliarii, atq; proceres. Sed inferioribus Prælatis atq; Clericis in priori ſententia perſeuerantibus nihil conceſſum eſt. Tum ſynodus ſuperior cum inferiores Prælatos nulla ratione adduci poſſe cerneret, vt his bellicis negociis ſubuenirent, decreuit vltro decimam, ſtatuitq; vt ea inuita & reluctante altera ſynodo a toto Clero exigatur. In hac ſynodo Willihelmus Ruſſel Stamfordienſis frater Stamfordiæ publicè prædicauit. Religioſorũ atq; fratrum cum fœminis concubitus licitos & ſine peccati reatu permiſſos eſſe. Is à ſynodo damnatus tam nefandum & impurum dogma è ſuggeſtu retractauit Eodem Anno 24. Aprilis alia ſynodus Londini inſtituta, & decima Regi conceſſa eſt. In ea multi fratres ſeditioſa quædam dogmata retractabant. Inter quos Willihelmus Ruſſel affirmabat decimas perſonales non cadere ſub diuino præcepto. Hæc opinio vt ſchiſmatica non modo à ſynodo, ſed ab vtriſq; Cantebrigienſi & Oxonienſi Academiis damnata eſt. Is autem frater in tranſmarinas Regiones profugit, ad eumq; perſequendũ & deprehendendũ ſynodus perquiſitorib. decreuit ex ſingulis libris quadrantem. Proximò autẽ anno proxima ſynodus ſub eodẽ Arcbiepiſcopo 15. Aprilis inchoata eſt. Quæ Iohanne Kemp Eboracenſi Archiepiſcopo, & Waltero Hungerford milite Regiis conſiliariis, illo Cancellario, hoc Theſaurario Regni, Regis nomine poſtulantibus Regi decimam conceſſit. Ac iiſdem his potentibus triennio poſt in recẽti ſynodo media decima Regia Clero data eſt. In qua cũ interueniſſent à Papa nũcii & ſubſidiũ ſibi ac Imperatori cõtra Bohemos Wiclyffianam doctrinam ſequentes præſtari petiiſſent, inanes reuerſi ſunt.

Papa autem vt huius Bohemenſis belli prætextu, pecunias perinde conflare poſſit, atq; olim in Ieroſolymitano bellò, in quo cruce ſignati primò inſtituti ſunt (vt dixim⁹) cõſueuit, publicatis vbiq; omnium criminum atq; ſcelerum impunitatibus & indulgentiis, & ſi in Anglia obtinere nihil poterat, tamẽ in aliis Regnis tentauit quid facere poſſit. Vt ex literis ad Cantuarienſem Archiepiſcopum miſſis licet cernere, quas hic verbatim inſeruimus.

Ex archiuis HEnricus permiſſione diuina Cantuar. Archiepiſcopus totius Angliæ primas & Apoſtolicæ ſedis Legatus dilectis in Chriſto filiis fratri Wilhelmo Moleſh Priori Eccle-
» ſiæ noſtræ Cantuar. & Magiſtro Iacobo Burbaycb Archidiacon. noſtri Cantuar. Officia-
» li ſalutem, gratiam & benedictionem. Miſſis nuper per ſanctiſſimum Dominum noſtrum
» Papam Reuerendiſſimo in Chriſto patri, & Domino Henrico Dei gratia tituli S. Euſebii
» presbytero Cardinali de Anglia vulgariter nuncupato, in vniuerſa Germania, ac Hũga-
» riæ, & Bohemiæ Regnis Apoſtolicæ ſedis legato literis Apoſtolicis bullatis. Idem Domi-
» nus Cardinalis literas ipſas veraciter tranſumptas ſigillo ſuo ac ſigno & ſubſcriptione Ri-
» chardi Petteworth Notarii publici in fidele teſtimonium earundem munitas nobis iam
» pridie tranſmiſit, in noſtris ciuitate & diocæſe ſub certis modo & forma inferius deſcri-
» ptis publicandas, diligenterq; & celerius exequendas. Quarum quidem literarum Apo-
» ſtolicarum tenor de verbo ad verbũ ſequitur & eſt talis. Martinus Epiſcopus ſeruus ſer-
» uorum Dei dilecto filio Henrico tituli Sancti Euſebii præsbytero Cardinali in vniuerſa
» Germania ac Hungariæ & Bohemiæ Regnis, Apoſtolicæ ſedis legato ſalutem & Apoſto-
» licam benedictionem. Saluatoris omnium Domini qui ſe pro redemptione Dominici

gregis

gregis vt illum ſuæ hæreditatis participem faceret, in preciū immolari non abnuit, vices licet immeriti gerentes in terris circa eiuſdem gregis excubias vt in Saluatoris noſtri exardeſcens beneplacitis ad cœleſtem gloriam euocetur, vigiliis. vacamus aſſiduis & præſertim ne reproborum & hæreticorum ad præcipiria quæq; trahentium inſania diſcentis ſuæ malignitatis & verſutiæ laqueis inconſutilem Dei tunicam quæ vnionem fideliū repræſentat, dilaniet & abſcindat, ſed vt illum Domino lucrificaremus, alios vero deuiantes à Catholicis documentis peruerſiſſimos homines euertere atq; comprimere diuina nobis aſſiſtente gratia valeamus. Conſiderantes igitur iniquitatis alumnos Wickleffiſtas & Huſſiſtas, alioſq; hæreticos & infideles qui veræ ſalutis ſemitam deſerentes Chriſtianæ religionis perſecutores acerrimos ſeſe reddunt, quiq; falſis & veſanis dogmatibus & damnatis erroribus, hæreſiumq; fomentis Orthodoxam fidē euertere molientes vniuerſum Regnū Bohemiæ & partes illi conterminas infecerunt, ac cupientes eorū temeritatem quantùm cum Deo poſſumus obuiare, fideles milites Chriſti pugiles athletas viuificæ crucis qua nos à damnatione redemit, caractere inſignitos, cōtra præfatos hæreticos denuo duximus excitandos vt hæreticos ipſos qui Dei timore poſtpoſito Eccleſias, monaſteria, & alia pia loca Apoſtolorum, Martyrum, & confeſſorum ſanguine dedicata, eorumq; imagines concremant & euertūnt, ac fidem Catholicam in Germania & alibi confundere & delere moliuntur, a nequiſſimis eorum propoſitis quibus in Chriſtianium ſanguinem & Catholicos ſacerdotes ſæpenumero debacchantur, non ſolum ſpiritualibus verum etiā temporalibus conuocatis præſidiis poſſimus authore Domino coercere. Hodie ſiquidem pro ſuccidendis ex agro Dominico vepribus peſtiferis ac nociſſis, ac quibuslibet peruerſis erroribus de ipſorū hæreticorū mentibus extirpandis, illorumq; ſalubri reductione ad gremium ſanctæ matris Eccleſiæ paterna ſolicitudine vigilantes, vt quandoq; ad cor reuerſi ab huiuſmodi reſipiſcant erroribus, quibus gregem ipſum ſeducere & inficere moliuntur, & ſi forſan in eorum obſtinatione perſeuerare voluerint, euertantur.

Te ad vniuerſam Germaniam ac Hungariæ & Bohemiæ Regna tibi plenæ poteſtatis legati de latere officium committendo, de fratrum noſtrorum conſilio tanquam pacis Angelum prouidimus deſtinandum, prout in aliis noſtris literis deſuper confectis plenius continetur. Nos igitur cupientes vt huiuſmodi legationis officium ad laudem & gloriam diuini nominis, ac ſalutem & pacem fidelium animarum eò facilius exequatis, quò amplior fueris authoritate imbutus, directis in cœlum oculis ad illum cuius res agitur, diuinum & humanum præſidium inuocantes, vt huiuſmodi adiuti præſidiis, eorundem hæreticorum temeritatem, niſi ſe ad Chriſtum conuerterint, coercere & comprimere valeamus, chariſſimos in Chriſto filios noſtros Reges, ac dilectos filios Duces, Marchiones, Principes, Barones, Comites, Capitaneos, Magiſtratus, & quoslibet alios officiales, eorumq; loca tenentes, communitates quoq; & Vniuerſitates, ciuitatum, terrarum, oppidorum, caſtrorum, villarum, & aliorum quorumcunq; locorum, cæteroſq; Chriſtiani nominis zelotes, ſtatus dignitatis, & religionis cuiuslibet, vbilibet per Angliam, & in locis quibuslibet conſtitutos rogamus, requirimus, & hortamur, ac per aſperſionem ſanguinis omnium glorioſiſſimi Redemptoris paternis affectibus obſecramus, in ſuorū remiſſionem peccaminum, eis ſuadentes, vt ad Wickleffiſtarum, Huſſiſtarum, & aliorum hæreticorum præfatorum ſubuerſionem, & exterminium, ac ad impendendum tibi cōtra eos profutura ſuffragia, quibus tam ſalutaris negocii perſecutio adiuuetur potenter, atq; viriliter ſe accingant quos ſpiritualibus donis indulgentiis videlicet & peccatorum ſuorum remiſſionibus de ipſorum fratrū conſilio prouidimus mittendos Quocirca circumſpectioni tuæ per Apoſtolica ſcripta committimur, & mandamus, quatenus tu per te vel venerabiles fratres noſtros Patriarchas, Archiepiſcopos, & Epiſcopos, ac dilectos filios, electos, adminiſtratores, Abbates, priores, alioſq; Eccleſiarū & monaſteriorū Prælatos, & cæteros Chriſtianæ religionis profeſſores, vbilibet per Germaniam & alibi reſidentes, quos tibi in coadiutores ſuper his duxeris eligendos, quos per te vel deputandos à te contra hæreticos ipſos, exercitum conuocari, vel expeditionem aut quamuis aliam ordinationem fieri contigerit, ad præmiſſum tam ſalutare negocium perſequendū, veluti præcones fortes exaltādo in ipſo crucis nomine voces veſtras in ſingulis ciuitatibus & diocæſibus, terris, caſtris, villis, & locis Angliæ quibuslibet, vbi congruè proſpexeris, vel proſpexerint iuxta datam tibi & illis à Deo prudentiam, quibuſcunq; Chriſti fidelibus ad id audiendum confluentibus, quibus verò pœnitentibus & confeſſis vt ad id libentius inducātur, verbum ſalutiferæ crucis ac ipſius admirabile ſignum publicè proponere & prædicare procures, at ipſi Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, electi, admini-

ſtratores, Abbates, & alii quos elegeris, Catholici ſacerdotes ſtudeant & procurent, illudq; fidelibus ipſis id deuotè ſuſcipere volentibus tuis ac ipſorum eligendorum exhortationibus ac opportunis monitionibus præuiis, vt cum debita Reuerentia tam glorioſum ſignum recipiant, idq; contra peruerſa molimina, & conatus eorundem hæreticorum ſuis cordibus imprimatur, & negociorum huiuſmodi fidelibus & ſeruentibus animis perſequantur, eadem authoritate concedas, & ipſi eligendi concedant, eorumq; humeris affigat pariter & affigatur.

Nos enim ab intimis noſtris præcordiis affectantes vt toti orbi innoteſcant, quanta mentis noſtræ amaritudine ſuſtinemus contra gregem Chriſti talia perpetrantes, tantiſque inſolentiis & facinoribus quantum cum Deo poſſumus obuiantes, & vt fideles ipſi ad id eò feruentius animentur, quo veriorem gratiam exinde ſe nouerint percepturos, de Omnipotentis Dei miſericordia, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius authoritate confiſi, & illa quam dedit nobis Deus ligandi atq; ſoluendi poteſtatem, eiſdem fidelibus, qui crucis eiuſdem ſigno ſuſcepto per illud tempus quod per te vel alium in huiuſmodi prædicatione eis duxeris præfigendum, & quoties pro extirpatione hæreſium ad te veniendo, vel quo fideles ipſos contra eoſdem hæreticos accedendo tranſmiſeris, contra illos pręfato exercitui in perſonis propriis interfuerint, & expenſis quilibet vt inibi intereſſent, ſine fraude iter arripuerint, ſi in ipſo fuerint itinere vita functi, plenã ſuorum peccaminum, de quibus corde contriti & ore confeſſi fuerint, veniam impertimur, & in retributionem iuſtorum ſalutis æternæ pollicemur augmentum eis, quod qui non in perſonis propriis illuc acceſſerint, ſed ipſorum dumtaxat expenſis iuxta ſuarũ facultatum qualitatem & exigentiam, idoneos deſtinauerint bellatores, ac illis licet alienis expenſis, propriis tamen adierint, in perſonis plenam ſuorum concedimus veniam peccatorum.

Cæterum verò qui in perſonis propriis intereſſe & propter inopiam ſuis expenſis alios deſtinare nequiuerint, dummodo huiuſmodi durante perſecutione negocii in ieiuniis & orationibus perſeuerent, ſuppliciter exorando quod altiſſimus dignetur ipſos fideles de peruerſis hæreticis victoriam reportare, ſexaginta dies de iniunctis eis pœnitentiis miſericorditer relaxamus, huiuſmodi quoq; remiſſionis volumus & concedimus eſſe participes iuxta quantitatẽ ſubſidii & deuotionis affectum, eos omnes qui durantibus expeditione & exercitu ſupradictis, pro huiuſmodi conſummatione negocii congruè miniſtrauerint & circa illud auxilium & conſiliũ impenderint opportuna, vniuerſos præterea & ſingulos quos eodẽ ſigno crucis munire contigerit (vt præfertur) illo priuilegio illaq; immunitate gaudere decernimus, quæ cruce ſignatis pro terræ ſanctæ, ſubſidio in generali Concilio ſunt conceſſa, eorumq; perſonas, nec nõ familiã, res, & bona, ſub beati Petri & Apoſtolicæ ſedis atq; noſtra protectione permanere debere. Statuentes inſuper vt bona prædicta extunc, donec de eorum reditu vel obitu certiſſimè conſtiterit integra maneant & quieta. Illorũ verò Archiepiſcopi, nec nõ Archidiaconi, & alii ſuperiores, eorumq; officiales, ipſos ac huiuſmodi bona authoritate prædicta tueantur, nõ permittẽdo eos contra huiuſmodi ſtatuti tenorẽ ab aliquibus indebitè moleſtari: moleſtatores & contradictores quoſlibet & rebelles per cenſurã Eccleſiaſticã & alia iuris remedia, appellatióne poſtpoſita compeſcendo, inuocando etiã ad hoc ſi opus fuerit auxilium bracchii ſecularis, non obſtante ſi aliquibus cõmuniter vel diuiſim à dicta ſit ſede indultum, quòd interdici, ſuſpendi, vel excõmunicari non poſſent per literas Apoſtolicas, non facientes plenã & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto huiuſmodi monitionem. Cæterũ vt ipſius viuificæ crucis ſigno muniti, eò facilius reddantur huiuſmodi remiſſionũ & indulgentiarũ participes, quo ſe liberius eximere poſſe conſpexerint ab onere delictorũ, tibi & eiſdem Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, electis, Abbatibus, & Prælatis, ac aliis idoneis ſacerdotib. ſecularibus, vel regularibus, ad id per te aſſumendis, de quibus tibi pro tempore viſum fuerit, vt tu & ipſi omnium pro huiuſmodi negocii expeditione conſignatorum confiteri volentium, confeſſiones audire, ipſiſq; confeſſionibus diligenter auditis pro peccatis ſuis & exceſſibus omnibus per illos cõmiſſis, etiã ſi ex manuum iniectione in Clericos & religioſos, aut incendiarii vel ſacrilegi fuerint, debitæ abſolutionis beneficiũ impendere, & iniungere pœnitentiã ſalutarem, etiamſi huiuſmodi peccata tã grandia & enormia eſſent, ꝓpter q̃ dicta ſedes eſſet merito cõſulẽda, liberè & licitè valeas authoritate p̃dicta tenore p̃ſentium indulgemus, Verũ quia difficile videretur p̃ſentes literas ſigillis exhiberi, volumus quod tu huiuſmodi literarũ tranſumptum, propria manu confectum, tuoq; ſigillo impendenti iniunctum, perſonis & locis ſingulis, vbi & quod tibi expedire videbitur, tranſmitti & inſinuari procures. Cui quidem

transumpto

tranſumpto velut originalibus literis vbiq; dare volumus & decernimus plenam fidem. Datę Romæ apud ſanctos Apoſtolicos.15.Kal.Aprilis, pontificatus noſtri anno decimo.

Nos igitur, Henricus Archiepiſcopus antedictus volentes præfatas literas apoſtolicas, & ſingula in eis contenta, quatenus nos ciuitatemq; noſtrā & diocæſin concernūt, authoritate Apoſtolica per dictum Dominum Cardinalem nobis commiſſa publicare, & reuerenter exequi, vt tenemur, vobis cōiunctim & diuiſim cōmittimus & mādamus, in virtute ſanctæ obedientiæ firmiter iniungendo, quatenus literas ipſas Apoſtolicas, & plenum effectum earundē in Eccleſia noſtra cathedrali, villiſq; & locis aliis noſtræ diocæſis, ac in ſynodis & capitulis, clerique congregationibus, coram Clero & populo ſpecialiter ad hoc vocatis clarè, diſtinctè, & apertè in vulgari cum exhortationibus deuotis, & inductionibus diebus feſtiuis & dominicis receptionē veſtram præſentium proximè immediate ſequentib. publicetis, & ſic faciatis ab aliis publicari. Intimantes eiſdē Clero & populo, ac Chriſti fidelibus noſtræ diocæſis quibuſcunq;, quod nos authoritate Apoſtolica (vt pfertur) cōmiſſa certos ordinauimus & deputauimus (prout tenore præſentiū ordinamus & deputamus) prædicatores & confeſſores in locis diuerſis noſtræ diocæſis, videlicet dilectos in Chriſto filios fratres Iacobum Groue & Thomam Aſhe, Monachos Eccleſiæ noſtræ Cantuariæ in Eccleſia, & ciuitate noſtra Cantuariæ fratrem Iohannem Wotton priorem Doueriæ apud Douerr, Magiſtrum Matthæum Aſhton legum doctorem apud Wingham, Magrum Thomam Moome in decretis licentiam apud Dele & Sandwicum, & illas partes, & magiſtros Iohānem Gorſich baccalaureum in Theologia, vicarium Eccleſiæ de Wrotham, ac Iohānem Botle in legibus baccalaureum apud Maydeſton, & in illis partibus, Magiſtrum Iohannē Warreue legum doctorē Rectorem Eccleſiæ beatæ Mariæ in Mariſco & Romeney, ac Magiſtrum Walterum Adam in legibus baccalaureū Rectorem Eccleſiæ parochialis de Aldington, & Dominum Wilhelmū Loue Vicariū de Lyde ibidē & pro partibus illis, quos ad hoc tàm in munere ſufficientes quàm in ſcientia idoneos pro populo noſtræ diocæſis reputamus, qui etiam prædicatores verbum crucis ſalutiferæ & ipſius admirabile ſignum cunctis Chriſti fidelibus inſinuabunt, proponent, & publicè prædicabunt, ipſorumque confeſſiones audient, eoſque à peccatis eorum abſoluent, & ſignum ſanctæ crucis huiuſmodi omnibus & ſingulis ſuſcipere volentibus concedent, & ipſorum humeris affigent, iuxta & ſecundum formam & effectum informationum, inſtructionum, & articulorum præfati Domini Cardinalis maturè in hac parte digeſtorum, quos vobis tranſmittimus præſentibus alligatos, adq; omnia & ſingula faciendum & exercendum præfatis prædicatoribus & confeſſoribus diuiſim (vt præfertur) autoritate (qua ſupra) plenam committimus in domino poteſtatem, Abſolutionibus tum omnium & ſingulorum cruce ſignatorum in caſibus grauibus, propter quos ſedes Apoſtolica foret conſulenda, præfato Domino Cardinali ſpecialiter reſeruatis.

Volumus inſuper, & authoritate ſupradicta mandamus, quòd ſinguli prædicatores & confeſſores ſuperiùs nominati & deputati in veſtris manibus corporalia præſtent iuramenta, quod ipſi quæ ſibi committuntur in præmiſſis iuſtè, bene, & fideliter exequentur, iuxta & ſecundùm Informationes & inſtructiones ſuperius memoratas. Si qui verò fuerint qui huiuſmodi ſanctæ crucis ſignum à nobis affectent recipere, ad noſtram accedant præſentiam, qui ſemper parati erimus per Dei gratiam in perſona propria cum totius animi deuotio ne totum id eis, quod nobis authoritate ſua ſupra committitur impertiri.

Dictis inſuper prædicatoribus & confeſſoribus noſtra pro parte vobis exponere mandamus, quod ipſorum ſinguli, nomina ſingulorum per ipſos & eorum quemlibet cruce ſignandorum redigit faciant in ſcripturam. Moneant etiam iidem prædicatores & confeſſores cruce ſignatos huiuſmodi quoſcunq;, quod ante vel poſt ipſam ſuſceptam crucem ad præſentiam præfati Domini Cardinalis vbicunq; fuerit, ad vltimum citra primùm diem menſis Martii proximè futuri perſonaliter accedant, audituri ab ipſo & ſcituri quid vlterius in dictæ crucis negocio fuerit faciēdum. Et quid feceritis in præmiſſis nos citra viceſimum diem menſis Februarii proximè futuri debite, diſtinctè, & apertè certificetis per veſtras, & ſic certificet vterque veſtrum per ſuas literas patentes harum ſeriem ac nomina, & cognomina cruce ſignatorum huiuſmodi, quæ vos à prædicatoribus & confeſſoribus prædictis recipere volumus, in ſchedula literis veſtris certificatoriis annectenda, deſcripta continentes autenticè ſigillatis. Datæ in munerio noſtro de Slyndon, primo die menſis Ianuarii. Anno Do. 1428. & noſtræ tranſlationis Anno. 15.

Ex Archiuis

Hoc anno Henricus Archiepiſcopus à Papa Martino quinto Cardinalis Romanus titulo præsbyteri ſancti Euſebii, & eiuſdem in Angliæ Legatus creatus eſt. Verùm ne authoritatem illam legatinam ſine Regis permiſſu ac licentia, contra iura & conſuetudines regni gereret, Richardus quidam Candray Clericus Regis procurator conſtitutus eſt, vt ab omnibus iniuriis, grauaminibus & præiudiciis per Papam aut Romanam curiam in Regem, atq; regnum illatis ſeu inferendis ad proximum generale Concilium prouocaret. Itaq; ſimulatq; compertum eſt Archiepiſcopum legatinam poteſtatem irrequiſito Rege ſuſcepiſſe & legatina inſignia tuliſſe, Richardus Candray procurator Regius coram Humfrido Gloceſtriæ Duce Regis minoris curatore, & Elienſi, Bathonienſi, atq; Noruicenſi Epiſcopis, nec nō Staffordiæ & Huntingdoniæ Comitibus, & Waltero Húgerford Theſaurario, ac Radulpho Cromwell Barone Regiis Cōſiliariis præſentibus appellationem ab eo atq; Papa ad Concilium in ſcriptis interpoſuit. In qua expreſſit, quòd nullus Apoſtolicæ ſedis legatus venire debeat in regnum Regis Angliæ, aut alias ſuas terras & dominia niſi ad Regis Angliæ pro tēpore exiſtentis vocationem, petitionem, requiſitionem, ſeu rogatum, Romanis pontificibus tolerantibus & conſentiētibus tam tacitè quàm expreſsè. In qua tamen appellatione ſi dictus Archiepiſcopus non tanquam legatus, ſed tanquàm Cardinalis quidquam dicere, aperire, aut proponere à Papa Regi vellet, ſibi liceret. In quibus Rex eatenus ei ſubueniret, quatenus id iuribus & priuilegiis ſuæ Regiæ coronæ, atq; inclyti ſui Angliæ Regni facere poſſit. Hac appellatione ex ſcripto recitata Archiepiſcopus in præſentia præfatorum præſulum atq; procerum faſſus & proteſtatus eſt.

Verba appellationis copia.

Quòd non fuit, nec eſt, neq; erit ſuæ intentionis per ingreſſum ſuum in Angliam, neq; per aliqua per eum facta ſeu facienda, dicta ſeu dicenda legatinam poteſtatem quam ſuſceperat ſine permiſſu Regio exercere, nec iuribus, priuilegiis, libertatibus, aut conſuetudinibus Regis atque Regni in aliquo derogare, aut contrauenire, ſed eadem omnia & ſingula conſeruare, defendere, manutenere, atq; roborare.

Verba proteſtationis.

Superior ſynodus ſex amplius menſibus durauit, in eaque magna contra Wiclyffianos ſtatuta perſecutio fuit, ab Wilhelmo Lynwood officiali curiæ Cant. de Arcubus, Thoma Bronwe vicario Arch. generali; atq; Thoma Beckingtō Decano de Arcubus, certa quedā via, iuriſq; formula deſcripta, qua in Wiclyffianos & hæreticos fuerit procedēdum. Hoc anno qui fuit octauus Regni Henrici ſexti in Parlamento ſtatutum eſt, vt prælati atq; clerici eorumq; famulatus cum ad ſynodos acceſſerint, iiſdem priuilegiis ac immunitatibus gaudeant, quibus milites & Burgenſes Parlamenti. Inter hanc autem & ſequentem proximam ſynodum quatuor penè anni interiecti ſunt: Quæ cauſa Baſilienſis Concilii congregati eſt. Nam Eugenius Papa Concilium hoc authoritate papali dimiſit. Sed Cardinales & Prælati coniuncti concilium adhuc inuito Papa celebrarunt. Synodus itaq; decreuit, vt ad Papam legari, & ad Concilium procuratores docti ac facundi mitterentur, ad quorū ſumptus ſuſtinēdos ex ſingulis libris duo denarii à Clero conceſſi ſunt. Tum Iohannes Stafford Epiſcopus Bathonienſis Cancellarius, & D. Scroope theſaurarius Regni, necnon Wilhelmus Lyndewood Cuſtos priuati ſigilli pro Rege ſubſidiū poſtularunt, & mediam decimam tandem ægrè impetrarunt. In hac ſynodo multa contra Epiſcopos ab inferioribus prælatis querelæ delatæ ſunt, quòd Vicarios generales, Officiales, atq; Commiſſarios ignaros & imperitos legum in diocæſibus ſuis ſtatuiſſent. Conſtitutum itaque eſt ne quis iuriſdictionem Eccleſiaſticam excerceret, niſi iuris Ciuilis aut Canonici gradum aliquem à Cantebrigiēſi vel Oxonienſi Academia accepiſſet. Ac proximo etiam anno cum legati atq; nuncii ad Papam & Baſilienſe Concilium (vt diximus) miſſi rediiſſent, ſynodus iterum Londini conuenit, in qua deliberatum eſt, vtrum Eugenium Papam, an Concilium Baſilienſe ſequerentur. In qua deliberatione inferior ſynodus decreuit Concilio deſerto eſſe Papæ adhærendum, Cui decreto ab Epiſcopis etiam aſſenſum eſt. In hac ſynodo poſtulatam pro Rege decimam Clerus denegauit, verùm inſtantibus magna contentione proceribus tandem conceſſit. In proxima verò ſynodo feruenti peſte nihil actum eſt, præter diem feſtum Fridiſwidæ inter ſanctas relatæ decretum. Verùm poſtquàm illa longa inter Concilium & Eugenium Papam controuerſia penè tranſacta fuerat, Eugenius Concilium à Baſilea auocauit, & ad Ferrariam Italiæ ciuitatem tranſtulit. Igitur Archiepiſcopus ſynodo Londinum conuocata cum Epiſcopis & prælatis de procuratoribus ac Legatis ad Conciliū mittendis, eorumq; ſumptibus egit. Sed inferiores prælati quia Epiſcopi tantum & Abbates generalibus Conciliis intereſſe conſueuerunt, non eſſe ſibi eiuſmodi ſumptuum onus imponendum aiunt, neque quicquam præſtiterunt.

An. 1430 · *Arch.* · *An. 1431* · *Arch.* · *An. 1434* · *Arch.* · *An. 1438* · *Arch.*

Itaque

Itaque ab Epiſcopis & Abbatibus ex ſingulis libris quatuor denarii legatis profectis tributi ſunt. Ad hanc ſynodum Eugenius Papa more pontificio literas humanitate atque odio permixtas dedit, in quibus declarauit Elienſium Epiſcopatum ſimulatque vacaret Lodouico Rhotomagenſi Archiepiſcopo commendationis titulo ſeſe contuliſſe. Fuit tum Philippus Morgan ſenex egregiè cordatus Epiſcopus Elienſis ordine viceſimus tertius, qui vitam in ſenectute tam diuturnam produxit vt Papa commēdationem quam tota iūne ſynodus execrata eſt, more Lodouici qui ante eum obijt irritam fruſtraret. Hanc autem ſynodum alia proximo anno ſequuta eſt, in qua ſine mora & difficultate conceſſa fuit Regi decima, atq; omnia Cleri adiumenta vberrimè promiſſa, ſi illas duras *Præmunire* leges quibus ſæpiſſimè falsò accuſarentur, ac quibus Clerus tanquam iniquis laqueis irretiti tenerentur, abrogaret. Rex iam in minore ætate conſtitutus, (nondū enim decimum nonum annum attigerat) ſe eum ad legitimam ætatem perueniret curaturum ne Clerus tam duris legibus & actionibus vrgeatur benignè reſpondit. Interim enim leges antea latas commodè nouari non poſſe. Atque hæc quidem vltima fuit ab hoc Archiepiſcopo celebrata ſynodus, de quo etſi tres deinde annos vixerat, tamen non adeo multa præter ea quæ ipſe ad memoriam ſui nominis perennem fecit, dicenda ſuperſunt. Virum prudentem & magnanimum fuiſſe conſtat, & ſi illa papalis ſuperſtitio abfuiſſet quæ ſua tum cōtagione omnes peræquè gētes infecit, de Eccleſia perinde ac de Rep. optime meritum. Huic Archiepiſcopo Wilhelmus Lynwood conſtitutiones Archiepiſcopales à ſe in pulchram conſonantiam digeſtas, & accuratiſſimis commentariis explicatas dedicauit. Wilhelmus autem Lynwood primò fuit officialis curiæ de Arcubus, deinde cuſtos priuati ſigilli regii, ac demum ad Meneuenſem Epiſc. euectus. Idem Arch. in oppido de Heigham Ferreys in quo (vt diximus) natus eſt, Collegiū magnificū extruxit, in eoque Clericos ſeculares, & præbendarios beneficiis & dignitatibus Eccleſiaſticis locupletatos collocauit. Ac in eodem oppido pauperibus hoſpitalem domū condidit, eiq; multa prædia in vſum & eleemoſynas pauperum comparauit, quòd a fratribus deinde ſuis Roberto & Wilhelmo Chicheley ciuibus Londinenſibus quos in teſtamento hæredes inſtituit, permultis aliis adiectis & acquiſitis prædiis auctum & dilatatum eſt. Neque his extructis Archiepiſcopus acquieuit, quin Oxonii ad literarum ſtudia culenda collegium celeberrimum omnium animarum, nec non Collegium Sancti Bernardi quod poſtea à Thoma Whit Maiore Londinenſi & Milite poſſeſſionibus auctum, & Collegium S. Iohannis appellatum eſt erexit. Cantuariæ præterea bibliothecam reparauit, ac cuiuſcunq; generis libris inſtruxit, maximam Campanis partem fabricauit, ac Conuentui plurima ornamenta ac iocalia dedit. Viuus proprium tumulum in qua ſepeliendus erat mortuus. Conuentus conſenſu in Eccleſia Cantuarienſi condidit. Procuratores curiæ ſuæ de Arcubus iudice ſedēte eo indui habitu quo in Academiis artium Bacchalaurei vtuntur primus iuſſit. In iuriſdictione exercenda ſeueritatem cum æquitate coniunxit, ac ne ſummis quidem eum deliquiſſent pepercit, Nam Dominus Strange, & Iohannes Truſſel Miles hoſtiliter inuicem affecti eum ad Dunſtani orientalis templum Londini in feſto Paraſceues obuii eſſent, pugnam eum ſuis famulis & clientibus commiſerunt. In ea pugna & conflictatione cum in Eccleſiā irruiſſent Thomam Perwarden eiuſdem parochiæ ciuem Londinenſem interemerunt. Itaque Archiepiſcopus cæde iam facta, & ſanguine Chriſtiano in Eccleſia fuſo omnes qui eam pugnam committebant, & in Eccleſiam irruebant excōmunicauit. Poſteàq; de primis illius conflictationis authoribus inquiſiuit, & cum comperiſſet D. Strange, & eius vxorem cauſam primam dediſſe tanto tumultui, eos nominatim ad crucem Paulinam proximo die dominico excommunicatos denunciari præcepit. Qui deinde ad eum flexis genibus ſupplices venerunt, & abſolui multis precibus petierunt. His Archiepiſcopus hanc pœnitentiam iniunxit.

Vt proximo die dominico ille capite nudo, illaq; pedibus nudis ab Eccleſia Paulina ad Dunſtani templum eum omnibus ſuis famulis atq; aſſeclis qui pugnæ interfuerunt Camiſiis tantūmodo indutis per plateas publicè incederent. Quos Reginaldus Kentwood Londinenſis Archidiaconus ad conſecrandam illam ſanguinis effuſione pollutam Eccleſiam ſequeretur. In conſecratione autem peragenda domina Strange quæ maritum ſuum ad eam pugnam muliebri vindicta inſtigauit, omnia vaſa ad eam conſecrationem neceſſaria aqua repleret. Tum Eccleſia iam conſecrata, eaquæ huius violati templi maximè rea fuit, primo ornamentum aliquod decem libris æſtimatum altari offerret, deinde maritus eius D. Strange pixidem argenteum quinq; librarum templo dedicato donaret. His geſtis ad Eccleſiam Paulinam ad ſolutionem petituri eo quo priùs inceſſerunt modo, ad Archiepiſcopum redirent.

Hiſt. Elienſ. dicit Lodou. Luxb. Archi Rothomag. ſucceſſiſſe Philippo Morgan & ſte ſediſſe 6. an. & 6. menſib.

An. 1439

Arch.

An. 1417

Rerum Cant. Iudas habitâ dicit paſcha poſt primam dominicam.

An.1443 Hoc tempore collegium Whittingtonenſe à Iohanne Couentre, & Iohanne Carpen-
ter ciuibus Londinenſibus hæredibus teſtamenti Richardi Whittington Londini con-
ditum eſt. A quibus etiam noua porta Anglicè Newgat, quæ antea antri atque ſpecus
fœdiſſimi inſtar fuit, ad hanc quã hodie videmus ſpeciem reducta & fabricata eſt. De-
mum Henricus Chicheley multis a ſe prudenter atque piè geſtis poſtquàm, viginti no-
uem annis, ac vno menſe ſediſſet tertio die menſis Maii hac vita functus eſt. Et in eo
quem viuus extruxerat tumulo ad ſeptentrionalem præsbyterũ partem poſito ſepultus
iacet.

LXII. Iohannes Stafford.

Arch. ILluſtris iam familiæ atq; gentis præſul, poſt Hen-
ricus Chicheley vita functum Archiepiſcopa-
lem dignitatem ſuſcepit, Celeberrimi Comitis
Staffordiæ filius Abbatis Buriæ in Dorceſtrẽſi co-
mitatu natus eſt, ſtirpemq; ac originem ſuam a-
doleſcens doctrinam nobilitauit. Profectus au-
tem è Iure conſultorum ſcholis, in quibus docto-
ris gradu donatus eſt, in Arcuata curia forenſium cauſarum aduocationi & patrocinio
ſe dedit. Quem mox Henricus Chicheley Cantuarienſis ante eum Archiepiſcopus Vi-
carium ſuum in ſpiritualibus generalem, cauſarumq; ad Eccleſiaſticum forum ſpectan-
tium auditorem conſtituit. Atque his muneribus publicis adiecit Decanatum S. Marti-
ni Londini, & Præbendam Miltonenſem in Eccleſia Cathedrali Lincoln. Iamq; Regi
Henrico quinto cognitus intimis ac ſummis eius conſiliis adhibitus priuati ſigilli cuſto-
diam habuit. Tum theſaurarius Regni, & Wellenſis Decanus, ac Canonicus Eccleſiæ
cathedralis Sariſburienſis conſtitutus eſt, mortuoq; Henrico Rege quinto Bathonien-
ſem Epiſcopatum à Martino quinto Papa prouiſionis titulo accepit. Ac demum ad Ar-
An. 1443. chiepiſcopalem Celſitudinem ab Eugenio Papa à Bathonienſi Eccleſia translatus eſt. Nõ
dum enim illa tot legibus ſanctionibuſque vetita papalium prouiſionum vſurpatio ceſſa-
Arch. uit. Acceptis autem tranſlationis ſuæ Bullis in ædibus Bathonienſis Epiſcopi ad Regem
qui tum Elthamiæ in Cantio fuit poſtridie properauit, reditoque ei fideli homagio tem-
poralia Archiepiſcopatus accepit. Tum crux a Iohanne Salisbury ſacræ theologiæ pro-
feſſore & Priore Cantuarienſi ibidem adducta, eique concepta ſolita verborum formu-
la tradita eſt. Eodemq; etiam loco pallium ab Eugenio Papa miſſum, ac ad ſe per Roffen-
ſem Epiſcopum delatum 23. Auguſti induit. Iohannes Beckington primò in priuati
ſigilli cuſtodia, deinde in Bathonienſi Epiſcopatu ei ſucceſſit.

Hoc anno Henricus ſextus Angliæ Rex ſummus bonarũ literarum patronus duo Re-
galia literarum ſtudiis conſecrata collegia inchoauit. Vnum Etoniæ quod prope arcem
Windeſorinam in qua Rex natus eſt, poſitum eſt. Alterum Cantebrigiæ. Itaq; Elienſi
Epiſcopo mortuo in cuius diocæſis Cantabrigia ſita eſt, Iohannes Stratford Archiepiſco-
pus Lincolnienſi atque Sariſburienſi Epiſcopis menſe Ianuario mandauit, vt Cæmiteri-
um, Altare, & Campanas illius incepti Collegii conſecrarent. Secundo tranlationis ſuæ
An.1444 anno Rege præcipiente ſynodum Londini celebrauit. In ea cum de ſubſidio Regi tribu-
Arch. endo ageretur, Clerus petiit vt ſtatuta prouiſionum, & breuia ſeu actiones de Præmuni-
re quæ callida & malitioſa leguleiorũ interp̃tatione ad Cleri perniciẽ & Eccleſiaſticæ di-
ſciplinæ turbationẽ conuerſa ſunt, aut penitus abrogentur aut humaniori ac benigniori
iure nitantur. Deinde vt eodem modo de groſſis arboribus non decimandis æquius ſta-
tuatur. Poſtremò vt contra laicos qui Clericos in Regiis foris falſò & iniuſte exagitant,
grauis aliqua pœna ſanciatur. Verùm conceſſa Regi decima, de his Cleri poſtulatis ſy-
nodus vlterius deliberandum cenſuit, atque diſceſſit. Eodem anno Archiepiſcopus per
totam prouinciam Cantuarienſem edixit, vt Nundinæ & Emporia in Eccleſiis aut cæ-
miteriis, diebuſque dominicis atque feſtis præterquam tempore meſſis non teneantur.
An.1445 Ac proximo anno Arch. Margaretam Reginam Henrico Regi Weſtmon. penultimo
die menſis Maii nuptiis coniunxit, eamq; cõſecrauit. Iamq; iuris regni periti vt ſui com-
modi cauſa Regia fora multitudine litium & infinitate replerent, pleraſq; cauſas & con-
trouerſias ab Archiepiſcopali & Epiſcopali audientia ad ſua iudicia vocabant, & Eccle-
ſiaſticam iuriſdictionem decimarum, matrimoniorum, & teſtamentorum atq; vltima-
rum voluntatum finibus & cãcellis concludere volebant, in quibus etiam ſæpe eius po-
teſtatem prohibitionibus Regiis coercebant & impediebant. Tum illa prouiſionum ſta-

tuta

tuta, & breuia de Præmunire, ſi prælati ac iudices Eccleſiaſtici, digitũ (vt aiunt) latũ præſcriptos a ſe iuriſdictionis fines tranſilirent, multis minis vibrabant. Ea pœna prælatis valde terribilis fuit. Nam ſi a laicis iudicibus rei pronunciarentur, & bonis omnibus mulctandi, & æternis carcerum tenebris inuoluendi erant. Huius pœnæ atrocitatem Epiſcopi & Prælati iuriſdictione præditi ita perplexi & perturbati ſunt, vt qnia Leguleiorum minantia tela vix vitare poterant, concilium ſine mora in eundem putarunt, & Londini ſynodo conuenerunt. In ea ſupplicationem totius Anglicani Cleri no An.1446 mine conceptam Regi tradiderunt, in qua de laicis iudicibus oppido ſemperquè Clericis infeſtis grauiter conqueſti ſunt. Nullam eſſe cauſam dixerunt cur pro Regis, regniq́ incolumitate ac ſalute maior fides conſuetudinum quàm legum peritis ſibiquè Eccleſiaſticæ iuriſdictionis prælatis haberetur. Se enim iure certo hærere ac inſiſtere, illos arbitrio vagari, & iura pro cauſis quotidiana ſuo æri inſculpere, eademq́ in cauſis eiſdem figere, tollere, ac refigere. Tum quod in aliis ſtatutis ſi Parliamenti authoritate edantur (quo quidem iure neſcitur) interpretationem ſibi peculiariter arrogare, & leges, condentium intentiones atq; mentes (quæ ſola lex omnibus humanis legibus imperitat) incertis, motiuis & decretis impudenter & imperitè quocunquè vellent deducere. Non eſſe autem aliam Regi cauſam cur prælatorum fides ſibi in dubiũ veniret, quàm quod prioribus ſeculis Clerus a Rege defecit, & Romano Pontifici adhæſit. Nunc autẽ eadẽ iſta lata iura q̃ prælatis ipſis in Parlamento contra Romanũ pontificẽ deprecantibus pro iure Regio ſancita ſunt in prælatos, regni iniqua Iuridicorũ & Leguleiorũ calumnia cenſuraquè torqueri. Id quod ex vno inani verbo ab aliquo litigioſo calumniatore perperã interp̃tato perſpici facile poſſit. Nam Lex his deſertis verbis ſancita eſt. That if any purchaſe or purſue / or do to be purchaſed or purſued in the Court of Rome or elſwhere, any ſuch tranſlations / Proceſſes, and ſentences of excommunications / Bulles / inſtrumentes / or any other thinges, which touch the King / againſt him / his Regaltie / or his Realme. &c. *Anno. 16. Rich. 2. c. 5.* Si quis impetret aut perſequatur, ſe impetrari vel perſequi procuret in curia Romana ſeu *alibi*, aliquas eiuſmodi tranſlationes, *Proceſſus*, & ſententias excommunicationum, Bullas, inſtrumenta, vel *aliam rem quamcunq.* quæ Regem tangat, contra eum, eius regalem dignitatem, vel regnum. Ex his verbis Cauſidici qui Prælatos ſanctionum periculis inuoluere vellent, cauillantur hac tam graui pœna Eccleſiaſticos Iudices teneri ſi quantulumcunq́ in iuriſdictionem Regiam commiſerint, aut quouiſmodo titubauerint. Quo terrore propoſito perdifficilis & periculoſa erit Eccleſiaſticæ iuriſdictionis tam arctis coercitæ finibus tractatio. Quòd eo eſt iniquius quia ſtatutum illud in prælatorũ gratiam latum eſt. Cum enim indigniſſimi antea quiq; ad Papam promiſcuè confugiſſent, ab eoq; nummis interuenientibus opulentiſſime beneficia & maximas dignitates Eccleſiaſticas impetraſſent, nec prælati ea ambitione & cupiditate Romana impediti Eccleſias quarum eſſent patroni, liberè conferre poterant, proſcriptione ſancitum eſt: Ne Regis deinceps ſubditi Eccleſiarum prouiſiones à Papa peterent, aut citationes, proceſſus, excommunicationes, vel Eccleſiaſticas cenſuras à Papa Romæ *ſeu alibi* ratione huiuſmodi prouiſionum decretas interpoſitas aut fulminatas, in Anglia *vel alibi* contra Regem aut Regis ſubditos exequeretur, denunciaret, aut promulgaret.

Quod verbum *alibi* calumnioſi legulei malitioſa interpretatione conuertunt in prælatos, eiuſquè ſenſum eſſe callide fingunt, ſi de cauſa ciuili non modò Romæ ſed in Eccleſiaſticis foris & conſiſtoriis quæ curias Chriſtianitatis appellant, etiam in regno, lis fortè interueniat. At lõgè alium fuiſſe illorum ſenſum quorum conſenſu conditum tum ſtatutum fuit certum eſt, qui illud verbũ in curia Romana, vel *alibi* interpoſuerunt. Quia Papa ipſe ſæpe ab vrbe Romana Lugduni, Piſis, Auinione, aliiſq́ locis Roma longè lateq́ disiunctis abfuit, in quibus illa prouiſionum iura non minus quàm Romæ vſurpauit. Tũ legatos Papæ eadem ipſo Papæ nomine frequenter facere, quibus perinde illa ſalubettima ſanctione occurrendum fuit, quàm his quæ Romæ fiunt. Itaq; contra omnem iuris & æquitatis rationem eſſe, vt quæ ſalubriter in Prælatorum vtilitatem conſtituta ſunt, iniquiſſimis interpretantium cauillis in eorum perniciem torqueantur. Præterea quis exiſtimare queat tam inſanos tum fuiſſe Epiſcopos vt tam duris & ſæuis ſi modò ita accipiantur in ſe legibus vellent conſentire?

Nam ſi cauſas forte ciuiles in ſuis foris tractent, pedemq́ in Regis iuriſdictionem intulerint, an eadem pœna afficiendi cenſerentur qua Papæ prouiſores? Etenim omni æquo & rationabili iure, pænam conuenit eſſe delicto parem. Itaque ſi iuriſdictionis ſibi commiſſę fines exeant, non niſi ipſo iure tam graues pænas incurrant, ſed prohibitionibus coerceantur.

Quas ſi contempſerint vindicentur de contemptu. Legum enim pœnas verborum ambiguitate ad cauſas non expreſſas nullo iure referendas, ſed ſi verborum vllum in condenda lege ambiguũ interueniat, etiamſi de contendentium mente nõ appareat, tamen id in benigniorem ſignificationem interpretatione deducendum. Ad extremum addiderunt, iniquè ſecum agi quòd laicorum iudicum, qui vt Eccleſiaſtica iuriſdictio penitus eneruetur, & contemptui vulgo fiat quidlibet ſtatuere vellent tanquam inimicorum cenſuras & iudicia patiantur. Summa petitionis huius fuit, vt Parlamenti interpretatione illa vox *alibi* quæ tam perplexam difficultatem induxit declaretur, tam vt Eccleſiaſtici iudices niſi prohibitiones Regias ſpreuerint illa tam atroci contra prouiſores pœna non teneantur : poſtremò vt hi qui de iuriſdictionis finibus totis viribus contra prælatos tam hoſtiliter ſemper dimicare ſolent à concedendis prohibitionibus, & cognoſcendis huiuſmodi cauſis, exercendiſq; iu Eccleſiaſticos iudices iudiciis ſuperſedeant. Aliiq; ſtatuentur, qui cum de iuriſdictionis vtriuſque finibus agatur, aut illæ cauſæ in controuerſiam venirent, ſine omni ſuſpicione & interpretari controuerſa iura æquius, & ſine inuidia iudicare rectius velint. In hac autem re Polidorus Virgilius falſus eſt.

Lib 19 An. 1447.

Quod Martinus Papam qui diu ante obiit cum Henrico ſexto Rege de reſcindendis illis iuribus & actionibus egiſſe, & illa ſtatuta quæ contra Papæ prouiſiones lata ſunt à pœnis prouiſis & præmonitis nuncupata eſſe ſcribat. Sed vt omiſſo homine peregrino & à noſtræ hiſtoriæ ſenſu veritateq; alieno ad hanc præſulum atq; prælatorum ſupplicationem reuertamur: Si tum cum Papa authoritatem Regiam in omni iuriſdictione exerceret. Cũq; vis eius etiam Regibus eſſet formidabilis, tamen contra tam immanem & violentam iuris regni peritorum interpretationem deprecari Prælati coacti ſunt, quid nunc facient cum Eccleſiaſticæ iuriſdictionis gubernaculis Principi delatis, & papali vſurpatione excluſa, nec illa Cauſidicorum turba, neq; quiſquã inſtitutus hominum ordo maiore fide, religione, doctrina, prudentia, & facundia papalem oppugnent & Principis iuriſdictionem tueantur quàm Prælati. Vt grauiori ſupplicio digni ſint hi, qui Eccleſiaſtica iudicia iam contra Papam, eaquè Principis nomine exercitata, obſoletis illorum ſtatutorum calumniis nunc impediant, & prælatos à munere ſuo piè recteq; gerendo deterreant quàm qui priſcis illis temporibus papales prouiſiones Romæ vel alibi impetrarent. Quod ſi tam iniqui calumniatores duriores eſſe volunt, & vetera ob alias cauſas lata iura non ad Principis aut Reip. ſed ad ſuã vtilitatem atque quæſtũ, & ad integerrimi religioſiſſimiq; prælatorum ordinis perniciem refricare volunt, ſaltem ipſi ſimili lege lata patiantur legem talionis: eademque pœna plectantur ſi in Eccleſiaſticæ Iuridictionis limites incurrant, qua prælatos, ſi ſuas cauſas vel minimo digito attingerent, affici volunt.

Arch.

Nunc reliquam huius Archiepiſcopi hiſtoriam quæ perbreuis eſt, abſoluamus. Hoc ipſo anno quo hæc acta ſunt, Eugenius Papa qui maiorum ſuorum exemplo fel cum melle permiſcuit, ad Henricum Regem ſextum auream Roſam inſtituta ſolenni legatione miſit, & literis ſcriptis de eius natura ac virtute, tum quibus ceremoniis Romæ quotannis in Eccleſia S. Petri celebratur, multa declarauit.

Hanc auream Roſam Lodouicus quidam S. Stephani Weſtmonaſterii Archiepiſcopo Cant. tum Regni Cancellario, & Archiepiſcopo Eboracenſi Iohanne Kemp Cardinali, nec non Eboracenſi & Exonienſi Ducibus præſentibus obtulit. Quem Papæ benignitatem Rex non modò reſcriptis gratiis ſed plurimis donis remunerauit. Verùm Papa cum Regem tam inani munuſculo permulſum & delenitum exiſtimaſſet, manum admouit grauioribus. Exegit ab Anglicano Clero omnium prouentuum decimas, ad eaſquè colligendas nuncios cum Bullis ad Archiepiſcopum Cantuarienſem deſtinauit. Sed Rex comperta tam recondita fraude Archiepiſcopũ vetuit ne obſequeretur Papæ. Itaque Archiepiſcopus literis ſe ad Papam de ſuis mandatis Regio iuſſu peragi interdictis excuſauit, eiuſquè nuncios ſpe ac expectatione inani deceptos remiſit Romam.

An. 1447. Arch.

Toto huius Archiepiſcopi tempore Papa prouiſione adhuc Epiſcopos ſtatuit. Inter hos inſignem doctrina & pietate virum Wilhelmum Waynflete mortuo Henrico Beuford creauit Wintoniẽſem Epiſcopum. Qui cum ſcholæ Wilhelmi Wikam Wintonienſis quõdam Epiſcopi Ludimagiſter eſſet, ab hoc Rege Henrico ſexto qui Scholam & Collegium Etone (vt diximus) ſtabiliuit Etonenſis Scholæ primus Ludimagiſter conſtitutus eſt, deinde Præpoſitus Collegio.

Iohan Vvon Mon Cant. de obitib. & memorandis Eccleſ. Cant.

Ac demum in Wintonienſis Eccleſia à Papa Nicolao collocatus extruxit Oxonii celeberrimum Collegium S. Magdalenæ dedicatum. Henricus autem Rex tanto religionis ardore atque zelo (cæco tamen quod dolendum eſt) flagrauit vt multas peregrinatio-

nationes in huius Archiepiſcopi tempore ad Thomę delubrum Cantuarię pedes ſuſcepit. Archiepiſcopus autem anno ſuæ translationis vltimo Synodum Londini celebrauit. In qua Richardus Waruicenſis, & Iohan. Wigornienſis Comes, Prior S. Iohannis & Ioan. D. Stowrton Barones, aliique milites à Rege miſſi expoſitis bellorum difficultatibus in Gallia, petierunt vt Eccleſiaſticis prouentib. Regi ſubueniatur. Quibus Archiepiſcopus cum ſuis Suffraganeis reſpondit ſe id ſedulo curaturos. Itaque Concilio nobiles diſceſſerunt. Poſt hos inſignis quidam Prælatus Decanus S. Seuerini prope Burdegalliam Aquitanię ciuitatem ſynodum ingreſſus, polita & copioſa latina oratione declarauit Aquitaniã deficientẽ, peneq; à Gallis recuperatã prudẽtia & magnanimitate Illuſtriſſimi Comitis Salopiæ in officio & ſubiectione retineri. Ideo que a cunctis Regni ſubditis & præſertim à Clero his bellicis neceſſitatibus primo quoque tempore ſuccurrendum. Quo ſuadente Clerus duas decimas ſine mora aut difficultate quacunque conceſſit. Erat in Anglia eo tempore Romanus quidam Vincentius Clemens Papæ Subdiaconus atque queſtor, qui cum accepiſſet quanta benignitate Synodus in Regem fuiſſet, inclinare ſe poſſe tam propenſam ad liberalitatem ſynodum ſperabat vt Papę perinde atque Regi opem ferret. Itaque prolixa & tragica narratione indicauit quanto periculo & diſcrimine nouus Papa Nicolaus cum toto Cardinalium cœtu inſidias cuiuſdam Stephani de Porchariis Militis Romani vitaſſet. Qui Nebulonibus & Meretricibus quibus Romam ſcaturire docebat, conſociatis, Papam, Cardinales, totamque curiam trucidare & abolere conabatur. Deprehenſum autem illum Stephanum, & cum nonnullis ſuæ coniurationis reis condemnatum, ac patibulo ſuſpenſum. Tum Synodum rogauit, vt publicas per totam prouinciam preces pro Papæ, & ſuæ curiæ ſalute frequentes haberi decerneret, omnium autem gratiſſimum fore ſi ſynodus Anglicana in quam maximam ſpem Papa ſemper collocauit, ſcriberet. Vt Papa ſuæ ſaluti conſuleret, & Romam tanquã Babyloniam, omniumque ſcelerum atque flagitiorum ſentinam deſereret, & ſedem atque curiam ſuam in alia regione ac ciuitate ſtatueret. Ad quod ſi ſubſidium abunde promitterent, non eſſe dubium quin Roma Italiaque deſerta Papa alio migraturus, & Clerum Anglicanum in maximo honore deinceps habiturus ſit. Verum hic Romanus callidus ſuaſionum artifex, cuius doli ſua multitudine & diuturnitate iam putidi in Anglia fuere, præter preces atque vota nihil impetrauit. Hac ſynodo durante Iohannes Stafford Archiepiſcopus Lamethę febri correptus valetudinis cauſa ſeceſſit Maidſtonam, ibi poſtquam annis 8. menſibus 10. diebuſque 13. ſediſſet, obiit. Bidnoque poſt corpus eius Cantuariam à fratribus albo veſtitis deductum, & Epiſcopo Roffenſi cum Priore & Monachis Cantuarienſibus triduo miſſificantibus, ac funebres ritus Pontificio more ſolenniter peragentibus iuxta Thomæ martyrium ante nouam Capellam Marię Virginis ſepultum eſt.

An. 1452 Arch.

Verba Legati Pontif. ex Arch.

Arch. Ioan. Stafford de obitu.

LXIII. IOHANNES KEMP.

POſtquam Monachi Cantuarienſes Iohanni Stafford ſepulto aliquandiu iuſta feciſſent, Ioannem Waltham in ſacra profeſſione Baccalaureum, & Walterum Hereford muneriorum Eccleſiæ Cantuarienſis cuſtodem commonachos ſuos ad Regem Henricum ſextum cum literis mittunt, in quibus licere ſibi ſua conceſſa venia petunt, Iohannem Kemp Eboracenſem Archiepiſcopum & Romanum titulo Sanctæ Balbinæ Eccleſiæ Cardinalem ad Cantuar. Metropolim poſtulare. Regeque annuente conſpirantibus ſuffragiis in vigiliis Apoſtolorum Petri & Pauli eundem poſtularunt. Regemque ac poſtulatum Cardinalẽ de ſua poſtulatione rite & legitime peracta Richardo Grauen, & Waltero Hereford confratribus ſuis, deſtinatis ad eam rem nunciis certiores fecerunt. At Papa Nicolaus qui prouiſionis ſibi ab anterioribus papis traditæ vſucaptam poteſtatem mordiens retinuit, eum ta. Aug. Monachorum electione neglecta prouiſionis titulo ab Eboracenſi Metropoli ad Cantuarienſem tranſtulit. Id ea calliditate fecit, vt cum Regem & Clerum Anglicanum irritare non auderet, eodem tamen præſule quem ex Regis ſententia Cantuarienſes Monachi elegiſſent à ſe prouiſo, & Regi obſequi & à ſuo iure nequicquam recedere videretur. Itaque ſex bullis prima Archiepiſcopo ſecunda Cantuarienſi capitulo,

Iohannes V-tonde obit.

A. 1452.

Arch.

tertia Prouincialibus ſuſtraganeis, quarta Cantuarienſis ciuitatis & Diocæſis Clero, quinta eiuſdem populo, ac ſexta Cantuarienſis Eccleſiæ Vaſallis miſſis, & in Eccleſia Chriſti Cantuarienſi in feſto Sancti Matthæi Euangeliſtæ per Thomam Aſhe eiuſdem Eccleſiæ Monachum pro celeberrima concione publicatis Iohannes Kemp Cantuarienſem Archiepiſcopatum derelicta Eboracenſi ſuſcepit. Hæ Bullę iam tot numeris diuiſæ & multiplicatæ papalem cenſum qui decimis & prouiſionibus ſublatis imminutus fuit, adhuc Romana meditatione fraudeq; auxit. Hic Archiepiſcop' Archiepiſcopatum ingreſſus crucē Cant. in ędibus Thomę Kemp Londinenſis Epiſcopi, ſui conſanguinei 24. Septemb. accepit Fullamiæ. atque ibidem poſtridie, præſulibus ac proceribus multis præſentibus, induit à Nicolao Papa miſſum, & ab eodem Epiſcopo Londinenſi traditum ſibi pallium. Deinde alia Bulla, hic Iohannes Kemp Archiepiſcopus atque Cardinalis, ſicut antea ab Eboracenſi Archiepiſcopatu ad Cantuarienſem, ita nunc à S. Balbinæ Cardinalatu ad Cardinalatum S. Ruffinæ titulo præſtantiorem deductus eſt. Quarum tot ac tam magnificarum Bullatum ſumptus hi ſciunt qui ſoluerunt atque acceperunt. Cum vero ad huius prælati binis Archiepiſcopatus & Cardinalatus titulis inſigniti intronizationē ventum ſit. quid omittēdum fuit, quod è tantę dignitatis ratione, Archiepiſcopus tantus facere debuiſſet. Itaque vndecimo die menſis Decembris hac ſolennitate intronizatus eſt. In proceſſione occurrunt ei Prior & Monachi Cantuarienſes in albis Cappis clamantes. Paſtor noſter Cardinalis Sanctæ Ruffinæ, & Archiepiſcopus Cantuarienſis. &c. His obuiam facit Archiepiſcopus Thoma Londinenſi, Wilhelmo Waynflete Wintonienſi, & Iohanne Roffenſi Epiſcopis illis à lateribus, hoc à tergo comitatus. Hos Epiſcopos Abbates tres ſequuti ſunt videlicet Sancti Auguſtini Cantuarienſem de bello, atque Feuerſham. In tertio ordine collocati nobiles, Comes Wigornienſis, Vicecomes Lysley, Dominus Moleux, & Prior Sancti Iohannis. Vltimus autem ordo venerabilibus viris tam Clericis quam Laicis, Decano Lincolnienſi, Archidiacono Elinenſi, aliiſque permixtus fuit. Iam omnibus ingreſſi Archiepiſcopatus ritibus recenſitis, breuiter oſtendamus cuiuſmodi à primo in Eccleſiam ingreſſu tam multis titulis hic celebratus Archiepiſcopus fuit. Natus eſt Weiæ in Cantio, & in literis à pueritia, tum in iure ab adoleſcentia inſtitutus ſuſcepto Doctoratus gradu Dunelmenſem Archidiaconatum adeptus eſt. A Dunelmenſi Archidiaconatu Henricus Chicheley Cantuarienſis Archiepiſcopus eum ad Arcuatam curiam ſecundam Archiepiſcopatus ſui anno traduxit, ac eiuſdem curiæ Decanum, ſuumque in ſpiritualibus vicarium generalem creauit. Quæ munera cum præclaré geſſiſſet Normanniæ Ducatus præfectus prætorio fuit. Ab eo munere ad Epiſcopatum Roffenſem electus venit. Ibi cum tribus annis conſediſſet ad Ciceſtrenſem Epiſcopatum tranſlatus, inde proximo anno ad Londinenſem deductus, tum quadriennio poſt ad Eboracenſem Metropolim poſtulatus acceſſit. Diximus ante Richardum Lincolnienſem Epiſcopum à Papa prouiſionis titulo Eboracenſem Archiepiſcopatum accepiſſe, qui à Decano & Capitulo Eboracenſi ſpreta prouiſione papali reiectus eſt. Eodem enim tempore Iohannem Kemp elegerunt. Quem deinde Nicolaus Papa poſtquam Rege imperante à Monachis Cantuarienſibus electus eſſet, fucata quadam & adumbrata (vt diximus) prouiſionis ſpecie, vt Prælatum magnanimum ſibi deuinciret, ad Cantuarienſem ſedem tranſtulit. Hic tot titulis decoratus Antiſtes non ita diu ſedet. Sed primo ſuæ tranſlationis anno ſynodum Londini celebrauit, in qua tributo à Clero Regi ſubſidio, de decimis à Londinenſi populo Clero debitis acta multa, ſed nihil tranſactum eſt. Eodem autem anno tantam vim Dominus Deus incuſſit ventis, vt ædes atque arbores excelſæ, templorumque turres corruerent. Quæ quidem exempla tanquam diuina ſupplicia quoniam in hac tanta temporum ſerie ducta hiſtoria occurrunt nobis in diuerſis locis ſæpius, eadem ſimul hic collecta ſub vno quaſi oculorum obtutu atque ſenſu ponamus. vt quoniam Pontificiũ Paulini templi incendium religionis Euangelicæ à nobis receptæ atque cultæ vitio vertunt, perſpiciant ipſi ex incendiis, vaſtationibus, & eiuſmodi repentinis detrimentis clades multo grauiores ſuis illis cæcis temporibus eueniſſe, Anno enim Domini. 764. Lamberto Archiepiſcopo ſedente, cum pontificia ſuperſtitio vires iam maximas nacta eſſet, non modo ædes, Monaſteria, tēpla, oppida tota, atq; vrbes celeberrimæ, ſed quod extremi diuini iudicii inſtar fuit regiones nonnullę repentino incendio flagrauerunt. In quo Londinũ & Eboracũ maximę Angliæ ciuitates, cum Donwico & Donaceſtria, aliiſq; nõnullis locis flammis con-

Sim. Dunelm.

ſumptæ

ſumptæ ſunt, ſimiliqne incendio Monaſterium de Burgh triennio poſtea deletum eſt.
Cuius diuinæ vindictę cauſam ſi quis requirat, probabiliorem certe non poſſumus red-
dere, quam quæ ab ipſo ſcriptore commemoratur, *propter ingluuiem & ebrietatem Mona-* *Verb. Chro. Petrsburg.*
chorum quorum externa vita tanta ſanctitatis ſpecie populo fulgere videbatur. Idemque
Monaſterium quaſi huius ſupplicii præmonitum hoſtili Gallorum inuaſione anno pe-
ne ante hoc incendium direptum fuit.

Inclyta vero Londinenſis ciuitas flamma cœleſti iterum icta. An. Dom. 1077. à pri-
mis ſuis iactis fundamentis ſimilem cladem ac interitum nunquam paſſa eſt. Cuius prę-
ter has, quatuor deinde alię flammatæ vaſtationes contigerunt. Nam an. 1086. Paulinum
templum incendio fulguris percuſſum eſt, totaq; Eccleſia cōbuſta. Illudq; incendiū totā *Annales Wigorn.*
Angliam celeriter percurrens omnes pene cathedrales Eccleſias & præcipuas quasque *Th. Wiccius*
ciuitates deleuit. Tum altera Londinenſis vrbis conflagratio an. 1132. fuiſſe perhibetur. *Canonicus de Oſney*
Tertia cum flamma cœleſtis primo Templum Paulinum cepit, & vlterius accenſa ad *Oxon.*
Pontem Londinenſem, & ad S. Clementis Eccleſiam Danorum peruenit. An. 1135.
Quarta verò cum vico de Suthwarke flagrante flammæ (quod mirum eſt) interfluentes *Matt. Paris.*
Thameſis vndas tranſilientes tres Pontis columnas & magnam ciuitatis partem incen-
derunt, & magnam virorum, mulierum & paruulorum multitudinem ſubito quaſi fata-
li vindicta interemerunt. Atque Eboracum conſumpto prius Monaſterio altero incen- *Ann. Wigor.*
dio crematum eſt. 1135. Ipſam Cantuariam Metropolim tribus incendiis modicis tem-
porum interuallis ſeparatis ad ruinam atque cineres redactam legimus. 1. cum Elphe-
gus à Danis occiſus eſt. 2. cum Lanfrācus inſignis Papalis militiæ Dux Archiepiſcopa-
tum ſuſcepit. 3. paulo poſtquam Thomas Becket papali martyrio candidatus fuit. 1174. *Geruaſius.*
Quos tam horribiles caſus iuſto ſed occulto Dei iudicio Cantuariæ inflictos aſſerit
Geruaſius Cant. Monachus. Præterea totam pene Cantuariam altero an. 1161. arſiſſe
ſcribit Tho. Wiccius. Eccleſiamque Chriſti igne cœlitus immiſſo an. 1168. concidiſſe *Th. Wiccius*
teſtatur Thomas Sprottus, eiuſque cauſam cenſet Abbatum incuriam qui magnatum *Tho. Sprott.*
precibus victi infantes à nutricum vberibus vix dum ablactatos adductos Monachatu
initiari ſolebant. Ciuitas Roffenſis ter incenſa fuit cœlitus annis. 1086. 1130. & 1136. *Chro Petrib.*
Wintonienſis bis, annis. 1080. & 1101. Wigonienſis Eccleſia ſemel. 1202. Ciuitas ter 1, *Ann. Wigor.* *Rich. Diuiſienſis.*
cum totum Monaſterinm & Caſtellum conſumpta ſunt. anno 1113. 2. cum à Rege Ste-
phano capta atque combuſta fuit. an. 1150. Tertio 1202. Gloceſtrenſis quinquies. 1. an.
1102. Eccleſia S. Petri Gloceſtriæ vna cum ciuitate igne cremata eſt, deinde vno an. 1122.
bis conflagrauit. Quarto, an Dom. 1300. in die Epiphaniæ ſubitum incendium Mona- *Ex Lib Gloceſtrenſis*
ſterium circumdedit, atq; clauſtrum Campanile, & magnam cameram cum vicinis ac *Monaſterii.*
proxime adiunctis ædificiis conſumpſit. Quinto anno ſequēti qui fuit annus dom. 1301.
aliud exortum incendium Eccleſiam parochialem Danton Gloceſtrię mænibus adiun-
ctam totam ad muros combuſſit, & quatuor Campanilia ad terram percuſſit, campa-
nas aut liquefactas fudit, aut vi ſua confregit. Ciceſtria etiam bis combuſta cū toto cœ-
nobio fuit. 1. tempore Radulphi Cant. Arch. an. 1114. deinde ſedente ibidem Seffrido E- *Catal Epiſc. Ciceſtrenſiū.*
piſcopo. Lincolnienſis ciuitas. an. 1123. vnum incendium paſſa eſt, alterum villa Petri- *Chro. Petrib.*
burgenſis. an. 1116. in quo ſnperbum illud Monaſterium ſolo æquatum eſt. Noruicenſis
ciuitatis pars. 1413. repentinis ignibus conflagrauit. In Elienſi ciuitate tempore Haruæi *In Vita*
primi Elienſis Epiſcopi ſummum culmen campanilis Eccleſiæ S. Petri. media nocte ac- *Haruæi.*
cenſum ciues perterrefactos ad extinguendum incēdium excitauit. Carliolenſem ciui-
tatem, cum Monaſterio, atque cunctis fratrum minorum ædibus. an. 1289. horribile *Wal. Gisbor.*
incendium vaſtauit. Ab his ciuitatum incendiis ad Monaſteriorum & Eccleſiarum trā-
ſeamus. An. 1148. Monaſterium Glaſconienſe, & Eccleſia Iuliani Cenomanenſis fulmi-
ne conſumuntur, & 1158. villa de Beuerlaco cum Eccleſia Iohannis Archiepiſcopi com-
buſta eſt. Quoquidem anno Baldwinus Cantuarienſis Archiepiſcopus, & Richardus E- *Wal. Cantu.*
piſcopus Wintonienſis Monachos ex Cantuarienſi cœnobio expulerunt. An. 1261. cā-
panile Eccleſiæ de Euesham fulgure accenſum eſt. Ac Monaſterium de Barnwell pro- *Ann. Wigor.*
pe Cantebrigiam fulgure etiam ictum flagrauit. an. 1282. Cœnobium Gisbornenſe. an. *Geruaſ de Mapp mundi.*
1289. combuſtum eſt. Mideltonenſis Eccleſia in Dorceſtrenſi comitatu cum Monachi
ad matutinas preces conueniſſent, correpta fuit fulgure, quo Cœnobii campanile, cam- *Ann. Wigor.*
panæ, ornamenta, vaſa, & inſtrumenta publica Monachorum combuſtione deleta ſunt.
Antiquiſſimum illud Edmundi de Bury cœnobium præterquam quod bis igne ſacro *Chro. Burg.*
deletum eſt. An. 1334. etiam ab oppidanis à quibus iterum incenſum fuit, deprædatum
eſt. an. 1370. Quo etiam anno Monaſteriū Abindonenſe quod quinquies mille paſſibus
abeſt Oxonio, ab Oxonienſibus direptum eſt, Ducibus quidem ipſis Municipibus ſeu

Burgenſibus, militibus verò gregariis villæ Oxonienſis & Abindonēſis artificib. aſſeclis aliquibus ſcholaribus qui ſe libidinibus & flagitiis dediderunt. Omitto ventos, fulmine, flumina, terræ motus, niues, glacies, grādines, quibus ſubmerſæ regiones, proſtrata ædificia, agri inundati, deiectæ arborū excelſæ ſiluæ, ipſi pene portus maris congelati, annis
An. Wigo. In Tho. Wals. 1147. 1266. 1280. aliiſq; fuerūt. In Sariſburienſi ciuitate reſolutis a gelu tenaciſſimo aquis, aquæ totam ciuitatem cum Edwardus Rex ſecundus ſecundo ſui Regni anno Parlamentum ibi celebrare inſtituiſſet, ita inundarunt, vt in Miſſarum celebratione in Eccleſiam laberentur & Regios pedes ad occidentale chori oſtium attingerent, ideoque à diuinis celebrandis in ea Eccleſia biduo ceſſatum eſt. Omitte etiam immanes & horrendas peſtes. Londini triginta hominum millia vna æſtate ex peſte conſumpta ſunt. an. 1407. Poſtea ex diſſenteria occubuere 40. M. an. 1411. Quæ quidem tot tantæque ſtrages diuinæ cum & frequentiores, & vehementiores multo in illis papiſticis ſeculis fuerint quam nunc ſunt, exiſtimare ſane poſſumus Dominum Deum miſericordem obſoletis iam & abiectis illis Pontificiis ſacris recepto ſuo ſacratiſſimo Euangelio ſua benignitate nobis eſſe magis propitium atque ſecundum.

A. 1453. Ioan. Vton de obit. Iam ab his diuinis ſupplicíis & vindictis ad vltimum huius Archiepiſcopi finem accedamus, cuius Archiepiſcopatus acta non alia quam quæ recenſuimus, & extrema nobis ex hiſtoriis, ſuiſve Archiuis traduntur. Poſtquam anno vno xxv. ſeptimanis, ac ſex
Arch. diebus ſediſſet, ex hac vitam Lamethæ euanuit. xi. Kalen. April. Deinde ipſis Kalend. cadauer eius Cantuariam traductum, funerumque ſuorum ſacris à Londinenſi & Roffenſi Epiſcopis, nec non Monachis Cantuarienſibus pontificio more peractis inter ſedem Archiepiſcopalem & tumulum Iohannis Stratfort ad auſtralem portam Presbyterii inhumatum eſt. In funerum eleemoſynis cuilibet Eccleſiæ Cantuar. ſacris ordinibus initiato xiii. s. vi. d. cæteris iv. s. viii. d. largitus eſt. Benignitas eius atq; liberalitas nō alia in Archiuis Cant. commemoratur, quàm quod conſanguineos ſuos his tam multis annis multiſque ſedibus acquiſiuit diuitiis, mirum in modum locupletauit, & in Cantio quoſdam ad equeſtrem ſplendorem, quoſdam ad alias dignitates euexit.

L X I V. Thomas Bovrgchier.

Ioan. Vton de obit. A. 1454. SEcundo nonas Aprilis Conuentus Cantuarienſis Iohannem Goldwell ſacriſtam, & Walterum Hertford muneriorum cuſtodem ad Henricum ſextum Regem cum literis mittunt. In quibus de morte atque funere Archiepiſcopi ſui Iohannis Kemp certiorem eum faciunt, & libertatem eligendi priſtinam petunt, quod à Rege cōceſſum eſt, tanta quidē facilitate, atq; æquitate, vt electionis libertati nec prece nec interceſſione quacunque præiudicaret. Itaque Cant. Monachi 9. Kalen. Maii in feſto S. Georgii vnanimis ſuffragiis Thomam Bourgchier Elienſem Epiſcopum ad Cantuarienſem Metropolim poſtularunt. Quæ quidem poſtulatio proprio quodam & peculiari encomio celebranda eſt, quod aliæ electiones aut Regum atque principum literis à Monachis extortæ, aut Papæ prouiſionibus impeditæ ſunt, hæc ſola ſuis viribus atque libertate ſtetit. Hæc poſtulatio ad Papam Nicolaum quartum Romę Kalendis Iuniis perlata eſt, atque mox ſcriptis & ſigillatis bullis confirmata. Quæ reuerſis & expeditis nunciis in Eccleſia Chriſti Cant. à quodam Wilhelmo Thornden Monacho Cant. xi. Calend. Septembr. pro concione publicata ſunt. Tum Prior Cant. cruce velata ante ſe geſta ad Archiepiſcopum equitauit, eamque in Elienſi domo apud Holborn Londini tradidit. Venit deinde in Angliā à Papę latere miſſus legatus Archiepiſcopus Rauennæ v. Idus Decemb. ſed antequam a Caleto traiiceret, accepit à Rege ingrediendi licentiam. Hic Legatus huic nouo Archiepiſcopo nouum à Papa honoris inanis titulum detulit, eumque in primo congreſſu Reuerendiſſimum patrem Cardinalem Sancti Siriaci in Thermis appellauit. Hoc accepto titulo Intronizatio vii. Calendas Februarii Cantuariæ celebrata eſt. In huius feſti conuiuiis medius inter Epiſcopos Archiepiſcopus ſedebat, ac à dextris Londinenſis cum Roffenſi, à ſiniſtris Wintonienſis cum Roffenſi collocati ſunt. Occupabant in eadem camera proximam menſam Abbates, Auguſtini Martini de

Bello

Bello, de Feuerſham, ac Priores Cant. Douor. Clumbwel cum Monachis Cant. In ſuprema aulæ quæ alba dicta eſt, ſedebant Dux Buckinghamiæ, Comes Dorceſtrenſis, Comes Staffordienſis, Comes de Hew, Vicecomes Beamont, Vicecomes Fewarren, Dominus de Shrewsbury, Dominus de Baruis, D. de Burgeuenny, D. de Say, D. de Clynton, D. de Ecchingham. In magna aula diſcumbebant ad primam menſam D. Richardus Ferrys, D. Rogerus le Coniers Barones, atq; Milites Suſſexiæ: ad proximam D. Iohannes Cheiney Vicecomes Cantii, D. Thomas Kyriel, D. Thomas Brown cum Militibus & Generoſis Cantii.

Hos excelſos & illuſtres viros innumera plebs ſequuta eſt. Peracta autem intronizatione tam magnifica, viſitauit Eccleſiam atq; diocæſin Cantuarienſem, in qua multa
ſtatuendo, atq; ſanciendo edixit. 1. vt religioſi qui abiecto ſuæ profeſſionis habitu, ſecu- An.1455.
lari amictu veſtiti beneficia acquirunt, beneficiis amoti Apoſtaſiæ pœnis plectantur. Ioh Vron.
2. Ne Eccleſiaſtica beneficia ſine Epiſcopi licentia locētur. 3. vt de ſiluis, arboribus, faſci- Arch.
culis & biletis ſoluatur decima quacunq; conſuetudine non obſtante. 4. vt nuptiis contrahendis, teſtamentiſq; conficiendis duo pluresue teſtes adhibeantur. Præterea de variis Clericorum, atq; laicorum exceſſibus corrigendis multa decreta, quæ ad crucē Paulinam publicari pro concione mandauit.

Erat hic Thomas Bourgchier illuſtri genere prognatus, frater Henrici Bourgchier Eſſexiæ Comitis, ac in Oxonienſi Academia inſtitutus, ac eiuſdem Cancellarius, & Decanus S. Martini London.

Deinde Wigornienſis Epiſcopus, ab eoq; ad Elienſem, tum demum ad Archiepiſcopatum (vt diximus) tranſlatus. In hoc anno Richardus Dux Eboracenſis, adiunctis ſibi Richardis duobus, vno Sarisburiæ, altero Waruici Comite, Edmundum Somerſetti Ducem, Henricum Northumbriæ Comitem, ac D. Clyfford Henrico Rege præſente cū ſeptem militum millibus ad Sanctum Albanum commiſſo prælio trucidauit. Totiuſq; regni adminiſtrationem & protectionem ſub eodē Rege ſuſcepit, & Cancellariatus munus Sarisburiæ Comiti, ac Caleti portus cuſtodiam Waruicenſi commiſit. Hæc rerum
nouitas aliquot annis frequentes bellorum ſtrages intulit Anglis, donec interfecto Ri- An.1461
chardo Eboracenſi Duce, altero Prælio in Dominica palmarum Eboraci commiſſo inter Edwardum Ducis hærilem filium & Henricum ſextum Regem Mars litem diremit. In quo ſuperatus Rex amiſit regnum quod Edwardus vendicauit. Quem Thomas Archiepiſcopus Weſtmonaſterii 4. Kal. Iulii Regem vnxit, & ſacrauit. Celebrauit eodē anno Archiepiſcopus Synodalem Cleri conuentum Londini, in qua conceſſa Regi decima, multaq; de arboribus decimandis acta ſunt. Statutumq; pręterea omniū Prælatorum cōſenſu fuit: Ne inferiores Pręlati in bannorū editione, aut vllis negociis matrimoniū tāgentibus diſpenſationes concederent. In eadem Synodo Galfridus Longbrooke procurator Magiſtri Petri Courtnaii Archidiaconi Exonienſis à Maioris Londinenſis lictoribus ad inſtantiam Simonis Notingham de actione perſonali apprehenſus, & violenter in ius obtorto (vt aiunt) collo ductus eſt. Quod cum Synodus accepiſſet, Prior Cātuarienſis ad Maiorem, & Vicecomites miſſus eſt vt idem Galfridus durante ſynodo à cuſtodia & iudicio dimitteretur, alioquin ſynodū contra Londinenſes per Eccleſiaſticas cēſuras ad grauiora proceſſurā. Hoc nūcio Galfridus liberatus & ſynodo reſtitutus eſt. His tēporib. illa vtiliſſima cudendi atq; imprimendi ſcientia Argentorati Germaniæ ciuitate inuenta eſt, etſi de authoris, loci, anniq; certa veritate inter ſcriptores magna diſſenſio eſt, quam perpendant lectores. Hæc autem hoc anno in eius laudem edita carmina ſunt.

O fœlix noſtris memoranda impreſſio tectis
Inuentore nitet vtraque lingua tuo.
Deſierat quaſi totum quod fundis in orbem
Nunc paruo doctus quilibet eſſe poteſt.
Omnes te ſummis igitur nunc laudibus ornent.
Te Duce quando Ars hæc mira reperta fuit:

Et ſane diuino beneficio hæc ars in hoc ſeculo hominibus patefacta eſt, ex cuius fœcundo quaſi gremio omnes artes ac ſciētiæ cæcitate & caligine abſterſa tanquam è longæuis tenebris prodierunt.

Nunc ad hiſtoriam reuertamur. Edwardus Rex duobus iam annis fœliciter geſto An.1463
regno Parlamentum Weſtmonaſterii tenuit, quo etiam tempore Archiepiſcopus & Clerus in ſynodo conuenerunt. In hac Synodo Iohannes Comes Wigorniæ, Henricus Co-

mes Eſſexiæ, D. Edmundus Gray Theſaurarius Angliæ, D. Humfridus Cromwell, D. Wentlocke, D. Iohannes Prior S. Iohannis, & Robertus Stillington legum Doctor, Cuſtos priuati ſigilli Regis conſiliarii allatis literis Regiis petierunt a Clero decerni Regi ad Scotos repellendos ſubſidium. Quod quidem gratiſſimis omnium animis tam munifico Regi conceſſum eſt, qui ſuperiori anno Eccleſiæ immunitates atque iura iniquis (vt in Iohanne Stafford antea diximus) Iuridicorum calumniis conuulſa & labefactata diplomate Regio reſtaurauit.

In quo ſanxit & decreuit, vt Clerus tam veteribus Eccleſiaſticis iuribus quam nouis, ſi quę condere vellent, maliciam eorum à quibus ſua iura violantur compeſcant, tum in cauſis omnibus ad Eccleſiaſticum forum ſpectantibus, etiam in maiorum arborũ decimis etiamſi viginti aut plures annos ætate exceſſerint ſine metu aut pœna ſtatutorum de prouiſionibus, aut breuium ſeu actionum de Præmunire aut cuiuſcunq; prohibitionis etiam nulla conſultatione obtenta liberè procedant. Et ſi quis index Regius ſeu ſecularis aliquem Archiepiſcopum, Epiſcopum, Archidiaconum, ſuoſue Vicarios, officiales, commiſſarios, aut iudices Eccleſiaſticos quoſcunq; breuibus, & proceſſu aliquo impediat aut deterreat, vt ad eiuſdem Archiepiſcopi, Epiſcopi, iudiciſue Eccleſiaſtici impediti aut perterriti monitionem (quam Rex ratam fidemq; eidem habiturum dixit) in Cãcellaria ſtatuto ſibi ab eodem Eccleſiaſtico iudice die ſub pœna ducẽtarum librarum compareat reſponſurus Regi de contemptu, ſuumque in Eccleſiaſticum iudicem proceſſum authoritate Regia reſcindi & irritum ac inane pronunciari viſurus.

Cogita, an dicta ſe habeat, cum hæ iuriſdictiones, proceſſib. Eccleſiaſticis, nullo iure diuino, aut Regio, ſed conceſſione concedantur.

Cum itaq; omnis laicorum iudicum in Prælatos querimonia, tum cum Romanæ curiæ poteſtas etiam Regibus ipſis terrorem incuſſit, ſola hæc fuit, quod niſi pleræq; cauſæ ab Eccleſiaſtico foro amputentur, appellationibus à Regia cognitione ad Papalem perferantur, quid nunc dicere poſſunt, cum Prælati Regiam authoritatem & diuino verbo ſanctius, & ſua iuriſdictione multò peritius tueantur quàm Cauſidici. An non quod à Rege Edwardo tunc impetratum eſt, id nunc Prętatorũ ꝓcibus cõcedi multò eſt æquius? Sed de Synodo iſta reliqua perſoluamus, quæ grauem pœnam ſanxit in eos quorũ vi, aut præcepto aliqui cœmiteriis aut Eccleſiis locisue ſacris in ius aut carceres ducti ſunt.

Arch. Vide in conuocatione. Anno nono Tho. Bourgchier. fol. 18. pag. 2.
Iohan. Vton.

Tum alia conſtitutione de veſtitu Clericorũ edita ſynodus dimiſſa eſt. Poſt iſta Edwardus Rex Elizabetham filiam D. Richardi Wooduyle, D. de Reuers ſibi matrimonio iũxit. Hæ nuptiæ Weſtmonaſterii à Cant. Archiepiſcopo celebratæ, atq; Regina coronata eſt vii. Kal. Iunii qui eo anno feſtus fuit dies dedicatus Auguſtino primo Cantuarienſi Antiſtiti. Quibus nuptiis celebratis Rex & Regina peregrinantes ad Thomæ delubrum venerunt Cantuariã, & magnis Archiepiſcopi ac Eccleſiæ Cantuarienſis ſumptibus ibidem aliquandiu conuiuati ſunt. Sequenti anno venit in Angliam Patriarcha Antiochiæ

An. 1465.

patria à Turcis capta profugus, ſecumq; duos Camelos & quatuor Dromedarios ſtupenda & inuſitata magnitudine duxit. Cuius exulis inopia Archiepiſcopi liberalitate & hoſpitio ſubleuata eſt. Nuptiis deinde inter Carolum Burgundiæ Ducem, & Dominã Mar-

An. 1466

garetam Edwardi Angliæ Regis ſororem contractis, altera peregrinatio a Rege & Regina, cum eadem D. Margareta, & Clarentiæ, ac Gloceſtriæ Ducibus Regis fratribus, aliiſque inclytis proceribus Cãtuariam ſuſcepta eſt. In qua multis muneribus ad Thomæ delubrum oblatis, atq; triduo in epulis lautioribus conſumpto, Rex & Regina Londinum

An. 1468

reuerſi ſunt. At D. Margareta mare traiecit, & ad maritimum portum de Scluce applicuit, vbi à Burgundiæ magnatibus recepta ad Ducẽ ducta eſt. Inter quos tertio die menſis Iulii nuptiæ à Sariſburienſi Epiſcopo celebratæ ſunt. Hæ nuptiæ ſumma prudentia conciliatæ, maximo deinde Regi in exilium profugo ad regnum recuperandum præſidio fuerunt.

Eodem anno in maris Cantiani littore Cæte quoddam maximum captum eſt, cuius longitudo amplexus decem, latitudo quinque ſuperabat, quod in varias partes diſſectum vix à viginti quatuor bigis à littore ad portum delatum eſt. Archiepiſcopus Ebo-

An. 1469

racenſis peregrinãdi cauſa ad Thomæ delubrum ſequenti anno acceſſit: ſed quia ex veteri illa compoſitione (de qua in Henrico Chicheley antea diximus) pro cruce in Cantuarienſi prouincia geſtanda non obtulit iocale, coactus eſt peregrinationis ſuæ inſtitutæ ritus Auguſtino præſtare, deinde quinto die menſis Iulii p̃ſentibus Waruicẽſi, & Oxoni-

Iohan. Vton:
An. 1469

enſi Ducibus iocali oblato ad Thomæ delubrum peregrinando acceſſit. Idem poſtea cũ magno Clericorum choro ad ingentem quandam nauem à Comite Waruicenſi extructã Pontificalib. indutus cimba vect⁹ eſt, ameq; miſſis & innumeris Põtificiis ritib. à ſummo mane ad veſperũ ꝓductis ſacrauit. & Trinitatẽ appellauit. In hac naui Comes Waruicẽſis, Comes Clarãtinus, & Archiep. Eborac. ad Caletũ cui⁹ portus (vt diximus) cuſtodiã

Waruicẽſis tenuit, poſtridie applicuerũt, ibi nuptiæ inter Clarentinũ Comitẽ, & Annã Waruicẽſis filiã cõtractæ, & ab Eborac. Archiepiſcopo celebratę ſunt. His pactis nuptiis Waruicenſis qui iam ab Edwardo Rege animo defecit, Clarentinum ſuum generum ad fœdus ſecum contra Regem fratrem ineundum ſolicitauit, vt excuſſo illius iugo, Henricum ſextum Arce Londinenſi incluſum liberent, & Regno reſtituant. Fœdus hoc ipſi Waruicẽſi tandẽ exitioſum initum eſt. Hoc Edwardus ipſa ſuſpicione olefecit, & Cantuariam cum Regina, atque Domina Elizabetha primogenita filia, ſtipatus quinque Epiſcopis, multiſq; proceribus properauit. Ibi oblatis multis Thomæ Delubro donis biduo conſilium cum Epiſcopis & Baronibus ſecretiſſimum habuit, à quo Archiepiſc. Cantuarienſis immeritò ſuſpectus excluſus eſt. Res acta ſic eſt vt educto Waruicenſis manu Henrico ſexto, neceſſe fuit Edwardo ad Burgundiæ Ducem à quo militare auxiliũ impetrauit aufugere. Cum quo reuerſus capto Henrico ſexto Waruicenſem prælio Barneti commiſſo fugauit, & interfecit. Deinde alio prælio Tewkesburiæ ſuperauit Henricum ſextũ, eiuſq; filium Edwardũ, quibus victoriis in Regno ſecurus atq; ſtabilitus fuit.

An. 1470.

An. 1471.

Poſt hæc quatuor annis proximis, quatuor ſynodus inſtitutæ, tot Regi ſubſidia præſtiterunt. At Papa bellicoſus per totum Chriſtianum orbem edixit, à cunctis Chriſtianis gentibus conflandus in Turcarum Principem exercitum, cuius ipſe Imperator futurus ſit, & bellum fortiter in Turcas geſturus. Ad hanc rem non modò ſibi militibus opus eſſe ſed pecunia. Itaq; Eccleſiaſticorum prouentuum decimas à totius orbis Chriſtiani Clero exegit, tum ab his omnibus qui plura beneficia tenebant, integros vnius anni prouentus. Cum autem Quæſtores ſui cum Bullis in Angliam veniſſent, hac arte deluſi ſunt. Totus iam Clerus Papalem potentiam Imperatorio more ad procinctum accinctam multò atrocius quàm ante formidabant. At Rex ſcriptis ad Archiepiſcop. literis exponit quanti periculi atq; præiudicii hoc exemplum futurum ſit, ſi Papæ Clerus obſequeretur, ſimulque oſtendit rationem, qua vitare offenſam Papæ poterint, omnemque rei indignationem in Regem transferre.

An. 1476.
Arch.

Si decima Regi conceſſa, Rex Regni ſui Clerum tutaretur & excuſaret, & ad Papæ cupiditatem explendam ſuo non Cleri nomine aliquid largiretur. Ad hoc Rex ex ſingulis libris 12. d. popoſcit, Clerus 6. d. conceſſit, & Papalium Quæſtorem laqueos euaſit. Aliquot iam anni ſine re aliqua commemorabili præterfluxere. Anno autem translationis ſuæ 27. Archiepiſcopus ſynodum Londini celebrauit. In ea Iohannes quidam de Eiglis Iuris vtriuſq; doctor Papalis in Anglia quæſtor ſuggeſtum aſcendit, & pro concione Cleri de hoc ſcripturæ Themate latinè prædicauit. Vide ne lumen quod in te eſt. &c. Concione finita poſtquam Wilhelmus Worsley Decanus Eccleſiæ Paulinæ, & Iohannes Bourgchier Archidiaconus Cantuarienſis præſentaſſent Archiepiſcopo & ſuperioribus prælatis Wilhelmũ Pykenham legum Doctorem Archidiaconũ Suffolcienſem, & Decanum Collegii de Stookeclare & Rectorem de Hadneham (vbi portam magnam erexit) Cleri Prolocutorem, Comes Glioceſtrenſis, Marchio Dorceſtrenſis, Comes Northumbrenſis, Comes le Reuers in eadem ſynodo, ſubſidium Regis nomine à Clero poſtularunt. Itaque decima ſine mora aut difficultatẽ data eſt. Tum Iohannes Eiglis Papæ Quæſtor latina oratione facundè declarauit Sixtum Papam Quartum Dominum ſuum vaſa omnia aurea & argentea, ac ſuppellectilem pene totam pro defenſione Rhodi contra Turcas vendidiſſe, ideoq; contemtis ſuis facultatibus vniuerſali Eccleſiæ prouentuum Eccleſiaſticorum decimas impoſuiſſe. Qua de re prolatas Papæ Bullas oſtendit: verùm non minus in hoc negocio quàm in ſuperiori fruſtratus eſt Cum enim ſæpius ſynodos conueniſſet, nec quicquam de Papæ poſtulatis egiſſet, tandem Quæſtoris illius aſſiduis clamoribus acta rem totam Cardinali Archiepiſcopo committit. Is ne nihil agere videretur literis ſuis Wilhelmo Lacy apparitori ſuo generali mandauit, vt Epiſc. Abbates, Decanos, & Archidiaconos quoſdam quos ad peragendum Papæ negocium deſignaret 5. die Iunii adeſſe in Eccleſia Paulina iuberet. Eo die pauci conuenerunt, reiectaq; in alios dies (quia hi qui iuſſi ſunt Regiis negociis procurandis excuſabantur) ſæpius res eſt.

An. 1481.
Arch.

Tandem tam varias dilationes habuit, vt morte Edwardi Regis Quarti inanem & dignum papali commento exitum ſortita ſit. Edwardo autem Rege mortuo, eiuſquè funeri iuſtis peractis Thomas Eboracenſis Archiepiſcopus, Iohannes Lincolnienſis, Edwardus, Ciceſtrẽſis, Iohannes Elienſis Epiſcopi, Wilhelmus Haſtings Dominus de Haſtings, Thomas Stanley Dominus de Stanley, & Thomas Mongomery miles executores teſtamenti Edwardi Regis codicem eiuſdem teſtamentarium Cantuarienſi Archiepiſc. exhibuerũt, & tẽpus deliberandi de aſſumenda vel reſpuenda eius executione petierũt.

An. 1483.
Arch.

Quo conceſſo Archiepiſcopus omnia Domini Regis bona atque iura ſequeſtro & cuſtodiæ Wilhelmi Dawbeney, Richardi Laurence, & Roberti Foſter interim dum illi deliberarent commiſit, præſentibus omnibus penè præſulibus & proceribus Regni. Sigillum verò magnum, & priuatum, nec non annulum ſignatorium ad ſuam cuſtodiā recepit, atq; penes ſe retinuit. Sed qui ſumptus funerales 1496. l' exhauſerant, data ab eodē Archiepiſcopo poteſtas fuit executoribus ex bonis hæreditariis venditis eam ſummam conficere reliquis bonis ſub ſequeſtro reſeruatis.

An.1484 Anno ſequenti Richardus Dux Gloceſtriæ horrenda cæde Edwardi & Richardi
filiorum fratris ſui Edwardi Regis perpetrata, ſimulans Edwardum fratrem nothum iniuſtè regnum tenuiſſe idem vt triennio occupauit, qui ab hoc Archiepiſcopo Weſtmonaſterii coronatus & ſacratus eſt, is in ſacratione ſtipulanti Archiepiſcopo omnes libertates & immunitates Eccleſiæ iuxta Canonum inſtituta defenſurum, omniaq; Regni iu-
De his ſtipulationibus & promiſſ. Vide Regiſt. Tho. Bourgchier f. 177. ra à S. Edwardo Rege quondam deſcripta ſeruaturum, totumq; populum atq; Clerum in pace protecturum iureiurando promiſit. Verùm tam immanium ſcelerum terribili conſcientia tanquam furiis exagitatus, nequè ſomnos poſtea dulces, ne ſpiritum ducere tranquillum vnquam potuit. Sed in tertio vſurpati à ſe Regni anno ab Henrico Richmondiæ Comite in acie ad 11. Cal. Sept. victus & trucidatus eſt. Tum Henricus rerum
An.1486 potitus eum Domina Elizabetha Edwardi Quarti Regis primogenita filia contraxit nuptias. His vnis ſecundiſſimis nuptiis duæ gentes & familiæ illuſtriſſimæ quæ tot annis de Imperio dimicabant, Lancaſtrenſis cuius Hæres fuit Henricus Richemondiæ Comes, & Ebnracenſis quæ trucidatis (vt diximus) à Richardo tyranno duobus fratribus ad Dominam Elizabetham iure hæreditario obuenit vnitæ & inperpetuum conciliatæ ſunt. Archiepiſcop⁹ Cant. iſtas nuptias celebrauit, & vtroſq; paulò poſt, illum Regem Angliæ nomine Henricum ſeptimum, hanc Reginam Weſtmonaſterii coronauit atq; ſacrauit, pridie Cal. Nouemb. Poſtea Rex Parlamentum Weſtmonaſterii, Archiepiſcopus Synodum Lōdini celebrauit. In ſynodo Clerus Regi victori & tyrannoctono pruoenmū ſuorum decimas vltro detulit. In Parlamento permiſſum fuit Epiſcopis Clericos adulteros atque fornicarios carceribus ſuis coercere. Proximo anno Thomas Bourgchier Archiepiſcopus poſtquam triginta duobus annis ſediſſet obiit, & ab aquilonari latere ſummi
Ex Archiuis altaris in Eccleſia Cant. ſumptuoſo tumulo conditus ſepultus iacet. Hic dedit Vniuerſitati Cantebrig. centum viginti libras , quæ permiſta cum centum libris quas ante eum M. Billingforth quondam præfectus Collegii corporis Chriſti, dictæq; Vniuerſitatis Cancellarius dederat, in eadem ciſta reponuntur. Hæc iam ciſta in ea domo vbi congregationes & ennuocationes Scholarium ennuenūt poſita vtriuſq; fundatoris nomine Ciſta Billingforth & Bouſier appellata eſt, cuius conſeruando theſauro cuſtodes ſingulis annis deputantur.

LXV. Iohannes Morton.

Arch.

IOHANNES Morton Beerç Dorceſtrenſis Comitatus oppido natus, adoleſcēs Oxonii ſtuduit, & cum in iure ciuili atq; pontificio profeciſſet, controuerſis cauſis in Areuata curia patrocinādis aduocatus fuit. Tum beneficio atque gratia Thomæ Bourgchier Cantuarienſis Arch. cui ob iuris ſcientiam & prudentiam charus fuit, non modò multis Eccleſiaſticis dignitatibus auctus, ſed ſumma fide Henrico Regi ſexto cōmendatus eſt. Cuius conſiliis adhibitus in duriſſimis illis & periculoſiſſimis temporibus ei tam firmiter adhæſit, vt ne in caſtris, atque ſummo diſcrimine ab eo vnquam diſcederet. Hanc hominis fidem & integritatem ipſius hoſtis Edwardus Rex quartus, etſi ſuis partibus aduerſam tantopere tamen adamauit, vt victoria parta, Iohannē Morton multis beneficiis ad ſuum ſeruitium alliceret, & ſecretis conſiliis adhiberet. In quibus eum & quantum ingenio polleret, & quo erga ſe animo & induſtria ſingula tractaret perſpexiſſet , ad Elienſem Epiſcopatum eum promouit. Nam erat tum quiſquam in quo ſuarum rerum rectè gerendarum fiduciam , aut poſteritatis ſuæ tuendæ ſpem maiorem quàm in hoc Epiſcopo Rex collocarat. Itaque moriens eum teſtamento vnum executorum ordinauit. Id quod Richardus tyrannus, qui Edwardi ſui fratris maſculinam prolem deleuit, veritus, eumque animaduertiſſet tam fidem Epiſcopum ad ſuas ne-

nefarias & ſceleratas partes ab impuberibus Regiis filiis tuendis nullo modo adduci potuiſſe, proditionis, atque læſæ maieſtatis inſimulauit, & Turri Londinenſi incluſit. Mox inde eductum cum intendere homini tam inſonti nullam accuſationem potuit, ſceleris & parricidii ſui ſocii Ducis Buckinghamiæ cuſtodiæ tradidit. Sed cum horrendis artibus atque dolis, & ope Ducis Buckinghamiæ Richardus tyrannus in Regio ſolio poſitus eſſet, occulta quædam ſimultas odiumq; incredibile inter hunc Regiis ritibus inauguratum tyrannum, atque Ducem ſubito interceſsit. Quod cum tanto feruore intimo Ducis pectore æſtuaret, vt celari diu non poterat, rem omnem Iohanni Morton Elinenſi Epiſcopo quem arctiori adhuc cuſtodia tenuit, indicauit. Quo quidem neminem ſe habere potuiſſe exiſtimauit commodiorem ad id quod meditabatur vindictam, exitiumque tyranni. Cumque eum ſponte in eundem ſecum ſenſum primo ſermone incidere vidiſſet, laxauit ei duras cuſtodiæ habenas, permiſitque libertatem. At Iohannes Elienſis etſi valde recreabatur, Ducem tanto odio à tyranno defeciſſe, proſpexit tamen id prudenter quod euenit, Deum de vtriſque tanti ſceleris ſociis ſupplicium ſumpturum. Ideoque quanquam Ducis conatum probaret, adhærere tamen ei noluit, ſed nactus ex hac indulta libertate tēpus opportunum habitu & amictu mutato celeriter atque clam in Elienſem ſuam Inſulā profugit, indeq; traiecit in Flandriā. Tum clandeſtinis literis atque nunciis cum omnibus his egit quos Edwardi Regis ſtirpi fauere cognouerat, vt inter D. Elizabetham Edwardi primogenitam filiam, & Henricum Richemondiæ Comitem in exilio iam agentem procurarentur nuptiæ, tam ad deiiciendū tam ſæuum & crudelem tyrannum, q̄ ad inteſtinas ſeditiones tollēdas, quæ tam diu inter Lancaſtrenſem & Eboracenſem familias ad totius Regni perniciem ingruerunt. Hoc ſanum conſilium auſpice Deo profectum, depulſo (vt ante diximus) tyranno, victoriaque diuinitus Henrico Regi ſeptimo delata Deo propitio ſecundum euentum habuit. Itaque Henricus Regno potitus Iohannem Morton ſecum in patriam reducem Regni Cancellarium conſtituit. Deinde Thoma Bourgchier mortuo eundem ad Metropolim Cantuarienſem à Monachis poſtulari, & confirmatione Innocentii Papæ ab Elienſi ſolui atque transferri procurauit. Arch. A. 1486. Hæc translatio perinde atq; illa Thomę Bourgchier qui ab Elienſi etiam ſede ad Cantuarienſem deductus eſt, ſex diſtinctis bullis, etſi minori compendio agere Papa potuiſſet, publicata eſt. Sed aucto precio, multiplicari etiam conuenit illa plumbea inſtrumenta. Mox ab Wilhelmo Selling ſacræ theologiæ profeſsore, & Eccleſiæ Cantuarienſis Priore allatum eſt vexillum Archiepiſcopo quod in munerio Elienſis Epiſcopi in Holborne accepit, atque oſculatus eſt, ac deinde Crucigero ſuo tradidit. Sed nuptiis (vt diximus) inter Henricum Regem ſeptimum celebratis, Papa ad confirmandum illud legitimum diuinituſq; conciliatum ac ad pacem & tranquillitatem Anglorum maxime neceſſarium matrimoniū ſuis bullis minime neceſſariis opus eſſe putauit, quia quarto cognationis gradu coniuncti nuptias contraxerunt. Quod quidem nullo neque diuino, neque ciuili iure ſed pontificio tantum prohibetur. In quibus etiam ne authoritate carere videretur regnum acquiſitum Regi confirmauit, illudque iure hæreditario, iure belli, iure coniugali, iure electionis, iure ſenatus ſeu Parlamenti Anglicani, nec non iure pōtificio atque ſuo ad Henricum Regem ſeptimum, eiuſque hęredes in perpetuum ſpectare debere pronunciauit. Quid iam amplius his iuribus à Papa addi potuit? Solum ius diuinum omiſit, cuius etſi ipſe expers fuit, tamen illæ cœlitus nobis datæ nuptiæ carere non potuerunt. Archiepiſcopus autem primo ſuæ translationis anno ſynodum Londini celebrauit. In hac ſynodo quia Rex Franciſcum Louellum cum Humfredo Stafford qui ad Colceſtrenſem aſylum profugerant, eoq; ad nouos populi tumultus citandos exiiſſent, alioſq; rebelles in acie proſtrauit, & conſpirantium duces capite puniuit, omneſque motus ſedauit, impetrauit à Clero decimam. Verum eodem tempore Richardus quidam Simondus humili quidem ſorte ac conditione, verum non indoctus nec doli fraudiſque ignarus Præsbyter, puerum venuſta facie, & verſuto ingenio Lambertum Simenellum literis inſtituit Oxonii. Cui ſimulatque diuulgatum eſſet Edwardum Ducis Clarentiæ filium à Rege nouos populi motus formidante in Turri Londinenſi ſeruatum, iam necl traditum eſſe, ilico mutat nomen, eumq; Edwardū appellat, & cum eo protinus in Hyberniā traiecit. Ibi narrat ſe ſeruaſſe Edwardum Ducis Clarentiæ filium, & à mortis periculo eripuiſſe, ac Hybernēſ. pueri ſpecie & ſimilitudine decepti, facile veniunt in eius fidem, & tam Anglos, quam Margaretam Ducis Burgundiæ ſororem Ducis Clarentiæ ſolicitant, vt hunc puerum auxilio militari iuuent, & in regno ponant. Ex hoc audaci ſacrificuli & pueri facinore magna ſtrages edita eſt, ſed Hēricus Rex Marte

ſuperior euaſit, & fuſis aduerſariis puerum, eiuſque præceptorem improbum in prælio cœpit, illum tci culinariæ addixit, hunc quia Presbyter fuit, Archiepiſcopo miſit. Quia durante ſuperiori ſynodo cum ſuis carceribus mandauit, ſtatimque ob multitudinem Clericorum delinquentium qui vix ſuis carceribus contineri poterant, coram Maiore & Senioribus Londini ciuibus eduxit. Is falſus eſt ſe oppidani cuiuſdam Oxonienſis filium Lambertum Simenellum à patre abductum finxiſſe & mutaſſe in perſonam Edwardi Ducis Clarentii filii, eoque commento Hiberneuſes & Anglos concitaſſe, ad

A. 1487.
Arch.

eum motum qui nuper tam funeſtus fuit. Poſt quam confeſſionem tanquam læſę maieſtatis & tanti homicidii ac Chriſtiani effuſi ſanguinis reus Clericali ordine priuat', Maiori & Vicecomitibus Lōdon traditus eſt. Deinde in eadem ſynodo eductus eſt ex Turri Londinenſi Edwardus puer Ducis Clarentini filius hæres, quem in ſynodo omnibus oſtenſum Archiepiſcopus ſecum Lametham duxit. Multi ad quos ſuperioris coniurationis crimen pertinebat, ipſi ſibi conſcii aſyla ſeu ſanctuaria petebant, ſed bulla Innocentii Papæ id priuilegium ademptum eſt his qui ex locis ſanctis ad perpetranda huiuſmodi ſcelera exirent, ad ea quæ redirent. Inter hos Humfredus Stafford aliique qui cum eo ante ad aſylum (vt diximus) Colceſtrenſe confugiſſent, & poſt hanc pugnam aſyla repetebant inde extracti pœnas luerunt ſanguine. Itaque ex illa Papali bulla lex eſt, vt aſylis inſcripti, ſi homicidia, furta, incendia, ſacrilegia, depopulationes agrorum, Regni aut Regis proditiones poſtea commiſerint, inde eiecti vi laica ducantur ad ſupplicia. In hac ſynodo coerciti ſunt acribus minis inepti quidam prædicatores, qui in concionibus populum præſentem & auditores nihil docent, ſed cum plauſu populari, eloquentia canina, latrant immodeſtius in Epiſcopos abſentes. Tum Londinenſis Clerus increpatus eſt quod veſtibus molliter laſciuiret, & in cauponis frequentius perpotaret. His geſtis dimiſſa ſynodus eſt. Ac ſub initio proximi anni iterum inchoata. In hac ſynodo Oxonienſis atque Derbienſis comites contra Gallorum paratam ad bellum potentiam iuuandum Clericorum bonis Regem ſuaſerunt. Itaque ſynodus conceſſit Regi ſubſidium xxv. M. l'. binis ſolutionibus eodem anno ſoluendum. Et ſi bellum illud biennio duraret alterum pari æſtimatione ſubſidium decreuit, ea lege vt ea conceſſio ad con-

A. 1488.
Arch.

ſequentiam non traheretur, nec exemplo ſuo deinceps Clero præiudicaret. Ipſi etiam Archiepiſcopo à tota prouincia haud modicum auxilium tributum eſt. Accepit enim ſubſidia duo, in quorum vtroque curati ſi xl. s. ſalario conducti eſſent iii. s. iiii. d. ſi ſeptem marcarum vi. s. viii. d. ſi decem v. s. ſi duodecim xii. s. ſi decem librarum xvi. s. viii. d. eademque deinceps portione ſi maiora ſalaria capiant, ſoluerunt. Ac ſimilis penè ratio in Eccleſiis parochialibus, cantariis, hoſpitalibus, liberiſque capellis habita eſt. Huius Archiepiſcopalis ſubſidii prima ſolutio in ſola Cantuar. Diocęſi ſummā iii. c. liiii. l'. excreuit. Hoc anno Innocētius Papa rebus omnibus in Anglia ſedatis, & victis confœderatis, terribilem Bullam excommunicationes in rebelles ſonantem ad Henricum ſeptimum miſit, quam Archiepiſcopus in tota ſua prouincia denunciauit. Idemque Papa anno ſe-

A. 1489.
Arch.

quenti in bullis emittendis frequentior fuit. Nam cum apertis poſtulationibus obtinere ne quicquam amplius in Anglia potuiſſet, occultas quaſdam acquirendi rationes ſibi iocundas putauit. Itaque inſolita quadam & admirabili bulla Io-

De hac bulla Vide Reg. Morton fol. 18 pag. 2. Verba bulla

hanni Giglis ſuo (vt in Thoma Bourgchier antea diximus) in Angliam Quæſtori pleniſſimam & ſingularem authoritatem dedit, vſuram, ſimoniam, furta, homicidia, ſpolia, rapinas, adulteria, fornicationes, & crimina quæcunque perpetrata, (præter Cleri percuſſiones, & in Romanum Pontificem coniurationes, ac certos quoſdam ſuæ ſoli poteſtati caſus reſeruatos) a reorum conſcientiis remittendi atque diſſoluendi. Præterera indulgendi, atque diſpenſandi, & tam bona aliena quam ea quæ fraude quacunque acquiruntur ſalua conſcientia retinendi, *ſoluta aliqua eorundem parte Papæ commiſſariis, ſeu eorum vices gerentibus*. Omnes denique excommunicandi qui huic Bullæ obſtarent, qui vero iuuarent ſedi Romanæ pro ſuis meritis commendandi. hanc bullam Archiepiſcopus retento originali tranſcripſit, & ad ſingulos prouinciæ ſuæ ſuffraganeos miſit. Quem Innocentius Papa tanquam bene de ſe meritum Antiſtitem aliis bullis reformatorem & viſitatorem Monaſteriorum & locorum quorumcunque ab Archiepiſcopali & ordinaria iuriſdictione priuilegiorum antiquorum præſidio tutorum ſeu exemptorum ordinauit. Eodem Anno Roffenſi Ponte rupto, & ad interitum ruinamque labente, omnibus ſuis prouincialibus quicquid ei reparando legaſſent aut donaſſent, quorumcunq; ſcelerum quadraginta continuis diebus commiſſorum pœnam purgatoriam remiſit.

Et proximo anno ſimilem indulgentiam diuulgauit his qui collegium fraternitatis

nitatis à Richardo Whittington & à ſe confirmatum ope aut opera quacunque iuuarent. Eodem deinde anno qui fuit ſuæ tranſlationis quintus diœceſem Lichefeld. & Couent. Ioannes Halſe Epiſcopo ibidem mortuo viſitauit. Viſitauit deinde ordine iſtas diœceſes Epiſcopis earum aut mortuis aut ad alias Eccleſias deductis, Bath. & Wellen. Wiotonienſem. Liocolnienſem, Exonienſem. Bath. & Wellen. Richardo Fox ad Exonienſem, nec non Couent. & Lich. Wilhelmo Epiſcopo ad Lincolnienſem ſedem poſtulatis vel electis bis. Roffenſem, Wigornienſem, atque Sariſburienſem. Anno autem tranſlationis ſuæ octauo ab Alexandro 6. Papa hic Archiepiſcopus Cardinalis, tit. S. Anaſtaſi creatus eſt. Quo anno Henricus Rex ſeptimus non minus pietate in principem integerrimum Henricum Regem ſextum, quam inanis ſuperſtitionis Zelo ductus optauit eum ab Alexandro Papa inter ſanctos referri. Papa vt hoc negociū curioſe tractaret, tam ordinem atq; modum quàm ſumptus, ſanctos in ſuum Kalendarium ſeu Catalogum inſcribendi primo acurate deſcripſit. Ac primo hoc ſanctificandi tanquam priuilegium ſuæ ſolius authoritatis atque poteſtatis eſſe quinque rationibus probat. An.1494

I. Quia cum ſanctis adiungi Deo, maximum eſt hominis Chriſtiani beneficium, maximaque causa quæ inter mortales poſſit proponi, itaque cum grauiores omnes cauſæ ad Papam referantur, hanc eius præcipuam eſſe debere. II. quia Sancti miraculis declarantur, miracula autem à fide proueniant, omnes autem controuerſitas à ſolo Papa decidi. III. quia ſolius Papæ eſt declarare dubia ſcripturarum, multò igitur magis declarare dubia ſanctitatis. IV. ne ſi id cuilibet Epiſcopo permittatur, & plerique Epiſcoporum indocti ſint & ſimplices, populus credulus decipiatur. V. ne numerus ſanctorum in infinitum creſcat, niſi Papa modum ſtatuat, eaque ratione frigeat deuotio, & ſanctitas vilipendatur. His argutiis cum canonizationem (vt appellat) ſanctorum in ſua ſola poteſtate reſtare vult euincere, proximo loco quæ ad ſanctificationem requirantur oſtendit, quæ duo eſſe debent, vitæ ſanctitas & miracula: nam nec vita integrum niſi edat miracula, nec miraculis clarū ſine vita pura inter ſanctos canonizandum, ac ab omnibus reputandum ſit. Itaq; vtrumque horum teſtibus probandum, antequam quis inter ſanctos habeatur. Longum eſſet enarrare ſingula, niſi hiſtoriam in qua breuitati ſtudemus, multis paginis non neceſſariis compleremus. Sumptus autem qui Cantoribus, Campanariis, choriſtis, parafrenariis Eccleſiæ S. Petri, nec non com miſſariis, notariis, ac Papæ ſeruientibus cubicu-lariis, ferrariis, ac huiuſmodi turbæ in peragendis Romæ canonizationis ritibus fere attingunt ſummam mille atque quingentorum aureorum ducatorum. Quæ Feuda etiam augeri ad extremum addit Papa *ſecundum canonizati potentiam*. Cum itaque tam Henricus VI. canonizandus, quam Henricus VII. qui officio quodam cæco ductus canonizationem voluit impetrare vtrique Reges fuerint, exiſtimare iure poſſumus Regem non Papam magnitudine ſumptus huic canonizationis negocio ſuperſediſſe. Inceptum enim fuiſſe conſtat ex bulla Alexandri VI. Papæ miſſa ad Iohanem Morton Cantuarienſem Archiepiſcopum, & Richardum Fox Epiſcopum Dunelmenſem, quæ in loco Regiſtri memorato extat. Rex igitur contentus hoc ſolo fuit, vt cadauer eius Regium quod Richardus Tyrannus non religione aut inhumati honore, ſed fratris ſui Edwardi Regis quarti, cuius regnum proditoriè cæſis hæredibus vi ac dolo occupauerat, inuidia atque calumnia, à Chertſeiēſi Cœnobio ad Arcem Windſorinam tranſtulerat, more ſolenni regio inde exhumatum, ad Weſtmonaſterii cœnobium duceretur & humaretur. Quod etſi ſine authoritate pontificia facere potuiſſet, tamen Rex ad Papam indignis modis ſupplicare coactus eſt. Incidit autem hoc anno inter Archiepiſcopum & Londinenſem Epiſcopum grauis quædam de iuriſdictione controuerſia. Ac lis prope eadem eſt quæ inter Wilhelmum Courtney Archipræſulem & Exonienſem Epiſcopum quondam (vt diximus) interceſſit, ſed ad ſuæ prærogatiuæ curiæ propugnationem ſpecialius propiuſque accedit. Richardus quidam Bladiwel Londinenſis Epiſcopi commiſſarius executores teſtamentorum Richardi Simpſon, & Iohannis Erick ciuium Londinenſium ad exhibenda eadem teſtamenta, & actis coram ſe inſinuanda citauit. Eoſdem rurſus Archiepiſcopus quia teſtatorum bona pluribus diœceſibus diuiſa erant, à Londinenſis Epiſcopi iuriſdictione vendicauit, & ad ſuum tribunal vocauit. Itaque hi executores ab eo Cōmiſſario excōmunicati, & ab Archiepiſcopo abſoluti ſunt. Londinenſis Epiſcopus ad Papam prouocauit, & lis Romæ de hac prærogatina Cantuarienſis ſedis inſtituta eſt. Cōmiſſa fuit ab Alexandro Papa hæc cauſa Petro de Acoltis Iuris vtriuſque doctori & auditori cauſarum in Romana curia. Magna huius Iudicii per totam prouinciam Cantuarienſem expectatio ſuffraganeorum animos qui

De hac canonizatione vide Regiſt. Morton. fol. 102.

Vide Regiſt. Morton. in fol. 108. ad finem.

Londinenſi Epiſcopo adhæſerunt, diu tenuit ſuſpenſos. Sed Archiepiſcopus non modo primæuo Cantuarienſis ſedis prærogatiua, ſed ipſa conſuetudine, & temporis diuturnitate ex propris Archiuis atque tabulariis euicit cauſam. Poſtea Alexander Papa iam hanc de teſtamentis inſinuandis, bonaque inteſtatorum adminiſtandi commiſſionibus prærogatiuam, quam vacantibus Epiſcopalibus Eccleſiis iuriſdictionem, Archiepiſcopo, nec non Eccleſiæ Metropoliticæ Cantuarienſi ad æternam concordiam, omneſque de iuriſdictione lites & altercationes in perpetuum tollendas quatuor bullis confirmauit. Dum hęc controuerſia Romę agitaretur, multi prouinciales ab inferioribus pręlatis quia ſuam iuriſdictionem in incerto verſari diſcrimine cernebant, incitati, varias in Archiepiſcopum calumnias in vulgus ſparſerunt, contra quos Alexander Papa bullam excommunicationis crudeliter fulminantem edixit. Atque hoc modo Eccleſiæ Cantuarienſis iura ſæpe in dubium atque controuerſiam vocata, tandem ſub hoc Archiepi-
A.1497. Arch. ſcopo firmata & ſtabilita ſunt. Papa vero Alexander, qui (vt paulo ante diximus) Iohannem quendam de Eiglis cum retinendi, remittendi, & indulgendi poteſtate quæſtorem atque corraſorem pecuniarum in Anglia conſtituit, aut inſatiabilis fuit, aut profuſus celeriter egere cepit, aut quod eſt veriſimilius ab Anglis toties papali fraude expilatis nihil percepit. Itaque Robertum Caſtellenſem notarium ſuum cum nouis mandatis atque ſimili poteſtate miſit in Angliam, vt à ſingulis curatis Aureum Anglicum exigeret, prælatorum autem erga Papam benignitatem non flagitaret, ſed permulſis eorum animis, ęquis precibus impetraret. Quo anno Anſelmum Cantuarienſem quondam Archiepiſcopum Ioanne Morton magnis id ſumptibus procurante Canone ſuo inter ſanctos retulit. Iohannes Morton poſtquam Cantuarienſem prouinciam 13. annis rexiſſet, obiit. Delubrum ipſe viuus ſumptuoſum in Eccleſia in ſubterraneo crypto extruxit, in quo humatus eſt. Vir fuit prudens, facundus, atque grauis, qualem Henricus 7. vitæ ſocium, morumque quaſi magiſtrum plerumque penes ſe habuit. Tulit (vt diximus) ſub Richardo tyranno vitæ diſcrimina, exilium atque carceres, à tribus Regibus Henrico 6. Edwardo 4. & Henrico 7. probata integerrimi, prudentiſſimique patris fides nunquam in dubium venit. In condendis & reparandis pleriſque ædibus & Archiepiſcopatus ac Eccleſiæ ſuæ ædificiis magnificentiam, in pauperibus crebris eleemoſynis refocillandis, indigentium liberis in literis ſtudiiſque alendis, notis atque familiaribus promouendis, propinquis & conſanguineis quibus opimas & honorarias hęreditates acquiſiuit, ditandis, pietatem, liberalitatem, & munificentiam ſummam declarauit, vt in teſtamento ſuo fuſius apparet. Prima inter hunc & Richardum Fox poſtea Wintonienſem familiaritas in exilio conflata eſt, quos prudentiæ, integritatis, morumque piorum ſimilitudo in fide atque amicitia tota reliqua vita deinceps ſemper retinuit. In teſtamento omnia pene ad pias cauſas reliquit. Regi Portiferium, Reginæ Pſalterium, D. Margaretæ filiæ Regis primogenitæ quam filiolam, quia eius in baptiſmo compater fuit, appellat, Cyphum aureũ & quadraginta libras, Eccleſiæ Elienſi mitram, & crucem Archiepiſcopalem, cęteris ſuis neceſſariis admodum parcè legauit, quia eius liberalitatem in viuis vberrime ſenſerant. Suppellectilẽ diuiſit inter famulos. Hęredes ſeu executores ſuos, vt Oxonii viginti, Cantabrigiæ decem ſcholares viginti annis continuis in literarum ſtudiis exhiberent, iureiurando aſtrinxit. Eo vero mortuo Cantuarienſes Monachi Regis impetrata licentia Thomam Langton Wintonienſem Epiſcopum ad Cantuarienſem ſedem poſtularunt, verum is peſte quæ eo anno triginta hominum millia in Anglia conſumſe-
An.1500 arch. rat, vna cum Thoma Rotheram Eboracenſi Archiepiſcopo antequam accepit à Papa confirmationem viuis ſublatus eſt. Poſt quorum obitus Richardus Fox Wintonienſem, & Thomas Sauage Londinenſis Epiſcopus Eboracenſem Eccleſiam occupauere. Londinenſis autem Epiſcopatus Wilhelmo Watham legum doctori delatus eſt.

LXVI. HENRICVS DENEVS.

HEnrici Regis ſeptimi tempora multis inteſtinis coniurationibus turbata ſunt. Ex his vna eaque vltima reliquas omnes quas Rex, etſi ſummum pene diſcrimen adferebãt, prudenter compeſcuit, dolis & fortunę varietate ſuperabat. Obſcuro quidã ortu Petrus Varbechus, iuuenis liberali forma & in-

& ingenio ad tractandos dolos apprimè compoſito Richardus Edwardi Quarti Regis ſecundus filius falſo creditus eſt. Hoc commentũ indelebili odio muliebri fabricatum eſt, nempe Margaretæ Edwardi Regis Quarti ſororis, & vxoris Caroli Burgundiæ Ducis, quę omnes exquiſiuit rationes quibus Henrico ſummum pararet exitium. Eadem (vt in Iohanne Morton antea diximus) Lambertum Simonellum Ducis Clarentini filium ſimili mendacio fictum in regno ambiendo iuuit.

Itaq; huic Petro qui ſe Richardum Eboràcenſem Ducem appellauit adhæſerunt hi qui ex rerum nouitate, & perturbatione Reip. præmia ſperabant. Nonnulli etiam viri clari atq; nobiles ea charitate & beneuolentia, qua Edwardi Quarti progeniem, aut odio quo Henricum Septimum proſequuti, ſpecie veri facile decepti ſunt, eius partes ſequuntur.

Sed Rex olfacta celeriter & explorata coniuratione, vim omnem tanti incendii extinxit, & tam exitioſam ac (vt putabatur) inextricabilem à Domina Margareta contextam telã diſcidit. De Ducibus permultis capitis ſupplicium ſumpſit. Petrus autem ex Hybernia fugatus in Scotiam, affinitatem ex nuptiis cum Scotorum Rege contraxit, deinde à Rege Gallorum accerſitus, eiuſq; promiſſis animatus tentauit aduentum in Angliam, ac à Cantiis repulſus ad Cornubienſes quos ob tributum exactum in Regem tum concitatos nouerat, properat. Tandem militibus ſuis cæſis & profligatis in Beudleienſi cœnobio quod prope Southamptonam iacet ſacra loca petit, ſed ad extremum Regi deditus laqueo ſuſpenſus eſt. Multis prolixè verbis hæc coniuratio quæ octo pene annis durauit, ab his qui res Regias in hiſtoriis tractant, explicatur. Nobis autem eam breuiter commemorare neceſſe fuit, quod Rex Henricus cum huius conſpirationis recens iacta ſeminã in Hybernia vbi radices agebant, maturè vellet extirpare, hunc de quo nunc agendũ eſt, Archipræſulem tunc Monachum & Langtonienſis Cœnobii præfectum, virum bonæ frugi & officii plenum Hyberniæ Cancellarium deſignauit. Qui cum Edwardo Poninghō inſulæ tum præfecto Petrum ex humaniori cultioriq; inſulæ ditione cum Syluestribus Hybernenſibus in paludes atq; nemora locaq; inacceſſa compulit, & reliquam citius inſulam ad officium fidemq; reduxit. In hoc munere ſolerter exequendo Bangorenſis in Wallia Epiſcopus propter loci vicinitatem abſens creatus eſt. Ac eum quidem Epiſcopatum, cuius iura à vicinis potentioribus incolis Epiſcopis plerumq; abſentibus cõuulſa, & vſucapione pene ad alienos Dominos translata ſunt, recuperandis illis amiſſis prope iuribus recuperauit. Solebant enim Angliæ Reges hunc Epiſcopatum tam exiguum atq; tenuem propter eius exilitatem in Abbatem aliquem locupletem alterius Diocæſis conferre.

Iſq; cum ſui commodi & pinguioris fortunæ cauſa à Bangorenſi Epiſcopatu abeſſe, & in Abbatiæ ocio atq; fructu delitescere ſoleret, & Epiſcopatum in quo vix aut ne vix quidem vnquam reſideret, negligeret, ex generoſis Wallis vicinis quiſq; paulatim cepit aliquid eius Epiſcopatus proprium ſibi vendicare. Quod ſanè nouum non eſt in Anglia. Videmus enim quãta ſemper cupiditate atq; ferocia cum ſupini atq; deſides ſint Epiſcopi, laici in eorum iura prædiaq; incurrant. Itaq; huius Bangorenſis Epiſcopatus rebus, inter vicinos, ignaris Epiſcopis, qui vices ſæpe ſuas ipſis prædonibus cõmiſerunt, diſtractis, perexigua ſanè pars huic Epiſcopo Henrico reſidua fuit. Verùm is non minus prudenter atque ſedulo explorauit de his iuribus atque prædiis quæ ſui Epiſcopatus antiquitus erant propria, tum qua ambitione & iniuria eadem inuaſiſſent hi à quibus occupabantur, quam animi magnitudine & conſtantia ſumma diſturbatis & eiectis illis malæ fidei poſſeſſoribus omnia pene clam auulſa iura recuperauit. Ac plebeii quidem Epiſcopum adiuuerunt: ſiue quod inconſtans atq; mobile vulgus nouos indies optat Dominos, & rerum Dominia crebrò huc illuc transferri cupiat, ſiue quod Epiſcopalium prædiorũ oblationem ſummũ tum ſacrilegiũ putauit. Eſt ad ſeptentrionũ Inſulæ Monæ quam Angliſelam iam nuncupant, inter promontoria Corneti, eiuſq; q Caput ſanctũ dicitur, interpoſita Inſula, quam veteri Britannico vocabulo ynyſ. i. *Moylr hennicit*. i. focarum ſeu alitum Inſulam vocant, quia ea marina animalia magno ibidem numero verno & autumnali tempore ſingulis annis capiantur. Hanc inſulã antiquitus fuiſſe Bangorenſis Epiſcopatus, & ab iniuſtis occupatoribus retentam ac poſſeſſam Henricus iam Epiſcopus accepit. Itaq; cum & iure concedere poſſeſſionẽ auitam ſuę Eccleſię nollent incolæ, ſed vt reſiſtebant, eis claſſe ac militibus aggreſſus recuperauit Inſulã, & Bangorenſi ſedi reſtituit. Præterea in palatio & Eccleſia reparandis, quæ diu ante Henrico Rege Quarto regnante ab Oweno Gleindoore rebelle incendio vaſtatæ fuerunt ſumptus multos fecit. Et ab hoc Epiſcopo Sariſburienſem reliquit, tamen diſcedens ſuo ſucceſſuri Penco mitrã atq;

baculum paſtorale, ea lege vt in Eccleſiæ Bangorenſis à ſe incepta reparatione pergeret. Quod quidem ab eo factum eſt. At Henricus, Henrico Regi ſeptimo prudentia, animiq; magnitudine notus in Sarisburiẽſi Eccleſia haud diu ſedit, verum Iohanne Morton mortuo ad Cantuarienſem Archiepiſcopatum elatus eſt. Eo anno Alexander Papa annum Iubileum Romæ celebrauit, quo Cœli portas omnibus Chriſtianis regnum Dei ingreſſuris à ſe reſeratas & patefactas edicit. Id omnibus Chriſtianis gentibus, Legatis à Papa vndiq; miſſis nunciatum eſt. Si Romam eo anno Iubilatum veniãt accepturos ſingulos peccatorum veniam. At verò ne his qui aut valetudine aut grauioribus negociis impediti tam longinqui itineris moleſtiam commodè ſubire non poterãt, tam benignus atq; Iubilans pater non proſpexiſſe videretur, fecit omnibus poteſtatem vota aut hanc curioſam profectionem pecunia redimendi. Atq; his qui id fecerint infernalia delictorum ſupplicia, perinde ac ſi Romam acceſſiſſent, remiſit. Tum vt ad ſoluendum acrius vrgeret ſuſcipiendum, ilico in Turcam atrox bellum, ſeq; cum exercitu id ſtrenuè geſturum prædicat.

An. 1500. Arch.

Quo tam fœliciter in anno Iubileo, ſeq; præſertim Duce ac Imperatore auſpicato non poſſe non Chriſtianis gentibus victoriam, & exitium Turcis euenire ſuadet. At ne Rex tantæ fraudi obſtaret, permiſit ei Papa ſuæ prædæ partem. Hoc Papæ negocium in Anglia procurauit Gaſpar quidam Pows Hiſpanus, vir doctus atq; elegans, cuius in rebus agendis ſolertiam expertus Papa, mandare ei tutò poterat ea quæ rectè curari voluit. Is paucis menſibus ingentem conflauit in Anglia pecuniã. Quã ſimul atq; hic magnanimus ſc. Imperator Alexander Papa accepiſſet, abſtinuit a bello, & reliquo vitæ tempore more Papali indulſit lætus & locupletatus genio. Atq; hic quidem annus Iubileus omniũ Papalium exactionum atq; expilationum Anglis toties (vt ex anteacta hiſtoria patet) vexatis tandem finem attulit. Modica quædam ex Fumis vectigalia ſibi adhuc reliqua fuere. Dignũ ſane ſuis mercibus preciũ, vt quia tot ſeculis fumum vendidit Romana curia, alatur ipſa interim fumo, tandemq; æterno Gehennæ incendio flagret.

An. 1501. Arch.

Expleto autem hoc Iubileo Alexander Papa Pallium Archiepiſcopatus videlicet inſigne per Adrianum quendam Caſtellenſem ſuum ſecretarium miſit. Quod Lichefeldenſis atq; Couentrenſis Epiſcopus qui authoritatem ad id à Papa acceperat, Archiepiſcopo Lamethæ his conceptis verbis tradidit.

« Ad honorem Dei Omnipotentis, & beatæ Mariæ virginis, ac beatorum Petri & Pauli Apoſtolorũ, & Domini noſtri Alexandri Papæ 6. & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, nec non & Cantuarienſis Eccleſiæ tibi commiſſæ tradimus Pallium de corpore beati Petri ſumptum, plenitudinem videlicet Pontificalis officii vt vtaris eo infra Eccleſiam tuam certis diebus qui exprimuntur in priuilegiis ei ab Apoſtolica ſede conceſſis. Et mox accepto Pallio Archiepiſcopus Papæ hoc præſtitit iuramentum.

Iuramẽtum Arch. Cant. Papæ præſtitum.

Ego Henricus Archiepiſcopus Cantuarienſis ab hac hora vt antea fidelis & obediens ero beato Petro, ſanctæq; Apoſtolicæ Romanæ Eccleſiæ, & Domino meo Domino Alexandro Papæ 6. ſuiſq; ſucceſſoribus Canonicè intrantibus. Non ero in conſilio aut « conſenſu vel facto vt vitam perdant vel membrum, ſeu capiantur mala captione. Conſilium verò quod mihi credituri ſunt per ſe aut nuncios ad eorum damnum me ſciente nemini pandam. Papatum Romanum, & Regalia ſancti Petri adiutor eis ero ad retinendum & defendendum ſaluo meo ordine cõtra omnem hominem. Legatũ ſedis Apoſtolicæ in eundo & redeundo honorificè tractabo, & in ſuis neceſſitatibus adiuuabo, vocatus ad ſynodum veniam niſi præpeditus fuero Canonica præpeditione. Apoſtolorum limina Romana curia exiſtente citra Alpes ſingulis annis, vltra vero montes ſingulis bienniis viſitabo aut per me aut per meum nuncium, niſi Apoſtolica abſoluat licentia. Poſſeſſiones verò ad menſam mei Archiepiſcopatus pertinentes non vendam, neque donabo, neque impignorabo, neque de nouo infeudabo, vel aliquo modo alienabo inconſulto Romano Pontifice. Sicut me Deus adiuuet & hæc ſancta Dei Euangelia.

Hoc iuramentum à ſingulis Epiſcopis Papæ præſtari conſueuit, ex quo perſpicere poſſumus, eos qui tanta religione Papam coluerint, Regi ſi contra Papam quicquam egiſſet, haud fidos eſſe potuiſſe.

An. 1502.

Nihil autem præter illum annum Iubileum Henrico Deneo Cantuariæ ſedente memorabile interuenit.

Qui cum duobus annis ſediſſet 15. Februarii obiit Lamethæ. Inde cadauer eius per Thameſim fluuium à triginta tribus nautis nigro panno veſtitis Feuershamiam in Cimba funebri more ornata, cum cereis accenſis ductum eſt. Quo etiam iidem nautæ idem cadauer ſimili funebri ritu in feretro Cantuariam duxerunt. Sepeliri

peliri ſe per eum locum vbi Thomas Becker trucidatus eſt in teſtamento iuſſit. Cantuarieñ Eccleſiæ legauit imaginem Iohannis Euangeliſtæ argenteam centum quinquaginta vnius vnciarum ponderis. Funeralibus item ſumptibus quingentas libras deſtinauit. Ideo funus eius magnificè ac ſumptuoſe peractum eſt. In eo funere exequendo Thomas Wolceus qui Capellanus tum eius fuit, cum Richardo Gardiner altero Capellano ab executoribus Teſtamenti huius Archiepiſcopi impendendis funerariis ſumptibus præfectus eſt. De hoc Thoma Wolceo qui Henrico Rege Octauo poſtea regnante Cardinalis & Archiepiſcopus Eboracenſis fuit, plura deinceps dicenda ſunt.

LXVII. GVLIELMVS WARHAMVS.

HACTENVS quibus artibus atq; dolis Anglicana Eccleſia à Romanis Pontificibus octingentis amplius annis tractata ſit commemorauimus: nũc ad perſpicua magis atq; clara tẽpora in quibus fulgore Euangelii Põtificiæ tenebræ profligatæ fuerunt, eorumque tota vis ac potentia fracta penitus atque concuſſa concidit, appropinquamus. In quo ſanè admirabile eſt in vindicanda atque proſtranda Romana ſuperbia occultum conſilium Dei, vt cum tanta temporis diuturnitate vires acquiſitas omni humana ope ac prouidentia ita firmaſſet, vt nulla penè vi debilitari aut proſterni poſſe putaretur, in ſummum tum exitium interitumq; rueret, & tantorum flagitiorum perennes pœnas daret.

Hanc diuinam vindictam hypocriſis, fraudes, expilationes, rapinæ, libidines & nefandæ fœditates, Regum & Regnorum proditiones, falſitates, periuria, faſtus ac elatio, diræq; Martyrum ſtrages diu popoſcerunt. Ac Romanum quidem Imperium quod cruentum & omnium penè gentium ſanguine madidum fuit, cædem & crudelitatem à Lupæ nutricis Romuli Regis vberibus ſuxit, & mox interfecto Rhemo cæmentum ad condenda mœnia fraterno ſanguine permiſcuit: iuxta illud Lucani. Fraterno primum maduerũt ſanguine muri Idem ab his funeſtis auguriis progreſſum cædibus indies auctum fuit, donec nõ alio magis morbo quàm magnitudine laborans ſua cum omnes penè gẽtes ſua ditione teneret, & non minus re militari, quam literis, & eloquentia, optimiſq; legibus & inſtitutis floreret, & clariſſimis Ducibus, Oratoribus, ac Prudentibus firmiſſimè ſtare putaretur, ciuilibus tandem bellis in ſe motum & conuerſum de ſuis ciuibus tantarum cædium ſumpſit ſupplicium, ac totius orbis totq; annis retentum, ac tot cladibus acquiſitum, belloq; captum Dominium amiſit. Verum non eadem Eccleſiæ ratio fuit quæ Imperii Romani. Hoc enim cæde atque vi ſemper ſibi ſimile conſtabat. At illa prima ſua inſtitutione ad Euangelii amuſſim ſancta & ſimplex, Deo deuota atq; conſecrata, crebris Martyriis caſtigata, vitæq; integritate & puritate ipſa niue candidior atq; Sole illuſtrior fuit. Itaq; poſt longæuas perſecutiones recepta à Regibus & Imperatoribus Romanis fide Chriſtiana tanquam ſpecimen & Idæa viſibilis Eccleſiæ omnibus Romani orbis gentibus exhibita & oſtenſa eſt & in magno à cæteris Eccleſiis honore habita atque culta, donec religionis atq; ſanctitatis vero exemplo depoſita dominationem & imperãdi poteſtatem ſibi vendicauit, partamq; vera religione gloriam in hypocriſin ac ſuperſtitionem commutauit.

Deinde priſtinæ & inuerſæ vitæ commonita in fideles ita ſæuit, vt nulla non modò Imperatorum Romanorum, ſed ne tyrannorum Siciliæ immanitas vnquam tanta fuit, quæ potuiſſet cum Papali feritate crudelitateq; contendere. Nam ex hac Dominãdi cupiditate, obſequentibus etiam flagitioſiſſimis, omniũ ſcelerum impunitates, reſiſtentibus verò maximè piis extrema atq; ſumma pernicies propoſita fuit. Hinc tantæ ſimultates, tantaq; periuria ingenuitatem Chriſtianã inuaſerunt, vt nec inuicem haberi amplius pedes, nec vllius ſalus ab inſidiis tuta eſſe poſſit. Et ſane peropportuna atq; cõmoda eſt ea comparatio, qua fideles Romanam Eccleſiam deſignant, & meretrici ſimilem oſtendũt. Nam primo virgines pulchritudine atq; venuſtate præditæ, tum caſtæ & ab omni libidinis ſenſu alienæ, amorẽ & beneuolentiã non minus corporis quàm virtutis ſpecie colligunt: ſin ad luxum & libidinem ſint procliues, incẽdunt amore ſuo fatuos, & ſingulorum libidini muneribus proſtitutæ, ſimulatq; forma cum ætate tranſierit, vetulæ aut maleficia & lenocinia exercent, aut deſpectæ inſaniunt. Sic Romana Eccleſia ſpecioſa primò atq; integra floruit, deinde ſpecie ſua ſuperba & delectata cum frontem impudenter ex-

tuliſſet, amore cepit inſanos, atq; precio ſe venũdari paſſa eſt. Ad extremum cum tot cõmaculata ſordibus amore putido fœdaret, & contempta iam eſſet atq; ſpreta, in ſæuitiam tanquam in rabiem conuerſa nullum genus maleficii aut crudelitatis prætermittit. De cuius Lupanaris exitio quia nunc dicendum eſt, ad hiſtoriam reuertamur.

Gulielmus Warhamus in Southamptonenſi Comitatu generoſa ſtirpe natus eſt, literiſq; puer inſtitutus in Collegio ab Wilhelmo Wickamo Wintonienſi (vt diximus) Epiſcopo prope Wintonienſem ciuitatem extructo. Deinde ad alterum eiuſdem Wickami Collegium Oxonium deductus incubuit adoleſcens iuri ciuili, cuius peritiam aſſecutus legum Doctor & cauſis in arcuata curia tractandis Iohanne Mortono Archiepiſcopo aduocatus fuit. Iuri autem ciuili cum eloquentiam & humaniores artes adiunxiſſet à Rege Henrico Septimo ad ſummam Cancellariæ curiam vocatus, & Cuſtos Archiuorum ſeu Rotulorum conſtitutus eſt. Idem tum cum Lincolnienſi & Roffenſi Epiſcopis, aliiſq; doctorum eodem gradu Cantebrigiæ donari impetrabant, quo Oxonus affecti ſunt.

Cumq; Edwardi Quarti progenies in perſona Petri Warbecki (vt diximus) à D. Margareta Burgundiæ Duciſſa eſſet ſimulata, hic Warhamus tum Rotulorum Cuſtos ad Philippum Burgundiæ Ducem ab Henrico Rege ſeptimo in legatione miſſus eſt, in qua prudenter atq; facundè perſuaſit, vt fictis ac compoſitis à D. Margareta mendaciis Dux fidem non haberet, nec ſtructis ac meditatis in Henricum Regem inſidiis opẽ ferret. Paulò poſt ab hac legatione reuerſus translato (vt diximus) Eboracum Thoma Sauage Londinenſi Epiſcopo ipſe Epiſcopus ibidem electus & conſecratus eſt. In ea Eccleſia duobus vix annis ſedit cum Henricus Deneus Cantuarienſis Archiepiſcopus (de quo antea diximus) obiit, in cuius locum procurante Rege Warhamus ſucceſſit. Qui confirmationem & conſecrationem, Pallium atq; legatinam poteſtatem à Iulio Papa ea multitu-
An.1503. Arch. dine bullarum accepit, qua priores (vt diximus) Archiepiſcopi accipere ſoliti ſunt. At ve-
An.1504. Arch. rò in Inthronizatione quam Cãtuariæ celebrauit nono die Martii, qui eo anno in quadrageſima fuit, Regalem pene pompam & magnificentiam edidit. Venit enim pridie Cantuariam vt omnia ſolenniter præpararet Edwardus inclytus Buckinghamiæ Dux 140. equitibus ſtipatus, idemq; Archiepiſcopi Seneſchallus & Pincerna. Ac Pincernæ munus delegauit in eo feſto Thomæ Bourgchier militi. Ipſe autem Seneſchallus, omnia munera locaq; perluſtrauit, ne quid intronizationis magnificentiæ poſtridie deeſſet. Sequenti die qui Dominicus fuit, cum toto famulatu obuius fit Archiepiſcopo Cant, ciuitatem ingreſſuro, eiq; ſe humiliter ad S. Andreæ templum inclinauit. Tum Archiepiſcopum pedibus nudum (vt mos erat) inſequentem ad Prioratum Sancti Thomæ præceſſit. Vbi à Priore & Cõuentu honorificè recepti ſunt, ac Archiepiſcopus miſſam ex more celebrauit. Ea peracta ingreſſus eſt Duce præcedente palatium, recepitq; ſe primum in cameram interiorem. Inde paulo poſt in magnam aulam publicè pranſurus prodiit. Ibi edita ſunt inter epulas in ſingulis patinis hæc ſpectacula. Quia (vt diximus) hic Archiepiſcopus ex Oxonienſi Academia profectus eſt, Cancellarius Oxonienſis (bedellis ſuis præcedentibus) cum toto Scholarium Oxonienſium cætu Regi cum proceribus in Parlamento ſedentibus fingitur Wilhelmum Warhamum his carminibus exhibere.

Deditus à teneris ſtudiis hic noſter Alumnus
Morum & doctrinæ, tantum profecit, vt Aulam
Illuſtrare tuam, curare negocia Regni
(*Rex Henrice*) *tui, poſſit honorificè.*

His totidem à Rege carminibus reſponſum eſt.

Tales eſſe decet, quibus vti ſacra Maieſtas
Regnum in tutando debeat Imperio.
Quare ſuſcipiam quem commendaſtis Alumnum
Digna daturus ei præmia pro meritis.

Deinde Rex eum S. Mariæ Rotulorum, his verſibus commendat,

Eſt locus egregius tibi virgo ſacrata dicatur
Publica ſeruari quo monumenta ſolent.
Hic primo hunc ſitu dignabere, dignor, honoro,
Commendo fidei ſcrinia ſacra ſua.

In tertia patina candidæ columbæ ſpecies pro ſancto ſpiritu ſimulata à cœlo in Archiepiſcopum deſcendens ore tenet iſta Carmina.

Gratia te traxit donis cœleſtibus aptum,
Perge, parata manent vberiora tibi.

Tum

Tum ad ferculorum appoſitionem ventum eſt. Quod ſolenne ſeruitium Edwardus Dux Archiepiſcopi Seneſchallus, eques & capite nudus album dextra baculum ferens præceſſit,& ſimul atque apponerentur fercula, caput Archiepiſcopo humiliter inclinauit & in cameram pranſurus receſſit. In hac prima ferculorum appoſitione alia edita ſunt ſpectacula. Rex Wilhelmum Warhamum Rotulorum cuſtodem Sancto Paulo in Turri quadam inter Sanctum Petrum & Erkenwaldum medio his Carminibus tradit.

Vrbis Londini caput ò doctiſſime Paule
Hic regat, & ſeruet paſtor ouile tuum.

Tum à magna ſanctorum multitudine hæc prodeunt ſcripta Carmina.

Hic niſi præclara morum indole præditus eſſet
Haud peteretur et tantus honoris apex.

Poſt conſecratio,& inſtillatio eiuſdem Wilhelmi Warhami cum Londinenſem Epiſcopatum ſuſcepit, figuratæ fuerunt, & hoc dicto illuſtratæ.

Auxilium meum à Domino.

At hæc in prima ferculorum appoſitione, in ſecunda verò primò tria Theatra exhibita ſunt,in primo Sanctus Paulus, Erkenwaldus & Rex Henricus Wilhelmum Warhamum Epiſcopum Londinenſem, Alphego, Dunſtano,& Thomæ Becket Cant. quondã Archiepiſcopis his carminibus obtulerunt.

Eſt minor iſta tuis ſedes virtutibus, illa
Thoma digna tuis eſt potius meritis.

Quibus Archiepiſcopi arridentes reſpondent.

O Wilhelme, veni, Dominiſis cultor agelli,
Eſto memor quis honor, quæ tibi cura datur.

Tum iidem Archiepiſcopi Wilhelmum ſummæ Trinitati infinita Angelorum, Prophetarum, & Patriarcharum multitudine circumſeptæ offerunt, proferentes iſta carmina.

Non deerunt exempla tibi ſanctiſſima patrum
Sanctorum hoc ipſo quos imitere loco.

Appoſita deinde fercula ſunt. Ad extremum prodeunt alia tria Theatra, Primum Papam cum Cardinalibus in ſolio ſuo ſedentem,& Archiepiſcopale Pallium Archiepiſcopo tradentem repræſentat his verbis.

Amplior hic meritis ſimili potiatur honore,
Suppleat & veſtrum ſede vacante locum.

Secundum intronizationem in Eccleſiam Metropoliticam, & capeſcendæ poſſeſſionis ritum continebat. Tertium Eccleſiam Cãtuarienſem & chorum Archiepiſcopis Clericis & Cantoribus repletum exprimebat, atq; hæc omnia ſpectaculo ex cruſtis ſaccaro & amigdalis commixtis & deauratis compoſita fuerunt, vt in rotulo impreſſo fuſius apparet.

Poſt hæc appoſitis delicatioribus placentis conuiuium hoc tam ſplendidum & magnificum peractum eſt. In quo aſſidebant à dextris Archiepiſcopo Comes Eſſexiæ, Epiſcopus Maionenſis,& Prior Eccleſiæ Chriſti Cant. à ſiniſtris verò Dominus de Burgauenie, Dominus de Brooke,& Abbas S. Auguſtini. Cum ipſo Duce in camera diſcumbebant, Dominus Clinton, Edwardus Ponings miles, D. Phynocks capitalis Inſticiarius Regis, D. Willielmus Scot miles, D. Thomas Kemp miles, Magiſter Butler ſeruiens ad legem.

Proxima his erat Theologiæ atq; iuris Doctorum menſa, tum Baronum atq; Militum, tertio Generoſorum. Interiores etiam loci conuiuis repleti ſunt, quorum atq; ferculorum multitudinem enarrare vereor ne videatur lectori incredibile. Sed hanc tum cõuiuandi plus quàm Aſiaticum luxum, ad nimiam iam parſimoniam redactum vulgus vbiq; conqueritur. Atq; id quidem falsò de Prælatis, quibus ereptæ poſſeſſiones in laicos tranſlatæ ſunt. Sed ab his nugis ad ſeria tranſeamus,& de Wilhelmo Warham iã in poſſeſſione Archiepiſcopatus collocato dicamus. Qui non minus lautus ac magnificus quã doctus ac facetus fuit. Id ex ea legatione quam ad Philippum Burgundiæ Ducem à Rege Henrico Septimo miſſus obiit,& ex literis ad Eraſmum Rhoterodamum ſcriptis licet intelligere. In literis Eraſmum calculo afflictum facete ac liberaliter nec minus ioco quam ſerio conſolatus eſt. Miſſis enim decem Anglicis aureis. Quid ſibi inquit volunt ſaxa in corpuſculo tuo? Nõ enim conſtruendo es magnificas domos, vel eiuſmodi quippiam vt opinor, quocirca cum non ſint è re tua calculi, cures te quamprimum ſuperfluo onere li-

Verba Epiſt. W. Warhami. Eraſmum in Epiſtolis Eraſmi.

berare, deſq; pecuniam vt auferantur hi lapides ſecus quàm ego qui quotidie do pecuniam vt lapides adſerantur ad mea ædificia. In legatione verò Margaretam Caroli quõdam (vt diximus) Burguudiæ Ducis vxorem, fœminam factioſam & partibus deditam monſtrum appellauit. Quod cum cæteræ fœminæ nono aut decimo menſe, idq; iuuenes pariant, illa iam vetula peneque ſexagenaria duos monſtroſos partus vnum centeſimo, alterum octnageſimo menſe edidiſſet, eoſq; non puſillos atq; teneros, ſed adeo robuſtos vt cum Rege potentiſſimo congredi ac prælio dimicare potuiſſent. Eraſmus etiam ignotus propter ſummam doctrinam tantopere ab eo adamatus eſt, vt cum Baſileæ ageret ſuã imaginem arte acuratiſſ. & ingenioſiſſimi pictoris (Hans Holby Flandrenſis, quẽ ob eximiam pingendi notitiam Henricus Rex apud ſe retinuit) quàm ſimilimè depingi, & ad Warhamum per eundem pictorem in Angliam perferri curauit. Iſque ſe aliis tabulis ab eodem pictore ad viuam ſimilitudinem expreſſum & delineatum ad Eraſmum viciſſim miſit.

Quæ excellentiſſimæ doctorum patrum figuræ à Reuerendiſſimo Patre D. Matthæo Cant. Arch. antiquitatis Anglicanæ ſedulo exploratore ac Theſauro conſeruãtur. Eraſmus autem eum cognitum in tanta admiratione habuit, vt cum multas Chriſtianas Regiones peragraſſet, ab eoq; inuitatus in Angliam veniſſet, cum animaduertiſſet quantum inter Epiſcopos Angliæ & aliarum gentium interfuiſſet, ſcripſit ſolam Angliam doctos Epiſcopos habere. Et cum Nouum Teſtamentum in Latinum ſermonem vertiſſet, ſtatuit illud Wilhelmo Warhamo dedicare, ſed poſtea per literas impetrauit ab eo veniã, vt Leoni X. Romano tum Pontifici deſtinaretur. Atque hanc arctam neceſſitudinem doctrina conciliauit. Quæ ſimilem in hoc Archiepiſcopo erga Iohannem Coletum Eccleſiæ Paulinæ Londinenſis Decanum virum itidem pium atq; doctum amorem ingenerauit. Hic Coletus in tranſmarinis Academiis diu ſtuduit, ac reuerſus Paulinas Epiſtolas Oxonii publicè interpretatus eſt. Scotum, Thomam Aquinatem & eiuſmodi curioſos ac inanes Theologomachos damnauit, ad ſcripturæ ſacræ Regulam omnia reduxit. Simileq; ſcripturas declarandi inſtitutum Cantebrigiæ tum ſequutus eſt Doctor Warner, poſtea Rector Wintertoniæ in Norfolcia, qui etiam Thomæ Bilney flammis Norwici combuſto ſupremum conſilium adhibuit. Vir fuit Coletus tam Latino quam materno ſermone facundus atq; copioſus. Vitæ præterea integer, prudens, comis, atq; frugi. Cumq; Paulinum Decanatum Regis beneficio accepiſſet, in diuino verbo prædicãdo aſſiduus fuit, & ad iuuenes primis literis & Grammatica inſtituendos Scholam illã egregiam quæ Paulina dicitur, extruxit. Hic in concionibus ſæpe pupugit bardos illos & ſtupidos Theologos, qui ſemper eundem meditatum ſermonem Concioni adferebant, & ex legendis notas ac decantatas narrationes ſæpius iterabant. Inter hos tum fuit Londinenſis Epiſcopus qui Fitſiames appellabatur, atq; hoc odio motus Coletum de hæreſi coram Warhamo Archiepiſcopo poſtulabat. Quoniam (vt criminabatur) ſimulachrorum cultum damnabat: deinde cum de verbis Saluatoris noſtri ad Apoſtolum Petrum ter repetitis, Paſce oues meas, prædicaret, de hoſpitalitate mentionem nullam feciſſet, ſed tertiam paſcendi Chriſti oues rationem aliò traduxiſſet. Poſtremo quod ſermones ſtudio longo p̃meditatos reprehenderet. Verũ Archiepiſcopus cũ huic Londinenſis Epiſcopi accuſationi ſubeſſe odiũ, ipſaq; accuſationis capita inania atq; friuola iudicaret, & Colerũ ob Theologiæ aliarumq; ſcientiarũ peritiã vnicè diligeret, eũ iudicio ſoluit atq; liberauit. Coletus aũt iudicio dimiſſus, verbũ Dei frequẽtius & ardentius p̃dicauit. Cumq; ex more, Archiepiſcopus deſignaret quoſdã p̃dicatores qui diebus Dominicis Mercurii atq; Veneris in ſeptimanis quadrageſimalib. corã Rege concionarentur, p̃xima tunc ſequẽti quadrageſima Coletus die Veneris ante Paſcha, q̃ à Põtificiis ſanctus dicebatur, iuſſu Archiepiſcopi concionẽ corã Rege habens docuit, quomodo ſub Chriſti vexillis militandum Chriſtianis fuerit. Eo tẽpore Rex in Gallos bellũ parabat. Ac Coletus cum de ſedãdis Principũ diſcordiis, Chriſtianiſq; à bello reuocandis multa, eaq; mira facundia protuliſſet, ſubiũxit his qui ſub Chriſti vexillis pugnãt Chriſti humilitatẽ, nõ Alexandri aut Iulii Cęſaris aut ſimilium Imperatorũ ferociam eſſe proponendã. Rex aliquãto turbatus ac veritus ne ſuorũ Ducum atq; procerũ animos tam piæ ac diſertæ orationis vi à bello in Gallos ſuſcepto flecteret ac auerteret, finita concione eũ accerſiuit. Id Londinenſis Epiſcopus ſuique aſſeclæ qui inuiſum Coletũ habebant, in eam partem interp̃tabantur, ac ſi Coletus qui contra Regis ſententiam atque mentem tam acriter prædicaret, veniret Regi in prodiſionis ſuſpicionem, & Regis iuſſu ad carceres ex Aula duceretur. Multaque in eum dum adhuc cum Rege loqueretur, petulanter inuecti ſunt. At vero præter illorum opinionem Rex Coletum valde humaniter, comiterq; tractauit, eique ſuum de

bello

bello Gallico gerendo conſilium & inſtitutum indicauit, non ſe id ſponte ſed laceſſitum & coactum ac ad Regni tutelam ſuſcepiſſe. Proinde quamuis in concione de Chriſtiana pietate gerenda & omnis vindictæ cupiditate deponenda eleganter atq; piè dixiſſet, ita vt ſnum ipſius animum in Gallos hoſtiliter affectum penè mitigaſſet, tamen quia hoc bellum neceſſitatis non voluntaris, nec illatio belli ſed Gallicanæ vis ac iniuriæ repulſio quædam eſſet, rogauit eum vt altera concione ſeac Aulam ſuam de bello ad incolumitatem atq; defenſionem Patriæ Chriſtianis ſuſcipiendo eadem orationis facultate qua de humilitate eum docuit, inſtitueret. In quo Coletus non minus Regi quàm Chriſto officium atque obſequium præſtitit. Nam de bello Chriſtianis licito gerẽdo tanta grauitate & eloquentia dixit, vt non modò Regem atq; proceres ad bellum iam propẽſos, ſed languentes atq; timidos contra Gallos tum incenderet. Rex finita concione ei in populi corona gratias egit, & proceribus ſuis aſtantibus: ſequatur, inquit, quiſq; illum quem maxime probat Doctorem, mihi enim ſolus Coletus arridet. Poſt hoc encomium Regale Coletus ab inimicorum inuidia ſecurus atq; tutus Euangelium indies in concionibus propagabat. Et tam Aulicis, quàm ciuibus Londinenſibus (quos orationis facundia allexit & & deliniuit) auditoribus florebat. Sed illa temporum cæcitatis pauciſſimis adhuc Chriſtianæ lucis radiis illuſtrabatur. Sequuta mox ſunt magis lucida claraq; tempora quæ à Papalibus tenebris Chriſtianos vendicabant. Ea in Anglia ab hoc initio inchoata, in Romanæ curiæ interitum & occaſum paulatim ita (vt dicemus) progreſſa ſunt. Henricus Rex ſeptimus inter Arturum Walliæ principem filium ſuum primogenitum & Catharinam Ferdinandi Hiſpaniarum Regis filiam nuptias conciliauit. Ea in Angliam copioſa claſſe aduecta cum ad portum appellare vellet, fluctuum ac ventorum vi ſæpius reiecta eſt. Id mali cuiuſdam ominis inſtar eſſe aliqui cenſebant, nec fore has ſecundas prædicebant.

Sed poſtquam varios portus repulſa petiiſſet, tandem egreſſa nauem cum Regali magnificentia Londinum ducta, ibique in templo Paulino a Cantuarienſi Archiepiſcopo 19. Epiſcopis aſſiſtentibus, Rege cum Regina proceribuſq; præſentibus Arturo Principi nupta eſt, verùm huius matrimonialis gaudii vſura modica fuit. Nam nuptiis celebratis Arturus in Walliam à patre ſibi datam prouinciam cum coniuge diſceſſit, ibique quinto poſteà menſe ex hac vita migrauit. Tum luctus atque moeror omnes aliquandiu occupauit. At funeri iuſtis peractis Henricus Dux Eboracẽſis Arturi frater, poſtquam muliebri experientia compertũ fuit D. Catharinã ex Arturo non concepiſſe, Princeps Walliæ à patre deſignatus eſt. Catharina vidua quia magna dote propter nuptias affecta fuit, remãſit in Anglia. His geſtis cum Henrico Rege ſeptimo mortuo & Weſtmonaſterii ſepulto regnũ Angliæ iure hæreditario Henrico Octauo Inclytiſſimo Regi obueniret, egerunt cum eo quidam vt D. Catharinam Arturi fratris ſui relictam viduam vxorem duceret. Tanti momenti negocium Conſiliariorum deliberationi commiſſum eſt. Inter conſiliarios tum maximæ authoritatis fuerunt Warhamus Cantuar. Archiepiſcopus, & Richardus Fox Wintonienſis præſul. Hic nuptias ſuaſit, ille diſſenſit. Verùm cum in conſilio quæreretur vtrum ille nuptiæ forent licitæ, Regiq; atq; Regno expedirent, vicit in ea deliberatione vtilitas. Exiſtimarunt. n. D. Catharinam ſi non ab Henrico Rege duceretur, propter dotis magnitudinem extero alicui fortaſſe etiam Gallo aut Scoto infenſiſſimis Regni hoſtibus ilico nupturam. Id quod Regi atq; Regno magnam calamitatẽ atq; detrimentũ adferre poſſit. Tum illis nuptiis ad Regni præſidiũ contra Gallos conciliari in perpetuũ Anglis, ſi ſoboles inde proueniat, Hiſpanos. Rex qui octodecim tantum annos exceſſiſſet ad hoc illicitũ connubium facile per ætatem conſiliariis ſuadentibus ductus eſt. Sed quia iure diuino fratris ſui relictam viduã haud liceret ducere, itur ad Papam Iulium, in cuius pectore omnis diuini atq; humani iuris ſcrinium latere putabatur. Is qui non vt Moſes accipe leges à Deo ſed dare cõſueuit, ex ſuo ſacro videlicet ſcrinio, Theologis Cardinalibus etiã diſſentientibus, inſtante Ferdinando ad contrahendũ inter Henricum Octauũ Regẽ, & D. Catharinam matrimoniũ iuris diuini diſpenſationẽ produxit. Hæ nuptiæ Archiepiſc. Weſtmon. miniſtrante celebratæ fuerunt. Poſteaq; tam Rex q̃ D. Catharina ab eodem Archiepiſc. ſacrationem Regiam acceperunt. Hoc infauſtum & An. 1509
authoritate Papali auſpicatum connubium poſt viginti annos diſſolutum ipſi Papæ atq; Arch.
Romæ fuit exitiale. Sequenti autem anno exorta eſt grauis inter Archiepiſcopum ac eius Suffraganeos de prærogatiua Cant. iure altercatio. Eius Romæ inſtituendæ author fuit, Richardus Fox Wintonienſis Epiſcopus, qui cum opibus & authoritate atque gratia cum Rege ſumma valeret, tantæ potentiæ animi magnitudinem adiungens ferre non An. 1510
potuit Archiepiſcopi prærogatiuam, Itaq; cum, antequã de ea re lis vlla moueretur, inter Arch.

ſe primò communicarent, ſuamq; prærogatiuam & potentiam trecentis amplius annis longæua conſuetudine confirmatam Archiepiſcopus oſtenderet, nec ſe laturũ vt Wintonienſis Epiſcopi pertinacia Eccleſię Cant. iura violarentur, feruidius affirmaret, Wintonienſis incenſus fertur reſpondiſſe, quamuis Archiepiſcopus in altiorì ſolio ſediſſet, ſe tamen in pinguiori collocatum. Et ab ea contumelia ſtatim tranſit ad deferendam Papæ contra Archiepiſcopum querelam. Wintonienſi Epiſcopo Londinenſis, Lincolnienſis, & Exonienſis Regii (vt idem Rex poſtea affirmauit) conſiliarii tanquam Duci adhæſerunt. Inſtituta autem litis capita fuerunt, quod cum (vt ſæpe antea diximus) ſi quis de vita decedens bona notabilia in diuerſis diocæſibus poſſideat, eius teſtamentum ab Archiepiſcopo inſinuaretur, aut ſi inteſtatus deceſſerit, bonorum ſuorum adminiſtratio ab eodem peteretur: primò ne huiuſmodi bonorum appellatione prædiorum atq; prouentuum hæreditates, nec debitã niſi ſperata cenſeantur. Deinde niſi decedentiũ bona quæ quis extra eam diocæſin poſſidet in qua moritur, ſummam decem librarum attingant, notabilia non dicantur, nec Archiepiſcopali prærogatiuæ locus fiat. Tum vt bonoi ũæſtimatores ab Archiepiſcopo in Suffraganeorum diocæſibus non conſtituantur, ſed executorum aut adminiſtrantium iuramentis de bonorum æſtimatione ac valore fides habeatur. Poſtremò ne peculiares iuriſdictiones diuerſæ inſtar diocæſium diuerſarũ reputentur. Papa hanc litem quam ſibi lucroſam fore putabat auidè ſuſcepit, & Suffraganeis contra Metropolitanum litigaturis decreuit edictum quo Archiepiſcopum in ius Romam vocarent. Richardus Wintonienſis cum hoc edictum accepiſſet, virum generoſum ac ſolertem Willihelmum Paullet nuper ſummum Angliæ theſaurarium prædiorũ ſuorum Epiſcopalium Seneſchallum acceſſiuit, eique in mandatis dedit vt eo edicto Archiepiſcopum citaret. Is mandatum peregit. Citatus itaq; Archiepiſcopus & acris cõtrouerſia Romæ de ſua prærogatiua cõſectata eſt. Cumq; cauſa multis dilationibus procraſtinaretur, Wintonienſis Epiſcopus & Suffraganei procurauerunt à Papa, vt eis hanc à ſe cauſam ablegaret, & Henrici Octaui Regis arbitrio referret. Is datis arbitris qui de lite cognoſcerent, tandem ad Archiepiſcopum ſcripſit. Et ſibi, & regno Angliæ magnam infamiam partam quod ſi ſui Regni Epiſcopi de huiuſmodi iuriſdictionis controuerſia Romæ, vbi omnium penè gentium nuncii atque legati conuenirent, tanta inter

An.1513. Arch. ſe acerbitate contenderent. Proinde ſtatuere ſe ne Romæ deinceps litigarent, tum vt ſi decedentium bona minoris quàm decem libris æſtimentur, vt ab Archiepiſcopali prærogatiua non diſponantur, præterea ne prædio, prouentus & bona immobilia, quæ iure Regni legari atq; ſub teſtamenti factionem cadere non poſſunt, ad prærogatiuam ſuam exercendam præſtarent authoritatem.

Ad extremum vt neq; ab Archiepiſcopo neq; ab Epiſcopis vlterius conſtituantur æſtimandis defunctorum bonis iudices, niſi ab executoribus aut adminiſtratoribus re-

Arch. quirantur. Quod ſuum arbitriũ Rex triennio proximo obſeruari præcepit, eo verò trãſacto ſi quæ litigantium pars ſe grauari ſentiat, iure contra alteram experiri eodem decreto permiſit. At verò Archiepiſcopus reſcripſit. Etſi arbitrio ac decreto Regio obſequi atq; parere paratus ſit, ſalua tamen ſua in Regem obſeruantia, exiſtimare ſe tam bona immobilia quàm cætera, etſi ſummam quadraginta ſolidorum Anglicanorum non excedant, cætera, ſi tamen extra eam diocæſin & iuriſdictionem in qua defunctus moriatur, ſuam prærogatiuam fundare. Cuius rei longæuam ac probatam conſuetudinem ex veteribus & antiquiſſimis Cantuarienſium Archiepiſcoporum monumentis produxit. De apparitoribus item bonorumq; atque rerũ hæreditariarum æſtimatoribus ſi ab Archiepiſcopo & Epiſcopis non deſignentur, verendum eſſe ne ſi æſtimandi poteſtas ſolis executoribus & adminiſtratoribus committatur, ex defunctorum bonis vilius æſtimatis atque penſis, executorumq; atque adminiſtratorũ fraude non modò Archiepiſcopo & ſuis Suffraganeis, verùm etiam quod multò grauius eſt, ipſis defunctorum creditoribus, ſæpe etiam illorum liberis cum mortuis parentibus in tutela atque curatione huiuſmodi executorum aut adminiſtrantium fuerint iniuria ſumma fiat. Quæ vitari nulla ratione commodius poſſit, quàm ſi bona ab Archiep. vel Epiſcopis eorumue commiſſariis æqua lance æſtimata adminiſtranda committantur. Tandem Archiepiſc. vt iniret cum ſuis Suffraganeis concordiam, quod facere boni viri ſolent, cum agere ſummo iure potuiſſet, de ſuo iure multum remiſit & ſuffraganeis conceſſit.

Namq; pollicitus eſt in aliis defunctorum bonis, quàm quæ Anglicano veteri nomine Catalla dicerentur, prærogatiuam nullam vendicaturum, ſi modò Catallorum appellatione ea bona cenſerentur de quibus defunctus teſtari poterat. Tum de apparitoribus & æſtimatoribus vt in bonis æſtimandis & feudis exigendis ſint deinceps moderatiores

tiores

tiores æquius ſtatuendum. Præterea executorum atq; adminiſtratorum iuramentis de bonorum æſtimatione fidem habiturum, ſi contrarii probatio elici ac inueſtigari non poſſit. Summam etiam decem librarum ad ſuam exercendam prærogatiuam extra eam diocæſin in qua defunctus moritur, ſatis æquam declarauit. Poſtremò etſi in diuerſis peculiaribus parochiis defunctorum bona ad eam ſummam diuiſa ſint, niſi tamen ea bona in peculiaribus parochiis quæ in diuerſis ſuæ prouinciæ diocæſibus Cantuarienſi Eccleſiæ reſeruantur ſita ſint, interpoſiturũ non eſſe ſuam prærogatiuam. Atq; hæc inter Cantuarienſem Archiepiſcopum ac prouinciæ ſuæ ſuffraganeos toties excitata de prærogatiua controuerſia hac æquabili atque temperata Warhami moderatione in perpetuum tandem ſopita eſt. Sed Richardus Foxus Wintonienſis Epiſcopus, cum ob conciliatas illas inter Regem Henricum octauum, & D. Catharinã, quæ omnia poſtea (vt dicemus) perturbarunt, maxima authoritate atq; gratia apud Regem ac reginam valeret, ſenioque & infirmis debilitatiſq; viribus affectus tantorum regni negociorum magnitudinem atque multitudinem obire non poterat, impetrauit a Rege vacationem; & ad gubernandam ſuam Wintonienſem diocæſin ex aula receſſit. Sed vir aulicæ ambitionis atque ſimultatis peritus, veritus ne extenuaretur ſua gratia, & aduerſariorum inuidia abſenti strueret inſidias, duos ſuo famulatu claros & inſignes viros Regi commendauit, quorum præſentia ſe abſentem in Regis gratia retineri poſſe ſperabat, Thomam Wolceum Capellanum, & Wilhelmum Paulet armigerum prædiorum Wintonienſis Epiſcopatus Seneſcallũ. Hic primò hoſpitii Regii theſaurarius fuit, & cumulata indies ac adaucta Regis in ſe gratia ampliſſimos honores gradatim conſecutus eſt. Henrico 8. ac Edwardo 6. Regibus, nec non Mariæ ac D. Elizabethæ Reginis conſiliarius fuit, Regni theſaurarius atque Marchio Wintonienſis, ætate longæua in aula honoribusq; prudenter decurſa, & in magna fortunæ varietate iactata tandem obiit. Anno Dom. 1572. At Thomas Wolceus animo elato atque fero, non generoſo ac moderato fuit, humili loco ac obſcuris ortus parentibus (erat enim lanii filius, vt quidam putant) & luxu, rapina ac ambitione plenus nobilium atque plebis omniumq; ordinum immanis carnifex tandẽ deuenit. Cuiuſmodi ingenia cum ab infima tenuiq; fortuna ad ſummam euecti ſunt, honores temperatè gerere aut modũ retinere non poſſunt. Hic ſocius fuit Magdalenenſis Collegii ab Wilhelmo Wainflet (vt diximus) Oxonii extructi, eo excluſus quòd ærarium Collegii inuaſiſſet, ſcholam grammaticalem Rheadinghæ aperuit, & modico interiecto tempore donec furti ſui infamia aboleretur, inſinuauit ſe in famulatum Henrici Denny Cãt. Archiep. Eò verò mortuo venit ad Richardum Fox Wintonienſem Epiſcopum, qui cũ non animaduertiſſet quantum nequitiæ atq; occultæ fraudis ſub excellenti & commodo ingenio latere poſſit, eum Regi commendauit. Rex eum eleemoſinarium ſuum ordinauit, Ac Wolceus, iam id nactus ad quod omnem ingenii vim & conatum diu intenderat, vt aliquo loco in aula hæreret apud Regem, oſtendit ſe breui qui vir in officio atq; magiſtratu eſſe poſſit, Regẽ obſequio, aulicos affabilitate & comitate tractauit, in omniũ gratiam & beneuolentiam irrepſit, nec quicquam aulicæ curioſitatis prætermiſit, quod ad magnificentiæ, & ingenii oſtentationem, cuius fuit ſtudioſior quàm vllius ſanctitatis, valere poſſe putaret. Rex ipſe iuuenilibus iam annis per ætatem eos maximè adamauit qui præter ingenii ac doctrinæ ſpeciem (*cuius ipſe ſatis gnarus, vtpote Cantabrigiæ primo inſtitutus fuit*, iuxta quorundam ſententiam) elegantiam atque vitæ pompã edere ac declarare potuiſſent. In quo Woleeũ nactus eſt ex ſentẽtia virum, qui & doctus & oratione dulcis, ingenio profundus, & corporis etiam geſtu ac habitu tam concinnus erat, vt cũ frequenti colloquio Regem deliniret, intimis Regni conſiliis adhibitus eſt. Tum in Gallicana expeditione vnà cum Rege fuit in caſtris, omnibuſq; publicis Regis negociis tam domi quàm militiæ ſolus Wolceus præfuit. An.1513 Ab eaque expeditione cum Rege reuerſus, cum Warhamus Cantuarienſis Archiepiſcopus per ſenilem ætatem vel inualitudinem præſedere amplius Cancellariæ iudiciis non poterat, Regiq; munus cum magno ſigillo redderet, Wolceus ei ſucceſſit.

Qui mox etiam Lincolnienſis Epiſcopus iubente Rege electus eſt. In eo Epiſcopatu vix 2. annis ſedit, cum D. Benbrick Eboracenſis Archiepiſcopus & Cardinalis Romanus Regis ad Papam Legatus Romæ ex veneno interiit. Quo cognito Wolceus ad Eboracenſem Eccleſiam à Lincolnienſi translatus eſt, Regeq; acriter intercedente Cardinalitiũ titulũ, atq; legatinã poteſtatẽ accepit à Papa. An.1516 Nihil homini elatione atq; gloria inſano præter Papatũ defuit, cuius (vt poſtea dicemus) fuit cupidiſſimus. Et cum omnia tam Eccleſiaſtica quàm ciuilia negocia in eius ſolius poteſtate fuiſſent, Romanæ Eccleſię potentiã atq; dominationẽ tãto ſtudio & ſeueritate tuebatur, vt incredibile videri poſſit

eam ſub hoc Imperatore atque duce in Aoglia cadere potuiſſe. Nam Regem ipſum iuuenem blandis ſuaſionibus quocunque voluit impulit, vt quod de ſeruis aſtutis dicit quidam.

Callidus ſeruus Domino imperat.

De hoc Wolceo qui Regem ſubditus rexit, dictum exiſtimari poſſit. Qui tanto factu & pinione ſui inflatus fuit vt cum de maximis Regni cauſis ad Papá, aut exteros Reges ſcriberet, ita plerumq́; literas exorſus eſt.

Ego & Rex meus.

Et in hunc modum dominante, Clerus etiam tanquam ſuperbum ſuum ſatellitium imperitabat populo, in quem omni luxu & libidine exemplo huius Ducis tam maximè laſcinientem nemo vel ſibilare aut hiſcere auderet. Sed cum huius authoritate ac potentia Romana vis in Anglia maximè ſtabiliri & corroborari viſa ſit, adfuit ei iſtius dolis in ſe conuerſis ſumma, eaquè diuinitus illata calamitas.

Nam hoc ipſo anno quo Wolceus ad tuendam Papalem in Anglia Celſitudinem illum Cardinalitii honoris apicem obtinuiſſet, Martinus Lutherus Auguſtinenſis Monachus Frederici Saxoniæ Ducis Capellanus contra Leonem decimum Papam indulgentiarum prætextu pecunias in Germania colligentem prædicauit. Cui quo magis ſilentinm vel vi, vel precario Pontificii imponere ſtudebant, eò magis eloquendo ac ſcribēdo contra omnes Papales fraudes, rapinas, ac ipſum fucatum atq; adulterinum in gentes Chriſtianas dominatum ex ſanctis literis inuectus eſt. Hunc mox in Heluetia Zuinglius, & Oeculampadius Argentorati ſequuti ſunt, quorum doctrina Germania ac Heluetia paulatim repleta a Pontificiis defecere. Quas res geſtas copiuſiſſimè è Sleidano & Germanis explicatas, quoniam in huius Archiepiſcopi (de quo tractamus) tempora inciderunt, & cum propoſito cohærent, nobis attigiſſe ſufficiat. Eodem autem tempore quo expilatores Papæ, contra quos Lutherus prædicabat, graſſabantur in Germania venit ab eodem Leone Papa Campeius quidam Romanus Cardinalis ad Henricum Regem cum ampliſſima omnia deuinciendi & abſoluendi poteſtate, ſuppetias Papæ pro Hungariæ tuitione cum Turcis (vt ſimulabat) dimicaturo poſtulaturus. Cuius aduentus tanto motu concitauit ambitioſos Wolcei ſpiritus, qui metuebat ne ſuperiorem ferre cogeretur, qui parem æquo animo tolerare non poterat, vt ei cum vberrimis promiſſis legatos obuios daret ſi ſe collegam ſaltem ſuam in hac noua poteſtate faceret. Ad id Campeius præmiorum pollicitatione allectus, facile adductus eſt, & remiſſis ilico Romam nunciis id a Papa impetrarunt. Campeius interea dum hæc nuua poteſtas à Papa mandaretur, Caleti manſit, nec Angliam ingreſſus eſt. Reuerſis autem cum ea poteſtate nunciis Wolceus cum inani ac oſtentatoria pompa Douerum proficiſcitur, eò Campeius Caleto diſcedens traiicit. Obuii iam Cardinales mutuis ſe primùm oſculis & amplexibus, deinde colloquuis tractaot. Quid mulia. Omitto enim id conſultò quo nihil eſt inanius, in eundo atq; redeundo pompæ fucum. Ex his duobus Cardinalibus difficile dictus eſt, vter akerum fraudibus anteceſſit, ſed luxus ac ſuperbiæ Wolceus palmam tulit.

An.1517 Hoc enim tempore eius non exemplo ſolùm ſed ſuaſu holoſericæ veſtes ab Anglicano Clero ſuſceptæ ſunt. A quo tanquā ſplendida & fulgenti caterua ſtipati Cardinales Regem adeunt, legationis cauſam exponunt. Rex non hoc modo, ſed quæcunque alia cuiuſuis momenti negocia Wolceo committit. Is artificioſa & callida oratione Campeio plurimis & Regis & ſuis muneribus affecto ſuadet, ne moram in Anglia ducat, ſed recurrat ilico Romam, ſe enim ad Romanæ Eccleſiæ commodum hoc nuper acceptum legatinum negocium curaturum. Campeius diſceſſit, ac Wolceus rem ſeriò aggreſſus curiam erexit quàm legatinam appellauit. Ea planè prædatoria fuit. Omnium Epiſcoporum, & cæterorum Eccleſiaſticorum iudicinm atque prælatorum iura, & exemptorum etiam locorum priuilegia deuorauit, ſcelerum quorumcunq; veniam & impunitatem quibus libuit, indulſit, ipſam Cantuarienſem prærogatiuam heluo inuaſit, omnes humani ac diuini iuris habenas & relaxatiooes vſurpauit. Atque hæc effrœnata Cardinaſis potentia, eò magis inſuperabilis viſa eſt, quòd Regali ſimul & Papali authoritate ſuffulta non modo Præſules Clerumq; coercuit, ſed proceres populumq; proſtrauit. Nam in altero Caocellariæ munere vt multitudinis beneuolentia collecta iuſtus iudex videretur, oſtendit ſeſe popularem, ſuſcepitq; inferioris plebis querelas contra procerum atq; potentiorum, à quibus opprimebātur iniurias, quas ſanè non minori ſeueritate quàm cauſidicorum, leguleiorum, & formulariorum falſitates, periuria, litigatoriaſque cautelas vindicauit.

Repleuit

Repleuit itaq; breui vtraq; ſua tribunalia, tam hoc Regio quã illud Papæ nomine exercitatum, tanta multitudine cauſarum, vt cæteris tam Regiis quã Eccleſiaſticis foris exhauſtis & exinanitis, è ſuis ſoliis delegationes infinitas educeret. His de cauſis occultum erga ſe odium præſulum, procerum & & iuris regni peritorum animis ingenerauit. Sed Regi, Papæ, atque aulæ, multitudinique ita gratus fuit, vt nullius etſi iuſtiſſima querela contra hanc gratiam & potentiam potuit præualere. Creuitq; adhuc indies huius Cardinalis monſtroſa potentia. Maximiliano enim Imperatore mortuo, Carolus eius nominis quintus Dux Auſtriæ, & Caſtiliæ Rex à Germaniæ principibus Cæſar deſignatus eſt. Is ex Hiſpaniis ſoluit traiecturus in Belgium, ſed in Angliam in itinere venit D. Catharinam Angliæ Reginam, ſuam amitam viſurus. Qui cum Douerũ appuliſſet ab Warhamo Archie. & Cardinali Wolceo, maxima procerum, præſulum, nobilium atq; prælatorum turba ſtipatus Cantuariam ductus eſt. Clerus Cantuarienſis aliquot miliaribus in ſplendidiſſimis capis ex vtraq; viæ parte, odorum ſuffimenta ex incenſo thure emittens ſtetit. Rex & Regina Cæſari eiuſque matri Caſtiliæ Reginæ fiunt obuiam. Cantuariæ ab Warhamo Archiepiſcopo in Archiepiſcopali palatio magnis ſomptibus, & exquiſitiſſimis epulis excepti ſunt. In aula cœnatum eſt. Cuius ſupremam partem Cæſar, inferiorem Rex tenuit. Epulis ſublatis Cæſar cum Regina, Angliæ Rex cum Cæſaris matre ſaltant. Omitto reliquam magnificentiam, qua tanti hoſpitis aduentus celebratus eſt. Verum Angliæ An.1520 Rex ne Chriſtiani principes (Turcam tum inuadentes) mutuis inter ſe bellis conflictarentur, egit de firmanda in orbe Chriſtiano cum Carolo pace. Quam magni momenti rem perfacilem futuram, ſi Cæſar, Angliæ, & Galliæ Reges vno fœdere iungerentur. Cæſar annuit ſtaturum ſe his pactis quæ inter Angliæ & Galliæ Reges inirentur, & in Belgium mox diſceſſit. Ardebantq; poſtea Reges inter ſe de hac ſalutifera ac perpetua pace communicare. Itaq; Ardis conuenerunt. At cum de pacis legibus tractandum ſit, Rex ampliſſimam totius rei procurationem ſigillo magno Angliæ confirmatã Cardinali conceſſit, vt quæcunq; vellet rata & caſſa haberet. At Regis Galliæ procuratores qui tanta poteſtate præditi non erant, huius procurationis amplitudine deterriti, cũ ipſi exiguis mãdatorum ſui Regis finibus tenebantur, negocio ſuperſedebant, & ad Regem ſuum referunt aut ipſi interceſſendũ tractationi, aut ſuam aliis authoritatẽ ſine vlla iuris exceptione pleniſſimè committendam. Rex Galliæ admiratus Angliæ Regem, tãtam in vno homine eodemq; Clericalis ordinis atq; generis obſcuri totius ſui Regni fiduciam collocaſſe, cum ipſe nec ſuorũ ſubditorum quempiã tanta fide, nec ſe cũ homine parui à nobilibus pẽſo coniungere dignatus, tum veritus ne ſi recuſata Regis Angliæ cõditione, ſe reiecto & repudiato fœdus inter eum & Carolum Cæſarem in firmaretur, in omnẽ euentũ ipſe confiſus ſeu Cardinali, ſeu Regis æquitati, eandem ſub ſui Regni ſigillo procuratoriæ poteſtatis plenitudinem Wolceo Cardinali conceſſit, quam Henricus Rex Angliæ cõceſſiſſet. Ita quod vix vnquam legimus alicui Papæ contigiſſe, vt Cæſari ac duobus tam excelſis & inclytis regibus fœderum atq; pacis cõditiones daret, hoc Wolceo Cardinali euenit. Qua principum gratia paulò poſt vt potentior, ſic inſolẽtior factus eſt. Namq; inter Cæſarem atque Gallum exortis mox inimicitiis, belloq; vtrinq; parato, hic Cardina- An.1521 lis tanquam huius ſeptentionalis orbis Papa ſpecie quadam & obtentu legationis ab Angliæ Rege, adiit vtroſq;: ſed Rege ſeu conniuente, ſeu ignaro legationẽ ſibi finxit & ementitus eſt ac magnũ Regni ſigillum quod læſæ maieſtatis crimen eſt, ſecum eduxit. Quo factũ eſt vt interea tum is aberat, & iudiciorum comitia, & litium expeditiones, & iudicum ac Vicecomitũ Comitatibus profectiones, dũ is ſua manu ac poteſtate omnia teneret, incredibili Reip. malo ac detrimento ceſſarent. In ea præterea legatione regali ac ſplendido luxu quadringentis ſexaginta equitibus ſtipatus inceſſit, vaſa Regni precioſiſſima ac ingentem theſaurum exportauit, in epulari lautitie ac delitiis miniſtrabatur ei à nobilibus & prælatis genibus ad terram curuatis. Quam intolerabilem in Præsbytero ſuperbiã atq; pompã Galli, Hiſpani, & Belgæ, admirantes libellis deſcripſerunt. Ex hac Cæſaris & Galli diſſenſione, dum vtrique inter ſe contenderent vter alterum in Curia Romana maiori gratia ſuperaret, duæ Romæ factiones quæ adhuc durant, inter Papas atque Cardinales natæ ſunt.

Ex eo.n. tempore aut Cæſariani, aut Gallicani dicti ſunt. Wolceus indole ac naturà non potuit non eſſe factioſus & ex alterutra parte, contra antiquum inter Anglos & Burgundos fœdus adhæſit Gallo, præmiis muneribusq; à fide Regi Regnoq; debita deprauatus. Id eò fuit euidentius quod Spurium ſuum quem cognomento Winterum appellauit, hoc ipſo tẽpore cõmiſit tanq̃ pignus Gallo vt in aula ſua inſtitueretur, & Gallorum linguam atq; mores ediſceret. Deinde cum à Gallo ad Cæſarẽ veniſſet, quanquã Gallus

ab icto fœdere prius receſſiſſet, & belli ſuſcipiendi cauſas dediſſet, impudenter tamē conatus eſt Cæſarē ad iniquas Galli pacis conditiones cogere, quibus niſi pareret inconſulto Angliæ Rege denunciauit ei bellum. At Carolus Rex eo magis hominis huius Imperium contempſit, quod de Henrici Regis auunculi ſui in ſe amore atq; ſenſu, tum de veteri Burgundico fœdere, & priſtinis capitalibus in Anglos atque Gallos bellis ac inimicitiis, quæ nullo pene æuo reconciliari poſſint, certum & exploratum haberet. Ita Wolceus, quanquam ſibi viſus ſit huiuſmodi minis metum intuliſſe Cæſari, tamen inanis atque ſpretus reuerſus eſt. Eo verò reuerſo aurei Gallici Londini paſſim ſcatebant. In hac legatione quæ malorum ſibi atque Romæ fuit initium, tres inſignes ex ſuo famulatu viros qui claris ingeniis pollebant habuit, Steph. Gardinerum legum Doctorem, Thomam Morum & Crumwellum, ex quibus Morus Gardinero doctior, eoquè Gardinerus iuris peritior fuit. At Cromwellus vtroque prudentior atque ſanctior. Hoc anno Henricus Angliæ Rex cum accepiſſet Lutheriana dogmata à Germanis recepta, & approbata etiam in ſui Regni viſcera progreſſa latius ſerpiſſe, ab Wolceo Cardinali Romani pontificis fortiſſimo ſatellite inſtigatus librum de Papæ authoritate & indulgentiis contra Lutherum edidit. Id ita Papæ placuit, vt cum Wolcei Cardinalis ſuaſu blandiri Regi voluit, verum illi & à Domino Deo datum *Fidei, defenſoris* titulum inſcripſit. Non aliter ac Hebræorum ſacerdotum princeps Annas de mundi Saluatore D. Ieſu Chriſto ac ipſe

Ex ipſo diplomate.

ſenſerat, verè tamen olim vaticinatus eſt, cum neceſſe eſſe duxit vt vnus pro populo moreretur. Sic Papa dum Romanam fidem ab Henrico Rege defenſam iri putaret, qui eam Euangelica ſuſcepta poſtea funditus euertit, in veriſſimo quidem titulo & vaticinio deceptus eſt. Hunc inſcriptum à Papa in bulla Regi titulum Cardinalis Wolceus facundiſſima oratione, in qua Regem coram præſulibus ac magnatibus & exterorum Regum legatis a pulchritudine, magnanimitate, prudentia omnibusq; animi corporiſq; dotibus in cœlum extulit, legit, Regiq; tradidit. Qui poſtea à fœcialibus tubas clangentibus editus atque proclamatus eſt. Eodem etiam anno Londinenſis Epiſcopatus mortuo Fitſiames (de quo ante diximus) Cutberto Tonſtallo legum Doctori viro erudituſſimo prudentiſſimoq;, tum publicorum Regni ſcriniorum cuſtodi delatus eſt. Hic autē Vicarius Warhami Archiepiſcopi generalis fuit, vitamq; tandem Dunelmenſis Epiſcopus longæuus ac tempore ſatur in Archiepiſcopi Cantuarienſis familia, à qua primùm ad Aulam prodiit (vt in Matthæi Parker Cantuarienſis Archiepiſcopi vita inferius dicemus) finiuit. 18. Nouembris Anno 1559. cum annos 85. tranſegiſſet. Sepultus eſt in choro Lamethanæ Eccleſiæ ſub marmore, cui hoc Epitaphium eius inſcribitur per G. Haddonum.

Anglia Cutbertum Tunſtallum mæſta requirit,
Cuius ſumma domi, laus erat atque foris.
Rhetor, Arithmiticis, Iuris conſultus & æqui,
Legatuſque fuit, deniq; præſul erat.
Annorum ſatur, & magnorum plenus honorum
Vertitur in cineres aureus iſte ſenex.

In eo autem bello quod nuper (vt diximus) inter Cæſarem & Gallum commotum eſt, Wolceus auſus non eſt ſuadere Regi vt à confœderatione & amicitia Cæſaris ad ſuſcipiendas Galli partes diſcederet. In eo enim nihilo ſe profecturum cernebat, quod & plebs Angliæ mercatoribus à Gallis contra fœdera ſpoliatis & iniuſtè tractatis in Gallos incenſa fuerat, & Rex Cæſaris legatis accepiſſet illud (vt diximus) a Wolceo Caleti cōpoſitum tripartitum fædus à Gallo primò fuiſſe violatum, Rexq; affinitate & neceſſitudine Cæſaris, & Galli iniuriis Cæſari adhæſit. Itaque cum in Hiſpanias proficiſceretur Cæſar, ad firmandam & retinendam cum Angliæ Rege veterem coniunctionem tranſiit per

An.1522

Angliam. Qui cum pari ſimiliq; ornatu & magnificentia qua (vt ante diximus) exceptus eſſet, nauigauit in Hiſpanias. Rex verò cum bellum in Gallos per fœciales denunciaſſet, exercitusq; duos ex optimo militum delectu inſtruxiſſet, ad eos alendos Cardinali dedit negocium pecuniæ conficiendæ. Is qui ſe vltro omnibus negociis immiſcuiſſet, & in rebus gerendis nihil mite atq; moderatum ſapuiſſet, tam atrox in hoc negocio fuit, vt plebem, cuius beneuolentiam curioſa quadam ſpecie non ex animo & ingenuè affectauit, à ſe penitus abalienauit.

Nam & quintam bonorum partem à ſingulis exegit, iuſſitq; vt vnuſquiſque non à proximis ſolito more cenſeretur, ſed veram bonorum æſtimationem exhibere iureiurādo cogeretur. Quod plebi iugum tam intolerabile viſum eſt, vt cunctis iam Reip. ordinibus execrabili fuerit odio. Tū cenſores deſignabat qui de Clericorum ſtatu, opibuſq;

inqui-

inquirerent. At Clerus eum exprobrabat, quod præter legem aut exemplum à ſe quic- An. 1523.
quam ſine Synodo, Regis nomine popoſciſſet. Itaq; Parlamentum Weſtmonaſterii celebratum eſt, mandatoq; Regis Warhamus Archiepiſcopus Cleri Synodum Londinum conuocauit. In qua Wolceus intolerabili motus elatione, eoq; faſtu tumens quo omniũ iura violauit, inauditi exempli flagitium commiſit. Cum enim ei non fuit in Cantuarienſis prouinciæ Synodô locus, vt omnia ad ſuam legatioam poteſtatem raperet, Concilium in templo Paulinô Warhamo Archiepiſcopo atq; præſidente inceptum Papæ authoritate diſſoluit, & idem poſtridie coram ſe legato Papæ Weſtmonaſterii adeſſe mandauit. Quod paucis poſtea diebus ſimulatq; ſubſidium bello gerendo competens à Clero Regi conceſſum eſſet, iterum dimiſſum fuit. Paulò poſt Thomas Hannibal Legum Doctor Regis Angliæ Legatus in Romana curia, Roſam auream inſigni artificio fabricatam à Papa Clemente Regi dono miſſam in Angliam portauit, & Regi in procerum Prӕſulumq; præſentia eum copioſa teſtificatione Papalis erga Regem beneuolentiæ Weſtmonaſterii tradidit. De quo Clemente Papa Romæ mortuo hæc carmina conſcripta ſunt.

Clementem eripuis nobis Clementia fati,
Hic eſt qui fuerat iam dedecus vrbis & orbis.

Wolceus Cardinalis qui (vt diximus) omnium iura atque priuilegia legatina ſuà poteſtate violauit, Dunelmenſem Epiſcopatum vacantem ingreſſus eſt, & Eboracenſi adiunxit. Idemq; alienarum rerum cupidus & inſatiabilis, cum omnia experebat, vt in luxum & oſtentationem profunderet, cum Richardus Foxus Wintonienſis Epiſcopus, cuius (vt diximus) Capellanus fuerat, eiuſque beneficio & commendatione in Regis gratia poſitus ad tantarum dignitatum culmen, faſtigiumq; aſcenderat, hic ſceleratus ingratuſq; erga tam benignum patronum libertus ad eum nuncium quendam miſit, vt quia Foxus cæcus & ſenio confectus eſſet, nec commodè potuiſſet Wintonienſem Epiſcopatum adminiſtrare, valetudini iam ſtuderet, & ſtipendio contentus Epiſcopatui cederet.

Quæ quidem impia ambitioſiſſimi & auariſſimi hominis ingratitudo ita Foxum commouit, vt nuncium hęc reſponſa referre iuſſerit. Etſi ipſe in ſenectute oculis orbatus candida & atra diſcernere non potuit, vera tamen à falſis, & iuſta ab iniquis potuit. Qua quidem in re meliorem ſenſum & intuitum quàm oculorum iam habere, cum cæcus ingrati hominis malitiam, quam oculis ante non perſpexiſſet, iam animo cerneret. Cauendum autem eſſe magis Cardinali quam ſibi, ne cum pene lippus & tantæ ambitionis atq; cupiditatis tenebris inuolutus ſit, in grauiorem cæcitatem incidat, nec exitum ſuum proſpiciat. Proinde de Wintonienſi Epiſcopatu gerendo, quem ſenex atq; cæcus non corporis ſed mentis oculis texerit, ſolicitus non ſit; ſed oculorum ſuorum aciem auertat, ac his quæ ſub Rege adminiſtrauit negociis intendat De hac Cardinalis impudenti ingratitudine Foxus apud multos conqueſtus eſt, vt ea querela ſæpius repetita, multorum ſermonibus tandem ad Regem qui Foxum diligebat, tranſiit.

Erat tum Foxi Epiſcopi Regiſtrarius Iohannes cognomento Coocus, homo ſcurrilis ſed iocoſus, impoſturis, rapinis, profuſione, omniq; genere nequitiæ etſi inferioris eſſet ordinis atq; loci, cum ipſo tameo Cardinale conferendus. Hic cum ſæpe ad Regem literas & nuncia à Domino ſuo Foxo pertuliſſet, cepit audacter enarrare quam immemor accepti beneficii, ingratuſq; eſſet Cardinalis, tum quia cunctis iam inuiſus fuit, de interioribus ſuis rebus ſedulo inquiſinit, intellexitq; à chirurgis quibuſdam qui Cardinalem curabant, eum ex venerea lue, ſiue morbo Gallico quod cum generoſioirib: meretricibus ſæpe rem ac conſuetudinem haberet, altero oculo captum eſſe. Diuinum certè ſupplicium vt qui munificentiſſimo ſuo Domino exprobraret cæcitatem; is ex fœdiſſimo vitio luſcus & monoculus fieret. Exiſtimauit autem Coocus nihil potuiſſe hoc nuncio optatius Domino ſuo euenire.

Itaq; arrepto calamo literas ad Foxum ſine mora ſcripſit, ſed loquacitate ſua effectum eſt vt Cardinalis eas literas intercipi & ad ſe perferri curaret. Et protinus dũ in cauponula liberius perpotaret, & inter rabulas feſtiuus Coocus eſſet, à lictoribus captus, & in vincula ductus eſt. Ibi diu à quorumcunq; neceſſariorum colloquio ſecreto ſeruatus eſt: Sed res à ſeruulis enunciabatur amicis ſuis atq; conſanguineis, qui de Cooco (cuius anteacta vita tot ſceleribus inquinata fuit) penitus actum putabant. Cardinalis ilico in his locis in quibus moram aut habitationem Coocus habere conſueuit, deſignauit exploratores qui ad ſe de Cooci geſtis, criminibuſq; referrent. Quorum tanta copia relata eſt, vt cũ atrociſſima deligerent, rapinis, adulteriis, ac eiuſmodi iniuriis ac turpitudinibus præter-

miſſis,de furtis atq; proditionibus quibus probatis Coocus vltimnm ſupplicium pateretur,accuſationes varias inſtituebant.Cuius ſalus cum propter ſuam nequitiam,In Cardinalis potentiam à cunctis ſuis deſperaretur,is tamen non conſcientia ſed D. ſui Wintoniēſis Epiſcopi fiducia,nequicquam pertimuit,nec ſpiritus,audaciamq; remiſit.Maioris certe nequitiæ atq; pertinaciæ neminem reperire Cardinalis potuit, cum quo de capite atqne vita,ad ſuam ipſius magis contumeliā quàm cum Cooco contenderet.Qui carceribus eductus per varia actus tribunalia,per varia exagitatus iudicia, cum homini impudenti nec os defuit,neq; frons,occulta Wintonienſis Epiſcopi gratia non modo cū Rege,ſed cum Regiis iudicibus atq; cauſidicis, tum cū tota inquiſitorum multitudine quibus Cardinalis inuiſus fuit,accuſationes omnes deleuit,& vitauit pericula. Omniū iam ſermonibus percrebuit atq; ferebatur hæc acris contra Coocum concertatio,qua non alia res vlla maiorem Cardinalis infamiam in vulgus propagauit.Is itaq; incenſus noua indies in Coocū finxit crimina,ac veritus Coocus ne,ſi Dominus ſuus Wintonienſis Epiſcopus,qui per ætatem diu viuere iā non poſſit,moreretur,Cardinalis potentiæ non reſiſteret,impetrauit ab eo ad Regem literas,quibus datis cum poſtea Regem in Aula cum Cardinali colloquentem vidiſſet, flexis genubus, ſublatiſq; manibus eiulans petiit cum ſuſpiriis miſericordiam atq; ab omnibus anteactis criminibus abſolutionem. Nam etſi à variis accuſationibus variis iudiciis abſolutus eſſet,intentare tamen in Cardinalē nō cōfertim vt ſolebat,ſed ſeorſim accuſationes, vt ſimnlatque vna eliſa ſit, altera atque indies noua Coocus defatigetur. Rex ilico iuſſit vt præterita quæcunque illi remittantur.Cum vidiſſet Cardinalis euaſiſſe Coocum è ſuis manibus,eum acceſſiuit,multaq; cum eo collocutus,hominem,ſibi ipſi moribus atq; indole non diſſimilem,humanius familiariuſq; tractauit.Promiſitq; ſi ſibi morē gereret,eum in ſuum famulatum recepturū.Coocus ſiue metu,ſiue ex animo fidem dedit Cardinali,& ſub Regio diplomate à cunctis criminibus abſolutus,poſtquā aliquot annos in cauſis capitalibus miſerè volutatus eſſet,domū receſſit.Obiit deinde Richardus Fox Wintonienſis Epiſcopus doctrina prudentiaq; venerādus pater,qui Collegium Corporis Chriſti extruxit Oxonii, viuuſq; ei plurima donauit atque tradidit.

Sed cum in Teſtamento moriens multa Eccleſiæ atq; ſedi Wintonienſi aliiſq; piè legaſſet,Cardinalis Epiſcopatum Wintonienſem vnà cum Eboracenſi atq; Dunelmēſi ſuſcepit,bona Richardi Fox defuncti Legatina poteſtate ſequeſtrauit, Teſtamentiq; ſui tabulas quas (vt multi ſuſpicabātur) à Cooco accepit,aperiri & actis publicis inſinuari nō eſt paſſus.Legata nulla præſtita,ſed ab hoc heluone abſorpta ſunt,inter quę cum copioſiſſima magnæq; æſtimationis cuiuſquā generis ſuppellex, qua quinq; Epiſcopales ædes inſtruerentur, relinqueretur, eademq; æſtimata ſingulis ordine ſucceſſoribus tradenda eſſent,ab hoc qui tam Epiſcopatū occupauit,quàm hęreditatem inuaſit,expilata eſt.Huius expilatæ hęreditatis dedit ipſe viuus eodem genere ſupplicii poſtea pœnas.His tot tātiſq; ſceleribus & incredibili omnium odio flagrauit.Soli Regi adhuc cordi fuit, qui e: ſi ſuperbiā & cupiditatem eius inexplebilem non probaſſet,ꝓpter ea tamen quæ procurabat atq; expediebat negocia eum è re ſua fuiſſe credidit.Sed ſimulatq; comperiſſet quāta fraude atq; ſimulatione in maximæ fidei ac momenti rebus vſus ſit,repentè vnà cū Romana authoritate corruit. Ac fraus eius quanquā occulriſſima atque vaferrima fuit,his tamen quaſi ſcintillis primò emicuit. Diximus ante,etſi Rex à Cæſare diſiungi noller, Cardinalē tamen Gallicarū partium clam fuiſſe.Itaq; quamcunq; ſine ſuſpicione ꝓ Gallo operam dare ſibi licuit,eam ſedulo præſtitit.Nam ſimulatq; Cæſar repetito & renouato priſtino cum Rege (vt diximus) fœdere in Hiſpanias ſoluiſſet,omnes Galli Regno exacti ſunt.Capitis.n pœna in eos Gallos qui remanerent ſancita eſt.Deinde Rex atq; Cæſar Gallum coniunctis copiis aggrediuntur.At Gallus Mediolanū q, in Cæſaris tum ditione atque fide fuit expugnat,caſtraque deinde ad Pauiā ponit.Rex Angliæ magnā pecuniam Cæſarianis militibus,qui tum in Italia ſub Borboniæ Duce qui à Gallo defecerat,mœrebant,mntuo dedit.Ea pecunia à Venetis D. Pacey Eccleſiæ Paulinæ Decano Regioque ad Venetos oratore fideiubente accepta eſt.Qui niſi interpellatus ilico pecuniā pręſtitiſſet,milites conducti defeciſſent.At pecunia repræſentata exhilerati, cum Gallus expugnato Mediolano ferocior,in caſtris nimium ſecurus ac ſupinus fuiſſet, in ipſa caſtra audacter inuolant,hoſtes aut interimunt aut profligant, ipſum Gallum & nonnullos proceres captiuos in Hiſpanias ad Cæſarem mittunt.Hoc peſſimè habuit Wolcenm Cardinalem qui omnes artes rationeſque iniuit vt pactis inconſulto Cæſare inter Regē atque Gallū inducüs,violarentur fœdera Burgundica, & Inter Cæſarem atque Regem naſcerentur inde inimicitiæ. Eodem enim fere tempore quo hæc Mediolani & Pauiæ geſta

ſunt,

ſunt, Iohannes quidam Iokinus vir obſcurus, qui in exercenda mercatura bona ſua decoxerat, verſutus tamen & in dolis Gallicis verſatus obtinuit a Cardinali commeatum, vt a præſidibus Galliæ in Angliam tutus atq; clam venire poſſit. Is cum veniſſet delituit in edibus cuiuſdam D. Lark Præbendarii S. Stephani, nec ad quemquam præterquam ad Cardinalem idq; nocte ac ſecretò prodiit. Cum eo agit de induciis. Cardinalis Regi qui de illius decocti nebulonis aduentu nihil cognouerat, ſuadet de legati alicuius Gallici, qui de induciis æquiſſimis atq; cōmodiſſimis ſibi rationibus acturus eſſet, aduentu. Rex conditiones audire non recuſauit.

Venitq; protinus Brinionus Rhotomagi præſes Galliæ Legatus, eodemq; hoſpitio quo Iohannes Iokinus vſus eſt. Sed Belgæ & Antuerpiani Cæſaris ſubditi, inter quos olim Iokinus mercator bona ſua diſſipauerat, de eo in Angliam veniente prius cognouerunt, & Cæſaris ad Regem oratores certiores fecerunt. Illi Iokinum nocte ad Cardinalem euntem atq; redeuntem ſæpe obſeruabant, tum explorabant quibus & quantis pollicitationibus Cardinalem, alioſq; nonnullos qui cum Rege tum valebant, ſolicitauerat de induciis.

De his omnibus Prattus tum Cæſaris Legatus ſcripſit in Hiſpanias literas, quas intercipi ac ſibi tradi Cardinalis curauit eaſq; reſeratas legit. Poſtridie Legatum Prattū conuenit: mirari ſe ait cur huiuſmodi fabulas in literis daret ad Cæſarem. At Prattus ſui eſſe officii dixit de rebus tantis Dominum ſuum admonere, nec rectè feciſſe Cardinalē qui ſignatas atq; deſtinatas ad Cæſarem literas reſeraſſet. Rumores iam ſubitò non modo de induciis ſed de pace ſparſi ſunt. Itaq; Legatus Papæ Romam ſcripſit Regem fœdus cum Gallo mox icturum, proinde ſatius eſſe Papæ cum eodem etiam ocyus quam ſerius coniungi.

Quibus literis motus Papa Gallicam factionem ſequutus eſt, at ſuo magno (vt dicemus) ſequenti anno malo. Sed hæc omnium rerum perturbatio quam Cardinalis meditabatur, & Gallorum Legatio allato illo de Cæſaris victoria, & Galli captiuitate nuncio impedita eſt. Nam Rex repudiatis Gallis Cuthbertum Tunſtallum Londinenſem Epiſcopum, & Richardum Wingfeld militem de belli Gallici progreſſu legauit ad Cæſarē, ac interea de pecuniis quibus bellici ſumptus ſuſtentarentur, conficiendis conſilium cepit. At Wolceus Cardinalis odio iam aperto ſæuit in D. Paceum Regium (vt diximus) ad Venetos oratorem, quia ſe inconſulto Duci Burboniæ & Cæſarianis militibus pecunias miniſtrabat, ſine quibus Cæſaris exercitus diſſipatus diſceſſiſſet, Galluſq; Marte ſuperior extitiſſet.

Ita enim ſine vlla mora atq; difficultate Cardinalis exiſtimauit Regem ſuo ſuaſu defecturum à Cæſare, atq; pacturū cum Gallo. Itaq; dum Paceus apud Venetos ageret, Cardinalis Regem (vt mox dicemus) ita in eum optimè de Rege meritum abalienauit, vt nec pecunia pro qua fideiuſſerat reſtitueretur, nec ſibi vt legato quicquam etſi crebris literis inſtāti mitteretur. Id quod grauiſſimū eruditiſſimumq; virū, beneq; ſibi conſciū in ægritudinē incurabilē, indeq; in delirium coegit. Nam capto Gallo quod Papā atq; Cardinalem Wolceum intus pupugit, Cæſar in Italiam ad tuēdas ſuas ditiones quas ſuperiori aduentu atq; motu Galli turbaras eſſe cognouerat, proficiſcendum ſibi ſtatuit. Qui Cæſaris aduentus formidabilis Papæ fuit, ꝙ paulo ante ex oratoris ſui in Angliam literis (vt diximus) cum Gallo fœdus iniiſſet, & cum Cæſar Regnum Neapolitanum, Siciliam Inſulam, & Mediolanum teneret, ne aduentu & potentia ſua totam Italiam occuparet, itaq; Venetos, Florentinos, Vrbinates & cæteras liberas Italiæ ditiones atq; ciuitates eodē metu ſolicitauit, vt coniunctis viribus auerterent & prohiberent ab Italia Cæſarē. Itali itaq; de impediendo Cæſare fœdus ineunt. Interea nouis conditionibus, & obſidibus datis, Cæſar Gallum captiuum relaxauit, & pax etiam inter Regem atq; Gallū ſtabilita eſt, quo nihil Papæ atq; Italis optatius potuit contingere. Legatos, n. ilico ad Gallum mittunt de eius liberatione gratulatum, eiq; oſtendunt fœdus quod de coercendo Cæſare inter ſe pepigiſſent. Gallus à Papa iuramento Cæſari dato ſolutus & fœdifragus eidem ſe inſcripſit fœderi, & copioſè ac diſertè ſatis ſcriptam Apologiā in Cæſarē edidit cur à fide receſſerit. Iidem legati poſtquā cum Gallo tranſegiſſent, veniunt ad Regē in Angliā. Is in eiuſmodi fœdere cum Papa atq; Gallo cohærere noluit, ſed priſtinæ neceſſitudinis memor Cæſarem vt caueret, quod quidem gratiſſimi fuit officii, certiorē facit. Bellum iam atrox violatis inter Cæſarē atq; Gallū Papali abſolutione fœderibus incenſum eſt. Cęſar copias bellicas vndique conquiſiuit vt in Italiā nauigaret, cumq; cognouiſſet Cardinalem omnes conatus intendiſſe, vt Regē ab antiquo fœdere Burgundico abduceret, Hugonē Mendoſanum virū illuſtrē atque nobilem oratorem ad eū miſit, qui & Galli perfidiā Regi de-

clararet,& Regem in veteri neceſſitudine atq; fide retineret. Gallus itidem ſuos miſit oratores vt Regem ad ſe allicerent. Vterq; tam Gallus quam Cæſar vter ſibi Regem magis deuinciret,laborauit.In quo Wolceus boni ſcilicet Cardinalis officium,ac vt ſe dignum fuerat,Cæſaris odio fecit.Produxit nunc primum id conſilii quod diuino pectore latuiſſet,vt Cæſare deſerto Rex perpetua neceſſitudine & affinitate iungeretur Gallo.Simulauit inter Gallum & D.Mariam Regis ex D. Catharina filiam nuptias,de quibus cum à Regis Galliæ conſiliariis ageretur, Præſes Pariſienſis, qui in eo conſilio fuit, dicebat non fore honorificas illas tanto Regi nuptias,quia D.Maria ex illicito coitu nempe fratris Henrici Regis vera coniuge procreata eſſet ſpuria,ideoq; nec iure in hæreditate Regnoq; patris poſſe ſuccedere.Hoc reſponſum Cardinalis dolo fabricatum eſt,& tamē ne is videretur in re tanta obrepere ſubito Regi, D. Longlandum Lincolnienſem Epiſcopum Henrici Regis confeſſorem virum in Theologia Scholaſtica doctum ad ſe vocauit.

Quærit ab eo an iure diuino fratri liceat fratris ſui defuncti viduam vxorem ducere.Is de hac quæſtione perplexus,vnum aut alterum deliberandi diem petit, ac reuerſus nepharias eſſe & inceſtas nuptias affirmauit.Tū narrauit ei Cardinalis quid à Regis Galliæ conſiliariis reſponſum fuit,cum inter D.Mariam,& Regem Galliç nuptiæ conciliandæ eſſent.Proinde ſui eſſe officii dixit,cum eſſet confeſſor Regius, Regem quam primo tempore admonere, vt repudiata adulterina coniuge,iuſtas ſibi nuptias,è quibus iuſta ei & hæreditaria naſcatur ſoboles procuret,ne ſe mortuo liberis ex hac D.Catharina genitis eiectis,oriatur grauis inter proceres de regno adipiſcendo contentio.Hoc conſilio,in quo ſibi tantum Cardinalis placuit,non potuit inueniri aut excogitari quicquam regno ſalutarius,aut ſibi,Papæ,atq; curiæ Romanæ pernicioſius.Vt ait Heſiodus.

ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη. i. Malum conſilium conſultori peſſimum.

An.1526. Dum hæc geruntur,Dux Borboniæ qui cum Cæſarianis militibus in Italia fuit,Papæ facinus vlturus Romam expugnauit, eaq; capta Papa atq; Cardinales in Arcem quæ Angelica dicitur profugiunt,ædibus ſuis deſertis ac Cæſarianis militibus derelictis prædæ,Illi diuturna obſidione Papam & Cardinales quorum calamitatem ne Romani quidem deplorabant tenuerunt,proceſſiones & cæteras cęremonias Pontificias cum ornamentis & ſolennitatibus requiſitis indies peregerūt.Hac re in Anglia nunciata Wolceus Cardinalis omne quod reſtabat virus in Cęſarem euomuit.Ad Regē flebili oratione venit,caſum Papæ cū lacbrymis exponit,in Cæſarē acerrimè inuehitur,ſatius eſſe Regi iudicat ab eius neceſſitudine & affinitate diſcedere,quā cū fidei defenſor à ſanctiſſimo Papa nominatus ſit,hanc inferri Papæ & Eccleſiæ Romanæ contumeliā ꝑpeti.Rex cōmotus decreuit fœcialibus ſuis denunciare Cæſari bellū,niſi dimidiū militaris prædæ Pauiæ captū,& Aureliarū ducē ſibi redderet,ac Papā liberaret.Cæſar benignè reſpondit ſe obſidionis Papalis ignarum,de cæteris Regi ſatisfacturū.At Cardinalis etſi nō ſubeſſet belli cauſa,tamen inconſulto Rege ad Clarentium fœcialium Principem Regis nomine ſcripſit vt bellū denunciaret. Is mandatū peregit.Tū Regē ſolicitauit vt ſororē Regis Galliæ Catharina repudiata vxorē duceret.Nec eſſe cauſam cur ea affinitate conciliata timeret Cæſaris potentiā,eoq; magis ſi Papā militib.aut pecunia iuuaret. Rex pecunias conceſſit,ſed milites noluit.Cardinalis itaq; cū ingenti Theſauro ad Gallū ꝓficiſcitur,Gallus in Italiā exercitū copioſum Regis ſumptib.mittit. De nuptiis nouis, & repudianda D.Catharina agitur,rumores inde varii inter Anglos atq; Gallos exagitātur.Id quod Regi valde diſplicuit bellū Cæſari denūciatū,& de nouo matrimonio cōciliādo à Cardinali antequā is prius cognouiſſet,& D.Catharina à ſe legitimè ſeparata eſſet tractari. Verū eo audaciæ progreſſus fuit Cardinalis,vt cū omnia ſibi licere liberaq; eſſe putaret.nullis potuit finibꝰ metiſq; cōtineri. Ab hac itaq; legatione reuerſus Cardinalis cū vidiſſet alieniori à ſe animo fuiſſe Regē q Cæſari indiceretur bellū, crimē omne impudēter in Clarentinū trāſtulit,eiq; ſimul ac redierit pœnā capitis minatus eſt. Quod cū à ſuis familiarib.accepiſſet Clarētius, vias ꝑterea & portus à Cardinali obſeruari vt pręceps antequā Regē cōueniret,ad vltimū ſuppliciū duceretur,portū Rhiā clam ingreſſus,& ad Regē ductus tres Cardinalis literas oſtēdit,q̄bus niſi ciuus bellū indiceret,ſimile ſibi ꝓpoſuit ſupplicium. Cōmotus hac falſitate & impudētia Rex dixit ſe nōdū Regiā poteſtatē geſſiſſe,ſed commiſiſſe alteri,cuius ſe valde pœnituit.Sed ille Cardinalis dolo iniectus matrimonii ſcrupulus cum Regis animo inſediſſet altius,nec vllo modo euelli potuiſſet,nec Rex tā facile vt Cardinalis exiſtimauit ad alteras nuptias,niſi priorib.infectis trāſire voluiſſet,dū Cardinali multo q̄ ante incertius viſū eſt,vtrū Gallicæ nuptiæ,quas is tā arrogāter ſine Regis cōſenſu parauerat,Regi cordi futuræ eſſent,cepit iā ad hoc quod ſuaſit diuortium lentus

atque

atque plumbeis pedibus progredi. Rex verò de illo Gallicano reſponſo, atque Cardinalis audacia exanimatus penè & perplexus, ſeorſim indies cum Præſulibus, doctiſq; viris egit de ſuo matrimonio, qui vna conſpiratione & conſenſu in lege diuinâ vetitũ ac prohibitum fuiſſe affirmabant. Itaq; Rex tardantem Cardinalem incitauit, vt Romam aliquos acceleraret, qui à Papa maturè in Angliam mitti procurarent de re tanta legationes. Romana curia (vt colligi & exiſtimari aliter ex antegreſſis & ſequentibus non poteſt) hanc cauſam Wolceo Cardinali delegauit, id eſt, veterano illi Campeio atque Wolceo, quod perinde fuit.

Nam Campeius decennio anteceſſit Cardinali in alia (vt diximus) legatione. Nũc autem longis ac moleſtis itineribus, pedibuſq; æger venit in Angliam, vt ex Wolcei ſententia de hoc Regali negocio iudicaret. Quod etſi proſpectum & olfactum antea fuit, tamen quid a Papa & his Cardinalibus meditatum ſit res ipſa ac euentus negocii tandẽ indicauit. Antequam huius cauſæ cognitionem ſuſcepiſſent quia vulgus variis de tanta re ſermonibus fluctuabatur, Rex Idibus Nouemb. ad Præſules, proceres, conſiliarioſq; ſuos huiuſmodi orationem habuit.

An.1528.

HENRICI REGIS OCTAVI DE REPVDIANDA D. Catharina oratio.

VENERANDA & chara nobis Præſulum, procerum, atq; conſiliariorum cohors, quos communis Reip. atq; Regni noſtri adminiſtrãdi cura coniunxit, haud vos latet diuina Nos prouidentia viginti iã ferme annis hanc noſtram patriam tanta fœlicitate rexiſſe, vt & illa ab hoſtilibus incurſionibus tuta ſemper interea fuerit, & nos in his bellis quæ ſuſcepimus victores ſemper euaſimus. Et quanquam in eo gloriari iure poſſimus, maiorem tranquillitatem, opes, ac honores prioribus huc vſque ductis ſeculis nunquam ſubditis à maioribus parentibuſque noſtris Angliæ Regibus quàm à nobis proueniſſe, tamen quando cum hac gloria in mentẽ vnà venit ac concurrit mortis cogitatio, veremur ne nobis ſine prole legitima decedẽtibus maiorem ex morte noſtra patiamini calamitatem, quàm ex vita fructum ac emolumentum percepiſtis. Recens enim in quorundam veſtrorum animis adhuc eſt illius cruenti temporis memoria, quod à Richardo 3. cum Aui noſtri materni Edwardi 4. ſtatum in controuerſiam vocaſſet, eiuſq; hæredes regno atq; vita priuaſſet, illatum eſt. Tum ex hiſtoriis notæ ſunt illæ diræ ſtrages quæ à clariſſimis Angliæ gentibus Eboracenſi atq; Lancaſtrenſi, dum inter ſe de Regno ac Imperio multis æuis contenderent, populo euenerunt.

Ac illæ ex iuſtis nuptiis inter Henricum ſeptimum, & D. Elizabetham clariſſimos noſtros parentes contractis, in nobis inde legitima nata ſobole ſopitæ tandem deſierunt: ſi verò (quod abſit) Regalis ex noſtris nuptiis ſtirps, quæ iure deinceps regnare poſſit non naſcatur, hoc regnũ aut ciuilibus atq; inteſtinis ſe vaſtabit tumultibus, aut in exterorum Dominationem atq; poteſtatẽ veniet. Nam quanquã forma atq; venuſtate ſingulari, quę magno nobis ſolatio fuit, filiam D. Mariam ex nobiliſſima fœmina D. Catharina procreauerimus, tamen à piis atq; eruditis Theologis nuper accepimus, quia eã quæ Arturi fratris noſtri coniunx antè fuerat vxorem duximus, noſtras nuptias iure diuino eſſe vetitas, partumq; inde editum non poſſe cenſeri legitimum. Id quod eò vehementius nos angit & excruciat, quod cum ſuperiori anno legatos ad conciliandas inter Aureliarũ Ducem, & filiam noſtram Mariam nuptias ad Franciſcum Gallorum Regem miſiſſemus, à quodam eius conſiliario reſponſum eſt.

Antequam de huiuſmodi nuptiis agatur inquirendum eſſe prius, an Maria fuerit filia noſtra legitima. Conſtat enim (inquit) quod ex D. Catharina fratris ſui vidua, cuiuſmodi nuptiæ iure diuino interdictæ ſunt, ſuſcepta eſt.

Quæ oratio quanto metu ac horrore animum noſtrum turbauerit, quia res ipſa æternæ tam animi quàm corporis ſalutis periculum in ſe continet, & quam perplexis cogitationibus conſcientiam occupat, vos quibus & capitis aut fortunæ, ac multò magis animarum iactura immineret, remediũ adhibere velitis, ignorare non poſſe arbitror. Hęc vna res (quod Deo teſte & in Regis oraculo affirmamus) nos impulit, vt per legatos doctiſſimorum per totum orbem Chriſtianũ Theologorũ ſententias exquireremus, & Romani Pontificis Legatum verũ atq; ęquum iudicium de tanta cauſa laturum, vt trãquillã deinceps & integra conſcientia in coniugio licito viuere poſſimus, accerſeremus. In quo

ſi ex ſacris literis hoc quo viginti iam fere annis gauiſi ſumus, matrimonium iure diuino permiſſum eſſe manifeſtè liquidoq; conſtabit, non modo ob conſcientiæ tranquillitatē, verumetiā ob amabiles mores, virtuteſq; quibus Regina prędita & ornata eſt, nihil optatius, nihilq; iucundius accidere nobis eſt. Nam præterquam quod Regali atq; nobili genere progoata eſt, tanta præterea comitate & obſequio coniugali, tum cæteris animi morumq; ornamentis quæ nobilitatem illuſtrant, omnes fœminas his viginti annis ſic mihi anteire viſa eſt, vt ſi a coniugio liber eſſem ac ſolutus, ſi iure diuino liceret, hanc ſolā præ cæteris fœminis ſtabili mihi iure ac fœdere matrimoniali coniungerem. Si verò in hoc iudicio matrimonium noſtrum iure diuino prohibitum, ideoq; ab initio nullum irritumque fuiſſe pronuocietur, infœlix hic meus caſus multis lachrymis lugendus ac deplorādus erit, non modo quod à tam illuſtris & amabilis mulieris conſuetudine ac cōſortio diuertendum ſit, ſed multò magis quod ſpecie ac ſimilitudine veri coniugii decepti in amplexibus pluſquam fornicarus tam multos annos triuimus, nulla legitima prognata nobis ſobole, quæ nobis mortuis huius inclyti regni hæreditatem capeſcat. Hæc noſtræ curæ iſtæq; ſolicitudines ſunt, quæ mentem atq; conſcientiam noſtram dies nocteſque torquent & excruciant, quibus auferendis & profligandis remedium ex hac legatione & iudicio opportunum quærimus. Ideoq; vos quorū virtuti atq; fidei multum attribuimus, rogamus vt certum atq; genuinum noſtrum hac de re ſenſum quem ex noſtro iam ſermone percepiſtis, populo declaretis, eumq; excitetis vt nobiſcum vna oraret, vt ad cōſcientiæ noſtrę pacem atq; tranquillitatem in hoc iudicio veritas multis iam annis tenebris inuoluta taodem pateſiat.

Laus D. Catharinæ.

Hæc cum Rex dixiſſet magnum ob rei magnitudinem ſilentium omnes diu tenuit.

At Legati Regnam adeunt, eiq; legationis ſuæ cauſam exponunt, quæ tam aduerſo & improuiſo nūcio attonita atq; mœſta, valde ſe mirari ait cur de huiuſmodi nuptiis, quæ viginti pene annis omni cōtrouerſia carerent, iam ſubito ambigeretur: incredibile enim ęſſe, vt Inclytiſſimi Reges Henricus ſeptimus, & Ferdinandus, tum Pontifex Romanus cum prudentiſſimorum conſiliariorum multitudine in re tam clara tantopere hallucinarentur. Ferdinandum autem ſuum patrem magnis ſumptibus à curia Romana diſpenſationem obtinuiſſe, vt quanquam Principi Arturo Henrici Regis fratri antea nupta, ab eoq; cognita fuerit, liceret tamen cum Henrico Rege matrimonium copulare. Totū aūt huius motæ controuerſiæ crimen in Wolceum Cardinalem conferebat, quod is in Cæſarem hoſtiliter affectus, & à Regina propter intolerabilem arrogaotiam, luxumq; ac libidines in quibus turpiter volutabat, reprehenſus eſſet, has in fœminam tragœdias excitaret. Wolceus autem ſeſe leuiter excuſauit. & in Gallum omnem facti inuidiam traduxit, ſe tantum iudicem à Pontifice Romano cum Cardinali Campeio datū aſſeruit, quod ſuſceptum munus ſumma ſe æquitate præſtiturū promiſit. Paulò poſt cum Legati iudicium atq; cauſæ cognitionem ingrederentur, Warhamus Cantuarienſis Archiepiſcopus cum iam inſtitutam de re tanta litem cerneret, ex Cantebrigienſi, & Oxonienſi Academiis celebriores Theologos & iuris Pontificii atq; Cæſarii peritiores accerſiuit, qui in ędibus ſuis Lamethanis indies de hac cauſa tractabant & diſſerebant. Rex cum animaduerteret quàm grauiter & moleſtè Regina huius iudicii exercitationem ferebat, permiſit ei ne iniuriā ſibi fieri putaret, vt doctiſſimos probatiſſimoſq; viros eligeret quorū conſilio in cauſæ ventilatione vteretur. Illa Warhamum Cantuarienſem Archiepiſcopū, Nicolaum Weſt Elienſem Epiſcopum Iuriſperitos, tum Iohannem Fisher Roffenſem, ac Henricum Standishe Aſſauenſem Epiſcopos Theologiæ profeſſores elegit. Qui taotum cauſæ patrocinium præſtiterunt, quaotum iure ac ſcientia potuiſſent. His deinde legatis atq; Cardinalibus pro tribunali ſedentibus, & iudicio inchoato, Rex & Regina præconis voce ad tribunal vocati ſunt. Ille per procuratores comparuit: hæc illis quatuor Epiſcopis quos ſupra diximus, aliiſq; cōſiliariis, tum illuſtrium fœminarum multitudine ſtipata curiam ingreſſa eſt, & appellatione ad Papam interpoſita Cardinalium illorum iudicium recuſauit, atque receſſit. Legati nihiſominus in cauſa progreſſi ſunt. Sed cum variis dilationibus Rex iudicium procraſtinari cerneret, venit ipſe cum Regina, & inſtabat Legatis, vt huius tanti negocii ambiguitatem quæ ſola tanta anxietate atq; ſolicitudine cōſcientiā mentemq; ſuā turbat, vt nihil p̄terea de publicis ac priuatis reb. ſtatuere aut cogitare penè poſſit, iudicii definitione diſſoluāt, Iudicii exitū ac euētū, ſiue ab hoc cōiugio diſcedēdū ſit (q̄ minimè vellet) ſiue in eo manēdū (q̄ ſi ſaluo iure diuino liceat maximè cupiat)

An. 1529.

piat) quomodocunq; res reciderit, haud fore ſibi grauẽ, ſi matura ſentẽtia pnũciata animus tã ancipiti cura liberetur. Eos quib. eſt cõſtrict[9] & impeditus mœrorib. anim[9] de ſua cauſa facilius colligere & exiſtimare poſſe, proinde a legatis ſe petere, vt amputatis conſuetis iudiciorum cunctationibus atque tarditatibus, cum tantam accepiſſent à Papa poteſtatem, vt exquiſitis atque perpenſis tam Theologorum quàm Iuriſperitorum ſententiis ocyus de cauſa pronuncient. Ac huiuſmodi habito ſermone Rex diſceſſit, Regina ne verbum quidem Legatis faciens Regem ſequuta eſt. Sed à Legatis reuocata cum ab ea quæreretur, vtrum appellationem deſerere, & cauſam Legatorum iudicio permittere vellet, per Procuratorem reſpondit ſe ſtaturam appellationi. His geſtis diſceptationes indies coram Legatis inter Theologos & Iuriſperitos de hac quæſtione habitæ ſunt. *An ducere vxorem cognitam à fratre decedente ſine prole ſit prohibitio iuris diuini indiſpenſabilis à Papa.* Nam quòd ab Arturo Principe cognita fuerit, etſi id iam Regina negaret, tamen Regis procuratores, & aduocati tribus rationibus euicerunt. 1. Quod nuptiis inter eam & Principem in Eccleſia Paulina (ſicut diximus) celebratis, ſequenti nocte concubuerũt, & princeps ſummo mane potum petiit, eoquè profundius exhauſto, cum ab eo quidam ſciſcitaretur, cur iã ſolito vehementius ſitiiſſet, reſpondit quia ea nocte ex Anglia in calidam & feruentẽ Hiſpaniarum regionem quæ ſitim ſuã multũ auxit profectus eſſet. Quo indicauit ſe D. Catharinam Hiſpanã carnali congreſſu cognouiſſe. Deinde Arturo paucis poſtea menſibus vita functo, Henricus tũ Dux Eboracenſis Principatu Walliæ, quæ fratre ſine liberis decedente ad eum peruenit, vno menſe abſtinuit, quod D. Catharina ſe tum ex principe grauidam ſuſpicabatur, quæ ſuſpicio niſi ex congreſſu naſci non potuiſſet. *Arch.*

Poſtremò quod cum ante nuptias quas cum Henrico Rege contraxiſſet, pater eius Ferdinãdus à Papa Iulio diſpenſationẽ impetraſſet vt liceret ei ducere fratris ſui viduam; tamen quia in ea diſpenſatione de Carnali copulatione mentio nulla facta fuiſſet, Regina alteram ab eodem Papa procurauit, in qua hæc verba inſerta fuerunt. *Vxorem à fratre ſuo prius habitam, vel forſan cognitam.* Ex quo ſuo proprio ad Papam ſuggeſtu liquet, eam congreſſum confiteri, nec ad rem pertinet quod vocem conceſſionis tam clare vim minuentem *Forſan* inſeruit, cum ipſa quæ hoc ſuggeſſit incerta aut dubia eius rei eſſe non potuit. His probationibus huius facti controuerſia, cognita ſcilicet à priori nec ne fuerit, ſublata eſt. Cum verò ad iuris explicationem ventum eſſet, vtriuſque tam Regis quàm Reginæ Theologi aduocati illicitas eſſe nuptias dixerunt, nec poſſe authoritate aut diſpenſatione Papali contra ius diuinum conciliari. His iuris factiq; definitionibus cùm expedita cauſa & ad ſententię calculum parata atque perducta eſſet, Rexque litis finem ac iudicium ſine mora expectaret, Legati confuſi ac incerti hærebant tanquam in dilemmate. Proſpiciebant enim ſi pronunciarent Romanam curiam contra ius diuinum (quo minimè facere poſſit) diſpenſaſſe, omnem eius authoritatem eneruarent, ſin vero Romanam curiam id remittere ac relaxare poſſe dicerent, quod ius diuinum poſuit atque ſanxit, iam Theologos quorum ſententiis damnata & exploſa fuit ea opinio, timebant. Itaque in hac ancipiti deliberatione dum vtrinq; imminere Romanæ curiæ dedecus & exiſtimationis iacturam cernerent perplexi & multò quàm antea, vt Terentiani aduocati, incertiores multis cautelis & argutiis litem differebant. Wolceo etiam alia huius dilationis cauſa fuit, quòd cum is potentia ſua anteactis fretus exiſtimauit ſe Regem ad quaſcunq; vellet nuptias flectere & allicere poſſe, videbat his nuptiis diſſolutis Regem lectiſſimam fœminam D. Annam Bulley eſſe ducturum, quæ in Euangelii, & à Romana ſuperſtitione, & faſtu atq; elatione Cleri, animo toto abhorrebat. Tum multis indiciis indies colligebat, continua procerum interpellatione quibus inuiſa & intolerabilis fuit eius libido ac potentia Regis à ſe animum eſſe alieniorem. Interea dum hæc in Anglia gererentur, Romæ ad papam Regis Legati fuerunt Stephanus Gardiner Legum Doctor, & Franciſcus Brian miles. Et Cæſar paulò ante in Italiam venerat, ac Clementem Papam à captiuitate liberauerat, perlatiq; ſunt in Angliam rumores Papam aut iam obiiſſe, aut huiuſmodi morbo periclitari, vt euadere mortem non poſſit, occupauitquè mox Wolceum Papatus ambiendi cupiditas. Itaque Regi ſuaſit non alia ratione cõmodius hoc de quo tractabãt diuortium procurari poſſe, quam ſi is eligeretur Papa, quod promiſſis ſe id illico dirempturum. Facilem autem eſſe rem ſua & Gallorum Regis gratia Papatu potiri, quòd Cæſar iam ob direptam nuper Romam odio Cardinalibus eſſet; atq; Romanæ curiæ.

Rex cum ad ſuam etiam magnificentiam illuſtrandam hoc multum valiturum exiſtimauit, annuit Wolceo vt ſuis etiam ſumptibus Legatis Romæ ampliſſima

daretur hoc negocium procurandi poteſtas. Ad quos etiã tam à Rege quàm à Cardinale literæ dantur, vt omnes Cardinales ſiue Cæſarianæ ſiue Galllicæ factionis fuerint, donis, pollicitationibus, blanditiis, minis, omniq; verſutiæ genere ad Wolceũ Papã eligendum ſolicitarent. Summa ſuaſionis fuit, vt niſi Regi in Wolceo eligendo morẽ gererent, verẽdum eſſe ne cum Romana curia auerſum iam & hoſtem ſenſiſſet Cæſarem, ſi is vna hac de cauſa deſiſtat, ruituram funditus Romam. Quæ tanta ex miſerrima ambitione prouenit Wolceo cæcitas, vt Regem iam de euertenda Romana potentia doceret. Nec interea de ſua ruina quæ mox adfuit, prudentius proſpicere potuit. Idem tanta tum efferebatur licentia, vt & Cœnobia atque Monaſteria, quæ ſanctiſſima illis cæcis temporibus loca putabantur, quæquè aliquo modo violari vulgus ſummum nepbas exiſtimauit, eiectis Monachis diruit atque profanauit, eorumq; poſſeſſiones atq; prædia ad extruendum magnificentiſſimum Oxonii Collegium conuertit. Horum tum Cœnobiorum demolitiones viro ſolertiſſimo D. Cromwell qui in legatina Cardinalis curia, cauſisq; ab ea ad Papam per appellatianem translatis multorum negocia procurauit, Romamquè frequenter ire ac redire conſueuit, ac in itinere dum Germaniam tranſiret accepit ea quæ a Lutherianis prædicata fuerunt, cõmiſſæ ſunt. Vix enim eo tẽpore fuit quiſquã qui ſummam eſſe religionem non putauit, Cœnobiorum bona attingere. At Cardinalis audacia etiam profeſſæ religionis ripas fregit, ac ad totius Papalis agri calamitatem & inundationem erupit. Crumwellus autem cum de Fratrum atque Monachorum illicitis ſocietatibus collegiiſquè, tum de turpi ac deſidioſa vita à Germanis accepiſſet, ipſequè Romæ illam opprimendi poteſtatẽ pro Cardinali tum ſuo hero atq; Domino procuraſſet, ſubiit id muneris libens nullo conſcientiæ ſtimulo impeditus, ac demum eiecta (vt dicemus) pontificia poteſtate de cæteris omnibus demoliendis author ac ſuaſor fuit.

Atque hæc de Cardinali ad ſupremum apicem culmenq; elato, nunc de eodem turpiter ac ingenioſe deiecto. Romaque cum eo ſimul collapſa dicendum eſt. Conatus eius de adipiſcendo papatu planè ſtultus ac inanis fuit. Nam & Clemens adhuc vixit, & Cæſaris in Italia pſentia omnes Cardinales recenti calamitate afflictos tenuit, ac Wolcei inimici ſui ambitionem fecit irritam. Itaque cum Wolceus Cardinalis ſenſiſſet interea, dum fruſtra tantis gerendis honoribus ſtuduiſſet, quantas de his nuptiis, inter Cæſarem atque Regem turbas concitauerat, tum veritus ne ſecuturæ cum D. Anna Bulleyn nuptiæ ob Euangelium ab illa receptum, ſibi atq; Romæ pernicioſiſſimæ forent, omnẽ dedit operam de reuocandis his quæ etſi iure niterentur, is tamen non religione ſed ambitione geſſiſſet.

Quidam ferunt eum dum honoribus inhiaret, ariolos de repellendis his qui ſuæ ambitioni atque cupiditati obſtarent conſuluiſſe, atque accepiſſe ſibi à fœmina quæ eũ apud Regem ratio ſuperaret eſſe cauendũ. Is eam D. Catharinam fore ratus, turbatis nuptiis eam a Rege amore ſtuduit, & iam inter muliebres anguſtias conſtitutus, dum vtriſque pariter inuiſus eſſet, quò ſe verteret, aut diſcrimen, in quod ſuam Romanamque potentiam coniecerat, effugeret, ignorauit. Nam Rex tantam moram & procraſtinationem in cauſa iam explorata atque cognita a Legatis fieri haud facile tolerauit. Itaque An.1530 cum accepiſſet Cæſarem atq; Papam Bononiæ in Italia vnà fuiſſe, D. Thomam Bulleyn Wiltoniæ Comitẽ, D. Stokesley, & D. Lee Legũ Doctores ad eos legauit, à Papa petituros vt ſuos in Anglia Legatos ad ferendam de illo matrimonio ex iure diuino ſententiam ſine mora incitaret, a Cæſare verò vt is de hac cauſa iuxta Theologorum ſententias diiudicari pateretur. Cæſar id ſe æquiſſimè laturum reſpondit. At Papa pertimuit ne ſeparato coniugio cõmuoeretur Cæſaris animus, & Romanæ curiæ in tribuendis diſpenſationibus facultas, ſi ratione iuris diuini extenuaretur, ſorderet. Itaque cum prolixiores ad impediendum Regis conatum dilationes in animo haberet, reſpondit, ſe ſimulatq; Romam veniſſet, cauſam ſuſcepturum, & ex vtraque parte auditis Iuriſperitorum & Theologorum ſententiis ſecundùm æquum atque rectum pronunciaturum. Reuerſis cum hoc reſponſo Legatis animaduertit Rex, quibus technis Papa ſuiq; Cardinales eum ludificarent.

Quorum contumelias & ludibria cum iam amplius ferre noluit, duobus clariſſimis Regni ſui proceribus, Norfolciæ, atq; Sufforciæ Ducibus conqueſtus eſt, dixitq; quid eos facere vellet. Illi Legatos adeunt, de his dilationibus expoſtulant, iudicium inſtanter requirunt, Regi perinde fore in vtram partem pronuncient, ita enim eximi & auferri ex animo conſcientiæ ſtimulos quibus affligitur. His latina & facunda oratione reſpondit Campeius Cardinalis. Nihil ſibi fuiſſe prius quàm Regem his quibus de coniugio perplexus eſſet curis liberare, ſed hoc menſe Iulio tranſacto neque iure Canonico, nec Ro-

manæ

manæ curiæ conſuetudine licere duobus proximis menſibus inſtanti meſſis atque vindemiarum tempore, ante idus Octobris de cauſis controuerſis iudicare, quòd ſi aliter facerēt, iudicium totum irritum ac iuris viribus caſſum eſſe cēſendū. At verò duces hoc cōmento Legatos effugere paſſi non ſunt, Reſtabāt enim adhuc duo dies Iulii ante Calendas Auguſti, in quibus quoniam ſatis deliberatum fuit, petierunt vt cauſam ſententia definirent, ac Legati nō amplius ſe acturos ante Idus Octobris aſſerebāt. Id quod Duces atq; proceres, qui Regem tam indignis modis à Cardinalibus tractari ægrè ferebant, ad obſcura murmura coegit. Inter quos Carolus Suffolciæ Dux manu menſam fortiter diſcedens percuſſit, & iureiurando exclamauit, verùm eſſe quod antiquitus dici cōſueuit. Nunquam boni quicquam à Romanis Cardinalibus in Anglos eſſe profectum. Hæc Ducum atq; procerum non obſcura indignatio & diſceſſio Cardinales ſtupore affecit, qui prorogato ad Idus Octobr. iudicio curiam dimiſerunt. Rex etſi ob hanc iniuriam motus & concitatus fuit, tamen placauit vltro ac prudenter ſpiritus, Idusq; Octob. quos Campeius ad definiendū in cauſa ſtatuit, expectare decreuit, ne vllius excuſationis prætextus Legatis ſupereſſet Concluſi itaque his difficultatibus & anguſtiis legati omnem ingenii fraudem atq; ius in exploranda euaſione ponebant. Wolceus à quibuſdam fidedignis phibetur, cū hanc cauſam in tanto diſcrimine verſari intellexerat, ſecretas dediſſe ad Clementem Papam literas, vt quantū poſſit iſtis ſeparandis nuptiis impedimēto eſſet, omne ex alteris nuptiis futurū Romæ exitiale quantū poſſit auerteret. In quibus etiā ſuā temeritatem faſſus eſt, quòd cum contra Cæſaris vim ac potentiā de Roma tuenda proſpicere atque cauere vellet, eam his turbandis nuptiis in grauiora pericula coniecit. Hæ autem vt ferunt literæ à generoſo quodam Anglo iuuene, qui non tam libidine quàm conſiliu ſcortum quoddam elegans Papæ conſuetudine ſua tenuit, exploratæ & ad Regem miſſæ ſunt.

Quibus acceptis & cognita iam Wolcei Cardinalis, dum ſuis tantum commodis & ambitione omnia metiretur, in vtramq; partem perfidia, Rex Cardinali inſcio legatos ſuos diſcedere Roma & in Angliam reuerti iuſſit. Verùm vtcunq; res ſit, certum eſt, cum Rex pro certo haberet Campeium Cardinalem vſque ad huius matrimonialis cōtrouerſiæ finem & exitum in Anglia manſurum, eum paulò poſtquam iudicium (vt diximus) in Idus Octob. reiectum ac dilatum fuerit, Clementis Papæ literis Romam ſubitò fuiſſe reuocatum.

Quod cum Regi manifeſtum dediſſet indicium atque ſignum totius impietatis & imposturæ Papalis, quæ omnia iura diuina & humana libidine ſua labefactat, mirandа diuini fati potentia excitatus ad tantam improbitatem vlciſcendam, ſuperbiamque proſtrandam ſe accinxit.

Ac primùm ſimulatque Campeius Cardinalis diſceſſiſſet, Rex Wolceum Cardinalem quem ad tantos honores extulerat, poſt quàm nihil in eo rectæ atq; integræ fidei ne erga ſe quidem eſſe perſpexerat, nec hominem ſed laruam ex dolis, impoſturis, rapinis, libidine & ambitione contextam ac fabricatam cognouerat, toto animo reſpuit, & Aula conſpectuq; ſuo prohibuit. Tum cæterorum criminationes, poſtquàm Regis gratia huiuſmodi merito caruit, eum tot annis tantaq; authoritate in omni fraudū & iniuriarū genere verſatū ita opprimebant, vt ſummū ſibi adeſſe exitium exiſtimauit. Atq; ſanè initū eſt eum qui tot annis tantam ſibi firmaſſet potentiam, tam paruo momento tanquam oculi ictu concidiſſe. Verū ei qui ambitione Papam, ſuperbia Cæſarē, diſſimulatione Regem, faſtu proceres, rapinis tenues, iniuriis potentiores, bonoſq; omnes impietate à ſe alienaſſet, haud facile fuit tamdiu conſiſtere. Sed huius quidem repudii rumores nō modò Angliam ſed Chriſtianum penè orbem totum ita compleuerunt, vt Regi iam neceſſe fuit, qui tot annis Cardinalis fraude & perfidia in varia eaquè incerta diſcrimina venerat, Remp. ipſum capeſcere, nec alteri amplius vt Cardinali fecit gubernandam cōmittere. Ac quoniā maxime ſe conflictari grauariq; conſcientia de hoc ancipiti matrimonio ſenſerat, de eo celeriter curandum exiſtimauit. Campeio Cardinali tum Romam profecto menſe Auguſto, quo Legati Papales mētiti ſunt non licere de cauſis matrimonialibus agere, Rex vt animū ab his curis aliquādiu relaxaret, cōſiliumq; interea cum his quos fidos habuit ſecretò caperet, cum Norfolciæ, Suffolciæq; Ducibus, aliiſq; ſuis neceſſariis Walthamiā oppidū Londini 12. milliaribus diſiunctū venatū aduenit. In quo itinere altam mentis ægritudinē, & in Wolceum Cardinalē indignationem Stephano Gardinero Secretario ſuo, qui (vt paulò ante diximus) Romæ fuit Regis Legatus, & D. Foxo eleemoſinario indicauit, eoſq; rogauit vt ſedulò ac diligēter inueſtigarent quid ad expediendā hanc litem è re maximè ſit. Quorum ſuaſu Rex tum nouus ad Papam deſtinare Legatos

commiſſionemq; ita conceptam, vt ne quid deinceps retardare cauſam poſſit procurare penè decreuit. Sed forte (vt aiunt) fortuna, cum hi Doctores in ædibus cuiuſdam generoſi viri M. Creſſey diuertiſſent, tunc aderat doctrina & pietate inſignis quidā Theologus Collegij Ieſu Cantabrigiæ ſocius Tho. Cranmerus, qui duos M. Creſſey liberos literis inſtituit, & peſte eum Cantebrigiæ feruente vnà cum dictis adoleſcentulis eam æſtatem Walthamiæ triuerat. Quem etſi humili iam tenniquе vitæ conditione contentum, tamen doctrina & veteri Cantabrigiæ familiaritate notum cum Gardinerus atque Foxus conſpexiſſent, renouata, vt ſolet, familiaritate ſuis expulis adhibebant, eumq; de Regis cauſa conſulebant. Sed præter doctrinam ſingularem erat in Cranmero mirifica quædam grauitas & modeſtia, vt de rebus magnis non facile niſi meditatam ſententiam proferret, & quò magis cum grauitate diceret, ac fucum iactantiamque vitaret, eò probabiliorem orationem ſuam effecit. Itaq; grauatè ille primò, ſed cum à Re-
“ gis conſiliariis vrgeretur quibus ſibi parendum putauit, Ego, inquit, de re tanta ſine me-
“ ditatione atq; ſtudio haud ita multū adducere vobis poſſum, ſed mea ſentētia qui Rex ita
“ mente & conſciētia turbetur, nihil neq; cauſæ diuturniorem moram adferre, nec turba-
“ tæ afflictæq; conſcientię grauiores dolorum æſtus innrere poſſit, quàm Romanarum li-
“ tiū dilationes & anfractus, quibus qui tenentur laqueis vix vnquàm ſe expediūt. Proin-
“ de ſatius eſſe duco, vt omiſſis forenſibus ventilationibus atq; moris, in quibus tanta ani-
“ mi ægritudine Rex iam nimiū diu iactatus ſit, tam in noſtris quàm in cæteris Academiis
“ exquirantur de hac cauſa, quæ diuino non humano iure definiri poteſt, Theologorum
“ ſententiæ. Et ſi Theologi vel vetitas vel licitas eſſe has nuptias iure diuino pronūcient ac
“ conſentiant, Rex non amplius Romanam curiam petat, ſed in ſua Regione ac prouincia
“ ſententiam ferri ac pronunciari iuxta Theologos faciat. Ita mente hilaris, ac conſcientia
“ ſecurus Regiam atq; hac Rep. dignam vitam in legitimo matrimonio quod nobis ſubdi-
“ tis optandum eſt, tranſigere poteſt.

Hæc cum ſumma grauitate prudentiaq; paucis dixiſſet, Gardinerus atque Foxus hoc ſaluberrimum conſilium quaſi diuinitus datum amplexi, optabant vt ea via Regi ita Romam erranti antea monſtrata fuiſſet. Itaque poſtridie cum Cardinerus atque Foxus Regem adiuiſſent, quæſiuit ab his Rex, quid iam de cauſa ſua ageretur. Cui Foxus illum Cranmeri congreſſum ac ſermonem ſuperiori nocte habitum expoſuit. Gardinerus vero gloriæ cupiditate non diſſimilis Wolceo, ſub quo aulicos & ambitioſos mores primo imbiberat, dum alienam in ſe laudem ineptè transferre voluit, hoc quod Cranmeri proprium fuit, ſibi cepit vendicare. At Rex eius ſermone neglecto quæſiuit à Foxo, an is Cranmerus adhuc Walthamiæ maneret. Is eum ibi relictum affirmat. Proinde Rex accerſiri ad ſe Cranmerum iuſſit, cuius (inquit) conſilium quod ego rectum eſſe cenſeo, ſi biennio antea cognouiſſem, infinitis in Romana curia profuſis ſumptibus peperciſſem, & mente lætiori, magiſq; tuta placidaq; conſcientia iam vixiſſem. Venit paulò poſt ad Regem Cranmerus, cum quo Rex de ſuperiori colloquio, ſuaquè de ea re ſententia egit. Cranmerus non minus grauiter atque doctè quàm ingenuè ac modeſtè quid ſenſerat ac cognouerat eloquutus eſt. Rex ingenuitatem, facundiam, & doctrinam viri ſingularem admiratus rogauit vt ſententiam quam dixerat in ſcripta referret, mandauitq; Wiltonię Comiti, vt Cranmerum de cauſa ſcripturum ſua domo exciperet, ac benignè tractaret. Itaque ex ſacris Scripturis, Conciliis, & Patrum Orthodoxorum ſententiis Cranmerus libellum conſcripſit. In quo Regis cum D. Catharina nuptias lege diuina interdictas, nec Papæ nec vlla humana remiſſione conciliandas eſſe docuit. Rex perlecto libello rogauit, an ea quæ ibi aſſeueraſſet, In Romana pontificis curia vel præſentia auderet defendere. Cranmerus conſtanter & intrepidè audere ſe reſpondit. Rex confiſus hominis ingenio ac doctrina, nouam legationē ad Papam profecturam parauit. In ea Wiltonienſis Comes, Tho. Cranmer, D. Stockeſley, D. Carnus, D. Benedictus multis doctis ac generoſis viris comitantibus profecti ſunt. Papa tum fuit Boloniæ celeberrima Italiæ ciuitate, in qua etiam celebris omnium bonorum artium & ſcientiarum Academia inſtituta eſt. Locus ſanè huic ſuſceptæ legationi ſi Papa voluiſset, ad inquirendū illius quęſtionis veritatem percommodus. Quò cum perueniſſent Legati, ad Papam perducti oſculari amplius eius ex more pedes noluerunt, ſed cum Papa pedem oſculandum extendiſset, puſillus catulus qui Comitis Wilton. fuit, ingreſsus locum, cum pedem vidiſset gemmis auroq́ue lucentem, rem tam raram, laſciuus dentibus apprehendit, atque momordit. Id Papa indignè tulit, & inducto ad ſe illo ſplendido pede, altero canem abegit. Hoc omine eum Angli in riſus & cachinnos profuſiores eſſent, Papa contractis ſuperciliis cauſam legationis quæſiuit.

Ea à

Ea à D. Wiltonienſi Comite expoſita eſt, qui cum perorauiſſet, tradidit Papæ libellum à Cranmero compoſitum, ſimulq; adeſſe iam narrat ex Anglia doctos viros qui quę in illo libro continerentur, ex ſacris Scripturis, Conciliis, ac Orthodoxorum Patrũ ſententiis contra ſingulos contradicturos eſſent defenſuri. Papa ſæpe promiſit legatis diſputandi & contradicendi diem, verùm cum eadem incertitudine ac perplexitate hæreret, qua ſui (vt diximus) in Anglia Legati, Campeius & Wolceus Cardinales antea infixi & confuſi ſunt, Legatis perhonorificè atque blandè tractatis, tum Cranmero quem illius dati ad ſe de Regis cũ Catharina coniunctione opuſculi authorẽ ſiue cõiecerat, ſiue mouerat, Pœnitentiario ſuo in Anglia, Hibernia, & Wallia cõſtituto (q; animis omnẽ ſoluẽdi atque ligandi tũ à Papa poteſtatem continebat) affecto, cum puſillanimis & Cæſarem & Gallum, & Regem maximè pertimeret, nihil auſus eſt de re tanta ſtatuere, aut litem moris producere, ſed Concilium re infecta, ac ne mota quidem dimiſit. His nunciis Legati reuerſi ſunt, præter Cranmerum. Qui Regio tacito præcepto Cæſarem & Germaniæ Principis cum reuerteretur, in itinere adiit. Eo tempore Cæſar erat in expeditione contra Turcam Viennam Auſtriæ ciuitatem expugnaturum. Ibi cum Cranmerus eum Regis nomine conueniſſet, atq; quęſiuiſſet qui ex ſuis domeſticis atq; notis eſſent contradicturi, datus eſt ei non vulgaris, ſed ob nonnullos libros editos notus vir, in arcana Philoſophia, quàm in Theologia peritior Cornelius Agrippa. Is cum facilè Cranmero in ea cauſa aſſenſus eſſet, eadem facilitate ſuaſit cæteris in Cæſaris familia doctis viris ne cum Cranmero à quo veritatem profectam eſſe dicebat, contenderent. Ita nemine contradicente à Cæſare diſceſſit Cranmerus, & peragrata tota Germania doctiſſimorum virorum in Academiis & Aulis principum ſecum conſpirantium opiniones & ſententias ad Regem in Angliam ſecum tulit.

Interea alii à Rege miſſi Legati Gallicanas & Italicas Academias perluſtrabant, earumq; deciſiones cum Germanicis & Cranmero conſpirantes, ac ſigillis publicis authẽticiſq; confirmatas in Angliam duxerunt. Quibus peractis cum Rex quantum in Romana curia vanitatis & impietatis ineſſe perſpexiſſet, ac in Wolceo Cardinali veram imaginem & tanquam idæam illius profanæ atque ſordidæ Eccleſiæ animaduertiſſet, tum animi excelſi & inuicti magnitudine cæteris Regibus ac principibus præſtitiſſet, tam impuræ Eccleſiæ tanquam proſtitutæ meretricis dominationem ac libidinem, quæ ipſum in tam diuturnum ſtuprum adumbrata contra eius diuinum diſpenſationem induxerat, amplius perferre ac tolerare noluit. Sed cum longè difficile ac periculoſum eſſe cerneret tam ingentem molem proſternere, ſecretò prius explorabat quo iure anteactis ſeculis tanta Papalis poteſtas primùm in hoc regnum irrepſit. Ac in ſacris Scripturis & iure diuino Rex eo periculo quod in matrimoniali ſua cauſa de Cranmero fecerat, neminem libentius quàm eum conſuluit. Is non modò ex iure diuino, ſed ab omni, ab aſcenſó in cœlos D. Chriſto, antiquitate docuit quomodo ſenſim & pedetentim Romana Eccleſia, contra ſacrum verbum Domini non modò in greges & alias Eccleſias, ſed in Reges, & Imperia dominationem acquiſiuit. Eamq; iam dominationem ac potentiam non lege diuina (vt pontificii volunt) inſtitutam, ſed humano potius more, qui valere contra æternitatem non poteſt, temporis longinquitate præſcriptam ac vſucapiam tenere. Ac Wolceus quidem Cardinalis qui de his nuptiis tanquam inceſtuoſis primus cónquæſtus eſt, nonnulla Regi in Papam inſuſurrauit, quotieſcunq; ſuæ ambitioni expedire videbantur.

Quæ etſi vera fuerunt, tamen eò minorem authoritatem habuerunt, quò magis à glorioſo & inani ingenio profecta ſunt. At hic Cranmerus veritatis Theologus, cui verba non ex fuco & fallaciis, ſed ex doctrina & ſimplicitate Euangelica profluebant, Regis optimi clariſſimiq; conſcientiam eodem penè tempore tam inceſtus, quàm Papalis dominationis iugo liberauit. Reſtabat iam in his duobus negociis nihil quàm vt Rex ab his duobus vinculis, vnum Thori, alterum Papalis religionis ſe eximeret, aperteque diſcederet. Quo quidem tempore duo (de quibus antea diximus) inſignes ingenio viri à Cardinale abducti & inter Regios cõſiliarios aſcripti ſunt. Th. Morus, & Th. Crumwell: Ille in iure Angliæ municipali, literiſq; Græcis ac Latinis perdoctus fuit, & quanquam Cardinalis ſuperbiam ac tyrannidem exoſam haberet, pontificia tamen (quod valde dolendum fuit) ſuperſtitione & caligine ita cæcabatur, vt eidem ad extremam ſuam perniciem adhærerent.

At Crumwell etſi non ita doctrina præſtabat, tamen ex vſu rerum in Legatina Cardinalis curia, & appellationibus Romam delatis perceptarum, crebriſq; per Germaniam, Galliam, ac Italiã itineribus ea collegit, quæ vir excellenti ingenio, & ſummo Euangelii

propagandi ſtudio contra Pontificios dolos ac impoſturas ad Romanam authoritatem ex Anglia profligandam Regi patefecit atq; produxit. Inter hunc & Cranmerum ſummam neceſſitudinem Euangelium conciliauit, vt dum ille experientia, hic doctrina cunctos antecelleret, tum vtrique Regi intimi atque chari eſſent, ex horum conſilio, & impiis atque odioſis Papæ & Wolcei Cardinalis actis ſummum ſupplicium & exitium Romanæ curiæ diuinitus paratum eſt. Rex enim Parlamentum conuocauit, mandauitque Warhamo Cantuarienſi Archiepiſcopo vt congregaret in Synodo Clerum. Ac primum Rex Wolcei Cardinalis potentiam minuendam & reprimendam putauit. Ei igitur Cancellarii munus detraxit, idq; Thomę Mooro tradidit, deinde quia multorum capitalium criminum reus fuit, præſertim in eo quod Legatinam authoritatem inconſulto Rege, ac ſine eius permiſſu à Papa accepiſſet, omnia bona ſua cepit, ac in fiſcum detulit, tum donec de cauſis eius in Parlamento ageretur, eum in Asheriam qui locus tum Wintonienſis Epiſcopatus fuit, relegauit. Archiepiſcopatum Eboracenſem, & Epiſcopatum Wintonienſem ſibi reliquos fecit. Dunelmenſem Epiſcopatum, Cnthberto Tunſtallo, ac Abbatiam S. Albani Noruicenſi Priori contulit. Cardinalis Wolceus cum Londino diſcederet, vnam ante ſe geſtari erncem, Archiepiſcopatus videlicet Eboracenſis inſigne iuſſit. Namque illam alteram quę Legatinam & à Papa acceptam poteſtatem declarabat, ſuſtulit, optauitq; vt eam crucem nunquam coram ſe geſtari permiſiſſet, ſed Archiepiſcopali ſola contentus fuiſſet. Interea in Parlamento hæc crimina contra Cardinalem obiecta ſunt.

Quod ſine Regis venia ac licentia, Legatinam à Papa authoritatem accepiſſet, eamq; in Anglia contra Regni iura exercuiſſet.

Quòd in omnibus literis quas ad Papam, & exteros Principes dediſſet, ſe Regi his verbis præpoſuiſſet, *Ego & Rex meus*.

Quod magnum Regni ſigillum Regno in Belgium, cum ad Cæſarem Legationem obiiſſet, exportaſſet.

Quod Rege inconſulto bellum Cæſari denunciari à fæciali iuſſiſſet.

Quòd Gregorium de Caſſado militem ad paciſcendum nouum inter Regē & Ducem Ferrariæ fœdus, Rege ſimiliter inſcio in Italiam miſiſſet.

Quod morbo Gallico pene putridus, fœtidum ac triſtem anhelitum in os Regi inflare auſus eſſet.

Quòd dum Papatum & Romanos honores impudentiſſimè ambiret, immenſum Theſaurum Regno in Italiam emiſiſſet.

Hæc & alia nonnulla huius generis crimina confeſſus, actione de Præmunire in Regio banco conuentus, & earum legum quæ contra prouiſores latæ ſunt, reus pronunciatus, condemnatus & proſcriptus eſt. Ita qui viginti fere annis non modo Angliam, ſed Europam penè rexit, non aliena magis inuidia, quam propria ſuperbia concidit, ſuoque (vt mox dicemus) præcipitio totum Clerum Anglicanum, ipſamq; Romam in ſimilē ruinam & occaſum traxit.

Sed Rex vt natura magnanimus, ita mitis atque moderatus fuit. Nam Eboracenſem & Wintonienſem Eccleſias, ex quibus copioſum & nimium lautum illi vectigal ſingulis annis manabat, reſeruauit. Id quod homini ambitione & cupiditate cæcato exitio paulo poſt fuit. Nam Wolceus his merito priuatus honoribus ſpiritus, arrogantiamq; nō remiſit.

Sed vindictam meditabatnr, & ſolennem ac pompoſam in Eccleſia ſua Cathedrali Eboracenſi intronizationem qua populum deliniret inſtituit, multiſq; ſenſim de iniuriis quas à Rege pertuliſſet, cōqueſtus eſt, vt mobile vulgus ad ſeditiones cōcitaret, tū in literis ad Papam, alioſq; datis, in Regē acerbius inuectus eſt. Ita vt legati & oratores Regii multa conuitia & opprobria in Regem à Cardinali fieri audiuerunt. Quæ cum æquis auribus ferre non poterant, ea Regi denunciabant. His cognitis cum intronizationis tēpus aderat, Wolceus omnes proceres, Præſules, milites, & generoſos ſuæ prouinciæ Cawoodi, qui locus adhuc eſt eius Archiepiſcopatus, cōuenire, vt eis ſtipatus triumpho magis quàm Regio ad Eboracnm duceretur, mandauit. Rex qui occultis ſuppoſitis exploratoribus de hoc apparatu accepiſſet, cum animaduerteret eum vindictæ, ſeditioni & omnibus rebus perturbandis ſtudere, Northumbriæ Comiti qui Regni finibus ad Scotiam poſitis præſidebat, in mandatis dedit, vt Cardinalem ſiſteret, & Salopienſi Comiti vt Londinum duceretur, traderet.

Venit itaque Comes Cawoodum, & Cardinalem itineri ad Eboracum iam accinctū, Regio nomine ſiſtit.

Id mi-

Id mirum & præter expectationem ac exemplum Cardinali viſum eſt, vtpote qui ſe Cardinalem, Romanę curiæ membrum, Papæq; legatum iactitauit, cuique manus adferre violentas ſummum eſſe nefas iudicauit, tandem verò Comitis potentiam veritus neceſſitate magis quàm ſponte paruit. Itaq; famulatu ſuo à Comite abdicato, boniſq; ad fiſcum Regium ſequeſtratis, ipſe ad Sheffeldiæ caſtrum ductus & Salopienſi Comiti traditus eſt. Eo ſic capto omnis illa nobilis & ſplendida caterua, quæ iter ſuum Eboracum, & intronizationem illuſtraret ſubitò diſſipata eſt, in qua vix quiſquam fuit qui tam inflati & impuri hominis caſum deplorabat. Rex cum accepiſſet eum in cuſtodia Salopienſis Comitis iam fuiſſe, miſit Wilhelmum Kingſtonum militem Regiis ſtipatoribus præfectum, vt eum armata copia in Turrim Londinenſem duceret. Cuius aduentus tanto pauore conſcium Cardinalis animum perculſit, vt in febrem incideret, ſed nihilominus in itinere lentè pergunt, & paulatim Leceſtriam perueniunt. Ibi in Cœnobio diuertunt. Wolceus æger magis quàm ægrotus tam violenta ſibi medicamenta adhibuit, vt ex vomitibus & alui profluuio non ſine ſuſpicione veneni, dum altera nocte ibi pernoctarent, animam ſubito efflauit, poſtridieq; in eodem Cœnobio ſine vlla pompa ſepultus eſt. Ac viuus quidem extruxerat ſibi morituro egregii ſumptus atq; artificii tumulũ, cuius pulchritudine delectatus cum inſpiciendum ſemel veniſſet, à quodam ſuo Morione, quem ob fatuitatem Patche appellabat, admonitus eſt vt ſi in eo tumulo cõdi vellet, viuus eum ingrederetur, nam mortuo humilẽ ac ſine ſpecie ſepulturam prædicebat. Hic igitur triſtis eſt & infœlix eius hominis exitus, in quo perfectam & omnibus numeris abſolutam totius Romanæ impietatis imaginem intueri liceat, quẽ nullus in honoribus modus, nulla in rebus diuinis religio coercuit, quem gloria & aula popularis inflauit, rapinæ locupletarunt, libidines exhauſerunt, fraudes & diſſimulationes ad tantam calamitatem perduxerunt.

At hoc ſuum ſupplicium non ſibi proprium atq; peculiare fuit, ſed attigit totum Clerum quod ſuis criminibus communicabat. Namq; illa rigida prouiſionum iura nõ modò eos punit, qui Romanas legationes ſine Regis licentia ſuſcipiunt, ſed qui huiuſmodi authoritati parent: minus enim Maieſtas Regia ab vtriſq; pariter exiſtimatur. Itaq; Clerus Anglicanus qui Cardinali vt Romani Pontificis Legato obtemperabant, ob admiſſam receptamq; Papæ poteſtatem actione de Præmunire teneri putabatur. Cuius vi proſcribi, & cum bonis atq; membris adiudicari Regi debuit, niſi Rex miſertus fuiſſet. Itaq; in ſuperiori ſynodo, quam ab Warhamo Archiepiſcopo conuocatam eſſe diximus, conſilium inüt Clerus de tam dira pœna redimenda. Rex etiã eò durius mulctari voluit Clerum, quod Papali iuriſdictione, cuius vſurpationem Regiæ authoritati aduerſam planè perſpexerat, eum à ſuo Regio iure eximi atq; vindicari cerneret.

Itaq; etſi in ea ſynodo multa de ſtatu ſecularium atq; Regularium, & Clericali ordine ac veſtitu reformando, de vnitis & impropriatis Eccleſiis, de congruis Vicariorum portionibus, de hæreticis quos appellabant coercendis, multa acta & propoſita fuiſſent, tamen ea deliberatiõ quæ de auertendo tam atroci ſupplicio habita eſt, quia difficilima fuit, cætera negocia impediebat. Deliberatione diu habita Cantuarienſis Prouincię Clerus. C M. lib. Eboracenſis XVIII. M. ea lege conceſſere, vt ſupradictis pœnis & ſanctionibus ſoluerentur. At Rex qui ſolus regnare, nec diuiſum & diſpertitum de Clero ac populo ſuo gubernando cum Papa officium amplius gerere voluit, non alia conditione hac oblata pecunia redimere Clerum voluit, quam ſi ſe ſolum ſuum totiuſq; populi proximè ac ſecundum Chriſtum protectorem ſupremumq; caput in ea ſynodo agnoſcerent. Huius conſilii Cranmerus, & Cromwellus clam authores fuiſſe exiſtimabant. Clerus animo toto iam obſtupuit, nondum enim quid ſibi hic nouus vellet titulus aut quorſum tendere, tproſpexit. Sed naſuti quidam olfecerunt rei exitum, inter quos fuiſſe Warhamum Archiepiſcopum ex his quæ mox dicemus, veriſimile eſt. Magnæ res, deliberatum diu, procraſtinationes & prorogationes crebræ, diſputatum ſæpius grauiſſimis pœnis & cenſuris Eccleſiaſticis interminatum eſt omnibus ab Archiepiſcopo ne ſynodi colloquiũ enunciaretur. Rex per D. de Rocheford, Cromwellum Rotulorum cuſtodem, & Iuſtitiarios ſæpe Clerũ de hoc titulo ſolicitabat, denũclabatq; ſine eo, nõ remiſſurũ ſe vlla redẽptione violatarũ à Clero legũ pœnas. Tandẽ Archiepiſcopus cũ exquiſiſſet Præſulũ de ea re ſententias, ac pleriq; ſiluiſſent: qui tacet (inquit) cõſentire videtur, reſponſumq; ilico fuit: Ergo tacemus omnes. Verũ poſtea cum neq; tutum, neq; è grauitate ſynodi fore cernerẽt ſic illudere Regi, frequentes ierunt in ſententiã his verbis conceptam. Eccleſiæ & Cleri Anglicani ſingularem protectorem, ſupremum, Dominum & quantum per Chriſti Leges licet etiã ſupremum caput Regiam Maieſtatem recognoſcimus.

An. 1531.
Ex Arch.

Sed Regi diſplicuit hanc ancipitem dubiamq; mitigationem & moderationẽ verborum a Cleri ſui ſynodo, quæ de Chriſti lege aut certa fuit, aut certa eſſe debuit, tam frigidè proferri. Itaq; Cromwello ad ſynodum iterum nuncio eam aut tolli voluit, aut Clerum incurſas ſanctionum pœnas pati. Omnium igitur mox ſententiis Rex ſine ambiguitate vlla Eccleſiæ Anglicanæ ſupremum caput declaratus eſt. Illeq; titulus in publico Cleri inſtrumento quo pecunia prædicta conceſſa fuit, incluſus Regique exhibitus eſt. Rex & pecuniam & titulum accepit vt Clerus deinceps diſcat, ſibi a Romano Pontifice eiuſq; authoritate cauere. Pontificii iam omnes de duce ſuo Papa in ſummum diſcrimen adducto deſperabant. Cumq; Cleri ſtatus vna cum Papæ & Wolſei Cardinalis vacillare cœpit, populus à iuris Regni peritis incitatus multa in totum Clerum deſcripta crimina Regi deferebat, Regemq; etſi ſæpe contradixerit tandem importunitati ſuæ, ea quæ in annis 21.22.23. Regni ſui lata iura ſunt, cõcedere adigebat. Nondum. n. Papæ authoritas profligata fuit, ſed præter ſupremi capitis titulum totus in eadem ſynodo Clerus in verbo ſacerdotii fidem Regi dedit, ne vllas deinceps in ſynodo ferrent Eccleſiaſticas leges, niſi & ſynodus authoritate Regia congregata, & conſtitutiones in ſynodis publicatæ eadem authoritate ratæ eſſent. In eadem ſynodo multa in eos quos tum Lutherianos appellabant, quorum indies augebatur numerus, decreta ſunt. Libri qui in pontificiam authoritatem & doctrinam diuolgabantur, ipſumq; nouum Teſtamentum quod à quibuſdam piis viris in Anglicanum ſermonem verſum fuit, quia defectionem à papatu prænunciabant, hæretica iudicata & condemnata fuerunt. Hugo Latimerus pius atque doctus Theologus, niſi propoſita ſibi ab hac ſynodo pontificia multa dogmata chirographo ſuo agnouiſſet, in cineres flamma verſus fuiſſet. Wilhelmus Tracy defunctus quod in Teſtamento à pontificia fide receſſiſſet, abrogato teſtamento ſententia ſynodi exhumatus & combuſtus eſt. Hæc ſynodus in multis de abolendo papatu deliberationibus pendens, ſæpius prorogata eſt. Iamq; nouam dilationem à 6. Kal. Maii, ad

An. 1532. Arch. quintum Octobris accepit. Interea Warhamus Cantuariam profectus eſt, ibi Wilhelmi Warhami Cantuarienſis Archidiaconi ad fanum S. Stephani prope Cantuariam viſus hoſpitio (in quo ædificando atque reparando multos ſumptus effudiſſet) lethali morbo correptus eſt, ac in ſumma ſenectute, cum viginti octo annis ſediſſet, obiit. Poſtea cadauer eius Cantuariam ductum, in exiguo, quod viuus extruxerat delubro, ad eum locum vbi Thomas Becket quondam interfectus fuit poſito, inhumatum eſt. In teſtamento ſine pompa ſepeliri voluit, veſtes lugubres ſolis pauperibus legauit, executores Ducem Norfolciæ, & D. Winſor Baronem inſtituit. Horum commiſit omnia fidei, vt etiam inferioribus ſuis amicis tacita fidei commiſſa præſtarent. Liberari ſe dilapidationum actione à ſucceſſore petiit, quia 30. M. librarum in ædificandis & reparandis pluribus Archiepiſcopatus ſui ædificiis ab eo tempore quo ſedere cepit, ad eum vſque diem quo obiit effudiſſet. Conſanguineos ſuos viuus multis ad hæreditatem acquiſitis prædiis locupletauit. Mortuo (vt diximus) Wolſeo Cardinali Stephanus Gardinerus in Wintonienſi Epiſcopatu, huic Warhamo Thomas Cranmerus ſucceſſit. Quibus præſulibus proxima hiſtoria abſoluenda eſt.

LXVIII. THOMAS CRANMERVS.

HENRICO octauo Regi nihil iam prius aut antiquius fuit, quàm quod de pontificia poteſtate Anglia penitus exterminanda negocium prius inchoauerat, ad finem exitumq; perducere. Cui (vt diximus) aggrediendo Wolſei Cardinalis impoſturæ cauſam & aditum patefecerunt. Magnum

An. 1532. deinde adiumẽtum ex eius ruina, & Warhami Archiepiſc. morte acceſſit. Ac primùm quibus ſolutionum generibus Anglicana Eccleſia à Papis expilata ſit inquiſitum eſt, compertumq; fuit centum ſexaginta librarũ millia quadraginta proximis annis pro ſolis Epiſcoporum inueſtituris Romanæ curiæ fuiſſe perſoluta. Præterea indulgentiarum, diſpenſationum, ſimiliumq; fraudum immẽſa copia, infinitis pecuniis Anglos emunxerunt. Rex etiam de eo iuramento quod Epiſcopis à Papa conſecrationem accipientibus præſtitum Papæ fuit, certior factus, Idem ſuæ Regiæ authoritati nimium præiudicare, prælatosq; Papali magis quàm Regia poteſtate & iuriſdictione teneri animaduertit. Itaq; in Parlamento noua iuramenti formula, qua prælatorum fides firmius apertiuſq; Regi deinceps aſtringeretur, concepta atque

De hoc iuramento vide ſupra in vita H. Deane.

de-

deſcripta fuit. Synodus autem (de qua ſupra diximus) Warhamo Archiepiſcopo mortuo ex præcepto Regio authoritate Prioris & Conuentus Cantuarienſis prorogata eſt. Præſidebat huic ſynodo ſede Archiepiſcopali vacante Londinenſis Epiſcopus Stokesleyus, authoritate ſibi data à Conuentu Cantuarienſi. In eaque relatum eſt Hugonem Latimerum contra Pontificia dogmata, quibus à ſynodo (vt diximus) aſſentiri antea compulſus eſt nuper prædicaſſe, in quem multis conuitiis exagitatum primus omnium Stephanus Gardinerus Wintonienſis Epiſcopus acerrimam dixit ſententiam. Cui etſi à cæteris aſſenſum ſit, tamen quia de Regis diuortio tractandum fuit, poſthabita & dilata eſt atrocitas decreti.

In eo autem matrimoniali negocio, Stephanus Wintonienſis Epiſcopus ſentētias tranſmarinarum vniuerſitatum in membranis authenticè ſcriptas, & ſigillis publicis cōmunitas produxit, quas oratione breui habita laudauit, & à Prælatis diligenter euolui iuſſit. Sed dubitatum fuit an de hac lite quæ coram Romano Pōtifice penderet, ſynodo tractare liceret. Eam verò dubitationem à Pontificio aliquo inculcatam ſuſtulit Stokesleyus Londinenſis Epiſcopus, idemq́; Præſes ſynodo, prolata Papali licentia, qua ſingulis permiſſum eſt ſententias ea de re ſuas liberè proferre, rogauitq́; omnes vt de tanta re maturè deliberarent, ac quid ſenſerint in ſynodo declararent. Sed quia res magna fuit, multæ dilationes atq́; moræ conſultationib. impetratæ & tributæ ſunt. Interea Rex dum Papę meditabatur excidium, ſingulorum de Papali authoritate ſenſus indiciis haud obſcuris collegit. Inter quos Thomas Moorus, quia Regis conatus Pontificiis valde ſuſpectus fuit, Cancellarii munere, venia Regis ægrè impetrata, ſeſe abdicabat. Id munus facundiſſimo viro Tho. Audeley militi delatum eſt. Prælatoſq́; haud fidos Rex habebat, quos aut Pontificiis tenebris cæcutire, aut adulatione conciliare ſibi honores ac potentiam velle cerneret, quod vitium eò maiori habebat odio, quod in Wolceo vaferrimo & intolerabilis nequitiæ viro latiſſime patuit. Ex omnibus itaque ſolum Cranmerum tanta prouincia & communicatione Concilii dignum iudicauit, cui doctrinam, fidem, ac integritatem ſingularem ex multis rerum argumentis ineſſe certò cognouit. Data itaque Cantuarienſi conuentui à Rege eligendi facultate, Thomas Cranmerus Archiepiſcopus electus eſt. At Clemens ſeptimus Papa cui Regis animus iam dubius in Romanam ſedem fuit, quid ageret incertus fuit, reiicere ne Cranmerum electum an admittere debuit. Victus tandem metu ne Rex cum regno à Romana ſede ſi amplius irritaretur deficeret, ad Regem primo ſcripſit ſolitò blandius, obſecrauitq́; vt Cantuarienſem Eccleſiam Thomamq́; Cranmerum ad eandem electum Regio patrocinio tuèretur, ſummum eſſe Regi duxit & æternæ gratiæ, & humani preconii meritum, ſi Eccleſias pręſertim Metropolitanas defenderet. At imprudēs Papa inanem in hac petitione laborem ſuſcepit. Hoc enim Regi iam in animo fuit, Cantuarienſem Eccleſiam, abolita Romana, nobilitare, & Anglicanis prouinciis iura per Papam ablata reſtituere. Itaq́; Clemens Papa nō minus de Crāmeri erga Romam, quàm de Regis fide ſolicitus indulſit ei quidem facilè; vt à duob. vel tribus Catholicis Epiſcopis quibus vellet ſacraretur, ſed vetus illud iuramentum conceſſioni inſeruit, quod niſi in ſacratione præſtaret tam Epiſcopis ſacratoribus quam ipſo ſacrato omni Epiſcopali adminiſtratione interdixit.

Vide Regiſter. Cranmer. fol. 1.2.3.4.5.

Verum in ſacratione coram teſtibus fide dignis, notariiſq́; publicis Crāmerus proteſtatus eſt, id iuramentum conſuetudinis tantùm Romanæ, non Chriſtianæ neceſſitatis fuiſſe, nec ſe velle à fide ſubdito Regi debita eius iuramenti vi abduci aut deficere, eoq́; iuramento perfunctoriè lecto, à Lincolnienſi, Exonienſi, & Aſſauenſi Epiſcopis ſacrationem atq́; pallium ſuſcepit, tum Regi ingenuè ac liberaliter iuramento de vera atq́; plena obedientia dato, temporalibus Archiepiſcopatus donatus eſt. Papæ pro obſoletis illis putidiſq́; iam bullis 900. aureos ducatos ſoluit. Iamq́; præter opinionē atq; ſenſum permultorum in Archiepiſcopatu Cantuarienſi poſitus, ingreſſus eſt authoritate ſua in ſynodum quam (vt diximus) ſub Conuentu Cantuarienſi Suffraganei tenuerunt.

An. 1526.

Cuius aduentu quæſitum eſt iterum de Regis cum D. Catharina coniugio, ac renouata illa tamdiu corā Papæ Legatis (vt in Warhamo diximus) agitata quæſtio. An ducere vxorem cognitam à fratre decedente ſine prole ſit prohibitio iuris diuini indiſpenſabilis à Papa?

Ea res primò ad inferiorem ſynodi Conuentum relata eſt. In eo affirmarunt dictam concluſionem quatuordecim, negarunt ſeptē, dubitauit vnus, alterq́; iuris eſſe diuini dixit ſed moralis atq; diſpenſabilis à Papa. In ſuperiori autē patrum Conuentu, in quo Bononiēſis, Patauinenſis, Pariſienſis, aliarumq́; vniuerſitatum de ea quæſtione iudicia recitata ſunt, controuerſia inter Stokesleyum Londinenſem, & Fisherum Roffenſem Epi-

ſcopos aliquandiu mota, ab omnibus patribus qui ducenti ſexdecim perſonaliter vel per procuratores inter fuerunt, præterquam à 19. Vniuerſitatum prædictarum ſententiis aſſenſum eſt. Sed vt hoc negocium omni tum iuris tum facti controuerſia careret, aliud quæſitum eſt. An carnalis copula inter ſereniſſimum Principem Arturum, & ſereniſſimam Dominam Catharinam ex propoſitis exhibitis, deductis, & allegatis ſit ſufficienter probatum. Diximus autẽ in Warhamo ante quid coram Papæ Legatis ad concubitum, & congreſſum probandum tum propoſitum fuit. Sed illa prior iuris quæſtio Theologorum propria fuit, hæc poſterior inquiſitio facti, ad legum atque Canonum peritos relata eſt.

Qui(quinq; aut ſex dumtaxat exceptis) omnes carnalem copulam luculenter probatam affirmarunt. Quorum etiam ſententia ab omnibus patribus præterquam à Bathonienſi & Wellenſi Epiſcopo approbata eſt. His geſtis tam Parlamenti quàm ſynodus cõcilia mandato Regio protogationibus paulatim intermiſſa ſunt. Rex ad D. Catharinam nuncios miſit, vt quoniam nepharias & inceſtas fuiſſe ſuas nuptias ex Theologorum ac Iuriſperitorum tam in Anglia quàm in tranſmarinis Vniuerſitatibus conſtabat., dote ab Arturo Regis fratre maiore, ſuoq; marito contenta diuertere ac diſcedere ſponte vellet. Illa verò in propoſito pertinax, reſpondit ſe ab eo vinculo diſſolui nolle quod patre ſuo Ferdinando procurante à Papa fuiſſet colligatum. Hoc nuncium Regem, qui Cæſarem atque Papam iam coniunctos eſſe cognouit, vt hanc ſeparationem impedirent, ad abrogandam Papæ poteſtatem citius vehementiuſq; impulit. Quod vt tutius perageret, nouũ cum Gallo fœdus firmauit, eoq; magis quod accepiſſet proxima æſtate Gallum atq; Papã Marſiliis in prouincia conuenturos. Itaq; vt certius Galli animum atq; ſenſum exploraret, per vtriuſq; legatos actum eſt, vt Reges ad colloquium in finibus vtriuſq; inter Caletum & Boloniam maritimam interpoſitis conuenirent, fore enim vt mutuis poſtulatis & deſideriis expoſitis arctiori amicitia iungerentur. Ac obuiis iam & congreſſis Regib. Henricus Angliæ Rex quàm indignis modis in cauſa matrimoniali à Papa tractatus ſit commemorat: dilationes, moras, cautelas, verſutias omnes, & impoſturas narrat: Theologorum ac Iuriſperitorũ non modò in Anglia, ſed in Gallia, Germania, ipſaq; Italia ſententias profert, & Gallo oſtendit. Non eſſe amplius eam Papalem in ſpiritualib. Dominationem ferendam docet, vt Chriſtianis prouinciis ſynodiſq; imperitaret, & in ſanctiſſimo arctiſſimoq; coniugali fœdere, non modo populis ſed Regibus contra Chriſti mentem & Scripturas illuderet. Quid enim ei in humanis rebus ſanctum eſſe poteſt, qui a Deo datas cõiugii leges quæſtuoſis diſpenſationibus audet violare? aut quid eo à recto deprauatius exiſtimari debet, qui quod improbe permiſſum eſt, haud ſinit corrigi? à peritiſſimis ſanctiſſimiſq; Theologis didiciſſe ſe, Romano Pontifici in proprio tantum territorio atq; prouincia non in alienis eſſe iudicandi poteſtatem: eam autem quam iam vendicat non à Chriſto aut Petro (prout iactitat) ſed Principum ignauia & Epiſcoporum deſidia exigui temporis (ſi ad æternitatem referatur) præſcriptione accepiſſe: proinde ſtatuiſſe ſe ſpiritualem ejus non iuriſdictionem vt appellat ſed libidinem, & ſacrorum profanationẽ atq; tyrannidem exterminare Anglia, & ſe ſuoſq; ſubditos in ſui regni prouinciis ſynodiſq; de cauſis Eccleſiaſticis velle iudicari. Petit ad extremum à Gallo vt idem in Galliis ſuis efficiat, aut ſi temporum ratione impeditus id minus adhuc commodè facere poſſit, initum tamen renouatumq; fœdus ſeruet, cũ Papa atque Cæſare aduerſus ſe non iungatur. Gallus de fœdere ſeruando certo promitrit Regi: cupere etiam valde ſe vt Papa eiiciatur tota Gallia, daturumq; operam omnem, vt id tempore quamprimo fiat: nec timendam eſſe Cæſaris atque Papæ coniunctam potentiam, ſe præſertim in fide inuicem data perſeuerantibus. Papam autem (facetè dixit, inerat enim Franciſco Gallorum Regi iucundus orationis lepos) Anglia, Gallia, Germaniaque eiectum, neceſſario detrudemus vt Cæſari Capellanus ſeruiat. Hoc habito colloquio ad Boloniam itum, atque conuiuatum eſt, eo Gallus Regem Caletum reduxit, vbi cum Gallus ſuiq; proceres lautius cœnaſſent atque pernoctaſſent, poſtridie mutuis datis dextris & amplexibus fœdus iterato confirmatum, Galluſque Pariſios, Rex in Angliam reuerſus eſt. In hoc reditu quod diu Romæ imminebat, exitum habuit. Dilata enim (vt antea diximus) Parlamenti, ſynoduſque, Concilia iterũ à Rege indicta ſunt. In Parlamento de illis iure diuino prohibitis nuptiis ex prioris ſynodi & Vniuerſitatum prædictarum ſententiis decretum eſt, debuiſſe atque licitè potuiſſe Regem ab illis vetitis nuptiis diſcedere, & cum integerrima lectiſſimaq; fœmina D. Anna Bullena nuptias licitas, iuriq; diuino ac humano conſentaneas contrahere. Itaq; Cranmerus Archiepiſcopus, Londinenſi, Wintonienſi, Bathonienſi, ac Lincolnienſi Epiſcopis, aliiſq; permultis Prælatis Comitatus Dunneſtabliam in Bedfordienſi Comitatu

mitatu oppidum venit: eoq; D. Catharinam repudii ſui ſententiam audituram citauit. Eã verò ad iudicium vocatam & non accedentem pronunciauit contumacem, ac à Regis thoro conſuetudineq; nuptiali amouit.

Deinde à Rege edictum eſt ne ea deinceps Regina, ſed Arturi Principis fratris ſui maioris propter nuptias donaturia vocaretur. Papa contrariam Romæ ſententiam tulit, eaſq; quæ à pleriſq; Academiis illicitæ decretæ nuptiæ fuerunt, ſua ſententia ratas eſſe voluit. At Rex nihilominus D. Annam Bullenam Thoma Cranmero ſacra miniſtrante vxorem duxit, eamq; in feſto Pentecoſtes proximo ab eadem Thoma Cranmero ſacrari Weſtmonaſterii mandauit. Ex his piis nuptiis edita eſt ad diuturnum Anglicani Regni Imperium atq; patrocinium, æternumque Papalis Dominationis excidium Deo ſacrata virgo D. Elizabetha ſeptimo Idus Septemb. qui eo anno Dominicus dies fuit, inter horas tertiam atque quartam matutinas. Quam tertiò poſtea die in porticu Eccleſiæ Conuentualis fratrum Minorum de Grinwiche ab Epiſcopo Londinenſi baptiſatam, Reuerendiſſimus in Chriſto pater D. Thomas Cranmerus Cantuarienſis Archiepiſcopus, ac Illuſtriſſimæ viduæ D. Agnes Thomæ quondam Norfolciæ Ducis, & D. Margareta Thomæ quondam Marchionis Dorſet relictæ in frequenti nobilium virorum ac mulierum multitudine in ſacro Baptiſmate ſuſceperunt, diuinis ſanè & fœliciſſimis huic Angliæ Regno auſpiciis. Eodem enim anno tam Parlamenti quam ſynodus decretis Papalis tota vis ſublata & profligata fuit. In Synodo autem ſuperiori hæc diſquiſitio propoſita eſt:

An Romanus Pontifex habeat maiorem iuriſdictionem collatam ſibi à Deo in ſacra Scriptura in hoc Regno Angliæ quàm alius quiuis extraneus Epiſcopus?

Ac à patribus quidem omnibus in ſuperiori ſynodo affirmatum eſt, nullam iuriſdictionis poteſtatem ex verbo Dei Papæ in Anglia competere: in inferiori autem omnes patribus aſſenſi ſunt, prçter vnum qui dubitauit, & quatuor qui eam vniuerſalem Eccleſiaſticæ adminiſtrationis poteſtatem Papæ tribuebant.

Tum ab eadem ſynodo decretum eſt, vt Cantuarienſis Archiepiſcopus non amplius Apoſtolicæ ſedis legatus, ſed eius inanis tituli vice Primas & Metropolitanus totius Angliæ in poſterum diceretur.

De his actis publico à Notariis deſcripto inſtrumento Archiepiſcopus Regem facit certiorem. Itaque in Parlamento de appellationibus lata lex eſt, ne quis deinceps Romam prouocaret. Reiectaq; iam rurſus in ſequentem annum ſunt Parlamenti ſynoduſque Comitia.

Ac quia Pontificia poteſtate, authoritate ſynodus ex verbo Dei abdicata, multi li- An. 1535.
bri impreſſi & per vulgus diſperſi ſunt, de his primò cenſuit ſynodus, decreuitq; Regiam Maieſtatem a tota ſynodo interpellãdam, vt ſacra Biblia in Anglicanum ſermonem verti atq; transferri mãdaret. Ita. n. diſcerni ab omnib. facilius poſſe, quid iuri diuino congruũ atq; conſentaneum fuerit. Huic rei Stephanus Gardinerus Wintoniẽſis Epiſcopus q Regi ab intimis fuit conſiliis, occultè quantũ in ſe fuit, reſtitit. Sed clariſſimæ integerrimæque D. Reginæ gratia & interceſſione à Rege tandẽ impetratũ eſt, vt Biblia ſacra Anglicana imprimerẽtur, & p ſingula tẽpla in loco, quo populo legẽdi poteſtas fiat locarentur. Quæ tamẽ Regis cõceſſio nondũ effectũ ſortita eſt, q a hæc clariſſima Regina capite pau- An. 1536.
lo poſt mulctata eſt. Certam aũt eius rei cauſam ne hi quidẽ deſignant, qui Regiã hiſtoriã deſcripſerũt, ſed ca piè cõſtãterq; mortẽ paſſa Regẽ diu fore regno gerẽdo ſupſtitẽ, ac ne qs de ſua morte perperã iudicaret p̃cata eſt. Synodus verò ſupiot ne lites & altercationes ex diſceptationib. de reb. diuinis oritẽtur, decreuit ne ex indocta plebe q ſq̃ de Catholica fide diſputaret, ſimileſq; leges in Parlamẽto latę ſunt. De Rege ſupremo Eccleſię Anglicanæ capite declarãdo. De Clero Anglicano Regi ſubiiciendo. Ne quid deinceps amplius Papæ aut Romanæ curiæ quocunq; p̃textu ex Anglia pẽdatur. De Epiſcopis conſecrãdis aliiſq; q̃ Romæ antea gerebãtur, intra regnũ pficiendis. De Eccleſiaſticorũ beneficiorum primitiis atq; decimis Principi in perpetuũ ſoluẽdis. His legib. potẽtia Papalis q̃ nongẽtis amplius annis in Anglia durauit, quæq; ſuperba adeo & inſuperabilis viſa eſt, inuictiſſimi Regis impio, integerrimiq; p̃ſulis cõſilio detecta facile cõcidit. Neq;. n. in humanis reb⁹. quicquã tã ſtabile atq; firmũ eſt, q ſi diuini iuris neruis ac p̃ſidio careat, quo immenſum magis ingenſq; fuerit, ipſa ſua magnitudine atq; mole nõ ruat p̃ceps ad interitũ. Quo magis horribilis Romanæ potẽtię caſus exiſtimari debuit, q̃ diuina iura fœdauit, gẽtes Chriſtianas ſupſtitione infatuauit, Templũ Dei tenuit, ac ſe ſupra Deũ extulit. Sed Papa eiecto atq; deturbato, reſidua adhuc in Eccleſia Anglicana fuit Romana colluuies, cuius cõtagione tã multis cã antea ſeculis cõtaminauerat. Hæc annis (vt dicemus) ſequentib. paulatim expurgata & abſterſa eſt, Ad q alterũ Eccleſiæ Anglicanæ ſidus à cœlo delapſum eſt.

Natus.n.eſt Hamptonæ mēſe Octob.ex clariſſima fœmina D.Iana Seimera Regina, Regi tandē filius inclytus Edwardus Princeps, qui patris acta ſequutus cū ad regnū, (vt poſtea dicemus) euectus fuiſſet, reliquias Pōtificias aboleuit. Hūc Crāmerus Archiep. Dux Norfolciæ, & D.Maria Regis filia in ſacro baptiſmate ſuſceperūt. Interim vero inſignis quædā & expreſſa inter Chriſti & Antichriſti mēbra cōcertatio atq; lucta eminebit. Namq; ꝓfligato Papa, & ſuſcepta Eccleſiæ Anglicanæ defenſione, cura, & tutela Rex excelſi ingenii, & multarū rerū viu peritū virū Thomā Cromwellū Vicariū ſuū in ſpiritualib. generalē deſignauit. Hic cū Thoma Crāmero Archiep. tanquā in puppi ſedit, clauūq; Eccleſiæ Anglicanæ tenuit, prorāq; a Papali littore auertit, & in Chriſtianū portū reduxit. Nam Prælatorū fides eo magis dubia & incerta Regi viſa eſt, ꝗ lōga mora & difficultate tāquā tædio abducti ſunt a Papa, ſibiq; ſupremi capitis titulū detuliſſent. Qua ſuſpicione veritus Rex ne opportunitate data ad Papā facilius redirēt, quā receſſiſſent, eorū opera haud ita multū vſus eſt. Etſi in his ꝗ ſuā tū tarditatē purgare volebāt, fuere Stephanus Wintonienſis Epiſcopus, qui libellū tūm edidit de vera Obediētia, in quo à Papa alieniſſimus fuit, & ſummā Eccleſiæ gerendæ poteſtatē ꝓximè ac ſecūdū Deū attribuit Principi, item Cuthbertus Tunſtallus Dunelmēſis, Stokesleyus Lōdin. & Lōglandus Lincoln. Epiſcopi, ꝗ publicis corā Rege concionib. eandē ſententiā doctè fortiterq; tuebātur, Edmundus etiam Bonerus, poſtea (vt dicemus) Londinēſis Epiſcopus tū Archidiaconus Leyceſtriæ, qui ꝑfationem Gardineri libello ꝑfixit, Regiſq; Legatus vt Papali poteſtati renūciaret Romam miſſus eſt, eaq; cauſa Regi atq; Crumwello charus fuit, donec Epiſcopalē dignitatē adeptus, reliquis adhuc Pontificiis ritib. ſolito ꝓpenſior & amicior viſus ſit. Permulti alii tum Regis cauſa in Papā iā profligatū ſe multa velle iactitabant, quorū oratio quia à ſimulato magis quā vero officio profecta videbatur, authoritate atq; fide caruit. Summa aūt Eccleſiaſticarū rerū his duobus, Thomæ Cranmero Archiepiſcopo, & D. Cromwello Regis Vicario cōmiſſa eſt. Itaq; altera ſynodo Nonis Iunii conuocata, D. Cromwellus locū ſibi vtpote Regis in ſpiritualib. Vicario dari petiit, cui Archiepiſcopus locū ſibi proximū aſſignauit. In qua etiā ſynodo libellus à Clero cōpoſitus eſt, cauſas nōnullas deſignās quare Regia Maieſtas intereſſe generalib. Cleri Conciliis non deberet. Hunc libellū ab omnib. ſubſcriptū D. Cromwellus ex Regis etiam ſententia approbauit. Et quia abdicata Papali poteſtate, religionis totius reformatio pedetentim ſequuta eſt, operæpretium erit hoc in loco quomodo Cranmerus, antequam Eccleſiā, & Rempub ingreſſus ſit, inſtitutus fuerat cōmemorare. Thomas Cranmerus Aſlelectonæ oppido Notingamenſis Comitatus Eboracenſis prouinciæ generoſa ſanè familia ortus eſt. Eſt.n in Lincolnienſi Comitatu eius nominis vetuſtus adhuc pagus dictus Cranmer Hill, q olim ſuæ gētis atq; ſtirpis fuerat, indicantq; gentis inſignia eā ex Normannis ac vna cum Gulielmo Victore cæteriſq; illuſtrib. Normannorum ducibus in Angliā ductam fuiſſe, quod Henrico Octauo Rege regnante nobilis quidā Gallus nomine Crāmerus huc in legatione cum aliis legatis miſſus eadem inſignia tulit: quē Thomas Cranmerus Cantuarienſis Archiepiſcopus vt gentilitatis & inſigniorum ſuorum originē exploraret, ad lautas epulas inuitauit, & inquiſitione à fœcialibus habita comperuit ab eadē nobilitatis origine vtroſq; ſtirpē duxiſſe, nec fuiſſe quicquā in ſignibus diſcriminis aut differentiæ. Patris ſumma cura fuit, vt in literis puer accuratè inſtitueretur. Ideoq; ad pędagogū ductus eſt, qui aſperitate nimia flexibilē atq; facilem, iuuenilē ſuum animū ita perterruit, vt tota reliqua vita memoriam & alacritatē ingenii multum in ſe labefactati ſenſerit. Verum pater ne ſtudia tædio penitus abiiceret atq; deſereret, ꝑmiſit ei aucupium, venationem, equitatum, arcum, aliaque honeſta ludendi exercitia interponere literis. Quibus quidem, cum iam Archiepiſcopus relaxare animum, & abducere ſe à rebus grauioribus vellet, ita vteretur, vt in famulatu ſuo non fuerit quiſquam qui generoſum equum ſalire ac tractare elegantius, aut aues feraſque aucupio aut venatione inſequi commodius, intelligentiuſque potuiſſet, ſæpe etiam etſi oculis infirmis eſſet, arcum tendens ſagitta percuſſit feram. Ab informatione iſta puerili Cantebrigiam venit ad Collegium Ieſu nuncupatum, ibi liberalibus perceptis artibus atque Philoſophia Artium Magiſter creatus eſt. Iamq; quia Cranmerus vxorē duxiſſet, nec Collegiorum ſociis eſſent ex locorum ſtatutis permiſſa coniugia, collegio cedere coactus eſt. Sed cum ne coniugatus quidem literarum ſtudia deſereret, ſed Scholas publicas, diſputationes & lectiones frequentaret, in altero Cantebrigienſis Academiæ Collegio quod Buckinghamenſe appellatur, quia doctrina celebritate & vitæ integritate notus fuiſſet decretum ei eſt prælectoris ſalarium. Ita & mercede publica docuit, & ſuā coniugiſque inopiam ſubleuauit. Verum quia non ſuppetebant abundè facultates, coactus eſt coniugi & menſam & cœnaculum in eo diuerſorio Cantebrigiæ parare quem

Delphi-

Delphinatē nuncupant. Eius enim domus materfamilias affinis illi fuit, quo etiā is vxoris gratia conuenit ſæpe. Atque hæc cauſa fuit cur à pontificiis qui dignitati atque famæ integerrimi doctiſſimique viri poſtea detrahebant, indoctus & in caupona non in ſcholis educatus diceretur. De quo quidem maleuolorum huminum conuitio plura deinceps dicenda ſunt. Verùm alterò à nuptiis anno vxor Crāmeri grauida in puerperio deceſſit. Poſt cuius obitū ab eodē Ieſu Collegio à quo procreatus primò Cantebrigiæ fuit, iterum in priſtinum locum repetitus eſt. Ac tanta quidem doctrinæ laude percrebuit, vt cum Wolceus Cardinalis auguſtiſſimum quidem Collegium Oxonii (vt in Warhamo antea diximus) condere incepiſſet, illudquè doctiſſimis viris ex toto Regno conquiſitis replere ſtatuiſſet, Cranmerum ad Collegii ſui ſocietatem expeteret. Sed Cranmerus cum iam eſſet in itinere à quibuſdam ſuis neceſſariis obuiis admonitus eſt, vt quoniam ſe à cæteris artibus ad Theologiæ ſtudium tranſtuliſſet, in eaquè humilitatē magis quàm magnificentiam ſectari debuiſſet, à Collegio Ieſu tanquam aptiori commodiorique ſuo inſtituto loco non diſcederet. Itaquè reuerſus paulò poſt Theologiam prælector docuit, ac eiuſdem Doctor ſeu profeſſor à Cantebrigienſibus Theologis aſcriptus eſt. Eaquè in Theologiæ gradu exiſtimatione Cantebrigiæ vixit, vt cum hi qui gradum aliquē petunt, à tribus maximæ authoritatis & doctrinæ viris antequam gradu donentur examinari debeant, quoties in Theologia aliquis promouendus eſſet, D. Cranmerus Academiæ iudicio è tribus cenſoribus ſemper vnus fuit. Itaq; à promouendis diligenter explorabat, vtrum omiſſis Scoti, Lombardi, ac huiuſmodi Theologomachorum argutiis rectum & genuinum Chriſtianæ doctrinæ ſenſum ex ſacris Scripturis libaſſent, alioquin repellebat. Qua de cauſa Monachis, Fratribus ac toti Scholaſticæ & rixoſæ Theologorum turbæ, qui hoc cenſore ſemper in gradus petitione repulſam paſſi ſunt; inuiſus fuit. Ac vt Theologiā à barbarie vendicaret, adiecit literas Græcas & Hebraicas, quarum ſanè poſt ſuſceptum Doctoratus gradum conſtat eum perſtudioſum fuiſſe. Quibus perceptis antiquiſſimos tam Græcos quā Latinos Patres euoluit, Cōcilia omnia & antiquitatem ad ipſa Apoſtolorum tempora inueſtigauit, Theologiam totam detracta illa quam ſophiſtæ obduxerant vitiata cute ad viuum reſecauit. Quam tamen non doctrina magis quam moribus atque vita expreſſit. Mira enim temperantia, mira animi lenitate atque placabilitate fuit, vt nulla iniuria aut contumelia ad iram aut vindictam prouocari poſſit, inimiciſſimosq; quorum vim ac potentiam etſi deſpexit ac leuiter tulit, ab offenſione tamen ad inimicitias deponendas atq; gratiam ineundam ſumma ſæpe humanitate duxit. Eam præterea conſtantiam, grauitatem, ac moderationem præ ſe tulit vt in omni varietate, rebuſquè ſiue ſecundis, ſiue aduerſis nunquam turbari animum ex fronte vultuquè colligeres. His naturæ doctrinæq; dotibus ornatus ad Regem Henricum Octauum ea occaſione quæ illicitis nuptiis de quibus tam in hoc tractatu quàm in ſuperiori diximus, interuenit, tanquàm fato atque cœlitus ductus eſt. Eiuſquè ad Papam Clementem, & Carolum Cæſarem Legatus à Papa generalis Angliæ pœnitentiarius, à Rege Archidiaconus Tauntonenſis creabatur. Sed cum ſibi (vt diximus) à Rege magnum de antedictis nuptiis negocium mandaretur, quamdiu Cæſar in expeditione contra Turcā Viennam obſidentem detinebatur, moram Norinbergæ fecit, hoſpitioquè Andreæ Oſiandri vſus eſt, cum quo ſecunda coniuge ducta contraxit affinitatem. Sed Cæſarem in Hiſpanias poſt bellum Viennenſe in quo Turcæ profligati fuerūt, ſequutus, eam in Germania cum conſanguineis dimiſit, donec in Angliam rediret. Poſt eius (vt diximus) reditum Warhamo mortuo ad Archiepiſcopale culmen euectus eſt. Atq; ab his quidem piis & ſecundis initiis Cranmerus ad Archiepiſcopatum gerendum progreſſus eſt. Thomæ verò Cromwelli educationem & varios fortunæ caſus quos pertulerit, antequā ad Regem duceretur, ſiccò pede prætereundos diximus, quoniam ea omnia ſatis fuſè ab aliis tractata ſunt.

Sed cum vices regias in ſpiritualium adminiſtratione gereret, Cranmero Cantuarienſi Archiepiſcopo ſcripſit, vt Epiſcopos conuocaret, in quorum cœtum ac conuentum Cromwellus ingreſſus declarauit Regis eſſe voluntatem ritus ac ceremonias Eccleſiaſticas ad ſcripturarum normam redigere, omniaquè ex Eccleſiis delere quæ authoritate diuini verbi non niterentur. An.1537

Abſurdum enim eſſe cum in eo ſalutis æternæ lex contineatur, è gloſſographis, interpretationibus, aut pontificiis decretis pendere Chriſtianos. Actumq; primò eſt tanquam exēpli cauſa de noui teſtamenti fœderibus ſeu ſacramētis, de quibus Crōwellus rogauit Alexandrū quendam Aleſiū Scotum virum in Theologia perductum, quem ſecū in cōcilium adduxerat vt ſentētiam ſuā diceret. Is verbo diuino inſtituta tantum duo, Cœnā,

& Baptiſmum probauit. Contra quem Stokesleyus Londinenſis Epiſcopus, ex Gratiana Decretorum Rhapſodia acriter contendit de illis tum vulgatis & notis ſeptẽ ſacramentis. Stockesleyum ſequuti ſunt Eboracenſis Archiepiſc. Lincolnienſis, Bathonienſis, Ciceſtrenſis, atq; Noruicenſis. Tum Cranmerus cum ex hoc cautiſſimè à Cromwello iniecto ſcrupulo pontificiam ſectam perſpexiſſet, grauiſſima & doctiſſima oratione de anthoritate verbi Dei, de vi vſuq; ſacramẽtorum, de humanis traditionibus, de Monachorum & Clericorum votis atq; cœlibatu, multiſq; aliis, verbi authoritate carent quæ diſſeruit. Non eſſe Epiſcopalis ordinis & integritatis dixit præter ſanctas Scripturas aliquid, in Cõcilio præſertim, affirmare aut ſtatuere, verborum aucupationes, & eiuſmodi nugas arcendas à Cõciliis, & reiiciendas ad ſophiſtas in ſcholis. Quæ cum dixiſſet, Foxus Herefordenſis Epiſcopus, qui ex Germanica legatione in quam a Rege miſſus eſſet paulò ante redierat, ſubiunxit. Non eſſe iam amplius in tam clara & perſpicua propagati Euangelii luce hallucinandi tempus prælatis, ipſi iam plebi apertos iri oculos radiis atque claritate Euangelii. In Germania paſſim ad veritatem & amuſſim Hebraici Græciq; idiomatis ſic in maternam linguam verſa ſacra Biblia, vt commentariis, gloſſiſq; populus nõ egeret, eſſequè indoctos in ſacris Scripturis peritiores quàm pleroſquè prælatos. Itaque tempus ipſum ſanos omnes admonere, ne interpretes nimium tanquam riuulos ſectentur, ſed ad vberrimum Scripturarum fontem recurrant. Multa vtrinque dicta & reſponſa, retorta, ac prolata ſunt. Cranmero Archiepiſcopo, Sarisburienſis, Elienſis, Herefordenſis, Wigornienſis Epiſcopi, aliiquè nonnulli prælati adhæſerant. Atq; hac concilii communicatione olfecerunt Cranmerus & Cromwellus qui in pontificia ſentina adhuc ſordebant, quiquè ad nitorem & puritatem verbi aſpirabant. Rex verò ex horum conſiliis cum ea quæ adumbrata & fucata ſpecie Chriſtianam religionem præ ſe ferebant, extirpare apud ſe decreuiſſet, primò Idololatriam ex his locis ad quæ peregrinantes ſuperſtitioſè confluebant, & mortuorum imagines adorabant, ſuſtulit, ipſaquè delubra funditus euertit. Deinde manum fratrum, nec non Monialium impuris Cœnobiis admouit. Quorum omnium flagitia, fictaquè miracula ad captandum à populo quæſtum diuulgauit. Ac quia data ei à ſynodo atque Parlamento authoritas fuit, in Anglicana Eccleſia viſitandi atque corrigendi, inquiſitores per totam Angliam conſtituti ſunt, qui Monaſteriorum ſtatum, moreſquè ac conuerſationes Monachorum explorarent. Hi authoritate ſuſcepta proximo anno de inquiſitis certiorem faciunt. Interea Papa Cõcilium generale indixit Mantuæ. Ac Rex promulgauit, non eſſe penes Papam, ſed Cæſarem atq; Reges Conciliorum conuocandorum poteſtatem. Deinde locum ipſum non eſſe tutum his qui Papæ obiicere vellent ea crimina quorum pœnis reus teneretur. Ad extremum Regi ipſi maximè inſidioſum, Cæſare præſertim atque Gallo mutuo ſe Marte infeſtantibus, in quorum alterum incidere ſibi neceſſe ſit ex Papæ inſidiis, qui ex Anglia eiectus Regem excommunicauit, & vindicta atque odio alios in eum Reges excitauit.

An.1538 Anno ſequenti Reginaldus Polus, qui paulò ante in Cardinalium numerum à Paulo Tertio aſcriptus erat, quia cum Papa in Regem cõſpiraſſet, Papæq; nuncius & Legatus Cæſarem, Gallum, alioſq; principes in Regem tam ſua ſuaſione, quàm papalibus mãdatis prouocaſſet, Regiam maieſtatem læſiſſe iudicatus, & proſcriptus eſt. Quæ hoc in loco

An.1539 tantum attingimus, quia de eo narrando proximus locus futurus eſt. At proximo huic anno totius pontificiæ improbitatis quaſi radix exciſa eſt, totus enim Monachorum cætus atq; Grex, qui à Dunſtano (vt diximus) inſtitutus ſexcentis annis alienas poſſeſſiones in Anglia depaſcebat, alienos ſudores atque lucra deuorabat, Papam & Romam curiam (vt ex anteacta tota hiſtoria liquet) nutriebat, ab Henr. 8. Rege inuictiſſimo, Cranmero Archipræſule ſanctiſſimo, Cromwello conſiliario ſagaciſſimo ad nihilum redactus eſt. Qui ſanè quàm din durauit, nequicquam deſperabat de ſua reſtitutione Papa, eo verò ſecum vnà deiecto corruiſſe ſe, & Anglia penitus excidiſſe putabat, ſuſtentabat ſe tamen atq; recreabatur, vt miſeri ſolent, ceremoniarum ſuarum reliquiis, & clandeſtinis pontificiis. Quorum iam ab ipſo ſatana tanquam è Tartaro ſuſcitata ſæuit impietas. Nam in Parlamento proximo etſi Cromwellus ob Papiſmum atque Monachiſmum tam fortiter fœliciterq; euerſum Eſſexiæ Comes meritò creatus ſit, tamen ad retinendas Miſſarum & conſectationum Idololatrias, votorum & impuri cœlibatus fœditates, criminum propriorum in aures ſacerdotũ proditiones, & huiuſmodi reliquias ſeu quiſquillias pontificias dira proſcriptionis capitiſq; Lex, quæ de ſex Articulis nuncupatur, lata eſt.

Cui legi etſi ſumma doctrina totiſquè viribus tam Cranmerus Archiepiſcopus, quàm Cromwellus, dum res in Parlamento ageretur, intercesſere, tamen

Gardi-

Gardineri Wintonienſis Epiſcopi, qui recens à duabus magni tum momenti legationibus, Cæſare nimirum atq; Gallo, redierat, gratia, verſutia & potentia, Rex pontificiorum importunitati, eam legum ſæuitiam concedere inuito pene animo coactus eſt.

Id ex eo perſpici poteſt quòd lata tam cruenta lege, cum ſacerdotum in ea, coniugia capite ſancita fuiſſent, Cranmerum non minus ob legis cui interceſſerat atrocitatem atque impietatem, quàm ob ſe, coniugem, atq; liberos mæſtum ad ſe vocauit, ſummam eius doctrinam, modeſtiam, grauitatemq; laudauit, cauſas cur ſibi aſſentiri neceſſe ſit declarauit, iuſſit vt hilaris ac omni ſolicitudine liberatus domum redeat, excipiatquè liberaliter eos quos ad ſe miſſurus eſſet conuiuas. Eo dimiſſo Rex Norfolciæ atque Suffolciæ Duces, D. Cromwellum Eſſexiæ Comitem, alioſquè nonnullos conſiliarios accerſiuit, dixit perhonorificè de Cranmero, qui etſi ſuccubuit ſententiis, tamen re ipſa ac doctrina omnibus ſuperior eſſe viſus eſt, voluit vt tam Reuerendum patrem, ac Metropolitanum ſuum adirent, & ne animum dimitteret, conſolarentur, ac erigerent. Interea Cranmerus perterritus immanitate legis coniugem in Germaniam ad neceſſarios ſuos miſit.

Horũ procerum à Rege aduentũ expectauit, èpulis lautè inſtructis excepit. Illi ex Regis ſententia vt eum metu ac ſolicitudine liberarent, Regis in eum beneuolentiam exponebant, facundiam, grauitatem, modeſtiam, doctrinam, quæ in eo ſumma fuerũt omnia præterea eius in Parlamento acta atque dicta laudabant, non eſſe cauſam vllam quare expoſita ſua de tantis rebus piè, disertè, atque doctè ſentẽtia (etſi ea non præualuit) de diſſentiẽtibus (quos in ipſa diſſenſione ac opinionis diſcrepantia ſibi valde cõciliabat) quicquam formidaret ac pertimeſceret, Wolceum Cardinalem ſuos neceſſarios ac coniunctos nimia opinione ſui, ac elatione animi abalienaſſe, Crãmerum etiam in re diuina aduerſos ſibi pietate, clementia, atque facilitate adiungere. Proinde ne Regem, proceres, aut quenquam ex illa lege, aut ſua etſi contraria dicta ſententia horreat. Sed hic ſermo qui Cranmero conſolando adhibitus fuit, ad Cromwelli conuitium conuerſus eſt. Nam cum Cromwellus dixiſſet perbeatum in eo fuiſſe Cranmerum, quòd nullius vnquam querelã aut criminationẽ ſiue æquã ſiue iniquã. Rex in eũ admitteret, de ſe. n. aliiſq; conſiliariis ſi querela delata eſſet, diligenter cauſam inquireret. Ex illis duobus Ducibus dixit vnus, neminem cognouiſſe magis inter Cranmeri & Wolcæi conſuetudinem atque mores, interfuiſſet quàm Cromwellum, cum & vtrũq; nouerit, & Wolcæi ſeruus fuiſſet. Hac tanquàm contumelia tactus Cromwellus reſpondit ſe Wolcæi mores haud probaſſe, etſi in famulatu eius aliquandiu fuiſſet. Nam cum Papatũ Wolcæus ambiret, ſtatuiſſetq; ſi eligeretur, Cromwellum Admiralium ſuum creare, id ſe recuſaſſe, nec Papalis ambitus cauſa patriam deſerere voluiſſe. Hoc Cromwelli reſponſum Dux iuramento affirmauit falſum fuiſſe, aliaquè in eum iecit opprobria. Ita cõſolandi cauſa inſtitutus & inceptus ſermo, deſinit in rixas & inimicitias capitales. Sed altercatione per Cranmerum prudenter ſedata à menſa ſurrectum eſt ore ſatis blando, verùm incenſis & laceſſitis pręcordiis. Hæc malorum initia grauiora mala ſequuta ſunt. Namquę optimo conſilio geſſit Cromwellus, in ſuam perniciem cecidere. Edmundum Bonerum Regis tum in Gallia legatum quem à pontificiis ritibus abhorruiſſe falsò crediderat, ad Londin. Epiſcopatum promoueri, peurauit, cum ex toto ſordido & immiti pontificiorũ grege, non fuerat quiſquam nequior aut impurior quàm Bonerus. Itaque cum lege (vt diximus) ſex illis horrendis ſancitis articulis pontificii valde ac ſupra modum ſæui Chriſtianos aut carceribus opprimerent, aut duris cautionibus fideiuſſionibusq; coercerent, aut flammis delerent. Hi qui à conſiliis Regi fuerunt quaſi in duas ſectas partesq; haud obſcuras, ne Regi ipſi incognitas ſeceſſerunt. Euangelicorũ Duces fuerunt Thomas Cranmerus Cantuarienſis Archiepiſcopus, Carolus Brandonus Dux Suffolciæ, & Thomas Cromwellus. An.1540. Hi quantum poterant tam ſæuæ legis atrocitatem mitigabant. Ex altera parte Dux Norfolciæ ac Stephanus Gardinerus Wintonienſis Epiſcopus Regem vehementius in Euangelicos incitabant, totiusq; crudelitatis in Anglia pontificiæ authores fuerunt. Bonerus cum & lege lata, & Gardineri gratia, & Norfolciæ Ducis potentia, & Regis inclinatione vacillare cauſam Euangelii ſenſerat, tutiores (vt ipſe putauit) partes ſequutus, à Cranmero & Cromwello defecit, adhæſitq; pontificiis. Inde ad extremum vſque diem ſuum ac anhelitum nunquam cuiuſquam Apoſtatæ aut tyranni immanitas aut impietas tanta fuit, quæ potuiſſet cum eius feritate impietateq; contendere. Iamq; multæ contra pios viros in ſingulis diocęſib' ex illis 6. Articulis accuſationes inſtitutę ſunt. Lege. n. proſcripti erant qui in eos hiſcere auderent. Ac ne Claris quidem viris, hiſq; qui in Regis aula atq; famulatu degiſſent, à pontificiis parcitum eſt.

Totumq; huius turbulentiſſimæ tempeſtatis ictum in Cromwellum atque Cranmerum pontificii vibrabant. Quibus ſublatis ipſi Monachi qui ſtipendiis iam alebantur ad clauſtra ſe reuerſuros ſperabant. Cromwellus breui poſtea pontificiorum odiis capitis accuſatus, ſine ſui defenſione primus præter exemplum condemnatus eſt. Quo non fuit aut religione erga deum, aut fidelitate in Regem, aut prudentia in Remp. aut in benemeritos gratitudine, aut in omnes pietate, charitate ac beneuolentia maior e tunc in Anglia quiſquam. Cuius virtus ſingularis eò eſt admirabilior, quòd etſi in illa ſentina pontificia ſub Wolceo Cardinali multis annis verſatus omnes Romanas techinas & impoſturas calluiſſet, tamen à naturæ bonitate, nunquàm corruptus degenerauit, ſed percepto Euangelio ab illis animo toto ſtudioq; abhorruit. Verùm ab eius laudibus, quas, vt conuenit, non attigimus, perſequi certe non poſſumus, ad Cranmerum redeamus. Cranmerus iam in luctu & ſqualore ob Cromwelli necem poſitus, à pontificiis poſtulatus, omnium vocibus iactatus, etſi ne minimum temporis momentum ſibi à pernicie ſecurum exiſtimauit, tamen nec animo ſuccubuit, nec frontis hilaritatem mutauit, quia conſtantia, grauitate, ac modeſtia ſingulari ipſum Regem à pontificiis penè abductum in Euangelii defenſione continuit. Ac Rex pontificiorum iam conſuetudine implicatus, etſi vndiquè contra eum querelæ variæ deferebantur, quarum tædio concedere hominis inſontis ſibiq; chariſſimi vitā pontificiis penè cogeretur, diuino tamē inſtinctu ità conciliatus atque intimo affectu ei deuinctus fuit, vt cum integerrimi patris ſalus maximè oppugnaretur à pontificiis, atque deſpareretur à piis, Rex tamen eum incolumē ſaluumq; velit. Primùm autem Gardinerus Wintonienſis Epiſcopus pontificiorum iam Coryphæus, faſtuoſus legiſta, cuius tum authoritas atq; gratia cum Rege maxima putabatur, multis eum diſputationibus in Theologia coram Rege prouocauit. In quibus prudenter animaduertit Rex Cranmerum nunquam ab inſita innataquè grauitate modeſtiaq; receſſiſſe, Gardinerumq; glorioſam magis quàm veritatem affectaſſe. Itaq; cum Gardinerus vt ſacrarum Scripturarum authoritatem imminueret, eos qui vulgariter Apoſtolorum canones perlubentur eiuſdem cum ſacris literis poteſtatis eſſe, his quibus poterat paralogiſmis contenderet, Cranmerus pacato atque moderato ſermone ita vim omnem eorum quæ dixiſſet, Rege audiente, labefactauit, vt Rex Gardinero multis præſentibus diceret. Cranmerum in Theologia veteranum eſſe, neque laceſſendum à Tyronibus. Verùm Gardinerus faſtu tumens quoſcunq; poterat in Cranmerum incitauit, eo enim ſublato nihil obſtare putauit pontificiorum conſiliis ac propoſitis potuiſſe. Cantuariæ ac in Cantio toto multi Gardinero procurante ſuppoſiti ſunt, qui Cranmerū hæreſis clandeſtinis delatis querelis & accuſationibus impeterent. Eodemq; tempore in Parlamento Goſtwikus quidam Comitatus Bedfordienſis miles palam affirmauit totius in Angliam hæreticæ ſeditionis ſeminariū a Cranmero Cantuarienſi Archiepiſcopo eiuſque familia profluxiſſe. Proceres nonnulli Regiſq; conſiliarii cum Rege egerunt, vt quia tanta hæreticæ factionis infamia Cranmerus laboraret, conſilio aliquantiſper excluſus, in Turri Londinenſi carceribus abderetur, donec de fide atq; veritate eorum quæ percrebuiſſent, inquiſitio fieret.

Eo enim in conſilio ſedente, ſingulos ea quæ ſcirent ac proferre & indicare vellent, metu celaturos. Rumores per vulgus diſſeminat Cranmerum tacito Regis iudicio iam eſſe condemnatum, pœnamq; capitis (prout paulò ante Cromwellus) palàm ſubiturum. Ipſe etſi vultu ſimulaſſet ſpem aliquam apertè, tamen intimis amicis lachrymas copioſè fudit, temporumq; magis quàm ſuam propriam conditionem deplorauit. Ab omnibus tam inimicis quam neceſſariis deſignatus ad necem vltimumq; ſupplicium putabatur. Rex has pontificiorum inſidias explorabat, & quorſum tenderet, diligenter obſeruabat. A cœna ſemel cum animi relaxandi gratia cimba huc illuc tranſuehi vellet, nautam qui proram, tenuit iuſſit Lametham appellere, & à quibuſdam Archiepiſcopi ſeruulis in ponte Lamethano forte ſtantibus animaduerſum & Regiam cimbam eò appropinquare, res eſt citò renunciata Archiepiſcopo, is celeriter ſua domo ad pontem exceſſit, Regem prætemauigantem ſalutaturus, aut in ripam & in ſuam domum excepturus. Rex eum cimbam ingredi, ac propter ſe aſſidere iuſſit, ſecreto eum longoq; ſermone detinuit, nautæ interim huc illuc cimbam deducunt.

Inter cætera conqueſtus eſt ſermone ſatis ſimulato Rex Angliam à Cromwelli morte hæreticis factionibus atque partibus eſſe valde perturbatam, timendumq; valde ne ſi diu huiuſmodi litigia atq; altercationes religionis prætextu fouerentur, inteſtina naſcerētur grauiora mala, atque bella ciuilia, proinde protinus pacandas eſſe de rebus diuinis diſſen-

diſſenſiones. Id vt fieret conſilium habere ſe ex præſulum, procerumq́; nonnullorum ſententiis, explorare quis eſſet huius tanti mali author atque hæreſiarcha, & ad totam reliquam turbam compeſcendam, atque ſedandam, de eo atroces pœnas ſumere, crudeliterq́ue exurere flammis. Ad extremum rogauit a Cranmero quid de hoc conſilio atque hæreſiarcha iudicaret. Cranmerus, etſi ſibi valde metuit, ingenuo tamen ac placido ſatis vultu reſpondit conſilium placere, ac eſſe ſalubre, nec non vltimo hæreſiarchæ ſupplicio coercendum reliquum hæreticorum gregem, ſed paterna quadam in Regem obſeruantia, atque modeſtia monuit ne eos hæreticos eſſe cenſeret, qui contra leges humanas diuino verbo niterentur. Et rectè (inquit Rex) nam & tu denunciatus a multis nobis es, totius noſtri Regni hæreſiarcha, obſtareq; in Cantio ac in tota prouincia tua quo minus illorum 6. Articulorum in Parlamentorum ſancitorum fides a plebe recipiatur, proinde de his & quid ſenſeris & quid egeris aperte nobis indica. Cranmerus in eadem ſe adhuc eſſe ſententia, qua ſe palam in ea lege condenda in Parlamento tum fuiſſe profeſſus eſt, nec tamen contra legem iam latam aliquid perpetraſſe reſpondit. Tum Rex remiſſa paulatim huius ſermonis ſeueritate, lepide ab eo quæſiuit, an interior ſuus priuatuſque thalamus ab illis Articulis eſſet immunis. Cranmerus etſi capitale iam eſſet ex illis Articulis ſacerdotibus coniugari, & Rex eum coniugatum certo ſciuiſſet, reſpondit ſeſe nuptias ante initum ac ſuſceptum Archiepiſcopatum, cum ſuus ad Cæſarem & ad Papam eſſet Legatus In Germania contraxiſſe, verum ne in legem tam atrocem committeret, ex quo ea lata fuit coniugem ſuam non attigiſſe, ſed ad conſanguineos neceſſarioſq́ue ſuos ex Anglia in Germaniam tranſtuliſſe. His apertis ac ſine fuco reſponſis Cranmerus tantam ſuæ ſidei, integritatis & doctrinæ opinionem ingenerauit Regi, vt depoſita ſuperioris triſtitia & diſſimulatione ſermonis, Rex eum exhilararet, eorumq́; articulorum pœnas non ſua cauſa ſancitas diceret, ac inſtitutæ in eum accuſationis capita authoreſq; indicaret. Quæ cum Cranmerus falſa & ex Pontificiorum inuidia fabricata confictaque cognouerat, petiit vt dato inquiſitore atque iudice de illis ageretur, nam ſe iudicii diſcrimen non pertimeſcere. Rex ingenuitati tam ſancti viri confiſus, propriam ei cauſam inquirendam & explorandam permiſit. Sed Cranmerus id iniquum aduerſariis viſum iri dixit, ſi propriorum actorum cenſor aut explorator ſtatueretur, proinde alium iudicem poſtulauit. At Rex non ſe alium ſtaturum inquiſitorem propriæ vitæ affirmauit, quia tantam in eius vnius fide ſinceritateque ſpem poſuiſſet, vt de propriis, ſiue bene, ſiue perperam geſtis certo ac ſine vllo mendacio veritatem plene referret. Hoc habito ſermone Rex Cranmerum ſatis a diuturna mœſtitia reuocatum domum remiſit, Cranmerus D. Coxum Vicarium ſuum in ſpiritualibus generalem, & Antonium Huſſeyum Notarium, ſcribam ac Tabellarium ſuum præcipuū ad inueſtigandas has Cantuariæ a pontificiis meditatas machinas cum ampliſſimis mandatis miſit. Qui quod vnius aut alterius menſis moras re leuiter inchoata, tardeq; progreſſa traxiſſent, exiſtimabantur pontificiis occulte fauere. Interim pontificii flagitabant vt Cranmerus hæreſis cauſas, de quibus poſtulabatur, e publicis carceribus atque cuſtodiis ageret, rati parata (vt de Cromvvello antea diximus) fictarum probationum quibus reus non reſponderet copia, inſontem à Regis conſpectu abductum obruere, ſubitoque ſupplicio interimere. Rex aſſiduis pontificiorum importunitatibus oneratus conceſſit, vt ſi de aliquo eius in Eccleſiam aut Remp. delicto liquido conſtaret, ad carceres duceretur. Carolus Suffolciæ Dux paulo ante obierat, Cromvvellus (vt diximus) capitis pœna interiit, reliqui conſiliarii Gardineri aſſeclæ ab eoque in Cranmerum incitati conſpirabant, vt donec de actis Cranmeri per totam Cantuarienſem prouinciam cognoſcatur, in Turri Londinenſi teneretur. Proximum diem eius incarcerationi ſtatuerunt, ſuſtinuit hoc negocium Rex vt pontificii virus omne ſuum in Cranmerum euomerent, & tamen eum ſartum tectumque habuit.

Namque Antonium Deneum vnum ex intimis ſuis Camerariis, virum itidem pontificiis aduerſum, & Cranmeri amiciſſimum media fere nocte ab Aula Lametham miſit accerſitum Cranmerum. Venit mox ad Regem è ſomnis experrectus Cranmerus. Narrat his verbis Rex qui eum vellet.

Inſtare penè omnes conſiliarios, vt quoniam Cant. prouincia, totaquè fere Anglia hæreticis ſectis inquinata eſſet, quarum origo ab ea certiſquè viris peregrinis ſed doctis, quos in ſua familia teneret, ducta eſſe credatur, inquiſitione pendente ſubeat publicam cuſtodiam, nam niſi illud fiat ad fontem & originem penetrari teſtibus, & probationibus haud poſſe.

Id quod illorum (inquit) deſideriis conceſſimus;ita rectè ne an ſecus tuum eſto iudicium,craſtinus enim huic rei ſtatutus eſt dies.

Cranmerus ſummas Regi agit gratias quod eum illius decreti etſi nimium ſeueri ante admoneret non ſe recuſare dixit carceres , aut ſubterfugere iudicia , conſcientiaq; recta fretum malle rectorum iudiciorum quàm iniquarum ſuſpicionum euētus experiri, tantum petiit vt quoniā doctrina fideſquè ſua in rebus diuinis in quæſtionē ducerentur darētur ſatis æqui atq; periti in Theologia iudices. At Rex hāc integerrimi patris apertam ſimplicitatem, fatuitatem appellauit, quòd ſubeundis tam facili animo carceribus ſe inimiciſſimorum iniuriis permitteret:ſi enim (inquit) non modò a dignitate tua,ſed à luce conſpectuque hominum in carcerum tenebras abducaris,exorientur falſi multi atque periuri teſtes , qui in præſentiam tuam prodire , aut verbum illum criminatorium in te efferre audeant. Proinde cum neque dignitati neque ſaluti tuæ proſpiciis , ego tibi conſulam ne obruaris ab infeſtiſſimis tibi hoſtibus. Cras te accerſent, hæreſis criminationes obiicient,carceribuſquè mandabunt. Petas vt eum ex conſiliariorum meorum numero ſis , eodem tecum iure agant, quo ipſi in ſimile diſcrimen inciderent,ſecum agi optarent,id eſt,vt accuſatores tuos in apertum iudicium proferrent, quos ſi arguere atq; conuincere non poſſis,æquo animo patiaris carceres. Quod ſi huius æquiſſimi poſtulati rationem non habeant,ſe eo reiecto exequendum decretum pergant,ad meam præſentiam & audientiam prouoces, & vt decreto ſuperſedeant,hoc ſigno tradito efficies.

Conſtans amor Regis in Archiepiſc.

His dictis Rex annulum inſigne atque notum digito ſuo detraxit, & Cranmero tradidit,eumq; dimiſit. Poſtridie manè nuncii à Cardinero eiuſquè aſſeclis conſiliariis miſſi Archiepiſcopales ianuas Lamethæ pulſabant, Cranmerum petunt. Conſiliarii in Synedrio Concilii ſedebant,quò eum Cranmerus veniſſet,intromiſſus nō eſt.Id quod pleriſque nobilibus atq; aulicis qui illuc crebro tranſierint,mirum viſum eſt , Cranmerum Regni Primatem Regiſq; fidiſſimum atque intimum conſiliarium Synedrio excluſum, inter pueros ſeruuloſquè dominis ſuis famulantes ſedere. Nunciabatur ea res D. Butſeo Clariſſimo Regis Medico,viro Euangelico atque pio,qui indignitate rei permotus venit ad Cranmerum ſaltem vt abigeret inſpectantes rabulas,ac tam Reuerendi patris præſentiam cohoneſtaret. Sed accerſitus mox ad Regem Medicus,ſe nuper rem inſolitam & inauditam vidiſſe narrat. Quærit Rex,quænam ea ſit. Cranmerus (inquit) ex Metropolitano & Primate Regni deuenit alicuius ſeruulos , ſtetitque iam vnius penè horæ ſpacio cum reliquis vna ſeruulis pro Synedrii foribus alicui Domino famulans. Adeone (inquit Rex) contumelioſè Primatem tractant Conſiliarii? Cuius Rei indignitate commotus Rex, nuncium mittit vt D. Cranmerus in Synedrium intromittatur. Cui ingreſſo declaratum eſt Regem & Cōſiliarios accepiſſe totam Angliam contagione hæreſis,quæ ab eo eiuſq; familia manarit , à *catholica* doctrina penitus eſſe auerſam & deprauatā, proinde eo in Turri Londinenſi incluſo habendum eſſe ſine mora huius famæ quæ perterebuit celerem Inquiſitionem. Craumerus accuſatores, teſtes, tabulas eaquè iudicia probationumque genera,quibus hęc quæ obiiciebant in ſe collegiſſent,vt palam oſtendantur,ſibiquè in præſentia reſpondere, ſequè defendere liceat popoſcit, iniquum eſſe Primatem Regni atque conſiliarium cuius fides nunquam dubia fuit,aut in controuerſiam veniret,ſolis ſuſpicionibus ignominioſè & cum totius accuſationis cauſæquè præiudicio detrudi in carceres.

Scilicet pontificia.

Multaquè alia commemorat quare ſecum mitius clementiuſquè agere oporterent. Sed cum neq; rationibus flecti,nec precibus exorari poterant,Cranmerus dolere ſe valde dixit quòd ab his quibus cum tam diu in communicatione concilii vixerit , quorumquè æquitatem in omni diſcrimine ſperabat,ad Regem prouocare neceſſe haberet. Itaque annulo Regio tradito ſe coram Rege ſiſtere,ſuoquè decreto ſuperſedere iuſſit. Ilico. D. Ruſſell qui poſtea Comes Bedfordienſis creatus eſt. An non prædixi vobis (inquit) Regem nunquam permiſſurum,vt Cranmerus carceres pateretur,niſi ſummæ proditionis aut ſuæ Maieſtatis grauiſſimè læſæ reus fuerit ? Ad Regem cum Cranmero mox peruentum eſt. Is acri obiurgatione conſiliarios exagitauit, prudentiam atque grauitatem maiorē deſideraūit, cur Cranmerus concilii loco excluderetur , cur in ſeruulorum grege pro oſtio ſtaret, & an eorum quiſquam tam indignam pati vellet infamiam rogauit. Certò ac cum iuramento percuſſoquè dextera pectore affirmauit, ſe tantis nominibus Cranmero deuinctum & obligatum teneri quantis præterea nemini,eiuſquè fidem ita cognitam & exploratam habere, vt nunquam maior cuiuſquam Prælati in ſuum Regem eſſe poterit. Proinde omnes qui ſe diligant, Cranmerum in ſummo precio & exiſtimatione habeant.

His

His à Rege prolatis cum cæteri metu taciturniores eſſent, Dux Norfolciæ reſpõdit. Noſtri ſanè non fuit inſtituti, obeſſe quicquam Cantuarienſi Archiepiſcopo, ſed vt eo inquiſitione pendente in cuſtodia publica ſeruato, innocentiaq; eius ac obiectorum falſitate cognita cum maiori exiſtimatione atq; fama prodiret. At Rex: Nolo (inquit) Cranmerum, aut eos qui mihi chari ſunt, hoc exiſtimationis genere, periculoq; tractari, ſed odia quædã inter vos occulta atq; inueterata has tragœdias concitare animaduerto, quæ niſi maturè ſopiantur, ego meas partes interponã, eaq; compeſcam. His dictis Rex commotus diſceſſit. Conſiliarii cum Cranmero ſinguli dextras iungunt, cum eoq; in gratiam redire ſtudent.

Ille mitiſſimus pater, omniumq; iniuriarum immemor, quaſcunq; offenſiones facilè remiſit, & ex animo penitus delerat, ex eoq; die ab inimicorum inſidiis ſecurus atque tutus in ſumma Regis gratia vixit.

Sed cum (vt ante diximus) D. Coxus Cranmeri in ſpiritualibus Vicarius, cum Antonio Huſſæo ſuo Regiſtrario in illa inquiſitione moroſe, nec ſine ſuſpicione, req; infecta hæreret Cantuariæ, Rex occultè miſit D. Leum in legibus Doctorem, vt quid pro Cranmero, vel aduerſus eum ageretur exploraret. Is Cantuariam celeriter profectus exquiſiuit à quibuſdam piis & reformatis viris, quos Coxus & Huſſæus ſibi non adhibebant, à quo fonte tanta in Cranmerum infamia inde naſceretur.

Illi authores Pontificios quoſdam præsbyteros deſignabant, quorum exploratis media tunc nocte ędibus, reperiuntur literæ ad concitandos in Cranmerum Pontificios à quodam Gardinero conſcriptæ, qui Stephani Gardineri Wintonienſis Epiſcopi ſecretarius tum fuit, & paulo poſt ob proditionem ad patibulum iudicatus & ſuſpenſus eſt.

In his literis tota Pontificiæ in Cranmerum coniurationis machina deſcripta fuit, quam cum Rex vidiſſet, cepit ſuam cum Pontificiis neceſſitudinem ſenſim diſſuere, indicauitq; Cranmero ſingula vt cautiſſimè caueret à Pontificiis, voluitq; vt illæ Gardineri literæ ad Pontificiorum infamiam in Parlamento recitarentur. Sed Cranmerus ne Põtificiorum odium in apertum erumperet, Regi ſuaſit vt celarentur.

Euenit eodem quoque tempore, vt cum integerrimi patris gratia contra aduerſariorum iniurias & calumnias valeret, nobilis quidam Cantius eum adiit, rogauitque vt in quadam petitione ad Regem pro ſe intercederet.

Cranmerus eadem facilitate ductus qua de ſingulis bene mereri conſueuerat, deſiderium eius Regi expoſuit, Regiſq; beneficentiam penè exorauit.

Sed Rex cum animo pauliſper voluiſſet eum ipſum pro quo Cranmerus interceſſerat, miniſtrũ atq; ſocium inceptæ illius accuſationis fuiſſe, interrogauit an Cranmerus eum pro quo poſtulaſſet, inter amicos ſuos haberet. Crãmerus id quod credidit faſſus eſt pro amico eum ſe habere.

Rex ſubiratus, deliras (inquit) hic enim nebulo has omnes tragœdias contra te effecit in Cantio, proinde ſimulatque eum conuenias, nebulonem appelles. Cranmerus id ſe facere minimè decere reſpondit. Iuſſit iteratò Rex vt id ſuo mandato nomine faceret.

Sed Cranmerus ſilentio rem tranſiit atq; omiſit. His geſtis emergere iam ceperunt ex inundatione Pontificia, cuius fluctibus diu obruebantur Euangelici.

Nam in Parlamento nuper conuocato Cranmerus doctè, boniſque lateribus ſuaſit, tollendam eſſe illam diram atque cruentam de prioribus 6. Articulis ſancitis pœnam, aut æquiori interpretatione moderandam, ne integerrimi cuiuſquam ſubditi, optimeque de Rege ac Republ. meriti ſalus iniquis ac fraudulentis laqueis irretita in diſcrimine relinquatur.

In quo quidem negocio etſi à Wigornienſi, Ciceſtrenſi, ac Roffenſi Epiſcopis, quibus cum ante communicabat, quique ſuum conſenſum atque operam in Parlamento promittebant, in ſumma periclitatione Gardinero plenis buccis faucibuſque vociferante & reclamante deſertus fuerat, ſoluſque aciem contra Pontificios tenuerat, tamen à Rege ipſo proceribuſque, qui tantam in diuina veritate conſtantiam vehementiamque laudabant, adiutus, etſi non tolli penitus legem, tamen æquabili magis atque temperata ratione moderari impetrauit. Verum nondum obfuit Cranmeri ſinceritati hæc clandeſtina & inſidioſa Pontificiorum coniunctio. Nam Rex Cranmerum arctiori ſecum quàm vnquam antea neceſſitudine tenuit, intimaque ei indies communicauit. Pontificios quorum conſuetudinem repente præcidere & amputare non poterat, alieniores tamen habuit, & ad tam intima non admiſit.

Suaſit iam Cranmerus quod ſæpe antea, vt ſacra Biblia in Anglicanum ſermonem verterentur, & per ſingulas Eccleſias diſtribuerentur ſingula, cui Gardinerum atq; Pontificios reſtitiſſe tam diu antea diximus.

Ac cum Rex tem omnem Eccleſiaſticam Cranmeri moderationi permiſiſſet, in Synodo illa quę (vt diximus) cum Parlamento incepta eſt, Cranmerus de vertendis ſacris Bibliis, de oratione Dominica, Apoſtolorum Symbolo, & Catalogo vulgari lingua perdiſcendis, de Portiferiis vſùs Romani abolendis, de matrimonio Vicariis Epiſcoporum permittendo, de Eccleſiaſticis ad ſtatum Eccleſiæ Anglicanæ legibus componendis, & de Regis neceſſitatibus Eccleſiaſtico ſubſidio ſublenandis egit. Pontificii quia iam cognita Regis voluntate reſiſtere apertè non audebant, renitebantur quantum occultè poterant. Namque aliquandiu quibus Biblia transferenda committerentur, ambigebant.

Quidam id negocii Cantebrigienſi & Oxonienſi Academiis delegari volebant, alii certos ex Synodo doctos viros deſignabant. Tum de quorundam verborum transferendorum ſignificatione atq; vi diſputatum eſt, veluti, an Dominus ex ſacris literis Anglicè the Lord/ vel our Lord verteretur, & an Eccleſia transferenda ſit the congregatiō vel y Church, item vtrum charitas dicenda ſit Charitie vel Loue.

Ad hæc in ſecundo ipſius Decalogi præcepto. Non facies tibi ſculptile &c. Gardinerus atq; Pontificii, quia de eiiciendo ex Eccleſiis ſimulachrorum cultu formidabant, ad finem præcepti addi voluerunt. *Eo propoſito ne his diuinum cultum præſtes.* Atque huiuſmodi nugis Regis & Cranmeri in propagandis per Anglicanas Eccleſias ſacris literis ſtudium Pontificii impediebant & procraſtinabant. Etiamſi illis quantumuis repugnantib. res hæc tandem fœlicem effectum ſortita eſt.

Nam & Anglicana Biblia in ſingulis Eccleſiis collocata ſunt, eaq; legendi facultas populo facta eſt tum Eccleſiaſticarum legum ad vſum Anglicanæ Eccleſiæ ferendarum poteſtas 32. Parlamenti conſultis à Rege deſignandis concedebatur, vnaq; decretum vt Eccleſiaſtica iuriſdictio à coniugatis qui iuris Ciuilis peritiam habeant, in eoque ab aliqua Vniuerſitate doctores creentur exerceri poſſit. His paulatim modis ille ſuperſtitionis & impietatis tam firmiter a Pontificiis colligatus nodus explicari ac diſſolui facilè cepit. Ac Rege diuinitus ad tuendam Euangelii ſuſceptam cauſam ſingulari Cranmeri virtute adducto, conciliatæ ſunt ei cum pia & Euangelica matrona (quę D. Latimeri defuncti vidua, Marchioniſque Northamptonenſis ſoror fuit) ætati iam ſuæ conſentaneæ nuptiæ.

Quibus valde corroborari Euangelicorum partes exiſtimabantur. Sed bellis iam in hac Pontificiorum rituum profligatione tam in Gallos quàm in Scotos vtrinque Anglos infeſtantes ſubitò exortis, nouæ turbæ concitatæ, iterumq; in Euangelicos magna crudelitate ſæuitum eſt. Namq; Gallo fidem atq; pacta vt ſolet frangente, Rex Cæſarem ſolicitauit, vt mutuis eum coniunctiſq; adiumentis adorirentur. Quorum quidem bellorum exitus etſi Regi regnoq; ſecundi fuerint (nam & 15. Scotorum millia in prælio ad Askam fluuium commiſſo fuſi ſunt, & Bolonia maritima Galliæ ciuitas oppugnata atq; capta eſt) tamen authoritate Cæſaris Gardinerus atq; Pontificii in Regis gratiam irrepſerunt, quibus præualentibus flammis iterum & incendio aliquandiu crudeliter in Euangelicos actum eſt. In quo ſi modum Pontificii tenere potuiſſent, cauſam fortaſſe ſuam apud Regem effeciſſent meliorem.

Verùm immoderatus eorum furor eo progreſſus eſt, vt neque thalamus Regis, neque nuptiæ ab illa de 6. Articulis inquiſitione Pontificia rutæ ſaluæq; eſſe poterant. Poſtulabat enim Gardinerus elatus iam ferocia, nō modò Regis cubicularios, ſed egregiam illam ſincerimamq; matronam D. Catharinam Reginam hæreticæ factionis. Quæ quidē audacia atq; impudentia Regem à Pontificiis in perpetuum alienauit, vt Gardineri conſpectum deinceps nunquam ferre potuerit, Norfolciæ Ducem, eiuſq; hærilem filiū Surrenſem Comitem proditionis ſuſpectos Turri Londinenſi incluſerit. Quorum hic capite damnatus interiit: ille carceribus ſeptennio detentus, regnante poſtea Regina Maria liberatus eſt.

Henricus octauus victorioſiſſimus Rex profligato iam Papa, eiectaq; illa Monachorum atq; fratrum impura turba, lueq; Pontificia, tum promulgato per regnum Euangelio, cum toto regni tempore omnes domi militiæq; ſui conatus ſecundos ſemper ac fœlices exitus habuerunt, tertio Kal. Feb. moritur, ac Regali pompa Windſoriæ ſepultus

eſt. In

eſt. In Teſtamento Edwardo Principi minori 9. annis nato hæredi ſuo ſexdecim tutores, ex Epiſcopis ſolos Thomam Cranmerum Cantuarienſem Archiepiſcopum, & Cuthbertum Tonſtallum Dunelmenſem Epiſcopum dedit. Gardinerus ſibi viuo omni gratia penitus exciderat, & mortui Teſtamento conſilióq; excluſus eſt.

Quod Euangelio dilatando, & Romanis paulatim abolendis ritibus, quos Gardinerus mordicus adhuc retinebat maximè profuiſſe putabatur. Eoque animo ac propoſito Regem quidam retulerunt exterminaſſe eum à priuato Conſilio, ne ſe mortuo ad Papiſmum omnia rurſus reuocaret, atque Rempub. Pontificiis factionibus perturbaret.

Ac Edwardus eius nominis 6. Rex, annis quidem puerilibus quarto Kal. Martiás Regiis ex huius inclyti Angliæ regni more ſacris à Reuerendiſſimo ac integerrimo Patre Cranmero Weſtmonaſterii initiatus eſt: ſed à piis atque eruditis præceptoribus D. Coxo, & Iohanne Checo Græcis, Latiniſq; literis inſtitutus, tum ſana religione ad præſcriptam diuini verbi normam imbutus, ætatem longè ſuam doctrina virtuteq; ſuperauit. Qui Anglicanam Eccleſiam rudem adhuc & informem tam acuratè ſincera religione perpoliuit, omneſq; fœces Pontificias expurgauit, vt à piis omnibus alter Ioſias meritò dictus ſit.

Verùm pluribus (vt diximus) ei minori à patre conſtitutis curatoribus, ne numero ſuo atq; multitudine ad diſſenſiones faciles eſſent & procliues, vnus electus eſt qui ex cōſiliis reliquorum impuberis Regis tutelam ſolus adminiſtraret. Is fuit Edwardus Seimerus Comes Hertfordenſis, totius Regni Camerarius, Regiſq; auunculus. Qui ſuſcepta tutela Regis, totius regni atq; dominiorum ſuorum Protector, & Somerſeti Dux nuncupatus atq; creatus eſt. Is etiam (quod diuinitus Angliæ datum eſt) reformandæ ad VERBI inſtitutum religioni non minus quam Reip. ſtuduit. Itaq; Parlamentum à Rege, Synoduſq; à Clero vnà celebrantur. In Synodo Cranmerus Archiepiſcopus oratione habita de religione ex verbo Chriſti inſtituta populo tradenda, ac reliquis Pontificiis tanquam adulterinis plantis eradicandis conſulendum dixit. Sed legum adhuc de 6. Articulis Hērico Rege regnante latarum ſeueritas pleroſq; terruit, quo minus ſuas de religione reformanda ſententias liberè dicerent. Itaq; impetrauit a Rege Cranmerus, vt interim dum illæ leges Parlamento abrogentur, Prælatis de religione in Synodo differentibus atroces illæ rigidæq; pœnæ laxarētur. Quod & conceſſum eſt. Ad aliam etiam poſtulationē progreſſi ſunt Prælati. Animaduerterunt enim omnem vim authoritatemq; Synodi nō modo diminutam, ſed penitus fractam & euerſam eſſe, poſtquam (vt in Warhamo antea diximus) Clerus in verbo ſacerdotii Henrico Regi promiſiſſent ſine authoritate Regia in Synodo ſe nihil decreturos. Qua Eccleſiaſticarum legum poteſtate abdicata, populus in Parlamento cepit de rebus diuinis inconſulto Clero ſancire, tum abſentis Cleri priuilegia & immunitates ſenſim detrahere, iuraque duriora quibus Clerus inuitus teneretur conſtituere. An. 1547. Arch.

Hæc diſcrimina pati, cum populus de Rep. non de Eccleſia in Parlamentis antiquitus tractare conſueuit, Clericis multo iam acrius atque vigilantius in diuina veritate quàm vnquàm antea laborantibus, iniquum atque graue viſum eſt. Proinde petierunt, vt quemadmodum Præſules in ſuperiori Parlamenti conſilio cum proceribus coniunguntur, ita in cōſilio inferiori Prælati Clerią; procuratores cum populo permiſti de Rep. pariter & de Eccleſia vnà conſulant. Cuius æquiſſimi poſtulati deliberatio quia de religione maturè conſulendum fuit, in aliud tempus reiecta eſt. Ac paulo poſt omnes Papales ceremoniæ, miſſationes, exequiæ, ſanctorum inuocationes, mortuorum expiationes, precationumq; formulæ quibus Pontificii blaterones ignota lingua Deum, ac infinitam mortuorum turbam quos inter ſanctos relatos eſſe putabant colebant, cæteræq; nugæ è templis & Chriſtianorum cœtu ſublatæ atq; deletæ ſunt. Puruſq; Dei cultus in precibus materna lingua publicè deſcriptis, & Sacramentis ad diuini verbi Regulam expreſſis & inſtitutis per totam Angliam editus eſt. Ad hanc rem à Rege viſitatio totius regni generalis decernitur, datiq; cum ampliſſimis mandatis certi inquiſitores, qui ſingulas diœceſes luſtrarent, Papiſmum è templis tollerent, Clerum ad diuini verbi prædicationem excitarent, populumq; ad ſuſcipiendum Euangelium repudiato Papiſmo prouocarent. Omniſq; Papiſmus ſic abiectus & abſterſus eſt, vt neq; reſidui, neque ſuſpicionis ſuæ quicquā reliquerit. Sed in hac Eccleſiæ Anglicanæ ſpecie quæ tot antea ſeculis Romanis deliriis inquinabatur, iamq; in hoc fœlici Edwardi regno, & Cranmeri Præſulatu Euangelica claritate tandē enituit, Pontificii plures pertinacia proteruiaq; incredibili quantum

An. 1549. poterant reſtiterunt. Nam & Gardinerus Wantonienſis, & Bonerus Londinenſis, Tonſtallus Dunelmenſis, atq; Hethus Roffenſis Epiſcopi, omnes ritus Pontificios ſine diſcrimine profligari, vt nulla reſtitutionis ſupereſſet ſpes, indignè ferebant. E quibus Gardinerus indignatione repulſæ quam ab Henrico Rege (vt diximus) tulit, magis quàm pietatis aut religionis ſtudio Pontifici Romano tam firmiter adhærere putabatur, non id quidem apertè, nam legum pœnas formidabat, ſed Pontificias reliquias hoc prætextu retineri voluit, quod Rege adhuc minore nihil in religionis aut Reip. ſtatu innouandum eſſe ſuaſit. Horum auxit contumaciam D. Maria Regis ſoror, Henrici ex Catharina Hiſpana filia. Quæ matris ab Henrico Rege repudium indignè tulit, Romanamq; vſurpationem eo magis probauit, quod matris ſuæ nuptias iure diuino prohibitas diſpenſatione ratas feciſſet. Itaq; Miſſas, Idolorum cultum, ſacraq; Pontificia publicis legibus ſublata, domi ſuæ celebrauit. Huius exemplum, quia paterno Teſtamento, ſi Edwardus Rex ſine prole decederet, hæres regni inſtituta eſt, permultos in fide Pontificia tenuit atq; deprauauit. Verum Gardineri, Boneri, Tonſtalli, necnon Hethi indies creſcentes contumaciæ Epiſcopatuum amiſſione, carceribuſq; mulctatæ ſunt.

Pro D. Maria quæ Cæſaris conſanguinea fuit, interceſſit per legatos ipſe Cæſar vt conſuetis Pontificiis ſacris impunè vteretur. Quod Edwardus Rex cum tam pernicioſum eſſe atq; præiudiciale id exempli cerneret non permiſit, vt cum Cranmerus atq; Ridleius vir etiam doctus atq; pius, qui Bonero depriuato in Londinenſi Epiſcopatu ſucceſſit, inſtarent & deprecarentur, exorari nullo pacto voluit, quin lachrymis pro ſororis duritie atq; cæcitate abundè fuſis, eam ſi in pertinacia perſeueraret legibus coercendam edixit. Qua cum ſumma pietate coniuncta in Rege adeo iuuene conſtantia perſpecta Cranmerum atq; Ridleium ſuæ in eiuſmodi cauſa pro D. Maria interceſſionis valde puduit.

Cranmerus Iohannem Checum Regium præceptorem adiens perbeatos fuiſſe ſuos in tam inclyto inſtituendo Rege labores pronunciauit, qui virtute atq; religione ipſos Præſules & concionatores anteiret. Poſtea Cranmerus Archiepiſcopus, vt Euangelicam doctrinam in Cantebrigienſi atq; Oxonienſi Academiis, è quibus ad totius regni inſtitutionem doctores infiniti prodeunt, firmaret, celeberrimos Theologos ab exteris nationibus in Angliam accerſiuit, Petrum Martyrem Vermilium Florentinum, & Martinum Bucerum Germanum ex Argentorato profectum. Ille Oxonii docuit, hic Cantebrigiæ. Cum hoc etiã Paulus Fagius Hebraicas literas Cantebrigiæ profeſſus eſt. Ac præter hos Imm. Tremellium, Bernardinum Ochinum, P. Alexandrũ, D. Valerandum quos omnes cum liberis atq; cõiugibus abundè alebat. Ph. etiam Melanchthon, atq; Muſculus accerſiti ſunt, ſed a patriis retenti ſe per literas excuſabant.

An. 1551. In hos alioſq; doctos Theologos tanta beneficentia Cranmerus vſus eſt, vt collectis quotannis ſuarum expenſarum rationibus nihil ſibi ex redditibus reſidui ſupereſſe poterat. Hi tres Cranmeri ſumptibus abundè alebantur. Verum Fagius cito mortuus eſt. Reliqui duo aſſiduis lectionibus, prædicationibus atq; diſputationibus Papiſmum refellebant, & dilatabant Euangelium. Ac Bucerus tertio quo in Angliam venerat anno obiit, ciuſq; funus omnium ordinum Cantebrigiæ concurſu, atq; ſingulorum planctu, carminibus, atq; concionibus declarato cohoneſtabatur. Petrus Martyr adhuc vixit, continuoſq; labores in Euangelica veritate contra Pontificios tuenda exantlauit. Cranmerus domi ocium omne ſuum ſacris literis impartiuit, ſcripſitq; contra Pontificiorum ſententiam illam craſſam atq; carnalem in ſanctæ Cœnæ Sacramento Chriſti præſentiam affirmantium, tanta doctrina & argumentorum copia refertum librum, vt ea controuerſia à nemine vnquam contra Pontificios accuratius tractata eſſe videatur. Contra hunc librũ Stephanus Gardinerus Wintonienſis Epiſcopus Turri Londinẽſi incluſus furtim & prolixè in eo libro inuectus eſt, quem Marcum Conſtantium nominauit. Atq; hunc rurſus Cranmero poſtea mortuo Petrus Martyr doctè refellit & refutauit.

An. 1553. Sed huius Anglicanæ Eccleſiæ ſtatus, qui piis omnibus pergratus Pontificiiſq; inuiſus fuit, v ſura perbreuis iam ad calamitatem atq; luctum ex lætitia recidit. Namq; Edwardus Rex adoleſcens antequã plenã pubertatẽ attigiſſet ex phthiſi ſubito interiit. Cuius vita omnium opiniones incredibili virtute doctrinaq; ſuperauit, mors præter expectationem annis iuuenilibus accidit, in quibus ſine vi pauci intereunt. Eo verò mortuo cũ regnũ D. Mariæ Henrici Regis primogenitæ obueniret, Pontificii cuſtodia pœniſque liberati, ac ad priſtinas dignitates reſtituti, in Euangelicos eiectos atque deturbatos omne genus vindictæ ſuppliciiq; parauerunt. Quorum pleriq; fuga & exilio, Pontificiorũ vi & immanitate vitata, ſe ad meliora Reginæ Elizabethæ tempora reſeruarunt. Cranmerus cum ſimile conſilium à ſuis accepiſſet vt fugeret, Ego verò (inquit ſi furti,

prodi-

proditionis, parricidii aut cuiuſuis ſceleris poſtularer induci ad fugam multo facilius quam in hac cauſa potuiſſem. Nunc com de mea non in homines ſed in Deum fide, & ſacrarum ſcrip.urarum veritate contra Pontificios errores agendum eſſe video, conſtátia potiùs vita cedam, quàm fugitiua euaſione regno.

Hoc enim in Cranmero admirabile viſum eſt, quod etſi mitiſſimus ac facilimus in omnibus rebus agendis iudicaretur, tamen ſi diuinam veritatem labefactari aut oppugnari à quocunq; ſentiret, nemo vnquam in bellis Imperator maiorem animi magnitudinem conſtantiamq; declararet. Vt quondam virum quendam magnanimum ac ferocem, & in hac Rep. Principem in cauſa religionis regnante Rege Edwardo ad duellum laceſſeret, quod Eccleſiaſticos ritus abolitis Pontificiis ex Cranmeri conſilio reformatos improbaret. Verum Cranmero iam in menrem venir illius vaticinii quo Henricus Octauus Rex Martyrium in hac cauſa ſuum prænunciaret. Inſignia enim ex genre ſua Crámerus tribus gruibus quadripartita tulit, quæ Rex Henricus poſtea, cum integerrimi patris in veritate diuina conſtantiam, ſi Pontificii præualerent, in morte ac incendio defituram proſpexerat, ita mutati voluit vt gruibus deletis tres Pellicani mortis Martyriique præouocii in ſuis deinceps inſignibus ederentur. Nam Pellicani in pullos ſuos famelicos pietate ducti, eos lethali propriis roſtris pectoribus inflicto vulnere, emiſſoq; ad animæ defectū cruore ſatiant. Id quod in Cranmero fore prædixit Rex, vt pro veritate Chriſtiana ad paſcendum & ſtabiliendum Chriſti gregem ſanguinem quondam Martyr effunderet.

Cuius prædictionis euentum iam inſtare animaduertit, eumq; mente tolerante & intrepida perferendum ſibi ſtatuit. Iamq; Regina Maria miſſationibus ſacriſq; Pontificiis Weſtmonaſterii pridie Kal. Octob. a Gardinero Wintonienſi Epiſcopo ſine expreſſo iure aut exemplo, quoniam ea res ad Metropolitanum ſpectabat, vncta, regnoque initiata eſt. Omnium autem tam ciuilium quam Eccleſiaſticarum rerum poteſtas Pontificiis Præſulibus, & Stephano præſertim Gardinero Wintonienſi Epiſcopo à Regina Maria tradita eſt. Cranmerus cum Ridleio Londinenſi (vt diximus) Epiſcopo, & Hugone Latimero Oxonium in carceres miſſi ſunt. Congregataq; Londini Synodus prætextu quidem authoritatis Cantuarienſis Archiepiſcopi, & ex Reginæ ad eum mandato, verùm præſidebant ei ſine mandato Bonerus, cū Hugone Weſtono ſacræ Theologiæ profeſſore inferioris Synodi moderatore, quem Proloquutorem vocant, deſignato, miſſarum, omniumq; Pontificiorum rituum conſtitutionem introduxit. Accontra diu atque doctè diſputabant Walterus Phillips Decanus Roffenſis, Iacobus Haddonus Decanus Exonienſis, Richardus Cheiney Archidiaconus Herefordenſis, Iohannes Philpotus Archidiaconus Wintonienſis, & Iohannes Elmerus Archidiaconus Stohenſis, qui à cæteris multitudine non argumentis vincebantur. Ita enumeratis potius quàm perpeoſis ſingulorum in hac Synodo ſententiis Papiſmus iterum penè reſtitutus eſt.

In Parlamento quoque quod eodem tempore celebrabatur, omnes propemomodum leges atq; ſanctiones, quæ ab Henrico. 8. & Edwardo. 6. Regibus in Pontificios ferebantur, reſciſſæ & abrogatæ fuerunt. Reginaldus Polus Cardinalis Romanus (de quo proximo loco dicturi ſumus) à Regina Maria vt Angliam Pontificiæ poteſtati iterum ſubiiceret, accerſitus eſt. Thomas Cranmerus vt maiori populi odio laboraret, læſæ Maieſtatis ab iniquis & Pontificiis Iudicibus in iudicii forma ſine veritate euincitur. Qua quidem in re iniquum Cranmerus tulit ſui in Mariam iam Reginam olim benemeriti præmiū. Nam cum pater eius Henricus Octauus eam Pontificia factione præfractam atque contumacem carceribus coercere ſtatuiſſet, ſolus Cranmerus interceſſit, Regemq; incenſum mitigauit. Deinde cum eadem à fratre Edwardo Rege Teſtamento exhæredirata fuiſſet, longa oratione ne id fieret, etſi fruſtra, diu contēdit. Verum materni repudii memoria atq; maleuolentia ex inueterato ac repoſito odio quæcunque Cranmeri beneficia excluſit. Itaq; capite iam damnatus Oxonium cum Nicolao Ridleio Lōdioēſi (vt diximus) Epiſcopo ac Hugone Latimero in carceres miſſus eſt. Eo Petrus Martyr defuncta prius & repulſa ſua coniuge in Germaniam obtento comeatu ſeſe contulit. Atqui aliud rurſus Parlamentum, aliaq; Synodus inchoantur.

In Parlamento Papa ſuam vſucaptam potentiam (quod nunquam ante euenit) legis vigore recepit. Et vt Pontificia factio firmaretur, infauſtæ nuptiæ inter Philippum Cæſaris filium & Reginam Mariam conciliatæ ſunt, quæ Wintoniæ ſeptimo Kal. Auguſt. Stephano Gardinero miſſificante celebrabantur. Tum Polus Cardinalis cum Legatina poteſtate à Iulio. 3. Papa venit in Angliam aduentuq; ſuo excommunicationis & interdicti ſententias à Papis viginti fere annis in regnum latas in Parlamento relaxauit.

Intetea Oxonium venerunt à Synodo miſſi Weſtonus Proloquutor cum permultis aliis Theologiæ profeſſoribus, vt cum Cranmero, Ridleio, atq; Latimero de ſacra ſynaxi,& carnali in eadem Chriſti præſentia publicè diſputarent. Qui ſancti patres conuitiis atq; contumeliis exploſi potius quam ſcripturæ, atq; patrum, Conciliorumue authoritatibus victi, hæretici primò ab Oxonienſi Vniuerſitate, deinde à Synodo Londini iudicati ſunt.

Quarum omnium rerum prolixas narrationes ab aliis explicatas nos in perſtricto compendio conſulto omittimus. Tum editas a Bonero Chriſtianorum ſtrages, Martyrumq; incendia, Gardineri verſurias, Poli ſimulationem & hypocriſim, ruinam denique cladem q; regni à Pontificiis paucis annis inuectam commemorare opus eſſet & immenſum,& ab aliis ſuſceptum fœliciterq; atq; copioſe expeditum, nobis inane & ſuperuacaneum. Illis itaq; prætermiſſis ad Cranmeri mactationem, quæ iam inſtat, propius accedamus. Cardinalis Polus Papæ Legatus honore & cum Regina gratia cunctos anteibat, & quamuis Cantuarienſem Archiepiſcopatum concupiuit, eiuſq; fructus authoritate qua fungebatur legatina Cranmero ademit,& ſequeſtrationis prætextu ad ſuos vſus cõuertit, ac Lamethæ habitauit, ſe tamen pro Archiepiſcopo gerere Cranmero adhuc viuente noluit. Verum Stephanus Gardinerus faſtu arrogantiaq; tumens, qui ambitionem ex Wolcęi Cardinalis, cui (vt diximus) primò ſeruiuit, aula familiaq; hauſit, nec ſuperiorem ferre potuit, occulteq; quantum potuit reſtitit, honoremq; Cardinalium,& Legatinam authoritatem exemplo Magiſtri ſui Wolcęi nunciis ad Papam clanculum interpoſitis affectauit. In quo deſiderio ſpem certam conceperat, quia Papa Iulio 3. mortuo, Iohãnes Petrus Carafa, qui Cardinalis Theatinus dicebatur ad Papatum euectus eſt. Inter hunc qui iam Paulus. 4. Papa vocabatur atq; Polum Cardinalem inueteratæ & capitales inimicitię, quę nulla reconciliatione deponi poterant, interceſſere. Itaq; gratiſſimum ei fuit Gardineri de poſtulando Cardinalatu nuncium, qui Polum omni authoritate exuere, Romam ex Anglia reuocare, ibiq; tam diuturni odii vindictam de eo ſumere cogitauit. Hoc callido conſilio cum Gardinerus occultè putaretur Cranmerum ab incendio reſeruaſſe, ne Polus Archiepiſcopatum ingrederetur, tanta morbi articularis vehementia non modò in cruris ſed in ipſo coxendice correptus eſt, vt à ſuis Medicis ei mors nunciata ſit. An. 1555. Itaq; in lecto decumbentis cadauer ita putridum fœtidumq; ante mortem fuit, vt præſentibus qui eum curabant nihil moleſtius ipſo odore eſſe potuit. In ipſo mortis momento hæc verba eiaculatus eſt. Erraui cum Petro, non fleui cum Petro. Eo verò mortuo Polus Legatus D. Brookum Briſtolienſem Epiſcopum Papæ Delegatum ad ſententiam in Cranmerum ferendam deſignauit. Cum eo Oxonium vnà profecti ſunt Iohannes Storeus,& Thomas Martinus legum doctores, qui authoritate fulciti Regia adiumento atq; ſubſidio forent delegato. Ac longo ſermone habito, vt Cranmerum ab his quæ de Religione Chriſtiana tenuiſſet dogmatibus ad Romanam concordiam reuocarẽt, illeq; conſtanter perſeueraret, nec abduci à ſententia vellet, monitus eſt a Brooko Papali delegato vt intra 80. dies continuos ſe Romæ corã Papa ſiſteret. Id ſe libenter facturũ Cranmerus reſpondit, ſi ei à Regina fieret poteſtas. Verum Papa Cranmeri aduentu nõ expectato ante viceſimum diem literis ad Regem Philippũ & Reginam Mariam ſcriptis condemnati & bracchio ſeculari permitti iuſſit. Interea Ridleius atq; Latimerus vnà cõbuſti ſunt. Quod funeſtum lugubreq; ſpectaculum ex ſummo carceris ſui loco conſpiciens Cranmerus idem breui expectans, huius vitæ exitum, genubus flexis, palmiſq; ad ſidera tentis sociis ſuis ſpei fideiq; conſtantiam in tam horrendo mortis tormento precatus eſt. Solebant enim viui, poſtquam delegatorum ſententia condemnati eſſent, literis indies ſe ad perſeuerantiam mutuo cohortari. Ac paulo poſt noua poteſtas Thomæ Thirleby Elienſi, & Bonero Londinenſi Epiſcopis à Papa data eſt, vt Cranmerum tam Clericali quam Archiepiſcopali ordine depriuarent,& flammis cremãdum ſeculari poteſtati traderẽt. Id 14. Febr. peractũ eſt. Verũ illa literarũ conſolatoriarũ cõſuetudine cũ iã Cranmerus caruiſſet, irrepſit ei ſubdoli cuiuſdã fratris Hiſpani qui Iohannes dictus eſt, ex Põtificiorum blanditiis tentatio Diabolica, vt propoſita vitæ ſpe, mortiſque terrore, ea quæ antea de religione ſenſiſſet atq; docuiſſet, ſcriptis & chirographo retractaret. Sed neque Pontificiorũ immanitas, nec ficta & adumbrata Poli ſanctitas quæ integerrimi cuiuſquã ſanguinẽ expetiuit, hac retractatione contenta eſſe poterat. Nam cum in vitæ ſpem pene certam veniſſet Cranmerus, præſto ei adfuit ex Poli Cardinalis decreto exitium, venitq; Oxonium Iohannes Colus vir non modo Pontificia prauitate ſed in omni vitæ actione peruerſus ac difficilis. Is Scholariũ & oppidanorum Oxonienſium concione in D. Marię templo habita diuinum numen ob Thomæ Moori, & D. Fisheri Roffenſis Epiſcopi

cædes

cædes qui Henrico Octauo regnante capite ob Papiſmum plectebantur infenſum, non alia ratione quàm Cranmeri mactatione atq; victima placari poſſe aſſeruit. Eò inter duos fratres eductus eſt è carceribus toga ſqualida, panniſquè obſita Cranmerus, quem cũ in ſua concione Colus hortaretur vt retractationem quam ſcripto ratam feciſſet, iam cunctis audientibus viua voce ederet. Is fide ſua in Deum eiuſquè ſcripturas explicata, omniumq; ſuorũ delictorum veni exorata, ex omnibus quæ vnquam perpetrauit peccatis id grauiſſimum ſibi videri aſſeruit, quo priori fidei ſcripto manuq; contra mentem & conſcientiam renunciaſſet. Tum Papam vt Antichriſtum omneſquè pontificios ritus qui Eccleſiam Chriſti contaminabant exoſus, de dextra ſua manu quæ ſubſcripſit, ſimulatque in flammas veniſſet, primum comburendam prædixit. In huiuſmodi autem ſermone cum progredi vltra veller, pontificiorum clamoribus & conuiciis impeditus, & à loco in quo conſtiterat violẽter tractus eſt. Indeq; inter duos rurſus Fratres ad Martyriũ ductus, poſti cathena alligatus, aridiſquè faſciculis circumdatus, ſimulatque flamma lignum acceſſerat, læua in cœlos erecta dexteram primò admouit igni, quam ne brachio quidem reducto totam combuſſit, ſequè indignam ac Chriſto inimicam appellauit, erectuſq; corpore nunquam moto aut declinato ſublatis in cœlum oculis cum flamma iam vndique ſæuiret, exclamauit. Domine ſuſcipe ſpiritum meum, atque exſpirauit. Hoc fuit tam ſancti doctiquè patris glorioſum Martyrium, cuius tota vita diuinis vigiliis lucubrationibuſq; tranſacta ipſis flamis ad cœleſtẽ immortalitatẽ tranſlata ẽſt. Poſtquã flãma cadauer eius atq; ligna ad cineres redegiſſet, repertũ eſt cor eius in cineribus integrũ ac illæſum. Id ſi pontificii in ſuæ factionis aliquo cõbuſto cõperiſſent, inſtar inſignis alicuius miraculi habuiſſent, cõbuſtũq; inter ſanctos in papali calẽdario retuliſſent. Sed Crãmerus fide integra nõ pontificia cenſura in libro vitæ ſcriptus cœleſtẽ hæreditatẽ cũ Chriſto cõſecutus eſt, vt ſi in hominibus gloriari fas eſſet, nõ ab Auguſtino, Dũſtano, Elphego, Anſelmo, Thom. Becket, Edmundo, & reliqua pontificia turba, ſed ab hoc vno qui ſolus in Chriſti cauſa contra Antichriſtum flammarum incredibili dolore ad cœlos ſublatus eſt, Cantuarienſis ſedes nobilitata eſſe videatur. De Martyrio eius hæc carmina conſcripta ſunt à Rodulpho Skinnero.

SVccubuit Sanctus præſul Cranmerus iniqua
Pontificum rabie, fraude, doloquè perit.
Quòd verbi inuicto deiecerat enſe Papatum,
Quod docuit pura quærere mente Deum.
Quodquè Antichriſti ſubuerterat impia regna,
Regna piis Anglis heu tolerata diu.
Hinc pius & clemens crudeli addicitur igni,
Et dant innocui membra cremanda viri.
Hæc vbi iam ventum eſt, dextram proiecit in ignem,
Proiectamq; tenens talia dicta dedit:
Primum peccaſti, primum & ſentire dolorem
Debes, oh Chriſto dextra inimica mea.
Immotamq; tenet dum deflagrauerat omnis,
Inermeres totam dum cecidiſſe videt.
Cætera cum pereant flamma (mirabile dictu)
Cor manet illæſum poſt vbi flamma perit.
Ecce inuicta fides cor inuiolabile ſeruat,
Nec mediis flammis corda perire ſinit.

In effigiem Thò. Cranmeri Archiepiſc. Cantuarienſ. Gualteri Haddoni Carmina.

ET pius, & clemens, Thoma Cranmere fuiſti
Tempora læta dedit, tempora dura Deus
Tu teſtis Chriſti crudeli addiceris igni,
Nunc duris reddunt tempora læta vicem.

Eo verò mortuo, ſedequè iam vacante capitulum Cantuarienſe ex mandato Regis & Reginæ Synodum conuocauit, ſuaſquè vices Bonero Londinenſi Epiſcopo delegauit, vt is conſilio præſideret. In hac Synodo decretum eſt vt dies ille quo pontifici Romano Arch.
in

vſurpata illa authoritas reſtituta fuerit, quotannis feſtus dies celebraretur, atque Anglicanæ Eccleſiæ reconciliatio diceretur. Tum quia Regina Maria primitias atq; decimas Henrico Octauo Regi (vt antea diximus) in perpetuum conceſſas Clero remiſiſſet, decretum ei eſt ampliſſimum ex Cleri beneficiis ſubſidiū. Multa alia in ea Synodo a Clero poſtulata, ſed nondum impetrata fuerunt. Verùm Regina Maria eo animo in Clerum affecta fuit, vt cum decimas & primitias reddidiſſet, & de reſtituendis Cœnobiorum ab Henrico Rege deiectorum ablatis prædiis cogitaret, quæ ſalua conſcientia ſibi retinenda haud putauit, ideoquè Domino Marchiuni Wintonienſi Regni Theſaurario, aliiſquè ſuis conſiliariis accerſitis narrauit, quantum animo dies noctesquè de retentis illis Cœnobiorum prædiis turbetur, quorum reſtitutio etſi damnoſa Regali dignitati futura ſit, cenſumquè ſuum atq; fiſcum maximè extenuabit, tamen nolle ſe dixit non modò aliena, ſed ne regna plurima, conſcientia læſa atq; turbata poſſidere, proinde voluit vt Cardinalem Polum Papæ legatum, cuius arbitrio atque moderationi hoc negocium tam à ſe quàm à Papa commiſſum ſit, conſulant, vt ſua conſcientia adeo perplexa atque dubia hac cura & ſolicitudine maturè liberetur. At Henricus Rex cũ Cœnobia diſſoluiſſet, terrarum permutatione aliiſquè contractibus ita Cœnobiorum prædia diuiſit, vt ſibi nõ adeo magna pars reliqua fuerit, quin à proceribus, nobilibus, atque plebeiis pleraq; tenerentur. Vt cum Papa, Regina atque Cardinali occultè procurantibus excommunicationis ſententiã in eunctos huiuſmodi prædiorum poſſeſſores fulminaſſet, eaq; bulla (vt aiunt) in Anglia promulganda & denuncianda foret, tantus omnium ordinum, ipſorum etiam pontificiorum ſtrepitus in eam bullam ſubito exortus eſt, vt niſi ea bulla remiſſa Romam ſententiaquè renocata eſſet, Papæ omnis poteſtas totius populi conſenſu atq; vi iterum cuncidiſſet. Ipſi enim pontificiorum rituum ſuperſtitioſiſſimi cultores denunciabant ſe eius authoritatem non laturos, ſi libera eorum attingeret tenementa. Hoc modo de reſtitutione Cœnobiorum deſperatum eſt.

LXIX. Reginaldvs Polvs Cardinalis.

HVTVS viri vita tantis laudibus à diſertiſſimis Italis, & Academiæ Venetæ declamatoribus expreſſa eſt, vt nullius in eo ornando atq; illuſtrãdo orationis elegantia deſiderari amplius poſſit. Verum vſu ſæpe venit, vt qui toto orationis apparatu concinnè atque copioſè conſtructo, coaceruandis texendiſq; laudibus tantum ſtudent, dum conſultò præterire quicquam nollent eorum, quæ ad eum de quo ſcribunt amplificandum faciant, omittant tamen nonnunquam veritatem, tum nimiæ laudis ſtudio prouecti falſis criminationibus laceſcant eos quos aduerſos ſenſerint. Id quod in Polo celebrando Italis oratoribus commune ſemper fuit, vt pontificiis partibus obſecuti, neq; in eius encomiis explicandis ſeruare modum, neque Illuſtriſſimi Regis atque Regni famæ dignitatiq; parcere potuiſſent. Cuius generis ſcriptures authoritatem omnem, fidemq; prudentum à ſuis ſcriptis auertunt, efficiuntq; vt ea iuueniles otioſorum hominum declamationes atque Rhetorum progymnaſmata potius quàm virtutibus rectequè factis dignæ atquè tributæ laudes eſſe videantur.

Neque ſanè hæc à nobis ideo dicta ſunt, quòd viri, ſi pontificius ſaltem fucus abfuiſſet, laudes præclaras ſatis benè meriti, cœlebrationi aut præconum ſuorum induſtriæ facultatiquè inuideamus. Quid enim nobis glorioſius eſſe poteſt quam hominem noſtratem, ab Italis præſertim, qui omnem ingenũ doctrinæq; laudem iure quodam hæreditario atq; peculiariter ſibi vindicãt, tanta orationis vbertate facundiaq; celebrari? Sed quia ea quæ iam Archiep. Cantuarienſis geſſit potiſſimum nobis explicanda ſunt, eiuſq; vitæ curſus breuiter perſtringendus, ignoſci nobis iure poſcimus, ſi multũ diſſentiamus, permiſſoq; illis laudatorio in quo exultent Campo, noſtram orationem anguſtiis hiſtoriæ veritatiſq; cancellis concludamus.

Reginaldus Polus patre quidem Richardo equeſtris ordinis viro, Henrici ſeptimi Regis fratre conſobrino, Matre verò Margaretha Edwardi quarti Anglorum quondam Regis neptæ, Georgii Clarentini Ducis filia, atque Comitiſſa Sariſburiæ natus eſt. Quorum cura, indole docili, ac moribus benignis commodiſquè præditus, literis à pueritia domi inſtitutus, cumquè adoleuiſſet Oxonium ad Magdalenenſe Collegium miſſus eſt. Hunc Henr. Octauus Rex maximè adoleſcentem amauit, non modò quia paterni

terni materniq; ſanguinis cognatione atque neceſſitudine coniunctus ei fuit, verùm etiam quod literis & doctrina Regiam quondam illuſtrare ſtirpem, & in Regni adminiſtratione ſummo ſibi adiumento eſſe poſſe ſperabat. Itaque eum & Exonienſi Decanatu, & ampliſſimis ſtipendiis auxit, vt in tranſmarinis Academiis, & multa ſcientiarum genera complecti, & exterarum gentium mores atque linguas callere ſimul poſſit. Quo Regis beneficio adiutus Polus venit Patauium, quæ ciuitas Venetæ ditionis eſt, habetque doctiſſimis in omni diſciplinarum genere viris florentem atq; refertam Academiam. Huc Polus conceſſit, deditquè eloquentiæ atq; Philoſophiæ diu pariter operam, adeoquè in vtraq; tandem profecit, vt non magis domeſtica nobilitate, quàm doctrinæ ſuæ fama atque cœlebritate foris notus clarusquè fuerit. Itaq; cum nobilitas generis cum doctrina coniuncta magnum ei amorem & admirationem in Italia peperiſſet, in patriciorum nobiliumquè Venetorum familiaritatem & conſuetudinem allectus, à charitate patriæ & beneficentiſſimi Regis obſequin ingratus receſſit. Nam cum Henricus Octauus Rex (vt diximus) vſurpatam Papæ potentiam Regno exterminare decreuiſſet, Polum in his quibus animum dedit artibus iam adultum & maturum domum amanter reuocauit, vt patriæ ſibiq; optimè de eo merito Regi in illis pontificiis anguſtiis atq; difficultatibus mutuam gratamq; operam rependeret, illumq; cunctantem reditumque crebris dilationibus & excuſationibus procraſtinantem per alios grauiſſimos doctiſſimosq; viros interpellari, & ne contaginne pontificia dnm longius hæreret in Italia, inficeretur admoneri curauit. Inter eos tum erat Stokesleius Londinenſis, & Cuthbertus Tonſtallus Dunelmenſis Epiſcopi, quorũ adhuc extant ad eũ contra pontificiã poteſtatẽ copioſiſſimæ, doctiſſimæquè ſcriptæ literæ. Verùm Polus neque amore patriæ, neq; gratitudine officioq; in Regem motus, ſed pontificiis tenebris excæcatus defecit, & Italorum conſuetudine ab innata bonitate degenerauit. Ac coniunxit ſe quidem cum viris tum nobilitate, tum eloquentia, doctrinaquè claris. Inter nobiles fuerunt Aloyſius Priolus, Gaſpar Contarenus, Petrus Bombus patricii Veneti, nec non Petrus Caraffa tum Archiepiſcopus Theatinus, patria Neapolitanus, inde verò metu Cæſaris ad Venetos profugus in Monaſterio literiſq; delituit.

His etiam adiuncti ſunt ſtudiorum morumq; ſimilitudine Iacobus Sadoletus Epiſcopus Carpentnracti in Gallia prouincia, & Cnſimus Gherius Fanenſinm Epiſcopus, tũ ex plebeiis in Bononienſi & Patauina Academiis, Tryphon Gabrielius, M. Antonius Paſſerus cognomẽto Genua, Lampridius Cremonenſis, Lazarus Bonamicus Baſſianus; atq; eius generis complures qui omnes eloquentiæ facnltate, & Philoſophiæ ſcientia, literiſq; Græcis ac Latinis cæteros non Italia modò, ſed in quacunqne alia regione longè anteire ſibi videbantur. Qui tamen omnes in Latinæ nrationis facundia atque copia primas Poln noſtro cõcedebant, vt ex literis inuicem ad ſe crebro datis, ac nuperrimè Pauli Manutii eloquentiſſimi viri teſtimnnin enmprobatur. Quorum laudes etſi abfuiſſent; tamen Polus ipſe hac in re locupletiſſimus ſui teſtis eſſe poteſt, qui ab ipſo Sadolero qui librum deſertum & perdoctum de laudibus philoſophiæ tum conſcriptum edidit laceſſitus, vt iudicium de eo ſuum proferret. Polus longis literis ita reſpondit probari ſibi quæ de Philoſophia ſcripſiſſet magnopere omnia, ſed mirari ſe valde qnod Romanæ Eccleſiæ Cardinalis omnium ſtudiorum apicem atq; faſtigium, hominiſq; propoſitum finem in philoſophia ſtatuiſſet. Quæ quanquam olim ſtudiorum artiumq; omnium principatum teneret, nunc tamen aduentu verbi deiectam eſſe ſcribit, & verſibus Virgilianis Tenedo comparat.

Inſula diues opum, Priami dum regna manebant;
Eſt in conſpectu Tenedos notiſſima fama,
Nunc tantum ſinus & ſtatio male fida carinis.

Sic Ethnica ſuperſtitione delata Theologiam nnn Philoſnphiam Chriſtiano hominiportum, ad quẽ totis velis conſcendere debet, proponendũ eſſe ait. Eam Poli Epiſtolã cum Sadoleti reſponſn qui diligenter contulerit, reperiet Polũ, & in argumento, & ornatu facultateq; orationis omniq; tractatione fuiſſe ſuperinrẽ. Sed iuuenis ingenii facunditate cum rerũ verborũq; frequẽs copia ei ſiue dicenti, ſiue ſcribenti ſuccederet, Aſiaticam redundantiam ſequi viſus eſt. Quam vt ex libris eius iam cernimus ſiue ſtudin, ſiue flaceſcente nratione ſic tandem decoxit, vt ſenex in dicendo ſcribendoq; redundãtiam omnem & affluentiam à ſtiln reſecauit, ſæpe etiam ſine vbertate peneq; ſncco ieiunus exiſtimetur. Verùm vt ab huius doctrinæ ac eloquentiæ laude ad ea quæ Polus geſſit redeamus. Cum Henricus Rex dominatum papalem eieciſſet, nec in Angliam redire Polus vellet, primùm ſtipendin Regin atque Exonienſi Decanatu mulctatus eſt:

Quam mulctam à pontificiis multò vberius quàm antea ſubleuatus ſpreuitatq; contempſit, vixitquè eò maiori amplitudine, & cum Italis atque pontificiis arctiori neceſſitudine, quò magis ab Angliæ Rege, atque ſua patria propter ingratitudinem atque pertinaciam (quæ in tam liberali ingenio, tantaquè literarum copia exculto ſumma vitia cēſentur) deſertus atque repudiatus fuit. Papa vero tum Paulus 3. Clementi 7. ſucceſſit, cuius Secretarius fuit Petrus Bembus Poli familiariſſimus. Is Polus in magna poſuit pontificis gratia. Exiſtimarunt enim pontificii, cum Angli Imperium, iugumq; ſuum depuliſſent, partibus ſuis commodiorem & aptiorem quàm Polum habere ſe ad ſuas technas & inſidias poſſe alium neminem. Quem nobilitate doctrinaquè celebrem, & quocunque ab his impelleretur flectibilem ac procliuem, & Anglorum proceres, & aliarum gentiū principes ad bellum pro pontificè Romano contra Henricum Regem ſuſcipiendum ſolicitare & commouere facile poſſe ſperabant. His de cauſis deferendū ei à pontificè Cardinalitium honorem titulumq; ſuadebant, vt altiori gradu & authoritate præditus, res in Anglia nouas fœlicioribus auſpiciis moliretur. Hoc conſilium à pontifice approbatum eſt, qui vt virtutis doctrinæquè rationem in creandis Cardinalibus potiſſimum ſequi videretur, non modò ipſum Polum, cuius & vita exteriori cultu ſincera atque integra, & mores amabiles atque commodi, & ſumma literarum ſcientia in omnium oculis verſabantur, ſed eius etiam familiares & Bembum, Contarenum, Sadoletum, & Petrum Caraffam Archiepiſcopum Theatinum, in Cardinalium ſuorum numerum cooptauit. Qui Cardinalium delectus omnium quæ multis antea ſeculis contigerunt optimus & celeberrimus habebatur. Ex his Theatinus odio Cæſaris Gallicarum partium fuit, Polus verò Cæſarianus. Quæ res indelebiles inter eos (vt deinceps dicemus) procreauit inimicitias. Hæc Cardinalium deſignatio 11. Kal. Ian. an. 1536. facta eſt. Polus verò Diaconus Cardinalis S. Mariæ in Coſmedin renunciatus eſt. Verùm cum de ſuffulciendis iam labentibus rebus pontificiis & coercendis in Germania Lutherianis, atq; deturbando ex Anglia Euangelio ſecretius Romæ ageretur, deſignati ſunt Theatinus, Polus, Corteſius D. Georgii Abbas, Matthæus Gibertus Veronenſis Epiſcopus, qui communicato conſilio ea literis mandarent, quæ ad rem communem adferre poſſint, quorum adhuc extat in Italia ſcriptum, editumq; de ea re Concilium. Quo expoſito ſolus Polus ad interiorem

Anglus Italianatus, Diabolus incarnatus.

Papæ familiaritatem, ipſumq; palatium, quia Anglorū inſidias ſe dixit pertimeſcere, receptus eſt. Ibi tutus cum aliquot menſibus in ipſius Papæ ſinu gremioq; conſediſſet, prodiit infatuatus & tanq̃ Circæo exhauſto poculo ex Anglo in Italū, ex Chriſtiano in pontificium conuerſus. Omitto hic quid ab ipſis Italis de noſtratibus ad eos mutatis dici ſoleat, quantum & quam monſtroſam Metamorphoſim, & non modò contra humanā ſpeciē ac naturam ſed contra diuinam eam eſſe fingunt. Et quamuis Poli culpa omnem iam flagitet non modò acerbitatē, ſed atrocitatem ſermonis, tamen ne grauius aliquid in eum dicamus quàm id quòd ab ipſis pontificiis Italiſq; obiectum ei ſępe fuit, latini ſub ſuę ſimplicitatis ſpecie illud à ſapiente alieniſſimū ſanè vitium quòd à morū facilitate Græci rectè εὐήθειαν appellant. Nam qui Italis pontificiſq; adulationibus, conciliis atq; technis in Regis atque patriæ diſcrimine ſic ſe abduci paſſus eſt, vt non modò deſertor eſſet, ſed etiam proditor, cuius in eo fœderis, virtutis, amoriſquè conſtantiam fuiſſe iudicaremus? At illa (credò) ſimplicitas primò vt in Anglo recta ingenuaq; fuit, ſed cum diuturna Romanæ gentis conſuetudine verſutias eas calluiſſet, naturalis probitatis externam atque adumbratam retinuit ſpeciem, diſſimulationis verò atque fraudis vitium conſuetudine contractum imo pectore fotum occultauit. Iamquè ad omnes artes pontificias Polus cōpoſitus ſuſcepit ad Gallorum Regem, & ad Belgas duas à Papa laboris & diſcriminis plenas legationes. Cuius etſi aliæ prætexebantur cauſæ, tamen habere à Papa in mandatis vnà voluit vt vtroſque tā Cæſarem quàm Gallum ad bellum Henrico Regi, Angliæque inferendum, Papæ, Romanæque curiæ nomine ſolicitaret. Sed has (vt in Warhamo & & Cranmero antea diximus) inſidias pontificias Henr. Rex non minus prudenter quàm diuinitus anteuertit. Neque enim aut Cæſar aut Gallus cum de finibus ac imperiis tā hoſtiliter dimicarent Regem audebant irritare, ne ad alteram tum partem inclinato, aduerſam partem peſſundaret. Ita cum huius tam diu flagrātis belli victoria, cœlitus in Regis poteſtate poſita videretur, vt eam quocunq; vellet transferret, nec pontificiorum cōſpirationes atq; doli, nec Polus ingratus & abortiuus patriæ partus, nec ipſa infernalis potentia quicquam in Regem Euangeliū tuentem præualere potuerunt. Polus cum ad has legationes obeundas ſeſe p̃pararet, conſanguineos, affines, atq; neceſſarios in Anglia

ſuos

ſuos nunciis literiſq; confirmauit, vt in pontificia fide conſtarent, & ſuarum legationum exitum expectarent. Rex hanc coniurationem atque legationum nefarias cauſas occultis tam Romæ, quàm in Italia, Gallia, atque Germania diſpoſitis exploratoribus exquiſiuit. Et cum de Poli in Gallias aduentu cognouiſſet, egit cum Hallo per Legatos vt Polum perduellionis læſæq; maieſtatis reum, ad ſubeundas tanti criminis pœnas in Angliam mitteret. Gallus id eſſe contra religionem iuraq; fæcialium legatum alicuius ac præſertim Papæ ſupplicio concedere exiſtimauit. Sed ne Regem offenderet, Poli legationem non admiſit, ſed regno eum quàm celeriter diſcedere iuſſit. Perplexus Polus feſtinanter in Belgium contendit, vbi nec à Cæſare quidem receptus eſt. quia Rex paulò ante in eum eiuſq; matrem Sariſburiæ Comitiſſam, alioſquè in Anglia Poli confœderatos proſcriptionis ſententiam in Parlamento tuliſſet. Itaque Leodium ab Erardo à Marchia Cardinali eius ciuitatis Epiſcopo inuitatus ſe recepit. Atque hic non adeo diuturnam moram fecit, cum Rex ab exploratoribus de eo Leodii commemorante certior factus; à Belgis per legatos, perq; vetera illa Burgundica fœdera poſtulauit, ne eum quem iure ſui Regni quondam ſubditum, nunc autem hoſtem & perduellionem iudicaſſet, in Belgio graſſari diutius paterentur, ſed ſuis legatis traderent. Hoc Regis poſtulato in publico Belgarum conſilio cui tũ Erardus Cardinalis Leodienſis Epiſcopus interfuit declarato, Polo nunciatum eſt, vt per Germaniam confeſtim atq; clam feſtinaret Romam. Ita Poli diſceſſio cum fugæ ſimilis videretur, ad Papam legationibus inutiliter, aut ſi ita liceat dicere nulliter perfunctus, turpiter reuerſus eſt. At pontificii cum Polum iam proſcriptũ, & perduellionem à patria iudicatum animaduerterent, cognouerunt ei à ſua confœderatione recedere ſaluum atque tutum eſſe non poſſe, nec animis infœlici ſuperioris legationis euentu iam exacerbatis re incepta & imperfecta voluerunt deſiſtere. Itaque nouam obtrudunt ei legationis eamq; periculoſiſſimam prouinciam. Cæſar rebus in Belgio atque Germania compoſitis in Hiſpanias profectus eſt, eo Papæ iuſſu Polo proficiſcendum fuit, deinde ad Gallum vt ageret cum vtroque vt fœdus atque amicitiam cum Rege repente præciderent, impetumq; vnà in eum facerent. Ipſe verò aliquo loco ſiue in Belgio, ſiue in Galliæ finibus ſubſiſteret, vbi totius rei exitum cõmodius expectaret, atq; interim de ſingulis rebus pontificem certiorem redderet. Cum his mandatis Polus mutato veſtitu paucis quibuſdam comitibus per equos diſpoſitos profectionem maturauit, magnaquè celeritate recta in Hiſpanias ad Cæſarem qui tum Toleti erat, venit. Cæſar qui retinere Regem in priſtino fœdere voluit, ſic Polum audiuit, vt alienum eſſe id tempus exequendis ſuis poſtulatis reſponderet, & vt eum à ſe ablegaret, voluit vt Gallum conſulat. Quo reſponſo intellexit Polus q̃ callidè atq; artificioſè illuſiſſet ei Cæſar, quòd nulla propoſita ſpe aut vtilitate ſuaſiſſet, vt cum cauſæ propter quam miſſus eſſet detrimento ac ruina ſe in Galli poteſtatem, certiſſimiſq; capitis periculis permitteret. Itaque venia reuertendi facile atque citò impetrata venit Auinionem, indequè ad familiarem ſuum Iacobum Sadoletum, Carpentoracti Epiſcopum ac etiam Cardinalem, vbi tutò paulìſper conquieuit, donec de Papę voluntate cognoſceret, quoniam illę duæ ciuitates papalis ditionis fuerunt. Ac paulò poſt à Pontific reuocatus etſi legationes ſuæ inanes vtilitatis fuiſſent, & in nihilum ſucceſſiſſent, tamen quia periculoſarum profectionum laboribus ſuſceptis, pro amplitudine pontificia tuenda ſe oppoſuiſſet Regi atque patriæ, Witerbienſem Legationẽ tanquam laborum inutilium præmium & mercedẽ accepit à Papa. Eſt autem Witerbiũ Epiſcopalis, & Romanæ ditionis, ciuitas quæ Roma 60 mille paſſibus diſtat. Huc tot laboribus exantlatis, iam Papæ lateralis legatus ſe contulit Polus; ac militari cuſtodia (quia Anglum aliquẽ vt dixit inſidiantem, ſuam ſcilicet vmbram timebat) ſe cinxit ac muniuit, rerumq; haud proſperè geſtarum infœlici euentu ſtupefactus, cũ ſe fruſtra Romanæ amplitudini contra patriam dilatandæ tam diu ſtuduiſſe ſenſerat; relictis cæteris artibus & diſciplinis totus Theologus eſſe voluit. Verùm id quod effecit tardius, vtinam ſuſcepiſſet ocyus. Iam enim à pontificiis neceſſitudinibus & honoribus deprauatus liquidò ac ſincere de ſanctis Scripturis exiſtimare ac ſentire voluit, ſed rei ſæpe maieſtate & veritate perculſus, animo incertus fluctuabat, & huc illuc nunc ad pontificios, nũc ad Euangelicos impulſus eſt. Id indicabat frequens ad eum Euangelicorum concurſus, & Antonii Flãminii diſertiſſimi oratoris ac Poetæ qui Pſalmos Dauidicos in Lyrica vertit carmina conſuetudo, tum Immanuelis Tremellii doctiſſimi viri qui à Iudaica pertinacia ad Chriſtum in Poli familia conuerſus, & contra pontificiam doctrinam edoctus fuit, ac Euangelica dogmata ibidem hauſit, nec non à Polo & Flamminio in Baptiſmo intra domeſticos Poli parietes ſuſceptus eſt. Adhæc

domus eius ipſorum Monachorum atq; fratrum Cœnobia & Clauſtra impura deſerentium, reliquorumquè à pontificia fece deficientium, & ex Italia in Germaniam migrantium portus & occultum perfugium fuit. Prætereain eos qui Lutherianæ hæreſis atque ſectæ in Witerbienſi prouincia poſtulabantur, neque inquiſitione neq; pœna ſeueriori vnquam animaduertit, ſed aliquot ibi annis tanquam in ſtudiis ſepultus, & à mundanis rebus totus abductus atque ſeparatus viſus eſt. Verùm neſcio quomodo Poli caſtitas in qua vna virtute omnes Romæ Cardinales facile ſuperabat, dum Witerbii contemplaretur diminuta eſt. Nam Papæ caſtello vbi Polus habitabat, adiunctum eſt Monialium Cœnobium Sanctæ Claræ dedicatum. His Monialibus ſuis vicinis vt in caſtitate retinerentur, ſedulo dicitur proſpexiſſe Polus, earũq; Abbatiſſam quæ nobilis Peruſina fuit ad ſe euocaſſe ſæpius. Ex quorum frequenti congreſſu Paſquillus Romanus qui nullius famæ aut dignitati parcit, ſæpiuſquè vera quàm falſa narrat, Latinis Italiciſq; carminibus Romæ diuulgauit, eam è Polo peperiſſe bis, primò maſculinam deinde fœminam prolẽ. Sed de his omnibus quæ Witerbii geſſit, audiuit (vt poſtea dicemus) maximè tũ, cum ad Papatum electus eſt. Interea cum inter Cæſarem atque Gallum bellum exardeſceret, Euangelium in Anglia firmaretur, ac in Germania fidelium numerus augeretur, Paulus. 3. Papa quo non fuit verſutior aut callidior alter, Euangelicam doctrinam alia via profligare aggreſſus eſt. Nam Concilium generale indixit Tridenti, cui Polum, Parriſium, & Moronum Cardinales Legatos ſuos præfecit, quod interuentu & æſtu belli inter Cæſarem atque Gallum geſti ob militum in Heluetia, Germania, Gallia, ac Hiſpania, ipſaquè ſæpe Italia delectus atq; apparatus mox interruptum ceſſauit. Intermiſſio autem aliquãtiſper eo bello Tridentinum Concilium reuocatum, & Polo aliiſquè legatis videlicet de Monte & S. Crucis Cardinalibus à Papa gubernandum commiſſum eſt. De quo Concilio ſatis ex Pontificiorum ſententia, & concinnè ſcripſit Polus, eumq; libellum ad collegas ſuos dedicatum emiſit in lucem. Sed ne hoc quidem Conciliũ ad eum quem Pontificii ſperabant, exitium quicquam perduxit. Nam & auctus Euangelicorum in Germania numerus ipſum Cæſarem ne Concilium ratum haberet adegit. Et polus in varias cogitationes diſtractus inter Euangelicam & Pontificiam fidem anceps dubiuſquè pendebat, ac fide ſola ſine operibus iuſtificari coram Deò homines in Concilio decernendum ſuadebat, Morellumq; quendam Hiſpanum qui eo aduenerat vt contra Euangelicos diſputaret, hoſpitio exceptum ſuo in eandem ſententiam trahebat. Itaq; Euangelicis permultis bonam ſui opinionem commouit, & Papam ita Concilio diffidere fecit, vt & is auocatus, & Cõcilium à Tridento Bononiam traductum fuerit. Hoc Cæſar indigne tulit vt Concilium in Italiam transferreretur, de quo per Piegum Hurtadum Oratorem ſuum edito libello omnibus publicè conqueſtus & conteſtatus eſt. Germaniſq; religionis formulam deſcripſit in eo libro quem *Interim* appellauit. Quorũ vtrumq; Polus iam in Papæ conſpectu poſitus editis reſponſis coarguit.

Hæc Poli varietas & inconſtantia vt aliud Romæ, aliud alibi de religione ſentiret, effecit vt neque ſibi, nec alteri cuipiam conſtare videretur, veniretquè ipſis Italis in eius vitii ſuſpicionem, quod illi *Dapocagine* vocant, quo nomine deſignant eum qui proprii conſilii inops, totus pendet ab aliis, cuiuſmodi virum imperio aut magiſtratui gerẽdo prorſus inutilem & ineptum ſtatuunt. Itaq; cum vita decederet Paulus. 3. Papa, conuenerunt in cõclaui ex more omnes Cardinales vt communibus votis & ſuffragiis nouũ Papam deſignarent. In qua electione omnibus ingenii, pollicitationum, numerumquè neruis inter duas Cardinalium factiones, Cæſarianos ſcilicet atq; Gallicanos decertatum eſt. Polus ipſe Cæſarianus ad ſe traxit & Cæſarianos, & eos qui neutrius partis eſſent. Ex his tum erat Alexander Farneſius Pauli Papæ defuncti nepos, cuius præter cæteros tum magnopere valebat authoritas, adduxitquè maximam Cardinalium partem ad Polum eligendum.

At qui Gallorum Regis cauſa aliquid volebant, obiiciebant eſſe cauendum, ne Polus adepto pontificatu Cæſari nimis addictus, qui conuiuando haud ita pridẽ Romã diripuit, & aduentu protinus ſuo totam Italiam perturbauit, omnia in eius poteſtatem permitteret. Itaqne habendam eſſe Gallicorum Cardinalium qui nondum adeſſent, rationem, eoſq; expectandos atque audiendos, quid tam è Galli, quã è Cæſaris re in eligendo Papa futurum ſit, ne factioſus aliquis & in alteram partem nimis propenſus ad omnia tumultuosè innouanda emergat Papa. Sed nihilominus cum poſtridie recenſerentur iterum in ſcrutinio ſuffragia, repertus eſt maior eorum qui Polo adhæſerunt numerus, quàm vt à Gallicanis poterat obſiſti.

Hic Polus timiditatem, ignauiam ſeu hypocriſim oſtendit apertè ſuam, rei enim per-

fectæ

fectæ & ad exitum perductæ nouam dilationem & deliberationem ſine cauſa interpoſuit. Quo animaduerſo exortus Cardinalis Theatinus, qui vnà cum Polo aliiſque (vt diximus) Cardinalis à Paulo. 3. renũciatus eſt, hic Papatus ſpe atq; cupiditate ſi Polus repulſam pateretur ductus, ambitionem, hæreſis & incõtinentiæ ſuſpicionẽ obiecit Polo. Ambitionem quod præmaturè Pontificatum ambiret: hæreſim quod in Germania atq; Tridentina legatione nimis familiariter Lutheranorum conſuetudine vſus eſſet, ac Antonium Flamminium Lutheraniſmi ſuſpectum domi ſecum diu habuiſſet, eumq; præbendis & Eccleſiaſticis dignitatibus locupletaſſet, tum in Viterbienſi legatione ſontibus plerumq; peperciſſet & paucos modico ſupplicio, nullos autem morte affeciſſet: Incontinentiam, quod filiam ſuam apud Moniales Romæ educandam collocaſſet. Quos etiam conuitioſos ſermones in populum diſſeminabat, vt Polus in infamiam ductus Pontificatum non perciperet. Quibus ita vt poterat reſpondit ſatis grauiter atq; ſcitè Polus (eam enim vultus grauitatem ſemper tulit, nullius iniuria aut contumelia, aut caſu ſiue aduerſò ſiue ſecundo quocunq; vnquam mutaretur) onus Pontificatus exiſtimari a ſe tanto pondere, vt ſuſcipienti terrorem magis quàm deſiderium adferat.

Deinde omnem hæreſis ſuſpicionem à ſe procul abeſſe debere, qui Pontificiæ religionis cauſa in Regis atq; patriæ odium offenſionemq; incurriſſet. Poſtremo paruulam quam Monialibus Romæ enutriendam tradiderat, fuiſſe Anglicanæ cuiuſdam mulieris, quæ Romæ obierat filiam, eam verò exhibuiſſe Polum, & Monialibus in diſciplinam dediſſe, ne puella atq; ocioſa ſe malis artibus daret, dotem ei præterea in publico Romæ loco, quem *Fidei montem* appellant, centum aureorum depoſuiſſe, ne egeſtate grandæua ad incertos caſus extrudatur. Cuius generis munificentias cum in alios permultos cooferre Polus conſueuerat, charitatis atq; pietatis potius officia, quam incontinentiæ ſigna à bonis viris exiſtimari debent. Has criminationes cum ita diluiſſet Polus, iterum nocte Papa electus eſt. Itaq; Farneſius Cardinalis, cæteriq; qui in eam ſententiam ibant ad Polũ cupidè accurrunt, orantq; vt ſe de more adorari, & Papæ ſanctiſſimiq; patris nomine ſalutari pateretur. At is nocturnum tempus cauſabatur, odiſſe Deum tenebras, lucem rectè factis atq; diem deſignari dicebat, quare procraſtinari voluit rem. Quam Poli morani fatuitatem appellabant Cardinales. Itaq; poſtridie omnia mutata, & Cardinalium ſtudia iã auerſa Polo, aliò inclinabant, vt cum forte Polus valetudinis (vt ipſe dicebat) cauſa conclaui exiret, à Cardinali Theatino de Poli Pontificatu percunctantibus, eiuſq; tarditatẽ quærentibus quibuſdam contumelioſiſſimè reſponſum eſt, nihil contingere potuiſſe incommodius quam ſi ille Pontifex renunciaretur, propterea quod omnibus iam ſe ſtipitem eſſe oſtendiſſet, qui neq; oblatum Papatum ſuſciperet, nec aptè recuſaret, ſed in ſuſpenſo rem hærere ſineret. In his cũctationibus atq; moris venit Guiſianus è Gallia Cardinalis, cuius maxima fuit ex altera parte poteſtas, cum quo Farneſius iam Polum tanquã puſillanimum parui faciens, vt cum Gallo ſaltem iniret gratiam ſe coniunxit. Et cum hi duo reliquorum ſuffragiis arbitratu ſuo vterentur, Montius quidam Cardinalis, qui in Concilio Tridentino Poli (vt diximus) collega fuit, Papa declaratus, ac Iulius 3. dictus eſt. Polus etſi puſillanimitatis aut vecordiæ à pleriſq; accuſaretur, tamen animi tranquillitatem & oris conſtantiam non depoſuit, quin & librum à ſe in illa electionis mora in Conclaui de Papa præficiendo compoſitum, & diſertiſſimam Epiſtolam qua Pacenſi Hiſpano cuidam Epiſcopo de non ſuſcepto Pontificatu reſpondit, edidit. Ac Iulius nouus Papa Polum eò humanius tractauit, quod eius mora quãquam inepta atq; odioſa, Papatum adeptus ſit. Itaque Theatinum Cardinalem impoſtorem ambitioſiſſimum, qui Poli famam conuitiis (vt diximus) læſit, in Conclaui præſentem ea quæ contra Polum emiſiſſet reuocare, eiuſq; veniam exorare coegit. Cuius rei conceptum odium idem Theatinus poſtea (vt dicemus) creatus Papa acerbiſſime in Polum euomuit.

Verum Polus qui Papatu non alieno ſed ſuo tantum vitio carere putabatur, omnem iam authoritatem gratiamque apud Italos amiſit, qui eos maxime admirantur ac ſuſpiciunt quos in petendis gerendiſque honoribus non labefactari aut concidere, ſed erigi animo ac attolli ſenſerint. Itaque ex omnium conſpectu impetrata à Pontifice poteſtate in agrum Veronenſem ad Cœnobium Monachorum ordinis Benedictini ſeceſſit. Huius Monachorum ordinis ille patronus Romæ fuerat, inter hos itaque ſe abdere, & reliquam vitam tranſigere cum ſtatuiſſet, tota Italia percrebuit de Edwardi Regis in Anglia morte, & D. Mariæ Reginæ ſucceſſione nuncium. Idq; Polũ qui ſpiritus animumque dimiſerat, magnopere exhilerauit, eumque à ſeculo pene excluſum, in lucem & humanam ſocietatem, ipſamque Romam prouinciarum Eccleſiaſticarum forum atque mercaturam clauſtro iterum eduxit atque reuocauit. Sperabat enim iam perhonoriſ-

cum in patriam reditum, quod certo cognouerat Reginam Mariam exploſo & eiecto Euangelio ad Pontificiam regulam ac doctrinam omnia reducturum.

Ex quo duplicem ſibi ſpem propoſuit. Namq; Regina Maria olim ſe puro ſub matre eius D. Margareta Sarisburiæ Comitiſſa educanda a matre ſua D. Katharina Hiſpana tradita eſt, id quod eam ea mente fecisſe multi referunt, vt quoniam D. Margareta Georgii quondam Clarentiæ Ducis filia ac ſuperſtes hæres fuiſſet, optauit ſæpe D. Katharina, vt Maria ſua filia alicui ex eius liberis matrimonio iungeretur, quo magis ei ius Angliæ Regni firmaretur, ſi Henricus Octauus Rex ſine maſcula prole moriretur. Ita cum tantum Diaconatus ordinem ſuſcepiſſet (quo Papæ licentia abradi facile potuiſſet) venit in ſpem coniugii Reginalis atq; Regni, aut ſi id non poſſit obtineri, ſummum honorem Eccleſiaſticum atq; Legatinam poteſtatem expectauit à Papa. Ita vtrinq; Regalis aut ſacerdotalis Celſitudinis erectus ſpe, & ab ipſa Regina expetitus ac inuitatus, accepta à Pontifice Legatina poteſtate ſe accinxit in Angliam. Sed his Polt δαμχίερων, cogitatiſq; apud ſe Conciliis, obſtabat maximè Cæſar, dum & quid Polus meditaretur olfecit, & eas nuptias Philippo hæredi ſuo ad tuendas ſuas contra Gallum partes commodiſſimas eſſe ratus eſt. Itaq; Cæſar de Poli aduentu impediendo cum Dandino Cardinali Pontificis ad ſe de pace cum Gallo tranſigenda Legato communicauit, eumque rogauit vt Polum ſaltem aliquandiu in Italia retardaret. Is Franciſcum quendam Commendunum cum literis ad Polum quàm celerrimè proficiſci iuſſit, quibus ne in viam ſeſe daret, monebat. Cæſari enim eam legationem diſplicere quæ ſe inconſulto ſuſcepta ſit, tum Anglos pleroſq; ac Lõdinenſes maximè ipſum nomen Romani Pontificis, ſuaſq; legationes execrari dicebat, proinde non eſſe eos adhuc legatina poteſtate adeundos donec ſuaſionibus ad eum æquo animo perferendum adducerentur. Polus cum has Dandini literas accepit, in eo quem diximus Maguzano Cœnobio fuit, nec vltra ſibi progrediendum exiſtimauit, antequam de Pontificis voluntate cognouiſſet. Pontifex quoniam Cæſaris potentiam augeri contra Gallum illis Marianis nuptiis noluit, Dandinum quia Polo impedimento, & Cæſari auxilio fuit, à legatione Romam reuocabat, ac vtramq; tam in Angliam, quam ad Cæſarem atq; Gallum de ineunda firmandaq; pace legationem Polo deferebat.

Ita duplici legationis munere ſuſcepto Polus in itinere pergit. Cumque Tridentum aduentaſſet, ſuos tam ad Cæſarem quàm ad Gallum nuncios præmiſit, vt de iſta legatione ſuoq; ex Italia diſceſſu, ad eoſq; aduentu cognoſcerent.

Quæ legatio Cæſaris inceptis tam infauſta fuit, vt virum Illuſtrem Iohannem Mendozam Polo paululum progreſſo maxima celeritate obuiam cum literis miſerit, in quibus Cæſar declarauit pergratum illi fore ſi ſe ſiſtat nec vltra progrediatur, donec quædã magni momenti negocia quibus ea legatio obeſſe poterit, confeciſſet, cum maturum fuerit ab ipſo Cæſare vltro eum expectandum, quod ſi progredi vellet, licere ei ex Cæſaris voluntate Leodiũ vſq; proficiſci, ſed illic ei neceſſario commorãdum, donec euocetur à Cæſare. His acceptis literis Polus Dilingam quod oppidum haud procul Tridento abeſt, reuertitur.

Ibi Pontificem de re tota certiorem facit, & ad Cæſarem expoſtulatorias literas dat quàm indignum facinus ſit oſtendit, Pontificis legatum pacis & religionis cauſa miſſum, media Germania in ipſorum hæreticorum oculis & præſentia cum ſummo dedecore & contemptu Pontificis, Cæſaris præſertim iuſſu detineri.

Verum nullis expoſtulationibus aut precibus vt in Belgium propius accederet impetrare poterat, antequam inter Philippum & Reginam Mariam nuptiæ (quas in Cranmero commemoraui) contractæ, & Parlamenti authoritate ratæ eſſent. Sciebat enim Cæſar quanti Polum Maria ſemper ab ineunte vtriuſq; ætate feciſſet, cauendumq; ſibi putauit ne eius aduentus perturbaret nuptias. Ac q̃a Philippus (cuius aduẽtus à Regina iã auidè expectabatur) ex Hiſpaniis nondũ in Angliã appuliſſet, nec nuptiæ celebratæ atq; cõſummatæ eſſent, vix tandem atq; ægrè impetrauit Polus ſaltem vt Bruxellas ad Cæſarem perueniret, vbi manendi conditio aſcripta ei fuit tantiſper, dum Philippus in Angliã veniſſet atq; celebraſſet nuptias. Interea de pace cum Cæſare atq; Gallo ex præſcripta legatina authoritate à Papa Polus egit, ſed fruſtra. Odia.n.tam diu inueterata, animiq; infeſti & exulcerati ſedari pacariq; non niſi longa interceſſione, dieq; aut ipſa victoria poterãt. Itaq; Philippi & Mariæ congreſſu omnibus ceremoniis peractis & abſolutis nuptiis, cum Polus iam nihil impedire ſuam in Angliam profectiones amplius poſſe exiſtimaret, cum que ſpe Regni fruſtratus, tamen in ſacerdotalis culminis poſſeſſione ſibi eſſe videretur, occultis inuidiis apud Reginam & Philippum, necnon Cæſarem atque Papam pene ſupplantatus & à legatione reuocatus eſt. Quibus omnibus Polis aduerſis incom-

modis

modis ſolum Reginæ iam viſendi deſiderium atque ſtudium reſtitit. Illa enim abſuiſſe tam diu Polum ægrè tulit, cumq; cunctationis ſuæ cauſas cognouiſſet, legatos ad Cæſarē vt eum bona venia dimitteret, & ad Polum vt veniret miſit.

Quibus legatis Comitibus, Reginæ inſtantia Cæſaris venia impetrata, redit in patriam Polus, ex qua non vlla vi ſed ſua perfidia tamdiu abſuiſſet, reditq; natura peregrina atq; fera indutus, & Eccleſiæ Anglicanæ carnifex, ac flagellum, cuius iam Patronus atq; tutor eſſe debuit atq; potuit. Multi enim pii & Euangelici viri, quibuſcum (vt antea diximus) ſæpe Eccleſiaſticis de rebus ſermones conferebat, cum aduentus & legationis ſuæ cauſas ſcirent, eum in itinere & Belgio admonuerūt, vt Eccleſiæ Anglicanę quæ ſuæ iam eſſet poteſtati tradita, prouideret.

Quibus deſpectis aut paruipenſis reſpondit ſe omnium potius in Anglicana Eccleſia laturum incommoda quàm ſchiſmata & Romanæ vnitatis deſertionem. Ipſe Immanuel Tremellius Hebræus qui ab eo nomen in Baptiſmo (vt diximus) accepit, cum Bruxillis beneficentiam modicam qua inopiam ſuam ſubleuaret obnixè atq; adeo Chriſtianitatis per eum ſusceptæ nomine peteret, ſine ope vlla cum probro atq; minis repulſus eſt. His moribus immutatus Polus venit ſtipatus & Comitatus Italis ac Romanæ curiæ tabellionibus atq; ſcribis, Anglos verò ad ſe perpaucos admiſit, nec niſi eos quos maxima crudelitate in Euangelicos ſæuire cerneret, ſibi fidos eſſe duxit Iamq; accepta prius à Rege & Regina legationem ſuam gerendi poteſtate iterum erecta Legatina Crux, Pōtificiæ poteſtatis indicium coram Polo geſta cum bonorum omnium gemitu & mœrorē viſa eſt. Celebratur autem eo tempore quo Polus Legatus Regnum ingreſſus eſt, Parlamētum Weſtmonaſterii, quo perhonorificè ductus poſtquam Steph. Gardinerus Wintonienſis Epiſcopus Regni (vt diximus) Cancellarius, de cuius grato aduentu quædam ad proceres & vniuerſum populum præmiſiſſet, Polus patria lingua ſatis longam orationem habuit, in qua Regi ac Reginæ, proceribus atq; populo gratias ſummas agebat, quod eorum tanto beneficio omnibus exilii & proſcriptionis legibus abrogatis in patriam reſtitutus eſſet, ſui proinde officii atque gratitudinis fuiſſe dicebat, hoc meritum ita compenſare, vt eos illi à ſede Apoſtolica ſuperiori ſchiſmate defeciſſent, eoque modo ab Vnitate Eccleſiæ atque Regno Dei exulaſſent, eos authoritate ſibi à Papa, Chriſti ſcilicet Vicario, data ad ſedem Romanam, tanquàm hæreditatem cœleſtem reducere.

Suæ Legationis eam maximam fuiſſe cauſam vt ad priſtinam nobilitatem atque gloriam hāc Inſulam reſtitueret, de qua Romana ſedes præ omnibus cæteris prouinciis curam atq; rationē potiſſimum habendam duxit, quoniā hæc eius fuit peculiaris atq; propria laus, quod ex omnibus orbis terrarum prouinciis hæc vna eaq; tota Chriſtianam fidem primum amplexa eſt.

Britannos primùm etſi exterarum & Romanorum Cęſarum Imperio ſubeſſent, tamē receptam publicè Chriſti fidem per totam Inſulam promulgaſſe.

Non vt cęterę gentes quæ ſenſim & diuturni temporis accedente paulatim incremēto, & per paucos eam hauſerunt, ſed vno eodemq; pene momento ab omnibus ſimul approbatam diuulgarunt.

Britannis exactis etſi Saxones Chriſti fidē cum incolis exterminaſſent, tamen Deum ita locum ipſum & Inſulam dilexiſſe, vt eorum Ethnica ſuperſtitione excæcatas mentes Euangelii luce tandem illuſtrauerit.

Hanc Inſulæ nobilitatem atque gloriam Dei prouidentiæ atque beneficentiæ ſoli acceptam ferendam, ſed tamen viam ipſam atque rationem, qua hęc nobilitas atque gloria parta eſt, à ſede Romana nobis primò ſemperque monſtratam & patefactam fuiſſe.

In Romanæ exinde fidei Vnitate nos ſemper perſeueraſſe, fuiſſeq; noſtram antiquiſſimam Romanæ Eccleſiæ ſubiectionem, eamq; maxima religione & obſeruantia ab huius Regni incolis cultam & celebratam, ex Offæ & Adolphi Regum exemplis conſtare, qui maximis ſumptibus Romam ſuis longinquis itineribus inuiſendam putarunt, à qua diuinæ veritatis initia acceperunt.

Carolum Magnum cum Pariſienſem Academiam inſtituiſset, Alcuinum Theologum Magnum & copioſum ex Anglia acciuiſſe, qui omnis doctrinæ & pietatis fundamenta Lutetiæ poneret.

Adrianum. 4. Papam fuiſſe Anglum qui Noruegiam primus Chriſtiana fide imbuit;

amoreq; patriæ ductus Imperium Hyberniæ, quæ Pontificiæ ditionis fuerat Henrico. 2. Anglorum Regi conceſſit.

Infinitam beneficiorum multitudinem quibus ab Eccleſia Romana Angli ſemper præ cæteris gentibus affecti fuerunt prætermittendam, nec non calamitates & ignominias quas ab eo tempore quo à Rumana fide deflexit, incorrit, prætereundas; tantum Aſiam, Græciam, ac nuperrimè Germaniam, quæ tot ſectis atque factionibus diuulſa & in varias religiones diſſipata eſt, earumque omnium prouinciarum afflictiones & ruinas, poſtquam a fide Romana defeciſſent nobis ob oculos proponendas.

Defectionis cauſam fuiſſe in illis, radicem omnium malorum auaritiam, in Anglia, vnius hominis libidinem atq; luxum, & quanquam multarum diuitiarum ex ea mutatione ſpes propoſita fuerit, omnia tamen non modo ad inopiam, ſed ad grande æs alienum perducta ſunt.

Romanam Eccleſiam cum ſumma vi agere, & cæterorum Principum ope ac potentia Angliam ſubiugare potuiſſet, maluiſſe tamen ipſam diem opemque diuinam expectare, quæ vaſtatis Eccleſiis, altaribus euerſis, ſactis omnibus prophanatis, rebuſque deſperatis ſubito adfuit, nam latuiſſe in Reginæ pectore religionem, velut in igne extinctu aut cineribus obducto ſcintillam, quæ patefacta flammam accendit & illuminauit.

Ei exhæreditatæ, eiectæ, inermi, ac à potentiſſimis hoſtibus oppugnatæ de Regni ſui iure virgini præter expectationem humanam datam cœlitus fuiſſe victoriam, atque imperandi poteſtatem, vt Vnitati Romanæ adiungeretur iterum Anglia.

Ad eam rem ex nuptiis cum Philippo Caroli Cæſaris filio Catholico Principe contractis, robur atque vires acceſſiſſe, cuius pater ex omnibus Chriſtianis Principibus maximam nauauit coniungendæ diſſipatæ Eccleſiæ operam, in qua etſi bellorum interuentu exitum nondum ſecundum habeat, ſperandum tamen eſſe vt quod ille in Vnitate Eccleſiæ inchoauerat a Philippo eius filio pacifico Principe perficiatur, Dauidis atq; Solomonis in extruenda Dei domo Hieroſolymis exemplo. Ad hanc vnitatem coniungendã & ſtabiliendam duas à Deo poteſtates eſſe datas, quæ gladiorum inſtar ſunt: Ciuilis ſcilicet ſiue temporalis, & Eccleſiaſticæ. Illa in rebelles atq; contumaces morte, proſcriptione, exilio, cæteriſq; ciuilibus pœnis animaduertit, & penes Reges eſt. Hęc cœleſtium clauium & ligandi atq; abſoluendi ab ęternis cruciatibus authoritatem continet, eaq; ſolius eſt Papæ ac Romanæ curiæ tanquam Chriſti in terris Vicarii.

Ad extremum hanc ſibi à Papa commiſſam pro Anglia ad Romanam fidem reducenda poteſtatem: Cuius beneficium his qui id recipere poſſint impartiri eſt Quominus autem eius participes eſſe poſſint impedimento eſſe eas leges quæ præualente ſchiſmate contra Romanam curiam ſancitæ fuerunt. Eas igitur ſi abrogare & tollere velint, adeſſe Romanæ Eccleſiæ tanquam charæ matris benedictionem, quæ redeuntibus gremium nunquam claudit.

Eiuſmodi ſatis diſertè cum eleganti ordinis ſpecie expoſuiſſet, eorum qui Pontificiis ritibus dediti eſſent animos ad ſe cum admiratione rapuit, vt apertè dicerent ſe illo die renatos fuiſſe. Etſi non deerant ex plebeiurum in illo Parlamenti conuentu qui Pontificiæ ſuæq; Legatinæ authoritati recipiendæ palam reclamarent.

Sed Regis ac Reginæ authoritatem, ac multitudine ſuffragiorum Papa iam quod nunquam antea contigit legis latę ſpecie irrepſit in Angliam. Qua conſcripta & Polo delata Legatinam authoritatem geſſit, eiuſq; vigore Regem, Reginam Præſules, proceres; cunctumq; populum & Clerum Anglicanum à ſchiſmatis (vt dixit) ſeu à Papa defectionis crimine abſoluit. Hanc abſolutionem Gardinerus Winton. Epiſcopus, Regni Cãcellarius proximo die Dominico concione pro cruce Paulina denunciauit De hoc Angliæ ad Papiſmum reditu magna Romæ gratulatio facta eſt, & ampliſſimus annus Iubileus à Iulio 3. Papa promulgatus. Ad quem miſſi ex Anglia qui ſubiectionem ei deferrent Thomas Thurlbeius Elienſis Epiſcopus, Antonius Brown miles Dominus Montague, & Edwardus Carnen miles, cum iam eſſent in itinere de obitu Iulii Papæ certiores facti. Ei Marcellus ſucceſſit, qui poſt ſuſceptum Papatum vigeſimo die mortem obiit. Itaq; Legati moram in itinere aliquantiſper traxerunt, donec noui Papæ nomine Legatio reuocata eſſet. is fuit Petrus Theatinus Cardinalis (de quo ante dictum eſt) nunc Paulus. 4. nũcupatus, Polo atq; Cæſari ipſi infenſiſſimus, Gallicæq; factionis adeo ſtudioſus, vt cũ induciæ quinquennales inter Cæſarem atq; Gallum pactæ eſſent, eas adiutore Carolo Lo-

tharingio

tharingio Cardinali frãgi atq; violari procurauerit. Huic itaq; oratores Angliæ obedientiam Regni nomine detulerunt, ſed Polus huius Papæ in ſe animum cum ex veteri ſimultate odioque cognouiſſet, ſibi imminere calamitatem animaduertit. Itaq; reuerſis legatis aſſiduam cum Rege ac Regina operam dedit, vt de Cranmero hæreſis ſupplicio ſumpto Cantuarienſem Archiepiſcopatum obtineret, ne ſi Legatione abdicatus Romam reuocaretur, malè tractaretur à Papa, qui nonnullos iam Cæſarianos Cardinales quod ſibi aduerſi ſæpe eſſent, vinculis duriſq; pœnis mulctauit. Diximus in Cranmero antea Stephanum Gardinerum Wintonienſem Epiſcopum, cui haud ignota fuit hæc inter Papam atque Polum tam diu geſta ſimultas, occaſione opportunitateq; data Cardinalitium honorem & Legatinam poteſtatem occultis artibus ambiuiſſe, operamque dediſſe ne ſe viuo Polus Cranmerum perimeret. Non quod Cranmero bene, ſed quod Polo maleuolebat, illumq; non modo Archiepiſcopatu, ſed è regno Romam repellere, vt is ſolus omnia in regno gereret. Sed in hac ambitione & affectatione legationis (vt diximus) mortuus eſt, ac Cranmerus paulo poſt combuſtus. Tum Rege ac Regina inſtantibus impetratum eſt vt Polus Cantuarienſis Archiepiſcopus à Papa deſignaretur. Communis enim cauſæ ratio Anglia ad fidem tam nuper aduentante Polo ad Papiſmum reuerſa, vltionis atq; vindictæ Papalis vim pauliſper repreſſit & cohibuit. Itaq; Papa in Cardinalium ſuorum cætu referente Morono Cardinali, qui tum Angliæ protector in Romana curia dicebatur, Polum non modo Archiepiſcopum Cantuarienſem nominauit, ſed cumulatiſſimis laudibus ſimulans celebrauit. Et quia Polus præsbyteratus ordinem nondum ſuſcepit, ſed Diaconus tantum eſſet, accepit à Paulo Papa prouiſionis illius vſurpatæ prætextu, titulū generalis adminiſtratoris Archiepiſcopatus, & prouinciæ Cantuarienſis, donec præsbyteratu initiaretur, quo ſuſcepto admirabili ſua & abſoluta potentia decreuit Papa vt adminiſtratoris titulus euaneſceret, & in Archiepiſcopi tranſiret. Interea verò dedit in eadem prouiſionis bulla facultatem vt ad Archiepiſcopatus, Cardinalis, Legatique amplitudinem ſuſtinendam quæcunq; beneficia, dignitates, penſioneſq; quocunq; modo ex Eccleſiaſticis prouentibus acquiſitas, illæſo iure Pontificio cum Archiepiſcopatu retineret.

An. 1555. Arch.

Poſthæc ſacerdotii ordine ſuſcepto in Eccleſia Conuentuali fratrum Franciſcanorum Grenwici viceſimo ſecundo die menſis Martii, authoritate Papæ à Nicolao Heatho Eboracenſi Archiepiſcopo, Londinenſi, Elienſi, Wigornienſi, Lincolnienſi, Roffenſi, atq; Aſſauenſi Epiſcopis præſentibus conſecratus eſt. In hac conſecratione Polus iuramentum illud, quod in Denei vita ſupra deſcripſimus, dum miſſa in choro Pontificio ritu cantuq; celebraretur, Regina cum multis proceribus atq; conſiliariis inſpectantibus, Papæ præſtitit. Triduo poſt qui dies Anounciationi beatæ Mariæ dedicatus eſt, Comitātibus cum Edmundo Bonero Londinenſi Epiſcopo, & Willielmo Comite Pembrochię, ac Edwardo Haſtings ordinis Garterii milite, ad Eccleſiā parochialem de Arcubus Lōdini, vbi primo Pontificia ſacra fecit, cum Cardinalatus & Legationis ſuæ inſigniis, præcedentibus Aduocatis & Procuratoribus generalibus, nec non cæteris miniſtris Arcuatæ curię perhonorificè ductus eſt. Ibi in ſolio deaurato, puluinaribus veſtimentiſq; aureis circumſepto Cardinalitio amictu veſtitus ſplendidè conſedit. Miſſa inuſitata penè pompa à Wigornienſi Epiſcopo celebrabatur. Aderat etiam Elienſis Epiſcopus, quibus à Dauide Polo Derbienſi Archidiacono ſcriptum quoddam Papale cum pallio datū eſt, quo accepto illi Mitris redemiti, & Pontificalibus ornamentis induti Poli humeris Pallium ea ceremonia verborumq; formula (quam in Deneo ſupra deſcripſimus) impoſuerūt. Eo indutus Polus ſuggeſtum aſcendit, & de ſignificatione, vſu, origine materia, artificioque Pallii tam exilem & ieiunam orationem habuit, vt non modo de Theologia nihil ſapuiſſe, ſed in ipſa, cui diu ſtuduerat oratoris facultate atq; copia exaruiſſe viſus eſt. Ac omnib. ritibus Pontificiis abſolutis Archiepiſcopatus Cantuarienſis poſſeſſionem quā inſtallationem vocant, non ſolito apparatu & magnificentia interpoſito procuratore Roberto Collins ſuo Cantuariæ Commiſſario quinto Kal. April. ingreſſus eſt. His geſtis vt datā ſibi à Papa ſeſe locupletandi poteſtatē exerceret, Epiſcopatus Wintoniēſis iam vacantis in ſuam arcam inferri iuſſit redditus. Quem cum ambitioſiſſimus Antiſtes Whitus Lincolnienſis Epiſcopus eo cupidius appeteret, quod in ea diocæſi natus, & Collegio Wickamienſi Wintoniæ præfectus quondam fuiſſet, peropportunè in iſtius Legati tanta ad ſe rapiendi authoritate à Papa præditi manus poteſtatemq; deuenit. Cū quo de mille libris annuis Anglicanis non modo reliquo vitæ ſuæ tempore ſed vno poſt mortem eius anno ſoluendis ſimul atq; pactus eſſet, Wintonienſem Epiſcopatū obtinuit. Quę conuēta quia ſimoniam redolebant, vtriq; à Papa non ſine remuneratione abſoluendi fuerunt.

An. 155[illegible]

Ex Arch[illegible]

Ac Regina Maria cum (vt in Cranmero antea diximus) Eccleſiaſticorum beneficiorum ac prouẽtuum primitias atq; decimas, quæ patri ſuo, Henrico Octauo Regi, eiuſque hæredibus regnique ſucceſſoribus conceſſæ fuerunt, Clero remiſiſſet, rem omnem Polo permiſit. Cui cum Clerici relaxatione Regia ſe liberatos primitiarum atq; decimarum onere putaſſent, nihilominus eas totas integraſq; ſoluerunt. Cuius rei prætexebatur cauſa, quod cum Henricus Octauus fratrum Conuentus & Cœnobia Monachorum deieciſſet, eorumq; prædia lege lata cepiſſet, clauſtratæ multitudini annua ſtipendia quoad viuerent, diplomate publico concedebat. Quibus Polus ex illis decimis ac primitiis ſatisfaciendum eſſe ſuaſit, ne cum extenuatis Regiis facultatib. ærarium publicum tantas largitiones ferre non poſſit, Regina liberalitate ſua detrimentum ſanciat.

Ita hæc Reginæ conceſſio Clero multo magis obfuit, quam profuit. Multi enim ac plerique illius remiſſionis ſpe de ſoluendis primitiis fideiuſſores non dederunt, id quod priori cõceſſionis lege ab Henrico lata fieri ſub graui ſanctione oportuit. Illi in ius de ſtipulatione ac fideiuſſione de primitiis danda vocati, dum in iure contenderent fiſci procuratoribus ac miniſtris, cum conſuetæ ſportulæ eſſent pendendæ, miſerè plectebantur, ſoluendiq; tum dilationibus factis earum reſidua, quæ arreragia dicuntur, mortuis paulo poſt tam Regina Maria quam Polo Cardinali, maximo Miniſterii detrimento Regina Elizabetha regnante iterum repetita ſunt, poſtquam Pontificius Clerus amotus & abdicatus fuiſſet. Ex quibus quidem primitiis atq; decimis cum longè maximus vberrimuſque prouentus quotannis Polo inuectus eſſet, detrahi ſane illis modicis Monachorum fratrumque ſtipendiis haud ita multum poſſit, quin ingens inde ei Theſaurus ſupereſſet.

Hinc ei à patrio more, conſuetudineq; degenerato & abhorrenti, frequentiores cum Italis atq; peregrinis mercatoribus quã cum Anglis contractus interceſſerunt, quibus corraſas patriæ pecunias ſub vſuris turpiq; fœnore crediſſe fertur.

Cui rei argumento eſt, quod Roma venit in Angliam inops, ſcripſitq; Papæ ſe egere ad tantam dignitatem ſuſtinendam facultatibus, moriens autem (vt diximus) omiſſis in Anglia neglectiſq; ſuis neceſſariis, Italos mirum in modũ locupletauit. Eodem autem anno, Polus de Eccleſia ſaltem Cantuarienſi bene meritus nouemdecim Eccleſiaſtica beneficia in Cantio ſua diocæſi ſita, a Regina ſuæ ſedis patronatus iuri concedi impetrauit.

Neq; in alia re quacunq; ſedi ſuæ profuit, præterquam in illa longa ad orientem extenſa ad Lamethanas ædes adiuncta, & ad ortum poſita ſtatione cum inferioribus & cõnexis cœnaculis extruenda. Nam quos ſumptus in reficiendo Cantuarienſi Palatio facere viuus deſtinaſſet morte ſublatus nunquam præſtitit. Celebrauit etiam Londini in Eccleſia Paulina Cleri Synodum in qua ea quæ ad Angliam in perpetuum Romanæ curiæ ſubiugandam pertinere videbantur in eo libro edidit, quem de Reformatione Angliæ inſcripſit, qui liber duodecim capitulis ſeu decretis conſtat. In quibus & illud memorabile ſanxit. Quia exẽplũ, inquit, vitæ magnã authoritatẽ verbo affert, eſtq; velut quoddam prædicandi genus, ob id curandũ eſt iis qui aliis præſunt, vt cæteris cum morum ꝓbitate, vitæq; ſanctitate, tũ ea propriã domũ rectè gubernandi laude, quã in Epiſcopis Apoſtolus requirit, antecellant. Nullo igitur Prælati faſtu, nulla pompa vtantur, nõ veſtib. ſericis, non precioſa ſuppellectile, ſed eorum menſa frugalis & parca, non plus quàm tria, aut ad ſummum quatuor (quod etiam magis pro huius temporis ratione, indulgẽdo quã probãdo concedimus) ciborũ genera prẹter fructus & bellaria, qualeſcunq; hoſpites aut conuiuas habeant, apponantur. Reliqua menſæ condimẽta ſint charitas, ſanctorũ librorũ lectio, & ſermones pii. Domeſticorũ & equorũ numeroſa & ſuperflua multitudine abſtineãt, ac tot miniſtris contenti ſint, quot ad curæ ſibi commiſſę adminiſtrationẽ, ac domus regimen, & quotidianos vitæ vſus erũt neceſſarii. Hęc ille. Sed de hac cõuiuali parſimonia Cranm. An. Do. 1541. aliquãto largiꝰ decreuit. Nã piſciũ aut carniũ fercula ſibi Archiepiſcopo ſex, Epiſcopis quinq;, Decanis & Archidiaconis quatuor, inferiorib. vero ꝓlatis tria ꝑmiſit, bellariorũ aũt ſibi quatuor, Epiſcopis tria, cæteris duo cõceſſit. Et ſi Principũ Legatos, aut Regni proceres, Regis cõſiliarios, vel eiuſmodi illuſtriores cõuiuæ accederẽt, ꝑmiſſum eſt vt ſecundũ ꝑſonarũ dignitatẽ exciperẽtur. Sed neq; Crãmerus neq; Polus ſuis ſanctionib. Anglicanã conuiuãdi lautitiem, peneq; luxũ cohibere poterãt, qn paucis menſib. interiectis ad veterẽ copiã, libertatemq; nulla lege vel ꝓſcripto coercitam rediit. Proinde optandũ eſt vt cũ ex antiqſſimo gẽtis more, rerumq; omniũ abundãtia atque copia vix certi epulis Anglicanis cãcelli ſtatui poſſint, vt qa apertis clamoribus hoſpitalitatem à Clero populus flagitat, in precio victualium, quia cenſus redditusq; Cleri

annuus

annuus tãtopere diminutus eſt, in victualium precio talis modus adhibeatur, qualẽ Edwardum Regem ſecundum pro Epiſcoporum & Baronum hoſpitiis copioſè ac liberaliter tuendis edidiſſe comperimus octauo Regni ſui An. 1315. Videlicet vt Bos ſi in ſtabulo pinguefiat. 24. s. ſi in paſcua 16. s. Item Vacca in ſtabulo pinguefacta 16. s. Ouis cum vellere 20. d. detonſa 14. d. Porcus biẽnalis 3. s. 4. d. Anſer pinguis ruri 2. d. ob. in vrbe 3 d. Capo ruri 2. d. in vrbe 2. d. ob. Galina ruri 1. d. in vrbe 1. d. ob. Duo pulli ruri 1. d. in vrbe 1. d. ob. Quatuor Columbæ ruri in vrbe tres 1. d. Oua ruri 24. in vrbe 20. 1. d. tantum neq; pluris venirent. Et hoc tam æquo atque moderato victualium precio ſtatuto, anno tamen ſequenti conuiuiis epuliſq; modum idem Rex præſcripſit. Vetuitq; primò ne inferioribus ordinis ſubditi præſulum, atque procerum in epulando ſumptum & magnificentiam imitarentur. Deinde vt ipſi præſules atque proceres duabus ferculorum menſæ ſuæ appoſitionibus, & in vnaquaque appoſitione duobus tantum carnium vel piſcium plenis ferculis contenti ſint, præcepit, tantum eminentioribus præſulibus ac proceribus indulſit, vt inter ferculorum appoſitiones interponant ſi velint quintum ferculum. Tertiò Aulædum & conuiuarum niſi inuitarentur, concurſum interdixit. Qui ſi ſeruaretur modus in tanta rerum caritate, melioris ad omnes neceſſitates frugi, & in pauperes indigentioreſq; beneficentiæ iam eſſemus. Sed ad hiſtoriam reuertamur. Æterna iam & immutabilis pontificiis rebus ſecuritas parta exiſtimabatur, namque & pii omnes ſi in ſententia fideque ſtetiſſent, aut in exilium, aut in latebras, aut in carceres flammaſue acti ſunt. Hoc ipſo enim anno octoginta quatuor ob eam qua Deum colebant fidem cremati perierunt, quorum maximam partem Boneri Carnificina Londini cõſumpſit, & Clerus in omnem tyrannidem luxumque profuſus excurrit. Polus cum ad eum nulla iam Regni obtinendi ſpes peruenire poſſit, omnem cum pontificiis dediſſe operam putabatur, vt Philippus iure ſuo potiretur Regno, ne ſi Maria Regina ſine ſobole moreretur, D. Elizabetha quæ à pontificiis non modò in dogmatibus religioniſquè inſtitutis diſſenſit, ſed quia vitæ ſuæ diu inſidiabantur, eamquè carceribus ac duriſſima cuſtodia continebant, crudelitate immanitatequè ipſa abhorruit, Regnum iure capeſceret. Conſilia quędam ſceleratiſſima hac de re quam occultiſſimè inita, ſiue à futili quodam conſiliario enunciata, ſiue haud obſcuris indiciis atq; ſignis in populi ſuſpicionem adducta putabantur huiuſmodi. Vt Maria non modò iure municipali Regina, ſed iure belli victrix Regni promulgaretur, vt eo prętextu omnia publica priuataque iura mutare, Regnumq; quocunq; vellet transferre poſſit. Sed hoc conſilium etſi arridebat primò, tamen quia tam anceps & periculoſum fuit, haud diu probabatur. Eoquè reiecto viſum eſt ad ſtabiliendam rem pontificiam maximè facere, ſi D. Elizabetha aut è medio tolleretur, quod pontificii quantum poterant ſuadebant, aut Nobili alicui pontificiæ ſectæ Hiſpano nuptum daretur.

Ex Adã Murimutenſi in Anno. 1315. Qui refert breuia Regis Latinè & Gallicè.

Sed Deus opt. maxim. qui huius clariſſimæ integerrimæq; principis, ac Regni liberationi ſalutique ſimul proſpexit, ita pontificiorum conſilia irrita inaniaquè effecit. Hiſpanos enim pontificios mitiores, minuſquè cruentos quàm noſtrates reddidit, deditquè D. Elizabethæ maiorem coram Philippo Rege, quam coram ſorore Maria gratiam, vt is miſericordia diuinitus doctus eã & mortis metu & ſeuera pontificiorũ cuſtodia liberaret. Nuptiæ autem tam ſibi quàm ſorori Mariæ ſuſpectæ non placebant. Vt vna eademquè opera diuina tam à ſummo diſcrimine quam ab externis nuptiis tam ad Regnum ab externa dominatione, quàm Eccleſiam à pontificiorum cæcitate tyrannideq; liberandum vindicaretur. Atque his inuentis ope diuina ad nihilum profligatis, ipſorum pontificiorum res infirmiori ſtatu ac lubricæ eſſe ceperunt. Nam Paulus. 4. Papa vt Regnum Neapolitanum, ex quo ad Venetos fuga quondam elapſus Cæſaris vim euaſit, ab eius potentia ſuæ priſtinæ libertati reſtitueret, aut ex eius manu Gallo proderet, cum iam Cæſar in Hiſpanias ſeceſſiſſet, & Belgium Philippo tradidiſſet, quinquennales pactus inducias a diutore (vt diximus) Lotharingio Cardinali à Gallo rumpi, bellumq; denunciari curauit. In quo quamuis Angliæ nulla belli Gallis inferendi cauſa data fuerit, tamen Regina Maria inſano Philippi amore ſolicitata bellum indixit, ac ſalutarem ſibi regnoquè pacem primo violauit. Cuius rei magno Regni detrimento ac infamia ſuaquè pernicie iuſtas pœnas poſtea (vt dicemus) perſoluit.

Hoc à Regina ſuſceptum pro Philippo bellum, Paulum Quartum Papam, qui ſe cũ Gallo cõfœderauit, tanto furore accendit, vt in declarationem diuturni ſui in Polũ odii apertè erumperet, eoq; magis quòd Polus, qui ab ipſo Papa concitatum hoc bellum cognouerat, de eo ſedando per literas & legatos, etſi cum magna reuerentia, acriter tamẽ & vehementer ageret. Id quod pontificẽ in Polũ vehementius irritauit, quòd ſuis contra

Cæſarem & Hiſpanos pro Regno Neapolitano vindictæq; cupiditate inceptis obſtaret, ſeq; officii muneriſq; ſui in ea cauſa qua redargui a quocũq; nollet, admoneret. Itaq; Papa abrogata Poli legatione eum Romam reuocauit, eiuſquè loco Petrum Peto. Franciſcani ordinis virum Cardinalem atque Legatum creauit. At vt in Polum citatum antequàm Romam adueniret criminum probationumquè copiam exquireret, Moronum Cardinalem Angliæ vt (diximus) in Romana curia protectorem Poli familiariſſimum in vincula coniecit. Hæc omnia Mariæ Reginæ priuſquàm Polo nunciabantur, quæ eo inſcio iuſſit ne hi qui in Angliam à Papa mitterentur, Anglorum ope traiicerent aut ad portus appellerent, tũ ſi quæ literæ perferantur, vt interceptæ non Polo ſed ſibi traderentur, Legatoq; ſuo qui Romæ erat per literas mandauit, vt Papæ ſuis verbis nunciaret, ſi Poli legatio ceſſaret & ad Petrũ deferreretur, omnia quæ pontificia religione incepta in Anglia eſſent, ad ſummum diſcrimen initura, quocirca pro ſua vigilantia caueat, ne ſi in hoc incepto pergat, eos motus ciet qui pacari non poſſunt. Ad hæc Papa qui de coniunctis Angliæ cum Hiſpanorũ copiis ſummopere angebatur, nec prius quicquam habebat, quàm vt expetitam vindictæ cupiditatem ſatiaret, ac vtrique genti omnibus modis incommodaret, reſpondit, Polum probabilibus argumentis atq; coniecturis in hæreſis ſuſpicionẽ ſibi Romanæq; curiæ veniſſe, ideoque à ſe Romam accerſiri, vt ſua cum Moroni Cardinalis ac familiaris ſui cõfeſſione iuncta habeatur de præſenti inquiſitio, ne cui tanti momenti negocio abſenti præiudicaretur. Hoc etſi Regina cælare Polum voluit, tamen is ab aliis nunciis accepit, atquè prorſus ab argentea cruce geſtanda, omniq; legatina adminiſtratione monerequè ceſſauit, miſitquè per diſpoſitos equos ad Papam, Nicolaum quendam Ormanetum qui Papæ Datarius dicebatur, cuius in ea Legatina poteſtate Polus opera maximè vſus eſt, vt & legationis à ſe geſtæ probabilem ac inſtructam rationem redderet, & de religionis ſtatu exponeret, ac ſe in omnibus tueretur & excuſaret. Papa ad ſe accedentem Ormanetum læta fronte excepit, & pro Polo dicentem exaudiuit. Sed mirari ſe dixit quo inſtigante Regina ſine cauſa bellum indixerit Gallis, ex quo & magna Gallorum ad S. Quintini oppidum, & nobilitatis Gallicæ captiuitas ſequuta eſt. Ab hoc bello dicebat Polũ Legatũ ſuum debuiſſe atq; potuiſſe auertere Reginã, quã eius negligentiã ſiue tolerantiã indignã legatino honore ducebat. Nã cæteras hæreſis ſuſpiciones iniquas maleuolorũ ſuſpiciones exiſtimare ſe dixit, à quibus ne ſanctiſſimis quiſq; quẽadmodũ ne ipſe Chriſtus immunis eſſe poterat. His dictis pmiſit Polo Legationẽ gerere, An. 1557 donec Caraffam Cardinalem fratris ſui filium pacẽ inter Philippum & Gallum initurum mitteret, & Ormanetum in Angliam ad Polum reuerti iuſſit. Eo reuerſo creatus aliquantulum Polus eſt, ſed quia ex Papæ cum Ormaneto colloquio Caraffam nouitium Cardinalem, qui ex gregaria Galli militia ad id muneris nuper ab auunculo ſuo Papa aſſumptus eſt, geſtorum ſuorum acrem cenſorem ex Papæ inueterato odio mittendum expectauit in Legatione adminiſtranda, quia iam in viuis vix aliqui Euangelici quos flammis extinguerent, noti eſſent, in mortuos ſæuire decreuit.

Ac primùm Cantuarienſem diocæſin viſitauit, deinde Cantebrigienſem & Oxonienſem Academias Iohanni Chriſtopherſono Ciceſtrenſi, & Cutberto Scoto Ceſtrenſi Epiſcopis, nec non Colo, & maximè Ormaneto (quem omnibus rebus præfecit) iudicibus delegatis luſtrandas & ad pontificiam amuſſim atque normam reducendas commiſit. Hi enim in Collegiis omnia perturbaſſent, nouiſquè duris legibus multorum iuuenum præclaras indoles à ſtudiis prorſus alienaſſent, ne quid crudelitatis omitterent, mortuorum ſepulchra violarunt. Nam Martini Buceri, & Pauli Phagii qui diu ante Cantebrigiæ in Eccleſia beatæ Mariæ ſepulti ſunt, nec non vxoris Petri Martyris quæ Oxonii obiit exhumata cadauera, hæreſis poſtulata, magno apparatu pontificio inſtructo flammis concremarunt. In quibus furiis vix ſe ab Henrici Octaui, & Edwardi. 6. cadauerum exhumatione combuſtioneq; temperabant. Nam in his cremandis omnem illius ſchimatis expiationem poſitam eſſe putabant.

Hæc cum acta ſunt lætis & (vt ſibi videbantur) in ſumma tranquillitate ſecuris pontificiis, Caletum maritimum oppidum quod magna laude virtuteque bellica olim acquiſitum, diutiſſimeq; atq; vigilantiſſimè conſeruatum eſt, ſiue pontificiorum inertia atque ſocordia, ſiue quod hanc cladem ob bellum iniuſtè ac ſine cauſa ſuſceptum inflixit Deus, à Gallo ſubitò recuperatum eſt.

Cuius rei periculũ etſi antea prouiſum, & cõſiliariis à piis viris deſignatis eius Oppidi cuſtodibus denunciatũ fuerit, tamen reſponſum eſt Caletũ ita loci natura munitũ eſſe, vt

ab Opilione cuſtodiri ſine auxilio militari poſſit. Eo verò amiſſo cum id populus ægrè ferret, ſuadebant palam in concionibus pontificii Caletum hæreticorum tantummodò portum ac refugium fuiſſe, nec de eius amiſſione cuiquam catholico viro dulendum. Sed Regina repentino horrore perculſa, cum externas illas nuptias & Papalem rurſus inductam à ſe potentiam tantas calamitates & infamiam ſibi peperiſſe cerneret, in ſummam ægritudinem incidit, quæ viro ſuo Philippo abſente cum nullo in his ærumnis ſolatio leniri poſſit, eam luctuoſam & ſqnallidam intercus incurabilis occupabat. De quo morbo etſi paucilſimis in viris eam laboraſſe compertum eſt, tamen Romę, Venetiiſq; ac in nonnullis Italiæ locis atque ciuitatibus percrebuit tantam fuiſſe morbi ſui vim, vt quamuis æſtatem, tamen hyemem tolerare non poſſit, ideoquè altero annò eam ſuperſtitem non fore. Quæ quomodo exteris nota fuerunt, incertum eſt.

At in Anglia Parlamentuui atque Synodus celebrabantur. In ea Synodo Polus Clero An.1558.
indicauit quā grauiter Regina amiſſum Caletū ferebat, ideoquè ad eam conſolandā ſuaſit vt de ſuis facultatibus ad diuturni belli contra Gallos adminiſtrationem liberius iam largiusq; promitterent. Ad id Clerus ea conditione adductus eſt, vt ab armatorū, virorū & equorum præſtatione, cæteriſquè bellicis ſumptibus quibuſcunq; immunis eſſe poſſit. Quod cum Polo intercedente impetratum eſt, inierunt tamen priuatum inter ſe conſilium Prælati de comparandis ad ſui defenſionem, vt in ea Synodo dicebant, cōtra vim dolorum armis. Quo dicto exiſtimare conuenit ſummam ſuo imperio ſeu tyrannidi diem iam adeſſe cognouiſſe pontificios. Nam Regina ex illa ſemeſtri amplius intercute febricula, dum in Parlamento atque Synodo deliberatum eſt, correpta, die quodam Iouis qui eo anno 17. Nouembris fuit, in Regia S. Iacobo dicata inter horas 5. & 6. matutinas obiit.

Quod Henrico patri, Edwardo fratri, ſibiquè fatale videri poſſit, vt dies Iouis tribus regibus ordine ſuccedentibus mortalis funeſtuſq; fuerit. Eodem anno febris quartana multorum in Anglia, præſertim verò Prælatorum valetudines afflixit, neciq; dedit. Quæ cum aliquot pontificios Epiſcopos extinxiſſet, Polū geminata viciſſitudine acceſſit, eoquè die acerrimè infeſtanit quo Maria obiit. De quo cum accepiſſet quaſi in ἀγωνίᾳ eodem die vnà expirauit ad tertiam horam noctis cum 58. annos & ſex menſes vixiſſet, in Archiepiſcopatu verò duos annos, ſeptem menſes, tres ſeptimanas, quinq; dies ſediſſet; legatinamq; poteſtatem quatuor annos, & ſex dies exercuiſſet. Corpus eius plumbo incluſum curru Cantuariam vectum, ac iuſtis triduo peractis, laudationeq; latinè atq; Anglicè habita in ſacellu Thomæ Becket dicato inhumatum eſt. Statura fuit mediocri, corpore exili, colore candido rubore permiſto, vultu lætiori, oculis lætis animi placabilem indicantibus. Neque ſane aliter exiſtimare conuenit, quin ſi pontificiis moribus deprauatus ad ambitionem, cupiditatem, & ſæuitiam non deflexiſſet, naturæ ſuæ ac ingenuitatis prop iæ præclaris dotibus doctrinæquè virtutiſquè ſingularis ornamentis omnibus præſt tiſſet. Sed illa factione à patriæ ſuorumq; neceſſariorum charitate abductus, in teſtamento penè omnia legauit peregrinis, & Aloyſium Priolum patriciū Venetū omnium rerum ſuarum hæredem inſtituit, eiuſque fidei commiſit, vt legata præſtaret ac diſtribueret his, qui eum ex Italia & longinquis partibus in Angliam ſecuti ſunt. Hoc gratitudinis officio feciſſe Polum Itali affirmant, qui exul quondam & proſcriptus eorum beneficentia ſubleuatus eſt. Ipſumque Priolum tanta in alienis bonis temperantia fuiſſe aiunt, vt fidei commiſſa abundè præſtaret cæteris, nec ex bonis Poli quicqnam præter precationum libros Breuiarium ſcilicet & Diurnale caperet. Illud autē ad æternam immanitatis pontificiæ memoriam infamiamq; contra Polum valebit, quòd eo Legato & accellerante integerrimus doctiſſimuſq; Archiep. Cranmerus igne crematus eſt, quòd Archiepiſcopo præterea (quod legimus) accidit nemini, pluresquè in illo ſuæ legationis quadriennio, ferro, flammaq; crudeliter mactati ſunt, quàm in cuiuſquam Regis eorum qui poſt Lucinm huic Inſulæ imperabant longiſſimo Regno. Ita Cranmerum Martyrē; Polum tyrannum eadem Cantuaria celebrat, hic plumbo depreſſus, ille cineribus atque flamma ad cœlos elatus eſt. Atq; in hoc breui etſi ſæuo, temporis curriculo videmus potentlam & miſericordiam Domini, qui quanquam Angliā meritò caſtigauit & afflixit; tamen non ita diu deſeruit, qui in turbatis pontificiis Reginam ELIZABETHAM aduerſa multa ſub eis paſſam eorū poteſtate & inſidiis, ereptam in ſolio Regni collocauerit viros pios atq; doctos ab exilio atque latebris eduxerit, Reginæq; authoritate, ac eorum miniſterio Euangelium multò vberius quàm vnquam antea propagauerit.

Itaq; quod ab omnibus anterioribus ſemper Regibus optatum atq; deſideratum eſt; vt Epiſcopos atque Clerum contra pontificias & externas factiones ſibi morigeros atque

obſequentes retinerent, hoc illuſtriſſima noſtra Regina diuino atque ſolo Euangelii tuendi beneficio conſecnta eſt. Nec aliud ſanè magis in hac tam bene conſtituta Eccleſia Anglicana timendum atque cauendum eſt, quàm ne Clerus nunc cum maxime in verbo ac veritate laboret, ſummaquè obſeruantia Principi pareat, profuſorum atque decoctorum prædæ ac direptioni proponatur, & imperitorum conuitiis atque contumeliis proſcindatur, populoquè fiat ludibrio ac contemptui. Quod ſi cõtingat, grauius Dei flagellum, multaquè atrociora tempora expectanda ſunt, quàm illa Mariana fuerunt. Sin verò longæuam Deus vitam D. Reginæ produxerit, vt eos præſidio ſuo tueatur ac in honore habeat, illiq; in fide, ac in vigilantia gregis perſeuerauerint, Eccleſiam Anglicanam ſub Auguſtiſſima Principe omnibus diuinis donis florentem, & non modò à pontificiarum, ſed aliarum, quæ nuper inſinuante ſe Diabolo furtim irrepſerunt, factionum iniuriis liberam ſaluamq; retinebimus. Quod faxit ille qui quæcunque velit, facit. Amen.

FINIS.

INDEX

INDEX RERVM INSIGNIVM, QVÆ IN HOC OPERE ANTIQVITATVM BRITANNICÆ ECcleſiæ continentur. Prior numerus paginam: Alterlineam indicat.

A

ABbas S. Edmundus ad Papam præſentatur. 135. 33. reiicitur. 183. 36. ſoluit 800. Marcis confirmatur. 183. 38.

Abbati Abendoniæ ſcribit Papa de fructuoſa Eccleſia. 183. 10. Optima vacauit. 183. 22. Hanc Petit Papa. 183. 23. Negauit Abbas. 283. 28. Romam citatur. 183. 29. Inuitus. 500. annuas Marcas dat Papæ. 183. 30.

Abbatia Winchcomb extructio. 69. 21.

Adrianus Abbas. 53. 23. Epiſcopatum fugit. 53. 25.

Adulfi victoria de Danis. 69. 54.

Adulterium gentem ignauam facit. 60. 30.

Adulteris pœna apud Saxones. 60. 20.

Æthelardus fit Cantuar. Archiep. 63. 17. moritur. 68. 25. legatus ad Papa. 63. 17.

Atmarus abiecto clericatu in militia moritur. 194. 8.

Agatha Papa Concilium Theodori cauſa differt 55. 18.

Agelnothus Decanus. 94. 13. electus Cant. proficiſcitur Romam. 94. 15. Eccleſiam Chriſti reſtaurauit. 94. 45. Reges duos ſacrat. 95. 39. Alphegi corpus Cantuariam deducit. 95. 41. moritur. 95. 42.

Alcuinus litera ad Athelardum. 63. 30. ſcripſit contra imagines. 66. 14. litera eius ad Epiſcopum Lindiff 66. 44. litera ad Offam Merciorũ. 67. 1. litera ad Ethelredum Regem. 67. 6.

Alexandri Papæ VI. Curioſitas in ſancto canonizando. 299. 12. rationibus quinq; probat id ad ſe ſpectare. 299. 14. à ſingulis curatis aureum Anglicanum exigit. 299. 34. Annum Iubileum celebrat. 302. fraude mira pecunias Anglis extorquet. 302. 9.

Alfrecus Wilfridũ à ſeſe pellit. 56. 10. Synodo Birthualdi interfuit. 57. 46.

Alfredus fidelium eleemoſynas Romam mittit. 74. 54.

Alſtanus Epiſcopus Sireburn, contra Danos pugnat. 70. 7. vincit. 70. 9. eius laus. 70. 10. Cãtuaritas ſubegit. 70. 16. mors eius. 71. 9.

Alricius fit Cant. Archiep. 90. 55. Clericos eiicit. 90. 57. moritur. 91. 3.

Amalaris opinio de Papa. 96. 19.

Angli bellicoſi. 41. 10. Eorum Oratorium. 42. Peſtè laborarunt. 53. 2. Cauſa ſolicitudinis illorum. 67. 27. Eorũ proditio. 67. 40. Plagis quinq; percuſſi. 67. 41. Romæ Eccleſiam habuerunt. 69. 10.

Anglorum regnum, Dei regnum. 108. 5. Anglia Reges nulli ſubiecti. 221. 40.

Anglia facta Papæ tributaria. 157. 57. ſexaginta millia marcorum ſoluit annuatim. 178. 28. Hortus deliciarum dicta à Papa. 180. 52. Facilitas in obſequendo Papæ. 182. 18. Papæ Aſini. 213. 50.

Angliæ puberes papali authoritati renunciant. 131. 13. Iugum papale excutere capit. 164. 38. Queruntur ad Regem de papalibus exactionibus. 171. 8. reſiſtere non audet Papa. 171. 12.

Anglus Italianatus, diabolus incarnatus, 346. 36.

Angliæ Clerus Theodoro ſubiicitur lubens. 50. 55.

Annonæ caritas. 188. 23. copia. 240. 59.

Antipapa Romæ. 218. 17. nolens papatu ſe abdicat. 18. 24.

Anſhelmi educatio. 125. 53. fit Cant. Archiepiſc. 116. 7. ſubit iram Regis quod Papam nominaret. 116. 32. & 39. vehementer afflictus eſt. 117. 6. Conniuente Rege ſedem tenet. 117. 14. In littore maris ſpoliatur. 117. 33. Ab exilio redit. 117. 48. Synodum Londini conuocat 118. 17. Conſtitutiones eiuſdem. 118. 24. quas Eboracenſis Eccleſia reiicit. 119. 6. Romam petit. 119. 44. Superior in cauſa fit. 121. 53. Lugduni commoratur. 120. 49. In Regis gratiam redit. 120. 55. Thomam Eboracenſem electum ſacrari vetuit. 121. 23. quot Epiſcopos ſacrarit. 121. 47. quos tractatus ſcripſit. 121. 54. moritur. 121. 1. Vitia eius. 122. 3.

Archiepiſc. Cant. iuramentum Papæ præſtitum 302. 33.

Armanacenſis Comitis ſupplicium. 264. 33

Arthurus Walliæ princeps nubit. 307. 26. moritur. 307. 28.

Arundell educatio. 270. 57. Prouiſione Papæ fit Cantuar. Archiep. 270. 58 introniZatur. 271. 5. Clerum inuocat. 271. 6. Cancellaria Oxon. audaciam comprimit. 271. 26. Conſti-

tutionē de decimis reuocat 271. 32. Prouinciā viſitat. 271. 33. Proſcriptus eſt. 271. 46. Romā fugit. 271. 48. Fit Arch. S. And. in Scotia 271. 50. Reſtituitur ſedi Cant. 273. 16. Hēricū coronat. 271. 21. Synodum conuocat. 327. 29. Reginā coronat. 273. 46. Militibus Clerū accuſantib. animoſe reſpōdit. 274. 4. Cantebrigienſem Academiam viſitat. 274. 36. Cancellarius fit Regni 274. 43. Legationem obiens vices ſuas Wintonienſi committit. 277. 44. Papæ quæſtori omnia negat. 274. 45. ſuadet tributa curiæ Romanæ. 274. apud Regem ſequeſtrari 274. 51. Intra vtriuſque Academiæ ſtatuit. 275. 2. Iouuenem Henricū v. coronat. 275. 20. Oldcaſtlæ condemnatum cremauit. 275. 49. Miſere moritur. 276. 12. Campanile condidit. 276. 17.

Athelmus fit Cant. Arch. 76. 18. Moritur. 76. 13. Monaſterii Malmsb. fundamenta iecit. 76. 22.

Athelredus fit Cant. Arch. 73. 58. Werfridum ſacrauit. 74. 3. Moritur. 74. 35.

Athelſtanus multas ædes moneta cudenda erexit. 76. 25. Munificentia in Monachos. 78. 5.

Auguſtinus à Gregorio in Angliā miſſus. 34. 40.

Auguſtinus quando in Angliam venit. 41. 4. Gallis interpretibus vtitur. 41. 26. Colloquiū cum Rege. 41. 38. Eius ſacratio. 42. 2. Regia domus datur ei 42. 40. Synodum conuocari facit. 42. 43. Secunda ſynodus. 40. 58. Pompa eius ad ſynodum. 43. 20. Mandata illius reiiciuntur. 43. 26. Minatur Britānicæ Cleræ. 43. 35. Cauſa Britannorum ſtragis. 48. 1. Illius mors 48. 43. Epitaphium 48. 57. Corporis habitus. 49. 1.

Auguſtini Hippo de Ceremoniis querela. 47. 28.

Aulafi in Angliam inuaſio. 77. 39.

B

BAkyng Monaſterii flagratio. 71. 30.

Babby ſutor Wickliffianus crematur. 275. 10.

Baldwinus Archileuita. 141. 25. Contendunt de elect. eius ad Cantuar. Archiep. 141. 41. laus eius. 142. 18. Monachi electionem Epiſcoporum caſſant & eum denuo eligunt. 142. 27. intronizatur. 142. 34. Hackingtoniæ templum extruere ſtatuit. 142. 44. Monachi prohibent. 143. 29. Baldwinus pergit. 143. 34. Ad Papā queruntur. 143. 38. literas ad Baldwinum dat 143. 52. qui non ab opere deſiſtit. 143. 55. minatur rurſum Papa. 143. 58. diruitur templum. 144. 4. Monachos Cantuar. excludit & reſtituit. 144. 28. Richardum coronat. 144. 29. capella loco Hackington. Eccleſiæ extruitur 144. 45. Concilium Weſtmonaſterii habuit. 145. 8. Aconem ad Regis exercitum venit. 145. 13. vbi moritur 145. 17. Militibus omnia bona legauit. 145. 18. à Monachis calumniis laceratur. 145. 19. Walliam viſitauit. 145. 33.

Banchorenſium Monachorum duo millia. 43.

Barones Angliæ Papam execrantur. 158. 56.

Baſilienſe Concilium inuito Papa Prælati celebrant. 284. 34

Benedictus Papa veneno periit. 206. 40

Bedæ laus. 58. 45. Birthualdi electio. 55. 53 ſacratio. 55. 54. Angliæ primas. 55. 59. quot Epiſcopos ſacrauit. 56. 5. Synodum conuocat. 56. 33

Biblia ſacra in Eccleſiis conſecrata. 338. 31. verterentur in Anglicam linguam. 275. 52.

Bonifacius à Mellito ſubiectionem petit. 51. 42. Epiſtola ad Anglorum Regem. 60. 1

Bonifacii electio ad Cant. Archiep, 174. 50. Lugduni ſacratio. 175. 7. Epiſcopum Ceceſtrenſem electum reiicit. 176. 40. Romam clam properat. 176. 50. Grauamen Cant. prouinciæ introduxit. 179. 2. cui Clerus reſiſtit. 183. 12. ſolemnis inuiſit. 183. 17. Viſitat prou. totam 183. 46. Fulconem Lond. Epiſcopum contumaciæ onerat 183. 54. Subpriorem S. Barthol. pugno in terram dedit. 184. 4. lorica vſus eſt. 184. 10. Londini obſidetur. 184. 18. clàm euadat Lamethiam. 184. 20. accuſatus venit Romam. 184. 27. excommunicatos Fulconem & alios abſoluit 184. 43. Clerus prouinciæ de eo ad Papam queritur. 184. 50. omnes eum execrantur. 185. 4. callido conſilio omnes excōmunicauit. 185. 10. Roffenſem ſine muneribus viſitauit 185. 18. Lincolnienſem Archid. de iure Eccleſiæ laborantem afflixit 185. 24. Roffenſem Eccleſiam vexauit. 185. 30. Monachos Cant. excommunicauit. 185. 36. nihil nocuerunt ei querelæ ad Papam 185. 47. à bello Taurino inglorius rediit. 185. 47. citatur ad papam. 186. 52. Eccleſiam Cathed. Sarum dedicauit. 186. 56. Diſcedens in Sabaudiam vices ſuas Mortimero commiſit. 187. 8. quadriennio poſt rediit. 187. 26. quos Epiſcopos ſacrauit 187. 28. quod ius in Eccleſias tandē habuit. 187. 37. Aulam Cant. palatii abſoluit 187. 50. Synodum prouincialem celebrauit. 187. 55. Petit à Rege vt alienigenæ dignitatibus Eccl. remoueantur. 187. 59. Iubetur vt ſe prius abdicet. 188. 3. Ingenti conflata pecunia in patriam rediit. 188. 12. moritur. 188. 14. Teſtamento Abbatibus multa legauit. 188. 19. qualis fuit. 188. 32.

Bonifacii v. epiſtola ad Ethelbertum Regē Angliæ 13. 40. Ad Iuſtum Cantuar. Archiepiſc. 14. 3.

Bonifacius 8. Papa fit 201. 36. Librum 6. decret. edidit. 201. 40. plenitud. poteſtatis in Anglia exercet. 204. 17. minores fratres infinita pecunia emungit. 204. 35. Pacem inter Angliæ & Fran-

Franciæ Reges *procurat* 204,57. *In legatum Galliæ excandıit* 205.6. *Decimam triennalem à* Clero Anglicano *vſurpat* 205.10. *Elien.& W*igorn. *Epiſc. pro placito ſuo confert* 205.15. *Moniales cellis includi iubet* 205.36. *excomm. ſuam in Gallos nemo promulgare audet* 205.44. *poſtulatur hæreſis* 205.53. *Anagniæ à Gallo obſidetur* 206.2. *Capitur & miſere ſpoliatur* 206.11. *Indulgentias famelicis pro cibo dat* 206.20. *moritur* 206.5.

Bonifacius Papa *Iubileum celebrat* 241.26. *Totius orbis* Dominum *ſe appellat* 241.30. *Regis Angliæ Iudices citatos excommunicat.* 247 33. *minatur Regi* Angliæ 247.44

Boner *fit Londin. Epiſc.* 333.40. *ab* Euangelicis *deficit* 333.54. *præſidet Synodo* 341.13

Boum lues 68.55

Bourgchier libere ad Cant. Epiſc. *eligitur* 292.44. Papæ *bullis confirmatur* 292.49. *Cardinalis creatur* 292.57. Inthronizatur 292.58. *quid in viſitatione diocæſis edixit* 293.10. *educatio eius* 293.19. Edwardum *V. coronat* 293.22. *Synodum celebrat* 293.24. *Compendium Synodi procuratorem liberat.* 293.28. *Synodus. 2. edicta.* 294.27. Reginam *coronat* 294.32. *Regem laute excipit* 294.36. Patriarcham Antiochiæ *profugum iuuat* 294.39. *Synodum celebrat.* 295.30 Decimam Regi *dat* 295.40. Papæ *quæſtorem ſubſidio fruſtratur* 295.48. *Mortui Regis bona ſequeſtrat.* 296.1 Richardum. III. *coronat* 296.10. Henricum *VII. coronat.* 296.23 *moritur* 296.29 *quid Cantebrigiæ dedit* 296.31

Bradwardini *educatio* 242.38. *In bello Gallico militibus prædicauit* 242.47. *fit Cant.* Arch. 243.1. *Auinione conſecratur* 243.8. A Rege Pater *dictus* 243.17. *moritur* 243.22

Bregwinus fit Cant. Arch. 61.55. *mors eius.* 61.59

Britãni Imp. Auguſt. reiiciunt 41.17. & 47.39. Clerus *de Auguſtino conſultat* 41.19. & 47.47.

Buceri in Angliam *aduentus* 340.30. *Mors* 340.40. *Oſſa exhumata cremantur* 356.48.

Bulgarorum Epiſcopi *cum* Papa *de matrim. contendunt* 74.30

Burredus Merciorum Rex *pacem cum Danis init* 71.10

*Britannicæ*Eccleſiæ *origo non à* Romana *ſede ſed ab* Apoſtolis *ipſis* 1.22. *Probatur à* Gylda *ſcriptoris* Britãni *teſtimonio* 1.26. *Itidẽ ex Origene.* 28. *Tertulliano* 1.30. Athanaſio. 1.35. *Arelatẽſi cõcilio.* 1.38. *Nicephoro* 1.42. *Qui doctores* Euangelii *primi.* 2.17. Nempe Paulum Apoſtolum. 2.23. *Claudiam diſcipulam Pauli.* 3.2. *Philippum* Apoſtolum *cum.* 12. & *Ioſepho Arematbienſe* 3.10. & 13. *Anno Domini.* 63. *Sub Aruirago* Rege. 3.15. *In Aualonia* Inſula *primũ templum.* 3.33, *Simonem* Zeloten *etiã prædicaſſe ibi ferunt* 3.55. Nũquam *redierunt ad paganiſmum.* 6.20. *Epiſcopalium ſedium origines* 11.10

C.

C*Aletum amittitur* 357.54

Calices aureæ in Euchariſtia 47.44

Campeii in Angliam *aduentus* 310.28. Romam *redit* 310.45. *ſecundo venit ſentẽtiam differt ob meſſem* 315.10. *ſubito reuocatur.* 321.29

Candida caſa Epiſcopatus *deſiit* 62.55

Cant. Arch. cor Epiſcopum *habuit* 95.57. Edwardum *regno reſtituit* 96.3

Cant. Eccleſiæ *dignitas minuitur* 62.35. *dignitas reſtituitur* 63.27. Eccleſiæ *combuſtio* 61.39. & 141, 20. *quam* Gul. Rex *extruxit.* 226.19. *ſecunda combuſtio* 141.17

Cantii Gulielmo *reſiſtunt* 120.28. *fœdus cum eo ineunt* 120.52. Gauelkind *morem retinent* 120.58.

Cant. Eccleſia *terreſtris paradyſus eſt* 162.54. *Eiuſdem priuilegia* 25.20. Dorouernia *ſiue Cantuaria deſcriptio* 33.50

Cant. ciues Monachos ſpoliare conantur 191.32, Reprimuntur *lenı* Roberti *ſuaſiane* 191.42.

Cant. ſedis vacantis authoritas à priore Cant. adminiſtrata 217.3

Cantebrig. Acad. fundator 52.22. *Oppidanorum inſurrectio* 261.35. *Collegium corporis Chriſti ſpoliant* 261.43. *ſcripta vniuerſ. combuſtunt* 261.54. *edicto* Regis *non parent* 262.4. *coercentur à* Rege 262.18. *libertates omnes amittunt* 262.21

Cancellario Acad *ſubiiciuntur.* 262.23

Canutus Rex pallium gratuitum fore procurauit 94.28. *litera eius ad* Agelnothũ 94.31 *Humanitas in Clericos* 94.50

Cardinales Anglici quot 251.1

Carthuſianorum cœnobium extructum 252.42

Caroli V. *in* Angliam *aduentus* 311.6. *ſecundus aduentus* 312.50. *Gallum capit* 314.55. *relaxat* 315.45

Carthuſianorum cœnobium 253.28

Canonizando ſancto neceſſaria 299.25 *ſumptus eiuſdem in* Curia Romana 299.30

Catholica fides Romanorum *tantum* 69.4

Catalogus cladium Papa *regnante* 290.15

Catalogus cladium Papa regnante 290.53

Carolus VII. *rebellat* 286.6

Carlil Place qui dicitur in Lambith *nuper muro cinctum lateritio per Ioannem Fiſcher* 113.8

Cateracta ciuitatis vaſtat.o 62.19

Ceremoniæ Papiſtarum quales 115.28

Celnothus fit Cant. Arch. 59.37. *moritur* 69.38

Cate magnum captum 294.46

Chalcidonenſis Synodus 55.6

Chicheley prouiſione Papæ fit Cant. Arch. 276. 40. pallium recipit 276. 50. priuilegiorũ vires explorat 277. 26. Synodum celebrat 277. 42 quos Epiſc. conſecrat 277. 45. Synodum conuocat. 278. 10 decretum conſtituit de promotione graduatorum ad vacantia beneficia 278 18. reuocat illud 279. 24. Henr. VI. baptizat 279. 38. decimam ad bellicos vſus iniuſtis inferioribus prælatis dat 280. 20. Wilhelmi Ruſel dogmata damnauit 280. 24. Synodum conuocat 280. 33. literas vbique dat Papæ mandatum continentes 280. 45. Cardinalis creatur 284. 1. Legatinam author. exercere ſine Regis venia non audet 284. 23. Synodum celebrat 285. 7. quæ extruxit 285. 21. Procuratores curiæ habitum bacchalaureorũ inducere iuſſit 285. 36. ſeueritas in D. Strãge delinquentẽ 285. 39. moritur 286. 6

Cleri elatio. 278. 1. Comprimitur à Laicis iudicibus 287. 2. queritur idcirco ad Regẽ 287. 10

Clemens Papæ quæſtor petit pro Papæ ſalute preces fieri 289. 20 ſubſidiũ vt Papæ Romã deferat poſtulat 289. 26 vota ſolum impetrat 289. 30.

Clemens V. Papa Anglos Epiſc. creat 206. 42. Galliæ Regẽ abſoluit 207. 50. primitias omnium benef. in Anglia vacantiũ imperat 208. 6. literas de coronat. Regis reuocat 208. 36 duo millia marcarũ duobus Cardin. prouidet 237. 35 Literas idcirco Regi dat 237. 45

Cleric audacia in ſacris ordin. conferẽdis 270. 1 pœna fuſtium ideo adiudicatus eſt 279. 31

Cleri edict. ne. ſ. ſ. in Anglicam linguã vertãtur. 275. 52. impietas eorum 76. 9. & 84. 22

Clerici omnia Regni munera adminiſtrabant 249. 17

Clericis matrim. permittuntur 121. 17 latrocinia quanta 136. 10. 126. 40. ſcelera 150. 22. penes eos omnium rerum poteſtas fuit 150. 42. præfecti omnibus curiis 150. 54 quot beneficia tenuerint. 151. 17. ciuilib. officiis amouentur 151. 13. reſtituuntur 151. 17 veſtium pompa 310. 39

Cæleſtinus Papatu ſe abdicat dolo 201. 31. Vaticinatur de Bonifacio 201. 43

Columbani mors 58. 12

Coletus Decanus Paulinus 306. 21. Henrico ſeptimo acceptus. 307. 14. Scholam Pauli extruxit 307. 14. 306. 34 Inimicorum calumniam Warhami beneficio vitauit 306. 37.

Cometa tres menſes apparuit 54. 43. & 40. 25

Concilium generale Viennæ 210. 5. Baſileæ 279. 34. Conſtantiæ 277. 49. Dogmata 15. Wicloffi damnat ibid.

Conſtantinus Pimagi iuſſit depingi in parietibus 58. 2

Conſtantinopolitana Synodus 55. 7

Conſtitutio de primatu inter Arch. 211. 45

Conſtitutio de vno beneficio. 208. 54

Contentio inter Regem & Barones 175. 12

Controuerſia de primatu Cant. & Eborac. 58. 41

Courtnay educatio 265. 34. fit Cantuar. Archiep. 265. 42 crucem à Monacho recipit 265. 51. regales nuptias celebrauit 266. 6 Synodum Cantebrigiæ celebrat 268. 29 Laicorum conditionem de decima dirimit 268. 40. prouinciam viſitat 268. 46. Exonienſis Epiſcopus ei reſiſtit. 268. 53. mandatarius Archiep. coram mandata edere cogitur. 269. 9. pœnam ideo ſubeunt. 269. 16. formam iuram. aduocatis proponit 269. 24. Exonienſi ſupplici ignoſcit. 269. 28 Sariſburienſem renitentem comprimit 269. 31. ſubſidium à Clero Papæ dono obtinet. 270. 30 moritur 270. 37. quæ ædificat 270. 38

Crannmerus quomodo ad Henricum Octauum adductus 321. 5. libellum de nuptiis Regis ſcribit 322. 45. legatur ad Papam de hac re diſputaturus 322. 50. fit pœnitentiarius Angliæ à Papa 323. 9. in Germania Academiis diſputat 323. 13. Vſurpatam Papæ poteſtatem Regi probat 323. 38. Eligitur Cantuarienſis Archiepiſcopus 327. 28. Iurat inuitus Papæ 327. 40. aureos ducatos 900. pro bullis ſoluit 327. 50. Synodum ingreſſus de diuortio Regis tractat 327. 52. In D. Catharinæ ſententiam diuortii fert 328. 58. D. Annam Bullenam Reginam ſacrat 329. 7. Suſceptor fuit ſereniſſ. Reginæ Elizabethæ 329. 13. Primas totius Angliæ dicitur 329. 25 Edwardum Octauum in baptiſmate ſuſcepit 329. 58. Synodum conuocat 320. 24 Origo eius 330. 41. educatio 330. 51 progreſſus in doctrina 330. 52. vxorem duxit. 330. 53. ſecundam duxit. 331. 44. quam metu ſex articulorum in Germaniam mittit 333. 14. Gardinerum diſputantem coram Rege labefactat 334. 29. conſpiratio procerum in eum 334. 38. mittit Cantuar. quoſdam machinas Papiſtarum inueſtigare 335. 36. carceribus eum includere conſpiratur 335. 47. accerſitus nocte annulum tuitorium à Rege recipit. 335. 53. Synedrio excluſus inter pueros ſedet. 336. 26. aduerſarios in gratiam recipit. 337. 10. temperari legem 6. articulorum obtinuit. 337. 52. de quibus in Synodo tractauit 338. 11. Synodum conuocat 339. 25. quas petit. ad Regem pro Clero habuit. 339. 29. pro D. Maria apud Regem intercedit 340. 19. Doctos ab exteris accerſit 340. 30. fugere tum Papiſtarum negat 340. 59. quid ſcripſit 340. 45.

insigniorum.

inſigniorum vaticinium 341.10. *in carceres mittitur* 341.26. *Læſæ maieſtatis conuicitur* 341.35. *mortua in* Mariā Reginā 341.43. *hæreſis dānatur* 342.4.35. *ſiſtitur corā Papa* 342.17 Retractat *in ſcriptis* 342.52. *fidem in Deum præter ſpem pontificiorum explicat* 343.5. *martyrium eius* 343.20. *cor illæſum eſt corpore combuſto* 343.19. Epitaphium eius 343.30. *quos fercula Clero conſtituit* 354.50

Cromwell Wolcei *mandato cœnobia demolitus eſt* 328.12. *Regis fit conſiliarius* 323.52. *Vicarius* Regis *in ſpiritualibus generalis* 338.4. *Aleſium in* Synodum *induxit, vt de ſacramentis dicat* 330.58. Exitus *origo* 333.27. *condemnatur* 334.2.

Cudendi ſcientia inuenta 293.44

Cuthberti translatio ad ſedem Cant. 59.12. *Synodum conuocat apud Clyff.* 59,18. *&c. ſepulturam Arch. ad* Eccleſiam *ſuam transfert* 61.12. *mors.* 61.20. *conuitiis laceratus à Monachis.* 61.28, *Ignorantia vulgi ex laſcivia Monach.* 59.32

Curſini fœneratores eiiciuntur 173.42

D.

D*Anorum depopulatio* 63.7. *In Northumbriam irruptio* 96.22. In Shepetam 69.47. *Lundinum vaſtant* 70.25. *Wintoniam* 70.42. *Cantium* 70.46. *Eboracum* 70.51. *Northumbros fugant* 71.1, *Eadmundum* Regem 71.16. *Monaſteria diripiunt* 71.20. *Gallorum monaſteria* 74.34. *Irruunt in Angliam* 88.38

Decani Pauli mira mors 150 37

Decanus Pauli *Bonifacium viſitatione excludit* 183.55

Decanatus Angliæ 32.12

Delphinas Franciæ *fœdus cum Duce Burgundiæ init* 264.55. *frangit, eumque necat* 265.2

Deneuſis Hyberniæ *Cancellarius* 301.21. *Poſt* Bangorenſis *Epiſc.* 301.27. *ſedis amiſſa prædia recuperat* 301.42. *Inſulam Tuis etiam militibus & claſſe ſuperatam reſtituit ſedi* 301.52. *fit* Sarisburienſis *Epiſc.* 301.55. *deinde* Cantuar. 302.1. *pallium à Papa recepit* 302.25. *Iuramentum illi præſtat* 302.35. *moritur* 302.53, *accenſis cereis per fluuiū ad* Feuerſhā *ducitur* 302.54 *funeris ſumptus* 303

Deuſdedit Cant. Arch. *ſacratur.* 52.43. *mors eius* 52.50

D*iluuium* 188,58

D*iplomata quondam qualia* 117.55

D*racones flammei* 66.29

D*ruidum doctrina in* Britannia 4.30

D*unwich ſedes transfertur ad* Elmham 73.43

D*unſtanni natiuitas* 76.25. *educatio* 80.1. *Athelſtano* Regi *ſeruiebat* 80.12. *dæmonū frequentator* 80.25. *aula pellitur* 80.23 *ægrotat* 80.28. *monachatum ſuſcipit* 80.33. *Alfginæ quotidiano congreſſu vſus* 80.43. *Teſtamenti eius hæres fit* 81.3, *in aulam reducitur* 81.3, *pellitur* 81.4. *reſtituitur.* 81.14. *cœnobium extruxit* 81.23. Abbas *primo dictus* 81.24. *fratris funus peragit* 81.27. Eadredo *Regi chariſſimus* 81.39. *Eadwino infeſtiſſimus* 81.52. *aula exulat* 81.54. & 82.42. *reuocatur* 82.32. *Cant. Arch. fit* 82.34. *duos ſimul* E*piſcopatus tenuit* 83.2. *Monachiſmum euexit* 83.44. *ſacerd. coniugatos expulit, ibidem cognatos ad* Epiſcopatus *promouit* 84.3. *prodignum ad ſacerd. coniugatos expellendos* 83.42. Edwardum *proceribus inuitis* Regem *coronat* 86.58. Synodum *conuocat* 87.4. *prodigio coniugium euertit* 87.14. *Regni exitium vaticinatur* 88.23. *Vaniſſimum eius ſomnium* 88.42. *moritur* 89.24

E.

E*Borac. Arch. iocale pro cruce geſtanda offert.* 294.51. *Nauem Comitis* Warwic. *ſacrat* 294.55. *in qua* Caletum *vehuntur* 294.59. *Nuptias ibi celebrat* 295.1

Eboraci *combuſtio* 62.13

Eborac. *Epiſc. legati ſiniſtras reſpuit* 139.46. *pedibus conculcatur* 139.53 *ad* Regem *queritur* 139.56 *ignominiam reportat* 140.2

Eccleſia Chriſti Cant. *combuſta* 61.39

Eccleſia *primitiua qua* 47.7

Eccleſiarum inueſtitura à Regibus *data* 119.19. Per Papas *adempta* 120.17. Henrico *Imper. ſolum conceſſa* 120.31

Eccleſiaſtica regni iura pontificiis priora 159.43

Eccleſiarum *patronatus Papæ ademptus* 169.45

Eccleſiaſticam *Iuriſdictionē adminiſtrabit graduatus* 284.43

Eclipſis Solis 53.1

Edbaldus matrem nupſit 49.42. *Tyrannus in Chriſtianos* 49.28

Edelfridus Britannis *bellum infert* 48.2

Edgari oratio 85.12

E*dmundi educatio* 165.25. *Romæ Cant. Arch. eligitur* 165.32. *ſacratur Cant.* Rege *præſente* 165.38. *turbati* Angliæ *motus ſuo conſilio ſedantur* 165.41. *Synodum* Londini *congregat* 165.50. *Nuptias Elenoræ prohibet* 166.2. *per* Legatum Papæ *fiunt licita.* 166.30 *quot Epiſcopos ſacrarit* 168.17. Richardum Roffenſem *electum reiicit* 168.23. *Euntem* Romam *Otto prohibet* 168.28. *Nihilominus it.* 168.32. *Vincitur* 168.37. *Mon. Cant. excommunicat.* 168.47. *Quintam* Papa *concedit* 169.22. *Priuilegium Eccleſiarum vacantium à* Papa *obtinuit* 172.27. *Reſcinditur à* Papa 172.28. *ſponte exulat* 172.40 *febri correptus moritur* 172.47. *inter ſanctos aſcribebatur* 173.12

Edmundi Regis *liberalitas in Monachos* 78.8

Edwardus Rex à militibus interficitur 87.19
Edſinus fit Cant. Arch. 95. 50. ius ſuum Swardo delegauit 95. 57. Epiſcopatu ſe ſpōte abdicat 96.9. moritur 96.20.
Edwardus primus Rex Acone rediens Romam venit 190.3. Conceditur illi à Papa decima 190.12. Hanc in vſus Papa legatus conuertit 190.23 coronatur 191.2 Cambros rebelles fugat 194.29 Decimam Papa colligere prohibetur 195.2 ſemiſſem omnium bonorum à Clero extorquet 201.19 fœdus cum Roman. Rege init 202.7. bellum in Scotos & Gallos parat 202.8. decimam à Clero obtinet 202.19. Scotos ſuperat 202.33. ſubſidium à populo datur 202.38. negantem Clerum Parlamento excludit 203.4 & protectione ſua priuat 203.5 accepta quinta in gratiam recipit. 203.6 in Galliam petens flebili ad populum vtitur oratione 203.39 libertates in magna charta Baronibus concedit inuitus 203.48 inducias quare petentibus Gallis concedit 203.55 Scotos fugat 204.17 Iterum in eos parat bellum mandato Papa ſpreto 205.27 Iuramento ſoluitur à Papa 206.52 Coniurationis reos punit 207.3. Winchelſey reum proditionis agit 207.10 de eo ad Papam queritur 207.16 monachos 80. è clauſtris præcipitauit 207.46. Winton. Epiſc. proſcripſit 207.55 moritur 208.10
Edwardus II. coronatur à Winton. Epiſcopo 208.12 Winckelſee ab exilio reuocat 208.17 Capellanos ſuos tuetur 208.10 Petrum de Geuerſton relegatum reuocat 209.58 Scotos fugat An. 1318. 214.3. Papa concedente decimam obtinet 214.8 Barones rebellis compreſſit Anno 1322. 214 Herefordenſem Epiſc. proditionis reum agit Anno 1322. 214.38 Liberatur à Coepiſcopis 214.53. Bonis omnibus ſpoliat 215. 6 Eccleſia vetera priuilegia reſtituit 215.52 Reginam proſcribit 216.9 à Papalib. collatoribus pecunias mutuat 216.16 profugit in Walliam 216.24
Edwardus III. Rex coronatur 216.25. Winton. Epiſc. tēporalia detraxit 221.46. reſtituit. 221.46 Expeditio in terrā ſanctā à Gallo impedita 221.54 fœdus cū Imper. init 222.8. Galliā vt ius hæreditariū petit. 222.17. fœdus cum Imperatore reuocat 222.37 ad Cantuar. Arch. pro pecuniis mittit 222.50 Imperator fidem fregit 222.57 Angliam ingreditur 223.18 Epiſcopos binos turri includit 223.25 nuncium ad Stratford. mittit 223.26 ad London. Epiſcopum de iniuria ſibi à Stratford illata ſcribit 224.4 Priori Cantuar. de ea re ſcribit 224.33 Excuſat ſe Archiepiſc. 227.19 in eum reſcribit Rex 234,33 Archiep. iniuſte vocat 235.53 Parlamento ingreſſum prohibet 235.58 Poſtea charum habet eum 236.35 Triennalem decimam à Clero obtinet 236.43 Magnanimitas eius 236.55 Secretarium ſuum ad Epiſc. Dunelm. promouit 237.38 Papæ prouiſores abigit 237.40 Literas à Papa de expulſis Card. recipit 237.45 Papæ reſcribit 238.50 Caletum vincit 241.56 Exercitus totus ab vniuerſali peſte liber 241.59 Galliam depopulatur 242.2. Scotos ad deditionē coegit 242.10. Cenſuras Papales ferentes proſcribit 247.38 Legatos ad Papam de lite componenda mittit 247.46 Statuta de præmunire edidit 247.52 Dunelmenſem Epiſcopum confert 248.10 domum præbenda vendicat 248.11 Parlamentum Londini tenet 253.33 Clericos officiis Regiis amouet 253.40 Papæ prouiſiones adimit 254.22 ægrotat 255.34 Clericos officiis reſtituit 255.47 moritur 258.13
Edwardus filius Petronē regno reſtituit 249.38 moritur 255.33
Edwardus IV. coronatur 293.32 Parlamentum tenet 293.58 Subſidium à Clero obtinet 294.3 Eccleſiæ libertates reſtituit 294.5. Filiā D. de Reuers nubit 294.29 peregrinatur ad Thomæ delubrum Cant. 294.35 peregrinationem ſecundam ſuſcepit 294.40 ſororem Burgundiæ Duci nuptum locat 294.39 cōſilio excludit Arch. Cant. 295.10 fugit ad Burgundiæ Ducem 295.12 Inimicos fugat 295.15. moritur 295.34
Edwardus VI. natiuitas 329.55 coronatur 339.11 Alter Ioſias dictus 339.18 Tutela Edwardi Seimeri committitur 339.21 Parlamentum tenet 339.26. Crammero negat petitionē pro D. Maria 340.21. moritur 340,50
Edwinus ſororem Edbaldi petit coniugem 51.46
Egberti Regis mors 54.57. Frater caſus 55.10
Elfredus Romæ Rex vnctus 73.10
Elienſis Epiſcopatus erectio 122.20
Elizabetha ſereniſs. Regina natiuitas 329.10 captiuitas 353.27. ad Regnū euehitur 357.53
Elphegus Monachus 91.9. Epiſcopus Winton. 91.36. parce vixit. 92.26. fit Cant. Arch. 92.54. incarceratur à Danis & interficitur 93.4
Emma Regina accuſatur 96.52. ſpoliatur 96.57. queritur ad Epiſcopos 97.4. Per ignitos vomeres probatur 98.25. Innocens iudicatur 98.44. Regem verberibus cædit 98,58 Nouem maneria monaſterio S. Swithuni dat 99.2. Flos Normannia dicta 99,11. Epheſina Synodus 55.5
Epiſcoporum crebræ mortes 95.44
Eruditio ſub Theodoro floruit 54.6
Ethelberti comitas in Auguſtinum 41.45. munificentia 42.25. mors 49.37
Edelwlfus Rex Romam petit 73.12 Francorum Regis filium ducit 73.22. mors eius 73.23. Wintonienſis fuit Monachus & Epiſc. 73.25 dona ad Papam miſſa 73.30.
Epiſcopalium ſedium Angliæ heptarchia 17.20
Eucharistia ceremonia qualis fuit 47.13

Euge-

Eugenius Papa auream roſam Henrico ſexto mittit 215.19. Omnium prouentuum decimas à Clero exigit 215. 29. non obtinet 205. 32. Prouiſione Epiſcopo ſtatuit 295. 34. Conſilium Ferrariam tranſtulit 284. 55. Elienſem Epiſcopatum viuente Epiſcopo alteri concedit 285. 2. Eccleſiaſticam iuriſdictionem graduatus adminiſtrabit 284 43

F.

FAmes in Britannia 54.50
Feuersham Monachi Regis mandato reſiſtunt 153.42. vincunt 153.59
Fox Winton. Epiſc. litigat cum Cant. 307.57. ad Papam queritur 308 6. Edictum Papæ in Warabnum Will. Paullet exequendum cōmittit 308. 21 ex aula ad Diocaſim recedit 309.15 Wolceum Regi commendat 309.19 moritur 314.16. Teſtam. legata Wolceus inuadit 314.19
Fred. Imp. Regem Angliæ conſulit de exuendo Papali iugo 170.42
Franciſcani Angliam ingreſſi 160.25
Fratres prædicatores capitulum Londini celebrant 213.26
Frumenti modius. 3. denariis emptus 199.14
Fulmen terribile 62.14
Fumi vectigal Papæ ſolum in Anglia reliquum 302. 24

G.

GAlli murmure Terunciumm Papæ negabāt 183. 8.30
Gardinerus transferendis bibliis reſiſtit 329.34 libellum edidit de vera obedientia 330. 11. Cranmerum ad diſputationem coram Rege prouocat 334. 20. Inuidia eius in Cranmerum 334.21. Reginam Catharinam hæreſis poſtulat 338.51 carceribus mancipatur 338. 54. Teſtamento Regis excluditur 339. 6. callidum conſilium de retinendis Papæ ceremoniis 340.5. librum in Cranmeri ſententiam edidit 340.48. Mariam Reginam coronat, 341.12 Cardinalitium honorem à Papa petit 342.18. Corpore fœtens moritur 342. 27 & 41
Godwinus in exilium actus 97.1. reducitur 99. 6. offa ſtrangulatur 99.56
Godefredus Regis nothus electus Lincoln. Epiſc. 139.37. Romæ ſine ordinibus ſuſceptis confirmatur 139.40. fit Eborac. Arch. 144. 35. de cruce geſtanda contendit 148. 57. vincitur 149.6. queritur de Huberto ad Regē ſed fruſtra 149.37
Grauamina Papalia Regno Angliæ illata 179. 27.43
Græcorum Imperii tranſlatio 68.30
Græci Rom. Eccleſ. deſerunt 68.21
Gregorii dona ad Auguſtinum 174.40
Gregorii Papæ Angliam turbantis mors 174.43 Conſanguinei patibulo ſuſpenſi. 174. 45. Epiſtola eius ad Aug. 12.10. ad Brithgildam epiſtola 35.20
Gregorius X. conſilium Lugduni indicit 190.32 Decimam ſeptennii petit 190.35. Recuſantem Lincoln. Decanum priuat dignitatibus 190.52
Gulielmus Normanniæ Dux bellum Angliæ infert 107.50. Haraldum vincit 107.51 Angliam ſubiugat præter Cantium 108.13. Stigandum in Normanniam ducit 109. 20. multa Eccleſiæ vtilia conſtituit 113.15
Gulielmus fit Cant. Arch. 125.40 & Papæ legatus 125.41. Roffenſem dedit Epiſcopatum 125 55. Synodum Londini celebrat 125.59
Gulielmum Regem coronat. 126.16. manibus hoſtiæ excidebat in Miſſa 126.35. moritur 126.36.
Gulielmus Eboracenſis veneno ſe necat 128.33
Gulielmi Londini Decani ſubita mors 201.24
Guardia Primo Regi conceſſa ſunt. 160.17

H.

HAns Halby pictor accuratiſſimus 306.9
Helena theſaurus Romæ repertus 273.53
Helbealdus & Hebaldus Martyres 58.43
Hengiſti ethnici victi ſentētia pia ad Aurelium 8.9
Henricus Papam & Epiſcopos carceribus includit 120.28
Henrici I. Regis laus 124.30
Henrici Winton. in Theobaldum fraus 127.33
Henricus III. Rex clam ſolutus iuramento à Papa 175.22 queritur ad Papam de auaritia eius 175.56. Northwalliæ princeps in eum rebellis fit 176.3. Negat Papæ ingreſſum in Angliam 177.20. Is Lugdunenſi Concilio intereſſe Regem iubet 177.22. Magnates in Papam incitat 177.30. Legatos ad concilium mittit 177.54. 178.30. abnegat vllum Papæ cenſum præſtare 178.51 prohibet ingreſſum vllum legatis Papæ 179. 12. Parlamentum Londini conuocat 179.18. Papam execratur 180.44. Petentem aliquid nomine Papæ proſcribit 181. 3. Vetat ne quicquam ſoluatur ei 181.13 A Papa ad præſentiam Ieſu Chriſti appellat 182.33. Londini tenet Parlam. 182. 36 Literas ad Papam dat 182.37. Is Regem leniter demulſit 182.41. Regnum Papæ dat pignori pro pecunia mutuata 185.53. ea ſolum eſt 185.55. ciuile bellum cum Baronibus habuit 187. 2. Id per legatos Papæ ſopitum 187.22 Omnis Eccleſiæ controuerſia componitur 187.38. Weſtmonaſter. Eccleſiam fabricauit 189.8. moritur 189.13
Henricus Imper. 3. coronas accepit 210.21. Ve-

neno extinctus eſt 210.23

Henricus IV. Lancaſtriæ Dux coronatur 273.
20. Prouiſ. papales tollere promittit 273.36.
Britanniæ Ducis viduam nubit 273.45.
Proceres rebelles comprimit 273.50. Parlamentum Londini tenet 273.51. Decimam à
Clero obtinet 273.54. Deinde aliam 273.59
moritur 275.20

Henricus V. coronatur 275.21 decimam à Clero habet 279.10 Pro quaſi illis priuilegia conceſſit 279.12. Decretum de promotione graduatorum ad beneficia confirmauit 279.26
pecuniam Papæ ſequeſtratam obtinet 277.24
decimas 277.38 victoriam à Gallis glorioſis reportat 277.34 decimas duas habet 277
42. decimas obtinet 278.14 moritur 279.49
vbi iuſta pro eo peracta ſunt 279. 54. quem
Galliæ Rex luget 279.56

Henricus VI à quibus educatus 280.1. decimã & mediam à Clero habet 280.36 Mediam decimam à Clero ægre obtinet 284.40 Promittit clero legum mitigationem 285.13. Duo literarum collegia extruxit 286.36 Petitionẽ cleri obtẽta decima in aliud tẽpus reiicit 286
48. aureã roſam ab Eugenio Papa recipit 288.
35. pedes ad Thomæ delubrum ſæpe iuit 289.1

Henricus VII. coronatur 296.23 Parlam. tenet
296.25 Decimam à Clero habet 296.27 Nuptiæ eius papæ bullis confirmantur 297.35.
Decimam à Clero obtinet 297.48 Rebelles
fugat & duces capit 298.1. ad aſyla fugientes
ſupplicijs afficit 298.13 ſubſidium ad bellum
in Gallos à Clero habet 298.26 Petit a Papa
Henr. VI. canonizari 299.10. ſumptuum magnitudine negocio ſuperſedit 299.36 indigne
Papam rogat corporis ſepulturam transferri
299.43 motus a Petro Varbecho inceptos ſedat 301.12 nuptias inter filium & Hiſpan. Regis filiam conciliat 307.20. moritur 307.34

Henricus VIII. nubet Arturi vxori 307.51. Idcirco diſpenſatur ei a Papa 307.48 Cantebrigiæ inſtituitur 309.42 Agit cum Carolo de pace firmanda 311.18. oẽm rei procurat. Wolceo
committit 311.25. Librũ de indulgentiis Papæ contra Lutherum edidit 312.12. Fidei defenſoris titulo a Papa donatur 312.17 Roſam
auream a papa recipit 313.11 Gallum aggreditur 314.49 Fœdere cum papa & Gallo iungi
reſpuit 313.45 animo alienarit in Wolceum
eſt 314.47 Oratio ad populum de repudianda
vxore 315.16 negoc. rei legatis Papæ committit 318.48 petit ſententiam ferri 320.39.
Wolceũ aula eiicit 321.35 Cranm. iudicium
de repudio quærit 322.47 Legat cũ cũ aliis ad
Papã 322.37 de Papæ vſurpata poteſtate conſuluit 323.32 Parlam. conuocat 324.5 Clementiã Wolceo õn. 324.48. Supremũ caput
à Clero agnoſcitur 325.57. Th. Audeley Cancellar. deſignat 327.27 fœdus cum Gallo init
328.24 Colloquiũ de Papa extirpando 328.
28 D. Annã Bullenanã ducit 329.7 leges in
Parlam. tulit 329.47 cœnobia diruit 332.25
Cranm. mœſtũ conſolatur 333.8. Procerum
coniurat. narrat 334.55 dat annulũ tutoriũ
336.20 male tractari frẽdet 336.53 Neceſſitud. cum Pontif. diſſuit 337.23 Latimeri viduã ducit 338 38 Scotos & Gallos vincit 338
43 moritur 339.2

Honorius Cant. Arch. electus 52.13 ſacratus 52.
14 fœlicem creat Epiſc. 52.20 mors 52.37

Honorij Rom. Pontificis cõceſſio 52.16. Eiuſdem
ſcriptum 14.37

Hoſpitale Thomæ combuſtum Romæ 68.58

Hubertus educatio 146.56 Rege captiuo legatur in
Angliam 147.10. Fit Arch. 147.15. Pecun.
pro Rege ſoluit 147.40. Cancellar. & Angliæ
Iuſtitiar. fit 147.44 Leguleium factioſum punit 148.25. Ioh cõmunem excom 148.33. Regem Wintoniæ coronat 149.29 Abbatẽ Torney dignitate priuat 149.40 Appellantẽ ad
Papã vinculis tenet 149.42 Cãbros fugat 149
45 ciuili author. ſe abdicat 149.58 cuius rurſum 150.7 quæ ſtatuta procurauit 151.59 quæ
extruxit 152.5 ſplendor familiæ 152.13. De
Hackington. Eccl. cũ Monach. ſegit 152.25.
Illi ad Papã queruntur 152.37 Eccl. Lamethæ
diruitur 152.49 Munerũ Lamethæ ſedi cõfirmauit 153.12. quos Ep. ſacrauit 153.17 Regis iram ſubit 153.34 In gratiam redit 153.
40. moritur 154.3. Teſtam. condidit 154.5
Hæred. eius Rex iunaſit 154.6

Hugo Dunelm. Epiſc mille marcas Regi dat, vt
voto liberetur 145.4. Romanæ ſedi infinitũ
dat 145.6

Hugocio Papæ legatus in Angliam venit 139.41
Clerum Angliæ conuocat 139.44 Pugna inter
Primates fit 139.48. Cantuaria ſe occultit
140.14 Clam fugit 140.17

Hugonotarum origo I. 263 35

IMperator Papæ equum f. æno ducit 278.4

Ignorantia cæca populi 59.32

Innocẽtius Papa Anglicani theſauri heluo 86.45

Inopia magna artis 240.59

Innocentius Papa bullas excom. mittit 298.34
pecunias piſcandi indulgentia 298.41

Innoc. Papa Epiſc. 7. mortuis alius ſeptem ſubrogat 227.59

Ioannes Erigena claruit 747. quos libros tranſtulit 73.9 graphiis perforatus 74.13. Epitaphium eius 74.19

Ioannes Ball ſeditioſe opiniones 259.10. In campis docuit 259.19 carcerib. includitur 259.21 ſeditioſis liberatur 257 29 concionat plebi 259
33. fit Arch. eorũ 259.37 capitur 261.29

Ioannes D. Warff renũciat dogmatibus Wickleff 278.28

Ioannes Florentinus in Anglia legatus 155.56.

Iohannes Huß combuſtus. 277.51.

Iohannes Gray fit Cant. Arch. 154.29. inthronizatur 154.35.

Iohannes Oxon.*pro* Epiſcopatu Winton. *duodecim Marcarum millia* Papa *dat* 187.14.

Iohannes Peckam *ſacratur* Romæ Cant. Arch. 192.27 *educatio eius* 192.33 *in conſecratione petit ab* Epiſcopis *munera quadam* 192.49 *Creaturam Papa ſe agnoſcit* 192.26 *Creatori quatuor marcarum millia inuitus ſoluit* 192.58. *marcas* 5000. *de* Roberti Kylwarby *inteſtati bonis petit* 193. 26 *Concilium* Lametha *celebrat* 193.36. Eboracenſis *faſtum de cruce geſtanda comprimit* 193.44 *Prouinciam viſitat ſeuerius* 193.57. *Literis Papæ de* Decima *per Regem collecta reſpondit* 199.13. *In* Iudæos *ſeuerus eſt* 196. 40. Wint.*&* Lichfeld.Electas *reiicit* 196. 47 *Clerico vnum tantum beneficium permiſit* 196.57 *Lichfeld.peregrinum in* Epiſc. *reſidere coegit* 197.5. *quos ſumptus in muneris expenderit* 197.13. *Cauſam Eborac.* Arch. *per tuitoriam appellationem audiuit* 197.17. *adulteria ſeuere punit* 197. 25. *Ius ſuum tenaciter defendit* 197.45 *Oxonienſem* Arch. *viſitat* 197.55. *Suffraganeos reluctantes comprimit* 198.17 *Londinenſis minas repellit* 198.36 *Clerum* Rhedingi *conuocat* 198. 45. *Cognitionem patrocinatus Eccleſiarum ad ſe traducere nititur* 198. 48. *Epiſcopum concubinarium ad Papam accuſat* 198.40. *Teſtam.condit* 199.24 *quanta diuitia eius* 199.28. *moritur* 199.50

Iohannes Papa epiſtola ne Clerici Winton. *ſedi præſint* 91.47

*Iohannes.*22.*Papa coronatur* 213.31. *Equo inſidentem ducit* Galliæ Rex 213.32. *primitias beneficiorum in Anglia triennio vacātium exigit* 213.37. *legatos ad ciuiles motus componendos mittit* 213. 40. *Re infecta locupletes redeunt* 213. 48. Decretalium 7.*librum edidit* 213.58 *Concedit* Regi *decimam de ſubditis* 214. 5. *Epiſcopatum* Winton. *inuito* Rege *confert* 214.8. *Prouiſionis titulo ſecundi Epiſcopatus dedit* 218 26. *Literas ad* Mepham *de prouiſione mittit* 218.54. Regi *fructus beneficiorum vacantium dat* 219 44

Iohannes 23. *Papam electionem Monachorum caſſat* 276.37. *Epiſcopatus in Anglia pro placito confert* 276.55 *Imperatore cogēte abdicationem ſimulat* 276.13

Iohannes Papa 13. *pugione necatus* 83.32 *Imperator fugientem perſequitur* 277.17 *Captum venatorio veſtitu in Concilium adducit* 277.18. *carceribus mancipatus ſpoliatur bonis* 277.20

Iohannes Rex *Monachus ob fraudem eiicit* 155. 44 Papa *minatorias ſcribit literas* 155.46. A Papa *regnum excommunicatur* 156.29. *Suſpectos ſibi* Rex *mulctat* 156.42. *Sacerdotis interfectorem abſoluit* 156.47. *Nemo Papa præceptum exequi in ipſum audet* 157 1. *Noruicenſem* Archidiaconū *carcerib. detinet* 157.5 Omnes *inimicos proſtrat* 157.13. Excōmunicatur *à Papa* 157.24 Abdicationē *à regno* Gallorū Regi *cōmittit* 157.30 *Exercitum in Galliā ducit* 157.44 Papa *regnum reſignat & recipit* 157.57. Barones *rebelles excommunicantur* 157.23 *Papa fit coniunctiſſimus* 158.54. *veneno interficitur.* 159.3

Ioannes Straw *cum ſuis inſurrectio* 259.25 Regem *ad ſe venire iubet* 259.30. *Sauoiam incendunt* 260.3.*&* Iuriſperitorū *domus* 260. 12. *furantem aliquid comburunt* 260. 11 *poſtulata omnia impetrant* 260. 25 *fugantur* 261.5. *Coniurationem redintegrant* 261. 5. *Capite damnatus coniurationem fatetur* 261 17

Iohannes Triuet Iuſtitiar. lapſu interiora rupit 268.33

Iohannis Winton.*ad Ioannem Peckam epiſtola* 21.3

Iſlip prouiſionis titulo fit Cant. Arch. 243.40. *Londini conſecratur* 243. 43. *ſecreto intronizatur* 243.48 *Diœceſin ſuam viſitat* 243 50. *Lincolnienſem Epiſcopū comprimit* 244. 13. *quæ ædificauit* 244.29. *ſubſidium à* Clero *ſibi obtinet* 244. 33 *libertatis* Eccleſiaſticæ *oppreſſiones tolli procurauit* 244.41 *litem de cruce geſtanda cum Eboracenſi habet* 244.52 *quæ cōponitur* 244.54 *poſtea adimpletur* 245 30. *cauſam de prædiis* Aſſaphenſis *ſedis in* Walliæ *principem obtinet* 248.5. *Nobilem vxorium nubentem punit* 248.20. *Oxonii collegium condit.* 248. 13 *Ceruos ſedis debitos vendit* 248.15. *Ex caſu paralyſin cantrahens moritur* 248.32 *teſtamentum eius* 248.34

Itali beneficiati ſpoliantur 164.15 *fugiunt ex* Anglia 164.23

Iudæorum nequitia punitur Nordouici 172 43

Iubileus ad 25.*annum lucri cauſa deducitur* 241 35 *corporibus exitium affert* 241.45

Iuſtus Roffenſis *exulat* 51.9 *fit Cant.* Arch. 51 38. *mors* 52.4

Iulius 3.*annum* Iubileum *pro reditu* Angliæ *ad Papiſmum celebrat* 352.50. *moritur* 352. 53

Iuriſperiti Angli Romæ *potentes* 253.8

K.

KAtharina Regina Henricum *VI.parit* 279 37 *ad* Regem *in Normanniam it.* 279. 42. *Katharina hoſpitium extruitur* 173.17

Kemp eligitur à Monachis Cant. Arch. 289. 48. *Bullis ſex à Papa conſtituitur* 289.56. *Ad præſtantiorem* Cardinalatum *promouetur* 290.13. *Intronizationis ſolennitas* 290.19. *educatio eius* 290.29. *ſynodum celebrat datā* Regi *decima* 290.44 *moritur* 292.20 *fune-*

ris eleemoſyna 292.24. benignitas in cognatos 292.26
Kenelmi pueri nex 68.45
Kenulphi coronatio 63.23. Epiſtola ad Leonem Papam 63.50

L

Lambarti ad Papam appellatio 62.17 fit Cant. Arch. 62.31 mort 62.54
Laici iudices Clerum comprimunt 287.5
Lancaſtren. & Eborac. familia vnio 296.19
Lancaſtriæ dux Ioh. Gaunt agroto Rege regnũ regit 255.34. fœminis adimere ius ſucceſſionis nititur 255.38 Marciæ Comitem infeſtat 255.39 Regis gratia excidit 255.42. Clero inuiſus 255.40 Wichamum infeſtat 257.5. ſuppoſititius putatur partus 257.20
Lanfranci educatio: 110.22. Ad Cant. Eccleſiam electio celebris 110.35. Tomam: Eborac. electum reiicit 110.50. Poſt profeſſam ſubiect. recipit 111.9. Romam proficiſcitur 111.19. Litem habent de primatu coram Papa 111.23 quam Rex compoſuit 111.35. Synod. Wintoniæ tenet 112.49 aliam Londini 112.53. Wulſtanum Epiſcopatu pellere nititur 112.54. Regnum abſente Rege adminiſtrat. 113.1. Prædia ſedis recuperauit 113.21 immunitatibus auxit 113.24 quos libros edidit: 113.50 lenitas eius 113.56 quos Epiſcopos ſacrarit 114.27 Monachorum Cant. inſolentiam repreſſit 114.1. Willielmum Regem coronat 114.47. Monachos Auguſtin. comprimit 114.49 in exilium actus eſt 115.44 redit & moritur 115.47.
Longham prouiſionis titulo fit Cant. Arch. 248.50. Cant. intronizatur 248.59 homagium à quibuſdam Baronibus recipit 249.3. inquirit quot beneficia Clerici tenẽat 249.12 prouinciam viſitat 249.41 de decimis cõſtituit 249.43 litem de victoria pugnam habet 249.46 Clericis eiectis Monachos inducit 249.53 Cardinalis creatur 249.58 Archiepiſcopatu cedit 250.2. Auinione moritur 250.5. Oſſa Weſtmonaſterium deducta ſunt 250.6 quàm gratus fuit aduentus in Conuentum 250.10 liberalitas in Weſtmonaſt. Cœnobium 250.13 cui omnia legauit 250.13 Epitaphium eius, 250.40
Latimero conuiciatur in Synodo Card. 327.4.
Laurentius Cant. Arch. 49.7 ſomnium 49.54 legatos ſcotis mittit 49.28 mort 50.5 præſbyter fuit 120.20.50.9
Legatus Papæ nullus in Angliã veniet niſi Rege petente 125.20.284.13
Lex de manu mortua 194.40 de appellationib. ad Romam 329.29 de ſex articulis 332.57
Leonis Papæ ad Kenulphum litera 65.10
Lex de vagantib. 241.18. Lichfeldenſis ſedes fit Metropolis 62.36
Libido fœda omnium ordinum 59.18
Lincoln. Ep. præſtare pecu. Papæ negat. 182.52
Lincoln. iuri Oxonienſis Acad. ſubiacet 197.0
Lindiſfarnenſes ſedes Dunel. translata 91.1
Lites inter Priorem de Lewes & Winton. Epiſcopi compoſitio 210.47
Liuingus fit Cant. Arch. 93.17 in exilium fugit 93.28 redit 93.30. Edmundum coronat 93.32 Canutum etiam 93.55 moritur 93.58
Lodouicus Imper. fœdifragus 222.57
Lodouicus Dunelm. Epiſc. fit 240.26 papæ infinitam ſoluit pecuniam 240.29 legere nõ potuit 240.38
Longoberdus Leguleius ciues London. ad ſeditionem commouit 147.53 ciuem trucidauit 147.58 in arcuatum templum fugit 148.2. flammis expellitur 148.3 capitur & viuus euiſceratur 148.5 cultus fuit vt Mart. 148.9.
Londini cõbuſtio 62.13.68. 12. Nomina, & res geſta Epiſc. Lond. 9.40
Lollardorum origo 263.22
Ludouicus Gallus motus in Anglia excitat 159.7. fruſtratus redit 159.15
Lucius Rex Britanniæ anno clxxix. baptizatus 4.46 ab Eleuterio reformationem Angliæ petiit 4.20 Epiſc. xxiix. ordinauit 5.19
Lugdunenſes Canonici reſiſtunt Papæ 177.47
Lutherus contra Papæ indulgentias prædicat 310.14
Lupioratio de malis Angliæ 89.33

M

Mahumeti Religionis origo 49.7 à porcis dilaniatur 50.24
Magna charta incepit 160.12
Marinus piſcatum pecunias à Papa venit 183.4
D. Maria Pontificiis adhæret 340.9 Regina fit 340.52. Coronatur 321.22. Philippo Hiſpaniarum nubit 341.54 Primitias Clero condonat 354.2. Pacem cum Gallis violat 356.53 Laborat 357.7 Moritur 357.23
Martin. legatus Papæ in Angliam mittitur 175.25. Clerum tractat. 175.28 ob expilat. Mattinus dictus 176.19 pecun. poſtulatas negat Clerus 176.27 Curſorem papæ liberat 177.39. Iubetur exire Anglia 177.55 petit ne lædatur 178.5 Papæ refert omnia 178.17 excanduit. 178.18 Indulgent. litera 286.56.
Mart. Papæ litera impudentes. 195.20. Honorem Angliæ Clerii defert 277.58 prouiſ. iura exercet 278.7. Epiſc. 13. annis 2. contulit 278
Mellitus redit 50.2 ſacratur Epiſc. 50.28 Orient. ſaxones conuertit 50.37 exulat 51.2 ſacratur Cant. 51.16 podagra moritur 51.22
Mepham Cant. electus 216.45 Auinione ſacratus 217.28. Procuratorem fructus Lugdun. percipiendi conſtituit 217.43 Philippã Reginam coronat 218.6. Conſilium tenet 218.7. Monachos laceſſit 219.50. In cauſa ſucceñbit 219.55 prouinc. viſitat 220.3. ab Exon.

repel-

repellitur 220.3 moritur 220.29. ſex ſuffraganeos è ſua patria habuit 220.20
Methodius Illyricus ſacras literas tranſtulit 74.22.*patria pellitur.* 74.29
Minores fratres *legātur à Papa in* Angliam 156.3.*pauperrimi omnia poßidebant.* 156.13.
Miſſales libri exorciſationis pleni. 105.20.
Moguntia pontis flagratio. 67.57.
Molle cur uocatus. 56.4
Monachi verſi caloribus induti. 67.35.
Monachorum Turonenſium laſcinia. 68.50
Monachatus cum ſacerdotibus permiſtus. 49.56
Monachus Epiſcopum non ſuſcipiet. 124.39.
Monachi in omnes prauałent. 153.59. *è regno omnes euolant.* 156.38.
Monachi & fratres contemnuntur. 211.52.
Monachorum mortalitas 241.6.*eradicatio eorum* 332.43.*Monaſteria vaſtantur* 89.6.
Monialium licentia uagandi coercita 205.36. *Piſcina paruulorum corporibus plena* 210.25
Moortim educatio 296.40. Edwardi. *IV.conſilis adhibetur* 296.46.*fit Elien.* Epiſc.297.55. Proditionis *inſimulatur*, 297.2. Ducis *Bu:kingamia cuſtodia traditur* 297.5.*elapſus fugit in Flandriam* 297.16.*exitium* Richardo *Tyranno molitur* 297.17.*Reuerſus fit* Regni *Cancellarius* 297.25.*fit* Cant.*Arch.* 297.27.*Vexillum recepit* 297.23.*Synodum celebrat* 297.45 *ſubſidia ſecundo à prouincia ſua obtinet* 298.30.*In exequenda* Papa *bullæ diligentia* 298.50.*Ideo à* Papa *remuneratur* 298.51. Quam *indulgentiam* Roffcuſi Ponti *conferrenti dedit* 298.55.*quas diœceſes viſitauit* 299.3.Cardinalis *creatur* 299.8. *Cum Londin.*Epiſcopo *de Iuriſdict.cōtendit* 299.49. *ſuperſtit* 300.1. Anſhelmum *canonizandū procurat* 300.20.*moritur* 300.23. *laus eius* 300.29 *teſtamenti legati.* 300.38.
Moorus Cancellaria munere ſe abdicat. 327.20.
Mortalitas in Britannia. 54 47.
Mortuorum vigilia initium. 99.23
Margaretha Caroli Burgundiæ ducis. Monſtrum dicta 60.annorum peperit duos partus 100.*& 80. mcuſium, ut potuerint cum potentiſſimo* Rege *tanquam ſtrenui dimicare* 306.3.

N.

Nanium ſubuerſio. 68.14
Newgate porta extructio. 286.3.
Nichol. *Papa IV. imperatur in* Turcas 295.17. Decimas *à* Clero *totius orbis Chriſtiani petit* 295.19.*in Anglia eluditur.* 295.23
Nix *magna* 63.9.*Nicana Synodus.* 55.
Northumbria turba 52.33
Nothelmi tranſlatio ad Cant ſedem 558.54. *mori.* 59.8
Norwici mortalitas. 263.11.
Norwicenſis Eccleſia *combuſta à ciuibus.* 188 71
Nubes ſanguinea. 87.55.
Nummus uniformis in Anglia percutitur. 141 21.

O.

Ocobonus legatus Papæ 2.*Synodos Cleri tenet.* 187.22.
O*donis origo* 76.58. *Subdiaconus Euangelium prædicauit.*77.8. Monachalem *habitum ſuſcepit.* 78.13. *Eadredum coronauit.* 78.10. *Edwini concubinam candenti ferro in facie notauit.*78.22.*litem cum Clero de pane eucharistico exercuit* 78.28.*Synodum conuocauit* 78.49.*epiſtola eius ad ſuffraganeos* 78.54. *Oſwaldum nepotem creauit* Epiſcopum 79.22.*mors eius.* 79.31.
Ordaleum *quid* 100.10.*quomodo in populum deductum* 100.14.*multiplex eſt* 100.53.*legibus ſancitum fuit.* 101.3.
Othonis legati Papa *petitio* 160.28.*mira arte luditur* 160.54.*inanis* Romam *redit* 161.28 *Angliā expilat* 166.20.*munera reſpuit* 167.8.*Synodum Londini indicit* 167.12.*Litem* Arch. *de ſede dirimit.* 167.26. *Inceptum de amouendis nobilibus à beneficiis proſequi non audet.* 167.50.*ſtatuta eius reſciſſa.* 167.58. *Per Papam confirmantur* 168.1.*domum reuocatus reditum aſtute differt* 168.9. *Edmunda prohibet ne* Romam *eat* 168.28. *Monachos in Edmundum animat* 168.50. *ſynodum Londini conuocat* 169.3.*voto pecuniario fruſtratur* 169.9.*In Scotiam ingreſſu prohibetur* 169.14.*ſub conditionibus intrat* 169.29. *quas violauit* 169.20. *Fridericum Londini excommunicat* 169.28.*petenti nummos denegatur* 170.12.*Monachos expilat* 170.17.*Suadetur à* Rege Romam *repetere* 170.52.*alias techuas congerendi nummos ſcrutatur* 170.59. Quintam *bonorum petit.* 171.16.*Oxonii à ſcholaribus obſidetur.* 172.10.*quos ſeuerè caſtigat* 172.13.*Ciceſtercienſes inuadit* 172.51.*Romā properat* 173.3 *à prædonibus in mari ſpoliatur.* 173.8. *Omnium luet.* 191.19.
Oxonienſis Academia prauidentia confirmata. 288.25.*In eam oppidani armis irruunt* 245.34.*Idcirco excōmunicantur* 245.36.*& ſubduntur Academia* 245.44.*à Iuriſdictione* Lincoln.Epiſc.*eximuntur* 254.31.*Papa primil. reſpuunt* 271.8

P.

P*Acens Orator ad Venetos fidei iubet pro pecunia* 315.31.Idcirco *odio eſt* Wolaco 315.26 *cuius cura in delirium incidit* 315.34
Papa *peccat & errat.* 75.40. *quot paucis annis fuere* 73.51.*Tyrannus* 74.32.Regnum *inter dicto ſupponit* 156.30.Regem *nemo excommunicare audet* 157.1 *pecunia ſititor inſatiabilis* 158.28.*Concilium Roma conuocat* 158.46.Anglia Eberū *grandi pecunia emungit.* 185.51. Laudat Cant. Eccl.*miro* 162.53. Speculū *vitæ inſpirat* 162.58.*fraus pecunias colligendi.* 166.36.*omnes nummis voto ſoluit* 166.44.*lucro inhiat* 167.7.*alio fraus*

corrodendi nummos 170.30. Clero nummos clandeſtino extorquet 171. 26. Marcarum centum redditum annuū petit 173. 49. fruſtratur voto 174.6. legoti eius ex expilata Anglia capiuntur ab Imperatore. 174. 21. cupit Angliam inuiſere 177. 4. In Lugdun. Concilio conclaue eius combuſtum 177.49. Omnis Anglia litteris vrget eum de rapina 179 57. non reſpōdit 180.22. mittit minores fratres prædatum 179. 28. nouas fraudes inueniendi pecunias excogitat 180.25. ad omnes cathedrales Eccleſias Angliæ pro pecuniis mittit 186.1. alias adhuc technas inuenit 186.25 à nobilibus Angliæ petit pecunias mutuas 186. 39. negatur 186.42. dolet eius in Angliæ putredi 187. 30. Papæ poteſtas verbalis tantum 205.6. Verſus faceti de Papa 222.30 donum eius Ludou. 237.20. ſi quis Aſinum Epiſc. peteret, concedet 237. 30. Latine vix legentem Epiſc. creat 240. 22. clauſula non obſtante dirimit omnia 245.16. crudelitates in mortuos 247. 35. ſtatutum in ſuas prouiſiones dirimere fruſtra nititur. 270.10. prouiſionis ius exercet 271.50. Papæ gemini ſimul 274. 47. à Decano Ebor. turpem repulſam reportauit 279. 2. ſubſidium ei negatur 280.37. pedē oſculandū præbentis catulus momordit 321.57. ſupremi capitis titulus aufertur 326.4. Cæſaris capellanus 328.48. eiecto ex Anglia 329.18. de auth. eius in Anglos diſputatur 329. 20. Chriſti vicarius 351.32. quomodo irrepſit in Angliam 352. 44. quot ex ordine S. Benedicti fuerint. 252.37

Papatus ſummum faſtigium 128.31.

Papiſtæ ſcripturas decant. ſuis adhibent 105.27.

Papiſticæ cerem. omnes profligantur 339.46. reſtituuntur. 341.36.

Pariſienſium ſtrages 262.58. Authores eius pœnas dederunt. 264.31.

Paullet Marchionis Wint. laus 309.20.

Paulo IV. Angliæ ſubiectionem defert 353.1. crudelitas in Cardinales 353.6. liberalitas in Polum 353.25. legationem illi ademit 358.2. hæreſis accuſat. 358.16.

Paulina Eccleſia extructio. 50.39

Paulinus Ebor. Arch. fit 51.44. Northumbros conuertit. 52.2.

Peſtis inter Monach 69.17. deſolatio 72.44 renouatio 73.3. deſectio 73.8. peſtis grauiſſ. 49.7. 52.56. 241.2. 341.48. 300.20.

Petrus Martyr Oxonii docet 340. 30. Angliæ diſcedit 331. 51. Vxoris corpus exhumatum crematur 357.49

Petrus Varbechus ſimulat ſe Eboracenſem ducē 301.7. in Henr. VII. bellum mouet 301. 9. fugatur 301.15. captus ſuſpenditur 301.19

Philippus Rotomagū obſidet 148. 42. repulſam patitur. 148.47

Philoſophia deiecta 346

Pluuia maxima. 289.7.

Plegmundi ſacratio 74.43. Alfredi Regis præceptor 74.47. Edward. coronauit 74.50. Vno die ſeptē Epiſc. ſacrauit 74.51. ſynod. conuocat 75.3. Epiſcopales ſedes quinq. erigi procurauit 75.10. offenſum Papā munerib. placat. 75. mori. 76.3.

Prælatorum mortalitas ex febri 357.28

Prælatorum priuilegia cum Burgenſibus Parlamente communia. 284.30

Prælati inferiores queruntur in Epiſc. 284.40.

Papa Baſil. conſilio ſpreto adhærent. 284.48. negant ſuperiorib. ſubſidium 284.57. Negant Papæ ſubſidium. 171.31.

Presbyteri Monachis ſuccedunt. 72.58.

Polus Card proſcribitur 332.40. reuocatur 341 48. liberalitas 341.58. origo 344.53. Henr. VIII. charus 344.59. Patauii ſtudet. 345.6. accerſitur domū ab Henr. VIII. 345.14. ſtipendio Regio ob morā mulctatus 345.39. Card. creatur 346.14. ad interiorē Papæ familiaritatē recipitur 346.30. proditor 346.43. legationes binas à Papa obit 346.48. in Angliam conſpirat 347.1. neutram legationē fœliciter obit 347.9. legatur à Papa ad Cæſarē 347 22. Viterbienſ. legationē præmium laborum habet 347.43. animi incertitudo 347.52. de caſtitate male audit 348.7. Tridentino Concilio præficitur 348.18. quā opin ſuadet 348 29. librum Interim coarguit 348.38. inconſtantia eius 348. 39. electus Papa timiditatē prodit 348. 58. crimina obiecta diluit 349. 11. iterum electus differt 349.23. apud Iuliū Papā plurimi valet 349.44. gratiā apud Italos amittit. 349. 51. in monaſterio ſe abdit. 349.55. Cōiugiū Reginæ Mariæ ſperabat 350 10. quomodo ſpe fruſtratus ſit 350.14. quoſdā ad Cæſ. pro eo legat Regina Maria 351.3. redit in Angliam 351.5. quos familiæ adiunxit 351.18. Oratio eius in Parlam. 351.26. Eligitur Cāt. Arch. 353.16. cōſecratur 353.31. palliū apud Eccleſ. de arcubus recipit 353.42. Oratio eius exilis de pallio 353. 45. Simonia eius de Epiſcopatu Wint. 353.57. Primitias Clero relaxatas ad ſe rapit 354. 5. damnum inde magnum clero intulit 354.11. inopiam prætexit apud Papam 354.26. quod Eccleſiæ Cant. cōtulit 354.28. quid extruxit 354.31. Decretum eius de cleri ferculis 354. 39. Laborat de Regno Philippo ſtabiliendo 355. 25. & iura mutare 355.32. & Elizab. Hiſpano nubi 355.36. legatio eius abrogatur à Papa 356 2. Romā citatur 356.4. Pro eo intercedit Maria Regina 356.11. Ornamētū ad Papam pro ſe mittit. 356.25. in mortuos ſæuit 356. 50. Cant. diocæſ. viſitauit 356.51. Syn. conuocata ſubſidiū à Clero pro Regina obtinet 357. 12. immunitatem pro Clero impetrat. 357. 17. ſubito moritur 357.29. ſepelitur Cantuariæ 357. 34. corporis habitus 357. 35. teſtamentum

mentũ eius 357. 40. crudelitas in cremandis Euangelicis. 357.46.
Purgatio Elementaris duplex 100. 27. purgatio Euhariſtica 102. 37. per ferrum 103. 20 per aquam ferventem 103. 40. per aquam gelidam 103. 55. abrogantur 104. 48.
QVerela Cleri ad Regem in Leguleios 287. 5. Quaſtores Papales abacti nunquam redierunt. 174. 40.
RAdulph de Nouella eligitur Cant. Arch. 164 40. elect. Papa caſſat 164. 58. Iohan. ſub prior electus eſt 165. 3. Papa ſuaſu renunciat. 165. 8. Monachi Blundum eligunt 165. 13. à Papa reiicitur. 165. 14.
Reginaldus fit cum contentione Cant. Arch. 145 55. palliũ recipit 146. 24. ſubito moritur 146 31. quem Monachi plangunt. 146. 37.
Reding Abbatia vaſtata 71. 40.
Religioſorum impuritas 59. 22. eorundem deſolatio. 72. 44.
Reginaldus media nocte eligitur Cant. Archiep. 154. 18. contra iuſiurandum reuelat 154. 23. reiicitur. 154. 42
Rich. fit Cãt. Arch. 123. 42. Cauſa prof. ad Papã 123. 48 quos Ep. ſacrarit 139. 8. Papã pecuniis placat ib. clericos Eb. Ep. excommun. 139. 15 ad Papam appellatur 139. 26. quã litem Rex diremit 139. 27. Archid. tres conſtituit in Cant. diœceſi 139. 32. Litem cum Ebor. habet 139. 46. legatur ad Sicilia Regem 140. 25. cum eo de benedictione certat Abbas Auguſt. 140. 31. qui à Papa benedicitur 140. 49. Richardus ſubito moritur. 141. 7.
Richardus Rex peccatum in patrem abolitur us Hieroſolymam pergit. 144. 50. Epiſcop. Dunelmenſem comitem Northumbria ſtatuit. 144. 55. rediens capitur 144. 50. ſolutio precio liberatur 145. 38. moritur. 153. 20.
Richardus Magnus fit Cant. Arch. Rege petente 162. 57. conſecratur Rege præſente 163. 4. Eius cauſa ſoluitur decima 163. 9. Cui ſolus Ranulphus reſiſtit 163. 39. Syn. Weſt. congregat 163. 34. contendit de iure Eccleſiaſtico cũ Huberto 163. 44. ad Papam queritur 163 57. ſuperior fit 164. 4. rediens moritur 164. 7. qua ſcripſerit 164. 30
Richardus frater Cant. author. ſprevit. 198. 12.
Richardus II. coronatur 258. 13. decimas bis à Clero obtinet 258. 17. Rhotomagum obſidet. 364. 47. fame capit 268. 50. Parlamentum Cantebrigia tenet 264. 24. quæ ſtatuta lata ſint 268. 28. ſtatutum in Papales prouiſiones renouat. 270. 6. quod Papa abrogare ſtudet ſed fruſtra 270. 17. Parlamentũ tenet. 271 38. literas in Arundel ad Papam dat 261. 55. Clerum an Papa prouiſiones ſint licitæ, interrogat. 272. 1. legatum Papa de ea re miſſum dimittit inanem 272. 50. Lancaſtriæ Ducis filium exilio damnat 272. 56. qui comparato Regem exercitu ſuperat 273. 7. Regno ſe abdicat. 273. 20.
Richardus Londin. in electione Papæ prædicat. 277. 53.
Richardus Walther Wickliffi ſectam execratur. 278. 33
Richardi Ducis Eboracenſis victoria. 293. 22.
Richardus III. coronatur 303. 26. in acie trucidatur. 296. 16.
Rob. Kilwarby fit Cant. Arch. à Papa 189. 24. educatio eius 189. 25. Cantuariæ ſacratur 189 47. Marcarum tria millia petuntur ab eo 189 48. Præſules & Magnates Londini congregat 189. 58. dicit ſe opus manuum Papæ 190. 42. Edwardum Regem & Reginam coronat 191 7. Cant. Curiæ ſtatuta renouat 191. 22. Syn. conuocat 191. 23. Cant. prouinciam viſitat. 191. 24. Oxonienſium opiniones refellit 191 47. fratrum Minorum cœnobium extruxit. 191. 54. Card. hoſtienſis Romæ creatur 192. 3. quos libros ſcripſit 192 6. moritur. 192. 9.
Radulphus fit Cant. Arch. 123. 50. ingratitudo in Regẽ 124. 6. Romam ſenex properat 125. 3. excommunicatur à Papa 125. 12. moritur. 125. 24. litem de primatu habet. 124. 50.
Robertus fit Cant. Arch. 96. 36. mittitur in Normanniam 96. 42. Emma Regina exitium fabricat 96. 52. authoritas apud Regem 97. 25 inuectio in Emmam 97. 27. profugit in exilium & moritur. 99. 8.
Robertus Stretton electus Lichfeld. Epiſc. 245. 55. à Papa An. 1355. reiectus 245. 55. à Cant. Arch. ob inſcitiã repudiatus 246. 5. Papa iuſſu conſecratus. 246. 11
Rogerus Walden exulante Arundel fit Cantua. Arch. 272. 28. vt prædo à Papa deiicitur 273 15. fit Lond. Epiſc. 273. 43. moritur. 273. 43
Roffenſis Epiſcopi iui in munerio de Lambeth. 113. 44. Eccleſia combuſtio 141. 20. Iſtius homagium Cant. Arch. 278. 50
Roma nebulonibus & meretricibus plena. 289. 18. Babylonia omnium ſcelerum ſentina 289 24. Roma ſanguine fundata 303. 26. Eccleſia Romana primo ſimplex 303 37. duæ factiones exortæ 311. 52. expugnatur. 316. 23.
Romana Eccleſia omnium caput quando. 49. 5. religionis peſtis 61. 1. omnia venalia Romæ. 62. 37.
Romeſcot ſolutio 69. 14. 73. 18
SAcerdotes lignei. 49 3.
Sacerd. coniugati eiiciuntur 48. 36. reſtituuntur. 86. 26.
Sancti papiſtarum ſtupenda ediderunt. 92. 31.
Sanguis pluuia. 735. 5.
Sauoy extructio. 175. 10.
Scoti inuadunt Angliam 214. 1. fugantur 214. 3. iterum inuadunt 268. 34. fugiunt. 368. 39. Eorum laus 265. 10. Rex illorum fidelitatẽ iurat Angliæ Regi. 134. 34
Seberti filii nequiſſimi 50. 54
Sepultura olim extra ciuitates 42. 34
Simon Langton eligitur Ebor. Epiſc. 158. 40. à Papa reiicitur 158. 42. fit Arch. Cant. 161. 45

Simondi Presbyteri audax facinus 297.48. *captus neci datur* 298.28.

Simenellus falſo creditus Edwardus capitur. 298.10.

Siricius fit Cant. Arch. 90.36. *clericos ſecu-culares eiicit.* 90.42. *pacem à Dacis mer-catur.* 90.47. *moritur.* 90.48.

Siwardus Corepiſcopus Cant. 95.57. *Ingrati-tiendo in Edſinum Cant.* 96.18. *fit Roff. E-piſcopus. moritur.* 96.25.

Staffordi educatio 286.17. *Prouiſione Papæ fit Cant. Arch.* 286.28. *Synodum celebr.* 286.41. *Reginã ſacrauit* 286.52. *Decimas* 2. *ad Aquitaniam re-tinendam dat.* 289.11. *moritur.* 289.32. *Henricum puerum coronat.* 157.28. *Con-cilium prouinciale tenet.* 157.34. *Thomæ tranlationem celebrat.* 159.45 *fœnum & pabulum equinum itinerantibus exhibet* 159.48. *Regem ad iuram præſtandũ hor-tatur.* 160.4. *ſynodũ Weſtmonaſterii tenet* 160.19. *Papam aſtute ludit.* 169.22 & 40. *moritur* 161.52. *Biblia ſacra capitibus vſitatis diſtinxit.* 162.1.

Stephanus Langton reiectis 2. *fit. Cant. Arch. Romæ.* 155.18. *Monachi nolentes conſen-tiunt* 155.13. *cõmendatur à Papa.* 155.14. *Ingreſſus in Angliã negatur.* 155.21. *Ipſi Monachi læſæ maieſtatis rei fiunt* 155.18. *Langtonis educatio* 155.30. *Papalẽ de amo-uendo Rege ſententiam promulgat.* 155.45. *reſtituitur in ſedẽ* 156.2. *Baronum cauſam in Regem tuetur.* 156.5. *excommunicatur* 156 30. *abſoluitur.* 156.44.

Stellarum caſus 61.42.63.2.

Stigandus indoctus 107.14. *fit Cant. Arch.* 107.25. *Tenet etiam Wint. Epiſc.* 107.22. 32. *Cantii populũ congregat. in Guil.* 108. *Oratio ad Gu.* 108.39. *non coronauit.* 109 11. *in Norm. cum duce nolens diſcedit.* 109. 25. *fugit in Scotiã* 109.36. *abdicatur. Arch.* 109.39. *carcerib. mancipatur.* 110.2. *fame periit.* 110.8.

Stratford educatio 220.43. *fit Wint. Epiſc.* 20.52. *Bona eius proſcribuntur.* 221.5. *in gratiam recipitur.* 221.18. *intimis Regis cõ-ſiliis adhibitus* 221..22. *fit Cant. Arch.* 221 35. *legat. ad Galliæ Regẽ ſubit.* 221.48. *in-thronizatur* 221.52. *Conſilium dat Regi.* 222.10. *decimam trienni à Clero Regi pro-curat.* 222.35. *Regni cura illi cõmit..* 222. 36. *Belli ſuaſor pacis fit author* 223.10. *Regis nuncio nullum dat reſponſum* 223.37. *præ-dicat populo innocent.* 223.46. *excommu-nicat. promulgat.* 223.52. *Citatur in ius à duce Brabantiæ* 224.20. *Reſp. publice Re-gis literis* 227.20. *In ius vocatur* 235.53. *reſp. in ſcaccario* 236.4. *admittitur in Par-lamentum* 236.5. *de criminib. obiectis ſe pur-gat.* 236.27. *Cleri ſynodos duas celebrat.* 236. 40. *teſtam. condito moritur.* 236 50. *eleemoſy-na eius.* 236.53.

Sudburia prou. titulo electus Cant. Arch. 254.50 *educatio eius* 254.55. *Innoc. Papæ domeſticus Capellanus* 254.59. *legationem de fœdere com-ponendo in Galliam obit* 255.10. *inthronizatur* 255.14. *Clerum conuocat* 255.16. *ſubſidi-dium Regi ſub conditione datur* 255.30. *Rich.* 2. *coronat* 258.4. *fit. Cancellarius* 258.5. *Wi cliffum captum inuitus dimittit* 258.33. *Syno-do conuocata ſubſidium Regi dat.* 258.34. *Iuriſ-dict. defendit* 258.42. *in Windſoria capellam ius exercuit* 258.52. *Interemptus eſt.* 258.57. *quid ædificauit.* 265.25.

Suffraganeorum ſedes. 22 t

Synodalis liber in Angliam miſſus 66.10

Synodus Herefordiæ. 54.53

Synodus tenta apud Cliff. 54.56. *capita eiuſdem.* 59.40

Synodus Wigorniæ. 57.49

T.

Tatwini ſacratio 58.34. *Mors.* 58.48

Tempeſtas maxima. 191.24

Templariorum ordo condemnatus. 210.12

Terræ motus. 705.

Theodori laus 53.28. *ſacratio.* 53.36. *authoritas.* 53.40. *bibliotheca* 53.49. *peruicacia eius.* 54. 38. *ſynodus binas conuocauit* 54.52. *ſynodi fidẽ ſcrutatur.* 53.1. *ſuos libros ſcripſit.* 55.21. *quos E-piſcopus ordinauit.* 55.23. *Mors* 55.30. *diſcipu-los quoque habuit doctos.* 55.37.

Theologildus fit Cant. Arch. 69.30.

Theobaldus fit Cant. Arch. 127.1. *legatus natus* 127.4. *quos ſacrarit* 127.8 *Ieremiam prioratu cedere cogit* 127.16. *Regis irã ſubit.* 127.36. *in gratiam redit.* 127.40. *Monachos ſuperat* 127. 50. *Synodum Lond. habuit* 127.55. *exulat* 128. 4. *redit.* 128.16. *teſtam. condit.* 128.40. *mori-tur* 128.47

Thomas Diaconus Eccleſiam in parochias diuiſit. 52.28.

Thomas Eborac. Epiſcopatu Romæ abdicatur 112. 20. *Lanfr. interceſſione reſtituitur.* 112.24.

Thomæ Becket educatio, 128.54. *Cancellarius Re-gni fit* 129.1.9. *Regi ſe in omnibus conformat.* 129.23. *Papalis iuris patronus* 129.31. *ſtrenuus miles* 129.36. *legatur ad Gallum* 129.46. *fidẽ Regis filio iurat.* 129.52. *eligitur Cant. Arch.* 130.40. *conſecratur* 130.45. *diſſenſionis cum Rege cauſa* 131.4. *tenet. Archid. Cant.* 131.8. *Cancellariatu abdicat.* 131.29. *prædia ſedi recuperat* 131.38. *Turonenſe conciliũ adit* 131. 54. *Regi vectigalis ſolutioni obſiſtit.* 131.15. *Cle ricos poteſtate regia vendicat* 132.18. *pro Eccle-ſiæ libertate pertinaciter diſſerit* 132.52. *à Clero ſuo deſeritur* 133.23. *promittit regias liberta-tes obſeruare* 133.28. *Papæ indulgentia à fide Regi præſtita ſoluitur* 133.43. *proditionis im-petitur*

petitur 133.51. ſententia in eum à coepiſc. fertur. 133.59 clam traiecit in Belg. 133.3. proſcribitur 133.8. Epiſc. excom. 134.18. Pontiniacẽſi canobio eiicitur 134.21. ad Papā Alex. fugit. 134.33. Epiſc. & aulicos iterum excom. 134.59. Pariſiis cum Rege de pace agit 135. 22. ſuperbiam illi proceres obiiciunt 136.1. à Galio ſublenatur. 136. 4. Regis humanitas in eũ reconciliatum 136.30. praemittit excom. in Angliam 136.44. Venit Cant. magno faſtu 137.2. A Rege Filio ſpretus eſt 137.15. Religionis fructus ineo 137.29. à militibus necatur 137.58. inter Martyres papales relatus 138.9. peregrinatio ad Th. caput. 138.11. pro dicto eius reperitur. 139.19. ſepelitur. 138.1.

Thomæ Aquinatis mors 191.1.

Thomas Cobham ad Cant. Arch. à Monachis electus 112.9. poſtea à Papa reiectus 112.17. fit Wig. Epiſc. 112.27.

Thomas Elienſis Regis iram ſubit 246.12. Incendii comitiſſa ædibus illata reus fit. 246.17. timerè Regem de iniuſtitia accuſat 246.37. negata verba probantur 246. 47. occiſo Comitiſſa famulo fugit 246.53. homicidii accuſatur & damnatur 247.10. purgare ſe iubetur 247 13. ad Papam queritur. 247.28. in ipſis turbis moritur. 247.48

Tonſtalli Dunelm. Epiſcopi mors. 312.25

Tranſubſtantiationis papiſticæ fundamentum. 78.28.

Tremellius à Polo ad Papiſmum conuerſus 306. 12

Tributum Peter Pence. 58.28.

Trinitatis aula Cantebrig. Anno. 13.45. extructio. 245. 32.

Tritici modius 16. ſolidis æſtimatus 188.24

Thurſtinus Eborac. Romæ ſacratur inito Rege 125.2. exulat 125.11. ſedi reſtituitur 125.14 contendens cum Guil. ludibrio habetur 125. 14. Scotiæ Regem, Vaſallum Regis Angliæ aſſerit 126.47 ſponte cedit Archiepiſc. 126.50

V.

Vortigernus Rex Angliæ vicit Hengiſtum 8.9

Ventorum violentia. 68.16

Viſitatio tumultuoſa Bonifacii 185.21

Vitri inuentio 52.13

Victualium precium ab Edwardo ſecundo ratũ. 355.25.

Vfford Io. prouiſionis titulo fit Cant. Arch. 240. 53 non conſecratus peſte moritur. 242.23

Vrbanus Papa V. inquiſit. fecit in Anglia de beneſic. 249.7. Vniones beneſic. diſſoluit: 329.21

Walterus Hemthã eligitur Cant. Arch. à Mon. 150.13. reiicitur à Rege 150.16. Romã petit. 150.26. à Papa indignus iudicatur 150. 40. ideo decima nobilium ei datur 150.37

Walterus Rainolds fit Cant. Arch 212.13. educatio eius 212.27. grandẽ pecuniã mutuatum volens cõfitetur Papæ 212.38. inthroniZatur 212.54. annua ſtipẽdia curiæ Rom. dedit. 213 ob quã octo priuilegiis renumeratus fuit 213 6. prou. viſitat. 213.18. Oxo. multa iura tulit 214.17. Regi gratioſ. 215.13. Clerum Weſt. conuocat 215.19. ſubſidium ab his à Rege impetrat 215.51. Veniã eligendi Decan. ab eo petit. Exon. capitulum 216.2. Regem in aduerſis deſeruit. 216.13. moritur 216.30

Walth. Thyler ſeditioſus petit vt Iuriſp. omnes trucidet 260.33. milite Regis abutitur 260.39 confoſſus eſt gladiis 260. 55. Warhami educatio 304.5. legat. ad Burg. Ducem obit 304. 17. fit Lond. Epiſc. 304.20. fit Cant. Arch. 304 22. InthroniZationis pompa & ordo 304.26. facetus fuit 305. 51. amor in Eraſmum. 305. Arturi nuptias celebrat. 307. 27. Henric. 8. connubio iungit & Regem ſacrat. 307. 49. contendit cum ſuffragan. de iure prærogatiua 307.56. Car. Q. & Regẽ magnis ſumpt. Cãt. excipit 311.15. Synod. conuocat 313.1. doctos de repudio diſputaturos accerſit 318.39. Synodum conuocat 324.8. ſubſidium magnum Regi pro delictis Cleri datur 325.43. ſupremum caput agnoſcitur 325.58. quid in Synodo decreuit 326.16. Cant. moritur 326.37. teſtamentum condit 326.40.

Wentæ flagratio 62.13

Weſtmonaſterii palatium crematum 188. 22

Werfredus ſacratur Epiſcopus 74.3. quos libros tranſtulit 74.6.

Wickamus obſcuro genere 255.57. Windſoriæ laborans fit ſuperuiſor operum Regis 256. 12. quot præbendas 256 .33. priuati ſigilli cuſtos 256.41. aduerſar. calum. vitauit 256.53. Cãcellarius & Wint. Ep. fit 256.56. Accuſatus repetund. 257. 8. Condemnatus 257.11. Curis afflictus 257.18. quomodo gratiam Regis iniuit 257.34. Oxon. & Wint. collegia extruxit 257. 47. Teſtam. eius legata 257.58. quid ab executoribus anteceſſ. ſui recuperauit. 258.7. moritur. 258.9

Wicliffus vbi educatus 249.53. In Rom. curiam inuehit. 258.17. capitur 258. 23. liberatur 258.33. dogmata eius damnantur. 275.36.

Wittingtonenſis collegii extructio 286.1

Wigardus peſte perit 53.20

Wilfilas Epiſcopus Gothorum Biblia tranſtulit. 74.25.

Wilhel. Linwod promotio 285.21

Wilhelmus Ruſſel dogma damnatum 280.50. aufugit. 280.51

Wilhelm. Tailer hæreſis damnatur 279.21.

Wilhelm. Wainflete Wint. Epiſcop. educatio 188.50. Collegiũ Magdalenæ Oxonii extruxit. 288.58

Wlfridus Cant. Arch. fit 68. 35. iter ad Romã 68.36. mors 69.25

Wlfelmi ſacratio. 76.30

Wlſtani Eborac. incarceratio 79 24. liberatio 79.27. mors. 79.28

Wilfridi doctrina 54.12. ſede pellitur. 54.25. ad Merciorũ Regem confugit. 56.30. fit Lichfeld. Epiſcopus. 56.32. ad Synodum conuocatur. 56.36. conuitiis laceratur 56. 38. apud Papam quaritur 57. 19. fit ſuperior in cauſa 51.25. teſtamentum eius. 57.44

Winchelſey educatio. 200.37. Vniuerſitatis Pariſ. Rector 200. 47. Cancellarius Oxonienſis 200.50. Cant. Archiep. eligitur. 201.9. Romæ ſacratur. 201. 15. Synodum Londini conuocat. 201.51. ſtatuta Curia de arcubus deſcripſit. 202.2. inthronizatur. 202.3. contendit cum Rege de decima 202.52. papam ſpiritualem Regem temporalem Dominum ſuum vocat 202.58. ob contumaciam ſpoliatur à Rege 203.17. in gratiam recipitur 203. 35. proditionis crimen faſſus veniam à Rege petit. 203.40. Romæ idcirco datur. 207.38. in exilium agitur. 207.55. ab exilio redit. 208. 44. Iudicibus veniam præſtandi iuramenta reis dat. 209. 38. prouinciale concilium celebrat. 210.13. Templarios damnat 210. 15. Equiti cadis reo pœnam iniunxit. 210. 40. authoritatem Eccleſiaſticam articulis deſcribi procurauit. 211.2. Magnates delinquentes caſtigauit. 211. 5. Liberalitas in pauperes. 211.20.

Witleſei educatio. 252. 54. fit Cantuar. Arch. 253.5. ſine pompa inthronizatur. 253.13. ſynodum celebrat. 253. 14. trienales decimas Regi concedit. 253. 17. In ſynodo ſubſidium Regi negatur. 254.4. Arundel Elienſẽ ſacrat. 254.24. moritur. 254.27.

Witbredus pacem mercatur. 56.2

Wolceorigo 309. 25. Oxonio abdicatus. 309. 30. Eleemoſynarius Regis fit. 309.35. quomodo ſe in gratiam Regis inſinuauit. 309.44. Regius fit cancellarius. 309.51. Lincoln. Epiſcopus 309.52. Eborac. Archiepiſ. & Cardinal. 309. 53. Literari inſcriptio ſoluta 310.8. legationis collega cum Campeio fit. 310. 32. Legatinam curiam erexit. 310. 55. popularis eſt. 310. pacis firmandæ procuratio illi à Regibus plene committitur. 311. 25. magnum Regni ſigillum in legatione ad Cæſarem abduxit. 311.43 faſtus incredibilis. 311.47. ſpurium ſuum in curia Gallicana educandum tradidit. 311. 57. bellum Cæſari inſcio Rege denunciat. 312. 1. quot famulos Regi commendauit. 312.8. quinta tributo plebem à ſe abalienauit. 312.57. ſoluta Synodo corã ſe Weſtmonaſterii conuocat. 313.18. Foxum Dominum ſuum Epiſcopatui cedere impudenter poſtulat. 313. 25. luſcus à quodam Coco perhibetur. 313.49. quem in vincula coniecit. 313. 52. Dunelm. Epiſcopum inuadit. 313. 18. hunc poſt humaniùs tractat. 314. 23. Wintonien. Epiſcopatum cum bonis Foxi inuadit. 314.31. Gallo adhæret 314. 42. mouet inducias cum Gallo 315. 2. Cæſaris legati literas refert. 315. 12. ſimulatio eius de inuiendo Rege cum Gallo. 316.6. Regem in Cæſarem irritat. 315. 28. proficiſcitur ad Gallum cum ingenti theſauro. 315.48. bellum inconſulto Rege Cæſari denunciat 316. 43. de repudianda vxore Regem ſolicitit. 316. 37. Is repudii arbiter fit 318. 48. papatum ambit 319. 53. monaſteria 320.10. ariolos conſulit 320. 35. literas ad papam de impediendo matrimonio dat. 321.16. aula prohibetur 321.37. Cancellarii munus detrahitur. 324. 9. quæ crimina obiecta. 324.20. proſcr. eſt. 324.38. inthronizationem Eboraci indicit 324.50. Regio nomine ſiſtit 324.59. Leceſtriæ ex violentis medicamentis moritur. 325. 13. ſine pompa ſepultus. 325. 15. viuus tumulum extruxit. 325.16.

Z.

Zepherius VI. Romanus Pontifex. 47.19.

FINIS.

1470419

Digitized by Google